

Jens-Peter Bondes erindringer

Fra EU-modstander til
demokratisk reformator

Jens-Peter Bonde

Jens-Peter Bonde

Jens-Peter Bondes erindringer

Fra EU-modstander til
demokratisk reformator

Jens-Peter Bondes erindringer:

Fra EU-modstander til demokratisk reformator

Af Jens-Peter Bonde

i samarbejde med www.danmarkshistorien.dk, Aarhus Universitet

© Jens-Peter Bonde, 2021

email: jp@bonde.dk

Tryk: Saxo Publish, EU

Forord: Uffe Østergård

Design: Christine Lind

Forsidemaleri: Robert Ballagh

Tilrettelæggelse: The Color Club

Redigering: Jeppe Kirk Bonde

ISBN: 978-87-973120-0-1

2. udgave, 1. oplag 2021

Denne bog er beskyttet i medfør af gældende dansk lov om ophavsret.

INDHOLD

TILEGNELSE	6
FORORD	7
Kapitel 1. Ærlighed varer længst.....	10
Kapitel 2. Fra grænselandet til europa	16
Kapitel 3. EUs begyndelse	34
Kapitel 4. Nordisk forlis	41
Kapitel 5. For den daglige husholdnings skyld.....	49
Kapitel 6. Vi anklager.....	69
Kapitel 7. Frihedskæmpere.....	98
Kapitel 8. "Husk 2. oktober"	117
Kapitel 9. Tindemans-rapporten om union	132
Kapitel 10. Valg til Europa-Parlamentet	141
Kapitel 11. Da EF blev halveret	169
Kapitel 12. Vetoretten parkeres	176
Kapitel 13. Familie.....	202
Kapitel 14. "Unionen er stendød"	206
Kapitel 15. "Lyver og stjæler"	224
Kapitel 16. Nederlaget	247
Kapitel 17. Ballade i bevægelsen	265
Kapitel 18. Forspring til ja	278
Kapitel 19. Det lille Nej, der ændrede Europa.....	304
Kapitel 20. Omvalg efter Edinburgh.....	328
Kapitel 21. To bevægelser til EU-valg	355
Kapitel 22. Er Amsterdam en traktat?.....	364
Kapitel 23. Slagsmål i Nice.....	385
Kapitel 24. En historisk krise	393
Kapitel 25. Bevar dronningen	418
Kapitel 26. Idealer, Årets politiker og formandskamp	422
Kapitel 27. Smidt ud af danmark.....	433
Kapitel 28. Nyrup banker JuniBevægelsen.....	446
Kapitel 29. Den sidste valgperiode	456
Kapitel 30. frås i EU	463
Kapitel 31. Mod en europæisk forfatning.....	467
Kapitel 32. Forfatning "i ny konvolut".....	483
Kapitel 33. "Bevidst ulæselig"	498
Kapitel 34. Kampen for åbenhed	525
Kapitel 35. Frode Jacobsen Prisen.....	529
Kapitel 36. Mamma mia, udbrød Prodi.....	547
Kapitel 37. Sundhed og miljø	564
Kapitel 38. Velfærd og kultur	580
Kapitel 39. Blandede bolsjer.....	591
Kapitel 40. Et rigtigt parlament.....	597
Kapitel 41. Venner og bekendte.....	608
Kapitel 42. Forhenværende	633
Kapitel 43. Sygdom og død.....	646
EFTERORD.....	656

Tilegnet min kære familie, kloge og trofaste medarbejdere, samt Hans Peter Hanssen, vores sønderjyske leder i den prøjsiske rigsdag. Han viste mådehold ved fastlæggelsen af grænsen mellem Danmark og Tyskland og sørgede dermed for, at jeg blev født som dansk i Europa.

Særlig tak til de mange frivillige, som hjalp med ved de mange valg og folkeafstemninger.

FORORD

Af professor Uffe Østergård

Det er et privilegium at skrive forord til Jens-Peter Bondes politiske erindringer. Og samtidig trist fordi han kalder det sit livs sidste kamp, i forbindelse med en ondsindet kræftknode. Det må vi håbe, at det ikke bliver. Men et testamente er det, hvor han gør regnebrættet op mellem modstand mod og reform af det europæiske samarbejde, som han har viet hele sit voksne liv til, i hvert fald den offentlige del af det.

Den mangeårige EU-parlamentariker Jens-Peter Bonde er nemlig den dansker som bedst har markeret sig som europæisk politiker. Da han i 2008 undlod at genopstille efter 29 år i Parlamentet var han medlemmet med den højeste anciennitet i konkurrence med den tyske CDU-politiker Hans-Gert Pöttering, der var formand for Parlamentet 2007-2009. Indsatsen i Parlamentet var baggrunden for at jeg valgte at indlemme ham i mit Pantheon af danske 'europæiske helgener' sammen med Jens Otto Krag, der bragte Danmark ind i EF og de to kommissærer, Henning Christophersen og Margrethe Vestager i bogen *Hvorhen Europa*.

Jens-Peter Bonde gjorde politisk karriere på at kritisere EU, herunder Parlamentet, for manglende demokrati og åbenhed. Oprindeligt som modstander, men efter folkeafstemningen om Danmark i EF 1986 som konstruktiv kritiker. Selv om han er holdt op som parlamentariker, opererer han stadig på den europæiske politiske scene, nu blot som en åbent formuleret tilhænger af et reformeret, demokratisk samarbejde. Som led i det tog han i 2017 initiativet til sammen med mig at formulere ti bud til at redde Europa.¹ Ikke fordi han elsker overnationalt samarbejde for dettes egen skyld, men for at gøre det gennemskueligt, nært og demokratisk.

Bondes holdning er på en paradoksalt måde bedre i overensstemmelse med den reelle karakter af det europæiske samarbejde end den højtflyvende supranationale idealisme, vi plejer at forbinde med EU. Han kendte spillereglerne i Parlamentet og organiserede sine egne grupper. Det kom der til tider mærkværdige, skiftende alliancer ud af mellem nordiske venstreorienterede, franske og italienske højreorienterede populistere, excentriske britiske millionærer og katolske fundamentalister fra Polen. Bonde trak dog grænsen ved Lega Nord og Matteo Salvini.

Uanset hvor mærkværdige alliancerne kan forekomme anskuet i en traditionel højre-venstre optik kan det ikke benægtes at modstanderne af EU ofte opfører sig europæisk, mens de taler nationalt, mens tilhængerne taler europæisk, samtidig med at de forfølger nationale interesser. Hvis Parlamentet skulle finde en anden helt end føderalisterne Altiero Spinelli og Paul Henri Spaak ville danske Bonde være et godt valg. Han vil blive bedre modtaget i mange europæiske kredse end i hans eget Danmark, hvor hans navn stadig af mange forbindes med negativ kritik af EU. Det har jeg oplevet ved selvsyn under vores besøg i Bruxelles, hvor vi på en enkelt eftermiddag i Parlamentets lobby kunne møde flere indflydelsesrige europæere end jeg havde gjort i et langt liv som EU-forsker.

I erindringerne får vi hans erfaringer fra et langt liv i europæisk politik. Herhjemme erindres Bonde nok stadig især som den effektive organisator af modstanden mod EU. Men det var i valgkampene i Danmark og andre lande. Det meste af sin tid brugte han på parlamentarisk arbejde i Bruxelles og Strasbourg, hvor han havde indflydelse i kraft af de mere eller mindre mystiske grupper

1 Jens-Peter Bonde og Uffe Østergård, *Hvad nu EU? 10 bud på at redde Europa*, Frydenlund 2018.

han samlede. Derved blev han medlem af den vigtige 'formandskonference' og dermed Parlamentets – og efterhånden unionens – maskinrum i 17 af de 29 år i Parlamentet. Erindringerne mange navne kan virke som pralende name dropping, men er det ikke. Han har virkelig formået at knytte personlige og politiske venskaber over et bredt politisk felt, lige fra kommunisten Altiero Spinelli (en af EUs skabere) til konservative Jean-Claude Juncker (tidligere formand for EU Kommissionen).

JuniBevægelsen, som han organiserede efter sejren i afstemningen om Maastricht traktaten 2. juni 1992, havde et konstruktivt program for Europa, selv om de stadig var kritiske overfor mange sider af Unionen og bjerge af overflødig lovgivning. Efter 1986 afstemningen var han gradvis gået fra at være modstander i Folkebevægelsen mod EU til konstruktiv kritiker af frås og lukkethed under overskriften ÅND, der kommer af Åbenhed, Nærhed, Demokrati. Denne position gjorde det muligt for Bonde at operere effektivt i Parlamentet og samarbejde med fire på hinanden følgende kommissionsformænd, samt at spille en ikke uvigtig rolle i udarbejdelsen af den forfatning for EU, der blev forkastet af Bonde og hans venner og siden af vælgerne i Frankrig og Nederlandene i 2005.

Den type aktivitet har det været svært at få formidlet til den danske offentlighed, fordi journalisterne har tænkt i kategorierne 'for eller imod', men undgået det hårde arbejde med at dække de store dele af dansk lovgivning, der bliver til i Bruxelles med EU-Parlamentet som en central medlovgiver. Og slet ingen forståelse for at EU til overraskelse for både tilhængere og modstandere har udviklet sig til hvad nogle kalder en 'føderation af nationalstater'. Dette modsigelsesfulde begreb og endnu mere indviklede realitet kan ikke puttes ned i de simple kasser, som dansk mediedækning af EU består af.

Bonde har draget den lære af sin politiske virksomhed at tilhængerne må tale med modstanderne – og omvendt. Det gælder ikke kun i Danmark, men i hele Europa hvor vi i demokratiets navn bliver nødt til at tale med alle, også Viktor Orbán i Ungarn og Matteo Salvini i Italien. Det bliver ikke nemt, men deres kritik hører med til den demokratiske samtale. Vi må i hvert fald ikke begå den klassiske fejl af afvise enhver samtale med anderledetænkende. Bondes erindringer viser med eksemplarisk tydelighed hvor stor indflydelse man kan få i EU som dansker hvis man spiller sine kort rigtigt, arbejder hårdt og kan flere sprog.

EU-TOPPEN OM BONDE

Josep Borrell, Unionens højtstående repræsentant for udenrigsanliggender og sikkerhedspolitik og næstformand for EU-Kommissionen fra 2019, formand for Europa-Parlamentet 2004-2007:

"Jeg mødte Jens-Peter i forfatningskonventet om Europas fremtid i 2001, hvor jeg støttede hans forslag om øget åbenhed og gennemsigtighed i Den Europæiske Unions beslutningstagning. Han indsamlede underskrifter fra stort set alle medlemmer fra de nationale parlamenter og Europa-Parlamentet. Det var et område, hvor føderalister som mig og EU-kritiske personer som Jens-Peter kunne være enige. Selvom hans forslag ikke modtog Rådets fulde støtte, banede det bestemt vejen for mange reformer med åbenhed, som vi kan være stolte af i dag.

Da jeg blev formand for Europa-Parlamentet, var Jens-Peter formand for den politiske gruppe for uafhængighed/demokrati. Vi kunne ikke være enige om mange ting med hensyn til politikker, men ikke desto mindre arbejdede vi godt sammen i formandskonferencen, som jeg var formand for, og hvor han var det længst fungerende medlem, en meget erfaren politiker og med den bedste institutionelle hukommelse.

Jens-Peter var en smidig operatør i Europa-Parlamentet, en god forhandler, og det gjorde det muligt for ham at udøve indflydelse ud over vægten af sin politiske gruppe. Hans program

for interne reformer i Europa-Parlamentet fik støtte fra flertallet af medlemmer i løbet af denne lovgivningsperiode.

Der blev oprettet en reformarbejdsgruppe, hvor Jens-Peter var et ambitiøst medlem. Man håbede, at ændringerne ville gøre Parlamentet mere politisk. Jens-Peter ønskede mere radikale forslag, men han støttede den endelige rapport fra denne arbejdsgruppe og sagde, at det er psykologisk vigtigt at vise, at vi ønsker at blive et mere politisk parlament.

Dette arbejde blev efterfulgt af mange andre interne reformer i Parlamentets arbejdsmetoder og vil helt sikkert tjene som inspiration for mange flere.”

Jean-Claude Juncker, formand for Kommissionen 2014-2019, tidligere statsminister i Luxembourg gennem 18 år:

”Vi mødtes første gang i firserne, da jeg blev udnævnt til budgetminister og mødtes i Parlamentets budgetudvalg. Vi tilbragte mange forlignætter i gangene i Strasbourg mellem Rådet, Kommissionen og Parlamentet. Jeg repræsenterede Luxembourg. I starten var Jens-Peter en stærk, men ærlig modstander af mere magt til Bruxelles. Efter den danske afvisning af Maastricht-traktaten i 1992 grundlagde han en ny bevægelse og blev et konstruktivt medlem af Europa Parlamentet og de to forfatningskonventioner.

Han lykkedes med at opnå mange reformer for åbenhed, nærhed og demokrati, oftest i samarbejde med føderalisterne i parlamentet. Han støttede mig i medierne, da jeg blev kommissionspræsident fra 2014-19. Vi har forskellige synspunkter, men altid gensidig respekt og godt samarbejde.”

José Manuel Barroso, formand for Kommissionen 2004-2014, tidligere statsminister i Portugal:

”Jeg mødte Jens-Peter første gang, da jeg blev udnævnt til formand for Europa-Kommissionen i 2004. For mig var han en konstruktiv leder for en underlig gruppe, og mens vi var uenige i nogle emner, var vi enige om behovet for reformer. For eksempel til fordel for øget åbenhed leverede jeg en liste over 3.094 arbejdsgrupper i Kommissionen, der indtil da ikke var kendt af offentligheden.

I 2006 blev vi enige om en reform, der inkluderer de nationale parlamenter i beslutningsprocessen. Siden da er de nationale parlamenter blevet informeret om nye udkast til europæisk lovgivning, og de bliver bedt om at kommentere dem, før forhandlingerne starter i Bruxelles. I 2007 lovede jeg at trække forslag, der ikke blev støttet af Europa-Parlamentet, tilbage i et forsøg på at bringe Rådet og Parlamentet på lige fod.

Jens-Peter rejste også spørgsmål om muligheden for problemer for Danmarks højere miljøstandarder ved europæisk lovgivning. Da jeg havde hjulpet i fire tilfælde, udtrykte han sin taknemmelighed i plenarforsamlingen. Jeg beklagede det, da han forlod Europa-Parlamentet i 2008.”

Dick Roche, Europaminister i Irland og formand for EU's Ministerråd i første halvår 2004, med i forfatningskonventet for den irske regering, hvor han støttede og underskrev Bondes forslag om en Kommission med plads til alle lande og et forslag om at vende bevisbyrden i åbenhedssager.

Jeg kan lide hr. Bonde, fordi han lægger sådan en energi i sine synspunkter. Vi havde virkelig et tæt samarbejde under forfatningskonventet om Europas fremtid. Han var meget opmærksom på det arbejde, jeg udførte på vegne af mellemstore og små lande i unionen under Konventet.

Jeg ser hr. Bonde som det lille sandkorn, der lægger sig ind i østersskallen – han er det lille irriterende element, der dog ender med at skabe perlen. Han er en stor personlighed, besidder en masse energi, og han er formidabel til at manøvrere.”

"FRA STYRTOM TIL STRASBOURG"

Kapitel 1

ÆRLIGHED VARER LÆNGST

"Ærlighed varer længst, koster mest", sagde min kloge mor ofte. Hun valgte altid dydens smalle vej, uanset prisen. Disse erindringer handler mest om folk, der er knap så perfekte som min afdøde mor. Vi mindre perfekte er nok de fleste, med hver vores forskellige menneskelige svagheder. Vi ligger under for magt og bruger den, hvis vi kan.

Magt korrupperer, siger et gammelt ord.

Ja, og Magten udvisker forskellen mellem sandt og falsk. Mit livs vigtigste erfaring er, at der kun findes ét virksomt middel imod den lille og store korruption, og mod fordrejning af sandheden: Åbenhed.

De færreste stjæler, hvis det kan ses. De færreste lyver, når de ved, det vil blive afsløret. Ingen ledere kan afpresses af deres medarbejdere, hvis lederen kan sige: Det vil uundgåeligt havne i avisen i morgen. Ukontrolleret magt vil få embedsmænd og politikere til at gradbøje sandheden. Pengekasser uden opsyn vil blive plyndrede. Begge dele har jeg erfaret talrige gange under udforskningen af vores nære, uoplyste fortid.

Kidnappet af Krag's nødløgn

Jeg har ikke svært ved at finde og forstå årsagen til, at jeg kiggede bagud: De ledende tilhængere af EF-medlemskabet var ikke ærlige, da de beskrev EF-samarbejdet som lutter økonomiske fordele, helt uden politiske overtoner. Statsminister Jens Otto Krag var "europæer" og ønskede Europas Forenede Stater. Han turde blot ikke sige det til vælgerne. Han var sikker på, at de så ville stemme Nej. Det er muligt, Krag havde ret, men jeg er faktisk ikke sikker. Jeg tror, at en ærlig argumentation for Europas forening også ville have haft en fair chance for at vinde folkeafstemningen om Danmarks medlemskab i 1972.

Den norske statsminister Trygve Bratteli brugte mest politiske argumenter og var meget tæt på et norsk Ja, selv om norsk økonomi ikke ville få samme umiddelbare gavn af et medlemskab som landbrugslandet Danmark. Med ensidige økonomiske argumenter fik Krag og Udenrigsministeriet en generation af danske politikere og embedsmænd til at holde fast i en særlig kunstig virkelighedsopfattelse, som var ret forskellig fra det, der skete i EF og EU.

Krag fik også en generation af EF-modstandere til at forblive modstandere i alt for mange ufrugtbare år. Jeg blev en fange af Krag's *nødløgn* og så det længe som min vigtigste opgave at afsløre de ledende EF-politikeres falske løfter. Det var ikke svært. Skiftende regeringer benægtede de fleste planer om mere integration, før de hver gang endte med at acceptere dem. De benægtede tilmed planerne for offentligheden, både mens de forhandlede, og efter de reelt havde godtaget dem i Bruxelles.

I EU på børnebillet

Danmark kom skævt ind i EF i 1972. Det politiske perspektiv med at skabe en Union i Europa blev *bevidst* skjult for vælgerne. Jens Otto Krag førte os ind i EF på en slags børnebillet, til stor skade for EF-debatten i Danmark. Danmarks mangeårige udenrigsminister Uffe Ellemann-Jensen har meget præcist skildret den fordrejede argumentation i sin første erindringsbog fra 1987, "Da Danmark igen sagde X Ja til det fælles":

- "I 1972 byggede en stor del af argumentationen for at sige ja til EF på snævre økonomiske argumenter. Det lagde grunden til mange års indædt EF-modstand, at man ikke dengang bekendte sig klart politisk for Europa".
- "Jeg mener, det var en stor fejl, at den daværende regering ikke bekendte sig klart politisk for Europa, men valgte at appellere til den snævre økonomiske egeninteresse".

Jeg kan ikke være mere enig. Uffe beskriver mig! Jeg blev nemlig fanget til mange års indædt EF-modstand. De falske løfter og tomme trusler programmerede mig til at kigge bagud i stedet for at få det bedst mulige ud af EF-medlemskabet. Jeg skulle bevise, at Ja-politikerne havde taget fejl og vildledt os.

Uffe arvede selv et sæt helt urealistiske forventninger til EF-medlemskabet. Dem måtte han døje med i mange år, også da han selv fik ansvaret og ikke kunne rive sig løs fra fortidens løfter. Han kunne ikke ændre Ja-sidens argumenter og kom selv til at fortsætte i samme spor. Uffe truede for eksempel med en udmeldelse af EF, hvis vi stemte nej ved de senere folkeafstemninger. Den trussel ville han *aldrig* have realiseret. Det gjorde han da heller ikke, da vi så stemte nej den 2. juni 1992.

Mange brudte løfter

Der skulle ikke være fælles udenrigspolitik, sagde Ja-siden i Folketinget før folkeafstemningen i 1972. Da *havde* regeringen under fortrolige forhandlinger godkendt oprettelsen af et fælles udenrigspolitisk sekretariat i EF uden at oplyse det til Folketinget.

Romtraktatens fleksibilitetsbestemmelse, den såkaldte "gummiparagraf" 235, kunne ikke bruges til at udvide samarbejdet til nye politiske emneområder, erklærede Justitsministeriet for at kunne holde Grundloven. Samtidig *havde* regeringen allerede givet tilslutning til, at EF kunne anvende gummi til at indføre en række nye fælles samarbejdsområder. Det skete *før*, vi stemte os ind i EF, kan jeg nu afsløre.

Poul Schlüters og Uffe Ellemann-Jensens fælles regering garanterede evig vetoret i 1986, samtidig med at de i al fortrolighed *havde* parkeret den på historiens losseplads.

Vi fik også en såkaldt "miljøgaranti", da EF netop fik mulighed for at nedstemme *mange* højere danske miljøstandarder.

Den vigtigste Traktat

Unionen ville være "stendød", hvis vi blot stemte Ja til en lille praktisk "EF-pakke", lovede statsminister Poul Schlüter i den afsluttende TV-debat i 1986. Kommissionens tidligere formand Jacques Delors har i sine erindringer kaldt den såkaldte "EF-pakke" med den "stendøde Union" for den *vigtigste* af samtlige traktater.

Vælgerne stemte kun ja til et rent økonomisk samarbejde i 1972. Der blev ikke rettet op på deklARATIONEN ved den efterfølgende folkeafstemning i 1986. Det var først ved folkeafstemningen om Maastricht-traktaten i 1992, danskerne fik lov til at diskutere "Union". Og så stemte de Nej.

Politikerne trak straks EU ned i de vante trygge, økonomiske omgivelser og hævdede, vi ville holde os uden for Den europæiske Union med en helt særlig ordning for Danmark.

- Der overføres *ingen* nye beføjelser til EU, forsikrede de danske ministre igen ved efterfølgende traktatændringer.

Så vedtog de Nice-traktaten, Lissabon-traktaten, ØMU-ændringer og Finanspagten med almindeligt flertal i Folketinget, helt uden folkeafstemning. Over halvdelen af EU's love er derfor vedtaget med hjemmel i bestemmelser, som slet ikke er lovligt overladt til EU. Enhver kan gå til domstolene og hævde, at mange af EU-lovene er ugyldige i Danmark. Det er noget slemt rod for en *retsstat*.

Lidt selvkritik

Lad mig også udøve selvkritik. Mange modstandere af Danmarks EF-medlemskab var ikke helt fair, når vi glemte at sige, at der også skete gode ting i EF. I Folkebevægelsen mod EF ledte vi mest efter fejlene, og fandt dem i rigt mål. Vi sagde rigtignok, at et lille land som Danmark ikke ville få stor indflydelse i EF. Måske så vi ikke, at indflydelsen på vores egen dagligdag på mange områder kunne blive endnu mindre, hvis vi ikke var med.

Vi var dygtige til at kritisere EF, men foreslog sjældent, hvordan tingene kunne gøres bedre. Mange af os havde det bedst, når vi fandt noget at være imod. Vi følte ikke ansvar for at forbedre det EF, som næsten to af tre danskere havde stemt os ind i. Det fortryder jeg i dag, når jeg nu ser tilbage. Jeg burde have optrådt klogere, men trøster mig med, at det aldrig er for sent at blive bagklog.

Erindringer som personlig fortælling

Denne bog er min personlige fortælling om Danmarks knap 50 år i EF/EU. Det er en beretning om tiden og historien, som jeg oplevede den. Jeg har ikke blot været et passivt øjenvidne, men selv taget aktivt del i alle diskussioner og kampe om EF og EU.

Jeg fulgte ivrigt forhandlingerne om et tættere nordisk samarbejde, "Nordek". Det var første akt i det historiske slag om Danmarks placering mellem Norden og EF. Den nordiske manøvre var nødvendig for at få danskerne med i EF. Danskerne ville umiddelbart ikke med, vi havde det godt i Norden med velfærd indadtil og omsorg for de fattigste i verden udadtil.

Jeg var særdeles aktiv under den første danske folkeafstemning i 1972, som døgnbrænder-aktivist på "EF-modstandernes Pressetjeneste". Vi kaldte EF for "de rige landes klub". Så brast Norden, og vi kom med i EF. De rige landes klub ændredes heldigvis med årene til at blive hele Europas forsamlingshus.

Jeg har skiftet holdning til EF undervejs. Fra en afslappet holdning til medlemskabet til ivrig EF-modstander. Fra modstander til konstruktiv kritiker og flittig reformator.

Kritik gav megen frugt

Modstandernes vedholdende kritik har båret megen frugt, selv om vi fik hårde hug, da vi fremførte den. Vi var først med kritikken af smørbjerg, vinsøer og en fejlslagen landbrugspolitik. Det var helligbrøde at kritisere landbrugspolitikken, fordi den gav kasse til Danmark.

I dag er det svært at finde et folketingsmedlem, som forsvarer landbrugspolitikken. EU har selv fjernet de fleste ordninger med oplagring og destruktion af mad. Hvorfor var den absurde landbrugspolitik en hellig ko i så mange år?

Vi var først og vedholdende med kritikken af frås og svindel i Europa-Parlamentet. Fra 2009

afskaffede man omsider ordningerne med store overskud på rejser. Hvorfor skulle det tage 30 år at afregne rejser efter regning? Der er stadig medlemmer, som svindler med rejsegodtgørelser. Men det er ikke længere systemet, som svindler over for skatteborgerne.

Vi var først med at kritisere manglen på åbenhed og fik gennemført mange nyttige reformer. Vi var med til at vælte Kommissionen og fik mange udgiftsposter lagt frem på internettet. Kritikken bar megen frugt.

Vandt nærhedsprincip i 2006

Vi var også først med kritikken mod overdreven centralisering og fik gennemført et nærhedsprincip med en bedre inddragelse af de nationale parlamenter. Siden 2006 har Kommissionen forelagt alle lovforslag til udtalelse hos de nationale parlamenter, så de kan kontrollere overholdelsen af nærhedsprincippet.

Enhver kan i dag følge forhandlinger om nye love og se stemmeresultaterne på Ministerrådets hjemmeside. Man kan også følge de nationale parlameters behandling af EU-forslag for overholdelse af nærhedsprincippet på hjemmesiden: IPEX.eu. På Europa-Parlamentets hjemmeside kan man følge arbejdet blandt de folkevalgte i udvalg og plenum.

I 2014 fik EU en ny Kommission med et nærhedsprogram og en særlig nærhedskommissær, som jeg havde foreslået det tolv år før, i det særlige *forfatningskonvent*. Lobby-registret blev obligatorisk. Ingen kan længere påvirke lovgivningen med fortrolige møder med topfolk. Nu registreres møderne i Kommissionen. I 2019 fik Europa-Parlamentet initiativet gennem et tilsagn fra den nye Kommissions-formand, Ursula von der Leyen. I 2007 fik jeg tilsagn fra Kommissionsformand José Manuel Barroso om at trække forslag, som ikke fandt støtte i Parlamentet. Vi har i praksis fået en slags *europæisk parlamentarisme*, selv om det endnu ikke fremgår af traktaterne.

Øjenvidne og aktivist på de bonede gulve

Min politiske interesse startede i folkeskolen og ledte mig til Radikal Ungdom. Så blev jeg studenteroprører og aktivist i EF-modstandernes Pressetjeneste. Efter folkeafstemningen i 1972 var jeg med til at starte EF-modstandernes avis, Notat. Jeg blev redaktør efter forfatteren Ebbe Kløvedal Reich, som jeg også havde afløst som radikal folketingskandidat i 1970.

Jeg har været leder af oppositionen i to forfatningskonventioner. Det første skrev et charter om fælles grundrettigheder, det andet et forslag til forfatning. I konventionerne fik jeg et godt samarbejde med mange kolleger fra alle lande. Det har givet et enestående netværk i Europa.

Jeg har udgivet 70 forskellige bøger og hæfter om EU og de forskellige traktater og redigeret et omfattende internet-leksikon på dansk og engelsk om EU på adresserne: euabc.dk og euabc.com.

Ofte har jeg måttet tage min journalist-kasket på og deltaget i pressesale og i korridorer for at få den viden, som den udøvende magt sjældent forærede frivilligt til de folkevalgte. Jeg har deltaget i korridorerne til over hundrede topmøder mellem EU-landenes stats- og udenrigsministre og har mødt de europæiske ledere før og efter topmøderne til udsøgte middage, hyggelige sammenkomster og hårde debatter i Europa-Parlamentet. Jeg har kendt dem, både som kollega og som journalist, både formelt og uformelt og med større eller mindre respekt.

Jeg har talt "Roma midt imod" som aktivist og som folkevalgt, men også været med til at skabe mange reformer i EU, særligt efter det danske Nej til Maastricht, 2. Juni, 1992stricht-traktaten, og i større stimer efter det franske og hollandske Nej til et forfatningsudkast i 2005.

2. juni 1992 - mit livs aften

Den 2. juni 1992 stemte et lille flertal af danskerne nej til Maastricht-traktatens Union. Den dag skabte vi danskere en ny europæisk dagsorden for et åbent og nært EU. Det blev mit livs aften og et vendepunkt, hvor jeg holdt op med at kræve Danmark ud af EF. I stedet arbejdede jeg for at forbedre EF indefra.

I dette værk fortæller jeg Danmarks EU-historie, som jeg oplevede den, og som den fremstår i historiske arkiver. På godt og ondt, med splid, strid og samarbejde. Jeg fortæller åbenhjertigt fra magtens korridorer til modstandernes kontorer.

Jeg har oplevet magtesløse kommissionsformænd som redskaber for magtfuldkomne topembedsmænd. Jeg har fulgt udviklingen fra en penge-fråsende palaver-forsamling til et Europa-Parlament, hvor medlemmerne har fået større reel indflydelse på borgernes hverdag end de fleste folketingsmedlemmer og ministre.

Jeg har overværet snigmord på vetoretten og den gradvise overførsel af magt fra vælgere og folkevalgte til embedsmænd, ministre, dommere og finansfolk. Jeg har også deltaget aktivt i tredive folkeafstemninger om EF og EU, heraf otte i Danmark og Irland og en i Grønland. Nogle af dem var jeg med til at vinde, mod alle odds.

Mange kilder

Mit EF og EU-liv har været en lang rejse, med politisk stagnation, opsving og en historisk krise. Jeg har støttet mig til et meget omfattende personligt arkiv med dokumenter, avisartikler, radio og TV-bånd og alle indbundne årgange af Notat fra hele perioden. Jeg har også rodet i Rigsarkivet, gennembladet EU-arkiver og talt med mange fra maskinrummene i tidsreisen fra gamle Danmark til det nye Europa.

Jeg starter erindringerne med min egen udvikling fra skoleelev i Aabenraa til folkevalgt i Bruxelles og Strasbourg.

JuniBevægelsen blev nedlagt i 2009. Ved valget til Europa-Parlamentet i 2014 havde jeg derfor ikke nogen liste at føre valgkamp for. I stedet førte jeg kampagne på de sociale medier med kendte danskere, der opfordrede vælgerne til at stemme. Jeg samarbejdede med Erik Boel, som var gået af efter mange år som leder af Europabevægelsen. Vi samarbejdede også om at få vælgerne til at stemme om patentdomstolen i 2014 og retsforbeholdet i 2015.

Ved folketingsvalget og valget til Europa-Parlamentet i 2019 skabte jeg en kampagne for at stemme sammen med en god stime frivillige. Vi kaldte hjemmesiden for StemOgBestem.EU og fik 135 "ambassadører" som anbefalere. Kendte danskere sendte mails til deres venner på de sociale medier med opfordring til at stemme. Valgdeltagelsen blev øget med 10 % til EU-valget, med 20 % for de unge og med 25 % for ikke-vestlige indvandrere. Frank Hvam lavede en video, som blev set af over halvdelen af den voksne befolkning.

Gamle EU-modstandere og tilhængere kunne forenes om at få vælgerne til stemmeboksen, kernen i vores folkestyre og for mig symbolet på et langt livs virke i både Danmark og EU. Jeg startede med at sige Ja til folkestyre og Nej til EF, og endte med at virke for folkestyre, også i EU. Sådan startede det. Sådan oplevede jeg historien blive til på den lange vej mod demokrati i EU.

Har skiftet holdning til EU

Jeg har skiftet holdning gennem årene med EF og EU, ja, men EU har også reageret på kritik og ændret meget, selv om forandringerne altid er foregået alt for trægt, og selv om meget stadig skjules i Kommissionen og Ministerrådets hemmeligt arbejdende arbejdsgrupper.

- Erfaring er billetten til et tog, der er kørt, sagde vi under studenteroprøret i 1968.

Det er ikke hele sandheden. Jeg bilder mig ind, at erfaring har gjort mig klogere. Jeg er ikke blevet mindre modstander af systemet, men meget skarpere og mere præcis i min kritik. Samtidig er jeg blevet mere forstående over for de folk, der arbejder i Bruxelles og omegn. Jeg er ikke bleg for at indrømme og reflektere over både mine egne fejl og forsømmelser. Det handler erindringerne også om. Hvad lærte vi af vore fejl, sejre og nederlag?

- Det er nemt at være bagklog, siger man.

Det er faktisk ikke spor nemt. Det kræver vanskelig selverkendelse at indse, hvor man tog fejl. Her gør jeg forsøget.

Kapitel 2

FRA GRÆNSELANDET TIL EUROPA

”I Danmark er jeg født, der har jeg hjemme,
der har jeg rod, derfra min verden går”.

Vores store eventyrdigter, H.C. Andersen, skrev disse smukke ord året efter Grundlovens indførelse i 1849. Den uofficielle nationalsang viser min holdning til det nationale og internationale: Jeg er begge dele lige meget. Jeg er født og vokset op i Aabenraa og Styrptom, i grænselandet mellem dansk og tysk. Vores underbo i den billige, almennyttige lejlighed på Rugkobbøl 20 i Aabenraa meldte sig frivilligt som tysk soldat under krigen.

I naboblokken var min fars snedkerkollega med i modstandskampen. Krokonen i Styrptom sladrede om en af mine forældres bekendte, som var sabotør. Stikkeriet gjorde, at han blev skudt af Gestapo. Nogle røde snedkersvende havde våbenlager på et møbelværksted, hvor min far var værkfører og lukkede øjnene. Min mor vaskede tøjet for kordegn Andersen på Ungdomsborgen, når han havde været ude at hente britiske våben og ammunition om natten. Siden blev min mor ansat på trikotagefabrikken KOFA, hvor de også syede uniformer til tyskerne.

Mine forældre sladrede hverken til politiet eller tyskerne. Det er det mest heroiske, jeg har kunnet få ud af dem. De var nok som folk flest, indtil de kunne se, hvem der vandt, og der blev kø efter at have været med i modstandskampen.

Statsminister Buhl gik klart over grænsen for anstændighed, da han i Radioen opfordrede folk til at *angive* modstandsfolkene. Statsminister Scavenius havde ikke behovet at hylde de store tyske sejre, der fyldte verden med beundring. Efter krigen havde han ikke behovet pleje venskab med den Werner Best, der havde repræsenteret den nazistiske besættelsesmagt og lagt danske modstandsfolk i graven.

Det var et meget lille mindretal af unge danskere, som sikrede nationens ære. De tapre få hyl-des nu gennem publikumsrekorder til gode og medrivende film som ”Flammen og Citronen” og ”Hvidstengruppen”. I dag kan vi godt se, hvad alle burde have gjort, da det danske folkestyre blev besat af en fremmed og anti-demokratisk magt.

For de gamle som faldt

I mit kære Sønderjylland blev de fleste hjemmetyskere nazister. De hyltede Hitler ved at hejle og kræve landsdelen tilbage til Tyskland. I mine første år i Aabenraa reagerede vi ved ikke at handle i de tyskejede butikker. En skønne dag handlede vi også der. Vi begyndte at købe, hvor varerne var bedst eller billigst, uden hensyn til nationalt tilhørsforhold. ”Hjemmetyskerne” handlede også i mine forældres møbelbutik med danske design møbler. De fleste hjemmetyskere talte sønderjysk derhjemme og brugte kun tysk som kultursprog.

Spærregrænsen ved politiske valg gælder ikke for Slesvigsk parti, som repræsenterer de tysk-sindede. Det danske mindretal syd for grænsen er repræsenteret i Landdagen i Kiel, selv om mindretallets parti, SSW, ikke har de 5 % af stemmerne, som man ellers skal have i Tyskland for at få mandater.

I 2012 blev mindretallets leder Anke Spoorendonk tilmed justits-, kultur- og Europaminister i Slesvig-Holstens koalitionsregering med SPD, Grønne og SSW. *Ekstra rettigheder* blev nøglen til

gensidig forsoning. Det kunne de lære meget af i Balkan, Ukraine og andre brændpunkter. Efter krigen holdt hjemmetykkerne op med at kræve grænsen flyttet nordpå.

Bedstefar såret som tysk soldat

I min barndom gik vi til Genforeningsmøde hvert år og sang "Det haver så nyligen regnet" fra 1890 til en gammel dansk folkemelodi.

Før første verdenskrig var Sønderjylland var ved at blive fortysket. Når en dansksindet flygtede til Danmark for at undgå at blive tysk soldat, blev gården solgt til en tysker.

- "For de gamle, som faldt, er der ny overalt, de vil møde, hver gang der bliver kaldt", lød sangen optimistisk.

Men det var en tysker, som mødte, når danskeren faldt. Den sønderjyske leder, Hans Peter Hansen, opfordrede derfor de unge til at blive i landsdelen og gå med i den tyske hær.

Min bedstefar var landmand med tolv tønder land i Vandling ved Haderslev og blev indkaldt som tysk soldat i første verdenskrig. 6000 unge sønderjyske mænd døde i skyttegravene. Min bedstefar var heldig og blev kun skudt i benet. Derfor lever jeg. Hans soldaterbog ligger i min skrivebordsskuffe. Der kan jeg læse, hvordan han kæmpede bl.a. i Polen for den tyske nation, som ikke var hans.

Bedstefar talte flydende tysk, men stemte dansk ved folkeafstemningen om Nordslesvigs tilbagevenden til Danmark. Min bedstemor havde min far i maven, da de stemte den 10. februar 1920. Min far blev lavet i Tyskland. To måneder efter afstemningen kom han ud af bedstemors mave som nydansker!

Krig er blodig alvor, lærte jeg som lille på bedstefars skød. Han talte aldrig ondt imod Tyskland. Min bedstefar respekterede andre folk.

Ud at tjene som 14-årig

Min meget kristne mor nedstammer fra et sidespring fra kong Hans, som dengang var 22 år og forsynede moderen med en stor gård og et våbenskjold. Min mor var nummer ni i en børneflokk på ni og kom til at hedde Nina (Kristine Buch). Hun kom ud at tjene som 14-årig og var hjemmegående og medhjælpende hustru, da de fik mig en smuk forårsdag, den 27. marts 1948 klokken kvart i seks om morgenen. Lige siden har jeg været morgenmenneske med en kort afbrydelse i studentertiden. Jeg blev sendt i børnehave hos Søster Sigrid i Rugkobbøl i Aabenraa. Der talte jeg så meget, at de mente, jeg måtte blive statsminister.

Min far spiste på Ungdomsborgens pensionat og faldt for min mor. Hun var faldet for én, hvis forældre ikke ville have hende. Hun var ikke fin nok som datter af en indremissionsk sadelmagermester. Så måtte hun elske den, hun kunne få. Hun elskede især deres første barn, som blev forgudet med hendes kærlighed, til mig. Hun var født den 26. december 1921 og døde 83 år gammel efter en vellykket fætter-kusine-fest.

- "Jeg kyssede dig rigtigt farvel, på munden, anende, at det måske var sidste gang", sagde jeg ved bisættelsen.

En redningsmand brændte inde

Min far blev født i Vandling ved Haderslev den 10. maj 1920 og døde i 1991. Jeg er opkaldt efter min fars onkel. Peter Jensen Rossen blev født den 6. februar 1900 i Bevtøft i Sønderjylland. Han

blev konfirmeret som fjortenårig, da første verdenskrig brød ud. Peter var lidt for ung til at blive slagtet på slagmarken. Han overlevede første verdenskrig.

En dag løb han ind i et brændende hus for at redde en lille pige fra at brænde inde. Så brændte Peter selv inde i et forgæves forsøg på at være redningsmand. Peter ofrede sig for en anden. Ved Grundlovsmødet i 1926 blev han fremhævet ”som et bevis på en sejrende ungdom”, som det står bag på mit gamle, falmende foto fra mødet.

Jeg blev opkaldt efter ham. Min far hed Nis Jørgensen Bonde, min bedstefar Mathias Nissen Bonde. Peter Jensen Nissen Rossen Jørgensen Bonde var trods alt for meget for mine forældre. Jeg var ikke kongelig, så anerne blev med min mors samtykke forkortet ned til: Jens-Peter Rossen Bonde.

Det var også rigeligt. Rossen har jeg aldrig brugt. Jeg har dog indimellem tænkt på Peter Jensen Rossens gode eksempel: Man kan også gøre noget for andre end sig selv. Vi er sat i livet for at gøre en forskel. Han blev mit første besværlige ideal, som mine forældre valgte for mig.

Snedkermester og møbelhandler

Min far blev uddannet som snedkersvend i Haderslev og fik medalje. Han var selvstændig snedkermester med meget lange arbejdsdage og værksted i Møllegade i Aabenraa. Jeg hjalp ham med at pakke senge, før de skulle sendes til møbelbutikkerne. Så byggede han værksted i Styrtom.

Jeg var ofte på Ungdomsborgen hos kordegn Andersen og hans kokekonekone. Hun var faster til skuespiller Ulf Pilgaard, så han blev sat til at lege med mig. I 1960 fulgte vores hus på 130 m² i Styrtom.

– Se Aabenraa og Styrtom, sagde man i folkemunde.

I 1966 opgav min far at lave senge og byggede i stedet en møbelbutik med Arne Jacobsens Æg og Svane som logo. Æg og Svaner blev dengang produceret hos Fritz Hansen i Allerød. Der ligger hovedkvarteret stadig, mens produktionen er flyttet til Polen. Min far havde gået på håndværkerskole i Haslev sammen med Fritz Hansens barnebarn. Han hed også Fritz Hansen og forærede min far en Æggeskal, som stod uden for den nedlagte butik i Styrtom. Efter butikkens lukning forærede vi den sjældne og originale skal til Danmarks Design Museum i Bredgade i København.

Min far forærede mig et Æg i blå Hallingdal uld. I 1966 kostede Ægget 1213 kroner i butikken. 46 år efter vurderede Lauritz Auktioner mit Æg til 21.500 kr. - en årlig forrentning på seks procent, oveni daglig brug og glæde. Det blev desværre stjålet. Min far lærte mig at sætte pris på kvalitetsmøbler og design. Vi abonnerede på Mobilia og Bo Bedre, fra de startede med at udkomme.

Min far var en dygtig snedker, formand for den lokale svendeprøvekommission. Han brugte ikke bare lærlingene som billig arbejdskraft. De lærte noget og fik alle ros eller medaljer.

Hans hånd større end min bagdel

Min far var streng og kærlig. Han havde en stor snedkermesterhånd, som var større end min bagdel. Jeg blev vel slået fire gange, men erindrer ikke for hvad. Af det lærte jeg, at jeg aldrig ville slå mine egne børn. Jeg boede seks år på Styrtom Bygade 28 i den daværende Ensted kommune. Mine forældre betalte skolepenge til Aabenraa kommune, så jeg kunne fortsætte på Rugkobbelskolen. Der startede jeg, da jeg lige var fyldt seks i 1954.

I stuen havde vi et håndbroderet skilt i en billedramme med Indre Missions motto: ”Bed og arbejd”. Der blev både bedt, arbejdet og gået i kirke hver søndag. Dertil kom Ungdomsborgen,

missionskreds og sømandsmission. I min tid var der ikke så meget som en lys øl eller et kortspil i vores hjem. Hvidtøl juleaften og billedlotteri var det nærmeste, vi kom alkohol og spil i min ungdom. Som 18-årig blev jeg student på Aabenraa Statsskole i 1966.

Frimærkegrosserer

Dengang gik jeg i folkeskole kun 30 kilometer fra Tyskland. Jeg var for ung til at følge med i det, aviserne dengang kaldte for ”de europæiske markedsdannelser”. Sammen med den senere chefredaktør for dagbladet Børsen, Leif Beck Fallesen, etablerede jeg vores eget marked. Vi solgte frimærker en gros gennem ”Scanphil”, postboks 100, Aabenraa. Det passede vi, når vi ikke var i gymnasiet, til politiske møder eller til fest.

- Jens-Peter har mange sunde interesser, der ligger delvist uden for skolens emnekreds, skrev min rektor spydigt i karakterbogen.

I den økonomiske politik havde jeg ingen oppositionelle standpunkter i min tidlige ungdom. Jeg holdt intuitivt med de borgerlige, mod Socialdemokratiet, med de selvstændige mod lønmodtager-nes parti, med mestrene mod svendene, der altid ville have mere i løn. Og mod banken, der altid skulle have penge af min far.

Hans Peter Hanssen – ven med fjender

Som gymnasieelev besøgte jeg ofte et radikalt medlem af Landstinget. Ingeborg Refslund Thomsen var datter af sønderjydernes store, nationale leder, Hans Peter Hanssen. Han spillede kort med sine tyske kolleger i den prøjsiske Rigsdag i Berlin og blev deres gode kollega.

Hans Peter ønskede grænsen flyttet, så de danske områder kom tilbage til Danmark. Men heller ikke mere. Han respekterede også tyskernes ret til national selvbestemmelse, mens Tyskland lå ned efter første verdenskrig. Hans Peter blev ven med sine fjender.

Ham lærte jeg meget af gennem hans datter. Hans Peter blev mit første politiske ideal. Han forenede jobbene som folkevalgt repræsentant i Berlin med rollen som redaktør for den lokale, dansksprogede avis i Aabenraa, Heimdal. Hans Peter Hanssens talegaver og mådehold startede forsoningen mellem dansk og tysk, dog med den kedelige afbrydelse under 2. verdenskrig.

Vores nabos datter i Styrptom var rigstysker og gik i tysk gymnasium. Det mindskede aldrig vores venskab. Der opstod et godt samarbejde mellem dansk og tysk i grænselandet, hvor vi i mange århundreder havde rå og meningsløs krig. Til sidst lod vi våbnene hvile og sluttede fred.

Udlængsel mod andre lande

Helt fra gymnasietiden har jeg haft udlængsel og lyst til at være sammen med mennesker fra andre lande. Jeg knyttede tidligt venskabsbånd over grænserne med pennevenner under FDF's landslejr i Marselisborg og skrev sammen med unge, også fra Nigeria og Marokko. Jeg deltog i Mellempfolkeligt Samvirkens arbejdslejr i gymnasietiden på et plejehjem i Hamborg i 1964 og fik der nye venner fra hele verden, inklusive USA.

Min EU-kritik var ikke snæversynet, egoistisk eller nationalistisk, som vi ofte blev kaldt. Jeg vil hellere karakterisere den som national, demokratisk, social, grøn og international. Det var mange ord. Ingen af dem kan undværes, hvis de skal dække. Det nationale er enden på det inter-nationale. Det nationale og inter-nationale er ikke modsætninger for mig. De to begreber hænger sammen. Man kan ikke være en god inter-nationalist uden også at være national.

Man kan heller ikke være en ordentlig national uden at respektere andres ret til også at være

det. Jeg har snesevis af gode venner blandt høj og lav i andre lande. Alligevel siger jeg og synger med H.C. Andersen:

- Dig elsker jeg! Danmark, mit fædreland.

Jeg elsker den danske sangskat. Ikke fordi de danske sange er bedre end andre folks sange, men fordi de er vores sange. Det er dem, vi kan nynne, dem, vi lærte derhjemme, til genforeningsmøderne og i skolen. De udgør vores sangskat, og det var oftest dem, vi sang om aftenen i Folkebevægelsens kollektiv, efter EF-møderne i Bruxelles og Strasbourg.

Fan af Kennedy og USA

Jeg blev født sammen med den kolde krig, kun en måned efter, kommunisterne tog magten i Tjekkoslovakiet. Det var to måneder efter mordet på den indiske frihedshelt Mahatma Gandhi, og tre måneder før Sovjets blokade mod Berlin. Sovjet var fjenden, og USA blev vores ledestjerne som leder af "den frie verden". Jeg stod ret i skolegården og viftede med et amerikansk flag, da vi fik besøg af den amerikanske ambassadør Val Peterson på Rugkobbelskolen.

Han talte til alle skoleelever. Vi var kaldt sammen i skolegården. Jeg var redaktør af skolebladet og skrev til den amerikanske ambassade om at få landkort over USA. Dem lagde jeg ind i alle skoleblade, så vi elever kunne blive mere forbundet med det storslåede Amerika, vores ven og beskytter. Jeg fik også forskellige amerikanske bøger sendt fra ambassaden. Vi brugte dem som præmier i skolebladet. USA var det forjættede land med film, musik og honning.

John F. Kennedy var også vores præsident. Han var den fælles leder mod truslen fra øst. Han stod ved Berlinmuren og sagde: "Ich bin ein Berliner". Jeg var lige kommet i gymnasiet og tudede, da han blev myrdet den 22. november 1963.

En atomkampagne kom marcherende

I mit hoved var der kun de fire gamle partier at vælge imellem. Jeg blev tiltrukket af De Radikale på grund af partiets fredspolitiske holdninger. Tilnærmelsen startede nok i 1963, da Atomkampagnen marcherede forbi på Flensborgvej på march fra Haderslev til grænsen ved Kruså. Jeg var på besøg hos en skolekammerat, Ebbe Folmann, som boede ud til vejen. Vi kunne se atomkampagnen komme slentrende på Flensborgvej, gennem vinduerne i min vens hus.

Jeg husker, vi grinede noget af dem, der marcherede for deres meninger. Hvad skulle man dog få ud af at gå for sin overbevisning? Så gik jeg selv ned på Flensborgvej for at se nærmere på marchen. Der mødte jeg forfatteren Carl Scharnberg, for anden gang i mit unge liv. Så marcherede jeg med mod de atomvåben, som en af opfinderne, vores egen danske atomfysiker Niels Bohr havde advaret stærkt imod.

Carl Scharnberg var selv vokset op i Aabenraa og havde skrevet bogen "Branden". Den foregår umiddelbart efter krigen i vores fælles hjemby og forklarer, hvordan unge dansksindede efter krigen sprængte det tyske krigsmindesmærke på Knivsbjerg i luften. Jeg havde valgt bogen i dansk hos min forguede klasselærer Jakob Gormsen, og gik op i den til eksamen.

Basketball og billedkunst

Storken havde anbragt mig i et trofast Venstre-hjem. Min mor var såkaldt hjemmegående og medarbejdende hustru og stemte som min far, i hjemmets interesse. Venstre var partiet for de selvstændige.

Vi havde dansk, gymnastik og samfundskundskab med Jakob Gormsen. Han var den type, man kunne lide at besøge efter skoletid. Han opfattede os børn som et kald og blev den første, der gav mig retning og nye mål. Gormsen kom til Aabenraa som ung lærer og lærte os en nymodens sport: basketball. Han kørte os til turneringer, hvor vi alle blev stoppet ind i hans bil. Vi var ellers vant til, at sport var lig med fodbold.

Gormsen tog os også med på kunstudstillinger. Vi hjalp med til ophængningen af udstillinger i Sønderjyllandshallen. Den billedbegeistrede lærer grundlagde min interesse for moderne danske malere, som siden førte til etablering af "Kunstklubben" til støtte for avisen Det ny Notat. En dag tog Jakob Gormsen os med til Flensborg Teater for at se Nordahl Griegs teaterstykke "Nederlaget" om Pariserkommunen under den franske revolution. Vi havde ganske vist et teater i Aabenraa, men der kom jeg aldrig. Teatret var for de fine i byen, ikke for os fra Rugkobbøl.

Jakob Gormsen, Sophus Boas og biblioteket

Gormsen tændte et politisk engagement i mig, og han bidrog til at slukke min daværende drøm om at blive shippingmand i ØK. Gormsen viste sig siden hen at være radikal. Rigtigt radikal. "Radikal-radikal", som vi kaldte det en overgang i en fraktion til venstre for partimidten. I Gormsens realklasse lærte vi om politik ved at danne "regering". Det blev en Venstre-regering med mig som Venstre-undervisningsminister.

Jeg elskede at gå i skole fra første dag. Det var en ny verden, som åbnede sig for mig. Jeg kom ikke fra et bogligt hjem med bøger, kunst og klaver.

Folkebiblioteket i Aabenraa blev mit fristed og øjenåbner. Det var alt sammen gratis og dermed tilgængeligt for en fattig snedkermesterson. Her kom jeg også til at læse samfundskritiske blade som "Politisk revy" og "Frit Danmark".

Carl Scharnberg og Atomkampagnen

Jeg tillod mig at skrive et personligt brev til Carl Scharnberg med spørgsmål om ting, jeg ikke kunne forstå eller ønskede uddybet fra hans bog. Carl Scharnberg havde travlt som forfatter, højskolelærer og leder af Atomkampagnen. Alligevel umagede han sig med at skrive et fem sider langt og grundigt svar om hele sit livsforløb. Carl behandlede også sin opvækst i den by, hvor jeg kendte de fleste veje og opgange som rutineret avisbud.

Carls forældre viste sig at bo kun et par hundrede meter fra vores nye hjem i Styrtom, ved Ensted-værket, tre kilometer syd for Aabenraa. Vi var flyttet ud til Styrtom, da jeg blev tolv år. Hos Carls forældre fik jeg et andet fristed efter skoletid, og jeg blev hurtigt aktiv i Atomkampagnen. I Aabenraa blev den ledet af en ny, ung boghandler, Hans F. Beck. Han havde rigtigt skæg og solgte digtsamlinger til mig for mine avispenge.

- "Men udenrigspolitikken afgør om vi skal leve", sluttede Hans F. Beck et brev 12. november 1964, hvor han anbefalede køb af en udenrigspolitisk bog.

Frygten for atombomben og særligt sprængning ved et uheld blev mit livs første og eget politiske standpunkt, som adskilte sig fra mine forældres meninger. Jeg blev også påvirket af formanden for foreningen "Aldrig Mere Krig", den senere radikale folketingsmand Svend Haugaard. I mine gymnasieår gik jeg altid med foreningens knækkede gevær på min store, smukke, grønne trøje, som min mor havde hæklet til mig – fordi der sjældent var råd til at købe.

Som pacifist kunne jeg ikke slå ihjel. Jeg ville altid vende den anden kind til og praktisere ikke-vold. Jeg læste mange bøger om ikke-vold. Jeg beundrede Indiens frihedshelt Mahatma Gandhi,

som havde gjort ikke-voldeligt oprør mod englænderne. Jeg elskede Nelson Mandela, som blev fængslet for sin modstand mod apartheid i Sydafrika.

Tænk, at nogen kunne sortere folk efter race. Mahatma Gandhi og Nelson Mandela repræsenterede begge den store, vide verden. De to blev meget overbevisende forbilleder for den unge FDF-patruljefører for "Høgene" i Aabenraa.

Gustaf Munch-Petersen

Jeg begyndte tidligt at skrive digte og drømte helt urealistisk om at få min egen digtsamling udgivet som sekstenårig! Jeg var meget optaget af Gustaf Munch-Petersens digte. Han debuterede som tyveårig med digtsamlingen "det nøgne menneske" og døde som 26-årig i den spanske borgerkrig.

– De skal standses, sagde han, blev stående og lod sig skyde af Francos tropper. Måske. Det fortæller myten.

Jakob Gormsen startede interessen i anden realklasse. Vi skrev hele digtsamlingen "nitten digte" fra 1937 af i et lille hæfte. Hver elev skulle skrive en lille stil om et af Gustafs digte. Jeg skulle skrive om digtet "sang". Gustaf skrev altid med små bogstaver. Jeg efterlignede min kære gustaf og fik 03 i gymnasiet til en terminsprøve kort før afsluttende eksamen. Jeg plejede at få 11 eller 13 i mit allerbedste fag: dansk. Rektor Georg Buchreitz prøvede at dumpe min evne til at skrive efter gustafs noder. Det lykkedes ikke helt. Mit liv blev siden til rigtigt mange ord.

Hæftet står stadig på min reol ved siden af Gustaf Munch-Petersens "samlede skrifter". Nedenunder ligger hans samling af fremragende "malerier og digte". Jeg havde aldrig hæftet mig ved, at gustaf også havde denne interesse, og evne. Den fornemt udstyrede bog blev udgivet af Ole Sohns forlag i 2008. Den er redigeret af Martine Cardel Gertsen og Erik Hagens, som er gift med Gustaf Munch-Petersens datter Ursula Munch-Petersen. Hun lavede verdens smukkeste flødekande som keramikker – men så aldrig sin far.

Et brev til Frode Jakobsen

I gymnasietiden skrev jeg til mit senere forbillede, den socialdemokratiske folketingsmand Frode Jakobsen. Han havde rejst rundt i Danmark og samlet folk til modstandsgruppen "Ringene" under den tyske besættelse. Han var også med til at starte Frihedsrådet under krigen og blev dets naturlige leder. Efter krigen blev han minister for særlige anliggender, og siden leder af Hjemmeværnet.

Jeg kunne ikke forstå, hvordan han kunne få sig selv til at slå ihjel. Han skrev tilbage og forklarede i et håndskrevet brev nødvendigheden af at forsvare sig med alle midler mod nazismens gru. I min gymnasietid forstod jeg ikke Frode Jakobsens standpunkt. Forsvarsviljen havde ikke forplantet sig hos mig. Jeg valgte det sympatiske, men urealistiske standpunkt med blot at sige: "Aldrig Mere Krig". Siden meldte jeg mig ind i foreningen med samme navn.

Så begyndte USA at bombe Vietnam. Efter folkeafstemningen om EF-medlemskab intensiveredes bombardementerne. Den 11. september 1973 myrdede Pinochet - med USA's hjælp - mit daværende radikale forbillede, Chiles folkevalgte præsident, Salvador Allende.

Vore NATO-partnere støttede Portugals brutale diktatur og udplyndring af deres afrikanske kolonier. NATO sagde ikke fra, da obersterne etablerede et blodigt militærkup i Grækenland.

Vietnamkrigen fik glansbilledet af USA til at falme. Da forstod jeg langsomt, hvad krigstiden havde lært Frode Jakobsen, hvad han mente med at gå til væbnet modstand. Hvad skulle frihedsbevægelserne i Afrika ellers gøre?

I gymnasiet gik jeg i grøn armyjakke, købt for 25 kroner på et amerikansk overskudslager. Jeg var med til at skrive slogans mod USA på plankeværker i Aabenraa.

- Spredning, spænding, sprængning, skrev vi for eksempel på en mur ved Sønderport i Aabenraa.

Avisbuddet, missionsdrengen, frimærkesamleren, patruljeføreren og gymnasieeleven voksede langsomt til politisk bevidsthed.

Startede Radikale Gymnasiaster

Jeg blev tidligt anti-militarist i et gymnasium, hvor den eneste politiske forening hed Konservative Gymnasiaster. Der var ingen andre, som lavede politiske møder på skolen. Jeg meldte mig ind i KG på betingelse af, at mit navn ikke blev sendt til hovedkontoret. Jeg ville gerne tage del i møderne og drikke øl bagefter, men jeg var bestemt ikke politisk enige med forsvarsviljens ungdomsorganisation. Sammen med nogle beslægtede unge fra Atomkampagnen tog jeg så initiativ til at starte Radikale Gymnasiaster. Det skete samtidig med, at min gode ven Leif Beck Fallesen startede Uafhængige Gymnasiaster som ungdomsorganisation for det ultraliberale parti, De Uafhængige - datidens Liberal Alliance.

Møde med Krag og min første valgkampagne

På det tidspunkt vidste jeg endnu ikke, at min foretrukne skolelærer var radikal. Det blev jeg først klar over gennem tilknytning til Radikale Venstres lokalforening for Aabenraa. Her var jeg med til at få Jakob Gormsen opstillet som kandidat til kommunevalget i 1964. Jeg lavede mit livs første politiske kampagne med plakater, slagord og læserbreve for at få ham valgt med personlige stemmer på en borgerliste.

Nogenlunde samtidigt tog jeg ordet første gang ved et stort offentligt møde på et fyldt Folkehjem i Aabenraa. Statsminister Jens Otto Krag talte. Jeg rejste mig op og dirrende af nervøsitet, mens jeg spurgte statsministeren om den danske holdning til den polske udenrigsminister Rapackis og den polske statsminister Gomulkas atomnedrustningsplaner.

Jeg fik et noget nedladende svar fra Krag. Hans svar fik forsamlingen til at vende sig imod statsministeren og støtte den unge, lokale gymnasieelev - imod Krag. Sådan følte jeg det i hvert fald, og jeg mistede ikke modet til at blande mig i offentlige forsamlinger. Ved den lejlighed opdagede jeg - for første, men ikke sidste gang - at helt almindelige mennesker uden akademiske eksaminer og en femtenårig gymnasieelev kan vide meget mere om et vigtigt emne end selveste landets statsminister.

Atomtrussel og Cuba-krise

Vi gik til studiekredse og havde sat os grundigt ind i fredsforslag. Atomkampagnen var seriøs. Vi var ikke bare imod atomvåben, men havde også et alternativ: Vi ville overvinde blokdelingen i Europa med et fælles europæisk sikkerhedssystem. Vi ville erstatte det, vi opfattede som en bogstavelig talt livsfarlig konfrontation mellem øst og vest.

NATO og Warszawa-pagten kunne få os alle til at dø i atomkrigens ragnarok. Det kunne endda ske ved et uheld, som ingen af parterne ønskede. I fredsspørgsmål var jeg blandt de gamle partier mest enig med Det Radikale Venstre. Jeg havde bestilt brochurer fra flere ungdomsorganisationer og læst dem grundigt igennem med et åbent sind.

Kommunister og SF var aldrig rigtigt slået an i Sønderjylland. Der var ganske vist en lokal afdeling af SF med en malersvend som formand. Men de var socialister, og det var vi ikke i snedkermesterhjemmet. Jeg rykkede et skridt til venstre i gymnasiet. Men det var kun i udenrigspolitikken og det var kun et lille skridt i forhold til min store forandring under ungdomsoprøret, hvor jeg endte som studenteroprører, RU-formand, radikal folketingskandidat, far til min første dreng, EF-modstander - og medlem af DKP.

Radikal Ungdom passede mig mindst ringe og jeg meldte mig ind i Radikale Gymnasiaster og Radikal Ungdom.

Student i statskundskab

Jeg begyndte at studere statskundskab ved Aarhus Universitet i 1966, samtidig med at jeg blev landsformand for Radikale Gymnasiaster. Jeg kom hurtigt med i Radikale Studerende og blev redaktør for foreningens blad "Liberté"- det franske ord for frihed.

I Aarhus deltog jeg i min første politiske demonstration mod NATO ved Marselisborg Gymnasium. Der var billede i avisen af vores demonstration. Budskabet kom frem til avisens læsere. Vi kastede ikke med brosten, men stod fredeligt med skilte, hvor der stod "Nej til NATO". Som om Nej var et argument.

Den senere generalsekretær for NATO, Javier Solana, startede også som NATO-modstander, har han betroet mig. Efter at have ledet NATO's bombninger i Jugoslavien bestyrede Solana i mange år Unionens fælles udenrigs- og sikkerhedspolitik.

Min grundholdning fik jeg i Atomkampagnen, Aldrig Mere Krig, Radikal Ungdom og min bedstefars minder fra skyttegravene, hans venners rigtige grave og feltlazarettet. Jeg *kan* ikke lide krig. Jeg prøvede også at holde legetøjsgeværer væk fra min søn Jeppe, indtil han byggede et gevær med Lego-klodser.

Holdninger præges i ungdomsårene. Omstændigheder ændres, og man bliver mere realistisk og tålmodig med årene. Desværre også mere langmodig. Fremadskridende alder skulle ellers gøre behovet for forandringer så meget desto hurtigere påkrævet.

Gør en stor mand ud af Niels Helveg – i Middelfart

På et landsmøde i Middelfart blev Niels Helveg Petersen sendt ud af forretningsudvalget i Radikal Ungdom for at være for meget til højre. Vi sagde siden hen:

- Gør en stor mand ud af ham, men gør det i Middelfart.

Niels blev senere opstillet i netop Middelfart-kredsen og sit lands mangeårige økonomi- og udenrigsminister og statsministerkandidat til parolen:

- Forår og Niels Helveg.

Vi kaldte Niels for "gamle Helveg". I "Radikal Ungdom" var en af vore virkelige helte hans far, den tidligere undervisnings- og senere kulturminister Kristen Helveg Petersen. Ham kaldte vi demonstrativt for "unge Helveg".

Hos Kristen Helveg var der altid højt til loftet. Han havde visioner og tænkte længere end til dagspolitikken. Han havde vilje til at mødes med os unge og deltog gerne i vore kurser, også på det årlige sommerkursus på den lille sydfynske ø, Strynø Kalv. Han lod sig sejle over sammen med os fra hovedøen Strynø i en lille robåd, hvor der absolut ikke var plads til ministerbilen.

Helveg havde sommerhus på Langeland og fortalte en dag om et sammenstød i Rudkøbing

kommune mellem en Venstrebonde og en radikal husmand. De diskuterede, om en vejregulering skulle være midlertidig eller permanent. Kristen Helwegs partifælle havde drukket, og Venstrebonden sagde:

- Du er så fuld, at du ikke kan kende forskel på midlertidigt og permanent.
- Jo, det skal jeg sige dig. Jeg er fuld, men det er midlertidigt. Du er både dum og grim, og det er permanent, sagde husmanden.

Vi lånte et lille hus ikke langt fra hovedgården på Strynø Kalv og havde de herligste kurser med volleyball, talerkursus og politik. Vi sang også festlige og fornøjelige sange, herunder røde kampsange. Efter den almindelige opfattelse af Radikal Ungdom som et borgerligt partis ungdomsorganisation hørte de måske ikke hjemme der, men vi sang dem altså i vilden sky.

Vi drak også øl, snakkede og flirtede om aftenen. Den indre drivkraft til megen ungdomspolitik var måske også at finde en partner og frelse verden. De to ting gik fint i spænd.

Valgkampagne for Karen Helveg Petersen

I min hjemby fik vi opstillet min fire år ældre medstuderende, stud.scient.pol. Karen Helveg Petersen, til valget i 1968. Hun var noget mere progressiv end sin storebror Niels Helveg Petersen. Jeg førte valgkampagne for Karen i Aabenraa. Hun overnattede på Børge Mogensen sofaen i møbelhandlerhjemmet i Styrton.

Allerede udsigten til en borgerlig regering fik hårene til at rejse sig på os i Radikal Ungdom. Vi havde dengang 21 års valgretsaldere. Jeg kunne føre valgkamp, men ikke stemme. Valgretsaldere blev sat ned til 20 år i 1971 og 18 år i 1978.

Ved det efterfølgende folketingsvalg i 1971 var jeg formentlig den eneste fra Radikal Ungdoms hovedbestyrelse, som stemte radikalt! Jeg var i tvivl til sidste sekund, men aftenen før satte jeg plakater op for at stemme personligt på den senere stadsdirektør i Aarhus, Poul Erik Jensen.

Han havde afløst mig som folketingskandidat for Radikale Venstre i Aarhus amt på den plads, hvor jeg havde afløst Ebbe Reich. Den senere så berømte forfatter og min livslange ven meldte sig ud af partiet i protest mod VKR-regeringen. De fleste af os protesterede ved at blive i partiet. Mit folketingskandidatur varede kun et år. Så trak jeg mig med den reelle begrundelse, at det ikke kunne forenes med min nye post som landsformand for Radikal Ungdom!

Hilmar Baunsgaard, ikke rigtig radikal

En landsformand måtte stå frit til at kunne kritisere partiet, og det gjorde vi i stort og småt. Vi følte ikke spor stolthed over, at Hilmar Baunsgaard havde ført partiet frem til 27 mandater og nu var blevet statsminister. I 1966 var De Radikale gået tilbage fra 13 til 6 mandater. Karl Skytte udtalte på et hovedbestyrelsesmøde, at vi ville komme til at skylde, hvis vi ville tabe 7 mandater én gang til.

Det problem løste Baunsgaard, så rigeligt. Vi betragtede den kommisuddannede reklamemand som en fremmed fugl. Hilmar var ikke rigtig radikal. Han tiltrak vælgerne til højre for midten. Pia Kjærsgaard beskriver ham i sine erindringer som den, hun altid stemte på, indtil Mogens Glistrup bød sig til i 1973.

Hilmar Baunsgaard havde trådt sine barnesko i RU. Han havde selv været landsformand for Radikal Ungdom. Omkring 1970 modtog vi et brev fra Tjekkoslovakiet stilet til landsformanden for Radikal Ungdom, Hilmar Baunsgaard. Det morede os. Efter den sovjetiske invasion var der åbenbart kommet rod i arkiverne i Prag.

Jeg havde et godt personligt forhold til Hilmar Baunsgaard. Han var altid utrolig venlig og beleven. Som tidligere landsformand lagde han vægt på, at vi unge skulle tages med på råd. De politiske forskelle blev dog for store. Jeg tror, han endte med at hade os i RU, fordi vi sammen med ligesindede i Radikale Venstre blev en hindring for, at han kunne få en ny statsminister-periode efter valget i 1971.

Baunsgaard i mindretal

Baunsgaard var populær i befolkningen, men i mindretal i sit eget parti. I partiets forretningsudvalg havde vi flertal imod ham i mange politiske spørgsmål. Vi var ikke spor glade for, at han udskiftede vore radikale mærkesager med borgerlige marginalvælgere. Sådanne konflikter mellem realister og fundamentalister findes i alle de partier og bevægelser, jeg kender til.

Hilmar kunne ikke forstå, at vi ikke var taknemmelige for, at han havde gjort Radikale Venstre til et stort parti. Han kom trods alt igennem med mange mærkesager som jordlovene og pornoens frigivelse. Det skete under en konservativ justitsminister, der dermed åbnede for Kristeligt Folkepartis entre på den politiske scene.

Hilmar havde i mange år måttet dele magten i partiet med gårdejer Karl Skytte. Skytte var lidt mere radikal og lidt gladere for Socialdemokraterne. Skytte var imod VKR-regeringen og fik nu et hold-kæft-bolsje som formand for Folketinget, uden indflydelse i regeringen, men vellidt i partiet.

Oprør fra Midten

Kristen Helveg Petersen blev kulturminister og lavede den berømte betænkning nr. 517 med et nyt og bredere kultursyn. Han kom med forslag om at bygge medborgerhuse, som dengang var en helt ny ide. I partiet ledede kulturministeren et udredningsarbejde med alternative tanker. Efter initiativ fra professor Niels I. Meyer blev ideerne siden videreført i bogen ”Oprør fra Midten”. Her arbejdede Helveg også sammen med forfatteren Villy Sørensen.

De tre satte miljø, økologi og økonomi på den politiske dagsorden på en ny måde, godt inspireret af ungdomsoprøret. Min senere kollega i Europa-Parlamentet Birgit Bjørnvig var også med og skrev en populær skolebogsudgave af Oprør fra Midten. Lone Dybkjær og Niels Helveg deltog flittigt i studiekredsen om miljø, klima og alternativer til det etablerede samfund. Her blev der bygget bro mellem os, der nu kaldte os Radikal-Radikale, og flertallet i partiets ledelse.

Vi var både i opposition og med i partiets arbejde på samme tid. Alternativ-arbejdet blev saboteret af Hilmar Baunsgaard. Han kunne ikke bruge sådanne moderne klimatanke i sit samarbejde med V og K. Han forbød os at udgive vore ideer, fordi de kunne hindre en ny radikal valgsejr. Jeg havde bidraget til den forbudte bog med et skriftligt oplæg om lighed. Det var et væsentligt punkt i Radikal Ungdoms 12 punkts program, mit livs første politiske manifest, med et meget smukt, men desværre utopisk menneskesyn.

Næppe stemmer i bæredygtighed

Baunsgaard havde formentlig ret. Der var ikke *dengang* stemmer i Kristen Helvegs og Radikal Ungdoms fælles visioner om større lighed mellem mennesker i et bæredygtigt samfund, der respekterede klodens begrænsninger og prioriterede miljøet.

Ved valget i 1971 gentog Baunsgaard succesen med at fastholde alle 27 radikale mandater. Vi opfattede bare ikke stemmerne som radikale. Vi gik efter indholdet, før mandaterne. Han ville have en stor gruppe for at kunne præge politikken fra statsministerens bord. Jeg havde egentlig

megen sympati med hans evne og vilje til at formulere sig populært til et bredere publikum. Han beherskede TV-mediet mesterligt.

Idemæssigt var jeg og det store flertal i Radikal Ungdom hos ”unge Helveg”. Han var vores mand. Gamle Helveg – hans søn Niels – var nu politisk ordfører for Radikale Venstre og stod vel politisk midt mellem faderen og statsministeren. Hilmar var ikke fuldstændig solgt til VK. Han havde også egne meninger, som han luftede over for mig. F.eks. personligt ubehag ved at blive modtaget med militær honnør under sit officielle besøg i Vesttyskland. Det glædede mig som pacifist, da han sagde det under et samvær under fire øjne i Snapstinget.

Hilmar Baunsgaard var en varm tilhænger af forhandlingerne om et særligt nordisk samarbejde, Nordek. Her var vi helt enige. Jeg ønskede også et forenet Norden. Den sag forenede os fuldstændigt.

På natværtshus med Per Hækkerup

Under Nordisk Råds møde i København i 1971 var jeg på værtshustur med den socialdemokratiske toppolitiker Per Hækkerup. Vi kom til jazzværtshuset ”De Tre Musketerer” og ville ind, netop som de lukkede klokken to om natten. Dørmanden havde svært ved at overbevise Per Hækkerup om, at der ikke kunne serveres øl, når vi nu lige var kommet ind.

Så gik vi videre til ”Lauritz Betjent” over for Folketinget og fik de tiltrængte øl. Vi sad og snakkede ved et bord. Så kom en venstresocialist forbi og hånede Per Hækkerups mere borgerlige synspunkter.

– ”Sæt dig ned”, sagde Per Hækkerup.

Så blev venstresocialisten tromlet flad af Per Hækkerup, der lavede helt op. Vi forlod værtshuset ved syvtiden. Så listede Per over i Folketinget og fik sig en kort lur i fru Gretes bolig. Hun var første næstformand i Folketinget med egen bolig på tinge. Klokken ni samme morgen stod Per Hækkerup på Folketingets talerstol. Ingen kunne se eller høre på ham, at han havde drukket hele natten.

Per Hækkerup stod som ungdomsoprørets absolutte modsætning blandt politikerne. Han støttede USA's krig i Vietnam, indtil han blev sat på plads af den nye generation af socialdemokrater, der alle hentede inspiration hos Sveriges Olof Palme.

Dronning Margrethes sangstudier

Nordek-forhandlingerne foregik midt under studenteroprøret. Jeg blev 68'er, på godt og ondt. Mest godt. I 1966 i det gamle kristendomsinstitut på Trøjborgvej i Aarhus. Vores da vordende dronning Margrethe havde netop forladt instituttet. Hun boede på kollegiet i parken og sang med på sangene af den amerikanske troubadour Tom Lehrer. Margrethe stod dog af, når de nåede til den røde slagsang ”Internationale”, ved aftenerne med Jørgen Flindt Petersen, Bettina Heltberg og andre kendisser fra de første gyldne årgange af statskundskabsstuderende på det nye politikerstudium.

Vi blev så mange studerende, at vi måtte flyttes over til de nuværende bygninger i Universitetsparken. Jeg tilhørte den store, nye årgang med hele 67 studerende på holdet. Studierne var ikke længere forbeholdt forretningsfolkenes, sagførernes og lægernes sønner. Fattigfolk kunne også få lov til at studere med de fine folks børn på universitetet. Jeg overvejede ikke andre studier end statskundskab.

Vi blev sluppet ind på universitetet fra helt almindelige hjem i provinsen, selv om vi ikke var vokset op med bøger og finkultur. Mange af os havde svært ved at udtale fremmedord som propædeutiske forelæsninger, amanuenser og filosofikum.

Nejede og bukkede for professoren

Vi startede forelæsningerne på Institut for Statskundskab hver morgen ved at rejse os op og bukke og nejede for professoren. En af dem var professor Poul Meyer – uddannet jurist med en fortid i 30'ernes konservative ungdom. De gik med skrårem. Radikal Ungdom passede mig stadig mindst ringe.

Poul Meyer kastede sig over den amerikanske professor David Eastons politologi-bøger og lærte os, at politik er kampen om fordeling af værdier med gyldighed for et samfund. Det var meget abstrakte ord for en snedkersøn. Jeg troede, jeg var den eneste, som ikke forstod alle de fine ord, vi fik præsenteret på tavlen. Det var før *PowerPoint* præsentationernes tid. Vi studerende snakkede ikke sammen om det, vi ikke forstod.

Så pludselig, i 1968, eksploderede det hele. Vi holdt op med at bukke og nejede for professoren, når han kom ind i *auditoriet*. Det kaldte de vores undervisningslokale, så vi fattigfolk kunne forstå, vi var ved at blive noget ganske særligt. Med studenteroprøret begyndte vi at tale sammen.

Pædagogik og gruppearbejde

Vi forlangte, at lærernes viden også skulle formidles forståeligt, *pædagogisk*, kaldte vi det. Vi fik gruppearbejde, gruppeopgaver, gruppeeksamen, RUC og et meget mere moderne uddannelsessystem.

Studenteroprørets varige værdi var mere normale omgangsformer mellem professorer, lærere, studerende og det teknisk-administrative personale, som vi kaldte for "TAP'erne". Universitetet var dengang et elfenbenstårn, hvor de almindelige politiske modsætninger og opdelinger ikke fandtes. Viden var fuldstændig objektiv, nøjagtigt som den blev formuleret af den ledende professor på hvert område. *Fakultet*, skulle vi lære at kalde det.

"Studenterforeningen" var laugets hyggelige forening, som havde valgt forfatteren Bettina Heltberg som, ikke formand, men *ledende senior*, i 1965. I Studenterforeningen mødtes herrerne dengang i smoking. Nu blev politik også ført ind i studenterlauget. Min første valgkamp efter byrådsvalget i Aabenraa blev derfor kampen for at få den da alternative teatermand Preben Harris til at afløse Heltberg i stedet for elfenbens-lauget og smokingerne. Vi vandt.

Studenteroprør med Bertel Haarder

Jeg var blevet landsformand for Radikale Gymnasiaster og kom naturligt med i Radikale Studerende, RS. Som deres repræsentant var jeg med til at indkalde til det første, store studenteroprørsmøde i maj 1968 i Aarhus-studenternes kantine, Stakladen. En anden af oprørs-indkalderne var den senere undervisningsminister og - under det danske EU-formandskab i 2003 – Europaminister, Bertel Haarder. Han repræsenterede Venstres Studenter.

I Aarhus startede oprøret som de politisk interesseredes oprør. Ungdomspolitikere og de vordende politikere mod de vordende embedsmænd. Formand for Studenterrådet var Christian Oldenburg, søn af udenrigsministeriets daværende direktør. Christian blev også selv ambassadør, selv om jobbene ikke gik direkte i arv. Det så kun sådan ud.

Ledende folk i rådets ledelse var Bo Smith, senere mangeårig departementschef og Marius Ibsen, som er gået på pension efter jobbet som kommunalchef i min egen kommune, Gladsaxe. De repræsenterede "Liste T". Vi kaldte dem for "teknokraterne".

Blandt indkalderne til første oprørsmøde var også den socialdemokratiske organisation, Frit Forum. Her var Socialdemokratiets senere formand, Svend Auken og den tidligere, ”klokkerene” energiminister og EU-kommissær, Poul Nielson, meget aktive.

Det var dog ikke dem, men min meget gode ven, John Houmann Sørensen, som repræsenterede Frit Forum i studenteroprøret. Niels Lundkvist repræsenterede Kommunistiske Studenter og blev også en god ven. Min livslange ven Svend Auken læste til første del på biblioteket, mens vi andre lavede oprør.

Delingen var ikke mellem de forskellige partier og deres studenterorganisationer ud fra de forskellige retninger og partiprogrammer. Skellet gik mellem os, der ville politisere, og dem, der ville bevare det politik-frie og verdensfjerne elfenbenstårn.

Krævede ligelig repræsentation

Jeg glemmer aldrig vores interne diskussioner før den første mødeindkaldelse til studentermøde. I Initiativgruppen turde vi ikke skrive, at repræsentationen i de styrende organer skulle være fifty-fifty mellem studerende og lærere, som vi ønskede det. Vi forlangte i stedet ”ligelig repræsentation” for studerende, lærere og professorer.

Det kunne både opfattes som en tredjedel til hver af grupperingerne, eller som 50 % til lærerne og 50 % til studenterne. Vi formulerede os bevidst tvetydigt og stod dermed med et par flag i karakterbogen til senere ansættelser i EU, hvor man har rendyrket den disciplin, der kaldes for *konstruktiv tvetydighed*.

Vores forsigtige flertydighed med ligelig repræsentation blev blæst væk af et rekordstort fremmøde på 1500 mennesker i en propfyldt sal, undskyldt: ”aula”. Nogle hang på spærene i loftet for at kunne være med. Revolutionen fra studenternes maj-revolte i Paris var kommet til Aarhus. Nu gik det slag i slag.

Vi stillede også krav om repræsentation for det teknisk-administrative personale, ”TAP`erne”, vores forbindelse til de rigtige arbejdere i arbejderklassen. Snart ville vi have solidaritet med arbejdere og lærlinge og samarbejde mellem Studenterrådet og Faglig Ungdom. Studenterrådet var dengang ved at gå op i limningen på en udtalelse om støtte til Faglig Ungdoms krav til lærlingenes uddannelse. Dengang var det uhørt at se studerende som andre unge under uddannelse.

Stjal mit manuskript

Jeg holdt demonstrationstaler i en megafon. En dag talte jeg i aulaen. En inspektør rev manuskriptet ud af min hånd. Så tog jeg en kopi fra inderlommen og fortsatte til forsamlingens lystige jubel. Vi drog også ud på gymnasierne og opildnede eleverne til fælles kamp.

De politiske ungdomsorganisationer startede en oppositionsgruppe til teknokraterne i Studenterrådet. Vi vandt snart flertallet til ”Studenterfronten”, som stillede op til valgene som ”Liste Q”. Jeg blev informationssekretær i Studenterrådet under Christian Oldenburgs ledelse, og siden næstformand med den ide-historie-studerende Mihail Larsen som den første meget kritiske formand.

Den stærkt intelligente Mihail erobrede tilmed litteratur-professor Gustav Albecks datter og han turde at kritisere professor Johannes Sløk, der engang efter en professor-udnævnelse på instituttet udtalte de bevingede ord:

- Hvis ansættelsesudvalget ville anvende lodtrækning, ville den bedst kvalificerede ansøger i det mindste have en rimelig chance for at blive udnævnt.

Det citat har jeg brugt mange gange. Studenterfronten boykottede det første valg til universitetets styrende organ, som kaldtes for *konsistorium*. Jeg har stadig de indsamlede stemmesedler liggende i en kasse på et loft. Vi sad ved borde i studenterkantinerne og samlede dem ind fra de studerende, blanke.

”Onde Helge”

Vi forhandlede også nye valgeregler til de styrende organer med undervisningsminister Helge Larsen. Studenteroprøret gav ham tilnavnet ”Onde Helge”. Nogle lavede en sang om ham, som lød sådan her efter hukommelsen, med melodi fra ”Den glade enke”:

”Nu skal Helge til at vælge ud, ud, ud.
Alle dem, der er forskellige, ud, ud, ud.

Væk med alle skæve, lyder Helges bud.
Kammerater, lad os hælde Helge ud.”

Det var ondt, og det gjorde ondt på min radikale studenterkammerat Arne Rasmussens hyggelige, Caminante-rygende onkel Helge. Han var egentlig ganske progressiv, men blev skubbet over på det gale hold af en stor, privilegeret årgang studenter. Vi hyggede os efter mødet på universitetet med mit første ministerbesøg i lejligheden på Katrinebjergvej. Vi gav ham en lille æske Caminante cigarer. På Københavns Universitet stjal de studerende professor Mogens Fogs cigarer under besættelsen af rektors kontor.

Jeg var også med i Radikale Venstres uddannelses-udvalg, hvor vi hurtigt bragte den onde Helge Larsen i mindretal. Jeg fik en særlig forhandling med Hilmar Baunsgaard for at få ham til at gribe ind mod sin undervisningsminister. Samtalen fik Helge Larsen til at give de nødvendige indrømmelser på et efterfølgende møde i Undervisningsministeriet mellem Studenterrådet og undervisningsministeren.

Flertalsvalg i enkeltmandskredse

Helge Larsen ønskede forholdstalsvalg ved valg til studenterrådet, så alle retninger ville blive repræsenteret efter størrelse. Studenterfronten var nu den stærkeste og ønskede flertalsvalg, så vi kunne slippe for at tage hensyn til mindretallet. De kaldte sig sidenhen for ”Moderate Studenter”.

Jeg blev sendt til København af Studenterrådet for at få et kompromis i stand. Jeg gik med til forholdstalsvalg, men det skulle være i enkeltmandskredse, så Studenterfronten kunne vinde samtlige repræsentanter på humaniora og dermed det store flertal i Studenterrådet.

Studenterfronten opnåede dermed, hvad vi gik efter: flertallet. Undervisningsministeren havde ikke bøjet sig for Studenterfrontens modstand mod forholdstalsvalg, men han havde i praksis accepteret den løsning, jeg havde aftalt med statsministeren. Det var et ægte kompromis.

Helge Larsen blev meget mod sin vilje tvunget til at acceptere dette kompromis, som Hilmar Baunsgaard havde godkendt, formentlig fordi den travle statsminister dermed fik et problem mindre. Den revolutionære stemning på universitetet udviklede sig time for time. Da vi kom tilbage til Aarhus med kompromiset, fik jeg kritik i Studenterfronten for den aftale, jeg var sendt til København for at forhandle på plads med Helge Larsen. Forhandlingen burde i stedet have endt med et sammenbrud, så vi kunne fortsætte agitationen mod den Onde Helge og mobilisere til *revolutionen*.

Vores interne uenigheder gav også ballade i Studenterrådet. Mihail Larsen havde lavet et 25 siders debatoplæg med en passus, jeg ikke kunne acceptere.

- ”En enkelt passus om anvendelse af ”voldelige metoder” i studenterrådsformands Mihail Larsens åbningserklæring måtte dog stryges, idet den havde givet anledning til misforståelser og intern uenighed i styrelse og fællesråd. Studenterrådets næstformand, stud.scient.pol. Jens-Peter Bonde ville ikke true med voldsanvendelse”, noterede den lokale avis Demokraten den 30. oktober 1969.

Studenterbevægelsen havde både en revolutionær og en parlamentarisk fløj. Jeg var ikke ”strammer”, men hørte til ”slapperne”.

Revolution med fladlus

For nogle af studenteroprørerne var der en helt anden dagsorden, som ikke havde ret meget at gøre med undervisningens og universiteternes styrelse. Vi skulle afsløre systemets *repressive tolerance*,

som den tysk-jødiske filosof Herbert Marcuse havde skrevet om, i stedet for blot at få flertal for Studentterfronten i de styrende organer.

Ikke alle i studenteroprøret var lige meget forbundet med demokratiets princip, hvis det skal kendes på den måde, man behandler sine mindretal. Jeg gik selv med til at bryde princippet om forholdsmæssig repræsentation til de forskellige anskuelser. Det er jeg ikke stolt af i dag.

Mange ville nu opbygge revolutionære grupper og partier i stedet for at forbedre forholdene for de studerende og sikre demokrati i universitetets styrende organer. Det nye studenterparti, Venstresocialisterne, fik konkurrence fra venstre fra nye grupperinger som "Kommunistisk Forbund" og andre småpartier.

Der skulle dannes røde celler, som kunne formere sig til revolutionen. Metoden fik størst succes i udbredelsen af fladlus blandt de studerende. Der fulgte også seksuel frigørelse i kølvandet på oprøret med opdagelse af kvindens klitoris og G-punkt. Det havde ikke indgået i gymnasiets biologiundervisning.

Min tilknytning til købmands- og boghandlerlærlinge og andre såkaldt almindelige mennesker i Radikal Ungdom holdt mig lykkeligvis på afstand af de mest ekstreme dele af studenteroprøret. Mange super-revolutionære er siden havnet som solide samfundsstøtter.

Gennem Studenterrådet og Danske Studerendes Fællesråd arbejdede vi også for at oprette flere, nye universiteter. Med Roskilde Universitets Center, RUC, fik vi en stor sejr. Nu blev gruppearbejde moderne, eleverne kom i centrum.

Gennem Radikale Venstres uddannelsesudvalg fik vi skaffet tilslutning til det nye Panum-institut på Blegdamsvej i København. I Radikale Studerende forenede vi vores deltagelse i studenteroprøret med det partipolitiske og parlamentariske arbejde. Vi var også en loyal del af studenteroprøret, *for* loyal i bagklogskabens klare skær.

En halvtredser fra Anker til Vietnam '69

Uden for studenteroprøret regnede det med napalmbomber i Vietnam. Napalm brændte sig ind i huden på uskyldige børn. Nogle studerende organiserede hjælp til desertører fra den amerikanske hær. Bill Clinton, den senere amerikanske præsident, var en af de unge amerikanere, som flygtede fra krigstjeneste i Vietnam. Jeg var med til at starte og samle ind til "Vietnam '69", ja det var i 1969.

En dag fik vi besøg af Socialdemokratiets formand og senere statsminister Anker Jørgensen. Han lagde en halvtredser i min indsamlingsbøsse, da han forlod mødelokalet på universitetet. Det var et flot bidrag.

På Institut for Statskundskab gennemgik professor Erling Bjøl styrkeforholdene i Indokina ud fra alle mulige parametre. Bjøl kunne overbevisende forudse og sandsynliggøre, hvordan amerikanerne ville vinde krigen. Bjøl var en intellektuel fornøjelse som forelæser, som hans artikler har været det i en menneskealder i Politiken. Selv de klogeste kan tage fejl, lærte jeg. Vietnam vandt over vores store allierede, mit tidligere så forjættede Amerika.

En aften med Wolf Biermann i Berlin

De store, nye årgange var ikke kun på universitetet for at studere. Vi ville ændre verden. Så fik vi job, og mange glemte deres politiske engagement. Vi gjorde også den østtyske dissident Wolf Biermann til Årets Kunstner i Studenterforeningen i Aarhus. Wolf var en god bekendt af Politikens senere udenrigsredaktør Vibeke Sperling. "Vibs" gav mig kontakten.

Jeg besøgte derfor Wolf Biermann i hans lejlighed i Berlin og medbragte vin og velsmagende,

vestlig chokolade. Han kvitterede med festlig guitarsang i sin bevogtede lejlighed i Berlin for nogle gæster.

Kapitel 3

EUS BEGYNDELSE

Monnets ide om Europa

Den 9. maj 1950 fremsatte den franske udenrigsminister Robert Schuman et forslag om at skabe en Kul- og Ståunion i Europa. Ved sin side havde han en fransk cognachandler og diplomat, som hed Jean Monnet. Han havde udarbejdet forslaget sammen med Robert Marjolin.

Monnet havde arbejdet som vicegeneralsekretær for Folkeforbundet i mellemkrigstiden og virket for englænderne og amerikanerne under den tyske besættelse af Frankrig. Nu ønskede USA og deres gode ven Monnet, at de vestlige lande skulle slutte sig sammen mod Sovjetunionen. Monnets grundide var at skabe et bindende samarbejde over de enkelte stater. Han betragtes som EU's idemæssige skaber. Dagen for Schumans tale den 9. maj 1950 er blevet til Europadagen og Unionens officielle fødselsdag.

Kul- og Ståunionen startede sin virksomhed i Luxembourg fra 1953 med Jean Monnet som første leder. Han blev formand for en såkaldt "Høj Myndighed". Arnestederne for krig skulle fjernes fra de tidligere krigsførende fædrelande og lægges sammen under en ny, fælles, "overnational" myndighed. Monnet skulle selv regere medlemslandenes kul- og stålproduktion i spidsen for et organ med en repræsentant fra hvert af de seks stifterlandes regeringer.

Fem år senere skabte Frankrig, Italien, Tyskland, Holland, Belgien og Luxembourg også et fælles marked. Landene kunne frit sælge deres produkter i hele EEC (European Economic Community). De etablerede også fælles toldsatser mod andre lande. Gennem denne "toldunion" fik EEC-landene et stort, beskyttet hjemmemarked. I tillæg vedtog de "De Seks" en aftale om freldelig anvendelse af atomkraft som energiform, "Euratom-traktaten". Fællesmarkedet fik sin egen grundlov med "Romtraktaten". Den blev udarbejdet i Messina på Sicilien, underskrevet den 25. marts 1957 i Rom og trådte i kraft den 1. januar 1958.

Traktaten var et kompromis mellem tyske og franske interesser. Frankrig sikrede sig en fælles landbrugsordning med mulighed for at sælge landbrugsvarer i hele EEC til højere priser end på verdensmarkedet. Franske landmænd fik yderligere kontante tilskud fra den fælles kasse til at sælge landbrugsprodukterne uden for toldunionens grænser.

Tyskland sikrede sig til gengæld et stort og beskyttet hjemmemarked for industrieksport. Der var flere penge i industri end i landbrug. Krigens taber kom hurtigt til at ligne dens vinder. Man talte om det tyske økonomiske vidunder, "Wirtschaftswunder". D-marken blev stærkere og stærkere, indtil den blev afløst af Euro.

Som lille dreng i Aabenraa havde jeg hørt meget om en lokal "Jomfru Fanny". Hun havde i tidernes morgen spået, at Tyskland ville tabe to verdenskrige militært, men vinde den tredje uden kamp. Det skete nu, som hun havde spået, uden våben, døde og sårede. Uden at jeg dog af den grund tror på spåkoner.

De Seks og De Syv

Danmark var ikke moden til at gå med i Fællesmarkedet fra starten. England var vores store landbrugsmarked. Politikerne valgte i stedet at følge England og gå med i en europæisk aftale om frihandel med England, Norge, Sverige, Østrig, Svejts, Portugal og senere også Finland og Liechtenstein.

Den Europæiske Frihandelsaftale, EFTA, blev kaldt for "De Syv". Der var ingen fælles toldsatser.

Hvert land kunne have sine egne. Danmark havde meget lavere told end EEC. Frihandelen i EFTA omfattede ikke landbrugsvarer som i EEC. Der var heller ingen fælles landbrugspolitik i EFTA og heller ingen fælles mål om at udbygge samarbejdet politisk.

EFTA-landene ønskede hele Europa som et stort frihandelsområde, men vi tabte konkurrencen. De Seks begyndte snart at vokse. I 1973 gik Danmark og England ud af EFTA og ind i EF sammen med Irland. De Seks blev til ni. I 1985 gik Portugal fra EFTA til EF, som blev til tolv med Grækenland og Spanien. I 1995 forlod Sverige, Finland og Østrig også EFTA til fordel for EU.

Så fulgte 8 lande fra Øst- og Centraleuropa, Cypern og Malta i 2004, Rumænien og Bulgarien i 2007. Med Kroatiens medlemskab i EU fra 2013 fik EU 28 medlemmer, mens EFTA nu kun bestod af fire lande: Island, Norge, Svejts og Liechtenstein. Deres regeringer ønskede medlemskab af EU. De fire lande er kun i EFTA, fordi flertallet af politikerne ikke kan få deres vælgere til at stemme for EU-medlemskab.

I Norge har vælgerne stemt nej til medlemskab i EF/EU to gange. Hvis der havde været folkeafstemning i 2020, ville kun nitten procent af borgerne stemme Ja. Island har søgt om medlemskab, men afbrudt forhandlingerne igen. Norge, Island og Liechtenstein er med i Det Europæiske Økonomiske Samarbejdsområde, som omfatter de tre lande og alle EU-lande og kaldes for EØS. Svejts har en række særlige aftaler, som giver næsten samme resultat. Storbritannien meldte sig ud af EU i 2020.

EFTA's hovedsæde er i Geneve. EFTA har altid haft engelsk som eneste arbejdssprog. Lovene for det store fælles, indre marked vedtages nu af EU, men gælder også i nabolandene. EFTA-landene er blevet til Unionens rige "kolonier". EØS-aftalen giver Norge, Island og Liechtenstein mulighed for at afvise indre markeds love. I 2012 foreslog Kommissionen dog en ny aftale, hvor man fjerner deres mulighed for veto. Samme år offentliggjorde Norge en rapport, hvor de konkluderede, at Norge har overtaget tre fjerdedele af EU's love – uden medbestemmelse.

Erik Eriksen på Hotel Europa

Fællesmarkedets landbrugspolitik trak i dansk landbrug og Venstre op gennem 60'erne. EFTA og det nordiske samarbejde tilbød *ikke* at købe danske landbrugsvarer til overpriser. For landbruget ville medlemskab af EEC derfor være en økonomisk fordel. Venstres partileder Erik Eriksen boede meget symbolsk på Hotel Europa, når han var i Folketinget og ikke kunne komme hjem til gården i Ringe på Fyn. Det var før, vi fik bro. Dengang skulle man flyve til Beldringe fra Kastrup for at komme hurtigt til Fyn.

I 1961 sendte både England og Danmark en ansøgning om at blive medlem af EEC. Sådan forkortede man dengang Fællesmarkedet. Det blev til EF i 1972 og EU i 1993. Frankrig havde da en general som præsident. Charles de Gaulle havde lavet modstandskamp under den tyske besættelse af Frankrig og opholdt sig i London i spidsen for en fransk eksil-regering under 2. verdenskrig. Nu sagde Generalen nej: "Non". England er ikke et rigtigt europæisk land. Englænderne er for tæt på USA.

Den danske udenrigsminister Per Hækkerup udlovede en kasse øl til den, der ville tage til Paris og skyde De Gaulle, har Jens Christensen fortalt i bogen "Berettet for eftertiden". I samme bog fortæller Ivar Nørgaard, hvordan Jens Otto Krag engang som udenrigsminister dukkede op til et forretningsudvalgsmøde i Arbejderbevægelsens Erhvervsråd og foreslog dansk medlemskab i Fællesmarkedet. Det gik alle fagbevægelsens ledelse imod, fordi dansk fagbevægelse følte sig bedre hjemme i Norden.

Den 26. januar 1963 rejste Danmarks nye, socialdemokratiske statsminister Jens Otto Krag

til Paris og udvirkede, at Danmark godt kunne få en associeringsaftale eller blive medlem af EEC uden Storbritannien. Det ville Venstre og landbruget morderlig gerne. Det var der bare stadig ingen stemning for i Krag's eget parti.

Skjult harmonisering fra 1963

Fra 1963 blev nye danske love i al diskretion omhyggeligt gennemgået af Justitsministeriet med henblik på, om de passede ind i EEC. Den gradvise tilpasning begyndte, uden at man informerede Folketinget og vælgerne herom. Der startede traditionen med at anse borgerne og Folketinget for en slags fjender. Krag turde dog ikke gå videre med EEC-medlemskab uden England.

De Seks og De Syv udviklede sig nu hver for sig. De Syv ville handle sammen med varer og tjenesteydelser og ellers være selvstændige nationer. De Seks ville udbygge deres samarbejde med fri bevægelighed for varer, tjenesteydelser, kapital og arbejdskraft. Man kaldte det for "de fire friheder".

Store multinationale selskaber virkede i stadigt stigende omfang på tværs af landegrænserne. De ønskede ingen regler eller fælles regler i stedet for mange forskellige nationale regler. De udgjorde også en voksende kraft bag europæisk integration. I 1983 dannede de bl.a. lobby-organisationen "European Round Table of Industrialists" til at fremme Det indre Marked og Unionen.

Planen om Det indre Marked blev undfanget i Philips' tænketank i Eindhoven i Holland. Jeg fik et eksemplar i hånden under et besøg - sammen med en lille batteridrevet rejse-barbermaskine. Wisse Dekker var chef for Philips og foreslog en femårig fjernelse af tekniske handelshindringer og andre barrierer. Det skulle ske gradvist over fem år. "Europa 1990", kaldte Dekker sit oplæg, som siden blev til den store 1992-plan.

Indre Markeds-planen skulle fjerne mange nationale love og give mere plads til markedet, medmindre landene kunne blive enige om fælles, harmoniserede regler. Planen blev overtaget af European Round Table of Industrialists, og siden af Kommissionen. Den energiske tidligere franske finansminister, Jacques Delors, trådte til som formand for Kommissionen fra 1985.

Domstolen havde skabt baggrunden med en revolutionær dom fra 1979 om en fransk solbærlikør, "Cassis de Dijon", der stadfæstede princippet om at en vare, der sælges lovligt i et EU land også skal kunne sælges lovligt i et andet EU land. Denne og den mindre kendte Dassonville-dom fra 1974 betød mere for den europæiske integration end den efterfølgende traktat! De retsskabende og revolutionære domme blev ikke vedtaget af folkevalgte eller vælgere. De blev som regel "aftalt" mellem Kommissionen og Domstolen i fortrolige kontakter, som ingen historikere eller integrationsforskere har afdækket – endnu.

Store virksomheder organiserede sig med deres egne, stærke lobbyister i Bruxelles. Jean Monnet organiserede en særlig "Aktionskomite for Europas Forenede Stater" i 1955. Den senere franske præsident og formand for Forfatningskonventet, Giscard d'Estaing, var blandt de første medlemmer.

Amerikanerne pressede også fortsat på for at få EEC udvidet og udbygget til Europas Forenede Stater. USA ønskede EEC-landene som en stærk partner mod Sovjetblokken.

Luxembourg-forligets vetoret fra 1966

Efter en overgangsperiode skulle EEC-landene kunne vedtage fælles regler med flertalsafstemning mellem landene. I EFTA kunne landene selv vedtage deres egne love. De ville kun handle sammen, ikke lovgive. I EEC ville man også vedtage love i fællesskab. Samarbejdet skulle med tiden udbygges til en "Union".

”Føderalisterne” talte om ”Europas Forenede Stater” og ønskede en slags USA i Europa. Charles de Gaulle foretrak ”Fædrelandenes Europa”. Han satte derfor hælene i, da EEC-landene skulle gå over til flertalsafstemninger. Generalen lod Frankrig boykotte alle ministerrådsmøder gennem et halvt år. Så udvirkede Frankrig, at De Seks i januar 1966 indgik det såkaldte ”Luxembourg-forlig”. Forhandlingerne i Ministerrådet skulle fortsætte, til alle lande var enige. Et land kunne nedlægge ”veto” og dermed hindre en flertalsafstemning, hvor landet ellers kunne være stemt ned. Man talte om, at hvert land havde ”vetoret”.

I sin form var Luxembourg-forliget blot en pressemeddelelse om, at fem lande var uenige med Frankrig. I praksis ændrede den alt. De fem måtte bøje sig for den franske vilje. Dermed kom samarbejdet i EEC i praksis til at ligne andet internationalt samarbejde, hvor landene også skulle være enige for at vedtage en fælles regel. Det var et meget præcist håndkantslag, som den franske præsident satte ind mod det planlagte spring i den europæiske integration.

Vetoretten udgør forskellen mellem inter-nationalt og over-nationalt samarbejde. Føderalisterne og Europabevægelsen rasede mod vetoretten, som de ville af med igen. De pressede til stadighed på med at beskære vetoretten og indføre nye unionsplaner. Men det var ikke det perspektiv, vi danskere kom til at tage stilling til, da vi den 2. oktober 1972 skulle stemme om dansk medlemskab i Fællesmarkedet. De fleste danskere ville kun lege bytte-bytte-købmand, mens andre ønskede et fælles supermarked regeret af en fælles superstat.

De to forskellige perspektiver og retninger har toppedes uafbrudt lige siden. Både før og efter finanskrisen i 2008 diskuterede man fortsat, hvor meget der skulle besluttet af vælgerne og de folkevalgte i medlemslandene, og hvor meget der skulle besluttet af markedet, embedsmændene, dommerne, ministrene og Europa-Parlamentet i EU.

Og gamle Danmark skal bestå

Efter krigens vareknaphed havde danskerne ”ventet på en båd med bananer”. I 60’ernes Danmark var velstanden på vej. ”Gør gode tider bedre”, agiterede Socialdemokraterne. Danske virksomheder voksede sig ud af hjemmemarkedet og eksporterede varer til den store verden.

Vi producerede 60 forskellige knallertmærker i lille Danmark. Vi fremstillede danske elpærer og fjernsyn, som måtte lukke for billigere import. Kun B&O overlevede med en nicheproduktion, som de til gengæld også kunne sælge i udlandet. Det gamle landbrugsland blev stillet om til en industrination.

Lauritz Knudsen er et godt eksempel. Firmaet blev åbnet i 1921, men lukkede produktionen på Nørrebro i 1968. De havde produceret ure og elektriske apparater i de gamle bygninger i Haraldsgade på Nørrebro i København. Nu flyttede de uden for byen og blev fusioneret til LK-NES og til sidst opkøbt af Schneider-koncernen.

Deres bygninger blev erklæret for bevaringsværdige og ombygget til et større kontorpalads for Skov- og Naturstyrelsen med filialer. Danmark havde fået verdens første ”Ministerium for forurensningsbekæmpelse” i 1971. Det blev siden til Miljøministeriet.

Osram fabrikken med en gigantisk elpære som vartegn og logo i Valhalsgade lukkede i 1966. Produktionen blev nedlagt i Danmark, varemærket ejes af Siemens. Fabrikken blev senere ombygget til medborgerhus og spillested for Tingluti.

Sådan forandrede danske byer karakter, da vi åbnede for import af varer, der enten var billigere eller bedre end dem, vi selv havde produceret. Vi blev en del af verdenshandelen og internationaliseringen og blev rigere. Danske virksomheder købte virksomheder i udlandet og blev selv købt og solgt. Der kom mange flere varer i butikkerne.

Da jeg var en lille dreng, havde vi et tråd skab til at beskytte kødet mod fluer i vores lille køkken. Det var absolut ikke et moderne ”samtalekøkken”. Så fik vi et lille køleskab. Mælkemanden holdt op med at komme hver dag med frisk mælk. Vi supplerede stadig kaffen med kaffeerstatning, Danmark eller Richs.

Vi købte på kredit – ”på bog” - hos den lille købmand. Han måtte lukke, fordi han ikke kunne konkurrere med de nye supermarkeder. Vi havde radio og fik også fjernsyn, først sort-hvidt og siden i farve. TV gav os fælles oplevelser foran skærmen, som vi kunne diskutere på arbejdet næste dag. Der var kun én kanal: Danmarks Radio.

Vi gik eller kørte på cykel til skole og arbejde. Nu fik mange unge en knallert, som de borede ud, så den kunne køre mere end de tilladte tredive kilometer i timen. Mange familier fik en lille bil. Lejelejligheder blev skiftet til ejerboliger. Typehusfirmaer producerede parcelhuse i lange baner. Spies og Tjæreborg sendte danskerne på charterferie til Sydeuropa.

Individuelt arbejde blev erstattet af samleband og treholdsskift. Kvinderne fik p-piller og pessarer, blev frigjorte og kom ud på arbejdspladserne. Babyerne kom ind i vuggestuer og børnehaver. De store årgange kom i skole og skulle i gymnasiet og videre til universiteterne.

De fire gamle partier og DKP

Og ovenover alting regerede de fire gamle partier. Socialdemokratiet repræsenterede arbejderne, Venstre landmændene, Konservative de selvstændige, mens Radikale Venstre tog sig af husmændene og vælgerne midt imellem de andre partier. Der var styr på vælgerne. Partierne havde deres egne aviser i hver by. Her blev der ikke skrevet lige pænt om de andre.

Kommunisterne havde været forbudt under krigen. De ledende kommunister var arresteret og sat i Horserød-lejren. Tyskerne havde bedt om at få 70 kommunister fængslet. Dansk politi havde orden i kartotekerne og internerede 300. Partiet gik stærkt ind i modstandskampen og høstede frugterne efter befrielsen. Ved det første folketingsvalg i oktober 1945 fik DKP i alt 12,5 procent af stemmerne mod 32,8 procent til Socialdemokratiet. På Nørrebro var fordelingen mere lige.

De fire gamle partier og deres presse kæmpede for bestemte synspunkter og interesser. De blev alle enige om, at Danmark hørte til i det vestlige samarbejde i NATO.

Atomvåben i Danmark og Grønland

De radikale var mod NATO indtil 1958, hvor partiet accepterede den dansk-tyske Fælleskommando – og gav SF 11 mandater ved folketingsvalget i 1960. Sammen med Socialdemokraterne havde de radikale forbehold mod stationering af udenlandske tropper og opbevaring af atomvåben i Danmark i fredstid.

Udenlandske soldater kom på øvelse i Danmark. Atomvåben kom til Thulebasen på Grønland og på besøg med amerikanske krigsskibe i danske havne. Nike Herkules missiler stod parat til at modtage atomsprængladninger fra depoter syd for grænsen. I NOTAT 7. juni 1973 havde vi en fotoreportage fra besøg i Sydslesvig, hvor vi viste de atomdepoter, hvorfra atomvåbnene skulle transporteres til Danmark i tilfælde af krise eller krig.

Fra Stevnfortet kunne de nå langt ned i Østtyskland og Polen og udslette fjenden, som til gengæld havde planer om at udslette bl.a. Stevnfortet med taktiske atomvåben.

Fra landbrug til industrisamfund

Som femtenårig var jeg helt enig med Venstre, da de anbefalede vælgerne at stemme nej til nogle jordlove ved en folkeafstemning den 25. juni 1963.

Er De i tvivl, stem Nej, annoncerede modstanderne og viste en sort hånd, der tog den lille mands hus.

Jordlovene handlede snarere om at give den lille mand mulighed for at få et hus! Jeg var altså kun femten år, da jeg begik mit livs første politiske fejltagelse. Det kunne blive til mange. En sag kan altid ses fra flere sider, opdagede jeg. Venstre og Konservative stemte selv for mere vidtgående jordlove seks år senere, da de havde fået ministerposter i VKR-regeringen. Jordlovene var et radikalt krav og skulle netop gøre gammelt agerland til industriarbejdspladser og boliger. Der var penge i at affolke landdistrikterne og i stedet bruge de flittige bønder ved samlebandene.

I 1950 var 378.745 personer beskæftiget ved egentligt landbrug. I 1970 215.300. I 2013 89.971, og tallet falder hele tiden. I 2019 var der under 10.000 heltidsbrug i Danmark. Industrien søgte efter billig arbejdskraft i udlandet. De skulle hjælpe til under højkonjunktoren og kunne så sendes hjem igen bagefter, var meningen.

Indvandring af arbejdskraftreserve

Ved folketingsvalget i 1968 fik vi en regering, som opfordrede særligt tyrkiske borgere til at flytte til Danmark for at afhjælpe manglen på arbejdskraft i industrien. I arbejdsgivernes blad "Arbejdsgiveren" kunne man i 1970 læse:

- "Vi har god brug for en arbejdskraftreserve til afløsning for den, der forsvinder – og gæstearbejderne er særlig velkomne. Først og fremmest fordi denne reserve intet koster os i modsætning til reserven af arbejdsløse og husmødre. Har vi ikke brug for arbejdskraften, kan den jo udvises", skrev arbejdsgivernes blad.

Det glemte de bare at sige til de indbudte. De blev i landet og hentede koner herop og fødte "andengenerations-indvandrere". De lavede nye familiesammenføringer i stadig flere ghettoer. En undersøgelse i Ishøj viste, at 145 indvandrede tyrkere i 1969-70 havde familiesammenført sig til 2.913 personer i år 2000.

I 1972 havde vi så godt som fuld beskæftigelse i Danmark. Der var gang i hjulene og flaskehalse i økonomien. Der var flere ledige stillinger end arbejdssøgende uden for de tre arbejdsløshedsøer i Nordjylland, Storstrømsområdet og Bornholm. Industrien råbte efter mere og billigere arbejdskraft. Snart skulle Industrien sammen med Landbruget finansiere den kampagne, som førte os ind i fællesmarkedet.

"Gæstearbejderne" kom til Danmark fra lande som Tyrkiet, Jugoslavien, Pakistan eller landene i Nordafrika. Det var typisk enlige mænd, som lod deres familier blive i deres hjemland. Formålet med den lange rejse var oftest at tjene penge, som de så kunne sende hjem til familierne derhjemme.

Etniske enklaver

Beslutningen om at åbne Danmark for udlændinge blev ikke taget med åbne øjne efter en langsigtet plan. Udlændingene blev bedt om at komme for at løse et midlertidigt problem for os i Danmark. Man tænkte næppe på, at den midlertidige arbejdskraft ville blive og flytte sammen i etniske enklaver i Ishøj og på Nørrebro. Udlændingene samlede sig nemlig i bestemte kvarterer og skoleklasser. Etnisk danske skolebørn blev et nationalt mindretal blandt et væld af forskellige tosprogede elever i mange "ghettoområder". Særlige ungdomsbander hærgede og fostrede den 22-årige Omar, som gennemførte terroristiske mord i Danmark i februar 2015.

Under oliekrisen i 1973 vendte den økonomiske udvikling. Den fulde beskæftigelse med flere

ledige stillinger end arbejdsløse ændredes dramatisk. Folketinget vedtog et egentligt indvandrer-stop. Siden dette stop er antallet af indvandrere og deres efterkommere i Danmark steget til 13,9 % af befolkningen i 2020.

Nogle af dem ville bo her, men ikke integreres med danskere. De ville så at sige have to liv, et på arbejdspladsen med danske kolleger for manden, og et helt andet liv derhjemme med en hjemmegående kone til at give dem mange børn, ligesom hjemme i landsbyen, hvor de kom fra.

Gæstearbejderne kom sjældent fra storbyer som Ankara og Istanbul, som var rigere end de fattigste lande i Europa og mere europæiserede. ”De nye danskere” eller ”nydanskerne”, som de senere blev kaldt, kom særligt fra de fattigste landområder i det sydøstligste Tyrkiet. I Sydøstanatolien var gennemsnitsindkomsten 13.000 kroner. Ikke om måneden, men om året, mens den var over fem gange så stor i den rigeste region omkring Istanbul.

Den næste generation af udlændinge hentede også oftest deres koner derhjemme fra. Ægteskaberne var tit arrangerede, gerne med en fætter eller kusine. Faderen bestemte eller forsøgte at bestemme, hvem pigen skulle gifte sig med.

”Indvandrere” blev gæstearbejdernes tredje betegnelse. De fyldte mere og mere på Nørrebro. Asiatiske indvandrere assimileredes hurtigt. Andre ville så vidt muligt bevare deres egen kultur og sprog. Tyrkiet sendte deres første egen imam til Danmark i 1981.

Flæskesteg med rødkål og sild og snaps fyldte mindre og mindre. Pølsevogne lukkede og blev erstattet af Shawarma-barer. Den lille købmand talte kurdisk eller tyrkisk med sin kone. Etniske butikker, basarer og halalslagtere dukkede op overalt.

De indvandrede grønthandlere leverede nu den friske frugt og grønt, som de stadig federe danskere havde så godt af at spise. Børnene hjalp med ved arbejdet i indvandrer-butikker og restauranter. Cafeterier og restauranter blev også i stigende grad overtaget af indvandrerfamilier.

Indvandringen blev til sidst et politisk tema, som sprængte de gamle partier, da økonomien vendte. Mange følte, at deres gamle Danmark ikke længere ville bestå. Socialdemokratiske vælgere flyttede deres kryds til først Mogens Glistrups Fremskridtspartiet fra 1973 og siden til Pia Kjaersgaards Dansk Folkeparti fra 1995.

Socialdemokratiets politiske ordfører Mogens Camre lod sig vælge for Dansk Folkeparti til Europa-Parlamentet i 1999, og hans elev Morten Messerschmidt vandt EU-valget i 2014 med 465.758 personlige stemmer. Til sidst blev næsten alle partier enige om at begrænse indvandringen og fremme integrationen. Unge muslimske piger giver nu deres etnisk danske skolekammerater baghjul. De føder færre børn, får bedre uddannelse og tjener mere end de hvide danskere.

Indvandrere og flygtninge har været med til at forandre Danmark fra en dansk nationalstat til et multikulturelt samfund med mange forskellige nationaliteter, som nu alle hovedsageligt regeres med fælles love fra Bruxelles. Den danske model med høje skatter og tilsvarende høje velfærdsydelse til alle er under langsom afvikling. Den passer ikke til et multikulturelt samfund med fri bevægelighed.

EU-Domstolen har gradvist givet udlændinge udvidet adgang til de danske velfærdsydelse, uden at danskere får tilsvarende adgang til velfærdsydelse i de andre EU-lande, hvor man har bygget velfærden på arbejdsmarkedsordninger og private forsikringer. EU-modstanderne advarede mod denne udvikling før folkeafstemningerne, men tabte. Flertallet af vælgerne har stemt for denne udvikling, hvad enten de vidste det eller ej.

Det skal vi kigge nærmere på. Men først skal vi se tilbage på Nordek-forhandlingernes skibbrud, som var en forudsætning for, at gamle Danmark havnede i EU.

Kapitel 4

NORDISK FORLIS

En gåtur i Råbjerg Mile

Statsminister Jens Otto Krag inviterede sine to markeds-specialister, Eigil Jørgensen og Jens Christensen, op til sit sommerhus i Skiveren i juli-sommerferien 1967. Eigil Jørgensen var søn af den tidligere radikale undervisningsminister, Jørgen Jørgensen. Han blev Krag's departementschef i Statsministeriet fra 1965.

Jens Christensen blev Krag's mand som leder af Markedssekretariatet i Udenrigsministeriet fra 1966 og senere en meget magtfuld topembedsmand. Han ledede senere forhandlingerne om Danmarks EF-medlemskab i 1971-72. Jens Christensen afsluttede dem med sin underskrift, ved siden af Jens Otto Krag's og Ivar Nørgaard's.

Med ham i spidsen for Markedssekretariatet startede deres lange, fælles march mod dansk medlemskab. De regnede med, at de Gaulle ville holde fem år mere. De ville så bruge ventetiden til at få de andre nordiske lande blødgjort til deltagelse i Fællesmarkedet. De tre EU-musketerer gik en flere timer lang gåtur i Råbjerg Mile. Jens Christensen foreslog her, at de brugte ventetiden til at skabe en stor nordisk union.

- ”Samlet ville Norden stå stærkt over for resten af Europa, og hvis forsøget ikke blev gjort nu, kunne regeringen blive tvunget til at prøve ideen senere på et mere ubekvemt tidspunkt”, skrev Bo Lidegaard i sin fremragende Krag-biografi.
- ”Dette sidste argument overbeviste Krag, der meget vel indså, at et storstilet nordisk initiativ ville bringe regeringen i en situation, hvor den kun kunne vinde. Lykkedes projektet, ville alle blive glade. Viste det sig umuligt, havde den nordiske vej været prøvet, den dag en europæisk viste sig mulig. De tre mænd i klitten havde en plan.
- Så vidt Jens Christensen husker, fortalte de ikke andre om den i første omgang. Heller ikke markedsministeren. ”Han ville have været imod”, fortsatte Lidegaard.

De tre musketerer ville ikke ud på en nordisk chancesejls. De udviste snarere rettidig omhu for *enten* at få Norden med i EEC, eller få ryggen fri til at komme i EEC uden de andre nordiske lande. Det var en genial manøvre fra Jens Christensen. Jeg klappede i hænderne af lutter nordisk begejstring, ikke af manøvren, forstås, men af målet. Som dansksindet sønderjyde var jeg født nordist.

VKR-regering i 1968

Ved Folketingsvalget i 1966 gik SF frem fra 10 til 20 mandater og Jens Otto Krag lod sin nye regering få støtte fra det fremadstormende parti. SF's ledelse kunne dog ikke holde sammen om partiet, da Krag ville devaluere kronen og inde fryse tre dyrtidsportioner. Krag blev straffet for sit samarbejde med SF i ”det røde kabinet”, fordi han havde afvist det før valget. Dengang udtalte Krag de bevingede ord:

- Man har et standpunkt, til man tager et nyt.

Ved folketingsvalget i 1968 måtte den socialdemokratiske statsminister Jens Otto Krag træde tilbage. Den radikale partileder, Hilmar Baunsgaard, fik mulighed for at danne en regering af Venstre, Konservative og Radikale, den såkaldte VKR-regering. Baunsgaard sagde:

- Det er ikke et spørgsmål om, hvem man samarbejder med, men om hvad.

Reklamemanden formulerede den smarte sentens, netop fordi han ville udskifte socialdemokraterne med de borgerlige som sine faste samarbejdspartnere!

De første ansøgninger om EF-medlemskab

Jeg var bare tretten år, da den første danske ansøgning om medlemskab i EEC blev sendt af sted i 1961. Statsminister Viggo Kampmann afleverede ansøgningen. Jens Otto Krag var udenrigsminister.

Den anden ansøgning om dansk medlemskab blev sendt den 11. maj 1967 af statsminister Jens Otto Krag. Danmark anmodede om medlemskab af EEC uden nogen forbehold og accepterede ”Romtraktaten og de truffne beslutninger siden dens vedtagelse”. Danmark forsikrede også, at vi var ”beredt til aktivt at medvirke til den videre udbygning af Fællesskabet i overensstemmelse med Romtraktatens målsætning”.

Sådan er opskriften for alle medlemsansøgninger til EU. Lande skal ikke blot erklære sig rede til at acceptere de eksisterende traktater og over 150.000 forskellige love, regler, standarder og domme. De skal også erklære deres støtte til alle vedtagne planer for fremtiden. EU ønsker ikke halvhjertede medlemmer i klubben.

Den anden ansøgning førte ikke til nye forhandlinger. De Gaulle var stadig imod britisk medlemskab. Den danske handelsminister Tyge Dahlgaard var fuld af håb. Statsminister Jens Otto Krag havde et stærkt internationalt netværk, var stærkt interesseret i EEC-medlemskab og fattede derfor også det franske afslag for de fleste.

Han indså, at vejen til Europa måtte gå gennem Norden. Han måtte over Oslo, Stockholm, Helsinki og Reykjavik for at komme til Bruxelles. Det var ikke nogen let øvelse at få danskerne til at godtage fællesmarkedets grundlov.

Romtraktaten sigtede mod ”en stadig snævrere union mellem Europas folk”. Målet var kommet med i Traktaten for at tilfredsstille de mange ”føderalister”, som drømte om Europas Forenede Stater. Denne vision blev støttet af Europabevægelsen i alle lande. Det danske udenrigsministerium fjernede elegant målsætningen fra en dansk oversættelse af Traktaten.

I den nye danske udgave af Romtraktaten fra 1961 var målet ikke længere en ”union”, men kun en ”sammenslutning”. Dem var der så mange af. Det lød uskyldigt og var mere salgbart blandt danske vælgere. Så kunne det officielle Danmark uden videre modstand aflevere Danmarks første ansøgning om at forlade ”De Syv” til fordel for ”De Seks”.

En nordisk manøvre

I en mail til mig fra 27. marts 2012 har historikeren Bo Lidegaard bekræftet, at ”hele operationen først og fremmest var tænkt taktisk for at lukke den nordiske flanke”. Manøvren er et godt eksempel på, at man ikke altid kan stole på samtidige medier. Der er ofte et niveau, som ikke afdækkes. Det tilsyneladende er ikke altid det virkelige.

Nogle gange gør magthavere det stik modsatte af, hvad de siger. Det er mit livs måske vigtigste erfaring og dokumenteres i denne bog med talrige eksempler. Stol ikke altid på udsagn fra magthavere. De har som regel andre dagsordener end dem, der fremlægges. Når de garanterer vetoretten, vil de måske afskaffe den. Når de fornægter en fælles udenrigs- og sikkerhedspolitik, har de måske allerede sagt ja til den. Når Danmark og Grønland erklæres for atomvåbenfri, kan de bedre skjule amerikanske atomvåben for vælgerne.

Toppolitikere og embedsmænd opfatter det ikke som at lyve. De føler sig bundet af nødvendig-

hedens lov. De må forfølge de egentlige danske interesser, hvad enten vælgerne kan forstå det eller ej. Det er vælgerne eget problem, når de ikke altid er modne nok til at høre sandheden.

Et nordisk tilbageblik til historiens vingesus

To år efter Baunsgaards lancering af Nordek forslaget blev det endelige forhandlingsresultat mødt med klapsalver under Nordisk Råds møde i Reykjavik i februar 1970. Der havde været krise undervejs. Nu mærkede vi historiens vingesus. Det holdt hårdt med at sikre resultatet. Den svenske statsminister var ikke tilhænger af forslaget, før Olof Palme kom til. Den finske præsident Koivisto sagde fra undervejs. Den norske statsminister Per Borten skrev mest under for at undgå et norsk EEC-medlemskab.

Venstre og Konservative tilsluttede sig kun, fordi de var i regering med Radikale Venstre. Under en forespørgselsdebat i Folketinget udtalte handelsminister Poul Nyboe Andersen, at det var en ”betingelse for dansk deltagelse i et udvidet nordisk samarbejde, at vore muligheder for at opnå dansk medlemskab i et udvidet fællesmarked ikke hæmmes, men tværtimod forbedres”.

Krag og Baunsgaard samarbejdede hele vejen om Nordek, selv om Baunsgaard ikke kunne lide Krag. Baunsgaard havde også hjertet med i det nordiske udspil og var dybt skuffet, da det faldt til jorden.

Nordek lanceres i 1968

Nordek-planen var en slags kopi af Romtraktatens fællesmarked, men uden EEC's overnationale træk. Ministrene i Nordisk Ministerråd skulle være enige for at beslutte. Der skulle ikke kunne træffes flertalsbeslutninger som under Romtraktaten.

Krag udskrev valg til Folketinget til den 23. januar 1968, men mistede regeringsmagten. Det blev derfor min egen radikale partiformand Hilmar Baunsgaard, som kom til at lede min ungdoms drøm om et tættere nordisk samarbejde. Jens Christensen fik hurtigt Hilmar Baunsgaard med på ideen. Baunsgaard fremlagde forslaget den 17. februar 1968 på et tidligt morgenmøde i den danske delegation på Nordisk Råds session i Oslo. Tre måneder før studenteroprøret startede.

Han fik enstemmig opbakning. Et par timer senere fremlagde Baunsgaard forslaget i sin tale - til de andre nordiske landes store overraskelse. Ingen af dem var tilsyneladende forhåndsorienteret om det danske udspil. Alligevel sluttede sessionen i Oslo med en enstemmig anbefaling. Den danske statsminister kunne invitere til regeringsforhandlinger om et omfattende økonomisk samarbejde.

Sveriges Tage Erlander, Finlands Mauno Koivisto, Norges Per Borten, Islands Gylfi Gislason og Danmarks Hilmar Baunsgaard var enige om at give Norden en chance.

Danmark delt om Nordek

Den 17. juli 1969 afleverede embedsmændene en betænkning med et færdigt traktatudkast. Det skete efter en række hektiske forhandlinger på Hotel Marina i Vedbæk nord for København. Toldunionen skulle sættes i kraft fra 1. januar 1972. Beslutninger skulle være bindende, når de var besluttet af ministrene og tiltrådt af de nationale parlamenter. Der var ingen Kommission med eneret til at stille forslag, hen over hovedet på vælgerne og de folkevalgte. Der var heller ingen Domstol til at tage magten fra de folkevalgte. Nordek var bygget på indirekte demokrati.

Regeringen var rygende uenig, indbyrdes. Baunsgaard holdt et begejstret nordisk indlæg på Radikale Venstres landsmøde. Han erklærede til vores store glæde, at Danmarks vej til EEC nødvendigvis måtte gå sammen med Norden. Nyboe Andersen svarede, at den europæiske løsning måtte have fortrinsret, hvis Danmark blev stillet over for valget mellem en europæisk eller nordisk

toldunion. De nordiske landes fagbevægelser og Socialdemokratiet pressede kraftigt på for den nordiske løsning.

Venstre ville tidligt i EU

I september 1969 mødtes Nordek med kritiske udtalelser fra dansk industri og landbrug. Den 20.-21. september holdt Venstre landsmøde i Herning. Mødet sluttede med støtte til handelsminister Poul Nyboe Andersens nye bremseklods:

- ”Der bør dog ikke træffes beslutning om ikrafttræden af nordisk toldunion, så længe der foreligger mulighed for dansk tilslutning til en europæisk toldunion.”

Nu var trolden ude af æsken. I Danmark var meningerne delte. Industrirådet og Grosserer-Societetet afviste en nordisk toldunion. Landbrugsrådets præsident og Venstre-folketingsmedlem Anders Andersen sagde, der ikke var meget at hente for landbruget i en nordisk toldunion.

Venstres landsmøde forlangte en analyse af Danmarks tilslutning til EEC, uden England. Landsmødeudtalelsen opfordrede til udnyttelse af forhandlingsmulighederne om en europæisk løsning. Venstre havde øjnet muligheder i Europa, fordi general De Gaulle var gået af. Hans efterfølger på præsidentposten Georges Pompidou udtalte, at han ville rejse til et topmøde i Haag i december 1969 med ”åbent sind”.

Baunsgaard var tydeligt irriteret over Venstres landsmøderesolution. Den var forfattet af hans egen handelsminister Poul Nyboe Andersen og partiets udenrigspolitiske ordfører Per Møller. I en kommentar sagde Baunsgaard, at regeringens handelspolitik lå fast. Vi var forpligtede til at bringe de nordiske forhandlinger til afslutning snarest muligt. Han afviste dermed Venstres nye bremseklods.

Under Folketingets åbningsdebat erklærede regeringen, at den ganske vist stadig ønskede Nordek vedtaget allerede i februar 1970, men toldunionen ønskedes nu udskudt af hensyn til EEC. Baunsgaard var banket på plads af sine regeringspartnere. Han forsøgte så at presse de andre nordiske statsministre til større indrømmelser på landbrugsområdet. Dem ville han bruge til at formilde særligt Venstres modstand.

Det lykkedes ikke i fornødent omfang. Det fælles nordiske landbrugsmarked lykkedes først, da Sverige og Finland kom i EU i 1995. Det omfatter stadig ikke Norge, som forsvare sin spredte bosætning i det langstrakte, bjergrige land. Hvis Sverige og Finland havde udvist rettidig omhu og givet Baunsgaard, hvad han behøvede, var Danmark måske ikke havnet i EU.

Historien skabes forlæns, men analyseres baglæns. Dengang var Sverige og Finland ikke parate til at lade dansk landbrug vokse for meget på deres bekostning. De mulige indrømmelser var formentlig heller ikke store nok til at standse landbrugets og Venstres drift mod EU. Kortsigtede erhvervsinteresser i de nordiske lande fik lov til at ødelægge et politisk projekt, som de fleste borgere ønskede. Pungen vandt over hjerterne.

Kekkonen: Danmark dræbte Nordek

Finlands statsminister Mauno Koivisto nægtede at underskrive Nordek-aftalen, da det blev klart, at Danmark kun ville bruge den som et ”springbræt” til EEC. Den finske præsident Kekkonen ville have skrevet under for at placere ansvaret direkte på Danmark.²

2 Kekkonen forsøgte at overbevise Koivisto om at Finland burde underskrive Nordek-aftalen, røbede han i private breve. De er blevet medtaget i en samling af Præsidentens breve som udkom på finsk i 1976. Brevet er dateret 30. september 1972, to dage før den danske folkeafstemning. Kekkonen havde et møde med statsminister Mauno Koivisto den 23. marts 1970. Her forsøgte Kekkonen at overbevise Koivisto om, at Finland burde underskrive Nordek-aftalen.

Den 21. maj 1972 havde den svenske avis Dagens Nyheter bragt et interview med den finske præsident Kekkonen:

- ”Jeg har været en varm tilhænger af det nordiske samarbejde også på det økonomiske område. Medens Nordek-projektet udformedes, mærkede jeg at visse deltagere, især Danmark, betragtede Nordek som et springbræt til EEC. Eftersom Finland på grund af sin neutralitetspolitik ikke kan tilslutte sig EEC, var det umuligt at godkende tanken om, at Finland via Nordek skulle blive inddraget i EEC.
- Hvis Danmark og Norge tilslutter sig som medlemmer af EEC, er det svært at se, hvilke forudsætninger der findes for en fortsættelse af det økonomiske samarbejde i Norden. Men hvis Danmark eller Norge forbliver uden for EEC, tror jeg, man kan finde en lempelig form for det økonomiske samarbejde, mellem de uden for EEC stående nordiske lande. Det grundlæggende arbejde, som blev udført i forbindelse med Nordek, kunne i så fald være til stor nytte”, skrev Dagens Nyheter.

Hertil svarede den danske statsminister Krag i Ekstra Bladet:

- ”Der er ikke noget nordisk alternativ til Fællesmarkedet. Det eksisterer ikke”.

Baunsgaard kæmpede hårdt for Nordek

Baunsgaard havde kæmpet hårdt for Nordek. Hårdere end han havde dækning for i sin egen regering. Da Mauno Koivisto blev præsident for Finland, røbede han:

- ”Danmarks statsminister Hilmar Baunsgaard sagde privat til mig, at han efterstræbte en nordisk toldunion, som skulle indgå en frihandelsaftale med en toldunion – EF. Af indenrigspolitiske årsager kunne han imidlertid ikke fremføre tanken offentligt, så usikkerheden om Nordeks fremtid bestod”, sagde Koivisto i et interview med Forum.

Baunsgaard blev tvunget til at dække over den reelle årsag til Nordeks sammenbrud, fordi han ikke havde sine regeringspartnere med sig. Ivar Nørgaard skriver i ”Berettet for eftertiden”, at Koivisto havde fået grønt lys for Nordek i Moskva.

- ”Vi var sammen med den finske statsminister Mauno Koivisto flere gange, og han tog til Moskva, kort tid inden vi havde det sidste interne socialdemokratiske nordiske møde om Nordek-planen. Da han kom tilbage, meddelte han os danske, svenske og norske stats- og økonomiministre, at der ingen modstand var i Moskva mod planen. Der ville heller ikke være indvendinger imod, at Finland gik med”, skrev Ivar Nørgaard.

Nørgaard mente, at Kekkonens nej alene var udtryk for finsk indenrigspolitik. Han ville som Centerpartist af med sin socialdemokratiske statsminister.

Opdagede ikke åbningen fra EEC

Åbningen for Danmarks EF-medlemskab skete i forbindelse med EEC-topmødet i Haag den 1. - 2. december 1969. De Seks åbnede for særligt landbrugets, erhvervslivets, Udenrigsministeriets, Venstres og europæeren Jens Otto Krag's vision om Danmarks plads i Europa.

Jeg opdagede for sent, hvad der skete, fordi jeg kæmpede for pladser til de studerende i universitetets styrende organer i stedet for at slås for danske vælgers stemme i politik. Jeg udførte ikke rettidigt omhu.

- ”Når vi i dag kigger tilbage på forhandlingerne i 1968-1971 om en nordisk økonomisk union,

står det lysende klart, at netop de nordiske forhandlinger var den manøvre, der skulle få danskerne til at stemme ja til EF. Historisk bedømt var det et gigantisk dobbeltspil, som udførtes med VKR-regeringens statsminister Hilmar Baunsgaard som ypperlig scenemester”, kommenterede jeg efter afsløringen af Kekkonens private breve i Det ny Notat.

Mens forhandlingerne stod på, interviewede jeg de ledende nordiske politikere om Nordek-forhandlingerne, bl.a. til det socialdemokratiske Aarhus-dagblad ”Demokraten”. Jeg var blevet studentermedarbejder og talte også med den svenske statsminister Olof Palme flere gange. Vi var meget på linje. De fleste unge beundrede ham. Her havde vi en minister, som gik i protesttog mod den amerikanske krig i Vietnam. Han behandlede mig som en ven.

En dag stod vi og hyggesnakkede foran Folketinget. Vi havde begge fundet vej til pølsevognen, som dengang holdt til på Christiansborg Slotsplads. Jeg har tit tænkt på episoden efter mordet på ham. I tresserne og halvfjerdserne kunne alle og enhver gå ind i Folketinget og smide en bombe. Det var den letteste sag at skyde en Palme ved pølsevognen. Man gjorde det bare ikke. Det var roligere tider. Det var lettere for politikerne at have kontakt med borgerne og gå på værtshus.

Nordek – Baunsgaards drøm

For Krag's markedsminister Ivar Nørgaard var Nordek et alternativ til EU. Jens Christensen og Krag anså mest Nordek for at være nogle praktiske, nordiske integrationsskridt, mens man ventede på nye forhandlinger om medlemskab i EEC. Deres hjerter lå i Bruxelles.

Politikens chefredaktør Bo Lidegaard har en fortid som toprådgiver i Statsministeriet og har givet en fortræffelig skildring af spillet i kulisserne i sin erindringsbog om Krag. Lidegaard opfatter Baunsgaard som en tidlig tilhænger af dansk EEC-medlemskab. Det er ikke mit indtryk, og det modsiges af Koivistos erindring.

Endnu i 1971 mente Baunsgaard kun, der var 50 % chance eller risiko for, at Danmark ville færdiggøre forhandlingerne om medlemskab i EEC, sagde han til mig under et privat møde i Snapstinget. For ham var det nordiske samarbejde ikke kun et springbræt til EEC, men et mål i sig selv.

Statsminister Baunsgaard kunne ikke sikre Nordek på grund af sin egen regering. Det blev ikke rigtigt opdaget, fordi finnerne sagde nej og fik skylden for sammenbruddet. Baunsgaard havde sit hjerte solidt plantet i Norden, men statsministerembedet i EEC.

Jeg havde en længere samtale med den tidligere norske statsminister Per Borten den 7. november 1974. Han citerede Baunsgaard for at have sagt, at udspillet fra EF-landene i Haag var nøje timet for at ødelægge Nordek.

- ”Baunsgaard var meget positiv i forhandlingerne omkring de færdige landbrugsprodukter. Kompromis med Borten”, noterede jeg efter vores møde og tilføjede:
- ”Men holdt altid stejlt på EF-forbeholdet. Til Kekkonens fortrydelse”.
- ”Erlander sagde, at der aldrig havde været så godt fodslag mellem nordiske statsministre som mellem Koivisto, Erlander, Borten og Baunsgaard”. Men tilføjede så:
- ”Koivisto underrettede ikke Kekkonen”.

Borten citerede også fra en samtale, han havde haft med den sovjetiske udenrigsminister Gromyko i FN.

- ”Det er vore eksperter, som har fundet frem til, at et stærkt Nordek ikke var til gavn for Sovjetunionen. Sagen havde lav prioritet”, havde Gromyko sagt.

Sovjetunionen havde *ikke* bedt Finland droppe Nordek. Efter besøg i Oslo og Helsinki i september 1972 skrev jeg en grundig redegørelse om ”Norden eller EF”. Den blev uddelt på socialdemokraternes kongres. Jeg sendte også rapporten i et personligt brev til Olof Palme den 18. september 1972.

Baunsgaard tabte desværre det nordiske projekt på gulvet og dermed sin egen plads i historien. Før folkeafstemningen 2. oktober 1972 opfordrede den gamle EEC-skeptiker Hilmar Baunsgaard i stedet vælgerne til at stemme ja ”for den daglige husholdnings skyld”.

Ungdommens Nordiske Råd

Jeg deltog hvert år i ”Ungdommens Nordiske Råd” for Radikal Ungdom. Vi var med i ”Nordens Liberale og Radikale Ungdom”, NLRU. Vi deltog derfor også i mange møder i det, som nu hedder ”Midtergruppen” i Nordisk Råd.

Her var Venstre og Radikale Venstre med fra Danmark, Senterpartiet, Kristeligt Folkeparti og Venstre fra Norge, Centerpartiet og Folkpartiet fra Sverige, Centerpartiet, Svensk Folkeparti og De Liberale fra Finland samt Fremskridtspartiet fra Island. De var min nærmeste politiske familie i ungdomsårene. Her fik jeg mange nære venner.

Vi unge deltog også i partimiddagene og kom tæt på de nordiske toppolitikere. De var hjertelige mod os unge, fordi de selv havde været ledere af deres partiers ungdomsorganisationer, da de var unge. Nu sad de som statsministre, udenrigsministre eller havde andre ministerposter eller var ledende politikere i deres lande.

Deltagelsen i disse møder gjorde det muligt for mig at interviewe de nordiske toppolitikere og også få mange venner iblandt dem. Særligt de finske politikere fra alle partier blev mine venner, fordi de alle var på linje med de danske EU-kritikere. Jeg kunne altid ringe til dem og få en klar udtalelse og et velkommen ”Hjem til Norden”, når vi skulle til folkeafstemning eller EU-valg.

I Finland skiftede de ofte regering. Under en regeringsmiddag på Hotel Interkontinental kom jeg til at sidde ved siden af Ulf Sundqvist. Han fyldte 30 år samme dag, så jeg var med til at fejre hans runde fødselsdag. Da vi kom til desserten, var han udnævnt til socialdemokratisk undervisningsminister og nordisk samarbejdsminister. Han blev siden nationalbankdirektør og måtte gå af efter en skandale.

Forpremiere på folkeafstemningen

Før den danske folkeafstemning deltog jeg i Ungdommens Nordiske Råd i Stockholm. Vi unge vedtog en resolution, som anbefalede de nordiske lande at samordne forhandlingerne med EU og genstarte Nordek-forhandlingerne. Udtalelsen blev ikke kommenteret af voksenpolitikerne under Nordisk Råds drøftelser. Der var kun en norsk Senter-politiker, som citerede udtalelsen. Hans tale var skrevet af min gode ven Svein Sundsbø fra Senterungdommen.

I februar 1972 holdt vi unge en egentlig forpremiere på folkeafstemningen. Vi var til Ungdommens Nordiske Råd i Helsinki. Her dystede ungdomspolitikere fra Nordens forskellige partier om vi skulle anbefale EU-medlemskabet eller ej. Den senere svenske stats- og udenrigsminister Carl Bildt ledede Ja-siden som formand for Moderaternes Ungdomsorganisation, MUF, i Sverige, mens jeg koordinerede og talte for Nej-siden. Modstanderne vandt afstemningen overvældende og vedtog en resolution mod de nordiske landes medlemskab.

Efter mødet i Nordisk Råd i Helsinki drog nogle af os unge på druk med den danske kulturminister Niels Matthiasen. Han var en festlig fyr og kendt som bøsse. Vi dansede på bordene i ”Röda Rummet”. Det var festligt.

EF åbner sig

I 1968 rykkede sovjetiske tanks ind i Tjekkoslavakiet for at knuse "Foråret i Prag". Reformarbejdet blev ledet af den populære kommunist, Alexander Dubcek. Vi demonstrerede mod de russiske tanks, men kunne ikke gøre noget. Selv DKP protesterede mod besættelsen af Tjekkoslavakiet.

Året efter skete der noget i EEC. Generalen havde tabt en folkeafstemning efter studenteroprøret i Frankrig og gik af. Charles de Gaulle blev afløst af Georges Pompidou som præsident. Han var ikke imod Englands optagelse i EEC. I december 1969 inviterede et topmøde i den hollandske hovedstad Haag derfor til en udvidelse af Romtraktatens EEC, også med Danmark. Det opdagede jeg bare ikke under studenteroprøret. Den fes først ind, da forhandlingerne om medlemskab startede, og vi begyndte at organisere os til folkeafstemningen om EF-medlemskab den 2. oktober 1972.

Den 1. januar 1973 startede medlemskabet. Da var studenteroprøret ebbet ud. Mine mere og mindre revolutionære studenterkolleger kunne lægge revolutionen bag sig og blive embedsmænd i Udenrigsministeriet og EF. Nye vellønnede stillinger ventede forude.

Jens Christensen og Krag havde elegant fået lukket det nordiske vindue før opgøret om Danmarks placering i Europa. For mig var det meget svært at vænne sig af med at være nordist. Jeg havde altid ønsket et forenet Norden. Min nordiske drøm brast, da vi havnede i EF. Det er først under skrivningen og researchen til disse erindringer, det er gået op for mig, at vi mistede det Norden, de fleste af os så gerne ville - på en gåtur i Råbjerg Mile.

– Kan man ikke få den, man elsker, må man elske den man får, siger et gammelt ord.

Jeg elsker stadig Norden, men har indset, vi må prøve at få det bedst mulige ud af både Norden og EU.

Kapitel 5

FOR DEN DAGLIGE HUSHOLDNINGS SKYLD

”Kære pensionist.

Når jeg skriver dette brev til Dem, er det for at give Dem det råd at stemme JA ved folkeafstemningen den 2. oktober.

Medlemskabet af EF vil give Danmark langt bedre økonomiske forhold, og det er af afgørende betydning både for folkepensionister, enke- og invalidepensionister.

Det bliver fortsat danske politikere, der bestemmer Danmarks socialpolitik.

Dansk medlemskab af EF vil give os nye muligheder for at forbedre forholdene for vore ældre medborgere.

Derfor er det meget vigtigt, at der stemmes JA den 2. oktober.

Med venlig hilsen

Jens Otto Krag

Statsminister.”

Sådan skrev statsminister Jens Otto Krag i et personligt udseende brev til alle landets pensionister, enke- og invalidepensionister i september 1972. Det blev aldrig oplyst, hvordan statsministeren fik adresserne på modtagerne af de forskellige pensionsydelse, så han kunne sende et personligt udseende brev fra sit private rækkehus på Egernevej 61 på Frederiksberg.

Krag oplyste heller ikke, at han havde fået udsat et topmøde, der skulle beslutte at omdanne EF til en Union inden 1980. Det mål behøvede pensionister og andre vælgere ikke tage stilling til. Det var vigtigt, de nøjedes med at tænke på en bedre personlig økonomi efter et Ja.

Et Ja skulle blot være lig med flere penge mellem hænderne. Krag's brev var meget sigende for hele Ja-sidens kampagne før den historiske folkeafstemning om Danmarks medlemskab i EF den 2. oktober 1972. Det var denne ensidige fokus på det økonomiske, som Uffe Ellemann-Jensen beklagede i 1987.

Ifølge Krag's dagbøger var fortielsen imidlertid nødvendig for at vinde folkeafstemningen. Derfor var det også nødvendigt at benægte de planer for mere integration, som danske embedsmænd og ministre forhandlede *før*, vi skulle stemme om medlemskabet.

En anden forudsætning var at dokumentere, at der ikke fandtes et nordisk alternativ til EF-medlemskabet. Det skete gennem rettidige forhandlinger om et særligt tæt nordisk samarbejde. Dermed fjernedes en psykologisk hindring for et dansk ja til EF-medlemskab. Da Norden var synligt begravet, kunne forhandlingerne om dansk EF-medlemskab starte i september 1970, uden den ellers forventede folkelige modstand.

Alt til forhandling

På møde efter møde gennemgik embedsmændene fra Danmark og Kommissionen systematisk alle kapitler i Romtraktaten. De noterede så, hvad Danmark skulle ændre af love og regler for at komme med i ”Fællesmarkedet”. Det kaldte vi dengang EEC, før det blev til EF og til sidst EU.

EEC var den engelske forkortelse for Europæisk Økonomisk Fællesskab. EF var den danske

forkortelse for De Europæiske Fællesskaber. EU blev den endelige forkortelse for Den Europæiske Union. Forhandlingerne i Bruxelles omfattede også en række vidtgående planer for EF's udbygning til en Union med fælles penge, fælles økonomisk politik, industripolitik, regionalpolitik, socialpolitik og skatter.

Institutionerne skulle styrkes. Man skulle kigge på afstemningsreglerne i Ministerrådet og Kommissionens rolle. Der skulle være direkte valg til Europa-Parlamentet. Det begyndende udenrigspolitiske samarbejde skulle forsynes med et fast sekretariat, det vil sige kimen til et fælles udenrigsministerium.

Det var alt sammen emner, som statsministrene skulle diskutere på et topmøde *før* folkeafstemningerne i Danmark, Norge og Irland. De andre EF-lande mente ikke, man skulle skjule fremtidsplanerne for de nye medlemmer.

De var fair. Vi blev inviteret med til at forme fremtidens spilleregler, inden vi var medlemmer. Danmark spillede da også ud med et fortroligt stempelt memorandum den 10. juli 1972. Udkastet indeholdt Ivar Nørgaards fremsynede ideer om kontrol med multinationale selskaber og bekæmpelse af forening.

Statsminister Jens Otto Krag var bange for offentlige diskussioner om EF's fremtid. Han fik derfor topmødet udsat til efter afstemningen og pålagde de danske forhandlere at arbejde for udsættelse af institutionelle ændringer. Der skulle være mindst mulig omtale af de andre EF-landes ønsker om at udbygge samarbejdet til en Union.

Forhandlingerne i Bruxelles om fremtiden blev kun behandlet sporadisk i pressen. Jeg blev selv meget overrasket, da jeg i 2013 gennemgik snesevis af fortrolige forhandlingsoplæg og mødereferater fra talrige møder gennem hele 1972. Indtil da havde jeg kun sporadiske indblik i det særdeles grundige forarbejde.

Før vi kom med

Gennem hele 1971 forberedte EF-landene sig på udvidelsen. Direkte valg til Europa-Parlamentet var fast punkt på dagsordenen, når EF-landenes faste repræsentanter mødtes regelmæssigt i EF-landenes kreds af faste ambassadører i Bruxelles, "Coreper". Allerede før Danmark skrev under på medlemskabet den 22. januar 1972, havde regeringen et godt kendskab til de andre EF-landes ønske om at udbygge samarbejdet, bl.a. med en økonomisk og monetær Union.

Den 10. januar 1972 sendte Niels Boel fra den danske ambassade i Paris et fortroligt stempelt brev³ til fungerende kontorchef i Udenrigsministeriet og senere direktør, Peter Dyvig. Den danske diplomat havde fået en grundig briefing hos chefredaktøren for Le Monde om den franske præsidents holdninger. Hvor De Gaulle havde sagt Nej til England, ville Pompidou skabe en fransk-engelsk samarbejdsaftale, der mindede om den tysk-franske.

- "Pompidou havde virket "frygtelig europæisk" - "terriblement européen". I første omgang var han indstillet på at accelerere opbygningen af en økonomisk og monetær union. Dette spørgsmål ville blive et hovedemne under det planlagte vesteuropæiske topmøde.
- "Viansson-Ponté havde i øvrigt fået en fornemmelse af, at Pompidou ikke stod fremmed over for tanken om at blive præsident for en eventuel vesteuropæisk konføderations ministerråd. (Hans nuværende embedsperiode udløber i 1976)", indberettede Boel.

Vigtigt topmøde med ansøgerne

3 De danske dokumenter i dette kapitel er alle hentet i Rigsarkivet, 1945-1972, Gruppeordnede sager, 108 A 17.a. pk I/1972, 0002. I mappen ligger de kronologisk omvendt.

Den 25. februar 1972 skrev Jens Christensens højre hånd, den da unge kontorchef Niels Ersbøll, et syvsidet "Notat" om "Forberedelserne til 10-lande topmødet" mellem de seks oprindelige EF-lande og de fire ansøgerlande. Topmødet skulle flyttes til sidst på året "formentlig udelukkende (af) hensynet til folkeafstemningerne i Danmark og Norge", skrev Ersbøll.

Det luxembourgske formandskab havde oplyst, at dagsordenen for topmødet bl.a. ville omfatte de institutionelle problemer i et udvidet EF, det (udenrigs)politiske samarbejde og den økonomiske og monetære union.

Ersbøll forudså drøftelser om "en institutionel stramning" af Ministerrådets afstemningsregler og Kommissionens virkemåde. Pompidou var kommet til at foreslå en europæisk regering med nationale Europa-ministre, som skulle bo i Bruxelles. En sådan model for "Fædrelandenes Europa" var for Ersbøll helt usandsynlig.

Undgå debat i Danmark

Ersbøll forudså, at arbejdet med den økonomiske og monetære union ville være færdigt til forelæggelse for topmødet. Ersbøll definerede her den danske interesse:

- "Den danske hovedinteresse med hensyn til drøftelserne om den økonomiske union er formentlig at **undgå**, at de forskellige mere eller mindre ambitiøse synspunkter, som visse medlemslande nærer, giver anledning til **for megen debat i Danmark** i tiden op til folkeafstemningen. Dette taler for, at drøftelserne finder sted inden for rammerne af de faste repræsentanternes møder, hvor der er **mere effektiv kontrol med, hvad der siges og særlig med, hvad der slipper ud til pressen**".

Fremhævelserne af den unge Niels Ersbølls anbefalinger er mine. Vi kom senere til at samarbejde om mere åbenhed om EU. Hans fjorten år sidenhen som generalsekretær for Ministerrådet fik ham til at foreslå åbenhed i lovgivningsprocessen i EU. Vi skrev også en kronik sammen, som førte til åbne møder i Folketingets Europaudvalg fra september 2006. Niels Ersbøll havde også tilladt sig at blive klogere.

Den 28. februar 1972 var der 10-landemøde i Bruxelles. Den 29. februar blev der aflagt mundtlig beretning på et fællesmøde for Udenrigspolitisk Nævn og Markedsudvalget i Folketinget.

Topmøde flyttes til efter afstemning

Regeringen kunne nu fortælle, at topmødet formentlig ville finde sted den 19-21. oktober. Det ville blive forberedt med tre særlige ministerrådsmøder i foråret for de ti lande om henholdsvis forbindelserne udadtil, ØMU og en styrkelse af institutionerne.

Ambassaden i Bruxelles fik 15. marts 1972 en telex med besked om at bestille værelser til de danske deltagere til det første 10-landemøde den 20. marts. Værelserne skulle helst være på Hotel Metropole i Bruxelles. Efter mødet om styrkelsen af institutionerne kommenterede Ivar Nørgaard den 29. maj 1972 i Kristeligt Dagblad.

- "For et dansk synspunkt var det i øvrigt tilfredsstillende under de første dages møder i Luxembourg at konstatere den almindelige enighed om ikke at ville ændre ved EF's institutioner eller fremsætte forslag, som ville forudsætte ændringer i Rom-traktaten," sagde han.

Nørgaard var godt tilfreds med, at vi havde fået medbestemmelse, inden medlemskabet skulle starte.

- Der er nu ”ikke nogen risiko for, at vi bliver taget på sengen ved det forestående topmøde”, sagde min senere genbo.

I korridorerne var man begyndt at fordele posterne til den udvidede Kommission. I en indberetning fra Paris fra 29. maj 1972 nævntes et fortroligt fransk forslag om at støtte en dansker som landbrugskommissær. Den danske EU-forhandler Finn Gundelach endte netop med at få denne post, efter det franske ønske.

Den 15. juni anmodede Udenrigsministeriet ambassaden i Paris om at bestille en suite og elleve enkeltværelser på Hotel Georges V fra den 18.- 21. oktober. Udenrigsministeriet regnede meget realistisk med, at vi stemte ja til medlemskabet den 2. oktober 1972.

Støbte fremtidens EF

Topmødeforberedelserne skred planmæssigt fremad på møde efter møde, for eksempel den 26.- 27. maj i Luxembourg. Der kom talrige indberetninger til Udenrigsministeriet om de forskellige landes ønsker. Der kom detaljerede referater fra møderne med mere og mere detaljerede forslag til vedtagelser. Det var ikke svært at forudse *hovedparten* af det endelige resultat.

Flere forslag lå helt uden for Romtraktatens emnekreds, som f.eks. et italiensk forslag om at indføre et europæisk statsborgerskab med kommunal valgret for EF-borgere og fælles sociale rettigheder. Der kom forslag, som mange år senere skulle forskrække danskerne. De fleste senere ideer var allerede dengang med i diskussionerne inden døre, før vi blev medlemmer af EF.

Vi havde derfor haft god mulighed for at diskutere vores europæiske fremtid inden afstemningen. Regeringen kunne have fortalt Folketinget og vælgerne, hvad de forskellige lande mente og fremførte, hvad der blev forhandlet om. Instruksen til de danske forhandlere var imidlertid at *undgå* offentlig debat om alle ømtålelige emner og benægte ubehagelige sager.

Gummiparagraf på gлед

Et godt eksempel herpå er Romtraktatens såkaldte ”gummiparagraf” i den daværende artikel 235. Den gav mulighed for at udvide samarbejdet uden særlig hjemmel i traktaten. Bestemmelsen kaldes også for ”fleksibilitetsbestemmelsen”. Den er meget logisk, når EF-landene vil udvikle deres indbyrdes samarbejde til ”en stadig snævrere Union”, som der står i Romtraktatens målsætning.

Justitsministeriet behandlede gummiparagraffen i sin ”Redegørelse for visse statsretlige spørgsmål i forbindelse med en dansk tiltræden af de europæiske fællesskaber” fra juli 1972:

- ”Der er ingen tvivl om, at indsættelsen af art. 235 har haft til formål at muliggøre en udfyldning af de huller, der måtte vise sig at være i traktaten, som følge af, at man ved traktatens udarbejdelse har overset et eller andet praktisk problem i forbindelse med gennemførelsen af traktatens formål”, hed det.

Ministeriet tilføjede dog også, at det ikke kunne udelukkes, at ”Rådet i fremtiden vil vælge at benytte art. 235 i videre omfang end hidtil”. Men betingelserne var skarpe. Handlingen skulle bl.a. være ”påkrævet for at virkeliggøre et af Fællesskabets mål”, og ”handlingen skal ligge inden for Fællesmarkedets rammer”.

Bestemmelsen kunne *ikke* bruges til at udbygge samarbejdet til nye områder, blev det forsikret. Hertil krævedes traktatændringer med nye 5/6 flertal i Folketinget eller folkeafstemning. Forsikringerne til Folketinget og vælgerne om de snævre grænser for anvendelse af art. 235 blev også givet,

efter at regeringen havde accepteret at udbygge EF-samarbejdet til nye emner netop med hjemmel i art. 235.

Udvidet tolkning på vej

Regeringen måtte vide, at der var planer om at anvende gummiparagraffen på nye måder. I en notits⁴ fra den senere direktør for Udenrigsministeriet, Peter Dyvig, om topmødet i Paris hed det:

- ”Om artikel 235’s anvendelse havde Schuman (den franske udenrigsminister) sagt, at der intet var, som forbød en udvidet fortolkning af denne, hvis omstændighederne tilsagde det”, skrev Dyvig – uden at nævne konflikten med den danske grundlovs bestemmelse om ”nærmere bestemt omfang”.

Nu skulle denne paragraf netop bruges til at indføre nye samarbejdsområder i strid med forsikringerne til vælgerne og Folketinget. Det var der enighed om mellem alle regeringer, *før* folkeafstemningen i Danmark. Art. 235 var en meget fleksibel fremgangsmåde, som krævede enighed mellem landene. Problemet var, at vi i Danmark havde en regering, som benægtede de allerede vedtagne udvidelser for anvendelsen af gummiparagraffen. Dermed lagde man grunden til en lang række af fremtidige grundlovsbrud.

Anker Jørgensen lagde selv ud med grundlovsglidningen på et EF-topmøde 19.-20. oktober 1972 i Paris. Anker mente fornuftigt nok, at EF ikke kun skulle beskæftige sig med blind økonomisk vækst, men også inddrage arbejdsmiljø og miljø. Det sagde han provokerende klart til kollegerne.

De sympatiske formål var bare ikke med i Romtraktaten. De skulle efter den officielle danske tolkning af Traktaten tilføjes ved at ændre selve Traktaten. Det ville i Danmark kræve en afgørelse i Folketinget med fem sjettedels flertal blandt Folketingets medlemmer eller en ny folkeafstemning.

Instruks om grundlovsglidning

Artikel 235 var reelt uforenelig med Grundlovens krav om, at der kun kunne overlades beføjelser i ”nærmere bestemt omfang”. EF-medlemskabet skulle derfor have været vedtaget som en ændring af den danske grundlov.

Regeringen *vidste*, at der blev lagt op til øget anvendelse af gummiparagraffen. I en fortrolig instruks fra regeringen til de danske forhandlere dateret 1. september 1972 hed det således, at der skulle tages stilling fra sag til sag om de emner, ”der ligger på grænsen af Rom-traktaten”.

- ”Delegationen bedes indtage en tilbageholdende stilling og ikke modsætte sig formuleringer, der har et flertal bag sig, medmindre de indebærer en anvendelse af art. 235, der går væsentlig udover hidtidig praksis”.

”På grænsen af” og ”væsentlig udover” var nye stykker gummi, som Folketinget og vælgerne ikke blev informeret om. Justitsministeriets redegørelse for anvendelse af art. 235 fremhævede tværtimod, at den *ikke* kunne anvendes for de brede formål i Romtraktatens art. 2. Emnet skulle være udtrykkeligt omtalt i de snævrere opgaver i Traktatens Art. 3 og handle om det fælles marked.⁵

Modstandere organiseres

⁴ P.I. j.nr. 5.B.43.a – SA 108 A/17a

⁵ Side 96

Topmødet i Haag i december 1969 åbnede for dansk medlemskab. Den tyske forbundskansler Willy Brandt pressede på over for Frankrig, har han berettet i sine erindringer. Det varede længe, inden jeg og de fleste andre danskere hæftede sig ved, at vi var på vej ind i ”EEC”. Men forhandlingerne om Danmarks EF-medlemskab startede så småt EF-debatten i de danske aviser.

En række organisationer dannede ”Fællesudvalget mod EF-medlemskab” i årets sidste måneder i 1971. Civilingeniør Knud P. Pedersen blev landssekretær. Hans senere hustru, Luise Pihl, blev medhjælper. Knud P., som han altid kaldtes, var ikke bedste ven med en anden nøgleperson, det radikale folketingsmedlem Poul Overgaard Nielsen. Poul havde startet ”Komitéen mod Fællesmarkedet” i august 1971 fra sin lejlighed på Alhambravej i København. Jeg var og holdt mig gode venner med dem begge.

Knud P. Pedersen havde en fortid i modstandsbevægelsen og Dansk Samling. Han ønskede en Folkebevægelse efter norsk mønster. Den radikale Poul Overgaard Nielsen og Ib Nørlund fra DKP havde også deltaget i modstandsbevægelsen under krigen. De ville hellere bevare Fællesudvalget med en løsere koordination. Den kunne lettere styres af de tilsluttede politiske partier.

Folkebevægelsen grundlægges i Odense

Vi var meget sent ude i forhold til folkeafstemningen. Fællesudvalget blev nedsat med bestyrelse den 19. december 1971. Først den 22.-23. april 1972 mødtes vi for at skabe samlingen af modstanden som ”Folkebevægelsen mod EF”.

Vi var 600 deltagere til det stiftende landsmøde i Odense. Vi repræsenterede 25 landsdækkende organisationer og 150 lokalkomiteer. Bevægelsen var vokset op fra neden. Tilhængerne af medlemskab stod nu med 48 % i Gallup. Kun 28 % var imod. Jordskredet mod Nej var skredet tilbage igen. Det var sidste udkald for Nej-siden. Vi stod med ryggen mod muren.

Jeg talte for Radikal Ungdom på det stiftende møde. Vi havde startet vores egen kampagne et år før, mens jeg var landsformand. Landsmødet formede Folkebevægelsen mod EF efter norsk forbillede. Nordmændene var startet i august 1970, tidnok og rige nok til at de kunne vinde deres folkeafstemning.

Den norske Folkebevægelse fik mange penge og ansatte fra norsk landbrug og fiskeri. Vi havde ingen penge i Danmark, men fik mange frivillige aktivister. Dansk landbrug og industri var for medlemskabet. Norges to store erhverv var imod. Norges og Danmarks forskellige økonomiske interesser gjorde udslaget. Norge ville tabe økonomisk på et norsk medlemskab. Danmark ville vinde, troede både modstandere og tilhængere dengang.

Ville i EF uden folkeafstemning

I december 1971 behandlede Folketinget forhandlingerne i Bruxelles. Den 22. januar 1972 kunne den socialdemokratiske regering underskrive resultatet af forhandlingerne. Et billede fra underskrifts-ceremonien vises ofte på TV. Man ser statsminister Jens Otto Krag og handelsminister Ivar Nørgaard underskrive aftalen om EF-medlemskab sammen med en veltilfreds, dansk topembedsmand: Jens Christensen.

De var fløjet ned aftenen før og mødtes til natmad med den danske ambassadør Finn Gundelach på restaurant ”Comme chez soi”. Så fik de som så ofte før øl på Grand Place i Bruxelles.

- ”Efter middagen snakkede jeg Europa-politik med Eigil og Jens til klokken 3. om morgenen”, skrev Krag i sin dagbog.⁶

⁶ Dagbog 1971-72, Gyldendal, side 128

Egil var Udenrigsministeriets departementschef Eigil Jørgensen, som døde i 2014, og Jens hed Christensen til efternavn og havde ledet forhandlingerne om det danske medlemskab sammen med den danske EF-ambassadør i Bruxelles, Finn Gundelach. Næste dag blev Krag med følge hentet på Hotel Amigo kl. 15.30 og kørt til Palais d'Egmont til den højtidelige underskrivelse. De ventede længe.

- ”I ventetiden lykkedes det mig at tale med Schumann og Scheel (den franske og tyske udenrigsminister) på én gang. Som svar på mit spørgsmål om EF-topmødet forsikrede de mig, at ethvert hensyn ville blive taget til folkeafstemningerne i Danmark og Norge, og at de derfor gik ind for at udsætte det til dette års fjerde kvartal. Dette bidrog positivt til mine overvejelser om at flytte folkeafstemningen fra juni til september”, røbede Jens Otto Krag i sine erindringer.⁷

Vidste ikke, hvad han underskrev

Efter underskrivelsen kørte TV-Avisens Bjørn Elmquist med i Krag's limousine ud til det belgiske TV, RTB/BRT. Han skulle interviewe ham live i TV-avisen. Den blev dengang sendt på det sakrosankte tidspunkt 19:30. I bilen ville Krag gerne have lidt at vide om, hvad Bjørn agtede at spørge ham om. Uden at ville gå i detaljer forklarede Bjørn kort, at han jo havde skrevet under tre gange, så indgangsspørgsmålet ville være, hvad var det han havde skrevet under på.

- Ja, det var jo originalen og en kopi til os og én til dem, mente Krag.

Gundelach, som var med i bilen, og jeg gloede på hinanden.

- Njarh, sagde jeg så, det var da Romtraktaten og to tiltrædelsesaftaler, ikke sandt?

Efter interviewet hviskede Gundelach:

- Det var sgu' da godt, han fik det på plads, så han ikke dumpede i over for alle seerne.

Det måtte Bjørn give Gundelach ret i. Prøv bare at forestille jer overskrifterne dagen efter:

- ”Krag anede ikke, hvad han skrev under på!”

Nu her fire årtier senere har det udsagn måske mere på sig, end man den gang kunne ane...

Norsk og dansk folkeafstemning

I april 1971 meddelte en ny norsk statsminister, Trygve Bratteli, at et forslag om norsk medlemskab ville blive sendt til en vejledende folkeafstemning i Norge. Hvis Norge stemte Ja og Danmark Nej, kunne nordmændene så bare opgive deres eventuelle Ja-beslutning, var planen.

Bratteli ville have Danmark til at stemme først for at trække Norge med sig. Krag troede mere på et norsk end et dansk ja, så han ville have nordmændene til at stemme først. Han fastlagde derfor den danske afstemning til at finde sted efter den norske.

Radikale Venstres leder og afgående statsminister for VKR-regeringen, Hilmar Baunsgaard, og Jens Otto Krag var både personlige og politiske fjender. De ville begge være statsministre i den samme stol! De havde et fælles problem med mange EF-modstandere blandt deres vælgere og tilhidsfolk. Det kunne ødelægge folketingsvalget i september 1971 for dem begge.

På Hilmar Baunsgaards initiativ stak de to derfor hovederne sammen og blev enige om, at det danske medlemskab også skulle godkendes ved en folkeafstemning. Venstre og Konservative blev

⁷ Dagbog, side 130

godt sure på Hilmar Baunsgaard, da det kom frem. De to borgerlige partier ville have kørt medlemskabet igennem helt uden at spørge vælgerne!

Ved valget i 1968 var kun femten folketingsmedlemmer fra Socialistisk Folkeparti og Venstresocialisterne imod medlemskabet. Selv med to radikale modstandere, Sven Skovmand og Arne Stinus, og fire medlemmer fra Færøerne og Grønland, der måske ville undlade at stemme, var der langt til de 30 folketingsmedlemmer, der kunne udløse en folkeafstemning efter Grundlovens § 20.

I Udenrigsministeriet frarådede Jens Christensen en folkeafstemning om EF-medlemskabet. Det har han gjort hver gang, det har været muligt at undgå folkets stemme. Han var en kompetent embedsmand og en dygtig forhandler. Han behøvede ikke råd fra vælgerne. Den 18. maj 1971 trodsede Folketinget topembedsmanden og besluttede at holde en *bindende* folkeafstemning om medlemskabet.

S-betingelser for medlemskab

Både Socialdemokraterne og Radikale Venstre kunne kun løse deres interne uenigheder ved at skyde spørgsmålet til folkeafstemning. Valgresultatet den 21. september 1971 gjorde afstemningen nødvendig. Selv om spørgsmålet var sendt til hjørne, valgtes tolv EF-modstandere til den socialdemokratiske folketingsgruppe og fire radikale modstandere i tillæg til SF's nu 17 mandater. SF havde vundet seks mandater ekstra på partiets EF-modstand.

Poul Overgaard Nielsen blev også valgt til Folketinget ved dette valg på grund af sin EEC-modstand. Han var kun opstillet som nr. 2, men fik flest personlige stemmer. EF-spørgsmålet flyttede mange stemmer. Blandt de nyvalgte var min medstuderende fra Institut for Statskundskab på Aarhus Universitet, Svend Auken. Han blev senere socialdemokratisk partiformand.

Ritt Bjerregaard blev en magtfuld minister, gruppeformand, formand for Europabevægelsen, miljøkommissær i Bruxelles, overborgmester i København og Lars Løkkes kortvarige eksportambassadør i Kina. Karl Hjortnæs overtog ledelsen af "Socialdemokrater mod EEC" i juni 1972 efter Svend Auken og blev senere justitsminister.

Krag dannede regering efter valget og udpegede K.B. Andersen som udenrigsminister. Skolelærer K.B. Andersen så op til akademikeren Krag, og ned på den senere statsminister Anker Jørgensen, som "kun" var arbejdsmand. Krag var nok mere belæst, men det var Anker, som kunne gå ind i folk og få Krag's EU-projekt til at overleve. Det kunne hverken Krag eller KB have udrettet.

Ivar Nørgaard mere skeptisk

KB havde en kritisk følgesvend i Ivar Nørgaard. Ivar blev udenrigsøkonomiminister og blev sat til at forhandle EF-medlemskabet på plads. Han havde været en stærk tilhænger af Nordek og var betænkelig ved EF. Han var dermed den person, der bedst kunne forhandle EF-medlemskabet og bagefter sælge resultatet til befolkningen.

Ivar Nørgaard satte en pris for sit Ja. Han forlangte at blive den, der skulle repræsentere Danmark i EF's ministerråd. Han kom dermed til at lede møderne i EF's ministerråd, da Danmark fik formandskabet et halvt år i andet halvår af 1973. Ved sin side som leder af Markedssekretariatet fortsatte Jens Christensen. Han blev også en personlig ven af Ivar Nørgaard, selv om de stod med to vidt forskellige Europasyn.

Jens Christensen ønskede som Krag "Europas Forenede Stater". Ivar Nørgaard ønskede at bevare afsætningen af landbrugsprodukter til det engelske marked, hvis England kom i EEC. Ivar Nørgaard foretrak en stor, europæisk frihandelszone med mindst mulig union.

Modstand i fagbevægelsen

Medlemskabet af EF var længe embedsmændenes, regeringens og erhvervsorganisationernes fælles projekt. Så startede diskussionerne blandt vælgerne og den folkelige modstand. Den 8. - 9. april 1972 vandrede den første folkelige demonstration mod EF. Efter 32 kilometers "Algang mod EF" talte mine personlige venner, forfatterne Ebbe Reich og Carl Scharnberg, ved afslutningen af en demonstration foran Folketinget.

Modstanderne startede også en tradition med at holde Grundlovmøder mod EF på grundlovsdag 5. juni. Det blev til Danmarkshistoriens største møder – som regel uden omtale i medierne.

De fleste fagforbund og flertallet på LO-kongressen sagde Ja til EF. LO holdt ekstraordinær kongres om EF den 18. maj 1972. LO-formand Thomas Nielsen talte for Ja og Metal-formand Hans Rasmussen for Nej. Der var 524 stemmer for Ja og 406 for Nej fra hele LO.

- "Krag drog et lettelsens suk", noterede Bo Lidegaard i sin store Krag-biografi.

Den 13. maj havde Krag hentet støtte fra den populære tyske SPD-leder og forbundskansler Willy Brandt. De talte begge ved et stort møde i Sønderjyllandshallen i min hjemby Aabenraa. Jeg drog hjem og deltog i mødet som journalist. Efter mødet var jeg – for første og eneste gang i mit liv – på den lokale natklub Astoria, sammen med bl.a. Bjørn Elmquist og andre danske journalister, som dækkede mødet for TV.

Smedeforbundet havde Hans Rasmussen som formand. Han var samtidig næstformand i Socialdemokratiet og blev en kendt EF-modstander.

DASF, nu 3F, anbefalede at stemme Nej fra en ekstraordinær kongres den 26.-27. april 1972. Formanden hed dog Anker Jørgensen, og han anbefalede et Ja. Anker havde fået stillet en ministerpost i udsigt og kom til at afløse Krag som statsminister, fordi han var den, der bedst kunne holde partiet samlet efter folkeafstemningen.

Det kan man bare ikke læse noget om i Ankers udgivne dagbøger. Her er heller intet om hans debut på de bonede gulve ved et EF-topmøde i Paris den 19.-20. oktober 1972. Det er lidt underligt, for han klarede sig fremragende!

Var Anker først modstander?

Anker var oprindeligt selv modstander af EF, ligesom sin norske formandskollega, Øystein Larsen. De to havde været sammen en aften, hvor Anker havde erklæret sig som modstander over for de norske arbejderes formand, har nordmanden fortalt mig. Anker havde også underskrevet en appel fra "Nordisk Aktion" om "Et enigt Norden" sammen med en række andre EEC-modstandere.

- "Det sårer mig faktisk dybt, når jeg gang på gang kan se den ene og den anden avis skrive, at jeg oprindeligt var modstander og blev tilhænger. Jeg var kritisk, men altid for det europæiske samarbejde", sagde han til Berlingske Tidende ifølge Notats navnestof den 4. september 1987.

Måske. Anker stemte for alle dagsordener i Folketinget om forhandlinger med EF. Men det var ikke det indtryk, han gav sin norske kollega. Anker var en meget afholdt venstrefløjs-socialdemokrat, valgt i en Nej-højborg i København. Han repræsenterede en virkelig god fangst for Krag.

Anker var den eneste med tyngde, som kunne afbalancere partiets næstformand, "den stærke smed" Hans Rasmussen. "Smede-Hans" lod sig ikke røkke fra sit Nej, heller ikke med løfte om en tung ministerpost. Metalkongressen startede den 3. september 1972 og besluttede med stort flertal at anbefale et nej. Det var ikke den hilsen, Krag havde mest brug for kun en måned før

afstemningen. Hans Rasmussen gik af som formand og blev tilmed hyldet ekstra meget, også for sit Nej til Krag's europæiske vision.

Stemme efter Norge

Statsminister Jens Otto Krag og handelsminister Ivar Nørgaard var rejst til Oslo for at få den norske statsminister Trygve Bratteli og handelsminister Per Kleppe til at holde folkeafstemningen samme dag i Danmark og Norge.

- ”Bratteli var imidlertid træt af Krag og havde ikke spor lyst til at indgå aftaler med den danske statsminister”, skrev jeg i NOTAT nr. 2.

Her afslørede jeg også, at den egentlige grund til at udsætte folkeafstemningen i Danmark fra juni til oktober skyldtes frygt for svensk kritik af EU. Jeg vidste ikke dengang, at Krag havde fået top-mødet udsat for at skjule Unions-drøftelserne.

Den svenske statsminister Olof Palme og handelsminister Kjell Olof Feldt havde forudset vanskeligheder i forhandlinger om den svenske aftale med EF, som ville føre til skarp svensk kritik af EF netop i juni. Da Bratteli havde besluttet sig for at holde afstemning den 25. september, ønskede Krag, at den danske folkeafstemning skulle finde sted dagen efter.

Jens Christensen overbeviste Krag om, at de skulle have en uge til at rette op på et eventuelt norsk nej, har Bo Lidegaard oplyst i Krag-biografien. Krag kunne ikke lade danskerne stemme før Norge, fordi S-kongressen med et ændringsforslag fra salen udtrykkeligt havde besluttet, at der forelå en ny situation, hvis Norge ikke kom med. Krag meddelte dog siden, at han ville anbefale dansk medlemskab, uanset hvad nordmændene stemte.

Erhvervslivets organisationer for Ja

Ja-siden var organiseret i ”Komiteen for tilslutning til EF” med den tidligere socialdemokratiske statsminister Viggo Kampmann og Venstres tidligere finansminister Thorkil Kristensen som ledere. De svømmede i penge fra erhvervslivet og indrykkede mange annoncer i dagspressen. Tretten store erhvervsorganisationer dannede i tillæg i slutspurten en særlig ”Erhvervenes EF-komité”.

- ”I løbet af et par uger vil den nydannede komité lægge ud med en annoncekampagne i dagspressen”, oplyste kontorchef Finn Breitenstein fra Industrirådet i Jyllands-Posten den 3. september 1972.

Bag komitéen stod Assurandør-Societetet, Butikshandelens Fællesråd, Danmarks Rederiforening, Danske Bankers Fællesrepræsentation, De samvirkende danske Husmandsforeninger, De Samvirkende Danske Landboforeninger, Grosserer-Societetets komité, Håndværksrådet, Industrirådet, Landbrugsrådet, Landsforeningen Dansk Arbejde og Provinshandelskammeret. Kort sagt: alle, der havde penge i Danmark.

Folkeafstemningen skulle dermed afgøres i et opgør mellem det etablerede Danmark kontra småpartier, idealister og fattigfolk. Pengemagt mod magtesløshed, David mod Goliath.

Økonomiske fordele ved Ja

Erhvervene og den største del af fagbevægelsen anså medlemskabet for en stor økonomisk fordel. Industrien ville få et større marked for salg af varer uden told. Landbruget kunne bevare adgangen til det britiske marked og gradvist få fri adgang til at sælge landbrugsvarer i hele Fællesmarkedet.

Nej-siden anerkendte de umiddelbare økonomiske fordele ved medlemskabet. Folkebevægelsen udsendte i juni 1972 en pjece af fire økonomer om ”Dansk økonomi i og uden for Fællesmarkedet”. Pjecen var udarbejdet af Henrik Heie, Tom Hiort-Lorenzen, Gunnar Thorlund Jepsen og den senere overvismand, Hans E. Zeuthen. Fire meget habile økonomer.

Firkløveret opgjorde landbrugsfordelen til en værdi af 2,9 milliarder kroner ved udløbet af en femårig overgangsperiode i 1978. Herfra skulle fraregnes det danske bidrag til EF på ca. 0,8 milliarder kroner. Den samlede fordel kunne således opgøres til 2,1 milliarder kroner, skrev Folkebevægelsens økonomer.

Det var godt én procent af bruttonationalproduktet og noget mindre end den årlige økonomiske vækst. Dermed var Ja eller Nej ikke et væsentligt økonomisk problem. Der var en økonomisk fordel, ja, men medlemskabet var først og fremmest et politisk valg.

- ”Fortjenesten i landbruget er imidlertid lavere end i de fleste andre erhverv og inden for visse områder så dårlig, at der er fordele at hente ved en hurtig overflytning”, tilføjede de fire nej-økonomer.

De fire økonomer udbyggede ikke argumentet nærmere, selv om det kunne have fået den økonomiske fordel til at fordampe. Nej-økonomeerne accepterede uden videre regeringens og vismændenes argument om en landbrugsfordel, indtil tre dage før afstemningen, hvor de fire udsendte et notat om ”Dansk Økonomi, Når vi har sagt nej”.

Nej-siden forudså tab

Nej-økonomeerne forventede en nedgang i landbrugseksporten på mellem $\frac{1}{4}$ og $\frac{1}{2}$ milliard kroner i 1973, som ville blive rigeligt opvejet ved stigende fragtrater og salg af tjenesteydelser som følge af den gode udlandskonjunktur.

- ”Beslutningen om devaluering er politisk bestemt. Devaluering kan være et egnet middel til at forbedre eksporterhvervenes konkurrenceevne. Statsministerens bebudelse af en devaluering af kronen har betydet, at erhvervslivet disponerer herefter, hvorved devalueringen i praksis er uundgåelig.”

Nej-økonomeerne skrev så, at devalueringen realistisk burde være på mellem 6 og 8 procent og anbefalede at lade kronen ”flyde”, så man undgik spekulation.

- ”De øvrige økonomiske indgreb, som er nødvendiggjort af de sidste års udvikling af betalingsbalanceunderskuddet, må derfor være af nogenlunde samme styrke, hvad enten vi vælger at gå ind eller stå udenfor EF.
- Som helhed frembyder situationen så mange gunstige træk, at der ingen grund er til at frygte arbejdsløshed eller andre voldsomme økonomiske konsekvenser af et dansk nej.
- Danmarks balanceproblemer kan under ingen omstændigheder løses på et enkelt år. Uanset udfaldet af folkeafstemningen kræves der en langsigtet økonomisk politik, der over flere år gradvis skaber grundlaget for overskud på betalingsbalancen”.

Det burde Nej-økonomeerne nok have skrevet fra starten, hvis de ville have begrænset virkningen af Ja-sidens argumentation for økonomiske fordele. Fordelene var umiddelbare. På længere sigt ville det være en stor økonomisk fordel for Danmark at begrænse anvendelsen af arbejdskraft og kapital i landbruget til fordel for mere indbringende erhverv – hvad enten vi kom i EF eller ej.

Mad meget dyrere i EF

Set i bagklogskabens klare skær førte den kortsigtede fordel for dansk landbrug måske til den dumme økonomiske beslutning, vi endnu har ladet os lokke ud i som land! Fejlen lå *ikke* i EF, for vi fik vitterligt de forventede, højere priser for vore landbrugsprodukter. Merindtægten kunne være anvendt fornuftigt, hvis vi havde sat ind mod kapitaliseringen af de højere madpriser til meget højere priser på jord.

Mega-dummerten lå i, at ikke bare landmændene, men også politikerne, bankerne og realkreditinstitutterne investerede i troen på Ja-sigernes lyksaligheder. Beslutningstagerne burde i stedet for nøgternt have kalkuleret, *hvor* investeringer gav størst forrentning og flest arbejdspladser. Resultatet blev, at danske landmænd fik en gæld på 360 milliarder kroner, som ikke kunne forrentes.

En række landbrug er teknisk fallit og sælges til pensionskasser og velhavere til gælden i realkreditinstitutionerne, eller derunder. Vi er gået fra landbrug til bankbrug, hvor mange selvstændige landmænd styres af bankerne. De danske regler om svineproducenters anvendelse af gylle medvirkede også til stigende jordpriser, før boblen brast.

Jeg rejste spørgsmålet om de højere korn- og jordpriser i Radikale Venstres forretningsudvalg før folkeafstemningen, fordi jeg forventede et Ja. Husmændenes formand Peter Jørgensen sad også i forretningsudvalget for partiet. Jeg foreslog, at vi neutraliserede den højere kornpris for at sikre det animalske landbrug – hans egne medlemmer - lavere foderpriser. Så kunne vi også undgå en eksplosion i priserne på mad og jord.

Peter Jørgensen blev rasende. Hvis vi bare kom i EEC, var alle problemer løst, sagde han. Så sluttede den diskussion. Nu skulle vi i EF "for den daglige husholdnings skyld". De højere madpriser i EF gjorde det dog samtidig meget dyrere at være dansker. Samtlige andre erhverv mistede dermed konkurrenceevne. Denne ulempe havde hverken vismændene, regeringen eller Nej-økonomerne beregnet.

Efter folkeafstemningen investerede Danmark massivt i landbrug, selv om investeringer i andre erhverv ville have givet langt større udbytte. I et enkelt år var de samlede investeringer i landbruget på højde med de samlede investeringer i industrien!

Jobs til alle – og lidt til

Vi var meget tæt på fuld beskæftigelse i 1972. Virksomhederne kom ud på universiteterne for at tilbyde jobs til de studerende, før vi var færdiguddannede. Industrien importerede arbejdskraft fra særligt Tyrkiet og Jugoslavien.

Industrien kunne i stedet have fået dansk arbejdskraft ved en lidt hurtigere afvikling af de mange små landbrug. En hurtigere omstilling ville have gjort Danmark rigere, fordi vore flittige husmænd kunne få meget mere for deres slæb i den boomende eksportindustri. Industrien havde markederne, men skreg efter arbejdskraft.

Frihandel for industrien

For industrien sammenlignede Folkebevægelsens fire økonomer forskellen på medlemskab i EF's toldunion med en frihandelsaftale. En sådan var stillet i udsigt af formanden for EF's ministerråd, Gaston Thorn. En frihandelsaftale var det eneste realistiske alternativ til medlemskab.

- "En frihandelsaftale med EF vil være mere fordelagtig for industrien end tilslutning til EF's toldunion", konkluderede de fire i deres første oplæg, dog uden at sætte tal på fordelens omfang.

Nej-siden satte kun tal på fordelene ved medlemskab! Den samlede økonomiske forskel på Ja og Nej var beskeden, uanset hvem der regnede. Nej-sidens accept af økonomiske fordele gav tilhængerne psykologisk ballast for en kampagne med løfter og trusler, som var uden hold i virkeligheden. De fire Nej-økonomers oprindelige konklusion var klar, men absolut ikke fængende:

- ”En beslutning om, at Danmark ikke tilsluttes EF, synes derfor ikke umiddelbart at kunne motivere drastiske økonomiske indgreb, som ikke også ville være nødvendige, såfremt vi blev medlem”, konkluderede de fire nøgternt.

De økonomiske vismænd havde anslået landbrugsfordelen til ca. 2 milliarder kroner ved overgangsperiodens udløb i 1978, hvorfra de så trak 700 millioner kroner i kontingent. Fordelen lå især i den højere kornpris i EEC, som ville give en ekstra indtjening på ca. 1000 kr. per hektar, anslog vismændene. Det ville betyde højere priser på landbrugsjorden.

Gårdene steg da også fra 12.058 kr. per hektar for jord og bygninger i 1970 til 52.442 kr. i 1978, hvorefter priserne faldt en anelse, ifølge Statistisk Tiårsoversigt fra 1981.

Vismændene var mere forbeholdne for både den kortsigtede og langsigtede landbrugsfordel end de fire Nej-økonomer. Der var dog stort set enighed mellem økonomerne om den begrænsede fordel ved at gå ind i EF for landbruget. Regeringens markedssekretariat og politikerne opererede med langt større fordele, end økonomerne kunne finde. Tallene voksede, jo tættere vi kom på valgdagen.

Jeg havde læst nationaløkonomi på Aarhus Universitet hos den senere OECD-økonom Palle Schelde Andersen. Jeg kendte fordelene ved frihandel og det størst mulige fælles marked. Det var jeg ubetinget for.

For markedet, mod Union

Jeg undrede mig over, at vi i Folkebevægelsen skulle definere os *mod* fællesmarkedet, når de fleste af os i virkeligheden var for det fælles marked. Det var den fordyrende toldunion og især den planlagte politiske Unions-overbygning, vi dengang var imod.

Jeg forsøgte derfor at undgå navnet Folkebevægelsen *mod EF* og foreslog, at vi i stedet skulle kalde os noget positivt, noget vi var *for*. Jeg kunne desværre hverken overbevise Poul Overgaard Nielsen eller Knud P. Pedersen og rejste derfor ikke navnespørgsmålet på det stiftende møde i Odense.

Ved at anerkende økonomiske fordele uden samtidig at fremhæve ulemperne og ved at definere os negativt mod ”fællesmarkedet” tabte vi formentlig folkeafstemningen. Vi satte skellet det gale sted. Flertallet var imod Europas Forenede Stater, men stemte for medlemskabets økonomiske fordele, eller måske snarere imod den massive økonomiske tilbagegang, som vi blev truet med i tilfælde af et Nej.

De udslagsgivende vælgere stemte efter pengepungen. Det nederlag lærte jeg af. Vi måtte altid tale *både* til hjertet og pungen.

Industrimand med en pengekasse

Da forhandlingerne om EF-medlemskabet begyndte, var kun 9 % af danskerne imod medlemskabet. I april 1971 var modstanden vokset til 30 procent. Tilhængerne faldt samtidig til 37 % i Gallup. Der var 33 % ”ved ikke”.

I januar 1972 havde Gallup næsten balance med 38 % for, og 35 % imod. Forskellen mellem

Ja og Nej var ikke større end den statistiske usikkerhed. Udfaldet af afstemningen var ikke længere givet. Begge sider mobiliserede til et historisk slag om Danmarks placering i Europa.

- ”Fredag den 15. september (1972) bragte dagbladet Børsen en opinionsundersøgelse, der for første gang viste et flertal imod Fællesmarkedet. Jeg ringede til formanden for Industrirådet, direktør Hjalmar Kyrsting, og tilbød min aktive assistance”, har erhvervsmanden Nils Foss levende berettet i sine erindringer, ”Hvor der handles”.

Underdirektør Einar Carstens i den tværpolitiske EF-komite forklarede ham, at kassen var tom. Foss var til fødselsdagsfest hos erhvervsmanden Svend Bergsøe lørdag aften og kørte Helle Virkner Krag hjem til Egernevej. Helle Virkner fortalte ham, at Krag var meget bekymret.

Dagen efter, søndag den 17. september, drog Nils Foss og Industrirådets næstformand Ebbe Christensen ud til den bekymrede Krag. Statsministeren regnede nu med et Nej ved folkeafstemningen, sagde han til Nils Foss.

Nils Foss spurgte om hvor Socialdemokratiets kampagne blev af, hvortil Krag svarede at Socialdemokratiet ikke havde penge, da LO ikke ville give bidrag.

Socialdemokratiets budget var på 600.000 kroner, hvoraf de 200.000 kroner var fra EF-komiteen. Nils Foss tilbød at hjælpe med at skaffe flere midler.

Det ville Krag overveje. Foss gik straks i gang med telefonen og raslebøssen til nogle store erhvervsvirksomheder og skaffede de midler, der skulle til for at vinde folkeafstemningen. Den første dag skaffede han den første million. Historikeren Søren Mørch har opgjort Ja-sidens budget til ti millioner kroner mod fem millioner til Nej-siden. Forskellen var meget større.

- ”De totale udgifter til annoncer blev 3 millioner kroner, og Komiteerne brugte fem millioner kroner til den samlede kampagne. Til sammenligning kan regningen for introduktionen af et nyt sæbemærke i Danmark være 20 millioner kroner”, noterede Nils Foss siden med et slag på tasken.

Nils Foss handlede. Jens Otto Krag skrev *ikke* om samarbejdet med Foss i den dagbog, han offentliggjorde efter folkeafstemningen. Krag var ikke stolt af alliancen med arbejdsgiverne og kunne ikke lade Socialdemokratiet modtage tilskud direkte fra industrien. Det måtte ske gennem Komiteen. Det klarede Nils Foss, som blev Krags magtfulde hjælper i nødens stund.

Nils Foss og Jens Otto Krag diskuterede også de kommende annoncer fra ”Komiteen for tilslutning til EF”. Nils Foss trådte nu ind i komiteens ledelse. Der kom fart over helsides-annoncerne i dagspressen. Annoncerne kunne rulle gennem landet.

September 1972 blev en måned, jeg aldrig glemmer. Den har erobret hele mit voksne liv. Det var ikke meningen, for jeg havde andre interesser end EU. I august 1972 førte tilhængerne med 41 – 35 i Gallup. Ved-ikke’re var kommet ned på 24 %. I midten af september var Ja-flertallet øget til 49 – 33. Flertallet for Ja var solidt og urørligt. Krag havde slet ikke grund til at være så bekymret.

Flertallet tippede alene til et Nej i en enkelt tvivlsom AIM-undersøgelse, der fik Børsens læsere til at tage pungen frem og spytte i Ja-komiteens bøsse.

Fik nys om krone-trussel

Jens Otto Krag noterede allerede i sin dagbog for 24. august 1972, at han ville lukke valutahandelen og lade kronen flyde efter et Nej. Jeg blev tippet om det dræbende devaluerings-argument en måned før folkeafstemningen af en studiekammerat. Han var blevet ansat i Udenrigsministe-

riets Markedssekretariat og var overbevist EF-tilhænger, en vaskeægte europæisk føderalist, som drømte om Europas Forenede Stater.

EF-modstandere kunne slet ikke ansættes i Markedssekretariatet. De manglede den vigtigste kvalifikation, at kunne agitere for et Ja. Min ivrige tilhænger-bekendte kunne ikke lide, at danskerne skulle tvangsfodres som en foie gras gås ned i hans elskede fællesskab. Han ledte mig på sporet af devalueringstruslen.

Min bekendt havde også læst de samme lærebøger som jeg og var dybt skuffet over, at hans ide om Europa skulle sælges som vaskepulver med en trussel om nedskrivning af kronen.

Jeg rejste den kommende devalueringstrussel på et morgenmøde i "Kommunikationsgruppen" og foreslog, at vi selv tog luften af truslen ved at fortælle, hvad der var i vente. Folk kunne dermed vaccineres mod den kommende trussel, foreslog jeg. Modargumentet var, at vi ville blive latterliggjort, hvis de så lod være med at true med devaluering.

Jeg tabte diskussionen på morgenmødet til særligt Gert Petersen, SF's formand. Vi forberedte os derfor ikke imod den kommende devaluering-kampagne, der slog os ud som en knockout.

Omtalt i dagbog 24. august

Ja-siden vandt slaget gennem den taktiske genistreg med truslen om en devaluering og det deraf følgende, selvskabte valuta-kaos. Argumentet var ikke sagligt, men det virkede. Krag havde tidligt planen parat og omtalte den således i dagbogen for 24. august 1972:

- "Dernæst må vi lukke valutahandelen, tage forhandlinger op med både arbejdsmarkeds- tjenestemand- og erhvervsorganisationer og se, hvad vi kan enes om for at bøde på en ulykkelig situation. Partiformændene har jeg bedt om at komme til møde på selve afstemningsnatten. Derefter kan valutahandelen genåbnes, idet man lader kronen flyde", skrev Krag.

I store annoncer kunne vi senere læse:

- "JA til EF betyder nej til arbejdsløshed, devaluering af kronen, løn- og prisstop, importregulering, den høje rente, mens et Ja til EF betyder ja til fortsat fremgang for økonomien, beskæftigelsen, uddannelsen, social fremgang, medindflydelse og samarbejde."

I EF-modstandernes Pressetjeneste kunne vi hver dag skrive pressemeddelelser, til papirkurven. Pressen var ensidig i en grad, som det kan være svært at tro på i dag. Danskerne blev desværre lokket i EF på en måde, som både ødelagde muligheden for en tiltrængt sanering af økonomien og en reel EU-debat i Danmark i de første mange år af vores medlemskab.

Kaos efter Nej

Ved afslutningen af den socialdemokratiske valgudsendelse tog statsministeren brillerne af, kiggede ud gennem skærmen og fortalte, hvad en nedskrivning af kronen ville betyde for hver enkelt dansker. De næste dage kunne man så se i annoncerne, hvad det ville betyde for prisen på kaffe og bananer. Normalt er devalueringer noget, der kommer som et lyn fra en klar himmel en søndag formiddag i kirketid, så ingen kan nå at spekulere mod valutaen.

Nu var hensigten, at de økonomiske aktører skulle handle efter truslen og skabe præcis den uro, som kunne få lønmodtagerne til at frygte for deres job og husmødrene for deres husholdningspenge. Virkningerne blev skåret ud i pap i avisartikler, kriseindslag i radio og TV samt i store helsides-annoncer. Særligt efter det norske nej ved folkeafstemningen 25. september 1972 blev krisestemningen forværret:

- ”Valuta-eksperter om et dansk nej til EF: Kronen må skæres ned med 10 til 20 procent”, skrev f.eks. Politiken over hele forsiden, ledsaget af
- ”Norsk krise: Bratteli går, Uvished om den nye regering”

Politiken havde varmet op til uroen allerede op til den norske afstemning:

- ”Norsk nej standser valuta-handelen – Krag: - I så fald åbnes den ikke igen før efter 2. oktober”, skrev Politiken 24. september 1972.

Jyllands-Posten havde samme dag den samme vinkel:

- ”Norsk nej kan straks lukke den danske valuta-handel”
- ”Har du råd til 20 % devaluering?”, hed det i en helsides-annonce.

Jeg mødte den folkelige glæde efter det norske Nei i et brev fra min daværende kæreste fra Radikal Ungdom. Hun var au pair i den franske by Lille:

- Jeg er henrykt, glad, som jeg ikke har været længe, grunden har du sikkert allerede gættet, nemlig det norske NEJ. Kære Jens-Peter, fryder du dig ikke? Det giver trods alt større håb d. 2. oktober, så nu får I nok at se til i Folkebevægelsen.

Optimismen var stor hos Susanne i Lille, men blev hurtigt slukket af mediernes modtagelse af det norske Nei, kun en uge før vi selv skulle stemme.

Prisen for et pund kaffe

”PRISEN PÅ ET NEJ”, hed den mest slagkraftige annonce, som kørte i alle aviser umiddelbart før folkeafstemningen. Her blev det detaljeret beskrevet, hvordan prisen på 500 gram kaffe ville koste 12,35 kr. ved et JA, men 15,43 kr. ved et NEJ.

Et kilo bananer ville stige fra 3,50 til 4,40 kr., en vaskemaskine fra 2.450 kr. til 3.062 kr. I en anden helsides-annonce var varerne udskiftet med 1000 liter fyringsolie til 309,98 kr. ved et JA og 387,48 kr. ved et NEJ. Så lidt kostede olien før oliekrisen i 1973!

Skjorter kunne købes for 34,85 kr. ved et JA, mens man skulle betale 43,56 kr. ved et NEJ.

- ”Hver dag købes importerede nødvendige varer til familiens ophold og trivsel. Kolonialvarer, kaffe, the, sko, uld og bomuldstøj, frugt, grønsager og fyringsolie. Og på ferieture i udlandet bliver alt hvad man køber tilsvarende dyrere. Det bliver dyrt for os alle”, annoncerede Komiteen for tilslutning til EF.
- ”Med en uundgåelig skatteforhøjelse på toppen varer det længe, før du får opfyldt dine ønsker”, tilføjede de.

Den tidligere statsminister Hilmar Baunsgaard sang med på truslen:

- ”FOR DEN DAGLIGE HUSHOLDNINGS SKYLD”.

Under denne overskrift lod han sig forevige sammen med fru Egone i en helsides-annonce indrykket af Berlingske Tidende.

- ”Hvem er det, der først bliver ramt, hvis Danmark siger nej til Europa.
- Vore husmødre! ... de vil mærke det på deres daglige indkøbstur. På deres månedlige husholdningsbudget.
- Det er ikke sjovt for en husmor, når det pludselig for alvor kniber med at få pengene til at slå

til. Men sådan KAN det gå! Hvis ikke alle de, der mener JA, kommer af hus og sætter kryds den 2. oktober.

- Vi tror, at de fleste kvinder stemmer JA ud fra deres inderste overbevisning. Det er jo dem, der først ville blive ramt ved et eventuelt nej”, annoncerede Berlingske i deres egne, skattefradragsberettigede annoncer.

Højere priser - ved Ja

Ingen medier spurgte, hvordan EF's højere priser på mad kunne få husholdningspengene til at strække længere. Ingen beskrev, hvordan EF's toldunion ville fordyre den daglige husholdning med ekstra udgifter til told.

I en toldunion betaler virksomhederne højere udgifter til halvfabrikata. Forbrugerne betaler den fordyrende told på en række indførte færdigvarer. Den opkrævede told går i EU-kassen. Den dyrere mad og de højere toldsatser ville gøre det dyrere at leve. Husholdningsbudgetterne ville blive ramt umiddelbart og direkte af et EF-medlemskab.

De højere leveomkostninger ville efterfølgende udløse dyrtidsportioner, som ville gøre alle danske produkter dyrere og mindre konkurrencedygtige. For de manges ulemper ville landmændene til gengæld få højere priser på deres produkter. De ville blive kapitaliseret som højere priser på deres jord.

Landbruget ville dermed få en stor engangsgevinst, jo flere hektar, jo større gevinst. Det var ikke svært at forudse, at det ville gå sådan, og sådan gik det. Gennem de første 7 år af vores medlemskab blev halvdelen af landets gårde solgt. De udløste en kraftig ejendomsgevinst til dem, der fik solgt i tide. De, der solgte deres gård, skød papegøjen, som *alle* andre måtte betale for.

Det var vi modstandere bare ikke kloge nok til at anvende, fordi næsten alle medier, vismænd, erhvervsorganisationer og 80 % af politikerne talte om store økonomiske fordele ved EEC-medlemskab. Vi fortalte slet ikke, at højere priser på mad også var noget, vi alle skulle betale til med vores husholdningspenge.

Den tidligere handelsminister Hilmar Baunsgaard og fru Egone kunne med større ret have anbefalet vælgerne: Stem Nej – for den daglige husholdnings skyld. Eller: Ja, vi vil gerne betale noget mere for vores mad og andre livsfornødenheder, hvis vi til gengæld kan komme med i en stadig snævrere union...

Bananer 20 % dyrere – efter Ja

Under gravning i vore arkiver fandt jeg et enkelt ark med angivelse af forskellige toldsatser, som jeg aldrig havde set før.

Fotoartikler ville stige med 14 %, fotografiapparater med 13 % og filmkameraer med 10 %. Her havde Danmark ingen told og ingen egen produktion at beskytte. Prisforhøjelsen ville gå direkte fra den daglige husholdning og havne i EF-kassen som toldindtægt eller som ekstra profit for f.eks. tyske producenter af fotomaterialer og kameraer.

Helt nødvendige lægemidler ville stige i pris med 10 – 17 procent, ortopædiske artikler med 10 % og kirurgiske instrumenter med 5,5 %. EF's toldsats var på 8 %, den danske på 2,5 %. De opreklamerede autodæk fra PRISEN FOR ET NEJ-annoncen ville stige med 7,5 % og bananerne pudsigt nok med nøjagtig de 20 %, som PRISEN FOR ET NEJ-annoncen forudså.

For bananerne var den bebudede prisstigning helt korrekt, overskriften skulle bare have været: PRISEN FOR ET JA. Der var flere eksempler i notatet om "Varefordyrelser i EF", men vi brugte

dem ikke. De infame PRISEN FOR ET NEJ annoncer blev indrykket de to sidste dage for at undgå diskussion om dem, som Nils Foss skriver i sine erindringer.

Vi lå ned, slaget var tabt, ingen medier forholdt sig til fakta om prisen på bananer og andre sydfrugter. Toldsatserne i EF varierede fra 15 – 20 %, mens vi ikke dengang havde told på den sunde frugt ved indførsel til Danmark.

Der var heller ingen medier, som fortalte, hvor pengene til de mange annoncer kom fra. De luede godt i mediehusenes regnskaber. I den sidste uge havde Ja-siden så mange penge, at de ikke var i stand til at bruge dem alle, fordi annoncepladserne var udsolgte.

Stem Nej til dit job

Truslen på pengepungen blev ledsaget af løfter om flere jobs ved at stemme Ja og trusler om at miste jobbet, hvis man stemte Nej.

- ”I Nordjylland glæder f.eks. Frederikshavn sig til 3.100 nye jobs fra Norge og Sverige”, hed det i store annoncer med de tre nordiske flag på fabriksskorstene.

Man kunne måske sjusse sig til 3000 jobs, men det præcise tal 3.100 var djævelsk udspekuleret og et rent gæt. Forudsætningen for gætteriet var, at Norge og Sverige *ikke* ville få frihandelsaftaler med EF, hvad de allerede – som Danmark - havde fået officielt tilbudt.

- ”skal denne fabrik vokse videre her?... det afhænger af Dem!”, annoncerede Danfoss.

Den sønderjyske industrigigant ville få større udgifter til halvfabrikata efter et Ja. Danfoss skulle samtidig betale højere løn til de ansatte. De skulle have dyrtidsportioner udbetalt for de højere madpriser. Sparede udgifter til at administrere oprindelsesregler for eksporten kunne slet ikke opveje de ekstra udgifter og begrunde Danfoss-annoncen. Den konservative ejer optrådte politisk.

- ”Det er nemt nok at sige nej – når man har sit på det tørre... Det er alment kendt, at personer i offentlige stillinger, skolelærere, hospitalslæger, præster, radio- og TV-folk for en stor dels vedkommende er modstandere af Fællesmarkedet...
- Det kan ikke være rigtigt, at du, som har dit daglige udkomme indenfor handel, landbrug, håndværk og industri, vil støtte disse nej-sigere i stedet for at støtte din arbejdsplads.
- Arbejderne KAN ikke spænde livremmen ind, og de andre VIL ikke!...”
- ”Stem JA... også for lønningsposens skyld!” stod der i en anden helsides-annonce ”indrykket af en kreds, der også tænker på deres børns fremtid. På en række forældres vegne, Michael Zacho”.

Hvem, denne Zacho var, blev aldrig opklaret. Afsendere og budskaber varieredes i det uendelige, men altid omkring det samme tema med løfter om bedre økonomi ved at stemme Ja og trusler på jobs og pengepung ved at stemme Nej.

Det er egentligt forbløffende, at 1.135,691 vælgere trodsede truslerne og var modige nok til at stemme Ja til at miste deres eget job og få deres husholdningspenge beskåret med tyve procent.

Hensyn til de dårligst stillede

En af de senere ledere i JuniBevægelsen, professor Niels I. Meyer, var først indstillet på at stemme Nej, Så besluttede han at stemme Ja, af hensyn til de mange, der ikke havde råd til et Nej, har han betroet mig. Måske blev han særligt påvirket af en annonce med den blinde, sociale forsorgschef

H.C. Seierup, der stod frem i Ja-komiteens helsidesannoncer med manende foto, stor troværdighed og det udokumenterede udsagn:

- ”Hensynet til
- de dårligst stillede
- taler for medlemsskab af EF”

Den 29. marts 1973 udkom NOTAT med en midtsideplakat: ”De rige er blevet dobbelt så rige”. Aktierne var steget fra indeks 116,70 den 27. marts 1972 til 238,96 den 26. marts 1973. De bedst stillede med aktier var blevet bedre stillede gennem EF-medlemskabet. De havde fordoblet deres formue på kun et år.

- ”I 1973 vil jordbesidderne tjene 12 milliarder kroner på værdistigninger, mens overenskomsterne maksimalt vil give 1,5 milliard kroner”, skrev Notat i et interview med professor Gunnar Thorlund Jepsen.

Min radikale partiven og økonomiprofessor sagde:

- ”Man gør grin med folk, som lever af at arbejde”.

Fulgt op af aviserne

Ja-annoncerne virker latterlige i dag. Men de var troværdige dengang, fordi de blev ledsaget af tusindvis af dagbladsartikler med det samme indhold.

- ”Resultat af undersøgelse fra Industrirådet: Nej til EF betyder ledighed – Over en fjerdel af de danske virksomheder vil flytte dele af produktionen til Fællesmarkedet”, skrev f.eks. Midtjyllands Avis den 1. september 1972.
- ”Amtsskatterne op hvis vi nu siger nej til at gå med i EF, Lollands Falsters Folketidende ” 24.8.1972.

I den socialdemokratiske konkurrent ”Ny Dag” hed det samme dag:

- ”Kommer vi ikke i EF ramler amts-budgettet”.

Det ville ikke være sandt at sige, at modstanderne slet ikke kunne komme til orde:

- ”Svoren EF-modstander indrømmer: Nej er dyrt”, hed det i en stor overskrift i Næstved Tidende den 21. september 1972.

Det radikale folketingsmedlem Arne Stinus blev citeret fra et møde i Vordingborg:

- ”Vi får højere skatter, en muligvis klækkelig momsforhøjelse, devaluering af kronen, stagnation i løn og udvikling af sociale goder i nogle år – samt ringere lånemuligheder i udlandet”, citerede avisen ham for at sige.
- ”For mig er det imidlertid ikke afgørende – det er af rent politiske grunde, jeg siger nej til dansk indtræden i Fællesmarkedet”, sagde han – og fik også god omtale dagen efter i andre aviser.

Det norske nej blev hurtigt vendt fra en fordel for de danske modstandere til en ulempe:

- ”Norge er ude i den kolde sne – Sicco Mansholt venter ringe handelsaftale for Norge”, hed det i en Ritau-version fra Bruxelles efter det norske Nei.
- ”En slags EF-diktat hvis Danmark og Norge siger nej”, skrev Politiken 21. september 1972.

- ”Danmark er ikke sikret en handelsaftale ved EF-nej”, skrev Jyllands-Posten.
- ”Hvis vi siger nej: En handelsaftale vil blive dikteret af EF”, informerede Fredericia Avis sine læsere den 21. september.
- ”Reklame kan sikre dansk ja til EF – Indsats på 100 mill. kr. vil gøre resultatet 99 pct. sikkert”, skrev cand.oecon. Ivan Vaarby Laursen i en kommentar i Politiken den 1. september 1972.
- ”Det hævdes at den største sæbereklamekampagne her i landet kostede 10 millioner kr., skulle EF da ikke kunne berettige til et 50 millioner kroners fremstød?”, spurgte og opfordrede han for at undgå,” at EF-afstemningens udfald ikke kommer til at bero på en tilfældighed”.

Lykkeligt familieliv efter Ja

Egil Osted reklamebureau indrykkede en serie på seks forskellige helsides-annoncer, der skulle påvirke underbevidstheden med positive værdier knyttet sammen med et Ja.

- ”De ønsker fuld beskæftigelse. Ja.

Fællesmarkedet skaber fuld beskæftigelse. Ja.

Stem derfor Ja til fællesmarkedet.

Ja til EF.”

I andre annoncer med andre ledsagende kruseduller blev fuld beskæftigelse udskiftet med henholdsvis større lighed, mere frihed, god uddannelse, verdensfred og et lykkeligt familieliv.

Det kunne EF-modstanderne ikke levere.

Kapitel 6

VI ANKLAGER

EF-modstanden var vidtforgrenet og virkede hovedsageligt gennem lokale komiteer. Vi lavede møder og studiekredse, uddelte løbesedler og satte plakater op med spredte, kun svagt koordinerede budskaber, i meget forskelligt layout. Professionel markedsføring tyngede ikke arbejdet i lokalkomiteerne.

Modstandernes styrke var, at vi havde læst Romtraktaten og talrige rapporter fra EEC. Vi var bedre funderede om Unionens indretning, fremtidsplaner og det demokratiske underskud.

Tilhængerne havde alene deres fokus på den økonomiske fordel ved et Ja og truede særligt med ulemperne ved et Nej. Ved debatterne vidste mange menige modstandere i salen oftest mere end politikerne i debatpanelet. Mange modstandere vidste mere om EEC end de fleste folketingsmedlemmer.

Til gengæld rådede Ja-siden over næsten samtlige medier. De behøvede ikke dele løbesedler ud. Ja-siden havde forsiden på den lokale avis og de landsdækkende medier til at underbygge det enlige, men virksomme argument om flere penge i pungen ved et Ja og måske en manglende lønseddel ved et Nej.

EF-modstandernes Pressetjeneste

Fra august 1972 var jeg frivillig i EF-modstandernes Pressetjeneste. Den blev ledet af det radikale folketingsmedlem Sven Skovmand. Vi skulle rette op på pressens skævhed og arbejdede sammen med Folkebevægelsens Kommunikationsudvalg, som også mødtes hos Morten Jersilds reklamebureau, Ved Stranden 16, skråt over for Folketinget.

Den kommunistiske fællestillidsmand fra skibsværftet B&W og senere miljøborgmester i København, Ivan Hansen, var fast dirigent. Han startede møderne kl. 17.00 helt præcist. Kom man for sent, var det bare ærgerligt, for mødet var startet og beslutningerne ved at blive taget.

Vi kaldte det for "Ivans tidsregning". Jeg har prøvet at efterleve dette gode princip lige siden. I mange år startede personalemøderne på mit kontor hver dag kl. 8.45 præcist og sluttede kl. 9.00.

Tilbudt job som landssekretær

Kommunikationsudvalget mødtes den sidste tid hver dag. Her sad Sven Skovmand sammen med Gert Petersen fra SF, Niels Mølgaard fra Retsforbundet og Ivan Hansen, DKP. Poul Overgaard Nielsen deltog i nogle af møderne, og jeg deltog i møderne som aktivist.

Vi samarbejdede (ikke for godt) med Folkebevægelsens forretningsudvalg og sekretariat, hvor Knud P. Pedersen var leder. Han var stærkere som visionær politiker end organisator. Jeg fik tilbudt jobbet som landssekretær, men takkede nej, fordi jeg følte mig for ung med mine da kun 24 år.

Knud P. Pedersen forelagde ifølge referatet mit afslag på et forretningsudvalgsmøde på Christiansborg den 19. maj 1972. Der fulgte så en diskussion, om man kunne have en kommunist som sekretær. Løsningen blev at dele jobbet. Den radikale Martha Haugelund kunne tegne sekretariatet udadtil, mens kommunisten Bodil Emanuel kunne udfolde sine organisatoriske evner indadtil. Hun var gift med DKP's partisekretær Poul Emanuel.

Ifølge referatet var det Gert Petersen fra SF, som foreslog løsningen med de to kvinder. I en pressemeddelelse fra 25. maj 1972 hed det:

- ”Fra mandag den 29. maj overtager Martha Haugelund den daglige ledelse af Folkebevægelsens sekretariat, med Bodil Emanuel som fast assistent.”

Folkebevægelsens forretningsudvalg

I forretningsudvalget sad de to radikale MF'ere, Poul Overgaard Nielsen og Sven Skovmand, Gert Petersen, SF, Ib Nørlund, Ivan Hansen og Hans Kloster fra DKP og f.eks. gårdejer Niels Petersen og Erik Bach fra Venstre. Advokat Ole Malmqvist repræsenterede Socialdemokratiske modstandere og Niels Mølgaard Retsforbundet. Jørgen Rostbøll de konservative og Jørgen Brandt De Uafhængige.

Alle politiske retninger var med i ledelsen. Knud P. Pedersen fortsatte i forretningsudvalget som leder af Frit Norden. Der var også medlemmer uden for partierne. Den 14. september 1972 besluttede forretningsudvalget at sende fem repræsentanter til et planlagt TV-program med modstanderne. Deltagerne blev den kommunistiske fællestillidsmand fra B&W, Ivan Hansen, gårdejer Niels Petersen, Venstre og hele tre socialdemokrater, seminarieadjunkt Ritt Bjerregaard, domprovst Jørgen Bøgh og lektor på Journalisthøjskolen Kurt Francis Madsen.

Økonomiudvalg med Steen Danø

Over alle svævede et særligt Økonomiudvalg med direktør Steen Danø, professor Gunnar Thorlund Jepsen, ejeren af Uno-X, direktør Johannes Jensen, advokat Lars O. Grønborg, Retsforbundet, advokat Ole Malmqvist og direktør Henrik Heie fra Socialdemokraterne og endelig civilingeniør Niels Munk Plum.

Plum var meget nyttigt gift med arvingen til H&H-beton, Lise Munk Plum. Hun kom med den første check på 50.000 kroner. Økonomiudvalget forestod pengeindsamling og garantbeviser. Thorlund Jepsen var formand og Steen Danø kasserer. Bevillingerne fra ”EF-modstandernes økonomikomité” blev underskrevet af Steen Danø.

- ”I den korte tid, vi arbejdede, nåede vi at støtte ikke mindre end 180 forskellige projekter”, fortalte Steen Danø i ”Festskrift til Poul Overgaard Nielsen”.

Han oplyste også, at komiteen i alt indsamlede halvanden million kroner i bevillinger og garantier.

- ”Og de allerfleste bidrag var forholdsvis små beløb. Der var vel 3-4, der ydede garantier for mere end 50.000 kr. og en del, der garanterede 25.000 kr.”

”Kvinderne spiller ingen rolle i EF”

Ved en anden lejlighed kom den ”progressive” skibsreder, Ole Lauritzen, ind på Jersilds bureau og lagde en check på 100.000 kroner til annonceindrykninger. Vi havde ikke penge til flere annoncer. Men Morten Jersild måtte låne Ole Lauritzen penge til taxaen hjem. Den rige skibsreder fra Lauritzen-dynastiet havde glemt sine kontanter!

I Radikal Ungdoms EEC-bog skrev jeg om bæredygtig udvikling, før det blev moderne, og et andet kapitel om kvindernes stilling i EEC. Peter Hiort brugte temaet til en annonce med overskriften ”Kvinderne spiller ingen rolle i EF”. I Europa-Parlamentet var der dengang kun fem kvinder blandt 142 medlemmer.

Annoncen var underskrevet af en perlerække af kvindelige skuespillere med deres personlige underskrift. De blev indsamlet til formålet. Den sidste plads i annoncen stod tom. Peter håbede til

det sidste at få underskriften fra statsministerens hustru, Helle Virkner Krag, men hun ville ikke være illoyal mod sin mand og sit parti.

De to boede reelt adskilt. Helle havde ønsket skilsmisse i flere år. De bevarede facaden til efter afstemningen og Krag's tilbagetræden som statsminister. Så kunne det ikke gå hurtigt nok for Helle med at få den pigeblade ægtemand ud af huset på Egernevej.

Steen Danø og Jørn Thulstrup

I de sidste uger før afstemningen ansatte Økonomikomiteen cand.polit. Jørn Thulstrup til at hjælpe med at styre indsamling og bevillinger. Steen Danø bad ham komme til et møde i Økonomikomiteen, som mødtes i Aarhus.

Danø og Thulstrup havde arbejdet sammen om start og udvikling af kunstforlaget Minerva Reproduktioner. Firmaet fik i løbet af en årrække Van Gogh og andre kendte kunstnere på væggene i de danske hjem. Fra næste dag mødte Jørn Thulstrup op på kontoret i Nørrebrogade 44 i København. Han var hyret som en slags gennemgående sekretær for de forskellige udvalg.

Der blev kun bevilget udgifter, når indtægterne var i hus. Først efter folkeafstemningen i Norge gav økonomikomiteen los og bevilligede annoncer på forventet efterbevilling.

En dag skulle Steen Danø deltage i en rundbordssamtale i Danmarks Radio.

- ”Inden samtalen kom i gang, skulle jeg ud på toilettet. Og mens jeg sad der, hørte jeg, at lederen af udsendelsen kom ind sammen med Anders Andersen, der dengang var præsident for Landbrugsrådet. De diskuterede helt åbent, hvordan de skulle få skovlen under mig”, berettede Danø.

Bestyrelsen for Thrige-Titan bad Danø dæmpe sig. Danø tilbød så at trække sig frivilligt fra T-T. Han nævnte en passant, at arbejderne på fabrikken jo nok mest stod med ham.

Sådan var det heller ikke ment, men nogle store kunder, bl.a. de offentligt ejede elværker, havde nægtet at købe transformatorer i firmaet, så længe Danø var direktør.

Thrige-Titan-direktøren indgik 37 væddemål om resultatet af folkeafstemningen. Den 4. oktober 1972 både købte og sendte Danø de tabte flasker. Han havde pakket flaskerne pænt ind i dannebrogflag og sort papir.

Det var ikke alle offentligt ansatte, der optrådte som journalister i Danmarks Radio over for Danø. Når jeg var på Centralpostkontoret ved Hovedbanegården, behandlede de røde postbude vores post som eksprespost, selv om vi kun havde frankeret med tryksagsporto! Vi mærkede ofte folkelig velvilje og solidaritet.

”Begyndelsen til et Nej”

Den 24. maj 1972 afleverede ”Kommunikationsgruppen” et strategiplæg til Folkebevægelsen mod EF. Arbejdsgruppen var sammensat af medarbejdere fra Jersild og Thomas Bergsøe Reklame/Marketing.

Morten Jersild var den frække, unge reklamemand med den kreative grafiker Peter Hiort ved sin side. Jersild havde både lanceret Ekstra Bladets slogan: ”Tør hvor andre tier” og Politikens ”En levende avis”. Nu læste han Romtraktaten og sagde ja til en Nej-kampagne.

Det blev en dyr beslutning for Jersild. Han blev mødt med boykot fra erhvervslivet efter folkeafstemningen. Mortens søn, TV-journalisten Jens Olaf Jersild, har levende berettet, hvordan det en dag ringede på døren i Kronprinsessegade 16. En mand overrakte familien en æske med en hundelort med et dannebrogflag i lorten.

- ”og så stod der ”kommunistvin” inde i æsken”, berettede Jens Olaf til DSB’s blad ”Ud at se” i marts 2011.

Jens Olaf fortalte også, hvordan han blev mobbet i skolen for faderens engagement. Det turde han ikke fortælle derhjemme, fordi forældrene havde nok at se til.

Reklameoplægget fra Bergsøe, Jersild og Hiort indeholdt den første åbningsannonce og forslag til opfølgende små annoncer som skitser. De blev baseret på et første bidrag på 50.000 kroner fra Lise og Niels Munk Plums fond.

Oplægget blev godkendt. Det første fremstød bestod af to tabloidsider med overskriften ”Begyndelsen til et Nej”, en lang Jersild-tekst afsluttet med ”Giro 47”. Gironummeret blev vores logo, fordi vi hele tiden skulle indsamle de penge, der skulle finansiere den næste annonce. Kommunikationsudvalget stod for annoncekampagnen. Det kreative team bag kampagnen bestod af reklamefolkene Morten Jersild og Peter Hiort.

- ”Når De siger ja til at gå med i Folkebevægelsen mod EF, kan De takke Dem selv for et overbevisende nej den 2. oktober. Vi er allerede godt på vej”, sluttede den første annonce med en forudsigelse, der absolut ikke kom til at holde stik.

Hellig treenighed i forskellige fotos

Den første annonce blev indrykket på Grundlovsdag den 5. juni 1972 i Aktuelt, Ekstra Bladet, Information, Land & Folk og Politiken. I annoncen var der et fantastisk, flot foto af direktøren for Thrige-Titan, Steen Danø, professor Erik Siesby og organisationssekretær i DASF, Nu 3F, John Mølgaard.

De tre blev fotograferet som en hellig treenighed. Kapital, intellekt, og arbejde blev forenet til fælles kamp mod EF. Under overskriften ”Den labile treenighed” skrev forfatteren Hans Jørgen Nielsen i Information en præcis analyse af dette billede.

Dagen efter, 6. juni 1972, dukkede en tilsvarende annonce op i Fyens Stiftstidende, Aalborg Stiftstidende og Aarhus Stiftstidende. Nu med den samme fotokonstruktion af landmand Jens Kirk, forfatter Palle Luring og lektor Eva Hemmer Hansen. Hun var også journalist og forfatter - samt mor til Luise Pihl.

Billedet af to jyder og en københavner viste igen den tværpolitiske forening mod EF. Så blev der indrykket snesevis af bittesmå, en-spaltede annoncer med kendte mennesker. Med personlige udtalelser anbefalede de vælgerne at støtte Giro 47, Folkebevægelsen mod EF, med et bidrag.

Den 29. juni 1972 fulgte annoncen ”Noget for noget” i Demokraten, Ekstra Bladet, Fyens Stiftstidende, Information, Land & Folk, Aalborg Stiftstidende og dagen efter i Aktuelt, Politiken og Aarhus Stiftstidende.

- ”Vi fik chancen for at tjene nogle kroner mere på vores flæsk og vores smør de nærmeste år”.
- ”Men vi kommer til at betale med indskrænkninger i vores folkestyre og vores politiske frihed i al fremtid. Det taler man ikke højt om”, skrev Morten Jersild til et foto af Krag's underskrift i Bruxelles den 22. januar 1972.

Annoncen var forsynet med en grundig dokumentation af EF-domstolens rolle og EU-retten's forrang, også over for nationale grundlove, ifølge domstolens dom af 17. december 1970 i sagen ”Internationale Handelsgesellschaft”.

Jersild og Hiort lagde altid vægt på at dokumentere deres påstande i annoncerne. De brugte mange ord skrevet med småt for de særligt interesserede. Den forenkling af argumenter, tilhængerne benyttede i ”PRISEN FOR ET NEJ”, blev aldrig benyttet af Jersild og Hiort.

Til gengæld tåler de fleste af deres annoncer at blive genlæst 50 år efter folkeafstemningen, selv om Nej-sidens annoncer også brugte overdrivelser og kunne tage fejl. Morten mente, det ville være katastrofalt, hvis Folkebevægelsen bevægede sig ind på økonomiske argumenter. Dermed blev signalet, at den økonomiske fordel for landbruget var det eneste økonomiske argument.

De, der stemte med pungen, kunne trygt stemme Ja, mens kun de, der stemte med hjertet, skulle stemme Nej, blev virkningen. Det gennemtænkte jeg ikke godt nok - dengang. Den strategi var dømt til at fejle - i efterklogskabens klare belysning.

”Vi advarer” mod Venstre-annoncer

En dag henvendte en litograf fra Gutenberghus-bladene sig anonymt til Peter Hiort med en trykklar annonce. Vi indrykkede så Venstres ugebladsannonce, men tilføjet kommentarer til alle Venstres påstande.⁸ Venstres annonce hed ”Det er dyrt at ta’ fejl...(især når man ikke har råd)” annonce. Den første i en kampagne, som Venstre havde bestilt til indrykning i alle landets ugeblade. Derfor kunne vi på forhånd advare befolkningen med annoncen ”Vi advarer”.

- ”Der er situationer, hvor man ikke har råd til at tage fejl. Tør du sige nej til et samarbejde, der bl.a. vil give os bedre muligheder for at bekæmpe forureningen...”, agiterede det parti, der historisk har gjort mindst for miljøet og endda senere prøvede at hindre et dansk forbud mod tretten sprøjtegifte i det danske drikkevand.

Venstres Pressebureau fik stor omtale ved at anklage modstanderne for at være brudt ind i deres reklamebureau og have stjålet annoncen. Det passede bare ikke. Indbruddet blev da heller aldrig meldt til Politiet. Ugebladsannoncer havde 3-4 ugers produktionstid.

Peter Hiort havde mødt en litograf en aften på værtshuset Drop Inn. Litografen fortalte Peter om annoncerne. Næste dag mødtes Peter Hiort og litografen igen på værtshuset. Litografen kom til at ”glemme” et pap-rør med annoncen.

Vores ukendte ven blandt litograferne syntes åbenbart, Folkebevægelsen skulle være forhånds-informeret. Det blev alle danskere nu med Folkebevægelsens opsigtsvækkende annonce. Morten Jersild fik en kollegial bod, som blev idømt af Danske Reklamebureauers Brancheforening. Bodden blev fastsat til 10.000 kr.

Jersild blev ikke hørt før afgørelsen, endsige informeret om den. Bodden blev i stedet offentliggjort af Venstres reklamebureau, Laura, og af Venstres pressebureau. Jersild betalte bodden med glæde:

- ”Omtalen i presse, radio og TV var rigeligt pengene værd. Bodden betalte vi selv – men pengene til annonceringen havde slugt alle vores indsamlede midler. Så der gik 14 dage, før vi kunne slå til igen, endda på forventet efterbevilling”, kommenterede Morten Jersild i sin erindringsbog, ”På kanten af reklame” fra 1993.

8 Annoncen blev bragt den 18. august 1972 i Aktuelt og dagen efter i Amtsavisen, Bornholmeren, Dannevirke, Demokraten, Fyens Amts Avis, Fyens Stiftstidende, Fyns Tidende, Herning Folkeblad, Holbæk Amts Venstreblad, Information, Kalundborg Folkeblad, Lolland Falsters Folketidende, Sjællands Tidende, Skive Folkeblad, Viborg Stifts Folkeblad og Aalborg Stiftstidende.

"Vi anklager"

Den 4. september afbrød Folketinget sommerferien for at holde afslutningsdebat om EF-medlemskabet. Folkebevægelsen satte dagsorden for debatten med den annonce, der gav mest genlyd under hele folkeafstemningskampagnen. Folketingsdebatten var beregnet til at vare en halv dag:

- "Men blev den længste og skarpeste siden systemskiftet i 1901", noterede Morten Jersild stolt i sin erindringsbog.

Annoncen havde den dramatisk overskrift: "VI ANKLAGER", frit efter Zolas "J'accuse" om Dreyfus-affæren trekvart århundrede tidligere.

- "Aldrig før eller siden har en dansk annonce vakt en sådan opsigt eller er blevet genstand for så mange forbitrede udtalelser i det høje ting. Vi havde forberedt, at SF's Gert Petersen fra talerstolen skulle vise annoncen frem og drage den ind i debatten som et udtryk for den folkelige opinion. Det blev ikke nødvendigt", mindedes Jersild.
- "Fra start til slut dukkede annoncen op hos ophidsede talere, der viftede med den ind i et velopløst fjernsyn, og her lagde alle hæmninger bag sig, og fordømte dens indhold i vendinger, som var aldeles uhørte i denne ærværdige forsamling."

Nu var nationalscenen sat. Som vanligt blev Folkebevægelsens annoncer kun indrykket i få af landets medier på grund af et meget lavt budget. Selv den mest omtalte annonce blev faktisk kun indrykket i Aktuelt, Berlingske Tidende, Bornholmeren, Demokraten, Folkebladet, Fyens Stiftstidende, Fyns Tidende, Ny Dag, Politiken, Sønderjyden, Aalborg Stiftstidende og Aarhus Stiftstidende.

Provokation med dokumentation

Annoncen blev kendt af mange, fordi den var stærkt provokerende og sluttede:

- "Vi anklager Folketingets medlemmer for at gøre vold på Grundloven for at presse Danmark ind i EF".
- "Vi anklager ministrene for at udtale sig imod bedre vidende.
- Vi anklager embedsmændene i administrationen for at tilbageholde oplysninger for de danske vælgere, som ville få afgørende betydning for afstemningen.
- Vi anklager radio og fjernsyn for at give efter for politisk pression og indrømme tilhængerne fordele på modstandernes bekostning", hed det.

Arbejdsmarkedets organisationer blev også kritiseret. Det var Morten Jersild og Folkebevægelsen mod hele det etablerede Danmark - på én gang. Det var David mod Goliat, men denne gang vandt Goliat – til sidst.

I dokumentationen citerede Folkebevægelsen Jens Otto Krag's udtalelse om, "det bliver et spørgsmål, om vi kan fastholde det store boligbyggeri, undervisningsstandarden, og om vi kan gennemføre dagpengereformen".

- "Skrækpropaganda", lød svaret med citater om de forholdsvis begrænsede økonomiske konsekvenser af EF-medlemskabet fra overvismand, professor Anders Ølgaard og professor Gunnar Thorlund Jepsen.

Mod bedre vidende

Anklagen mod ministrene for at have udtalt sig ”mod bedre vidende” blev underbygget med citater fra Birkelbach-rapporten fra 1961 om en politisk union og ministerrådsformand Pierre Harmels svar til Danmark i 1970:

- ”Vi går ud fra det princip, at deres stater accepterer traktaterne og disses politiske formål, alle beslutninger, af hvad art de end måtte være, som er kommet til efter traktaternes ikrafttræden, og de retningslinjer, der er valgt med hensyn til udviklingen”.

Annoncen citerede også den daværende handelsminister Poul Nyboe Andersens juridisk forpligtende svar:

- ”Danmark er ligeledes rede til at acceptere planerne for Fællesskabernes videre udvikling, som vi mener, vil kunne bevare den europæiske integrations dynamiske karakter. Danmark er endelig rede til at acceptere Fællesskabernes politiske mål”.

Nyboes tale var klar og ærlig snak. Den blev gemt væk under Ja-kampagnen, også af Venstre. Det var næppe ukorrekt at hævde, at ministre udtalte sig mod bedre vidende. Men var det også klogt at få debatten til at handle om denne anklage, i stedet for om Unionsplanerne?

Grundlovskritikken blev uddybet med citater af juridiske professorer, som var uenige med professor Max Sørensens responsum. Om vetoretten hed det meget forudsigende, at den hurtigt kunne forsvinde, uden vi ville blive spurgt igen.

900.000 tyrkiske arbejdere

”Vi anklager” annoncen nævnte også, at ”900.000 tyrkiske arbejdere i de kommende år vil tage arbejde i EF. Og vi må ikke sige nej”. Udenrigsministeriets handelssekretariat benægtede dette. Jersild citerede således en leder i *Finanstidende*, hvor det hed:

- ”Ikke desto mindre har handelssekretariatet givet det en kategorisk besvarelse, der ikke blot er ukorrekt i betydningen mangelfuld, men direkte i strid med kendsgerningerne”.
- ”Det er stærke ord fra et besindigt blad”, kommenterede Jersild i annoncen.

Halvdelen af Folkebevægelsens annonce bestod af en tætskrevet, seksspaltet tekst, som Morten Jersild med hjælp fra Sven Skovmand havde samlet som dokumentation for de alvorlige påstande i annoncens indledning. Det førte dog ikke til en retssag.

- ”Til gengæld svingede vælgernes holdning efter debatten – det afslørede en AIM-analyse i Børsen en uges tid senere, hvor modstanderne for første gang var i flertal”, sluttede Morten Jersild ikke uden stolthed sit tilbageblik til århundredets mest debatskabende annonce.

Jeg tror ikke, modstanderne var i flertal, og jeg tror heller ikke, at annoncen flyttede mange stemmer til Nej-siden. Men den skabte debat og hævdede uden tvivl valgdeltagelsen.

Drama i Folketinget

Folketingsdebatten startede klokken to om eftermiddagen og varede til midnat. Der var stadig tyve indskrevne talere. Debatten måtte genoptages næste dag. Den tidligere statsminister Hilmar Baunsgaard og Radikale Venstre havde ikke været særligt aktive på ja-siden. De blev kritiseret fra kredse i erhvervslivet, der virkelig ønskede et Ja. En lederartikel i *Politiken* havde også kritiseret Baunsgaard for passivitet.

Dagens annonce gav Baunsgaard en kærkommen lejlighed til at levere varen. Baunsgaard var selv reklamemand og fjernsynets elegante behersker. I Folketingets afslutningsdebat skabte han nu ægte TV-drama ved at lægge op til en slagting af sin egen partifælle Sven Skovmand for åben skærm. På vejen til Folketinget havde Sven Skovmand mødt en radikal MF-kollega Gunnar Jensen, som advarede:

- ”I eftermiddag skal du henrettes”.

De 23 tilhængere i gruppen havde holdt et fælles møde, hvor de havde aftalt, at Niels Helveg skulle spørge, om der var nogen i salen, som ville tage ansvar for denne annonce. Det gjorde Sven Skovmand, som ventet.

Baunsgaard vandrede så stille op ad Folketingets gulv, placerede sig statsmandsagtigt på talerstolen, drejede hovedet den karakteristiske kende, som kun han kunne mestre, greb de brunligt-gyldne, forhenværende statsministerbriller, placerede dem i højre hånd over talerstolen, skævede op til fjernsynskameraet og konstaterede, at den røde lampe lyste.

Så kunne han i roligt tempo gennemføre en langsom slagting af sin partifælle, der tillod sig at holde fast i Hilmar Baunsgaards egen, oprindelige EF-modstand.

Uværdigt medlem

Baunsgaard læste op af Folkebevægelsens avisannonce: ”VI ANKLAGER” og spurgte, om Sven Skovmand virkelig ville kendes ved de anklager, for så burde han læse Folketingets forretningsorden og ministeransvarlighedsloven, og underforstået: anlægge rigsretssag mod de ministre, der talte mod bedre vidende.

- ”Hvis ikke han gør det, er han ikke værdig til at være medlem af dette ting, sagde Baunsgaard dramatisk”, her citeret fra Fyns Amts Avis den 5. september 1972.

Baunsgaard truede ikke direkte med udelukkelse af Radikale Venstres folketingsgruppe, men sådan blev truslen opfattet. Dramaet var i fuld gang. Sven Skovmand forsvarede annoncens indhold, som eneste modige MF’er. Poul Overgaard Nielsen var tavs. SF’s Gert Petersen havde også deltaget i det møde på Morten Jersilds reklamebureau, hvor annoncen var blevet godkendt dagen før. SF’eren lagde nu direkte afstand til nogle af formuleringerne.

- ”Der er adskillige formuleringer i den annonce, jeg ikke er enig i”, svarede han, da den konservative Ib Stetter gik til ham.

Jeg havde med vanlig forsigtighed også advaret mod nogle af formuleringerne på vores formøde til ”Vi anklager”-annoncen.

- Det er svært at dokumentere forskellen mellem ministre, der ikke ved bedre, og ministre, der udtaler sig mod bedre vidende, sagde jeg.

Jeg frygtede, at denne del af anklagen ville give bagslag. Morten havde oprindeligt foreslået en tilføjelse: ”eller af ren og skær uvidenhed”. Teksten endte dog med at blive godkendt af hele Kommunikationsudvalget - uden tilføjelsen.

Sven Skovmand stod ved hvert et ord i Morten Jersilds omhyggeligt skrevne, stærkt provokerende og opmærksomhedsskabende tekst. Sven måtte tage mange klø for det, fordi pressen helt overvejende var på Ja-siden.

Sven Skovmand pyntet

Jeg sad sammen med Morten Jersild og Peter Hiort i Folketingets tilhørerloge. Vi var lamslåede. Jeg sagde ikke, ”hvad sagde jeg”, men jeg må indrømme, jeg tænkte det. Jeg havde netop advaret mod den famøse sætning, fordi den var svær at bevise.

Sven lignede en færdig mand i politik. Det var det eneste emne, journalisterne talte om den dag. Sven skulle ikke tale den samme dag, men fik ordet for en kort bemærkning. Han bebudede, at han ville dokumentere alle påstande i annoncen i sit indlæg den næste dag. Hvad skulle vi gøre? Ofre en enkelt modstander for at redde modstanden? Den tanke strejfede mig, da de øvrige Folkebevægelsespolitikere ikke kom ham til undsætning.

Vi gik ned på mellemetagen. Der stod Sven helt isoleret, som om der stak en slagterkniv op af ryggen på ham, såret, parteret. Sven påstod selv, han ikke var nervøs. Jeg har aldrig set ham, sådan, hverken før eller siden. Jeg gik over til Sven for at trøste min radikale ven på dødslejet. Han mente at kunne bevise alt. Selv var jeg igen kommet i tvivl om det vise i det voldsomme angreb.

Vi gik over mod den mærkværdige, åbne folketings-elevator, der umiddelbart efter installationen kostede en mand livet. Han blev knust, fordi han stak benet ud lidt for tidligt. Havde Sven også stukket benene ud for tidligt?

Ikke mere at tale om

Så kom den tidligere handelsminister, økonomiprofessor Poul Nyboe Andersen, gående forbi os. Sven kendte ham fra Krogerup Højskole, hvor Nyboe var lærer, mens Svens far, historikeren Roar Skovmand, var hans kollega. Poul Nyboe Andersen var for Sven en gammel nabo og talte nu til ham for at få lidt menneskelig kontakt efter Baunsgaards brutale nedslagtning. Synligt bevæget sagde Nyboe Andersen:

- ”Vi to har vist ikke mere at tale om med hinanden”.

Tak skæbne, Nyboe var ellers en af de tilhængere, vi som modstandere havde størst respekt for. Ikke alene fordi han var dygtig og kunne sit stof. Også fordi han virkede oprigtig i sit ønske om dansk EF-medlemskab. Han foretrak vitterligt EF for Norden og skjulte det ikke. Sven blev dog sidenhen taget til nåde igen.

Vi gik fra Folketinget over Kanalen ved Højbro Plads og diskuterede situationen på reklamebureauet. Morten var tydeligt nervøs og ikke glad for situationen, som han selv mesterligt havde kreeret. På den anden side var han overbevist om, at anklagerne holdt vand, som man siger. Vi gennemdiskuterede de forskellige punkter og lavede en ny liste.

Sven måtte omredigere sin tale af hensyn til den bebudede dokumentation. Ville han kunne magte den nye situation?

- ”Det er en svær opgave. Jeg er bange for, han ikke klarer den”, sagde Morten.

Om aftenen var Sven Skovmand i TV-avisen og slap godt fra det.

- ”Der talte en mand, som man kan stole på”, kommenterede Peter Hiort.

De Olympiske Lege i München var blevet afbrudt på grund af Sorte Septembers terroraktion. TV sendte derfor i timevis fra debatten i Folketinget. Vælgerne blev i den grad inddraget til slaget mellem Baunsgaard og Skovmand. Næste dag blev Sven udstyret med en ny jakke. Han skulle i hvert fald ikke falde på formen, mente Peter Hiort og købte en ny, brun tweedjakke til Sven.

Roligt gik den nu forklædte dressmand, Sven Skovmand, på Folketingets talerstol og afleve-

rede sin stærkt forud-reklamerede tale til den spændte forsamling. Han var stærkt opmuntret af over 100 telegrammer og breve.

- I betragtning af hvor dyrt og besværligt, det var at sende telegrammer, var jeg ikke nervøs, højest ansændt, berettede Sven om episoden.

TV-klipping redder Sven Skovmand

Den aften sad vi i Jersilds tegnestue for at studere TV's dækning af hele balladen. Mortens kone Else havde siddet hjemme og optaget hele farcen på videobånd, så vi altid havde noget at more os over. Nu så det pludseligt ud, som om det var os, der havde vundet slaget. Den aften takkede vi den fotograf, der klippede filmen for TV-manden og det senere medlem af Europa-Parlamentet for Venstre, Ole Andreasen, i det stille.

Hovedet på skrå, brillerne frem, en brutal slagtning vist for fulde huse i alle landets stuer. Sven Skovmand fik herefter lov til roligt og afbalanceret at gennemgå anklagerne punkt for punkt. Den klipning reddede nattesøvnen, hos os. Vi blev klar over, at Sven havde ret i det konkrete. VI ANKLAGER var provokerende i formen, men petitesseagtigt nøgtern i sin dokumentation. Der var kun en enkelt svært dokumenterbar passage om ministrenes tale mod bedre vidende, men den kunne aldrig berettigede den baunsgaardske dramatik.

Baunsgaard havde overspillet, ikke i salen, hvor 80 % af medlemmerne var for EF, men på TV-skærmen. Den afslørede meget mere, end den dygtige reklamemand havde kalkuleret. På Radikale Venstres hovedbestyrelsesmøde fem dage efter folkeafstemningen formulerede en vestjysk radikaler kritikken således:

- ”I vor familie har vi det sådan, at vi ikke hænger det beskidte undertøj på snoren til alle naboers beskuelse”.

Der startede den tidligere statsminister Hilmar Baunsgaards politiske nedtur efter 3 ½ års personlig succes som statsminister for VKR-regeringen.

Solgte plads i TV-avisen

Sven Skovmand fik få knubbede ord i posten, men mange og lange, venlige breve, hurtige, opmuntrende telegram-hilsener, friske blomsterbuketter og udsøgt chokolade til fru Marianne.

Morten Jersild var en gudsbenådet tekstforfatter, som kunne skrive sig ind i alle hjem. Peter Hiort var ubestridt Danmarks dygtigste grafiker og art director, med en sjælden evne til at omsætte strategi til vedkommende kommunikation. De to personligheder ledede et reklamebureau, som var det dristigste i Danmark. Hos Peter og Morten kunne man bogstavelig talt købe sig til plads i TV-avisen med sit budskab.

Peter og Morten opfandt den politiske reklame i Danmark. De var mestre til strategisk tænkning. Jeg lærte ufatteligt meget ved at gå rundt som ulønnet aktivist på Peters og Mortens kontorer.

Kronik fra en slapsvans

Gik de over stregen med påstanden om, at ministre og embedsmænd fortiede ting og talte mod bedre vidende? Vi kunne bevise, de var forkerte, men var det også mod bedre vidende? Jeg ville ikke dengang bruge det udtryk og tog afstand fra anvendelsen af det.

Omvendt må jeg erkende, at det var præcis det udtryk, der fik EU-eliten blandt politikere og medier til at gå amok og optræde så arrogant, at mange vendte sig imod dem – og fik sympati for

deres offer. Efter balladen skrev jeg en grundig kronik til dagbladene, hvor jeg beklagede nogle af passagerne, men fastholdt og uddybede den dokumenterede tekst.

- ”Jeg skal gerne medgive, at den famøse annonce ”Vi anklager” ville have vundet en del i sagslighed, om man havde droppet et par uheldige passager. Det er aldrig rart at lade en politisk diskussion tage udgangspunkt i mistænkeliggørelse af politiske modstanderes motiver. Det er mest fornuftigt at gå ud fra, at folketingsmedlemmer og andre normalt mener det, de siger, og at de siger det ud fra en ærlig indre overbevisning. Jeg ville være en meget dårlig kender af folk som Ivar Nørgaard, Jens Otto Krag, Nyboe Andersen og Hilmar Baunsgaard, om de bevidst skulle udtale sig mod bedre vidende. Det tror jeg ikke, de gør.”, skrev forsigtig-Jens-Peter, men tilføjede dog:
- ”Men det forekommer mig, at de optrådte lige lovlig kynisk, da de besluttede sig til at blive vrede og slagte enkeltpersoner i stedet for at gå ind i en seriøs debat”.

Der var ingen, som bragte eller citerede min kronik, for da var mediecensuren indtrådt i Danmark. Vi kunne ikke få ørenlyd uden at provokere. Når vi så provokerede, var det provokationerne og ikke vore argumenter, som blev omtalt.

Forsigtigter

Jeg har siden ofte selv formuleret reklametekster med kant, men jeg har altid været mere forsigtig. Jeg holdt mig til det, jeg kunne bevise, og trak oftest lidt fra for at blive troet i det, jeg skrev. Mundtligt har jeg dog ofte været unødigt polemisk.

Da jeg som regel har underdrevet i stedet for at overdrive, har jeg heller ikke mange offentlige udtalelser om EU-forhold, som jeg i dag skal trække i land og/eller beklage. Det har ikke forhindret, at jeg talrige gange er blevet kaldt for ”løgner”.

Måske burde jeg have været frækkere, som mesterparret Peter og Morten, og dermed tiltvunget os mere omtale i medierne. Det gjorde jeg ikke. Fortryder jeg min mere forsigtige linje? Nej, for Peters og Mortens metode skabte også modstand på de indre linjer.

Socialdemokrater mod EEC sagde fra og holdt sig på afstand af Folkebevægelsen, selv om vi havde et godt uformelt samarbejde med dem, etableret helt fra starten gennem Peter Hiort. Gert Petersen skulle have lanceret annoncen i folketingsdebatten, men endte med at kritisere den.

Bo Lidegaards Krag-biografi og referaterne fra møderne i Coreper og forberedelserne til topmødet i Paris i oktober 1972 *beviser*, at nogle ministre vitterligt har udtalt sig mod den viden, der var til stede i ministerierne, da de benægtede forskellige unionsskridt.

Annoncen var ikke forkert. Men vi kunne ikke *dengang* bevise, at statsministeren udtalte sig mod bedre vidende.

Angreb på Hjortnæs

Karl Hjortnæs tog afstand fra annoncen ”VI ANKLAGER” på vegne af Socialdemokrater mod EEC. Så fik han selv ørerne i maskinen i et parallelt og tilsvarende angreb fra statsminister Jens Otto Krag for en artikel med Palmes advarsel mod nordisk splittelse.

Advarslen var anbragt på forsiden af Nej-socialdemokraternes uddelingsavis ”Social-Demokraten”. Avisen var grafisk udformet og billedredigeret af Peter Hiort, der også rådgav og arbejdede ulønnet for Socialdemokrater mod EEC. I artiklen skrev de, at Palme flere gange havde advaret. Jeg advarede mod denne overskrift og sagde, Palme kun havde advaret én gang.

- Jamen så kig dog på teksten, fik jeg påskrevet.

Må have baglandet med

Jeg måtte indrømme, at Palme flere gange havde gjort det, man normalt forstår ved at advare, men dette var ikke normale tider. Jeg sagde, at selv den mindste unøjagtighed ville blive groft udnyttet af vore modstandere, dvs. tilhængerne.

Hjortnæs måtte stå for skud i Folketinget. Jeg talte med ham lige efter det hårde indgreb og sagde, at sådan som sagen så ud fra tilhørerlogen, var det nok klogest at bide udtrykket ”flere gange” i sig for så til gengæld at få tilhængerens accept af, at Palme i det mindste havde advaret.

Hjortnæs vandt debatten i Folketinget på indholdet i Palmes advarsel mod nordisk splittelse.

- ”I en del af pressen kunne man bare læse, at Hjortnæs havde bidt Palme-citatet i sig igen, hvad han aldeles ikke havde, tværtimod”, noterede jeg i et samtidigt håndskrevet notat.

Heraf kan man lære, at man ikke skal trække i land, når man har medierne imod sig. Man skal i stedet udvise rettidig omhu og være meget præcis og hellere underdrive end overdrive.

- ”Jeg vil gerne gøre det helt klart, at den debatform folkebevægelsen her har anvendt er utilstadelig, ja undergravende for det folkestyre, vi gerne vil bevare”, kritiserede også Bodil Kochs søn, folketingsmedlem Ejler Koch fra Socialdemokrater mod EEC den 10. september 1972 i Aktuelt.

Man er nødt til at have baglandet med. Det er ufatteligt svært, når man har travlt, men det er altså nødvendigt, er læren.

Folkebevægelsens sidste annoncer

Den 8. september indrykkede Folkebevægelsen annoncen ”Politik er at ville!” i Politiken og Aktuelt, og dagen efter i de socialdemokratiske lokalaviser Bornholmeren, Demokraten, Folkebladet, Ny Dag og Sønderjyden. Der var ikke råd til flere indrykninger.

Annoncen havde store fotos og citater af den svenske statsminister Olof Palme og den finske præsident Urho Kekkonen. Morten havde koncentreret min rapport om ”Norden og EF” med årsagerne til Nordeks forlis og skrev blandt andet:

- ””Nordek er skrinlagt!” Var der nogen der sagde.
- Sveriges statsminister svarede:
- ”Det karakteristiske ved et skrin er, at det kan åbnes igen.””

Annoncen sluttede med en typisk Morten Jersild-formulering:

- ”Hvis vi vælger at sige nej, tvinger vi vores politikere til at skabe et nordisk samarbejde. Vi tvinger dem til at *ville*. Hvor nødt de end vil i dag.”

Olof Palme var blevet kendt på at sige, ”Politik er at ville”. Nu *ville* vi have vælgerne til at *ville* Norden, frem for EF.

Palme ville ikke blande sig direkte

Palme var meget forsigtig med ikke at blande sig direkte i den danske folkeafstemning. I et interview med mig pegede han dog på en

- ”Risiko for nordisk splittelse”.
- ”Der er en risiko for splittelse af de nordiske lande, men hvert land må definere sine egne interesser. Det er de nordiske folk, som selv må træffe afgørelse over deres egne forhold”, sagde

han i en interview, jeg sendte til en række provinsaviser i begyndelsen af april 1972 og som blev bragt i Demokraten den 23. april 1972.

Han bekræftede også mellem linjerne, at der ville komme et svensk udspil om et fornyet Nordek, hvis Danmark og Norge stemte nej til EEC-medlemskab. Han sagde det dog så forsigtigt, at jeg ikke brugte det som overskrift.

- ”Der har været rygter fremme om, at Sverige forbereder et udspil om et udvidet nordisk samarbejde for det tilfælde, at Danmark og Norge ikke kommer i EEC. Hvorfor kan udspillet ikke komme før folkeafstemningerne i Danmark og Norge?
- Nej, for det ville være en sådan indblanding i nabolandenes interne anliggender. Det hører med til de ”nordiske loyaliteter”, at vi støtter de nordiske folk på deres egne betingelser. Vi må først se, hvordan man bestemmer sig i nabolandene”, sagde mit store svenske ideal.

Folketog mod EF

Den 1. oktober arrangerede Folkebevægelsen og Socialdemokrater mod EEC et fælles folketog til Rådhuspladsen i København. Der var formentlig 100.000 borgere forsamlede på pladsen, som kunne varme sig ved hinanden.

TV-avisen bragte et billede fra valgkampens største møde af en hippie-dans, Nils Foss har berettet om i sine erindringer. Det var aftenen før, vi skulle stemme. I Aarhus deltog 15-20.000 i en tilsvarende demonstration.

Den 16. september 1972 havde vi holdt ”FOLKEMØDE” i et fyldt Forum med politiske taler og gratis optræden af Louis Miehe-Renard, Henning Moritzen, Preben Neergaard, Erik Paaske, Lise Ringheim, Jørgen Ryg, Ove Sprogø, Peter Steen og Bodil Udsen.

Skuespillerne og kunstnerne kunne ikke fås bedre i Danmark. De var altid trofaste, når vi kaldte. De optrådte alle gratis for den gode sag. En fredag aften i TV var let at dissekere. De, der underholdt, stemte Nej. De, der var i nyhederne, anbefalede oftest et Ja. Støtten fra kunstnerne fulgte med til JuniBevægelsen. Det glædede mig usigeligt. Så kunne vi ikke være helt galt afmarcheret.

Norsk hilsen fra Per Borten

Med forstanden vidste jeg godt, at slaget den 2. oktober 1972 var tabt. Med hjertet bevarede jeg håbet, da jeg stod inde i den varme Rådhusal på Rådhuspladsen i København og fik en telefonisk hilsen til demonstrationen fra den tidligere norske statsminister Per Borten.

Under samtalen kunne jeg referere for Borten, at vi ifølge Politiet nu var tyve tusinde, så tredive og til sidst 100.000 mennesker forsamlet mod EF. Han blev gladere og gladere for hver titusinder og dikterede mig de varmeste hilsener til demonstrationen.

Vi havde hjertet samme sted. Han håbede inderligt – og offentligt – at det norske Nei nu ville blive efterfulgt af et dansk Nej, så vi kunne få gang i Norden, igen. Han brugte også et norsk ord, som jeg ikke kendte: *koseligt*. Jeg måtte ringe til en norsk kyndig for at få den rette oversættelse, inden oplæsningen af Bortens hilsen til demonstrationen. Det betød hyggeligt, lunt, men er lidt mere intimt.

Per Borten havde først givet tilsagn om at deltage i en pressekonference i København. Han fortrød, fordi han gerne ville være statsminister igen. Min gode ven Gunnar Garbo fra det norske Venstre sprang i stedet til med kort varsel. Garbo ville gerne være udenrigsminister i den næste norske regering, betroede han mig i taxaen til lufthavnen. Det blev han desværre ikke.

47 skuffede socialdemokrater

Folkeafstemningen splittede familier og partier og skabte stor mistillid til politikerne. Splittelsen i vælgerkorpset kunne måske være undgået, hvis politikerne havde lyttet til en skriftlig advarsel fra et møde for "47 skuffede socialdemokrater" den 3. september 1972:

- "47 socialdemokratiske vælgere fra Roskilde, Ringsted, Ribe, Viborg og Sønderborg... ved en privat sammenkomst. – Vi var både modstandere (29) og tilhængere (18) af tilslutning til EF, men vi var alle enige om, at vi (der normalt tilhører det tavse flertal) til stadighed føres bag lyset af vore egne politikere", skrev de "47 skuffede socialdemokratiske vælgere" i en skrivelse "sendt til samtlige socialdemokratiske folketingsmænd, samt 2-3 medlemmer fra hver af de øvrige partier i Folketinget".

De var utilfredse med, at Danmark ville gå i EF uanset Norges stillingtagen og

- "at man træffer afgørelsen om Danmarks tiltrædelse af romtraktaten to dage før Socialdemokratiets kongres. Har man med vilje lagt kongressen på så sent et tidspunkt, at den ikke kunne komme til at øve indflydelse på meningsdannelsen blandt vælgere og folketingsmedlemmer".

Der er intet spørgsmålstejn. De 47 protesterer også mod

- "3. at regeringen ikke forsøger at opstille et realistisk alternativ til EF, men udelukkende benytter sig af skræmmebilleder, der påpeger sandsynligheden for arbejdsløshed og økonomisk ruin, hvis vi ikke kommer ind i EF.
- 4. at regeringen har fået vedtaget en fortræffelig lov om dagpengeordning for så bagefter, at bruge den som pressionsmiddel ved folkeafstemningen. (Det er ikke hæderlig politik).

...

- Vi forventer, at du som partifælle og folketingsmand, enten du er tilhænger eller modstander, vil gøre din indflydelse gældende, så vi får udsat afgørelsen i Folketinget til efter kongressen på søndag og at du vil udvirke at vi får et objektiv grundlag for afstemningen d. 2. oktober." (Jeg har ikke rettet sproglige fejl i brevet).

"Vanskelige bureau-opgaver"

Tilhængerne havde dygtige reklamebureauer til at foreslå strategi, budskaber og målgruppe. Venstres og Konservatives kampagner blev anmeldt i "Orientering, Tidsskrift for marketing og reklame" i november 1972.

Den konservative kampagne var udarbejdet af "Weber & Sørensen Reklamebureau IS" i Aarhus. Bureauet udarbejdede en "kreativ strategi" med målgruppe, løfter og argumenter samt den kreative atmosfære. Den konservative kampagne skulle henvende sig til en familiefar i 40-årsalderen, tilhørende funktionærgruppen, borgerlig observans, ikke stærkt engageret i EF-debatten. "Føler at den er ved at blive for avanceret og indviklet at følge".

- "De sidste dages meget koncentrerede kampagne – delvis med Norges nej som baggrund – kunne give et følelsesmæssigt skred af dimensioner. For at være forberedt på alle udfald i Norgesafstemningen var udarbejdet 3 forskellige annoncer, der lå i annonchefernes pengeskabe og som kun måtte anvendes efter telefonisk henvendelse fra 1 bestemt person på bureauet", oplyste "Orientering".

Venstres kampagne blev udarbejdet af "Laura 2", som ville se bort fra de overbeviste og have VED-IKKE-vælgerne som målgruppe.

- "Den blev indkredset til at omfatte husmødre, pensionister og – generelt – husstande med lavere indkomster. Vi kaldte dem *tvivlerne*", skrev Orientering.
- "Vort ønske var at gå i *ugebladene*. Her ville vi få målgruppen bedst i tale. Få optimal dækning. Og opnå langtidsvirkning. Vi nåede det takket være den tidlige opstart", skrev Orientering.
- "Temaerne var: Social tryghed, Tryghed i jobbet, Tryghed for børnene (underforstået målgruppens børn). Og selvbestemmelse/medindflydelse".

Ugebladsannoncerne blev fulgt op i de lokale distriktsblade, reklame på busserne og "testimonials", hvor kendte og ukendte anbefalede EF.

De øvrige Ja-kampagner er ikke oplyst.

Jersilds kampagne er samlet af bureauet fem år efter folkeafstemningen og sendt til bureauets kunder. Alle oplysninger her i bogen om indrykninger er taget fra denne publikation.

Mediernes rolle ifølge Rømer

Efter folkeafstemningen skrev den senere generalsekretær for Europa-Parlamentet Harald Rømer en analyse af Vilstrups meningsmålinger (Dansk Industri, nr. 4-5, 1973), som han havde kommenteret for Politiken:

- "Ved kampagnernes slutfase ca. en måned før folkeafstemningen var den almindelige indstilling til EF stærkt delt.
- En tredjedel af vælgerne gik ind for dansk tilslutning, en tredjedel gik imod."
- "Et norsk nej ville på denne baggrund og på dette tidspunkt efter al sandsynlighed også have fået følgeskab af et dansk nej. Hvis Norge nemlig afviste EF-medlemskab, ville 43 % af de adspurgte være imod, at Danmark tilsluttede sig... og kun 36 % ville være for".
- "Efter yderligere en måneds debat og fortsatte kampagner blev den faktiske situation imidlertid, at tilhængergruppen... voksede med ca. 75 pct. med et samtidigt frafald på 5 pct."
- "Modstanderne måtte i den sidste måned notere både et frafald på ca. 25 pct. og en tilgang på ca. 25 %, altså stagnation."

Tilhængerne vandt 75 % af tvivlerne og mistede næsten ingen vælgere, mens hele 20 % af de overbeviste modstandere fra 31. august endte med at stemme Ja.

"Fire statsministre" bedste annonce

Ifølge Rømer var den bedst virkende Ja-annonce den med fire statsministre, som trods deres politiske forskelle var enige om at anbefale et Ja. Han tillagde ikke arbejdsgivernes direkte informationer til arbejderne større betydning.

- "Det almindelige indtryk af erhvervslivets stilling til EF har derimod haft betydning for næsten 40 pct. af alle vælgere", skrev han og konkluderede:

"Massemedierne har således en langt større betydning for meningsdannelsen, end mange forskere har hævdet".

"Bevægelserne i folks indstilling har ofte en tydelig sammenhæng med, hvad massemedierne reflekterer af vigtige politiske begivenheder".

Jeg tror, det var samspillet mellem mediernes nyhedsvalg, den massive Ja-kampagne og arbejdsgiverne konkrete trusler om fyringer, som gav det store sving. Ja-argumenterne spillede sammen. Nej-siden havde opgivet at tale til pungen og lod alle Ja-sidens virkemidler presse folk uden noget modspil.

Fire radikale MF'ere mod EF

Poul Overgaard Nielsen var et af de fire radikale folketingsmedlemmer, som stemte nej til EF-medlemskab. De andre var Meta Ditzel, Sven Skovmand, og Arne Stinus. Med disse fire samarbejdede vi i Radikal Ungdom særlig tæt. 23 af gruppens 27 medlemmer anbefalede et ja. En af dem, Erik Hansen fra Nordjylland, turde ikke stemme Nej for sin valgkreds. Han anbefalede siden vælgerne at stemme Nej ved senere folkeafstemninger.

Radikale Venstres landsmøde besluttede, at partiet som sådan skulle være neutralt før folkeafstemningen. Baunsgaard sagde meget elegant, at partiet var etableret, før EEC blev et politisk spørgsmål. Vi skulle ikke som parti anbefale et ja eller nej, men være det sted, hvor vælgerne kunne få alsidig oplysning om både ja og nej.

Jeg var ikke i tvivl om, at Hilmar mente det oprigtigt. Han var som Socialdemokratiets udenrigsøkonomiminister Ivar Nørgaard tilhænger af EF, fordi vi ville få problemer med afsætning af vore landbrugsprodukter, hvis Storbritannien kom med i EF med os stående udenfor. Det var det. Hverken Ivar eller Hilmar var begejstrede for EF. De frygtede konsekvenserne for landbruget ved et Nej. Deres hjerter var som de fleste danskeres i Norden.

Krag for den skjulte vision

Statsminister Jens Otto Krag var ”europæer”, men han skjulte det godt under kampagnen. Krag regnede ikke med, at han kunne få dansk tilslutning til EEC som et politisk projekt. Han frygtede til det sidste et dansk Nej fra den stemning, han mødte på møderne i sit eget parti og på arbejdspladserne.

- ”Aftenen før vi 22.1.1972 skrev under på Danmarks tiltrædelse af Romtraktaten, diskuterede vi med J.O. Krag langtidsperspektiverne for medlemskabet. Krag konkluderede, at selv om samarbejdet skulle ende i en slags Europas Forenede Stater, var det vel ikke det værste, der kunne ske, i betragtning af hvad Europa havde været igennem i første halvdel af det 20. århundrede. Det var – og er – vi enige i”, skrev de tidligere topembedsmænd, Jens Christensen og Niels Ersbøll.⁹

Det perspektiv syntes ingen af dem, at vælgerne skulle indvies i fyrre år tidligere. I Fællesmarkedets grundlov, Romtraktaten, var målet fra starten en stadig snævrere union:

- ”besluttede på at opbygge grundlaget for en union mellem de europæiske folk, som uden ophør gøres stadig snævrere”.

Sådan stod der i den oprindelige oversættelse af Romtraktaten. Den blev udgivet af Udenrigsministeriet på dansk i 1957 – inden ministeriet erstattede udtrykket Union med ’samarbejde’.

Krag garanterede vetoretten

I 1972 var EF-samarbejdet præget af Luxembourg-forligets vetoret. Vi kunne bare sige nej til alt, som vi ikke brød os om, blev det sagt. Derfor tog det sytten år at vedtage et direktiv om etableringsfrihed for arkitekter. Vetoretten blev det vigtigste diskussionsemne før folkeafstemningen.

⁹ Politiken 23. februar 2012

Statsminister Jens Otto Krag garanterede, at det var ”en betingelse for Danmarks indtræden i EF... at vi kan hindre nye beslutninger i Bruxelles, som vi ikke er enige i, ved at bevare vort veto på alle væsentlige områder”, sagde han ifølge Politiken og Aktuelt den 15. september 1971.

Den senere statsminister Poul Hartling fra Venstre fulgte trop i BT og garanterede en bekymret læserbrevsskribent og taxachauffør Erik Lauritzen fra Herlev, at

- ”vetoretten, som det fremgår af Luxembourg-forliget, kun kan ophæves, såfremt alle 10 medlemslande af et udvidet EF er enige derom”.

Forbundsstats-tilhængerne var virkeligt gået på kompromis i 1966, da de accepterede, at Frankrig fik sin vetoret. De mange *federalister* opgav ikke deres mål om at få det økonomiske samarbejde udbygget og suppleret med en politisk overbygning, en ”union”.

Fik Unions-topmøde udsat

I Danmark diskuterede vi mest økonomi. Samtidigt arbejdede unionisterne i de oprindelige medlemslande ihærdigt med at få unionen sat på dagsordenen igen. Der skulle gang i planerne gennem et særligt møde for statsministrene. Den belgiske udenrigsminister Pierre Harmel åbnede ballet med et forslag om et topmøde i marts 1972 i Luxembourg. Det var i god tid før folkeafstemningerne, så de nye lande kunne vide, hvad de gik ind til. Ganske fair og praktisk.

Det belgiske forslag indeholdt også en dagsorden, hvor det ene punkt handlede om institutionelle ændringer. Forslaget blev diskuteret på et udenrigsministtermøde i Rom den 5. november 1971. Det passede blot ikke den danske statsminister Jens Otto Krag. Ganske diskret fik han skubbet topmødet til efter folkeafstemningen. På et udenrigsministtermøde den 29. februar 1972 blev det så skubbet til 19.-20. oktober 1972 i Paris.

Mens vi diskuterede flæskepriser, deltog den danske ambassadør Finn Gundelach i Bruxelles i en lang række forberedende møder. Der forhandlede man sig til mere og mere enighed fra møde til møde om meget mere EF.¹⁰

Alle andre lande havde sagt god for topmødet på mødet i Rom den 12. september. Det kommende topmøde og dets indhold var således kendt, før vi skulle til stemmeurnerne den 2. oktober 1972. Mange i det oprindelige EF ønskede ingen udvidelse af EF med nye medlemslande uden en samtidig uddybning af samarbejdet. Udvidelse i bredden skulle altid gå hånd i hånd med udvidelse i dybden, har de samme kredse sagt hver gang, EF skulle udvides.

Mørkelagt for Folketing og vælgere

Udenrigsministeriet sørgede omhyggeligt for, at forberedelserne til ”Unions-topmødet” blev mørkelagt for Folketinget og vælgerne. Jeg har haft Folketingets EU-oplysning til at gennemgå arkivalierne. De har ikke fundet et eneste af de forberedende topmødedokumenter i Folketingets arkiver!

Udenrigsministrene gjorde status over forberedelserne den 19. juli 1972. Her planlagde de også en ny, særlig session for udenrigsministrene i Frascati ved Rom den 12. september 1972. Det hollandske formandskab forberedte mødet grundigt og pressede forgæves på med øjeblikkelige ændringer af Europa-Parlamentets og Kommissionens magt. Dette møde fandt også vej til den danske presse¹¹.

10 Udenrigsministrene mødtes den 20. marts, 24. april, 26-27. maj, 26. juni, 19. juli 1972 med topmødet som et vigtigt diskussionspunkt. Det store forberedende møde fandt sted i Frascati i Rom den 12. september 1972. Frankrig og Holland havde hver deres forbehold over for topmødets indkaldelse. Disse forbehold blev hævet den 15. september 1972, meddelte den hollandske ambassadør den 15. september 1972.

11 ”De Ti efter mødet i Rom: Er enige om EF-topmødet”, skrev Politiken den 13. september 1972.

Udenrigsministrene fra de gamle og måske kommende medlemslande blev enige om at etablere en Europæisk Monetær Fond. Den skulle imødegå valutauro og stabilisere valutamarkederne.

- ”Fonden vil give os større ro på det valutamæssige område”, citerede Politiken handelsminister Erling Jensen.

Det lød ganske uskyldigt og sympatisk. Ministrene drøftede et 23- sideres papir, som var forberedt af en såkaldt ”ad-hoc-komite”. Der var stadig nogle ”skarpe parenteser” omkring sætninger, som der ikke var fuld enighed omkring.

For eksempel indeholdt udkastet vidtgående tanker om ”en europæisk regering udstyret med dets egne magtbeføjelser og kontrolleret af et direkte valgt parlament”. Disse planer fandt vej til den daglige, uafhængige nyhedsbulletin ”agence europe”.

Det fremragende nyhedsbrev blev imidlertid ikke læst og anvendt i Danmark. Jeg læste det heller ikke selv dengang, men fandt dog tre vigtige udgaver fra den 11. - 14. september i mit arkiv. ”agence europe” skrev meget detaljeret om forberedelserne til det kommende topmøde.

Jeg havde understreget de skrappeste ting, men vi har formentlig først fået disse fotokopier i slutningen af september. Ellers ville jeg have brugt dem før. Det gav ikke engang omtale i den danske presse, da ”agence europe” den 11. september 1972 direkte nævnte, at de skandinaviske regeringer fik trukket målet om den fælles regering ud af udkastet til erklæringen fra det kommende topmøde.

Fjernede forbehold mod fælles udenrigspolitik

Under mødet i Rom den 12. september fjernede Danmark til gengæld sit forbehold mod et fælles udenrigspolitisk sekretariat. Der blev dermed fuldstændig enighed om at påbegynde en fælles udenrigspolitik med fire årlige møder og et fælles sekretariat. Det kom heller ikke til at præge debatten i Danmark.

På de lukkede møder forsøgte Danmark at sikre, at det udenrigspolitiske sekretariat blev fuldstændigt adskilt fra de fælles institutioner. Frankrig arbejdede for at få sekretariatet i Paris. Uenigheden om formen fik landene til at udsætte den endelige beslutning om sekretariatet.

Der opnåedes enighed om, at udenrigsministrene fremover skulle mødes fire gange om året i stedet for to. Senest den 30. juni 1973 skulle der så udarbejdes en ny rapport om udenrigspolitikens fremtid, som kunne sætte kimen til det fælles udenrigsministerium på skinner.

Mens denne beslutning blev forberedt, stod Socialdemokratiets ordfører Poul Dalsager på Folketingets talerstol og forsikrede offentligheden om, at der ikke ville blive nogen fælles udenrigspolitik i EF. Jens Otto Krag havde også garanteret mod en fælles udenrigspolitik. Det skete i en udtalelse til Socialdemokratiets Informationstjeneste i december 1971:

- ”Der er ikke tale om at gå ind i et politisk fællesskab, der skal føre en fælles europæisk udenrigspolitik”, erklærede statsministeren.

Landene blev også enige om at udvide samarbejdet til nye emner ved at anvende Romtraktatens ”gummiparagraf” 235 til det yderste. Man ville: ”use as widely as possible”, kom det til at stå i den endeligt vedtagne tekst i god overensstemmelse med de forberedende udkast.

På mødet i Rom 12. september var enigheden om det kommende topmøde så omfattende, at den franske præsident Georges Pompidou den 15. september 1972 kunne sende en invitation til sine statsministerkolleger om at deltage i et topmøde i Paris den 19.-20. oktober.

Hvad havde de i skuffen? Hvordan skulle EF-samarbejdet udbygges? Og hvorfor skulle vi ikke diskutere det før folkeafstemningen i Danmark?

Rom-papiret

I Folkebevægelsen mod EF og hos EF-modstandernes Pressetjeneste havde vi ikke hæftet os ved det kommende Unionstopmøde. Folketinget var ikke blevet ordentligt informeret. Aviserne skrev ikke om de vidtgående planer. Den 27. september 1972 dukkede en venlig, yngre nordmand op på vores kontor. Han forærede mig et fortroligt udkast til topmødets vedtagelser. Jeg troede ikke mine egne øjne, da jeg læste det. Jeg anså det straks for at være den bombe, der kunne få EF på dagsordenen som et politisk projekt.

Vi fik fluks fat i fire franskkyndige studerende og fik dem til at oversætte teksten til dansk fra vores fransksprogede udkast. Vi nåede også at forhåndsorientere nogle venligtsindede journalister, Morten Sørensen fra dagbladet Information og Poul-Ove Kühnel og Sverre Bernhard fra Ekstra Bladet. Vi lod teksten trykke med et lille forklarende forord, som jeg skrev.

Pjecen lå klar til pressen næste dags morgen som en lille indbundet sag med brunt omslag og hæfteklammer.

Pressemøde med få danske journalister

Torsdag den 28. september 1972 holdt Folkebevægelsen så pressekonference i Ingeniørforeningens bygning overfor Folketinget, Ved Stranden. Her fremlagde vi et af arbejdsdokumenterne til topmødet om den erklæring, der skulle udsendes fra mødet i Paris kun to uger efter afstemningen.

Der var masse af mikrofoner og TV-lys. Det lille lokale var overfyldt med pressefolk, ærgerligt nok bare næsten ingen danske, bortset fra Ekstra Bladet, Danmarks Radios medarbejder Vagn Jensen og kommunistavisen Land og Folk. Vi serverede ellers en lækkerbissen, bragt til Danmark med kurér. Papiret havde den fine franske titel: "Aide-mémoire pour faciliter les travaux du Comité ad hoc, établi par son Président". Eller på dansk:

- "Notat fra den særlige arbejdsgruppes formand til at lette gruppens arbejde".

Vi kaldte det for Rom-papiret, fordi det skulle behandles af udenrigsministrene på et møde i Rom den 12. september. Dokumentet var dateret i Bruxelles den 31. august 1972 og indeholdt meget af det, vi modstandere frygtede. Nu havde vi beviset.

Blev hurtigt dementeret

Memorandummet var udarbejdet af den hollandske rådsformand E. M. J. A. Sassen, som han altid omtaltes i papirerne. Markedsminister Ivar Nørgaard måtte lægge navn til et øjeblikkeligt dementi:

- "Efter dette dokumentets fremkomst er det imidlertid i drøftelserne mellem de faste repræsentanter konstateret, at der ikke er enighed mellem EF-landene om mange af f.eks. de i det hollandske notat indeholdte synspunkter".
- "I det foreliggende tilfælde er der tale om et mere end en måned gammelt dokument, der hidrører fra et medlemsland, og som for længst er overhalet af senere begivenheder", sagde dementiet.

Ivar Nørgaard dementerede ikke vores offentliggørelse af papiret, men tog i stedet udgangspunkt i Sverre Bernhards artikel i Ekstra Bladet den 29. september 1972:

- ”Hemmeligt notat: SOCIALPOLITIKKEN SKAL EF-UNIFORMERES”

Ekstra Bladet citerede den del i arbejdspapiret, som talte mest til deres læsere. Svenn Bernhard skrev fejlagtigt, men ligegyldigt, at forslaget var udarbejdet af Kommissionen. Nørgaards dementi var således ikke ukorrekt, men det skjulte alt det, som der var enighed om. Det var rigtigt, at dokumentet var overhalet af andre dokumenter. Men de var ikke mindre vidtgående. De var meget skrappere.

På det sociale og arbejdsmarkedsmæssige område omfattede den endelige erklæring for eksempel også et forslag om et europæisk handlingsprogram på det sociale og arbejdsmarkedsmæssige område inden 1974.

Fælles overenskomster

Det skulle også omfatte indgåelse af fælles europæiske, kollektive overenskomster og et program for forbrugerbeskyttelse. ”Den europæiske regering” var ikke med i vores papir. Det mål var i mellemtiden både kommet ind og ud igen.

Tommy Østerlund behandlede ”det hemmelige dokument” indgående i dagbladet Information. Den 30. september 1972 oplyste han, at Jens Maigaard i Folketinget forgæves havde bedt om at få udleveret de forskellige forslag til topmødet. En vigtig forskel mellem arbejdspapiret og den endelige topmøde-erklæring var et forslag om fastsættelse af en dato for indførelse af direkte valg til Europa-Parlamentet.

Ivar Nørgaard foreslog ifølge Udenrigsministeriets Nyhedsoversigt 13. september 1972, at man kunne bede Europa-Parlamentet selv komme med forslag til, hvad der skulle ske.

- ”Vi ved f.eks. ikke i øjeblikket, om det vil være fornuftigt med direkte valg af medlemmerne”, sagde Ivar Nørgaard til Nyhedsoversigten.

Dermed blev det vigtige unionsskridt elegant skubbet til efter folkeafstemningen. Ivar Nørgaard kunne bevare sin modstand mod en direkte valgt forsamling lidt endnu og håbe på nye allierede.

Direkte EU-valg udsat

Danmark og Norge fik beslutningen om direkte valg ændret til, at man ville anmode Europa-Parlamentet om at lave et nyt udkast om direkte valg til Parlamentet, som Rådet så senere kunne beslutte. Med denne ændring på mødet 12. september kunne man vente med at tage stilling, til danskerne havde givet deres Ja. Før folkeafstemningen sagde f.eks. den konservative ordfører, Ib Stetter:

- ”Der skal ske meget, inden vi når så langt. Vi kan have visioner om det, og det er vældig interessant, hvad der skal ske om 25, 30 eller 50 år. Men foreløbig er det et samarbejde mellem suveræne nationer, og her vil det nationale parlament altid sejre i en konflikt”, havde Stetter sagt under Folketingets forhandlinger før folkeafstemningen¹².

På topmødet i Paris var der et langt slagsmål om direkte valg, så mødet på anden dagen først sluttede en halv time over midnat. Frankrig tøvede med at fastsætte en dato. I stedet blev man enige om at give Europa-Parlamentet lidt mere at sige, uanset hvornår traktatens målsætning om direkte valg måtte blive indfriet.

¹² Folketingstidende 1971/72, spalte 7355.

Union inden 1980

Punktet om de direkte valg kunne således ikke begrunde regeringens dementi. Der var én vigtig ændring mellem Rom-papiret og den endelige vedtagelse. I topmøde-erklæringen blev det fastslået, at EU skulle udbygges til en egentlig Union inden 1980. Det stod ikke i det udkast, vi offentliggjorde. Anker Jørgensen blev først indviet i det efter folkeafstemningen. Det var et belgisk forslag.

- I løbet af sommeren var der mange vidtgående forslag. Man lagde op til et stort møde, hvor alt skulle peppes op. Derfor fik Krag mødet udsat, fortalte departementschef Jens Christensen til denne bog.

Der fandtes både ældre og nyere udgaver af Rom-papiret. Sådanne forberedende tekster ændres hele tiden, lærte jeg. Men det vigtigste indhold, som vi beskrev før afstemningen, dukkede altså også op i den endelige topmødevedtagelse fra topmødet i Paris den 19.-20. oktober 1972.

Overskrifterne, strukturen og hovedparten af indholdet var ens. Forældelsen lå mest i, at topmødepapiret skærpede målet ved at sætte fy-ordet ”Union” på dagsordenen, og så inden otte år!

Jeg fik udkastet fra en norsk kurér, måske som en gave fra den da tidligere norske statsminister Per Borten. Han var blevet en god ven under møderne i Nordisk Råd. Som formand for Senterpartiet kæmpede han for de norske udkantsområder. I Radikal Ungdom virkede vi tilsvarende for de danske. Vi var begge stærke decentralister.

Den 20. oktober blev topmødeerklæringen offentlig:

- ”Medlemslandene i Fællesskabet, der er drivkraften i den europæiske opbygning, bekræfter deres hensigt om inden dette tiårs udløb at omdanne deres samlede indbyrdes forbindelser til en europæisk union”, hed det i punkt 7.

Der skulle også udarbejdes en særlig Unionsrapport inden udgangen af 1975. Unionstoget startede. Nu skulle EF omdannes til en egentlig ”Union” med fælles penge og fælles politikker på en række nye områder, og det skulle alt sammen ske inden 1980, besluttede statsministrene optimistisk.

Anker, hvordan kunne du

Anker Jørgensen havde accepteret den nye Unionsmålsætning ”ved et teselskab, hvor han havde været alene uden oversætter eller rådgivere”, har Jens Christensen forklaret i ”Berettet for eftertiden”:

- Jens Christensen sagde:
- ”Anker, hvordan kunne du?”

Hertil svarede Anker:

- ”Der er så mange slags unioner, såsom skakunionen og boldspilunionen. Det er da ligegyldigt”.

”Ja lad os nu se”, sagde jeg. Men Anker fik ret. Der var ingen, der nogensinde bebrejdede ham, at vi startede det der,” skriver Jens Christensen.

Det er nu ikke rigtigt, at der ikke var nogen, der protesterede mod Unionsudtrykket i 1972. Det gjorde vi i høj grad i Folkebevægelsen. Til denne bog beretter Jens Christensen, at han mødtes for at diskutere kommunikeet og protesterede mod en formulering om Union inden 1980. Davignon fik mødet afbrudt og fortalte Jens Christensen, at Anker havde accepteret teksten på et

formøde med Davignon kl. tre. Det bekræftede Anker over for Jens, som så ikke kunne gøre noget. Han foretrak selv ordet "Fællesskab".

Union fyordet i dansk EF-debat

Jens Christensen kritiserede senere Gunnar Riberholdt for som dansk forhandler at have accepteret Unions-udtrykket i Maastricht-traktaten. Han anser det for grunden til, at folkeafstemningen blev tabt. "Union" forblev et fyord i den danske EF-debat. Jeg er enig med Jens Christensen i, at det formentlig førte til det danske nej til Maastricht-traktatens Union ved en folkeafstemning den 2. juni 1992. Der ville have været oprør, hvis Paris-erklæringen i 1972 var blevet underskrevet af Jens Otto Krag. Anker blev hurtigt tilgivet, fordi han boede jævnt og levede som folk flest. Han gik ind i folk med træsko på, som man siger.

Det gjorde han også til det fine topmøde i Paris. Anker sagde du og brugte fornavn til alle sine kolleger i de fornemme mødelokaler. Tolkene oversatte til de sædvanlige tiltaleformer og sagde Hr. Bundeskanzler, når Anker havde sagt Willy, og Monsieur le President, når Anker havde henvendt sig til Georges (Pompidou).

- Willy Brandt morede sig kosteligt, har den senere generalsekretær for Ministerrådet, Niels Ersbøll, berettet.

Formuleringen om omdannelsen af EF til en Union ville næppe være blevet accepteret af Ivar Nørgaard. Ivar måtte melde afbud til Paris-topmødet, fordi hans daværende kone lå for døden. De havde været på restaurant. Hun fik noget kød galt i halsen og gik ud på dametoiletet.

Kødstykke fik historisk betydning

Da hun ikke kom tilbage, måtte Ivar ud at se, hvad der var sket. Hun var halvvejs kvalt. Efter ti dage døde hun. Det stykke kød blev grunden til, at Danmark accepterede EF's omdannelse til en Union inden 1980.

På pressemødet efter topmødet i Paris spurgte de danske journalister, hvem der skulle være Danmarks første kommissær.

- Det skal jeg, sagde en fuld Per Hækkerup fra salen.
- Det skal du ikke. Det skal Finn Gundelach, afbrød Anker.

I militærflyveren hjem satte Anker sig ved siden af Per Hækkerup og sagde så højt, at alle i flyet kunne høre det:

- Hvis du ikke er ædru under møderne, ryger du ud af regeringen.

Per havde allerede været i Bruxelles og udset sig en lejlighed. I stedet blev han budgetminister og Ankers nærmeste medarbejder og sparringspartner i regeringen. Per havde politisk næse. Anker var ny.

Sport at offentliggøre fortrolige papirer

Rom-papiret i 1972 var første gang, jeg offentliggjorde et fortroligt forhandlingsdokument. Det blev ikke sidste gang. Det blev for mig en meget yndet sport at offentliggøre dokumenter, som regeringen skjulte for Folketinget – og dermed for vælgerne.

Udenrigsministeriet udbredte siden det rygte, at jeg *stjal* papirerne fra tolkeboksene. Der havde

jeg slet ikke adgang. Jeg fik dem heller ikke fra danske embedsmænd eller ministre, kan jeg godt røbe i dag. Der var dog enkelte undtagelser, tak.

Jeg fik dem sjældent fra en enkelt kilde, men fra mange, forskellige, gode kilder. Som regel statsministre, udenrigsministre, topembedsmænd eller journalister. *Aldrig* fra tolke, sekretærer eller andre underordnede.

De respekterede faktisk altid fortroligheden i deres arbejde. Jeg opfordrede dem aldrig til at gøre noget, som kunne være fyringsgrund. Jeg spurgte altid dem, der var autoriserede til at udlevere dokumenter til en journalist eller et parlamentsmedlem.

Per Borten har aldrig røbet, om papiret kom fra ham. Han havde dog et motiv, fordi han ledede "Senterpartiet", som var stærkt imod Norges medlemskab af EF. Jeg formoder, han gerne ville hjælpe os med denne godbid og brugte et menneske som kurér i stedet for andre kanaler, som kunne have afsløret ham.

Papiret kom på et tørt sted, for vi kunne slet ikke få danskerne til at tage stilling til sigtet med de europæiske unionsplaner, før folkeafstemningen. Magtens repræsentanter bestred de politiske mål med EF. Pressen efterprøvede ikke deres påstande. Efterprøvelse af offentlige udsagn er ellers den ideelle rolle for den såkaldt fjerde statsmagt, den uafhængige presse, som medierne også rent faktisk udfører på mange områder i dag.

Topmøde i Paris 1972

Dagen efter folkeafstemningen meddelte statsminister Jens Otto Krag sin afgang og kun seksten dage efter folkeafstemningen, den 18. oktober 1972, landede den nye statsminister Anker Jørgensen med sit store følge i Orly-lufthavnen i Paris.

Jeg var også rejst til den franske hovedstad med nogle studentervenner og sendte en rapport hjem til dagbladet "Demokraten" fra Hotel Namur. I mit følgebrev til redaktionschef Erik Sander skrev jeg:

- "Hermed en lille reportage fra Paris. Check lige, om der er kommet oplysninger hjemme om topmødet. Da jeg sidst talte med Maigaard, havde end ikke Folketingets markedsudvalg fået klar besked om topmødet".

Min håndskrevne reportage startede:

- "Vor nye statsminister, Anker Jørgensen, kastes ud i en hård prøve, når han de kommende dage skal lede den danske delegation ved topmødet i Paris. I eftermiddag ankommer de ni EF-landes regeringschefer tillige med et større opbud af fagministre, embedsmænd og journalister. Den danske delegation ankommer til Orly-lufthavnen kl. 16.30 og indlogeres på skatteydernes regning i det mondæne Hotel George V i Paris' hjerte – kun få hundrede skridt fra Triumfbuen.
- Delegationen består af statsminister Anker Jørgensen, udenrigsminister K.B. Andersen, økonomiminister Per Hækkerup og markedsminister Ivar Nørgaard samt et hav af topembedsmænd med departementschef Eigil Jørgensen og ambassadørerne Finn Gundelach og Jens Christensen i spidsen."

Jeg skrev også, at Anker Jørgensen skulle mødes privat med Willy Brandt. Den tyske forbunds-kansler fik EEC til at skinne i Norden. I 1970 lå Brandt på knæ i Warszawa og nedlagde en krans for krigens ofre. Han repræsenterede afspændingen mellem øst og vest. Willy Brandt var en stor lysende stjerne for os, selv om den amerikanske præsident Nixon ifølge offentliggjorte samtaler i Det hvide Hus kaldte Brandt for en "nar".

- ”Efter hvad Demokraten erfarer, mødes de kl. 21.15 i Willy Brandts suite på Hotel Bristol. Det er første gang, Anker Jørgensen møder Willy Brandt i sin egenskab af regeringsleder. De har meget at snakke sammen om, eftersom den danske stribe af forbehold over for fællesmarkedets videre udbygning kolliderer med Willy Brandts og den netop afsluttede socialdemokratiske partidags ønsker om en politisk og økonomisk union”, skrev jeg.
- ”Alle arbejdsrapporter til topmøder er efter EF-skik fortrolige. Den danske befolkning kan således først få klar besked om topmødets indhold, når beslutningerne er taget. Da Demokraten i dag henvendte sig på den danske ambassade i Paris, fik vi samme besked. Arbejdsrapporterne og de danske taler befinder sig i Udenrigsministeriet i København. Hverken befolkningen eller Folketinget inddrages i debatten forud for det historiske topmøde, der skal træffe en række vigtige beslutninger om fællesmarkedets fremtidige udvikling. Det er de nye vilkår for dansk politik,” rapporterede jeg med denne afslutning:
- ”Hvis de øvrige EF-lande vil gennemføre ”Rom-papirets” anbefalinger, kan vi forvente en stribe danske vetoer, fordi anbefalingerne på næsten alle områder går ud over de hidtidige danske forudsætninger for EF-medlemskab. Arbejdsmændenes stærke formand får en hård debut i Paris. De kommende dage vil vise, om Anker Jørgensen kan stå fast på de danske krav”, skrev jeg.

Regeringen vidste alt, jeg beklager

Jeg har haft adgang til at se en række dokumenter i Rigsarkivet i forbindelse med skrivningen af disse erindringer. Udenrigsministeriet har dog lukket for en række dokumenter, jeg burde have haft adgang til. Heldigvis har jeg kunnet se meget mere i Bruxelles. Jeg har gennemgået topmødeforberedelser for udenrigsministrene, herunder referater af møderne i EF's ”hemmelige regering”, Coreper. Jeg har læst samtlige indlæg i debatten på topmødet i Paris.

Regeringen var helt bevidst om, at der var farlige forslag på vej før folkeafstemningen. Jeg tog fejl, da jeg efter VI ANKLAGE annoncen skrev, at ministrene næppe udtalte sig mod bedre vidende. Embedsmænd blev ligefrem instrueret i at sikre, at der kom mindst mulig omtale af en række vidtgående forslag, som blev diskuteret før og på Paris-topmødet.

Instruks: Mindst mulig omtale

I en fortrolig instruks¹³ til de danske topmøde-forhandlere fra 1. september 1972 hed det således, med min fremhævelse:

- ”at der for så vidt angår dagsordenspunktet ”en styrkelse af institutionerne og politisk fremskridt” ikke træffes beslutning om ændring af institutionerne og disses kompetencefordeling samtidig med ef's udvidelse. **omtalen af disse spørgsmål bør efter regeringens opfattelse begrænses mest muligt.** dog har man ikke noget imod i effektivitetsmæssig henseende begrundede procedureforslag, som der er enighed om, og som ikke kræver traktatmæssige ændringer”.

Der fulgte så en prioritering af forslagene i et dansk memorandum fra 7. juli 1972. De forskellige medlemslande havde lavet forslag til beslutninger. De findes i Udenrigsministeriets arkiv, men blev heller ikke forelagt Folketinget. Her kan man f.eks. læse et femsidet fransk fortroligt stemplet, men udateret, memorandum, som blandt meget andet foreslår en udvidet anvendelse af art. 235 til at udbygge EF-samarbejdet.

13 M.jn.nr. 198.a.17/a, telex til den danske EF-ambassade i Bruxelles 1. september 1972

I en indberetning fra danske og norske diplomaters samtaler med det franske formandskab fra 8. september 1972 taltes om "ikke hjælpsomme" og "delikate spørgsmål" og et fælles udenrigspolitisk sekretariat. De delikate spørgsmål blev Folketinget og vælgerne *ikke* indviet i.

Danmark presset i Rom

Gundelach var Danmarks EU-ambassadør og ansvarlig for forberedelsen af topmødet med Jens Christensen som ansvarlig i København. De to topembedsmænd informerede løbende regeringen. Ministrenes særlige EU-udvalg modtog for eksempel en skriftlig briefing om forhandlingerne. Den var stemplet "FORTROLIGT" og fortalte meget direkte, at Danmark var presset i forhandlingerne i Rom den 12. september.

- "Der var enighed om ikke at foretage traktatmæssige ændringer samtidig med EF's udvidelse, og de tidligere fremsatte mest vidtgående forslag på det institutionelle område var trukket tilbage", stod der beroligende.

De var *ikke* trukket tilbage, men blot udsat. De blev senere vedtaget.

- "På det institutionelle område er der stort set kun i effektivitetsmæssige hensyn begrundede forslag tilbage", hed det videre.

Det var ønsketænkning, måske til beroligelse af Ivar Nørgaard. I en samtidig fortrolig indberetning fra den danske EF-ambassadør Finn Gundelach fra 8. september 1972:

- "gruppen vedrørende institutionelle, politiske og generelle spørgsmål var, som jeg gentagne gange havde haft anledning til at understrege i gruppen, overordentlig besværlige for den danske regering i almindelighed, men særdeles i den foreliggende situation", skrev ambassadøren¹⁴.

Ja, der skulle være folkeafstemning 2-3 uger efter. Situationen var besværlig, hvis Danmark ville starte medlemskabet ved at være alene mod næsten alle andres ønsker.

Der kom også en dato for det næste store spring. De forskellige institutioner fik til opgave at skrive rapporter om, hvordan institutionerne kunne udbygges og forstærkes. Den belgiske statsminister foreslog, det skulle være inden 31. december 1973. Kompromiset blev inden 1975.

Anker accepterer Union

På topmødets anden dag var Anker Jørgensen kort og præcis mellem alenlange taler:

- "Min regering er parat til parallelt med udviklingen af det fremtidige samarbejde at diskutere institutionelle ændringer", erklærede han frejdigt.

Det ville have overrasket de danske vælgere, hvis de ellers havde fået det refereret. Anker holdt talen på dansk. Den har jeg ikke. Jeg har selv oversat til dansk fra den franske version, de andre deltagere i mødet fik i deres høretelefon. Hvis de ellers lyttede til den lille mand fra det nye land, vores alle sammens "Jern-Anker"¹⁵.

Arbejdsmanden Anker tog uforfærdet ordet på topmødet mange gange blandt de fine statsministre og den endnu finere franske præsident. Den belgiske statsminister troede, Anker var dansk udenrigsminister. Anker Jørgensen gav tilsagn om dansk deltagelse i en fælles europæisk regering

¹⁴ EF-missionen i bryssel, mistel 1112 af 8.9. 1972 kl. 16.38, J.nr. 108.q.3

¹⁵ Dossier concernant la conférence des chefs..., Paris, 19 et 21.10.1972. Textes d, i, ni et en

med en Europa-minister fra hvert land. Han kaldte det ikke en europæisk regering. Men når en minister fra hvert land mødes regelmæssigt i Bruxelles, er de vel en slags europæisk regering. Og det var det, som flere toneangivende lande ønskede.

Den franske udenrigsminister Maurice Schuman ville dog gerne selv kunne deltage i møder i Bruxelles og sende en juniorminister til de mindre vigtige. Derved blev det. Hvert land bestemmer stadig selv, hvem de sender til de forskellige ministerrådsmøder i Bruxelles og Luxembourg.

Anker sagde også, at vi endnu ikke var interesserede i direkte valg til Europa-Parlamentet. Som nye medlemmer ville vi gerne se tiden lidt an.

Da den franske præsident Pompidou skulle konkludere anden dagens drøftelser, accepterede Anker umiddelbart det belgiske forslag om at omdanne de indbyrdes forbindelser til en Union inden 1980. Han ville dog indføje, at man skulle ”forsøge”, (*tenter de* på fransk), og fik alle andre lande imod sig. Det var alle andre mod Anker.

Formanden gjorde flere forsøg på at finde nye ord. Til sidst foreslog den italienske premierminister Andreotti den endelige formulering, som endte med at komme med i erklæringen fra mødet, her i engelsk oversættelse:

- “The Heads of States and Government have assigned themselves the key objective of converting, before the end of this decade and in absolute conformity with the signed Treaties, all the relationships between Member States into a European Union. They are therefore asking the Community Institutions to prepare before the end of 1975 a report to be submitted to a further Summit Conference”.

Rapporterne fra de forskellige institutioner om den europæiske Union fulgte planmæssigt. De nye politikker blev sat i søen med anvendelse af gummiparagraffen. De store spring frem blev dog forsinkede af oliekrisen. Den dukkede op uden plan i 1973.

EF-modstandernes Pressetjeneste

Sven Skovmand var blevet leder af ”EF-modstandernes Pressetjeneste” før folkeafstemningen i 1972. Vi havde til huse hos et venligtsindet arkitektfirma Ved Stranden 16, med fornem udsigt til Folketinget. Vi boede i en lejlighed ovenover Morten Jersilds reklamebureau og det københavnske natværtshus, ”Lauritz Betjent”.

Efter endt arbejdstid kunne vi gå nogle få skridt ned ad trappen og møde den kendte digter Jens August Schade, meget ofte med en af sine muser om natten, oftest mere munter end ædru. Det var også en festlig tid med fuld beskæftigelse og fremgang. Sven fik mig tilknyttet pressetjenesten som ulønnet aktivist. Folkebevægelsens senere landssekretær, Annemarie Jørgensen arbejdede der også.

Vi udsendte referater af modstandernes taler. Vi udsendte interviews med udenlandske politikere, som jeg talte med. Vi fremlagde dokumentation for det, vi ikke kunne lide ved EF. Og vi fremsendte tilmed sjove tegninger til vederlagsfri afbenyttelse af Franz Fücksel, Hans Qvist og andre satiriske tegnere.

Vi holdt også pressekonferencer, til sidst hver eneste dag i ”Domus Technica”, Ingeniørforeningens bygning, to huse fra vores domicil. På pressemøderne vrimlede det med journalister. De fleste kom langvejs fra. Ikke fra Fyn og Jylland, men fra udlandet. De danske EF-modstanderes synspunkter vakte tilsyneladende større interesse blandt læserne af Washington Post. Det havde jeg lidt svært ved at forstå, for jeg troede Danmark var et lille fint demokrati, hvor alle kunne komme ligeligt til orde.

Vi arbejdede i døgndrift op til 1972-folkeafstemningen med at samle dokumentation til artik-

ler og annoncer. Vi gjorde vel en lille forskel, men var ikke til megen nytte, fordi medierne undervejs lukkede i for Nej-siden.

Tilhængerne budskaber stod ikke bare i de betalte annoncer. De omgav annoncerne. Den positive omtale af EF og den negative omtale af konsekvenserne ved at stå uden for startede med store overskrifter på avisernes forsider og dominerede radio og TV.

En dag fik vi installeret en ”telex” i et særligt rum lige over Lauritz Betjent, så vi kunne modtage og sende telegrammer. Det var før opfindelsen af fax og e-mail. Vi lånte den store maskine af ”vores rige onkel”, direktør Johannes Jensen fra UNO-X.

Vi vidste for lidt

Vi kendte ikke meget til EEC, da vi begyndte arbejdet. Vi kendte ikke engang den daglige nyhedsbulletin fra ”agence europe”, da vi havde tabt afstemningen den 2. oktober 1972.

Vores videns-grundlag var beskedent, men vi havde læst Fællesmarkedets grundlov, Romtraktaten, Davignon-rapporten om udenrigs- og sikkerhedspolitisk samarbejde, Colonna-rapporten om fælles industripolitik og Werner-rapporten om en økonomisk-monetær union med fælles EU-penge – forløberen for ØMU’en med de fælles Euroer.

Disse rapporter og ordudvekslingerne under forhandlingerne var nok til at gennemskue og afvise tilhængerne primitive anprisning af EEC som et rent økonomisk foretagende, der blot ville give danske landmænd højere betaling for vores landbrugseksport.

EEC var ikke et Røde Kors indrettet til specielt at gavne os med afsætning af bacon og smør. EEC var først og fremmest et politisk projekt, som sigtede mod at omdanne landenes indbyrdes forbindelser til en Union. Målet blev blot holdt godt skjult for Folketinget og de danske vælgere. Mest troværdigt af markedsminister Ivar Nørgaard, fordi han ikke ønskede den politiske union, stod fast på vetoretten og bekæmpede Unionen til sin død.

Mindst pålideligt af Jens Otto Krag, fordi han ønskede Unionen, men vurderede, at han kun kunne få opfyldt sin vision om Europas Forenede Stater ved at fortie målet over for vælgerne.

Et vendepunkt i mit liv

Dagene i september 1972 blev et vendepunkt i mit liv. Arrene sidder dybt i sjælen, som et evigheds sår, der ikke ville heles. Mit problem var ikke, at vi havnede i EF, men at vi gjorde det uærligt og halvhjertet.

– Det skal gå ærligt til, blev mit livs motto.

Dengang var jeg faktisk ikke selv så meget modstander, at det gjorde noget. Hvis det blev et Ja, måtte vi være med til at reformere EEC og gøre det mere demokratisk ved at give større indflydelse til Europa-Parlamentet, sagde jeg dengang. Jeg havde en afslappet holdning til EEC, som jeg kendte ganske godt fra mine studier i statskundskab. De unge radikale var mest imod, men ikke lige så meget som ”de fæle nationalister” i SF og DKP.

Meningsmålingerne viste stigende tvivl. Debatten blev mere hidsig. Det var meget svært at få en ærlig debat mellem tilhængere og modstandere af EEC som et politisk projekt.

En ærlig tilhænger

Jeg mindes dog et debatmøde med den senere amtsborgmester i Sønderjylland og formand for Amtsrådsforeningen, Kresten Philipsen. Han var VU ‘er og passede gården for sin far, der havde været boligminister for Hilmar Baunsgaard.

På et vælgermøde i Skærbæk sagde Kresten Philipsen ærligt til forsamlingen, at man ikke skulle stemme ja af hensyn til landbruget. Han ønskede et Ja af politiske grunde, sagde han i byen ved Vesterhavet, som laver gode sønderjyske spegepølser og kålpølser – med kød i. Det lokale slagteri ville tjene på EF-medlemskabet. Den gevinst var bare ikke stor nok til at blive Krestens argument for at stemme Ja.

Det måtte jeg respektere. Han var den første, jeg mødte af den slags, jeg senere har kaldt for ærlige tilhængere, folk som går ind for Den Europæiske Union som et politisk projekt og ikke skjuler Traktaternes formål.

Vi kan så være enige om at beskrive EU, men uenige om retningen. Det kan give en fair debat og en god dialog, mens bagatellisering og fornægtelse skaber traumer og handlingslammelse, som det er svært at komme fri af igen. For mig førte forførelsen, pressens censur og Baunsgaards løftebrud til et brud med hele mit liv i Radikal Ungdom og Radikale Venstre.

Radikal Ungdoms Nej-kampagne

Radikal Ungdom førte sin egen kampagne for et nej. Vi solgte tusindvis af badges og selvkløbere med påskriften "Nej til EEC". Det er nok ikke det mest geniale slogan, jeg har fundet på i mit liv. Et Nej er ikke et argument. Man kan ikke sige nej til sin nabo. Man kan derimod have et andet forhold til naboen end en plads i hans bolig.

Jeg forestillede mig dengang Danmark og de øvrige nordiske lande i et frihandelssamarbejde med "EEC". Vi skulle have nogenlunde samme forhold til EEC, som Canada havde til USA. En god nabo, men altså naboskab, og ikke deltagelse i det samme kollektiv.

Salget af Nej-mærkerne og badgene gik strygende og var vores hovedindtægtskilde i Radikal Ungdom det år. Jeg havde som ulønnet formand overtaget et fallitbo og gennemførte en gældssanering af Radikal Ungdom sammen med den radikale advokat og senere boligminister Per Gudme.

Hele vores partitilskud gik nu til kreditorerne, og vi måtte selv duplikere vore brochurer. Jeg skrev teksterne med skrivemaskine på en stencil og trykte dem selv på en sværte-duplikator på Børglum-kollegiet i Risskov.

Mit livs første bog

I marts 1972 udsendte vi en bog med annoncer fra radikale forretningsdrivende for at muliggøre udgivelsen.

Før folkeafstemningen arrangerede vi også busturné i en lille bus, et såkaldt folkevognsrugbrød. Jeg husker særligt en regnvejrsdag på Hornbæk havn. Den nye landsformand Finn Ellegaard, Notats senere forretningsfører og min livslange ven, og jeg selv, den netop afgående landsformand, opfordrede vælgerne til at stemme Nej.

På havnen i Hornbæk mødte vi en dame, som sagde, hun ville stemme Nej, for hun ville ikke i klub med tyrkerne. Jeg gjorde opmærksom på, at Tyrkiet ikke var medlem af EEC. Vi ville ikke samle stemmer på snyd. På det tidspunkt forudså jeg ikke, at Tyrkiet en dag ville forhandle medlemskab af EU.

Modstanden mod EF-medlemskab var sammensat. Jeg redigerede en bog med 40 bidragydere. "JA/NEJ EEC?" udkom i marts 1972 og var min første af nu 70 bøger om EU. Den var ved at tage livet af mig, fordi ikke alle mennesker overholder afleveringsfrister lige så punktligt, som jeg gør det. I forordet skrev jeg:

- "Radikal Ungdom siger ja til internationalt fællesskab og nej til fællesmarkedet... De unge radikale er internationalister, men vi mener vejen må gå gennem et forenet Norden og en serie

europæiske konferencer, hvor alle lande deltager... det er et perspektiv, der må uddybes op til folkeafstemningen... så vi undgår at blive slået i hartkorn med de reaktionære nationalistiske kredse omkring Danmarks kommunistiske Parti, Socialistisk Folkeparti, Dansk Samling og Søren Krarup, hvem vi tilfældigvis er enige med i modstanden mod dansk indlemmelse i Rumunionen”.

Ja, det skrev jeg, tre år før, jeg selv havnede i DKP! Folkeafstemningen skælvede min sjæl, fordi tilhængerne skjulte det politiske perspektiv og forvandlede en fri presse til ensidig propaganda.

Personligt brev til Asger Baunsbak-Jensen

Dagen efter den norske folkeafstemning om EF den 25. september 1972 sad jeg dybt frustreret og skrev et stærkt personligt brev til Radikale Venstres landsformand, Asger Baunsbak-Jensen. Han var en god ven af Radikal Ungdom, selv tidligere RU-landsformand. Asger Baunsbak stod selv lidt til venstre i partiet og bifaldt vores ret til at kritisere Baunsgaards højre linje.

Asger var for EF og ville stemme Ja. Nogle få måneder før afstemningen betroede han mig, at han var ”overordentlig bekymret for splittelsen mellem de nordiske lande”.

– Hvis Norge siger nej, springer jeg af vognen, sagde han dengang.

Sådan havde mange det, indtil det norske nej blev præsenteret som økonomisk kaos i Danmark. Asger mente også, der skulle være højt til loftet i hans parti for modstanderne. Han var senere med til at starte Debatkomitéen for lige vilkår for Ja og Nej før folkeafstemningen om Maastricht-traktaten i 1992.

Han var også med til at starte ”Føderalistklubben”, som ønskede EU gjort demokratisk. Asger var gammel skolemand og en stor demokrat, en pryd for folkestyret og vores radikale parti. Mit maskinskrevne gennemslag af brevet på Radikal Ungdoms orange brevpapir dokumenterer virkeligt, hvordan jeg følte umiddelbart efter den norske folkeafstemning.

Her kan jeg nu også finde kimen til min efterfølgende udmeldelse af Radikale Venstre og min protest-indmeldelse i DKP i 1975. Jeg har ingen præcis erindring om vores lange telefonsamtale samme nat, hvor jeg bagefter satte mig til min lille Olivetti skrivemaskine og skrev et langt brev.

Kapitel 7

FRIHEDSKÆMPERE

Som RU-formand blev jeg ofte inviteret til frokost med forskellige diplomater fra Vesttyskland, Israel, Sovjet og USA. Det er dem, jeg erindrer, men har nok også mødt andre.

John E. Reinertson var arbejdsattaché på den amerikanske ambassade. Han havde også i opdrag at holde kontakt til de politiske partiers ungdomsorganisationer. Reinertson skulle blandt andet rekruttere amerikanske agenter, fandt jeg siden ud af. Han opfordrede mig dog aldrig til at blive amerikansk spion.

Han var særligt interesseret i samtaler, når jeg havde været til ”Østersø-uge” i DDR om sommeren eller til fredskongres i Moskva. Jeg fortalte ham beredvilligt, hvad der var sket. Bagefter diskuterede vi politik. Jeg fandt ham meget sympatisk. Indholdet i de mange samtaler har jeg glemt, men han var en veloplyst diplomat, som det var interessant for en ungdomspolitikker at kende.

I min dagbog skrev jeg om et møde med arbejdsattache John E. Reinertson fra den amerikanske ambassade. Han gav øl, og talte om kommunistiske frontorganisationer. Ilse (Journalist Ilse Olsen, i dag TV2) har nok ret i, at han er agent. Han ville vide noget om Katolske Arbejdere. Jeg fortæller gerne om vor politik, men når han kommer for langt ind på organisatoriske spørgsmål, får han ingen svar. Spionage holder du dig fra, både til denne og anden side.

Lærte unge at tale

Mine dagbogsblade blev skrevet på maskine. Den 29. august 1973 glædede jeg mig over at flytte ind i en ny lejlighed i Læderstræde 14. Jeg boede ellers i et nydeligt værelse på første sal. Den berømte arkitekt Arne Jacobsens assistent og designer og senere viderefører af Jacobsens tegnestue, Teit Weylandt, havde stillet værelset midlertidigt til min rådighed i familiens smukke hus på Ryvangs Alle 8 ved Svanemøllens Station.

Radikal Ungdom arrangerede også u-landskurser, betalt af udenrigsministeriet, og forsvarskurser betalt af Hjemmeværnet. Vi havde ikke selv store offentlige tilskud dengang, men måtte finansiere Radikal Ungdom med kontingenter og frivillige bidrag, et lille tipstilskud og et årligt lotteri. Så sendte vi 10 lodsedler til hvert af de Radikale Venstre medlemmer.

Jeg gik til talerkursus hos indremissionær Heine Trump i Aabenraa, efter skoletid. Nu underviste jeg selv mine med-RU'ere i at tage ordet. De skulle lære at tale i en forsamling. Jeg blev politisk næstformand i Radikal Ungdom i 1970 og landsformand i 1971. Jeg afløste boghandlerlærling Jens Clausager.

Radikal Ungdom var en kær blanding af håndens og åndens arbejdere. Studenterne dominerede endnu ikke de politiske ungdomsorganisationer. Der var stadig social repræsentation sammen med det idebestemte. I dag er alle politiske ungdomsorganisationer, noget betænkeligt, erobret af unge statskundskabsstuderende. De har ingen stærke bånd til *bele* samfundet.

Gør det partierne klogere? Ja - men ikke på, hvad folk flest tænker.

Til USA med CIA

I november 1972, to måneder efter folkeafstemningen om EF-medlemskab, skulle der være præsidentvalg i USA. Jeg blev inviteret derover for at følge Kennedy-familiens valgkamp i to uger sammen med Ilse Olsen.

Vi skulle repræsentere Radikal Ungdom i "World Association of Young Political Leaders". Det lød vældig flot. Det var først mange år senere, det gik op for mig, at den fine sammenslutning dækkede over en CIA-organisation. Formålet var at rekruttere unge politikere til at virke for USA's interesser i Europa.

På turen mødte jeg bl.a. den tyske formand for CDU's ungdomsorganisation, "Junge Union", Matthias Wissman. Han blev siden medlem af Forbundsdagen og trafikminister. Jeg mødte Matthias igen, da han blev formand for det tyske forbundsparlaments Europaudvalg. Vi fik da en naturlig fælles interesse i at styrke den parlamentariske kontrol med EU, og jeg genoptog kontakten med min "CIA"-rejseven.

Jeg mødte også John Roper fra britisk Labour på rejsen. Han blev leder af det anerkendte NATO-institut for Strategiske Studier, medlem af Westminster-Parlamentet i mange år og siden medlem af Overhuset – "House of Lords".

Jeg mødte ham ofte sidenhen og senest i 2012. Vi sad i det samme panel ved et seminar på universitetet i Maastricht i Holland. Vi skulle begge komme med indlæg om de nationale parlamenteres kontrol og mangel på samme med EU.

John fungerede da som formand for Overhusets Europa-udvalg. Jeg spurgte ham inden mødet, om han kunne enes med formanden for Underhusets Europa-udvalg, Bill Cash, som var en mangeårig ven. John svarede med typisk britisk humor:

- Der er sikkert mange områder, hvor vi er enige. Jeg kan bare ikke huske nogen af dem.

John havde altid været en stærk EU-tilhænger i Labour. Bill havde altid været konservativ EU-skeptiker, ven med Margaret Thatcher. Den tidligere premierminister finansierede delvist hans "European Foundation" og deres fremragende månedsmagasin. Jeg kunne lide både Bill og John af den samme grund: De vidste altid begge, hvad de talte om. Det var ikke normen blandt politikere.

Det var sådanne kommende, politiske nøglepersoner som John Roper, som var med på besøgsturen til "Guds eget land". Vi skulle følge den demokratiske vicepræsidentkandidat Sargent Shriver i valgkampen. Han var gift med John F. Kennedys søster og havde mistet to svogre ved drab: John og Robert Kennedy.

Sargent Shriver og Kennedy-søsterens datter var en skønhed, som jeg må erkende, jeg kiggede lidt efter. Jeg kan nu konstatere, at Caroline blev godt gift med, og siden igen skilt fra Californiens republikanske guvernør, Arnold Schwarzenegger.

Vi besøgte syv amerikanske stater på to uger. Jeg var dybt imponeret af Sargent Shriver valgmaskine. Han havde alene et helt hold af folk til at lave vittighederne til sine taler, eller skal vi sige peptalks.

I Martin Luther Kings kirke i Harlem

Kennedy-svogerens kom med mange korte, populære taler i løbet af en dag. De var altid nøje tilrettet til den målgruppe, vi besøgte. Jeg glemmer aldrig hans tale i Metodistkirken i det sorte Harlem. Her havde Martin Luther King holdt sine berømte prædikener. Her havde han tordnet mod diskrimination.

Sargent Shriver talte sig ind i menighedens hjerter. Demokraterne var de sortes parti. Her gik religion og politik op i en højere enhed. Præsten gik hånd i hånd med Shriver op ad kirkegulvet. Kirkegængerne lovpriste både Herren og Sargent Shriver, som var det nærmeste, man kunne komme Guds udsending her på jorden, lige der og nu i det fattige Harlem.

Det sted kunne man bare ikke være Republikaner og støtte Richard Nixon. Det var midt under Watergate-skandalen. Nixon var ved at blive grebet i spionage, indbrud og såkaldt ”blikkenslager-virksomhed” mod Demokraterne.

Alle vi europæere fra højre til venstre støttede Demokraterne. De fleste amerikanere læste ikke om Watergate. Det var mest noget, de skrev om i New York Times og Washington Post. Den sag var endnu ikke rigtigt på folks læber på den anden side af den store dam.

Nixon blev valgt i en jordskredssejr over McGovern og hans vicepræsidentkandidat, som var blevet vores ven. Sargent Shivers hustru Eunice forærede mig et flot signeret foto af hendes mand, da vi skulle hjem.

Turen gjorde stort indtryk på en da 24-årig ung student, der var gået af som RU-formand og var levende interesseret i politik. Der var stadig noget forjættende ved Guds eget land. Jeg kunne ikke forstå, hvordan de gode amerikanere var kommet i mindretal ved Nixons jordskredssejr. Måske fordi vi mest kom de steder, hvor vælgerne støttede Sargent Shriver.

Vietnam skal atombombes

På hotellerne var der ismaskiner til at lave drinks. Den overflødighedsmaskine overvældede lille, fattige mig. USA var dengang et meget rigt land, også når vi sammenlignede med det forholdsvis rige Danmark. Vi besøgte også forskellige familier om aftenen. En dag var vi i et stort og prangende republikansk hjem. Alle diskuterede Vietnamkrig til drinksene.

– Skal vi atombombe Vietnam fra luften eller fra havet? diskuterede de.

De diskuterede ikke *om*, man skulle bruge atomvåben, men alene hvordan, de kunne kastes mest praktisk. Disse samtaler chokerede mig og fik det til at rykke i mig politisk. Jeg var imod det kommunistiske styre i Nordvietnam, men blev lidt mindre imod dem på grund af vor store allieredes fremfærd.

På vore møder i USA rejste jeg spørgsmål om Vestens støtte til apartheidstyret i Sydafrika og NATO's støtte til Portugals undertrykkelse af sine kolonier i Afrika. Måske er disse kritiske spørgsmål forklaringen på, at jeg ikke blev søgt rekrutteret som agent på den tur. Det var mit livs første besøg i det USA, jeg havde beundret fra barnsben. Jeg følte mig rigtigt godt tilpas i den multikulturelle smeltedigel.

Jeg var imponeret af landet, deres billige burgere og store spareribs, de imponerende varehuse med priser, der var meget lavere end i Danmark.

En forbryder som præsident

Jeg var rystet over, at man kunne vælge en forbryder til præsident efter indbruddene i Watergate, midt under Vietnamkrigen. Tilmed med meget stort flertal. Jeg var blevet chokeret, da USA den 16. marts 1968 brutalt myrdede flere hundrede vietnamesere ved at udrydde landsbyen Tu Cong. Aktionen blev kendt verden over som ”My Lai massakren”.

Den blev et vendepunkt i krigen. USA vandt over måske 500 indbyggere ved at udrydde dem. De tabte samtidig opinionen i USA selv og i hele verden, herunder mig, der havde beundret Amerika som dreng og ung.

Jeg kom ikke tilbage til USA før mange år efter min DKP-tid. Jeg tog da min USA-begejstrede søn Jeppe med på en firedages sviptur til New York. Vi gik gennem Central Park til Harlem. Jeg viste ham kirken, hvor Martin Luther King og Sargent Shriver havde prædikeret.

Jeg havde ham også med på McDonalds-restauranten ved siden af de to senere så berømte

tårne. Der serverede de burgere på sølvtallerkener. En sort pianist spillede for på sit piano. Han lignede Oscar Peterson, men var det ikke.

Burgerne kostede det samme som andre steder. Det var en reklame gimmick for den verdensomspændende kæde til nedbrydelse af folks helbred med loddemad, der altid smager fristende godt. Mine drenge elskede McDonalds.

Til frokost med KGB

Det var ikke bare den amerikanske ambassade, som trak i ungdomspolitikkerne. KGB var også på fisketur, det vidste vi bare ikke før mange år senere. Jeg blev en dag inviteret til frokost af en førstesekretær på den sovjetiske ambassade, der lå meget tæt på den amerikanske ambassade på Østerbro. De to supermagter kunne let udspionere hinanden med pejlemikrofoner, hvis de ikke foretrak at installere bedre udstyr hos hinanden.

Nogle af samtalerne er omhyggeligt noteret ned af den danske efterretningstjeneste, PET. Det var ikke svært for dem, for vore møder blev altid aftalt over telefonen. PET havde indimellem en spion siddende ved et andet bord i restauranten, som lyttede med og fotograferede os, har jeg senere fundet ud af ved at læse PET-kommissionens betænkning.

Vi diskuterede mest udenrigspolitik. Førstesekretæren forsøgte at påvirke mig med sovjetiske eller sine egne synspunkter, mens jeg bravt forsvarede min radikale livsanskuelse. Vi var uenige om EF. Han var for!

Det første møde udviklede sig til flere frokoster. En dag ville han have mig til at gøre noget særligt for de sovjetiske synspunkter. Han foreslog, at jeg skulle skrive en avisartikel om Portugal. Revolutionen mod diktaturet var i fuld gang.

Det kunne jeg godt have fundet på af mig selv, men ikke efter opfordring fra en sovjetisk diplomat. Jeg skrev ikke noget om Portugal ved den lejlighed. I senere avisartikler i Ekstra Bladet har jeg kunnet se, at han ikke bare var førstesekretær, men også KGB-agent. PET fortalte mig aldrig, at førstesekretæren var KGB-agent. De benyttede i stedet kontakten som deres alibi for livslang aflytning af EF-modstanden.

Da jeg meldte mig ind i DKP i 1975, ophørte min kontakt med førstesekretæren. Jeg har siden kunnet læse, at KGB havde forbud mod at hverve støtter i de kommunistiske partier. Om det er årsagen, eller det var fordi han rejste hjem, ved jeg ikke, for førstesekretæren sagde aldrig farvel. Det var ligesom med Reinertson fra CIA. Pludselig en dag var han der bare ikke mere.

Når jeg nu ser tilbage, var jeg i min grønne ungdom - uden dengang at vide det - på tur over Atlanten med CIA til USA og til frokost i København med KGB, men agent blev jeg godt nok aldrig for andre end danske vælgere.

Frihedskæmpere blev præsidenter og ministre

Den 2.-7. oktober 1973 var jeg en af en halv snes danske deltagere på en verdensfredskongres i Moskva. Det var et kæmpe arrangement med over 1000 deltagere. Vi boede på det store hotel "Rossia" bag Den røde Plads.

Det var spændende at møde folk fra så mange forskellige steder i verden. Det var en rigtig verdenskongres med deltagere fra hele den vide verden. For mig blev kongressen især en øjenåbner til frihedsbevægelserne i den tredje verden, som jeg havde støttet siden min tid i gymnasiet. Jeg interviewede kommende præsidenter og udenrigsministre fra de afrikanske frihedsbevægelser. Det vidste jeg bare ikke, da jeg sad over for dem i deres værelser på hotellet.

I min notesbog er der noter fra Paul Bérenger, som blev statsminister i Mauritius. Fra Alfred

Nzo, der blev Mandelas første udenrigsminister i Sydafrika, da landet blev befriet for apartheid i 1994. Digteren Marcelino dos Santos fra Mozambiques befrielsesbevægelse, FRELIMO var der også. Han blev siden statsminister i Mozambique, mens Luis Cabral blev udenrigsminister i Guinée-Bissau.

De sorte repræsentanter for frihedsbevægelserne imponerede mig alle med deres væsen. Jeg var positivt overrasket over, hvordan de kunne sidde roligt og tale om fremtidige samfund uden raceadskillelse og med fuld respekt for de hvide, når de var blevet frie og kom til at bestemme i deres egne lande.

Mandela, Makeba, Palme og Jørgensen

Nelson Mandela var min helt, men han sad i fængsel, fanget af Vestens venner. Miriam Makeba rejste gennem verden med Klik-sangen og Pata-Pata sangen. Hun inspirerede unge i Europa og Amerika til ungdomsoprør og sorte til frihedskamp i USA og Afrika.

Jeg fik tårer i øjnene, da jeg så filmen om Miriam Makeba i et fly til Uganda, hvor jeg skulle rette i disse erindringer i solskin. "Mama Africa" mindede mig i den grad om mine egne ungdoms oprør. Jeg havde selv nydt Miriam Makebas musik og følt hendes protest mod raceadskillelsen. Hun måtte leve i eksil i Guinea og senere i Belgien i mange år.

Miriam sang som englenerne, men kunne ikke bo i sit eget land. Vore efterretningstjenester forsynede det sydafrikanske apartheidstyre med oplysninger om frihedskæmperne, på samme måde som dansk politi havde givet de tyske nazister oplysninger om danske modstandsfolk.

Jeg kunne ikke forstå, at Vestens ledere overalt kunne holde med de gale. Mange af os unge så et stort lys i Sveriges Olof Palme og et mindre, men dog et lys, i Danmarks Anker Jørgensen.

Frihedskæmperne i Afrika og menneskerettighedsaktivisterne i USA blev mine åndelige venner. Det var dem, jeg stod med, imod deres egne regeringer. Danmarks allierede i NATO, Portugal og Grækenland, blev modstandere.

Samtalerne i Moskva gav endnu et ryk fra de etablerede anskuelser i Danmark til dem, der var ved at etablere sig udenlands, her i de gamle kolonier i den tredje verden. Jeg følte selv, de gjorde mig klogere på verden. Mit hjerte var hos dem, selv om jeg stadig var pacifist og ikke kunne gøre et menneske fortræd med våben i hånd.

En portugisisk eksillejlighed

Året efter, i 1974 var jeg i Paris for at interviewe en portugisisk socialistleder i eksil. Mario Soares, hed han, og han boede med sin hustru i rue Garibaldi. Herfra plejede han forbindelserne til de europæiske socialdemokratiske broderpartier.

Mario Soares var fly forbandet på NATO og EF. Ingen af dem støttede ham i hans opgør med Portugals fascistiske diktator, Salazar. Soares måtte virke som politisk flygtning i Paris.

Kun i det franske socialistparti og i britisk Labour fandt han støtte, beklagede han sig i mit interview med ham. Til de internationale socialdemokratiske møder ville de helst undgå at tale med Soares. Han repræsenterede en dårlig samvittighed. Jeg interviewede ham til Notat.

Den 25. april 1974 afsatte en militær befrielseskomite den portugisiske diktator Salazar ved en fredelig revolution. General Spínola tog over i befrielseskomiteen. Borgerne stak nelliker i de pansrede køretøjers kanoner og i soldaternes geværløb. Revolutionen blev derefter kaldt for "Nellike-revolutionen".

Interviewede Mario Soares på befrielsesdagen

Jeg sad på Notats redaktion på Ved Stranden 16 i København og ringede til Mario Soares i Paris. Han fulgte opstanden på radio fra Portugal og fortalte mig løbende om hændelserne. Vi snakkede sammen meget længe.

På den måde blev jeg et noget indirekte kronvidne til en overraskende revolution midt i NATO-landenes kreds. Til citat sagde Soares, at han var parat til at komme tilbage til Portugal med det samme, eventuelt som statsminister.

Interviewet kom i Aktuelt og i den svenske avis Aftonbladet og den danske eftermiddagsavis, Demokraten, dagen efter. Han var da 49 år og havde været fængslet 11 gange. Jeg har ofte mindedes denne episode med Mario, som senere blev min gode kollega i Europa-Parlamentet, efter en lang periode som Portugals først statsminister, og siden præsident.

Jeg interviewede også Mario Soares¹⁶. Han udtrykte Portugals ønske om fuldt medlemskab af EF i danske EF-modstanderes avis.

- Portugal vil ikke være andenrangs medlem, sagde han og afviste forslag om udvikling af EF i to divisioner.

Ville være formand for Europa-Parlamentet

Ved valget af formand til Europa-Parlamentet i 1999 stillede Soares op som socialisternes kandidat. Han var da 75 år og tydeligt ikke egnet til det krævende job. Han fik kandidaturen af Socialistgruppen, fordi det var portugisernes tur til at få en godbid.

I Socialistgruppen går den slags på omgang og aftales på partiledermøder. Partiledernes beslutninger meddeles derefter gruppemedlemmerne i Bruxelles og Strasbourg, som så forventes at følge trop.

Jeg gik på talerstolen og priste vores venskab og min beundring af ham. Men jeg måtte altså denne gang støtte hans konservative modkandidat, Nicole Fontaine. Hun blev siden industriminister i Frankrig. Hun var en uovertruffen næstformand i Europa-Parlamentet, den bedste til at lede afstemningerne, så de kunne overstås så hurtigt, som det var forsvarligt. Det ville være et stort fremskridt at få hende til at lede møderne i formandskonferencen og plenar-salen, troede jeg.

Nicole blev en stor skuffelse som formand for Europa-Parlamentet. Samme oplevelse havde hendes egen gruppeformand, Kristendemokraten Hans-Gert Pöttering. Over for mig kaldte han hende for en stor personlig skuffelse. Så her var der i det mindste to gruppeformænd, som var blevet klogere.

Vi kunne lige så godt have taget Soares og fået en markant historisk personlighed. Men Soares samlede ikke engang hele den socialistiske gruppes støtte, fordi han på det tidspunkt i sit liv var uegnet som formand. Han var en mand med en stor fortid, som har gjort en stor forskel for sit land. Han mindede mig om, at man skal træde tilbage, mens folk spørger, hvorfor nu det, i stedet for at vente til folk spørger:

- Træder han dog aldrig tilbage?

Mario Soares er født i 1924 og har skabt et enestående studiested, en foundation, der bærer hans navn. Vi har mødtes nogle gange og også diskuteret gamle dage i rue Garibaldi i Paris. Gaden er opkaldt efter den italienske frihedskæmper Giuseppe Garibaldi, som samlede Italien. Wikipedia kalder ham for guerillaleder og nationalist.

16 Det ny Notat 4. marts 1977.

Mine nye bekendte i Afrika var også nogle slemme terrorister, indtil de blev frihedskæmpere og statsmænd. Da var jeg glad for at have mødt dem som unge.

På stop til Luxembourg og Strasbourg

Det ny Notat var en meget fattig avis. Vi havde ikke råd til at sende en medarbejder til Europa-Parlamentets møder i Luxembourg og Strasbourg. Jeg måtte derfor tage på stop til mit første besøg i Europa-Parlamentet. Ned kom jeg, selv om det unægtelig var noget langsommere end med fly eller tog.

Jeg fik interviews med de forskellige partiledere og den daværende formand for Europa-Parlamentet, Cornelis Berkhouwer, en hollandsk liberal og en værre drukmås. Han meddelte, at han dårligt havde tid til at lade sig interviewe, men jeg kunne da lige få et par minutter. Da jeg så kom i gang, endte interviewet med at have taget en time. Det var ikke til at komme væk fra ham igen.

Europa-Parlamentet var betydningsløst dengang. Journalisterne stod bestemt ikke i kø. De måtte betales med rundhåndede rejsegodtgørelser og dagpenge for at komme til Strasbourg.

I toget til Paris fulgte jeg med Raymond Triboulet, en gammel gaullistleder, som gik ind for ”fædrelandenes Europa” som den tidligere franske præsident, Charles de Gaulle. Triboulet var da formand for gaullistgruppen i Europa-Parlamentet. Jeg talte også med den britiske liberale lord Russel Johnston, som senere blev formand for ”Europarådet”.

Det var i denne tid, Europa-Parlamentet brugte sin meget beskedne budgetkompetence til at tilkæmpe sig egentlig magt. Der blev indført en ny budgettraktat i 1975. Den var besluttet, før vi kom med i EF fra 1973. Den gav Europa-Parlamentet en begrænset, men reel indflydelse på pengeanvendelsen i EF.

Jeg havde skrevet en såkaldt stor opgave om Europa-Parlamentets budgetmagt på Institut for Statskundskab allerede i 1971, året før folkeafstemningen om Danmarks medlemskab. Jeg vidste godt, at indflydelse på pengekassen var vejen til magt i alle stater. Sådan ville det også blive i EF.

De danske medlemmer af Europa-Parlamentet var dengang indirekte udpegede fra Folketinget. Vi sendte 10 medlemmer, heriblandt den senere EU-kommissær Poul Dalsager og den senere Grønlandsminister Jørgen Peder Hansen. Dem og deres djærve koner blev jeg gode venner med.

Jeg traf også min ungdoms ideal, den radikale Kristen Helveg Petersen og den konservative Harald Rømer, som var ansat som embedsmand i den konservative gruppe og sluttede sin ansættelse som generalsekretær for hele Europa-Parlamentet. Jeg fik dermed tidligt et indblik i det, der senere skulle blive mit livs arbejdsplads.

Med i DKP 1. maj 1975

Solen skinnede fra morgenstunden på en vidunderlig første maj på Fælleden i København. Finn Ellegaard havde afløst mig som formand for Radikal Ungdom, og han og jeg gik rundt sammen.

Vi kom forbi det største møde, kommunisternes. Her traf vi agronom Hans Kloster, som jeg kendte fra Folkebevægelsen og som Hanne Reintofts sekretær i Folketinget. Hanne Reintoft var valgt for Venstresocialisterne.

På denne skønne majdag stod en brav vestjyde og solgte Land og Folk og medlemskab til kommunisternes parti. To såkaldt fremtrædende radikale meldte sig nu ind i DKP.

Om natten var undergrundshæren i den vietnamesiske befrielsesfront, FNL – eller ”Viet Cong”, som den også blev kaldt – gået ind i Saigon. Vietnam er befriet, tænkte vi. Vi så vel os selv som led i en verdensomspændende frihedsbevægelse mod den amerikanske imperialisme. På nethinden var der billeder af børn, der var sårede eller dræbt af napalmbomber.

Der var billeder af børn med dum-dum-kugler, som satte sig fast i kroppen. Der var frem for alt billedet af en soldat, der står og plaffer en uskyldig, ubevæbnet vietnamesisk kvinde ned. Billederne sidder på nethinden, endnu. Så meget mere og stærkere end ord. Det gjorde også samtalerne i New York i de republikanske luksurvillaer, om hvordan man skulle atombombe Vietnam sønder og sammen. Fra søsiden eller fra luften?

Fængslingen af mit livs helt Nelson Mandela i Sydafrika. Undertrykkelsen af de portugisiske kolonier. Støtten til obersterne i Grækenland. Og ikke mindst kuppet mod en af mine radikale helte, Salvador Allende, i Chile den 11. september 1973. Det var begivenheder, som rykkede frem i både hjerne og hjerte og fortrængte dansk indenrigspolitik.

DKP stod på den rigtige side i alle disse internationale kampe. DKP var den kraft, der fik Folkebevægelsen mod EF til at leve og vokse. De flittigste aktive i Folkebevægelsen var med i det parti. Så kunne Finn og jeg også godt melde os ind, selv om det ikke var mange måneder siden, vi havde overvejet at gå med i SF.

Den maj morgen tænkte vi ikke på de nærmere detaljer i Sovjetunionens indretning, det øst-tyske hemmelige politi eller de mange års sovjetiske besættelse af Estland. Vi lod os bevæge ind i DKP, fordi det var der, de organiserede sig til den fælles handling, der kunne give forvandling i Danmarks forhold til EF.

Samtlige uddannelsesorganisationer i Danmark, fra yngste elevorganisation til de studerendes råd på de højere læreanstalter, var dengang ledet af unge kommunister. Det er svært at forestille sig i dag, men sådan var tiden dengang. Det var ikke fordi, de uddannelsessøgende ville have sovjetiske tilstande i Danmark. De unge kommunister var bare dem, som ledede kampen for bedre uddannelsesforhold i Danmark.

Derfor stemte deres medstuderende på dem. De voksede ud af kampene og samlede sig i det parti, der mere end andre forbandt sig med bevægelserne blandt de unge. Mange fagforeninger havde også en kommunistisk formand, kasserer eller sekretær. Kommunisterne var kommet i Folketinget i 1973 med 3,6 % af stemmerne og seks mandater, men stod indimellem til ti procent af stemmerne i meningsmålingerne.

Det var under Venstres smalle Hartling-regering, hvor kommunisterne og deres allierede i fagbevægelsen kunne fylde Christiansborg Slotsplads flere dage i træk.

Demokratisk centralisme

Vi opdagede nu, at man ikke sådan uden videre kunne melde sig ind i det kommunistiske parti, når man kom fra andre partier. Vores indmeldelse måtte først godkendes i "Centralkomiteen". Sådan kaldte man det ledende organ, der i andre danske partier hedder hovedbestyrelse eller repræsentantskab.

Det virkede lidt fremmed på os med den radikale fortid. Hvorfor bruge et fremmedord som centralkomite, når man havde det gode danske ord hovedbestyrelse? Hvorfor ikke bare være interesseret i så mange medlemmer som muligt?

Snart blev vi belært om, at det kommunistiske parti var et parti af en anden type. Det var et "aktions-enhedens parti", som byggede på demokratisk centralisme. Først besluttede man i fællesskab, hvad der skulle gøres. Derefter var alle med til at føre beslutningen ud i livet, hvad enten man havde stemt for eller imod den konkrete beslutning.

Den metode var opskriften på kommunisternes succes med at organisere, forstod jeg. Denne skønne majdag forsvarede jeg metoden over for Kate Fleron. Hun havde været modstandsredaktør

fra frihedskampen, og var nu redaktør for "Frit Danmark". Jeg kendte hende rigtig godt og mødte hende også denne dag i Fælledparken.

Kate havde altid været tæt på kommunisterne, men aldrig medlem. Hun kunne ikke med den demokratiske centralisme, forklarede hun.

Uheldig topstyring

Set i bagklogskabens klare lys var netop topstyringen måske også årsagen til de kommunistiske partiers forlis, men det så jeg bestemt ikke dengang. Kate Fleron havde en erfaring, som havde gjort hende klogere. Den havde jeg ikke, endnu.

Det viste sig, at virkeligheden ikke altid kunne passes ind i teorien. Partisekretariatet i DKP (og i mange andre kommunistiske partier) havde nemlig en magtfuld rolle, som der ikke stod noget om i teoribøgerne. I praksis kunne de styre beslutningerne i forretningsudvalget, som i andre lande hed politbureauet. De kunne så igen styre Centralkomiteen, som igen kunne styre partiet.

Det blev – i virkelighedens verden – for meget oppefra og ned, og for lidt nedefra og op. Ligesom i EU!

Ved valgene til Centralkomiteen blev navnene foreslået af et særligt kandidat-udvalg. For at få valgt en anden kandidat skulle man så slette et navn på listen og indsætte et andet. Det var i praksis meget svært. Jeg reagerede spontant første gang mod denne favorisering ved at sætte mine kryds på alle dem, der ikke var på listen, men stod anført nedenfor. Det var mit første demokratiske oprør i DKP.

Den første oplevelse i vores nye parti var ellers et stort demokratisk eksperiment. Kommunisterne skulle have nyt program. Et forslag blev sendt ud til diskussion, ikke bare i partiet, men også i fagforbund, uddannelsesorganisationer, boligforeninger, Folkebevægelsen mod EF, overalt hvor kommunister var aktive og havde kolleger, som de kunne henvende sig til og bede om gode råd til udkastet.

Vi var med til at diskutere programmet grundigt på afdelingsmøder, på distriktsmøder og konferencer. Ethvert medlem kunne komme med ændringsforslag. De blev behandlet ordentligt. Jeg havde aldrig selv oplevet en lignende demokratisk proces i et af de såkaldte demokratiske partier, som jeg enten selv var med i, Radikale Venstre, eller som jeg dækkede som journalist ved at være med til deres årsmøder.

I aviserne blev DKP altid fremstillet som et udemokratisk parti. Min første oplevelse var den stik modsatte, at det kommunistiske parti var mere demokratisk end alt, jeg havde kendt til i mit korte liv. Jeg kendte alle fordomme, men blev klogere ved min egen erfaring.

Ib Nørlund om at skabe bred enighed

Kommunisternes rolle i Folkebevægelsen gav anledning til megen intern strid. Der var i hovedsagen to forskellige linjer blandt de kommunister, der virkede i Folkebevægelsen: en dominanslinje og en bredere enhedslinje, som altid fik en fremragende støtte i Ib Nørlund. Han blev ellers set som det store lys blandt de mere ortodokse partimedlemmer.

I aviserne blev Ib Nørlund altid fremstillet som en slem "betonstalinist", der ikke var lydhør for moderne tider. Intet var mere usandt. Vi oplevede Ib Nørlund som en sand ven af eksperimenter, nye tiltag og de bredest mulige alliancer. Han lærte mig en sætning, jeg aldrig glemmer: Når du skal finde frem til, hvad der kan samle i en sag, skal du ikke bare kigge på og lytte til dem, der er til stede i mødelokalet. Du skal også lytte til dem, som ikke er der, men som burde være der.

Ib voksede op i et konservativt hjem med direktøren for Nationalmuseet Poul Nørlund som far

og Berlingske Tidende i postkassen. Krisen i trediveerne gjorde Ib Nørlund til kommunist. Han blev illegal under krigen og aftalte med sin kone, at de skulle ses hos noget familie for at fejre datterens første fødselsdag. Politiet må have lyttet med og tog ham efter et halvt år som illegal. Så blev han sendt til Horserød.

- ”Jeg flygtede gennem en tunnel, som vi havde gravet. Vi var ti mand, der flygtede, men de andre gik lige i armene på de betjente, der holdt vagt, så jeg var den eneste, der nåede hen til den ventende bil”, fortalte Ib Nørlund i et spændende interview med Sven Skovmand.¹⁷

Nørlund skulle have været til Sverige med en fiskerbåd fra Mariager, men vejret var så dårligt, at de måtte vende om. Så havnede Ib Nørlund som en af dem, der var med til at organisere folkestrejken under krigen i Odense.

I januar 1945 blev han taget og skulle have været sydpå til en koncentrationslejr. En venlig læge fik ham indlagt på sygehusbarakken i Frøslev og gav ham medikamenter til en svingende feberkurve. Så undgik han at blive sendt af sted. Snart var der fred og folketingsvalg, som sendte ham i Folketinget fra 1945-47, og igen fra 1973-79.

Kybernetik – komplekse systemers styring

Ib Nørlund lærte i det illegale arbejde, hvordan man kunne forenes på tværs af alle skel om det, der samlede lige nu. Jeg har ofte tænkt på Ib Nørlunds bud på at skabe enighed og enhed, når vi sidenhen har skullet formulere forslag til langsigtede programmer, aktuelle handlinger eller strategier for at vinde folkeafstemninger.

Det er ikke nok, at dine argumenter kan overbevise dem, du er sammen med. Du skal også kunne overbevise dem, der ikke er der – endnu. Jeg har også hæftet mig ved en anden læresætning fra Ib. Han var uddannet som atomfysiker, som hans onkel, den berømte danske Nobelprismodtager Niels Bohr. Ib blev også selv ansat som atomfysiker på ”Niels Bohr Institutet”. Ib Nørlund skrev en lille, klog indføring i videnskaben om komplekse systemers styring: ”Kybernetik”.

- Et system kan være stabilt, selv om de enkelte elementer ikke er det, sagde Ib Nørlund.
- Man må finde sig i folks fejl og mangler. De udliigner sig nok. Sammen kan vi klare det, vi ikke kan hver for sig.

Fejrede Stalins fødselsdag

Internationalt støttede Ib Nørlund de mest konservative dele af det sovjetiske kommunistparti. Han kendte partiideologen Suslov. Han foretrak Tjernenko for Gorbatsjov, da de stillede op mod hinanden som kandidater til at lede Sovjetunionen.

Vi diskuterede det, for jeg var Gorba-fan på grund af hans reformtanker og taler om åbenhed = Glasnost, omstrukturering = Perestrojka og hans tale om vores fælles europæiske hus. Ib vændede sig dog hurtigt til de nye toner fra Kreml, da Mihail Gorbatsjov blev valgt efter Konstantin Tjernenkos død i 1985. Ib forsvarede Gorbatsjovs reformtanker i den danske partiledelse.

De nye sovjetiske udtalelser var ikke sød ørenlyd hos de mere ortodokse på partigangen i Dronningens Tværgade. Da en gruppe gammel-kommunister lavede kupforsøg i Sovjet mod Gorbatsjov, nåede den tidligere partisekretær Poul Emanuel lige akkurat i Radioavisen at forsvare kupforsøget, inden Boris Jeltsin, stående på en kampvogn, vandt slaget mod de ortodokse kupmagere. Gammelkommunister i DKP fejrede diskret masse-morderen Joseph Stalins fødselsdag hvert år i partihuset!

17 Notat den 11. september 1987

Moskvaguld

Ib Nørlund har i hele perioden ført et dobbeltliv. Når han var i Prag og Moskva, modtog han "Moskvaguld". Han førte guldet med hjem til partiet i sine lommer, når han kom fra redaktionsmøder i det internationale, kommunistiske tidsskrift i Prag, har historikeren Kurt Jakobsen fortalt mig.

Jeg anede ikke noget om Moskvaguldet i hele min tid i DKP. Vi indsamlede hvert år så store beløb til parti og avis, at det var svært at forestille sig, at partiet brugte mere, end vi selv samlede ind. Det gjorde partiet da heller ikke. Moskvaguldet gik til at forgyldte typograferne i partiets trykkeri.

I Centralkomiteen og partiets forretningsudvalg blev man mig bekendt aldrig orienteret om tilskuddene fra øst. Denne viden har været holdt i en meget lille kreds omkring partisekretariatet. De har været godt dumdristige, tænker man nu. Tænk, hvis det var blevet opdaget dengang. Hele partiet ville være blevet stemplet for altid, og uden nogen mulighed for at komme tilbage på scenen som et *dansk*, politisk parti.

Og så skete der endda noget, som burde have fået os til at tænke os bedre om. Et medlem af DKP's forretningsudvalg, Ingmar Wagner, blev i 1982 afsløret i at have en særlig skunk i sit hus, hvor der blev fundet en halv million D-mark.

Vi fik den forklaring, at det var bidrag indsamlet i Sovjet til fordel for tyrkiske arbejderes retssager. Vi slog os til tåls med det. Historikeren Morten Thing antager, at pengene også kunne have været en del af de tilskud, som Moskva betalte til DKP.

En dag spurgte partiets anden internationale sekretær Jørn Christensen mig, om jeg ikke kunne tage penge med på en tur til Tyrkiet. Jeg syntes formålet med at støtte diktaturets ofre var OK, men jeg måtte afslå at hjælpe med den enkle begrundelse, at jeg da var valgt til Europa-Parlamentet for Folkebevægelsen, ikke for DKP. Jeg kunne ikke påtage mig andre opgaver, hvis jeg skulle opfattes som en loyal repræsentant for hele bredden i Folkebevægelsen.

Sommerkursus i DDR

Som nyt DKP-medlem deltog jeg i såkaldte skolingsmøder, hvor vi lærte om Karl Marx og partiets historie. Jeg kom også på sommerkursus i DDR, i Lüttenklein ved Rostock i 14 dage. Det var dengang nogle af de bedste sommerdage i mit liv. Jeg glemmer aldrig det kammeratskab, som blev udviklet under sommerlejren. Vi sang hver aften af de røde sange og andre sjove sange. Vi optrådte for hinanden og blev rigtige venner.

Her udvikledes en del af den kerne af aktivister, som fik Folkebevægelsen i Europa-Parlamentet med fire mandater i 1979. Her mødte jeg dem, der indsamlede det største antal underskrifter for at gøre Folkebevægelsen opstillingsberettiget. Her var de, der virkede uegennyttigt og tog politik alvorligt. Her var en ny generation af kommunister, som havde valgt partiet for indsatsen i Folkebevægelsen og fredsbevægelsen eller i de studerendes organisationer.

Land og Folk festivaler

Jeg mødte ikke mange, der gik ind for at kopiere systemet fra DDR og Sovjet. Vi digtede og fortalte mange vittigheder. Jeg fortalte for eksempel om en notits i en polsk avis:

- Der har været indbrud på rådhuset i aftes. Tyvene har stjålet valgresultatet fra valget næste weekend.

Vi var bestemt ikke blinde for fejlene i de socialistiske lande. DKP arbejdede på dansk grund. Partiet tog da også fortsat afstand fra invasionen i Tjekkoslovakiet i 1968. Alligevel var partiet forbundet med de kommunistiske partier i de socialistiske lande. Man så det tydeligst på den årlige "Land og Folk festival" i Fælledparken i København.

Hundrettusinder af københavnere valfartede til og fik kødfulde, billige pølser fra DDR og surkål fra Tjekkoslovakiet, eller hvad de nu fik i de forskellige landes folkelige boder.

Jeg opfattede dengang den socialistiske verden som bundet sammen i kampen mod amerikansk imperialisme. Jeg var selv mere til Fidel Castros mere muntre Cuba end det meget konservativt udseende Sovjet og DDR, hvor alle gik i grå habitter, mens vi danskere oftest gik i farverigt sportstøj eller blå jeans.

Lykkelig gift græker

I 1981 var jeg i Grækenland for at tale. Jeg mødte en gammel, græsk kollega, Konstantinos Loules. Han var netop gået ud af Europa-Parlamentet på grund af dårligt hjerte. Alligevel havde Loules lige gennemført otte møder i otte forskellige landsdele på en weekend. Blandt 760 fanger var han en af de 30-40 heldige, som overlevede.

Han forlangte 48 nye leveår, fordi han følte sig som en 30-årig, sagde han. Han var da 78 år. Han havde levet 8 år i eksil, 12 år under jorden og 28 år i fængsler og kz-lejre. Det slog mig, at vores opposition i Danmark levede på første klasse. Vesten svigtede Grækenland, da obersterne anbragte et brutalt diktatur i demokratets vugge. Vi var allierede med disse mordere i NATO. De kopierede Hitlers og Stalins udryddelseslejre.

Jeg har også mødt lederen af det græske sømandsforbund, Tony Ambatielos. Hans kone fortalte, at de havde været lykkeligt gift i 25 år. Han havde siddet inde de 23. Hendes lykkelige ægteskab bestod i, at hun hele tiden arbejdede for at få ham ud. En dag gik vi gennem Athens gader. Pludselig var der en mand, som stormede over gaden og gav Ambatielos et knus fra de varme lande. Det var hans fangevogter fra kz-lejren!

Sømandsformanden var som så mange andre kommunister blevet fanget af de græske oberster og sat i kz-lejr. Der blev han bevogtet af fattige folk, der aldrig havde lært at stave og skrive. Deres eneste eksistensmulighed var et job i militæret som fangevogtere.

Illegalt postbud i fængslet

En dag var fangevogterens datter blevet syg. Han vidste, at de græske kommunister rådede over læger. Han fortalte sin nød til Ambatielos, som fik organiseret underjordisk kontakt til en parti-læge. Lægen kurerede så fangevogterens datter. Fangevogteren kvitterede ved at blive illegalt postbud. Når han slog på Ambatielos, gjorde det ikke mere så ondt. Fangevogteren modtog samtidig breve til forskellige destinationer uden for fængselsmurene.

Vogteren blev – med livet som indsats – forbundet med de indespærrede på en måde, han næppe havde troet, da han gik ind til jobbet som fangevogter. Man skal ikke fordømme alle fangevogtere over en kam. De kan også blive klogere. Den danske frihedskæmper Frode Jakobsen fortalte mig engang om en tilsvarende ven, han fik blandt tyskerne under krigen.

Jeg var i Grækenland for at fortælle om vores arbejde i Folkebevægelsen og tordnede mod EF's vederstyggeligheder til 1000 aktivister i det græske kommunistpartis store mødesal. Jeg havde lært mig nogle få ord på græsk og kunne afslutte med en græsk parole, hvor indholdet på dansk er: Grækenland ud af monopolernes EU.

Jeg gentog den indimellem i sjov over for mine daværende, græske, kommunistiske kolleger.

De havde forladt det standpunkt, men ikke smilet i øjet. Jeg har også reciteret parolen over for en kristendemokratisk kollega, den tidligere direktør i den græske nationalbank og leder af det græske flyselskab Olympus, Christodoulou.

Han blev en god bekendt i budgetudvalget. Jeg skjulte ikke min fortid i DKP. Jeg lærte af den og håber, at andre også kan tage ved lære, når jeg nu sætter det på tryk. Lidt klogere kan man altid blive.

Fornyere vandt partikongres

På Centralkomiteens møder sad jeg lige over for Ib Nørlund og skråt over for partiets folkekære formand, Knud Jespersen. Jeg udvekslede mange tanker med Ib. Jeg tog ikke del i de almindelige partisager, men var altid til stede, når der skulle diskuteres EF.

Jeg blandede mig dog i fornyelsen af partiets avis, Land og Folk. Vi ”fornyere” vandt en kampafstemning om avisens linje. Flertallet på partikongressen bad Land og Folk om at holde sig fra skønmalerier. Avisen skulle fremover skrive sandheden om de socialistiske lande i avisen, også når den var ubehagelig.

Jeg sad i et redaktionsudvalg sammen med avisens redaktør, Frank Aaen, til klokken fem om morgenen. Frank var personligt god nok, men han optrådte dengang som partisekretariatets forlængede arm. De ønskede hverken fornyelse i avisen eller sandheden om de socialistiske lande.

Frank er også siden blevet meget klogere og repræsenterede Enhedslisten i Folketinget indtil valget i 2015.

Vi ”fornyere” fik Ole Sohn valgt som formand på kongressen i 1987. Han fjernede DKP fra stemmesedlen og stillede i stedet op for Enhedslisten i december 1990.

Ole kom også med i Folkebevægelsens forretningsudvalg i 1991. Han var vellidt af de fleste partimedlemmer med sit åbne sind, sin evne til at lytte og en praktisk tilgang til politik, der var præget af daglig omgang med almindelige mennesker.

Da Ib Nørlund døde i juni 1989, kunne konflikten mellem de to linjer i DKP ikke længere holdes nede. Konflikten blev også ført over i Folkebevægelsen. ”Gammelkommunisterne” sendte partiformanden ned på sidstepladsen og straffede hans støtter.

Fornyerne havde vundet partiet med indsættelsen af Ole Sohn som formand og formanden for Metal afd. 13 i København, Jan Andersen, som næstformand. Men det, vi havde vundet, viste sig at være et stort, langt slagsmål. DKP var ikke længere den kraft, der så succesfuldt havde kunnet organisere folkestrejken i Danmark den 29. august 1943 og tvang samarbejdsregeringen til at gå af.

Dengang kunne det illegale DKP regere gaden imod alle politiske partier i Folketinget. Nu kunne partiet ikke engang styre sig selv. Opløsningen var i fuld gang. I påsken 1990 var der igen kongres, og jeg trak mig fra Centralkomiteen. Jeg var kun med på kongressens første dag. Det blev mit sidste partimøde. Jeg orkede ikke mere. Boblen var bristet.

Ole Sohn meldte sig ud af partiet lidt senere på året og meldte sig ind i SF den 1. september 1991. Han blev folketingskandidat i 1992 og kom til at repræsentere SF i Folketinget, fra 2011 også et år i regeringen som erhvervs- og vækstminister. Ole Sohn høstede ligefrem bifald i erhvervs-livet og fik Europa-patentet til at falde på plads som dansk formand for Ministerrådet i 2012. Efter SF's udtræden af regeringen meldte han sig ind i Socialdemokratiet og genopstillede ikke i 2015.

Partiets opløsning fik fart på med murens fald i DDR. Jeg sad dengang på Tjæreborgpræstens sportscenter, Club La Santa, på den kanariske ø, Lanzarote, og fulgte opløsningen i de spanske aviser. Jeg var dernede for at skrive en bog om ”Udfordringen til Europa, når muren falder”. Da jeg kom hjem, måtte jeg rette undertitlen til: ”Udfordringen for Europa – efter murens fald”.

Nu fik vi chancen for at realisere min ungdoms drøm om et samlet Europa. Jeg glædede mig over, at muren kunne falde, uden der blev løsnet et skud. Jeg følte ikke noget særligt for det, der faldt med. Mit verdensbillede gik ikke i stumper, for jeg havde aldrig været i DKP af kærlighed til Sovjet eller DDR.

Omsorg for dårligst stillede

Jeg fandt dog mange tiltalende træk i de socialistiske lande, som jobs til alle og omsorg for børnefamilierne, billig adgang til kultur, lave madpriser, lokale lægehuse, såkaldt ”poliklinikker”, som man også har i Frankrig. I DDR var alt gratis. I Strasbourg skulle jeg altid betale.

Alligevel har jeg aldrig villet bytte mit liv i Danmark for et liv i et af de kommunistiske lande. Hvor grotesk det end kan lyde i dag for mange, så gik jeg faktisk med i DKP for at sikre dansk folkestyre. Efter Murens Fald har alle haft travlt med at kritisere DKP. Nogle af os gjorde det, mens vi var i partiet, og jeg gør det også her. Men, selv de mest konservative danske kommunister var oftest flittige og selvopofrende typer, som brugte al deres fritid til at virke for deres medmennesker, uden at få personlig fordel af det.

De kæmpede for andre, ikke blot for sig selv, som det er så moderne i de fleste politiske partier. Jeg savner fællesskabet af folk, der uden egen vinding vil og kan skabe forvandling. DKP var ikke bare lort på historiens mødding, men også et godt fællesskab at være med i, propfyldt med aktive kunstnere og unge med talent.

Forstår man ikke det, forstår man ikke, hvorfor partiet kunne tiltrække så mange kloge hoveder. Det var faktisk fedt at være med i DKP – selv om jeg siden er blevet bagklogere. Jeg havde meget svært ved at fordøje Moskvaguldet. Jeg blev flov over at have været så naiv og begriber stadig ikke, hvorfor jeg ikke selv opdagede det, men skulle have det fortalt af en historiker. Det plettede vores idealisme.

Østersø-uge i Østtyskland

Forfatteren Jørgen Knudsen skrev engang en bog om ”DDR – vort ukendte naboland”. DDR var vores nærmeste naboland, sammen med Sverige, Norge og Vesttyskland, men vi havde ingen kontakt til dem. Radikale Venstre havde kontakt til det østtyske bondeparti, men den del af partiets internationale samarbejde var jeg ikke med i. Jeg deltog i stedet som Radikal Ungdoms repræsentant i de såkaldte ”Østersø-uger” i DDR.

Hvert år inviterede det østtyske Ungdommens Fællesråd, FDJ, en samling ungdomspolitikere fra de nordiske lande og Vesttyskland - Østersølandene - til en uges ophold i en gammel patriciervilla. Den var indrettet til en slags vandrehjem ved Østersøkysten, ikke langt fra Rostock.

Her mødtes vi med andre unge, også fra Radikal Ungdoms politiske søsterorganisationer, ”Norges Unge Venstre”, ”Folkpartiets Ungdom” i Sverige, ”Svensk Ungdom” og ”Liberal Ungdom” fra Finland. FDJ-lederne fra DDR var ikke unge som os, men nogle ældre herrer med gråt hår og grå DDR-habit. De tog ikke del i det sociale liv imellem os. Som de officielle østtyske værter var det vel deres opgave at få størst mulig støtte til kravet om DDR’s anerkendelse som et selvstændigt land.

DDR var en realitet fra krigen, hvor russerne havde befriet den østlige del af Tyskland og skabt et styre i sit eget billede. DDR var ikke anerkendt af NATO-landene, fordi Vesttyskland gjorde krav på området. Mottoet for Østersø-ugerne var altid ”Østersøen – Fredens Hav”. Det harmonerede dårligt med, at det østtyske militær også holdt øvelser i, hvordan DDR og Polen hurtigst muligt kunne angribe Danmark. Det vidste vi ikke noget om dengang.

Vi troede faktisk, at østlandene opfattede sig selv som den svage part militært. De havde ikke nogen chance for at erobre Vesten med militære midler. Fra mine studier på Universitetet vidste jeg, de havde en defensiv forsvarsstrategi, som ikke ville anvende atomvåben i første slag.

Vi vidste også, at det var NATO, som ikke ville give afkald på at bruge atomvåben i første slag i sin militære doktrin. Vesten indøvede brug af atomvåben, fordi de følte sig underlegne med konventionelle våben.

I Radikal Ungdom var vi stærke modstandere af atomvåben. Vi ønskede hele Norden, Østersølandene og de tilgrænsende områder i Sovjet, særligt Murmansk med de sovjetiske atomubåde, gjort til et fælles, atomvåbenfrit område.

For os var det ikke at tage parti for øst eller vest. Vi tog parti for afspænding. Vi gik ind for fredelig sameksistens mellem to konkurrerende systemer. De fleste af os unge frygtede først og fremmest, at en militær konflikt i Europa - eventuelt ved et uheld - ville udvikle sig til et atom-ragnarok, hvor vi alle ville gå under. Det er nu kommet frem, at atomkrigen var frygtelig tæt på i 1983.

DDR var stærkt interesseret i at få etableret en al-europæisk konference om sikkerhed og samarbejde i Europa. Det lykkedes med Helsinki-konferencen 1975. I Radikal Ungdom var det også en mærkesag at få NATO- og Warszawa-pagt-landene til at tale sammen.

Willy Brandts afspændingspolitik

Vores perspektiv var en samling af Europa på tværs af blokkene. Vi støttede varmt den afspændingspolitik, som den tyske kansler Willy Brandt var slået ind på. Vi roste også den tyske socialdemokratiske leder under Østersø-ugerne på en måde, som ikke altid faldt i god jord hos vore østtyske værter.

Vore værter var kommunister. De havde en særlig konkurrence med socialdemokrater om at være bedst til at varetage lønmodtagernes interesser. For de mere konservative iblandt dem var det derfor bedre at have de kristelige unionspartier ved magten i Vesttyskland. De var meget lettere at kritisere.

Willy Brandt havde været i eksil under krigen i Norge og Sverige. Det blev han kritiseret for i Tyskland efter krigen. Han blev også kritiseret for at være født uden for ægteskab!

Brandt var kendt som antinazist og blev verdensberømt som borgmester i Berlin, da russerne blokerede byen. Den populære amerikanske præsident, John F. Kennedy, kom på solidaritetsbesøg og afsluttede sin tale med denne uforglemmelige punchline, på tysk:

– Ich bin ein Berliner. (Jeg er en berliner)

Brandt blev et samlingspunkt og et politisk fyrtårn, ikke bare i Vesttyskland, men også i Danmark - og i Østtyskland. I Europa-Parlamentet blev han siden min nabo.

Anerkendelse af DDR

Jeg mindes et indlæg under en Østersø-uge, hvor jeg gerne så Østtysklands statsminister som "ligeværdigt medlem af statsministrenes fagforening". Jeg tilføjede, at afspænding gik begge veje, og også medførte begrænsninger for, hvad de kunne foretage sig på deres side af muren.

En europæisk fredsslutning gennem en europæisk konference for sikkerhed og samarbejde ville indebære, at ethvert folk i vesten frit ville kunne vælge sig en socialistisk fremtid uden at blive begrænset af andre NATO-lande. Men også at ethvert folk i Warszawa-pagtens lande lige så frit kunne vælge sig en kapitalistisk fremtid uden at blive overfaldet østfra, som det skete med indmarchen i Tjekkoslovakiet i 1968, sagde jeg.

Sådan tænkte vi, og jeg sagde det ganske oprigtigt og bestemt. Det er hen i vejret, når skriben-

ter i dag fremstiller hele samarbejdsbevægelsen som en slags kommunistiske agenter. Jeg var absolut ikke kommunist, dengang, men hældede mere til vores vestlige samfundssystem i konkurrencen med deres. Det var jo ikke svært at se, hvor folk havde det bedst økonomisk.

Vi støttede den *fredelige kappestrid* mellem de to systemer. Jeg mindes ingen deltagere, som drømte om at få Danmark indrettet som Østtyskland. Det var ønske om afspænding mellem øst og vest, frygten for at den kolde krig skulle blive varm, som drev os til at virke for diplomatisk anerkendelse af DDR.

Østersø-ugerne var ikke bare for ungdomspolitikere. Der var også faglige konferencer for fagforeningsfolk og andre møder for de ”voksne” politikere. Her traf jeg den tidligere statsminister Viggo Kampmann og Danmarks kommende statsminister Anker Jørgensen. Jeg var ikke deltager på de voksnes konference, men overværede et møde som journalist og sendte et lille indslag hjem til Radioavisen. De bragte det i Radioavisen – og sendte et lille honorar.

Den forhenværende og den kommende statsminister var begge meget aktive i arbejdet for at få Østtyskland anerkendt. Det samme var folketingsmedlem Bernhard Tastesen, der var valgt for Socialdemokratiet i Kolding. Ham blev jeg gode venner med og lånte hans alt for store badebukser til en tur i vandet.

Indberettet til STASI

Under opholdene i Rostock var den østtyske statssikkerhedstjeneste STASI meget aktiv, er det senere kommet frem. Dels for at rekruttere agenter, dels for at hitte ud af, hvad der foregik i vore hoveder.

Vores flinke dansktalende - og systemkritiske - tolk Olaf Schlaak, viste sig senere at have været Stasi-agent. Det kom frem, da han tolkede for Dronning Margrethe under et officielt besøg i det genforenede Tyskland. Ekstra Bladet afslørede, at Dronningens tolk havde været Stasi-agent.

Han har også tolket for statsminister Poul Schlüter under den danske statsministers møde med partisekretær Erich Honecker, viste det sig senere. Schlaak refererede flittigt til Stasi hver dag under mine ophold. Jeg havde for eksempel i juli 1973 talt positivt om Wolf Biermann og havde kritiseret grænsekontrollen, partiledernes store biler og DDR's tidligere leder Walter Ulbrecht.

Olaf Schlaak havde ifølge Ekstra Bladet også lavet skriftlige indberetninger om en aften, hvor jeg var sammen med en østtysk afviger – en såkaldt *dissident*. Jeg tilbragte en hel aften med den østtyske forfatter, Heinz Kahlau. Han var elev af Bertolt Brecht og havde også skrevet bøger, han ikke kunne få udgivet i sit eget DDR-fædreland.

Blandt de ikke udgivne var en bog om en enlig far. Sådan nogle havde man ikke officielt dengang i det stærkt konservative SED-ledede land. Da havde man kun enlige mødre. Han var kritisk mod styret, men er siden også selv blevet afsløret som informant for Stasi. Der ligger formentlig også indberetninger om mig fra et møde med Wolf Biermann i Berlin.

Stasi-indberetningerne er kommet frem i en bog af Mette Herborg og Per Michaelsen. Den har også været omtalt i artikler i Ekstra Bladet den 8. juni 1994 under overskriften ”EF-modstand for østpenge”. De to ”afslørede”, at jeg havde været på sommerkursus i DDR, men ”fortiet” det.

Halvdelen af oplysningerne i bogens afsnit om mig er rent digt fra en Stasi-agent. Den anden halvdel var allerede kendte sandheder. DKP arrangerede sommerkurser i DDR, og jeg deltog ofte som oplægsholder om EU-spørgsmål.

Hængt ud før EU-valg

Et par dage før valget til Europa-Parlamentet i 1994 dukkede sagen op i Ekstra Bladet som en skandale for at genere JuniBevægelsen i valgkampen. Det var ganske vist, jeg havde været på hemmelige kurser i DDR og var blevet betalt af Stasi for at undervise på partiskolen, berettede en Stasi-medarbejder gennem avisen.

Det er rigtigt, at jeg de fleste år var på DKP's sommerkursus i Lüttenklein ved Rostock for at undervise danske kommunister og sympatisører. Men det var ikke hemmelige møder, og jeg fik ikke betaling.

Tværtimod, måtte jeg selv afholde alle transportudgifter til og fra Rostock. På sommerkurset skrev oplægsholderne under på, at de havde modtaget 25 Mark til at dække forplejning i kantinen. De 25 mark gik i stedet direkte til indsamlingen til Land og Folk. Oplægsholderne måtte ligesom eleverne selv betale for deres mad i kantinen. For ikke at glemme øllerne om aftenen.

Så meget sandt var der i den historie, som blev krydret med en række udtænkte løgne for at blive interessant. Jeg skulle hvert år være rejst til DDR uden visum, skrev Ekstra Bladet med den underforståelse, at jeg nok var en slags hemmelig agent, der kom hjem til DDR.

Visumfri gastronomi

Det var en ren Stasiløgn, jeg havde visum som alle andre deltagere. Den eneste forskel var, at de andre deltagere skulle betale 5 Mark, ca. 20 kr. for deres visum. Jeg slap for at betale, da jeg var blevet valgt til Europa-Parlamentet og derfor rejste på mit danske diplomatpas i de otte år fra 1979 til 1987, som var mit sidste besøg i DDR.

Jeg husker det, fordi jeg havde min nyfødte 6 uger gamle baby med på den sidste tur, inden DDR lukkede og slukkede og åbnede for en indsigt i et overvågningssamfund, gennemført med tysk grundighed. Man måtte naturligvis ikke opkræve visumafgifter af folk med diplomatpas, men visum skulle jeg sandelig også have. Der var orden i Østtyskland. De sparede tyve kroner blev til en stor tilsværtning lige før valget. Man aner, at en socialdemokratisk spindoktor eller PET eller dem begge i forening har spillet med.

Så skrev Per Michaelsen og Mette Herborg - igen med den gammelkommunistiske Stasi-agent som kilde - at jeg i Rostock blev bespist på en gastronomisk restaurant. Ren Stasiløgn igen. Jeg er senere blevet opmærksom på, at der faktisk var en gastronomisk restaurant i området til at betjene højere partispidser. Der har jeg bare aldrig sat mine ben, eller gane.

Den citerede kilde til artiklen var en Stasi-agent, som havde været ansat på Partiskolen til at have kontakt med de danske besøgende. Om det er hans fulde historie, eller om journalisterne har digtet til, ved jeg ikke. Jeg ved bare: De bagvaskende detaljer var udsøgt opspind, plantet to dage før valget for at genere JuniBevægelsen ved det første valg til Europa-Parlamentet i 1994, hvor JuniBevægelsen stillede op for første gang.

Jeg forlangte omgående – og fik trods alt optaget - et lille dementi i Ekstra Bladet. Men der hænger altid noget ved. Ham Bonde var vist for tæt på Stasi. Den brugtes i mange år, også på møder rundt omkring i landet. Senest har jeg hørt den i den version, at Bonde underviste Stasi-agenterne i DDR. Det er ganske vist, dokumentation behøves slet ikke, når man vil tilsværte EU-kritikere.

Ingen tro på socialistisk økonomi

Jeg har aldrig næret overdreven tillid til socialistisk økonomi, selv om formålet altid kan lyde sympatisk. I min studietid flirtede jeg lidt med den jugoslaviske selvforvaltningsmodel, som var SF's forbillede og i det mindste tillod konkurrence mellem offentligt ejede virksomheder.

DKP var ikke i stand til at styre sit eget trykkeri. På Notat var avisen ved at gå fallit af medarbejder-demokratiets beslutning om indførelse af ligeløn for folk med forskellige arbejdsfunktioner. Det er meget retfærdigt, men det virker ikke i et samfund, hvor folk lønnes efter andre kriterier. Ligeløn betød, at HK'ere skulle have samme løn som typografer.

Det ville unægteligt have været noget lettere med ligeløn i det lille bladhus i Drammelstrup Gamle Skole ved Allingåbro, hvis det samme aflønningssystem også gjaldt i Allingåbro, Auning og Randers.

Dansk kommunist

Jeg var medlem af DKP fra 1975 til 1991. Det var et godt parti med et flot medlemsdemokrati i opgangsfasen. Jeg har haft mange gode stunder i det parti, som blev min fritid ved siden af det betalte job som folkevalgt for Folkebevægelsen mod EF.

I dag erkender jeg, at det ikke ville have været godt for demokratiet, hvis kommunisterne havde vundet verdensherredømmet. Jeg står ved, hvad jeg har sagt og gjort, selv om jeg også her er blevet klogere. I samtlige socialistiske lande er det endt med, at lederne tog for sig af retterne og levede et luksusliv, helt forskelligt fra deres borgere.

Når det sker alle steder, bliver man nødt til at konkludere, at den demokratiske centralisme ikke virker, som den skal, som styring nede fra og op. Det endte overalt med oppefra og ned. Min lære er, at *alle* systemer må bygges på åbenhed og demokrati. Læg samtlige bilag ud på internettet. Hvis en udgift ikke kan forsvares offentligt, skal den heller ikke afholdes.

Jeg var dansk kommunist og kan ikke lide, at vi med tilbagevirkende kraft skal præsenteres som en slags russiske agenter. Dem jeg kendte i DKP opfattede sig bestemt ikke som betalte agenter for en fremmed magt, selv om afsløringerne af Moskvaguldet har vist, at vi på en måde var det.

Sven Skovmand, der kender mig godt fra et langt livs samarbejde, skrev i en bog, der udkom i anledning af min 50-års fødselsdag, at jeg aldrig har været kommunist. Sandheden er snarere, at det har jeg aldrig taget stilling til.

Både rød, grøn og blå

Mine politiske holdninger var ukendte for alle andre end mine nærmeste kolleger, venner og min kone.

Hvis jeg her i mine erindringer skal indvie andre i dem, så er jeg noget blå i den økonomiske politik, dvs. tilhænger af markedsøkonomi og fri og lige konkurrence. Jeg er det ikke ud fra nogen bestemt politisk eller ideologisk overbevisning, men slet og ret fordi jeg ikke kan se noget bæredygtigt alternativ - vel vidende, at den politik vi kører i dag slet ikke er bæredygtig på lang sigt og er en hån mod de fattige i u-landene.

Jeg er rød i fordelingspolitikken, hvor mit hjerte sidder til venstre. Jeg har ikke noget mod højere skat, hvis den bruges til fordel for de svageste. Jeg vil gerne støtte småkårsfolk, dem med handicaps og for eksempel dem, der ikke ville have råd til at læse en bog, hvis den ikke var gratis på biblioteket. Det røde hos mig ligger *ikke* i at forhøje diverse overførselsindkomster, men i at skaffe alle (der kan) adgang til gratis uddannelse og lønnet arbejde.

Jeg har også været grøn og klodebevidst, fra længe før det blev moderne. Jeg mener, alle udgifter til oprydning skal pålægges varernes pris. Man skal bruge markedet til at begrænse forureningen og ikke til at fremme forurening og CO₂-udslip med kunstigt lave priser på energi og transport.

Jeg var imod indførelse af atomkraft, mens mange i DKP gik ind for den såkaldt fredelige an-

vendelse af atomkraft. Min holdning blev grundfæstet, da skuespiller Jesper Klein proklamerede, at han selvfølgelig gik ind for atomkraft.

- Spørgsmålet skal afgøres ved folkeafstemning. Den kommune, som får flest Ja-stemmer, skal have værket, foreslog den spøjse Klein.

Siden har ingen seriøst foreslået atomkraft i Danmark. Synspunktet blev også fremført af entertaineren Niels Hausgaard i en sang, hvor nordjyden mente, at værket ”skal ligge, på Sjælland har vi tænkt, eller Fyn, henne i den østre ende”.

Jeg startede en intergruppe for vedvarende energi ”Eurosun” i Europa-Parlamentet i 1996 og har i Europa-Parlamentet lagt stemme til alle forslag om miljøforbedringer. JuniBevægelsen var på mange måder det grønne parti, som Danmark aldrig fik i Folketinget. Så jeg er altså både blå, rød og grøn og svær at placere. Jeg var meget enig i JuniBevægelsens valgprogram til EU, men passer ikke helt ind i et af de eksisterende politiske partier. Jeg vælger min folketingskandidat ud fra andre kriterier: Er det en person med integritet, som man kan stole på? Er det en, som kan presse Folketinget i den rigtige retning?

Sådan sætter jeg mit kryds bag de nedrullede gardiner, altid med et kryds for en person, jeg kan stå inde for, oftest fordi jeg kender den pågældende personligt og er sikker på, at han eller hun, som hovedregel en hun, vil kunne gøre en nyttig forskel i Folketinget. Ved valget i 2015 var jeg så heldig, at jeg kunne stemme personligt på min kollega gennem femten år i Europa-Parlamentet, Ulla Sandbæk, som blev valgt for Alternativet. Det forhindrer mig ikke i at have mange venner og bekendte i andre partier.

Vigtigst af alt, demokrati

Siden 1972 har jeg sjældent fremsat offentlige politiske udtalelser om indholdet i de forskellige politikker. Ikke fordi jeg ikke havde meninger om dem. Jeg har holdt mine meninger i familien, fordi jeg altid har fokuseret på det mest forsømte, politikkenes rammer, det manglende demokrati i EU.

Jeg har altid prioriteret kampen for det parlamentariske demokrati i EU-sager. Det har ikke bare været et fuldtidsjob, det har været to fuldtidsjob – og lidt til. EU-tilhængere har ledt med lys og lygte efter, om de kunne finde nogle udtalelser fra mig om støtte til Sovjets besættelse af Afghanistan eller lignende sager. Det har de ikke fundet, og det kan de ikke finde af en meget enkel grund: Siden 1972 har jeg kun beskæftiget mig offentligt med EU.

Kapitel 8

”HUSK 2. OKTOBER”

Den 2. oktober 1972 skulle vi stemme. Jeg fløj til Aarhus om morgenen for at aflevere mit livs dyreste kryds. Det skete på en skole i Risskov. Jeg havde dengang værelse på Børgholm-kollegiet, stod af bussen, gik hen på skolen og stemte, tog bussen tilbage til lufthavnen og flyet til Kastrup. Så kunne jeg nå at være med til at forberede vores valgaften på Morten Jersilds reklamebureau.

Morten havde haft vilde planer om at leje Børsbygningen til en stor Nej-fest. Vi endte i stedet med at være 20-30 mennesker i Jersilds beskedne reklamebureau. Vi havde arbejdet tæt sammen under kampagnen. Nu skulle vi drikke gravøl. Direktør Steen Danø rejste sig pludselig og slog på sit glas, erindrede Morten Jersild i ”Festskrift til Poul Overgaard Nielsen”, fra 1986.

- ”Venner”, sagde han, og kiggede på hver af os, indtrængende, som kun han kan gøre det. Og så fortsatte han, lavmælt, så alle måtte anstrenge sig for at lytte.
- ”Vi har tabt det første slag, men vi har tabt med ære”.
- Mumlende bifald. ”Nu skal vi beskæftige os med fremtidens sejr”. Begeistret tilslutning. ”Vi køber s’gu Politiken”. Larmende jubel.

Politiken var fondsejet og slet ikke til salg. Da Berlingske Tidende kom til salg, blev den ikke købt af modstanderne. Resultatet af valgaften blev i stedet, at vi startede en ny avis: NOTAT.

Da stemmerne var talt op, havde ikke færre end 90,1 % afleveret deres stemme. Et stort flertal på 63,3 % af de afgivne stemmer var for medlemskabet. Kun 36,7 % stemte imod. Det blev ikke den snævre afgørelse, som meningsmålingerne havde lagt op til få måneder før afstemningen. Et absolut flertal af samtlige danske vælgere havde stemt Ja til ”fællesmarkedet” EF.

Kun i hovedstaden var der flertal for Nej – 52,5 %. Afgørelsen var glasklar. Alligevel følte jeg, at flertallet var blevet lokket og truet i EF på falske vilkår. Det var ikke gået ærligt til. Tilhængerne havde slet ikke præsenteret den Romtraktat, som vi skulle stemme om, også på vegne af kommende generationer.

De ansvarlige politikere havde både skjult og benægtet kernen i hele projektet: Romtraktatens målsætning om en stadig *snævrere union*. Jeg følte derfor, at beslutningen måtte gøres om på et ærligt grundlag. Vi måtte stemme om det, der skulle ske, om virkeligheden i EF, om planerne for en politisk union.

Ærlige Frode Kristoffersen

Frode Kristoffersen var Danmarks Radios korrespondent i Tysklands daværende hovedstad, Bonn. Han blev senere medlem af Europa-Parlamentet for de konservative. Frode gav en bemærkelsesværdig kommentar til folkeafstemningen. Det skete tilmed på et stævne i Folkebevægelsen mod EF i Sønderborg den 28.-30. september 1973. Jeg refererede hans udtalelser i NOTAT den 12. oktober 1973 i artiklen: ”I EF ved fortielsens taktiske spil”.

- ”Politikerne fik os i EF ved hjælp af fortielsens taktiske spil. Hvis man havde sagt sandheden om den økonomiske union, ville folkeafstemningen have resulteret i et skralt ja eller et lille nej. Politikerne holdt mund, fordi de vidste, at en EF-union ville forskrække befolkningen”, sagde min gemytlige med-sønderjyde og senere parlamentskollega.

Frode Kristoffersen var uddannet på den lokale avis i Tønder. Vi talte altid sønderjysk, når vi var sammen. Han skulle have et honorar på 500 kr. for at tale i Folkebevægelsen mod EF, for det formål ville han bestemt ikke støtte. Honoraret skulle i stedet indbetales til Grænseforeningen.

I marts 1974 var tilhængerens gigantiske forspring fra folkeafstemningen forsvundet. Gallup havde nu balance med 42 % til både Ja og Nej. Så kom det store skred. I august 1974 viste Gallup hele 53 % imod og kun 31 % for.

På mindre end to år var der byttet rundt på den klare afgørelse fra 2. oktober 1972. Folk flest *følte* sig snydt. De havde opdaget, at de *var blevet* snydt. Det kunne ikke lastes EF, men alene de danske EF-politikeres helt urealistiske skønmalier, som blev historiens boomerang.

Folkebevægelsen fortsætter

Efter folkeafstemningen besluttede vi derfor at fortsætte arbejdet i Folkebevægelsen mod EF. Vi flyttede fra Nørrebrogade 44 til mere ydmyge lokaler i Birkegade 10 med et meget mindre sekretariat. Den 19. november 1972 vedtog Fællesudvalget for Folkebevægelsen på et møde i Odense "at samle og offentliggøre oplysninger om udviklingen i EF og følgerne af dansk medlemskab".

Målet var nu at "frigøre Danmark for medlemskabet i EF og som selvstændig nation deltage i det internationale samarbejde". Vi var lige kommet ind. Nu ville vi ud igen og valgte til det formål et forretningsudvalg med medlemmer fra *alle* politiske retninger. Beslutninger blev taget i enighed, fra højre til venstre. Vi kaldte til store demonstrationer hvert år under parolen: "Husk 2. oktober".

Vi sagde ikke: Fjern EF's toldmure og de syge landbrugsordninger, afskaf den udemokratiske Kommission eller Demokratiser EF. Det kunne ellers have været naturlige svar på et politisk nederlag. Vi tænkte slet ikke på at forbedre EF, for vi ville bare ud.

Kiggede baglæns

Vi var frustrerede og kiggede baglæns. Vi ville have hævn over dem, der havde brugt pengemagten til at få danskerne i EF. Jeg fik grafiker Finn Haugaard til at lave et logo med en pil ud af en firkant. Her stod der: "Ud af EU". Så enkelt kunne det siges, så var retningen ikke bare givet, men også vist grafisk. Jeg erkendte ikke dengang, at målet var meget svært at nå, formentlig uopnåeligt med den pengemagt, vi var oppe imod.

Vi inviterede de mange skuffede tilhængere til at arbejde sammen med Folkebevægelsen, men dem kom der ikke mange af til vore møder. De forekom mest i meningsmålingerne.

Man skal selv have oplevet folkeafstemningen i 1972 for at forstå den bagudrettede parole med "Husk 2. oktober". Den fødtes i situationen. Der var sket et overgreb, som aldrig måtte glemmes. I bagklogskabens ulideligt klare lys var parolen endnu ringere end det uargumenterede "Nej til EEC", som vi havde solgt i tusindvis på badges og selvkøb fra Radikal Ungdom.

Mange af os oplevede virkeligt medlemskabet som et udemokratisk kup – selv om det var sket med demokratiske stemmesedler og en nogenlunde fair husstandsavis fra Folketinget til vælgerne. Presse og politikere havde i fællesskab forvandlet et historisk valg om deltagelse i en europæisk union til en kortsigtet afgørelse om en slat penge, der trods alt var mindre end et enkelt års økonomisk vækst.

Der var naturligvis både økonomiske fordele og ulemper ved medlemskabet. Kun fordelene blev præsenteret. Nu kom ulemperne dumpende som meget højere forbrugerpriser. Vi fik stærkt voksende arbejdsløshed, da vi også løb ind i en oliekrise.

Vetoret og udenrigspolitik

Politikerne havde forsikret os, at love kun skulle kunne vedtages i enighed mellem alle medlemslande. Vi ville have *vetoret* i alle spørgsmål. Romtraktatens flertalsafstemninger skulle ikke anvendes i praksis. Vore danske love kunne derfor kun blive ændret, hvis vi selv sagde ja til det.

Så enkelt var det ikke i virkeligheden. Snart begyndte en række danske love at blive erstatet med fælles EF-regler. Der var alligevel – naturligt nok – grænser for, hvor mange vetoer, der kunne nedlægges af et lille nyt medlemsland i et så stort fællesskab. Det var ikke EF, som havde meldt sig ind i Danmark, men Danmark der havde sagt bindende ja til Romtraktaten og *samtlig*e vedtagelser og planer for EF's videre udvikling.

Løftebruddene fik os til at reagere med kravet om at få en ny afstemning. Efter en ærlig folkeafstemning ville vi formentlig have tænkt mere konstruktivt på, hvordan vi kunne medvirke til at ændre EF i mere demokratisk retning. Vi ville nok også have været villige til at spænde livremmen ind og løse Danmarks dengang permanente problem med underskud på betalingsbalancen.

Det kunne være sket med en nedskrivning af kronen eller en stram indkomstpolitik, eventuelt begge dele. Politikerne havde garanteret, at EF ville løse problemerne for os. Det gjorde EF naturligvis ikke.

Besættelsen først lige begyndt

Folkebevægelsens leder, Poul Overgaard Nielsen var en af de mange gamle modstandsfolk, som havde været med til at skabe den første modstand mod EF under de allerførste forhandlinger i 1961.

Efter folkeafstemningen i 1972 mødte Poul Overgaard Nielsen, den netop afgåede statsminister Jens Otto Krag på gangen i Folketinget. De var begge folkevalgte medlemmer på tinge. Krag spurgte Overgaard, om Folkebevægelsen nu ikke skulle opløses.

- ”Ligesom vi gjorde det med modstandsbevægelsen efter besættelsen”, tilføjede Krag.
- ”Jamen Krag, besættelsen er jo først lige begyndt”, svarede Poul Overgaard Nielsen.

Sådan oplevede han det. Poul havde været med til at organisere jødetransporterne til Sverige under krigen og Ungarnshjælpen for Danmarks Radio i 1956, da Ungarn blev overrumplet af sovjetiske tanks.

Startede i 1961 med støtte fra A.P. Møller

Poul Overgaard Nielsen var en af de mange gamle modstandsmænd, som havde været med til at skabe den første modstand mod EF under de allerførste forhandlinger i 1961.

- ”Det er vist på tide – at flere – mange flere – taler Roma midt imod. I hvert fald Roma-traktaten. Hvorfor ikke organisere en landsomfattende bevægelse imod den i stedet for at spille tid på så meget af det småpjet, vi ellers her i landet organiserer os for og imod”, sagde Poul Overgaard Nielsen til Information den 17. november 1961 og stiftede sin komite.

Han fik både politisk og økonomisk støtte fra Danmarks rigeste mand, skibsreder Arnold Peter Møller.

- ”Jeg har i private samtaler udtalt, at jeg er imod tilslutning, fordi jeg føler mig overbevist om, at det tid efter anden vil gøre Danmark til et tysk biland. Det står for mig som at sælge sin førstefødselsret, ikke for en ret linser, men for håbet om en ret linser”, sagde skibsrederen til Jyllands-Posten den 30. juli 1959.

Under krigen mødte Poul Overgaard Nielsen ofte op på den samme A.P. Møllers kontor og fik en taske med penge med hjem. Dem brugte han til at betale for fiskerbådene for de hemmelige jøde-transporter over Sundet til Sverige, har Poul fortalt både mig og Kai Lemberg.

Jeg blev født tre år efter krigen i 1948 og kunne ikke bruge og har aldrig brugt ordet "besættelse" om EF-medlemskabet. Vi havde jo selv stemt os ind med uforfalskede stemmesedler. Danskerne stemte *ikke* for den tyske besættelse af Danmark med demokratiets stemmesedler bag de lukkede gardiner i stemmelokalet til løfterne om lykkeland. Der var ingen, som førte hånden for danskerne, da vi stod i stemmelokalet. Arbejdsgiveren kunne ikke se, om man "stemte nej til sit eget job".

"Pressens fælleskommando"

Det var ikke kønt at se på kampagnen. Det blev mit livs demokratiske chok at opleve, hvordan medier kunne forvandles fra oplysende presse til en slags piskeris. Forfatteren Hans Scherfig opfandt udtrykket: "Pressens fælleskommando". Det var ikke venligt ment.

Efter folkeafstemningen udgav jeg en stor samling avisoverskrifter. Jeg uddelte dem til deltagerne i det første hovedbestyrelsesmøde i Radikale Venstre, fem dage efter folkeafstemningen. Samlingen af overskrifter startede med en ironisk forside:

- "Tak til vore politikere, fordi de gjorde "Danmarkshistoriens vigtigste afgørelse" til et så klart politisk valg."

Så fulgte et uddrag af overskrifter. De viste, at alsidig journalistik var blevet erstattet med tekstreklame for et ganske bestemt synspunkt. Tomme trusler og falske løfter blev dokumenteret massivt, overskrift efter overskrift, listet op fra vore arkiver i EF-modstandernes pressetjeneste. De blev også udgivet af NOTAT som en midtsideplakat med overskriften: Husk 2. oktober.

Grædefærdig

Dokumentationen var et nødråb om i det mindste at få en undskyldning for den unfair kampagne. I stedet mødte jeg kun kolde skuldre og had. Folkeafstemningen havde ødelagt debatklimaet i Radikale Venstre. Der var ellers højt til loftet. Jeg var grædefærdig. Radikal Ungdom og Radikale Venstre var blevet hele mit liv. Jeg følte, at mit liv gik i stykker. I min tale på mødet kritiserede jeg Baunsgaards annonce "For den daglige husholdnings skyld".

- Først bad I om et råd, og siden insisterede I på et ekko.
- Vi har ikke fået et ja til EF, men et nej til et nej.
- Som RU'er er jeg vant til at lide politiske nederlag. Den slags plejer jeg at tage meget afslappet. Men denne gang er det skuffelsen over tilhængernes metoder, der har sat sit dybeste præg. Jeg drog i sidste uge den konklusion, at jeg fremover vil være passiv, sagde jeg ifølge mine noter.

Jeg foreslog igen, at vi fik den højere kornpris neutraliseret, så husmændene med den animalske produktion og forbrugerne ikke skulle betale til de store jordejere. Forgæves. Passiviteten var dum og direkte forbryderisk over for de mange landmænd, der siden måtte gå fra hus og hjem – eller for nogen af dem begå selvmord.

Benzin for EF

Benzinselskaberne kom med en stor portion penge – 300.000 kr. - til at finansiere en radikal annoncekampagne for Ja til EF. 23 af den radikale folketingsgruppes 27 folketingsmedlemmer anbe-

falede vælgerne at stemme Ja med deres navn, udtalelse og foto i en lang række annoncer. Der var ingen tilføjelser med oplysning om at støtten kom fra BP og Shell.

I partiets forretningsudvalg havde vi fået løfte om neutralitet. Denne annonce-kampagne brød neutraliteten. Der var ikke en tilsvarende partikampagne for de fire MF'ere, der anbefalede vælgerne at stemme nej. I offentligheden fremstod Radikale Venstre som et rent og klart Ja-parti, i strid med vores fælles beslutning på landsmødet.

Pressens skævhed og Baunsgaards løftebrud ændrede mit liv drastisk. At vi i Radikal Ungdom kom i mindretal i partiet, var vi så vant til. Det var nærmest et grundvilkår for alle politiske ungdomsorganisationer. Det førte mig ikke bort fra partiet. Unge har visioner og vil ændre, de ældre og ansvarlige er oftest i flertal i alle partier. Direkte løftebrud havde vi ikke været udsat for før i Radikale Venstre. I partiets forretningsudvalg havde vi arrangeret et internationalt møde, hvor vi havde besluttet at invitere en politiker fra vores norske søsterparti, Venstre.

Forretningsudvalget ønskede Gunnar Garbo, som sagde nej til norsk medlemskab. Baunsgaard omgjorde beslutningen og inviterede i stedet Helge Seip, som anbefalede et Ja. Hilmar Baunsgaard havde absolut ingen ret til at omgøre forretningsudvalgets beslutning. Vore beslutninger blev slet og ret tilsidesat for en højere sag, herunder de multinationale benzinselskabers ønske om at få Radikale Venstre med på Ja-vognen.

Farvel til de radikale

Jeg trak mig øjeblikkeligt fra hovedbestyrelsen, men meldte mig først ud af partiet med virkning fra 2. oktober 1973 – på årsdagen for folkeafstemningen. Jeg beholdt kontakten til Radikal Ungdom, så længe Finn Ellegaard var landsformand.

Jeg har siden udgivet nogle bøger om folkeafstemningen: "64 sider af Danmarks Historie" i 1977 med optryk af mange annoncer og "Løfter er til for at holdes" i 1984 med en sammenligning af annonceløfterne med virkeligheden. Der har jeg også optrykt listen med overskrifter fra aviserne.

I 1979 var jeg med til at udgive "Der var engang en folkeafstemning" med optryk af annoncer og avisartikler. Sven Skovmand og Jens Otto Krag skrev hver sit grundige forord med deres erindringer fra folkeafstemningen.

I september 1972 mistede jeg min barnetro. Jeg havde regnet med, at vi skulle have en fair afstemning mellem de bedste argumenter, hvor alle kunne komme til orde. Jeg oplevede i stedet et land med censur mod Nej-sidens argumenter og frit løb for udokumenterede trusler og falske løfter, som ikke blev efterprøvet af medierne.

Folketingsvalg 4. december 1973

Folketingsvalget efter afstemningen blev et sandt vælgeroprør. Modstanderne forsømte muligheden for at etablere et nyt politisk parti. Vi havde det ellers på tegnebrættet med lange og grundige strategipapirer. Centerpartiet og Reformpartiet var de navne, jeg skrev oplæg om. Tankerne opstod allerede før folkeafstemningen.

BT havde fået nys om vore planer og afslørede et internt møde for 50 radikale kritikere onsdagen efter folkeafstemningen. BT skrev den 7. oktober 1972, samtidig med Radikale Venstre hovedbestyrelsesmøde: "EF-oprør blandt de radikale: parti-linien er ikke holdbar".

Vi svigtede. I stedet blev proteststemmerne samlet op af skattenægteren Mogens Glistrup. Han samlede 15,9 % af stemmerne og Gladsaxe-borgmesteren Erhard Jakobsens Centrum-Demokrater 7,8 %. Erhard havde brudt med Socialdemokratiet og dannet sit eget parti for bil- og

parcellusejere. De to var begge EF-tilhængere, Erhard endda ”152 procent”. Men ingen af dem var ansvarlige for Ja-kampagnen. De var samtidig nye ansigter som partiledere. De kunne begge spise løs af utilfredse nej-stemmer.

To rene EF-modstanderpartier passerende begge spærregrænsen. DKP kom ind med 3,6 % af stemmerne og Retsforbundet med 2,9 %. De fik meget færre nej-stemmer end Glistrup og Erhard. Kristeligt Folkeparti kom også ind som nyt parti med 4 % af stemmerne, men de havde deres egen dagsorden mod abort. De gamle nu forenede EF-partier blødte. Fem nye partier kom i Folketinget ved dette historiske valg.

Stem personligt på en EF-modstander

Folkebevægelsen opfordrede i annoncer til at stemme personligt på EF-modstandere i alle partier. Vi havde stor succes med denne kampagneform i 1973. Notat udgav særlige valgnumre i tabloidformat, med plakater lige til at hænge op med navnene på de mange modstandere, man kunne vælge mellem i de forskellige amter og storkredse.

Budskabet var, at vi skulle skaffe 60 EF-modstandere i det nye folketing. Efter Grundloven kan 60 folketingsmedlemmer kræve forskellige lovforslag til folkeafstemning. Resultatet blev dog kun 37. Vi viste dem med billede og kontaktadresse i Notats julenummer i december 1973.

Det var langt fra målet, men vi havde fremgang og fik flere end de 30, der kunne hindre overladelse af nye beføjelser til EF. Jeg analyserede valget grundigt for hvert amt og storkreds over flere sider i Notat. Jeg kunne måle effekten af vores kampagne i samtlige valgkredse. ”Vore” kandidater fik altid forholdsmæssigt flest personlige stemmer i andre kandidaters kredse. Det flyttede dog ikke så meget, fordi tilhængerne sad på de fleste såkaldt sikre kredse.

Effekten af vore opfordringer til at stemme personligt på EF-modstandere blev svagere ved de efterfølgende valg. Til sidst måtte vi opgive den form for agitation. Vælgerne stemte ikke længere efter holdningen til EF. Spørgsmål om EF var som regel kun nr. 8 – 10 blandt de emner, der interessererede vælgerne mest ved valg til Folketinget.

Derfor kunne Folketinget sige ja til mange EF-forslag, som aldrig kunne have samlet flertal blandt vælgerne, hvis de var sendt til folkeafstemning.

NOTAT – en ny avis

Steen Danø havde foreslået, at vi skulle købe Politikens Hus. Morten Jersild tog i stedet initiativet til at lave vores eget blad. Det blev efterfølgende navngivet ”NOTAT” - efter forslag fra Mortens søn, Jens Olaf Jersild.

Det skulle være en stor avis i Politiken-format. Notat skulle baseres på 18.000 betalende abonnenter og være uden annoncer. Første nummer bestod af et fuldstændigt optryk af hele folketingsdebatten før folkeafstemningen. Ebbe Kløvedal Reich blev redaktør. Som politisk redaktør for ”politisk revy” havde han i 1966 skrevet en lang artikel under overskriften:

- ”Lad os blive europæere nu!”

Ebbe ønskede dengang politisk samling i Vesteuropa som uafhængighed fra de to daværende supermagter, USA og Sovjet.

- ”Har vi dristighed og fleksibilitet nok til at ændre på vores traditionelle udsyn i overensstemmelse med de nye signaler i vesteuropæisk politik?” spurgte Ebbe.

Han blev også revet med af den forløjede folkeafstemning. Ebbe forblev i Folkebevægelsen, til vi havde vundet folkeafstemningen om Maastricht-traktatens Union, den 2. juni 1992. Så gik han med i JuniBevægelsen og blev senere føderalist. Igen.

Hver side et kunstværk

Hver side af Notat var et kunstværk, grafisk kreeret af Peter Hiort. Vi fremstillede artiklerne i redaktionen. Peter skaffede illustrationer og fotos og fik tegneren Eiler Krag tilknyttet som fast satirisk tegner.

Peter kunne godt lide at gå på værtshus efter arbejdstiden på reklamebureauet. Så kom han ofte tilbage på bureauet efter midnat og fremstillede Notat sammen med "Frederik". Han hed egentlig Frederiksen og var grafiker på Morten Jersilds reklamebureau. Teksten blev købt hos firmaet Everts Alfabet, finere og dyrere kunne det ikke blive. Håndgnubbede overskrifter kunne skabe flotte annoncer, men var en dyr fremstillingsteknik for en avis.

Vi lavede et vidunderligt produkt, men havde næsten ingen folk til at sælge og promovere det. Udgifterne halsede af sted. En skønne dag havde Morten ikke længere råd til at sponsorere udgivelsen. Vi lagde det store helsidesformat om til en ugentlig tabloidavis. Det hjalp ikke nok. Notat måtte lukke efter halvandet år.

Det var et flot bladforsøg. Poul Svestrup bragte økologien ind i spalterne, længe før det blev moderne. Vi fik en øko-øko spalte for både økonomi og økologi. Jeg havde en stor reportageserie om afvikling af øer og landdistrikter med flotte fotos af Jørgen Schytte.

Der var masser af enestående fotos og samtaler med folk på Strynø i det sydfynske øhav. Temaet var det, vi nu kalder udkants-Danmark og vandkants-Danmark. I 1974 kom den nu kendte forfatter Ib Michael forbi og afleverede et opslag om samerne. Jeg blev senere deres hjælper i Europa-Parlamentet.

Vi havde åbne ører og brugte dem, også til andet end nyheder om EF's besværligheder. Vi satte vores lid til England og bragte mange historier fra Labours og britisk fagbevægelses kamp for at komme ud af EF. Vi håbede - helt urealistisk - at vi kunne komme ud af EF sammen med England.

Det var et flot avisprojekt, men uden realistisk forretningsplan og finansiering. Udsendelsen af avisen standsede i maj 1974, efter kun halvandet år. Aktieselskabet bag udgivelsen trådte i likvidation den 11. oktober 1974.

Det ny Notat

Efterfølgeren kom til at hedde Det ny Notat. Den startede som en meget lille avis. Vi skrev kun om EF.

- "Det ny Notat skal ikke bare være organ for den tredjedel af befolkningen, der stemte nej den 2. oktober, for 2 år siden. Vor vigtigste opgave er at skabe et talerør for den tredjedel, som stemte ja, men nu føler, eksperimentet faldt dårligt ud, bebudede vi.

Det lykkedes os faktisk at skabe en nyhedspræget avis, der også blev læst af EF-tilhængere. Vi ville ikke lave menighedsblad, men lade alle komme til orde og højne kvaliteten i argumentationen.

- "Det ny Notat samler ikke på argumenter mod EF, når de er indbyrdes modstridende. Vi indrømmer blankt, at dansk landbrug har fået højere priser efter indtræden i EF. Vi indrømmer blankt, at oliekrisen har gjort det sværere at vurdere virkningerne af medlemskab, og vi indrømmer, at de danske forhold ikke umiddelbart kan sammenlignes med Norge. Vi vil forholde

os kritisk til alle argumenter, så modstanden mod EF bliver mere bæredygtig”, skrev jeg i Det ny Notats første leder.

Vi skjulte dog ikke, at formålet med Det ny Notat var at komme ud af EF. Det var de briller, vi havde på, når vi valgte vores stof, vore vinkler og vore kampagnetemaer.

Britisk folkeafstemning på vej

Vi søgte ikke efter fordelene ved at deltage i et forpligtende samarbejde med vore nabolande. Dem tog de andre medier sig rigeligt af. Vi fokuserede på det, der *ikke* blev skrevet i den øvrige presse.

- ”Engelsk EF-folkeafstemning inden næste år”, hed en overskrift i Det ny Notats allerførste nummer den 1. oktober 1974.

Vi var ene om at bringe Labours EF-modstand til danske avislæsere. De fleste øvrige medier opdagede den først, da Labour overtog regeringsmagten og startede en genforhandling af det britiske EF-medlemskab.

- ”Mindst 60 pct. vil stemme nej”, bebudede formanden for de britiske arbejdsmænd, Jack Jones.

Jack Jones blev en kær bekendt i Det ny Notats spalter. Han var gæstetaler på SiD’s kongres og tordnede der mod EF. Det fik tolken lavet om, så han i stedet blev EF-fan. Jack Jones bebudede også den kommende britiske folkeafstemning om EF-medlemskabet. Det fik tolken lavet om til, at der skulle være *frie valg* i Storbritannien.

Det ny Notat ville ikke lave om på virkeligheden, men bringe alle fakta, også når de var ubehagelige for os. Vi beviste det med store bogstaver på forsiden, da der igen blev flertal for EF-medlemskabet i 1978.

Flertal for EF i 1978

”FLERTAL FOR EF”, skrev vi med de hidtil største ”pløkker” hen over Det ny Notats forside den 17. februar 1978. Sandheden skulle aldrig skjules. Det skulle altid gå ærligt til, også hos os selv. I underrubrikken kunne vi dog trøste os med, at der fortsat var massiv modstand mod et udbygge EF-samarbejdet med et fælles direkte valgt Parlament.

Den lille avis på blot fire sider blev spiren til Folkebevægelsens overlevelse, fremgang og opstilling til Europa-Parlamentet ved de første direkte valg i juni 1979.

Vi havde en meget beskeden bemanding, men bragte alligevel mange europæiske solonyheder. Vi havde fokus på EF som det eneste danske medie. Og vi læste flittigt i de dyre, specialiserede nyhedsbulletiner fra Bruxelles, særligt European Report og det lyserøde daglige nyhedsbrev fra agence europe.

Gaston Thorn om fælles udenrigspolitik

Den 16. oktober 1974 interviewede vi Luxembourgs statsminister, Gaston Thorn. Han afslørede en ny fransk plan for et tættere udenrigspolitisk samarbejde.

- ”Jeg har lige fået dokumentet, men planen er så hemmelig, at jeg ikke engang må vise den til mine nærmeste medarbejdere”, sagde han til min båndoptager.

Til citat røbede Thorn også, at Frankrig havde opgivet sin modstand mod et fast udenrigspolitisk sekretariat i EF-hovedstaden. Nu måtte det gerne ligge sammen med EF-institutionerne i Bruxelles.

- ”Frankrig accepterer nu, at udenrigspolitikken skal behandles på lige fod med andre emner som et naturligt led i Det europæiske Fællesskab”, sagde Gaston Thorn.

Det var lille, bitte, fire-sidede ’Det ny Notat’, som kom først med denne europæiske nyhed. Den 12. oktober 1974 havde vi et interview med Ivar Nørgaard om et kommende fælles program for EF-landenes socialdemokratier. Vi fulgte dannelsen af de europæiske politiske partier som det eneste medie i Danmark.

Tæring efter næring

Vi var tre medarbejdere ved det gamle NOTAT, som tog initiativet til at skabe Det ny Notat. Finn Ellegaard var købmandsuddannet, havde langt sort hår og blev avisens forretningsfører. Han lignede ikke en businessmand, men forstod altid at sætte tæring efter næring.

Den sortkrøllede Ole Kragelund og jeg selv stod for redaktionen. Vi ejede alle tre den nye avis i fællesskab og hæftede personligt og solidarisk for alle udgifter. Det var vilkårene, efter Notats fallit, når vi skulle have kredit. Vi fik megen hjælp fra gode frivillige. De fik maden i vores køkken. For eksempel selleribøf, når Finn serverede med tanke på måltidets udgifter for den lille, grønne pengekasse.

Startkapitalen var et lån på 10.000 kroner fra Finns far. Han var en flittig købmand i Glamsbjerg. Vi brugte også indtægter fra Oles taxakørsel og mine indtægter fra Statens Uddannelsesstøtte og lidt artikelskrivning for Ugens Express. Portoen til Det ny Notat kom fra min frimærkesamling, hvor jeg også havde mange ustemplede danske frimærker!

Avis i damefrisørsalon

Vi brugte 20.000 kroner til at betale for afståelse af en damefrisørsalon på Nørrebrogade 18 A i København. Til gengæld sad vi så for en meget lav månedlig husleje på kun 1200 kroner. Redaktionen og teknikken holdt til i salonen. Selv boede vi i værelserne bagved. Frivillige overnattede f.eks. i mørkekammeret.

Vi besluttede fra starten kun at udsende det antal sider, vi havde råd til. Der kunne stå mange fortrædeligheder fra Bruxelles på de sølle fire sider. Vi startede med et kampagnebudget på 700 kroner og 700 abonnenter og udkom første gang den 1. oktober 1974. Vores fødselsdag.

I 1974 blev hele omsætningen kun til 145.000 kroner. Underskuddet var på 48.000 kroner. Der var udbetalt 1600 kroner i honorarer. Den samlede lønudbetaling lød på 12.000 kroner - det var udgiften til mad.

Så kom gennembruddets år 1977. Abonnementsprisen blev sat ned fra 200 kr. for det gamle Notat til 72 kr. for Det ny Notat i et helt år. Der var rabat for unge under uddannelse, pensionister og arbejdsløse. Vi nåede 4000 abonnenter, to millioner kroner i omsætning og balance mellem indtægter og udgifter – ”break even”. I 1978 og 1979 var der igen underskud, nu med en omsætning tæt på 4 millioner kroner.

Hjælp fra Ole Lauritzen

En dag kom skibsreder Ole Lauritzen ind på redaktionen på Nørrebrogade 18 A og tegnede 100 støtteabonnenter til sine skibe. Hans hjælp glemmer jeg aldrig. Den kom på det helt rigtige tidspunkt. Jeg blev ham evigt taknemmelig, og har takket ham mange gange siden.

Vi havde sendt breve rundt til omkring 40 kendte EF-modstandere for at få deres støtte til den nye avis. Vi fik én reaktion retur, og den var negativ. EU-sagen var opgivet efter Notats lukning. Vi måtte rive os selv op ved hårene. Det var svært, men gjorde ikke ondt.

I 1975 steg omsætningen til 333.000 kroner. Vi kørte nu uden underskud. Så opfandt jeg en ny måde til at udbrede aviser. Vi tilbød tre måneders fuldstændigt gratis prøveabonnement. Det lød vanvittigt, men 40 % af prøverne betalte efter den gratis prøveperiode. Oplaget steg og steg.

- ”12.000 HOLDERE – Siden sidste nummer har Det ny Notat fået så mange nye holdere, at det ser ud til, vi runder 12.000 den 1. maj. Det er en fordobling på 3 måneder”, noterede jeg stolt i en lille notits på forsiden den 29. april 1977.
- ”Næde en kvart million”, hed en anden forsidenotits om Folkebevægelsens landsindsamling, som passerede 360.000 kroner ifølge Det ny Notat 27. maj 1977.

Vi holdt læserne godt orienteret om både Folkebevægelsens og Det ny Notats udvikling. Vi indtog læserne som vore ambassadører. De blev alle forsynet med en nyttig kalender med et væld af praktiske, politiske og andre adresser og oplysninger – samt stærkt synlige kalenderkort til at hverve nye prøveabonnenter. I oktober 1979 udsendte vi ikke færre end 80.000 kalendere.

Særnummer til alle unge under uddannelse

I februar 1978 udsendte vi et otte siders særnummer til unge under uddannelse, i hen ved 200.000 eksemplarer. Det blev finansieret med annoncer, som jeg ringede hjem. Vi udsendte også en reklamefinansieret husstandsavis i knap 2 millioner eksemplarer til alle byhusstande.

Det gav et nyt hop i gratis prøveabonnenter og hjalp med til at skaffe underskrifter til Folkebevægelsens opstilling. Avis og bevægelse var ét i fremtoning, selv om vi var adskilte med to helt forskellige organisationer.

Den 7. april 1978 kunne vi afsløre, at det første EF-valg ville finde sted den 7. juni 1979. Det ny Notats læsere var de eneste, der kendte valgdatoen fjorten måneder før valget. Ugen efter kunne vi meddele, at Folkebevægelsen havde indsamlet de 62.000 krævede underskrifter og nu kunne stille op til EF-valget. Sådan kaldte vi valgene til Europa-Parlamentet.

- ”Men vi lader os ikke nøje med det. Indsamlingen fortsætter endnu nogle måneder, som protest mod EF-herredømmet. Vis din modstand – brug kuponen på BAGSIDEN”, skrev jeg på forsiden.

Fredag den 28. april 1978 bragte vi flere siders skema med fordelingen af Det ny Notats abonnenter på de forskellige postnumre. Vi toppede i seminariebyen Gedved ved Horsens. Der kom Det ny Notat nu i hvert 33. hjem.

Jeg måtte begrænse mit arbejde for Det ny Notat, da jeg kom i Europa-Parlamentet i 1979. Da udsendte vi avisen i et ugentligt oplag på 27.000 aviser. Vores gratis-model havde virket mirakuløst, selv om gengtningsprocenten faldt noget over tiden.

Købte AIM-målinger

Vi købte også vore egne meningsmålinger hos AIM-instituttet. Vi offentliggjorde målinger meget mere detaljeret end andre medier og stillede samtidig hele materialet til rådighed for interesserede. Vi fandt også en række nye sammenhænge.

For eksempel var unge ikke bare unge. Der var markant forskel på unge kvinders og unge

mænds holdning til EF. Folk, der boede til leje, stemte som pigerne massivt mod EF. Holdningerne var mere delte i parcelhusområderne og blandt unge mænd.

Jeg anvendte den indhøstede viden til at formulere nye spørgsmål og krydsninger af de indsamlede svar med baggrundsoplysninger. Vi blev meget klogere på vælgerne og deres holdningsændringer og vandringer.

- ”Hver fjerde vælger er i tvivl om EF”, brugte vi som overskrift i Det ny Notat den 27. maj 1977.

Vi kunne også have skrevet ”Stort flertal mod EF”, fordi der kun var 32 % Ja mod da 45 % Nej. Men jeg mente, læserne havde mere ud af at vide, at tvivlen var *meget* stor. Nej-flertallet var ikke længere en nyhed. Tvivlen var en ny vinkel. Hensigten var, at vi ikke skulle slippe af, men gå ud i dagligdagen og overbevise de mange tvivlende. Det ny Notat var også et retningsgivende blad for menigheden.

Brugte vælgerviden til kampagner

Vi brugte vor detaljerede viden om vælgerne til at planlægge annoncekampagner før valg og folkeafstemninger. Pengene til de kostbare meningsmålinger var givet godt ud. De gav først gode historier og gjorde siden annoncekronerne meget mere effektive.

- ”Kvinder stemmer ikke mere som deres mænd - Valgforsker betragter Det ny Notats meningsmåling som en sensation i vælgerforskningen”, hed vores forsidehistorie 29. april 1977.

Vi offentliggjorde en ny AIM-måling og interviewede min tidligere sociologilærer, Ole Borre. Han var ikke tidligere stødt på så store forskelle i holdninger mellem mænd og kvinder.

- ”Hver 9. vælger ønsker fælles direkte valgt EF-parlament”, viste vores AIM-undersøgelse i Det ny Notat den 10. juni 1977.

Det ny Notat repræsenterede dengang det store flertal af vælgere. Det store flertal af medier repræsenterede kun et mindretal blandt deres læsere! Selv dagbladet Børsen havde kun 34 % af avisens læsere med i bladets støtte til det næste spring i integrationen med direkte valg af et fælles, overnationalt parlament.

Modstanden mod EF og Unionsudviklingen var blevet mainstream fem år efter folkeafstemningen om vores medlemskab i ”Fællesmarkedet”. Det havde vist sig at være meget mere end et fælles marked.

- ”Velkommen til 1372 nye prøveabonnenter”
- ”Aldrig før har tilgangen været så hurtig: 98 i dagligt gennemsnit, søndage inklusive. Vi er nu 14.737 holdere”, skrev jeg på bagsiden den 30. september 1977.
- ”Velkommen til 2.210 nye prøveabonnenter”
- ”Vi er nu 16.947 holdere”, skrev jeg 14. oktober 1977.

Det ny Notat fejrede fremgangen i læsertal ved at udsende gratis bøger til læserne.

EF-valg reddede modstand

Efter folkeafstemningen i 1972 gik Folkebevægelsen langsomt tilbage i popularitet og aktivitet. I 1975 nåede vi bunden. Her kom Det ny Notat til at gøre en forskel. Det ny Notat drev modstan-

den frem igen med vore vedvarende kampagner. Planerne om direkte valg til Europa-Parlamentet blev den løftestang, der mobiliserede modstanderne igen.

- ”Folkebevægelsen stiller op til de direkte EF-valg”, skrev Det ny Notat den 9. december 1977 efter Folkebevægelsens landsmøde, som gav grønt lys for indsamling af de nødvendige 62.000 underskrifter.

Folkebevægelsen flyttede i nye og 185 kvadratmeter store og lyse lokaler på Nørrebrogade 45. Det beskedne lejemål i Birkegade 10 var historie. Folkebevægelsen havde også fremgang i medlemstal. Der kom mange nye lokalkomiteer, oplyste Folkebevægelsens landssekretær Lene Rasmussen til årets sidste udgave af Det ny Notat.

Siden flyttede Folkebevægelsen ind i en lejlighed i Bikubens ejendom Nørrebrogade 18 B på Nørrebro. Det ny Notat boede i nr. 18 A. Der havde vi også etableret Bladfabrikken og AnnonceFormidlingen, som producerede aviser og bøger for andre. Vi udgav blandt andet blade for de uddannelsessøgendes organisationer og for Organisationen til Oplysning om Atomkraft, OOA.

En dag kom fotografen Henrik Saxgren forbi. Danmarks dygtigste fotograf var dengang fuldstændig ukendt. Han etablerede det fotografiske værksted 2. maj i vore lokaler, sammen med gode kolleger.

På den anden side af gaden boede Eksskolens trykkeri. Her fik vi indimellem trykt plakater. Trykkerne var kunstnere som Bjørn Nørgaard og Per Kirkeby, der siden blev berømte billedkunstnere.

Nils Ufer, Jacob Ludvigsen og Alex Frank Larsen

På Det ny Notat samarbejdede vi med andre såkaldt alternative aviser som Hovedbladet, Søndagsbladet og ligeledes det satiriske skrift Corsaren.

Hovedbladets stifter, Jacob Ludvigsen organiserede besættelsen af Christiania for at få en god forsidenyhed. Vi var fattige, men professionelle og idealistiske bladgrupper og kom med nyheder og kritik på forskellige områder. Vi gav hinanden tips og ideer og samarbejdede til gensidig fordel.

Vi udvekslede også annoncer og fostrede talrige projekter, som aldrig blev til noget. Vi var for eksempel først i Danmark med ideen om reklamefinansierede gratisaviser, men havde svært ved at få annoncerne.

Det ny Notat gav så de uddannelsessøgendes organisationer gratis aviser til uddeling på uddannelsesstederne, finansieret af reklamer. Det gav underskud, men også reklameplads for Notat og omsætning i vores ”Bladfabrikken” og ”AnnonceFormidlingen”.

Et af bladene hed ”Eleven” og blev udgivet af folkeskoleleverne. Redaktøren var Christian Schou, som siden blev redaktør i Danmarks Radio. Torben Möger Pedersen arbejdede for gymnasieeleverne i DGS og blev formand i 1975-76. Det var længe før, han blev far til den senere skatteminister Thor og chef for PensionDanmark.

- Følg de kvikkeste som unge og find dem senere som ledere i samfundet, lærte jeg.

Folkebevægelsen skulle nedtones

I 1975 måtte Folkebevægelsens medlemsblad ”Ud af EF” lukke og fusioneres med Det ny Notat, som nu blev officielt talerør for Folkebevægelsen, der ikke længere havde råd til at udsende sit eget blad.

Finn Ellegaards og min samtidiges indmeldelse i DKP gav samarbejde med tusindvis af hårdtarbejdende aktivister. Jeg blev kaldt til møde med partiets forretningsudvalg kort efter indmel-

delsen i 1975. Ivan Hansen, fællestillidsmand på B&W og senere miljøborgmester i København, foreslog i fuld alvor, at Folkebevægelsen kunne flytte ind hos Det ny Notat. Så kunne EF-sagen sejle sin egen sø, mens DKP kunne bygge videre på den succesrige kamp mod Hartling-regeringen.

Set i bagspejlet var Ivan Hansens indstilling måske mere fremsynet end min. Vi burde have lukket den tilbageskuende bevægelse og startet en ny og bredere, som kun så fremad. Men det var bestemt ikke Finn Ellegaards og min holdning. Vi følte os bedragede, så vi blev ved.

Flyttede til Allingåbro

Sven Skovmand fandt en nedlagt skole i Drammelstrup ved Randers. Den købte Finn Ellegaard, Ole Kragelund og jeg til Notat for 425.000 kroner. Jeg havde haft en boligopsparing i Andelsbanken gennem fem år. Den kunne jeg nu kun låne på med kaution fra min far. Vi skiftede på stedet til sælgerens bank, Djurslands Bank. De troede på os. Der har vi siden været kunder.

Der var to store bygninger på skolen til undervisning og lærerboliger. Der var da indrettet en karklundefabrik i skolebygningen. Hele Det ny Notats personale kunne i starten bo i den ene lærerbygning, mens den anden kunne indrettes til redaktion og teknik. Vi flyttede avisen fra Nørrebrogade til Drammelstrup gamle skole ved Allingåbro og startede med udgivelsen fra Jylland den 1. januar 1976.

Lavede trykkeri, aviser og kunstklub

Vi startede forskellige erhvervsaktiviteter for at få penge til udgivelsen. Vi lavede "Kunstklubben", hvor billedkunstnerne støttede os med litografier til favørpris. Vi udgav avisen "Samtid" til skolerne med Sven Skovmand som redaktør og medejere.

Vi lavede trykkeri med dygtige typografer som Henning Millard, der også boede i vores kollektiv i lærerboligerne i forhuset. Siden kom Svend Erik Baadsgaard til. De to brød senere ud og startede deres eget professionelle trykkeri, Datagraf, i nabobyen Auning.

Jeg lavede også en reklamefinansieret avis til folkeskolens ældste elever. Den hed "Hvad nu?" og handlede om uddannelsesmuligheder efter folkeskolen. Indholdet blev skrevet af Lærlingenenes og Ungarbejdernes Landsorganisation, mens jeg skaffede alle annoncer og gav dem en gratis avis.

Jeg havde aftjent min værnepligt som militærnægter på LLO, Lærlingenenes og Ungarbejdernes Landsorganisation. Der lavede jeg deres medlemsblad gennem tre år. Jeg delte kontor med Eva Madsen, før hendes lystige landeplage med "Mormors Kolonihavehus". Eva lavede teater for lærlinge og ungarbejdere.

Tre uger hvert år fokuserede jeg på at skaffe annoncer til ungdomsavisen og skabte der min beskedne årsløn, som Det ny Notat ikke havde råd til at betale. Jeg kunne være blevet temmelig rig, hvis jeg havde brugt mine evner kommercielt. Det interesserede mig ikke. Jeg ville hellere have hævn over den uredelige folkeafstemning 2. oktober 1972.

Jeg var helt med på at tabe, men det skulle gå ærligt til. Derfor Det ny Notat, hvor mine vilde ideer blev koblet sammen med Finns stramme økonomiske styring med lige dele nærighed og sparsommelighed.

Måtte betale moms

Det ny Notats politiske linje var klar, men avisen blev også læst af EF-tilhængere. I Det ny Notat den 16. september 1978 skrev jeg om en AIM-undersøgelse:

- "Hvis der var folkeafstemning om EF, ville kun 64,4 % af Det ny Notats læsere stemme Nej, mens 21,3 % ville stemme Ja.

15,4 % af borgerne ønskede EF-samarbejdet udbygget med et fælles direkte valgt parlament, blandt Det ny Notats læsere var det 14,2 %. De ivrige tilhængere læste også EF-modstandernes avis.

Det hindrede ikke et såkaldt momsnavn i at beslutte, at Det ny Notat ikke var en avis med alment nyhedsstof, som henvendte sig til en bred kreds af læsere. Vi kom til at betale moms fra starten i 1974. Alle andre aviser og politiske ugeaviser var momsfri. En lang række anerkendte mediefolk støttede os og underskrev en erklæring til momsnavnet.

Efter tre års diskrimination og tidkrævende kamp lykkedes det os omsider at blive momsfri som de andre aviser. Fra efteråret 1977 slap vi fri, men ikke med tilbagevirkende kraft. Mediefolkene erklærede ellers udtrykkeligt, at vi burde være en momsfri avis fra starten i 1974.

Den politiske hensigt hos EF-tilhængerne i Momsnavnet med Landbrugsrådets præsident Arne Pilegaard Larsen fra Venstre og den tidligere konservative ordfører, møbelhandler Hans Kjær, i spidsen afgjorde sagen - imod al ekspertise fra medieverdenen. Underskriverne rummede mange stærke EF-tilhængere, også Journalisthøjskolens rektor og chefredaktøren for Berlingske Tidende. Men Landbrugsrådets præsident og møbelhandleren vidste bedre end samtlige mediefolk. De forsøgte at dræbe os økonomisk.

1979 blev et godt år for Det ny Notat. Det forestående EF-valg skabte mange historier – og mange nye læsere. I første halvår af 1979 var det officielle læsertal 40.000 mænd og kun 27.000 kvinder ifølge Dansk Medie Index.

DMI medregnede ikke de mange unge på højskoler, kaserner og kollegier, de såkaldte fælleshusstande. Vi havde 20.000 unge registrerede læsere, men mindst lige så mange uregistrerede. Vi nåede dermed over 100.000 læsere hver fredag og hver dag i dagbladsperioden. Læserne opsatte mange vægaviser og plakater fra midtsiderne. Vi havde skabt vores egen kanal til danskerne. Den virkede.

Skiftende Notat-udgivere

Efter EF-valget i 1979 kunne vi bruge nogle af de rundhændede midler fra EF-kassen til ansættelser og udgivelser fra Det ny Notat. Jeg kunne ikke være medejer af en avis, som fik tilskud fra EF. For ikke at kunne beskyldes for dobbeltroller valgte Finn og jeg derfor at forære alle bladets aktiver og forretningsaktiviteter til NOTAT-fonden. Den er en selvejende fond, som ikke kan udbetale overskud til de tidligere ejere.

En ildsjæl

Finn Ellegaard, Karin Østergaard, Bjarne Hesselbæk, Ole Kragelund, Gerda Bønning, Henning og Inger Millard, Hanne Sørensen Smith og Hans Smith har skrevet om mig og Notat i fødselsdagskriftet, "Et navn forbundet med kampen mod EU" fra 1998:

- "En ildsjæl, der brænder i begge ender for sagen og stiller umenneskelige krav til sig selv. Sådan lærte vi på Det ny Notat den unge Jens-Peter Bonde at kende.
- Men i alt fald dengang oplevede han næppe selv, at han ofrede sig for sagen. Tværtimod. Den var jo hans liv. ALT andet var underordnet den. Søvn var tidsspilde. Socialt samvær kun interessant i det omfang, det tjente sagen. Ferie en mulighed for at få fred – til at skrive en bog eller udvikle en kampagne-idé. Huslige sysler noget, der skulle rationaliseres ned til et minimum – hvad der for eksempel ledte ham til at opfinde de harmoniserede hakkebøffer, milligramdemokratisk formet ved at trykke en småkage-form ned over den fladtrykte fars", skrev de.
- "Også fysisk kom man i selskab med Jens-Peter gang på gang langt ud over grænser, man troede, man havde.

- Der var avisen, som ofte først blev færdig, når de små timer havde vokset sig halvstore – typisk fordi Jens-Peter langt over deadline vendte op og ned på alt med bomben, der bare måtte fyres af nu & her. Der var de fortrolige, digre rapporter om unionsplaner, fælles hær, direkte valg, politisamarbejde m.m.m., som over nat skulle oversættes fra svulstigt euro-fransk, sættes, om-brydes og trykkes, så de kunne nå ud og ryste offentligheden næste dag. Der var stort anlagte kampagner, aviser i millionoplag og andre bindegalt vovelige projekter.
- Undtagelses-tilstande var vel nærmest reglen for de ansatte på Notat. Og rakte deres kræfter ikke til at realisere de ambitiøse planer, var der frivillige, der gerne lod sig opildne til at suspendere job og privatliv for at komme og give en hånd med, når Jens-Peter ringede”.

Sådan skrev de, der kendte mig bedst.

Jeg var god til at få både journalister, typografer og højt betalte reklamefolk og kunstnere til at arbejde gratis for vor fælles sag. HJERTELIG TAK for alle små og store håndslag! Det nåede jeg alt for sjældent at få sagt, mens det stod på.

Jeg krævede meget af familie og medarbejdere, venner og bekendte - dog altid mest af mig selv. Jeg brændte mit liv i begge ender og har ikke fortrudt det et sekund. ”Bed og arbejd”, stod der i min barndoms stue. Jeg tog det sidste ord med mig og bad mange andre hjælpe med.

Kapitel 9

TINDEMANS-RAPPORTEN OM UNION

Fransk-tysk akse

Fra 1974 udviklede den tyske kansler Helmut Schmidt fra SPD og den borgerligt-liberale, franske præsident Giscard d'Estaing et tæt personligt venskab. De kom fra hver sin politiske lejr, men blev en fælles motor for samarbejdet. Giscard d'Estaing var formand for den internationale Europabevægelse i otte år. Han brændte for EF.

Et tilsvarende tæt samarbejde fik den franske socialistiske præsident Francois Mitterrand med den tyske kristendemokrat, Helmut Kohl, ti år senere, fra 1984. Den "fransk-tyske akse" har altid været afgørende for den europæiske integration.

- Hvis Frankrig og Tyskland er enige, og Storbritannien ikke er for meget imod, kører toget, forklarede den danske EF-ambassadør Gunnar Riberholdt altid de danske journalister i Bruxelles.

EF havde dengang et valutasamarbejde med snævre bånd for den indbyrdes kursudvikling mellem landenes valutaer. Det kunne ikke holde til den forskellige økonomiske udvikling i landene efter oliekrisen. Samarbejdet brød sammen i 1974. "Werner-planen" om en økonomisk og monetær Union måtte lægges til side.

Der blev indført et nyt "slangesamarbejde" med op til 2,25 % udsving for de enkelte valutaer. Det brasede også sammen, inden man fik startet den økonomisk-monetære Union, ØMU'en, med Maastricht-traktaten fra 1993. ØMU'en løb ind i sin egen eksistenskrise, fordi man ikke havde lært af de to første sammenbrud.

Britisk folkeafstemning med Ja til EF

Den nye britiske premierminister Harold Wilson fra Labour forlangte genforhandling af de britiske medlems-betingelser i 1974. Wilson opnåede så gode vilkår, at han vandt en folkeafstemning om fortsat britisk EF-medlemskab i 1975, endda med meget stort flertal.

Der bristede min første drøm om en dansk udtræden af EF. Den folkeafstemning havde vi danske modstandere håbet på. Vi ville have været ud af EF sammen med englænderne. I stedet kom vi med på Unions-toget som "fodslæbende europæere". Sådan blev vi døbt af Belgiens meget føderalistisk indstillede statsminister, Leo Tindemans. Han blev senere en god ven.

Ivar Nørgaard, Svend Auken og Hilmar Baunsgaard var alle for en ny folkeafstemning om dansk EF-medlemskab, hvis Storbritannien skulle melde sig ud. Dog ikke Anker Jørgensen. Der skulle gå over 40 år, før Storbritannien endeligt stemte sig ud.

Topmøde i Paris i december 1974

Det var ikke let at skubbe Unions-toget i gang efter oliekrisen, men retningen blev sat med en lang række af vidtgående beslutninger. Affyringsrampen blev et nyt EF-topmøde i Paris i december 1974.

Topmødet traf en principbeslutning om at indskrænke anvendelsen af veto retten, selv om landene stadig havde forskellig opfattelse af Luxembourg-forliget. Statsministrene lagde op til flere flertalsafstemninger. Veto retten skulle indskrænkes til kun at kunne anvendes i virkeligt vitale anliggender. Udenrigsministrene blev sat til at finde en ny procedure.

Topmødet vedtog også Giscard's ide om at indføre faste topmøder for statsministrene. Statsministrene skulle fremover mødes mindst tre gange om året i en ny institution, som skulle kaldes for "Det europæiske Råd". Her skulle de diskutere almindelige anliggender og udenrigspolitik i flæng og samtidig give hele EF-samarbejdet retning.

Statsministrene ville undersøge mulighederne for at indføre fælles pas og afskaffe paskontrol i EF samt indføre fælles borgerrettigheder. Flere og nye samarbejdsområder skulle inddrages under EF på den måde, at ministrene eventuelt kunne mødes på mellemstatslig vis som "ministre forsamlede i Rådet".

Det udviklede sig til, at man nogle gange både skrev Ministerrådet og *Ministrene forsamlet i Rådet*. Så kunne offentligheden selv gætte på, hvilken del af en beslutning, der var mellemstatslig og hvilken del, der var overstatslig, *kommunitær*.

Svært at tidsfæstne EU-beslutninger

Det er svært at tidsfæstne, *hvornår* en beslutning tages reelt. Der bygges op til kompromiser gennem talrige møder. Enigheden etableres reelt, men ikke formelt. Statsministrene kunne på papiret tage afstand fra direkte valg på topmødet i Paris i december 1974.

Men reelt var beslutningen taget allerede i oktober 1974. Den danske udenrigsminister havde blot ikke et officielt forhandlingsmandat til at godtage direkte valg, mens forhandlingerne stod på, uge efter uge. I topmødeerklæringen tog briterne formelt forbehold, indtil deres genforhandling af de britiske medlemsvilkår var overstået og godkendt af vælgerne ved den forudsete folkeafstemning.

- "Den danske delegation kan ikke på nuværende tidspunkt binde sig til indførelse af almindelige, direkte valg i 1978", hed det i en ledsagende dansk erklæring.

Så var formalia i orden, mens vi reelt havde bøjet os. Både forberedelserne og topmødet blev indgående behandlet i Det ny Notat. Vi optrykte hele topmødeerklæringen. Vi fulgte op med et helsides interview med den nye irske formand for Ministerrådet, Garret FitzGerald. Interviewet blev bragt den 7. januar 1975.

Her bebudede den irske statsminister, at han ville deltage i alle møder i Europa-Parlamentet og også besvare udenrigspolitiske spørgsmål. Jeg lærte ham at kende som en ærlig føderalist. Jeg diskuterede siden flere gange med ham på irsk radio og TV. Der var aldrig et ondt ord imellem os. Respekt!

FitzGerald havde forskellige ideer til, hvordan man kunne begrænse anvendelsen af veto retten i praksis, som det var besluttet på december-topmødet i Paris. Dem ville han diskutere ved et udenrigsministtermøde i januar. Den 25. februar 1975 kunne jeg så igen skrive: "Veto retten blev beskåret".

Ministerrådets formand fortalte, at man fremover skulle give forhåndsmeddelelse om de sager, der blev anset for at være *vitale*. Så kunne der stemmes om alle andre.

Briterne tog forbehold mod beslutningen på rådsmødet den 21. januar. Det gjorde Danmark ikke. Statsminister for Venstre, Poul Hartling "nøjedes med at fremsætte beroligende udtalelser i TV, før valget", sluttede jeg min forsideartikel.

Leo Tindemans skulle skrive Unions-rapport

Paris-topmødet bad endeligt den belgiske statsminister Leo Tindemans skrive en rapport om andre mulige forslag til fremskridt mod Unionen. Giscard d'Estaing havde foreslået Tindemans til

opgaven, fordi han måtte have en glødende føderalist til at give støtte til sin ide om at skabe Det europæiske Råd, fortalte den belgiske diplomat Philippe de Schoutheete til denne bog.

Tindemans konsulterede Jean Monnet og påtog sig noget tøvende opgaven.

Leo Tindemans havde en fortid som generalsekretær for de kristendemokratiske partier i Europa. Han vidste, hvad han ville. Han rejste rundt til medlemslandene for at samle støtte til sine ideer og igen for at præsentere resultatet. Det blev til Tindemans-rapporten. Den blev færdig i december 1975 og offentliggjort i januar 1976.

Leo Tindemans blev senere udpeget som ny leder af det kristendemokratiske EF-parti. De kristelige demokrater er en ukendt størrelse i Danmark. Konservative og Kristendemokrater – dengang hed partiet Kristeligt Folkeparti - deltager i deres europæiske partisammenslutning, men praler ikke af det. Kristendemokraterne har altid været den stærkeste motor for den europæiske integration.

Hadede hinanden

Kristendemokraterne er samlet på tværs af lande i European People's Party i Europa-Parlamentet, men er ikke altid indbyrdes enige. Da Wilfried Martens blev statsminister i Belgien, fik han sin store fjende Leo Tindemans som udenrigsminister. Når de sad sammen i Det europæiske Råd, talte de aldrig sammen.

- De hadede hinanden, og det gav store problemer for os embedsmænd, erindrede Philippe de Schoutheete.

Jeg blev gode venner med dem begge. Både Martens og Tindemans blev senere begge min nabo i formandskonferencen i Europa-Parlamentet som formænd for EPP-gruppen. Martens blev derefter formand for det fælles europæiske kristendemokratiske parti, Det europæiske Folkeparti.

Den danske holdning var stadig præget af Ivar Nørgaard-linjen i Socialdemokratiet. Statsminister Anker Jørgensen og udenrigsminister K.B. Andersen skrev selv et mere EF-positivt oplæg som dansk svar til Tindemans. De to topfolk i den nye socialdemokratiske regering ville ikke lukke for mange døre og være for meget afvigere i kredsen af statsministre og udenrigsministre.

Ivar Nørgaard blev ikke inddraget og skrev i stedet sit eget oplæg i overensstemmelse med hans og partiets argumentation for Ja'et fra folkeafstemningen kun tre år forinden. Udenrigsminister K.B. Andersen hadede Ivar Nørgaard og ville af med ham som udenrigsøkonomiminister. Anker Jørgensen tog KB's parti, men var ikke stærk nok til helt at afvise Nørgaards linje. Den havde flertal i parti og folketingsgruppe.

Anker Jørgensen opretholdt opdelingen af udenrigsministeriet i et udenrigsøkonomi-ministerium med Ivar Nørgaard som leder og det øvrige udenrigsstof med K.B. Andersen som leder indtil 1977.

Brydninger i Ankers regering

Der var stærke interne brydninger i regeringens fællesmarkedsudvalg. Det fremgår af et fremragende historisk speciale om ”modsætningerne i Socialdemokratiets europapolitik fra 1973-86” af Carsten Fries. Jeg fandt analysen blandt Ivar Nørgaards efterladte papirer. Specialestudenten havde gennemgået alle referater fra regeringens fællesmarkedsudvalg og gruppemøderne i Socialdemokratiets folketingsgruppe.

Modstanden mod ren fastholdelse af veto retten blev blødt op med nye formuleringer om, at

man skulle *misbruge* af veto retten til livs. Veto retten var beregnet til *vitale* anliggender. Hvad det så var, skulle medlemslandene dog fortsat selv kunne bestemme.

Hverken K.B. Andersen eller Anker Jørgensen turde gå med til formelle begrænsninger af veto retten, bortset fra en ny procedure, hvor landene skulle anmelde deres mulige vetoer før møderne i Ministerrådet.

Direkte valg til Europa-Parlamentet

På et topmøde i marts 1975 i Dublin blev statsministrene enige om at ændre fordelingen af kontingentet til EF. Man opfandt en såkaldt ”korrektions-mekanisme” til fordel for England. Britiske borgere skulle slippe billigere, så Harold Wilson kunne få et ja ved en folkeafstemning om medlemskabet.

Vi skulle betale mere for at gøre det muligt. Det var et kostbart brud på den traktat, vi havde stemt om 2. oktober 1972. Det blev ikke det sidste brud på de regler, vi godkendte ved folkeafstemningen 2. oktober 1972.

Den 10. juli 1975 vedtog Europa-Parlamentet et udkast til politisk union med 71 Ja-stemmer, 9 nej-stemmer og 29 undlader. Det ny Notat havde også offentliggjort Kommissionens unionsudkast fra 1975.

Der var altid nye unionsplaner på vej. Vi blev beskyldt for at råbe ”ulven kommer”, hver gang vi offentliggjorde dem. Men det var altså ikke os, der lavede dem. Danskerne havde meldt sig ind i en permanent byggeplads, hvor der var mange ideer om fremtiden, men ingen godkendte byggetegninger.

Århundreder ikke hvad de har været

Den 10. oktober 1975 skrev vi på forsiden: ”Svend Auken: nej til direkte valg i dette århundrede”. Jeg kommenterede, at århundreder ikke er, hvad de har været.

Den 17. oktober afslørede vi, at Udenrigsministeriet var færdig med et internt regeringsoplæg til Tindemans. Folketingets markedsudvalg var endnu ikke taget med på råd.

Udenrigsministeriet var repræsenteret i en arbejdsgruppe, som færdiggjorde en rapport om de direkte valg den 13. oktober. Rapporten inddelte problemerne i dem, hvor der var enighed, og dem, der fortsat skulle forhandles.

Regeringen havde reelt givet Danmarks tilsagn til de spørgsmål, der ikke mere skulle forhandles – uden at Folketingets markedsudvalg var taget med på råd. Det er ikke let at løbe fra løfter, og det er ikke smukt at se på, når det sker.

Forhandlede uden mandat

Ministeriets specialist, fuldmægtig Per Lachmann, oplyste, at han deltog i arbejdsgruppen uden mandat. Den socialdemokratiske folketingsgruppe var heller ikke taget med på råd. Alligevel forhandlede der på livet løs i Bruxelles ud fra et hemmeligt regeringsoplæg, som vi aldrig fik offentliggjort i sin helhed.

Vi afslørede dog, at oplægget fandtes. Regeringen var derfor nødt til at offentliggøre en barberet udgave, dateret 24. oktober, som vi offentliggjorde i sin helhed ugen efter. Den nye socialdemokratiske regering støttede nu Hartlings indskrænkning af veto retten på Paris-topmødet i december 1974. Det var ikke en opgivelse af Luxembourg-forliget, men en svækkelse af det.

Vi skrev også: ”Regeringen led nederlag i folketingsgruppen”¹⁸. Per Hækkerup, Ivar Nørgaard og K.B. Andersen forsvarede regeringens nye hemmelige linje i et oplæg til Tindemans. Af 30 tilstedeværende gruppemedlemmer udtalte 25 sig imod, skrev SF’s blad, Minavisen.

Tindemans møder Folkebevægelsen

Tirsdag den 28. oktober 1975 om formiddagen mødtes Folkebevægelsens forretningsudvalg med Leo Tindemans og overrakte ham en skrivelse, der sluttede:

- ”Modstanden mod dansk medlemskab fortsættes under alle omstændigheder og vil blive afgørende styrket, såfremt unionsplanerne søges gennemført”.

Anker Jørgensen, K.B. Andersen og Ivar Nørgaard mødtes i tre timer med Tindemans. Det ny Notat præsenterede det under overskriften: ”Anker efter mødet: dansk ja til union”. Anker sagde ja til ganske meget indhold, men afviste traktatændringer, der kunne føre til en ny folkeafstemning. Folkets Anker frygtede folkets dom.

Den 1.-2. december 1975 var der topmøde i Rom. Mødet besluttede at løse de udestående problemer, så der kunne holdes valg til Europa-Parlamentet første gang i maj eller juni 1978. Valgene blev dog senere udskudt med et år til juni 1979. Kun seks år efter starten på det danske EF-medlemskab.

Nørgaards betingelser for direkte valg

Ivar Nørgaard havde været skeptisk mod alle Unionsskridt og havde hindret, at beslutningen kom med i topmødebeslutningerne fra Paris i oktober 1972. Han havde også formuleret en række betingelser for direkte valg til Europa-Parlamentet¹⁹.

Anker Jørgensen og K.B. Andersen var meget optaget af, at Danmark ikke skulle stå som et fodslæbende land i EF. De ville derfor af med Ivars forbehold over for de direkte valg. Ivars mange betingelser kom da heller ikke med i regeringens svar til Tindemans.

Forbeholdene dukkede dog op igen, da Ivar Nørgaard trak dem frem i en markedsdebat i Folketinget. Per Lachman havde fastholdt det, som han senere kaldte for ”Danmarks første forbehold”, gennem et helt års forhandlinger i Bruxelles.

Unigheden mellem Anker og Ivar var dog ikke større, end Anker personligt underskrev en hilsen til Ivars far i anledning af en rund fødselsdag.

- ”Kære Ingvar Nørgaard.
- Hjertelig tillykke med de 100 år...
- Vi har jo glæde af din søn, som har fulgt sin far godt op med hensyn til arbejdet i vor bevægelse. Jeg kan fortælle dig, at vi er glade for hans indsats”, forsikrede Anker Jørgensen på sirligt statsministerbrevpapir med egen personlig underskrift den 19. marts 1982.

18 Den 24. oktober 1975

19 ”EF’s regler om direkte valg udformes på en måde, der åbner de enkelte medlemslande mulighed for at indrette deres nationale regler om gennemførelse af disse valg, således at følgende hensyn i videst mulige omfang kan tilgodeses:

- sikring af forbindelsen mellem det nationale parlament og Europa-Parlamentet,
- sikring af, at den partimæssige sammensætning i det nationale parlament svarer til sammensætningen af delegationen til Europa-Parlamentet,
- sikring af, at delegationen til Europa-Parlamentet ikke er urepræsentativ som følge af lav deltagelse,
- sikring af, at afholdelse af valg til Europa-Parlamentet ikke kommer til at udgøre et forstyrrende element i det nationale politiske liv”, skrev Ivar Nørgaard i et fortroligt notat til ministerkollegerne i regeringens fællesmærkedsudvalg den 22. oktober 1975.

Anker kom også pænt til Ivars bisættelse, hvor vi mindedes gamle dage før og efter Virum-præstens pragtfulde prædiken. Anker var altid så ligefrem. Man kunne aldrig blive sur på ham. Jeg elskede også Anker.

Ivar Nørgaards ufrivillige flytning

Uenigheden mellem Ankers og KB's mere EF-positive linje og Ivar Nørgaard blev dog så stor, at Ivar blev afsat som udenrigsøkonomiminister. I 1977 blev Ivar i stedet udnævnt som handelsminister og sidenhen som miljøminister og økonomiminister. Jeg skrev en artikel om "Nørgaards ufrivillige forflyttelse"²⁰.

- "Jeg har ikke selv ytret ønske om skiftet. Jeg har fulgt statsministerens ønske", citerede jeg ham for at sige, fordi han ønskede det sagt.

Efter udnævnelsen talte jeg med en glad K.B. Andersen, der smilede op til begge ører. Her trak han ræven frem og sagde storsmilende, at han ville fortsætte, hvor Ivar slap. KB kunne ikke skjule, at han havde vundet magtkampen. På pressemødet spurgte jeg Anker Jørgensen, om skiftet betød et farvel til de to danske forbehold omkring de direkte valg.

Da jeg sagde, at det næppe kunne være en hemmelighed for statsministeren, at hans to ministre var uenige i denne sag, affejede Anker med bemærkningen: "næste spørgsmål", skrev jeg.

Ingen ændringer - endnu

K.B. Andersen sagde bagefter til mig, at der ikke var nogen ændringer – *endnu*. Men de var tydeligt på vej.

Ifølge forlydender havde Ivar Nørgaard sat sin stilling ind på at bevare de to forbehold. Ivar stod nu temmeligt isoleret. Han havde ingen magt som handelsminister. Han var effektivt parkeret. Under Hartlings regering fra 1973-75 var Nørgaard næstformand i Europa-Parlamentet. Medlemmerne blev dengang udpeget fra de nationale parlamenter. Ifølge den amerikanske ambassadørs indberetninger var K.B. Andersen parat til at kuppe Anker som leder af Socialdemokratiet.

Jeg glemmer aldrig Ivar og KB sammen i korridorerne i Folketinget og EF. De var som hund og kat eller ild og vand. Alle kunne se det. KB mødte altid i Udenrigsministeriet klokken syv om morgenen, hvor også Anker startede dagen - før han tog sig en lur. Jeg stod helt og holdent med Ivar, selv om jeg havde studeret statskundskab sammen med KB's søn.

Ivar Nørgaard var gammel chefredaktør for den socialdemokratiske avis, Aktuelt. Nu var det EF-modstanderens avis, Det ny Notat, som gav ham den bedste dækning blandt de danske medier. Både Ivar og Anker anbefalede folk at læse Det ny Notat i annoncer for at få nye læsere.

Jeg talte også ofte med Ivar, før vi blev genboer og gode venner. Jeg arvede siden de dele af hans arkiv, som han ikke selv havde afleveret på Arbejderbevægelsens Bibliotek og Arkiv.

I 1975 blev Tindemans-rapportens forslag først afvist af Nørgaardlinjen i dansk Europa-politik. Anker selv var positiv over for mange af ideerne, fremgår det af hans dagbøger. I dag er næsten alle rapportens forslag vedtaget. Det tog dog noget længere tid end forudset af Belgiens unionsivrige statsminister.

Ivar Nørgaard siger fra

Ivar Nørgaard var særdeles klar i et interview med mig i Det ny Notat 14. november 1975, under overskriften:

20 Det ny Notat den 4. marts 1977

- ”Ivar Nørgaard:
Ny folkeafstemning
hvis Parlamentet
får mere magt fra
Minister-rådet,
hvor der er vetoet”.
- ”Hvis der overflyttes kompetence fra f.eks. Ministerrådet til EF-Parlamentet, skal beslutningen herom vedtages med 5/6 flertal i Folketinget eller ud til vælgerne ved en folkeafstemning”, siger udenrigsøkonomiminister Ivar Nørgaard i en samtale med Det ny Notat.

Ivar talte fra hjertet, men kunne ikke standse unionstoget. Det var sat i gang igen af Giscard d’Estaings Unions-topmøde i Paris i december 1974. Nu blev det fulgt op med Tindemans-rapporten og nye unionsrapporter fra Kommissionen og Europa-Parlamentet.

Stiller Folkebevægelsen op til EF-valget?

Den 23. december 1975 offentliggjorde Det ny Notat en betænkning fra det politiske udvalg i Europa-Parlamentet: ”Plan for mere magt til EF-Parlamentet”. På forsiden stillede vi også for første gang spørgsmålet:

- ”Stiller Folkebevægelsen op til direkte valg?”.

Folkebevægelsens ledende treenighed, den radikale Poul Overgaard Nielsen, socialdemokraten Bent Brier og kommunisten Ib Nørlund gik alle ind for fælles opstilling, hvis valgene blev gennemført som besluttet.

Tindemans-rapport i to udgaver

Det ny Notat offentliggjorde Tindemans-rapporten i sin helhed den 14. januar 1976. Vores trykkeri fremstillede også en udgave for Europabevægelsen med det samme indhold, men med andre kommentarer og et andet omslag. Det var første gang, vi samarbejdede om udsendelse af fakta. I 1978 udsendte vi tilsvarende to forskellige udgaver af Romtraktaten med de seneste ændringer.

Tindemans-rapporten var inddelt i fire kapitler om

- En fælles vision af Europa,
- Europa i en ny verdenssammenhæng,
- Menneskets Europa og
- Styrkelse af institutionerne samt en
- Samlet konklusion.

Tindemans lagde vægt på, at EF skulle tale med ”Een stemme over for den øvrige verden” og styre ”Henimod en fælles politik over for tredjelande”. Rapporten foreslog også ”regelmæssige drøftelser vedrørende vore særlige forsvarsproblemer” og ”Samarbejde om våbenproduktion”.

Tindemans ønskede slange-samarbejdet omkring valutaerne styrket, fælles politik for energi og forskning, socialpolitik, regionalpolitik og medbestemmelse for lønmodtagerne. Han ønskede også fælles forbrugerbeskyttelse, beskyttelse af miljøet og en pasunion med fri bevægelighed for borgerne.

- ”Valg af Parlamentet ved direkte valgret giver denne forsamling en ny politisk myndighed”, konstaterede han og foreslog også en initiativret for Parlamentet, som endnu ikke er gennemført.

Flertalsafgørelser som fast praksis

Tindemans ville give øgede beføjelser til Kommissionen, Kommissionsformanden og Domstolen og gøre flertalsafstemninger i Ministerrådet til fast ”praksis på fællesskabsområdet”.

I forhold til tredjelande ville han indføre mulighed for hasteaktioner, hvor ”mindretallet analogt med den institutionelle mekanisme i traktaterne på disse velafgrænsede områder efter afslutningen af drøftelserne skal tilslutte sig flertallets synspunkter”.

- Rapportens forslag til handlingsprogram stemmer godt overens med det danske ønske om en pragmatisk og realistisk udvikling af EF-samarbejdet, kommenterede statsminister Anker Jørgensen.

Anker tog dog afstand fra forslagene om afskaffelse af veto retten og tankerne om fælles forsvar.

Den 15. januar 1976 havde Folketinget udenrigsdebat. Udenrigsminister K.B. Andersen brugte ordet EF ikke færre end 92 gange. Det nordiske samarbejde blev kun omtalt otte gange.

Den 6. februar 1976 behandlede Folketinget selve Tindemans-rapporten og godtog bl.a. beskæring af vetoet og mere magt til Europa-Parlamentet.

Danskere fik arbejde i Sverige

Arbejdsløsheden havde bidt sig fast, selv om vi var startet i EF med fuld beskæftigelse. Der var officielt 21.800 ledige ved starten i EF. Men der var samtidig 9.970 ledige stillinger. Vores nettoindvandring blev på 17.683 udlændinge i 1972/73.

Efter et par år i EF-paradiset måtte danskerne rejse ud af EF for at få arbejde. Der var stadig arbejde at få i Norge og Sverige. De klarede sig meget bedre end Danmark, selv om vi blev ”hjulpet” af de højere landbrugspriser i EF. Problemet var ikke EF, men troen på tilhængernes anprisninger af EF som den store, gratis redningskrans. Vi kunne selv have gjort noget, men lod stå til.

- ”20.000 danskere er rejst over Sundet – Der kom ingen svenske firmaer til Danmark”, konstaterede Det ny Notat den 3. september 1976.

Smede-Hans mulig statsminister

Den 1. oktober 1976 bragte Det ny Notat et stort interview med Metalarbejderforbundets tidligere formand, Hans Rasmussen.

- J.O. Krag halverede Socialdemokratiet med sin EF-politik, sagde ”den stærke smed”.
- Hvis Anker ikke var veget fra sin oprindelige modstand, tror jeg, det var blevet et nej, fortalte Hans Rasmussen og gav mig dermed endnu et vidne på Ankers fortid som EF-modstander.

Hans Rasmussen bekræftede også, at Viggo Kampmann havde tilbudt ham statsministerposten. Jens Otto Krag og Per Hækkerup lavede så en indbyrdes aftale om, at Krag skulle være statsminister med Per Hækkerup som udenrigsminister. Så kunne Hans Rasmussen blive finansminister, foreslog de to. Men Hans var ikke til ”de mange modtagelser og middage”, sagde han.

Interviewet fik Krag ud af busken. Jens Otto Krag besvarede mit interview med Hans Rasmussen i en samtale med Malin Lindgren i Berlingske Tidende. Her røbede Krag, at han ville være fortsat som statsminister, hvis folkeafstemningen havde givet et Nej.

Lidt godt fik vi da ud af afstemningen, konstaterede Hans Smith. Den var jeg ikke enig i. Krag var ingen dårlig statsminister. Han var altid flink, når vi talte sammen og gav mig også interviews. Vi var blot uenige om EF.

En ikke-eksisterende rapport

En dag ringede formanden for Folketingets markedsudvalg Arne Christiansen fra Venstre. Han gav en besked til min daværende samleverske Karen Pihl-Larsen.

- Den rapport, Jens-Peter har spurgt til, eksisterer ikke, sagde han.

Karen undrede sig over beskeden. Den ikke-eksisterende rapport lå på skrivebordet ved siden af telefonen. Vi offentliggjorde den fredag den 17. december 1977:

- ”Læs udenrigsministrenes fortrolige rapport – Danmark har sagt ja til et beslutningscenter for udenrigspolitikken, viser udenrigsministrenes rapport”, skrev vi på forsiden.

Den 29.-30. november skulle der være topmøde i den hollandske hovedstad, Haag. Udenrigsministrene forberedte topmødet med en fælles rapport om de mange forslag i Tindemans-rapporten. Ministrene enedes ”Om et enkelt beslutningscenter”, hvor udenrigspolitik og andre anliggender kan behandles samlet af udenrigsministrene.

Tindemans forslag om at gøre det udenrigspolitiske samarbejde til en juridisk forpligtelse blev udsat til oprettelsen af Den europæiske Union. Man skulle have praktisk samarbejde om våbenproduktion, før oprettelsen af et fælles våbenagentur.

Ministrene gennemgik detaljeret alle forslag i Tindemans-rapporten og tilsluttede sig den praktiske overgang til flere flertalsbeslutninger, som blev udstukket af topmødet i Paris 1974.

Folkebevægelsen mod EF protesterede. Den 1. februar 1977 startede vi en landsindsamling af en kvart million kroner under parolen: Nej til politisk Union.

Helle Virkner i tvivl

Jens Otto Krag nu fraskilte hustru, Helle Virkner Krag, luftede offentligt sin tvivl i et interview:²¹

- ”Jeg synes rent personligt at EF-udviklingen går lidt for vidt i forhold til, hvad der blev lagt op til før afstemningen”.
- ”Store spørgsmål som fælles udenrigs- og forsvars-politik er kommet ind i billedet. Og så spørger man sig selv: Var det nu også det, jeg stemte JA til ved folkeafstemningen?”, sagde den tidligere statsministerfrue, som Peter Hiort helt forgæves havde drømt om at få som anbefaler af et Nej før folkeafstemningen.

Det socialdemokratiske folketingsmedlem og formand for Forbrugerrådet, Dorte Bennedsen, var også kommet i tvivl:

- ”Jeg ville ikke kunne sige ærligt, hvad jeg ville stemme, hvis der var en ny folkeafstemning om EF i morgen”, sagde den tidligere kirke- og kulturminister Bodil Kochs datter til Det ny Notat, inden hun selv blev minister.

Det var ikke let for politikerne at skifte ham. De direkte valg til Europa-Parlamentet lå forude og truede virkelighedsopfattelsen af EF som et rent økonomisk samarbejde til gavn for dansk landbrug.

²¹ Det ny Notat den 4. februar 1977

Kapitel 10

VALG TIL EUROPA-PARLAMENTET

198 indirekte valgte

Forsamlingen havde dengang 198 medlemmer, udpeget fra de nationale parlamenter. Danmark havde ti pladser, fordelt mellem Folketingets medlemmer efter forholdstal.

Overnationale repræsentanter valgt direkte ville have deres loyalitet over for EU's institutioner og hurtigt glemme de vælgere, der havde stemt dem ind, argumenterede Nørgaard. Vi var helt enige i hans argumenter, men ikke i konklusionen.

Nørgaard og hans tro væbner Jens Christensen, som Ove Guldberg havde søgt at få forflyttet, fik de andre lande til at tillade, at Danmark kunne have dobbelt-mandater i en periode. Det var en af Danmarks første undtagelser i EF. Jens Christensens interne argument var, at man med kravet om dobbelt-mandater kunne undgå, at Folkebevægelsen mod EF tog mandater ved valget, røbede han i "Berettet for eftertiden".

Da det kom til stykket, var der ikke flertal for undtagelsen i Folketinget. Hverken modstander-partierne eller de borgerlige syntes om dobbeltmandaterne.

Folkebevægelsen bekæmpede selve ideen om direkte valg, indtil valgene var vedtaget. Jeg bekæmpede også valgene med ord. Samtidig anså jeg et direkte valg som en stor chance til at give EF-modstanden ny og tiltrængt luft under vingerne.

Boykot af EF-valget

De direkte valg til Europa-Parlamentet blev vedtaget, som de fleste andre integrations-skridt. Danmark startede altid med at være imod, indtil vi var for. I Folkebevægelsen skulle vi så finde ud af, om vi ville boykotte valgene eller eventuelt opstille en liste af EU-modstandere.

Kommunistisk Arbejderparti – "kineserne" i KAP – forsøgte sammen med civilingeniør Knud P. Pedersen fra Frit Norden og Dansk Samling samt forfatteren Carl Scharnberg at få flertal for at boykotte valget. Carl Scharnberg skrev endda et godt rimet digt om sagen:

SIG NEJ TIL EF-VALG

Nu er de der atter. Som om intet er hændt.

Det gælder vor frihed! Et nyt parlament!

Nu bør vi danske stå sammen og glemme!

Det nye Europa har brug for vor stemme!

De taler og skriver, som om intet er hændt.

De lover og lokker, som om alting er glemt.

De truer med kaos og søger at skræmme.

De lyver igen for at hverve din stemme!

Du må ikke tro dem, efter det, der er hændt.

De skjuler en magt bag EFs parlament.

Den kræver vi lyder og lyster én stemme.

Sig nej til det valg! Gør modstand! Bliv hjemme!

Carl Scharnberg i Det ny Notat 1. april 1977

Forfatteren Carl Scharnberg var min meget gode personlige ven. Hans forældre boede tæt på os i Styrtom ved Aabenraa. Jeg brevvekslede med ham allerede i folkeskolen og besøgte ham og fru Hanne i Vrå. Jeg blev også gode venner med deres to børn, Ditte og Arne. Carl Scharnbergs indsats for boykotbevægelsen rokkede ikke ved vores venskab. Her var vi bare ikke enige, da det startede.

Poul Overgaard og jeg argumenterede sammen med et enigt forretningsudvalg i Folkebevægelsen for, at en boykot hurtigt ville blive glemt. Var det manglende lyst til at deltage i valget eller en aktiv boykot, som fik folk til at blive hjemme? Det kunne blive svært at se og måle forskellen.

Det sikre resultat af en boykot vil blive, at EU-tilhængerne sætter sig på samtlige danske pladser! argumenterede jeg.

Boykotternes ide var tabt, allerede da modstanderpartierne havde besluttet, at de ville stille op. Der blev da også et stort flertal på Folkebevægelsens landsmøde i december 1977 for at opstille en liste til EF-valget. Kun 21 stemte for boykot, mens 151 stemte for opstilling.

Der blev dog startet en boykotbevægelse med individuelle medlemmer og 34 selvstændige lokalkomiteer. De holdt møder og brændte stemmekort i protest mod valgene. Boykotbevægelsen kostede os dyrebare stemmer og aktivister. Den sygnede dog hurtigt hen efter det første valg til Europa-Parlamentet i 1979. Siden har ingen hørt om deres aktive boykot.

Valgforbund mellem modstanderne

Der var også uenighed om, hvordan Folkebevægelsen og modstanderpartierne skulle opstille. SF, Retsforbundet og Venstresocialisterne ønskede at opstille egne partilister. DKP ønskede ikke at opstille som parti. Kompromiset blev, at DKP måtte afstå fra at få kendte kommunister på Folkebevægelsens liste.

Så blev der lavet en økonomisk aftale om fordeling af eventuelle midler fra EU. Der blev også indgået et valgforbund mellem de tre modstanderpartier og Folkebevægelsens tværpolitiske liste N. Ingen modstanderstemme måtte blive spildt.

Folkebevægelsens valggrundlag blev vedtaget næsten enstemmigt i oktober 1978. Programmet gik til kamp mod overladelse af mere magt til EF.

- ”Et direkte valgt EF-parlament vil tiltage sig større og større magt og derved styrke EF's overnationale karakter”, skrev Folkebevægelsen.

Det kom til at holde stik, for der var altid et stærkt organiseret pres fra det store flertal i Europa-Parlamentet for at øge integrationen. De strakte nye budgetbeføjelser fra 1975 til det yderste og brugte dem som brækjern for større politisk indflydelse.

Samlede 125.000 underskrifter

Folketinget havde vedtaget en listig EF-valglov, der skulle hindre andre end de politiske partier i at stille op til valget. For at stille op til Folketinget skulle man have omkring 20.000 underskrifter. Folketinget vedtog, at der skulle indsamles tre gange så mange til EF-valget! Ivar Nørgaard ville kun kræve 20.000 som til folketingsvalg.

Vi måtte nu indsamle 62.000 underskrifter, svarende til 2 % af alle vælgere, for at kunne opstille en liste til Europa-Parlamentet. Kravet om underskrifter skulle opfyldes igen ved det efterfølgende valg i 1984. Kravet blev dog afskaffet, da vi for anden gang var midt i indsamlingen. Alle Folketingets partier kunne frit kandidere. Det store krav var tænkt til at holde Folkebevægelsen ude. Kravet blev i stedet en stor hjælp for Folkebevægelsen. Vi kom i gang med valgkampen et år før de andre!

Den 5. maj 1976, på befrielsesdagen, havde vi arrangeret en "Kavalkade mod EF-Unionen" i Falkonercentret på Frederiksberg med gratis optræden fra nogle af Danmarks bedste kunstnere.

Vi gennemførte store pengeindsamlinger og indsamlede ikke færre end 125.000 underskrifter på besværlige blanketter. Vi fik også Ekstra Bladet til at deltage i kampagnen for at samle underskrifter. Avisen skaffede 13.000 underskrifter på blanketter i avisen, men hjalp frem for alt med at gøde grunden for vores aktivister på arbejdspladserne. De skrev EF-kritiske artikler *hver* dag under deres kampagne.

De kommunistiske aktivister i Folkebevægelsen indsamlede langt de fleste underskrifter. Jeg indsamlede selv flere tusinde og lærte dermed vælgerne at kende meget bedre end partiernes kandidater. De var ikke tvunget til de mange samtaler med vælgerne før valget.

Vi fik også Tvind-skolerne til at hjælpe med. Den 19. september 1978 var der folkeafstemning om 18-års valgret. Jeg var på Tvind-skolen i Ulfborg, som havde en vindmølle som blikfang. Jeg fløj derover og gennemgik vores projekt for eleverne og lærerne fra morgenstunden.

Så kørte Tvind-skolens mange busser med langhårede elever til forskellige valgsteder og samlede underskrifter for Folkebevægelsen på hele valgdagen. Underskriftsblanketter blev også lagt frem i de mange fagforeninger, hvor EF-modstandere var i flertal i bestyrelserne.

Tværpolitisk liste annoncerede efter folk

Da Folkebevægelsen var opstillingsberettiget, begyndte vi at annoncere efter kandidater i store avisannoncer. Det var nok første gang, et parti eller en bevægelse direkte annoncerede offentligt efter kandidater.

Vi var netop ikke et sædvanligt parti, men en utraditionel bevægelse, som ønskede at opstille en tværpolitisk liste imod Danmarks medlemskab i EF. Vi ønskede folk fra samtlige politiske partier som kandidater, og det fik vi. Landsmødet i oktober 1978 blev det største siden stiftelsen med hen ved 500 medlemmer og delegerede. Vi vedtog et valgprogram og opstillede tyve kandidater i sideordnet rækkefølge.

Kandidater for Folkebevægelsen

Spidskandidat blev en for de fleste, også mig, ganske ukendt lektor Else Hammerich fra Brønshøj i København. Hun talte sig fra Brønshøj lige ind på førstepladsen. Journalist Poul Smidt fra Danmarks Radio havde bedt mig fortælle ham, hvem der ville blive spidskandidat, lige før det blev annonceret. Så kunne han have kameraet indstillet, når det blev meddelt.

Pludselig stod TV-avisens korrespondent Poul Smidt ved Else Hammerichs bord og fjernede et par tomme ølflasker.

- Hvorfor gør du det, spurgte Else lettere overrasket.
- Fordi du om få sekunder bliver valgt som spidskandidat, og så skal der ikke stå to tomme flasker, som er drukket af dine sidemænd, svarede Poul Smidt.

Det var venligt gjort.

På andenpladsen var redaktør og forfatter Sven Skovmand. Han blev valgt til det første forretningsudvalg på Folkebevægelsens stiftende landsmøde i april 1972, uden selv at være til stede på mødet. Nr. 3 var byrådsmedlem Ulla Hess fra en kendt og succesrig, tværpolitisk liste i Farum. Som nr. 4 opstilledes domprovst Jørgen Bøgh fra Aarhus. Han havde en fortid i modstandsbevægelsen under krigen og var medlem af Socialdemokratiet.

Jeg blev selv opstillet som nr. 10. Der var også en anden ukendt kommunist på listen, pædagog

Amos Bendix. Den senere kulturminister Grete Rostbøll og provst Georg Langkjer repræsenterede de konservative. Ekstra Bladets mangeårige chefredaktør Victor Andreasen var gift med den kendte digter Tove Ditlevsen og var også kandidat.

DKP stillede ikke op som parti

Det gav en særlig vanskelighed, at kommunisterne var det eneste parti, som undlod selvstændig partiopstilling og i stedet støttede Folkebevægelsen. SF, Retsforbundet og Venstresocialisterne, VS anså det for at være en politisk fidus, som gjorde det muligt at få valgt en kendt kommunist på Folkebevægelsens liste.

Den mulighed havde de andre partier i Folkebevægelsen jo sådan set også, men de valgte at profilere sig selv som parti og håbede på, at de på den måde kunne få deres egen partimæssige repræsentation med de offentlige tilskud, som et medlemskab kastede af sig. Partiopstillingen lykkedes for SF. Partiet fik valgt lektor Bodil Boserup. Det lykkedes derimod ikke for VS og Retsforbundet.

Retsforbundet mistede partiets opstillingsret ved at ryge ud af Folketinget i 1979. Ib Christensen opstillede så på Folkebevægelsens liste ved det efterfølgende EF-valg i 1984, hvor han blev valgt. Havde han eller Steen Folke fra VS opstillet på Folkebevægelsens liste i 1979, var jeg slet ikke blevet valgt!

Jeg havde aldrig optrådt offentligt som kommunist. Jeg var menigt medlem af partiet og redaktør på EF-modstandernes avis, Det ny Notat. Partiet blev ikke diskrimineret. Der var et DKP-medlem på listen, skønt jeg var mere kendt som radikal. På den anden side var jeg ikke en, som gav problemer for de andre partier. Jeg havde behandlet dem alle loyalt i Det ny Notats spalter.

Giv EF Modstand

I optakten til valget samlede jeg en gruppe frivillige reklamefolk til aftenmøder. Vi udviklede sammen med dem et flot logo i frihedens farver: rødt, hvidt og blå. Vi skabte også et tilhørende slogan: Giv EF modstand.

Løsningen kom bestemt ikke af sig selv. Vi mødtes mange gange gennem godt et halvt år, før den var der. Kunsten var at formulere vores Nej glad, optimistisk og positivt. Logoet måtte gerne ligne en fodbold, fordi der var Europamesterskaber samtidig med valgene. Symbolet skulle helst være rumligt, så det sprang folk i møde, når de så vore plakater.

- ”Det er mælk, det er dejligt”, skrev den kendte tekstforfatter Randi Eriksen engang for mejerierne.

Hun deltog også som frivillig i de mange møder. En dag fortalte hun om arbejdet med et slogan for Alt for Damernes julelotteri. Efter hårdt arbejde med sagen tilføjede hun et lille f, og solgte sloganet, Alt for Damernes JuleFlotteri, for 50.000 kr. Det var mange penge dengang. Randi var både professionel og dedikeret til vor sag.

Vi kunne trække på de dygtigste reklamefolk. Til gengæld arbejdede de gratis - for os. Jeg blev ved med at insistere på, at vore udkast kunne blive bedre. Øvelsen lykkedes så godt, at statsminister Anker Jørgensen nævnte vores parole, da stemmerne var talt op, og vi havde fået næsten lige så mange stemmer som landets største parti, 365.760 mod 382.487 til liste A.

Største danske gruppe

Det første EF-valg blev en sand triumf for modstanderne. Folkebevægelsen fik fire pladser af de 16 danske pladser i det 410 mand store parlament. Socialdemokraterne og Venstre fik hver tre. Vi blev den største danske gruppe i Europa-Parlamentet, fordi vi havde valgforbund med Retsforbundet, VS og SF. Størst fra det rene ingenting! Vi skulle helt tilbage til 1920, hvor Socialdemokratiet ikke fik flest mandater.

Spidskandidat Else Hammerich fik et kanonvalg med 78.164 personlige stemmer. Jørgen Bøgh fik 26.362 og Sven Skovmand 17.250 stemmer. Jeg sprængte listen med 12.048 personlige stemmer og kom ind på fjerdepladsen. Modstanderne fik også Bodil Boserup valgt for SF og Finn Lyngø for Siumut i *Grønland*.

Vi fire nyvalgte fra Folkebevægelsen fik et kammeratskab, som jeg ikke har oplevet før eller siden i mit politiske liv. Else blev vores naturlige formand. Ved det efterfølgende valg i 1984 fik hun ikke færre end 156.145 personlige stemmer.

Vore første år i Europa-Parlamentet

Vi sidder ikke efter land i Europa-Parlamentet, som mange stadig tror. Medlemmerne er inddelt i politiske grupper. Alt fra taletid til assistenter fordeles gennem grupperne. Som journalist på EF-modstandernes avis havde jeg lidt kendskab til systemet. Jeg havde også skrevet en såkaldt stor opgave om EF's budget til universitetet. Alligevel var jeg ikke klar over, at man kunne hente så mange ressourcer til sig selv, sit parti eller sin bevægelse, som det blev tilfældet.

Det var udelukket, at vi kunne træde ind i en af de partipolitiske grupper. Vi var valgt for at hævde det danske folkestyre, og ikke for at lave politik på tværs af grænserne. Vi gik i stedet i gang med at skabe vores egen gruppe sammen med andre lister og partier, som heller ikke passede ind i de partipolitiske grupper.

Gruppekrigen

Vores første gruppe blev kaldt "Gruppen for Teknisk Koordination" for at understrege, at vi ikke havde en fælles politik, men kun et fællesskab om at sikre ligebehandling for de forskellige medlemmer og grupper. Vi var tre medformænd, en italiensk, en belgisk og en dansk. Vores gruppedannelse gav anledning til stor strid. Der skulle dengang ti medlemmer til at danne en gruppe. Med hiv og sving nåede vi elleve.

Så besluttede flertallet i parlamentet at sætte mindstekravet op fra 10 til 21. Det gode argument var, at Parlamentets medlemstal var blevet fordoblet. Det aktuelle hastværk skyldtes, at de så kunne blive fri for os. Vi var ikke partipolitiske som dem, så de ville have os opløst som gruppe. Vi skulle sendes over til de ikke-indskrevne medlemmer. De blev groft diskrimineret med taletid og ressourcer.

De gamle grupper ville ganske enkelt ikke acceptere den nye opkomling. Det krævede imidlertid en formel ændring af forretningsordenen. Den kunne stadig kun ændres med støtte fra et absolut flertal af medlemmerne. Så startede den første store gruppekrig.

Marco Pannella fra de italienske radikale og den senere fiskerikommissær Emma Bonino var vant til at sabotere parlamentsforhandlinger ved at tale i timevis og fremsætte tusindvis af ændringsforslag i det italienske parlament. Man kaldte det for "filibustering".

De satte en nymodens computer til at lave 5000 forskellige ændringsforslag til forretningsordenen. Hvis de alle skulle behandles med navneopråb, ville man ikke i praksis være i stand til at ændre forretningsordenen foreløbig.

Jeg var chokeret over, at nogle kunne optræde så uparlamentarisk. For dem var det en meget naturlig skik, som slet ikke chokerede på de kanter. Jeg må med skam at melde erkende, at denne trussel nok var forudsætningen for, at jeg kunne komme igennem med en diplomatisk og parlamentarisk løsning til sidst.

Med Pannellas og Boninos trusler om tusindvis af afstemninger ved navneopråb hængende i luften, kunne jeg forhandle med de andre gruppeformænd, i og uden for formandskonferencen.

Fik hjælp af Willy Brandt

Jeg fik god hjælp af et menigt medlem af den socialistiske gruppe, en vis Willy Brandt. Han var bredt respekteret og havde en fortid som tysk forbundskansler, indtil han blev fældet af en østtysk spion. Willy var meget pigeglad og kunne godt lide både Emma Bonino og Else Hammerich. Vi sad lige bag ham og talte skandinavisk sammen. Han havde opholdt sig i Norge og Sverige under krigen, fordi han var imod Hitler.

Jeg havde mødt Willy Brandt flere gange før folkeafstemningen om vores EF-medlemskab. Han havde en meget skandinavisk fairness-indstilling og ville ikke være med til at opløse vores gruppe med magt. Jeg mindedes, at jeg engang havde siddet med ham i LO-skolens bar i Helsingør. Der betroede han mig, at hans egen søn, Peter, var blevet berufsverbotet i Tyskland.

Willy var simpelthen en ægte demokrat. Han fik en tysk partikammerat og næstformand for Europa-Parlamentet, Bruno Friedrich, til at støtte et kompromis, som jeg så fik forhandlet på plads med de andre gruppeformænd. Sådan endte den sag. Vi fik til sidst lov til at fortsætte som gruppe. Vi var efter hvert valg sidenhen i stand til at danne en gruppe, som vi kunne være med i.

Budgetudvalget – et godt lærested

De fleste medlemmer har et hovedudvalg og et bi-udvalg. Jeg valgte budgetudvalget. Det var et godt lærested. Her fik jeg kendskab til alle EF's krinkelkroge. Enhver aktivitet afføder en udgift i budgettet. Enhver aktivitet må have en plads på budgettet for at kunne udføres. Alle midler til svindel og frås står også et eller andet sted på budgettet, om end under andre overskrifter.

Det var også gennem budgettet, Europa-Parlamentet tilkæmpede sig gradvis mere magt, ligesom Folketinget kæmpede sig til parlamentarisme ved at få magt over den enevældige Estrup-regerings finanslove i slutningen af 1900-tallet.

Europa-Parlamentet forkastede EF's budget som led i magtkampen. Så kunne der kun bruges det samme beløb som det foregående år. Normalt kan en udgift kun afholdes, hvis der er afsat et beløb på finansloven og samtidig vedtaget en lov, der bemyndiger regeringen til at afholde en udgift. Man skal altså både have penge på budgettet og lovgrundlaget i orden.

Europa-Parlamentet tilkæmpede sig magt ved at indsætte beløb på budgettet. Dem bad de så Kommissionen om at anvende, uden der var vedtaget et lovgrundlag. Det hedder at *lovgive via budgettet*. Det var klart ulovligt, men pengene blev bevilliget og indimellem også brugt. Der kom en vis sammenhæng mellem vedtagelserne i parlaments-rumskibet og virkeligheden på jorden.

Det var det eneste område, hvor en stemme i parlamentssalen kunne flytte en mursten uden for murene. Ellers bestod arbejdet i lutter ord, som meget få lyttede til. Magtkampen gav rigtig indflydelse. Europa-Parlamentet vandt gradvist stigende medbestemmelse på budgettet. Med Lissabon-traktaten fra 2009 har medlemslandene givet Europa-Parlamentet det sidste ord for alle slags udgifter. Indflydelsen er fulgt med.

Bruxelles-guld og frivillige

Folkebevægelsen fik taletid, assistenter og penge fra EF-budgettet i rigt mål. Folkebevægelsen ændrede dermed karakter fra at være en græsrodsbevægelse til at være en professionel organisation med alt, hvad det indebærer på godt og ondt.

Folkebevægelsen fik mange ansatte og skulle til at være arbejdsgivere. Det var ikke let. Vi fik mange penge at råde over og måtte hyre en regnskabschef. Vi fik råd til at ansætte nogle gode folk, men kunne naturligvis ikke ansætte alle, som havde hjulpet med i valgkampen. Dermed kom der en forskelsbehandling mellem ansatte og aktivister. Det var ikke sjovt at styre.

Store overskud på rejser

Medlemmerne af Europa-Parlamentet skulle til vores store overraskelse ikke rejse efter regning, som man skal alle andre steder i verden. Vi fik faste kilometer-godtgørelser, uanset hvordan vi rejste til Bruxelles, Luxembourg eller Strasbourg.

Vi valgte at rejse på billigste facon og scorede et stort overskud til Folkebevægelsen. Vi rejste selv efter regning, så overskuddet gik 100 % til bevægelsen. Efter ti år måtte vi desværre ændre dette system og indføre en valgfri ordning, hvor medlemmerne selv kunne få overskuddet mod at betale det hidtidige overskud som et fast månedligt beløb. Kun på den måde kunne vi opretholde det store overskud. Bevægelsen var blevet stærkt afhængig af disse penge.

De gik ind i Folkebevægelsens drift. Det ville have givet os økonomiske problemer, hvis vi var kommet igennem med vores forslag i Europa-Parlamentet om, at samtlige medlemmer skulle rejse efter regning! Hvert år stillede vi to gange forslag til budgettet om, at alle medlemmer skulle rejse efter regning. Forslaget samlede ganske få stemmer. Parlamentet var en svindelmule, syntes vi.

Vi skrev også om fiflerierne i aviserne. Jeg førte kampagne imod et nyt ”valgkredspasnings-tilskud”, som skulle dække transportudgifter for medlemmerne, når vi var til møder i Danmark. Men vi havde jo frikort til DSB og SAS fra den danske stat. Jeg syntes ikke, vi skulle have dobbelt betaling. Denne kampagne lykkedes. Staten fjernede vores frikort til SAS. Det er nok mit livs dyreste kampagne! Lige siden har jeg – retfærdigt nok - selv måttet betale for mine SAS-billetter, mens folketingsmedlemmer kunne flyve gratis.

Ville tredoble løn

Vi rejste en storm i Europa ved at afsløre et krav til en fælles EF-aflønning af medlemmerne af Europa-Parlamentet. Medlemmerne var dengang aflønnet nationalt som medlemmerne af de nationale parlamenter. Gruppeformændene udarbejdede gennem mange uger et forslag til fælles EF-betalt løn. Da det var parat til vedtagelse, satte vi ønsket på forsiden af Det ny Notat den 3. oktober 1980.

- ”EF-politikere kræver lønnen tredoblet – Vil have månedsløn på 27.623 kr. – efter skat”, startede vi en serie afslørende artikler i Det ny Notat.

Jeg havde selv deltaget i arbejdsgruppen og var der det eneste medlem, som gik imod forslagene. Artiklen i Det ny Notat gav mig mange fjender i Parlamentet. Mine kolleger blandt gruppeformændene blev rasende, fordi jeg havde offentliggjort forslagene i utide. De skulle helst have været listet igennem uden offentlig opmærksomhed.

"Jeg skal myrde dig"

- "Jeg skal myrde dig på dansk fjernsyn", truede den liberale gruppeformand og senere EF-kommissær, Martin Bangemann.

Bangemann gjorde noget ved truslen. Han fortalte Jyllands-Posten, at jeg var gået ind for en fælles løn på 40 % af kommissærernes. Det var enten rent opspind, eller en forveksling med et forslag fra den konservative gruppeformand Scott-Hopkins. Han havde nemlig foreslået en fælles EF-løn på 40 % af kommissærernes.

Jeg var gået imod *alle* forslag til fælles EF-aflønning. Det hindrede ikke Bangemann i at få Jyllands-Posten til at skrive:

- "EF-modstander ind for højere politiker-løn".

Journalist Frede Rasmussen havde fået læst op af en protokol på fransk. Det var ganske vist, jeg havde sagt ja til at få vores løn fordoblet.

- Det er enten en misforståelse eller et falskneri, svarede jeg.

Jeg havde været klar i mælet imod forslaget fra første mødedag. Vi ønskede naturligvis ikke en fælles EF-løn, men national aflønning. Det vidste Bangemann mere end nogen, fordi han og jeg stod som hovedmodstanderne i arbejdsgruppen.

Blev reddet af mødereferat

Hans angreb var et udtryk for politik, når den er værst: spin og fordrejninger. Men hans usandhed dræbte mig ikke, fordi jeg omhyggeligt havde sørget for at få vores modstand ført til protokols:

- "Bonde fik ført til protokols, at han var imod den omtalte skrivelse. Efter hans opfattelse var en ordning vedrørende medlemmernes godtgørelse medlemsstaternes opgave". (Dok. PE 63.754)

Efter dette indlæg hævdede Bangemann, at jeg gik ind for en fælles EU-løn! Gruppeformændene rasede.

- "Bonde er en modbydelig exhibitionist", kommenterede den socialistiske gruppeformand Ernest Glinne.
- "Jeg forlanger en undskyldning", sagde en tredje gruppeformand.
- "Vi kan ikke samarbejde med denne gruppe omkring fortrolige sager", sagde en fjerde.

Glinne kom i mindretal i sin egen gruppe med sin støtte til forslagene. De måtte parkeres til bedre tider. Gruppeformændene havde foreslået en fælles EF-betalt løn på 52 % af en kommissær-løn med tilhørende pension og et væld af frynsegoder. Skatten skulle fremover betales til EF, med meget små satser.

- "Selv Danmarks statsminister tjener ikke engang det halve!", konstaterede jeg.

Parkeret til 2009

Dermed dræbte jeg også forslagets gang her på jorden for en menneskealder. Forslaget om fælles EF-løn til de folkevalgte blev først besluttet med virkning fra 2009, og da i modereret form med mulighed for supplerende national beskatning.

I Danmark betaler medlemmerne af Europa-Parlamentet således supplerende skat til den dan-

ske stat af den fælles EU-løn. De danske medlemmer har ikke tjent på omlægningen, fordi Parlamentet samtidig afskaffede skattefrie overskud på deres mange rejser. I mange lande er virkningerne af de nye regler horrible. Et tjekkisk medlem af Europa-Parlamentet får i dag mange gange mere i løn end den tjekkiske præsident!

Den tidligere socialminister Eva Gredal var dengang socialdemokratisk medlem af Europa-Parlamentet. Hun kritiserede mig for at afsløre de fortrolige oplysninger. Jeg svarede i Notats leder den 10. oktober 1980:

- ”Denne kritik må vi afvise. NOTAT ser det som en af de fornemste opgaver netop at afsløre papirer, som andre har tænkt sig skulle være fortrolige”.
- ”Den slags oplysninger skal frem i lyset. Det er kun på den måde, man kan hindre forslagens vedtagelse”, skrev jeg.

Eva Gredal hilste aldrig mere på mig. Jeg havde taget lønnen, pensionen og eftervederlaget fra den velaftalte tidligere *social*minister, før luksusaflønningen var blevet vedtaget. Så ussel og nedrig var jeg. Senere protesterede hun dog også mod forslaget sammen med sine danske kolleger i Europa-Parlamentet.

Reaktionerne fra kollegerne gjorde mig meget klogere på mine medmennesker. Min gode kollega og domprovst Jørgen Bøgh lærte mig noget om menneskets svage karakter. Han fik mig til at dæmpe spejdermoralen og holde mig selv uden for den slags afsløringer. Fremover sørgede jeg for, at den slags sager dukkede op i den europæiske presse, men som regel uden at jeg selv stod som den hellige afsender.

TV-vært sparede os for millioner

TV havde dengang et meget populært program, som hed Kanal 22. Gregers Dirckinck-Holmfeld var den meget folkekære vært sammen med ”Gorm” - Hans Georg Møller. Han var først i Europa med Det ny Notats afsløring. Den dygtige studievært foldede forslaget ud i sit meget sette program. Det skete på årsdagen for Danmarks medlemskab i EF, den 2. oktober 1980 kl. 22. Jeg havde givet ham artiklen og alle fakta og dokumenter, men optrådte ikke selv i programmet.

Klagerne strømmede ind fra Europa-Parlamentets informationskontor og andre EF-tilhængere.

- ”Underholdende, men usand”, skrev Venstres Niels Jørgen Haagerup i en pressemeddelelse.

Den blev bragt i Radioavisen - uden jeg fik lov til at kommentere hans angreb på mig.

- ”Fyldt med fejlagtige oplysninger”, sagde den konservative Palle Simonsen.

Jeg blev beskyldt for ”lodret løgn” i Aalborg Stiftstidende. Udsendelsen blev rejst i Radiorådet.

- ”Der er ingen fejl i de oplysninger, vi har givet. Kritikken er ikke særlig konkret. Ingen har kunnet påvise kontante fejl”, svarede Dirckinck-Holmfeld til Notat.

Det var virkeligheden, som var en ubehagelig afsløring. Vi havde underdrevet tallene. Lønnen ville have været dobbelt så stor, hvis vi havde medregnet alle tillæg. Der var intet at dementere eller korrigere. Derfor måtte afsenderen mistænkeliggøres og kanøfles med beskyldningen om ”løgn”. Den har jeg mødt temmelig ensartet *hver* gang, jeg har ramt en alvorlig ligtorn.

Skulle være kuppet igennem

Vi fortsatte kampagnen. Den 24. oktober 1980 kunne Det ny Notat afsløre, at tredoblingen af de danske MEP'eres løn skulle have været kuppet igennem som "en hastesag, der skulle forelægges grupperne om mandagen, opføres på Parlamentets dagsorden som uopsættelig sag og endeligt vedtages om fredagen, hvor næsten ingen medlemmer er til stede i salen".

- "Det var da NOTAT afslørede indholdet, at den socialdemokratiske gruppeformand Ernest Glinne af sin bestyrelse fik at vide, han skulle trække sin underskrift. Det gjorde han så – og derfor blev forslaget om tredoblingen af de danske EF-politikeres løn ikke forelagt Forsamlingen i sidste uge", skrev Det ny Notat.

Til sidst kom båndudskriften fra mødet i arbejdsgruppen, hvor jeg ifølge Bangemann skulle have støttet en fordobling af vores løn:

- "Jeg kan ikke tilslutte mig forslaget. Hverken om 40, 50 eller 60 pct., fordi det for vores vedkommende vil indebære mere end en fordobling af nettolønnen – selv med de 40 pct., hvilket ikke er politisk realiserbart i Danmark", stod der jeg havde sagt i referatet.

"Direkte fejl og urigtige oplysninger"

Chefen for TV's kultur-afdeling Werner Svendsen og hans stab havde minutøst gennemgået EF-indslaget efter båndudskrift og nåede frem til, "at indholdet ikke indeholder ukorrekte oplysninger, som nødvendiggør berigtigelse".

Chefen for Europa-Parlamentets Informationskontor i København, Vagn Heiselberg, havde klaget over "direkte fejl" og "urigtige oplysninger", men ikke oplyst, hvori fejlene skulle bestå. Formålet med det samlede overfald på Gregers Dirckinck-Holmfeld var formentligt at intimidere Danmarks Radio og afskrække alle medarbejdere fra at rejse kritiske sager på baggrund af oplysninger fra mig.

Gregers måtte bruge megen tid på at besvare klager og måtte selv beklage sig over for sin chef, Werner Svendsen.

- Hvis det bliver ved, kan jeg snart ikke lave udsendelser samtidig, sagde han.

Werner Svendsen støttede sine medarbejdere loyalt. Gregers overlevede og har også siden lavet mange mindeværdige udsendelser. Da alle klager var afvist, blev forslaget om fælles EF-løn arkiveret. Lidt indflydelse fik vi da i det store EF - ved at inddrage offentligheden effektivt gennem TV.

Gregers Dirckinck-Holmfeld måtte lægge ryg til smæk, men han sparede de europæiske skatteydere for rigtigt mange millioner kroner med sit stærke indslag den aften. Han fortrød det aldrig, lod han forstå.

Sidemand med Spinelli

Som medlem af budgetudvalget kom jeg til at sidde ved siden af Altiero Spinelli, en ledende italiensk føderalist. Han havde været fængslet af de italienske fascister under krigen og havde der skrevet Ventotene-manifestet om Europas Forenede Stater.

Spinelli var også tidligere EF-kommissær. Nu var han valgt til Europa-Parlamentet som uafhængig, men i tilknytning til de italienske kommunister. Jeg glemmer aldrig en dag, jeg havde fået fingre i et sæt fortrolige økonomiske betingelser til Italien i forbindelse med et betalingsbalance-lån, som støvlelandet skulle have fra EF.

Der var allerede dengang krav om en skrap kur, som ville medføre større arbejdsløshed i

Italien. En lille forsmag på de krav, som den tyske kansler Angela Merkel fik gennemført som betingelser for eurolån efter finanskrisen i 2008. Papiret måtte da interessere min sidemand. Nej, han var helt enig i kravene til Italien. Hvis EF blot sendte penge til Italien, ville de havne i mafiaens eller Kristendemokraternes lommer, eller begge steder.

Spinelli havde slet og ret ingen tillid til offentlige italienske myndigheder. Der så jeg en afgrund til forskel imellem os. Jeg var kritisk i Danmark. Jeg var med i DKP. Men jeg havde en fuldstændig fundamental tillid til kommuner, amter og stat i Danmark.

Jeg regnede ikke vores offentlige myndigheder for korrupte eller mafiose. Han havde ingen tillid overhovedet til sit eget lands myndigheder. Jo mere Bruxelles bestemte over Italien, jo bedre var det for ham. Det var en øjenåbner. Efter hans død kunne jeg i mange år hver dag gå ind i "Spinelli-bygningen" i Bruxelles. Den blev opkaldt efter ham og huser parlamentsmedlemmer og deres assistenter.

Dansk "spion"

Jeg gik ind i alle budgetkampe og holdt brandtale efter brandtale mod det overnationale Parlaments forkastelige ulovligheder. Der var ikke en sjæl, der interesserede sig for det, undtagen i Udenrigsministeriet og Finansministeriet. De var altid enige med mig – imod det magtsyge parlament.

Jeg deltog også i de såkaldte budget-samråd, hvor en delegation fra Europa-Parlamentet mødtes med en delegation fra Ministerrådet for at blive enig om næste års budget. I disse samråd fungerede jeg som den danske regerings informator i Europa-Parlamentets forhandlingsdelegation. Jeg berettede beredvilligt, hvad vi havde diskuteret, og hvad de ville blive udsat for af nye påfund.

Hjælpen gik kun meget sjældent den anden vej. Folkebevægelsen var forhadet i Folketinget, og jeg var persona non grata i det meste af statsadministrationen.

Det var i budgetudvalget, jeg først oplevede hemmelighedskræmmeriet. I Ministerrådet diskuterer man budgettet linje for linje. I de fortrolige referater fra møderne kan man se, hvilke lande der går ind for hvad.

Disse referater er altafgørende at have kendskab til, hvis man skal vide, hvad der foregår, hvad der diskuteres, hvad der er konflikt om, hvordan det ser ud med kompromisudsigter. Men disse referater var og er stadig ikke tilgængelige for Europa-Parlamentets medlemmer.

Også fortroligt for Folketinget

Jeg har heller aldrig set dem udleveret til Folketinget, og jeg har aldrig fået dem stukket i hånden af danske embedsmænd. Tyske medlemmer af Forbundsdagen kan nu bede om dem. Tyskland er det eneste land, som tager folkevalgte seriøst.

Jeg kunne heller ikke få adgang til disse papirer gennem budgetudvalgets sekretariat, for de udleverede dem ikke og havde dem heller ikke altid. Jeg kunne kun skaffe mig dem ved at arbejde som journalist, hvor jeg kunne henvende mig til en embedsmand eller minister fra et andet land, som havde papirerne. Så kunne jeg ydmygt bede om lov til at få en kopi.

Det lykkedes stort set altid, fordi der var mange flinke folk i korridorerne, men ofte sad jeg med f.eks. en fransk eller portugisisk tekst. En dansk embedsmand med bare en smule fornemmelse for folkevalgtes behov kunne have stukket mig papiret på dansk eller engelsk. Jeg måtte vænne mig til at arbejde på mange forskellige sprog. Tallene var ens, budgetlinjerne havde numre, efterhånden kunne jeg numrene udenad.

Af budgetudvalgets 50 medlemmer var der højst en håndfuld, som var forsynet med klasse

A-informationerne. De andre sad som tilskuere og kom med debatindlæg i udvalgmøderne, uden forbindelse til de aktuelle forhandlinger i Ministerrådet. 90 % af medlemmerne i et udvalg vidste typisk ikke, hvad der blev forhandlet om – i de nærmere, aktuelle detaljer.

Medlemmer holdt uvidende

Sådan foregik hele lovgivningsprocessen i Europa-Parlamentet. Medlemmerne sad i udvalgene med Kommissionens oprindelige forslag, mens der bag ved medlemmerne sad unge praktikanter fra medlemslandenes faste repræsentationer (EU-ambassader) med de aktuelle dokumenter på bordet.

Disse unge praktikanter havde adgang til forhandlingsdokument nr. 17, mens de folkevalgte sad med et helt forældet forslag. Jeg rejste spørgsmålet igen og igen, uden at medlemmerne lavede oprør. Det er åbenbart meget bekvemt ikke at skulle læse og følge med selv. Det er lettere at lade sig betjene af sine assistenter og de lobbyister, man føler et særligt slægtskab med.

De nu 30.000 betalte lobbyister har naturligvis de friskeste dokumenter fra den hemmelige lovgivningsproces. Det er jo det, de er betalt for og betaler for. Embedsmænd og lobbyister er som regel klædt ordentlig på. Parlamentsmedlemmerne var det sjældent.

Ordfører fra EU's budget med Spinelli

I 1980 blev jeg udpeget som ordfører for Europa-Parlamentets eget budget. Ordførerjobbene går på omgang mellem grupperne, så det var ikke en særlig hædersbevisning til en dansk EF-modstander.

Jeg skulle dele 1982-budget-ordførerskabet med Altiero Spinelli, den ledende føderalist. Spinelli fik ansvaret for Kommissionens store budget, mens jeg skulle stå for de administrative budgetter for Europa-Parlamentet, Ministerrådet og Domstolen, samt en række mindre institutioner.

Da jeg ankom til Luxembourg for at skrive min rapport, var den allerede lavet! På skrivebordet lå en fuldt færdig "Bonde-rapport", skrevet af min tilforordnede medarbejder Julian Priestley. Han blev siden Sir Julian, da han forlod jobbet som generalsekretær for Europa-Parlamentet. Han var allerede dengang en dygtig embedsmand. Han havde lavet hele arbejdet, jeg skulle bare lægge navn til.

Rapporten var ikke dårlig, men heller ikke så kritisk, at den kunne blive min. Jeg startede forfra med at interviewe folk i systemet og skaffe mig grundige oplysninger om, hvordan hver enkelt post blev bygget op. Det var et nyt chok. Budgetlægningen var i alle afdelinger reduceret til et ark, hvor afdelingslederen skrev, hvilket beløb han ønskede sig næste år. Der kunne f.eks. på et oplysningsark stå: + 45 % flere midler næste år. Begrundelse: "Prisstigninger".

Ingen steder var de forventede årlige prisstigninger indregnet med den officielt fastslåede inflationsprocent. Alle tal var rent tilfældige. Den lemfældige procedure resulterede i, at man hvert år havde mange flere midler til rådighed, end man var i stand til at bruge.

Budgettet var ikke et budget, men et rundhåndet checkhæfte. Derfra kunne de ansvarlige tage de penge, de havde brug for i årets løb. Løb de endeligt tør på én linje, flyttede de bare penge over fra en anden linje. I budgettet var der altid anbragt nogle store, skjulte reserver under diverse pud-sige navne.

Jeg viste hele materialet til min radikale ven fra Aarhustiden, den danske statsrevisor Bernhard Baunsgaard. Han var lige så chokeret som mig og sagde – offentligt – at hvis en dansk minister fremlagde et sådant budget, ville han ikke længere være minister.

Af alle konti var der kun en eneste, der opfyldte de krav til budgetlægning, som alle seriøse myndigheder arbejder med. Det var posten for publikationskontorets udgifter. Dem modtog vi fra en anden institution!

Der var det ikke muligt at fejle eller lægge ekstra inflation på deres regninger til Europa-Parlamentet. Dengang vidste jeg ikke, at publikationskontoret selv havde udviklet sig til et selvbetjeningskontor for finansiering af private rejser og andre udgifter for nogle af de ansatte.

Frokost med skandaler

En dag bad Piet Dankert, et hollandsk medlem af Europa-Parlamentet mig om at komme til frokost et sted ude i byen. Der sad han og hans nærmeste medarbejder Dick Toornstra og gav mig flere timers underholdende tips om skandaler i Europa-Parlamentets administration. De fortalte for eksempel om en gruppeformand, som havde rejst tusindvis af kilometer safari gennem Afrika i Europa-Parlamentets tjenestevogn - med betalt chauffør.

Det hollandske medlem ville gerne være formand for Europa-Parlamentet og gøre karriere. Han kunne ikke tåle selv at lægge navn til at offentliggøre skandalerne. Det kunne jeg godt, så vi havde en fælles interesse. Hvis jeg fik skandalerne frem i lyset, ville han være en fortrinlig kandidat til at rydde op i svinestien. Sådan blev vores arbejdsdeling. Det var ikke en aftalt plan, men den virkede på den måde.

Da jeg havde fået skabt tilstrækkelig meget blæst om pengegriseriet i Parlamentets administration, skiftede de britiske konservative side i formandsvalget og stemte for Piet Dankert. Han blev således formand i 1982 til overraskelse for alle andre end mig. Han gik straks i gang med at rydde op, men han stødte på mange vanskeligheder.

Folk i administrationen havde parkeret flere måneders pengeforbrug for Europa-Parlamentet i en særlig bank. Der stod pengene så og trak renter, men ikke til Parlamentet. Renterne kom ind på deres private konti. De involverede påstod hårdnakket, at pengene lå i en skrivebordsskuffe! Det var måske ikke ulovligt, men det burde have været omgående fyringsgrund.

Dankert forsøgte at få et par ledende embedsmænd forflyttet, men tabte personalesager til et par tjenestemænd. De fik deres berigelser beskyttet af alle mulige formalia.

Olsen-banden i Luxembourg

Der blev fiflet med pengene fra øverst til nederst. Det startede helt i toppen, hos Europa-Parlamentets syv gruppeformænd. De havde hver især en limousine med chauffør til rådighed. Den kunne køre dem til og fra arbejde, uanset afstand.

Når de så kom frem i Europa-Parlamentet, gik de op til "Medlemmernes Kasse" og underskrev en rejseafregning på samme måde som de menige medlemmer. På den måde fik formændene dobbelt betaling, først rejsen med parlamentsbilen, dernæst den faste kilometergodtgørelse. Som medlem af Europa-Parlamentet havde Ove Guldberg fra Venstre arrangeret sig på samme vis med et frikort fra SAS og rejserne betalt.

Det var helt lovligt, sagde repræsentanten for det sparsommelige parti, som altid fik mine forældres stemmer - indtil jeg selv stillede op.

En dag havde jeg to medarbejdere med i regnskabsafdelingen i Luxembourg. Vi stod en hel nat og kopierede rejseafregninger fra gruppeformændene og andre sjove bilag. Formand efter formand, hver uge en fast godtgørelse lige ned i pungen, samtidig med at Europa-Parlamentet betalte for deres transport.

Alle gruppeformænd blev efterhånden enige om at ville rydde op i årtiers finansiell skandaleforvaltning. Vore afsløringer virkede. Danske EF- og EU-modstandere sparede skatteborgerne i hele EF/EU for rigtig mange penge. Vi var vores løn værd, i guld. Gennem alle årene satte vi sy-

stematisk ind mod ordning efter ordning. Svindel og frås for medlemmerne blev stærkt begrænset gennem mine 29 år i Europa-Parlamentet.

"Bonde-rapporten" med skandaler

Da jeg var færdig med udarbejdelsen af min egen "Bonde-rapport", holdt jeg pressemøde og fremlagde nogle af skandalerne. Så blev jeg fyret som ordfører i strid med alle regler! Gruppeformændene mødtes uformelt og besluttede slet og ret, at jeg skulle væk fra jobbet. Budgetudvalgets daværende formand, en hæderkronet tysk socialdemokrat, Erwin Lange, fik ikke noget valg. Han måtte eksekvere dommen, selv om det var en ulovlig beslutning fra et ikke-eksisterende møde.

Lange var selv en ærlig og beskeden mand. Han var helt med på, at der skulle ryddes op. Det var de fleste medlemmer af budgetudvalget også. Lange glædede sig i sit stille sind over, hvordan jeg tog fat. Han støttede det, så længe han kunne.²²

Jeg havde bred støtte til min oprydningsaktion, indtil de magtfulde gruppeformænd skred ind.

Måtte ikke forbedre EF

SF's senere formand Holger K. Nielsen var dengang sekretær for Bodil Boserup. Jeg havde interviewet ham som ungdomsformand for SFU og blev inviteret med til hans runde 30 års fødselsdag. Nu skrev Holger et skarpt indlæg i SF's blad, Socialistisk Dagblad om mine "reformistiske" forbrydelser mod den rette tro. Dengang var det et skældsord at ville *reformere* EF.

Vi måtte ikke forbedre, vi skulle ud af EF. Jeg forsvarede mig med, at jeg havde påtaget mig ordførerskabet for at afsløre EF og spare skatteborgerne for udgifter. Jeg var heller ikke selv på det tidspunkt parat til at sige, jeg var ved at forbedre EF, hvad jeg jo vitterligt var. Alligevel kritiserede SF mig både offentligt og i Folkebevægelsens forretningsudvalg for at have påtaget mig et ordførerskab. Fy!

- "Forhåbentlig får han gennemført besparelser, men det ændrer intet ved, at han er slået ind på en – reformistisk – kurs på et område, hvor SF er totalt afvisende. Vi anerkender nemlig ikke budgetmyndigheden, og som følge heraf kan vi heller ikke administrere den. Og vi mener, det er forkert, at Bonde gør det", skrev Holger K. Nielsen i Socialistisk Dagblad den 27.2.1981 – 31 år før, han blev hentet ind som *reformistisk* skatteminister og siden udenrigsminister.

Ulovligt fyret som ordfører

Jeg var havnet i en såkaldt tofrontskrig, selv om uenigheder med Holger *altid* har været diskuteret venskabeligt. De ledende folk i Europa-Parlamentet ønskede ikke skandalerne luftet offentligt. Jeg kunne få lov til at virke med budgettet, så længe jeg holdt kritikken inden døre. Et pressemøde med inddragelse af offentligheden var bare for meget.

Fyringen blev eksekveret i budgetudvalget meget lidt elegant. Jeg fik forelagt en fem siders teknisk Bonde-betænkning på fransk. Den skulle jeg straks skrive under og forelægge på udvalgets vegne. Jeg insisterede på at få min egen stærkt afslørende 50 siders redegørelse medtaget, i det mindste som en mindretalsudtalelse. Det nægtede flertallet - i strid med reglerne. De satte så udvalgets formand til at overtage betænkningen og forelægge den i mødesalen.

22 "Han var enig med BONDE med hensyn til dennes mening om behovet for personale og med hensyn til kontrollen af Parlamentets administrationsstruktur og meddelte, at han gik ind for uændrede udgifter på budgettet 1982 i forhold til budgettet 1981", hed det om formandens indlæg i mødeprotokollen for den 28. januar 1981 "De retningslinjer, der hidtil er fremført af BONDE og SPINELLI blev enstemmigt vedtaget, idet 1 afholdt sig fra at stemme", stod der videre.

Tiderne var dengang anderledes. Det var kun få aviser, der skrev om skandaler i EF. I Danmark var det mest Ekstra Bladet. Dem havde jeg et godt samarbejde med i mange år.

Det var helt normalt, at assistenter skrev medlemmernes ordførerrapporter. En dag sad et irsk medlem og læste op af sin rapport i budgetudvalget. Hr. Flanagan blev tydeligt mere og mere forbløffet og rød i hovedet, indtil han lagde rapporten fra sig og sagde:

- Det er ikke en rapport, jeg vil lægge navn til.

Det var først på formiddagen. Han var næsten ædru og havde ikke glemt, hvem i Irland der havde stemt på ham.

Skiftende formænd for Europa-Parlamentet

Piet Dankert blev den anden formand for det første, direkte valgte Europa-Parlament. Han blev valgt med så lille margen, at han kunne takke mig for forskellen. Det gjorde han også gennem et venskab, der varede til, han døde alt for tidligt.

Den første formand for Europa-Parlamentet var tidligere fransk minister. Hun hed Simone Veil. Jeg havde også fået et godt personligt forhold til hende. Hun havde overlevet Hitlers koncentrationslejr som fransk jøde. Nu optrådte hun både professionelt og som en fornem dronning. Hendes første embedshandling som nyvalgt formand var at indkøbe 1500 flasker fransk champagne. Europa-Parlamentet måtte have stil, når det nu ikke havde indflydelse.

Da det nyvalgte Parlament skulle åbne, rundsendte hun en formaning til de kvindelige ansatte. De skulle alle møde op i kjole, men ingen måtte have en blå kjole på. Den farve var forbeholdt Formanden - La Présidente.

Det var også i det første år, Parlamentet annoncerede efter en sygeplejerske med et ”tækkeligt ydre”. Som fransk liberal var fru Veil ellers en stærk tilhænger af ligestilling.

Jeg mødte Simone Veil igen i koncentrationslejren Auschwitz i Polen i forbindelse med 60-årsdagen for befrielsen. Vi fik et stort knus og mindedes vores gode samarbejde i formandskonferencen. Simone var en stærk kvinde, seriøs og en god formand for Europa-Parlamentet. Hun var også fair. Der adskilte hun sig fra de fleste af sine mandlige kolleger i den første formandskonference efter de første direkte valg.

Sådan gør man ikke hos os

Europa-Parlamentet var dengang temmelig maføst. En generaldirektør havde hentet 18 unge italienere op fra sin hjemby og anbragt dem på et kontor, hvor de samlede løn til hele landsbyen. En anden landsmand var blevet ind i et job som chauffør og måtte hver søndag stille hos generalsekretærens frue med en buket blomster som tak for sit job i Europa-Parlamentet.

Sådan gik historierne. De fleste viste sig ved nærmere eftersyn at være rigtige. Under mit arbejde som budgetordfører fik jeg mange venner i administrationen. Mange af dem var lige så forargede som mig. En ældre, hæderlig, tysk dame i Medlemmernes Kasse satte mig på sporet af gruppeformændenes dobbelte betaling. Det var ikke ulovligt, men uetisk.

- ”Sådan gør man ikke, der hvor jeg kommer fra”, sagde hun.

Else Hammerich for Union

I Europa-Parlamentet kan alle medlemmer tale på deres eget sprog, både i udvalg og i mødesalen. Indlæggene oversættes så parallelt - *simultant* - af professionelle tolke. Der sidder som regel fire

tolke i hver tolkeboks. Hvert sprog har en kanal med et nummer, som medlemmer og tilhørere kan vælge imellem og lytte til gennem høretelefonen.

- Der er ingen musik-kanal, sagde jeg ofte til vore besøgsgrupper, når jeg viste gæster rundt og forklarede dem om vores dagligdag i Bruxelles og Strasbourg.

Tolkningen fungerer nogenlunde for de store sprog, hvor der tolkes *direkte*. Mange oversættelser foregår ved hjælp af et såkaldt *relæ*. Så går tolkningen f.eks. fra dansk til engelsk og derfra videre til andre sprog. Så går meget tabt undervejs, og mange misforståelser opstår.

Else Hammerich holdt sin jomfrutale på dansk og tordnede imod alle unionsplaner. Det blev oversat til en varm hyldelse til den europæiske union! Ingen kunne dengang forestille sig et så anderledes standpunkt.

Når vi stemte om budgettet, kom vi ofte til at stemme om forskellige ting. Formanden kunne sige, nu stemmer vi om forslag nr. 174. Så stemte dem med direkte tolkning ja, nej eller ved-ikke. Dem med indirekte tolkning gennem et forsinkende relæ var endnu ikke færdige med at stemme om forslag nr. 173.

Ofte kunne vi heldigvis nøjes med at kigge på opslagstavlen med nummeret. Så kunne vi i vores stemmeliste se, hvordan vi skulle stemme til det nummer. Så stemte vi rigtigt, hvis stemmelisten ellers var ordentlig forberedt. Til gengæld kunne vi så ikke følge ordentligt med i, hvad vi rent faktisk stemte om.

Talte sønderjysk i salen

Europa-Parlamentet er en tale- og stemmefabrik. Vi foreslog tidligt at indføre engelsk som fælles arbejdssprog for alle *ansatte*. Så ville der kunne frigøres ressourcer til at oversætte for de folkevalgte, som kun kunne deres eget sprog. Folkebevægelsens valggrundlag pålagde os at tale dansk. Det var et smukt princip. Virkningen var dog ofte, at vi ikke blev ordentligt forstået.

I juli 1981 skulle vi igen diskutere unionsplaner. Den store og højt respekterede Willy Brandt foreslog, at vi skulle vise vores støtte til Unionsplanerne ved at tale på et andet sprog, end det vi plejede. Han holdt så sin tale på engelsk.

Jeg svarede ved at holde min tale imod Unionsplanerne på sønderjysk. Der var gået rygter om min aktion. Tolkelokalet var i dagens anledning blevet udstyret med en indfødt sønderjyde. Jyske Tidende skrev for en gangs skyld venligt:

- ”Lige så provokerende Willy Brandts forslag virker, lige så velgørende er det at høre, at den eneste sønderjyde i Parlamentet, den unge Jens-Peter Bonde fra Styrtom ved Aabenraa, talte Willy Brandt imod og det endog på sønderjysk i et kort indlæg. Selv det sønderjyske lykkedes det tolkene at oversætte korrekt til de øvrige sprog. Dansk, og endog danske dialekter, bør være selvfølgelig i Europa-Parlamentet”, skrev den avis, jeg havde uddelt hver morgen i min skoletid.²³

I JuniBevægelsen program satte vi engelsk som fælles arbejdssprog for de ansatte i EU. Når jeg talte for JuniBevægelsen, talte jeg stadig dansk i plenar-salen. Men hver gang jeg talte som formand for min gruppe, talte jeg engelsk. Det var prisen for at blive forstået.

Goddag på alle sprog

På møderne i formandskonferencen og forfatningsudvalget talte jeg oftest engelsk, tysk eller fransk, alt efter emne og sammensætningen af det aktuelle møde. I JuniBevægelsen kunne vi lempe

23 Den 11. juli 1981

principperne - og til gengæld blive forstået af kollegerne og pressen. Sprogkundskab er en nøgle til indflydelse.

Jeg lærte mig også at sige goddag, tak, farvel og andre simple ord på samtlige anvendte sprog, også græsk. Når jeg mødte kolleger, startede jeg altid samtalen på deres eget sprog. Indledningen udtrykte respekt for kollegerne, og hvor de kom fra. Det lille lette fif gav utroligt mange venner og bekendte fra særligt de nye central- og østeuropæiske medlemslande. De blev ellers ikke mødt med for megen respekt i Europa-Parlamentet.

Et enkelt goddag på deres eget sprog, så lidt skulle der til for at starte en forbindelse, som kunne udvikle sig til venskab. Det skete for eksempel med den tidligere polske udenrigsminister, Bronislaw Geremek. Han havde været med til at starte Solidaritet – Solidarnosc -, mens jeg endnu var medlem af DKP.

Else Hammerich gruppeformand

I den anden valgperiode fra 1984 startede vi en ny gruppe. Nu blev Else Hammerich medformand for ”Regnbuegruppen”. Hun fandt selv på det meget sigende navn. Vi var forskellige som farverne i en regnbue.

Vi havde tre undergrupper: de regionalistiske partier med det skotske SNP som det største, De Grønne, som nu var kommet med i Europa-Parlamentet for Tyskland, og så de fire danske EF-modstandere. Sven Skovmand havde trukket sig tilbage ved valget i 1984. Han var blevet erstattet af Retsforbundets formand, Ib Christensen. I Folkebevægelsens forretningsudvalg havde jeg haft et godt samarbejde med Ib.

Vi støttede begge om den bredt favnende, tværpolitiske linje i bevægelsen. Vi kunne nu fortsætte vores gode samarbejde i Europa-Parlamentet. Ib Christensen havde mange sammenstød med Else Hammerich om den politiske linje. Det fremmede ikke samarbejdsklimaet i vores gruppe og fik vores kollektiv i Avenue des Vosges nr. 44 i Strasbourg til at gå i opløsning. Fra at have været med i det lykkeligste kollektiv i mit liv kom jeg nu med i et samarbejde, hvor der også var strid.

Else var et helt menneske, som ikke kun forholdt sig til EF. Hun ville gerne støtte forskellige gode sager som solidaritet med apartheidmodstandere i Sydafrika og et grønnere Europa. Else ønskede også en mere markant fredsprofil. Det passede ikke Ib. Jeg var personligt enig med Else, men ville også holde sammen på gruppen og have alle med bag beslutningerne.

Else burde efter min mening have været dansk statsminister! Jeg måtte ofte glatte ud i forhold til Ib. For Else blev denne periode et helvede med kritik og angreb fra Ib. Det var en vigtig grund til, at hun ikke kunne overtales til at tage en periode mere fra 1989.

Jeg oplevede selv Ib fra den mindre pæne side fra 1989, hvor Else gik ud af Europa-Parlamentet ved valget. Jeg overtog formandsposten efter Else. Nu gik Ibs kritik mod mig, på samme måde, som han før havde kritiseret Else.

Vi rejste mange konkrete sager om miljø og arbejdsmiljø i medierne. Vi blev som regel klædt rigtigt godt på af dygtige embedsmænd, der gerne hjalp os i deres fritid. Særligt kontorchef i Miljøministeriet Niels Juul Jensen hjalp os med at forstå de formelle og uformelle spilleregler på de lukkede møder i Bruxelles.

Vi lærte, at det, der stod i aviserne, sjældent var den fulde sandhed om en sag. Vi lærte at finde ud af, at der kunne være stor forskel på det, ministeren sagde i Folketingets markedsudvalg, og virkelighedens verden i de hermetisk lukkede mødelokaler i Bruxelles.

Murens fald

Den 14-15. marts 1989 udsendte jeg debatbogen ”Det ny Europa” - ”En debatbog om udfordringen til Norden fra murens fald, Det indre Marked og de ny Unions-planer i EF”. Her argumenterede jeg for et stærkt nordisk samarbejde omkring EF's indre marked og en hurtig samling af Øst- og Vesteuropa efter Murens fald.

Jeg foreslog direkte valg til Nordisk Råd. Jeg støttede også Ivar Nørgaards forslag om et fælles nordisk markedsudvalg til at koordinere de nordiske værdier, når vi snart ville komme i klemme med vore som regel højere normer til miljø, arbejdsmiljø, sikkerhed, sundhed, forbrugerbeskyttelse og dyrevelfærd.

Reform-krav

Vi begyndte også at agitere for de første reformkrav til EF. Det var svært at lade være, når man sad midt i det og mærkede alle skavanker. I 1990 fulgte bogen ”Folkestyret og EF”. Den svenske forfatter Per Olov Enquist kaldte bogen for et ”pionerværk”. Den handlede om det, de fleste nu kalder det demokratiske underskud i EU. Per Olov brugte mine bøger til mange artikler i den største svenske avis, Expressen.

I bogen optryktes tretten ”Demokratiske forslag til EFs regeringskonference fra Folkebevægelsen mod EF”. Det var første gang, sådanne krav blev fremført samlet i Europa.

Det gav intern ballade i Folkebevægelsen, at vi stillede krav om at forbedre EF. De mest boykot-orienterede medlemmer ville bare ud af EF, helst med tilbagevirkende kraft. Vi skulle ikke forbedre EF.

- ”Selvfølgelig skal vi ikke slås for at demokratisere EF, for det lader sig ikke gøre”, sagde Knud Christensen til Informations Jacob Andersen.

Information offentliggjorde min interne analyse af Folkebevægelsens svækkede stilling. Det havde jeg ikke noget imod. Men det provokerede dem, der syntes, at alt skulle fortsætte, som det var.

Tretten reformer

Parlamentsgruppen støttede de tretten forslag enstemmigt. Det var et led i en vigtig ny orientering i Folkebevægelsen. For første gang kunne vi nu udtale os positivt om, hvad vi ville, og ikke blot sige, hvad vi var imod.

Med forslagene lagde vi også op til at kunne samarbejde med folk, der ikke var modstandere af Danmarks EF-medlemskab. Den 4. september 1980 besluttede Folkebevægelsens forretningsudvalg, at:

- ”EF-modstandere i fremtiden må samarbejde med folk, der nok er tilhængere af EF, men som ikke ønsker, at EF udvikler sig til en union.”

Forretningsudvalgsrådet godtog også tretten krav ud fra mit oprindeligt udsendte forslag med 15 krav. Ud gik blandt andet et forslag om at forpligte EF-landene til at give mindst en procent af nationalproduktet til u-landene. Til gengæld blev Brundtland-rapportens krav om bæredygtighed gjort til et af vore krav til den næste EF-traktat.

”Folkestyret og EF” blev offentliggjort på et åbent pressemøde i Fællessalen i Folketinget den 16. november 1990. Vi havde inviteret ordførerne for de forskellige partier til debat. De kom alle. Ebbe Kløvedal Reich var ordstyrer.

Else Hammerich stiller forslag

Else Hammerich samarbejdede med edb-fagets fagforening PROSA om at udarbejde 23 ændringsforslag til et direktiv – og fik dem vedtaget. Prosas forhandlingsleder Torben Conrad anså følgende ændring til direktivet for den vigtigste:

- ”At arbejdsgiverne er forpligtede til at tilrettelægge arbejdstagernes aktiviteter således, at det daglige arbejde ved skærmterminaler afbrydes regelmæssigt af pauser eller andre former for aktiviteter, der reducerer belastningen.”

EF var ikke kun et monster. Beslutninger kunne påvirkes. Vi gjorde det nu også selv, fordi vi ikke kunne lade være. Vi gik fra modstand og vagthund til indflydelse.

Skulle vi have sagt til edb-medarbejderne:

- Vi er mod EF's forringelser af arbejdsmiljøet, men vi er ligeglade med jeres arbejdsforhold bag skærmen. Snak hellere med socialdemokraterne og venstrefløjsgruppen, Folkebevægelsen arbejder kun for at komme ud af EF...

Nej vel? Vi skulle kunne se alle vore vælgere i øjnene. Og os selv.

Alternativ-debat

Else Hammerichs vedholdende kampagne for positive alternativer og min voksende indsigt i EF's demokratiske svagheder skabte en intern revolution. Vi var ikke længere kun kritiske, men begyndte også at blive konstruktive.

Allerede fra landsmødet i 1981 havde Else Hammerich fået startet en serie debattmøder om mulige fremtider uden for EU. Vi kom i dialog med aktive mennesker fra andre græsrods- og interesseorganisationer. Det bragte nye virkeligheder ind i vores lille verden af paragraffer og protestanter.

Vi var ikke de eneste, der kæmpede for bedre tider. Der blev virket for mange seriøse alternativer til den bestående uorden. Samarbejdet med andre bevægelser, organisationer og idefolk gav os også et bredere udbud af kandidater til Folkebevægelsens liste N.

Vi dyrkede stadigt musikscenen ved at arrangere ”Årets koncert” kort før EF-valget i 1984. Vi fyldte KB Hallen 13. februar i København med 6000 udsolgte billetter og Vejlbys Risskov Hallen dagen efter i Aarhus. Vi kunne trække på dygtige og populære kunstnere som Kim Larsen, Sanne Salomonsen, Peter Ingemann og Stig Møller, Erik Clausen, Malurt, Frede Fup, Arne Würgler og Benny Holst, Henrik Strube Band, Mek Pek Party Band, Lasse og Mathilde, Lone Kellermann, Trille med band, Poul Dissing og Benny Andersen.

Peter Ingemann var konferencier. Ebbe Kløvedal Reich talte muntert. Alle kunstnere optrådte gratis, så vi fik et stort overskud til valgkampen.

Musikken blev udgivet på plade med titlen: ”Årets Koncert”, Ved EU-valget i 1979 havde vi udsendt pladen ”GIV EF MODSTAND”, den succesfulde parole, som var med til at vinde valget.

Den 5. juni 1984 gentog vi Årets Koncert i Søndermarken i København. Kim Larsen havde netop udgivet hittet ”Midt om natten”. Det fik Kim os alle til at synge med på. Tak for sangen, Kim, og din livslange støtte.

Sortering og destruktion af tomater

Vi stemmer til Europa-Parlamentet hvert femte år. Efter det første valg i 1979 var der valg igen i juni 1984. Folkebevægelsen stillede nu op under parolen: STOP EF. Parolen blev anbragt midt i et rødt-hvidt stop-skilt. Ideen var, at vi skulle sætte disse skilte op over alt og erobre gadebilledet.

Morten Jersild udarbejdede forslaget. Jeg faldt umiddelbart for den slagfærdige kommunikation. Så fik vi tømmermænd. Sæt nu, hvis vi forårsagede et trafikuheld. Vi måtte afholde os fra at anbringe de store selvkøbende mærker i trafikken. Så faldt reklameværdien drastisk. Vi ændrede dog ikke slogan og farvelade, men kørte løs med en helt urealistisk parole. Vi kunne naturligvis ikke stoppe EF.

Vi gentog alligevel kunststykket fra valget i 1979 og fik igen fire mandater. Vi kørte en stærk kampagne mod destruktion af mad med fremragende fotos af sultende og lidende mennesker og bjerge med dyrt destruerede tomater, blomkål og andet sundt.

Det dræbende argument var, at landmændene skulle sortere tomaterne i fem forskellige størrelser og have afregning efter størrelsen. Derefter blev alle tomater smækket sammen igen og overhældt med petroleum, så de ikke kunne spises.

Destruktionen var slem nok i sig selv, men den absurde og omkostningskrævende sortering forud gik rent ind. EF-tilhængerne forsøgte at forsvare de obskure frugtordninger. Dermed flyttede de blot endnu flere af deres vælgere over til os. De var kærkomne, for vi var på hælene.

De aktuelle Unionsplaner var ganske fikst – men såre udemokratisk - blevet udskudt til elleve dage efter EF-valget.

Uddelte agurkekrumningsmålere

Vi fremstillede også små og kæmpestore mælkekartoner med reklametekster for Folkebevægelsen. Vi uddelte agurkekrumningsmålere, så folk selv kunne måle, om en agurk opfyldte EF's krumningsnormer på højst 10 mm krumning per centimeter agurk.

Det var ikke nogen let valgkamp. Vi var slået igennem i 1979, men derefter glemt hos folk flest. Hele 57 % af dem, der stemte på Folkebevægelsen i 1979, havde glemt, at de stemte på os. Det viste en noget rystende AIM-måling, som Notat offentliggjorde den 23. juni 1983.

De adspurgte havde ikke specielt fortrudt deres stemme, bare glemt den, fordi man ikke blev mindet om EF-valgene på samme måde som de nationale valg, hvor der var nye gallupper hver måned. Kun et år før EF-valget stod statsminister Poul Schlüters Konservative Folkeparti derfor til at blive EF-valgets store vinder, skrev jeg i Notat.

– ”Hvad har vi gjort forkert”, spurgte jeg i lederen.

Vi var nødt til at gøre os stærkt synlige igen. Notat udsendte titusindvis af vægaviser til at hænge op, hvor folk kom.

Løfter er til for at holdes

I september 1983 udsendte Notat et hæfte med annoncer fra folkeafstemningen i 1972 med min gennemgang af, hvordan det så var gået med beskæftigelse, betalingsbalance, rente osv.

Vi skulle i EF for at sikre job til alle. Så steg arbejdsløsheden fra 21.800 til 262.800.

I Norge og Sverige var ledigheden kun steget en anelse.

Vi skulle i EF for at sætte renten ned. Så steg renten fra 11 til over 20 procent.

I 1972 var renten i Danmark 3,4 % højere end i Vesttyskland. I 1982 var forskellen steget til 11,5 %”, fortsatte jeg.

Vi skulle i EF for at holde priserne nede.

Så steg prisen på 14 skraver rugbrød fra 1,39 i 1972 til 4,96 kr. i 1983 og et kilo havregryn fra 3,69 til 12,91 kr.

Vi punkterede EF-tilhængernes økonomiske argumenter ganske overbevisende, selv om det ikke var vores foretrukne boldgade.

Kunne ikke lide kampagnen

Folkebevægelsen og Notat førte en letforståelig og populær kampagne for at sikre pladserne i Europa-Parlamentet til den næste folkeafstemning. Det var dog ikke alle, som var lige tilfredse med forenklingen. Jeg drev og forsvarede kampagnen, fordi den udstillede kernen i EF's vanvittige landbrugsordninger.

EF ødelagde mad for at holde priserne oppe. Politik burde normalt gå ud på at holde priserne nede. Af hensyn til forbrugerne og folk flest. Else Hammerich syntes, kampagnen var alt for negativ. Den pegede ikke mod mere livsbekræftende horisonter.

Else sagde at hun afskyede kampagnen, men også at jeg som sædvanligt havde ret, når jeg lavede politik med lommeregner og meningsmålere.

Jeg var ikke spor fløv - og glædede mig især over, at vi igen kunne høste fire mandater.

Det ny Notat bredt respekteret

Det ny Notat blev heller ikke ugleset, selv om avisen kørte stærk kampagne-journalistik. Den 16. december 1983 udsendte avisen en brochure og en midtsideplakat med en lang række kendte danskeres opfordring til at læse Notat.

- ”Selv om jeg er EF-tilhænger er NOTAT enormt nyttig”, sagde Hans Bischoff fra TV-avisen.
- ”Avisen bringer ofte sager frem, som det er væsentligt at få med i den offentlige debat”.
- ”NOTAT er en saglig, nyttig og nødvendig avis”, sagde Grønlands statsminister Jonathan Motzfeldt.
- ”Selv om Det ny NOTAT er temmelig propagandistisk og unuanceret i sin behandling af EF-stoffet, kan man få nyttig viden om mange emner”, bekendtgjorde selveste Anker Jørgensen.

Det brede udvalg af anbefalere viste, at Notat blev både brugt og respekteret. Vi havde skabt en avis, som gav debat om EF i Danmark. Danskerne blev det folk i EF, som vidste mest om EF – selv om vi også var mest imod. Vi varmede systematisk op til de store slagsmål om EF's unionsplaner. Vi forberedte altid danskerne til den næste folkeafstemning.

Unions-ulv kom

Kun elleve dage efter EF-valget blev Unionsplanerne hevet frem igen. Jeg vidste, det ville ske. Regeringen vidste også, at en ny traktat var på vej. Jeg sagde det, men blev som vanligt beskyldt for at råbe: ”Ulven kommer”.

Ulven var der, endda en hel flok. De blev bare holdt i burene, indtil valget var ovre. Den 4. maj 1984 mødtes Europa-Parlamentets formand, Piet Dankert, med statsminister Poul Schlüter, Folketingets formand Svend Jakobsen og Dankerts danske søsterparti, Socialdemokratiet.

Min gode kollega kunne takke mig for valget som formand for Europa-Parlamentet, og det gjorde han igen. Vi var enige om at rydde op i Parlamentets fråseri, men vi stod som modsætninger i kampen for Union. Dankert havde besøgt alle andre medlemslande for at missionere for Europa-Parlamentets forslag til en fælles Unions-forfatning, den såkaldte Spinelli-betænkning.

- ”Dankerts besøg i dag i København har nærmest karakter af en hemmelig mission. Dankerts talsmand oplyser over for NOTAT, at ”man ønsker mindst mulig omtale af besøget.” Begrundelsen er, at unions-planerne er ”yderst upopulære” i Danmark. Al for megen presseomtale af

besøget og dets formål kan få ”uheldige følger.”” skrev den dristige og dygtige reporter Jan Kjærgaard ²⁴.

Jan Kjærgaard blev senere et kendt ansigt som reporter for Ekstra Bladet. Alle partier afviste Unionsplanerne før EF-valget i 1984.

Ritt Bjerregaard truede endda med udmeldelse af EF, hvis planerne ville blive gennemført. Vælgerne anede derfor ikke uråd om Unionsplanerne. De indgik ikke i bevidstheden, da vi skulle stemme. Vi kunne vinde valget på ødelagte tomater, men ikke på de unionsplaner, som 80 % af danskerne var imod.

Vi fik mobiliseret vore vælgere med de pågående kampagner mod madsvineri. Vi vandt frem uge for uge i meningsmålingerne, indtil de sidste uger før valget. To uger før valget var Folkebevægelsen tæt på selv at få 40 % af vælgerne ifølge vores egen AIM-undersøgelse. Så satte tilhængerne ind med systematisk mistænkeliggørelse.

Forudså censur i medierne

Mange mistede lysten til at stemme på os og gik over til sofaens parti. Vi stod ikke uforberedte, men havde forudset vanskelighederne med at komme til orde i medierne:

- ”I valgkampens sidste fase må vi regne med fuldstændig censur, som i 1972. Vi må i tide opbygge vort eget informations-system til vælgerne. Derfor vil der i hvert nummer af NOTAT være en vægavis/plakat på midtsiderne. Lige til at tage ud og hænge op, der hvor folk kommer. I den sidste måned før EF-valget vil vi udsende en daglig vægavis/plakat med dagens stærke nyhed”, sagde jeg i min peptalk til Folkebevægelsens landsmøde, ni måneder før valget.
- ”Få gartnere til at sælge Stop-EF-overskudsæbler på torvet til fordel for Folkebevægelsens indsamling.
- Få fiskeren til at male Stop-EF-symbolet på kutteren.
- Få maleren til at pynte husgavlen.
- Lad plattedamerne stoppe EF med platter og keramikere med keramik.
- Lad syersker sy det på transparente og i stramaj.
- Lad snedkere snedkerere det og lad drageelskere sende det i luften,” opmuntrede jeg vore aktivister.
- ”Vor hovedfjende er derfor Unions-tilhængerne i Det konservative Folkeparti, Venstre og Centrum-Demokraterne. Det er dem, som har stemt for vetorettens afskaffelse. Det er dem, som skal have det største nederlag ved EF-valget”, sagde jeg også.

Vi fredede ikke Socialdemokratiet, men lagde bevidst op til en alliance med Nørgaardlinjen i Socialdemokratiet imod den borgerlige regerings accept af mere EF. Vi havde hårdt brug for at vinde en forbundsfælle til det kommende Unionsslag.

Offentlig misinformation

På Gammel Torv i København havde EF-Kommissionen et informationskontor. Chefen hed Niels Jørgen Thøgersen og var en begavet cand.scient.pol. Vi var uddannet sammen på Institut for Statskundskab i Aarhus.

Niels Jørgen Thøgersen var den højst betalte embedsmand i Danmark. Han tjente meget mere

²⁴ Notat 4. maj 1984

end Danmarks statsminister. Min gamle studenterkollega havde virkeligt noget at miste, hvis vi røg ud af EF. Hver uge udsendte han et "Europæisk Ugebrev" med systematisk misinformation om EF-modstanderne.

Brevet sendtes til de medier, som var for EF, og *ikke* til Ekstra Bladet og Notat. Brevet blev også sendt til de parlamentskandidater, som var for EF, men *ikke* til Folkebevægelsens kandidater.

Ugebrevene var betalt af de europæiske skatteydere, men de skulle udføre en bestemt, partipolitisk funktion: begrænse antallet af stemmer til Folkebevægelsen. Vi fik fat i nogle uautoriserede eksemplarer af hans nyhedsbrev og afdækkede misinformationens omfang og karakter, uden det blev taget op som en skandale af medierne.

Notat gennemgik "FEM AF DE GROVE" fejl i grundlovsnummeret den 5. juni 1984. Vi havde for eksempel oplyst, at EF i det seneste høstår 1982/83 havde opkøbt en mængde frugt, der svarede til 300 kilo per dansker. Det officielle tal fra Kommissionen svarede faktisk til 368 kilo, så vi havde underdrevet.

"Løgn og rådne tomater fra liste N"

Ugebrevet fremlagde så i stedet tal fra et tidligere høstår og påstod, at 70 % af den købte frugt blev anvendt fornuftigt til sociale institutioner m.v. De fik reduceret tabet til 28 % og sendte en særlig udgave af ugebrevet til Ekstra Bladets Lars Bo Larsen, som sluttede:

- "Konklusion: Ingen fødevarer destrueres.

Ugebrevet blev anvendt af aviserne med overskrifter som: "Løgn og rådne tomater fra liste N", "Løgn om destruktion af madvarer i EF", "Folkebevægelsen lyver i sagen om EF-tomater".

Af Kommissionens egne tal fremgik det, at over 55 % - 450.000 tons frugt blev ødelagt i høståret 1981/82. I lokale uddelingsaviser med forskellige udgaver for hver landsdel skrev vi f.eks.:

- "I 1983 købte EF over 1,5 millioner tons frugt og grønsager. Det svarer til 6 kilo pr. EF-borger eller 300 kilo frisk frugt og grønsager til hver eneste dansker."
- "I det seneste regnskabsår kan vi se, at 5 pct. af tomaterne er givet væk, 19 pct. er anvendt til dyrefoder og 76 pct. er ødelagt".
- "Først sorteres tomaterne omhyggeligt efter størrelse og kvalitet. Så emballeres de, og EF-inspektøren afregner efter, hvor store og gode frugterne er. Derefter overhældes maden med gift, så man kan være sikker på, at den ikke bliver spist".
- "56 pct. af tomaterne er mellem 47 og 67 millimeter brede, 15 pct. er mellem 35 og 47 mm brede. 99,69 pct. er ødelagt i emballage, mens kun 0,31 pct. er ødelagt i løs vægt".

Jeg studerede de officielle statistikker og skrev selv de vigtigste tekster for at være sikker på, at de var helt præcise og havde alle forbehold med. Der var ingen fejl hos os. Alligevel blev vi beskyldt for at *lyve* - for vore egne skattekroner.

Vi har vedvarende protesteret mod ødelæggelse af fisk, frugt og grønsager. De skattefinansierede ødelæggelser af mad er nu omsider ved at blive faset ud. Vi kunne have sparet mange skattekroner, hvis EF-tilhængerne også havde kritiseret madsvineriet i stedet for at kritisere os for at afsløre det.

Misbrugte kendte

Vi var også blandt de første, der kritiserede burhønseregler og dyremishandling. Vi tog mange sager op i Europa-Parlamentet. EF-Kommissionen havde foreslået bure på 405 kvadrantcentimeter

per høne, mens vore egne regler trods alt gav hønsene 600. Poul Thomsen havde et populært dyreprogram i TV. Han kommenterede:

- ”Har dyr da slet ingen rettigheder i EF?”

BT kørte så en historie om, at vi havde misbrugt Poul Thomsen. Poul gav herefter tilsagn om, at vi også bragte budskabet i en helsides annonce i BT! Poul Thomsen har altid stillet op, når vi bad om støtte til først Folkebevægelsen, og siden JuniBevægelsen.

En støtteannonce med sanger og skuespiller Grethe Sønck blev også anvendt af BT til en historie med overskriften: ”Jeg er blevet misbrugt”. BT’s journalist ringede til Grethe Sønck og fortalte hende, at Poul Thomsen var blevet ”meget forarget” over EF-modstandernes misbrug af ham.

- ”Den venlige BT-journalist kunne også fortælle, at det var pure opspind, at EF tillader farlige farvestoffer. Det var bare noget EF-modstanderne havde bildt hende ind for at få den allergi-plagede Grethe Sønck til at støtte kampen mod EF. Den svada rystede naturligt nok Grethe Sønck”, skrev Jan Kjærgaard og fortsatte²⁵:
- ”Hvis BT’s oplysninger var korrekte, følte hun sig rigtignok en kende vildledt, udtalte hun til den nu meget selvtilfredse BT-journalist.

Forsidebaskeren var hjemme. Men Sønck følte sig alt andet end sikker på BT’s oplysninger. Hun ringede derfor straks til Folkebevægelsen. Vi kunne uden slinger i valsen dokumentere, at vi ikke kunne forbyde farlige stoffer som Tartrazin og Sunset Yellow i produkter, vi importerede fra EF.

De danske slik- og sodavandsproducenter brugte fortsat de allergi-fremkaldende stoffer med henvisning til netop EF-reglerne. Derefter var det en vred Grethe Sønck, der følte sig snydt og misbrugt – af BT.

Grethe Søncks anbefaling af Folkebevægelsen gjorde særligt ondt, fordi hun havde stemt Ja til EF i 1972. Hun havde naturligvis godkendt teksten, endda to gange. Vores frivillige tekstforfatter fra Brugsens reklamebureau RT, Anne Marie Krag, havde for en sikkerheds skyld også ringet hende op og fået godkendt hvert eneste ord i reklamen, inden annoncen blev indrykket.

”Jeg blev ikke misbrugt”

Vi havde lært, at man skulle gardere sig og kun bruge bandede samtaler eller underskrevne budskaber, når vi indrykkede annoncer med kendte. For de ville straks blive presset til at trække i land. BT gentog mistænkeliggørelsen for tredje gang med den kendte socialdemokratiske debattør, Eva Bendix. Det var ganske vist, hun var også blevet misbrugt, sagde hun i et fingeret interview med BT. Hun havde slet ikke talt med avisen!

Socialdemokratiet havde antydnet vores ”misbrug” af Eva Bendix på et pressemøde. Mens BT bragte det falske interview, bragte Aktuelt samme dag et læserbrev fra Eva Bendix med overskriften: ”Jeg blev ikke misbrugt”.

Vi fik mange skrammer, men blev ikke myrdede af BT’s tre historier, som heldigvis *alle* var usande. Tænk, hvis vi havde lavet en annonce med en kendt person, som var sprunget fra...

Tav, når EF gjorde noget godt

Sådan var stemningen mellem tilhængere og modstandere ved valget i 1984. Vi blev sværtet til, også når der ikke var noget at komme efter. Måske fordi, vi selv var meget dygtige til at finde fejl i EF og få dem ud over rampen.

25 Notat 5. juni 1984

Vi tav derimod, når EF gjorde noget godt. Det kunne vi med rette have været kritiseret for. Her var vi ikke så ærlige, som min mor ønskede. Tilhængerne forsvarede *alt*, hvad EF foretog sig, også når de brugte skattepenge til først at sortere tomater efter størrelse og kvalitet og derefter hælde dem sammen for at ødelægge dem med petroleum.

Den uforsonlige debat og trickene skulle blive værre endnu ved den efterfølgende folkeafstemning. Jeg bidrog selv til den uforsonlige stemning med jokes i populære folketaler ved fyldte Fælledparksmøder, som for eksempel denne:

- EF har kun to fejl. Det de siger, og det de gør.

Jeg roste dog EF i min 1. maj-tale i 1984 for EF-Kommissionens nye, opfindsomme definition af mælk som:

- ”Det produkt, der fremkommer ved malkning af en eller flere køer”.

Det lød morsomt, men var måske slet ikke så tosset, hvis man for eksempel ville hindre salg af udvandede udgaver af den mælk, der fremkommer ved malkning.

Else Hammerich kommenterede 84-valget i Notat:

- ”Den uimodsagte påstand om, at vi var løgnagtige, slog hårdt igennem i en tid, hvor der lægges pres på folk for at gøre dem usikre, bange for det uprøvede, og hvor der lægges op til at fastholde egne fordele og ikke se fremtiden i større, fælles linjer.
- De fleste tror ikke på EF, men når de får at vide, at EF-modstanderne er upålidelige, vælger de det ”sikre”: at stemme som de plejer, eller at vende det hele ryggen”.
- ”Også vi valgte det ”sikre”. Fordi vi var bange for, at alternativerne var for svære at forsvare”, tilføjede vores kloge Else.

Elses kritik førte til kampagnen: ”Vi kan selv – ude af EF”, om forskellige alternativer til EF-medlemskabet. Den gav hverken opmærksomhed eller stemmer, men den var ægte, den var os.

Stemme efter anskuelser

I hjertet var mange menige medlemmer stadig ”boykottere”, som slet ikke mente, vi skulle stemme i Europa-Parlamentet. Vi burde blot hente informationer og penge hjem til bevægelsen. Vi skulle helst ikke blande os i EF’s politik, selv om den også blev til lov i vores land.

Vi, der sad i Europa-Parlamentet og det store flertal i forretningsudvalget havde indset, at denne linje ikke var holdbar. Vores stemme i Europa-Parlamentet gav ikke den store magt, men trods alt lidt betydning og mulighed for reel indflydelse. Ved at stemme blankt kunne vi risikere, at netop vores stemme blev årsag til, at danske regler for miljø- og arbejdsmiljø blev stemt væk i EF’s Ministerråd. Det hverken kunne eller ville vi være med til.

Ændrede stemmepraksis

Vi måtte stå vagt om Folketingets love mod alle foreslåede forringelser fra EF. Vi måtte studere lovforslagenes indhold og stemme efter deres politiske farve. Vi måtte også alliere os med en række samfundsmæssige organisationer i Danmark for at udrede forslagernes virkninger og få gode ideer til, hvordan vi skulle handle.

Else Hammerich gav et interview til Notat under overskriften ”Vi kan ikke længere bare sige nej”. Der forklarede hun grundigt, hvorfor det var nødvendigt at ændre stemmepraksis. Hun havde selv afleveret 20 ændringsforslag i miljøudvalget til et direktiv.

- ”Hvis vi skal kunne sige klart fra, så kræver det, at vi fra starten går ind i sagerne, at vi stiller ændringsforslag, og at vi slås for ændringsforslagene i udvalgene og i selve Parlamentet ved de endelige afstemninger”, sagde hun.

Vi kom dermed til at optræde en anelse mindre tværpolitisk end den fulde politiske bredde i Folkebevægelsen. Vi stod mere med lønmodtagerne i LO og FTF end arbejdsgiverne i Dansk Industri, når vi sloges for arbejdsmiljøet.

Vi støttede dem alle, når vi gik til kamp for den danske model med højere skatter og tilhørende velfærd samt selvregulering på arbejdsmarkedet. Politisk stillingtagen indeholdt en risiko for politisk splittelse. Vi løste oftest problemet ved at stemme efter de love, vi havde i Danmark, uanset hvilke partier, der måtte have stået bag dem.

Stemte for de højeste standarder

Det kunne løse de fleste mulige konflikter, men efterhånden gik vi også videre end den danske lovgivning og stemte simpelthen for de højeste mulige standarder til beskyttelse af miljøet, arbejdsmiljøet, sikkerheden og sundheden, dyrevelfærd og forbrugerbeskyttelse. Det var følsomme områder, hvor danske standarder ofte kom i klemme.

Ved at stemme for de højeste standarder, lovgav vi ikke imod en ringere beskyttelse i Danmark, for Europa-Parlamentet havde ikke egentlig lovgivningsmagt. Vores stemme kunne alene medvirke til at bringe et ændringsforslag om en mulig højere standard ind på Kommissionens og Ministerrådets bord.

Ministrene bestemte, om det skulle blive til lov. Dermed lå ansvaret hos den danske regering i Ministerrådet og i Folketingets Europa-udvalg, som skulle give ministeren et forhandlingsmandat.

Vi udarbejdede også et nyt valgprogram til EF-valget i 1989. Her fortalte vi åbent, hvad vi ville stemme på de forskellige områder. Ingen andre deltagere i valget afgav en så detaljeret varedeklaration. Vi var de *eneste* i Europa, som stillede op med et europæisk program til, hvad vi ville stemme til de forskellige politiske spørgsmål i Europa-Parlamentet.

Det interesserede ikke nogen. Dækningen af Europa-Parlamentet var aldeles fraværende, medmindre vi kunne diske op med en skandale. Det gjorde vi så regelmæssigt og holdt liv i EU-kritikken, mens vi bidrog til lovgivningen i hemmelighed. Ikke fordi, vi holdt noget hemmeligt, men fordi hele lovgivningsprocessen i EF/EU som hovedregel var stort set fraværende i medierne.

EF vedtog lovene lukket og fjernt fra vælgerne. Vi udarbejdede derfor også et reformprogram for EF's institutioner. Vores reformprogram ville gøre EF åbent, nært og demokratisk. Vi lærte på den måde at agere i EF, selv om vi ikke var blevet mindre kritiske over for konstruktionen. Vi tog også Europa-Parlamentets nye indflydelse så seriøst, at vi indførte mødepligt under afstemningerne. De EU-kritiske danske medlemmer blev de allerflittigste deltagere i Europa-Parlamentets afstemninger!

Fejl-afstemninger

Det er ikke så ligetil at stemme i Europa-Parlamentet. Mange troede, vi bare stemte imod alt. Sådan har vi aldrig gjort. Vi stemte oftest om ændringsforslag. Mange ændringsforslag kunne opfordre til at gøre Kommissionens forslag bedre - eller mindre ringe. Dem måtte vi naturligvis stemme for, mens vi måtte stemme mod alle forslag til forværringer.

Vi måtte ofte afveje forskellige hensyn og stemme for noget, vi var imod, og imod noget, vi var for. En tekst eller budgetlinje kunne indeholde modsatrettede ting, f.eks. både penge til civil

og militær forskning. Vi var gennemgående heldige med vore afstemninger. Det var ikke noget, vi kom til at diskutere i medierne. Men vi lavede også fejl, og lærte af dem.

I den første valgperiode skulle vi stemme om indefrysning af en finans-protokol med Tyrkiet, dvs. udskyde en planlagt betaling til Tyrkiet, som havde en associerings-aftale med EU, sigtende mod medlemskab. Vi var på forskellig vis engageret i kampen for særligt kurdernes menneskeret-tigheder i Tyrkiet. Det var en svær sag for os. Mit hjerte ville et, mens valgprogrammet og min forstand sagde noget andet.

At indefryse penge på budgettet med et politisk formål indebar nemlig også en tilladelse til, en præcedens, for at lovgive gennem budgettet. Denne selvtægt var vi stærkt imod. Den flyttede reelt myndighed fra Ministerrådet, hvor Danmark dengang havde vetoet, til et overnationalt organ, hvor danske synspunkter lettere kunne stemmes ned.

Det var et rigtigt dilemma. I denne konflikt mellem to hensyn valgte vi så at undlade at stemme. Det skulle vi aldrig have gjort. Ved EF-valget i 1984 fik vi vores afstemning stukket i snuden uafbrudt af alle socialdemokratiske kandidater - med rette.

I den slags sager fulgte vi siden vores samvittighed og stemte efter indholdet. Så har vi måske tilføjet en stemmeforklaring, hvor vi skrev, hvorfor det var principielt forkert at lovgive via budgettet, eller hvorfor det var forkert af EF og EU at blande sig i det spørgsmål. Vi kom i praksis til at følge den radikale Viggo Hørups råd om at "dele os efter anskuelser".

Restaurering af Akropolis

Det socialdemokratiske medlem af Europa-Parlamentet, Ove Fich, oplevede en tilsvarende konflikt på en anden måde. Han sad som mig i budgetudvalget og stemte konsekvent mod alle bevil-linger til kultur, fordi han ikke ville have kultur ind under EF.

Det var jeg enig i, men jeg valgte at vise det lidt mere behersket. Jeg stemte kun imod nogle få udvalgte propagandabevillinger og bevillinger til ny indsats på nogle områder, som jeg heller ikke kunne lide indholdsmæssigt.

Fich stemte også imod EU-midler til restaurering af Akropolis. Det var der mange medlemmer, som ikke kunne forstå, og slet ikke de græske. Fich fik mange spørgsmål og unødvendige fjender. Jeg lærte, at man må vælge sine kamppladser med omhu.

Man må også sørge for ikke at komme i alt for underlige alliancer, f.eks. ved at stemme sammen med det yderste højre, med politikere som den franske Le Pen. Vores demokratiske EF-kritik kunne nemt blive slået i hartkorn med nationalisme og racisme, som lå os fjernt.

Det var ikke nok at se på indholdet i et ændringsforslag ud fra en enkelt dimension. Vi måtte hver gang slå hele hovedet til og nøje afveje, hvad der ville give færrest problemer med vore vælgere og vore dengang meget få udenlandske venner i Europa-Parlamentet.

Lærte af fejlafstemning om Tyrkiet

Tyrkiet-sagen havde gjort os meget klogere. Jeg nuancerede yderligere min optræden i min sidste valgperiode, hvor jeg var formand for "Gruppen for Demokratiernes og Mangfoldighedens Europa". Fra 2004 indførte jeg det princip, at jeg ikke behøvede stemme imod alle forslag, som kom fra mine gruppemedlemmer, selv om jeg var uenig med dem. Herregud, de havde alligevel ikke en jordisk chance for at blive vedtaget. Så jeg stemte kun imod, hvis de ramte JuniBevægelsens ligtorne eller mærkesager.

Hvis jeg var uenig, kunne jeg som regel undlade at stemme. Det kunne føre til, at Ulla Sandbæk og Bent Hindrup så måtte udtrykke JuniBevægelsens principielle holdning, mens jeg kunne springe

en gang over med at hæve fanen så højt, at det kunne give problemer for nogle af medlemmerne i gruppen.

En sag kunne dog være så principiel, at også gruppeformanden måtte stemme imod sine egne, f.eks. når vore franske medlemmer ville have flere penge til landbruget. Jeg anstrengte mig meget bevidst for at begrænse den slags konflikter. Jeg var ikke kun formand for de danske medlemmer, jeg var valgt som formand for dem alle.

Jeg blev også valgt som formand for en tværpolitisk gruppe i Europa-Parlamentet med medlemmer fra *alle* politiske grupper. Vi spiste frokost sammen hver tirsdag, når vi var i Strasbourg. Vi kunne også mødes efter behov i Bruxelles. Vi kaldte gruppen for "SOS Demokrati" for at illustrere, at detastede med at demokratisere EU. Jeg talte ofte for denne bredere gruppering i parlamentssalen. På engelsk.

Efter det første valg til Europa-Parlamentet i 1979 kunne kritikerne samles i en telefonboks. Vi blev stadig flere, og snart fik vi EF halveret!

Kapitel 11

DA EF BLEV HALVERET

Grønland havde stemt nej til EF-medlemskabet i 1972 med hele 70,3 % Nej. Der var kun 29,7 % Ja blandt de afgivne stemmer. Alligevel blev vor store koloni trukket i EF sammen med Danmark. Den dag startede grønlændernes kamp for hjemmestyre for alvor.

I 1981-82 medvirkede jeg ved en folkeafstemning om Grønlands medlemskab i EF. Her lærte vi, hvor svært det er at vinde, selv når man har Grønlands regering med på Nej-siden, men er oppe mod den danske regering.

- ”Ønsker du at Grønland forbliver i EF?”, spurgte regeringen på stemmesedlerne med en formulering, der lagde op til fortsat medlemskab.

Grønlænderne skulle stemme den 23. februar 1982. Atassut støttede den danske regerings ønske om fortsat EF-medlemskab.

- ”For din egen skyld dit land og for fremtiden. Undgå skatteforhøjelser og importafgifter. Vær med til at sikre erhvervsliv og samfundsudviklingen”, annoncerede Atassut i Grønlandsposten/Atuagagdliutit deres Ja = Aap på grønlandsk.

Importafgifter er noget, vi har i EU på indførsel af mad. Dem kunne grønlænderne kun slippe for at betale ved at stemme Nej til medlemskabet. Det hindrede ikke Atassut i at skifte fortegn i argumentationen og hævde, at der ville komme importafgifter efter et Nej.

EF-tilhængerne i Danmark havde i 1972 med en trussel om devaluering bebudet 20 % prisforhøjelser på bananer, hvis vi stemte Nej. Netop EF-medlemskabet indførte 20 % ekstra importafgifter for bananer. Tallet var rigtigt nok. Kun fortegnet var forkert i annoncerne fra Komiteen for tilslutning til EF.

De grønlandske politikere fra regeringspartiet Siumut og Inuit Ataqatigiit ønskede Grønland ud af EF. De anbefalede vælgerne at stemme Nej = Naagga på grønlandsk. De havde dannet en grønlandsk folkebevægelse ”ANISA”. Det betyder ”Lad os komme ud”. Anisa havde kontorer i Grønland og i Løngangsstræde i København.

- ”Sidste år kunne hver husstand have sparet 3.380 kr. – alene på mad”, annoncerede Anisa.

Nej-siden lyver

Atassut svarede med en helsides annonce, hvor de hævdede, at Nej-siden ”LYVER”.

- ”Ingen varer bliver billigere”

Alle varer ville tværtimod blive dyrere, annoncerede Atassut og beskyldte Anisa for at lyve.

- ”Alle oplysninger om billigere mad ved at stemme NEJ bygger på den danske regerings svar i Folketinget”, svarede Anisa og tilbød at sende regeringens svar til Grønlandspostens læsere.
- ”så kan du selv dømme om, hvem der lyver”, sluttede annoncen.
- ”Det er så groft, at det nærmer sig bedrageri”, udtalte Atassuts medlem af Folketinget Otto Steenholdt, enten mod bedre vidende eller fordi han ikke vidste bedre.
- ”Debatten om EF må være saglig”, svarede landsstyreformand Jonathan Motzfeldt²⁶.

26 Her citeret fra Socialistisk Dagblad den 20. januar 1982

Folkeafstemningen blev for mig endnu et lærestykke i, hvor svært det er at få et land ud af EF, når man først er kommet ind. Vi endte faktisk med kun at få 53 procent Nej ved den nye folkeafstemning i 1982. Vi havde endda den grønlandske statsminister Jonathan Motzfeldt og hele hans grønlandske regering med på Nej-holdet. Vi havde også fangernes og fiskernes organisationer, KNAPK, og grønlandsk LO, SIK, med på Nej-holdet forsamlet i Anisa.

Nej-sidens annoncer dominerede i aviserne. Nej-plakaterne vandt plakatkrigen, stort. Anisa havde mange flere aktivister og indsamlede flere penge end Ja-siden. Grønlands Radio og de to ugeblade var ensidige, men gav trods alt Nej-siden adgang til at komme til orde. Det havde Nej-siden haft svært ved før den danske folkeafstemning ti år tidligere.

Krags Grønlandsminister Knud Hertling

Jeg helligede mig fuldstændigt arbejdet for at få Grønland ud af EF. Gennem tre lærerige måneder fik jeg et tæt samarbejde med Jens Otto Krags tidligere Grønlandsminister Knud Hertling. Knud havde stemt Ja til EF-medlemskabet i 1972, men havde fortrudt. Knud røg ofte en stille pibe. Det var tre år før, jeg smed min sidste smøg. Vores Grønlandskontor var for vanerygere.

Jeg mindedes vores pludselige, uventede, varme, kortvarige venskab ved hans død. Knud Hertling blev bisat ved en smuk mindehøjtidelighed i Helligåndskirken på Strøget i København den 30. oktober 2010. Vi arbejdede sammen på Folkebevægelsens kontor hver dag gennem de tre måneder, når jeg ikke var til møder i Strasbourg og Bruxelles. Vi var også i daglig kontakt med den grønlandske Siumut-regering.

På Folkebevægelsens kontor fik vi stor hjælp fra Benthe Hjorth Christiansen og Finn Bønnelykke. De var professionelle journalister og havde begge en fortid på Grønland. Nu arbejdede det fynsktalende ægtepar som pressemedarbejdere for Folkebevægelsen og udgav en fremragende bog om ”Grønland på vej”.

Vi havde også et tæt samarbejde med Notats tidligere medarbejder Hans Jakob Helms. Han arbejdede som sekretær for det grønlandske Siumut-medlem Finn Lyngé i Europa-Parlamentet fra 1979 til Grønlands udtræden.

Vi fik Preben Lange til at stille snesevis af spørgsmål til den danske regering. Han sad i Folketinget for Siumut. Til sidst måtte den danske regering indrømme, at der var penge at spare for grønlænderne ved at melde sig ud af EF.

Notat indsamlede penge til folkeafstemningen blandt vore læsere. I Tyskland startede Willy Brandts søn Peter en pengeindsamling blandt de Grønne.

Finn Lyngé om Rasmus Modsæt

Finn Lyngé har beskrevet vores gode samarbejde i artiklen ”Rasmus Modsæt på scenen” i et festskrift, der blev udgivet til min 50-årsdag i 1998. Finn Lyngé skrev bl.a.:

- ”EF-modstanderne appellerede jo bare til folks følelser, hvad med økonomien, Grønland ville jo ikke have en chance uden for EF, se dog virkeligheden i øjnene, hed det sig”.
- ”Økonomien, ja. Det var nøglen. Og presset var stort, fordi pressen var entydig på det punkt. EF-Kommissionens propagandamateriale, som tilflød radioavisen og de to ugeblade i Grønland i en stigende strøm, var effektiv.
- EF-oplysningskontoret i København stod skulder ved skulder med Grønlandsministeriet, udenrigsministeriet, landshøvdingen, alverdens danske embedsmænd og – til hver tid – selveste statsministeren”.
- ”Ufatteligt men sandt: EF’s oplysninger i sagen havde status og troværdighed. ANISAs oplys-

ninger, derimod, som var hentet på selve valpladsen i Bryssel og Strasbourg, de blev bare anset for propaganda og fandtes ikke værdige at citere i radioavisen”.

- ”Jamen snakker I ikke om eksportrestitutionerne? spurgte Jens-Peter.
- Eksportrestitutionerne. Vi kiggede på hinanden, Hans Jakob og jeg. Øh, næh, det gjorde vi vist ikke. Hvad er det for noget?”
- ”Vi lærte om prisniveauer på landbrugsprodukter inden for og uden for EF. Om told og afgifter. Om eksport og import. Om priserne på smør og ost, påhængsmotorer, gummistøvler og fiskesnører, alt sammen henholdsvis inden for og uden for EF. Der var penge at hente ved en udmeldelse af EF!”

Finn Lynge var overbevist om, at det var mine enkle økonomiske argumenter, som vandt afstemningen.

- ”Om fremtidens historikere så ligefrem vil skrive, at det var J.P. Bonde, som trak Grønland ud af EF, må vi vente og se.
- Men, at han var manden i centrum af forløbet, det vil jeg i alt fald gerne skrive under på”, sluttede Finn Lynge.

Både pengepung og hjerteblod

Jeg havde lært af den danske folkeafstemning den 2. oktober 1972. Det var ikke nok at appellere til hjertet, vi måtte have pungen med. Det fik vi i Grønland, både pengepung og hjerteblod.

Lars Emil Johansen, nu tidligere landsstyreformand og Kaj Kleist, nu tidligere departementschef i Grønland og senere kommunikationschef for det britisk ejede mineselskab ”London Mining” skrev sammen med Hans Jakob Helms en anden fælles artikel i mit festskrift: ”The Phantom of the Anisa”.

Jeg ”var ved at brænde vores gamle røde NEFAX-maskine sammen med idéer, tanker, dokumentationer, annonceforslag, landsstyregarantiforslag og andet fremragende brændstof til ANISAs aldrig hvilende valgmotor”, skrev trekløveret.

- ”For nok var Jens-Peter Bonde med i ANISA. Men ikke fysisk. Han var vores ”fantom” – en usynlig EF-superhjerne og menneskelig frihedsånd, som i de dage gav alt, hvad han formåede for at støtte og hjælpe os. Og det var ikke så lidt.”
- ”En af dem der blev smittet i den hektiske tid op til EF-afstemningen i Grønland var den tidligere Grønlandsminister Knud Hertling.
- Der var ingen af os, der rigtig forstod, hvordan det gik for sig. Den rebelske danske kommunist og den pæne grønlandske socialdemokrat turtlede pludselig sammen som et par duer ved forårstide. De var ”the odd couple” par excellence. Men da den sande økonomiske sammenhæng omkring aksen EF-Danmark-Grønland-Verdensmarkedet skulle fremdrages af de skjulte interessers mørkekammer, slog de to deres hjerneceller sammen og optrådte som siamesiske tvillinger i den statistisk-økonomiske andedam.
- Det kom der lyn og torden ud af. De rystede i fællesskab hele det danske etablisement med deres kombinerede viden fra Nuuk over København til Bruxelles. De borede sig ned i alle statistikker, indkøbsmønstre, varebevægelser og økonomiske transaktioner mellem Grønland og omverdenen – og kom ud med resultater, der var så ødelæggende og revolutionerende for det falske offentlige billede, der ellers var skabt, så det bragte tilhængersystemet i knæ.
- Resultatet var defensive undertrykkelsesforsøg fra regeringen over for statistiske dokumenta-

tioner. Forbud mod offentliggørelse af offentlige institutioners forskningsresultater. Forsøg på udenomssnak og bagatellisering i ministersvar.”

Mundkurv på Danmarks Statistik

Den danske regering og særligt udenrigsministeriet arbejdede ihærdigt for at få et Ja i Grønland. Jeg havde temmeligt præcist beregnet de økonomiske fordele for Grønland ved at stå uden for EF. Jeg fik samtidig Grønlands daværende statsminister Jonathan Motzfeldt til at spørge officielt om de forskellige virkninger i Danmarks Statistik.

Danmarks Statistik er en uafhængig institution. Den er kun underlagt Økonomiministeriet i lønspørgsmål. Ingen minister må blande sig i deres tal. I Danmarks Statistik havde fuldmægtig Lise Lyck ansvaret for alle tal fra Grønland. Lise Lyck deltog i et møde i Udenrigsministeriet med direktøren og Rigsstatistikeren.

Udenrigsministeriets direktør besluttede, at Danmarks Statistik kunne udarbejde et forbrugerpristal fra Grønland. Det måtte godt indeholde de lavere landbrugspriser ved at stå uden for EF. Lise Lyck og hendes afdeling i Danmarks Statistik arbejdede herefter intensivt i tre uger med denne beregning, der selvfølgelig viste en nedgang i forbrugerpristallet ved en eventuel udtræden af EF.

Da tallene blev fremlagt i Udenrigsministeriet, meddelte direktøren, at tallene ikke måtte offentliggøres. Udenrigsministeriet forbød Danmarks Statistik at besvare spørgsmål fra Grønlands statsminister! Jeg var lamslået, og det var Lise Lyck også. Hun kunne ikke give os tallene, heller ikke under bordet. Hun var en retscaffen embedsmand, hverken mere eller mindre.

Efter afslaget bad vi om et officielt møde med udenrigsmisteren. Vi stillede op i ministeriet, men Kjeld Olesen fastholdt ministeriets afslag på at udlevere tallene til Grønlands statsminister. Jeg var rystet efter mødet, for jeg kunne lide Kjeld Olesen og kunne slet ikke genkende ham i rollen som kolonibetjent.

Danmarks Statistik var helt uafhængig og kunne ikke modtage en sådan instruks. Afslaget og behandlingen af sagen i Udenrigsministeriet var åbenlyst ulovlig.

Måtte underdrive regnestykker

Jeg gennemgik efter afstemningen mine regnestykker med Lise Lyck. Der var naturligvis god overensstemmelse mellem mine tal og de gennemførte beregninger. Vi måtte bruge mine tal før afstemningen, da vi ikke kunne få de officielle beregninger. I annoncer brugte vi dog kun den danske regerings egne ministersvar i Folketinget med meget mere forsigtige tal.

Vi underdrev dermed for at blive troet, men dokumenterede trods alt, at grønlænderne ikke mistede pungen, hvis de brugte hjertet og sagde nej til fjernstyring fra Bruxelles.

Vi forklarede i annoncer, hvordan priserne ville falde på en række varer, hvis de fremover kunne indføres uden told og afgifter til EF-kassen. Et kilo smør ville være over otte kroner billigere ved et Nej, skrev vi korrekt.

Souschef i Udenrigsministeriet Henrik Schmiegelow indkaldte Danmarks Statistik til hastemødet i Udenrigsministeriet. Man ville tilbageholde tal, som viste, at hver grønlandsk familie ville tjene 14.000 kroner på at komme ud af EF.

- ”Jeg vil ikke finde mig i den behandling. Hemmeligholdelsen kan ikke undgå at belaste forholdet mellem Danmark og Grønland”, kommenterede Jonathan Motzfeldt.

Jeg var lamslået over Udenrigsministeriets censur. Det var Lise Lyck også. Hun blev siden medlem af ledelsen for Danmark ’92 og var med til starten på JuniBevægelsen.

Formanden for Inuit Ataqatigiit, min gode ven Arkaluk Lynge, troede ikke på vores tal under folkeafstemningen. Bagefter sagde han, det var en god fidus, vi havde fundet på. Han blev positivt overrasket, da han siden kunne konstatere, at priserne på dansk smør og ost faldt nøjagtigt som forudsagt. Hemmeligheden var den enkle, at EF nu skulle betale eksporttilskud til den danske eksport af landbrugsprodukter til Grønland.

Stjal for 600 millioner kroner fisk

Jeg havde en anden oplevelse under kampagnen, som blev et lærestykke for livet. Mange vidste, at tyske fiskerbåde overfiskede i grønlandsk farvand. En af vore medarbejdere kendte en kaptajn på et af Unilevers skibe i Bremerhafen. Kaptajnen fortalte os, hvordan Unilevers skibe tyvstjal grønlandernes fisk. De anvendte kodesprog og hemmelige lagre til at skjule tyvekosterne, fik vi fortalt.

Vi fik kendskab til mindst otte forskellige ulovlige metoder med dobbelte log-bøger, hemmelige koder til at advare andre skibe i området ved kontrol, falske geografiske opgivelser, dobbelt mærkning af fisk, telex med besked om, hvad man vil have, to gange emballager, hvor den indvendige var den rigtige, opdigtede geografiske fangststeder, ulovlige net- og maskestørrelser med mere.

Vi lejede derfor en bil til at køre til Bremerhafen. Nu skulle vi have vores viden bekræftet. Nu skulle tyverierne afsløres. Vi var fem mand i bilen, og logerede os ind på Motel Kienbaum i Schleswiger Strasse i Bremerhaven. Så ringede vi systematisk til alle kaptajnshjem. Efter de første opringninger svarede kaptajnsfruerne, at deres mænd ikke havde stjålet fisk i Grønland.

Unilevers kontor havde advaret dem og bedt dem alle lyve for os. Efterfølgende bad jeg om et møde med Unilevers direktør i Bremerhafen. Han turde ikke afvise et medlem af Europa-Parlamentet. Jeg blev budt til middag med en halv snes Unilever-ledere i det fine direktionslokale.

Jeg berettede om vore konstateringer af tyverierne og sagde, at de måtte regne med, at deres ulovlige fiskeri ville blive standset efter Grønlands folkeafstemning. Den næstkommenderende vidste godt, man ikke måtte stjæle, så han benægtede straks og hårdnakket, at de havde stjålet fisk i Grønlands farvand.

Direktøren sondrede ikke mellem sandt og falsk, han havde kun interesser. Han fokuserede på selskabets fremtid. Han repræsenterede den samme kultur som Kommissionens embedsmænd, hvor man heller ikke altid sonder mellem sandt og falsk.

Direktøren indså, at det nok var bedst at få de rigtige tal på bordet, da jeg nævnte muligheden for at få fiskeriet lovliggjort for god betaling fra EF-kassen til Grønland. Direktøren indså, at han kun kunne bevare fiskerflåden i Bremerhafen ved en regulær aftale, mens det ville være slut for fiskeriet, hvis der ikke kom en betalingsaftale mellem Grønland og EF.

Så fik jeg tallet. De havde hvert år stjålet for 600 millioner kroner fisk!

Vi fik denne sag til at eksplodere med det samme, kort før den grønlandske folkeafstemning. Jeg tror personligt, at den sag gjorde udslaget, fordi alle grønlandere ligesom islændingene var stærkt forbundet med deres fiskeri og fiskeriressourcer.

Så tæt var vi – efter mit fjernskøn – på at tabe folkeafstemningen i Grønland!

Jonathan Motzfeldt efter sæler

Kort før afstemningen følte jeg, vi risikerede at tabe. Vi blev ikke troet. Jeg følte behov for at indrykke helsides annoncer i de to grønlandske aviser, hvor landsfar Jonathan skulle garantere de lavere priser efter udmeldelsen. Vi lavede annoncen og skulle have Jonathans underskrift.

Jonathan var taget ud på fjorden for at fange sæler. Jonathan måtte være der, når sælerne var blevet set. Det var vigtigere end en folkeafstemning om Grønland og EF. Jeg var tosset, vi løste

problemet uden hans underskrift. Bagefter indså jeg, at det var Grønlands statsminister, der var normal, og mig der var tosset.

Jonathan døde den 28. oktober 2010. Uffe Ellemann-Jensen var også med til en mindehøjtidelighed for sin grønlandske ven Jonathan i Helligåndskirken på Strøget i København. Uffe og jeg var ikke politiske venner, men vi havde en fælles ven i Grønland. Jonathan var også med til min 50 års fødselsdag i 1998, og vi mødtes nogle gange i Bruxelles.

Solgte papirfisk

Efter afstemningen forhandlede Grønlandsvennen Uffe Ellemann-Jensen en aftale på plads med EF. Grønland modtog over 200 millioner kroner om året som betaling for Unilevers da lovliggjorte fiskeri.

Der var ganske vist ikke mange fisk at fiske, men de havde selv tyvstjålet dem og overfisket. Vi kaldte fiskene for *papirfisk*. Betalingen var dog udtryk for en højere retfærdighed, en slags erstatning for mange års bedrageri. Da jeg gravede videre i sagen, undrede det mig, at den danske fiskeriinspektion ikke havde grebet ind. Da konkluderede jeg, at der nok var en underhåndsaftale mellem Fiskeriministeriet i Danmark og Tyskland.

Tyskerne så gennem fingrene med danske fiskeres ulovlige fiskeri i tysk farvand, mens danskerne til gengæld undlod at afsløre Unilevers tyverier i Grønland. Jeg blev meget overrasket og meget flov over det officielle Danmarks behandling af sin store koloni. Jeg troede oprigtigt, at kolonialismen var fortid, og at vi nu baserede vores samarbejde på ligeværdighed.

Max Havelaar-film i Grand

Efter afstemningen fejrede jeg sejren med Grønlands statsminister Motzfeldt, Lars-Emil Johansen og andre ledende grønlandske politikere. Vi gik i Grand Teatret i København og så Max Havelaar-filmen om hollandsk kolonialisme i Indonesien.

Vi mindedes kampagnen og ordren til Danmarks Statistik om at benægte simple tal og vægringen ved at udlevere dem til Grønlands retmæssige regering. Jeg fornemmede, at det var den aften, de undfangede det næste grønlandske ønske om større selvstændighed, som førte til Selvstyreloven i 2009.

En dag vil Grønland få sin fulde selvstændighed. Vi vil mest blive fælles om Dronning Margrethe og Kronprins Frederik. De er begge store Grønlands-elskere og derfor også elskede i Grønland. Jeg er stolt over at have givet et lille bidrag til Grønlands selvstændighed. Ethvert folk har ret til at have sin egen nation.

Jeg blev inviteret til Grønland af mine mange nye venner og fik tilbud om et lederjob, men kastede mig i stedet over nye sager i Bruxelles og Strasbourg. I 2018 fik jeg det endeligt indhentet. Jeg medvirkede ved en konference i Nuuk om årene med EF og EU og afleverede mit Grønlandsarkiv til Grønlands nationalarkiv.

Under folkeafstemningen var jeg også tilhænger af dansk udtræden og pralede gerne med, at vi nu havde halveret EF. Det var 52 % af EF's territorium, som meldte sig ud med virkning fra 1985.

En regnefejl på 1440 procent

Det ny Notat havde hjulpet flittigt med ved at trykke pjecer og valgmaterialer på forventet efterbevilling. Vi havde primært brugt vores arbejdskraft til at gøre en forskel i Grønland. Vi samlede samtidig ind og stod ikke med nogen større gæld efter afstemningen.

Det var jeg glad for, for den 2. Februar 1982 måtte jeg underskrive en personlig garanti ”for

ethvert udlæg, Notat måtte have til leverandører for Anisa-tryksager i det omfang disse er oplyst for mig eller indleveret af mig”.

Grønland fik 216 millioner kr. om året for fiskerettigheder i stedet for de 15 mio. kroner, som den danske regering havde spået. Alene maden faldt med 50 mio. kr. i indkøbspris. Vi sagde det før afstemningen, men blev ikke engang troet af vore egne.

- ”En lille regnefejl på 1440 % ”, kommenterede jeg Udenrigsministeriets fejlskøn over fiskenes værdi.

Kapitel 12

VETORETTEEN PARKERES

Retten til at sige nej til en hvilken som helst beslutning i EF var en forudsætning for Danmarks medlemskab. Folkebevægelsen ledsagede det grønlandske nej med en landskonference den 25.-26. september 1982 om et Danmark uden for EF. Optimismen var større end realismen, men vi havde noget at have den i. Ti år efter folkeafstemningen i 1972 var den danske Nej-alliance stadig intakt. Frode Jakobsen, Svend Auken og andre socialdemokratiske EF-modstandere fortalte Notat (15.10.1982), at de ville stemme nej igen, hvis der var en ny folkeafstemning.

Meningsmålingerne var med os. Vi kunne øjne det tidspunkt, hvor danskerne skulle til at betale mere til EF, end landmændene og enkelte andre fik tilbage fra EF-kassen. Vi ville snart blive "nettobetalere" og troede fejlagtigt, at det ville ændre noget.

Vi havde mange små sejre undervejs. Vi hindrede for eksempel ALDI i at slå an med lunken tysk UHT-mælk i Danmark i stedet for den friske danske. Men vi havde langt fra styrken til at komme ud af EF. Der var vi naive. Erkendt.

Gummiparagraf i flittig brug

Kampen mellem markedstilhængere og unionister rasede gennem Danmarks første år i EF. De danske politikere følte sig forpligtede på løfterne fra folkeafstemningen i 1972 og måtte derfor afvise alle planer om mere integration, indtil de nødtvungent måtte acceptere dem.

I EF's "hemmelige regering" Coreper mødtes EU-ambassadørerne ugentligt. De engang så fortrolige referater viser nu de danske repræsentanters heroiske kampe for at hindre EF i at udvikle nye samarbejdsområder. Så snart en sag lå uden for Romtraktatens økonomiske samarbejdsområder, råbte vore udsendte vagt i gevær og indsatte forbehold i referaterne – indtil de måtte hæve dem igen.

Danmark var for eksempel voldsomt imod en EU-bevilling til bygning af boliger i Belfast. Boligbyggeri lå klart uden for Traktaterne. Bevillingen ville være ulovlig. Til sidst måtte Udenrigsministeriet skrive en instruks, hvor vores forhandlere kunne bøje sig, hvis også Tyskland faldt til patten. Men vi skulle så få vedtaget en erklæring om, at bevillingen ikke måtte danne fortilfælde – præcedens - for flere bevillinger.

Boligbyggeri i Nordirland er blot en enkelt af snesevis af sager, hvor Danmark starter med principiel modstand og ender med at bøje sig. Den danske virkelighedsopfattelse var urealistisk og umulig at fastholde, når alle andre var enige.

Der var ingen andre lande, som var kommet med i EF for at sinke og hindre de andre landes ønsker. Det var en dansk specialitet, selv om vi indimellem fik støtte af særligt Grækenland og Storbritannien. Det er svært at bebrejde de andre lande, at de uafbrudt fremsatte forslag i retning af "en stadig snævrere union". Det stod i målsætningen for den oprindelige Romtraktat, som var skabt af De Seks.

Det stod i betingelserne, som alle nye lande underskrev. Danmark forpligtede sig også til at støtte de fremtidige planer, som var kendte i Udenrigsministeriet, da vi stemte den 2. oktober 1972.

Solbærlikør revolutionerer EF

Med oliekrisen og de nye besværlige lande blev det sværere at gennemføre Romtraktatens målsætninger. Alt vigtigt krævede dengang enstemmige afgørelser fra samtlige medlemslande. Unionisterne fik så i stedet dommerne i Luxembourg til at gøre arbejdet.

Dommerne i Luxembourg vedtog nogle nye, radikale skridt til opbygningen af en union, som de næppe kunne have fået medlemslandene med på ved åbne afstemninger i de nationale parlamenter. Den 20. februar 1979 besluttede dommerne simpelthen at fjerne de fleste hindringer for det fælles marked i et enkelt hug.

En fransk solbærlikør skulle også kunne sælges i Tyskland, selv om den stred mod de tyske regler for definition af alkohol. "Cassis-de-Dijon"-dommen handlede konkret om en såkaldt "teknisk handelshindring". Men dommen gik meget videre end til at afvise hindringen.

Dommen fastslog det princip, at en vare, der er lovlig i hjemlandet, som hovedregel også er lovlig i alle andre EF-lande. Det var ikke bare en simpel dom til afgørelse af en konkret tvist mellem to medlemslande. Det var en understregning af en tidligere dom kaldet Dassonville fra 1974, men nu blev gentagelsen opdaget.

Reel grundlovsændring

Dommene kom til at virke som en faktisk grundlovsændring for *samtlig*e EF-lande. Alle medlemslande skulle fremover acceptere en mulig ringere udenlandsk lovgivning over deres egen. Den danske grundlov har ingen hjemmel til, at andre lande kan tilsidesætte danske love og erstatte dem med deres egne.

Dermed tvang de grundlovgivende EF-dommere medlemslandene til at vedtage *fælles* regler, hvis landene ikke ville nøjes med den mest tilbagestående beskyttelse af miljø, arbejdsmiljø, sikkerhed, sundhed, velfærd, dyrevelfærd og forbrugerbeskyttelse.

Jeg skrev og talte imod dommene, men dengang var der ingen forståelse for dommenes historiske rækkevidde og dommernes anti-demokratiske rolle.

Dommene var nyskabende - revolutionære - og blev den reelle årsag til Fællesakten fra 1987 og en stor pakke med 300 Indre Markeds-love, som også skulle styrke Europa i konkurrencen med USA og Japan. Dommene medførte umiddelbart et kæmpe skridt frem mod afregulering af landene. Det var ikke blot diskriminerende "tekniske handelshindringer", som blev forbudt.

Tusindvis af demokratisk vedtagne love til at beskytte mennesker og miljø mistede deres betydning med disse domme. De nationale parlamenter blev sat skakmat en gros. De nationale regler kunne – som hovedregel - ikke mere bruges på importerede produkter. Skrappere krav til sikkerhed, sundhed og miljø kunne nu undergraves gennem import fra lande, hvor de havde slappere regler.

Fører til mange fælles regler

Med de to afregulerende domme startede også eksplosionen i fælles regler. Når man ikke længere kunne beskytte sig nationalt, måtte det nødvendigvis ske ved fælles EF-regler. Problemet var her, at de var meget svære at gennemføre. Fælles love krævede dengang oftest et forslag fra Kommissionen, der så skulle efterfølges af en enstemmigt vedtaget lov fra Ministerrådet.

Fælles love blev fulgt op med fælles tekniske standarder. De er meget nyttige for samhandel, særligt når de erstatter mangefold flere nationale standarder. Så får eksportvirksomhederne færre og ikke flere regler at bøvle med. Men vedtagelsesmetoden indeholder også en stor risiko for unødigt bureaukrati og dårligere beskyttelse af forbrugerne, særligt i de lande, som har den bedste beskyttelse. Det er et rigtigt dilemma.

Den søde, franske solbærlikør lagde kimen til splittelsen af Folkebevægelsen mod EF. Vi kunne ikke længere forsvare danske love blot ved at afvise fælles regler. Mange danske love blev drastisk ændret af Domstolen, uden man rigtigt vidste hvor mange og hvor meget.

Man måtte på hvert område gætte, hvad Domstolen kunne finde på at sige i mulige tilsvarende sager. Danmark kunne nu kun forsvare vore som regel højere standarder ved at få vedtaget tilsvarende standarder for alle lande gennem fælles regler i EF.

Der fødtes behovet for JuniBevægelsen

Der fødtes behovet for JuniBevægelsens mere konstruktive rolle i Europa-Parlamentet, selv om vi ikke alle indså det med det samme. Fremover kunne landene kun beskytte sundhed, sikkerhed, miljø, arbejdsmiljø, forbrugere og dyr, hvis de

- kunne få et flertal i Kommissionen til at fremsætte et lovforslag
- som også kunne vedtages enten enstemmigt eller – især efter EF-pakken i 1987 - af et kvalificeret flertal i Ministerrådet.

Det blev svært at skabe fremskridt, når lovgivning kunne blokeres enten af et enkelt land eller af et såkaldt ”blokerende mindretal” af nogle få medlemslande, som blot rådede over ca. 30 % af stemmerne i Ministerrådet.

Grundlovens regel om, at love vedtages af et almindeligt flertal i Folketinget, blev i praksis ændret til, at man nu i mange vigtige spørgsmål først skulle have flertal blandt indirekte udpegede i Kommissionen og derefter først 100 % og siden 1987 oftest 70 % af stemmerne i Ministerrådet. Det blev meget sværere at forsvare borgernes sikkerhed, sundhed og miljø.

Irriterende ensretning

Samtidig skabtes grundlaget for en lang række af forslag til ensretninger – harmoniseringer – som lagde EF og EU for had i folkemunde og gav harske kommentarer i medierne. I 1989 var fiskerne oprørte over et forslag om, at alle fiskekuttere skulle have mindst 250 EF-harmoniserede kondomer i kutterens medicinskab. Jacob Andersen skrev i Information²⁷:

- ”EFs kondomer står foran harmonisering”.

Han mindede om, at EFs såkaldte gummiparagraf gør det muligt at nå ganske langt også på dette område. Jeg foreslog for sjov, at reglerne i det mindste skulle vedtages som minimums-harmonisering, så vi havde ret til større kondomer i Danmark end dem, EF ville tillade.

De mange forslag til harmoniseringer gjorde ikke EF populær hos de danske vælgere. Den 1. september 1983 bragte Berlingske Tidende en ny Gallup-måling. 31 % af vælgerne var for EF-medlemskabet og 43 % imod. Gallup spurgte også, om vælgerne ville stemme for en udmeldelse. 39 % ville melde Danmark ud af EF, mens kun 36 % var imod udmeldelse. Med de tal var det ikke let at være dansk forhandler i EF.

Optakt til Genscher-Colombo-plan

- ”Vetoretten blev beskåret”, skrev jeg i en kommentar på forsiden af Det ny Notat den 25. februar 1975.

²⁷ Den 21. september

Fremover skulle mulige vetoer anmeldes på forhånd, så antallet af vetoer på rådsmøderne kunne begrænses. Luxembourg-forliget blev *ikke* afskaffet, noterede jeg også. Det blev den første, men ikke den sidste begrænsning af Luxembourg-forligets vetoet.

Efter topmødet i Paris i december 1974 bestred statsminister Poul Hartling og udenrigsminister Ove Guldberg, at de havde begrænset anvendelsen af vetoet.

I 1981 stemte den tidligere konservative partileder Poul Møller som MEP'er for at ophæve hele Luxembourg-forligets vetoet.

- ”Hvad har jeg da stemt for? Udelukkende for, at den vetoet, som blev indført ved Luxembourgforliget i 1966, bliver ophævet”, skrev han i Jyllands-Posten den 18. september 1981.

Per Stig Møllers far fik på puklen i den konservative Aarhus Stiftstidende:

- ”Det er ret utroligt, at Poul Møller på den måde vil søge at kaste slør over fortidens løfter”, skrev avisen.

I 1982 startede et nyt forsøg på at slippe helt af med vetoet. Den 12. januar 1982 havde regeringens interne EF-udvalg et punkt 2 på dagsordenen om et brev fra den 5. januar 1982 fra den belgiske statsminister Leo Tindemans vedrørende den videre procedure for et tysk-fransk initiativ.

Regeringens EF-udvalg blev løbende orienteret om de forskellige landes holdninger, viser referaterne i Rigsarkivet. En tilsvarende grundig information blev *ikke* givet til Folketinget. Men der blev nu bygget op til det, der skulle vedtages som Genscher-Colombo-planen på et topmøde i Stuttgart i juni 1983.

Køreplan for Union

Den 13. maj 1983 udsendte Notat et særnummer, ”fordi vi har fået fingre i et top-fortroligt dokument om den såkaldte Genscher-Colombo-plan”. Jeg gennemgik køreplanen og indholdet meget grundigt, inden den formelle vedtagelse på topmødet. Her var alt godt fra Unionshavet, som EF-tilhængerne havde benægtet, og EF-modstanderne havde advaret imod.

Flertal mod EF i alle amter

- ”Muligvis betyder unions-dokumentet ikke noget særligt rent juridisk, men hele tendensen i sprogbrugen er betænkelig. Det løber mig koldt ned ad ryggen”, kommenterede Svend Auken i Notat den 27. maj 1983.

Flertallet bag EF var væk:

- ”Nu flertal mod EF i alle amter”, hed Notats forsideoverskrift den 3. juni 1983, hvor vi offentliggjorde en frisk AIM-måling.

Modstanden var størst i hovedstaden med 70,4 % imod og kun 29,6 % for. I Viborg amt med mange landmænd var lige akkurat 50,3 % imod, og 49,7 % for. Der var flertal for nej, men ikke et statistisk sikkert flertal i alle amter.

I hele landet var 58 % imod, og kun 36 % for. Der var næsten byttet rundt på afstemningstallene mellem ja og nej fra folkeafstemningen den 2. oktober 1972. Med denne måling i ryggen og afsløringen af topmødets forhandlingsudkast drog vi til hovedstaden i den sydligste tyske delstat, Baden-Württemberg.

Jeg fulgtes til topmødet i Stuttgart 17.-19. juni 1983 sammen med to journalister fra Notat,

Jørgen Wedel Sørensen og Lisbeth Kirk. Hun blev siden min hustru. Vi dækkede sammen topmødet for EF-modstandernes avis. Mens vi var i Stuttgart, havde Folkebevægelsens lokalkomiteer aktionsdage:

- ”Protester mod EF-Union, Stop den danske regerings deltagelse i unionsforhandlingerne”, opfordrede Folkebevægelsen på gader og stræder.

Jeg kunne bruge mine gode kontakter blandt embedsmænd og ministre til at finde ud af, hvad der foregik i de helligste haller, hvor ingen af os havde adgang.

Topmødet tog fat i vetoretten, som var forudsætningen for Danmarks EF-medlemskab og det helligste af alt i dansk EF-politik, også i mit hoved. Uffe Ellemann-Jensen var blevet personlig ven med den tyske, liberale udenrigsminister og kunne ikke modstå hans fristelser. Poul Schlüter blev forført af sin europæiske partiven, den da nyudnævnte tyske kansler Helmut Kohl.

- Hvad er klokken, spurgte Kohl sin danske kollega.
- Ja, hvad ønsker du, svarede Schlüter - ifølge min uforsonlige og ironiske grundlovstale.

Vetoret skal begrænses

Topmødet vedtog at begrænse anvendelsen af vetoretten yderligere, uden dog at afskaffe den. Beslutningen førte senere til mit livs slagsmål med Uffe Ellemann-Jensen.

Poul Schlüter og Uffe Ellemann-Jensen var begrænset i deres manøvre frihed på de bonede gulve i Bruxelles og omegn. Ivar Nørgaard havde udvirket, at deres forhandlingsmandat afviste *alle* ændringer i institutionerne.

Hvis Socialdemokratiet fortsat havde haft regeringsmagten, kunne Anker som statsminister have sat sin EF-kritiske kollega på plads og givet Danmarks ja til nye tiltag, som Ivar Nørgaard ville have afvist. Uffe Ellemann-Jensen kunne derimod ikke tryne Ivar Nørgaard og det store flertal af socialdemokrater, der tænkte som ham. Jeg skrev en kommentar til den socialdemokratiske presse:

- ”Kort før EF-valget i 1979 var der flertal for Danmarks medlemskab i EF i meningsmålingerne. Siden er modstanden øget med 50 %. Tror den socialdemokratiske folketingsgruppe virkelig, at det dermed er blevet lettere for partiledelsen at tale med to tunger: Ja til EF-Union, når der stemmes i Folketinget og Nej til EF-Union, når man skriver sit valgprogram.”

Socialdemokraterne vaklede. Folketingsgruppen var parat til en tur på glidebanen, men det var partiets hovedbestyrelse ikke. Der skulle laves valgprogram til EF-valget i 1984. Partiet skulle ikke miste for mange stemmer til Folkebevægelsen.

Schlüter og Ellemann måtte derfor meget mod især Ellemanns vilje forsyne den endelige Stuttgart-erklæring med syv danske ”stjerner” – fodnoter. Udenrigsministeriets senere departementschef Claus Grube fik en halv time til at formulere dem. Så kunne de rejse hjem til Danmark uden at blive slagtet i Folketinget.

Hvordan kunne man nu begrænse vetoretten uden at afskaffe den? En løsning kunne være at lade Luxembourg-forliget ligge uberørt og i stedet indføre regler om automatisk afstemning, når formanden for mødet eller et flertal af landene ønskede det.

Så ville man ikke fornægte Luxembourg-forliget. Der ville ikke blive revet synligt op i gamle sår. Man ville ikke officielt afskaffe helligdommen i den danske EF-politik. Regeringen ville ikke komme i mindretal over for Nørgaard-linjen i Folketinget. I stedet for at blive officielt afskaffet kunne Luxembourg-forligets vetoret lægges til side og gemmes væk. Måske kunne vetoretten begravnes, uden at være død?

Mitterrands tale i Strasbourg i 1984

Det store omsving kom i en tale lige før det andet direkte valg til Europa-Parlamentet. Den 24. maj 1984 sad jeg i salen i Europa-Parlamentets store mødesal i Strasbourg og tænkte på det kommende valg til Europa-Parlamentet.

– Ville vi klare den?

Så mærkede jeg historiens vingesus. Den nye franske præsident Francois Mitterrand holdt en meget stærk politisk tale. Medlemmerne klappede begejstret, med undtagelse af nogle få afvigere fra Labour i England og os fra Folkebevægelsen mod EF i Danmark.

Vi havde sat gang i en EF-valgkamp under parolen: STOP EF. Den kom vi ikke langt med i den forsamling. De folkevalgte i Strasbourg kunne ikke få nok EF. Nu skulle ”euro-sklerosen” kureres. Frankrig vinkede her meget synligt farvel til den tidligere præsident Charles de Gaulles vision om ”Fædrelandenes Europa”.

Den franske præsident de Gaulle havde ladet sine ministre strejke fra alle rådsmøder gennem seks måneder fra juli 1965 for at få sin vetovilje. Francois Mitterrand bekendte sig til en fuld-blods politisk union – helt uden vetoet for de enkelte medlemslande. Frankrig var vetorettens virksomme opfinder, bedste beskytter og nu brutale banemand. Nu ville Frankrigs nye præsident æde Charles de Gaulles gamle, grånede generals-hat i sig og fremover følge den mere unionistiske, tyske linje.

”Borgernes Europa”

Forberedelserne til et nyt topmøde i Paris var i fuld gang, da danskerne stemte ved EF-valget den 14. juni 1984. Der var kun 11 dage til topmødet efter valget. Alligevel lykkedes det igen regeringen at skjule alle forberedelser til efter valget. Planerne måtte *ikke* komme frem i Danmark *før* mødet med vælgerne. En ny plan for ”Borgernes Europa” skulle helst skabes helt uden deltagelse af borgerne.

Den franske præsident Mitterrand havde åbnet for nye, store skridt i Unionsopbygningen. Det var der bare ikke nogen, der troede på i Danmark. Selv Notat anbragte først Mitterrands epokegørende tale på side 6 i avisen for den 26. maj 1984. Her skrev Notat, at Mitterrands indlæg i Europa-Parlamentet fik stående bifald i flere minutter for sit opgør med veto retten og sit ønske om fælles forsvars- og sikkerhedspolitik samt en fælles EF-rumpolitik.

Statsministrene mødtes til topmøde i Fontainebleau ved Paris den 25-26. juni 1984. De grundige forberedelser resulterede i, at statsministrene nu kunne nedsætte hele to arbejdsgrupper til at udbygge EF. Den ene arbejdsgruppe skulle beskæftige sig med ”Borgernes Europa” og skabe en fælles nationalfølelse gennem fælles symboler som flag, pas, nationaldag, nationalsang og fælles sportshold.

Denne arbejdsgruppe blev kaldt for Adonnino-komiteen, opkaldt efter min italienske parlamentskollega. Han var kristendemokrat, ivrig føderalist og idealist, som også respekterede mit anderledes syn på Europa, ligesom hans landsmand Altiero Spinelli.

Det var meget svært ikke at blive venner med den mand, når vi mødtes i det institutionelle udvalg. Altiero Spinelli og Pietro Adonnino var der begge for at lave Union. Jeg var der for at stritte imod.

Dooge-komiteen

Statsministrenes anden arbejdsgruppe skulle planlægge indholdet i en ny traktat med flere flertals-afgørelser og en fælles udenrigs- og sikkerhedspolitik. Gruppen skulle ledes af en irsk senator, Jim Dooge, og blev derfor kaldt for Dooge-komiteen. Den barslede med en rapport et halvt år efter fra et topmøde i Dublin i december 1984.

Dooge-rapporten førte til et skelsættende topmøde i Milano den 28.-29. juni 1985, som satte en ny traktat på skinner.²⁸ Vi fik meget gode kilder i komiteen og kunne systematisk offentliggøre de fortrolige arbejdsdokumenter som de første i hele Europa. Vi fik oftest dokumenterne fra forskellige føderalistisk indstillede medlemmer. De var så glade for unionsplanerne, at de gerne ville indvie offentligheden i dem.

- ”Uanset at Folkebevægelsen mod EF på behændig vis udnyttede fortrolighedskravet i komiteen ved at strø om sig med ”hemmelige” hjemmestrikkede oversættelser af halvfærdige rapportudkast, som man på ”uforklarlig vis” havde fået i hænde, så gav Dooge-komiteens rapporter dog ikke anledning til væsentlige indenrigspolitiske problemer for regeringen”, skrev Uffe i sin erindringsbog fra 1987.

Orkester af fodnoter

Kun et halvt år efter det andet valg til Europa-Parlamentet vedtog et flertal af landene Dooge-rapporten. Det skete på et topmøde i det højt beliggende stenpalads, Dublin Castle, den 3.-4. december 1984. Danmark, Grækenland og Storbritannien var igen blevet isoleret og måtte forsyne rapporten med et helt orkester af fodnoter.

- ”Unions-planerne er på ny lagt i skuffen”, hed overskriften i Aalborg Stiftstidende til en artikel af Ritzaus korrespondent Mogens Bryde.
- ”Europæisk union foreløbig på is”, skrev Roskilde Tidende.

Danskerne blev igen beroliget, mens der blev bygget op til en ny Traktat. Adonnino-rapporten blev vedtaget til denne beskrivelse af Mogens Bryde:

- ”Stats- og regeringscheferne sagde i forbifarten ja til en rapport om ”borgernes Europa”. Det er en række uforpligtende forslag om så forskellige ting som fjernelse af grænseformaliteter, afgiftsfritagelse for rejsende, udveksling af unge, etablering af europæiske sportshold og symbolske foranstaltninger som et fælles europæisk flag, en europæisk nationalmelodi, frimærker og en europæisk mønt”, skrev Bryde til aviserne den 4. december 1984.
- ”Union op på nyt møde”, skrev Hans Kronberg i Politiken 5. december 1984 og så fremad.
- ”Flertal i EF: Fjern vetoretten”, skrev Frede Rasmussen i Jyllands-Posten den 21. marts 1985.

²⁸ Danmark tillagde ikke arbejdsgruppen betydning og sendte Udenrigsministeriets direktør Otto Møller som medlem. Kontorchef Niels-Jørgen Nehring fra Statsministeriet var Poul Schlüters EF-rådgiver og blev stedfortræder. Claus Grube blev sekretær, inden han endte som EU-ambassadør og chef for Udenrigsministeriet. Udenrigsministeriets senere direktør fra 2009-13 Claus Grube blev sekretær for de danske deltagere. Ministerrådets danske generalsekretær Niels Ersbøll blev sekretær for hele Dooge-komiteen i sin personlige kapacitet. Ersbøll repræsenterede ikke Ministerrådet officielt og kunne virke uden mandat fra medlemslandene. Dooge gruppen blev også kaldt for Spaak II-komiteen, opkaldt efter den belgiske formand for den arbejdsgruppe, der skabte Romtraktaten. Med Spaak II-navnet var ambitionsniveauet skitseret. Spaaks datter var i øvrigt med i min første politiske gruppe i Europa-Parlamentet og blev gift med Hr. EU i Belgien, grev Etienne Davignon med en fortid som belgisk EU-kommissær og direktør for Udenrigsministeriet.

Jeg kritiserede regeringen for at bryde med Folketingets linje omkring vetoretten. Min kritik gav meget omtale. Uffe afviste. Møderne fortsatte. Næste skridt blev gradvist kreeret. Unionstoget kørte videre, uanset danske fodnoter og forbehold.

Fortroligt med fly

Uffe rasede. Han havde nægtet at udlevere Dooge-rapporten til Folketingets markedsudvalg før topmødet. Så skaffede vi den. Ole Kragelund oversatte fra fransk i løbet af natten. Næste dag var den trykt. Vi sendte straks de trykte rapporter med fly til København. Her blev de afleveret fra Folkebevægelsen til Folketingets markedsudvalg af Poul Overgaard Nielsen og Annie Hagel.

Vi bad samtidig om foretræde for markedsudvalget hos formanden, Venstres Svend Heiselberg. Else Hammerich, John Mølgaard og jeg selv ville gerne kommentere Adonnino- og Dooge-rapporterne.

Alle danskere har ret til at "møde i deputation" i Folketingets udvalg, som det hedder. Svend Heiselberg afviste vores anmodning. Den var kommet for sent, sagde han. Han måtte dog indrømme, at der ikke fandtes tidsfrister.²⁹

Vigtigste topmøde på vej

Dooge-rapporten indeholdt bl.a. forslag om en fælles forsvarspolitik og gradvis afskaffelse af vetoretten. Danmark var det eneste land, som tog generelt forbehold. Storbritannien, Grækenland og Irland havde kun konkrete forbehold. Topmødet tog rapporten til efterretning og anmodede arbejdsgruppen om at udarbejde en endelig rapport til et topmøde i Bruxelles i marts 1985.

Den tyske kansler Kohl fortalte mig efter topmødet, at statsministrene ville bruge en af de to mødedage på juni-topmødet i Milano til at drøfte indholdet i det endelige forslag. Drøftelserne skulle så afsluttes med, at man indkaldte til en såkaldt regerings-konference for at ændre traktaterne.

Det skrev vi i Notat i december 1984. Alligevel kom det officielt som en stor overraskelse for den danske regering, at topmødet i Milano også vedtog at indkalde til den regerings-konference, der havde været grundigt diskuteret på mange forberedende møder.

– "Topmødet i Milano bliver det vigtigste topmøde, der har været", forudså jeg i et interview³⁰.

Beskæring af vetoretten var stadig med i oplæggene. Den tyske avis Die Welt skrev 30. maj 1985, at den franske præsident Mitterrand nu også var for flertalsafgørelser. Det havde han sagt i et møde med den tyske kansler Helmut Kohl.

Jeg udgav Dooge-rapporten i et lille hæfte med titlen "Nu er det alvor med EF-Unionen" og advarede mod de kommende beslutninger om indskrænkning af vetoretten med "vedtagelse af nye almindelige principper for afstemning".

Med disse ord og tilhørende forslag varsledes en revolution i EF-samarbejdet. Det var kun Danmark og Grækenland, som tog klare forbehold. Briterne var uklare i mælet og "accepterede princippet om hyppigere anvendelse af flertalsafstemning og andre reformer³¹".

For Schlüter og Ellemann var Dooge-rapporten blot et "midlertidigt arbejdsPapir". For den

29 "Heiselbergs afgørelse er enestående. Jeg har aldrig oplevet noget lignende", kommenterede Svend Auken.

"Heiselberg har gang på gang bevist, at han er uduelig. Dette er dråben, der får bægeret til at flyde over", sagde SF's Steen Gade til Notat.

30 Land og Folk den 18. maj 1985

31 Rifkinds forbehold i Dooge-rapporten, gengivet side 24 i Jens-Peter Bondes: "Nu er det alvor med EF-Unionen", 1985

tyske kansler og flertallet af statsministre var det et udkast til indhold i en ny Unionstraktat med de flertalsafgørelser, der hører hjemme i enhver forbundsstat. Jeg var en professionel, hysterisk ballademager, fordi jeg sikrede Folketinget mulighed for at læse rapporten før topmødet.

Uffe Ellemann-Jensen vil bevare vetoret

Jan Kjærgaard havde Uffe Ellemann-Jensen til et stort interview³². Mens Danmark forhandlede begrænsning af vetoretten, forsikrede han i Notat, at den altid ville bestå:

- ”Principielt mener jeg, at vetoretten er en del af det fællesskab, vi tog stilling til i 1972.
- Derfor er der for mig at se ingen tvivl om, at veto-retten fortsat skal bestå! Jeg tror i virkeligheden heller ikke andre EF-lande ønsker at anfægte denne ret”, sagde udenrigsministeren.

Han havde dog ikke noget mod at begrænse *misbruget* af vetoretten ved at indføre en procedure, hvor anvendelsen skulle motiveres. Jeg havde selv foreslået, at landene skulle være parate til at begrunde et nationalt veto på et topmøde for statsministrene efter en beslutning i det nationale parlament. Så ville vi kun få vetoer i vigtige sager, som kunne forsvares offentligt.

I begyndelsen af 1985 førte Folkebevægelsen kampagne mod de kommende unionsplaner. Vi arrangerede en todages høring i Folketinget med deltagelse af eksperter og partier fra ind- og udland. Notat interviewede partilederne om, hvad de ville gå med til.

98 siders rapport

Den 15. marts 1985 skrev Lisbeth Kirk en hel sides artikel i Notat om de 98 sider, som Doogekomiteen skulle behandle på deres afsluttende møde. Notats læsere blev grundigt underrettet om forhandlingerne bag de lukkede døre. Hun citerede også mine realistiske spådomme, som svarede nogenlunde til det endelige resultat.

Den 22. marts 1985 gennemgik jeg selv den endelige rapport over tre tætskrevne sider i Notat. Det første udkast var nu skrevet ned til et officielt udkast på 35 sider, inklusive forbehold. Den 12. april 1985 optrykte vi denne rapport i sin helhed i Notat.

Den fælles regningsenhed ECU skulle udbygges til en international reservevaluta som dollars. Fælles overenskomster på arbejdsmarkedet rejstes som et officielt forslag. EF skulle optræde i fællesskab udenrigspolitisk. Kommissionen og Europa-Parlamentet skulle styrkes.

Vetoretten skulle begrænses gennem to mulige modeller, som statsministrene kunne vælge imellem eller kombinere. Anbefalingerne skulle drøftes på det følgende topmøde i Milano, som så skulle indkalde en regerings-konference.

- Indkaldelsen af denne ”vil markere grundlæggelsen af Den europæiske Union”, hed det højtideligt i forslaget.

De Seks gamle medlemslande og Kommissionen lagde op til historieskrivning med et stort spring frem i den europæiske integration.

Fremskridt: Tre dage til dansk demokrati

De fire nye medlemslande havde stadig forskellige forbehold, men landene bevægede sig tydeligt efter den franske nyorientering. Køreplanen var klar.

- ”Mens dette skrives, er rapporten dybt hemmelig. Sjældent før har EF-dokumenter været om-

32 Notat 8. marts 1985

givet af så meget hemmelighedskræmmeri”, noterede jeg og beklagede, at vi måtte bruge megen tid på at skaffe teksten.

- ”Folketinget har ikke været inddraget i de løbende drøftelser. De har endnu ikke set det nye papir, selv om Danmark har accepteret det meste uden forbehold. Danmark har dog stadig vigtige forbehold”, skrev jeg.

Vores afsløring af rapporten tvang regeringen til at love, at de ville udlevere det endelige dokument til Folketinget før topmødet i Bruxelles den 29.-30. marts 1985. Regeringen udsatte afleveringen til kun tre dage før mødet. Tre dage til dansk demokrati. Selv om de havde haft teksten mindst lige så længe som os.

Dårlig oversættelse

Uffe bebrejdede os en dårlig oversættelse fra engelsk. Han havde tidligere kritiseret vores oversættelse fra fransk. I Notats leder kritiserede jeg hans manglende pædagogik:

- ”Vi vil blot give udenrigsministeren det pædagogiske fif, at han får bedre elever, hvis han retter elevernes fejl frem for at sige de er dumme.
- Det pinlige i udenrigsministerens kommentar er nemlig ret beset: Skal man virkelig kunne engelsk og fransk for at vide, hvad der nu skal være lov i Danmark? Skal folkestyret og den folkelige debat forbeholdes de få, som opfylder udenrigsministerens krav på sproglig kunnen. Efter sidste torsdags folketingsdebat sagde udenrigsministeren også, at han havde noteret sig ”Jens-Peter Bondes sædvanlige forsøg på at sværte en dygtig embedsmand til”.
- Ikke eet sted har vi kritiseret de danske embedsmænd. Vi har kritiseret regeringen for at bryde Folketingets dagsorden,” skrev jeg blandt andet om Uffes nye afledningsmanøvre.
- ”Hvorfor går regeringen ikke til Folketingets markedsudvalg og indhenter mandat?”.
- ”Hvorfor bliver Folketinget ikke løbende orienteret om unionsforhandlingerne?”.
- ”Hvorfor må de ikke se i de papirer, som udenrigsministeren har?”

De tre dage til at læse teksten før topmødet var samtidig et stort fremskridt fra december-mødet. Da blev førsteudgaven slet ikke forelagt af regeringen for Folketinget. Vores indsats skabte lidt mere åbenhed og beviste, at selv negativ kritik kan skabe positive resultater.

Uffe har stadig ikke givet os et eneste eksempel på, at vi havde oversat forkert. Ringeagtsytringen var tilstrækkelig for ham. Pressen citerede villigt uden at bede om eksempler. Kritikken for fejlagtig og hjælpeløs oversættelse kom fra lederen af et ministerium, som havde specialiseret sig i kreative oversættelser.

De ændrede for eksempel den første oversættelse af traktatens mål fra ”union” til ”sammenlutning”. Et nyt ”unionsSTATSborgerskab” fik de lavet om til et ”unionsborgerskab”, som er et udtryk, der slet ikke fandtes i ordbøgerne. Så fantasifulde oversættere rådede de over i Udenrigsministeriet. Der kom vi andre rigtignok til kort. Vi holdt os til de ord, vi kunne finde i de gængse ordbøger.

Morgenmad for de udvalgte

Venstres medlem af EF-Kommissionen kunne heller ikke lide de danske EF-modstandere. Henning Christophersen inviterede de danske medlemmer af Europa-Parlamentet til morgenmad en gang om måneden i Europa-Parlamentets fine medlems-restaurant i Churchill-bygningen i Strasbourg.

Invitationen gjaldt alle andre end Folkebevægelsens fire medlemmer. SF's John Iversen reagerede i Notat:

- ”Jeg synes det er en udemokratisk og mærkelig holdning. Vi er alle 16 valgt ved det samme valg. I Folketinget er man også politisk uenige, men derfor kan man da godt tale sammen”, sagde han.

Bodil Boserup sagde, hun ikke ville ikke deltage i disse møder.

- ”Jeg deltager ikke, så længe ikke alle er inviteret. Jeg bryder mig ikke om at være taget til indtægt for, at der findes 1. og 2. classes medlemmer af EF-Parlamentet”, sagde Bodil Boserup³³. Måneden efter besluttede de to SF'ere dog at deltage i morgenmaden.
- ”Endelig betragter vi os som Folkebevægelsens repræsentanter på mødet. Jeg minder om, at SF jo er medlem af Folkebevægelsen”, forklarede John Iversen til Notat den 24. maj 1985.

Henning Christophersen har i Udenrigsministeriets 30-års-bog fralagt sig ansvaret for denne diskrimination ved at sige, det blot var Socialdemokratiets Ejner Hovgaard Christiansen, som inviterede sine venner til morgenmad. Henning Christophersen praktiserede dog selv en tilsvarende diskrimination ved møder med de danske mediekorrespondenter på sit eget kontor på den øverste etage i Berlaymont-bygningen i Bruxelles.

Her kunne Notats korrespondenter ikke få lov til at deltage. Her valgte den tidligere Venstreleder selv, hvem han ville mødes med. Det var:

- Frihed for Loke, men ikke for Thor.

Den 31. maj 1985 offentliggjorde Notat en ny AIM-måling.

- ”Aldrig har så få danskere sagt ja til EF”, skrev jeg i overskriften.
- ”Kun 31 % af vælgerne ville i dag vælge EF, mens 58 % foretrækker en frihandelsaftale som de andre nordiske lande eller en helt anden form for tilknytning til EF”, viste målingen.

De folkevalgte repræsentanter for dette folkelige flertal og deres avis måtte ikke deltage i den danske kommissærs briefinger. Et offentligt embede blev gjort til tjener for et bestemt politisk standpunkt.

”Tro mod fortiden”

I Statsministeriet havde man det ikke godt med Uffes slagsmål med Socialdemokratiet og Folkebevægelsen. Man følte, at det kunne gøres mere elegant. Den danske suppleant i Dooge-komiteen Niels-Jørgen Nehring skrev siden en lille nyttig bog om ”Folkeafstemningen i 1986 – et vendepunkt i dansk Europa-politik”³⁴.

Nehring var beklemmt af situationen med ubevægelige holdninger i Folketingets markedsudvalg og behovet for at kunne bevæge sig i det forberedende arbejde og siden på regeringskonferencen efter Milano-topmødet. Han følte, vi hele tiden havde kurs mod fortiden.

- ”Når de andre diskuterede fremtiden” måtte vi oftest ”indtage en holdning, hvis væsentligste indhold var, at vi ville være tro mod fortiden”, skrev Nehring i et kompendium om ”EF-pakken”.³⁵

33 Notat 19. april

34 Dupi, reprint fra festskrift til Poul Schlüter i anledning af den tidligere statsministers 70 års-dag den 3. april 1999, skrevet efter et mere omfattende internt arbejdspapir og siden et fortroligt kompendium til Institut for Statskundskab på Københavns Universitet om ”EF-pakken – Hvordan det kom så vidt”, 1986

35 ”EF-pakken, hvordan det kom så vidt”, kompendium Institut for Statskundskab, KU, side 5

Krags bagatelliseringer og besværgelser ramte de danske forhandlere som en boomerang i alle møder om fremtiden. Danmark havde presset sig selv op i et hjørne med umulige standpunkter og bortforklaringer og kunne ikke komme bort fra dem, så længe Socialdemokratiet var i opposition. Tiderne var skiftet. Arbejdsgrupper, referater og mødedokumenter var domineret af opgør med vetoretten og forslag om vedtagelse af en Unionstraktat.

Det store flertal af medlemslande ville helt af med Luxembourg-forligets vetoret. Mitterrands nye Frankrig, Tyskland, Italien og Benelux-landene stod nu som en samlet blok imod den hellige danske vetoret. De samme lande ville have en regeringskonference til at vedtage en Unionstraktat - inden årets udgang. De kunne vedtage begge dele ved en afstemning med almindeligt flertal i Ministerrådet. Det var kun en ny traktat, som krævede enstemmighed mellem alle lande. Danmark stod isoleret med ryggen mod muren.

Mandat for regeringskonference

Den 20.-21. maj 1985 afleverede det italienske formandskab et forslag til konkret mandat for regeringskonferencen til et udenrigsministermøde i Bruxelles³⁶. Her fik Rådet en første drøftelse af mandatet. Emnerne kom i store træk til at svare til det endelige resultat³⁷.

Det var virkeligheden. Danskerne og Folketinget var bare ikke forberedt på det. To dage *efter* drøftelsen af det italienske forslag til regeringskonference vedtog Folketinget, at vetoretten skulle fortsætte fuldstændig uændret. Det mandat svarede til at møde op med Det gamle Testamente til en aften med moderne lyrik. Folketingets støtte til vetoretten svarede dog helt til flertallet af danskernes holdninger.

Kun seks procent for Union

Notat offentliggjorde den 7. juni 1985 en ny meningsmåling fra AIM:

- ”AIM: Kun 6 % for Union”, hed overskriften.

Det var 17 % blandt højere funktionærer og tjenestemænd, 3 % blandt ufaglærte og 2 % blandt lærlinge og studerende. Hele 28 % af Landsbladets landmandslæsere ønskede Union, kun 2 % af Feminas kvindelæsere. Flere danskere var der ikke, som ønskede EF udbygget til en egentlig union med fælles udenrigs- og sikkerhedspolitik. Det var regeringens problem i forhandlingerne om den kommende Unionstraktat.

Det hjalp ikke stort, at AIM-målingen den 21. juni viste 8 % tilslutning til en Union og 19 %, hvis planerne kom til en konkret folkeafstemning.

- ”Jeg vil til min død være mod en overstatslig union”, sagde den konservative ordfører Lars P. Gammelgaard i et interview med Jan Kjærgaard.

Lars P. var også en gammel studenterkammerat fra Aarhus Universitet. Han havde været faglærer for min kone i gymnasiet og havde hende med på studierejse til Bruxelles, før jeg lærte hende at kende.

36 ”Projet de mandate pour la Conference Intergouvernementale”, Circulé par la delegation italienne avant STRESA, Rådets arkiver

37 Mandatet indeholdt ud over indholdet også forslag til konferencens sammensætning under ledelse af udenrigsministrene og muligheder for Europa-Parlamentets medvirken – ”associering” til arbejdet. Forslaget ville udvikle beslutningsprocessen i Ministerrådet med gradvis overgang til flertalsbeslutninger. Regeringskonferencen skulle afslutte sit arbejde før 30. november 1985, så statsministrene kunne vedtage forslagene på et planlagt topmøde den 3.-4. december 1985 i Luxembourg.

Kommissionen ville have lov til at kræve afstemninger

I tyve år fra 1966 til 1986 var EF-samarbejdet gennemsyret af veto retten. Der blev siden mange gange fremsat ønsker om at afskaffe den. Det ønskede de mest integrations-ivrige lande uafbrudt. Forslagene strandede dog oftest på modstand fra flere lande. I 1985 blev der gjort et nyt dobbelt forsøg. Fremstødet blev indledt på et topmøde i Stuttgart i juni 1983, fortsat i Dooge-komiteen og konkretiseret lidt mere på et møde i Stresa og et topmøde i Milano i juni 1985.

Man lagde nu op til en helt ny traktat med mange flere flertalsbeslutninger. Samtidig pressede Kommissionen på for at få ret til at kræve afstemninger gennemført efter Traktatens regler. Det skulle ske ved en ændring af Ministerrådets forretningsorden.

Paolo Ponzano var Kommissionens konstitutionelle hjerne gennem en lang årrække. Han var ansat fra 1971 til 2009 som direktør for Kommissionens forbindelser med Ministerrådet, og derefter ansvarlig for det institutionelle arbejde og ”Bedre lovgivning”.

Jeg har kendt ham fra talrige møder i Europa-Parlamentets forfatningsudvalg. Han talte ofte for Kommissionen, når den ansvarlige kommissær ikke selv var til stede. Han havde også arbejdet sammen med Altiero Spinelli i Institut for Internationale Anliggender i Rom.

Ponzano blev også min gode kollega i forfatningskonventet i 2002-2003, hvor vi virkede sammen i arbejdsgruppen om forenkling med hans landsmand Giuliano Amato som formand. Italienske føderalister har altid ført an for mere magt til Unionen. Ponzano virkede diskret og udvirkede meget mere, end han sagde. Der var et beslutningsniveau over Konventet, Præsidiet og korridorerne. Her var det lettere for Kommissionen at sætte takten, lod han forstå.

I 1985 skrev Ponzano en udførlig note til Kommissionens nye superaktive formand, Jacques Delors.

- Når Kommissionen havde ret til at trække lovforslag tilbage, så der ikke var noget at stemme om, ville det også være logisk, at Kommissionen fik ret til at kræve afstemning, forklarede han mig under to timers samtale³⁸ på Det europæiske Universitetsinstitut i Firenze.

Der har han været gæsteproffesor siden 2009 med et kontor på størrelse med en fængselscelle, helt uvant for en direktør i Kommissionen med ret til mange vinduer, mødebord og læderstue med køleskab og fjernsyn. Det var altså Kommissionen selv, der pressede på for at kunne bede om afstemninger i Ministerrådet, så veto retten kunne afskaffes.

Briterne bøjer sig

Danmark, Grækenland og Storbritannien var ved at blive isoleret. Presset blev så stærkt, at også vores hidtidige veto ven England kom på glee. Det var allerede startet i Dooge-komiteen med svage forbehold. Den britiske udenrigsminister Geoffrey Howe fremlagde nu en række såkaldt ”pragmatiske forslag” om at begrænse anvendelsen af veto’er sammen med et færdigt forslag til en forpligtende Unionstraktat om fælles udenrigs- og sikkerhedspolitik.

Briterne foreslog³⁹, at landene fremover skulle begrunde deres vetoer for udenrigsministrene

38 23. oktober 2013

39 ”In the enlarged Community more use will need to be made of the majority voting provisions of the Treaties”, heder punkt a) i det britiske papir om ”Decision-taking”. Punkt b) vil gøre øget brug af, at landene afholder sig fra at stemme, hvor Traktaten kræver enstemmighed. Punkt c) opfordrer landene til at undlade at anvende vetoer ved gennemførelsen af bestemmelser, som landene har besluttet. Punkt d) lyder: ”When a member state asks that discussion should continue until unanimous agreement is reached, the member state concerned should be required to explain fully and formally, through a special procedure of the General Affairs Council, why his government considers very important interests in fact to be at stake”.

eller statsministrene. Briterne foreslog også, at landene skulle tillade flertalsafstemninger ved gennemførelsen på alle områder, hvor landene, eventuelt statsministrene, havde ønsket fælles regler.

Det var *ikke* en fuldstændig afskaffelse af veto retten, men en stærk beskæring, som briterne spillede ud med inden den planlagte udvidelse af EF med Spanien og Portugal. Udspillet blev fremlagt på et uformelt udenrigsministtermøde i Stresa i Norditalien den 8. - 9. juni 1985.⁴⁰

Jeg bad regeringen udlevere det britiske forslag til Folketinget. Det nægtede regeringen. Så offentliggjorde vi det selv i en pressemeddelelse fra 21. juni 1985 og gav papiret til Folketingets markedsudvalg.

Lisbeth Kirk var i Stresa for Notat. Jeg var der ikke selv og har derfor ikke den erindring, man får ved at bevæge sig rundt mellem aktørerne og de mange journalister. Jeg har til gengæld fået en god fornemmelse ved at læse forberedende papirer og referater af møderne. Uffe følte, at faren for angreb på de danske positioner var drevet over, noterede han.

Ved læsningen følte jeg stik modsat. Briterne brød veto-alliancen og stillede Danmark og Grækenland i en helt umulig situation. Uffe kunne *ikke* komme hjem til Danmark med det, der var på bordet op til topmødet i Milano. Han måtte håbe, briterne fortrød. Ellers ville Uffe hurtigt blive forhenværende udenrigsminister.

Debat i Stresa

Drøftelserne i Stresa fokuserede på den kommende regeringskonference og beslutningsmetoderne i Ministerrådet.

- ”Mødet i Milano bør være viet emnet Europæisk Union”⁴¹, indledte Andreotti det forberedende møde for udenrigsministrene. Han ønskede mandat til en regeringskonference om traktatændringer og lagde vægt på at få flere flertalsbeslutninger.

Den tyske udenrigsminister Hans-Dietrich Genscher tog ordet som den første efter rådsformanden. Genscher havde sammen med den tidligere italienske udenrigsminister Colombo lagt navn til Stuttgart-erklæringen. Nu ville Genscher gerne vide, hvor hvert enkelt land stod i forhold til den planlagte europæiske Union og vedtagelse af nye afstemningsregler.

Kommissionens formand Jacques Delors talte også varmt for flertalsbeslutninger. Han ville væk fra Luxembourg-forligets vetoet og lade landene afholde sig fra at stemme, hvor Traktaten krævede enstemmighed. Genscher tog hurtigt ordet igen, inden de forskellige lande havde besvaret hans spørgsmål.

- ”Hvad er vigtigst? Det er beslutningsproceduren. Den er motoren, der muliggør løsninger af andre problemer”, sagde han.

40 Det blev gentaget i et britisk papir, som blev cirkuleret til topmødet i Milano, dateret 29. juni 1985, nu suppleret med forslag til aftale om udenrigspolitisk samarbejde. Mandatet indeholdt ud over indholdet også forslag til konferencens sammensætning under ledelse af udenrigsministrene og muligheder for Europa-Parlamentets medvirken – ”associering” til arbejdet.

Forslaget ville udvikle beslutningsprocessen i Ministerrådet med gradvis overgang til flertalsbeslutninger. Forslaget var endnu ikke lige så konkret som tidsplanen. Regeringskonferencen skulle afslutte sit arbejde før 30. november 1985, så statsministrene kunne vedtage forslagene på et planlagt topmøde den 3.-4. december 1985 i Luxembourg. De blev også omtalt af den britiske udenrigsminister på et pressemøde i Luxembourg den 18. juni 1985.

41 Håndskrevet referat af mødet i Rådsekretariatet, forfattet af Ministerrådets daværende danske generalsekretær Niels Ersbøll

Genscher ville ”tilbage til Traktatens afstemningsregler”. Så fulgte den danske udenrigsminister Uffe Ellemann-Jensen. Han protesterede *ikke* mod angrebene på vetoretten. Uffe var tværtimod ”med på at relancere en hurtig proces”⁴² af hensyn til udvidelsen.

Uffe advarede dog mod at spille for megen tid på en regeringskonference. Vi burde i stedet fokusere på de praktiske fremskridt, som for eksempel det store fælles Eureka-forskningsprojekt, sagde han.

Uffes tøven prægede ikke debatten i. Det store flertal ville have både flertalsafgørelser og Union og diskuterede punkterne i det italienske forslag til forhandlingsmandat for regeringskonferencen⁴³.

Den græske udenrigsminister var den eneste, som fastholdt vetoretten uindskrænket, ifølge Ersbølls interne referat. Der blev lagt op til et stort spring fremad på topmødet i Milano.

Brev fra Rom om regeringskonference

Den nærmere udformning af flertalsafgørelserne var blevet forberedt i Dooge-komiteen med flere forskellige modeller. Forslag om at ændre Ministerrådets forretningsorden dukkede op igen i et brev fra den franske præsident, et fælles fransk-tysk forslag til regeringskonferencen og i et nyt velkomstbrev til statsministrene fra den italienske statsminister Bettino Craxi.

Craxis brev blev modtaget i Udenrigsministeriet den 26. juni 1985 – to dage før topmødet i Milano. Det var sent, men tidsnok til, at regeringen kunne have søgt nyt mandat i Folketinget, hvis regeringen havde ønsket det. Brevet var en uddybning af det tilsvarende brev fra 21. maj 1985 fra Craxi til statsminister-kollegerne. Craxis nye brev efterlod ikke den mindste tvivl om, hvad der skulle ske i Milano. Den første mødedag skulle bruges til at konkludere på forslagene fra Dooge-komiteen.

- På topmødet i Bruxelles 29.-30. marts havde vi en første drøftelse... I Milano skal vi give klare svar til arbejdsgruppens konklusioner, skrev Craxi.

Topmødet i Bruxelles hilste rapporten fra ”Ad-hoc komiteen om institutionelle spørgsmål”, dvs. Dooge-komiteen, velkommen og besluttede, at der skulle konkluderes tre måneder efter. Nu skulle konklusionerne derfor omfatte indkaldelse af en regeringskonference⁴⁴. Craxi skrev det helt udtrykkeligt, så ingen kunne være i tvivl om, at Milano-topmødet skulle beslutte indkaldelse af denne konference.

42 Ifølge Niels Ersbølls referat

43 ”Projet de mandat pour la conference intergouvernementale”, ”Cirkulé par la délégation italienne avant STRESA”, udateret i min udgave, fremlagt til et udenrigsministtermøde i Bruxelles den 20.-21. maj 1985 - så vidt jeg ved aldrig forelagt for Folketinget.

44 ”...which as well known suggests to call a conference of the representatives of member countries for the drafting of a treaty on European Union”, hedder det på side 2 i Craxis brev fra 26. juni 1985.

Et topmøde i Milano med uventet konklusion

Den franske præsident Mitterrand fremsatte et konkret forslag den 27. juni 1985. Frankrig og Tyskland rundsendte et meget konkret og detaljeret forslag til institutionelle konklusioner efter den første dags drøftelser i Milano⁴⁵.

Med en klar rapport, gode kilder og Kohls kontante udtalelser til min båndoptager vidste vi, at der blev lagt op til et stort spring frem på topmødet i Milano den 28.-29. juni 1985. Jeg mistænkte den danske regering for at skjule planerne for markedsudvalget og offentligheden.

Den italienske udenrigsminister Giulio Andreotti havde haft et italiensk parlamentsmedlem Mauro Ferri til at rejse rundt til hovedstæderne sammen med diplomaten Roberto Nigido for at forberede gennemførelsen af Dooge-rapporten. Ferri var Italiens repræsentant i arbejdsgruppen.

Andreotti forhandlede også mandatet for regeringskonferencen med Europa-Parlamentet⁴⁶. Det var Andreotti selv, som forhandlede med italienske diplomater som praktiske medhjælpere⁴⁷. Amato var dengang statsministerens stedfortræder i Italien, men havde ingen europæisk rolle.

Kohl til kristendemokratisk topmøde i Rom

Kommissionen forberedte sine egne udspil. Den 20. juni 1985 mødtes de kristendemokratiske partiers partiledere i Rom med den tyske kansler Kohl i spidsen. Kristendemokraterne var altid den politiske gruppering, som pressede mest på for mere integration. Nu forberedte de sig grundigt til regerings-konferencen.

Det italienske formandskab pressede på for at gøre Milano-topmødet til en politisk succes for det integrations-ivrige land. De samlede både støtte til en regeringskonference og en praktisk gennemførelse af flere flertalsafgørelser i Ministerrådet. De anså traktatændringer for vigtigst.

Den halvofficielle lyserøde bulletin "agence europe" skrev om forberedelserne til regeringskonferencen hver anden dag. Redaktør Emanuele Gazzo holdt den føderalistiske fane højt over hvert eneste nummer.

Den danske regering hævdede, at de slet ikke vidste, hvad der var på vej. De danske ministre blev tilsyneladende kuppet på topmødet i Milano af en alliance af lande, der ikke kunne lide danske fodnoter, fortæller Uffe i sine spændende erindringer.

Man må give Uffe, at han er en god journalist og har givet en levende skildring af et helt usandsynligt hændelsesforløb. Kan det virkelig passe, at jeg kendte til planen om at indkalde til en regerings-konference, mens den danske regering slet ikke vidste noget?

45 Ministerrådet skulle fremover skride til flertalsafstemning, hvis det blev ønsket af formanden for Rådet, et flertal af delegationer eller af Kommissionen, hed det i punkt I 1) a). I punkt b) skulle landene så vidt muligt afholde sig fra at stemme, hvor Traktatens par. 148 stk. 3 forudså enstemmighed. Lande, som afholdt sig fra at stemme, kunne så få midlertidige undtagelser i stedet.

I punkt c) tog Frankrig og Tyskland fat i Luxembourg-forligets vetoet og støttede det britiske forslag om, at vetoer fremover skulle begrundes over for udenrigsministrene eller statsministrene i Rådet og Det europæiske Råd. Papiret indeholdt også en regeringskonference, som skulle vedtage en traktat om udenrigs- og sikkerhedspolitisk samarbejde sammen med andre traktatændringer. Det italienske formandskab fremlagde en revideret udgave af det fransk-tyske papir kort efter. Vetoet eksisterer ikke, havde Belgiens udenrigsminister Leo Tindemans erklæret allerede på det forberedende møde i Stresa.

Questions Institutionelles, Propositions Franco-Allemande circulée à Milan (29/6/1985), findes i Rådets arki
46 Den 16. januar 1985 lovede Andreotti Europa-Parlamentet, at det italienske formandskab ville sikre vedtagelse af en regeringskonference og inddrage Parlamentet i arbejdet, noterede Parlamentet i sin betænkning, optrykt i EF-Tidende C 122/89, 17. april 1985

47 Pietro Calamia var Italiens EF-ambassadør i Bruxelles og hovedforhandler. Rocco Cangelosi ledede Europa-kontoret i det italienske udenrigsministerium og deltog som sådan i forhandlingerne. Renato Ruggiero var generalsekretær i Udenrigsministeriet og Craxis diplomatiske rådgiver. Jeg har talt og mailet med Cangelosi og Calamia. Ruggiero døde 4. august 2013.

Brev om regeringskonference

To dage før topmødet sendte formandskabet et hastebrev til den danske ambassadør med besked på straks at give det til statsminister Poul Schlüter. Her står det meget klart, at formandslandet lægger op til en regeringskonference.

Den 27. juni afleverede den franske præsident et langt memorandum om de næste skridt, som skulle inkludere voksende anvendelse af flertalsafstemninger i Rådet. Frankrig pegede særligt på muligheden for, at landene også kunne afstå fra at stemme, hvor traktaten krævede enstemmighed. Jeg kom derfor stærkt i tvivl om Uffes viden, mens jeg skrev disse erindringer. Uffe har skrevet ganske overbevisende. Hans skriv er bare imod de fleste skriftlige fakta i sagen, som jeg har set. Men hans udtalelser udsatte hans uundgåelige opgør med Nørgaard-linjen i dansk Europa-politik. Flertallet ville ikke give mandat til at indkalde en regeringskonference med den planlagte dagsorden.

Folketingets dagsorden fra 23. maj 1985 forbød regeringen at gå med til den italienske dagsorden, som lige var dukket op. Uffe var nødt til enten at være eller spille uvidende. Danmark, Storbritannien og Grækenland blev overrasket over, at Italien gennemførte en flertalsafstemning på selve topmødet. Det blev jeg også.

Men regeringen burde ikke være i tvivl om syv landes vilje til at gennemføre en regeringskonference om næste unionsskridt.

Schlüter åbner for Unionskonference

På selve topmødet i Milano åbnede Schlüter selv for en regeringskonference med disse ord:

- ”Lad udenrigsministrene arbejde videre med alle de tanker og forslag, der har været på bordet i Milano, så kan de for den sags skyld kalde sig en regeringskonference, hvis de vil”.⁴⁸

Den italienske statsminister Bettino Craxi og hans udenrigsminister Andreotti ulejlignede sig ikke selv med at besøge Danmark før det planlagte topmøde, beklagede Uffe sig. De sendte i stedet deres medlem af Dooge-komiteén Mauro Ferri. Han havde haft Spinellis højrehånd, Pier-Virgilio Dastoli, som sin suppleant. De kendte de danske forbehold fuldstændigt.

- ”Jeg følte mig derfor ikke fuldt på højde med situationen, da jeg den 8. juni drog til vores halvårslige uformelle udenrigsministermøde i den norditalienske by Stresa”, erindrede Uffe.

Der var lagt op til et nyt angreb på vetoretten. Så kom den tyske landbrugsminister til uventet undsætning. I begyndelsen af juni nedlagde han historiens første og eneste tyske veto (mod kornpriser) med henvisning til Luxembourg-forligets vetoet, skrev Uffe.

Uffe tog ”grumme fejl”

Den 27. juni 1985 fortalte regeringen Folketingets markedsudvalg om det kommende topmøde i Milano. Regeringen fortalte *ikke*, hvad de netop havde fået at vide om forberedelserne til Milano-topmødet!

- ”Grundlæggende vurderede vi, at Danmark igen stod i en håndterlig situation og at en konference om ændringer i EF-traktaterne var mindre sandsynlig”, skrev Uffe i erindringsbogen.
- ”Statsministeren og jeg følte os derfor rimeligt godt klædt på, da vi fredag den 27. juni om

48 Nehring: EF-pakken, kompendium side 49

eftermiddagen drog til Værløse for at sætte os i maskinen med den danske delegation til Det europæiske Råds møde i Milano.

- Allerede samme dags aften skulle det dog vise sig, at vi havde taget grumme meget fejl”, mindedes Uffe.
- ”Mens vi i ro og mag sad og forberedte os i Forsvarets Gulf Stream jettfly på vej til Milano, indløb der et telegram i udenrigsministeriet, hvis indhold vendte op og ned på det hele: Ambassaden i Bonn indberettede, at forbundskansler Kohl samme dag i en tale til Forbundsdagen om Europa-politikken havde oplyst, at et fransk-tysk udkast til en traktatfæstelse af EPS-samarbejdet kaldet ”Traktat om europæisk Union” i al hemmelighed var blevet udarbejdet og forhandlet med alle andre medlemslande end Irland, Grækenland og Danmark”, skrev Uffe videre.

Uffe var rystet over, at vore dygtige, danske diplomater ikke vidste bedre efter deres møder i de forskellige landes udenrigsministerier før topmødet. Det viste sig dog, ifølge Uffe, at ikke alle lande var taget i ed. Uffes uvidenhed er svær at forstå. Den 24. maj 1985 havde jeg offentliggjort et fortroligt udkast til topmødets beslutning med en detaljeret køreplan for regeringskonferencen. Det dokument har Uffe og Udenrigsministeriet også haft. Konferencen skulle være afsluttet den 30. november 1985, skrev jeg i Notat under overskriften:

- ”EF-unionen skal gøres færdig inden jul”.

Jeg skitserede også hele indholdet i det fortrolige oplæg, som bl.a. lagde op til et større, fælles udenrigspolitisk sekretariat i Bruxelles og en gradvis afskaffelse af vetoretten.

Og så klappede de i Milano

Topmødet sluttede med den første flertalsbeslutning i topmødernes historie. Mødeleder Bettino Craxi bad simpelthen om et Ja eller Nej fra hvert land. De tre embedsmænd, som havde forberedt Milano-topmødet, fortalte Craxi, at der var flertal for at holde afstemning.

Embedsmændene havde konsulteret Frankrig, Tyskland og Benelux-landene om en mulig afstemning på topmødet. Konsultationerne foregik under selve mødet. Afstemningen var ikke forberedt, selv om muligheden havde været luftet forskellige steder⁴⁹.

- Hvem støtter indkaldelse af en regeringskonference om traktatændringer? spurgte Craxi.
- Voldtægt, udbød den danske statsminister Poul Schlüter.
- Statskup, kom det fra Grækenlands statsminister Papandreou⁵⁰.

Alle lande støttede, minus Grækenland, Danmark og Storbritannien. De to kommende medlemslande Spanien og Portugal var også med på Unionsholdet. Forhandlingerne om optagelse var netop afsluttet, og de deltog begge i topmødet som observatører.

En forbløffet britisk premierminister Thatcher anråbte formanden for at hindre afstemningen. Craxi kørte videre og konstaterede så, at forslaget var vedtaget med syv stemmer mod tre. Delta-gerne i mødet klappede spontant, da formanden annoncerede resultatet af afstemningen. Splittelsen mellem EF-landene var åbenlys. Schlüter stemte imod konferencen, selv om han bag de lukkede døre selv havde åbnet for den i sit indlæg.

49 Pietro Calamia, daværende EU-ambassadør for Italien, har drøftet muligheden for en topmøde afstemning med kolleger og venner før topmødet i Milano, fortæller han i en email fra 28. januar 2014

50 National Leaders and the Making of Europe, Poul Skytte Christoffersen m.fl., John Harper Publishing, 2015, side 72

Hvem vil gå med til flertalsafgørelser nu?

I formandskabets forslag til topmødets konklusioner stod der:

- “For at fremskynde procedurerne besluttede Det europæiske Råd med øjeblikkelig virkning at ændre forretningsordenen for Ministerrådet, der fremover vil foretage afstemning enten på initiativ af formanden eller på anmodning af et flertal af sine medlemmer eller af Kommissionen”, hed det i Rådssekretariatets danske udgave fra mit arkiv.

Det italienske forslag gav også Kommissionen ret til at kræve afstemning i Rådet og tog ikke hensyn til indvendinger fra Storbritannien, Grækenland og Danmark. De to små lande ville slet ikke give Kommissionen ret til at kunne kræve afstemninger i Ministerrådet. Briterne var ved at bøje sig og ville acceptere Kommissionens rolle, men med den tilføjelse, at en anmodning fra Kommissionen skulle støttes fra et flertal af medlemslande.

- Fru Thatcher accepterede flertalsafgørelserne for at få det fælles Indre Marked, forklarede det britiske medlem af Dooge-komiteen Malcolm Rifkind til denne bog⁵¹.

Der ville altid være et simpelt flertal af medlemslande imod vetoretten, så briterne havde bøjet sig fuldstændigt i virkelighedens verden. Føderalisterne og det italienske formandskab ønskede imidlertid at skære det ud i pap og fremførte ikke den senere kompromis-formulering efter de britiske linjer.

Efter successen med regeringskonferencen spurgte Craxi så, hvem der kunne støtte formandskabets forslag til ny forretningsorden⁵² for Ministerrådet. Den græske regeringsleder Papandreou protesterede mod afstemningen.

Forretningsordenen kunne kun vedtages på et rigtigt ministerrådsmøde, ikke i Det europæiske Råd, sagde han. Forslaget blev derfor sendt videre til det efterfølgende luxembourgske formandskab. Craxi gik så med til at udsætte afstemningen.

- Den samme form for afstemning blev gentaget i 1991, hvor Thatcher var imod ØMU med en enhedsmønt. Hun ville kun have en fælles mønt, sagde den italienske diplomat Cangelosi⁵³, stolt over at have været med til at etablere den regeringskonference, som satte EU-integrationen på sporet igen.

Kampafstemninger forberedt

Andreotti havde forberedt kampafstemningerne, men Craxi var ikke taget i ed. Om aftenen på topmødets første dag spurgte Craxi Ministerrådets juridiske leder Hans-Joachim Glaesner, om man kunne gennemføre en sådan afstemning.

Glaesners umiddelbare reaktion var, at det kunne man ikke, men han ville sove på det. Næste dag sagde han god for afstemningen, selv om den skulle gentages i et rigtigt ministerrådsmøde.⁵⁴

Den danske topembedsmand, Poul Skytte Christoffersen, var kørt tidligt til Milano i bil for også at have nogle feriedage. De havde sønnen med på bagsædet. Han havde taget en plastikpistol med sig.

⁵¹ Telefonsamtale 6.2.2014

⁵² ”In order to accelerate procedures the European Council has already decided to amend the rules of procedure of the Council of Ministers which will henceforth vote either on the initiative of the President or at the request of a majority of its members or of the Commission”, lød den engelske tekst.

⁵³ Samtale i Rom 22. oktober 2013

⁵⁴ Den 5. december 2013

- Den blev fundet af sikkerhedskontrollen, men vi fik lov at tage den med, da det gik op for dem, at den ikke kunne skyde, sagde Skytte med et smil.

Skytte var som Uffe ikke overbevist om, at topmødet ville vedtage at indkalde til en regeringskonference. Før topmødet havde Frankrig og Tyskland spillet ud med et forslag til udenrigs- og sikkerhedspolitisk traktat, som var uden for det almindelige EF-system.

- Vi vidste ikke rigtigt, om Mitterrand var med på det fransk-tyske forslag. Det var udarbejdet af Jacques Attali og Horst Teltschik, mindedes Skytte.⁵⁵

På Milano-topmødets anden dag rundsendte Frankrig og Tyskland et samlet forslag til beslutninger med ny Unionstraktat og ny forretningsorden for Ministerrådet. Det italienske formandskab konsulterede de forskellige delegationer og fremlagde et revideret forslag med små ændringer.

Det blev så vedtaget, samtidig med at den formelle indkaldelse af regeringskonferencen og vedtagelsen af forretningsordens-delen blev sendt videre til det kommende Luxembourg-formandskab.

Dansk spændetrøje

Danmark fremsendte senere et skriftligt forslag til Ministerrådets sekretariat om, at der skulle kunne begæres afstemning af Rådsformanden eller af et flertal af landene, men underforstået: *ikke* af Kommissionen. Da jeg afslørede det danske forslag, var Fanden løs. Uffe følte sig tvunget til at benægte, at Danmark overhovedet havde fremsat et forslag!

Uffes problem var, at Folketinget ikke havde kendskab til den etablerede enighed omkring Stresa-mødet og drøftelserne om konklusionerne i Milano samt den udestående uenighed om Kommissionens rolle. Uffe kunne ikke sige, hvad der var sket, uden at få problemer med Ivar Nørgaard og Socialdemokratiet. Uffe kunne have begrundet det senere danske forslag med, at det var et ”modforslag” til formandskabets forslag om også at lade Kommissionen kunne anmode om afstemninger.

Men Uffe havde ikke oplyst om det fransk-tyske og italienske forslag og drøftelserne af dem med nye ændringsforslag. Han blev derfor nødt til at beskyldte mig for at lyve. Han kunne næppe have fortsat som minister, hvis Ivar Nørgaards Folketing havde vidst, hvor langt han var gået væk fra veto-helligdommen i dansk EF-politik.

Jeg forstår til fulde Uffe i dag, men jeg bifalder naturligvis ikke hans reaktion. Uffe følte vel, at selve medlemskabet af EF var truet med Socialdemokratiets og Radikale Venstres for ham helt urealistiske standpunkter.

De ledende danske embedsmænd følte, at de ikke kunne komme fri af spændetrøjen fra 1972, lukkede ørerne og rettede ind. Udadtil sagde de, at de ville følge Folketingets dagsordener. Indvendigt vidste de godt, at vetoslaget var tabt. Uffe gjorde det ikke nemmere for dem, når han tog slagsmålene 100 %. Poul Schlüter gled lettere af.

- Det var ikke, fordi Schlüter var mindre kynisk i forhold til Folketinget, forklarede en embedsmand mig.
- Når de ledende socialdemokrater spurgte tæt ind til Milano-topmødet og EF-pakken, kunne Schlüter f.eks. afvæbne dem ved at give et meget detaljeret svar til Keld Albrechtsen fra Venstresocialisterne, og så konstatere, at tiden desværre var brugt op, forklarede embedsmanden.

⁵⁵ I realiteten var der meget stor usikkerhed i regeringerne om spørgsmålet om en regeringskonference. Storbritannien var imod, men Frankrig og Tyskland havde en afventende holdning,” skrev den daværende formand for Coreper, Pietro Calamia, i en artikel i 2012.

Vetoændring kræver ny EF-afstemning

Vi kunne glæde os over en udtalelse af den socialdemokratiske markedsordfører Ivar Nørgaard i Notat den 2. juli 1985, lige efter topmødet i Milano:

- ”Hvis det skulle ske, at et flertal i EF’s Ministerråd overser et medlemslands veto, foreligger der en ny situation. Vetoretten er en forudsætning for det danske medlemskab, og medlemskabet må da prøves på ny ved en folkeafstemning. Alle ved, at en folkeafstemning så vil resultere i, at Danmark forlader EF”, sagde Ivar Nørgaard til Folkebevægelsens deputation i Folketingets Markedsudvalg.

Ivar Nørgaard sagde det frit og frejdigt tretten år efter, at han havde ført Danmark i EF. Den samme Ivar Nørgaard havde optrådt sammen med Holger K. Nielsen i et stort tosidet-interview i Notats valgtillæg i januar 1984 med Jan Kjærgaard. Her gav Ivar Europa-Parlamentet det glatte lag:

- ”Vi skulle aldrig have haft det direkte valgte EF-Parlament. Det var en gruelig fejltagelse”, sagde han.

Luxembourg spiller ud

Allerede 3. juli 1985 fremlagde det nye formandskab Luxembourg en omfattende analyse af situationen. Den 5. juli 1985 fremsatte udenrigsminister Jacques Poos et formelt forslag om at ændre Romtraktaten. Ændringerne kunne kun vedtages med enighed mellem alle lande, men indkaldelsen til regeringskonferencen kunne ske med simpelt flertal blandt medlemslandene.

Craxi og syv lande med ham respekterede ikke længere den danske, græske og britiske modstand mod en regeringskonference. Luxembourg-forligets vetoret blev simpelthen kørt over ved topmødet i Milano. Det var et historisk øjeblik, og vi klappede, fortalte Jacques Poos.

Fællesaktens flertalsafgørelser og de fælles penge anser Poos selv for de største bedrifter, han har været med til at indføre. Efter afstemningen i Milano skulle Poos lede rigtige unionsforhandlinger i Europa. Nu skulle det mellemstatslige samarbejde med vetoretten én gang for alle erstattes af det forbundsstatslige princip med flertalsbeslutninger indadtil og en fælles udenrigspolitik udadtil.

Unionen kom nu på dagsordenen i medierne. Det var først senere, at Italiens statsminister Craxi blev afsløret som korrupt. Han fik industrien til at betale ham ekstra løn for også at være partileder, fortalte Spinellis mangeårige medarbejder Virgilio Dastoli mig under et besøg i Rom.⁵⁶ Så flygtede Craxi til Tunesien, hvor han døde i år 2000.

Det er nok derfor, at han ikke berømmes ved at få bygninger opkaldt efter sig. Andreottis og Craxis modige flertalsafstemning på topmødet i Milano blev en historisk milepæl for fællesmarkedets udvikling til en Union. Tretten års dansk forsvar for vetoretten blev kørt over. Unionsudviklingen kom op i gear. Afstemningen i Milano gjorde den stærkt synlig.

Ny forretningsorden for Rådet

Forslaget til ny forretningsorden var indholdsmæssigt færdigt, da Craxi måtte opgive afstemningen i Milano. Fremover skulle der automatisk være afstemning om alle lovforslag i Ministerrådet, hvis det blev ønsket af formanden for Rådet, et flertal af landene eller af Kommissionen med støtte fra et flertal i Rådet.

Afstemningerne skulle komme automatisk, uanset landene havde forskelligt syn på Luxem-

⁵⁶ Samtale i Rom den 18.10.2013

bourg-forligets vetoet. De lande, der fastholdt Luxembourg-forligets vetoet, måtte fremover begrundes det i udenrigsministrenes råd eller på et topmøde for statsministrene, som briterne havde foreslået.

Landene skulle samtidig bestræbe sig på at afholde sig fra at stemme, hvor Traktatens art. 148 stk. 3 forudså enstemmighed. De afholdende lande kunne så om nødvendigt få en midlertidig undtagelse, mens EF-samarbejdet blev udviklet på området.

Sådan lød kompromiset. Det skulle være afslutningen på tyve års vetopraksis. Enigheden var etableret under drøftelserne i Milano. Forslaget blev derfor fremlagt helt uændret af Luxembourgs nye EF-formandskab. Der var alene uenighed om Kommissionens nærmere rolle.

Luxembourg tilføjede, at ændringen af forretningsordenen kunne vedtages med simpelt flertal i Ministerrådet⁵⁷. Underforstået: Det hjælper ikke længere at stritte imod.

Fortroligt referat om uenigheder

Formandskabet fremlagde en grundig gennemgang af de forskellige landes holdninger i et fortroligt notat den 18. juli 1985⁵⁸. Formandskabet konstaterede her, at to delegationer af principielle grunde ikke ønskede at give Kommissionen mulighed for at kræve afstemning i Ministerrådet.

De to lande kunne dog acceptere, at Kommissionen fik mulighed for at anmode om afstemning, hvis anmodningen skulle godkendes af et flertal af medlemslandene. Det var et figenblad, for der ville altid være et simpelt flertal af lande, som var imod Luxembourg-forligets vetoet.

Danmark og Grækenland holdt dog fast i, at den nye forretningsorden ikke foruddiskonterede deres syn på Luxembourg-forligets vetoet. Vetoet skulle ikke afskaffes formelt. Den skulle blot ikke længere anvendes. Briterne ville bevare muligheden, men kun hvis et land ville forsvare et veto i udenrigsministrenes råd eller på et topmøde.

Sagen var ikke let. Frankrig havde nægtet at støtte en række britiske vetoer på landbrugsområdet i 1982. Landbrugspriserne var blevet vedtaget mod britisk protest. Sagen viste, at vetoet kun eksisterede, hvis der var et såkaldt blokerende mindretal af lande, som ville støtte det land, der nedlagde veto.

Spanien og Portugal var på vej i EF. De var begge imod vetoet. I maj 1984 lagde Mitterrand markant afstand til veto-politikken. Der var derfor ikke længere et blokerende mindretal, som kunne støtte et nationalt veto. Det kunne den danske regering bare ikke forklare offentligheden, fordi vetoet i 1972 var serveret i Danmark som en ubetinget ret, der tilfaldt hvert enkelt medlemsland.

Danmark forsøgte aktivt at ændre teksten, så Kommissionens mulighed for at kræve afstemning gled ud. Danmark fremsendte – forgæves – et tekstforslag til Rådets sekretariat, som på blot to linjer fastlagde, at formanden eller et flertal af landene kunne forlange afstemning, underforstået: det kunne Kommissionen ikke.

Regeringskonference i 1985

Den 17. juli 1985 mødtes Poul Schlüter og Uffe Ellemann-Jensen med Anker Jørgensen og Ivar Nørgaard for at få socialdemokratisk tilslutning til dansk deltagelse i regeringskonferencen. Senere fik Uffe også Niels Helveg fra de Radikale med.

Regeringen havde også haft 3-4 hulemøder med de socialdemokratiske ledere, mens Dooge-

⁵⁷ Note af 3. juli 1985 fra Rådets generalsekretariat, i Rådets arkiver

⁵⁸ Note fra formandskabet til Rådet 8317/85 af 18. juli 1985

komiteen arbejdede. Ivar Nørgaard gav ikke ved dørene, og det var ikke sjovt for regeringen at forhandle noget på plads i Bruxelles, som så ikke kunne samle flertal i Folketinget.

Betingelserne blev stramme. Folketings-vedtagelserne fra 28. maj 1984 og 23. maj 1985 skulle respekteres. Men allerede inden regeringskonferencen forsøgte det nye Luxembourgiske formandskab at få veto-stramningerne på plads.

Forhandlingerne var henlagt til EF's "hemmelige regering" af EF-ambassadører i Coreper. De mødtes både den 11. og 17. juli for at blive enige om en pakke, der kunne vedtages af udenrigsministrene den 22.-23. juli. Formandskabet udarbejdede et detaljeret referat af forhandlingssituationen, som blev kendt som 18. juli-papiret. Jeg afslørede det i september og blev slagtet af Uffe.

Uffe kunne have forelagt papiret til drøftelse i Folketingets markedsudvalg den 19. juli 1985. Denne dag skulle han søge mandat til eventuel indkaldelse af en regeringskonference. Udenrigsministermødet 22.-23. juli fokuserede på regeringskonferencen og kunne derfor ikke afslutte forhandlingerne om vetostramningerne.

Mødet nedsatte så to arbejdsgrupper til at forhandle henholdsvis traktatændringer og udenrigspolitisk samarbejde. Direktøren for Luxembourgs udenrigsministerium, Jean Dondelinger, kom til at lede arbejdet om traktatforhandlingerne. Danmark blev repræsenteret af vores da faste ambassadør i EF, Jakob Esper Larsen. Udenrigsministeriets direktør Peter Dyvig skulle forhandle udenrigspolitik for Danmark. Udgangspunktet for begge arbejdsgrupper var Dooge-komiteens forberedende arbejde. "Dondelinger-gruppen" mødtes regelmæssigt hos generalsekretæren for Ministerrådet, Niels Ersbøll, som havde Poul Skytte Christoffersen som sin højre hånd⁵⁹.

Danske forslag

Uffe sikrede sig flertal i Folketinget til, at Danmark kunne aflevere forslag på regeringskonferencen. Embedsmænd fra Udenrigsministeriet og Statsministeriet brugte sommeren til at forberede en serie forslag, så vi var parate til at virke aktive på møderne.

Efter mødet i Luxembourg den 9. september 1985 oplyste Uffe Ellemann-Jensen, at det drejede sig om forslag til ændringer i institutionernes arbejdsgang med det formål at gøre beslutningsprocessen mere effektiv, nye afsnit i Romtraktaten om forskning, udviklingspolitik og teknologi, en ramme for europæisk samarbejde om kultur, undervisning, sundhed og retlige spørgsmål og endelig en overvejelse om at sammenlægge de tre traktater.⁶⁰

Niels-Jørgen Nehring har gennemgået forslagene grundigt i sit kompendium om EF-pakken. Logikken var at dæmme op for anvendelsen af gummiparagraffen og få "sat grænser for Kommissionens virke og for Domstolens rets skabende virksomhed"⁶¹. Embedsmændene frygtede særligt brud på Grundlovens paragraf 20 og foreslog:

- "En mellemstatslig aftale om kulturpolitik, undervisningspolitik, sundhedspolitik og forskellige retlige spørgsmål. Hensigten med dette forslag var især at forhindre, at de pågældende samarbejdsområder blev inddraget i EF-traktaten. Dette ville nemlig for Danmarks vedkommende forudsætte anvendelsen af proceduren i Grl. § 20," skrev statsministerens EF-rådgiver efterfølgende til de studerende på Københavns Universitet.

59 National Leaders and the Making of Europe, Poul Skytte Christoffersen m.fl., John Harper Publishing, 2015, side 81

60 Se Brev til Folketingets markedsudvalg 12. september 1985 fra Folkebevægelsen mod EF, hvor vi bad om at få forslagene offentliggjort

61 Nehring, EF-pakken, side 76

Forslagene var færdige, men de færreste opnåede støtte fra Radikale og Socialdemokrater. De fleste forslag endte i praksis i skrivebordsskuffen. Regeringskonferencen startede 9. september 1985. Folketinget måtte igen have forhandlingsdokumenterne fra os. Notats Jan Kjærgaard afleverede dem til Ivar Nørgaard, som kommenterede:

- ”Det er pinligt, at man skal have den slags dokumenter af Notat”.

Udenrigsministeren burde i det mindste have refereret indholdet for os forud for 9. september mødet”, sagde Nørgaard, ifølge Notat den 27. september 1985.

Uffes tofrontsrig

For Uffe ”stod det klart, at vi fra nu af ville ligge i konstant krig på to fronter. Hjemme og ude”, beskrev han den svære tid i sin erindringsbog. Uffe kunne godt nok få Socialdemokraterne og De Radikale med på at kunne stille danske forslag. Men de skulle være inden for de to majdagsordernes rammer.

Den ramme var lige så nyttig for Uffe som en af Ivar Nørgaards mange, hvide bordtennisbolde på en fodbold- eller basketballbane. Jeg var helt enig med Ivar, men forstod Uffes vanskeligheder. På en måde beundrede jeg Uffes offensive tilgang til regeringskonferencen. Danmark skulle ikke bare sidde i et hjørne og se til, men spille aktivt med. Vi var fuldt medlem af klubben og betalte fuldt kontingent. Hvorfor skulle vi så handle, som om vi kun havde en tilskuerbillet.

Når man melder sig ind i en fodboldklub, skal man ikke blive forskrækket over, at de spiller fodbold. Danmark foretrak at tage forbehold til det, de andre foreslog. Jeg begyndte også selv at udtænke offensive forslag til, hvordan vi kunne forbedre EF. Samarbejdet skulle gøres mere miljøvenligt og socialt. Beslutningerne burde tages åbent, nært og demokratisk. Det var ikke let at komme med sådanne forslag, for jeg repræsenterede dengang en bevægelse, som først og fremmest ville ud af EF. Det var vel også derfor, vi blev mødt med så megen uforsonlighed fra Uffe Ellemann-Jensen.

Hold fast i vetoret

Uffe hadede også Ivar Nørgaards linje i dansk Europa-politik, som gav ham problem efter problem. Uffe ville gøre alt for at undgå en folkeafstemning om den næste traktat. Ivar ville slet ikke have nogen ændringer. Den 5. september 1985 truede Ivar Nørgaard regeringen. Det skete i et stort interview med min studenter-kammerat Vibeke Sperling i dagbladet Information:

- ”Nørgaard: Vi kan fremprovokere et valg, hvis regeringen slækker på veto-retten”, skrev Information.
- ”Krav til regeringen: Hold fast ved veto-retten i EF”, hed det tilsvarende i Thorkild Dahls optaktsartikel til Unionsdrøftelserne, bragt i Berlingske Tidende den 7. september 1985.

Samme dag indrykkede Folkebevægelsen mod EF en helsidesannonce i Aktuelt med overskriften ”Kære Anker”. Vi stillede skarpe spørgsmål om alle de nye forslag til Unionens indhold. Vi sluttede det åbne brev med at ønske Anker et godt landsmøde ”til gavn for et selvstændigt Danmark i et frit, internationalt samarbejde”.

Ja, sådan tænkte vi og danskernes store flertal dengang. Det var før globaliseringen med de frie kapitalbevægelser, der satte snævre grænser for, hvad enkeltlande selv kunne gøre. Selv John Iversen tænkte på den måde, før han gik over til Socialdemokratiet:

- ”Schlüter vil forære de store lande magten i EF”, skrev SF’s John Iversen i Jyllands-Posten den 9. september 1985.
- ”Anker vil føre Ellemann i meget kort snor – Konfrontation før EF-topmødet i dag”, skrev Henning Olsson i Politiken efter Socialdemokratiets årsmøde.
- ”S afviser europæiske ønsker om ændring af veto-retten og magtbeføjelser til Europa-Parlamentet”, hed det i Berlingskes manchete.
- ”Det er nu der skal bremses”, lød overskriften til Else Hammerichs kronik i Politiken, også 9. september.
- Folkebevægelsens folkekære leder skitserede det sandsynlige kompromis:
- ”Vetoretten fra Luxembourgforliget begrænses i praksis. Man aftaler at afstå fra at bruge veto, og det besværliggøres at bruge det, ved indførelse af nye procedurer”, skrev Else i en fuldstændig præcis forudsigelse i en sprogligt meget velskrevet kronik.

Hvordan kunne vi forudsige et resultat, som regeringen bestred? Fordi vi fulgte med i forhandlingerne og havde gode kilder. Regeringen kunne følge bedre med og havde naturligvis mange flere kilder. Alligevel tog regeringen systematisk fejl. I hvert fald økonomiserede de med informationerne til vælgerne og de folkevalgte. De vidste nok bedre, men udsatte konflikten længst muligt for at se, om der ikke var noget, der ville vise sig.

Som i trediverne

Jeg var grov i min kritik af udenrigsministerens opførsel ved forhandlingsbordene. Jeg sagde, at Uffe planlagde et ”ikke-voldeligt statskup”, når han lagde op til at udbygge EF-samarbejdet til en række nye områder - uden at ville behandle udbygningen efter Grundlovens paragraf 20. Anklagen var juridisk set præcis, men jeg ville ikke udtrykke mig sådan i dag. Man kommer længere med humor og ved at underdrive. Jeg var unødigt polemisk og fremkaldte lyn og torden fra Uffe:

- ”Folkebevægelsen er fuld af løgn”, sagde han til Ekstra Bladet den 11. september 1985.
- ”Folkebevægelsen lyver om EF”, sagde han i Jyllands-Posten samme dag.
- ”Hvis der var en tilsvarende folkebevægelse i de øvrige EF-lande, så ville Europa være tilbage i trediverne med snæversynet nationalisme og politisk splid landene imellem. Vi så, hvad det førte til. En gang imellem kan man få en mistanke om, at der måske er nogen af dem, der står bag folkebevægelsen, der lige præcis ønsker en sådan udvikling”, sagde Uffe ifølge Frede Rasmussens artikel i Jyllands-Posten.
- ”Udenrigsministeren tager det grove skyts i brug”, skrev Hans Kronberg i Politiken fra det samme møde i regeringskonferencen i Luxembourg.

Jeg blev heglet gennem pressen og måtte tage mod Uffes prygl. Jeg svarede underspillet:

- ”Det er folkebevægelsen, der ønsker en folkeafstemning om ændringerne af Rom-traktaten, mens regeringen og udenrigsministeren ikke ønsker det. Så må folk selv vurdere, hvem der bevæger sig på demokratiets grundlag”, sagde jeg til Uffes beskyldninger i Berlingske Tidende 11. september 1985.

Folkebevægelsens ”løgn”

Uffes sammenligning med trediverne var uden tvivl møntet på mig. Beskyldningen om løgn begrundede han konkret med en pjece af Sven Skovmand. Pjecen handlede om økonomiske fordele og ulemper ved EF-medlemskabet. Skovmand havde ifølge Uffe overset værdien af at kunne sælge

landbrugsvarer i EF uden told og afgifter. Den fordel opgjorde Uffe til 10-12 oversete milliarder kroner.

Uffe kan næppe have læst Skovmands pjec, for den medtog udtrykkeligt fordelene ved salg i EF og gjorde netop landbrugets salg i EF til det største problem ved EF-udmeldelse:

- ”Landbruget vil i modsætning til industrien få betydelige problemer ved en udmeldelse af EF.
- Det hænger sammen med, at landbrugsvarer i dag får en væsentlig højere pris i EF, end de gør på verdensmarkedet.
- I 1983 fik danske landbrugsvarer en overpris på ca. 5 milliarder kr. i de andre EF-lande og et tilskud på ca. 3 milliarder kr. for vores salg til lande uden for EF”, skrev Sven Skovmand om landbruget i pjecen, ”Nu er der balance”.

Pjecen udkom som særnummer af Notat i august 1985. Det var ganske vist, Folkebevægelsen løj og var ved at forårsage en ny verdenskrig i Europa. Stakkels Uffe, han var trængt. Han kunne ikke sige noget positivt om det, de forhandlede i Bruxelles. For så fik han med pilsken af Ivar Nørgaard. Det eneste, Uffe kunne gøre, var at kaste sig over Folkebevægelsen mod EF. Uffes regnestykke var ikke mindre forkert end Skovmands, men her ville pressen give ham ret uden at efterkontrollere.

I Bruxelles var Uffe tvunget til at forhandle med sine kolleger efter mandat fra meget ufleksible og tilbageholdende socialdemokratiske og radikale danske politikere. Uden støtte fra mindst et af de to partier var regeringen i mindretal.

Vælgerne var endnu værre. De ville bare sige nej til alle retter på bordene i Bruxelles. Og så blev Uffe forfulgt af en ”kommunistisk ledet” Folkebevægelse, der stillede krav om noget så krigerisk, trediver-orienteret og udemokratisk som en: *folkeafstemning*.

Kapitel 13

FAMILIE

Lisbeth – min kone og børnenes mor

I 1983 var Lisbeth, en ung journalist på ugeavisen NOTAT. Hun var blevet ugeavisens korrespondent i Bruxelles, klog og smuk og havde tilmed samme nørdede EU-interesse som mig. Jeg faldt pladask for Lisbeth. Vi blev forlovet efter en samling i Strasbourg og gift på rådhuset i Randers den 27. december 1986. Det var et forfærdeligt snevejr. Mine forældre nåede kun lige akkurat at dukke op med møbelvognen fra Bondes Møbelhus. Brylluppet blev holdt hos Lisbeths forældre, Carl og Else Kirk Iversen, på deres gård på Mariagervej i Randers.

Lisbeth og jeg har fået tre seje drenge sammen, Jeppe, Martin og Mathias. Jeppe bor i dag i London og arbejder med investeringer, Martin er økonom i Finansministeriet og bor med sin kæreste Linnea og deres barn, mit barnebarn Lea i København, Mathias har studeret datalogi og arbejder for IBM.

De har alle tre gået på Bagsværd Kost- og Realskole. En dag var Martin på udflugt med skolen til Fedtmosen i Gladsaxe. De kom også gennem Smørmosen.

– Er det så Kærgården, spurgte Martin?

De har også alle tre gået på Europaskolen i Bruxelles. Der lærte de at tale rigtigt engelsk med indfødte lærere. Lisbeth har været redaktør for ugeavisen Notat, som jeg selv havde været det. I år 2000 startede hun den digitale ugeavis, EUobserver.com, som er den store netavis om EU i Bruxelles med læsere i over 200 lande.

Hendes nyhedstjeneste læses af alle, der skriver om beslutningerne fra EU-hovedstaden. EUobserver er sammen med det britiske dagblad Financial Times og nu også Politico journalisternes vigtigste kilde til, hvad der foregår i EU. Lisbeth Kirk kommenterer også EU-forhold for Danmarks Radio. Hendes redaktion består kun af 5-6 fastansatte journalister, nogle administratorer og rigtigt mange freelance-medarbejdere fra hele Europa. De opdaterer løbende og dækker særligt det politiske liv i Bruxelles og medlemslandene.

Sitet læses overalt i verden, på universitets-institutter, i ministerier, blandt lobbyister, i virksomheder og organisationer, der har en professionel interesse i EU. Net-avisen er udkommet alle hverdage siden september 2000.

Vi bor nu sammen i huset i Bagsværd eller sommerhuset i Nødebohuse ved Hundested, når Lisbeth ikke er i Bruxelles. Før var det mig, der pendlede med Bruxelles-flyveren. Nu er det mest hende. Vi er ikke enige om alt, men respekterer hinandens synspunkter. Vi skændes sjældent, men har en god dialog.

Lisbeth Kirk og Isabellas hårbånd

Den 18. juni 1993 bragte Agnete Vistar en dobbeltsidet portrætsamtale med Notats redaktør Lisbeth Kirk. Hun var blevet min elskede hustru den 27. december 1986.

– ”Hun har en kraftig energi. Og sådan en EF-idiot finder man ikke hver dag. Derfor faldt jeg også pladask for hende”, sagde jeg til Agnete Vistar.

Jeg beskrev familielivet som ”børn og EF – alt andet er udraderet, dog ikke efter ønske. Vi har mange års afspadsering til gode”.

- ”Familien lever sparsomt, og Lisbeth fungerer både som mand og kone derhjemme. Hun ordrer alt, det gælder husholdningsregnskab, bilen, styr på arkiver, udhuset, madindkøb og ungerne. Da Notat kom på besøg, havde hun netop afholdt børnefødselsdag, hvor alle børnene blev sendt på skattejagt i Hareskoven efter Jomfru Isabellas hårbånd og Ridder Roalds sværd. Lisbeth optrådte som heks med oldemorskjole, hat og pukkel ude i skoven”, noterede Notat om redaktøren, der ville springe ud i noget nyt efter ti år på Notat.
- ”Lisbeth er så hypereffektiv og stiller så store krav til såvel sig selv som andre, at nogen helt enkelt slår bak. Men snerten fra flodhestepiskeren bliver som oftest opvejet af Lisbeths underfundige humor og den entusiasme, hun er i stand til at skabe omkring sig”, skrev Agnete Vistar.

Ja, jeg havde giftet mig med et arbejdsjern. Uden hendes uafbrudte virke kunne jeg ikke selv have præsteret 100 timer om ugen i og med det EF, der var ved at blive til EU. Lisbeths effektive ledelse af Notats redaktion blev sidenhen til den endnu sværere ledelse af den engelsksprogede internet-avis EUobserver.com.

Far til fire drenge

Jeg er far til fire, som navnet på min favoritfilm fra børneårene. Jeg har ingen piger, men må trøste mig med, at drenge også er en slags mennesker. Jeg har fire drenge fra 1970, 1987, 1990 og 1998. Mathias er den yngste. Han kom til verden den 20. april 1998 og blev døbt Mathias Kirk Bonde i Jørn Utzons smukke kirke i Bagsværd. Min kollega i Europa-Parlamentet Ulla Sandbæk havde fået tilladelse til at forestå dåben. Mathias skulle døbes sammen med sin storebror Jeppe, født 20. juni 1987. Han var ikke blevet døbt.

Midt under gudstjenesten sagde Martin, født 7. marts 1990, at han også gerne ville døbes. Jeg rejste mig fra min plads på første række i kirken, gik hen over kirkegulvet og ind til Ulla Sandbæk, bag prædikestolen, under en naturlig pause i gudstjenesten. Hun sagde straks ja til også at døbe Martin. Så fik vi tre dåbshandlinger for ens pris og tre nye kandidater til den danske folkekirke. Der er dog ingen af dem, som ville konfirmeres.

To efternølere samtidigt

Sammen med den yngste søn fik jeg også den ældste. Mit livs gave dukkede først op, da han var 27 år. Han hedder også Martin! Han blev født den 8. maj 1970. Vi kalder ham for Store Martin, da jeg nu har to med samme, smukke navn, som også var fornavnet på den kendte danske forfatter Martin Andersen Nexø.

Jeg leverede mit beskedne bidrag til at lave Store Martin en dag under studenteroprøret. Det må være sket i august 1969 i en lejlighed på Katrinebjergvej, som ligger lige skråt over for Studenterhuset på Aarhus Universitet. Der virkede jeg i Studenterrådet, mens jeg boede til leje hos Lis, som døde af kræft i år 2020.

En eftermiddag lå hun i en seng i stuen og så TV. Den fristelse kunne jeg åbenbart ikke stå for. Det var den eneste gang, vi var sammen på den måde. Miraklet skete, hun blev med barn. Jeg var med til at besøge hende på ”Fødselsanstalten”, da hun havde født Martin, for at sige tillykke til mor og far Viggo.

Vi troede vel alle, at faderen var hendes kæreste, som hun kom sammen med. Det var i hvert fald ham, vi ønskede tillykke. Jeg erindrer, at jeg kiggede i kalenderen og talte dage, da hun fik den

sandsynlige fødedato på hospitalet. Det kunne ikke være mig, konstaterede jeg, åbenbart fejlagtigt, og glemte så alt om Martin.

Vi konstaterede, der stadig var klasseforskelle på hospitalerne. En vis fru Søren Sørensen fik enestue, fordi man troede, hun var frue til universitetets rektor. Den heldige var ”bare” en arbejdsmand med samme navn.

- Bare en arbejdsmand.

Arv og miljø

En septemberdag i 1997 var jeg til offentligt møde i JuniBevægelsen i Odense. Min ungdoms udlejer Lis var i mellemtiden blevet en dygtig håndkirurg i Odense. Lis var nu blandt tilhørerne, og vi talte kort sammen efter mødet. Så gav hun mig en brun konvolut med billeder af sine to børn. Jeg forstod ikke helt hvorfor, jeg skulle have billeder af hendes børn, og lagde konvolutten uåbnet i tasken.

Nogle få dage efter mødet i Odense skulle jeg tale et andet sted på 25-årsdagen for folkeafstemningen om Danmarks EU-medlemskab 2. oktober 1972. Jeg pakkede tasken igen og fandt konvolutten med billederne, tog dem forsigtigt frem for ikke at ødelægge dem og så nu til min store forbavselse, at den ene af Lis’ drenge lignede mig til forveksling.

- Men det er jo en kloning af dig selv, tænkte jeg ved synet af billedet af Martin.

Jeg var hjemme og viste billedet til min kone. Lisbeth erklærede med det samme, at det var min dreng. Så ringede jeg til Lis, og fik faderskabet bekræftet. Hun gav mig så Martins adresse i Egegade ved Sankt Hans Torv på Nørrebro og sønnens telefonnummer. Jeg ringede til ham, bød ham velkommen i familien og aftalte, at vi skulle mødes. Jeg tænkte ikke på andet end min sidst tilkomne søn i de 3-4 dage, der gik, før vi kunne ses, fordi jeg havde møder i Bruxelles.

Jeg fløj hjem fra Bruxelles, steg hastigt ud i Kastrup og kastede mig ind i en taxa til Martin og hans kvikke og foretagsomme samlever, Charlotte. Jeg har stadig taxakvitteringen liggende som et lille minde. Det kunne ikke gå hurtigt nok med at se ham. Jeg ringede på døren, vi omfavnede straks hinanden og udvekslede vore liv gennem en lang nats snak. I ventedagene til gensynet med ham måtte jeg kassere alt, hvad jeg hidtil havde ment og sagt om arv og miljø. På det område havde virkeligheden gjort mig klogere.

Fotograf

Der var en trang i mig til at møde min ukendte søn, som uafbrudt dukkede op i hovedet under udvalgmøderne i Europa-Parlamentet i Bruxelles. Han var min, uanset hvem han måtte vise sig at være, tænkte jeg.

Martin var uddannet som fotograf og arbejdede nu med digital billedbehandling. Han havde fået sin uddannelse i Canada og Florida som fotograf, men havde lagt knipseriet til side til fordel for efterbehandlingen af andre professionelle fotografers billeder. Han er nu ejer af Color Club og har også en grafisk virksomhed i Vietnam med over 100 ansatte i det land, der skælvede min ungdom. Han har også en virksomhed i Cambodia og Singapore og et værksted for finere digital billedbehandling i København.

Martin havde kunstnerhale i håret og ring i øret, men han var *min*. Han havde tilmed stemt på mig, i begyndelsen dog uden at vide, det var hans egen, biologiske far, han stemte på. Nogle år forinden var det gået op for ham, at Viggo ikke var hans biologiske far. Han havde fået sin mor til

at gå til bekendelse. Han bad så Lis om at få sagen ordnet med Viggo og mig. Det var derfor, hun gav mig billederne af gaven i mit liv og ringede til Viggo.

De andre var bestillingsvarer

Det er ikke, fordi mine andre drenge ikke er lige så store gaver som Store Martin, men de tre andre var bestillingsvarer. De ankom efter fælles beslutning mellem en kone og hendes mand. Store Martin dukkede op kort før, Lisbeth fødte Mathias. Mine to Martin'er og Jeppe var derfor alle med til at tage pænt imod Mathias på Gentofte Sygehus, da jordemoderen lagde den yngste nytilkomne i mine arme.

Min kone tog familieforøgelsen meget pænt. Jeg havde jo ikke bedraget hende, mens vi var gift. Store Martin blev største bror og reservefar for de tre andre drenge, selv om han bærer et andet efternavn. De to Martin'er har samme krop, klonet efter mig, mens Mathias og Jeppe mere ligner Lisbeth, og hinanden. Ingen kan kende forskel på ungdomsfotos af Jeppe og Mathias.

Martin og Charlotte gav mig senere et barnebarn. Jeg præsenterede ham på min hjemmeside under overskriften: "Bonde fik en Oscar". Det hedder den yngste dreng i familien, opkaldt efter den amerikanske jazzmusiker Oscar Peterson. Mit barnebarn ligner også mig af udseende, til min store, udelte, ubehøvlede glæde.

Jeg er helt flov over at være så selvglad, men det viser jo blot, at biologiens kraft er stor. Arv kommer før miljø, mennesket før menneskeheden, dine egne før de andres. Det lyder ikke så pænt, men sådan er det nok for de fleste andre end folk som redningsmanden Peter Rossen Jensen. Vi tænker mest på os selv og forsømmer mange muligheder for at blive klogere.

Statsanerkendt far

Jeg har fået statens ord for, at jeg med 99,99 procent sandsynlighed er den biologiske far til Martin Moos. Det hedder min første søn. Viggo har tilsvarende fået 99,99 procent sikkerhed for, at han *ikke* er det. Fuld sikkerhed vil myndighederne ikke give os, selv om enhver kan se efterligningen med det blotte øje.

Vi måtte alle igennem to helt ens prøver på forskellige dage med forskellige læger. Det er den officielle rutine i sådanne sager. De to prøver viste pudsigt nok det samme. En skønne dag kom rudekonvolutten fra Statsamtet på Fyn med den statslige anerkendelse af min nye arving.

Jeg blev en lykkelig far til fire. Jeg måtte tilføje to nye drenge i den efterfølgende udgave af Kraks Blå Bog. De fire drenge er det varige resultat af min gang her på jorden. Ønskebørn er alle, hvad enten de kommer som bestilt eller først dukker op 28 år efter undfangelsen, kan jeg videregive som mit livs erfaring.

Der findes næppe nogen lykke, som er større end den, der er mellem forældre og deres børn, og det uanset race, religion eller rigdom. Jeg elsker dem alle, lige højt. Der er underligt nok ingen forskel eller grænser i min kærlighed til dem. Den er uendelig.

Kapitel 14

”UNIONEN ER STENDØD”

Det var ikke let at sidde med ved bordene i EF, når Anker og Ivar sagde, at Uffe skulle lade alle retterne stå uberørte.

- Kun se, ikke smage.

Det var heller ikke let at love folkeafstemning, når vælgerne var så skeptiske over for alt det nye, der var på vej. Modstanden var nu ikke begrænset til de gamle EF-modstandere. Selv meget solide EF-tilhængere begyndte at vakle.

Helle Virkner, nu uden Krag

Unionen nåede samtidigt frokostaviserne. BT spurgte en række danskere:

- ”Skal Danmark ind i en politisk union”.

Skuespilleren Helle Virkner Krag svarede også for den afdøde statsminister Jens Otto Krag, som havde fået os i EF:

- ”Jeg tør bande på, at Jens Otto Krag aldrig havde tænkt sig en politisk union. Det ville han ikke have syntes om. Jeg stemte ja til EF i 1972, og det ville jeg også i dag. Men jeg bliver bange, når jeg hører om forslaget om en politisk union. Så er vi ikke selvbestemmende mere. I så fald må vort medlemskab i EF tages op til fornyet overvejelse”, sagde den tidligere statsministerfrue til BT den 2. juli 1985.

Sådan tænkte mange EF-tilhængere dengang. Vores unionskritik svømmede som fisk i folkehavet. I 1986 havde vi stadig et delt Europa mellem øst og vest. De fleste EF-tilhængere var for økonomisk samarbejde, men mod Union – præcist som Helle Virkner.

Det var de mange omvendte EF-tilhængere som Helle, jeg gerne ville have fat i. Men de var ikke i Folkebevægelsen mod EF. Der ville de aldrig komme. Vi var nødt til at få skabt nogle nye rammer for dem.

Askov-initiativet

Uffe må have fået krydderen galt i halsen, da han læste Politikens overskrift den 22. september 1985:

- ”EF-tilhængere vil bremse unionen”, hed det i omtalen af et nyt initiativ mod Unionsplanerne.
- ”En række fremtrædende danske EF-tilhængere advarer nu mod planerne om dansk deltagelse i en eventuel EF-union. Det kom frem på et såkaldt folkemøde på Askov Højskole i går eftermiddags med deltagelse af op mod 400 personer fra det meste af landet.
- Mødet var arrangeret af Askov-fonden mod EF-unionen, der er dannet til lejligheden med det formål at forhindre, at EF bliver til noget væsentligt andet end det hidtil har været”, skrev avisen.

Blandt talerne var professor Thorkil Kristensen. Han var bedre kendt under sit øgenavn Thorkil Livrem. Han var ikke blot en tidligere spareglad finansminister for Venstre og generalsekretær for

OECD. Thorkil Kristensen var den allerførste landsformand i det, der blev til Europabevægelsen. Han havde ledet Komiteen for tilslutning til EF ved folkeafstemningen i 1972. Nu optrådte han sammen med arge EF-kritikere. Hans eget indlæg var dog moderat og blev kun mødt med ”høflige klapsalver”, ifølge Niels Rohleders reportage fra mødet i Notat⁶².

- ”500 bekymrede danskere til møde om union”, hed overskriften.

Den 2. oktober 1985 fik jeg tørt på i Jyllands-Postens leder, ”Bonde-fangeri”:

- ”Kommunisten Bondes rette element er rygtesmederi, forvridning af sandheden og tilsmudsning af demokratisk valgte politiske modstandere”.

Jeg var slet ikke med til mødet! Sådan skriver Jyllands-Posten heldigvis ikke mere. Avisen er selv blevet kritisk over for Unionsudviklingen, mere åben og pluralistisk. Avisen har endda haft mig hyret til at skrive kritiske kronikker, her i mit otium!

Danmark '85

Vi havde selv været i kontakt med forskellige personligheder, som ville starte en kampagne for at sikre folkeafstemning om den kommende unionstraktat. Det nye initiativ kom til at hedde Danmark '85. En række kendte danskere ønskede fair debat og folkeafstemning. De tog ikke stilling til indholdet og ville hverken anbefale vælgerne at stemme ja eller nej. De ville primært være med til at sikre, at vælgerne fik mulighed for at stemme om den næste traktat.

De startede en indsamling af underskrifter for kravet om folkeafstemning

En række af Danmarks bedste kunstnere, forfattere og en gruppe økonomer rettede også hver deres skriftlige henvendelse til Folketinget for at kræve folkeafstemning. Der blev på denne måde tidligt skabt en ny akse. Tilhængere og modstandere af EF-medlemskabet forenedes i Danmark '85 om at ville have den kommende traktat til folkeafstemning. Henvendelserne blev fremsendt med anmodninger om foretræde for Folketingets markedsudvalg i november 1985. I denne henvendelse blev der også stillet krav om bevarelse af veto retten.

Nul ændringer i Romtraktaten

Socialdemokratiet gav også problemer for regeringen, efterhånden som Ivar Nørgaards linje slog igennem.

- ”Nej til beskæring af veto-retten”, lød overskriften til Svend Aukens kommentar i Aktuelt den 19. oktober 1985.

Ville regeringen ende med at komme i mindretal? Dramaet udvikledes dag efter dag.

- ”Parlamentarisk krise under opsejling: Regeringen uden politisk mandat før EF-topmødet”, skrev Bjarne Kjær i Aktuelt den 29. november 1985.

Samme dag hed Notats forside-overskrift:

- ”England skrotter veto-krav”.

Vedholdende rygter og en artikel i The Scotsman ville vide, at briterne underhånden havde accepteret, at der ikke skulle kunne nedlægges veto'er mod love til gennemførelse af Det indre Marked.

62 Den 27. september 1985

- ”Notat fik under denne uges møder i regerings-konferencen i Bruxelles rygtet bekræftet hos kilder i den britiske delegation”, skrev Lisbeth Kirk fra Bruxelles.

Hun skrev også, at hendes britiske embedsmands-kilde siden benægtede det over for britiske journalister.

- ”Aftalen må indgås under hånden. Og alle vil påstå, at den ikke eksisterer”, sluttede hun et par lange og indsigtsfulde artikler.

Lisbeth kom til at forudsige det endelige resultat meget præcist. Vi havde netop forenet os privat og besluttet, at vi ville giftes og have et barn sammen. Jeg skoddede derfor min sidste cigaret den 27. november 1985 kl. 20.15.

I København skrev Jan Kjærgaard i Notat:

- ”Schlüter får intet mandat med til Bruxelles”.
- Regeringen skulle have sit mandat på et møde i markedsudvalget fredag den 29. november. Rådet fra Ivar Nørgaard var kort og kontant:
- ”0 ændringer i Romtraktaten”, refererede Notat.

Både De Radikale og Socialdemokraterne stressede Schlüter og Ellemann ved ikke at give regeringen lov til at skære i vetoretten og gennemføre traktatændringer. Schlüter lovede at tage de gode råd til efterretning. Under topmødet måtte han derfor mest lytte til de andre, mens de færdiggjorde deres Unionspakke.

Den juridiske betegnelse var Fællesakten. Regeringen i Danmark foretrak at kalde den en EF-pakke mens modstanderne døbte den Unionspakken. Ivar Nørgaard brugte betegnelsen Luxembourg pakken. Kært barn har som bekendt mange navne.

175.000 underskrifter

Folkebevægelsen afleverede 157.385 underskrifter med krav om folkeafstemning. De var indsamlet på kun to måneder.

Underskrifterne fik følgeskab fra Danmark '85 og Askov-initiativet, så der i alt blev afleveret over 175.000 underskrifter. Den organisatorisk stærke Folkebevægelse kunne samle de mange. Askov-initiativet og Danmark '85 kunne også samle underskrifterne hos folk, der ikke var vant til at blande sig i EF-debatten. De nye initiativer kunne få EF-tilhængerne i bevægelse mod Union. De var meget farligere for Uffe & Co. Ville det mon ende med en folkeafstemning?

Ny traktat på vej

Der var nu udsigt til en hemmelig aftale om ikke at anvende veto-retten for Det indre Marked. Dermed kunne den nye traktats flertalsbeslutninger blive et tigerspring for integrationen i EF. Med dette gennembrud var det ikke svært at få de sidste detaljer på plads.

Regeringskonferencen var skredet planmæssigt frem, møde efter møde. Den kunne slutte med topmødet i Luxembourg den 2.-3. december 1985. Vi havde igen forstyrret de fortrolige forhandlinger med foruroligende lækager undervejs.

Topmødet blev ledet af Luxembourgs statsminister, Jacques Santer. Jeg var som sædvanligt selv til stede på pressegangene og kunne tale med både Santer selv og embedsmænd, ministre og ledende journalister. De vidste, hvad der skete på de lukkede møder.

Vi havde igen fremragende kilder til at fortælle os, hvad Uffe ikke ønskede at lægge frem for

Folketinget og offentligheden. Socialdemokratiet og SF krævede forgæves en båndudskrift af Uffes indlæg på mødet, da Uffes og vores udlægning af snakken var meget forskellig. Topmødet i Luxemburg vedtog Den fælleseuropæiske Akt. Der var drama til det sidste.

- Kohl ville udsætte behandlingen til næste topmøde, og Thatcher ville ikke have den, fortalte Santer mig.⁶³

Så bad Santer om en afbrydelse af mødet og forhandlede et kompromis i stand med den britiske udenrigsminister Geoffrey Howe. Langt over midnat var Traktaten i hus. For både Santer og hans udenrigsminister Jacques Poos⁶⁴ var det den vigtigste af alle traktater.

Schlüter lovede sine kolleger at anbefale resultatet, men måtte tage formelt forbehold på selve topmødet. Fredag den 6. december 1985 skulle resultatet forelægges for Folketingets markedsudvalg.

Vi må sluge den unionspakke, som EF-topmødet mandag og tirsdag besluttede i Luxembourg. Ellers er Danmark på vej ud af EF, sagde Schlüter efter topmødet.⁶⁵

Kernen i Fællesakten blev indførelse af flertalsafgørelser for Det indre Marked, indførelse af en række nye samarbejdsområder samt et tættere udenrigspolitisk samarbejde.

To søjler med en overligger

Det hele blev bundet sammen af en enhedstraktat. Den blev præsenteret som en ”hat” over to forskellige søjler. I den ene søjle var det mellemstatslige udenrigspolitiske samarbejde, hvor der ikke kunne vedtages bindende flertalsbeslutninger, og hvor EF-Domstolen ikke kunne dømme.

I den anden søjle var den gamle Romtraktat, nu udbygget med en lang række overstatslige flertalsbeslutninger og domstolskontrol. Man sagde også, at EF-samarbejdet fik to søjler med en fælles ”overligger”. Det økonomiske og politiske spor i integrationen blev ført sammen, selv om procedurerne var forskellige for de to samarbejdsområder.

Briterne var *ikke* vores hjælper imod flertalsafgørelserne. Vi havde ikke blot afsløret formandskabets oplæg, men også et fortroligt kompromisforslag fra Storbritannien.

Britisk udsalg af vetoretter

Fra en britisk embedsmand havde jeg allerede i april 1985 underhånden fået en lang liste med 40 punkter, hvor briterne gerne ville have afgørelser med kvalificeret flertal.

- ”Hun er på udsalg med veto-retten”, hed Notats forsideoverskrift den 12. april 1985 om fru Thatchers fortrolige kompromisoplæg.

Briterne var forberedt til kampen med egne interesser. Jeg erindrer ikke, at jeg så tilsvarende danske ønskesedler. Jeg erindrer også en samtale med den britiske premierminister Margaret Thatcher under et forberedende topmøde i marts 1985 i Bruxelles. Hun var klædt på med alle detaljer om, hvor der kunne blive nye flertalsbeslutninger. Jernladyen var i øvrigt meget mere miljøvenlig, end jeg havde troet. Det var fagbevægelsen og det sociale, hun ikke kunne lide, for nu at sige det med en underdrivelse.

63 Samtale på Santers kontor i Luxembourg 7. november 2013

64 Samtale med Jacques Poos i Eurohuset i Luxembourg den 7. november 2013

65 Notat den 6. december 1985.

Korridor-aftale i Luxembourg

Luxembourg-forliget blev ikke nævnt med et ord i vedtagelserne. Lederen af forhandlingerne, Jacques Santer, fortalte mig efter mødet, at statsministrene havde indgået en korridoraftale. Luxembourg-forliget kunne ikke længere anvendes på de nye samarbejdsområder, hvor man nu indførte beslutninger med kvalificeret flertal. Det gjaldt også hele det vigtige Indre Marked, sagde han og bekræftede dermed Lisbeth Kirks forudsigelse i Notat.

Luxembourg-forliget blev dermed reelt lagt til side. Det blev *ikke* afskaffet, men parkeret. Man var dog også enige om, at alle havde ret til at benægte beslutningen offentligt! Luxembourg-forliget skulle ikke afskaffes formelt, kun reelt ved at landene undlod at bruge det.

Landene havde ret til at benægte aftalen om at undlade at anvende vetoet! Den daværende udenrigsminister Jacques Poos udpegede årsagen: Frankrig var holdt op med at bruge vetoet. Det var Frankrig, som havde fået den indført.

- Nu kunne vi stemme. Der var mange afstemninger, hvor formanden kunne konstatere, at der var kvalificeret flertal i Rådet.
- Men det var der absolut ikke, når man sammentalte de lande, der fortalte pressen, at de havde stemt nej, uddybede Poos i 2013⁶⁶.
- I Milano stemte Grækenland, Danmark og Storbritannien nej til en regeringskonference med forhandlinger om ny traktat. Under forhandlingerne præsenterede landene deres ønsker. Så fik Storbritannien det indre marked, som de var glade for. Grækenland fik samhørighedspenge, og Danmark fik ret til højere miljøstandarder i bestemmelserne om det indre marked.
- Med disse tre gaver fik vi lynhurtigt en aftale på plads, forklarede Poos med stolthed i den da pensionerede stemme.

Siden december-topmødet i Luxembourg i 1985 har ingen lande med held påberåbt sig vetoet. Korridor-aftalen har altså holdt lige siden. En tyveårig epoke med EF-samarbejde i vetoettens skygge kunne slutte. EF's mindste medlemsland Luxembourg havde udvirket den største forandring og ført EF fra samarbejde til Union. Valget af Mitterrand i Frankrig havde gjort det muligt.

Jean-Jacques Kasel har været Luxembourgs Niels Ersbøll og sluttede sin karriere som dommer ved EU-Domstolen i 2013. Han forklarer hemmeligheden i Luxembourgs succesrige formandskaber med en meget kort afstand til sin statsminister.

- Jeg kunne altid afbryde et møde og ringe til statsministeren om råd og hjælp, forklarede han mig under et glædeligt gensyn i Luxembourg.

En usandsynlig sandhed

Det blev dog ikke dengang synligt, at Schlüter og Ellemann reelt havde brudt Folketingets vedtagelser om, at vi skulle bevare vetoet fuldt ud. Medierne tog ikke min udlægning for gode varer. Den var for usandsynlig til at være sand.

- ”Ja. Det er sikkert. På de områder, hvor vi ændrer Romtraktaten fra enstemmighed til flertalsafgørelser, og på de nye områder, hvor vi indfører flertalsafgørelser, der kan Luxembourg-forligets vetoet ikke anvendes”, erklærede Luxembourgs udenrigsminister Jacques Poos til Notat efter topmødet i 1985.

66 Samtale med Poos og Kasel i Europahuset i Luxembourg den 7. november 2013

Både i Danmark og Storbritannien hævdede regeringerne, at Luxembourg-forligets vetoet var intakt.

- ”Der er ingen, som har antastet vetorettens eksistens eller rejst spørgsmål om begrænsninger i vetoetten. Den står ganske uantastet”, erklærede Schlüter.
Uffe Ellemann-Jensen tilføjede i et svar til Notats Lisbeth Kirk:
- ”Har I fået nogen garanti for, at man også kan nedlægge veto på de områder, hvor man nu går fra enstemmighed til flertalsafgørelser?
- Det er en selvfølge. Det kan du allerede i dag på de områder, hvor du har flertalsafgørelser. Man kan jo i princippet bruge vetoetten overalt”, forklarede Uffe.
- ”Ifølge Schlüter og Ellemann eksisterer Luxembourg-forligets vetoet fuldstændig uden ændringer. Ifølge den officielle forhandlingsleder for de seneste ugers regerings-konference gælder Luxembourg-forligets vetoet ikke for de nye områder.
- Og ifølge EF-Kommissionens formand Jacques Delors er det 2 af 3 beslutninger, som fremover kan gennemføres ved hjælp af flertalsafstemninger. Uden vetoet”, sluttede Lisbeths og min fælles artikel:
- ”Farvel til veto på nye områder”, Notat 6. december 1985.

Informerede Folketinget

Notat var i besiddelse af formandskabets fortrolige kompromisoplæg. Det var dateret 27. november 1985. Vi faxede det hjem til Notats redaktion i København den 29. november kl. 18. En halv time senere kunne Journalist Jan Kjærgaard aflevere det til Ivar Nørgaard. Han var da næstformand for markedsudvalget.

Udenrigsministeriet afleverede det først til markedsudvalget lørdag den 30. november, da Folketingets medlemmer havde fået det fra os. Et andet dokument afleverede de slet ikke. Alligevel udtalte statsministeren:

- ”Vi har løbende offentliggjort alle dokumenter. Vi har intet holdt tilbage”.
- ”I sådanne afgørende sager er det uhyre vigtigt at blive orienteret bedst muligt, hurtigst muligt”, sagde Ivar Nørgaard og takkede Jan Kjærgaard for de to dokumenter.

Markedsudvalget skulle igen informeres af Folkebevægelsen og Notat.

- ”Jeg er dybt imponeret over, at Notat er i stand til at skaffe vigtige dokumenter omkring regerings-konferencen *for* Udenrigsministeriet”, sagde Nørgaard til Notat.

Det var nu ikke rigtigt i disse tilfælde. Udenrigsministeriet havde også dokumenterne. De holdt dem bare væk fra Folketinget, før der skulle gives mandat til de afsluttende drøftelser på regerings-konferencen i Luxembourg.

Miljø-garanti

På det afsluttende topmøde opnåede Danmark en såkaldt miljø-garanti. Kommissionens formand, Jacques Delors, var rasende. Han havde lagt op til en særlig komite-procedure omkring Det indre Marked, hvor komiteerne kun var rådgivende.

Delors rasede mod Fællesakten, fordi han ikke havde fået sin vilje. Han indså ikke dengang, at Fællesakten med dens mange flertalsafgørelser alligevel førte til det hidtil største spring i den europæiske integration. Delors forudså en opdeling af det europæiske bilmarked, hvor nogle lande havde højere miljøstandarder end andre.

Den udtalelse og uenighed hjalp Uffe. Nu kunne han med en vis ret hævde, at der var et reelt indhold i den såkaldte miljøgaranti. Den blev siden tømt for det meste af indholdet af først Kommissionen og siden af Domstolen. Delors ændrede siden opfattelse af Fællesaktens betydning. I sine erindringer gjorde han den nye traktat til den vigtigste af alle traktater.

72 % ønskede folkeafstemning

Justitsministeriet havde tidligt fastslået, at der ikke var noget i den ny traktat, som krævede fem sjettedels flertal i Folketinget eller folkeafstemning efter Grundlovens paragraf 20. Folkebevægelsen bestilte derfor en meningsmåling hos AIM med spørgsmålet:

- ”Der er nu fremsat planer for EF's udbygning til en egentlig union. I den forbindelse har folk med forskellig holdning til EF-medlemskabet ønsket spørgsmålet om Danmarks eventuelle tilslutning til EF-unionen afgjort ved en folkeafstemning. Hvad mener De?”

72 % af vælgerne ønskede folkeafstemning. Kun 19 % var imod. Det anede jeg nok, da jeg bestilte målingen hos AIM. Den påvirkede bare ikke regeringen. Schlüter og Ellemann prøvede stadig at køre klatten hjem uden at spørge vælgerne. Det havde VK også prøvet i 1972. Det hindrede Socialdemokratiet og Radikale Venstre, endnu engang.

Den 13. december 1985 kunne Notat skrive:

- ”S-hammeren faldt kl. 0.35”.
- ”Vi ender nok med at sige nej til Luxembourg-pakken, konkluderede Ivar Nørgaard natten til onsdag”.

Den 20. december 1985 udsendtes årets sidste udgave af Notat. Avisen bebudede en måneds julepause for at afvikle ferie og spare på udgivelsen. Dengang regnede avisen åbenbart ikke med en hurtig afstemning.

- ”Vi kommer under utroligt hårdt pres,” skrev jeg i forsideartiklen om det kommende slag.

Så fulgte kampen om ordene. Den ny traktat ville udbygge EF til en Union. Det ord kunne danskerne ikke lide. Det blev derfor fjernet fra den danske oversættelse.

- ”Union” blev til ”sammenslutning”, skrev Notat om Udenrigsministeriets fejlagtige oversættelse af Union til Sammenslutning.

Alle andre EF-lande brugte ordet Union i deres udgaver af Traktaten. Så blev der opfundet en ny fortælling om, at vi ville ryge ud af EF efter et Nej. Der var lige så meget sandhed i den påstand, som der er italienere i italiensk salat.

Det var helt utænkeligt, at regeringen ville foreslå dansk udtræden, hvis der kom et Nej-flertal. Men det var det argument, som kunne sælge EF-pakken. Der var intet i traktaten, som kunne sælges til de stadig mere skeptiske danskere.

Notat bragte også årets sidste AIM-måling. 55 % ville hellere have en frihandelsaftale eller helt ud af EF, mens 39 % ville blive i EF. Kun 10 % svarede ja til ”EF-medlemskab, gerne udbygget til en egentlig union med fælles udenrigs- og sikkerhedspolitik”.

Radikale Venstres landsmøde og Socialdemokratiets årsmøde sagde fra. De ønskede ikke den ny traktat.

- ”Glædelig jul og godt nytår ønskes enhver, som siger nej til Union eller i det mindste ønsker folkeafstemning først...”, sluttede jeg min forsideartikel.

Vendepunkt 14. januar 1986

Notats planlagte julepause måtte hurtigt afbrydes. Der var drama i luften.

- ”Tilhængerpressen med Berlingske Tidende og Jyllands-Posten i spidsen har i flere uger haft kanonerne i stilling. Hver dag er aviserne fyldt med dommedagsprofetier om de frygtelige og uoverskuelige konsekvenser af et nej til unionspakken”, skrev Niels Rohleder i Notat den 17. januar 1986.

Niels Rohleder blev senere forfatter og havde en levende sproglig skildring fra tirsdag den 14. januar 1986, som blev et historisk vendepunkt. Statsminister Poul Schlüter vendte et forudsigeligt nederlag til en solid sejr.

- ”Der var stuvende fuldt af journalister ved statsministerens ugentlige pressemøde i statsministeriet efter ministermødet tirsdag formiddag.
- En forsinket og irriteret Poul Schlüter, ledsaget af en fåmælt Uffe Ellemann-Jensen, mødte pressen den formiddag. Eneste emne: EF’s unionspakke.
- Schlüter talte om danskernes store ”velfærdstab” i tilfælde af en EF-udmeldelse.
- Men jeg tror ikke på det. Det vil være en umulighed og en ødelæggelse af vores egne gode vilkår at sige farvel til EF, mente Schlüter og satsede på, at EF-tilhængerne i Socialdemokratiet ikke ville ”disponere, så Danmark før eller siden går ud af EF”.
- Efter to-tre spørgsmål lukkede Schlüter af. Audiensen var slut”, skrev Rohleder.
- ”Tirsdag aften sprang så bomben. Med den professionelle politikers medietække og sans for timing kaldte statsministeren radioens og fjernsynets medarbejdere til sig og bebudede en folkeafstemning, hvis socialdemokraterne fastholder deres nej, og hvis en genforhandling af unionspakken viser sig umulig”, sagde han.

Socialdemokratiet siger Nej

En time efter Schlüters pressemøde holdt Socialdemokratiet et improviseret pressemøde og meddelte gruppemødets overraskende Nej til Pakken. Anker havde tabt slaget i gruppen. Ivar vandt stort.

- ”Men Anker blev meget overbevist nej-mand senere”, fortalte Ivar en dag, da vi talte om det afgørende S-gruppemøde.

Mens bomben sprang i København, sad Folkebevægelsens parlamentsgruppe til samling i Europa-Parlamentet i Strasbourg. Jeg overværede derfor selv den historiske dag og aften på meget ubehagelig afstand.

Pakken mødte modstand fra et flertal i Folketinget. Radikale Venstre var imod ændringerne, fordi traktaten nu også skulle indeholde fælles udenrigs- og sikkerhedspolitik. Socialdemokratiet var imod på grund af reglerne om Det indre Marked, hvor miljø- og arbejdsmiljø og andet godt kunne komme i klemme i flertalsafstemningerne. Partiet afviste også at give mere magt til Europa-Parlamentet. Socialdemokratiet og LO var delt i sagen.

- ”Anker siger ja til EF-reformen – Uenighed i Socialdemokratiet”, skrev Politiken den 7. januar 1986.

Anker Jørgensen og Svend Auken hældte mest til et Ja. Anker deltog i Radikale Venstres traditionelle nytårsstævne på Nyborg Strand og hældte mest til et Ja.

Anker og Auken i mindretal

Svend Auken nåede at få en artikel i Politiken, som avisen bragte den 14. januar. Formand og næstformand blev begge underkendt på et gruppemøde. 22 medlemmer fulgte Ivar Nørgaards og Ritt Bjerregaards afvisning.⁶⁷

Anker og Svend fik kun støtte fra en håndfuld medlemmer i gruppen. Ivar Nørgaard var stærkt imod. Ritt Bjerregaard mente, man kunne stemme nej og dermed genere regeringen.

- ”Jeg havde løbende samtaler med Svend Auken om sagen, han følte sig groft kuppet af Ritt og Ivar Nørgaard”, har Uffe Ellemann-Jensen forklaret i en mail”.⁶⁸

Man vidste endnu ikke, om regeringen kunne mønstre flertal for Pakken. Der blev rumlet i pressen om mulige overløbere hos Socialdemokratiet og de radikale.

LO udtalte sig ikke officielt om resultatet, men overlod til de enkelte forbund at tage stilling. Nærings- og nydelsesmiddelarbejderne sagde Ja som eneste forbund. Metal hjalp regeringen ved at godkende den såkaldte ”miljøgaranti” i en udtalelse fra 30. januar 1986. SID havde sagt tordnende nej den 24. januar.

Pakke i mindretal

Den 21. januar 1986 stemte Folketinget efter en tam debat. 80 medlemmer stemte for en socialdemokratisk dagsorden, som afviste Pakken og bad om genforhandling. 75 stemte imod, 24 deltog ikke. Den radikale Larsen-Ledet og socialdemokraten Robert Petersen stemte med regeringen, men det var ikke nok.

Schlüter og Ellemann fik så en ide. Regeringen ville sende den forkastede EF-pakke til vejledende afstemning. Den smarte taktik var udtænkt af udenrigsministeriets departementschef, Knud-Erik Tygesen, hævder Uffe Ellemann-Jensen. Knud-Erik Tygesen havde rødder i Tønder og sommerhus i Hundested. Der har jeg ofte mødt ham om sommeren på det lokale bibliotek, iført korte, kaki lærredsbukser, læsende i de nyeste aviser.

Niels-Jørgen Nehring har i et internt arbejdsrapport til Institut for Statskundskab på Københavns Universitet⁶⁹ udpeget statsministeren selv som ophavsmand til ideen. Den opstod i forbindelse med Schlüters konsultationer med ledere fra Socialdemokratiet og LO i sommeren 1985, forklarede Nehring.

EF-pakken kan ikke byttes

Regeringen udskrev den vejledende afstemning med kun fire ugers varsel. Beslutningen blev offentliggjort den 28. januar 1986. Da var alle fagblades februar-udgaver gået i trykken. Regeringen ønskede en lynafstemning til den 27. februar 1986, *før* fagbladenes marts-udgaver blev sendt til fagforeningsmedlemmernes hjem. På den måde sikrede regeringen sig et effektivt informations-monopol. Det kunne vi ikke hamle op med.

Den såkaldte ”EF-pakke” bestod af forskellige traktatændringer og af en lovpakke på hen ved 300 indre markeds love. De skulle nu som hovedregel kunne vedtages med flertalsafstemninger med hjemmel i den ny traktat. De foreslåede ændringer blev døbt ”EF-pakken” for at fremstå som en sød, lille gave.

⁶⁷ Nehring, EF-pakken, side 174

⁶⁸ Mail fra Uffe Ellemann-Jensen til forfatteren, 27.9.2013

⁶⁹ Arbejdsrapporten er omtalt i festskrift til Poul Schlüter og i Niels-Jørgen Nehrings tidligere omtalte hæfte på DUPI

- Den skal ikke byttes. Den skal bare pakkes pænere ind, sagde Uffe Ellemann-Jensen i Roald Als tegneserie i Politiken.

Vejledende folkeafstemning

Efter Grundloven har vi kun bindende folkeafstemninger i Danmark. Grundlovsfædrene har indsat et dobbelt værn mod overladelse af beføjelser til mellemfolkelige myndigheder. Grundloven kræver, at der *først* skal vedtages et forslag i Folketinget. Dernæst *kan* forslaget sættes til folkeafstemning, *hvis* regeringen beslutter at opretholde forslaget.

Folkeafstemningen er bindende, hvis der er flertal for nej. Nej-stemmerne skal dog samtidig udgøre mindst 30 % af *alle* stemmeberettigede vælgere. Hvis der er færre Nej-stemmer, kan Folketinget frit bestemme selv.

Grundloven åbner *ikke* mulighed for at sende et forkastet lovforslag til folkeafstemning. Poul Schlüter og Uffe Ellemann-Jensen begik efter min opfattelse derfor et grundlovsbrud. Det var dog svært at komme igennem med kritik af deres ”grundlovsfup”, som jeg kaldte det.

Grundlovsbruddet bestod jo i at foreslå en meget demokratisk handling: at lade vælgerne afgøre en uenighed i Folketinget med stemmesedler. Der var grænser for, hvor længe vi kunne protestere imod et sådant formelt grundlovsbrud.

I Danmark havde Folkebevægelsen uafbrudt virket for at få en ny folkeafstemning om Danmarks medlemskab. Vi havde samlet underskrifter for en afstemning om Unionsplanerne. Så kom Unionspakken i mindretal i Folketinget. Nu fik vi endelig chancen for at vinde en folkeafstemning.

Fire ugers lynafstemning

Folkebevægelsen og Socialdemokratiet ønskede begge god tid til debat. Else Hammerich foreslog at holde folkeafstemningen på Grundlovsdag den 5. juni 1986. Så var formatet givet.

- ”En folkeafstemning den 18. eller den 25. februar giver en snæver tidsramme”, sagde Ivar Nørgaard til Notat.

Dassonville- og Cassis de Dijon-dommene samt Unionspakken indeholdt tilsammen den største grundlovsændring i Danmarkshistorien. Den skulle sluges, ikke åbnes og diskuteres. Set fra nutiden var dommen og pakken mere betydningsfuld end både de forudgående og efterfølgende traktatskridt, når vi ser bort fra møntunionen, som Danmark afviste at tage del i.

Alligevel fastslog Justitsministeriet, at vi ikke overlod nye beføjelser til EF. Traktaten kunne derfor vedtages med almindeligt flertal i Folketinget, uden folkeafstemning. Begrundelsen var, at de mange nye emner jo allerede var vedtaget med hjemmel i gummiparagraffen, artikel 235. I 1972 havde ministeriet erklæret, at det ikke var muligt at udvide samarbejdet til nye emner uden traktatændringer.

Brev til direktionen

Den 28. januar 1986 sendte statsminister Poul Schlüter et PERSONLIGT brev ”Til direktionen” på Det ny Notat – og formentlig alle andre danske virksomheder. Det var et indsamlingsbrev til den kommende folkeafstemning.

Vi offentliggjorde brevet i Notat og besvarede Poul Schlüters indtrængende anmodning med en check på tyve kroner, udstedt af ”Hjertebanken”. Den var gyldig til ti numre af Notat. Fra 13. februar 1986 gik vi over til at udsende Notat som dagblad med en midtsideplakat til at hænge op

på arbejdspladsen eller væggen. Hver dag havde sin forsidesag og plakat med store overskrifter, som åbnede Unionspakken for konkrete virkninger:

- ”ASBEST AD BAGDØREN”, hed den første forsideartikel.
- ”KRÆFTSTOF TILBAGE I SPRAY-DÅSER”, hed den næste.
- ”MÅ GODT STRUTTE AF TYLAN”, hed den tredje om grisenes fremtid.

Vi havde snesevis af eksempler, hvor flertalsafgørelser i Det indre Marked uden vetoet kunne ændre danske love om beskyttelse af sikkerhed og sundhed, miljø og arbejdsmiljø, forbrugerbeskyttelse og dyrevelfærd. De mange sager interesserede ikke medierne.

- ”Tre nye traktater der alle skal være over Grundloven”, kaldte jeg min analyse over tre sider i Notat den 17. januar 1986.

Vi åbnede Traktaterne i artikel efter artikel, men fik ingen genlyd, fordi der kun var ét tema i medierne: De alvorlige konsekvenser af et Nej. Vi kaldte EF-pakken for ”Unionspakken”, fordi den sigtede mod, at det hidtidige EF skulle omdannes til en Union med flertalsafgørelser for en stor del af indenrigspolitikken, og en fælles udenrigspolitik udadtil.

Men Uffes udtryk ”EF-pakken” vandt i medierne, selv om Traktaterne netop handlede om at ændre EF til en Union ved at gå fra enstemmighed til flertalsbeslutninger i megen lovgivning. Vi udgav den fuldstændige traktattekst og en hvidbog om Det indre Marked med gennemgang af forslagene til 313 nye EF-love. To tredjedele skulle kunne vedtages med flertalsbeslutning.

Der fandtes en liste med de mange sager, hvor der kunne stemmes som flertalsbeslutninger, men den blev holdt hemmelig.

Unionen standød

- ”GÅR I RETTE MED UFFE”, lød forsideoverskriften i Notat den 22. februar 1986.

Det var ingen ringere end Uffes egen far, MF for Venstre og redaktør for Fyns Tidende Jens Peter Jensen. I en lederartikel bad min navnebror sin søn om at holde kammertonen. Venstres tidligere finansminister Thorkil Kristensen tog afstand fra regeringens forsøg på at gøre afstemningen til et spørgsmål om EF-medlemskabet.

- ”Jeg synes ikke, at vi skal diskutere om et nej til pakken er ensbetydende med, at Danmark ender uden for EF. De andre lande smider os ikke ud”, sagde den stærke EF-tilhænger Thorkil Kristensen.

Folkebevægelsen kaldte til folkemøde i Forum søndagen før afstemningen. Over 2000 deltog i et fornemt kunstnerisk arrangement. Folkekære kunstnere som Ove Sprogøe, Erik Clausen, Pia Raug og Kim Larsen optrådte igen gratis. Jeg blev afbrudt i min tale af klapsalver og sagde spontant:

- ”Det her er ikke noget at klappe ad. Det er noget at stemme imod på torsdag”. Jeg sluttede min tale med at sige:
- ”Snyd Gallup, stem nej”.

”Det gælder om at få alle hen og stemme nej, så vi kan være stolte den dag, vi bliver spurgt:

- ”Hvad var vetoet, far?”
- ”Hvad stemte du i ’86, mor?”.

Jeg var ikke uegnet til pep talks og kvikke bemærkninger til mange mennesker. Jeg brugte lang tid på at popularisere det svære. Det udbredte viden om Traktatens indhold. Jeg forberedte også talerne med jokes og kvikke bemærkninger. De skabte stemning og sammenhold, men flyttede næppe stemmer. De var mobiliserende, men ikke overbevisende indlæg i dialog-møder mellem Ja og Nej, hvor folk i tvivl kunne vælge side ved at lytte til forskellige argumenter.

Vi var gode til at få kendte kunstnere til at optræde gratis for sagen. Niels Hausgaard havde f.eks. en morsom klumme på Notats bagside den 26. februar. Han holdt festtale i Egoistisk Folkeparti på Bjergsom Hotel om strategien for at få folk til at stemme Ja i Bjergsom.

Afslutningsdebat i TV

Afslutningsdebatten i TV blev domineret og vundet af Ja-siden. JA-siden havde seks politikere, mens Nej-siden kun rådede over fire. Statsminister Poul Schlüter, Konservative, udenrigsminister Uffe Ellemann-Jensen, Venstre, Flemming Kofod-Svendsen, Kristeligt Folkeparti, Pia Kjærsgaard, Fremskridtspartiet, Ole Maisted De Frie Demokrater og Erhard Jakobsen fra Centrum-Demokraterne udgjorde Ja-holdet.

Nej-siden var repræsenteret af Socialdemokratiets tidligere statsminister Anker Jørgensen, den radikale Niels Helveg Petersen, SF's Gert Petersen.

- Og Else Hammerich, Venstresocialisterne, sagde ordstyreren Ole Thisted flere gange, selv om han nok vidste, at Venstresocialisterne havde stillet deres plads i debatten til rådighed for Folkebevægelsen.

Ole Maisted var løsgænger i Folketinget og kunne komme med. Den største liste i Europa-Parlamentet kunne ikke få lov til at være med. Derfor stillede VS klogelig deres plads til rådighed for Folkebevægelsens bredere favnende Else Hammerich.

Uffe vandt lodtrækningen om at tale først. Han satte dagsordenen med et oratorisk blændende indlæg. Uffe ville ikke have debatten til at handle om Traktatens indhold, men om Danmarks medlemskab i EF og konsekvenserne ved at gå ud.

Uffes overbevisende Ja

Det var ganske vist ikke det, vi stemte om, men sådan fik Uffe det til at se ud. Her er hans stærke indledning, som jeg har skrevet af efter båndet, fuldstændig ordret:

- ”Det er EF-pakken, vi skal tage stilling til på torsdag. Men det spørgsmål, vi skal besvare, ja det drejer sig om mere end bare pakken, ja det drejer sig nemlig om Danmarks fortsatte deltagelse i det europæiske samarbejde.
- Se hvis det alene var et spørgsmål om kroner og ører, så tror jeg ikke, der var en eneste, der ville stemme nej til pakken på torsdag. For prisen for et nej er høj:
- Færre arbejdspladser, højere rente, så det bliver dyrere at bo, højere skatter, lavere realløn, at kronen bliver mindre værd, at størsteparten af vores landbrugsproduktion i løbet af nogle år vil være umulig at få solgt, og at to tredjedele af dansk fiskeri må ophøre i løbet af nogle år, altså kort sagt
- Et nej ville betyde, at vi ikke kan opretholde den velfærd, vi har i dag, så ud fra en ren økonomisk betragtning, ja da er der ingen der skal være i tvivl.
- Et nej til EF-pakken vil være begyndelsen på den glidetur, der fører Danmark ud af EF. Frivilligt eller tvungent, og at Danmark uden for EF vil være et Danmark på smalkost.

- Alligevel vil jeg ikke anbefale nogen at stemme Ja alene ud fra økonomiske overvejelser, vi skal ikke sælge os selv, det gjorde vi ikke i 1972, da vi kom ind i EF. Og det skal vi heller ikke i dag.
- Vi skal sige ja, fordi vi hører til i Europa, fordi vi har brug for Europa, og fordi Europa har brug for os”, manede Uffe og bad om ”et overbevisende ja”, der kunne give genlyd i Europa.

Gert Petersen fra SF viste en annonce fra 1972 om ”Tryghed i jobbet”, sammenholdt med arbejdsløsheden i EF og afviste ”skræmmekampagnen”. Han kom i infight med Erhard Jakobsen om de nye bestemmelser om skatteharmonisering og måtte læse op af traktaten for at tilbagevise Erhards angreb. Gert Petersen havde læst sin traktat:

- Miljøgarantien er ikke det papir værd, den er skrevet på.
- Pakken gavner de multinationale, men ikke de almindelige lønmodtagere.

Garanti for vetoret

Anker Jørgensen vendte sig mod de nye afstemningsregler, hvor man kan bestemme noget, der er mod Danmarks vilje. Vi risikerede, at vores miljø ville forringes.

- Vetoretten bliver svagere, den bliver faktisk gennemhullet, og vil efterhånden blive slidt op. Den var en afgørende forudsætning, da vi i 1972 stemte ja til et medlemskab i EF, sagde Anker og karakteriserede pakken som:
- ”Det første farlige skridt mod en politisk union af den type, hvor flere flertalsafgørelser vil blive truffet uden for Danmark, og uden om Danmark”.

Erhard Jakobsen angreb indledningsvist fem påstande, der er ”direkte forkerte” og talte om modstandernes ”løgnehistorier”. Om miljøet sagde han, at der kun vil komme en fælles undergrænse.

- Vi kan selv bestemme ”overgrænsen”, sagde Erhard om afstemningen, der ville have ”verdenshistorisk betydning”.

Niels Helveg gik ind for bestemmelserne om Det indre Marked, men sagde på partiets vegne nej til pakken i sin helhed, fordi den indeholdt traktatfæstelse af udenrigs- og sikkerhedspolitik. Han ville ikke være med til at udvikle ”store politiske overbygninger”.

Else Hammerich takkede VS for at give hende pladsen og erklærede fra starten, at det ikke drejede sig om at komme ud af EF. Afstemningen om ”Unionspakken” handlede ikke om medlemskab. Else afviste de ”tomme økonomiske trusler” ved at henvise til en annonce i dagens Politiken, hvor over 100 økonomer erklærede, at Pakken var et politisk, og ikke et økonomisk spørgsmål. Else viste også en annonce fra Folkebevægelsen med fire konkrete spørgsmål til statsminister Poul Schlüter, blandt andet om vetoretten.

Statsministerier Poul Schlüter fortalte, at Danmark havde haft fire afgørende krav:

- At vetoretten skal bestå, og det gør den.
- Det skal gøres muligt at føre selvstændig dansk miljøpolitik, vi kan stadig føre vores egen politik med skrappe standarder, hvis vi vil.
- Der må ikke ske suverænitetsafgivelse, det bliver der heller ikke tale om.
- Opgavefordelingen mellem EF’s organer skal være som hidtil.
- Alle disse fire krav er imødekommet totalt, konkluderede statsministeren og tilføjede:
- Et ja betyder et definitivt punktum for visse andres unionstanker, og det vil gælde i mange år frem.

Ikke første skridt mod Union

Uffe fik også ordet som den første taler i anden runde af partilederdebatte:

- Se, det der med at det er første skridt hen imod en politisk union, det er ikke rigtigt, og det har heller ikke været hensigten, sagde Uffe og gik i gang med at belære den tidligere statsminister Anker Jørgensen:
- Jeg vil gerne vise dig en teknisk handelshindring, så du kan forstå hvad vi arbejder med, forklarede den gamle TV-journalist.
- Hvert fjerde høreapparat i verden er dansk, jeg sidder her med to høreapparater, et lille smart til Tyskland, og et stort til England.
- I Frankrig har de målekontroller, som gør det dyrere at producere.
- Ideen er at fjerne sådanne tekniske handelshindringer, forklarede Uffe pædagogisk og viste alle seere det trossede i, at Oticon skulle producere forskellige høreapparater til forskellige markeder.

Det havde Uffe helt ret i. Modstanderne havde ikke formuleret et klart og positivt alternativ. Vi kunne fremstilles som dem, der var tilhængere af trossede tekniske handelshindringer, fordi vi ikke havde udvist rettidig omhu med et realistisk alternativ.

Vi burde også offentligt have godtaget flertalsafstemninger til fjernelse af tekniske handelshindringer, så uenigheden alene kom til at handle om en ordentlig sikring af miljø, arbejdsmiljø og forbrugerbeskyttelse. Der kunne vi have vundet og fået reelle garantier. Det lærte vi af, men da var afstemningen tabt.

- Vetoretten består fuldstændig uantastet som hidtil, forsikrede Schlüter og henviste til, at også fru Thatcher havde erklæret, at vetoretten var uberørt.

Unionen stendød på torsdag

Så fulgte den senere så herostratisk berømte sætning:

- ”Unionen er stendød, når vi stemmer Ja på torsdag”.

Den bemærkning vil overleve Schlüter. Uffe forsikrede, at Anker ikke havde belæg for at påstå, at vetoretten ville blive gennemhullet.

- ”Den er der intet belæg for at komme med, Anker. Vi har overhovedet ikke diskuteret nogen begrænsninger af vetoretten. Den består uændret”, forsikrede Uffe.
- ”Vi giver ikke nogen som helst indflydelse væk fra det danske folketing. Intet overhovedet”, sagde han videre om den traktat, der sigtede mod, at de nationale parlamenter – på godt og ondt - kunne stemmes ned med en flertalsbeslutning i Ministerrådet.
- ”Vetoretten består fuldstændig uændret, og vi afgiver ikke en tøddel ny suverænitet”, konkluderede Uffe sin infight med Anker Jørgensen.

Vetoretten fortsætter uændret

Statsministeren fulgte op:

- ”Vetoretten er der, og den bliver der, som LO, som Auken, som Thatcher, som Tindemans og som altså også jeg i aften kan forsikre om”.

Schlüter forsikrede også, at vi ville bruge veto retten i fremtiden. Anker fik mere end ret i sin påstand, men stats- og udenrigsministeren virkede mest overbevisende i TV-debatten.

- ”Kan regeringen skaffe en skriftlig garanti på, at veto retten vil blive fuldt respekteret, også på de områder, hvor man nu ændrer Romtraktaten og går fra enstemmighed til kvalificeret flertal”, borede Else Hammerich trods ministrenes forsikringer.

Uffe bad om en kort bemærkning og forsikrede atter engang, at man kunne nedlægge veto efter Luxembourg-forliget på de områder, hvor man nu gik over til at stemme.

- ”Hvis et enkelt land føler, at vitale spørgsmål bliver berørt, så kan man bruge en veto der. Og det kan man uændret gøre”, sagde Uffe og forsikrede, at den kunne bruges så længe blot et enkelt land ville bruge den.

Schlüter kom på banen igen:

- ”Alle er enige om, at veto retten i fremtiden skal bestå lige som hidtil. Veto retten er stadig en realitet, men den har sin rod i en regeringsaftale, og det er baggrunden for, at den ikke findes i en eller anden detailbestemmelse i traktaten. Og personligt synes jeg, det er langt bedre, at det er regeringerne, som sådanne, der har specielt forpligtet sig på dette, det vigtigste af alle områder, veto retten”, sagde statsministeren.

Så kunne veto retten vist ikke garanteres stærkere. Else Hammerich kommenterede bagefter den afsluttende TV-debat:

- ”Hele kampagnen har været kort og beskidt”, sagde Folkebevægelsens leder. Hun kunne endnu ikke dokumentere, at veto retten *var* opgivet, og at Ministerrådet allerede var begyndt at stemme om lovene med flertalsafgørelser efter den *kommende* ændring af Ministerrådets forretningsorden, som der var enighed om allerede under topmødet i Milano.

Børsen stemmer

Truslen om udmeldelse gav kursskred på Børsen. Det understregede alvoren og kunne gøre vælgerne tilpas nervøse:

- ”Børs-panik giver højere husleje”, Jyllands-Posten 16. januar.
- ”Da Børsen gik grassat”, Berlingske Tidende 18. januar.
- ”Meningsmåling fik kurserne op”, Jyllands-Posten 18. januar.
- ”EF-uenigheden gav Børsen en sort dag”, skrev Politiken 14. januar.
- ”Frygt for et EF-valg gav store kursskred”, Børsen 14. januar.

Flertallet imod EF-medlemskabet i meningsmålingerne var teoretisk og kunne ikke holde til presens rystetur. Vælgerne blev skræmt ved udsigten til måske at miste deres eget job ved udtræden af EF. På en enkelt dag den 11. januar 1986 bragte f.eks. Jyllands-Posten disse overskrifter:

- ”Nej til EF-pakken vil kvæle opsvinget”, sagde Steffen Møller.
- ”EF-fordele har givet milliarder til Danmark”.
- ”Landbrugsrådet: Skæbnetime for dansk landbrug”.
- ”Dansk fiskeri vil kollapse udenfor EF”.

Sådan skabtes stemningen. Alle aviser skrev om de økonomiske fordele ved at stemme Ja og ulemperne ved et Nej:

- ”Landbruget og Jernet venter økonomisk ruin”, skrev Børsen 22. januar.
- ”Embedsmandsberegning: Lav vækst i 10 år ved udmeldelse af EF”, skrev Weekendavisen 7. februar.
- ”Udtræden af EF lige så dyr som to oliekriser”, Kristeligt Dagblad 8. februar.
- ”10 år med krise og ledighed hvis Danmark glider fra EF”, Jyllands-Posten 8. februar.

Flere og flere milliarder

Der kom flere og flere milliarder på spil, efterhånden som vi nærmede os afgørelsens time:

- ”S-nej til EF-pakken koster 2-3 mia. kr.”, skrev Børsen 15. januar.
- ”3-4 mia. kr. er det direkte tab hvis Danmark siger nej til EF-pakken”, skrev Berlingske Tidende 17. januar.
- ”Ja til EF-pakken en gevinst på 30 mia. kr.”, lovede Henning Christophersen i Jyllands-Posten den 1. februar.
- ”Pakke-ja giver ekstra vækst på 35 mia. kr.”, skrev EF-Avisen 18. februar.

Det er ikke godt at vide, hvor vi ville være havnet med milliarderne, hvis valgkampen havde været længere. Der kom også fyringer i luften med en halvering af beskæftigelsen på slagterier, mejerier osv.:

- ”EF-nej vil koste landbruget 15 milliarder – 80.000 jobs i forbindelse med landbruget vil forsvinde ved et nej, mener Landbrugsrådet”, skrev Kristeligt Dagblad den 26. februar.
- ”Slagterierne: 50 pct. af sektoren lukkes ved nej til EF”, skrev Berlingske Tidende 30. januar.
- ”Dansk mælkeproduktion halveres ved nej til EF”, skrev Børsen 16. januar.
- ”Et nej til EF-pakken koster 60.000 jobbet”, hed en overskrift i Jyllands-Posten den 12. februar.

Unionspakken fandtes ikke mere i medierne. Nu skulle vi i stedet stemme om EF-medlemskabet, selv om ikke engang Folkebevægelsen mod EF foreslog udmeldelse ved denne afstemning.

Et Nej ville koste rigtig mange penge for hver familie, og måske jobbet og lønnen, var temaet. Den 17. januar 1986 havde Notat interviews med bl.a. to tidligere overvismænd, økonomiprofessorerne Hans Zeuthen og Anders Ølgaard. De sagde begge, at det var ”usagligt at true med økonomisk ruin”.

- ”Jeg tror ikke det vil få nogen betydning for vores samhandel med EF-landene”, sagde Anders Ølgaard.

Han var søn af en radikal sparekassedirektør i min hjemby Aabenraa. Jeg mødte ham i den radikale vælgerforening. Hans søn argumenterede for et Ja i 1972, sammen med de fleste andre økonomer. Økonomerne troede ikke på EF-udmeldelse og økonomiske konsekvenser af et Nej ved folkeafstemningen i 1986, men det gjorde regeringen - og medierne.

Kunstner-stemmer

Dygtige kunstnere optrådte gratis på et folkemøde med over 1000 deltagere i Odd Fellow-palæet, men mod det økonomiske pres, hjalp det ikke nok.

Det var et flot møde, rigtigt sammensat med alle grene af Unionskritikerne blandt talerne.

Men Anker Jørgensen og Niels Helveg Petersen var der ikke. Enheden var ikke fuldkommen.

Der var heller ingen af dem, som ejede virksomhederne, og ansatte og fyrede folk. De sendte i stedet breve til de ansatte:

- ”Nej til EF-pakken betyder fyringer – Brev fra fabrik til de ansatte”, kunne man f.eks. læse i Politiken 9. februar.

Folketinget havde syv timers debat om Unionspakken. Den kom i mindretal, da Radikale og Socialdemokrater sagde fra. Jyllands-Posten havde varmet op med en frisk meningsmåling fra Observa. Den viste flertal på 48 % for pakken og kun 38 % imod.

Spørgsmålets formulering blev ikke offentliggjort i avisen. Ivar Nørgaard anså spørgsmålet for at være så ledende, at han kaldte undersøgelsen for ”rent fup”. Unionen var forsvundet til fordel for en lille EF-pakke til sikring af fortsat EF-medlemskab. Ja-flertallet i målingen havde en selvforstærkende virkning. Ja-siden lignede allerede da en vinder, selv om Folketingets flertal havde sagt Nej tak.

Nyrup stemte Ja

LO's daværende cheføkonom, Poul Nyrup Rasmussen, brød partilinen og stemte Ja. Han havde også stemt Ja i 1972 – mod alle vennerne i Frit Forum. Situationen var kompleks. Der var flertal for pakken i Folketinget, hvis man havde stemt om hver del for sig. Der var flertal imod den samlede pakke.

Schlüter havde effektivt fået skiftet temaet fra at handle om Unionspakken til medlemskabet i EF. Vi skulle ikke længere tage stilling til den nye traktat, men til den gamle, som det store flertal havde accepteret i 1972. Nu skulle vælgerne blot spørges, om de ville miste velfærd og jobs ved at forlade EF.

56 procent for Ja

Danskerne skulle stemme den 27. februar 1986. Da havde medierne stadig ikke kaldt pakken for det, den var, en unionstraktat. I TV præsenterede Ole Thisted den som ”den såkaldte EF-pakke”, selv om hovedindholdet var en ændring af en række beslutninger fra enstemmighed til forbundsstatens flertalsafgørelser. Kampen om sproget blev vundet af regeringen ved direkte benægtelser af Unionsindholdet:

- ”Ingen union i min tid”, proklamerede statsminister Poul Schlüter på Berlingske Tidendes forside den 24. februar 1986.

Efter en hurtig valgkamp stemte 56,2 % Ja til den stendøde union. Kun 43,8 % stemte imod. 74,8 % af vælgerne deltog i afstemningen.

”Nu er Danmarks medlemskab af EF bekræftet af befolkningen, Folkebevægelsen mod EF har ingen eksistensberettigelse længere”, kommenterede Uffe Ellemann-Jensen, da Ja’et var i hus.

- ”Regeringen fik lidt varmt tis i bukserne på en kold vinterdag, men hvad gavner det, når det snart bliver forår?”, svarede jeg optimistisk i Notats leder efter afstemningen.

Både Else Hammerich og jeg selv fremhævede de nye alliancer, der var skabt gennem debatten. Kunne de holde, og ville vi selv holde fast i dem eller vende tilbage til: ud af EF?

Læren af Ja'et

Folkeafstemningen om EF-pakken i 1986 lærte mig endegyldigt, at vi formentlig aldrig ville komme ud af EF gennem en ny folkeafstemning. Uffe havde ret, vores eksistensberettigelse var fjernet. Det var sket gennem u-ret. Derfor kunne vi ikke give ham ret.

Berlingske Tidende havde 9. februar 1986 offentliggjort et skræk-notat fra regeringen om "Danmark med en alternativ tilknytning til EF". Notatet var udarbejdet af en arbejdsgruppe med embedsmænd fra flere ministerier i januar og blev bevidst lækket. Det skulle medvirke til at få vælgerne til at tro, at folkeafstemningen handlede om selve Danmarks EF-medlemskab. Denne aktion lykkedes til fulde, og danskerne ville ikke ud af EF.

"Landet sagde ja byerne sagde nej", hed Notats analyse af afstemningen i de forskellige dele af landet.

Og så blev Olof Palme myrdet og mindet i Nordisk Råd. Det gav os noget andet at tænke på. Den 14. marts 1986 standsede udgivelsen af Notat som dagblad. Vi var ikke nået op på de 20.000 faste abonnenter, der kunne få det til at hænge sammen. Vi gik tilbage til at udkomme som ugeblad hver fredag. Dagbladet havde været en stor succes i valgkampen, men EF-stoffet kunne ikke bære en kioskasker på forsiden hver dag.

Hang med næbbet

Hvordan skulle vi kunne vinde en afstemning om udtræden af EF, når vi lige havde tabt en folkeafstemning om mere EF? spurgte jeg mig selv, og anede godt svaret. Jeg opgav vel ikke straks drømmen om at komme "hjem til Norden", men indså gradvist, at vi måtte arbejde meget bredere end hidtil. Vi måtte om end ikke opgive, så dog parkere vores krav om udmeldelse til meget bedre tider. En epoke var slut. Flertallet blandt vælgerne havde accepteret det EF, vi ville ud af. Nu hang vi med næbbet. Nedad.

Uffe havde fremstillet EF-pakken som en række snusfornuftige praktiske foranstaltninger. Han havde benægtet kernen med overgang til flertalsafgørelser. Han havde agiteret dygtigt og kunne ikke få armene ned. Hans blå-gule stjernesokker blev derfor mere synlige. Han ville den Union, som 80 % af danskerne dengang var imod.

Kapitel 15

”LYVER OG STJÆLER”

Med Fællesakten/EF-pakken fik EF-samarbejdet en ny motor. Tyve års vetoret og langvarige forhandlinger blev afløst af mere effektive flertalsbeslutninger. Den nye Traktat gav mange flere muligheder for flertalsbeslutninger. En samtidig ændring af Ministerrådets forretningsorden førte til, at landene også kunne komme til at stemme i praksis, som vi har set. Dette dobbelte angreb på vetoretten førte til mit livs politiske slagsmål med den danske udenrigsminister Uffe Ellemann-Jensen.

Jeg kom desværre først under vejrs med de stærkt fortrolige forhandlinger, efter at udenrigsministrene og deres embedsmænd var blevet enige om overgang til automatiske afstemninger i Ministerrådet. Man skulle parkere Luxembourgforligets vetoret og i stedet stemme efter reglerne om flertalsafstemninger i traktaten. En EF-ambassadør var så venlig at bruge et par timer på at briefe mig grundigt en fredag eftermiddag. Vores samtale sluttede med, at han udleverede nogle fortrolige forhandlingsdokumenter til mig.

Jeg troede dårligt mine egne øjne. Han havde givet mig en bombe i hænderne. Jeg nærlæste papirerne i taxaen på vejen fra ambassaden til Zaventem lufthavnen i Bruxelles.

En usædvanlig tale

Jeg forberedte sagen i flyveren hjem. Dagen efter fyrede jeg historien af. Det skete på Folkebevægelsens landsmøde i Holbæk den 28. september 1985. Der var forskellige pressefolk til stede. Jeg kunne ikke få en bedre rampe til at sprænge den historiske bombe. Her er nogle uddrag fra min tale:

- ”Fra det jeg vil kalde en særdeles velunderrettet kilde hørte jeg i går, at Danmark, at Kongeriget Danmark under drøftelser i EF har fremlagt et officielt forslag om, at man uanset forskellige holdninger til Luxembourg-forligets vetoret, skulle anvende en ny procedure, som kan sikre flertalsafstemninger i praksis.
- Ifølge det officielle danske forslag skal lovforslag i EF’s Ministerråd fremover sættes til afstemning, når det land som har formandskabet eller et flertal af medlemslandene anmoder om det”, sagde jeg ordret.

Jeg forklarede også rækkevidden af forslaget:

- ”Flertalsafgørelser skal gøres til hovedreglen. Veto skal være undtagelsen, der bekræfter reglen om, at flertallet skal bestemme.
- Det var sådan, man skabte Amerikas Forenede Stater. Fra en situation, hvor de enkelte stater var selvstændige, gik man over til at træffe beslutninger med et flertal af staternes stemmer”, sagde jeg og kaldte flertalsafstemninger for ”grundprincippet for en forbundsstat”.
- ”Det gamle princip om, at danske love skal vedtages af et flertal i Folketinget og underskrives af Dronningen, vil udenrigsministeren have lavet om til, at danske love også skal kunne vedtages af et flertal blandt EF’s medlemslande og underskrives af EF’s skiftende præsidenter.
- Efter det danske forslag kommer flertalsafstemningen i Ministerrådet helt automatisk, hvis blot det land som har formandskabet eller et simpelt flertal af medlemslande anmoder om det”, sagde jeg.

Der var også et forslag fra Storbritannien om, at nedlæggelse af veto ikke længere skulle kunne foretages på fagministrenes råd, men alene på topmøder. Jeg fremsatte selv et tilsvarende forslag i forfatningskonventet i 2002. Men det ville føderalisterne heller ikke nøjes med i 1985. De ville helt af med veto retten, og første skridt skulle være mest mulig automatisk afstemning i Ministerrådet.

Love kunne dermed vedtages, selv om Danmark eller et andet land ville stemme imod, lød forslaget. Den foreslåede ændring kunne revolutionere EF-samarbejdet. Hvert ord, jeg sagde, var fuldstændig sandt. Alligevel fik jeg ørerne i maskinen.

Bonde lyver

Udenrigsminister Uffe Ellemann-Jensen afviste ”skarpt, at han skulle have fremlagt forslag om, at flertalsafstemninger i EF bliver hovedreglen og at det bliver en undtagelse at nedlægge veto”, skrev Ritzau, her citeret fra Information den 30. september 1985. Udenrigsministeren benægtede simpelt hen, at han overhovedet havde fremsat et forslag!

- ”Hvad skal jeg fremlægge, når der ikke foreligger forslag. Det er taktikken, at Folkebevægelsen slynger forkerte påstande ud, og jeg kan kun gøre opmærksom på, at sådan sker det”, sagde Uffe til Berlingske Tidende den 30. september 1985.
- ”Folkebevægelsen mod EF farer med løgn – Udenrigsministeren afviser skarpt påstand om, at han skulle have fremlagt forslag om afskaffelse af veto-retten”, hed det i en firespaltet overskrift i Uffes partiavis Vestkysten den 30. september 1985.
- ”Udenrigsministeren: EF-modstander skal æde sine løgne”, hed det samme dag i Morsø Folkeblad.
- ”Beskyldninger om løgn i bitter dansk EF-strid”, skrev Jyllands Posten over tre spalter.
- ”Ellemann-Jensen: EF-modstander lyver”, skrev Berlingske Tidende på forsiden.
- ”Folkebevægelsen må berigtige sin ”løgn” om vetoet”, hed det i Holbæk Amts Venstreblad.
- ”EF-unionen fører til beskyldning for løgn”, hed Politikens overskrift, ligeledes 30. september 1985.
- ”Det er den sædvanlige praksis fra Jens-Peter Bondes side. Manden farer med løgn. Det er efterhånden trivielt, at jeg skal argumentere mod den slags påstande, der hviler på et løst grundlag”, citerede Politiken Uffe Ellemann-Jensen for at sige.

Havde referatet

Jeg havde referatet i mine hænder. I et Notat fra formandskabet til Rådet dateret 18. juli 1985 stod der: ”Tekst foreslået af den danske og græske delegation”. ”Textvorschlag der dänischen Delegation”, hed det i den tyske udgave. ”Texte proposé par les délégations danoise et grecque”, på fransk.

Det danske forslag var *ikke* et forslag om at afskaffe Luxembourg-forliget. Man foreslog, at landene uanset forskellige holdninger til Luxembourg-forliget skulle gå over til at stemme i praksis, når det blev ønsket af formanden eller et flertal af landene.

Det danske forslag var dermed en mildere udgave af et andet forslag, der blev præsenteret af det italienske formandskab op til topmødet i Milano. Der havde Danmark også fremlagt forslaget, erfarede jeg senere.

Alle for automatisk afstemning

Samtlige medlemslande støttede, at der uanset forskellige holdninger til Luxembourg-forliget skulle stemmes automatisk i Ministerrådet. Men det fortalte regeringen ikke til hverken Folketinget eller offentligheden.

Danmark fremsendte så et forslag om automatiske afstemninger på foranledning af formanden eller et flertal af landene. I den danske tekst blev Kommissionen holdt udenfor. Forslaget repræsenterede et radikalt brud med tretten års dansk EF-politik, hvor vetoretten havde været et mantra.

Medierne tog derfor Uffes dementi for gode varer. Efter Uffes benægtelse rekvirerede jeg det refererede danske forslag og fik det sendt på en fax fra Bruxelles. En venlig sjæl har åbenbart ikke kunnet lide, at jeg skulle stå som løgner, når han eller hun havde det ”ikke-eksisterende forslag”. Han/hun gav det til min tilkommende kone og bad hende faxe det til mig. Forslaget var sendt fra den danske repræsentation til Ministerrådets sekretariat i Bruxelles.

- ”Vi har det hemmelige danske forslag”, skrev Folkebevægelsen i overskriften til en pressemeddelelse 30. september 1985.

Ikke forslag, men ændringsforslag

Vi opfordrede udenrigsministeren til at fremlægge samtlige forslag. Ellers ville vi selv fremlægge det danske forslag.⁷⁰ Den 1. oktober 1985 udsendte vi en ny pressemeddelelse under overskriften:

- ”Ikke forslag, men ændringsforslag”
- ”Men hvad enten man kalder teksten for et forslag, et ændringsforslag eller en tilkendegivelse, er realiteten, at alle medlemslande nu er enige om, at EF-love fremover skal sættes til afstemning, når det ønskes af formanden eller et flertal af medlemslandene. Denne afstemning skal finde sted inden 30 dage”, skrev vi meget præcist.⁷¹

Det hjalp mig ikke spor, for næsten alle medier havde taget Uffes vredesudbrud som sandheden i den sag. Uffe gjorde det meget troværdigt ved at forlange en undskyldning fra mig. Det var troværdigt, ja, men ikke pålideligt.

- ”Udenrigsministeren kalder påstanden for usand fra ende til anden og kræver dementi”, skrev f.eks. Kalundborg Folkeblad den 30. september.

Ikke dansk ide

Det var ret indlysende, at det ikke var Danmark, som havde presset på for at begrænse anvendelsen af vetoretten. Danmark var hårdt presset. Briterne *havde* bøjet sig, ved jeg nu temmelig præcist fra gravning i arkiverne i København, Bruxelles, Dublin og London. I Dooge-komiteen var Danmark under voldsomt pres for helt at afskaffe Luxembourg-forliget. Danmark fremsatte så et *forslag* om at begrænse anvendelsen af vetoretten i stedet. Det var ikke et ændringsforslag, men et forsøg på at afværge afskaffelsen af vetoretten.

Som led i de senere forhandlinger fremsatte Danmark så et mindre vidtgående skriftligt ændringsforslag. Jeg havde dette ændringsforslag, selv om Uffe benægtede dets eksistens og ikke havde informeret om sagen i Folketinget. Men jeg vidste ikke dengang, at Danmark allerede i Dooge-komiteen havde foreslået automatisk afstemning. Forslaget var udtænkt af den senere departementschef Claus Grube og var temmelig genialt, fordi man kunne forlade Luxembourgforligets vetoet uden at afskaffe det formelt, blot ved at lade være med at bruge det.

Jeg mødte op i Folketingets markedsudvalg den 4. oktober 1985 og undskyldte, at jeg havde kaldt den danske regerings ændringsforslag for et forslag. Så fastholdt jeg ellers hvert ord fra min tale på landsmødet i Holbæk.

⁷⁰ Pressemeddelelse fra Folkebevægelsen mod EF, 30. september 1985

⁷¹ Pressemeddelelse, Folkebevægelsen mod EF, 1. oktober 1985. Der blev også udsendt pressemeddelelser den 4. og 7. oktober

- ”EF-modstandere siger undskyld – Erkender fejltagelse over for Ellemann”, hed det nu i Fyens Stiftstidende 5. oktober 1985.
- ”Uffe Ellemann-Jensen sagde før mødet, at folkebevægelsens beskyldninger er led i en obstruktion, ”en teknik der læres på partiskolen i Moskva””, citeredes han for at sige i det største blad på Fyn, selv om jeg aldrig var blevet skolet i Moskva.

I det meste af pressen blev det til, at jeg sagde undskyld til Uffe.

- ”EF-modstander på tilbagetog i sag om veto-ret”, hed det i Jyllands Posten den 3. oktober 1985.

Bonde stjæler

Her uddybede udenrigsministeren med en ny påstand om, at jeg havde stjålet det først ikke-eksisterende dokument.

- ”Jeg er tilbøjelig til at tro, at nogen i første omgang har vildledt ham, så han nu desperat skal prøve at redde sig. Men det er en risiko man løber, når man går og stjæler papirer uden at kende forudsætningerne, siger Ellemann-Jensen”.

Jeg var både løgner og tyveknægt, selv om jeg havde fået dokumentet fuldt lovligt, og i øvrigt uden klausul om at holde det fortroligt.

- ”BONDE STJÆLER”, blev det til i Ekstra Bladets overskrift til Uffes nye injurie den 2. oktober 1985.

Ritzaus version

Dengang var det svært for mig at bevise, hvem af os der havde ret. Mogens Bryde fra Ritzaus Bureau i Bruxelles sagde dog ifølge Ekstra Bladet 2. oktober 1985:

- ”Ritzaus Bureaus mangeårige korrespondent i Bruxelles, Mogens Bryde, var i aftes ikke i tvivl om, at Danmark og Grækenland står som forslagsstillere til hele det afgørende afsnit i referatet. Han skriver nemlig:
- Under drøftelserne har Danmark sammen med Grækenland foreslået en tekst, som siger, at Rådet skridter til afstemning enten på formandens initiativ eller på anmodning fra et flertal af sine medlemmer”.

Præcist som jeg sagde på landsmødet. Danmarks dengang mest erfarne EF-korrespondent, Mogens Bryde, brugte udtrykket ”foreslog”. Det måtte jeg ikke, jeg stjal og løj. Det gjorde Ritzau ikke.

Benægter i Folketinget

Den 15. januar 1986 besvarede statsminister Poul Schlüter et spørgsmål i Folketinget fra Keld Albrechtsen om forhandlingerne om Ministerrådets forretningsorden. Schlüter svarede, at en ændring af forretningsordenen ikke længere var aktuel. Forhandlingerne var overhalet af regeringskonferencen:

- ”Det er rigtigt, at det i en meget tidlig fase, nemlig på Milano topmødet, blev drøftet, om man skulle ændre den almindelige forretningsorden i den forstand, at man overvejede at gå over til flertalsafstemninger på de meget almindelige temaer, men det blev forladt”.
- ”Det andet er ikke længere aktuelt, og det bør det heller ikke være i hr. Albrechtsens fantasi”, sluttede Schlüter.

På det tidspunkt *var* der etableret enighed mellem landene om en ny forretningsorden. Det var alene Kommissionens rolle, som stadig var til diskussion. Statsministeren udtalte sig således mod den viden, der var til stede i ministeriet, lige som i Tamil-sagen, der fik statsministeren til at trække sig.

Fra ikke-eksisterende til vedtaget

Svend Auken var ikke så bekymret for forslaget. Halvandet år efter, den 20. juli 1987, vedtog Ministerrådet den vigtige ændring, som vi havde afsløret i september 1985. Nu med den yderligere og betydningsfulde skærpelse, at også Kommissionen kan forlange afstemning i Ministerrådet, med den britiske tilføjelse om, at anmodningen skulle støttes af et simpelt flertal af lande!

Det var så uheldigt for Uffe, at han selv havde overtaget formandsposten i Ministerrådet den 1. juli 1987. Han blev dermed den ministerrådsformand, der skulle skrive under på Ministerrådets nye forretningsorden! Den vedtagne tekst indeholdt det "ikke-eksisterende" forslag, som jeg ifølge Uffe havde både "stjålet" og "løjet" om.

Det skrev pressen bare ikke noget om, da den nye regel blev vedtaget, bortset fra en lille enspaltet notits i Berlingske Tidende. Jeg står stadig som en løgner og tyveknægt i sagen om vetorettens begrænsning. Jeg blev brændemærket som løgner af landets udenrigsminister. Han forlangte en undskyldning af mig, men gav ikke nogen selv, da han satte sit navn under det, han havde benægtet og kaldt for løgn.

Vær præcis

Jeg lærte, at man som modstander skal være meget præcis, når man er oppe imod EF-politikernes fælleskommando og en presse, der ikke dengang efterprøvede magtens udsagn. Jeg blev meget klogere. Man skal ikke kalde et ændringsforslag for et forslag, selv om det nationale pressebureau og Udenrigsministeriet selv brugte udtrykket i formen "foreslår", og selv om det tyske referat direkte taler om et dansk tekstforslag. I dag ved jeg tilmed, at det også oprindeligt var et skriftligt dansk forslag fremført af Otto Møller i Dooge-komiteen.

De fleste medier slugte råt ministerens forsikring om, at Danmark slet ikke havde fremført noget forslag, selv om jeg fysisk kunne fremvise det tolinjede danske ændringsforslag om automatisk afstemning, hvis formanden eller et flertal anmodede om det. Ministerens forargede ansigtsudtryk med benægtelsen var så overbevisende, at også mit eget bagland troede, jeg var gal på den.

TV, radio og den samlede presse bortset fra Ritzau kunne ikke tage fejl. Det kunne ikke passe, at regeringen var parat til at sælge ud af veto retten, som netop var blevet cementeret i Folketingets vedtagelser.

Bonde underdrev

Skepsissen hos mine egne førte til, at jeg mødte op i markedsudvalget og sagde "undskyld". Jeg kunne have ret tusind gange, men jeg ville aldrig få ret, måtte jeg bittært erkende. Der var absolut intet at undskylde, tværtimod. Et ændringsforslag er også et forslag. Det danske forslag hed ikke "ændringsforslag" i overskriften. Min formulering på landsmødet var uhyre forsigtig. Jeg sagde *ikke*, at Danmark ville afskaffe veto retten, som Uffe nogle steder citerede mig for.

Jeg *underdrev*, da jeg sagde, han ville gøre afstemning til hovedregel og veto til undtagelsen. Jeg brugte omhyggeligt udtrykket "svække" og sagde, at Danmark foreslog en begrænsning af anvendelsen af veto retten, selv om landene kunne have forskellige syn på Luxembourg-forligets veto ret.

Det var udenrigsministeren, som burde have dokumenteret min påståede løgn og tyveri efter

de alvorlige beskyldninger. Jeg har naturligvis aldrig stjålet dokumenter og har da heller aldrig fået en politianmeldelse for tyveri.

Udenrigsministeren forsøgte senere at forklare, ”at det omdiskuterede papir ikke var et forslag, men et forhandlingsreferat udarbejdet af ministerrådets folk, som ikke lægges til godkendelse”. Ja, og referatet omtalte danske tekstforslag. Jeg havde tilmed Notatet i forskellige udgaver. Samt det danske forslag, der var indleveret af Danmark.

Kommentar fra Udenrigsministeriet

Den 2. oktober 1985 afleverede Udenrigsministeriet en ”Kommentar til formandskabets dokument 8317/85 af 18. juli 1985” til Folketingets markedsudvalg. Ministeriet hævdede her:

- ”At det, der er foreslået af Danmark (plus Grækenland), er en præcisering af Luxembourg-forliget. Det fremgår af den skarpe parentes i første linje i punkt a. Det er tilsyneladende det, som Folkebevægelsen har misforstået. Det, som Danmark står noteret for i dokumentet, er en præcisering af Luxembourg-forliget og ikke et forslag om afstemninger”.

Nu brugte ministeriet selv udtrykket, at Danmark havde ”foreslået”, mens udenrigsministeren først havde beskyldt mig for at lyve om et dansk forslag. Folkebevægelsen fik to jurister, professor Ole Krarup og advokat Steen Clausen, til at skrive et responsum. Vi afleverede det under et foretræde for markedsudvalget den 4. oktober 1985.

Det var egentlig overflødigt, da Udenrigsministeriet i notatet af 2. oktober 1985 efter en stribe tilsyneladende benægtelser i tredjesidste afsnit på side 2 erkendte, at Danmark og Grækenland altså havde ”foreslået” det, de nu kaldte for en ”præcisering af Luxembourg-forliget”.

- ”At en mere lempelig adgang til afstemninger, samtidig med at Luxembourg-forliget fastholdes, i øvrigt er i fuld overensstemmelse med den holdning, der har udkrystalliseret sig gennem drøftelser i Folketingets markedsudvalg. Regeringen har således ikke deltaget i drøftelse om spørgsmål, der ligger uden for rammerne af Danmarks fastlagte holdning til EF og EF’s institutioner”, tilføjede ministeriet så.

Med denne formulering indrømmede ministeriet dermed indirekte, at forslaget handlede om lettere adgang til at stemme, men man vedkendte sig ikke direkte, at Danmark havde fremsat et forslag.

Undskyld vi har gjort jer til hælere

I mit indlæg i Folketingets markedsudvalg indledte jeg:

- ”Tak, fordi I osse vil høre på en, der stjæler.
- Og undskyld, vi har gjort jer til hælere.
- For de dokumenter, vi får udleveret i EF-systemet, plejer vi jo at aflevere her i Folketinget”.
- Jeg vil gerne undskylde, at jeg har kaldt et ændringsforslag for et forslag. Fremover skal jeg gerne bruge diplomaternes betegnelse: En tilkendegivelse af en dansk forhandlingsposition.
- Jeg giver gerne 100 undskyldninger til udenrigsministeren, hvis det nu viser sig, at de danske forhandlere har modsat sig den foreslåede ændring for Ministerrådets forretningsorden”, sagde jeg.

Men det havde Danmark naturligvis ikke. Mens Uffe benægtede sine veto-sysler, *havde* Danmark for længst givet tilslutning til forslag om automatisk afstemning. Det *ved* jeg nu, efter grundig gravning i Unionens arkiver og udførlige samtaler med vigtige forhandlere. Det var endda Danmark

selv, som først rejste forslaget om automatiske afstemninger i Ministerrådet. Det skete allerede under de forberedende drøftelser i Dooge-gruppen. Det danske medlem og direktør i Udenrigsministeriet Otto Møller forsøgte at komme veto-modstanderne i møde med flere flertalsafstemninger, men uden formel afskaffelse af Luxembourg-forligets vetoet.

Danmark har ikke siden nedlagt veto efter Luxembourg-forliget mod noget som helst fra EF eller EU. Statsminister Poul Schlüter stillede ellers nye danske vetoer i udsigt under Folketingets debat om Fællesakten.

Større åbenhed som gevinst

En god ting kom der dog ud af balladen:

- ”Endelig kan vi få de nødvendige papirer fra unions-forhandlingerne i EF”, kommenterede SF’s Lilly Gyldenkilde efter mødet i Folketingets markedsudvalg, ifølge Ekstra Bladet.

Uffe Ellemann-Jensen lovede Folketinget,

- ”at i fremtiden vil udvalget få ’alle papirer’.
- Jeg ønsker ikke, der bliver skabt myter på grund af hemmelige papirer”, sagde han.

Det var nu ikke et løfte, han holdt. Men Uffe var også i en meget vanskelig situation med en to-frontskrig, som han kaldte det. I Ministerrådet måtte han uundgåeligt deltage i de drøftelser, de andre lande ønskede. Hjemme i Folketinget kunne han ikke få opbakning til noget som helst nyt, fordi Radikale og Socialdemokrater ikke gav ham den mindste bevægelsesfrihed.

Uffe følte vel selv, ikke at han var nødt til at økonomisere med sandheden, fordi Radikale og Socialdemokraterne var helt urealistiske og formentlig selv ville have accepteret forslaget til nye afstemningsregler, hvis de havde haft regeringsmagten. Det var lettere at skælde ud på mig end tvinge De Radikale og Socialdemokraterne til truget. Jeg forstår til fulde hans umulige klemme.

I EF-kredsen pressede føderalisterne på for, at også Kommissionen skulle have lov til at kræve afstemning om lovforslag efter Traktaternes spilleregler. Ved at stille forslag om, at det skulle være rådsformanden eller et flertal af medlemslande, som skulle kunne kræve afstemning, håbede han at undgå det, der var værre.

- ”langt de fleste delegationer vil kunne acceptere en ordning, hvorefter der skrides til afstemning på initiativ af enten formanden, et flertal af delegationerne eller af kommissionen. To delegationer (den danske og den græske) er af principielle grunde imod, at kommissionen skal have mulighed for at anmode om en afstemning, da de mener, at rådets medlemmer fortsat bør være eneansvarlige for den interne tilrettelæggelse og for afvikling af arbejdet”, hed det i Informations sobre artikel om ”Slagsmål om EF-vetoet” den 1. oktober 1985.

Den ny forretningsorden

Den 15. oktober 1987 offentliggjorde Rådet den nye forretningsorden i EF-Tidende:

- ”1. Rådet foretager afstemning på initiativ af dets formand. Formanden skal endvidere indlede afstemningsprocedure på initiativ af et medlem af Rådet eller af Kommissionen, såfremt et flertal af Rådets medlemmer udtaler sig herfor.”

Det endelige resultat fastholdt ikke Luxembourg-forliget på nogen måde, men afskaffede det heller ikke eksplicit. Den overstatslige Kommission og samtlige medlemslande fik ret til at begære afstemninger i Ministerrådet med støtte fra et almindeligt flertal af landene.

Den ny forretningsorden åbnede for en revolution i EF-samarbejdet. Landene gik fra enstemmighed til flertalsafgørelser. I praksis. Kommissionen behøvede slet ikke anmode om afstemninger. De kunne nu nøjes med at forhandle med rådsformanden og i fællesskab beslutte, hvornår en sag var parat til afstemning. De vidste fra møderne i arbejdsgrupper og Coreper, hvordan de forskellige lande ville stemme.

Formanden behøvede derfor ikke afholde afstemning i Rådet. Han kunne nøjes med at konstatere, at der var det fornødne flertal. Når ingen protesterede, var forslagene så vedtaget.

- Vi har faktisk kun anmodet om afstemninger i fem tilfælde, fortalte Paolo Ponzano fra Kommissionen mig i 2013.

Han havde også oplevet, at lande havde meddelt offentligheden, at de stemte imod et forslag.

- Hvis man lagde nej-stemmerne sammen, kunne det ikke have været vedtaget med kvalificeret flertal!

Træd tilbage, Bonde

Formanden for Folketingets markedsudvalg, Venstremanden Svend Heiselberg, bad mig træde tilbage fra politik efter min afsløring af regeringens forslag. Nu var ringen sluttet. Den ny forretningsorden var vedtaget med dansk accept og med Danmark i formandsstolen - i en skærpet udformning med Kommissionen som vogter.

Folkebevægelsen havde igen advaret, denne gang med et brev til statsminister "Kære Poul Schlüter" fra Else Hammerich:

- "Vi er dybt forundrede over, at rådsformanden, van den Broek, bebuder enighed om, "at der i Rådet på et hvilket som helst tidspunkt skal kunne gås over til afstemning på formandens initiativ", eller hvis det ønskes af et flertal af medlemslandene.
- Alle husker udenrigsministerens angreb på Folkebevægelsen mod EF, da denne sag blev rejst første gang.
- Vi forventer derfor, at du omgående meddeler, at den bebudede ændring af Ministerrådets forretningsorden vil blive mødt med et dansk veto.
- Vi gør opmærksom på, at denne ændring af forretningsordenen i praksis er en svækkelse af veto retten, der i Folketingets betænkning om Fællesakten præciseres som en forudsætning for dansk medlemskab af EF", skrev Folkebevægelsen.

Et stort spring frem

Vetorettens begrænsning gav anledning til den største samlede overladelse af magt fra medlemslandene til EU. Tidligere kunne alle forslag forkastes, hvis blot et enkelt land var imod. Nu ville alle forslag kunne vedtages, hvis der elles var kvalificeret flertal for dem. Der skulle dengang omkring 70 % af stemmerne til kvalificeret flertal i Ministerrådet.

Ifølge Ivar Nørgaards interview med mig i Det ny Notat, skulle en sådan beslutning vedtages med 5/6 flertal i Folketinget eller sendes til folkeafstemning. Niels Helveg Petersen havde skrevet det samme i et brev til Folkebevægelsen. Det var ikke muligt at få vælgerne med til at skære i veto retten. Derfor måtte Ellemann gøre det diskret og udenomsparlamentarisk og nedlægge mig.

Med den nye forretningsorden blev Luxembourg-forligets veto ret reelt begravet i de ukendtes grav. Mordet på veto retten efterlod ingen spor og blev heller ikke efterforsket af medierne. Der var ikke engang en bisættelse for den vigtigste forudsætning for Danmarks EF-medlemskab.

EU-Karnov fjerner veto retten diskret

Juristerne har en bibel, som hedder Karnovs lovsamling. Der findes også en særlig udgave om EU-retten, skrevet af ledende jurister. I EU-Karnovs fra 2010 kan man ikke længere finde henvisninger i registeret til "Luxembourg-forliget" om veto retten. Det optrådte senest i 2008-udgaven. Ordet "Veto" optrådte sidste gang i 1990-udgaven, så vidt Folketingets EU-oplysning kan se. Hovedbetingelsen for Danmarks EF-medlemskab er listet ud af EU-Karnov, helt uden forklaring. Veto og Luxembourgforliget er end ikke nævnt i registeret til Karnov-udgaven for 2018.

- "Veto gælder i alle forhold. Ingen vil afstå sin selvstændighed på dette punkt", garanterede statsminister Jens Otto Krag den 15. september 1971.
- "Den Luxembourg-aftale var en del af det grundlag hvorpå Danmark sagde ja til indmeldelse i fællesmarkedet. Og er efter min opfattelse et af de områder, der fra dansk side ikke kan opgives i en almindelig forhandling og med baggrund i et simpelt flertal i Folketinget, forsikrede den forhenværende statsminister Hilmar Baunsgaard den 6. februar 1976.

Det var nu sket, helt uden vedtagelse i Folketinget. Unionen var for alvor sat på dagsordenen med forbundsstatsprincippet om flertalsafgørelser i stedet for det almindelige internationale princip om enighed og vetoet for alle lande.

Pakke uden vetoet fra Luxembourg

Den 18. februar 1986 udsendte Notat en pressemeddelelse under overskriften: "Ingen garantier af veto retten".

- "Under udenrigsministtermødet i Luxembourg mandag, hvor ni lande underskrev Unionspakken, spurgte avisen Notat en række udenrigsministre og Luxembourgs EF-ambassadør, om de kunne
- garantere, at veto retten er der og kan bruges på alle områder.
- Ingen af dem ville give en sådan garanti.
- Luxembourgs EF-ambassadør, Dondelinger, siger ligeud, at der er en fælles forståelse for, at landene ikke bruger veto på de områder, hvor man nu går fra enstemmighed til kvalificeret flertal."

Dermed bekræftede han offentligt sin statsminister Santer's beskrivelse af en korridoraftale og sin udenrigsministers udtalelse til Notat efter regerings-konferencen. De øvrige landes repræsentanter sagde det samme, bortset fra den franske udenrigsminister Roland Dumas. Han henviste til forhandlingerne om den nye forretningsorden for Ministerrådet.

Hollands udenrigsminister Hans van den Broek sagde, at veto retten ikke havde været diskuteret i de fem måneder lange forhandlinger om Fællesakten. Han fastholdt tidligere udtalelser om, at veto retten ikke kunne anvendes på de nye områder, hvor man går fra enstemmighed til kvalificeret flertal.

Danske garantier for vetoet

Da den danske statsminister og udenrigsminister skulle forelægge Fællesakten for Folketinget, garanterede de begge, at veto retten var fuldstændig intakt.

- "Luxembourg-forliget om vetoet i vitale spørgsmål har ikke været draget ind i forhandlin-

gerne og Luxembourg-forligets status er uændret”, erklærede udenrigsminister Uffe Ellemann-Jensen i Folketingets forhandlinger den 10.12.1985 spalte 4168.

- ”Når vi til sidst har fået de nye traktattekster på plads og ratificeret, er der i hvert fald ingen, som længere kan rejse tvivl om veto retten, for så er der altid fuld klarhed. Så eksisterer Luxembourg-forliget ganske som hidtil”, sagde statsminister Poul Schlüter den 15.1.1986 spalte 4831.

Den 21.1.1986 konkluderede Schlüter:

- ”Der er ikke tale om at afgive suverænitet. Veto retten er bevaret”. (Spalte 5317)

Ugen efter, den 28.1.1986, tilføjede statsministeren (spalte 5872):

- ”Vi har – som Folketingets dagsordener også foreskriver det – fastholdt, at Luxembourg-forliget skal stå ved magt.”
- ”Vi kan sige nej til hvad som helst”, understregede udenrigsministeren endeligt i Folketingets forhandlinger 5.2.1986 spalte 6501.

”Efter et JA: Ethvert EF-land har veto ret i alle spørgsmål”

Så mange gange blev veto retten garanteret over for vore folkevalgte og offentligheden i selve folketingssalen. Venstre valgte at skære løftet ud i pap i store helsides avisannoncer til vælgerne. Det skete i Peter Hiorts stærke, grafiske udformning. Peter Hiort var konverteret til Uffes Venstre i 1987. Han blev endda valgt for partiet ved kommunevalget på Frederiksberg i 1993.

- ”I dag: Ethvert EF-land har veto ret i alle spørgsmål.
- Efter et JA: Ethvert EF-land har veto ret i alle spørgsmål”.

Så enkelt kunne det siges før folkeafstemningen om EF-pakken. Venstre annoncerede det samme løfte både i Folketingets avis til samtlige husstande og i Venstres store helsides annoncer i dagspressen. Når vi nu ser tilbage, er det let at konstatere, at veto retten ophørte med at blive anvendt, *netop* da den blev garanteret!

Tindemans om veto ret

Veto retten dukkede op mange gange gennem kampagnen op til folkeafstemningen om Unionspakken 27. februar 1986. Det ny Notat var flittige med at interviewe alle ledende EF-politikere. De sagde nogenlunde det samme som Folkebevægelsen. Dermed gav de Uffe problem efter problem. Den belgiske udenrigsminister Leo Tindemans sagde for eksempel:

- ”For mig eksisterer der intet Luxembourg-forlig. Det findes ikke i traktaten. Der er ingen veto ret”, sagde Tindemans til Notat.
- ”Vil veto slet ikke blive brugt på de nye områder, hvor man går fra enstemmighed til kvalificeret flertal?
- Nej, overhovedet ikke, siger han”.

Sådan skrev Lisbeth Kirk i Notat efter en båndudskrift af samtalen fra den 17. februar 1986. Der var intet overraskende i den belgiske udtalelse. Belgien havde altid været modstander af veto retten. Interviewet blev citeret i Radioavisen. Så var Fanden løs. Udenrigsministeriet udsendte en pressemeddelelse, hvor de citerede Tindemans for slet ikke at have givet noget interview til Notat. Interviewet var et falsum.

- ”Jeg har ikke givet noget interview til Notat, og den tekst, bladet har offentliggjort, svarer ikke til sandheden. Man har deformationeret min udtalelse”, sagde den belgiske udenrigsminister ifølge Ritzaus Bureau.

Tindemans udtalelse om veto retten i Notat fik kun begrænset presseomtale. Dementiet blev derimod bragt overalt som sandheden. Vores troværdighed blev igen anfægtet. Notats redaktør Bjarne Hesselbæk svarede igen:

- ”For det første har Tindemans naturligvis udtalt sig til vores korrespondent. Det skete i forbindelse med underskrivelsen af Unions-pakken i Luxembourg i mandags.
- For det andet har vi faktisk gengivet hans udtalelser ordret i artiklen. Det kan vi dokumentere, da udtalelserne findes på ikke mindre end to båndoptagelser, siger Bjarne Hesselbæk.
- Udskrifter af båndoptagelsen blev fremlagt for den øvrige presse på et pressemøde på Christiansborg i går fredag”, skrev Notat den 22. februar 1986.

Igen produceret en ny løgn

Det hjalp os ikke spor. Vi havde bare produceret en falsk nyhed. Igen. Jeg kendte Tindemans godt nok til at vide, at han aldrig ville have udtalt sig som refereret af Udenrigsministeriets departementschef Knud Erik Tygesen. Tindemans vidste jo, at han havde siddet ved et kaffebord og ladet sig interviewe af mig og Lisbeth Kirk. Jeg var bestemt ikke ukendt for ham, men allerede da en god bekendt.

Tindemans var og er en ærlig føderalist. Jeg har mailet med Tygesen om denne episode, fordi det er en alvorlig anklage, han har rettet imod os. Han fastholder både mundtligt og skriftligt, at han selv personligt har talt med Tindemans om dementiet. Hvis det er sandt, har Udenrigsministeriets departementschef dermed forsøgt at få en udenlandsk udenrigsminister til at lyve. Det kunne være en alvorlig sag, ved nærmere eftertanke. Men er det heldigvis ikke, han talte kun med en belgisk embedsmandskollega.

Besøgte Tindemans i Edegem

Jeg har skrevet til Tindemans om episoden og besøgte ham i 2013 i hans store villa i Edegem, ti kilometer syd for Antwerpen. Han erindrede ikke nogen samtale med Tygesen og afviste bestemt, at han kan have benægtet en samtale med mig, min da vordende hustru og vore to båndoptagere på kaffebordet imellem os.

Det var normalt, at udenrigsministrene kunne ringe til hinanden. Det var ikke normalt, at en udenlandsk embedsmand kunne ringe til ham, forklarede Tindemans. Tindemans skjulte ikke, at han havde et godt forhold til Uffe Ellemann-Jensen, selv om det ikke var det samme nære private venskab, som Uffe havde med den tyske udenrigsminister Genscher.

Leo Tindemans var meget glad og bæret over mit besøg. Han havde også engang haft privat besøg af Uffe Ellemann-Jensen og forærede Uffe et gevær.

- Dengang lavede Belgien våben, sagde Tindemans.
- Jeg ville også have givet dig et gevær, hvis vi stadig havde haft dem, sagde han smilende.

Det var ment som en venlighed. Han vidste ikke, at jeg som gymnasieelev gik med Aldrig Mere Krigs knækkede våben på min sweater. Tindemans viste mig stolt en særlig plakat fra overrækkelsen af Nobels fredspris til EU. Han havde fået den af en tidligere medarbejder, som var blevet Præ-

sident for Den europæiske Union. EU-Præsident Herman van Rompuy besøgte stadig sin gamle chef Leo Tindemans i Edegem.

Præsident Herman van Rompuy havde været kabinetschef for Tindemans og kom efter Nobel-festen og forærede sin gamle mester det fornemme minde.

Blev sidemand med Tindemans

Tindemans havde et fantastisk stort bibliotek, der var næsten lige så stort som mit! Han ville ikke undvære en eneste af bøgerne.

- Det vil jeg heller ikke, hver bog er en del af min sjæl, sagde jeg.
- Der kan du se, sådan har han det også med sine bøger, sagde Leo til konen.

Vore koner har det til fælles, at de gerne vil have et pænt hjem uden store stakke af bøger. Jeg kendte Leo Tindemans ganske godt fra 1975 og frem. Vi endte med at blive hjertegode venner, da vi siden kom til at sidde ved siden af hinanden i Europa-Parlamentets formandskonference. Han var helt rørstrømsk over gensynet med mig på Unionens fødselsdag den 9. maj 2013.

Leo Tindemans havde også inviteret mig til en halv snes møder, hvor vi udarbejdede en fælles debatbog med forskellige visioner om det europæiske samarbejde. Efter besøget hos Leo Tindemans tog jeg fat i hans nærmeste medarbejder, den daværende direktør i det belgiske udenrigsministerium Philippe de Schoutheete. Jeg mødtes med Philippe de Schoutheete i vores lejlighed i Bruxelles i juli 2013 og forelagde ham Tygesens beskyldning både mundtligt og skriftligt.

Han ville tænke over det og bekræftede nogle dage senere, at Tygesen havde talt med ham. Han erindrede dog ikke noget om samtalens nærmere indhold.

- Det er fuldstændig utænkeligt, at Tygesen har ringet til Tindemans selv, sagde han dog.
- Tindemans' medarbejdere ville aldrig give en dansk embedsmand adgang til ministeren.
- Det kunne til nøds ske, hvis en fransk departementschef ringede og undskyldte for ministerens fravær.
- I alle andre tilfælde måtte en samtale med ministeren gå gennem vores bord, sagde Philippe de Schoutheete.⁷²

Philippe de Schoutheete var Tindemans' højre hånd, direktør for Udenrigsministeriet og Belgiens faste EU-ambassadør og topembedsmand i en menneskealder. Vi blev også gode bekendte, efter fælles debattmøder og snesevis af møder i forfatningskonventet.

Jeg kan ikke komme det nærmere. Påstand står stadig mod påstand. For mig er det værste, at Tygesen ville have Tindemans til at benægte en udtalelse, vi havde på to bånd.

Annonce i en hollandsk avis

Den hollandske udenrigsminister Hans van den Broek udtalte også offentligt, at der ikke kunne nedlægges veto på de områder, hvor der nu skulle indføres flertalsafgørelser. Vi lod derfor Morten Jersild udarbejde en næsten helsides-annonce til den ledende hollandske avis, De Telegraph, med et åbent brev til van den Broek.

I brevet bad vi ham bekræfte, at Uffe Ellemann-Jensen har ret, når han hævder, at Danmark stadig har vetoret i alle spørgsmål. Jeg overrakte brevet til van den Broek under et kort møde i

⁷² Philippe de Schoutheete har godkendt ovenstående citater den 2. december 2013 ved et kort møde i Europa-Parlamentet

Luxembourg den 17. februar 1986. Jeg borede i forskellen mellem den danske forsikring af veto retten og van den Broeks afvisning af den.

Vi borede videre i en anden annonce med spørgsmål om veto retten til Poul Schlüter før afslutningsdebatten i TV. Veto retten blev den oftest serverede ret under pakkeafstemningen. Veto retten blev både debatteret, garanteret og begravet.

Dansen om miljøgarantien

Forhandlingerne om Fællesakten sluttede på et topmøde i Luxembourg den 2.-3. december 1985. Udenrigsminister Uffe Ellemann-Jensen fremviste stolt en såkaldt "miljøgaranti", der ville give os retten til at have en stærkere beskyttelse af miljøet end andre lande i EU. Det var en bestemmelse i den nye Traktats artikel 100 A stk. 4, som vi havde opnået sammen med Tyskland. Den skulle garantere, at vi kunne bevare bedre, danske miljøregler, når der skulle stemmes om harmoniseringer i EF. Vi skulle også kunne indføre nye forbedringer efter vedtagelserne.

Miljøgarantien blev regeringens andet store slagnummer før folkeafstemningen den 27. februar 1986. Vi havde nu to skud i bøssen. Vi kunne enten nedlægge veto mod en harmonisering eller anvende miljøgarantien. Regeringen havde skaffet os både livrem og seler. Der var intet at frygte.

- "Danmark vil kunne gennemføre nationale forskrifter for at sikre arbejdsmiljø og ydre miljø, og det vil vi kunne trods for EF-direktiver på det pågældende område", garanterede udenrigsministeren i Folketinget den 10. december 1985, spalte 4169.
- "Samtidig får vi fuld sikkerhed for, at vore høje standarder på miljø- og arbejdsmiljøområdet kan bevares og forbedres", forsikrede statsminister Poul Schlüter i Folketinget.

Først kunne vi være med til at hæve beskyttelsen i alle lande. Derefter kunne vi sikre, at vi selv kunne gå videre og altid være et miljømæssigt foregangsland. Det var det gode tilbud, som danskerne skulle stemme om. Hvem kunne være imod det?

Fortrolig henvendelse fra Kommissionen

Det viste sig at være en sandhed med meget store modifikationer. Dem borede vi også i. Vi fik også et tidligt bevis på, at miljøgarantien slet ikke kunne anvendes som påberåbt. Midt under folkeafstemningen sendte Kommissionen en fortrolig henvendelse til den danske regering om at ophæve vore regler om opløsningsmidler i spraydåser (aerosoller). Da vi havde afsløret det fortrolige brev, skrev jeg en leder i Notat den 15. februar 1986:

- "de danske myndigheder er bange for, at de kan give fosterskader og kræft. Med Pakketilhængernes miljø "garanti" burde det være en snild sag at overbevise EF-Kommissionen om, at de skal tillade de danske regler. Men EFTER vedtagelsen af de nye "garantier" er EF-Kommissionens første handling at forlange de danske regler afskaffet", skrev jeg og opfordrede regeringen til at skaffe skriftlige garantier og ophævelse af alle igangværende sager mod danske miljøregler for at være brud på varernes frie bevægelighed.

Regeringen måtte *vide*, at de udtalte sig mod bedre vidende omkring miljøgarantiens rækkevidde. Efter folkeafstemningen kom det da også frem, at Schlüters og Ellemanns version af den såkaldte miljøgaranti *ikke* svarede til de andre medlemslandes og Kommissionens.

Så kom indskrænkningerne i miljøgarantien

Kun få uger efter folkeafstemningen skrev Notats Bruxelles-korrespondent Mikael Lynnerup, den 27. marts 1987:

- ”Det var en meget fåmælt udenrigsminister, der mødte pressen efter sidste uges udenrigsministermøde i Bruxelles. Uffe Ellemann-Jensen var kommet til mødet for at få sat den såkaldte miljøgaranti på papir, men fik i stedet en kold skulder.
- Jeg må konstatere, at Danmark står helt isoleret i denne sag, sagde udenrigsministeren.
- Ikke en eneste af Uffe Ellemann-Jensens ministerkolleger var villige til at bakke op bag et dansk krav om, at miljøgarantien, som Danmark fik principiel tilslutning til i den fælles akt, skal gælde i fuldt omfang,” sagde han.
- ”Kun hvis en sag er afgjort i ministerrådet, og hvis der er tale om ny EF-lovgivning, vil medlemslandene kunne gøre brug af miljøgarantien”, sluttede Lynnerup sin artikel.
- ”EFs løfter til Danmark er ugyldige – Vælgerne ført bag lyset i afstemning siger EF-jurister”, skrev Lars-Bo Larsen mere bramfrit på Politikens forside.

Der kom mange løbende afsløringer af nye indskrænkninger i den såkaldte miljøgaranti.

- ”At nogle embedsmænd i EF-kommissionen har luftet nogle private meninger om rækkevidden af miljøgarantien i den fælles akt er forholdsvis uinteressant”, kommenterede Uffe Ellemann-Jensen EF-juristers udtalelser til Politiken.

Udenrigsministeren indrømmede nu, at garantien ikke var juridisk bindende, kun en ”politisk realitet”, sagde han ifølge Notat den 10. april 1987. I dette nummer kunne man også læse advokat Steen Clausens responsum om miljøgarantien. Folkebevægelsen havde afleveret det til Folketinget.

Her er indskrænkningerne i garantien

Det viste sig efterhånden, at udenrigsministerens ”politiske realitet” kun kunne påberåbes,

- Hvis et land kunne komme med ny viden, som ikke eksisterede, da reglen blev vedtaget.
- Hvis den nye viden vedrørte et problem, som ikke var kendt ved vedtagelsen.
- Det pågældende videnskabelige belæg skulle dokumentere, at miljøproblemet alene vedrørte et problem i det pågældende land. ”Videnskabeligt belæg” var den bekvemme danske oversættelse af de langt vanskeligere opnåelige ”videnskabelige beviser”, som der krævedes i den engelske udgave, og som formentlig indebærer en udtalelse fra en videnskabelig komite under EF.
- Landet skulle være stemt ned i Ministerrådet.
- Bestemmelsen kunne slet ikke bruges ved ny lovgivning og gjaldt kun bestemmelser om Det indre Marked, ikke regler vedtaget efter f.eks. landbrugs- eller transportbestemmelser.
- Garantien kunne kun anvendes til miljø og arbejdsmiljø, ikke til sundhed.
- Reglen var en special-paragraf, som skulle fortolkes indskrænkende. Traktatens hovedregel om fri bevægelighed for varer skulle have forrang.
- Miljøgarantien fandtes kun på dansk. I ingen andre lande talte man om nogen *garanti* for miljøet.

Domstol dræber garanti

Den 17. maj 1994 dræbte EF-Domstolen den såkaldte garanti med et enkelt hug. Domstolen skulle tage stilling til et tysk forbud mod det stærkt kræftfremkaldende stof, PCP. Tyskland fik i første omgang ret til at have bedre regler af Kommissionen. Denne afgørelse blev underkendt af EF-Domstolen.

Dommerne i Luxembourg erkendte udtrykkeligt, at PCP kunne give kræft. Men dommerne ville kun tillade, at Tyskland kunne have bedre regler, såfremt de kunne dokumentere, at PCP gav *mere* kræft hos tyskere end hos for eksempel franskmænd.

Med PCP-sagen faldt den sidste drøm om en virksom miljøgaranti. Dommen fastslog også, at EF-reglerne under alle omstændigheder gælder, *indtil* Kommissionen har givet et land tilladelse til en højere standard. Dommen ændrede dermed den såkaldte *garanti* til en *dispensationsordning*, som skulle administreres af Kommissionen. Kommissionens embedsmænd ønsker altid ensartede regler. Det var derfor som at sætte ulven til at vogte får. Nu lignede garantien kejserens nye klæder.

Nationale PCP-forbud blev først godkendt af Kommissionen, da produktionen i EU var standset. Jeg kunne kun hitte på et eneste eksempel, hvor vi kunne anvende den således indskrænkede garanti og dokumentere særlige miljøskader, som kun gjaldt for Danmark. Vi var og er det eneste land, som ikke renser drikkevandet kemisk. Vi tager vandet direkte fra undergrunden og er nødt til at holde sprøjtegifte væk fra vandressourcerne.

Danmark havde derfor forbudt 13 sprøjtegifte. De 12 *var* allerede fundet i drikkevandet. Det var da et *landespecifikt* argument, der ville noget. Selv det eksempel købte Kommissionen ikke! Garantien har derfor mest kunnet anvendes som en midlertidig dispensation, mens man venter på fælles regler.

Garantien var *tænkt* som en begrænset, men formentlig reel indrømmelse, da den tyske kansler Kohl og det luxembourgske formandskab gav os den under topmødets forhandlinger.

Konstruktiv tvetydighed

Miljøgarantien var bevidst uklar fra starten, *konstruktiv tvetydighed*. Kommissionen gik straks i gang med at udhule det mulige indhold. Uffe Ellemann-Jensen oversolgte garantien. I et notat til Folketinget 19. december 1985 skrev regeringen, at ”det er det enkelte medlemsland selv, som udøver et skøn over nødvendigheden af nationale bestemmelser”.

- ”Det er således klart, at Kommissionens bekræftelse ikke har opsættende virkning”.

Det var netop ikke klart, men en af de uklarheder, som vi rejste. Uffe Ellemann-Jensen turde ikke afklare denne fundamentale uklarhed ved en genforhandling før folkeafstemningen. Det er den slags uld i mund, som nedsætter respekten for vore folkevalgte og skaber folkeviddet:

- ”Jensen var imponeret over Hansens måde at argumentere på:
- Du burde jo være politiker, sagde han.
- Hvad? Tror du jeg lyver?” skrev Frederiksborg Amts Avis under bagsidens daglige ”Smil” den dag, jeg skrev dette afsnit om Uffe og miljøgarantien.

Jeg beskyldte *ikke* Uffe for at lyve, selv om han før afstemningen udtalte sig imod den viden, som var til stede i Udenrigsministeriet. Han beskyldte derimod mig for at *lyve*. Uffes garanti var ikke seriøs. Så ville han have fået den rammet ind og afklaret på det tidspunkt, hvor de andre lande var parat til at give indrømmelser for at få et dansk ja ved folkeafstemningen. Uffes garanti var en

gimmick, som mest skulle garantere Ja-stemmer ved folkeafstemningen. Miljø var aldrig Venstres mærkesag, måtte jeg erkende om det parti, jeg først fik i arv fra mine forældre.

Uffe: Skriv under nu!

Både socialdemokraterne og EF-modstanderne skændtes med Uffe Ellemann-Jensen om miljøgarantien. Folketingets flertal ønskede forhandlingerne om den uklare garanti genåbnet, så vi kunne få sikkerhed for både at kunne bevare og indføre højere standarder for miljø, arbejdsmiljø, sundhed m.v. Uffe Ellemann-Jensen måtte drage på rejse til de forskellige hovedstæder for at søge, om han kunne få forhandlingerne genåbnet.

- ”Han havde, allerede inden vi opfordrede ham, iværksat sit eget show ved at leje en stor flyvemaskine, i hvilken han puttede en række journalister ind, som skulle overvære hvor vanskeligt det ville være for ham at overbevise de enkelte kollegaer i hovedstæderne, og han smilede huldsligt, hver gang fjernsynet var på og fotografene var der, når han måtte meddele, at kollegaerne desværre ikke kunne imødekomme de danske ønsker”, ironiserede Ivar Nørgaard i Folketingets debat 28.1.1986 (spalte 5872).
- ”Regeringen har ikke ønsket, at den skulle lukkes op”, konstaterede Ivar Nørgaard.

Uffes møder foregik på den måde, at han uformelt fortalte sine kolleger om sit tossede, danske parlament, der havde bedt ham genforhandle teksten, som hans regering var fuldt tilfreds med. Nu var han her for officielt at bede om en genåbning af forhandlingerne. Jeg havde meget gode kilder, der fortalte mig, hvordan møderne foregik de forskellige steder:

- Jeg håber da ikke, du er så tosset at svare ja til min officielle anmodning...
- Skriv hellere under på traktaten med det samme, så danskerne kan se, at den ikke lader sig genåbne, sagde en storfisende Uffe til sine kolleger.

Men jeg kunne ikke bruge disse kilder, da de ikke ville udtale sig til citat.

Den danske ambassadør i Rom, Troels Lund, sendte for eksempel to indberetninger til Udenrigsministeriet. Den første om Uffes møde med Andreotti, som lovede Uffe at gå ud og sige til pressen, at pakken ikke kunne genåbnes. Den anden om pressemødet, hvor Andreotti sagde som lovet.

Der er formentlig tilsvarende indberetninger fra andre hovedstæder eller referater i landenes udenrigsministerier.

Dondelinger benægter Uffes version

Han, der havde ledet forhandlingerne på regeringskonferencen, ville gerne sige det offentligt. Direktøren for Luxembourgs udenrigsministerium, Jean Dondelinger, fortalte sandheden til Det ny Notats synlige båndoptager.

- ”HAN HAR FØRT OS ALLE BAG LYSET”, skrev NOTAT med store pløkker hen over hele forsiden dagen før folkeafstemningen til et foto af Uffe med den kendte cigar - og høje cigarføring.

Forsideartiklen fortsatte:

- ”Udenrigsminister Uffe Ellemann-Jensen har ført både Folketinget og vælgerne bag lyset i sagen om Unions-pakken. Og han har handlet i direkte strid med en vedtagelse i Folketinget.
- I slutningen af januar drog udenrigsministeren på rundrejse til sine kolleger i andre EF-lande.

Hans opgave var at få de andre med på nye forhandlinger om Unions-pakken. Det havde Folketinget pålagt ham.

- Men Uffe Ellemann-Jensen gjorde det stik modsatte. Han bad de andre om at skrive under på Unions-pakken *før* den danske folkeafstemning. Med den klare hensigt at presse de danske vælgere – bilde os ind, at der ikke var nogen chance for nye forhandlinger.
- Den oplysning har allerede været bragt af bl.a. Reuters Bureau. Men udenrigsministeren har hidtil bestridt den. Det får han mere end svært ved at blive ved med. For nu bekræftes oplysningen af lederen af efterårets forhandlinger om Unions-pakken, Luxembourgs EF-ambassadør Jean Dondelinger.
- ”Den danske besked var: Lige meget. Skriv under!
- Da han så kom hjem, fik han en masse vrøvl med det. Derefter bad han officielt om, at man ikke skrev under.”

Udtalelsen var ”en ordret gengivelse af et Notat-interview med Dondelinger” og ”Vi har udtalelsen på bånd”, skrev avisen. Den 28. januar 1986 havde Uffe fortalt Folketinget:

- ”Jeg gav de andre det råd at vente de par dage, til vi ville være i stand til at skrive under fra dansk side.” sagde han.

Dementerer Dondelinger

Lisbeth Kirk havde stillet spørgsmålet til Dondelinger og skrevet artiklen i NOTAT. Udenrigsministeren dementerede straks Dondelingers udtalelse. Jeg havde deltaget i samtalen med Dondelinger og blev inviteret ind til Radioavisen med båndet. En tekniker rensede båndet for støj, så udtalelsen var let at høre.

Radioavisen inviterede så Uffe og mig til at diskutere udtalelsen. Uffe afslog at debattere med mig. I stedet for at bringe Dondelingers udtalelse, blev Uffe inviteret i studiet – alene - i den meget aflyttede tolv-radio-avis på selve valgdagen. Her er båndudskriften fra Uffes solooptræden:

- ”Erik Frandsen har talt med udenrigsminister Uffe Ellemann-Jensen:
- Er det sådan, at du har rejst rundt til de andre EF-lande og opfordret dem til at underskrive før Danmark?
- Nej, det har jeg ikke. Og det har jeg tidligere sagt herhjemme, at jeg ikke har gjort. Og påstanden om, at direktøren for Luxembourgs udenrigsministerium skulle have sagt, at jeg har gjort det, afviser han selv i dag. Han føler sig groft misbrugt af Folkebevægelsens repræsentant, Jens-Peter Bonde, i den sag.
- Men man synes jo umiddelbart, der må være noget om snakken, når et blad som NOTAT bringer det?
- Hvorfor det? Det er jo ikke første gang, NOTAT kommer med helt falske nyheder. Direktøren for Luxembourgs udenrigsministerium har fortalt udenrigsministeriet her i dag, at han slet ikke har ladet sig interviewe af Det ny Notat. Derimod så er han blevet passet op uden for bygningen, hvor de holder til i Luxembourg af Jens-Peter Bonde, der har præsenteret ham for påstanden om, at jeg skulle være rejst rundt og have bedt de andre skrive under, og hr. Dondelinger siger til os, at han svarede Jens-Peter Bonde, at den historie efter hans viden var usand, og han dementerer meget stærkt de påstande, der er kommet frem i Det ny Notat.”

Jeg fik så lov til at svare kort på angrebet i den meget lidt aflyttede 16-radioavis. Jeg havde afspillet båndet for Radioavisens medarbejder, Allan Kjær Hansen. Uffe turde ikke tage debatten direkte med mig.

Radioavisen konkluderede, at påstand stod mod påstand. Nej, jeg stod med båndet og havde beviset mod Uffes påstand. Dondelinger dementerede da heller aldrig udtalelsen over for Notat. Jeg tvivler på, at selv de dygtigste embedsmænd i Udenrigsministeriet har kunnet få Dondelinger til at lyve, som det blev citeret af Uffe. Jeg havde kendt Dondelinger i mange år.

Jeg har også talt med Dondelinger flere gange efter episoden, uden at få den mindste kritik. Han var som altid meget hjælpsom og elskværdig. Uffes dobbeltspil var samtalestof i korridorerne. Dondelinger sagde ikke andet på Lisbeth Kirks spørgsmål, end verdens og EF's største pressebureau, Reuters Bureau, allerede havde refereret helt officielt den 27. januar 1986. Irish Times skrev det 25. januar, Ekstra Bladet 28. januar og Notat den 31. januar, ifølge Lisbeth Kirks gennemgang af hele forløbet i Notat den 8. marts 1986.

Magtens Radio

Danmarks Radio viste sig her som Magtens Radio. I stedet for at stille op til debat med udgangspunkt i båndudtalelsen får udenrigsministeren eneadgang til den meget aflyttede Radioavis med ret til at beskyldte Notat og mig for at lyve, uden vi får lov til at besvare påstanden direkte.

Radioavisen omtalte *ikke* Dondelingers sensationelle udtalelse, men alene Uffes angreb på os for at komme med "helt falske nyheder". Ingen andre end EF-modstandere ville man udsætte for den behandling, og så på den dag, hvor danskerne skulle stemme om EF/Unions-pakken.

Folkebevægelsen var uden for loven, fordi vi truede medlemskabet i EF. Vi fik heller ikke plads tildelt i Folketingets husstandsavis om EF-pakken eller i den afsluttende TV-debat i Danmarks Radio, selv om Folkebevægelsen var et officielt parti efter valgloven og den største danske gruppe i Europa-Parlamentet.

Gentager beskyldninger i erindringsbog

I Uffe Ellemann-Jensens erindringsbog "Da Danmark igen sagde X ja til det fælles" sammenblander Uffe episoden med vetoretten i Rådets forretningsorden med Dondelinger-båndet om opfordringerne til de andre lande om at skrive hurtigt under på Fællesakten, nu krydret med en ny påstand om, at båndet var det pure opspind, som vi nægtede at udlevere til ham.

- "Vi havde tidligere brugt mange kræfter på at få dementeret denne usande historie, men nu hævdede Notats korrespondent i Bruxelles, at generaldirektøren for Luxembourgs udenrigsministerium Jean Dondelinger skulle have bekræftet Notats version.
- Denne sag kørte i Radioavisen allerede på afstemningsdagen – selv om jeg afviste, at Dondelinger kunne have udtalt sig som påstået. Men Radioavisens medarbejder havde hørt et bånd, afspillet af Jens-Peter Bonde fra Folkebevægelsen, som dokumentation.
- Det bånd har vi siden søgt at fremskaffe, uden held. For Jean Dondelinger fastholder, at han *ikke* har talt med Notats korrespondent – og vil meget gerne høre båndet. Alle vore opfordringer til at præsentere båndet for Dondelinger er blevet afvist.
- Det viste sig altså, at historien var det pure opspind, men igen måtte ikke alene jeg, men også medarbejdere i Udenrigsministeriet igennem en lang polemik med Ekstra Bladet og Jens-Peter Bonde fra Folkebevægelsen mod EF – uden at de i sidste fase turde stå frem med deres forfalskede "bevismateriale". Det siger en del om vilkårene for den politiske debat i Danmark", skrev Uffe (side 128).

Kunne injuriere uden modsigelse

Det sidste kan han have ret i. *Han* kunne beskylde os for at ”lyve”, komme med ”falske nyheder”, ”stjæle” og ”forfalske beviser” - uden at blive modsagt, og uden at han skulle konfronteres med den angrebne part. Jeg skrev en anmeldelse i Notat den 3. juni 1987 af Uffes ellers gode bog. Jeg skrev, at vi *aldrig* havde modtaget en opfordring til at lytte til båndet, som han vidste, vi havde afspillet for Radioavisen.

- ”Vi er så heldige, at båndet eksisterer endnu og kan derfor sige: Værsgo, kom og lyt hr. udenrigsminister. Lad os sammen opfriske det afsnit i Danmarkshistorien, hvor du handlede imod Folketingets flertal.”

Vi har stadig ikke modtaget nogen opfordring!

- ”Vi HAR i øvrigt tilbudt Dondelinger at lytte til båndet, da en pressesekretær fra Ministerrådet bad os om det”, tilføjede jeg.

Dondelinger bad heller ikke om båndet, for han vidste godt, at han blot havde holdt sig til sandheden. Den er let at huske.

På bagsiden af samme nummer skrev jeg en ”Kære læser” om Notats fremtid. Vi lå ned efter nederlaget, og jeg måtte påtage mig jobbet som ulønnet chefredaktør, igen. Jeg skrev også:

- Lisbeth Kirk, tidligere Bruxelles- og Strasbourg-korrespondent er på barselsorlov. Jeg skrev ikke, hun ventede vores første fælles barn.

Vi havde andre vidner på Uffes dobbeltspil. En hollandsk embedsmand refererede Uffes møde med den hollandske udenrigsminister van den Broek således:

- ”Først sagde han, well, officielt har jeg ikke nogen mening, men De kunne gøre mig en tjeneste, hvis der blev underskrevet d. 27. januar, og som bekendt blev det senere udsat til d. 17. februar”, sagde embedsmanden i et længere båndinterview, som også blev bragt i Notat.

Udtalelsen var ikke til citat, så han lagde ikke navn til, men jeg kendte ham meget godt. Hans udtalelse er citeret fra båndudskriften. Sagen var meget let at opklare, hvis der havde været vilje til det. Målet helligede midlet. Uffe følte vel, han var nødt til at injuriere os for at få Ja’et i hus.

Hvis der var mulighed for at genforhandle den såkaldte miljøgaranti, var der ingen rationel grund til at stemme Ja, *før* forhandlingsmulighederne var udtømte. Derfor var det så afgørende for Uffe at vise, at forhandlingerne var slut. Det bedste bevis ville være, at landene skrev under på traktaten i stedet for at vente på den danske folkeafstemning.

Vi kunne naturligvis have opnået forskellige indrømmelser. Det ville være svært, men dog muligt, at genåbne Traktaten, fordi vi på det tidspunkt var det eneste land, der skulle have folkeafstemning. Vi kunne have opnået f.eks. tilføjelse af en juridisk bindende protokol eller en erklæring fra Kommissionen og alle medlemslande, som gav Danmark en skriftlig præcisering af miljøgarantien, så de værste uklarheder blev fjernet. Så ville vi have stået med et mere præcist dokument, der kunne bruges efterfølgende efter den lovede hensigt.

Miljøansatte annoncerer

Det var ikke tilfældigt, at 241 ansatte i Miljøministeriet trodsede deres minister og indsamlede penge til en annonce. Den blev indrykket i Politiken under overskriften:

- ”Ja til dansk miljøpolitik
- stem NEJ til EF-pakken”
- ”Miljø-afsnittet er en glasur, der skal få befolkningen til at sluge Pakken. Personligt er jeg overbevist om, at det bliver hensynet til den fri handel og ikke miljøet, der kommer til at veje tungest, når Kommission og Domstol skal drages ind i beslutningerne”, sagde kemiker Troels Laier på vegne af de 241 annoncerende embedsmænd til Notat.

Tradition for dementier

Udenrigsministeriets vane med at dementere sandheder har en lang tradition. Lisbeth Kirk deltog som medarbejder for Notat i et seminar, hvor en højtstående embedsmand, A Campo, sagde nogle selvfølgeligheder om Det indre Marked. De blev bragt i Notat med stor opstandelse til følge. Emilia Campo sagde, at Schlüter og Ellemann-Jensen havde misforstået den såkaldte miljøgaranti.

- ”Faktisk er dette blevet meget overdramatiseret af Schlüter, som ikke vidste, hvad han talte om, og hans udenrigsminister Ellemann-Jensen ligeså”, sagde han bramfrit på seminaret.

Han fortalte også, at Kommissionen forberedte prøvesager for at sikre Det indre Marked mod denne nye bestemmelse. Han nævnte tre sager om udstødning fra biler, støj fra gravemaskiner og førerværn på smalsporede traktorer, ifølge Lisbeth Kirks artikel i Notat den 18. februar 1985.

Danmark havde netop blokeret de tre sager. Med Unionspakkens flertalsafstemninger kunne vi stemmes ned. Miljøgarantien kunne ikke bruges til at hindre indførsel af maskiner, der opfyldte de fælles krav. Danmark ville kun kunne opretholde regler om personlige værnemidler som høre-værn, forklarede eksperter.

Ministerrådets sekretariat fremskaffede så et ”dementi” fra A Campo. Udtalelserne var imidlertid optaget på bånd på seminaret og citeret korrekt. Ministerrådet gjorde også opmærksom på, at Lisbeth havde deltaget i seminaret som studerende og ikke opført sig som journalist. I fortegnelsen over deltagerne var hun opført som journalist fra Notat.

Politiken Online afholdt en debat mellem Uffe Ellemann-Jensen og mig i 1996. Jeg skrev:

- ”Da du solgte danskerne EF-pakken i 1986 fremhævede du, at vi havde vetoret i alle spørgsmål. Hvordan er det gået med denne vetoret Uffe Ellemann”, spurgte jeg.
- ”Jeg påstod aldeles ikke i 1986, at Danmark havde vetoret i alle spørgsmål. Påstanden er – for at sige det på godt dansk – løgn!” lød Uffes elektroniske svar.

Jeg svarede, at Uffe havde let ved at bruge udtrykket ”løgn” om andre og mindede om, at han i Folketinget den 5. februar 1986 havde erklæret:

- ”Vi kan sige nej til hvad som helst”.

Budskabet blev fulgt op i Venstres store annoncer:

- ”Efter et ja: Ethvert EF-land har vetoret i alle spørgsmål”.

Så holdt Uffe op med at diskutere det emne.

Standse Bondes Dokumentformidling

Danmarks Radios korrespondent i Bruxelles skiftede side i juli 1984 og blev en del af den udøven-
de myndighed. Han blev pressechef på EU-ambassaden i Bruxelles, mens Gunnar Riberholdt var EU-ambassadør. Nu skulle Poul Smidt hjælpe Uffe Ellemann-Jensen og de ansatte til bedre omtale.

Poul Smidt vidste af personlig erfaring, hvordan jeg skaffede dokumenter og fordelte dem til pressen. Det gav ofte anledning til, at jeg så også kunne udlægge teksten og få kommentarer i pressen. Han foreslog sine overordnede at standse "Bondes Dokumentformidling" ved, at han selv kunne udlevere dokumenter til pressen, når jeg alligevel havde dem.

Han fik overbevist departementschef Knud Erik Tygesen og den nye danske EU-ambassadør Jakob Rytter og til sidst også Uffe Ellemann-Jensen. Min tilkommende kone Lisbeth Kirk blev en af de første, der nød godt af Udenrigsministeriets Dokumentformidling. Hun blev inviteret op på Pouls kontor og fik lov til at samle et sæt af papirer, som jeg formentlig havde i forvejen.

Jeg havde et omfattende kildenet og deltog også flittigt i journalisterne "byttecentral". Jeg skaffede en dag et vigtigt fortroligt dokument om vin, som var helt uden interesse i Danmark. Det kunne jeg så give til sydeuropæiske journalister, som kastede sig over det med ildhu. Andre dage gik trafikken den anden vej. Sådan er det jo i en byttecentral. Jeg blev ikke sur på Poul Smidt, fordi han ville fjerne mit dokumentmarked. Han passede blot sit job og indførte lidt mere åbenhed. Det var jeg stærkt for.

Jeg havde også stadig mine institutionelle nicher, hvor jeg ofte fik papirerne, før Udenrigsministeriet kunne nå at give dem til Poul Smidts Dokumentformidling.

Paradenummer og skuespil

Sandhed og nøjagtighed talte ikke. Alle kneb kunne bruges, når regeringen havde magten og en ukritisk presse. Smukt var det ikke, når man nu ser tilbage. Men tilsværtningen virkede. Jeg blev brændemærket som både "løgner", "tyv" og "demagog" og Notat som utroværdig. I bogen "Danmark 30 år i EF" fra 2002 indrømmede Uffe Ellemann-Jensen endeligt, at hans rundrejse var et "paradenummer".

- "Før den endelige beslutning om at holde folkeafstemning skulle der gøres et sidste forsøg på at få ændringer ind i pakken, som kunne gøre den mere spiselig for Folketinget. Og sammen med (Knud) Erik Tygesen tog jeg på en hælsblæsende rundtur til de andre landes udenrigsministre for at undersøge mulighederne.
- Det var naturligvis lidt af et paradenummer, for vi vidste udmærket, at ingen af de andre ville lukke pakken op igen."

I "Berettet for eftertiden" indrømmede Uffe det på denne måde:

- "Genforhandling. Ja, jeg lavede lidt af et skuespil".

Gad vide, hvad Uffe ville have kaldt mig, hvis jeg dengang havde kaldt hans rundrejse for et "paradenummer" eller et "skuespil". Rejsen blev planlagt som et PR-stunt *før* den officielle beslutning om folkeafstemningen. Uffe var smart, og det virkede.

En historisk chance

For Folkebevægelsen var folkeafstemningen en historisk chance – og risiko. Vi skulle nu ud i en nej-kampagne i en folkeafstemning, hvor flertallet i Folketinget også anbefalede vælgerne at stemme nej.

Vi havde kæmpet for at få en ny folkeafstemning lige siden den 2. oktober 1972. Nu var den der, men vi var slet ikke klædt på til opgøret. Vi havde ikke planerne liggende i skuffen. Vi var ikke seriøse nok om vores vigtigste mål. Vi var ellers godt klædt på med argumenter fra vores tykke "Heie-rapport", redigeret af Informations økonomiske medarbejder, tidligere direktør Henrik

Heie. Regeringspartierne brugte deres venskab med pressen til at køre en kampagne, som handlede om alt andet end det, vi skulle stemme om.

Et land kan kun komme ud af EU, hvis det selv vil. Udtræden kræver landets egen medvirken og underskrift. Et nej til Fællesakten kunne ikke og ville derfor ikke have ført til udtræden. Det var svært at sige overbevisende for en bevægelse, som ønskede udtræden. Her blev Folkebevægelsen fanget på begge ben. Vi ville jo gerne ud af EF.

Vi havde en stærk bevægelse til at omgøre en tidligere folkeafstemning, men savnede den bevægelse, der kunne vinde den næste. Vi havde forsømt at formere os på ny og var nødt til at erklære, at denne folkeafstemning ikke handlede om udtræden af EF, men om Fællesaktens flertalsafgørelser og den begyndende unionsdannelse i EF.

Kendte ikke besøgelsestiden

Vi havde en enestående chance for at standse Unionspakken og sætte en ny dagsorden for hele Europa. Vi kunne samarbejde med radikale og socialdemokrater og lavede flere fælles valgmøder. Men her blev kommunisternes dominans i Folkebevægelsen en hæmsko for den bredere enhed.

Vi havde chancen for at opbygge en meget stærk enhed med et flertal i Folketinget. Vi kunne *måske* have vundet folkeafstemningen med den styrke, der var på nej-siden, hvis vi havde spillet kortene anderledes og forberedt os bedre.

Vi kendte ikke vores besøgelsestid og lod for eksempel Anker Jørgensen være gæstetaler på et møde med flere kommunisttalere og rød musik, som ikke egnede sig til at tiltrække de midtvælgere, der skulle give os flertallet for Nej.

Vi udnyttede ikke muligheden for at lade radikale og socialdemokrater komme med i en ægte enhed, hvor de kunne fylde lige så meget, som deres vælgere berettigede til, og hvor kommunisterne mere beskedent holdt sig til den repræsentation, som partiet havde støtte til i befolkningen.

For mange kommunister

Langt de fleste kommunister i Folkebevægelsen gjorde et stort og uegennyttigt arbejde, uanset om de var på den ene eller anden fløj af DKP. I indsatsen var der ingen forskel. Kommunisternes samlede tilstedeværelse i Folkebevægelsen var bare for meget til at etablere en troværdig front, der kunne vinde over regeringspartierne.

De stod i al deres pragt og vælde i Schlüters vældigt succesfulde første regeringsperiode, hvor renten blev halveret. Vi havde ingen overbevisende, synlig Nej-repræsentation fra de borgerlige regeringspartier. Resultatet blev, at vi tabte afstemningen. Uffe Ellemann-Jensen triumferede. Hans udsagn blev troet og gav bonus.

Efter folkeafstemningen var det ikke psykologisk muligt at hævde, at Grundloven var brudt. Flertallet af vælgerne havde jo selv bestemt, at det skulle være sådan. Man kan hævde, at vælgerne ville have stemt anderledes, hvis de havde vidst, at forslaget indeholdt så megen overladelse af ny suverænitæt, at den skulle have været vedtaget efter Grundlovens regler for overladelse af beføjelser. Det argument kunne bare ikke omgøre en folkeafstemning.

Regeringen havde dygtigt erobret muligheden for folkeafstemning til støtte for den udøvende magt, selv om det var i strid med Danmarks Riges Grundlov. Grundloven har ikke mere vægt, end folket til enhver tid giver den, lærte vi. Nu fik vi en ny EF-grundlov over Danmarks grundlov, uden nogen danskere havde bedt om den.

En snusket muldvarp

Else Hammerich havde advaret mod Milano topmødets beslutninger ved at overrække et eksemplar af Danmarks grundlov til udenrigsminister Uffe Ellemann-Jensen. Han betalte fluks en Femmer for den. Det var vores pris for Notats udgave af Grundloven med Ebbe Kløvedal Reichs fyndige forord.

- ”Pas på Grundloven”, sagde Else til Uffe.

Under den senere folkeafstemning om EF-pakken i 1987 i Irland beskyldte Uffe Else for at være ”en snusket muldvarp”. Else havde forklaret irerne, at traktaten ikke kunne træde i kraft uden støtte fra alle lande. Vi anlagde retssag mod Uffe med den senere højesteretsdommer Per Walsøe som advokat. Vi tabte sagen, fordi der er vide rammer for det politiske sprog.

Efter det danske Nej til Maastricht-traktaten i 1992 sagde Uffe det samme, som Else havde forklaret i Irland! Dermed er der nu to snuskede muldvarpe i Hellerup. Uffe tog det aldrig personligt, men forærede Else 50 store, flotte røde roser til hendes 50-årsdag.

- Så mange flotte roser har jeg aldrig fået hverken før eller siden, kommenterede Else en glad sommerdag i juli 2013.

Under det danske EF-formandskab prikkede Uffe Else på ryggen og hviskede:

- Må jeg kalde dig for Snuske?

Uffe var en politisk modstander, aldrig en personlig fjende. Heller ikke for mig.

Kapitel 16

NEDERLAGET

På valgaftenen om EF-pakken fulgtes Else Hammerich med Poul Schlüter opad Folketingets store trappe. Statsministeren var som altid beleven og betroede Else Hammerich, at han gerne ville vinde folkeafstemningen med en snæver sejr. Nok til at have vundet, men ikke så meget at Uffe triumferede for meget og forlangte det umulige.

Schlüter og Ellemann hyggede sig, som Venstre og Konservative altid har gjort. Årsagen er den enkle, at de konkurrerer om de samme stemmer. Uffe vandt stort. Vi havde dermed tabt den nye folkeafstemning, som Folkebevægelsen havde råbt efter uafbrudt siden 1972.

- Vi to er jo begge en slags kystbanesocialister, sagde Schlüter også til Else.

Efter en partilederdebat beklagede Else sig til Anker Jørgensen over, at der ikke havde været nogen dialog.

- Det handler ikke om dialog. Du skal have en liste med syv punkter, og du skal have de fem skudt af inden klokken ni, hvor de fleste går i seng, rådede Anker.
- Og du skal sige dem, uanset hvad de andre siger.

Vælgerne havde ikke blot stemt for EF igen. De havde stemt for meget mere EF, selv om det ikke var sådan, EF/Unionspakken var blevet præsenteret. Vi måtte nu prøve, om vi kunne få de vidtgående løfter om vetoret og miljøgaranti cementerede.

- Kunne vi sikre os Folketingets skriftlige garanti for, at vetoretten var en realitet og en forudsætning for Danmarks EF-medlemskab?
- Kunne vi også prøve at holde fast i miljøgarantien?

Hvis vi kunne, ville der dog komme noget godt ud af nederlaget.

Veto som betingelse for medlemskab

Poul Schlüter og Uffe Ellemann-Jensen havde vundet Pakkeafstemningen med et løfte om en vetoret, som de umuligt kunne levere. Løftet stod glasklart i borgernes bevidsthed. Det var ikke let at løbe fra. Vi benyttede derfor chancen til at få bevarelse af vetoretten gjort til en betingelse for Folketingets godkendelse – ratifikation – af Fællesakten.

Jeg tog kontakt med Ivar Nørgaard. Han var netop blevet min genbo i Bagsværd. Vi stod meget tæt på hinanden politisk. Ivar var 51 % for Danmarks medlemskab i EF. Jeg var også for fællesmarkedet, men imod EF-medlemskabet, fordi jeg frygtede, at EF ville blive en Union uden demokrati.

Der har aldrig været et ondt ord imellem Ivar og mig, selv om vi stod som politiske modstandere i den offentlige debat. Ivar havde lovet vetoret før folkeafstemningen 2. oktober 1972. Han mente det. Løfter var for ham til for at holdes.

Vetoret blev juridisk bindende, efter begravelsen

Ivar Nørgaard fik vetoretten præciseret i en tillægsbetænkning til tiltrædelsesloven:

- "...udvalget (ønsker) i forbindelse med ratifikationen af EF-pakken at præcisere, at vetoretten

i henhold til Luxembourgforliget er en forudsætning for dansk medlemskab, som det har været tilfældet siden Danmarks indtræden i EF 1. januar 1973”, blev det skåret ud i granit.

I 1972 var vetoretten kun en politisk betingelse. Nu fik den juridiske klæder ved at blive gjort til en juridisk, bindende betingelse for Danmarks medlemskab i EF. Det skete samtidig med, at vetoretten blev begravet. Det svarer vel nærmest til, at man bestiller en dåb hos præsten og får leveret en begravelse i stedet.

Danmarks underskrift på Fællesakten og den parallelle beslutning om også at gå over til at stemme i praksis begravede vetoretten effektivt. Den nye forretningsorden for Ministerrådet gjorde udslaget. En tyveårig epoke med vetoret fra 1966 til 1986 var slut.

Ny ballade om vetoretten

Vi var det første land til at skrive under på den ny traktat. Regeringen nåede det lige akkurat før en ny omgang offentlig ballade om vetoretten. Kun tre uger efter den danske underskrift kom ”Vetoretten i kraftigt stormvejr”, hed det i Notats overskrift.

EF-formanden, den hollandske udenrigsminister Hans van den Broek, bebudede den ændring af Ministerrådets forretningsorden, som Uffe Ellemann-Jensen havde benægtet i mit livs slagsmål med Uffe.

- ”20 års mellemstatslig praksis siden Luxembourg-forliget i 1966 forvandles til det overstatslige unions-princip. Nu får flertallet ret til at bestemme over mindretallet”, udtalte jeg i Notat.
- ”Totalt uacceptabelt om formanden på et hvilket som helst tidspunkt skulle kunne sætte en sag til afstemning”, sagde Ivar Nørgaard til Notat.

Han sagde også, at Socialdemokratiet ville stå fast på vetoretten og oplyste, at sagen ikke havde været drøftet i Markedsudvalget endnu. Else Hammerich sendte et åbent brev fra Folkebevægelsen til statsminister Poul Schlüter. Vi anmodede ham om et dansk veto mod den foreslåede ændring af Rådets forretningsorden.

Uffes dedikation til Ivar

Supereuropæeren Uffe Ellemann-Jensen med blå-gule stjernesokker havde kronede dage. Han havde designet og vundet kampen og fortalte let og levende om den bemærkelsesværdige sejr i erindringsbogen ”Da Danmark igen sagde x ja til det fælles...”.

Han forærede også et eksemplar af bogen til sin hovedmodstander, Ivar Nørgaard. Uffe kunne ikke dy sig for en overlegen dedikation:

- ”Var det alligevel ikke godt, at det gik som det gik? Venlig hilsen Uffe”.

På et lille indlagt kort skrev Uffe:

- ”Kære Ivar. Der står noget pænt om dig på side 114 og 142 – så skynd dig at slå op... Venlig hilsen Uffe”.

Ivar Nørgaards nej var ikke taktisk. Han mente det, og han fortrød aldrig sit første nej. Ivar besvarede Uffes smiger med en skarp boganmeldelse, som han arkiverede ved dedikationen i Uffes bog. Jeg fandt bogen på Ivars boghylde ved hans skrivebord i deres sidste bolig i Hareskovbo i Bagsværd. Ivars trofaste og dedikerede hustru Sonja forærede mig trofæet efter Ivars død. Og resterne af hans arkiv.

- ”En stor del af bogen er optaget af typiske Ellemannske polemiske udfald”, dømte Ivar Nørgaard.
- ”Beskrivelserne af socialdemokratiske gruppemøder er rene fantasibilleder langt fra virkeligheden. Han påstår således, at den endelige beslutning om at sige nej til EF-pakken blev gennemført ved et kup, begået af Ritt Bjerregaard. Sandheden er, at et massivt flertal af gruppen anbefalede, at vi skulle gå imod regeringens oplæg, efter at de havde modtaget en redegørelse af undertegnede. Ritt Bjerregaard, der var mødeleder, drog konklusionen af de klare tilkendegivelser fra et overvældende flertal af gruppens medlemmer”, skrev Ivar Nørgaard i anmeldelsen.

Ivars fortælling understøttes af referatet fra mødet. Vi havde faktisk vundet den socialdemokratiske folketingsgruppe for vores fælles kritik af EF-pakken. Men Socialdemokratiet måtte også tage vælgerens lussing til efterretning.

Referat bekræfter massiv modstand i S-gruppen

Den gamle EF-modstander Birte Weiss og den tidligere VS-strammer, Ralf Pittelkow, redigerede så et socialdemokratisk debatoplæg om ”Et åbent Europa”. Det blev vedtaget i bred enighed ved Socialdemokraternes årsmøde i Aalborg. Anker Jørgensen tog fat på Folkebevægelsen:

- ”Folkebevægelsen mod EF vil faktisk dø. Den er døende”, sagde Anker.

Debatoplægget startede en ny orientering i Socialdemokratiet. Oplægget holdt fast i den institutionelle balance, men åbnede i praksis for, at partiet senere kunne sige ja til Maastricht-traktaten i 1992. I Folkebevægelsens beretning til landsmødet efter nederlaget var der en gryende erkendelse:

- Vi vil ikke ”i en overskuelig tid kunne vinde en folkeafstemning, hvor vi stort set har hele Folketinget imod os, sådan som vi havde det i 1972”, hed det.

Vi havde tabt folkeafstemningen sammen med Radikale Venstre og Socialdemokratiet. Hvad skulle vi nu gøre?

En svær tid

Vi holdt store grundlovsmøder som sædvanligt. De lignede altid. Det var en vedvarende fornøjelse at tale ved og deltage i landets største grundlovsmøder. Folkebevægelsen holdt altid grundlovsmøder mange forskellige steder i landet. Ebbe Kløvedal Reich skrev en klog prolog. Vi mødtes til parolen: VÆRN OM VETORETTEN.

På Himmelbjerget talte Else Hammerich:

- ”At passe på landet betyder at være international. At samarbejde om gode ting på kryds og tværs over alle grænser, med Norden, med hele Europa, med verden.

At være gæstfri overfor fremmede – i dag er det at være national og international to sider af samme sag”, sagde min kloge ”søster Else”.

Jeg talte i Fælledparken sammen med Birgit Bjørnvig og vores britiske parlamentskollega Michael McGovern fra Labour: ”I dag kæmper to grundlove om, hvem der skal bestemme i Danmark”, sagde jeg.

”Hvis en dansk lov siger, det er forbudt at arbejde med asbest. Og en EF-lov siger det er tilladt, så er det EF-loven der gælder. De to grundlove konkurrerer og er indbyrdes modstridende. Situa-

tionen svarer til, at begge personer hævder de har direktørposten i det samme firma. At Schlüter og Anker er statsministre samtidig”.

Ingen over vælgerne

Vi hævdede helt korrekt, at vælgerne var ført bag lyset af regeringens grundlovsstridige afstemning. Vælgerne ville have stemt anderledes, hvis de havde vidst, hvad de stemte om. Den form for klogskab kunne bare ikke bruges til noget. Vælgerne *havde* stemt. Der er ingen over vælgerne i et demokrati, uanset hvor meget, vi lader os lokke, forføre og bedrage.

Vi måtte tage vælgerne budskab til efterretning og enten nedlægge bevægelsen eller indrette den på den nye situation, som vælgerne havde skabt. Det diskuterede vi i en bitter stemning på et ekstraordinært krisemøde i Folkebevægelsen den 20. marts 1986.

- ”Men folkeafstemningen har også gjort det klart, at Danmark ikke kommer ud af EF gennem en ny folkeafstemning, hvor valget står mellem en kendt situation og en ukendt situation uden for EF”, skrev jeg bl.a. i mit debatoplæg.
- ”Der er ingen udsigt til, at der bliver flertal i Danmark for parolen: UD AF EF, så længe EF-tilhængerne har magten til at beskrive UDE AF EF som økonomisk kaos. Parolen bør derfor ændres de steder, hvor den endnu optræder i sin negative form”, hed det i mit strategi-oplæg, hvor der også var en lang række konkrete forslag til, hvad der kunne gøres efter nederlaget.

Ændrede stemmepraksis

I den anden valgperiode efter de første direkte valg reviderede vi vores måde at stemme på i Europa-Parlamentet. I den første tid fra 1979 – 84 var Europa-Parlamentet ikke et rigtigt Parlament. Kun på budgettet havde Parlamentet indflydelse, og selv der var den meget beskeden.

For lovgivningen i EF kunne Parlamentet bare udtale en mening. Lovene blev vedtaget i Kommissionen og Ministerrådet. I starten kunne vi derfor som regel stemme blankt i mange sager. Parlamentets udtalelse flyttede alligevel ikke nogen brikker i den virkelige verden.

Fra 1987 fik Parlamentet reel indflydelse på lovgivningens udformning. Medlemslandene havde vedtaget ”Fællesakten” og åbnet for det såkaldt indre marked med 313 forskellige lovforslag. Hovedparten kunne snart gennemføres med flertalsafgørelser i Ministerrådet.

Med absolut flertal af medlemmerne kunne Europa-Parlamentet stille ændringsforslag til lovene. Dermed var de ikke lov, men virkningen var, at Ministerrådet så kun kunne vedtage en anderledes tekst enstemmigt på de omfattede områder. Landene måtte så vælge mellem den tekst, Parlamentet havde tilsluttet sig, eller blive enstemmige omkring en ny. Her var der ikke megen plads til medlemslandenes vetoret. EF begyndte at stemme om lovene i praksis.

Tog forskud på flertalsafgørelser

Medlemslandene tog endda forskud på ånden i Fællesakten og den nye forretningsorden for Ministerrådet og lod mange lovforslag komme til afstemning.

- ”Fra juli til oktober 1986 traf Ministerrådet beslutning ved afstemning i 26 sager, og tendensen er fortsat siden”, noterede Notat 13. februar 1987 i en forsideartikel under overskriften: ”Frontalt EF-angreb på vetoret”.

EU-Kommissionens generalsekretær, Emile Noël, var meget tilfreds med udviklingen. Han fremhævede den nye forretningsorden som et vigtigt skridt til at komme tilbage til Traktatens oprinde-

lige afstemningsregler. Den ny forretningsorden var blevet godkendt under en uformel drøftelse i Ministerrådet den 15.-16. december 1986.

Referatet⁷³ indeholder kun den formelle ændring af forretningsordenen og en beslutning om at angive de punkter på dagsordenen, hvor der kunne holdes afstemninger. Det sidste var et krav fra Folketingets markedsudvalg. Ivar Nørgaard havde opnået 2 ugers varsel før hver afstemning, så Folketinget kunne nå at afgøre, om vi i givet fald ville anvende veto. For det store flertal af lande eksisterede der ikke længere nogen vetoret.

- ”Tilbage i gruppen af lande, som fastholder den mest vidtgående udlægning af Luxembourg-forligets vetoret, er kun Grækenland, Storbritannien og Danmark, - og disse tre lande udgør ikke længere nogen blokerende minoritet i EF's ministerråd.
- Med andre ord – hvis Grækenland, England og Danmark ikke kan få andre lande til at bakke op om et forsøg på at praktisere vetoretten – så *er* der ikke nogen vetoret.
- Så fanger bordet”, forklarede Emile Noël ifølge Mikael Lynnerup i Notat den 30. januar 1987.

Samarbejdsprocedure flyttede magt til EF

Den nye ”samarbejds-procedure” flyttede mange beslutninger om folks dagligdag fra Folketinget til de udøvende magter i Kommissionen og Ministerrådet. Folketinget mistede indflydelse, fordi regeringen nu kunne stemmes ned. Vetoretten var parkeret eller væk. De folkevalgte i Europa-Parlamentet kom til at stemme om madsminke, grænseværdier for forurening og støj og alverdens andre ting. Hertil havde vi ikke noget valgprogram i Folkebevægelsen. Vi havde miljø og arbejdsmiljø som mærkesag i vores kritik af EF. Ingen ville kunne forstå, hvis vore modstandere så kunne sige:

- Jamen, da vi stemte om det i Europa-Parlamentet, undlod I at stemme.

Vi blev heldigvis hurtigt enige om at tage del i afstemningerne til støtte for de højere miljø- og arbejdsmiljøstandarder, som vi havde og har i Danmark. For os blev den danske lovgivning vores følgesnor. Vi stemte efter de love, som de danske vælgeres repræsentanter havde vedtaget.

Vi forsvarede ikke bare Folketingets suverænitet i formen, men nu også i indholdet. For de fleste af os var det meget logisk, men her lå også kimen til den senere splittelse i Folkebevægelsen. En række medlemmer syntes ikke, vi skulle lovgive for Danmark fra Bruxelles. Det syntes jeg heller ikke selv - før vedtagelsen af Fællesakten.

Virkeligheden var bare, at der nu *blev* lovgivet fra Bruxelles og Strasbourg. Det åbne spørgsmål var mere, om vi kunne bevare vore hidtidige love i Danmark. Vi valgte at forsvare den danske lovgivning så langt som muligt, også i indholdet. I denne periode udviklede vi også en diskussion om alternativer til EF, og vi opstillede en række demokratiske krav til EF.

Nyt valgprogram i 1988

I december 1987 nedsatte forretningsudvalget en arbejdsgruppe af Gunhild Nissen, Kai Lemberg, Else Toft Jensen, Steen Clausen og Parlamentsgruppens fire medlemmer. Sammen skulle vi skrive et nyt valgprogram.

Vi ville starte med alt det positive, vi ville gøre for danskerne og den danske model ved behandlingen af lovene i EU, i stedet for blot at gentage alt det, vi var imod. Nej! et havde tabt en folkeafstemning. Nu måtte vi sige Ja til noget bedre. Den 1. marts 1988 blev udkastet til nyt valgprogram

73 Projet de Proces-Verbal, 11492/86, 27. januar 1987

vedtaget af forretningsudvalget i enighed. Det blev derefter sendt til debat i bevægelsens livgivende celler, vore lokalkomiteer.

Medlemmerne tog godt imod det nye program, men de indsendte ikke mange ændringsforslag. Tømmermændene var store, aktiviteten lav og håbet beskedent. Nederlaget ved folkeafstemningen sled og sved. Den 23. april 1988 kunne valgprogrammet vedtages på et særligt landsmøde. Herfra udsendtes det i en otte-siders uddelingsavis i et oplag på 80.000. En ny tid for Folkebevægelsen kunne så småt begynde.

I Østeuropa dinglede kommunismen på sidste vers. Bresjnev brovtede ikke mere. Sovjetunionens nye reformleder, Mihail Gorbatsjov, talte om samarbejde i hele det europæiske hus. Jeg syslede med nye paroleforslag som: "Åben Europa", "Hele Europa", "Samarbejde Uden Union", "En nordisk stemme", "Globalt ansvar. Nordisk velfærd. Dansk folkestyre". Paroletankerne viste, hvorledes vi tænkte, før Muren mellem øst og vest faldt sammen.

Brundtland-rapporten

Kernen i det nye valgprogram var, at vi flyttede fokus fra vores lille, lune Danmark til den store, brutale verden. Else Hammerichs alternativ-debatter i Folkebevægelsen havde virket og gødet bunden for forandring. Nationalt navlepilleri blev erstattet med globalt udsyn og vilje til at tage medansvar for hele kloden.

Vi talte om sult og voksende nød i u-landene, om krig og kaprustning, som stjal pengene fra udvikling, om miljødelæggelser og ørkendannelser, om skovdød og huller i det livgivende ozonlag, om sundhed, miljø, atomkatastrofer og giftudslip.

Vi udstak også retningslinjer for alle politikområder i vores ny valgprogram. En lang række små afsnit blev indledt med: Det vil vi. Så fulgte emnerne, så vi var klædt godt på til drøftelserne og afstemningerne i Europa-Parlamentet med den nye indflydelse fra EF-pakken.

Vi havde nu positive råd om, hvad vi ville med: Valutasamarbejde, flere arbejdspladser, miljøvenlig produktion, ordentlig mad, bæredygtigt landbrug, sunde levnedsmidler, offentlig sektor, forskning, uddannelse, kultur, stop pamperi og frås samt red vort fælles miljø.

Brundtlands bæredygtighed

Ved genlæsning af programmet mærker jeg ikke blot min egen pen, men også hvordan den var blevet stærkt påvirket af Else Hammerichs læsning af Brundtland-rapporten om bæredygtig udvikling. Jeg tog mig også selv sammen til at læse den tykke øjenåbner.

Brundtland-rapporten bebudede en ny tid. Den havde navn efter den norske statsminister, Gro Harlem Brundtland. Hun blev en god bekendt af mig, fordi jeg i alle årene var formand eller næstformand for Europa-Parlamentets delegation for Norge (samt Nordisk Råd, EØF, Island, Svejts og Liechtenstein). Jeg havde mødt hendes mand allerede i studentertiden. Arne Olav Brundtland ledede et statskundskabs-seminar i Norge, hvor jeg var inviteret med.

Inspireret af Else holdt jeg nu mange oplæg i komiteerne med udgangspunkt i Brundtland-rapportens krav. Jeg relaterede dem så til, at EF på de fleste områder desværre stod for den modsatte udvikling og fremførte, hvad der efter vores opfattelse burde gøres. Her blev Folkebevægelsen for alvor politisk. Vores ansvarlige, bæredygtige syn på verden nød også støtte hos mange borgerlige vælgere, herunder Retsforbundets formand, Ib Christensen.

Han sikrede altid, at vi ikke bevægede os for langt ud mod regnbuefarvede løsninger. Vi arbejdede både i forretningsudvalget og parlamentsgruppen med konsensus, mens vi udviklede Folkebevægelsen fra en dansk til en global aktør. Vi oplevede ikke rigtigt noget vælgerfrafald til

højre, for dem havde vi aldrig haft i større mål. Dem vi havde, var så stålsatte EF-kritikere, at de ikke havde andre steder at gå hen.

Det ændredes, da Pia Kjærsgaard stormede frem med Dansk Folkeparti og opstillede Mogens Camre som partiets spidskandidat ved valget til Europa-Parlamentet i 1999, og siden Morten Messerschmidt, som fik et kanonvalg i 2009 og slog alle rekorder i 2014.

Jeg forsøgte ihærdigt at få Else Hammerich til at genopstille som Folkebevægelsens spidskandidat ved valget i 1989. Hun havde dog besluttet at ville bruge den sidste del af sit liv til at arbejde med konfliktløsning.

Hun ville skabe noget nyt, et "Center for Konfliktløsning", og hun lykkedes med projektet. Der var få eller mere præcist *ingen* mennesker i Danmark, jeg beundrede så meget som Else Hammerich. Hun havde også skabt rekord i personlige stemmer med en fordobling i forhold til 1979. Vælgerne elskede Else. Nu skred hun. Ikke i vrede, men fordi hun hellere ville virke for det, hun var for, end imod det, hun var imod.

Ni siders brev til Else Hammerich

Elses tanke var – som min - kun at være i Europa-Parlamentet i fem år og så gå tilbage til seminariet. Jeg prøvede først at overtale min formand mundtligt. Så gav jeg Else et ni siders, tætskrevet, stærkt personligt brev med gode, gennemtænkte argumenter for, at hun skulle tage en periode mere:

- "Der er tidspunkter i historien, hvor en række udmærkede egenskaber, som normalt kun findes hos en flæthed af personer, samles hos en enkelt personlighed..."
- "Er du virkelig sikker på, at Folkebevægelsen kan finde en spidskandidat. Der på én gang kan
 1. tegne bevægelsen som bevægelse, og ikke blot som en koalition af forskellige partier
 2. appellere til de 90 % af vælgerne, som ikke føler sig helt hjemme i et politisk parti
 3. appellere til de mange vælgere, som er direkte hadsk indstillet over for de politiske partier
 4. appellere til de mange vælgere på venstrefløjen, som fuldstændig berettiget er dødtrætte af partiernes indbyrdes skænderier og fluks ville flokkes om den første enhed
 5. appellere til de mange vælgere, som er trætte af den politiske sprogbrug, klicheerne, nedgøringen af modstandere, som ikke forstår radioavisen, TV-avisen og dagspressens nyhedsdækning af politiske emner – og det er de fleste
 6. appellere til de mange kvinder, som er EF-modstandere, men desværre ikke særligt tilbøjelige til at stemme på Folkebevægelsens liste
 7. appellere til de unge vælgere, som ikke bærer vort nag – der er nu over 900.000 vælgere, som ikke var med hin 2. oktober
 8. samle bevægelsen indadtil, inspirere komiteerne og dagligdagens aktivister, møde respekt hos alle politiske retninger i bevægelsen, måske minus en lille snes på den mest anti-kommunistiske fløj.
- Jeg tror ikke, det er så enkelt at finde denne samlende personlighed, som jo udover de nævnte egenskaber også skal kunne redegøre for Folkebevægelsens indsats gennem de forløbne år, have kendskab til Parlamentets arbejde og vores svage punkter, kunne EF-stoffet i rimeligt omfang, kende de andre partiers svage punkter, deres indsats og mangel på samme.
- Udover de nødvendige egenskaber har du jo også en evne til at fremdrage morgendagens problemstillinger for os andre".

Valgte til sidst at genopstille

Det var den ene af ni lange sider til min højt elskede ”søster”. Else bøjede sig heldigvis for de uafviselige argumenter eller vælgerne og medlemmernes forventninger til hende. Hun stillede sig til rådighed igen ved valget til Europa-Parlamentet i 1984. De delegerede kvitterede med at give hende flest stemmer, så hun igen blev den første blandt ligemænd, vores spidskandidat, selv om vi ikke brugte det begreb.

Else var ikke begejstret for de mange plakater med tomater og maddestruktion i kampagnen. Hun talte varmt om andre hjertesager i Folkebevægelsens præsentationsprogram på TV. Hun brillede igen, erobrede skærmen og undgik et nederlag for Folkebevægelsen. Sammen fik vi fem år mere. Hun trak sig så i 1989. Da hun ville noget andet med sit liv.

Tredje gang i 1989 kunne jeg ikke overtale Else, selv om hun uden tvivl kunne have gentaget succesen. Jeg havde ikke den ringeste lyst til at afløse hende.

Vi havde et frugtbart og venskabeligt samarbejde. Jeg mindes ikke et eneste skænderi med Else. Det er nok fordi, der ikke var nogen. Jeg beundrede hende og har trofast betalt mit kontingent hvert år til det Center for Konfliktløsning, som hun succesfuldt etablerede efter vore fælles år i Bruxelles og Strasbourg. Hun har også stiftet og ledet Livia-fonden. Den fejrer folk, som har gjort noget særligt for at løse konflikter fredeligt.

Manglede rundsæve i albuerne

En overgang flirtede hun med at komme i Folketinget for SF. Det ville have været en stor gevinst for Folketinget og SF, men Else manglede rundsævene i albuerne og evnen til ligegyldig polemik og udenomssnak for at gøre sig på tinge. Til gengæld kunne hun formulere sig i perler, ”bon mots”, som jeg aldrig glemmer og stadig bruger flittigt:

- Det er ret let at vænne sig til privilegier.
- De fleste mennesker kan ta’ temmelig meget ros.

Det kan jeg også og citerer gerne fra Elses bidrag til min 50-års-bog. Hun skildrede vores tid med en vidunderlig, venligt spiddende pen:

- ”Han var skrækkelig at være sammen med denne første gang i Strasbourg, for jeg så ham næsten kun, når han kom styrtende med nye oprørende krav om politisk aktivisme. For han var i en tilstand, som jeg senere skulle komme til at frygte og ære: Jens-Peter var i kampagne, ligesom en kronhjort kan være i brunst. Det betød at han indførte en undtagelsestilstand af total panik og hensynsløshed mod alle, især sig selv”.

Ja, sådan kunne det også opleves, mens jeg blot følte, jeg gjorde, hvad der skulle gøres og brugte al tid til det.

Bonde ny spidskandidat

Ved opstillingslandsmødet blev jeg sat til at afløse Else som spidskandidat. Det var ikke en post, jeg ønskede, eller var bedt om at stille op til eller på nogen måde havde forberedt mig på. Jeg var nørd og ikke folkekær som Else. Jeg havde slet ikke tænkt på muligheden for at stå i spidsen. Jeg måtte i al hast skrive stikord til en takketale, da det pludselig gik op for mig, at jeg var valgt som nummer ét.

Spørgsmålet om spidskandidat blev slet ikke behandlet. Det blev overladt til deltagerne i lands-

mødet. De valgte mig som deres mindst ringe bud ved at give mig det største stemmetal. I Folkebevægelsen havde vi ikke en selvstændig afstemning om spidskandidater, som vi indførte det i JuniBevægelsen.

Ved EF-valget i 1989 opstillede Folkebevægelsen mod EF endnu ikke et fuldstændigt og detaljeret valgprogram. Vi fik endnu ikke præcise retningslinjer for, hvordan vi skulle håndtere *alle* afstemninger i Parlamentet. Det skete først med JuniBevægelsens valgprogram til EU-valget i 1994. 89-programmet var alligevel et nybrud med de nu positive beskrivelser af, hvad vi var glade for i Danmark, og hvad vi ville virke for i Europa-Parlamentet. Vi fortalte, hvad vi var for, og ikke blot, hvad vi var imod.

Vi fortalte meget mere end de andre lister, både i Danmark og de øvrige EF-lande. De mange partier stillede op på deres almindelige nationale valgprogrammer med meget lidt omtale af, hvad de ville gøre i Europa-Parlamentet. Folkebevægelsen ville ikke mindst forsvare den danske model med høje skatter og en tilsvarende højere, offentlig service.

- Folketinget skal ikke lade sig presse over til EU-princippet om usolidarisk finansiering gennem arbejdsmarkedsbidrag og forsikring. Så bliver goderne kun for dem der kan betale, skrev vi og placerede dermed bevægelsen som centrum-venstre i det politiske spektrum.

Forlod den rene Ud af EF linje

Vi ville stå vagt om dansk folkestyre og velfærd, mod truslerne fra EF's nye Indre Markeds-lovgivning. Den kunne nu vedtages med flertalsbeslutninger i Ministerrådet. Det hjalp ikke mere at henvise til den danske regerings ansvar for at anvende vetoretten i Ministerrådet. Den fandtes ikke længere i virkelighedens verden.

Valgprogrammet blev vedtaget i enighed på et landsmøde, men dækkede over en begyndende uenighed i bevægelsen. Mange mente, vi gik alt for vidt med at ville deltage i lovgivningsprocessen i EF. Love for Danmark skulle efter manges opfattelse kun kunne vedtages i det danske Folketing, uanset at vælgerne netop havde besluttet at eksportere en stor del af lovgivningen omkring det fælles indre marked til dommere i Luxembourg og kommissærer og ministre i Bruxelles.

Der opstod samtidig mulighed for en anelse indflydelse til medlemmerne af Europa-Parlamentet. Også til de fire, medlemmerne selv havde været med til at vælge for Folkebevægelsen mod EF. Vi måtte forlade den rene ud af EF-linje og blande os i de politiske spørgsmål i Europa-Parlamentet. Vi gik endnu videre, da vi dannede JuniBevægelsen og begyndte at tage del i Parlamentets arbejde på nogenlunde samme måde som de fleste andre medlemmer, dog med den forskel, at vi også dyrkede vores speciale med kritik af Unionens institutioner.

Jordbærklubben

Jeg stod ikke alene i Folkebevægelsen mod EF med ønsket om større udsyn og ny bredde i bevægelsen. Vi var mange "fornyere". Nogle af os dannede en lille klub, som vi kaldte for "Jordbærklubben". Blandt medlemmerne var min gode kollega Else Hammerich, som navngav klubben, vores juridiske rådgiver Steen Clausen, reklamemand og tidligere redaktør for Notat Bjarne Hesselbæk, hans kone, journalist Annie Hagel, som også var landssekretær i Folkebevægelsen, forfatteren Ebbe Kløvedal Reich, generalplanchef Kai Lemberg og min kone, journalist Lisbeth Kirk. Ole Sohn deltog også i nogle af vore sammenkomster.

Vi mødtes privat for samtaler og hygge. Vi mødtes også med venner og kolleger i Folkebevægelsens arbejdsudvalg og forretningsudvalg og prøvede gradvist at ændre ud af EF-linjen til det bredere: Nej til Union. Når vi ikke kunne komme ud af EF, måtte vi prøve at få det bedst mulige

ud af medlemskabet, ræsonnerede vi nu. Morten Jersild havde foreslået det allerede ved første opstilling til Europa-Parlamentet i 1979. Han foreslog os, at vi skulle sige:

- ”Få det bedste ud af EF”.

For feinschmeckere kunne det bedste være ud af EF. Folk flest ville nok læse parolen som om, vi ville virke for bedre kår i EF. Den parole var alt for konstruktiv til bevægelsen dengang, også for mig, desværre, selv om jeg var tiltalt af ordspillet.

På det første møde i Folkebevægelsen efter 1986-folkeafstemningen foreslog jeg en ny strategi, hvor vi nedtonede kravet om udtræden til fordel for den bredere alliance mod Union. Vi burde ikke længere organisere os efter, hvad vi havde stemt ved folkeafstemningen i 1972 og ved Pakkeafstemningen i 1986.

- Vi bør i stedet sigte mod dem, der kan bringes til at stemme nej ved den næste folkeafstemning om Union, sagde jeg.

Vi skulle have fat i de mange, som havde fortrudt deres Ja'er, og særligt de da sytten nye årgange, som slet ikke kunne stemme den 2. oktober 1972. Ved den første afstemning var valgets alderen 21 år, nu var den faldet til 18. Det gav tre ekstra årgange.

Vi burde samarbejde med alle, der ville blive ramt af de Indre Markeds-direktiver, som nu skulle vedtages. I min beretning til Folkebevægelsens landsmøde lagde jeg op til helt nye alliancer på tværs af det gamle Ja/Nej-skel. Jeg opregnede mange konkrete forslag til mulige samarbejds-partnere.

EF-pakkens flertalsafgørelser fordrede, at modstanden blev mere politisk og international. Vi måtte samarbejde med ligesindede over grænserne. Kun brede alliancer kunne standse dårligere lovgivning. Der var nu blot 15 % af danskerne, som ønskede udmeldelse af EF. Vi lå ned og bed i græsset som modstandere af Danmarks medlemskab. Hvordan skulle vi kunne vinde en kommende folkeafstemning?

Nedlæg bevægelsen

Uffe havde virkelig vundet. Vi stod til et nyt nederlag, hvis vi skulle stemme igen. Den 10. april 1989 spåede Observa-instituttet, at Folkebevægelsen ville gå tilbage fra 20,4 % af stemmerne i 1984 til 12 % ved valget til Europa-Parlamentet i juni 1989.

Min tidligere sociologilærer ved Institut for Statskundskab, professor Ole Borre, opfordrede os til at nedlægge bevægelsen. Jyllands-Posten citerede mig dog loyalt for at svare:

- ”Vi står stærkere i dag end i 1984, da en lignende undersøgelse blev lavet. Dengang blev vi sat til at få ti pct. af vælgerne, men fik faktisk 20 pct.”, sagde jeg.

Folkebevægelsen blev undermålt før valgene af en meget enkel årsag. Vi indgik ikke i de månedlige meningsmålinger om de politiske partiers styrke. Derfor udfyldte de adspurgte ikke Europa-valgskemaet med samme opmærksomhed omkring os.

Jeg var ikke bange for valget. Jeg frygtede mere, om Folkebevægelsen var i stand til at mestre udfordringen fra EF-pakkens vedtagelse. Uanset alle vore berettigede undskyldninger var Pakkeafstemningen Poul Schlüters og Uffe Ellemann-Jensens historiske sejr og vores fundamentale nederlag.

Tænk lidt længere

”Tænk lidt længere”, lød Folkebevægelsens parole ved valget til Europa-Parlamentet i juni 1989. Den blev formuleret af Notats tidligere redaktør, Hans Smith, som en fremadskuende parole i Else Hammerichs ånd. I marts 1989 udgav jeg en debatbog med titlen: ”Tænk lidt længere – Udfordringen fra EF’s Indre Marked.”

- ”Kan miljø, velfærd og demokrati overleve og vokse videre, når Det indre Marked etablerer sig som Union? Kan en mere selvstændig fremtid endnu tænkes? Eller er det for sent? Er der ikke andet at gøre end at få det bedst mulige ud af det?
- Er vi nødt til at tilpasse os, eller kan vi endnu nå at give Danmark og Norden en ny start? Bogens svar er JA, og det fine er, at den vover et øje. Område for område foreslår den, hvordan vi kunne slå ind på en mere demokratisk vej end Det indre Markeds, mere international, solidarisk, opfindsom og ærlig.
- Jens-Peter Bonde tror, at vi får en ny folkeafstemning inden 1992, fordi EF’s nye planer kommer i konflikt med Grundloven. Derfor haster det med at diskutere og lægge planer”, skrev Else Hammerich i et flot og fyndigt formuleret forord.

Jeg skrev også et langt og detaljeret debatoplæg med 24 hovedpunkter. De opfordrede til en bredere samling med dannelse af en bredere organisation, ”Danmark ’92”, til at forberede næste slag:

- ”Det er i dag sandsynligt, at der kommer en ny slags pakkeafstemning, måske i 1992.
- Hvis vi taber EF-valg 89, er der intet modstands-center til at vinde den afgørende folkeafstemning. Vi må altså nu rette arbejdet ind på at vinde EF-valget i 89 og opbygge det beredskab, der kan vinde den tredje og sidste folkeafstemning”.

Sådan tænkte vi dengang. Valget til Europa-Parlamentet havde mest mening, hvis det sigtede mod at styrke Nej-siden ved den næste folkeafstemning.

Rigtige venner med Jodle Birger i privatfly

Valgkampagnen i 1989 blev konkretiseret ved kamp mod et bilos-direktiv og kamp for mærkning af kræftfremkaldende stoffer under parolen ”Plads til livet”. Vi udsendte også en populær uddelelingsavis, ”Folk i bevægelse”, med Per Pallesen og Claus Ryskjær på forsiden. Et godt ugebladsmiks med præsentation af Folkebevægelsens tyve kandidater og kendte personligheder, som anbefalede liste N.

Ove Sprogøes anbefaling var meget kortfattet:

- ”Når man spiser kirsebær med de store, får man stenene i øjnene”, sagde han til fællesteksten: ”Jeg støtter også Folkebevægelsen mod EF. Giro 492 - 1992 xN.”

Ove havde tænkt over det. Det var det, han ville sige, sagde han i telefonen. Udtalelsen skulle ikke være længere.

Grundlovsmødet den 5. juni 1989 i Fælledparken blev et af de største politiske møder, der har været holdt siden krigsafslutningen i 1945. Der kom næsten intet i medierne. Jeg talte først ved Grundlovsmøder i Jylland og ankom så til København sammen med Jodle Birge i et lille chartret privatfly.

Det var første gang, den populære slagtersvend underholdt i Folkebevægelsen. Vi gik uden for de sædvanlige mere venstreorienteredes kreds og prøvede at præsentere liste N som hele folkets liste. På den fly-tur blev han og jeg ”Rigtige venner”, som han sang om i sin landeplage.

- ”Jeg stemte ja til EF i 1972, fordi jeg troede, at det ville hjælpe landbruget. Det kan man vist ikke ligefrem sige, at det har gjort”, sagde Jodle Birge til uddelingsavisen.

Johannes Møllehave dansk præst i Bruxelles

Den daværende danske præst i Bruxelles, Johannes Møllehave, trodsede sine ”kunder” i EF-hovedstaden med denne anbefaling:

- ”EF er ikke et ægte menneskeligt fællesskab. Det tegner til noget, der gør Danmark til en forretning, hvor regeringen bliver en slags sogneråd, der skal ekspedere nogle sager, der mere eller mindre bliver afgjort uden for deres magtområde”, advarede han ganske forudsigende.

Ivan Nielsen fra fodboldlandsholdet var også blandt anbefalerne. Det lykkedes en utrættelige, Hans Smith, at få fat i den populære landsholdsspiller, sammen med 1992 præmier til en stor tipskonkurrence.

Med en slagkraftig mediekampagne og massiv støtte fra kunstnere og kendte, bevarede vi vore fire mandater. Vi trodsede avisernes spådomme om vores halvering og uhøflige opfordringer til at forsvinde.

Vi brugte ”Den lille havfrue” som en gennemgående illustration i en serie annoncer. Lisbeth Kirk lod hende stå i vand til halsen for at illustrere klimaproblemerne med højere vandstand. Det var en stærk illustration. Vi kom til at betale dyre ophavsretspenge til skulptørens efterkommere. 80.000 kroner måtte vi slippe til havfruens skaberfamilie for at redde pigen fra klimadøden.

EU-valg i 1989 med stemmetab

Den tabte folkeafstemning i 1986 førte til frafald i rækkerne. To partier meldte sig dog ind i Folkebevægelsen efter nederlaget om EF-pakken, De Grønne og Venstresocialisterne. Men det var to partier, som ikke fik stemmer nok til at komme i Folketinget ved valget i 1988.

SF trak sig i praksis ud af bevægelsens virke, selv om det først skete officielt i 1991. Komiteerne blev mindre aktive. Valgkampen i 1989 blev - trods en ualmindelig stærk støtte fra kunstnerne - meget svagere end ved valgene i 1979 og 1984. Min egen vurdering af indsatsen var knivskarp:

- ”I Folkebevægelsens egen top havde de fleste indstillet sig på nederlaget. Forretningsudvalget var ikke en gang beslutningsdygtigt på det sidste møde før valget. Så få var mødt frem. Indsamlingen var en ren katastrofe. Det var ikke på grund af, men på trods vores egen indsats, vi slap hæderligt gennem valget”, skrev jeg og mente det.

Vennerne på Notat, dygtige medarbejdere og en pose opsparede penge til en professionel annoncekampagne reddede os på målstregen. Vi sikrede, at der fortsat var fire pladser til Folkebevægelsen blandt de da 15 danske medlemmer. Vi slap nådigt og gik kun tilbage fra 20,8 til 18,9 % af vælgerne.

Kollektivet

- ”Folkebevægelsens Strasbourg-aktivister bor sammen i et hyggeligt bofællesskab, for ikke at udvikle sig til euro-pampere eller nervevrag”, hed det i en reportagesamtale med Else Hammerich fra kollektivet i Avenue des Vosges i et valgtillæg til Notat den 24. februar 1984
- ”Vi dyrker vores små interesser. Kate (vores sekretær) og jeg går til gymnastik, Sven cykler byen tynd, Jens-Peter går i svømmehallen, mens Jørgen snupper lidt frisk luft i den nærliggende park”, hed det videre.

Artiklen var ledsaget af et foto med Else Hammerich. Hun holdt en fredsdue i et fuglebur, den kunne ikke flyve frit rundt i Europa-Parlamentet. Det var Elses meget billedlige protest mod et forslag om fælles forsvar i EF.

Birgit og Thorkild Bjørnvig

Birgit Bjørnvig mente, at Radikale Venstre ikke levede op til partiets eget EF-program. Hun valgte derfor at stille op for Folkebevægelsen. Mange radikale støttede hende.

Birgit var flittigt medlem af miljøudvalget, udvalget for kvinders rettigheder og kulturudvalget. Hun arbejdede også aktivt i intergruppen for dyrevelfærd. Birgit fik bl.a. vedtaget en betænkning, som forbød salg af dårlig modernælkserstatning til u-landskvinder.

Birgits arbejde for dyrevelfærd hindrede hende dog ikke i også at forsvare inuit og andre oprindelige folkeslags rettigheder til at leve som fangere.

Birgit blev også vores personlige ven sammen med sin verdenskloge mand, den respekterede digter og naturforkæmper, træernes usvigelige ven, Karen Blixens unge, elskede Thorkild Bjørnvig.

Jeg havde læst svære digte af Thorkild Bjørnvig i folkeskolen og fik mulighed for at diskutere dem med ham selv. Vi tog sammen på sommerferier, vandreture og sprogkurser og fik mange muntre minder.

Under et sprogkursus i tysk i Schwartswald udviklede vi et særligt ”vodkabularium”. Vi gik lange vandreture i bjergene og sluttede hver dag anstrengelserne med en vodka præcis klokken fem foran et lille kapel, vores ”vodkappel”. Vi havde en daglig ordleg, hvor vi udviklede hundredvis af nye ord, hvori ordet vodka indgik som f.eks. vodkasemester, vodkaskader, vodkabler og vodkaskoforsikring.

Venskaber i EU udviklede sig også til ægtefællerne. I vores hjem i Bagsværd har vi stadig ”Thorkilds værelse”, det eneste sted i verden, hvor han kunne sove igennem en hel nat, efter to kolde Tuborg light. På reolen i stuen står hans bøger med fornemt formulerede dedikationer.

Ulla Sandbæk

Ulla Sandbæk var præst og også valgt til Europa-Parlamentet i 1989. Hun blev også min personlige ven og har meget venligt kørt mig hjem til Bagsværd efter talrige møder.

Ulla vidste, hvad jeg stemte i alle sager. Hun havde nemlig ansvaret for stemmelisterne i gruppen. Vi diskuterede tvivlsager og var næsten altid enige. Det har jeg ikke oplevet på samme måde med andre personer. Det var behageligt at have en kollega, som jeg altid kunne stole på. Det skete med Ulla – bortset fra nogle få afstemninger om tobak. Da stemte hun for friheden til at ryge, mens jeg var blevet fanatisk ikke-ryger.

Ulla blandede sig i mange sager, som vedrørte folk flest. Hun vidste, at mange mennesker fik udslag af berøring med nikkel. Hun fik derfor vedtaget et ændringsforslag, som krævede forbud mod nikkel i alt, hvad der har berøring med kroppen. Miljøudvalget ønskede kun mærkning og forkastede Ullas forslag om totalt forbud.

Ulla genfremsatte så forslaget i salen, hvor det normalt ville være chanceløst uden udvalgets opbakning. Men hun lobbyede for det med breve til alle medlemmer på deres eget sprog. Hun vedlagde også et foto af en person med nikkelallergi. Så blev ændringsforslaget vedtaget.

Mange nikkel-allergikere er nok Ulla megen tak skyldig. Ullas indsats er desværre blevet usynlig, fordi Kommissionen senere har fået gennemført et forslag om mærkning i stedet for forbud. Det kunne Connie Hedegaard ikke hindre, som Ulla kunne med sin fokuserede indsats for allergikerne.

Ulla var stolt over resultatet, men det var flertallet i Folkebevægelsen ikke. Hun havde fået frataget Folkebevægelsen et hårdtslående argument mod EU! I den kritik fødtes Ullas medvirken til at stifte JuniBevægelsen.

Mad med mere

Jeg var nogenlunde selvforsynende med mad i dagtimerne i Strasbourg. Jeg havde som regel dansk rugbrød med hjemmefra. Om aftenen spiste jeg ofte et varmt måltid i Parlamentets bar. Vi kunne vælge mellem to færdige retter eller tage en fabriksfremstillet pizza. Som drikkelse bestilte jeg oftest barens lille luksus: et glas friskpresset appelsinsaft. Uhm.

Min arbejdsdag startede mellem syv og otte og sluttede sjældent før midnat. Jeg gik de atten minutter til "Hotel Lutetia" eller senere de 25 minutter til Giscard-lejligheden, hvis der ikke lige kom en sporvogn forbi. Det var en frisk morgentur. Under samlingerne var der desværre ikke altid tid til morgenløb, som i gamle dage. I vore første år startede jeg altid morgenerne med løb i Orangerie-parken ved Synagogen.

Strasbourg har fået et ualmindeligt velfungerende sporvognssystem. Byen har fået meget smukke letbanetog, som det var en sand fornøjelse både at se på og køre med. Parlamentsmedlemmer har også ret til at bestille taxaer. De stilles til rådighed af Europa-Parlamentet eller refunderes efter regning – oveni de rundhændede dagpenge på nu over 2200 kr. per påbegyndt mødedag.

Byen Strasbourg stillede taxaer og busser til gratis rådighed fra lufthavnene i Frankfurt, Stuttgart og Basel. Så kunne MEP'erne få rejserne betalt og kilometergodtgørelse oveni.

– Til dem der har, skal mere gives, hed det allerede i Matthæus-evangeliet.

Det budskab var populært overalt i EU.

Kai Lemberg, modstandsmand uden eksamensbevis

Efter Poul Overgaard Nielsens død i november 1988 blev Kai Lemberg den samlende politiske figur i Folkebevægelsens forretningsudvalg. Han var født i 1919 og generalplanchef i Københavns kommune, da jeg lærte ham at kende som en meget utraditionel embedsmand.

Han har støttet Christiania og ført grundlovssag mod Anders Fogh Rasmussen for den ulovlige krig i Irak. Han var med i Folkebevægelsen fra starten. Poul Overgaard Nielsen fik ham med. Jeg forsøgte at få Kai ansat som akademisk rådgiver i vores parlamentsgruppe, men det blev ikke til noget. I stedet fik min kone og jeg et livslangt venskab med en altid trofast medkæmper. Han var også en fremragende danser ved alle vore runde fødselsdage.

Kai blev ulønnet landssekretær i Folkebevægelsen i 1991, midt under splittelsen. Han var også med til at skabe JuniBevægelsen. Lemberg skrev et fremragende hæfte om dansk økonomi og EF og et andet om EF's fælles udenrigspolitik. Han var både økonom, politiker og aktivist. En dag kørte vi ham hjem efter et landsmøde i Jylland og fik ham til at åbne sit liv for os med en farverig historie fra besættelsestiden. Den havde han ellers aldrig nævnt med et ord.

Trykte illegale aviser for overtidsbetaling

Kai Lemberg og 3-4 andre studerende var ansat som studentermedarbejdere på den senere statsminister Viggo Kampmanns kontor i Statsministeriet. Her var Kampmann dengang kontorchef, mens den "tyskvenlige" Erik Scavenius var statsminister, indtil den samlede regering gik af den 29. august 1943.

De studerende skulle lave beregninger om, hvad der ville ske med produktion og beskæftigelse, indførsel og udførsel og økonomiens andre størrelser, når der atter blev fred.

- Det kræver overarbejde, forklarede Lemberg og de øvrige studerende.

Så arbejdede de energisk med regneark fra kl. 17 – 20. Herefter trykte de illegale blade fra stencils, som de fik fra Frit Danmarks Tjenestemandsgupper. Ved midnatstid drog de hjem med taskerne fyldt med illegale blade. Kampmann var selv aktiv i Frit Danmarks Tjenestemandsgupper og accepterede, at Statsministeriet betalte for deres ”overarbejde” hver aften.

- Jeg lavede modstandsarbejde for overtidsbetaling, smilede Kai fra bagsædet i vores grønne Ford Galaxy under turen til sit rækkehus på Sundvænget i Hellerup.
- Vi følte os meget sikre. Der var ingen, der regnede med, at vi trykte illegale blade i Scavenius’ statsministerium.
- Jeg er nok en af de få, der har fået betaling for at trykke illegale blade i et statsministerium, som forestod samarbejdspolitikken med tyskerne, forklarede han med et glimt i øjet.

Til eksamen under falsk navn

Senere måtte Kai igen gå under jorden og leve på skiftende adresser, indtil Danmark atter blev frit. Han var blevet gift tidligt med Helga, men kunne ikke være sammen med hende, da han første gang gik under jorden allerede i 1941.

- Jeg blev gift med en, jeg ikke kunne være sammen med. I 1944 blev vi så skilt.
- Jeg fandt sammen med Lis, som også var studentermedhjælper. Med hende fejrede jeg befrielsesnatten. Vi har holdt sammen fra 1943 til 1992, hvor hun døde.
- Jeg var blevet cand.polit. under falsk navn. Flere professorer lovede at tage mig til eksamen under navnet Kai Møller.
- Jeg har aldrig brugt eksamensbeviset, fordi jeg har været heldig at blive håndplukket til alle jobs.

Cand.polit. Kai Lemberg har stadig intet eksamensbevis under sit eget navn! Lemberg blev generalplanchef i Københavns kommune under borgmester Alfred Wassard og senere Egon Weidekamp.

- Overborgmesteren ville fylde søerne med en bred stribe af beton og lave dem om til motorveje, forklarede Kai Lemberg med gys i stemmen.

Der var Lemberg ikke enig med Weidekamp. De to havde et had-kærlighedsforhold – uden kærlighed, som den socialdemokratiske politiker, Svend Auken, karakteriserede venskabet mellem Venstre og Konservative.

- Nej, det var rent iskoldt had, som Weidekamp udviklede til mig, korrigerede Lemberg dette afsnit, da han fik det forelagt til gennemsyn.

De havde været stærkt uenige om Nørrebros sanering, Christiania og beboernes medvirken i byplanlægningen.

Kai Lemberg havde været *kommitteret* på Færøerne og deltaget i OECD-møder i Paris for den danske stat. Han talte flydende fransk og gav mange interviews til franske medier, før jeg selv optrådte på fransk. I en alder af næsten 70 blev han ulønnet professor i samfundskundskab på RUC, og forlænget til 2016.

Øresundsbader med Uffe Ellemann-Jensen

Kai var også trofast Øresunds-bader, sommetider sammen med Uffe Ellemann-Jensen, i Hellerup. Nej, de to var ikke politiske venner. De var bare genboere, som respekterede hinanden.

- Uffe havde dannelse. Han hilste altid pænt. En dag deltog jeg i et NESA-arrangement på Gentofte Rådhus. Straks Uffe så mig, kom han hen og hilste på, berettede Kai om vores fælles, ikke fjende men, politiske modstander.

En dag under krigen blev Kai Lemberg kontaktet af Frode Jakobsen. De skulle mødes på et bestemt tidspunkt i Det Kongelige Biblioteks Have. Frode Jakobsen spurgte, om Kai ville være med til at arbejde for ”Dansk Studiering”. Navnet blev senere forkortet til ”Ringen”.

- Men jeg er allerede med i Frit Danmark, svarede Kai Lemberg.
- Vi konkurrerer ikke om medlemmer, så fortsæt du bare der, svarede Frode Jakobsen.

Det gjorde Kai til krigens afslutning. Han blev ikke taget. Han overlevede og kunne være med til at starte både Folkebevægelsen, Danmark ’92 og JuniBevægelsen, som jeg selv. Kai blev en ven for livet, indtil han døde som 99-årig i 2019.

Frode Jakobsen, formand for Europabevægelsen og EF-modstander

Kai Lemberg var ungdomsbekendt med en anden af vore trofaste støtter, Frode Jakobsen. Som tyskstuderende havde Frode Jakobsen boet til leje hos en Frederiksberg-familie, Rindung. De var pacifister og boede tæt på Kai Lembergs barndomshjem på Danasvej.

Frode fortalte en dag Kai om en slem forskrækkelse, han oplevede under krigen. Frode havde været ude med kikkerten og studere fugle og havde mødt en tysk officer. De var kommet til at tale fugle sammen. Som tysklærer havde Frode et glimrende tysk. Men han havde også illegale blade i fugletasken. Da de var færdige med den venlige samtale, sagde officeren, at han for god ordens skyld lige skulle kontrollere Frodes taske.

- Det er en slem skuffelse. Her har vi talt sammen som voksne venner, som mand til mand, som sande fuglevenner, og så vil De nedgøre det til besættelsesmagten mod en besat.
- Der skuffer De mig sandelig, sagde Frode Jakobsen på fornemt tysklærertysk.

Tyskeren blev flov og lod Frode gå med de illegale blade i fugletasken!

- Så tæt på var jeg i at blive taget, inden vi fik rigtigt begyndt, betroede han Kai.

Deltog i Haag-kongressen i 1948

Frode blev illegal leder af Danmarks Frihedsråd og minister for særlige anliggender i befrielsesregeringen. Han blev valgt til Folketinget og repræsenterede Socialdemokratiet. Han var en ivrig europæer og blev også formand for Europabevægelsen. Frode Jakobsen deltog i Europabevægelsens store, internationale kongres i Haag i 1948. Han afløste Thorkil Kristensen som formand for Europabevægelsen i 1949 og var den længst siddende formand frem til 1964.

På kongressen i Haag lagde fremsynede politikere grundstenen til det al-europæiske samarbejde i Europarådet og såede frøene til den kommende europæiske integration i EF, EFTA og EU. Da vi kom til folkeafstemningen om EF i 1972, sagde Frode Jakobsen imidlertid fra.

- EF er ikke demokratisk, sagde han.

Anbefalede bevægelserne ved EU-valg

Jeg har kunnet trække på Frode ved hvert eneste valg og folkeafstemning lige siden. Han var loyalt medlem af Socialdemokratiet ved alle danske valg. Når det kom til EF og EU, støttede han først Folkebevægelsen og siden JuniBevægelsen.

Da Frode Jakobsen døde, blev Niels I. Meyer, Kai Lemberg og jeg selv inviteret med til en særlig mindehøjtidelighed. Poul Nyrup Rasmussen talte for Socialdemokratiet ved mødet. Niels', Kais og min fælles ven Elias Bredsdorff talte for modstandsbevægelsen.

Både Frode Jakobsen, Elias Bredsdorff, Kai Lemberg, Poul Overgaard Nielsen, Børge Houman, Kate Fleron og adskillige andre gode modstandsfolk støttede altid først Folkebevægelsen og siden JuniBevægelsen.

Jeg beundrede dem for deres mod og har ofte spurgt mig selv, hvordan jeg selv ville have reageret, hvis jeg skulle have sat livet på spil. Ville jeg have haft modet til at være sabotør og dræbe landsforrædere? Ville jeg have nøjedes med at skrive om dem i Frit Danmark? Ville jeg bare have passet mit arbejde og holdt min kæft, som mine forældre gjorde det? Sammenlignet med modstandsfolkene under krigen var vores EF-modstand og EU-kritik altid på første klasse.

Ikke samme fjende

Der var også hæderlige modstandsfolk på Ja-siden, så vi brugte aldrig modstandskampen under krigen i vores kampagner. Men hvor har jeg dog mødt mange menige modstandsfolk i Folkebevægelsens og JuniBevægelsens lokale komiteer.

Det var *ikke* den samme fjende. De kunne bare ikke glemme deres frivillige engagement under krigen. De ville fortsat gøre noget, disse dejlige unge mennesker, som fik os ud af krigen, sammen med de allierede lande, selv om den ansvarlige regering mest havde allieret sig med Tyskland.

Frihedskæmperne talte aldrig selv om deres modige arbejde under de livsfarlige forhold. Deres oplevelser og indsats skulle altid trækkes ud af dem, når vi sad sammen efter et møde. Jeg har endnu ikke mødt en eneste modstandsmand, som pralede af sin indsats, selv om de virkelig havde noget at prale af.

Hans Christian Jensen, sendte tegninger af Shell-huset

Jeg holdt en af mit livs bedste taler ved bisættelsen af vores nabo i Bagsværd, Hans Christian Jensen. Han havde et maskinværksted og døde som 82-årig i 1997. Under krigen havde han været engelsk spion og sendt tegninger af Shell-huset til englænderne, så de kunne befri de danske modstandsfolk, som var spærret inde i Gestapo-hovedkvarteret.

Kort før sin død fablede Hans Christian om uheldet med de engelske bomber over den franske skole. Det var ikke hans fejl, men han følte sig ansvarlig, selv om hans tegninger havde været korrekte. Englænderne havde sendt en stor krans til bisættelsen. Den var så stor, at vores personlige sidste hilsen kunne ligge indeni. Hans Christian havde rejst i Tyskland både før og under krigen og havde spioneret for England. Han var åbenbart meget værdsat, selv om den side af ham var fuldstændig ukendt i Danmark.

Samlede underskrifter til JuniBevægelsen

Vi stod sammen på kolde vinterdage og samlede underskrifter, da vi skulle starte JuniBevægelsen som liste til EU-valget i 1994. Hans Christian og hans kone Britta rejste også i Afrika og gav dem rent drikkevand og købte deres kunst. Den solgte de videre til naboerne på vejen som støtte til de fattige i Afrika.

Jeg bliver vred, når EU-kritikere over en bred kam kaldes for snæversynede nationalister. Frode var europæer og en af de første med kritik af EF's manglende demokrati. Kai var international forhandler med stor respekt for andre lande. Poul skaffede penge til at få jøderne til Sverige under krigen, og han hjalp de ungarske flygtninge efter den sovjetiske besættelse. Hans Christian og Britta hjalp i Afrika.

Jeg mødte aldrig de snæversynede nationalister i mit liv i Folke- og JuniBevægelsen. Jeg mødte mest selvopofrende internationalister og demokrater. De var også glade for vores eget land, vel. Det er ingen skam. I de senere år er der også opstået stærkt højreorienteret, nationalistisk og ligefrem racistisk EU-modstand i Europa. Dem har vi *altid* holdt os langt fra. De kom ikke hos os. Vi behøvede ikke smide dem ud.

Kapitel 17

BALLADE I BEVÆGELSEN

Valget til Europa-Parlamentet i juni 1989 nåede lige akkurat at finde sted, før Europa-kortet blev ændret fundamentalt. Vi klarede skærene og holdt vore fire mandater i Bruxelles og Strasbourg. Så gik det ekstremt hurtigt med forandringerne i Europa.

Historisk chance for Europas forening

Muren faldt. Østtyskland blev indlemmet i Vesttyskland. De andre østlande gik ud af Warszawa-pagten. Nu ville de *alle* med i både NATO og EF, og helst med tilbagevirkende kraft. Det var en mavepuster til alle kommunistiske partier i Vesten og de bevægelser, hvor de virkede. Alle folk ønskede frihed frem for alt. Mange mistede deres faste holdepunkter og måtte enten degenerere eller tænke nyt.

Sammenbruddet i Øst gav os også en historisk chance for at samle hele Europa på tværs af den kolde krig. Ideelt burde genforeningen være sket med nye fælles institutioner for alle europæiske lande. Det havde jeg virket for i hele mit liv, men sådan spillede klaveret ikke i revolutionsåret 1989. Landene i Øst- og Centraleuropa ville ind i nøjagtigt det eksisterende EF, som vi var imod!

Det måtte give ballade i både DKP og Folkebevægelsen mod EF og ende med splittelse begge steder. Sammenbruddet medvirkede også til fødslen af noget nyt: ”Danmark ’92”, som ikke tog stilling til EF-medlemskabet og siden JuniBevægelsen, som også henvendte sig til EF-tilhængere, der ikke ville Union.

”Stof til eftertanke”

Kunne vi gå imod Øst-landenes egne valg? Vi var nødt til at få den nye virkelighed ind i vore hoveder og enten give op eller ændre strategi. Jeg skrev et ”Debatoplæg om unionsmodstandens situation, STOF TIL EFTERTANKE, februar 1990. Jeg citerer her fra de tolv tætskrevne sider, 1. udkast.

Først beskrev jeg, hvad der ville komme ud af et topmøde i Dublin den 28. april 1990. Statsministrene skulle både diskutere den tyske genforening og nye Unions-planer. Så mindede jeg om et planlagt topmøde i Rom, der ville ende med at sende en Unionstraktat med en møntunion til folkeafstemning i Danmark i 1991 eller 1992.

Derefter konstaterede jeg, at de første østeuropæiske lande ville få associeringsaftaler, der sigtede mod EF-medlemskab. Man ville også begynde at diskutere EF-medlemskab i Norge og Sverige. Så fulgte en skarp analyse af vor stærkt svækkede situation:

- ”I Danmark har det store flertal af vælgerne opgivet enhver tro på, at vi kan komme ud af EF.”
- ”Overbeviste EF-modstandere var ved at falde fra ved EF-valget i juni 1989. Selv tidligere kandidater overvejede at svigte liste N. Det var svært at finde socialdemokratiske kandidater. Gamle støtter skulle presses for at stå frem. Mange sædvanlige pengekasser i fagbevægelsen forblev lukkede. De få modstandsaviser havde opgivet sagen. Kendte kandidater regnede med halvering.
- Kun ved en gigantisk slutspurt udført af ganske få aktive lykkedes det at holde de 4 mandater, og endda kun i kraft af valgforbundet, hvor SF måtte aflevere et mandat til EF-tilhængerne.
- 3. Folkebevægelsens organisatoriske kraft er stærkt svækket. Det sprudlende liv fra 1979 er

væk. Den organiserede sprudling fra 1984-valgkampen er væk. I 1989 kunne der slet ikke samles ind til Folkebevægelsens valgkamp. Hele valgkampen blev finansieret af EF og Bikuben. (Vores kassekredit).

- Gælden nærmer sig 3 millioner kroner, det beløb vi samlede ind i 1979, hvor vi ikke fik en krone fra EF og kun havde en halvdagssekretær ansat.
- På komitemøder deltager kun få unge under 35 år. De der var rygraden i 1972, og de der blev – delvist – mobiliseret ved EF-pakke-afstemningen i 1986, opfatter Folkebevægelsen som et historisk fænomen.
- Folkebevægelsens forretningsudvalg og landsmøder afspejler denne skævhed. De unge deltagere kommer som udsendte fra deres politiske eller faglige bagland. Der er meget få uorganiserede unge.
- Forretningsudvalgs-medlemmer og komite-repræsentanter foretager sig ikke ret meget mellem møderne. Fra EF-valget til nu er der fra hele landet centralt registreret færre nye medlemmer, end 5 energiske personer kan samle på en enkelt weekend på en enkelt festival.
- Notats kalender-kort for medlemshvervning har ikke tidligere tiders virkning. Notat har tabt abonnenter efter EF-valget og kører igen med underskud”.

Så gennemgik jeg de lige så sørgelige politiske styrkeforhold og situationen i medierne:

- ”Næste gang vil vi ikke have én betydelig avis med os, idet også Information og Ekstra Bladet må formodes i praksis at støtte Ja-linjen.
- I spørgsmålet om ØMU vil vi måske lidt utraditionelt kunne få større hjælp fra uafhængige fagøkonomer, der endnu har svært ved at glemme deres fag”.

Så fulgte flere sider med forslag til, hvad vi på trods af al elendighed *kunne* gøre for at hive os selv op ved hårene. Kun lidt af det blev til noget, vi var virkeligt på hælene. Bevægelsens mål var meget langt væk. Rygraden i Folkebevægelsen – de kommunistiske aktivister – var i indre opløsning efter Murens Fald.

Folketingskandidat i 1990

Den 12. december 1990 var der igen folketingsvalg i Danmark. Valget blev udskrevet efter et sammenbrud i forhandlingerne om finansloven. Valget kom derfor til at handle om ren indenrigs-politik. Forhandlingerne om det, der blev til Maastricht-traktaten, var nu i fuld gang. Den danske regering havde selv fremsendt et memorandum dateret 4. oktober 1990. Det indeholdt et forhandlingsoplæg til det, man mente, der ville komme ud af forhandlingerne.

Så kunne man bagefter sige, at resultatet svarede til de danske krav. Det var en snu taktik, fordi man indtil da altid blot havde fornægtet de næste skridt.

- ”Den danske regering finder, at etableringen af ØMU ligger i naturlig forlængelse af skabelsen af Det indre Marked og vil kunne bidrage til at fremme vækst og beskæftigelse i alle medlemslande”, skrev regeringen blandt andet.

Man kunne ikke længere sige, at planerne blev skjult. De kunne nu rekvireres fra Folketingets markedsudvalg. Vi kunne dog stadig komme først med en række dokumenter fra forhandlingerne i Bruxelles. Vi kunne bare ikke få Unionsplanerne til at slå igennem og blive diskuteret før valget.

Ole Sohn repræsenterede Enhedslisten i TV-debatten. Jeg forsynede ham med dokumenter og stikord om afskaffelse af kronen, indførelse af EF-militær og en række nye flertalsafgørelser, bl.a.

om visse skatter. Det var emner, der hver for sig var meget vigtigere end de småpenge, partierne diskuterede ved valget. Det var der ingen, der ville diskutere med ham.

Det lå i luften, at den næste traktat ville kræve folkeafstemning. Det blev derfor også et argument for at skubbe de aktuelle unionsplaner ud af valgdebatten. Folkebevægelsen forsøgte at skabe en kampagne med "En stemme mod EF-Union" med fælles plakater for EF-modstandere, som stillede op på forskellige partilister.

Vi forsøgte også at få kendte modstandere til at opstille ikke for, men *i tilknytning til* Nej-partierne. Birgit Bjørnvig opstillede i tilknytning til De Grønne. Ebbe Kløvedal Reich og jeg selv opstillede i tilknytning til Enhedslisten. Ebbe og jeg ville faktisk være blevet valgt til Folketinget, hvis Enhedslisten havde passeret spærregrænsen. Pia Raug stillede op på Fyn.

Der manglede blot tre promille i, at Ole Sohn, Ebbe Reich og jeg selv ville være valgt til Folketinget og kunne have ført slaget mod Maastricht-traktaten fra Folketingets talerstol. Fire modstanderpartier havnede alle under spærregrænsen. Fælles Kurs fik 1,8 %, Enhedslisten 1,7, De Grønne 0,9 og Retsforbundet 0,5. Skønne spildte stemmer til ni mandater, som nu gik til tilhængerne.

Ny traktat på vej

Kun to dage efter valget - den 14.-15. december 1990 - mødtes statsministrene i Rom. Der vedtog de hovedindholdet til den næste traktat, som ikke var blevet diskuteret i valgkampen. Der manglede ikke information om de næste skridt før valget. De følte blot ikke vedkommende i den tilstundende valgkamp. Det italienske formandskab havde lavet et 16-sidet oplæg om fælles udenrigs- og sikkerhedspolitik, EU-statsborgerskab og fordelingen af magten mellem Union og medlemslande. Folketingets markedsudvalg blev orienteret efter offentliggørelsen i Notat.

Ole Ryborg skrev i samme nummer om et "Vidtgående italiensk forslag om militær i EF" fra et møde i Venedig. Et topmøde i Rom den 27.-28. oktober 1990 satte startdato på ØMU'en.

- "Danmark kan trygt sige nej til ØMU", sagde den tidligere overvismand og formand for Arbejderbevægelsens Erhvervsråd Christen Sørensen i et stort interview med Torben Gross i Notat den 26. oktober 1990.

Regeringen ville helst sige Ja, men kunne ikke lide at sige det højt, *før* valget.

I seng med brudeparret

Med en ny traktat på vej sendte vi også en journalist til topmødet i Rom. Erling Bøttcher benyttede lejligheden til at tage en charteruge i stedet for almindeligt fly. Det var ikke dyrere, og så kunne han være der en hel uge på bryllupsrejse med sin tilkommende Lone Skaftte Jespersen.

Hun havde været min fremragende sekretær. Nu skulle hun til at organisere Erlings liv. Jeg skulle også til topmødet for Folkebevægelsen. Hotellerne var dyre. Ægteparret tilbød så, at jeg kunne få en plads i dobbeltsengen ved siden af Erling! Ved hans 50 års-fødselsdag mindede Lone om bryllupsrejsen. Jeg havde helt glemt, at jeg sov i deres dobbeltseng under topmødet.

- Det er jer, der kan huske, og mig der skriver erindringer, svarede jeg.

Vi var idealister i Folkebevægelsen og brugte ikke en unødigt krone til et dyrt hotel. I en periode sov jeg også på mit kontor i Strasbourg. Jeg var der alligevel fra syv til midnat. Det var både dyrt og besværligt at gå frem og tilbage til et hotel. Dengang fik Folkebevægelsen det sparede hotelbeløb fra diæterne. Vores eget system blev lavet om, så vi fik et fast beløb, der skulle dække alle udgifter. Så ville jeg selv tjene på at overnatte på kontoret.

Samtidig blev overnatningerne på kontorerne kritiseret i pressen. Jeg valgte da at flytte på hotel for ikke at risikere offentlig kritik af Folkebevægelsen. Kontorerne i den ny parlamentsbygning blev indrettet til overnatning med en solid sovesofa. Der var også bad og toilet i tilknytning til hvert kontor. Hvad mere kunne man ønske sig?

Det kunne nogle af medlemmerne i Parlamentets særlige, valgte tillidsmandsgruppe, det såkaldte kvæstor-kollegium. De sørgede for medlemmernes velbefindende, og lidt til. Da kvæstor-kollegiet diskuterede indretningen af værelserne i Europa-Parlamentet, ønskede to af kollegiets medlemmer en dobbeltseng i alle kontorer! De blev dog stemt ned af tre andre medlemmer, som havde mere sans for, hvad pressen kunne finde på at skrive.

Bøger om Unionen

- ”Unions-pakke klar næste efterår”, hed Erling Bøttchers forsideartikel i Notat den 2. november 1990 efter topmødet.

Banen blev langsomt kridtet op til den næste folkeafstemning. Folketinget havde haft EF-debat den 25. oktober 1990 og bekræftet det danske memorandum til forhandlingerne i en ”Europa-debat uden visioner”, som Torben Gross kaldte sin reportage i Notat. Jeg havde for længst forberedt det store slag med en række hæfter og bøger om forskellen mellem EF og Union.

”Her er planen for union i EF”, udsendte jeg allerede i 1983. ”Nu er det alvor med EF-unionen” i 1984 og en revideret udgave i 1985. Jeg behandlede også den kommende Union i de næste bøger om ”Tænk lidt længere” og ”Det ny Europa” fra 1989.

Debatbog med Peter Duetoft

1991 udsendte jeg en debatbog om ”Folkestyret og unionsplanerne”, som jeg skrev sammen med Peter Duetoft på Forlaget Fremad. Det var første gang, det lykkedes at diskutere unionsplanerne med en politiker, som gik ind *for* planerne.

Peter Duetoft var føderalist og ønskede oprigtigt Europas Forenede Stater med fælles over-nationale, men også demokratisk valgte institutioner. Samarbejdet startede med, at jeg sendte et bogmanuskript til kommentering før udgivelsen.

Den 22. oktober 1990 skrev Duetoft:

- ”Vedlagt en epistel om din bog... Det var spændende læsning og en god indgang til en forhåbentlig fortsat lødig EF-debat”, skrev Duetoft.
- ”Bonde bekæmper en Europæisk Union. Jeg har kæmpet for et stærkt og tæt politisk og økonomisk samarbejde i en union mellem EF-landene.
- Alligevel rejser Bonde mange spørgsmål og debatterer mange emner hvor vi – skønt altså uenige i udgangspunktet – er enige i problemstillingerne – og måske endda i løsningerne”, skrev føderalisten åbenhjertigt.

Respekt! Desværre var der ikke mange ærlige føderalister i den danske debat. Jeg kendte næsten dem alle. Vore spændende debatter om forskellige løsninger på det demokratiske underskud nåede desværre ikke frem til de toneangivende medier.

Annie Hagel og Else Hammerich indbød en række håndplukkede kendisser til idemøde den 14. januar 1991 i Medborgerhuset på Blågårds Plads. Hvad syntes Folkebevægelsens gamle støtter blandt kunstnere, forfattere, musikere, journalister og vore egne topaktivister, vi skulle gøre, derfra hvor vi nu stod? Kunne vi sammen så de frø, der kunne vinde den næste afstemning?

Jørn Thulstrup om pengemagt

En dag mødte jeg tilfældigt Jørn Thulstrup på gaden. Vi havde arbejdet sammen op til folkeafstemningen om EF. Vi var sammen om at drikke gravøl den 2. oktober 1972 om aftenen, da vi fik det ventede Ja. Jørn Thulstrup var Folkebevægelsens meningsmålingsmand, eller *pollster*, som man siger på nudansk. Han var også sekretær for Bevillingsudvalget i Folkebevægelsen i de sidste uger før afstemningen.

Så startede han sit eget firma, "Institut for Konjunkturanalyse". Her gennemførte han bl.a. målinger af politiske holdninger og forbrugeradfærd. Hans kunder fik et varsel om deres afsætningsmuligheder og om konjunktursituation.

Thulstrup var uddannet økonom, cand.polit., og færdedes hjemmevant i det private erhvervsliv. Han forklarede mig, at de store virksomheder og erhvervsorganisationer i Danmark aldrig nogensinde ville tillade, at vi kom ud af EF. Det var ikke et spørgsmål, om det var godt eller skidt. Sådan var det bare. Sådan var styrkeforholdet mellem Ja og Nej, hvad enten jeg kunne lide det eller ej.

Den sad. Med hjernen måtte jeg erkende, at han havde fuldstændig ret. Der var ingen realistisk mulighed for, at vi kunne få Danmark ud af EF. Vi havde lige haft en folkeafstemning om meget mere EF, og tabt den, selv med Radikale og Socialdemokrater ved vor side. Alligevel ønskede vi i Folkebevægelsen en ny folkeafstemning om Danmarks medlemskab. Den var vi bundet til at tabe. Jeg indså, at vi var nødt til at skifte kurs og forme en meget bredere alliance inden det næste, store slag.

Tillidsfolkene var vores ilt

De mange kommunistiske aktivister var ved at rive hovederne af hinanden i en partikamp mellem fornyere og gammelkommunister. Kampen blev også ført ind i Folkebevægelsen. Den mere ortodokse fløj havde fået deres egen kandidat på Folkebevægelsens liste, fagforeningsformand Johnny Laugesen. Så kunne de slippe for at føre valgkampagne for mig. Det havde jeg ingen problemer med. Jeg havde altid sat stor pris på Johnny Laugesen som en sagligt dygtig, faglig organisator.

Vi havde aldrig indbyrdes slagsmål, selv om vi repræsenterede hver sin fløj i partikampen. Vi var begge kloge nok til at holde den uenighed uden for Folkebevægelsens rækker. Jeg kom hver gang, de faglige repræsentanter kaldte til møde. Tillidsfolkene var vores ilt på landets arbejdspladser, hvor der var mange vælgere. Dem kunne vi ikke nå gennem aviserne, men kun gennem de mange faglige tillidsfolk.

De rekvirerede vore materialer, satte plakater og vægaviser op på deres arbejdspladser og inviterede os til debatmøder, oftest med en tilhænger. Modstanderne måtte tit finansiere de blandede debatmøder. Tilhængerne betalte som regel kun for møder, hvor der ikke var modstandere i panelerne. Det gjaldt dog ikke i Danmarks Radio. Her fik vi nu samme sendetid som de andre lister om aftenen.

Efter omstændighederne kunne forretningsudvalget i sin beretning til landsmødet rose en "flot slutspurt" og notere, at tilbagegangen "i den givne situation nærmest virkede som en sejr". Min egen konklusion var mere kritisk. Det stod for mig lysende klart, at den næste folkeafstemning ikke kunne vindes af Folkebevægelsen mod EF.

Den 6. maj 1991 skrev Aktuelt:

- "FASTLÅSER EF-MODSTAND
- Folkebevægelsens flertal forkaster oplæg fra EF-parlamentarikeren Jens-Peter Bonde, som vil "prøve at få det bedst mulige ud af EF"

Jeg var ikke selv til mødet, men havde lavet et udkast om at nedtone ud af EF. At prøve at få det bedst mulige ud af EF var et fyord i bevægelsen, som stadig ville ud. Jeg indså, at vi måtte skabe en meget bredere bevægelse for at kunne vinde over de Unionsplaner, som jeg vidste, var på vej.

Et brev fra Ib Christensen

Den 3. august 1991 havde Ib Christensen sendt et personligt og fortroligt brev på 8 sider til de partier og personer, han mente at være enig med. Hans analyse havde overskriften ”Marxisterne og os andre – Notat om tendenser i Folkebevægelsen”.

Han fandt to hovedtendenser. Den ene ville bevare Folkebevægelsen som en tværpolitisk bevægelse, der sigtede på at komme ud af EF. Den anden ville ”dreje bevægelsen i en bestemt ideologisk og partipolitisk retning”.

- ”Den første retning repræsenteres af komiteerne, af Retsforbundet, Fælles Kurs, De Grønne, DKP (ML), Kommunistisk Forum. Den anden retning repræsenteres af SF og DKP”, skrev min gode kollega i Europa-Parlamentet - uden dog at vise brevet til sine tre nærmeste kolleger.

Brevet blev i stedet lækket til Information. Ib Christensen frygtede, at vi ville omdanne Folkebevægelsen til et venstreorienteret politisk parti. Det har vi dog aldrig haft planer om. Jeg var altid enig med Ib Christensen i at ville sikre Folkebevægelsens bredde, men sådan opfattede han det ikke.

Før landsmødet i Holbæk den 31. august og 1. september 1991 var der stærk og åben uenighed om linjen. En fløj med bl.a. Knud. P. Pedersen og den nordjyske kutterreder Knud Christensen ville fastholde den rene ud af EF-linje. De havde begge været med i Boykotbevægelsen og kritiserede nu Parlamentsgruppen for at deltage for meget i Europa-Parlamentets arbejde. Det gjorde Ib Christensen dog ikke. Skellene var ikke entydige.

Fundamentalisterne vandt

Landsmødet i Holbæk vedtog, at Folkebevægelsens endemål skulle være:

- ”at Danmark skal ud af EF og deltage i et frit og tæt samarbejde med alle Europas lande”, hed det. Det blev tilføjet, at forretningsudvalget skulle
- ”i overensstemmelse med bevægelsens idegrundlag lede kampen mod vort medlemskab af EF”.

Ud af EF-tilføjelsen blev anført af Knud Christensen. Han var den rene og ranke gamle modstandsmand. I denne sag kunne han allierede sig med de mange delegerede fra Kommunistisk Forum, Fælles Kurs og DKP/ML.

Samtidig vedtog landsmødet dog også en resolution, der accepterede, at vi var i EF, også efter den kommende folkeafstemning. Den næste folkeafstemning drejede sig ikke om EF-medlemskab, men alene om unionsplanerne.

De to hovedlinjer tørnede sammen på landsmødet, som aldrig før. Konflikten mellem den rene EF-modstand og den bredere Unionsmodstand blev krydset med en gammel konflikt i DKP mellem Ole Sohns fornyere og ”gammelkommunisterne”. Sådan havde medierne delvist berettiget navngivet repræsentanterne for Kommunistisk Forum, Fælles Kurs og DKP/ML.

Realister fik flertal i ledelsen

Fundamentalisterne havde stort flertal på landsmødet, men valgte alligevel et forretningsudvalg, hvor vi ”realister” havde flertal - et flertal på én, viste det sig efterfølgende efter et historisk rabaldermøde i Holbæk.

Hvis elleve flere af de delegerede havde straffet Ole Sohn, ville vi have været i mindretal i forretningsudvalget. Så tæt var Folkebevægelsen på sin politiske død - kun otte måneder før folkeafstemningen, der kom den 2. juni 1992.

Virkningen ville formentlig have været en splittelse af bevægelsen i to, som det skete et år senere. Det ville næppe have ændret afstemningsresultatet. En ny bevægelse mod Union ville så blot være født noget tidligere og dermed så meget stærkere.

Ballade om baltisk selvstændighed

Ved afslutningen af landsmødet brød måneders uenighed ud i lys lue. Forretningsudvalget havde enstemmigt forelagt en udtalelse med overskriften:

- ”Lav topmøde for hele Europa”.

Udtalelsen indeholdt også en støtte til de baltiske landes selvstændighed. Ingen havde afleveret ændringsforslag. Alligevel kom der stormløb på talerstolen. 15 ”gammelkommunister” af forskellig slags ville pludseligt have ordet for at standse udtalelsen.

Jeg havde netop fået stukket en seddel i hånden med valgresultatet til forretningsudvalget. Der lå også en håndskreven besked om, at der var 100 ens stemmesedler. De var udfyldt på samme måde som den hemmelige stemmeliste, der cirkulerede blandt gammelkommunisterne.

Der var 295, som deltog i valget til forretningsudvalget. Heraf var 80 medlemmer i det nye Kommunistisk Forum, som havde sprængt sig ud fra DKP. Min personlige medarbejder Hans Kloster kendte dem fra DKP. Han havde talt op fra deltagerlisten. En anden DKP-aflægger, Fælles Kurs, havde ifølge Jørgen Tveds udtalelser til Notat 30 delegerede. De havde holdt formøde onsdagen før landsmødet. DKP/ML-deltagelsen kender jeg ikke, de arbejdede mere hemmeligt.

Med sympatisører, medlemmer af Fælles Kurs og DKP/ML rådede fundamentalisterne over halvdelen af de delegerede. De kunne dermed sende uønskede ud af ledelsen. Mindretalsbeskyttelsen var efter deres pres blevet ophævet.

Udrensning i ledelsen

Flertallet fyrede DKP’eren Anne Mette Jensen fra Aarhus og SF’s repræsentant fra forretningsudvalget. De straffede Folkebevægelsens historiske stemmesluger Else Hammerich med færre stemmer end vanligt. De sendte endeligt Ole Sohn ned på sidstepladsen over de valgte. Jeg indså i et splitsekund, at hele vores livsværk lå i ruiner. At 100 timers arbejde om ugen hver dag gennem tyve år, også i ferierne, havde været fuldstændig forgæves. Vi ville tabe den næste afstemning.

Efter Ib Nørlunds død i 1989 var det ikke muligt at moderere gammelkommunisternes optræden. Nu ville de demonstrere for alverden, at en folkebevægelse på størrelse med Socialdemokratiet ved valgene til Europa-Parlamentet ikke skulle støtte de baltiske landes selvstændighed. Det var meget forkert for en bevægelse, der ønskede dansk selvstændighed. Det ville være helt umuligt at forsvare i medierne.

- Vi er færdige, tænkte jeg.

Fornyer og forræder

Således ophidset gik jeg på talerstolen og talte mod gammelkommunisternes aktioner. Jeg talte først roligt om resolutionens indhold. Så mærkede jeg vreden i salen. Jeg var fornyer og forræder. Så sagde jeg, utroligt kludret, hele tiden påvirket af stemningen i salen:

- ”Det er vigtigt, at vi samles på ny og tager udgangspunkt i det nordiske område og Østersøre-

gionen, hvor vi kan få et særligt samarbejde. Derfor synes jeg, at dette her er et godt forslag, men hvis det kan give en diskussion eller strid her på landsmødet, hvor der er nogle, der repræsenterer nogle få promille af befolkningen, men som har utrolig mange delegerede her på landsmødet – hvis det skal fortegne... ja, så så vi, hvem det var... hvis det skal fortegne billedet af et landsmøde i et land, som er ved at blive en delstat i Europas Forenede Stater og hvor hovedopgaven er at samle alt, hvad der overhovedet kan samles til kamp mod Unionen, så vil vi lade det her ligge og lade forretningsudvalget udsende det. Det er vedtaget enstemmigt af FU, og så kan det ikke komme ud som en beslutning fra et landsmøde. Ja, vi kan jo se, at der også er gennemført udrensning her på landsmødet.

- Vi kan se, at der er gennemført straffeaktioner mod folk, som nogen ikke kan lide, og jeg vil opfordre dem, der gennemfører den slags aktioner til at tænke sig ordentligt om, inden de er på landsmødet næste gang, fordi det er nødvendigt, at vi i det år, der kommer nu, hvor der er 12 måneder til folkeafstemningen, da samler alt, hvad der kan samles om et dansk nej til EF-Unionen.
- Konklusionen er, at jeg foreslår, at den ikke kommer til afstemning her på landsmødet”, sagde jeg ifølge båndudskriften.

Nogle troede, det var et forberedt angreb fra mig. Knud Christensen skrev en lang kommentar under overskriften ”Juntametoder” i Notat 20. september 1991 om ”J-P Bonde og hans oberster”. Knud Christensen sammenlignede mit indlæg med ”branden i den tyske Reichstag i 1933, hvor kommunistiske syndebukke etc. skulle ”retfærdiggøre” et hæsligt kup”.

Så venlige var ordene. Notat var så venlig at give ham spaltepads til at kritisere os for ting, vi ikke havde gjort, men måske burde have gjort, i bagklogskabens klare skær. Journalist Poul Erik Magnussen fra Danmarks Radio kritiserede mig for ikke at have tippet ham, så han kunne have mikrofonerne tændt.

Afbrudt af gammelkommunisterne

Man kan se på udskriften af min tale, at jeg blev afbrudt nogle gange undervejs. Det var afbrydelserne fra Kommunistisk Forum og Fælles Kurs, som fik mig til at tale om promillepartier. Min reaktion blev født i øjeblikket, men det var en kulmination på mange måneders voksende splid, hvor konflikten i DKP blev ført ind i Folkebevægelsen.

Lance Vagnø Jensen og Inger Vinther Johansen fra Venstresocialisterne skrev en skarp 6-sidet analyse til deres parti. De to konkluderede:

- ”En Folkebevægelse som primært vil bestå af promillepartier som Retsforbundet, Fælles Kurs, Kommunistisk Forum, DKP/ML, De Grønne, lokalkomiteer og enkeltpersoner som ingen politisk statur har i forhold til den politiske offentlighed vil det være tidsspilde for VS at forblive i.”

Ja, præcist. Det var formentlig mit spontane indlæg, der reddede Folkebevægelsens anseelse i offentligheden. Det satte en uforberedt, men synlig stopper for dem, der fejrede Stalins fødselsdag. De var imod, at de baltiske lande valgte selvstændighed i stedet for at blive i deres store, sejrige Sovjetunion.

De kunne ikke lide Gorbatsjov og de nye tider i Sovjet med Glasnost og Perestrojka. De havde tabt partikongressen i DKP og meldt sig ud af partiet. De var gået i protest mod fornyerne med den ”reformistiske” formand Ole Sohn i spidsen.

Arbejderklassens fortrop

Men hvorfor skulle de demonstrere det i *Folkebevægelsen mod EF*? Af en eneste grund. Der var ikke andre steder, de kunne bedrive politik. De var ikke i Folketinget. De var ikke engang med i Enhedslisten. De så de store masser af arbejdere og bønder flokkes til venstre for Enhedslisten. De ventede blot på at blive mobiliseret af arbejderklassens forudseende og retningsgivende fortrop.

- Man skal passe på med at blive så meget fortrop, at man for andre mest ligner et røvhul i horisonten, havde jeg lært.

Det var alene i forhold til Folkebevægelsen mod EF, partierne til venstre for Enhedslisten var i stand til at arrangere konspiratoriske formøder og planlægge fælles aktioner mod fæle fornyere som Ole Sohn og jeg selv. Ole reagerede spontant efter landsmødet i Holbæk og sendte en anmodning om optagelse i SF. Halvandet år før havde jeg deltaget i mit sidste DKP-møde.

Planlagte konflikter

Gammelkommunisternes forberedte aktioner startede straks, landsmødet åbnede. Aase Bak Nielsen, en selvopofrende, munter og flittig bibliotekar fra Nibe og Folkebevægelsens faste referatskriver, var dirigent for mødet. Hun bad forsamlingen vedtage en hilsen på ni linjer. De var skrevet af Venstremanden Niels Petersen.

Så gik den stålsatte Bodil Emanuel fra Kommunistisk Forum på talerstolen og sagde, det var ”en urimelig måde at arbejde på”. Niels Petersen havde lidt henkastet også skrevet: ”EF-modstanden har altid primært været en unionsmodstand”. Disse helt korrekte ord fordrejede Bodil Emanuel nu til at være en glidning væk fra EF-modstand til at prioritere unionsmodstanden. Det var det absolut ikke for Niels Petersen, vores mest markante landmand og Venstremedlem og ivrig ud af EF’er.

Stakkels Niels’ ni helt uskyldige linjer var bare første lejlighed for at kunne markere og tælle de revolutionære stemmer. Efter Kommunistisk Forum fik Gert Christensen fra Sømændenes Forbund og Fælles Kurs ordet. Så blev der indleveret så mange ændringsforslag og indsigelser, at den undrende og forbløffede dirigent måtte trække udtalelsen.

Opgør om parlamentsmedlemmernes arbejde

Derefter fulgte et opgør om Parlamentsgruppens arbejde. Vi skulle lave noget mindre og ikke blande os i politik i Bruxelles og Strasbourg. Vi skulle hellere arbejde mere herhjemme for at komme ud af EF. Så fik vi et skænderi om en sikkerhedspolitisk platform for Folkebevægelsen. Den var udarbejdet af Retsforbundets formand, Ib Christensen. Ingen havde indleveret ændringsforslag, nok fordi det var en meget afbalanceret tekst.

- ”Men på selve landsmødet blev platformen i stedet udsat for et sandt bombardement af kritik med den ene fællesnævner, at Folkebevægelsen *ikke* skal have nogen politik. Heller ikke som alternativ til EF-Unionens militær og dansk medlemskab af Vestunionen. Platformen blev ikke vedtaget”, noterede Lisbeth Kirk i Notats grundige lederartikel 20. september 1991.

Som det sidste punkt måtte jeg trække vores Europa-resolution fra landsmødet, så den i stedet kunne udsendes fra det efterfølgende forretningsudvalgsmøde. Jeg mente, vi skulle have taget afstemningen, men forretningsudvalget bad mig trække den. Jeg havde forelagt den på vegne af forretningsudvalget. De mente, det ville have været en katastrofe, hvis resolutionen var blevet forkastet eller vedtaget med snævert flertal.

Den dramatiske udgang af landsmødet bragte for alvor Folkebevægelsen i medierne. Journalisterne lugtede blod. Splittelsen blev synlig.

Krævede ekstraordinært landsmøde

Småpartierne krævede ekstraordinært landsmøde og organiserede protester fra komitemøder og faglige organisationer. Ulla Sandbæk meldte sig spontant ud af Folkebevægelsen dagen efter landsmødet. Hun kom dog hurtigt tilbage. Notat udkom den 6. september 1991 med en omfattende landsmødereportage under overskriften ”Skæbnetime for Folkebevægelsen”.

Bladet afslørede, at der også var oprettet fup-komiteer for at opnå flertal på landsmødet. Folkebevægelsen var let at kuppe. Den var bygget op på tillid. I Hvidovre havde Fælles Kurs f.eks. oprettet en ny komite, som sendte fire delegerede til landsmødet, selv om der var en lokalkomite i forvejen. Kun 74 af de 225 delegerede fra lokalkomiteerne var registreret som kontingentbetalende medlemmer.

Den 5. september 1991 stod en talstærk gruppe journalister uden for dørene og lugtede splid. Folkebevægelsens forretningsudvalg mødtes til det første ledelsesmøde efter landsmødet i Holbæk. Der var nu to fraktioner, som stod over for hinanden, som hære i et computerspil. Begge fraktioner havde forberedt mødet omhyggeligt. Jeg havde nedfældet et skriftligt udkast til mulige beslutninger fra mødet, så hvert punkt kunne stå fuldstændig klart efter mødet.

Lagde op til ny bevægelse mod Union

Resolutionen ”Lav topmøde for hele Europa” indeholdt en sætning med støtte til de baltiske landes selvstændighed. Nu blev den vedtaget med 16 stemmer for. Fire undlod at stemme. Vi overlevede politisk. Vi fik også vedtaget en rullende bevilling på en halv million kroner til den kommende folkeafstemning. Samtidig blev et tidligere vedtaget loft på 4 millioner kroner i maksimal gæld sat ned til 2 ½ million kroner. Differencen skulle hentes ved en særlig indsamling.

Det var barskt at skulle majorisere et forretningsudvalg. I over nitten år havde vi altid talt os til rette. Vi havde ikke noget valg. Bevægelsen *var* splittet i to. Den eneste chance for at forene de to fløje var at sætte gang i det praktiske arbejde for et Nej til den kommende folkeafstemning. Maastricht-traktaten var på trapperne. Den 8. september 1991 orienterede vi komiteer og medlemmer i et medlemsbrev. Her lagde vi også op til, at der blev skabt EN HELT NY BEVÆGELSE til at ”sikre et stort nej ved folkeafstemningen om EF-Unionen”.

Noget nyt måtte ske

Fra det første forretningsudvalgsmøde den 5. september 1991 erklærede vi:

- ”Det er blevet klart for os, at Folkebevægelsen ikke kan være samlingspunktet for den brede Unionsmodstand”.

Vi ville medvirke til at etablere en ny bevægelse, som kun havde Unionsmodstand på programmet. Den nye bevægelse skulle ikke tage stilling til Danmarks medlemskab af EF. Rødovrekomiteen var helt uenig:

- ”Vi protesterer kraftigt mod forretningsudvalgets beslutning om at etablere en ny bevægelse, som afviger fra Folkebevægelsens idégrundlag, men som vil bruge af Folkebevægelsens midler og ressourcer”, skrev de.

Karen Sunds, ledende DKP/ML'er i Folkebevægelsen, formulerede kritikken i et læserbrev i Notat. Hun mente, at ledende personer som Ole Sohn og Jens-Peter Bonde forsøgte at "likvidere" Folkebevægelsen. Knud P. Pedersen truede med at starte en ny forening mod EF-medlemskabet, hvis ikke et ekstraordinært landsmøde ville kalde mig og de andre fornyere til orden.

Debattonen og de hadske angreb gjorde det for mig endnu mere klart, at der måtte dannes en organisation ved siden af og helt adskilt fra Folkebevægelsen. Vi skulle ikke have spliden og de hadske medlemmer med over i en ny organisation.

Folkebevægelsen tilhørte dem, der ville ud af EF

Det var fair nok, at fundamentalisterne i bevægelsen stod fast på det oprindelige formål, selv om tiderne unægteligt var skiftet med vælgerflertallets Ja til meget mere EF ved folkeafstemningen den 27. februar 1986.

Det var os "realister", som ville arbejde på en ny måde. Hvis vi ikke kunne enes om et bredere grundlag i den eksisterende bevægelse, måtte vi skabe noget nyt, og lade Folkebevægelsen fortsætte med det gamle idegrundlag. Der var jeg på en måde enig med fundamentalisterne. Jeg diskuterede det indgående med Ebbe Kløvedal Reich. Han kaldte fundamentalisterne for "die hards". Vi kunne efter vores fælles opfattelse kun bruge Folkebevægelses-midler på den nye organisation, hvis alle var enige om det.

Hvis vi ikke blev enige, tilhørte bevægelsen dem, der ville ud af EF. Det var vi ikke alle enige om. Nogle af mine nærmeste venner ville tage kampen om retningen og vinde flertallet i Folkebevægelsen. Det anså jeg for en umulig opgave, som bevægelsen var skruet sammen.

Efter striden i Holbæk

SF og en del enkeltpersoner benyttede lejligheden til at melde sig ud af Folkebevægelsen efter striden i Holbæk. Det var en regulær politisk konflikt. Styrelsen ville have striden parkeret og have hele bevægelsen til at fokusere på den kommende folkeafstemning i stedet for at slås om retningen indbyrdes. Vi respekterede alle, at der var mange oprigtige og hårdt arbejdende EF-modstandere, som bare ikke ville opgive drømmen om at komme ud af EF.

Jeg kendte disse mange gode mennesker til hudløshed fra to årtiers intenst samarbejde. Jeg respekterede dem for deres uselviske indsats. Jeg havde sovet på deres divaner. Vi havde hængt plakater op og delt løbesedler ud på torve og stræder. Jeg var også aktivist som folkevalgt og var selv med til at sætte plakaterne op.

De var solide slidere. Problemet var, at vi nu risikerede at smide hele vores sag på gulvet ved at lade os styre af dem, der havde tabt magtkampen i DKP. I stedet for et nyt landsmøde indkaldte styrelsen til debat- og informationsmøder i alle landets regioner. Vi ville gerne tage diskussionerne, men ikke ødelægge arbejdet med den kommende folkeafstemning.

I et sort øjeblik kort efter landsmødet – overvejede jeg helt at forlade både Folkebevægelsen og Europa-Parlamentet. Jeg havde netop arvet min fars møbelbutik med Æg og Svaner og andet godt møbel design, og jeg havde vist forretningsmæssigt talent på Notat. Jeg var ikke afhængig af EF-guldet, da jeg allerede havde afleveret mange millioner til Folkebevægelsen af min løn og de talrige frynsegoder.

Hjælp fra EF

Så kom hjælpen fra EF. Forhandlingerne om Maastricht-traktaten nærmede sig deres afslutning. Folkebevægelsens reformistiske ledelse kunne for en tid slippe for rollen som hovedfjende for de

gode, men gammelkommunistiske aktivister, som stadig dominerede i Folkebevægelsens komiteer. Else Hammerich skrev en kommentar om Holbæk-landsmødet i Information den 11. september 1991:

- ”I en dyb krise kan det være befriende at forestille sig det allerbedste, der kan komme ud af den. Her er mit bud: I løbet af ganske få uger opstår der en helt ny bevægelse, spillevende og selvstændig. Den består af enkeltpersoner og kan ikke domineres af partier og organisationer. Den holder et stiftende rabaldermøde, og kommer ud fra det med energi og hundredvis af ideer til, hvordan folkeafstemningen kan vindes. Folkebevægelsen dør ikke, men nedtoner sig op til afstemningen. Folkebevægelsens medlemmer går loyalt ind i det nye. Kampagnen op til folkeafstemningen bliver begejstret, synlig, saglig, humoristisk og uforudsigelig.
- Vi vinder et nej, og det frisætter stor glæde og folkelig selvtillid. Hvis det sker, har der været mening i de sidste ugers kaos.”

Ja, det var den mening, vi søgte. Elses flotte forudsigelse var vores virksomhedsplan. Den lykkedes, som Else havde åbenbaret det i sin artikel. Den blev trykt på 18-årsdagen for drabet på Chiles folkevalgte præsident, vor fælles ”ven”, Salvador Allende. Under asken var der stadig gløder. To dage efter bragte Information en stor kronik af Ebbe Kløvedal Reich om samme emne:

- ”Hvis det kan lykkes vores EF-politikere at stemple al kritisk stillingtagen til deres Europa-politik som Folkebevægelses-fundamentalisme, kommer den debat aldrig i gang.
- Det havde Jens-Peter og flere andre for længst indset. Landsmødets forløb overbeviste ham om, at fundamentalisterne overhovedet ikke havde fært af problemet. Derfor vedtog han med sig selv, at det var i sidste øjeblik at miste tålmodigheden og sætte hårdt mod hårdt.
- Han gjorde det rigtige, mener jeg. Den reelle politiske, akutte politiske modsætning *skulle* frem i dagens lys”, skrev Ebbe.

Firkantede gulerødder

Allerede to år før, den 20. november 1989, havde vi modtaget et koncept- og kampagneoplæg fra en gruppe dygtige unge reklamefolk. De anbefalede os at nedtone Folkebevægelsens virke før den næste folkeafstemning og i stedet skabe en ny bevægelse, som de ville kalde ”UNDGÅ UNIONEN”.

Deres analyse var identisk med min egen, uden de havde fået det udleveret som facit. Folkebevægelsen kunne ikke overbevise nogen om Unionens skadelige virkninger, for vi var imod medlemskabet, og den holdning var ikke længere trendy.

- ”Generelt viser historien, at danskeren mere stemmer med maven end med hovedet. Det stiller særlige krav til vores kommunikationsstrategi.
- Det bliver altafgørende, om den udslagsgivende mellemgruppe kan sige ja til EF/Det indre Marked og samtidig Nej til Unionen.
- Danskeren vil nemlig bibeholde sin økonomiske sikkerhed – og samtidig være fri for den suverænitetsafgivelse Unionen medfører,” skrev reklamefolkene uhyre præcist.

Jeg kunne ikke være mere enig. De havde også nogle spøjse forslag til annoncer, som vi desværre ikke anvendte. De foreslog blandt andet en særdeles slagkraftig annonce med firkantede gulerødder for at illustrere ensretning.

Behov for nye bevægelser

Forslaget om en ny bevægelse til at vinde den kommende unionsafstemning rumlede hele tiden i vore hoveder. Efter landsmødet skrev jeg flere artikler, hvor jeg opfordrede folk uden for Folkebevægelsen til at tage initiativ til at skabe deres egen organisation. Den 13. september 1991 sluttede jeg en kommentar i Weekendavisen:

- ”Under alle omstændigheder er konklusionen, at der er brug for en helt ny tværpolitisk bevægelse mod Union, og hvis den skal have en chance for at vinde folkeafstemningen til september næste år, bør den snart etableres.
- Er der ikke nogen af Weekendavisens mange indsigtsfulde læsere, som tør spille ud med en åben invitation til samling mod Union?”

Samme dag sluttede jeg en lignende kommentar i Aktuelt, ”NY ORGANISATION MOD EF-UNIONEN?”, med denne opfordring:

- ”Kom nu i gang, gør selv noget, hvis du ikke ønsker, at Danmark skal havne i en lukket Union.”

Folkebevægelsens aktion for at få EF-modstandere i Folketinget i 1990 var slået fejl. EF-modstandernes avis Det ny Notat var gået i betalingsstandsning i 1987 med sit trykkeri og slikkede stadig sårene. DKP var gået i opløsning. Folkebevægelsen var delt i to hidsigt stridende fraktioner. Splitelsen var slået ud i lys lue på landsmødet i Holbæk i 1991. Vi lå ned, da vi skulle i kamp. Ville vi nå at rejse os, før kampen var forbi?

Det nye måtte startes uden mig og andre Folkebevægelsesfolk i front. Vi var stadig mod Danmarks EF-medlemskab, vi anså blot ikke kampen for realistisk. Vore ansigter vidnede om fortiden. Vi måtte have folk i spidsen, som havde stemt Ja til EF, men nu var imod det næste skridt med Unionen.

Det nye voksede frem, men bestemt ikke helt af sig selv. Fornyrerne i Folkebevægelsen var med diskret fra sidelinjen, da den nye bevægelse blev designet og født til at kæmpe i den næste folkeafstemning. Ville den lykkes? Den ny bevægelse blev døbt ”Danmark ’92”.

Kapitel 18

FORSPRING TIL JA

Den 21. januar 1992 offentliggjorde Jyllands-Posten en meningsmåling om danskernes syn på de nye Unionsplaner. Spørgsmålet var ganske sagligt formuleret. Det var ikke ledende, som spørgsmål ellers kan være:

- ”I løbet af 1992 skal der afholdes folkeafstemning om Danmarks tilslutning til EF-Unionen. Hvis denne folkeafstemning fandt sted i dag, ville De da afgive Deres stemme?
- HVIS JA: Ville De stemme FOR Danmarks tilslutning til EF-Unionen, ville De stemme imod eller ved De i dag ikke, om De vil stemme for eller imod?”

Et repræsentativt udsnit på 1279 personer over 17 år besvarede spørgsmålene den 13. januar 1992. 78 % ville deltage i afstemningen. 40 % af vælgerne ville stemme Ja, 20 % Nej, mens 18 % sagde, de ikke vidste, hvad de ville stemme.

Jeg var rystet, da jeg så tallene samme morgen. År efter år havde jeg organiseret og købt meningsmålinger for Notat hos AIM. Jeg kendte danskernes syn udenad. Jeg vidste, at det store flertal ønskede fri handel og ingen union. Målingerne viste oftest flertal på 80 % imod planer om Union.

Nu ville de fleste unionsmodstandere stemme Ja ved den næste folkeafstemning! Jeg så choktallene som et resultat af vores egen selvskabte lammelse. Nu fik vi som fortjent, fordi vi ikke kunne enes i kampen mod Union.

Stort Ja resultat af selvskabt lammelse

To årtiers kæmpe modstand mod alle Unionsplaner var soldet op og erstattet med vælgeres passive accept. Vælgerne gik stadig ikke ind for Unionsplanerne, viste andre undersøgelser. Men flertallet ville stemme Ja, hvis der var folkeafstemning om noget med EF. Muren mellem Øst og Vest var faldet, også i danskernes sind. De tidligere kommunistiske lande sagde, de ville med i EF. Skulle de da have vores plads?

Folkebevægelsens parole om ”Ud af EF” mistede relevans og slagkraft, da landene uden for stod i kø for at komme ind. Ud, hvorhen? Min ungdoms drøm om *hele* Europas forening kunne nu kun realiseres i EF. Jeg kritiserede selv EF-landene for at være alt for langsomme til at tage imod de nye demokratier.

Der var også forhandlinger på vej med i hvert fald Østrig og Sverige og udsigt til forhandlinger med Finland og Norge. Vælgerne ville ikke længere risikere at sætte det danske EF-medlemskab over styr. Det var ikke Poul Schlüters Union, som var ”stendød”. Det var ”Ud af EF”, som var stendød hos vælgerne. Selv ordet ”Union” var ikke længere skræmmende, som det havde været, siden Udenrigsministeriet listede udtrykket ud af den danske oversættelse af Romtraktaten.

Sådan måtte jeg læse tallene den forskrækkelige morgen, avisbuddet dumpede aviserne ind ad brevsprækken klokken fire og vækkede mig med dumpet i entreen. Vi lå ned og bed i græsset. Så kom denne mavepuster. Således opmuntret gik vi i gang med at forberede os systematisk til den svære folkeafstemning om Maastricht-traktatens Union.

Hvad gør vi nu, lille du

Meningsmålingen måtte nu være det barske udgangspunkt for alle tanker om, hvad vi kunne og skulle gøre. Med de chokerende tal 40-20-18 simrende i baghovedet startede jeg skrivningen af et 16-siders internt strategioplæg.

Papiret var ikke skrevet med henblik på offentliggørelse. Vores nu fælles analyse af styrkeforholdet var deprimerende, men grundig, lærerig og præcis. Jeg har i mine mange strategioplæg til valg og folkeafstemninger altid startet med en realistisk bedømmelse af styrkeforholdet. Det har været nødvendigt for at kunne foreslå en mulig vinderstrategi og dermed fastholde optimismen udadtil i stedet for at opbygge urealistiske luftkasteller.

Ja-sidens styrker

Her er den analyse, vi i fællesskab lagde frem i modstandens kontorer og mødelokaler:

- ”JA-sidens styrke omfatter samtlige medier, i 1972 havde vi Information, Demokraten og Ekstra Bladet.
- Mindst 95 % af alle synlige virksomhedsledere, i 1972 havde vi Steen Danø til at stå frem. De kritiske findes også nu, men vil næppe turde stå offentligt frem, selv om de er der og stikker hovederne frem på møder.
- Samtlige erhvervsorganisationer og fagforbund minus en kreds af forbund, der er lidt mindre end Nej-sidens forbund i 1972. Vi mangler især SID og Metal som forbund denne gang.
- Samtlige kendte politikere, som i 1972. Men vi har nu støtte fra Kristeligt Folkepartis formand, et flertal i Kristeligt Folkepartis hovedbestyrelse og Fremskridtspartiets folketingsgruppe. Mangler til gengæld stor og synlig opposition i Socialdemokratiets og Radikale Venstres folketingsgrupper.
- Samtlige nordiske statsministre, udenrigsministre og socialdemokratier vil formentlig kunne presses til at anmode danskerne om at stemme JA, så Norden kan samles i EF ”allerede i 1994 eller 1995”.

Så fulgte en lang argumentation om Norden og EF og en tanke om at udsætte den danske folkeafstemning, til vi kendte resultatet af forhandlingerne om nordiske landes mulige medlemskab i EF.

Trussel om udsmidning

I mit strategioplæg skrev jeg, at tilhængerne havde

- ”magt over modstandernes alternativer. I 1972 var alternativet det kendte, og risikoen begrænset til lidt reduceret landbrugseksport.
- Denne gang er vi mere integreret økonomisk, og der vil kunne spilles endnu stærkere på økonomisk kaos efter et Nej, selv om det er det rene vrøvl.
- Schlüter har allerede været fremme med trusler om ”associeret medlemskab” og Svenning Dalgaard har for TV2 præsenteret situationen efter et nej, som om EF da helt automatisk hører op med at eksistere (gid det var så vel!), og vi kommer til at stå mutters alene, når det øvrige Norden træder ind i Unionen.”

Jeg var skræmt ved udsigten til Poul Schlüters trusler, fremført i slagkraftige, helsidesannoncer bakket op af ubegrænsede budgetter og samtlige medier. Truslen om udsmidning var opspind, for man kunne dengang kun komme ud af EF ved selv at anmode om det. Det krævede yderligere en

enstemmig beslutning blandt samtlige medlemslande for, at et land kunne træde ud. Ingen politikere i Danmark ville melde Danmark ud af EF efter et Nej.

Betød det så, at en afstemning i et lille land kunne standse de andre landes unionsplaner fuldstændigt? Nej, jeg overvurderede aldrig virkningerne af et muligt nej. Mange på nej-siden sagde, at vi kunne lægge Unionsplanen død. Sådan spillede klaveret ikke, men et nej måtte respekteres. Vores Nej kunne ikke standse unionsplanerne, men det kunne give anledning til en frugtbar genforhandling med pæne sejre - hvis de danske partier ellers for alvor ønskede det.

Mulige børsreaktioner

I mit strategioplæg gjorde jeg også opmærksom på mulige børsreaktioner, som havde bidraget til at vælte Nej-siden omkuld i 1972. Børsen kunne vælte os igen. Jeg skrev:

- ”Allerede ved første udsigt til et Nej i første meningsmåling vil Børsen blive lukket og al valutahandel og handel med værdipapirer indstillet, indtil de fornuftige danskere har afvist et ”uansvarligt nationalromantisk eventyr”, skrev jeg advarende.

Jeg mindede om, hvorledes statsminister Krag i september 1972 i partiets valgudsendelse havde bebudet en devaluering af kronen i tilfælde af et dansk nej til EF-medlemskab og derefter bygget Ja-annoncerne op på de mange prisforhøjelser, som ville følge af hans egen bebudede nedskrivning af kronen.

Modstandernes styrkepositioner

Jeg var ikke længere naiv. Jeg var blevet klogere og troede ikke på en fair folkeafstemning, hvor Ja- og Nej-siden skulle duellere ligeligt på argumenter. Men jeg opregnede også modstandens styrkepositioner:

- ”Danskernes 20-årige modstand mod alle planer om EFs omdannelse til EF-Europas Forenede Stater”.

En Sonar-måling 18. november 1991 viste, at kun 21 % er enig i, at ”EF bør med tiden udvikle sig til Europas Forenede Stater”. 58 % er uenig. Det er Unions-modstandens styrke.

- Fælles socialpolitik og fælles mønt er mere upopulær end fælles forsvarspolitik. Der er et stort flertal for fælles miljøpolitik og flygtningepolitik. 47 % foretrækker EF som et rent handels-samarbejde, mens 31 % er uenig i, at ”EF bør kun være et handelssamarbejde”. Andre undersøgelser viser bekymring for, hvordan det skal gå vores kultur og danskhed.
- 20 års erfaring med EF-sager, en professionel organisation med parlamentsgruppe og ugeavis til at håndtere sager frem til offentliggørelse, men kun få chancer til at få sager til at slå igennem i tilhængernes medier.
- I 1972 havde modstanderne ikke kendskab til de mest elementære EF-informationskilder. I dag ved vi hvad der er værd at vide, og vi kan stort set skaffe alt.
- Frivillige, men ikke som i 70’erne og begyndelsen af 80’erne, hvor plakater kunne sættes op og aviser deles ud og store midler samles ind, så der kunne etableres alternativ nyhedsformidling gennem vægaviser, husstandsaviser osv.
- Kendte kunstneres støtte, formentlig Unionsmodstandens allerstærkeste ressource, fordi hovedparten af dem der optræder i dansk TV fredag og lørdag aften stemmer Nej. Det er de kendte politikere og organisationsfolk, som er for unionen, mens andre kendte i langt højere grad svarer til meningsmålingernes Danmark

- Flere centre for Unionsmodstand end Folkebevægelsen, men der var også mange forskellige grupper, inden Folkebevægelsen blev skabt i marts 1972 som samlende forum for alle modstandere.
- De fleste økonomer er stadig for EF, men mange er mod Union, og meget få fagfolk argumenterer for Unionen med økonomiske argumenter. Denne gang har vi Kai Lembergs økonom-bog parat lige ved kampagnens start til at aflive økonomiske myter.
- Flere tilhængere, som erkender, vi nu skal stemme om Unionen og inderst inde siger: nu er det ved at gå for langt, måske burde jeg denne gang stemme nej.
- Blandt de 40 %, der ville stemme Ja i dag, er halvdelen IMOD det de siger de er parat til at stemme FOR! De savner i den grad et alternativ til deres Ja.”

Ikke jubeloptimist

Jeg var ikke jubeloptimist, men rimeligt nøgtern i min analyse af styrkeforholdet mellem Ja- og Nej-siden:

- ”Hvis vi blot optræder som i 1972, 1986 eller ved EF-valgene vil vi med rimelig sikkerhed i dag få et resultat som i 1972 – eller det der er værre, når tilhængerne sætter ind med fuld kraft.
- Vi kunne da erkende styrkeforholdet og arbejde for et hæderligt antal Nej-stemmer og benytte lejligheden til at styrke modstandernes organisering med henblik på kommende slag.
- Vi kunne satse på indrømmelser i indholdet – miljøgaranti, kultur-garanti, social-garanti osv. – som kunne give bedre afsæt til fremtidige opgør, for eksempel omkring EF-valget i 1994 eller den næste (ikke sikre) folkeafstemning i 1996.” (Amsterdam-traktaten var færdig i 1997 og blev sendt til folkeafstemning i 1998, med den vanlige, lille forsinkelse af alle planer i EU).

Jeg afviste at gå efter et hæderligt resultat, som SFs Holger K. Nielsen dengang anså for det eneste mulige. Jeg lagde i stedet op til en anden strategi, hvor vi gik direkte efter at vinde:

- ”Men vi kunne også prøve at nytænke en strategi med chancer for at vinde afstemningen, så der bliver flere nej-stemmer end ja’er. En sådan strategi kan ikke køre ”som vi plejer”. Reklamefolks almindelige råd om at sætte ind mod bløde ja-sigere, tvivlere og ved-ikke’er flytter ikke nok.
- Udgangspunktet 40-20-18 skal væltes, ikke blot marginalforskydes, hvis vi skal vinde. Derfor må der ske noget stort, noget nyt, dramatiske begivenheder, som flytter stemmer en gros. Eller hvis det ikke er muligt en fuldstændig målrettet indsats mod JA-fronten.
- Ansatsen er der, i danskernes grundholdning, hvor dansk demokrati stadig sættes over en status som 3 af 76 stemmer i EF. Hvor fri handel stadig foretrækkes for Europas Forenede Stater. Hvorledes kan denne grundholdning aktiveres til en bæredygtig strategi?” sluttede jeg afsnittet om ”Konklusion om styrkeforhold” i strategi-papiret.

Mulig strategi for et Nej

Jeg opridsede så mere detaljeret ”En mulig strategi for flertal for Nej” og skrev:

- ”Et valg mellem ja og nej vil i dag give flest ja’er. At flytte 40-20 fordelingen ud til de 18 % ved-ikke vil blot bringe tilhængerne op på 52 % mod modstandens 26 %. Enhver indsats, der fastholder eller forstærker det nuværende styrkeforhold, må derfor bandlyses. Groft sagt gælder det, at jo flere nej-plakater i lygtepælene og nej-annoncer i aviserne, jo flere ja-stemmer vil huske at få stemt! Sådan er det desværre – medmindre modstandernes materialer direkte rykker tilhængerne løs fra deres ja!

- Vi må direkte prøve på at bringe ja-siden i tvivl, ikke om deres grundholdning, men om mod-sætningen mellem det de mener, og det de nu er parat til at stemme. Vores primære målgruppe er de 19 % af vælgerne, som er MOD Unionen, men alligevel vil stemme Ja til Unionen.
- Det virker ikke, hvis vi blot gentager Erik Eriksens parole fra jordlovsafstemningen i 1963: Er du i tvivl, så stem nej. Problemet er, at det ikke er tilhængerne, som tvivler på, hvad de vil stemme.
- Tvivlen er langt større blandt modstanderne. ”Ville ikke stemme” står stærkest blandt SF’ere, socialdemokrater og kvinder. Selv kerne-modstandere er i tvivl om alternativet til et ja. Og jo flere uldne svar fra modstanderne om konsekvenserne af et nej, jo mere overbeviser vi de Unions-modstandere, som vil stemme Ja, om at der ikke er andet at gøre.
- Vi kan ikke sandsynliggøre, at Holger K. Nielsen, Pia Kjærsgaard og Jann Sjørnsen, som slet ikke er i Folketinget endnu, kan få et bedre resultat af en genforhandling end det resultat, som anbefales af alle ”ansvarlige” partier.
- Vi kan ikke overbevise folk om, at Norden er bedst tjent med et Nej, når alle kendte nordboere i dansk TV anmoder vælgerne om at stemme ja netop af hensyn til Norden.
- Vi må derfor skabe et alternativ, som vil blive troet af flere, og i det mindste af enhver, som kan tænkes at ville stemme nej, så vi ikke direkte mister nej-stemmer til sofaen.
- Men hvordan fremstille et stærkt og klart alternativ, når nogen siger nej til EF, andre ja til Efta, og atter andre ja til EF, men nej til union?”

Første forslag om undtagelser

Så fulgte et forslag, som jeg havde understreget:

- ”Et samlende alternativ for hele Unions-modstanden kunne måske være at stille krav om, at Danmark IKKE binder sig til Unionen, FØR Nordens vælgere har stemt, og/ eller at Danmark får en særlig status, hvor dele af Unions-traktaten ikke gælder for os – efter engelsk model”.

Storbritannien og Danmark havde allerede forskellige undtagelser i Traktaterne. Det var vist første gang, nogen foreslog flere danske undtagelser fra Maastricht-traktaten som et muligt svar på et dengang meget hypotetisk Nej.

Undtagelser kom vi siden til at høre meget mere om. Jeg vedkender mig gerne ansvaret for at have foreslået selve ideen, selv om jeg ikke var tilfreds med udformningen af de fire danske undtagelser. Jeg begrundede også forslaget:

- ”Bag et sådant fælles alternativ er der plads til den rene EF-modstand, så Folkebevægelsen kan støtte de andre nordiske landes EF-modstandere i deres ønsker om at hindre medlemskab. Men der er også plads til, at EF-tilhængere kan arbejde for andre nordiske landes medlemskab. Uden samlet letforståeligt alternativ bliver vi blæst omkuld. Og vi kan ikke i Unions-modstanden samles om det, der samler de fleste danskere: JA TIL EF, MEN NEJ TIL UNION. Folkebevægelsen kan ikke sige det, med troværdighed, fordi vi ikke mener det.”

Sådan kan vi vinde

Mit indlæg fortsatte:

”Forsvaret MÅ bringes i orden. Det koster ikke noget økonomisk, men det er en afgørende politisk forudsætning for at kunne få Unions-modstanderne til at stemme Nej. Vores kritik forstås i dag langt bredere end før, men falder til jorden, når vi ikke har et klart alternativ.

- Når forsvaret er i orden, må vi prøve at bringe os i offensiven og flytte kampen over på til-

hængernes banehalvdel med et massivt bombardement mod Ja'et, så JA'erne bringes i tvivl om deres ja's forenelighed med egen grundholdning og skifter til Nej eller bliver hjemme.

- Vi kan lære af tilhængernes kampagne fra 1972. Da de ikke kunne få et flertal til at gå ind for EF, fik de i stedet et endnu større flertal til at gå imod et Nej. De opstillede et skræmmebillede for Nej-situationen og fik så folk til at stemme Nej til Nej i deres hoved, og dermed Ja på stemmesedlen. Vi har ikke brug for løgnagtige skræmmebilleder. Vi kan nøjes med en sminket udgave af virkeligheden, hele virkeligheden er der alligevel ingen der vil tro på.
- Konklusion: Vi kan ikke få et flertal til at sige ja til et nej, med mindre nej'et er et samlet ja til EF uden Union. Det kan vi ikke sige. Lad os da i stedet prøve at få et flertal til at sige Nej til et Ja!
- Slaget må da ændres fra at være et politisk valg til at blive et personligt, moralsk valg. På den politiske arena er vi dømt til at tabe. Ikke argumenterne, men slaget. Else Hammerich mod Poul Schlüter eller Ulla Sandbæk, Birgit Bjørnvig, Ib Christensen eller Jens-Peter Bonde mod Uffe Ellemann-Jensen, Christen Sørensen mod Svend Auken, Drude Dahlerup og Niels I. Meyer mod Industriens Arbejdsgivere. Kurt Jensen og Johnny Laugesen mod Finn Thorgrimson, Hardy Hansen og Max Bæhring. Pia Kjærsgaard, Jann Sjursen og Holger K. Nielsen mod Auken, Schlüter, Ellemann, Marianne Jelved og Mimi Jakobsen. Den går ikke.
- Vi må derfor ændre slaget fra at være et traditionelt politisk valg til at blive et personligt, moralsk valg, hvor flere og flere står frem og siger fra uanset styrkeforholdet og dermed realismen i nej-sidens og ja-sidens argumenter.
- Vi må fremholde det uigenkaldelige historiske ansvar, og få dem, der i dag ville stemme ja, til at overveje, om de virkelig tør lægge navn til et så langtrækkende og forpligtende JA til Danmarks nedlæggelse i EFs Union.”

I dag ville jeg aldrig bruge et så upræcist udtryk som ”Danmarks nedlæggelse i EFs Union”. Det er jo ikke danskerne, eller Danmark, som vil forsvinde. Massachusetts eksisterer fortsat som delstat i USA, de har endda meget mere selvbestemmelse end Danmark i EU. Det er det danske folkestyre, som nu ikke længere blot er i fare for at forsvinde, men som *er* forsvundet som hovedreglen for, hvordan vi vedtager love for danskerne. Jeg fortsatte:

- ”Vi må skifte bane og flytte kampen fra den politiske scene til alle andre tænkbare scener, så slaget ikke blot bliver vores politikere mod deres, men almindelige mennesker, kulturpersonligheder og sportsfolk osv. mod politikernes udsalg af de fleste danskeres fælles grundholdning og vores land.
- Vi kunne starte med en række små annoncer, hvor flere og flere kendte viser flaget og siger at de uanset alle løfter og trusler nægter at stemme for Unionen. Og hvor især folk, der stemte ja i 1972 og 1986, står frem og siger, de nu stemmer Nej.”

Så fulgte syv sider med forslag til politiske budskaber og ting, der kunne eller burde gøres og et detaljeret forslag til kampagnebudget på 2,5 millioner kroner. Jeg havde inddelt valgkampen i tre faser frem til 10. maj, fra 10. – 29. maj og med mobilisering af vælgerne fra 29. maj til 2. juni kl. 20.00, hvor valglokalerne lukkede.

Delors ønskede kerne-Europa

Vores største vanskelighed bestod i, at nye lande *kun* kunne blive medlem af Maastricht-traktatens Union. Jeg vidste, at Kommissionens formand Jacques Delors og andre stærke føderalister var

imod optagelse af flere Unionsskeptiske lande som fulde EF-medlemmer. Delors ønskede kun en politisk kerne i et bredere økonomisk samarbejde.

Den 3. februar 1985 havde Delors deltaget i et TV-program "Grand Jury RTL-Le Monde" og givet sin vision om de næste tyve års europæiske udvikling. Delors ønskede et tæt samarbejde mellem EF-landene og en føderation af nationalstater omkring denne kerne. Der kunne for eksempel de nordiske lande finde deres plads.

Kernelandene skulle omfatte de lande, som ønskede EF opbygget som en føderation med flertalsbeslutninger på en række områder med Kommissionen som regering og Ministerrådet som en slags Senat⁷⁴.

Det blev derfor paradoksalt nok netop det danske Nej den 2. juni, som åbnede for andre nordiske landes fulde medlemskab i EU. Ved at få nordiske lande med i EF kunne de ganske logisk forhindre, at Danmark fulgte Grønland ud af EF. Kun seks måneder efter folkeafstemningen besluttede et EF-topmøde i Edinburgh da også at åbne forhandlinger om EF-medlemskab med de nordiske lande.

Det halve Danmarks Radio

Vi var ikke de eneste, som planlagde valgkampen. Tilhængerne lod deres reklamebureauer forberede massive annonce-kampagner. De satte sig også tungt på Danmarks Radio og ville gøre den til Det halve Danmarks Radio.

Danmarks Radio var *alle* lytteres og seeres radio og fjernsyn, men DR påtog sig en særlig opgave før folkeafstemningen. De fremstillede en serie oplysende programmer om Maastricht-traktaten for derigennem at sætte dagsordenen for et Ja.

Maastricht-traktatens økonomiske samarbejde med den såkaldte møntunion lagde op til at forbyde den danske krone for evigt. Denne vigtige beslutning skulle behandles i et TV-program den 26. marts under overskriften "Det økonomiske samarbejde (ØMU)". Deltagerne var nationalbankdirektør Bodil Nyboe Andersen og professor Niels Thygesen.

Thygesen havde været med til at udarbejde ØMU-forslaget, Bodil Nyboe Andersen anbefalede det også. Men der var ingen til at modsige de to Venstrefolk, ingen til at sige, at ØMU'en var en fejlkonstruktion, som ville føre til krise og unødigt arbejdsløshed. Det ved de fleste i dag, men dengang var det forbudt oplysning.

"Arbejdsmarkeds- og socialpolitikken" skulle behandles i et TV-program den 2. april med sekretær Bent Nielsen fra LO og min gamle studiekammerat, Jørgen Rønnest fra Dansk Arbejdsgiverforening. De var også begge eksperter i at anbefale et Ja til Maastricht-traktaten.

"Udenrigs- og sikkerhedspolitik" skulle behandles den 9. april med Ministerrådets generalsekretær Niels Ersbøll og ambassadør Gunnar Riberholdt som deltagere. Det var to meget vidende herrer, som var fremragende repræsentanter for den elite af embedsmænd, som sammen med ministrene havde overtaget *hovedparten* af lovgivningen fra de folkevalgte. De var fremragende debattører. Hvem var det, som ikke turde lade dem debattere med deres kritikere?

Den 23. april skulle DR behandle Europa-Parlamentet og indbød spidskandidaterne for de seks danske lister i Europa-Parlamentet. Serien afsluttedes den 7. maj med et program om "Det udvidede samarbejde" med EF-Kommissionens danske næstformand, tidligere formand for Venstre, Henning Christophersen, og den slagfærdige, ambassadør Gunnar Riberholdt som ganganger.

74 Europe, 6. februar 1985

I serien af såkaldt *oplysende* optaktsprogrammer skulle tilhængere af Maastricht-traktaten forklare indholdet og besvare udvalgte spørgsmål fra vælgerne. Til hvert program ville man udpege otte personer til at stille spørgsmål til Ja-eksperterne, der så kunne berolige spørgerne mod deres bekymringer.

DR-journalister protesterer

Chefproducenten Henning Schmaltz-Jørgensen, også kaldet ”Smalle”, havde designet den fantasiløst, ensidige programserie. Han udsendte også en pressemeddelelse om hele oplysningsserien. DR’s korrespondenter i Bruxelles, Rolf Jonshøj og Poul Smidt, var rasende, da programforslaget nåede Bruxelles.

De ringede omgående deres protest mod dette ”nåletribede” kor af talpersoner for Ja-siden. ”Smalle” fortalte dem, at serien var cleareret af med ”Hans Jørgen” Jensen, generaldirektøren for Danmarks Radio. En henvendelse på højeste plan afslørede imidlertid, at Hans Jørgen Jensen først havde fået kendskab til hele indholdet i programserien, da pressemeddelelsen var udsendt!

Folkebevægelsen klagede over ensidigheden. Vore EU-parlamentarikere var kort efter til møde hos Hans Jørgen Jensen. Poul Smidt erindrer, hvorledes Hans Jørgen Jensen lykønskede os.

– Her har vi vist virkelig hjulpet nej-siden, smilede Hans Jørgen Jensen til mig.

Serien var så ensidig, at mange reagerede. Danmarks Radio blev tvunget til også at indføre nogle dueller mellem kendte tilhængere og modstandere.

Hvad skal vi nu prakkes på?, tænkte danskerne efter DR’s forsøg på at skønmale unionsplanerne.

Der mistede vi enorm troværdighed i Danmarks Radio, forklarede Poul Smidt til denne bog.

Han havde selv bidraget til en husstandsomdelt brochure om DR’s pligt til neutral behandling af Maastricht-traktaten. Ordene var velmente. De passede bare ikke til Smalles programmer.

Danmarks Radio burde have produceret en lang serie debatter om Traktatens mange og svære emner. Det blev i stedet os modstandere, som skulle sørge for alsidig oplysning og debat, hvor tilhængere og modstandere fik lige megen spalteplads til rådighed.

Søren Espersens strategi

Det var ikke alle på Nej-siden, som tænkte ens. Vi var lige så forskellige som Ja-siden, men enige om at ville afgøre vore politiske uenigheder ved valg til Folketinget. I Fremskridtspartiet ville den nye politiske leder Pia Kjærsgaard stemme Nej, mens partiets stifter Mogens Glistrup ville stemme Ja.

Dansk Folkepartis mangeårige pressechef og senere folketingsmedlem Søren Espersen var dengang dansk journalist i London. Han sendte et fem sider langt brev til mig på fornemt, gulligt bøttepapir, dateret London, den 12. december 1991.

Dengang kom breve med posten og blev afleveret en vintermorgen i brevsprækken i vores hyggelige, lille hvide hus på Skovbrynet i Bagsværd. Det lille hus blev også rammen for en middag, da Søren Espersen og fru flyttede hjem fra London.

Søren Espersen havde holdt møde med en britisk reklamemand. De to var enige om, at de forskellige nej-organisationers budgetter måtte slås sammen til en fælles annoncekampagne, og ”at kampagnen denne gang lægges i hænderne på professionelle. Med andre ord: Et reklamebureau!”

– ”Ja-sigernes kampagnevogn er forbilledlig, og lige nøjagtig den, vi skal kopiere.

Og gerne større og flottere.

- Nej-sigerne har denne gang alle odds på hånden... Ja-sigernes kampagne er nemlig overbevist om, at nej-sigerne igen vil køre den sædvanlige tamme, søbre og helt igennem uprofessionelle kampagne, som det er sket før. Og de ved, at modstanden vil blive fejlet til side som sne på en skøjtebane”.
- ”Jeg tror, at alle er klar over, at denne tredje afstemning er ALT PÅ ET BRÆT, og at hvis DEN tabes, er det godnat”.

Tage patent på Dronningen

Søren Espersen foreslog så, at vi skulle gå til store erhvervsvirksomheder ”eks. A.P. Møller – hvis ledere er skeptiske overfor Unionen, de bør inddrages økonomisk i kampagnen, og også gerne med deres pr-afdelinger, direkte i pr-arbejdet op til afstemningen”. Søren Espersen ville have os til at bruge kendte mennesker ”og først og fremmest: Dronningen.”

- ”Jeg er af den opfattelse, at SAMTLIGE annoncer og TV-reklameindslag, brugt af nej-sigerne op mod afstemningen, bør have Dronningen som vartegn. Dronningen på de mønter, som nu bliver til Ecu, dronningen på frimærker, som nu bliver med Jacques Delors – men først og fremmest dronningen på rejse i udlandet, sammen med livgarden, i hyggeligt samvær med prinserne etc. etc.
- Dronningen er den mest vigtige faktor i hele Nej-kampagnen. Og hun skal ikke alene bruges. Hun skal UDNYTTES! Til det sidste
- Vi skal tage patent på hende og det faktum, at 95 % af alle danskere elsker hende. Hun ER for dem, Danmark. Og hun tilhører os!
- Kampagnen skal køres med hård hånd denne gang. Og kan ja-sigerne få lov til at køre frem med gyldne løfter og løgne så kan VI også!
- Det lyder måske grimt, men det er sådan kampagner vindes. Vi skal fortælle dem, at hvis vi siger Ja til Unionen, vil i millionvis af portugisere, grækere og spaniere strømme ind og tage alle vore jobs. Vi skal fortælle dem, at tyskerne vil købe hele Jylland – og mere til – og så sætte hegn op alle vegne, hvis vi siger ja. Vi skal fortælle dem, at det danske fodboldlandshold bliver nedlagt, at vi ikke længere får lov at bruge Dannebrog, men skal tvinges til at bruge det grimme blå med stjernerne i kolonihavehuset.
- Og endelig skal vi gøre dem det klart, at Dronningen bliver afskaffet med fynd og klem, og at den kedelige Jacques Delors vil lave Amalienborg om til sin private Københavns-lejlighed, og fylde luften med hvidløgs-stank!
- De skal fortælles nøjagtig de samme løgne og gyldne løfter, som ja-sigerne vil kunne finde på at bruge – bare med modsat fortegn”, skrev den unge Søren Espersen.

Han havde ret i at efterlyse professionalisme. Det har jeg selv gjort, hver gang, og også samarbejdet intenst med dygtige reklamefolk. De har oftest arbejdet for os uden løn. Men målet helliger altså ikke midlerne. Enhver løgn fra modstanderne ville i øvrigt omgående blive afsløret af medierne. Vi var altid nødt til at underdrive for overhovedet at blive troet.

Og Dronningen... hun tilhører altså os alle. Dronning Margrethe ville aldrig give tilladelse til, at vi kunne bruge hende som blikfang for et Nej. Hun ville heller aldrig give Ja-siden lov til at bruge hende til at reklamere for et Ja. Det er netop fordelene ved at have vores Dronning frem for en politiker-præsident. Hun repræsenterer os alle.

Nej-kampagnerne

Politikens medarbejder Michael Seidelin noterede i sin store bog om ”Den stenede vej mod unionen”, at ”Især Jens-Peter Bonde bragede igennem i kampagnen med afsløringer af mere eller mindre hemmelige EF-dokumenter og rapporter, som alle handlede om den videre unionsudvikling. De gav i kampagnens løb anledning til store artikler i pressen, der ligesom i 1972 var helt domineret af ja-sidens synspunkter med Information som en delvis undtagelse”.

Det var ikke let at komme til orde i pressen. I de sidste uger før afstemningen måtte vi opgive at komme direkte i de danske aviser. Der kom meget få danske journalister til vore pressemøder. Vi opfandt i stedet en anden vej til den danske presse. Vi kunne lade dokumenter sive til britiske journalister! Så fik vi aktuelle afsløringer placeret i Sunday Times og Sunday Telegraphs store søndagsudgaver.

Når de udkom lørdag aften, gik der så telegrammer til andre medier, og vi kunne få citater i Danmarks Radio. Censorerne holdt weekendfri, og nyhedsredaktionerne var bemandet med almindelige nyhedsjournalister.

George Brock arbejdede som korrespondent for The Times i Bruxelles og var meget hjælpsom. Det samme var Boris Johnson. Boris var dengang korrespondent for Daily Telegraph i Bruxelles. Han var søn af en britisk konservativ kollega fra budgetudvalget og havde gået i Europaskolen. Den 31. januar 2020 trak han Storbritannien ud af EU som britisk premierminister.

Delors: Mere magt til de store lande

En af de vigtigste nyheder var et papir fra Kommissionen om mere magt til de store lande, forfattet af Kommissionens formand Jacques Delors – og udleveret af hans kabinet til en håndfuld journalister, blandt dem Ole Ryborg. Han skrev historien over Informations forside. Det var den bombe, vi havde brug for, og vi brugte den.

Folkebevægelsens Nej-kampagne

Folkebevægelsens Nej-kampagne blev lavet i et særligt kampagneudvalg med vore egne pressefolk, særligt Erling Bøttcher, i samarbejde med nogle dygtige reklamefolk. Erling kom i ledelsen for Folkebevægelsen i 1991 og oplevede mest halvdet års splittelse.

Flemming Domar lavede farveladen med sort, rød og gul og det gennemgående layout. Jeg deltog selv i alle møder. De fandt oftest sted på Bjarne Hesselbæks og hans kone, Annie Hagels, daværende reklamebureau, ”AD/City”.

Forretningsudvalget var spaltet midt over siden balladen i Holbæk. Styrelsen repræsenterede ofte kun 11 af de 21 medlemmer af forretningsudvalget. Til gengæld slap vi for skænderier og kunne køre kampagnen meget forretningsmæssigt, når vi havde fået planer og budgetter stemt igennem i forretningsudvalget med 11 stemmer mod 10.

Ebbe Reich måtte komme til alle møder

Forfatteren Ebbe Kløvedal Reich måtte vænne sig til at komme til samtlige møder. Ellers ville vi blive stemt ned i forretningsudvalget! Karin Kristensen blev afløst af Erling Bøttcher i styrelsen fra november 1991. Straks efter strids-landsmødet i Holbæk opslog vi en ledig stilling som landssekretær. Der kom ingen kvalificerede ansøgere. Unionsmodstanden var ikke længere en sag, som fremmede karrieren. Stillingen pyntede ikke på deres CV.

Kai Lemberg påtog sig i stedet rollen som ulønnet landssekretær med Harriet Agger som orga-

nisationssekretær. Den da forhenværende DKP'er Ole Sohn blev deltidsansat. Stud.scient.pol. Ole Wolf fra Aarhus blev formand for Kampagneudvalget.

Maastricht-traktaten blev færdigforhandlet i december 1991 og underskrevet den 7. februar 1992. Den 1. marts besluttede regeringen at sende Traktaten til folkeafstemning efter Grundlovens § 20 om overladelse af beføjelser til mellemfolkelige myndigheder.

Meningsmålingerne var stadig med regeringen. Regeringen tillod Justitsministeriet at pege på nogle få områder, som overlod formel suverænitet efter Grundloven. Svend Auken havde som socialdemokratisk leder insisteret på, at der under alle omstændigheder skulle være folkeafstemning. Så var afstemningen uomgængelig. Den 12. maj 1992 vedtog Folketinget traktaten med 130 stemmer for, og kun 25 imod. Fremskridtspartiet, SF og Kristeligt Folkeparti stemte imod. Alle andre partier stemte for.

- ”Folkebevægelsens kampagne fik fart på allerede fra begyndelsen af 1992 med møder, paneldebatter, kurser, radio og TV-udsendelser, sange og musik, video, karavane, samt skriftligt materiale i mange former, og inden unionspartierne kom stærkt i gang medvirkede Folkebevægelsen alene eller sammen med andre næsten dagligt ved møder, radioudsendelser mv.”, skrev Kai Lemberg i den organisatoriske beretning til landsmødet i Sønderborg efter folkeafstemningen 2. juni.

Modstandere præsenterer tilhængere

I modsætning til folkeafstemningen i 1986 fik Folkebevægelsen denne gang mulighed for at producere en præsentationsfilm om Unionen. Vi kunne også deltage i de officielle radio- og TV-debatter på lige fod med partierne i Folketinget. I vores TV-præsentations-program var der ikke en eneste unionsmodstander! Vi valgte i stedet at give al taletid til Unionens oprigtige tilhængere.

Filmmanden Per Mannstaedt producerede en ti minutters film for os med lutter citater fra Traktaten og dens tilhængere. Vi startede med Traktatens indledning:

- ... ”HAR VEDTAGET AT OPRETTE EN EUROPÆISK UNION”.

Så fulgte en udtalelse af den franske kommissionsformand. Jacques Delors forudså, at 80 % af den økonomiske lovgivning ville blive vedtaget i EU om ti år og bidrage til at skabe en europæisk union. Udtalelsen havde vakt opsigt, men kom til at holde stik. I dag kommer over 80 % af landenes erhvervslovgivning fra EU-hovedstaden.

Udsagnet var ikke Folkebevægelsens propaganda, men den vigtigste unionstilhængers eget ønske og forudsigelse. Nu kunne danskerne selv se og høre, hvad Unionens tilhængere ville. De kunne selv vurdere, om det også var deres ønsker.

Poul Schlüters stendøde Union

Vi ville så have bragt Poul Schlüters udtalelse om, at ”Unionen er stendød, når vi stemmer Ja på torsdag” fra TV-Aktuelt den 25. februar 1986. Det fik vi ikke lov til. Vores speaker sagde derfor:

- ”Danmarks Radio og Poul Schlüter har ikke ønsket at give tilladelse til at vi viser den originale optagelse”.
- ”EF-Parlamentets stærke mand er derimod ikke bange for at stå ved sine meninger”.

Så fulgte et interview med den magtfulde formand for Europa-Parlamentets store, kristendemokratiske og konservative gruppe, Leo Tindemans. Han havde også en fortid som udenrigsminister og statsminister i Belgien. Nu var han formand for Poul Schlüters danske konservative i Europa-Parlamentet.

Han havde ikke noget mod at bekende føderalistisk kulør og sige, at meningen hele tiden havde været at udvikle EF til en politisk union.

Uffe Ellemann-Jensens nej til Union

Så lod vi den danske udenrigsminister få ordet:

- ”I 1986 sagde Uffe Ellemann-Jensen: ”Se det der med at det er det første skridt hen imod en politisk union, det er ikke rigtigt””. (TV-Aktuelt 25.2.1986)
- ”Danmarks Radio og Uffe Ellemann-Jensen har ikke ønsket at give tilladelse til at vi viser den originale optagelse”.

Så fulgte mere Tindemans og et interview med den socialdemokratiske næstformand for Europa-Parlamentet David Martin fra britisk Labour og den tyske SPD ‘er og senere parlamentsformand Klaus Hänsch. Som øst-flygtning var han vokset op i Flensborg. Vi bragte også en udtalelse fra den tidligere belgiske økonomiminister Fernand Herman. Han var sammen med David Martin Parlamentets ordfører om unionstraktaten og havde været det belgiske medlem i Dooge-komiteen.

”Magten vil gå til bankerne”

De ledende EU-parlamentarikere støttede *alle* Traktaten. Men de talte også alle seriøst om det demokratiske underskud i EF og behovet for at gøre noget ved det.

- Magten vil gå til bankerne, hvis vi ikke opbygger en stærk, fælles regering, sagde den tidligere belgiske økonomiminister Fernand Herman frit oversat, men meget forudseende.

På det punkt var vi helt enige, allerede i 1986. Vi forklarede også om Unionsrettens forrang, om Traktatens nye mulighed for at give landene bøder, og om Domstolen, der havde til opgave at fremme integrationen. Det var elementært, men behandlet som statshemmigheder og oftest benægtet i Danmark.

Så fulgte en række udtalelser fra Egon Klepsch, formanden for Europa-Parlamentet, den franske præsident Francois Mitterrand, Hans-Gert Pöttering, formanden for Parlamentets sikkerhedsudvalg, Doris Pack, og Roberto Barzanti fra kultur- og uddannelsesudvalget og endelig Marcelino Oreja, formanden for Europa-Parlamentets ”institutionelle udvalg”, forløberen for forfatningsudvalget.

Der tilbragte jeg mange timer og øvede mit spanske på formanden. Han var tidligere spansk udenrigsminister og forhenværende generalsekretær for ”Europarådet” og meget korrekt som udvalgsformand. Han overså mig f.eks. ikke, når jeg bad om ordet.

De var alle gode kolleger

Jeg kendte alle medvirkende fra min daglige gang i Europa-Parlamentet, og jeg fik dem uden vanskeligheder til at medvirke i Per Mannstaedts fine film. De var ikke mine private *venner*, men meget gode politiske kolleger, som jeg opfattede som venner. Vi arbejdede tæt sammen på vores fælles arbejdsplads i Europa-Parlamentet. De var alle ærlige tilhængere af Europas demokratisk Forenede Stater. Respekt!

De ønskede Europa indrettet som det føderale USA med et fælles forbundsparlament og et senat til at repræsentere delstaterne. Det var deres vision. De var ikke flove over den, de var stolte og lod den gerne vise frem i dansk fjernsyn før en vigtig folkeafstemning – selv om deres bekendelse kunne virke modsat i det lille, kolde land højt mod nord.

Deres ønsker om en rigtig politisk union var helt ukendt i Danmark, indtil Folkebevægelsen mod EF lod dem selv komme til orde i TV. De talte ikke bare for EF, men for meget mere Union, og for dem også for en mere demokratisk union.

Vi behøvede ikke tilføje, hvor udanske tanker, de havde. De europæiske Unionstilhængere talte helt for sig selv - og imod danskernes grundholdning, fordi vi ikke dengang ville og stadig er tøvende over for deres tanker om "Europas Forenede Stater". Dette fy-ord var dog ikke et udtryk, vi anvendte i Per Mannstaedts underspillede, sagligt oplysende film. Så ville vi bare være blevet beskyldt for at drive skrækpropaganda, selv om alle repræsentanter i programmet hellere end gerne ville bruge udtrykket og være stolte af det.

Ebbe Reich i partilederdebat

I den efterfølgende debat efter "partiudsendelsen" havde Folkebevægelsen ret til at medvirke med indtil tre repræsentanter. Vi besluttede med et flertal i forretningsudvalget, at vi ikke ville bruge alle pladser til Folkebevægelsen. Det ville bare få afstemningen til at ligne et slag for og imod EF-medlemskab. Vi gav i stedet den ene plads til Drude Dahlerup fra "Danmark '92" og en anden til økonomi-professor Søren Kjeldsen-Kragh fra "Nødvendigt Forum".

Vi lod Folkebevægelsen repræsentere med Retsforbundets formand Ib Christensen. Han var en god debattør på TV, og så talte han bedre til borgerlige vælgere i Jylland, som vi gerne skulle have med denne gang for at få flertal for Nej.

Pladsen i den afsluttende partilederdebat ønskede flertallet i forretningsudvalget, at jeg skulle tage som bevægelsens valgte spidskandidat. Jeg takkede nej, ikke fordi jeg ikke kunne, men fordi jeg var blevet stigmatiseret som utroværdig i pressen. Efter min egen opfattelse var jeg også meget bedre på radio end på TV.

Jeg foreslog i stedet, at vi lod os repræsentere ved et medlem af forretningsudvalget, forfatteren Ebbe Kløvedal Reich. Han var blevet kendt og folkeeje gennem sin storsælgende folkebog om præstedigteren N.F.S. Grundtvig. Bogens titel blev kaldt for "Frederik". Ebbe var på fornavn med både Grundtvig og det danske folk.

Ebbe kunne naturligvis ikke detaljerne fra Unionsforhandlingerne som mig. Men han satte sig ind i stoffet og kunne meget mere end tilhængerne. Og så var han meget bedre til at fortælle i historiske billeder. Han havde også den fordel, at han ikke havde været med i DKP, som jeg havde været det, indtil året før folkeafstemningen.

- "Den bedste grund til at stemme nej på tirsdag er, at M-traktaten svækker og ligegyldiggør det parlamentariske demokrati. Ikke bare i Danmark. Men i hele EF. Princippet i traktaten er overalt det samme: Det flytter magten væk fra de direkte valgte, lovgivende parlamenter. Og over til ikke-folkevalgte, bureaukratiske instanser. Enten til hemmelige rådsmøder eller kommissionsmøder eller til EF-domstolen", skrev Ebbe i et udkast til sine tre afsluttende minutter på TV.

Ebbe ikke bare forstod, han kunne også formidle kernen i folkeafstemningen med et smil:

- "Vi arvede et ufuldkomment folkestyre. Men er vores slægtled virkelig så usselt, at vi vil efterlade vores børn et endnu ringere, et skindødt folkestyre?" ville Ebbe spørge vælgerne.

Jeg påtog mig i stedet opdraget med at kommentere det ventede nederlag i partilederrunden, efter folkeafstemningen.

Grundig TV-træning

Alle modstandere havde et godt samarbejde om vores optræden i radio og TV. Vi blev trænet i vores hus i Bagsværd af særdeles professionelle film- og TV-folk. Vi lærte at tale roligt og sørge for, at vi kun brugte et argument ad gangen og fik stikket hentet hjem.

- ”At optræde på TV er som at deltage i en teater forestilling. Der er en scene, et publikum og en tekst. Spil rollen med overbevisning og glød, og lad private følelser af negativ art blive hjemme”, lød Poul Nesgaards indledning og første af ”De ti bud”.
- ”Opfat altid et direkte spørgsmål eller angreb positivt, og grib chancen for at understrege en vigtig pointe eller uddybning af samme”, lød bud nr. 4.
- ”Glem ikke at referere til hinandens indlæg, og benyt enhver lejlighed til at opbygge hinandens status ved gensidig titulering og henvisning til relevante konklusioner”, sluttede bud nr. 8.
- ”Byg så vidt muligt op til de afsluttende 2 minutter, glem for fremtidens skyld ikke vælgerne, og vent med et evt. følelsesladet angreb på en stats- eller udenrigsminister til efter udsendelsen”, lød Pouls tiende bud.

Poul Nesgaard var rektor på Filmskolen til 2014 og vores ledende underviser. Han lagde op til, at de forskellige nej-repræsentanter skulle samarbejde som et hold, og det lykkedes. Han fik god hjælp af blandt andre film- og TV-manden Bjørn Erichsen. Vore dygtige filmundervisere lagde grunden til Danmark som filmnation. Ved at uddanne filmfolket i bredden opstod den dygtige elite, som senere skabte verdens-succeser som TV-serierne ”Borgen” og ”Forbrydelsen”.

Skuespilleren Søren Malling fik sågar et fanbrev fra den britiske premierminister David Cameron og frue. De beundrede hans rolle som redaktøren i Borgen⁷⁵. Der kom også et opmuntrende brev fra den amerikanske præsident Obama. Så er vi nået langt som filmnation. Og Poul & Co. arbejdede alle gratis for os.

Spillede Poul Nyrup mod Holger K. Nielsen

Vi var i virkeligt kyndige hænder under TV-træningen til de forskellige debatter. Jeg trænede deltagerne med fakta og argumenter. Vi arrangerede mange dueller, hvor jeg oftest spillede den slemme udspørger eller duel-partner. Jeg nød særligt rollerne som Nyrup, Ellemann og Schlüter. Der gik en sport i at efterligne dem og få vore egne ned med nakken, så de kunne klare sig i de rigtige dystre med Nyrup, Ellemann og Schlüter.

Vi trænede både spørgeprogrammer, dueller, valgudsendinger og partilederdebat. Vi gennemspillede prøveoptagelserne og lærte af dem. Vi brugte meget tid på at øve os, fordi øvelse gør mester. Det var nok en vigtig grund til, at det umulige projekt lykkedes. Vores repræsentanter var ikke de kendte, slagfærdige politikere. Vi havde kun dem, der var dårligst kendt.

I den afsluttende partilederdebat havde vi i alt fem repræsentanter på nej-siden. De understøttede og smilede til hinanden, som Poul Nesgaard havde indskærpet det. De gentog eller fortsatte gerne den forrige Nej-sigers argument. De vandt debatten.

Ja-siden bestod af folk, der kæmpede om de samme ministerposter og fremviste deres indbyrdes uenighed og indbyrdes konkurrence. Vore repræsentanter lagde den interne skønhedskonkurrence på hylden den aften for at sikre lidt mere folkestyre i Danmark.

Vi blev enige om at fokusere på det folkestyre, der samlede, i stedet for at forvandle nej-siden til et indbyrdes slagsmål om politikens indhold. Vi var enige om det demokratiske. Derfor var vi

75 Samtale 25. oktober 2013

imod Unionstraktaten. Den var uden demokrati. Den ville flytte magt fra vælgere og folkevalgte til markedet, embedsmænd og ministre. Det var dens kerne, som alle EU-traktater, der har været til afstemning eller behandling i Danmark. Magt skulle hver gang flyttes væk *fra* vælgerne.

Husstandsavis fra Folketinget

Folketinget udsendte en avis til alle husstande. Partierne havde hver en side, hvor de så kunne skrive, hvad de ville – og undgå at forholde sig til Traktatens virkninger. Ideelt burde en redaktionsgruppe af lige mange tilhængere og modstandere have beskrevet traktaten i fællesskab og så suppleret med de forskellige partiers og bevægelers egne synspunkter.

Vi foreslog det, men forgæves. Ja-partierne ønskede ikke at åbne traktaten for vælgerne. De fleste af dem ville hellere fortælle, hvor slemt det blev for vores pengepung og arbejdspladser, hvis vi stemte nej og blev smidt ud af EF. Folkebevægelsen gav også plads i husstandsavisen til de andre Nej-organisationer for at vise Unionsmodstandens mange retninger.

"Debatten"

Vi udførte og finansierede det arbejde, Folketinget burde have gjort. Vi startede vores egen redaktionsgruppe med lige mange tilhængere og modstandere og skrev en fælles præsentation af indholdet i Maastricht-traktaten, som vi skulle stemme om. Mette Fugl fra Danmarks Radio interviewede statsminister Poul Schlüter. Kaare R. Skou fra TV2 interviewede lederen af det danske mindretal i Sydslesvig, Karl Otto Meyer.

Peter Duetoft, daværende medlem af Folketinget for Erhard Jakobsens Centrumdemokrater påtog sig skrive- og redigeringsrollen for Ja-siden sammen med journalist og historiker Carl Otto Brix, tidligere chef for Radioavisen. De var begge glødende unionstilhængere. De ønskede af et ærligt hjerte den ekstra integration, som fulgte med Traktaten. De ville også gerne gøre samarbejdet mere demokratisk. De anbefalede begge vælgerne at stemme Ja til Maastricht-traktaten.

Jeg deltog også selv i redaktionen sammen med Torben Gross fra Danmark '92, Hans Smith, Hanne Sørensen Smith, Sven Skovmand og Annie Hagel. Peter Vesterdorf fra Håndværksrådet og Venstre var også med, som glødende føderalist og forfatter til den første danske bog om Europa-Parlamentet. Bjarne Hesselbæk lagde lokaler til hos AD/City i Hovedvagtsgade 6 bag det fine hotel d'Angleterre (hvor vi dog ikke kom). Annie skrev referaterne af vores møder og bidrog også selv til indholdet.

Jeg aktiverede et ungdomsbekendtskab fra Radikal Ungdom og fik Mogens Hemmingsen, højskoleforstander og formand for Foreningen af Folkehøjskoler i Danmark, til at stå som den neutrale udsender af to millioner husstandsaviser til samtlige indbyggere i byerne og i bymæssig bebyggelse. Vi havde ikke råd til at tage landdistrikterne med, fordi Postens takster var alt for høje for os.

Vi kaldte magasinet for "Debatten". Titlen er senere taget op af DR2. Magasinet udkom umiddelbart før starten på præsentationsprogrammerne i TV, den 18. maj 1992. Magasinet var på 32 sider i alt i beskåret A4-format og skulle også indeholde annoncer fra private, højskoler og lignende. Hvert af de ti partier og lister fik en halv side til redaktionel præsentation af deres TV-programmer og oplysning om, hvem der skulle deltage i deres valgudsendinger. Vi tilføjede fem kritiske spørgsmål til hvert parti.

En fælles gennemgang af traktaten i 12 punkter blev skrevet af Peter Vesterdorf og Sven Skovmand. Vi tilføjede syv temaer, som vi også skrev i fællesskab, tilføjet forskellige kommentarer.

Nej-siden måtte finansiere det balancerede

Bladet blev udsendt af Højskoleforeningen, men det var modstanderne på ugeavisen Notat, som skulle sikre hovedparten af finansieringen. Partierne fik mulighed for at købe annoncer, det gjorde *ingen* af dem. Jeg måtte selv bruge en alt for stor del af valgkamp-tiden til noget så ordinært som at skaffe annoncer til bladet!

Det var ikke let, og jeg lavede mit livs største, økonomiske fiasko ved at bruge en usolgt side til salg af førstedagsbreve med tre nye frimærker af billedkunstneren Erik Hagens. Netop i juni skulle FN holde miljø-konference i Brasilien. Posten fejrede det ved at udsende tre frimærker om ”Natur, miljø og udvikling”.

- ”Originalen til årets flotteste frimærke trykkes nu i et samarbejde med Postens Filateli som en flot kunstplakat med de 3 nye mærker påsat. Postens Filateli forsyner mærkerne med ægte førstedags-stempel, så kunstplakaten samtidig bliver Danmarks hidtil største ”førstedags-konvolut”. Og dermed et kært samlerobjekt for frimærkesamlere!”

Der kom jeg til at lyve, men det var ikke mod bedre vidende. Der var kun et par købere, som ville betale de 275 kr., som vi satte som prisen – inklusive moms.

Vi introducerede også en medlemservice, hvor man kunne melde sig ind i de forskellige bevægelser for og mod Union og en konkurrence, hvor man kunne vinde en rejse for 35 personer til Europa-Parlamentet og Alsace.

- ”Ih, hvor er det lækkert. Det er bare helt fedt. Nu er der nogen, der bliver glade”, sagde den 23-årige Charlotte Løfbjerg til Notat, da hun havde vundet rejserne.

Hvert medlem af Europa-Parlamentet kunne to gange om året invitere 35 personer til Parlamentet betalt af Europa-Parlamentet. Det var den ene af vore rejser, der blev brugt som lokkemad i konkurrencen i Debatten. En gang spøjte vi med rejser til Bruxelles.

- Hovedpræmien er en rejse til Bruxelles.
- Trøstepræmien er to rejser til Bruxelles.

Rejserne blev siden mere populære. Demokrati i Europa-oplysningsforbundet DEO arrangerer mange besøgsrejser til Unionens mødesteder hvert år, men nu med lange ventelister.

Skrifter for og mod Union

Ved efterfølgende folkeafstemninger havde vi også et fint samarbejde med de få danske føderalister, som gerne ville diskutere deres ideer om europæisk samarbejde i stedet for at true vælgerne på brødet. I 1991 skrev jeg en debatbog på Forlaget Fremad om ”Folkestyret og Unionsplanerne” sammen med Peter Duetoft.

Erling Olsen og Sven Skovmand udgav i samme serie ”Mod Europas Forenede Stater”, Frede P. Jensen, Uffe Ellemann-Jensen og Else Hammerich ”Vestunionen”, Steen Clausen og Peter Vesterdorf ”Den nye unionstraktat”. Serien var med til at åbne traktaten for folk som en unions-traktat. Vi fik etableret skrifter for og mod Union.

Vi lavede Duel-arrangementer sammen med Carl Otto Brix. Vi blev faktisk rigtigt gode bekendte, jeg satte pris på hans ærlige tilgang til Europa. Duetoft og Brix var også idealister. De ønskede ikke at nedgøre og bagatellisere unionsplanerne. De var begge føderalister.

Dueller på højskoler

”Debatten” blev fulgt op af en række duel-arrangementer på landets højskoler. I bedste højskoletradition gav vi lige meget plads og frihed til såvel Loke som Thor. Det var ikke lige populært overalt. I Folkebevægelsen følte nogle, at vi trak for mange ressourcer ud til det fælles folkeoplysende. Hos tilhængerne følte mange, at tilhængerne ikke skulle bidrage til, at modstanderne kunne komme til orde. Det var bedre at tie dem ihjel.

Det var mere effektivt for Ja-siden at køre rene annoncekampagner for Ja og stigmatisere modstandere som uvederhæftige demagoger. Folk som Carl Otto Brix, Peter Duetoft og Erling Olsen behandlede mig altid fair, uanset min politiske fortid som medlem af DKP. Efterhånden opfattede de mig måske også som en slags skabs-føderalist. Det var jo altid mig, der sørgede for, at føderalisterne i EF kom til orde i Danmark.

Føderalisterne var på samme tid mine politiske modstandere og nørdede venner i Europa-Parlamentet. Vi havde den samme fælles interesse for indretningen af unionsbygningen.

Debatkomite for lige kår

Modstanderne havde svært ved at komme til orde i medierne, selv om det var mindre slemt i 1992 end i 1986. For at bedre vore vilkår tog vi derfor initiativ til, at der blev skabt en særlig komite af både tilhængere og modstandere, som var enige om at arbejde for en fair debat op til folkeafstemningen. Det blev til ”Komiteen for en folkelig debat om Europa” med solide navne fra den offentlige debat som deltagere. Direktør Peter Wendt og Domprovst Karen Horsens var blandt talspersonerne for Debatkomiteen.

Min gamle partiformand i Radikale Venstre, sognepræst Asger Baunsbak-Jensen og hans forgænger Kristian Thule Hansen var selvskrevne til komiteen. Jeg fandt en række tilhængere og modstandere, som blev bragt sammen om at fremføre ønsket om en fair debat. Jeg satte dem i gang, men deltog ikke selv i komiteen.

Efter et Nej - 18. maj-papiret

For at vinde folkeafstemningen var vi nødt til at have et fælles alternativ for alle modstandere. Ellers ville vi ikke virke troværdige. De fem organisationer Danmark '92, Fagbevægelsen mod Unionen, Folkebevægelsen mod EF, Frihedsbrev 92 og Nødvendigt Forum startede derfor en serie indbyrdes forhandlinger for at nå frem til et fælles papir. Øvelsen lykkedes. Vi skabte et fælles alternativ og kaldte papiret ”EFTER ET NEJ”. Dokumentet var omhyggeligt inddelt i tre afdelinger.

- ”Et nej den 2. juni betyder derfor, at Danmark fortsætter i EF og det indre marked, men afviser” deltagelse i ØMU, forsvar, unionsborgerskab og retspolitik.

Denne sætning peger på de fire undtagelser, som kan gennemføres uden traktatændring. Folkebevægelsen mod EF opgiver ikke sin principielle EF-modstand, men anerkender, at Danmarks EF-medlemskab fortsætter uændret efter afstemningen.

I næste afsnit skal regeringen sikre ”garantier for, at Folketinget selv kan lovgive om social tryghed og arbejdsmiljø, indvandrer- og flygtningepolitik, miljø, kultur og uddannelse, sundhed og forbrugerbeskyttelse, frie overenskomstaftaler”.

Denne sætning kræver en juridisk bindende protokol, fordi den berører virkninger af traktatbestemmelser. Garantier kan ikke gives med gavmilde ord. De kan støttes gennem autoritative fortolkninger i fælles erklæringer, men kun sikres med en juridisk bindende tekst på traktat-niveau.

Tredje afdeling nævner muligheden for ”en evt. nyforhandling”. Så bør Danmark søge at

styrke miljøet, sikre åbenhed og nærdemokrati, åbne markeder, fjerne protektionisme og styrke beskæftigelse”.

Denne afdeling peger på en ny regeringskonference og en ny traktat eller bindende protokoller. Fremskridt for åbenhed og nærdemokrati kunne dog sikres ved enkle ændringer i Ministerrådets forretningsorden. De kan vedtages med almindeligt flertal blandt landene.

Ordet evt. var nøgleordet. Det var en række muligheder, vi ville slås for, men de var ikke en betingelse for et acceptabelt resultat som de to første afdelinger. Efter disse punkter indsatte vi så dette krav:

- ”I tilfælde af konflikt mellem EF-ret og danske love skal danske domstole og myndigheder rette sig efter Folketingets love”.

Efter ordlyden var det ikke et krav til EF, men blot en støtte til den officielle danske opfattelse af forholdet mellem dansk ret og EF-ret. Vi havde brug for ”konstruktiv tvetydighed” for at samle så forskellige hårde og bløde modstandere bag et fælles alternativ.

Anne Mette Jensen, energisk ildsjæl

En af pionererne i Aarhus var en lokal folkebevægelsesaktivist, som også var menigt medlem i DKP. Anne Mette Jensen var en ligefrem, nordisk blondine og energisk ildsjæl, som satte initiativerne i gang. Aarhus var for mig en prøveklud for at se, hvad der kunne gøres på landsplan. Initiativet blev en stor succes for os, der ønskede den bredere unionsmodstand i stedet for blot at gentage: ud af EF.

I begyndelsen kunne vi ikke komme igennem med denne nye vinkling af modstanden på landsplan. Men vi kunne i Aarhus, som snart blev efterlignet i hele landet. På den måde fik Aarhus-initiativerne formentlig udslagsgivende betydning for, at vi fik lidt flere Nej-stemmer end Ja’er ved folkeafstemningen 2. juni.

Fagbevægelsen mod Union

Modstanderne i Fagbevægelsen organiserede sig tilsvarende på ny over den gamle ud af EF-begrænsning. De skabte ”Fagbevægelsen mod Unionen” med Ole Jensen som drivkraft. Han var ansat i Pædagogernes Medhjælper Forbund, PMF, og gik med sit forbund ind i Forbundet for Offentligt Ansatte, FOA, som i mange år havde den markante Dennis Kristensen som formand.

Ole var organisator. Klaus Lorenzen blev den udadvendte talsperson. Han var søn af den socialdemokratiske TV-journalist Helge Lorenzen og bror til Radioavisens socialdemokratiske/politiske journalist, Ole Lorenzen. Klaus var formand for SID-afdelingen Lager og Handel i Rantzausgade på Nørrebro i København. Der fik Fagbevægelsen mod Unionen kontor. Klaus var samtidig en af de ledende aktive i Danmark ’92. Han var en både kendt og respekteret faglig leder OG samtidig ægte socialdemokrat.

Klaus var blevet formand for Anker Jørgensens og John Mølgaards gamle, berømte, venstre-orienterede fagforening. Her i hans fagforeningslokaler mødtes vi snart som ”situationens generalstab” hver morgen klokken syv. Vi skabte en ny, fælles paraplyorganisation, som vi kaldte for ”Union, Nej tak”.

Nej tak er et mere høfligt svar end Nej. Vi ville helst kunne have sagt Ja tak til et andet og bedre europæisk samarbejde. Stemmesedlen indeholdt kun Ja og Nej. Folk flest vil hellere sige ja end nej, så vi måtte gøre Nej’et venligere og mere tillokkende ved at tilføje det lille positive ord: tak.

Vi måtte af med det gamle image om, at modstanderne sagde nej til alt. Derfor også præcise-

ringen med Union, Nej tak – underforstået, at vi gerne ville deltage i et europæisk samarbejde, der ikke skulle gøres til en Union, dvs. en ny stat.

Vi indsamlede penge og indrykkede annoncer og koordinerede nu indsatsen for de fem forskellige organisationer, der var samlet i initiativet. Foruden Folkebevægelsen, Danmark '92 og Fagbevægelsen mod Unionen var det Nødvendigt Forum og Frihedsbrev 92.

Nødvendigt Forum og Frihedsbrev 92

Nødvendigt Forum var et mere borgerligt initiativ med rod i Jylland. Gruppen blev etableret af højskoleforstander Hans Henningsen fra den historiske Askov Højskole og en driftig forretningsmand, direktør Kresten Bjerre. Han har udgivet blandt andet håndarbejdsbladet "Ingelise". Det var også navnet på hans flittige kone, som redigerede bladet. Bjerre blev siden formand for "Dansk Postordreforening".

Frihedsbrev 92 havde også rod i Jylland. Det var et mere liberalt initiativ og samlede også nogle af de folk, der senere blev aktive i Dansk Folkeparti. Tilsammen dækkede vi *hele* det politiske spektrum. Man behøvede ikke længere tage stilling til EU ud fra dem, der støttede det, og dem der gik imod.

Unionsmodstanden var ikke længere en venstreorienteret specialitet. Der var nu etableret offentlige talspersoner for enhver politisk afskygning. I vores indbyrdes samarbejde kunne vi lægge de store politiske forskelle til side og samle de fem fingre til en knyttet hånd.

Det var ikke længere hovedsageligt venstrefløjen i København og arbejderkredsene i de store byer, som var imod. Modstanden blev nu synlig i alle kredse af befolkningen. Unionen var noget, man selv måtte tage stilling til. Man kunne ikke bare stemme som sin folketingsmand. Modstanden havde fået dybe rødder i Jylland.

Særligt gennem Danmark '92 blev den nye bredde synligt for offentligheden. Som repræsentant for Folkebevægelsen holdt jeg mig selv bevidst tilbage med offentlige udtalelser for at give plads til de nye, forfriskende hoveder.

Jeg skulle ikke have en folkeafstemning om min person. Jeg var systematisk blevet brændemærket med udtryk som løgner, tyv, forfalsker og demagog. Jeg delte befolkningen. Den ene halvdel elskede mig. Det mærker jeg endnu. Den anden halvdel hadede mig. Hadet er heldigvis forsvundet. De fleste gamle fjender møder mig i dag med respekt. Det er ikke så svært at se, hvem der fik ret omkring Unionsudviklingen og Møntunionen.

Udgav Traktaten

Det var altid Ja-siden, der flyttede temaet for folkeafstemningen til at handle om noget andet, end det som vi skulle stemme om. Jeg blev kaldt for demagog, mens jeg tillod mig at udsende traktaten i en læselig, sammenskrevet udgave med alfabetisk stikordsregister, så både tilhængere og modstandere kunne finde ud af, hvad der rent faktisk stod i teksten.

Den virkelige demagogi bestod i at få folkeafstemningen til at handle om Danmarks EU-medlemskab i stedet for den traktat, som rent faktisk blev sat til afstemning. Traktaterne bestod altid af en række uforståelige ændringer, som kun kunne læses, hvis de ikke blev skrevet sammen med de bestående tekster, som de ville ændre.

Jeg viste så ændringerne med fede bogstaver, og det der ville gå ud med *skrå* bogstaver. Danmark '92 udsendte selve traktatforslaget, vi skulle stemme om, i en læsbar udgave, så folk kunne stifte bekendtskab med teksten. Jeg klargjorde indholdet, som jeg har gjort det ved samtlige traktater lige siden. Det er blevet min måde at sætte mig ind i indholdet. Man lærer meget ved at lave

sammenskrivninger, noter i margen og alfabetisk indholdsfortegnelse til de altid meget indviklede traktater.

Kernen i Maastricht-traktaten var, at det hidtidige, hovedsageligt mellemstatslige EF-samarbejde gradvist skulle laves om til en mere overstatslig "Union" med fælles unionsstatsborgerskab, mønt, militær, retsvæsen og politi – magtmidlerne for en typisk stat.

Ordet Union blev nu det gængse udtryk for beskrivelsen af de kommende planer i en del af pressen. Benægtelsen af, at EU udarbejdede unions-planer i overensstemmelse med Romtraktatens bortcensurerede omtale af formålet som en stadig snævrere union, holdt op for en stund.

Højlunds Forsamlingshus

Vi kunne omsider diskutere politik! Jeg mindes særligt en TV-udsendelse i "Højlunds Forsamlingshus". Niels Helveg Petersen og jeg dystede om traktaten i mere end de få minutter – eller sekunder, som normalt gives på TV. Den diskussion åbnede traktaten for mange. Den fandt sted på Danmarks befrielsesdag den 5. maj.

Det lykkedes mig at forklare traktatens hovedindhold for de mange seere, der fulgte Højlunds altid spændende forsamlingshus-udsendelser. Jeg viste Grundloven og EU-Traktaten og forklarede billedligt, hvordan den ene skulle vige, hvis den anden sagde noget andet. Jeg fik EU-rettens forrang skåret ud i pap. Det var et chok for mange danske vælgere, som stadig troede på statsministerens og udenrigsministerens forsikringer om, at dansk ret altid kom først.

I bogen "det blev et nej" udpeger statskundskabs-forskerne Karen Siune, Palle Svensson og Ole Tonsgaard netop Højlunds forsamlingshus-udsendelser som de mest balancerede programmer før afstemningen. Højlund startede den 5. maj med "Suverænitetsafgivelse", 12. maj med "Grundloven og EF", 19. maj med "Udenrigs- og sikkerhedspolitik" og 26. maj med "Blev vi bondefanget i 1972 og 1986?".

Endeligt afsluttede Højlund med partirepræsentanterne den 1. juni, dagen før afstemningen, hvor TV2 lige siden har valgt at sende deres valgaflutning. DR har partirepræsentanterne i rundkreds to dage før valg og folkeafstemninger. Højlund havde i sine forsamlingshuse altid en tilhænger mod en modstander. Fuldstændigt fair, selv om han også selv blandede sig i debatten - på Ja-siden.

Højlund var en gammel venstresocialist, som var gået til højre og var blevet en stærk borgerlig EU-tilhænger. Men han lod alligevel EU-kritikere komme til orde på lige fod i sine debatprogrammer. Højlund var også en god højskolemand og demokrat. Jeg respekterede ham.

Bøger om Unionen

Nogle af os havde forberedt folkeafstemningen helt anderledes grundigt end omkring pakkeafstemningen i 1986, der var kommet bogstaveligt talt som en tyv om natten. Jeg havde udsendt en lille bog i 71.000 eksemplarer i begyndelsen af 1992 under titlen: "EF's Union – kort fortalt".

Bogen gennemgik og forklarede Maastricht-traktaten på 64 sider. Vi sendte den gratis til Notats abonnenter, alle journalister og en række andre målgrupper, som på den måde fik kendskab til den kommende traktat, inden de var blevet bedøvet med politikernes omtale af dens uskyldighed.

Det ny Notat indlagde et girokort i bogen, så udsendelsen ikke skulle ende som en stor underskudsforretning. Mange betalte faktisk for bogen, selv om den blev tilsendt uopfordret. Bogen udkom også i en særlig udgave fra Forlaget Fremad som en bog, man kunne købe hos boghandlerne.

Jeg havde skrevet en større udgave af "EF's Union" på 196 større bogsider for dem, der ville

vide endnu mere. Faktisk var det den store bog, som blev forkortet ned til folkeudgaven. Ebbe Kløvedal Reich sluttede sit begavede forord til min bog således:

- ”I denne bog samler han den viden, der er nødvendig for at besvare de spørgsmål, Unionsplanerne rejser. Han er selv uhyre skeptisk over for de planer. Men først og fremmest insisterer han på, at den danske beslutning skal tages på grundlag af virkelighedsnær og reel oplysning.
- Det er til syvende og sidst endnu mere afgørende end resultatet af folkeafstemningen. Hvad det danske folkestyre end bestemmer sig til, er det altafgørende, at det sker med åbne øjne og ved fuld bevidsthed. Derfor er denne bog et vigtigt arbejdsredskab for enhver demokratisk sindet dansker”.

Ja, Ebbe fangede også min kerne. Jeg har aldrig selv været ret meget mod en Union. Jeg taler fem-seks sprog, trives over grænserne og deltager gerne i diskussioner i andre landes medier. Min betænkelighed ved at flytte for megen magt til Bruxelles har altid været på vegne af min gamle mor og andre normal danskere.

Man kan ikke basere et europæisk demokrati på nørder som mig. Jeg ønskede helt fra 1972 frem for alt at have en ærlig diskussion om Unionsplanerne, og en bevidst stillingtagen til dem, i stedet for politikernes bagatellisering. Skulle vi have en Union, skulle den i det mindste være åben og demokratisk og også vedtages åbent og demokratisk.

Min tilgang var altid mere at oplyse om indholdet, så folk selv kunne tage stilling. Jeg ønskede også altid, at vore egne synspunkter skulle kunne blive modsagt af ærlige føderalister, så vælgerne netop fik et valg. Kunne vore argumenter ikke tåle at blive modsagt, burde de revideres i stedet for at propaganderes, mente jeg.

Vi brugte derfor altid mange penge og andre ressourcer på at udsende materialer, hvor tilhængere og modstandere kom lige meget til orde. Så kunne vælgerne selv tage stilling. Det burde have været mediernes og statskundskabs-professorernes opgave, men den alsidige oplysning landede oftest hos os.

Den sobre og alsidige oplysning var et problem for Ja-siden, fordi den uundgåeligt åbnede traktatens *indhold*, og *det* var de fleste vælgere imod.

Sikkerhed mod løndumping

Kort før afstemningen dukkede LO-formand Finn Thorgrimson op i TV-avisen med en forsikring om, at LO havde aftalt et regelværk, som skulle hindre social dumping i Danmark. Maastricht-traktatens Union havde kun godt til lønmodtagerne.

Thorgrimson var blevet pebet ud med det budskab på LO's 1.maj møde i Fælledparken. Nu talte han til 200 tillidsfolk i Metalbygningen i København. De skulle bære budskabet ud før afstemningen, sagde Thorgrimson til TV.

Månedssbladet PRESS

I 1985 fik Danmark et helt nyt, spændende og seriøst månedsblad med det rappe navn: ”PRESS”. Det blev lavet af en gruppe unge, talentfulde journalister og fotografer. Medarbejderne har siden boltret sig i Cavling-priser, fotopriser, bogpriser, gyldne laurbær for Årets bøger, nu udgivet af de mere etablerede medier og forlag.

Jeg mødtes med redaktørerne i deres beskedne lokaler. Vi diskuterede forskellige mulige spørgsmål, som de kunne stille til politikerne om traktatens indhold. Politikerne havde lige stemt for den. Så burde formodningen vel være, at de også vidste, hvad de havde stemt for.

PRESS lod så bladets medarbejdere ringe til alle folketingsmedlemmer for at spørge dem om noget af indholdet af traktaten. Det blev til den afslørende artikel: "EF-unionen – INGEN GRÆNSER FOR UVIDENHEDEN" i PRESS nr. 76 i marts 1992.

- Ud af 125 ja-sigere... kunne 77 ikke besvare et eneste spørgsmål korrekt. Det svarer til knap 62 procent.
- Ud af de sammenlagt 500 stillede spørgsmål til ja-sigerne, blev kun 12,0 procent besvaret korrekt", skrev bladet.

Folketingets medlemmer vidste næsten ingenting! Kun seksten procent vidste f.eks., at Danmark dengang havde 3 af 76 stemmer i Ministerrådet. Traktatens kerne var netop indførelse af flere flertalsafstemninger i Ministerrådet!

Politikerne skulle også svare på, om der var flertalsafstemninger eller enstemmighed for henholdsvis uddannelsespolitik og industripolitik, og om EF-Domstolens domme stod over dansk ret. Kun 9,6 % af ja-sigerne vidste, at EF-domstolen står over dansk ret. Nej-sigerne var lidt bedre klædt på med 38,5 %. Til gengæld vidste kun 3,8 procent af nej-sigerne, at der fortsat var enstemmighed på industriområdet mod 8 % af ja-sigerne.

Formanden for Folketinget var min gamle professor i historie, Hans Peter Clausen. Som tidligere justitsminister havde han beskæftiget sig med unionsplanerne. Tænk sig, min dygtige Aabenraa-skoleinspektørs søn var blevet en kendt professor, men han kunne ikke svare korrekt på et eneste spørgsmål!

Politikerne var rasende og sagde, at bladet stillede irrelevante spørgsmål. Professor Ole Karup Petersen fra Institut for Statskundskab kommenterede relevansen:

- "Jeg er mildt sagt dybt rystet... Det bliver svært at snakke udenom – det er jo dokumentation for, at de ikke engang aner, hvad de sidder med".

"Jeg er ikke vred. Jeg er flov"

I det efterfølgende nummer mente professoren, at hans elever ville dumpe, hvis de ikke kunne besvare de fire elementære spørgsmål i PRESS. Spørgsmålene er "helt elementære og meget centrale", sagde han til PRESS nr. 77, april 1992. De Radikales Elisabeth Arnold kommenterede:

- "Jeg er ikke vred. Jeg er flov. Undersøgelsen har ramt et svagt punkt. Jeg er rystet over, hvor lidt vi egentlig ved i Markedsudvalget, hvor vi behandler EF-spørgsmålene."

PRESS kontaktede 151 folketingsmedlemmer. Der var kun et medlem, som bestod prøven med fire rigtige. Det var Jens Risgaard Knudsen. Han havde netop læst min lille bog om Unionen, som vi havde udleveret til alle folketingsmedlemmer.

Undersøgelsen var en god historie, som man siger. Den blev citeret som første indslag i både TV-avisen og TV2-Nyhederne samme dags aften og gav anledning til et væld af artikler i dagspressen. Virkningen var stærk: Når folketingsmedlemmerne ikke vidste, hvad de havde stemt om, måtte vi som borgere selv sætte os ind i det, sluttede folk. Uden PRESS havde vi næppe heller fået et Nej.

Notat-fonden forærede PRESS 100.000 kroner, så de kunne gøre reklame for deres nye nummer. Regeringen blev presset til at udsende traktaten til alle landets postkontorer. Derfra blev den revet væk i 3-400.000 eksemplarer.

- "Mindre end tre måneder før folkeafstemningen om Danmarks medlemskab af EF-unionen

kan Månedssbladet PRESS dokumentere, at politikerne i det danske Folketing er grundlæggende uvidende om helt elementære spørgsmål omkring Danmarks stilling i unionen.

- Et stort flertal af de folketingspolitikere, der anbefaler optagelse i unionen, mangler basal viden om centrale EF-spørgsmål, når de bliver udspurgt om deres ”ja” til unionen”, indledte PRESS den artikel, som skabte historie.

For første gang siden Danmarks medlemskab af EF begyndte danskerne selv at læse svære traktattekster. Folk ville selv tage stilling til de politiske unionsplaner. Udgangspunktet med 40 % Ja og kun 20 % Nej var blevet godt rystet. Takket være PRESS – og et Folketing, som havde stemt ja til en traktat, de ikke havde læst.

Troede ikke på Nej

NEJ - Vi har også læst det med småt, skrev Nej-siden på fælles Nej-plakater

Vi, der ledede Folkebevægelsen, holdt os pænt tilbage fra at tegne hele modstanden. Vi gav meget bevidst plads til de nye talpersoner for de nye bevægelser, også de steder, hvor Folkebevægelsen havde fået stillet pladsen til rådighed. I Folkebevægelsen var denne støtte stærkt omtvistet. Mindretallet i ledelsen ville fortsat ud af EF og markere det, hvor det var muligt.

Flertallet ville hellere fokusere på at vinde den næste afstemning. Vi skulle ikke forplumre afgørelsen med samtidige budskaber om, at vi skulle ud af EF. Det kunne vi slet ikke komme ved at stemme nej. Forskellen lå måske også i, at ud af EF’erne ikke rigtigt troede, det var muligt at vinde en folkeafstemning. De ville derfor hellere stå som de rene og ranke, indtil bedre tider måtte komme.

Jeg var overbevist om, at der var en lille, reel chance for at vinde afstemningen. Jeg arbejdede for, at vi skulle gå efter sejr, og ikke bare efter et hæderligt resultat. Jeg må erkende, at der ikke var ret mange, der troede det muligt. For første gang mødte vi ikke den offervilje, der skulle til for at vinde.

Det var opad bakke med indsamling af penge. Kun få fagforeninger spyttede i bøssen. Vi måtte gennemføre en billig kampagne med få penge til annoncer.

”Vi vinder med 50,5 % nej-stemmer”

På afstemningsdagen den 2. juni havde vi et hold norske studerende på besøg i Folkebevægelsens lokaler på Nørrebrogade i København. Vi spiste frokost sammen og lyttede til Radioavisens oversigt over stemmedeltagelsen i de forskellige egne. Så sagde jeg spontant til dem:

- ”Vi vinder med 50,5 % nej-stemmer”.

Jeg vidste nu med min hjerne, at vi var ved at vinde. Jeg havde sagt til mange, at vi ville vinde, men mine følelser var indstillet på at tabe, så vi ikke fremstod alt for skuffede, hvis vi tabte. På det sidste møde i Folkebevægelsens forretningsudvalg før afstemningen skulle vi planlægge udtalelser efter et Ja eller et Nej. Vi forberedte kun udtalelsen efter et Ja-flertal! Så sagde vi smilende til hinanden:

- ”Hvis det bliver et nej, klarer vi den på stedet”!

Nederlaget ville være vanskeligt at kommentere, ikke sejren. Det var ikke rettidig omhu, for det var faktisk sværere at opstille de realistiske og samlende krav efter et Nej.

Mit livs aften

Mens vi spændt ventede på resultatet, spiste jeg aftensmad på restaurant "Bananrepublikken" på Nørrebrogade, hvor Danmark '92 holdt valgaften. Stemningen var trykket. Vi havde mest forbedret os på gravøl.

Så kom den første prognose klokken halv ni.

- "Et brøl rejste sig: 43,8 % ja og 56,2 % nej"

Forskellen skrumpede dog ind, og på et tidspunkt lignede det en snæver ja-sejr. Da 97,3 % af stemmerne var talt om, brød prognose-computeren sammen.

Jeg selv var i mellemtiden draget videre til Christiansborg, hvor Danmark '92 og Folkebevægelsen også havde hver sit lokale. Så pludselig fik vi landsresultatet: 50.7 % nej mod 49.3 ja.

- "I sandhed et delt Danmark", kommenterede en skuffet Birgit Meister på TV.

Vi jublede, og dette var nok det bedste øjeblik i mit liv.

"Alle gik amok, da prognoserne lå fast. Tårerne faldt i stride strømme... På Nørrebrogade eksploderede glæden... Og inde på Bananen brød folkemasserne spontant ud i den danske nationalsang", rapporterede Agneta Vistar i Notat.

Uffe Ellemann-Jensen og Bent Stuckert målløse

Jeg glemmer aldrig skuffelsen i Uffes ansigt, da vi skulle kommentere udfaldet af folkeafstemningen i den traditionelle partilederrunde fra Folketinget. TV-avisens Bent Stuckert var målløs. Han lignede en søn, der havde mistet sin far. Selv om jeg repræsenterede den største danske gruppe i Europa-Parlamentet, og selv om resultatet blev et Nej, gav Stuckert mig først ordet til aller, aller sidst.

Det føltes, som om nogle af TVA-medarbejderne også havde ført kampagne for et Ja og nu stod slukørede sammen med de slagne politikere, i nederlagets stund. De internationale TV-selskaber bestormede modstanderne og ville have kommentarer uafbrudt. De fandt folkeafstemningens vindere journalistisk mere interessante end taberne. Vi var som vor folkekære støtte Kim Larsens *dårlige selskab*, der repræsenterede de uvorne seere, læsere og vælgere.

Båret i guldstol på slotspladsen

Da TV-aftenen var slut på Christiansborg, gik jeg ualmindeligt træt og usædvanligt glad ud på Slotspladsen. Her havde tusindvis af københavnere forsamlet sig til en spontan fest. De modtog mig som en helt og bar mig i guldstol. Så blev jeg kommanderet til at tale for de festende modstandere. Jeg kunne heldigvis råbe temmelig højt, uden højttaler.

Efter sammenkomsten på Christiansborg Slotsplads fik jeg et lift med Danmarks dygtigste fotograf, Henrik Saxgren. Han kørte mig til Cafe Rust og knipsede videre. Drude og jeg talte til vore egne og takkede for en strålende indsats.

- "Folk klappede spontant, da Jens-Peter Bonde ankom fra Folketinget. Ebbe Kløvedal og Ole Sohn dannede guldstol, og Bonde holdt tale for de udenlandske journalister, som det ellers kun er statsoverhoveder forundt", skrev Agneta Vistar i en velskreven reportage fra valgaftenen på Bananrepublikken og Cafe Rust.

Her kom de danske journalister ikke, noterede hun. De holdt sig til kommentarer fra partierne på Christiansborg.

Michael Falch: Må vi spille til festen

Michael Falch havde ringet til Folkebevægelsens lokale på Christiansborg. Der var ingen, som tog telefonen. Så tog min kone Lisbeth Kirk røret.

- Hej, det er Michael. Vi vil gerne komme og spille. Hvor er festen? spurgte den kendte musiker.

Lisbeth gav så telefonen til vores landssekretær Annie Hagel, som inviterede Michael til at komme og spille med det genopståede orkester Malurt. Michaels musikgruppe havde også spillet sammen med Savage Rose, Peter Belli, Jodle Birge, Sømanden og Stjernerne, Kajs brilleband, Sweethearts, de ny Rivaler og Kim Sjøgren på vores store fremrykkede grundlovsmøde den 31. maj i Fælledparken i København.

Nu ville han gerne være med til festen. Malurt måtte hellere end gerne komme og spille. Vi havde bare haft for travlt med valgkampen til også at forberede festlig musik.

På Cafe Rust blev der danset, spillet og drukket. Tænk, at vi græsrodder havde slået den danske elite uden støtte fra andre aviser end halvdelen af dagbladet "Information". Tænk at 40-20-18 udgangspunktet i januar var forvandlet til 50,7 % Nej og 49,3 % Ja med en valgdeltagelse på ikke mindre end 83,1 %. Valgdeltagelsen var endda en anelse større end ved det forudgående folketingsvalg, hvor 82,8 % deltog.

København stemte fortsat nej, selv om vi mistede terræn i hovedstaden. Vi vandt til gengæld stærkt frem i Venstres højborge i Jylland. Den største fremgang på 22,7 % fik Nej-siden i Thisted. Så fulgte Ringkøbing med 20,5 % og Løgumkloster med 19,8 %. I København mistede vi 6,4 % på Vesterbro, 5,7 % i Bispeeng og 5,5 % på Nørrebro.

Det var dog samtidig hovedstaden, som sikrede det danske nej med 61,7 % og Øerne med 50,4 % Nej. I Jylland stemte kun 48,4 % Nej. Forskellen mellem by og land var blevet noget udlignet. Nu kunne også landmænd tillade sig at sige, at de havde stemt Nej.

Måtte være ædru

Efter festen på Cafe Rust gik min kone og jeg ud til Nørrebrogade og prajede en taxa. Vi gik, da klokken var tre om natten. Vi skulle hjem til Bagsværd og have lidt søvn, fordi jeg skulle kunne kommentere på radio og TV fra meget tidlig morgenstund. Jeg havde holdt mig helt ædru. Det er en del af jobbet. Den nat var det bestemt ikke sjovt. Det var faktisk ret frustrerende, skulle jeg hilse at sige, på sådan en aften, hvor man havde mest løs til at give los efter at have arbejdet i døgndrift i mange måneder for at få det næsten, uopnåelige resultat i hus.

Den 2. juni 1992 blev mit livs aften. Mod alle odds havde jeg været med til at gøre en synlig forskel. Entertaineren Niels Hausgaard sluttede en serie kommentarer i Notat med denne svada:

- "Ja-sigerne havde pengene, magtapparatet, dagspressen og TV til rådighed. Vi andre havde ingen penge og absolut begrænset adgang til medierne, og alligevel blev det et nej. Det var ikke bare flot, det var utroligt."

Så kritiserede Niels Hausgaard særligt TV-dækningen og foreslog:

- "Man bør vise TV-avisens dækning af unionsdebattens sidste tyve dage i et sammenklip, det ville give de krummeste tæer landet over. Enkelte passager kunne anvendes uredigeret i et crazy-program", skrev den underfundige nordjyde på sit bedste rigsdansk.

Stemte forkert

Den danske regering opfordrede nu de andre EU-lande til at køre videre med den forkastede traktat, som om intet var hændt. Formanden for Europabevægelsen Ritt Bjerregaard udtalte bramfrit, at hun sandelig ikke havde tænkt sig at respektere det danske Nej. Ritt ønskede en ny folkeafstemning om den samme traktat. Den øvrige danske EU-elite lagde mere diskret op til et omvalg.

- ”Hun chokerer mig med sin talen ned til danskerne. Jeg genkender stilen fra Palau, hvor befolkningen via marionetpolitikere blev tvunget gennem 13 folkeafstemninger om franskmændenes atomprøve-sprængninger. Hver gang de havde stemt ”forkert” blev de udsat for en ny folkeafstemning. Det er at bruge folkeafstemninger som et våben mod folket”, kommenterede Else Hammerich Ritt Bjerregaards bramfrie udtalelser.⁷⁶

Avisen udkom op til et topmøde i Lissabon. Franskmændene og Jacques Delors måtte lægge deres skepsis over for udvidelser af EF på hylden. Der blev nu lagt op til udvidelse med bl.a. de nordiske lande. *Når* Traktaten var godkendt.

Flere nej-stemmer i meningsmåling

På topmødet gav Poul Schlüter og Uffe Ellemann-Jensen tilsagn om, at den Traktat, danskerne havde forkastet, ”under alle omstændigheder” skulle træde i kraft den 1. januar 1993.

En Greens-undersøgelse i Børsen viste samtidig, at 57 % af danskerne ville stemme Nej igen og kun 43 % ja, hvis der var en ny folkeafstemning om Maastricht-traktaten. Danskerne havde ikke fortrudt deres Nej. Man kunne ikke skride til omvalg, med det samme. Kunsten var nu, at få nogle af modstanderne til at skifte side.

76 Notat den 26. juni 1992

Kapitel 19

DET LILLE NEJ, DER ÆNDREDE EUROPA

Tak Danmark, fra Frankrig

”TAK DANMARK”, skrev den franske, socialistiske avis ”Liberation”, som ryddede forsiden den 3. juni 1992 med to berømte ord, dagen efter det danske Nej Tak til Maastricht traktaten.

”Tak, Danmark... Europa er blevet for meget et sansebedrag, halvt et bureaukratisk mareridt, halvt en politisk abstraktion”, skrev Liberation i sin ledende artikel.

Den borgerlige avis Le Figaro i Paris skrev: ”Med hvilken ret skulle man jage dette land ud af EF, når det dog omhyggeligt har respekteret alle regler i de sidste 20 år”.

Jeg købte aviserne sammen med en række andre internationale aviser og udlånte dem engang til DR. De kom aldrig tilbage.

Amerikanske medier

”Danskerne har gjort Fællesskabet en tjeneste... Der er en gryende bevidsthed om, at danskerne har introduceret en smule fornuft i en proces, der er blevet febrilsk og ukontrolleret” skrev det amerikanske International Herald Tribune, som læses af de fleste internationalt orienterede politikere og embedsmænd.

Alverdens børns daglige bibel, amerikanske Wall Street Journal, var helt enig:

”De europæiske børser var nede i går... Men der er vitterligt tale om en god nyhed. En Maastricht-aftale, der ikke lever op til folkets mening, kan ikke være god for de europæiske økonomier i det lange løb. Hvis vi har forstået den danske debat korrekt, bør fremtidens EF blive struktureret med henblik på at løse konkrete midlertidige problemer og ikke efter en nationalstatsmodel”.

Sådan skrev de to ledende aviser fra forbundsstaten USA. Men også i vores store naboland mod syd var der lutter begejstring over, at danskerne havde pustet eurokraterne i nakken.

Tyske medier

I det tyske finanscentrum Frankfurt skrev den ledende tyske avis, Frankfurter Allgemeine Zeitung:

- ”Traktaten er et uigennemskueligt makværk, der flere steder er direkte selvmodsigende”.

En anden ledende seriøs tysk avis, Süddeutsche Zeitung, skrev fra den bayerske hovedstad, München:

- ”Den danske folkeafstemning kan blive et helsebringende chok, hvis de øvrige EF-lande tager den danske angst alvorlig. Maastricht er, som vore nordlige naboer frygter, den sikre vej til det ukontrollerede, centralistiske og borgerfjendske superbureaukrati i Bruxelles.”

Den seriøse Springer-avis Die Welt kunne også læse teksten:

- ”Pludselig står det klart, hvor stor tvivlen også er uden for Danmark”.

I den populære frokostavis Express fra Rhinhovedstaden Köln og den daværende forbundshovedstad Bonn hed det:

- ”Det danske nej er en velfortjent spand koldt vand til bureaukraterne i Bonn og Bruxelles.

Med deres Europa-eufori sidder de i deres kunstige glashus-atmosfære uden at gøre sig tanker om borgernes bekymringer”.

Også ros fra Sydeuropa

Selv i Unionens fødeland Italien skrev den store seriøse kristelige avis Corriere della Sera:

- ”Det ville være som at drømme med åbne øjne, hvis vi blot valgte at ignorere den danske afvisning og blindt fortsætte vejen mod ratificering... der er ikke andet end at genforhandle hele Traktaten.”

Den anden store seriøse avis, La Stampa fortsatte:

- ”Den danske nej-stemme er en stemme mod politikere, som anses for at flyve for højt og føre en tilværelse afskåret fra virkeligheden. Det er en stemme mod stater, der måske endnu besidder stor magt, men opfører sig ansvarsløst”.

Også i andre ellers unionsbegeistrede sydeuropæiske lande var der forståelse for danskernes nej. I den store spanske avis El Mundo hed det:

- ”Borgerne har ret til at udtrykke deres mening. Selv om det bliver meget besværligt at tage hensyn til hvert lands forskellige ønsker i Maastricht-aftalen, er fejlen ved aftalen netop, at den er lavet ”ovenfra”, og at den har vendt det døve øre til folkets vilje. Folket bør høres, også selv om det betyder, at starten på det forenede Europa må udskydes. Det er i hvert fald bedre end at skabe et fantasifoster, som borgerne ikke tror på”.

Diario de Noticias i Portugal supplerede:

- ”Beklageligt, at de første reaktioner fra EF-partnerne på det danske nej har demonstreret en vis arrogance.”

Selv i Grækenland, var der håb at hente. ETHNOS skrev:

- ”Danskerne rystede os ved med deres nej at stille flere spørgsmål: Hvad er det for et Europa, vi er i gang med at indrette? Hvor demokratisk vil det blive? Og i hvor høj grad vil det tjene dets borgere og respektere landenes nationale egenart. Danskerne skræmte bureaukraterne i Bruxelles, men gav håb til dem, der arbejder for et Europa med dyberegående demokratisk styring.”

Wonderful, wonderful Copenhagen

I Storbritannien kendte begejstringen ingen ende. Englændernes Berlinske Tidende, Daily Telegraph, jublede:

- ”Det danske nej er en god ting. Efter i årevis at være blevet drevet frem af en håndfuld fanatikere og bureaukrater, er det omsider en folkelig stemme, der har talt.”

I britiske pubber blev der hurtigt udsolgt af Carlsberg-øl. Dem købte briterne i solidaritet med danskernes nej. Næste dag tømtes også hylderne med dansk bacon. Sådan viste britiske husmødre deres solidaritet med danskerne. I Underhuset rejste 100 konservative medlemmer sig i salen og sang: ”Wonderful, wonderful Copenhagen...”

De danske unionsmodstandere blev belejret af udenlandske radio og TV-stationer og optrådte

mere i britisk fjernsyn end i dansk TV under hele folkeafstemningskampagnen. Der gik ikke en uge, hvor der ikke var friske nyheder i Storbritannien fra de danske Unionsmodstandere.

Skiftede side på tysk TV

Jeg glemmer aldrig en aften, jeg skulle diskutere Maastricht-traktaten i Det Andet Tyske Fjernsyn, ZDF, der svarer til dansk TV2. Jeg skulle diskutere med den tyske næstformand for Kommissionen, min tidligere formandskollega i Europa-Parlamentet, Martin Bangemann.

Bangemann blev forhindret og sendte i stedet sin liberale partiven fra FDP, kabinetschef Manfred Brunner. Brunner havde generalsekretæren for CDU Heiner Geisler og formanden for det tyske Industriråd, Hans-Olaf Henkel på sit hold. Jeg havde den tyske økonomiprofessor Renate Ohr og en tysk TV-journalist ved min side. Efterhånden som debatten skred frem, sagde Brunner:

– Ja det kan du have ret i, ja det lyder rigtigt, ja det har du helt ret i.

Han skulle argumentere for et Ja, men støttede mest Renates og min argumentation for et Nej. Hans-Olaf Henkel skiftede senere side og sad fra 2014 i Europa-Parlamentet som leder af de tyske euromodstandere i partiet Alternativ for Tyskland.

Udsendelsen blev set af 3,9 millioner seere. 39.000 seere ringede ind efter udsendelsen og stemte Ja eller Nej i stationens særlige trykknapp-demokrati. 25 procent stemte Ja til Maastricht-traktaten. 75 procent stemte Nej ved prøvevalget i ZDF.

Så blev Brunner fyret som kabinetschef efter pres fra den tyske kansler Kohl. Brunner var i det liberale EF-parti med Uffe Ellemann-Jensen. Jeg deltog også i et tilsvarende TV-program, som blev optaget af det tysksprogede satellit TV DREISAT, som sender til Østrig, Svejts og hele Tyskland. I dette og andre tyske TV-programmer var der også en slags folkeafstemning bagefter. Seerne kunne ringe ind og stemme for eller imod. Nej-holdene vandt hver gang stort.

Tyskerne kunne desværre ikke stemme om Traktaten i de rigtige stemmelokaler. Det var der ganske stor utilfredshed med. Manfred Brunner anlagde retssag mod den tyske regering for at ville bryde Grundloven med underskriften på Maastricht-traktaten.

Den tyske grundlov placerer den lovgivende magt hos det tyske folk. Det var noget af den magt, som skulle flyttes fra tyske vælgere, delstater og forbundsstats parlamentet til Brunners kolleger fra årene i Bruxelles. For Brunner blev det for meget.

Fleste tyskere ville stemme Nej

En aften nogle år senere deltog jeg i Sabine Christiansens talkshow med daværende finansminister Hans Eichel og forskellige forretningsfolk, politikere og journalister om indførelsen af euroen. Det var et populært program, som blev set af seks millioner seere. Jeg advarede mod ØMU'ens fejlkonstruktion. Efter udsendelsen samledes vi om pindemadder og hvidvin.

Her sagde *alle* deltagerne til min store forbløffelse, at en folkeafstemning om noget fra EU med sikkerhed ville blive stemt ned i Tyskland. Der blev draget to forskellige konklusioner omkring de gode glas. Den ene var, at det var godt, Tyskland ikke havde folkeafstemninger.

Den anden noget mere sympatiske indstilling var, at de burde gå ud og overbevise tyskerne. Det var særligt Willy Brandts toprådgiver Horst Ehmke, som havde været med til at forme østpolitikken og nu ville overbevise vælgerne om fordelene ved mere integration i EU.

Modstanden mod bureaukratiet i Bruxelles fandtes allerede dengang også i kernelandene Tyskland og Frankrig. Modstanden var såmænd ikke specielt stor i Danmark. Her blev den bare

synlig. Der var også modstand i Portugal og Spanien, som skulle betænkes med adskillige milliarder kr. fra de nordeuropæiske lande.

- Maastricht er ikke svaret på europæernes problemer. Maastricht er en del af problemet, konkluderede jeg i en ny bog "Unionen efter Maastricht & Edinburgh".

Reaktionerne på det danske Nej havde gjort os meget klogere.

Åbenhed, Nærhed og Demokrati = ÅND

Den 3. juni 1992 fik vi budskaberne ud på en række TV-kanaler. Der var kø i haven til vores lille, hvide hus i Bagsværd. Selskaberne blev pænt behandlet efter tur og ikke efter størrelse.

Den 28. juni 1992 arrangerede Notat en stor konference "Og hva' så" på Søpavillonen i København med Peter Shore fra britisk Labour, Drude Dahlerup fra Danmark '92, Kresten Bjerre fra Nødvendigt Forum og mig selv som taler fra Folkebevægelsen.

I Folkebevægelsen var vi ikke enige. Ud af EF'erne mente, vi blot skulle sige, at Traktaten var faldet. Dermed basta. Flertallet i forretningsudvalget mente, vi burde forhandle en dansk ordning, hvor vi holdt os uden for Unionen, sådan som vi selv havde foreslået det før afstemningen.

Efter folkeafstemningen fik vi en kær, men uventet lejlighed til at sætte en ny politisk dagsorden for hele Europa. Den blev formuleret med tre ord:

- Åbenhed, Nærhed og Demokrati.

Uffe Ellemann-Jensen har sagt, det var ham, der fandt på at forkorte vore tre ord til det slagfærdige akronym: ÅND. Jeg erindrer ikke oprindelsen, kun at jeg brugte udtrykket igen og igen. Vi ville vække Europa af dvalen og puste ÅND i monstret i Bruxelles.

- EF skulle åbne sig mod offentligheden og holde op med at lovgive bag lukkede døre.
- EF skulle slankes og fokusere på grænseoverskridende emner, som vi ikke selv kunne løse, og holde sig fra alt det, de nationale parlamenter kunne lovgive effektivt om selv.
- EF skulle inddrage vælgerne og de nationale parlamenter i EF-lovgivningsprocessen.

De tre paroler blev JuniBevægelsens politiske mantra. Vi fik en række nye venner i hele Europa, som ville arbejde sammen med os om denne fælles opgave. De fleste borgere i Europa var enige med os heri, viste det sig ved mange senere lejligheder.

Stemningen var meget håbefuld. Nu måtte der komme forandringer, tænkte vi. Det skete dog ikke med hjælp fra den danske regering. Ministrene havde kun forberedt sig på et Ja.

Tilbud om traktat-ændringer

Nej-sidens fem organisationer havde meget ansvarsfuldt forberedt sig med papiret "EFTER ET NEJ", 18. maj papiret. SF havde også sit eget moderate 11. maj papir. Begge forslag lå i skuffen, parate til at nyde sejrens frugter. Vi havde udvist rettidig omhu med dette svendestykke! Det var ikke let at forene så mange forskellige synspunkter, men det var altså lykkedes. De fleste af os kunne og ville også have medvirket til et ægte nationalt kompromis.

Jeg havde luftet vores alternativ i Bruxelles og Strasbourg. Jeg blev grundigt citeret i nyhedsbulletinen "agence europe". MEP'ere, kommissærer og f.eks. lederen af Ministerrådets juridiske tjeneste, Jean-Claude Piris, kendte vore ønsker efter et Nej. Det gjorde de danske Ja-politikere ikke. De tog dem aldrig alvorligt, gik aldrig i dialog. De var sikre på, at Ja'et kunne tromles igenem med penge, medier og magt.

I Udenrigsministeriet brugte Jørgen Ørstrøm Møller og Peter Biering ikke tiden til at forberede et muligt regeringsudspil efter et Nej. Et Nej var utænkeligt for deres minister, så det havde regeringen ikke bedt om.

Peter Biering brugte i stedet valgdagen til at bringe det såkaldte ratifikations-instrument ind på kontorchef Gunnar Ortmanns skrivebord. Det officielle Danmarks Ja lå således parat, inden vi havde stemt færdigt. Så kunne det næste dag sendes til Rom med Dronningens fornemme segl og sirlige underskrift.

Ole Ryborg bog om det utænkelige nej

Men der lå intet parat til den anden mulighed på stemmesedlen: Nej. Danmark skulle være mønstereleven og det første land, som godkendte – ratificerede – traktaten. Sådan var regeringens plan. Det fortæller Ole Ryborg i sin omhyggeligt dokumenterede, men letlæste og fremragende bog om ”Det utænkelige nej” fra Informations og Schultz’ forlag.

Peter Biering skulle starte i et nyt job på den danske ambassade i London den 3. juni. Han blev nu bedt om at blive hjemme i Danmark og fortsætte arbejdet med at få Maastricht-traktaten godkendt. Embedsmændene havde haft så travlt med at producere Ja-argumenter til Uffe Ellemann-Jensen, at de havde glemt at forberede situationen efter et Nej, indrømmede Peter Biering på et velbesøgt statskundskabsseminar på Københavns Universitet den 1.-2. november 2012.

Da var Peter Biering for længst blevet belønnet med en stilling som partner i Statens Advokatkontor. Det er et privat firma, advokatfirmaet Poul Schmith, som havde fået regeringens advokatopgaver - uden jobbene kom i EU-udbud. De tyve partnere fik i gennemsnit syv millioner kroner i årsindkomst. Dengang.

Peter Biering er en dygtig jurist. Han skulle forsøge at bevise, at EU-traktaternes regler om embedsmands- og ministerstyre var i overensstemmelse med Grundlovens regler for folkestyre.

Nato-møde i Oslo forlænges med EU-møde

Den 4. juni - to dage efter afstemningen - rejste Uffe Ellemann-Jensen til NATO-mødet i Oslo, nu forlænget med et møde for EF-ministrene. Mødet blev ledet af den portugisiske udenrigsminister Pinheiro og havde deltagelse af Kommissionens formand, Jacques Delors.

Lederen af Ministerrådets juridiske tjeneste, Jean-Claude Piris, var til klimamøde i Brasiliens største by, Rio de Janeiro. Han havde glædet sig til at lære landet at kende. Så ringede Poul Skytte Christoffersen til ham og sagde, han godt kunne pakke badebukserne sammen.

- Danskerne har stemt nej. Du skal tage den første maskine til Oslo, sagde Poul Skytte efter aftale med Rådets danske generalsekretær Niels Ersbøll.

Piris skrev notat i fly fra Rio til Oslo

Piris brugte de 12 timers fly tur til at producere et juridisk notat på to sider med tre forskellige muligheder for at komme videre. Han havde ikke noget papir i flyveren og måtte skrive skitsen på forsiden af dagens udgave af Financial Times. Piris har ifølge Ole Ryborg gemt denne første kladde som et kært minde i sit pengeskab.

- Men det er der ikke mere, beklagede Piris, da jeg mødte ham igen – nu åleslank - den 2. april 2014.

Piris fik cappuccino, men lod kagerne stå. Til gengæld fortalte han levende om Edinburgh-erklæringens svære fødsel. Overskriften på den første skitse lød ”Non-Paper”. Det er ofte betegnelsen

for tanker, der endnu ikke er forslag. Her drejede det sig om, hvad der kunne gøres efter det danske Nej. Det var hans egen private analyse og ikke noget, nogen havde bedt ham om at skrive, endnu.

- ”Subject: Follow-up to the referendum in Denmark”, stod der.

Papiret er ikke dateret. Der stod heller ikke, det var forfattet i de højere luftlag mellem Rio og Oslo.

Tre valgmuligheder

”Ikke-Papirets” første mulighed lagde barskt op til, at Danmark kunne skifte fra EU-medlemskab til en særlig ordning bygget op omkring EØS-aftalen, men med supplerende aftaler. Underforstået for landbrug, fiskeri og andre politikker, som Danmark allerede deltog i.

Den anden mulighed lagde endnu barskere op til, at de elleve andre lande kunne gå videre ved, at de elleve meldte sig ud af EF, og startede et nyt EU baseret på Maastricht-traktaten. Papiret erkendte dog, at det måtte ske efter en særlig aftale med Danmark.

Den tredje mulighed åbnede for, at de tolv lande med enstemmighed genforhandlede Traktaterne og indførte nogle nye, særlige bestemmelser for Danmark. Medlemslandene kunne blive enige om, at denne forhandling kun kunne vedrøre de problemer, der fulgte af den danske folkeafstemning, så der ikke blev åbnet for en genforhandling af alt.

Det interessante i Piris-papiret var den tredje mulighed efter de to trusler. På klart, jævnt dansk:

- Frit valg, hvad vil du helst? Hænges, skydes eller have økologisk islagkage med friske jordbær, belgisk chokolade og rigtig friskpisket flødeskum med et stænk ægte fransk cognac?

Piris lagde op til en genforhandling af de dele af Maastricht-traktaten, som havde givet problemer i Danmark. Han ville naturligt nok helst undgå en generel ny forhandling, men udelukkede ikke traktatændringer med nye ratifikationer i alle medlemslande.

- ”A new intergovernmental conference would have to be convened”, hedder det i min engelske version.

Det var stikordet til en forhandling mellem regeringerne efterfulgt af en ny traktat. Piris havde åbnet Pandoras æske, men skitsen blev ikke delt rundt i Oslo.

Uffe: ”Vi beder ikke om en genforhandling”

Den danske udenrigsminister Uffe Ellemann-Jensen tog nemlig ordet som den allerførste og udelukkede kategorisk en genforhandling af traktaten.

- ”Vi beder ikke om en genforhandling”, sagde han ifølge Piris skriftlige referat.

De andre lande kunne køre videre med ratifikation og så sætte Danmark under pres til sidst, så vi kunne få en ny folkeafstemning.

- ”Vi ønsker at holde alle døre åbne”, sluttede Uffe sit første indlæg.

Også den dør, som vælgerne lige havde lukket. Hvordan kunne Piris nu tilbyde en genforhandling, som Danmark ikke ønskede? Det var ikke muligt, og Piris tog slet ikke ordet i Oslo. De fleste bad alligevel Piris om at fremlægge en juridisk analyse af mulighederne, mens to-tre udenrigsministre ikke ønskede juridiske undersøgelser, men en ”politisk løsning”.

Udenrigsministrene diskuterede situationen uden klar retning. En anden folkeafstemning i Danmark blev diskuteret som en mulighed. Det var holdningen hos Udenrigsministeriets ledende folk. Danskerne havde stemt forkert og måtte omgøre beslutningen, snarest belejligt. Der skulle ikke genforhandles noget.

- ”Jeg ved det ikke er muligt” at genforhandle, tilføjede Uffe i sin første sætning, inden han overhovedet havde lyttet til kollegernes indlæg.

Den nye tyske udenrigsminister Klaus Kinkel fandt det vigtigt ”ikke at lukke døren til Danmark”⁷⁷, og han fik den åbne dør med i Ministerrådets forslag til resolution fra mødet.

Forberedte mødet i Oslo

Dagen efter folkeafstemningen havde Niels Ersbøll og Poul Skytte Christoffersen mødtes med den portugisiske rådsformand Pinheiro i Bruxelles for at forberede det ekstraordinære møde i Oslo. Norge skulle være vært for et NATO-møde. Det kunne nu suppleres med et møde for EF-udenrigsministrene, så de kunne standse smittevirkningen fra det danske Nej.

Frankrig havde udarbejdet sit eget forslag til erklæring og konsulteret det i løbet af afstemningsnatten. Den franske præsident Mitterrand meddelte straks den 3. juni, at der også skulle være folkeafstemning i Frankrig om Maastricht-traktaten. Franskmændene skulle til valgurnerne i september 1992.

Mitterrand ville erobre initiativet fra de skeptiske danskere og vise alverden, at han kunne samle massiv støtte til Traktaten i Frankrig. Rådssekretariatet udarbejdede også et forslag til vedtagelse fra Oslo-mødet, som lignede den franske tekst.

Forslaget ”udelukker enhver genforhandling af den traktattekst, der blev undertegnet i Maastricht”, stod der i udkastet. Det blev lavet efter en telefonsamtale mellem Ersbøll og den danske udenrigsminister Ellemann-Jensen.

- ”Udenrigsministrene har noteret sig, at 11 medlemsstater er af den opfattelse, at det er uomgængeligt nødvendigt at gennemføre traktaten...”, hedder det i udkastet.

Der lægges op til et diplomatisk kunststykke, hvor tolv lande enstemmigt erklærer, at elleve lande har en bestemt opfattelse. Uffe Ellemann-Jensen kunne så sige, at Danmark ikke var med på beslutningen, samtidig med at andre kunne sige, at teksten var en enstemmig beslutning.

- ”Lad ratifikationsprocessen fortsætte, og lad os gøre status til efteråret”, sluttede Uffe Ellemann-Jensen sit indlæg i Oslo, ifølge Ole Ryborgs bog.

Storbritannien standsede for godkendelse

Den britiske udenrigsminister Douglas Hurd afviste kategorisk en vedtagelse af Maastricht-traktaten uden alle landes tilslutning. Hurd fandt tekstforslaget for hårdhændet over for Danmark og fik teksten mildnet en anelse. Samtidig standsede Storbritannien selv landets ratifikationsproces.

- ”Første tegn på folkelige betænkeligheder kommer allerede den 3. juni, da programmet Brennpunkt på tv-kanalen ARD sætter fokus på Maastricht-Traktaten og det danske nej. Under programmet afholdes en telefonafstemning om unionstraktaten.
- 70.000 tyskere deltager i afstemningen, som ender med, at 81 procent ville afvise Unionen, mens kun 19 procent støtter unionsprocessen”, skrev Ole Ryborg.

⁷⁷ Udenrigsministermødet i Oslo er beskrevet detaljeret i ”Europe”, 5. juni 1992, side 3. På side 4 er der en halv sides referat af mit samtidige pressemøde i Bruxelles

Sådan tænkte udenrigsministrene bestemt ikke i Oslo dagen efter. Men det gjorde mange i premierminister John Majors bagland. 100 medlemmer af hans konservative parlamentsgruppe underskrev den 3. juni en erklæring om, at det danske Nej gav en chance for at få genforhandlet hele Traktaten. Det ønskede Major ikke.

Dagen efter afstemningen besluttede det danske udenrigsministeriums jurister ganske forudseende, at der måtte laves et "nyt grundlag" for en ny folkeafstemning om Maastricht-traktaten i Danmark.⁷⁸

Uffe udelukkede genforhandling allerede før mødet

Uffe skjulte ikke sin afvisning af en genforhandling. Adskillige timer før mødet i Oslo holdt Uffe pressemøde, hvor han fortalte offentligheden, at Danmark havde besluttet ikke at anmode om genforhandling.

- Vi ved, det ikke vil være muligt, sagde den danske udenrigsminister ifølge "agence europe" og bad om tid til at tænke.

Hvordan kunne Uffe vide, det ikke var muligt? Piris' notat viste tværtimod, det var en mulighed. Selv med traktatændringer. Udenrigsministrene udtalte sig forskelligt på mødet. Nogle var ganske åbne. Det har flere af dem siden bekræftet over for mig.

- Vi var åbne. Vi ville finde en løsning, der kunne bevare Danmark i EU, sagde for eksempel forhandleren fra Luxembourg Jean-Jacques Kasel⁷⁹.

Sandheden var den helt legitime, at Uffe og Venstre var fuldt tilfreds med Maastricht-traktaten. Ellers ville han ikke have lukket for traktatændringer, inden mødet overhovedet var startet.

Nægtede at udlevere referat

Uffe opfordrede selv de andre lande til at køre videre med ratifikationerne og dermed lukke for åbningen fra Piris.

- "Vil regeringen oversende de talepunkter om Danmarks synspunkter, som udenrigsministeren benyttede på EF's ekstraordinære udenrigsministtermøde i Oslo efter det danske nej til EF-Unionen"⁸⁰, spurgte Folketinget den 1. september 1992.

Svaret fra udenrigsministeren lød:

- "Regeringen har over for Folketinget givet en fyldestgørende redegørelse for forløbet af det ekstraordinære udenrigsministtermøde den 4. juni 1992 i Oslo", svarede Udenrigsministeriet uden at rutte med sandheden.

Ingen stikord, ingen referater, ingen parlamentarisk kontrol. Det var ellers ikke svært at fremlægge et stenografisk referat. Uffe havde en god grund til ikke at udlevere talepunkterne, kan jeg nu bevise med Piris håndskrevne referat. Uffe lagde op til at omgøre folkeafstemningens resultat dagen efter, danskerne havde stemt.

Den danske regering ville have de andre lande til at køre videre, lægge pres på vælgerne og så få os til at tilslutte os den forkastede traktat på et senere tidspunkt.

⁷⁸ Ole Ryborg, side 88

⁷⁹ Samtale i Luxembourg 7. november 2013

⁸⁰ Spm. Nr. 100 af 31. august 1992, MKU Bilag 786

- Eventuelt allerede i efteråret, antydede statsminister Poul Schlüter.

Ministrene behandlede derfor ikke Piris' papir på selve Oslo-mødet. Mødet blev i stedet brugt til at sætte tommelskruer på de danske vælgere og irlænderne, der skulle til folkeafstemning kun to uger efter - den 18. juni 1992. Udenrigsministrene besluttede, at de 11 andre medlemslande skulle fortsætte ratifikationsprocessen på trods af forkastelsen i Danmark, men samtidig holde en dør åben for Danmark.

Delors støttede reformkrav

For god ordens skyld var Uffe Ellemann-Jensen ikke medunderskriver på erklæringen, blev det sagt. Han protesterede dog ikke mod beslutningen, som han skulle have gjort i respekt for det danske Nej. Han lagde selv op til den.

Delors tog ordet som første taler efter Uffe. Han hæftede sig ved, at Danmark ikke havde bedt om en genforhandling, og lagde op til en ny folkeafstemning om den samme traktat en gang til. Han bad Rådets juridiske tjeneste om at se på mulighederne og fik heri støtte fra de fleste. Senere forklarede Kommissionens formand Jacques Delors Europa-Parlamentet, "at *alle* 12 medlemmer af Rådet på mødet i Oslo besluttede at fortsætte ratificeringsprocessen"⁸¹.

Delors talte nu varmt om nødvendigheden af åbenhed, nærhed og demokrati. Vores Nej havde sat en europæisk dagsorden. Tiden var moden til reformer. Uffe burde have taget mod Piris-muligheden med kyshånd og lagt op til en debat i Danmark og Europa om, hvilke ændringer vi gerne ville have fremmet. Uffe ønskede ingen ændringer.

Det var god Venstrepolitik. Det var derimod ikke fair at lade som om, det var de andre lande, der var problemet. Det var de ikke alle. Nogle af dem var absolut fremkommelige. Et modigt Danmark kunne ikke tromles. I EF var der oftest vilje til at finde en vej i vanskelige situationer. Min egen og andre modstanderes beskrivelser af det fæle EF, svarede ikke altid til hele virkeligheden. Erfaring gjorde mig klogere.

Særforhandlinger mulige

Efter det danske Nej blev mange statsministre citeret for, at der ikke skulle være en genforhandling af Maastricht-traktaten. Her skal man sondre mellem en generel genforhandling, hvor alle punkter kan tages op igen af alle lande og så mere specielle genforhandlinger, hvor man kun forhandler de punkter, der skal til for at få Traktaten vedtaget, f.eks. med et dansk Ja ved en ny folkeafstemning.

Jeg er og var enig i, at en generel genforhandling var politisk umulig for et lille land. Vi ønskede det - "evt." - , men havde det netop ikke med som et absolut krav i modstandernes "Efter et Nej"-papir. En målrettet genforhandling var derimod både et uomgængeligt krav - og nu en realistisk mulighed ifølge den højeste juridiske kapacitet, Jean-Claude Piris.

Den stærkeste modstander af at genåbne Traktaten var Middelhavets Frankrig. Alligevel opnåede Frankrig selv en særforhandling med en ændring af Traktaterne på topmødet i Edinburgh i december 1992. Frankrig sikrede sig en juridisk bindende protokol, hvor Strasbourg blev gjort til fast mødested for Europa-Parlamentet. Tyskland sikrede sig også en egentlig traktatændring ved at få atten ekstra pladser i Europa-Parlamentet. Skulle Frankrig og Tyskland da have sagt:

- Traktaten kan åbnes for os, men ikke for Danmark, som har haft folkeafstemning?

⁸¹ Europa-Parlamentet, Dagens Debat, 10. juni 1992

Det ville næppe være muligt. Ingen ville kunne afvise f.eks. danske ønsker om en juridisk bindende protokol, hvor vi kunne få sikkerhed for højere sociale standarder og miljøbestemmelser. Piris lagde selv op til det. Der fremkom *aldrig* sådanne danske krav om en juridisk bindende protokol. Derfor fik vi den ikke.

Uffes kattelem til Olfert

Uffe Ellemann-Jensen havde en kat, som hed Olfert. Den havde en kattelem, så katten kunne rende frit ind og ud af ende-rækkehuset på Sundvænget i Hellerup, mens Uffe tog sig en dukkert i Øresund, som lå og bølgede lige bag hans smukke hus. Uffe sagde nu, at Danmark måtte sikre sig en "kattelem" til fortsat medlemskab i det EF, der snart ville blive til EU. Udtrykket var ikke forberedt, men opstod spontant under et TV-interview⁸².

Statsminister Poul Schlüter sagde, at der måtte være et nyt politisk og juridisk grundlag, før der kunne stemmes igen.

- "Stemme om det samme to gange, det kan vi ikke", sagde Schlüter.⁸³
- "Alle Folketingets partier siger nu også klart, at der ikke kan blive en ny folkeafstemning om Maastricht-traktaten – og dette indebærer, at Danmark vil kræve en genforhandling. Der skal derfor indkaldes til en ny regeringskonference om Maastricht-aftalen", mente SF, ifølge Ryborg.

Uffe var paf efter det danske Nej. Han følte sig slået ud og nægtede sågar at tale med den franske udenrigsminister Roland Dumas, som ønskede en samtale efter afstemningen. I Oslo burde Uffe naturligvis have meddelt, at Traktaten var faldet og derfor var død. Sådan er juraen. Han kunne så have tilføjet, at den kunne genåbnes for en ny forhandling, og at han gerne ville overveje Piris' tredje model.

I stedet var Uffe med til at foreslå, at Traktaten kunne træde i kraft fuldstændig uændret, blot åben for senere dansk tiltræden. Vi var kun to dage efter den danske folkeafstemning. Uffe nåede ikke at konsultere andre før beslutningen i Oslo.

Bondes lette undtagelser

Jeg havde ikke selv opstillet urealistiske forventninger om et kommende paradis, hvis vi blot stemte Nej. Jeg havde som vanligt underdrevet og fremstillet situationen efter et nej temmelig nøgternt. Jeg havde bidraget til en Nej-ønskeseddel, som var fremkommelig. Det skete også i et interview med dagbladet Information, bragt på min 44 års fødselsdag den 27. marts 1992:

- "Mens det bliver svært at ændre i de regler, der skal gælde for alle lande, er det til gengæld legende let at lave en genforhandling, hvor det blot er Danmarks egen status i forhold til de enkelte paragraffer, som skal ændres. Folketinget skal blot lave en liste over de bestemmelser i unionstraktaten, som ikke skal gælde for Danmark uden efter særlig godkendelse i Folketinget, og denne liste vedføjes unionstraktaten som bilag".

Det sagde jeg fuldstændig illusionsløst før folkeafstemningen for ikke at lokke med urealistisk "pie in the sky". Dengang vidste jeg ikke, at et dansk nej ville blive hilst *så* meget velkomment i den europæiske presse og offentlighed. Den positive modtagelse i medierne – også i kernelandene

82 Mail fra Uffe Ellemann Jensen til forfatteren, 27.9.2013

83 Ryborg side 78

Frankrig og Tyskland - åbnede en helt uventet, men nu reel mulighed for at genforhandle de dele af den forkastede tekst, som også mødte modstand hos befolkningerne i andre lande.

Det ville være svært at straffe Danmark for noget, andre landes folk også ønskede. Vi fik en historisk chance for at forny EF og skabe et fællesskab med folkelig forankring. Chancen for at få folkets støtte blev desværre forsømt. Der spredtes de frø, der fik modstanden til at eksplodere ved valget til Europa-Parlamentet i 2014 og ved en række nationale valg. Det kunne have været undgået med rettidig omhu.

- ”Ingen i offentligheden er klar over, at en meget lille gruppe mennesker i samme periode sidder hver for sig i henholdsvis London, Bruxelles og København og udarbejder de første skitser til det, som senere bliver løsningen på Danmarks problemer”, skrev Ryborg.

Ministerrådets juridiske leder barslede efter kun to ugers graviditet.

Piris' andet udkast

Femten dage efter det danske Nej var Piris parat med det ønskede udbyggede udkast til, hvad der kunne gøres. De tre optioner i det originale ikke-papir, var nu udbygget til hele elleve forskellige modeller for at komme videre efter den danske folkeafstemning, og som nu blev fremlagt. Op-lægget var på elleve sider og dateret Bruxelles den 17. juni 1992. Papiret var stemplet fortroligt – ”Secret”.

Det var en ”Note til mit personlige dossier” og altså ikke et formelt forslag, men en kortlægning af de juridiske muligheder, som fulgte af folkeafstemningen den 2. juni i Danmark, som den ledende jurist så det. Så havde ministrene et kvalificeret diskussionsgrundlag. Danskerne havde noget at vælge imellem. Det følte regeringen blot ikke behov for at dele med Folketinget og offentligheden.

Dokumentet er holdt tophemmeligt til dato. Det findes *ikke* i Ministerrådets officielle arkiver. Udenrigsministeriet har tilmed helt grotesk hævdet, at papiret slet ikke eksisterer i Udenrigsministeriet!

Elleve valgmuligheder*

Option 1 i det ikke-eksisterende papir fastslår, at Maastricht-traktaten er død, medmindre den godkendes af samtlige medlemslande. Den kan derfor kun træde i kraft, hvis Danmark godkender den i en ny folkeafstemning, fastslog Piris.

Option 2 åbner for en ny regerings-konference, hvor forhandlingerne starter helt forfra. Denne option blev kategorisk forkastet i Oslo, skrev Piris.

Option 3 lader Danmark forblive i det eksisterende EF, mens de elleve andre lande går videre med Maastricht-traktatens EU.

- ”En sådan løsning er fuldstændig udelukket juridisk”, fastslog Piris og gav en række eksempler på, hvordan de samme bestemmelser ville blive tolket anderledes under Maastricht-traktatens EU end i det mere begrænsede EF.

Option 4 svarer til Oslo-mødets erklæring. De elleve lande kører videre med godkendelsen. Danmark holder på et tidspunkt en ny folkeafstemning, så traktaten kan træde i kraft, når alle tolv har godkendt. For at få et Ja forestillede Piris sig så en række forskellige tekster, der kunne godkendes i tilknytning til traktaten, men uden at ændre selve traktaten. I denne model 4 ser vi første-udgaven til den senere Edinburgh-erklæring.

- Man kan forestille sig en eller flere ensidige erklæringer fra Danmark, som forsikrer danskerne om, at de er uden for forsvar, retspolitik, ØMU etc., indtil en ny folkeafstemning måtte acceptere det.

Ved siden af disse undtagelser lægger Piris også op til en reel miljøgaranti og socialgaranti, hvor Danmark altid har mulighed for at vedtage et højere beskyttelsesniveau end dem, man kan blive enige om i EU.

De ensidige erklæringer kunne suppleres med fælles erklæringer for at klargøre Traktatens bestemmelser. Her ændres traktatens bestemmelser ikke, men de gives en fælles og autentisk tolkning af alle Traktatens fædre. Ensidige erklæringer har ingen juridisk værdi, men tjener blot til at berolige vælgerne.

Piris lagde endeligt op til, at Rådet kunne ændre sin forretningsorden. Med almindeligt flertal kunne man for eksempel indføre åbenhed i EU's beslutningsproces. Piris nævnte ikke direkte de mulige emner for ændringerne, men hans formulering var et tydeligt svar på Nej-sidens ønsker i 18. maj papiret.

Vore krav om Åbenhed, Nærhed og Demokrati kunne nemlig alle klares med ændringer i forretningsordenen. Vi behøvede ikke traktatændringer for at inddrage de nationale parlamenter og indføre åbenhed i beslutningsprocessen. Piris kendte som sagt vore ønsker, og han anviste her ministrene en mulig nem vej at gå.

Den bedste mulighed for Danmark

Option 5 åbner for en genforhandling af Maastricht-traktaten på nogle særlige punkter, som nøje defineres. Den nye traktat skal så godkendes i samtlige lande ved nye ratifikationer, og i Danmark ved en ny folkeafstemning.

Denne option var den bedste for Danmark, fordi vi så kunne have sikret os, at retten til højere miljøbeskyttelse og højere sociale standarder ville fremgå utvetydigt af Traktatens bestemmelser, og ikke kun i de mere uforpligtende og forblommede ord, som endte med at komme i Edinburgh-erklæringen.

Regeringen fravalgte Option 5, formentlig fordi Venstre ikke ønskede den højere sociale og miljømæssige beskyttelse. Piris ville ikke have nævnt Option 5, hvis den ikke havde været mulig at gennemføre. Piris var en strammer, han gav bestemt ikke ved dørene.

Alligevel pegede han også på en ny traktat med nye godkendelser i samtlige medlemslande. Det var et "tilbud", som lå ud over mine egne forventninger til, hvad der var realistisk *før* den storslåede modtagelse af det danske Nej tak.

Option 6 nævner muligheden for, at Danmark frivilligt træder ud af EF og får en anden aftale. Denne mulighed ville Folkebevægelsen mod EF sikkert gerne have taget imod. Men bevægelsen havde ikke selv peget på udmeldelse før afstemningen. Option 6 var derfor rent teoretisk.

Option 7 lufter muligheden for, at de elleve andre lande kan melde sig ud af EF med tolv måneders varsel efter Wiener-konventionen og forhandle kompensation til Danmark, når de andre lande så i stedet vedtager at melde sig ind i Maastricht-traktatens EU. Option 7 var også ren teori, fordi Storbritannien var kategorisk modstander af denne mulighed.

Option 8 indeholdt et "Europa a la carte", hvor Danmark selv kunne vælge, hvilke dele af samarbejdet vi ville være med i. Piris noterer, at det ville være svært for de andre medlemslande at acceptere en sådan ordning politisk. Den ville også give juridiske vanskeligheder som i Option 3.

Option 9 sigtede mod at give Danmark ”midlertidige undtagelser”, som kunne vare indtil den næste traktatrevision, forudset til 1996.

Piris forudser flere undtagelser end dem, vi allerede havde i Maastricht-traktaten. Forhandlingen ville ende med en ny traktat-tekst til godkendelse i samtlige lande igen. De nye ratifikationer kunne dog gennemføres ved forenklede procedurer i medlemslandene og ikke give unødigt bøvl. Denne option kunne også ledsages af ensidige og fælles erklæringer som forudset i Option 4.

Option 10 vil lade de elleve lande vedtage Maastricht-traktaten for sig selv, men ender også med at kræve dansk accept.

Option 11 fremlægger Option 9 og 10 som en fælles pakke.

Efter fremlæggelsen af de 11 forskellige modeller konkluderer Piris, at der bør vælges mellem model 4, 7 og 11.

Model 4 afsluttes med et kompromis og en folkeafstemning i Danmark.

Model 7 ender med en konflikt, hvor de elleve lande melder sig ud af det eksisterende samarbejde og starter et nyt. Denne model var umulig på grund af Storbritannien, men det skrev Piris ikke.

Model 11 med midlertidige undtagelser undgår ubehagelige konflikter.

Piris havde forberedt fremtiden med et stykke rettidig omhu.

Skyttes gyldne tidsalder

På et seminar på Københavns Universitet mange år senere, i 2012, talte Skytte om EU's gyldne tid, ”Golden age”, indtil 1992. Det gyldne bestod i, at Skytte og Co i EF's hemmelige Coreper-regering af EU-landenes ambassadører i Bruxelles kunne regere uforstyrret af offentligheden.

Det advarede Skytte selv stærkt imod, da han gik på pension og efterlyste politikernes engagement i Ministerrådsarbejdet. Alle deltagere i universitets-debatten indrømmede, at det netop var det danske Nej i 1992, som satte en ny udvikling i gang i Europa med større åbenhed.

Nærhedsprincip i Lissabon

Den 27. juni skulle der være topmøde i Lissabon. Danmark skulle samtidig spille EM-finale i Göteborg i Sverige. Vi var kommet med på afbud og stod nu med en chance for at vinde Europamesterskaberne. Vi skulle spille fodbold mod Tyskland. Uffe Ellemann-Jensen stjal billedet med et rødt-hvidt fan halstørklæde og de fikse, nu bevingede ord:

- Hvis du ikke kan gå sammen med dem, må du slå dem.
- If you can't join them, beat them.

Den danske afstemning sneg sig ind på topmødets dagsorden. Den tyske forbundskansler havde oplevet en folkelig modstand i sit eget land og advarede kollegerne:

- ”Vi må bruge tid på at diskutere subsidiaritet – for en analyse af den danske folkeafstemning vil vise, at der er massiv og voksende aversion imod det spøgelse, der hedder en superstat – det må vi reagere på – jeg siger det lige ud: Skal vi hjælpe hinanden, må vi kunne være sikre på at få hjælp fra Kommissionen”, sagde Helmut Kohl⁸⁴.

Vores råb om et nærhedsprincip var blevet hørt overalt i Europa, når selv Kohl satte det effektivt på dagsordenen under topmødet i Lissabon. Efter fodboldkampen kunne jeg ikke dy mig for at gå

84 Ryborgs oversættelse, side 80

en tur gennem den tyske pressesal og se de slukørede miner. Danmark havde vundet fodbold EM i Göteborg, mens vi var til topmøde i Lissabon.

Britisk formandskab og topmøde i Birmingham

Briterne overtog formandskabet den 1. juli 1992 og skulle nu lede forhandlingerne om en dansk løsning. Den britiske udenrigsminister Douglas Hurd ledede et særligt møde for udenrigsministrene, da de alligevel var forsamlede til FN-møde i New York.

Hurd forsøgte at få skubbet andre emner frem foran Maastricht-traktatens godkendelse, men måtte acceptere flertallets beslutning om at fortsætte med ratifikationerne. Englænderne indkaldte så til et særligt topmøde i Birmingham den 16. oktober 1992.

JuniBevægelsen havde udsendt et detaljeret debatoplæg til Folketinget om ”Åbenhed, nærhed og demokrati” med femten konkrete forslag og en samling andre betragtninger.⁸⁵

Ministrene havde i flere måneder arbejdet på oplæg om åbenhed og subsidiaritet, som vi i Danmark oversatte til nærhed. Danmark havde også officielt fremsendt sine egne forslag.

Uffe havde Ingrid Marie med i Birmingham

Uffe Ellemann-Jensen havde med sin sædvanlige journalistiske sans en kasse fotogene Ingrid Marie æbler med til topmødet i Birmingham for at vise et eksempel på, at EF's regereri gik for vidt, når de ikke anerkendte de små danske æbler som fuldgode EF-æbler. Topmødet var imødekommende og vedtog en erklæring om ”Et fællesskab, der er tættere på dets borgere”.

- ”Vi er besluttet på at tage hensyn til de betænkeligheder, der er kommet til udtryk i den sidste tids offentlige debat”, erklærede statsministrene, meget mod deres tidligere instinkter.

Subsidiaritetsprincippet var med i Maastricht-traktaten. Nu fik det en drejning mod et egentligt nærheds-princip i de første taknemmelige ord. Institutionerne skulle også indføre øget åbenhed. Erklæringen blev snart ledsaget af konkrete forslag, som ambassadørerne diskuterede på mange møder i Coreper. Hele Europa fik øget åbenhed som følge af de 0,7 promilles forspring til Nej ved afstemningen i Danmark den 2. juni.

Skyttes gyldne tidsalder indtil 1992 var for embedsmændene, bestemt ikke for borgerne. Dem skulle de nu til at tage særligt hensyn til, som om det ikke var besværligt nok i forvejen. Livet ville også blive mere besværligt for ministrene. Henning Christophersen fortalte i 1996 om en dansk minister, der gik ud til pressen og sagde, hun havde givet Delors tørt på. Hun var slet ikke til stede på mødet!

Skytte og Piris, to skarpe knive

Skytte var med i Rådets task-force om Maastricht-traktaten sammen med bl.a. Jean-Claude Piris. Begge har skrevet store og fremragende bøger om Traktatens tilblivelse. De er personlige venner, deres italienske og islandske koner også, og de nyder hinandens selskab. Skytte og Piris var to af de skarpeste knive i Bruxelles. De blev sammen sat til at forhandle med Danmark på vegne af Ministerrådet.

Der står dog ikke meget i deres store værker om de folk og bevægelser, der skabte Nej'et til Maastricht-traktaten. Set fra Piris' og Skyttes bord var Traktaten det muliges kunst. Set udefra var den en uoverskuelig samling af ulæselige ændringsforslag til i forvejen svært tilgængelige traktater.

85 MKU (92.1) 23, 15.10. 1992

Maastricht-traktaten var forsynet med undtagelser, som ministrene anså for midlertidige. De danske undtagelser var indrettet på at skulle afskaffes igen. Briterne fik lov til at stå uden for det sociale samarbejde. En social protokol blev vedtaget for elleve af de da tolv EF-lande. Den blev vedtaget som en særlig aftale uden for Romtraktaten.

Den britiske premierminister John Major ville sikre, at den heller ikke kunne vedtages efter et nyvalg, hvis Labour kom til magten. EU-eliten accepterede måske den britiske undtagelse fra den sociale protokol, fordi de var sikre på, at Labour efter valget ville tilslutte sig aftalen. Så kunne briterne komme fuldt med i den næste traktat.

Dansk ØMU-undtagelse midlertidig

Danmark og Storbritannien fik begge lov til at have en undtagelse fra ØMU-samarbejdet. Den britiske undtagelse blev formuleret som en vedvarende undtagelse. Den danske blev formuleret som en midlertidig. Den danske var udtænkt til at falde bort ved den næste traktat-revision, som i Maastricht-traktaten blev fastlagt til 1996.

Der blev indgået en hemmelig aftale mellem regeringen og Socialdemokratiet om denne to-trinsrakket. Socialdemokraterne frygtede, at Maastricht-traktaten ellers kunne falde på ØMU-modstand. Det gjorde den alligevel. Vælgerne var ikke med.

JuniBevægelsen startes

Mens regeringen og embedsmændene barslede med at omgøre folkeafstemningen, sloges vi indbyrdes i Folkebevægelsen. På et møde i forretningsudvalget sagde et medlem, at det var godt, parlamentsmedlemmerne ikke havde stemmeret i forretningsudvalget. Så tilføjede han:

- Det ville have været endnu bedre, hvis I heller ikke havde taleret.

Så blev Birgit Bjørnvig så vred, at hun forlod lokalet for aldrig at vende tilbage i Folkebevægelsen. Tyve minutter efter gik jeg fra mødet. Uenigheden mellem de to fløje var for stor. Der var bare ikke nogen anden vej end at skabe en ny bevægelse. I sommerferien mødtes jeg med Niels I. Meyer, Drude Dahlerup og Else Hammerich på en lille ø ved Kerteminde.

Romsø, hedder den. Der græssede hjortene ved morgenbordet i det ene af Niels I. Meyers to sommerhuse. Det andet var på Glænø, hvor også de gamle modstandsfolk Frode Jakobsen og Elias Bredsdorff havde deres sommerhuse. Jeg glemmer aldrig morgenen, hvor hjortene kom helt hen til os ved morgenbordet med den tillid, som alle babyer viser deres mor.

Der brugte vi et par varme sommerdage til at skrive ”Romsø-manifestet”. Det var et oplæg til det politiske grundlag for en ny bevægelse, som vi havde besluttet at starte.

Opløste Danmark ’92

Vi opløste Danmark ’92, som vi havde lovet medlemmerne ved starten. Det skete den 10. august. Vi havde ikke noget valg, for vi havde også medlemmer fra SF og Kristeligt Folkeparti. De to partier insisterede på opløsningen, før de skiftede side og anbefalede et Ja ved en ny afstemning. Halvdelen af ledelsen i Danmark ’92 var med til at indkalde det stiftende møde i JuniBevægelsen.

Da tre af os parlamentsmedlemmer i praksis forlod Folkebevægelsen mod EF, vidste vi ikke, om vi kunne skabe en ny liste til valgene til Europa-Parlamentet. Vi vidste bare, at vi ikke ville repræsentere Folkebevægelsen efter det næste valg. Der *måtte* skabes noget nyt.

Det gik helt forrygende med at starte JuniBevægelsen. Der var godt 160 personer til det stiftende møde søndag den 23. august 1992. Vi mødtes i Landstingssalen i Folketinget. Hele bagvæg-

gen var og er stadig et stort maleri af grundlovsfædrene fra 1849. Fædrene var alle mænd i sorte jakkesæt. Nu skulle Grundlovens folkestyre forsvares af både mænd og kvinder i alle aldre og daglig påklædning, enkelte dog med slips.

Ledelse med kønskvotering

Vi fik sammensat en ledelse på 42 personer. Alle, der meldte sig, kom med i den første ledelse. På det næste landsmøde organiserede vi os med en valgt ledelse på 14 medlemmer, med lige mange af hvert køn. Jeg var stærk tilhænger af kønskvotering. Det virkede flot i JuniBevægelsen. De kvalificerede kvinder var der i stort tal.

Drude Dahlerup og Niels I. Meyer blev talspersoner for JuniBevægelsen. De to *var* JuniBevægelsen i offentligheden. Jeg skrev en fælles kommentar med de to talspersoner i Notat den 4. september 1992, inden vi introducerede et stort B i navnet:

- ”JuniBevægelsen tager ikke stilling til Danmarks EF-medlemskab. JuniBevægelsen vil gerne være et mødested for unionsmodstandere, uanset holdning til EF. Vi vil ikke blot samle dem, der har stemt nej i 1992, men byder særligt velkommen til dem, som har stemt ja til Maastricht-traktaten, hvis de sammen med os vil respektere og forsvare det danske nej”, skrev vi tre.

Rendyrket revisionisme

Det var rendyrket revisionisme for fundamentalisterne i Folkebevægelsen:

- ”DKP/ML langer voldsomt ud efter JuniBevægelsen og kalder den en kniv i ryggen på samarbejdet mellem de nordiske EF-modstandere”, skrev Notat ugen efter, den 10. september 1992.

DKP/ML var nu den ledende og organiserende kraft i Folkebevægelsen med Karen Sunds som ideolog og spydspids i bevægelsens ledelse. Hun spillede samme rolle, som Ib Nørlund fra DKP havde gjort tidligere, men på et noget snævrere grundlag.

Ib Nørlund ville favne vidt og bredt. Karen Sunds ville nøjes med de rene og ranke, som ville ud af EF. DKP/ML's partiformand Klaus Riis tog den reformistiske JuniBevægelse ved vingebenene i en kommentar i partiets og ”arbejderklassens avis”, Arbejderen:

- ”Politisk set er den decideret skadelig for kampen for at fastholde nej’et”, skrev formanden for de danske - albansk inspirerede - kommunister om JuniBevægelsen.
- ”Realiteten er, at nogle af bevægelsens mest betroede folk forsøger at likvidere bevægelsen og dens politiske grundlag”, vurderede Riis og tænkte især på mig.
- ”Jeg likviderer ikke nogen... Jeg respekterer DKP/MLs politiske holdninger, og de siger mere end mange ord, hvorfor der også er brug for en bred Junibevægelse, som ikke organiserer folk ud fra, hvad de stemte i 1972, men ud fra hvad folk vil stemme, næste gang unionen kommer til afstemning i Danmark”, svarede jeg i Notat.

Vi lagde striden bag os i JuniBevægelsen og fokuserede på fremtiden. Vi tog initiativ til at starte en europæisk samling af Maastricht-traktatens kritikere, og vi opbyggede JuniBevægelsens organisation. Vi var så travlt beskæftiget med interne sysler, at vi ikke opdagede alt, hvad de havde gang i Udenrigsministeriet.

Vi overtog Danmark ’92’s kontor hos BUPL i Ryesgade 113 på Østerbro, da Danmark ’92 blev nedlagt.

Deling af gæld og Bruxelles-guld

Folkebevægelsens gruppe i Europa-Parlamentet fortsatte arbejdet på Folkebevægelsens valggrundlag frem til valget i 1994. Et landsmøde den 26.-27. september 1992 forhandlede et forlig om Bruxelles-guldet. Ib Christensen var med til det stiftende møde i JuniBevægelsen, men valgte at fortsætte hele sit virke i Folkebevægelsen mod EF. Birgit Bjørnvig, Ulla Sandbæk og jeg selv var medstiftere af JuniBevægelsen og lagde vore kræfter i den nye bevægelse.

Juridisk var vi tre ikke forpligtede til at betale Folkebevægelsens gæld fra folkeafstemningen 2. juni, men vi delte gælden imellem os efter antallet af mandater med 3/4 til JuniBevægelsen og 1/4 til Folkebevægelsen. Vi havde *alle* været med til at beslutte den kampagne, der vandt folkeafstemningen. Så kunne vi ikke løbe fra regningen bagefter. Det ville ikke være fair.

Alligevel blev vi beskyldt for det. Vi måtte finde os i beskyldningerne samtidig med, at vi indbetalte vore store månedlige bidrag til Folkebevægelsens konto i Bikuben. Vi gav heller ikke bidrag fra EU-midlerne til JuniBevægelsen, fordi vi var valgt på et andet grundlag. Men vi overtog udgifterne til en stor del af personalet, som fulgte med os. Det var jo medarbejdere, som blev betalt af EF for at støtte medlemmernes virke i Europa-Parlamentet.

Splittelse i Sønderborg i 1992

Jeg havde forsøgt at undgå en åben splittelse i Folkebevægelsen af hensyn til den kommende folkeafstemning. Jeg foreslog internt, at vi sendte et brev til alle medlemmer i Folkebevægelsen og bad dem beslutte, om de ville fortsætte i den ene eller anden organisation.

På den måde kunne bevægelsen være fredeligt delt op i to med en fælles parlamentsgruppe. Men det var der ikke stemning for i mit eget bagland. Anne Mette Jensen og andre ønskede at tage debatten og skraldet på landsmødet, vel vidende at vi ville blive smidt ud.

Jeg forsøgte også at få Bodil Emanuels fløj til at sætte loft over antallet af gammelkommunistiske delegerede til Folkebevægelsens landsmøder, så bevægelsen kunne virke som en reelt tværpolitisk organisation. Jeg mødtes med hende under fire øjne, men hun ville ikke gå med til et loft.

De delegerede skulle vælges fra lokalkomiteerne. Komiteerne skulle stå frit til at vælge alle de kommunister, de ville. Med Folkebevægelsens struktur var det svært at argumentere imod dette nærdemokratiske princip. Det gav bare et samlet resultat, der var politisk umuligt at forsvare.

Problemet kunne kun løses ved en frivillig selvbegrænsning. Det ville den urokkelige og ihærdige Bodil Emanuel ikke være med til. Vores uenighed rokkede ikke ved min respekt for hendes uselviske slid, men klogt var det ikke. Hun kunne ikke se noget problem i, at Kommunistisk Forum, DKP/ML og Fælles Kurs tilsammen kunne råde over et flertal blandt de delegerede på landsmødet og dermed også bestemme, *hvem* alle andre grupperinger skulle repræsenteres af i forretningsudvalget.

Selv om der var udsigt til en ny folkeafstemning efter 2. juni-sejren, var splittelsen i Folkebevægelsen derfor uundgåelig. Den 26.-27. september 1992 kom landsmødet i Sønderborg. Jeg havde dårlig hals og måtte blive liggende i sengen. Indimellem fik jeg besøg fra landsmødet med referater af, hvad der var sket på mødet. Vi havde ikke mobiltelefoner dengang.

De revolutionære småpartier og deres allierede startede landsmødet med at måle deres styrke. Så kunne de have justeret kursen, hvis de var kommet i mindretal. Men det var de ikke. De havde talt rigtigt og vandt den første afstemning om en helt uskyldig resolution med 114 stemmer mod 108.

På landsmødet i Holbæk året før havde de med samme fremgangsmåde forkastet en uskyldig resolution fra Venstremanden Niels Petersen. I Sønderborg forkastede det samme flertal nu en

udtalelse om, at alle europæiske lande burde indkaldes til ”forhandlinger om fremtidens fælles europæiske hus”. Samtidig skulle Folkebevægelsen hilse velkommen, at

- ”der efter det danske nej også er startet en diskussion om ændringer i EF. Vi støtter mindre bureaukrati og mere åbenhed. Vi støtter, at de enkelte lande selv skal kunne fastsætte højere normer for f.eks. miljø, forbrugerbeskyttelse og sundhed”.

Alle elementer er forkastet

Det skulle Folkebevægelsen ikke længere rode med. Nu skulle vi kun ud af EF. Det var flertallets lære af afstemningen, selv om den kun lige akkurat havde givet 50,7 % Nej. Nu stod masserne åbenbart i kø for at følge den kommunistiske fortrop ud af EF. Masserne ventede bare på signalet fra Folkebevægelsen mod EF, som kunne gengives uzensureret i arbejderklassens avis ”Arbejderen”. Flertallets forslag til udtalelse blev derfor erstattet med mindretallets ”forsvar for nej’et”.

- Folkebevægelsen ”vil ikke acceptere et eneste af elementerne i traktaten”, besluttede landsmødet, som gjorde mindretallet i forretningsudvalget til flertal.
- ”Vi vil ud. Ikke være med til at forbedre det og gøre EF mere spiselig”, sagde den idealistiske Jørgen Vester fra Randers-komiteen.

Erling Henriksen fra Østerbro-komiteen og gammel kommunist mente slet ikke, at landsmødet skulle behandle forretningsudvalgets forslag til landsmødeudtalelse.

- ”det er i strid med Folkebevægelsens grundlag at ville arbejde inden for EF”, sagde han ifølge Notat.

Socialdemokrater sagde fra

Det mangeårige socialdemokratiske medlem af forretningsudvalget, skolelærer Torben Thomsen fra Års i Nordjylland havde en anden analyse:

- ”Over for pressen gjorde Torben Thomsen fra den afgående ledelse klart, at han under ingen omstændigheder ville være fortsat i Folkebevægelsen på grund af det klima, der er i bevægelsen. Han betegnede landsmødet som en skilsmisse mellem Folkebevægelsen og befolkningen og ikke mindst de tusindvis af socialdemokrater, der hidtil har støttet Folkebevægelsen”, sagde han til Notat.

En anden socialdemokrat, Erling Bøttcher, betegnede landsmødets beslutninger som et brud med valggrundlaget for liste N.

- ”Her står der blandt andet, at Folkebevægelsen i EF skal arbejde for højere normer på områder som miljø, arbejdsmiljø, sundhed og forbrugerbeskyttelse”, sagde han ifølge Notat.

Landsmødet vidste bedre og skilte sig af med samtlige medlemmer, der havde været med i det hidtidige flertal i forretningsudvalget. Nogle gik frivilligt ved ikke at stille op. De øvrige fik sparket. Det kom ikke som nogen overraskelse.

Topscorer blev den gamle boykotter af parlamentsvalget Knud Christensen. Den gamle modstandsmand og hjertevarme idealist fik 194 stemmer. Jeg kunne lide Knud personligt. Vi havde siddet sammen i Notat-fondens bestyrelse i mange år. Vi var bare uenige om linjen.

Jeg var glad for, at vi ikke fik de kommunistiske småpartier med over i JuniBevægelsen. For Unionsmodstanden var det nok bedst at have forskellige selvstændige bevægelser. Trolden skulle have mange hoveder, som det mange gange var blevet sagt af min parlamentskollega Jørgen Bøgh.

Efter skilsmissen med DKP og Folkebevægelsen forstod jeg endelig, hvad ”onkel Jørgen” mente med de mange hoveder.

- ”Skilsmisser er sjældent lykkelige. Men de kan være nødvendige, hvis parterne slider hinanden op i stedet for at berige hinanden”, kommenterede Notats ansvarshavende redaktør Torben Gross i lederen på tyveårsdagen for folkeafstemningen den 2. oktober, nu 1992.

Hvidbog og nationalt kompromis

Løsningen på det danske Nej var i hovedtræk skitseret før sommerferien 1992, men kunne ikke præsenteres, uden den ville lyse langt væk som en omgåelse af det danske Nej. Udenrigsministeriet ville derfor vinde tid ved at udarbejde en hvidbog om Danmark og EU.

Ministeriet opstillede otte forskellige valgmuligheder for danskerne. (De må ikke forveksles med de otte danske ændringsforslag til senere Edinburgh-erklæring). Hvidbogens forslag handlede om, hvordan Nej’et kunne ændres på forskellig vis. Ikke et af de otte forslag respekterede vælgerens Nej. Hvidbogen blev udgivet den 9. oktober 1992. Vi anede nu, hvad der var på vej.

Poul Schlüters og Uffe Ellemann-Jensens regering var sat skakmat af vælgerne ved folkeafstemningen. Nej-siden forlangte ikke, at regeringen skulle gå af. Det har jeg aldrig selv krævet, for det ville ikke være at respektere det, som samfundsforskere kalder for folkeafstemnings-instituttet. I stedet tog Socialdemokratiets nye formand Poul Nyrup Rasmussen fat i SF og forhandlede sig frem til et såkaldt nationalt kompromis. Udgangspunktet var SF’s 11. maj papir.

Radikale Venstre deltog i forhandlingerne og holdt Schlüter løbende orienteret. Den tidligere venstresocialist Ralf Pittelkow virkede som Poul Nyrups rådgiver og var i regelmæssig kontakt med Jørgen Ørstrøm Møller i Udenrigsministeriet. Ørstrøm skulle sikre, at der ikke fremkom krav under forhandlingerne, som kunne give uoverstigelige vanskeligheder med de andre lande.

Det var ikke særlig korrekt at lade oppositionen låne regeringens embedsmænd, men det var praktisk for regeringen at have Ørstrøm til at følge forhandlingerne. Udover Ørstrøm udlånte Udenrigsministeriet også direktør Ulrik Federspiel og den danske EF-ambassadør Gunnar Riberholdt til Socialdemokratiet. Peter Biering mindedes på statskundskabs-seminaret, at han som Ørstrøms højre hånd havde lavet udkast til Ørstrøms indspark i forhandlingerne.

Generalsekretæren for Ministerrådet Niels Ersbøll deltog direkte i forhandlingerne mellem S, Radikale og SF. Hans medvirken skulle sikre, at resultatet bagefter ville kunne godkendes af de andre EF-lande.

Pittelkow fik også en særlig kontakt til Claus Haugaard Sørensen i den danske EF-kommissær Henning Christophersens kabinet. Det danske kabinet udarbejdede et tyvesiders oplæg, som både blev givet til regeringen og oppositionen, ifølge Ryborgs bog.

Det nationale kompromis

Den 9. oktober 1992 meddelte Notat, at JuniBevægelsen og Nødvendigt Forum nu deltog i møder med Socialdemokratiets formand Poul Nyrup Rasmussen.

- ”Det er ikke nok at stå på sidelinjen. Det er vigtigt, at der er nogle, der presser politikerne. Vi vil ikke bare stå som en protestbevægelse. Vi vil gerne med i en konstruktiv snak om, hvad man kan få ud af det danske nej til Unionen”, sagde Drude Dahlerup til Notat.

Jeg deltog i møderne sammen med Drude, Lise Lyck og Niels I. Meyer for JuniBevægelsen. Fra Nødvendigt Forum kom højskolemanden Hans Henningsen og økonomiprofessor Søren Kjeldsen-Kragh. Vi havde flere møder med Nyrup og mødtes også med SF. På møderne sad Ralf

Pittelkow ved siden af Poul Nyrup og noterede fornavnene på os alle på et bordkort. Så sagde Poul: Drude, Niels, Til dig Lise, Holger, Jens-Peter. Poul ville gerne være på fornavn med folk og skabe en god atmosfære.

Den senere justitsminister Bjørn Westh deltog også i møderne. Poul Nyrup næbbede ham af, da han var for EU-venlig. Poul ville gerne vise os, at han havde lyttet til folkeafstemningens resultat og nu tog modstanderne alvorligt. Det gjorde han på sin vis også. Vi fik mange gode indrømmelser, som vi havde kæmpet for i mange år. Alle overskrifter var taget fra vore skrivelser.

Godt samarbejde med Holger K. Nielsen

Jeg havde et godt samarbejde med SF's formand Holger K. Nielsen. Jeg følte, vi var meget på linje. Vi havde begge forladt det guldne Nej og ville have indflydelse. Holger blev presset af John Iversen og Steen Gade til at acceptere minimale indrømmelser. De to ville for alt i verden have et Ja ved den næste afstemning og ville ikke risikere et nyt Nej.

Steen Gade havde sine egne private møder med Ministerrådets generalsekretær Niels Ersbøll. Dem kendte Holger K. Nielsen ikke noget til.⁸⁶ De to havde udkæmpet et formandsopgør i SF, og Steen Gade følte, han repræsenterede SF lige så meget som Holger.

Bevægelserne blev desværre hurtigt hægtet af forhandlingerne. Så sad Holger alene tilbage i løvens hule og kunne ikke hindre et svagt kompromis. Holger var skeptisk til det sidste, har han skrevet i sin erindringsbog⁸⁷. Han var faktisk indstillet på at sige Nej, indtil han blev overbevist af gamle SF-koryfæer som Gert Petersen og Aage Frandsen.⁸⁸

Den 23. oktober 1992 meddelte morgenradioavisen, at der i løbet af natten var indgået et historisk forlig mellem Socialdemokratiet, Radikale Venstre og SF. De ville indføre åbenhed og nærhed i EU og holde Danmark uden for Den europæiske Union, blev det sagt.

Med tre små ændringer blev forslaget godtaget af regeringen og offentliggjort som et ”nationalt kompromis”. Det danske memorandum blev kaldt for ”Danmark i Europa”. Det blev straks oversat til fransk, tysk og engelsk og afleveret til de andre landes udenrigsministerier og til Pavis i Ministerrådet.

Nøl og hersk

Den 23. oktober skrev jeg en analyse til Notat under overskriften ”Nøl og hersk”:

- ”FIRE GANGE har Danmark nu officielt opfordret de andre EF-lande til at fortsætte processen med at godkende den traktat, som de danske vælgere forkastede ved en bindende folkeafstemning den 2. juni”, indledte jeg.
- ”Problemet er ikke at få en dansk særordning. Problemet er, at vi har en regering, som ønsker Maastricht-traktaten gennemført så uberørt som muligt”, sluttede artiklen.

Det anede jeg dengang. I dag kan jeg bevise det. Den 30. oktober bragte Notat et oplæg af Else Hammerich, Steen Clausen og mig selv om et andet forslag til et ægte nationalt kompromis:

- ”Det danske udspil skal være europæisk”, kaldte vi vores udspil.

86 Samtale med Steen Gade i Folketinget den 6. september 2013

87 ”I venstre side”, Aschehoug, 2005

88 Samtale med Holger K. Nielsen i Folketinget 6. marts 2014

I JuniBevægelsen roste vi overskrifterne i det nationale kompromis og de gode hensigter, som de udtrykte.

- Det er ”et godt debatoplæg og et skridt i den rigtige retning”, sagde Drude Dahlerup.

Men vi udtrykte også frygt for, at forliget ville åbne en ”glidebane” ind i EF-Unionen. Jeg kaldte teksten for en upræcis ”glidebanetekst”. Den 13. november 1992 interviewede Notats redaktør Torben Gross mig over en helside. Det blev bragt under overskriften ”Fra kattelerm til musefælde”.

- ”SF er ved at blive snydt”, sagde jeg og anklagede regeringen for at glemme hele den demokratiske offensiv fra det nationale kompromis til fordel for vage undtagelser.

Taberne den 2. juni – politikerne og pressen - åndede lettede op. Samtlige aviser hilste syv-parti-forliget velkommen. Kun Information behandlede forliget kritisk. Ja-siden havde fået syv af Folketingets otte partier med på en fælles platform. Kun Fremskridtspartiet og de folkelige EF-bevægelser stod uden for forliget. Man kunne nu udfylde den ramme, som embedsmændene havde besluttet dagen efter folkeafstemningen og forberedt før sommerferien.

Fem hovedpunkter

Forliget indeholdt fem hovedpunkter. Danmark skulle holdes uden for Møntunionen, den fælles forsvarspolitik, fælles retsvæsen og politi, samt Unionsborgerskabet. De fire berømte forbehold. Samtidig skulle Danmark holdes uden for den overordnede Unionsmålsætning i indledningen til Maastricht-traktaten. Denne femte undtagelse er siden blevet glemt.

Der blev lagt op til en klarere arbejdsdeling mellem EF og medlemslandene. F.eks. skulle sundhed, uddannelse og kultur forblive nationale anliggender. EF's regulering skulle så vidt muligt have rammekarakter, så medlemslandene kunne fylde dem ud ”med konkrete regler, der stemmer overens med de særlige nationale forudsætninger”.

Vi skulle samtidig have sikkerhed for, at fælles regler om miljø og arbejdsmarked var minimumsregler, så landene selv kunne vedtage en højere beskyttelse af miljøet og rettighederne for lønmodtagerne. Det nationale kompromis lagde også op til reformer med åbenhed, nærhed og demokrati. F.eks. skulle afstemningerne i Ministerrådet og kommende regeringskonferencer gennemføres i åbenhed.

Forliget ønskede en fremskyndelse af forhandlingerne om EF-medlemskab for EFTA-landene, særligt de nordiske. EF blev anmodet om at vise ”det fornødne hensyn til deres særlige forudsætninger”. Endelig ville forliget åbne for de øst- og centraleuropæiske landes medlemskab i EF.

30.000 kilometers rejse

Forliget blev modtaget med positive meningsmålinger. Uffe Ellemann-Jensen kunne rejse på en 30.000 kilometers rundtur til de europæiske hovedstæder for at samle støtte til en dansk ordning. Nu havde piben fået en anden lyd:

- ”Alle ved, at uden Danmarks ratifikation, er Maastricht-Traktaten død”, forklarede Uffe Ellemann-Jensen den britiske avis The Guardian den 9. december 1992.

Den britiske udenrigsminister Douglas Hurd bød straks det nationale kompromis velkommen. Han havde selv bøvl med godkendelsen af Traktaten i Underhuset. Kohl og Mitterrand truede med, at 10 af de 12 lande ville gå videre med Unionen, selv om Danmark og Storbritannien sagde

fra. Det var et politisk pres, særligt rettet mod Storbritannien, for den danske ordning så tidligt ud til at ville falde på plads.

Ikke-eksisterende dokumenter

I Udenrigsministeriet var man ikke i tvivl om, at danskerne måtte stemme ja til Maastricht-traktaten igen ved en ny folkeafstemning. Den kunne desværre ikke afholdes med det samme. Stemningen måtte først skifte. Vælgerne behøvede argumenter for at skifte holdning. Traktaten krævede en ny indpakning. Et nyt grundlag.

Piris' forskellige oplæg er fortsat fortroligt stemplede. Jeg har søgt om aktindsigt i dem hos Udenrigsministeriet og fået at vide, de ikke eksisterer i Ministeriet. Der findes heller ingen korrespondancer mellem ministerierne, skrev kontorchef Michael Suhr i et afslag om aktindsigt fra 15. april 2013.

Suhr vedføjede dog et enkelt oplæg, som var besluttet på EU-ambassadørernes møde i Coreper den 2. december 1992 og havde været udleveret til Folketinget. Hvis svaret er sandt, er en række dokumenter fjernet fra Udenrigsministeriets arkiver. Det er ikke fair over for historien at skjule alle vigtige papirer om tilblivelsen af Edinburgh-afgørelsen.

Jeg har også bedt om aktindsigt i ministeriernes vurderinger af de forskellige traktaters forhold til Grundloven. Det har jeg heller ikke fået noget ud. Mørklægningen af vores historie er sat i system og fuldendt med Folketingets "lukketlov" fra 2013. I januar 2016 kunne Information afsløre, at den nye regel om ministerbetjening havde været brugt 360 gange til at afslå aktindsigt.

Da jeg startede kampen for åbenhed i EF, var Danmark et foregangsland. Nu kan jeg i Bruxelles få mange papirer, som jeg ikke kan få i København. En venlig sjæl har givet mig mulighed for at læse Piris' forskellige oplæg. Det er derfor, jeg her kan citere fra de "ikke-eksisterende dokumenter" med angivelse af både titler og datoer.

Mens danskerne drog på sommerferie efter folkeafstemning, fodboldmesterskaber og royalt sølvbryllup, var Piris i fuld gang med at løse problemerne for de danske vælgere. Hans tidlige forslag endte med at blive modellen for den endelige løsning.

Holdt hemmeligt for Folketinget

Det vidste Folketinget og offentligheden bare ikke noget om. De fleste skriftlige oplæg er fortsat hemmelige for både Folketinget og vælgerne. Den 17. november 1992 analyserede Piris situationen over 28 sider, inklusive de juridiske instrumenter, man kunne bruge. Den 20. november fulgte et egentligt forslag til det, der skulle blive til Edinburgh-erklæringen med tre elementer:

- En international traktat mellem medlemslandene
- Erklæringer fra Det europæiske Råd
- Ensidige erklæringer fra Danmark, som de andre lande ville tage til efterretning.

Der blev ikke længere lagt op til en eneste ændring i Maastricht-traktaten. Papiret blev forhandlet mellem Skytte Christoffersen og Piris for Ministerrådet og Jørgen Ørstrøm Møller og Peter Biering fra Udenrigsministeriet.

Det britiske formandskab udarbejdede også forslag. Michael Jay og Martin Eaton udformede det juridisk og deltog i drøftelserne. Mens udenrigsministeren var til møde den 27. november i Bruxelles, mødtes Skytte, Piris, Ørstrøm, Biering, Jay og Eaton for at færdiggøre formandskabets udspil i et særligt lokale.

I Piris-oplægget fra 27. november foreslog Piris, at Edinburgh-aftalen skulle være en egentlig

”traktat” mellem EU-landene. I et nyt oplæg dateret 30. november blev traktat-overskriften ændret til en ”Beslutning” i Det europæiske Råd. Forslaget til Edinburgh-erklæringen kom meget tæt på det endelige resultat. De danske undtagelser fra Maastricht-traktaten blev bekræftet, men vi skulle ikke længere kunne hindre de andre lande i at gå videre.

En ”beslutning” i Det europæiske Råd

Det var altid Piris’ oplæg, som var grundlaget for drøftelserne. Den 2. december 1992 kom der så et revideret papir fra Piris, stilet og afleveret til ambassadørerne i Coreper. Papiret blev fulgt op med en ny version den 7. december 1992, igen med den afgørende konklusion om formen for den danske løsning:

- en ”beslutning” i Det europæiske Råd, som ikke kræver ratifikation, fordi den ikke ændrer noget.

Den 7. december fremlagde Formandskabet officielt forslaget til, hvordan man skulle løse forholdet mellem Danmark og Maastricht-traktaten. Forslaget til ”beslutning” var godkendt af EU-landenes ambassadører og skulle drøftes på et konklave-møde mellem udenrigsministrene den 8. december. Den 9. december 1992 kunne formandskabet forelægge en note fra formandskabet med det endelige forslag fra udenrigsministrenes møde.

Udenrigsministrene trak nu forslaget om at vedtage Edinburgh-erklæringen som en ”beslutning” ud af papiret. Så kunne den genindføres på selve topmødet og være den lettelse og løsning, som den danske regering kunne præsentere for offentligheden som en stor dansk forhandlingssejr på mødet.

- Keine Hexerei – nur Behändichkeit, som de siger på tysk.

Otte danske ændringsforslag

Spillet for galleriet var tilrettelagt, og de reelle forhandlinger mørkelagt. Danmark fremsatte otte forskellige ændringsforslag til formandskabets oplæg til Edinburgh-erklæring. De var alle dateret 8. december 1992 og blev forelagt mundtligt af Uffe Ellemann-Jensen.

På det tidspunkt anså Ministerrådet sagen for færdigforhandlet. Jean-Claude Piris og Poul Skytte Christoffersen afviste at forhandle dem med den begrundelse, at andre lande så ville komme med andre ændringsforslag. De danske forslag fremtræder i den endelige tekst, men med modsat fortegn. Et tysk ændringsforslag blev til gengæld vedtaget:

- Danmark vil ikke modsætte sig et tættere samarbejde mellem andre medlemslande og deres anvendelse af de fælles institutioner hertil, foreslog tyskerne.

Danske ministre og embedsmænd var utvivlsomt taget med på råd. Piris skrev ikke i blinde. Han mødtes både med Jørgen Ørstrøm Møller og de danske jurister Laurids Mikaelsen og Peter Biering, alle topembedsmænd.

To danske regeringer

Poul Nyrup Rasmussen rejste parallelt med Uffe Ellemann-Jensen for at diskutere indholdet med sine socialdemokratiske partifæller og de magtpersoner, der ville mødes med den danske oppositionsleder. Danmark blev nu på samme tid repræsenteret af to forskellige regeringer i udlandet, den eksisterende og den kommende. Opgaven gik ud på at få de andre landes regeringer beroliget, så de ikke tog overskrifterne i det nationale kompromis alt for bogstaveligt.

Vore partnere skulle forstå, at ordene var nødvendige for at vinde en ny folkeafstemning. Men straks, den var vundet, ville Danmark igen være tilbage på hovedsporet.

Undtagelserne skulle være *varige*, sagde politikerne i Danmark. I Paris sagde Nyrup, at varigheden kun behøvede at vare i fire år indtil den næste regeringskonference. Den var planlagt til at skulle finde sted i 1996.

Aftalen skulle være *juridisk bindende*, men ikke så bindende, at de andre lande skulle godkende en ændret Maastricht-traktat en gang til, selv om Pøris havde tilbudt det.

Alle overskrifter i det nationale kompromis var gode nok, men det konkrete *nye* indhold var meget tyndt. De vigtige undtagelser om militær og mønt var jo allerede med i Maastricht-traktaten. Forbeholdet om retspolitik blev nu formuleret sådan, at vi skulle deltage i alt, så længe samarbejdet var mellemstatsligt, dvs. uden for Romtraktatens overnationale beslutninger. Pøris havde lagt op til en regulær undtagelse fra rets-samarbejdet. Vi skulle heller ikke være med til at udvikle det fælles unionsstatsborgerskab.

JuniBevægelsen udgav forskellige hvidbøger og kom med oplæg til mere konkrete udspil om miljø, åbenhed, nærhed og demokrati. Vore forslag svarede bedre til overskrifterne og de pæne, men taknemmelige ord i teksten til det nationale kompromis.

Nogle skarpere kritikere kaldte det nationale kompromis for det ”nationale forlis”. Det gjorde jeg ikke. Overskrifterne og ønskerne *var* og er stadig gode. Problemet var, at de skulle gennemføres af danske ministre og embedsmænd, som ikke alvorligt ønskede dem.

Kapitel 20

OMVALG EFTER EDINBURGH

JuniBevægelsen holdt sit første ordinære landsmøde i Vingsted-centret den 28.-29. november 1992. Her deltog John Iversen og andre SF'ere også. Vi var ikke i besiddelse af Piris' forskellige oplæg til Edinburgh-afgørelser. Vi kendte dem slet ikke. Oplæggene blev holdt tæt til kroppen af forhandlerne.

Jeg havde travlt med at opbygge JuniBevægelsen og fulgte ikke tilstrækkeligt med i korridorerne, kan jeg se nu, hvor jeg har fået adgang til de mange fortrolige udkast. Jeg ærgrer mig over, jeg ikke fik dem rettidigt. Det ville have ændret historien markant.

Vi havde en fornem gæstetaler på JuniBevægelsens landsmøde. Det var lederen af unionsmodstanden i Labour, Bryan Gould. Han havde forladt Labours skyggekabinet i protest mod Maastricht-traktaten.

Opstilling til EU-valg

Landsledelsen besluttede at anbefale en urafstemning, hvor medlemmerne blev opfordret til at stemme for opstilling af en liste for JuniBevægelsen ved valget til Europa-Parlamentet i juni 1994. Den 11. december 1992 var Notats forsideoverskrift:

- ”Tre top-politikere går – Birgit Bjørnvig, Jens-Peter Bonde og Ulla Sandbæk har sat deres medlemskab af Folkebevægelsen i bero”.

Folkebevægelsens forretningsudvalg havde underkendt en aftale, som Parlamentsgruppen havde indgået med Folkebevægelsens forhandlere om afvikling af bevægelsens gæld. Vi havde i enighed foreslået en fælles fond, som skulle forvalte midlerne fra Europa-Parlamentet. Forretningsudvalget ville af med gælden i en fart. Parlamentsgruppen ville også afsætte midler til den kommende folkeafstemning.

Vi fik nu at vide, at man ikke kunne stille medlemskabet i Folkebevægelsen på pause. Vi blev derfor slettet som medlemmer. Vi følte os stadig ansvarlige over for vælgerne og valggrundlaget og forvaltede EF-midlerne i fællesskab i gruppen. Ib Christensen påtog sig en fjerdedel af gælden fra folkeafstemningen, og JuniBevægelsens tre medlemmer tre fjerdedele. Langsomt, men sikkert ville Folkebevægelsens gæld for det danske Nej forsvinde.

På JuniBevægelsens landsmøde forudså jeg, at det nationale kompromis ville ende som:

- ”Et stykke papir ved siden af en uændret Maastricht-traktat. Det er, hvad der er tilbage af det kompromis. Vi kan meget vel komme til at stemme om de samme paragraffer. Det bliver efter alt at dømme den samme mængde suverænitet, vi skal afgive til de samme organer”, sagde jeg ifølge Notat den 4. december 1992 uden at vide, at Piris netop havde afleveret et nyt og næsten endeligt udkast to dage før Notats udgivelse.

Piris' forslag var dateret den 2. december 1992 og blev afleveret til Folketingets markedsudvalg den 3. december. Folkebevægelsen og JuniBevægelsen havde begge søgt foretræde for Folketingets markedsudvalg og taget afstand fra det britiske formandskabs forslag til Edinburgh-erklæring. Modstanden blev refereret i Notat.

Danske forslag fortsat hemmelige

De senere otte danske ændringsforslag var alle meget præcise, tydeligt præget af SF's krav. Det gik dem alle frygteligt ilde. De blev slet ikke realitets-behandlet i Bruxelles.

De danske ændringsforslag er heller *aldrig* blevet udleveret til Folketinget, offentliggjort af regeringen eller omtalt i pressen. De vogtes fortsat som statshemmeligheder, som Udenrigsministeriet nægter at udlevere, selv over tyve år senere.

Ole Ryborg refererer til dem, men behandler ikke ændringsforslagene i sin ellers så fremragende bog om det danske Nej til Maastricht-traktaten. Peter Biering må have medvirket som en vigtig kilde, men han har været ganske selektiv med videregivelsen af dokumenter.

Ryborg har heller ikke citeret fra Piris' mange notater og blev meget overrasket, da jeg viste dem til ham under en middag i Strasbourg. Vi fik lokalretten choucroute, mens vi smovsede i fortidens fortroligheder.

Udenrigsministeriets folk gav Ole Ryborg snesevis af fortrolige papirer til bogskrivningen, men ikke dem, som de ikke ønskede luftet og har holdt hemmeligt til dato. De danske embedsmænd lagde villigt fortrolige dokumenter til påstanden om, at genforhandling var umulig, men tilbageholdt de dokumenter, der viste at indrømmelser på traktat-niveau var en mulighed.

Kunne have anbefalet tilbudt kompromis

Ryborg blev især overrasket over at se Piris-muligheden for juridisk bindende garantier for, at vi kunne opretholde bedre regler for sociale forhold og miljøet. Jeg blev også glædeligt overrasket, og jeg ville formentlig have anbefalet vælgerne at stemme Ja, hvis denne "option" var blevet realiseret fuldt ud. Efter Cassis de Dijon-dommen var jeg stærk tilhænger af fælles standarder, men det skulle være minimumsregler, hvor ingen lande kunne få højere standarder stemt ned.

Det er ikke klogt at holde folkestyret og offentligheden i uvidenhed. Den udøvende myndighed skaber sig unødige fjender. Jeg er stadig forundret og frustreret over, at jeg ikke kendte Piris-notaterne i 1992. Kendskab til dem dengang kunne have skabt et ægte nationalt og europæisk kompromis.

Piris "Option 5" garneret med indhold fra "Option 4" kunne have givet fuldt tilfredsstillende løsninger for 14 af de 15 punkter i vores Nej-papir.

Pressens magt og Magtens presse

Jeg erindrer ikke, hvor jeg fik de otte danske ændringsforslag, men jeg skaffede dem og offentliggjorde dem i to små bøger, "Unionen efter Maastricht & Edinburgh" og pixi-udgaven "Unionen og det nationale kompromis". Bøgerne blev udgivet af Notat i 1993.

Offentliggørelsen i disse bøger bragte ikke en linjes omtale i medierne. Hvorfor kastede danske journalister sig ikke over de danske ændringsforslag? Jeg kunne ikke lade være med at tænke, at Pressens Magt var blevet til Magtens Presse.

De danske forhandlere turde hverken forhandle forslagene på selve udenrigsministermødet i Bruxelles eller det efterfølgende topmøde i Edinburgh. De fleste talere pressede her på for at udvande forslaget til Edinburgh-erklæringen ved at kalde overskriften for en højtidelig erklæring i stedet for en "beslutning". Schlüter blev bragt i defensiven fra topmødets start og måtte derfor primært bruge sin taletid på at fastholde overskriften.

Vedtaget uden større debat

Hovedpunktet på topmødet var slagsmålet om Unionens fremtidige finansiering, den såkaldte Delors II pakke. Frankrig benyttede topmødet til at få Europa-Parlamentets plenummøder traktatfæstet til at skulle afholdes i Strasbourg. Tyskland fik 18 ekstra pladser i Europa-Parlamentet efter den tyske genforening. Spanien skulle have regionalfondspenge, og Luxembourg sloges for at bevare flest mulige EF-ansatte. I Danmark troede mange, at hele topmødet handlede om Danmark.

Den britiske premierminister John Major indledte⁸⁹ punktet om Edinburgh-erklæringen. En løsning skulle ifølge ham opfylde fire betingelser. Den måtte ikke ændre målene eller kræve nye ratifikationer. Løsningen skulle være specifik for Danmark og ikke være evigt.

Major understregede igen, at løsningen skulle være forenelig med Traktaten og ikke kræve nye godkendelser. Den skulle med Shakespeares Hamlet både være og ikke være: *to be and not to be*. Så lod Major sig overbevise af sin udenrigsminister Douglas Hurd om, at det var klogt at lade Piris redegøre for forslaget til erklæring. Piris blev anbragt mellem Major og Portugals statsminister og talte til statsministrene i syv minutter.

Han havde haft 45 minutters forelæggelse for udenrigsministrene og syv timer for ambassadørerne i Coreper.

- Hvem er den mand, der taler så nydeligt fransk, spurgte den franske præsident Francois Mitterrand sin udenrigsminister Roland Dumas.
- Han er franskmænd, svarede Dumas.

Piris forklarede den særlige juridiske karakter for statsministrene. De var ikke valgt på deres juridiske kundskaber. Piris konstaterede så, at Edinburgh-afgørelsen ville være en mellemstatslig aftale, som ville have juridisk gyldighed i medlemslandene og dermed være juridisk bindende – ”juridiquement contraignant”. Den ville *intet* ændre ved Maastricht-traktaten, og det stod der helt udtrykkeligt.

Edinburgh-erklæringen kunne derfor vedtages uden ny godkendelse (ratifikation), medmindre et medlemsland havde særlige forfatningsmæssige krav til indgåelse af aftalen⁹⁰.

Poul Schlüters indlæg

Poul Schlüter sagde det var ”den vigtigste historiske beslutning for Danmark”. Han havde to-tre punkter, hvor han gerne ville gøre teksten klarere. Han understregede samtidig, at Danmark *ikke* ønskede nye forhandlinger, som krævede nye godkendelser i medlemslandene.

- Teksten er forenelig med Traktaten. Vi sætter heller ikke spørgsmålstejn ved Traktatens mål, forsikrede statsministeren og gennemgik Danmarks fire forbehold.

Han ville bevare forslagets overskrift om en ”beslutning” og bevare artikelnumrene. Så ønskede han sig en lidt klarere tekst på det sociale område.

Den belgiske statsminister Jean-Luc Dehaene repræsenterede hardlinerne og ville gerne have ordet ”beslutning” ændret til en ”erklæring”. Declaration i stedet for Decision, på fransk. Han ville også af med artikelnumrene, så den ikke lignende en juridisk bindende tekst.

89 Håndskrevet referat fra topmødet skrevet af en højtstående embedsmand i Ministerrådet, Jacques Keller

90 Piris fremstillede et seksten-sidet dokument med en juridisk kommentar til udenrigsministrenes møde i Konklavet, dateret 8. december 1992: ”Commentaire juridique de l'arrangement pour le Danemark tel que propose par la Présidence pour le Conseil Européen d'Edimbourg”

Den græske statsminister var på samme kurs. Det indlæg fik Schlüter til at tage ordet igen og insistere på, at teksten skulle være juridisk bindende.

Kohl og Mitterrand for kompromiset

Så talte den tyske kansler Helmut Kohl. Han var også betænkelig ved overskriften. Han ønskede en forsikring om, at Danmark ikke ville blokere senere fremskridt på de forskellige områder.

- Vi må nå frem til et kompromis, sluttede og besluttede han.

Den franske præsident Francois Mitterrand fremførte også sine betænkeligheder, før han sluttede sig til kompromiset. Den spanske statsminister Felipe Gonzales ville have sikkerhed for, at de elleve kunne fortsætte, hvis Danmark igen sagde fra. Italien, Irland, Holland, Luxembourg og Portugal tog også ordet. Den britiske premierminister John Major havde en højtstående embedsmand, John Kerr, siddende under bordet for at rådgive sig undervejs. Major konstaterede, at der var almindelig vilje til at løse problemet, og at de udestående spørgsmål kunne diskuteres under frokosten.

Den danske statsminister forsikrede, at han ikke ville gå hjem og sige, at Traktaten var ændret. Det var utænkeligt, at sagen ville havne hos en domstol.

- ”Det er ikke et spørgsmål om to hastigheder”, sluttede Schlüter.

John Major kunne så forsikre den spanske statsminister om, at man havde fundet en form, som både var juridisk bindende og forenelig med Traktaten.

Rundtur til hotellerne

Da statsministrene havde markeret deres principielle ønsker, blev juristerne sat til at lave kompromis-formuleringerne om natten. Formandskabets jurister drog fra hotel til hotel og fik landene med. Uenigheder var afklaret i såkaldt skrifttestolsprocedurer, hvor det britiske formandskab forhandlede med delegationerne enkeltvis.

Major spiste morgenmad med Kohl om nattens endelige kompromis. Da Major forelagde teksten på topmødets anden dag, sagde Kohl straks ja. Så var den klappet af. Den spanske statsminister Gonzales tog et enkelt forbehold, som han kunne vende tilbage til, hvis han ikke fik de ønskede penge i Delors II pakken. Det fik han.

Resultatet blev, som det var forberedt af Piris og Co. Embedsmændene og udenrigsministrene havde gjort arbejdet med Danmark færdigt, bortset fra overskriften og en beslutning om, at de enkelte afsnit skulle kaldes ved ”Artikel”-numre eller ”Afsnit”. Afsnittene blev på mødet foreslået af den belgiske statsminister Dehaene. Han vandt. Det lød lidt mindre juridisk forpligtende, men var uden juridisk forskel.

Tyskland ville først give indrømmelsen om en juridisk bindende ”beslutning” på selve topmødet. Den tyske kansler Helmut Kohl lagde pres på Schlüter, fordi han selv havde bøvl med Traktaten ved den tyske forfatningsdomstol og vælgerne. Han var ikke meget for at acceptere den foreslåede overskrift, men bøjede sig - som planlagt.

Skulle gælde til 1996

Overskriften blev som det oprindelige forslag, en ”beslutning”. Artikelnumrene blev ændret til afsnitsnumre. Varigheden blev løst med lidt konstruktiv tvetydighed. De fleste statsministre ville kun give en tidsbegrænset løsning. Kompromiset blev, at Schlüter kunne kalde ordningen for ved-

varende i Danmark, mens flertallet kunne henvise til, at den kun skulle vare til næste traktatforhandling i 1996.

Forståelsen hos Jean-Claude Piris var, at Maastricht-traktatens undtagelser skulle gælde til 1996. Så ville Danmark skaffe sig af med dem. Det havde Nyrup lovet den franske præsident i Paris. Den tyske kansler Helmut Kohl henvendte sig efter vedtagelsen til Poul Schlüter med denne salut:

- Nu er det dit ansvar at fjerne dem inden 1996, Poul.

Det var den fælles forståelse, som dengang blev benægtet i forhold til offentligheden. Den blev skåret ud i pap i en fortrolig note fra Piris, som forklarede de valgte tvetydige ”delikate” formuleringer:

- ”Resultatet med denne delikate formulering er, at beslutningen bliver uden tidsbegrænsning, som Danmark ønsker, men den skal også reeksamineres i 1996, som de andre lande ønsker”.⁹¹

Blev til protokol i Amsterdam-traktaten

Varigheden af de danske undtagelser blev længere end forudset. Nyrup blev nemlig nødt til at få undtagelserne anbragt i selve Traktaten, hvis han ville have tilslutning til den efterfølgende Amsterdam-traktat. De blev derfor optaget som en protokol, der også er gentaget i Lissabon-traktaten.

Piris juridiske kommentar til alle bestemmelser svarer stort set til min egen analyse af Edinburgh-erklæringen i mine to Edinburgh-bøger fra 1993, uden at jeg dengang havde adgang til hans juridiske kommentar. Det er tankevækkende, at danske ministerier har kunnet nå frem til helt andre forklaringer, når de havde den autoritative Piris-kommentar til deres rådighed.

21 år efter folkeafstemningen blev også dette dokument stadig opbevaret som en statshemmelighed i Danmark, så hemmelig at selv eksistensen blev benægtet af Udenrigsministeriet i min ansøgning om aktindsigt.

Juridisk bindende

Hovedindholdet *var* som sagt allerede på plads før EU-topmødet i Edinburgh. Det var der gode grunde til. Den fremtidige finansiering af EU-samarbejdet havde taget næsten al tid på det forberedende udenrigsministtermøde den 27. november. Denne vigtige vedtagelse var en betingelse for, at topmødet kunne åbne forhandlinger om EF-medlemskab for EFTA-lande.

Den britiske udenrigsminister Douglas Hurd forklarede efter den danske folkeafstemning, at Danmark *ikke* havde bedt om at standse Maastricht-traktaten, men tværtimod blot havde sagt, at de ”ønskede tid til at behandle mulighederne”. Hurd pegede selv på muligheden for at udvide EF-samarbejdet med enstemmighed ved at anvende gummiparagraffen som alternativ til Maastricht-traktaten.

Venstresnoet føderalist og journalist

Douglas Hurd sagde, Traktaten ville falde, hvis danskerne stemte nej. Så ville Storbritannien heller ikke ratificere den. Han afviste også, at Danmark kunne smides ud af EF. Det var ikke det billede, statsminister Schlüter præsenterede i Danmark.

⁹¹ Juridisk kommentar af Jean-Claude Piris, side 11 i ”Commentaire juridique de l’arrangement pour le Danemark tel que propose par la Presidence pour le Conseil Europeen d’Edimbourg, Bruxelles 8. decembre 1992, omdelt under udenrigsministrenes konklave-møde samme dag. Jeg har først fået den i december 2013 og oversat den fra fransk: ”Le resultat de cette formulation délicate est que la décision aura, comme le Danemark la souhaite, une durée illimitée, mais qu’elle devra, comme les autre Etats membres le souhaite, être réexaminée en 1996...”

- ”Alle ved, at uden Danmarks ratifikation er Maastricht-traktaten død”, sagde den britiske premierminister John Major i et interview med min gode ven John Palmer fra The Guardian.

Vi var altid politisk uenige. John Palmer var venstresnoet og en aktivistisk føderalist, men også en vel funderet journalist, der altid kunne lugte en god historie. Han var altid en af de første, der fik ordet til pressemøderne og havde altid et spørgsmål, der ramte direkte i solar plexus.

Under topmødet i Edinburgh havde jeg diskuteret med ham, om den danske ordning var juridisk bindende eller ej. Han hævdede, den bandt. Jeg hævdede, at den ikke kunne anvendes ved EF-Domstolen.

- ”Kort før midnat gik John Major på podiet i EF-formandskabets presserum og vidste præcis, hvad Palmer ville spørge om: Om aftalen overhovedet kan indbringes for EF-Domstolen. Der gik et lavmælt sus gennem forsamlingen af journalister, da Major klart og uden tøven svarede, at det kan aftalen ikke. *Hvorfor* Major i den grad valgte at spille danske unionsmodstandere et sådant kort i hænde, står indtil videre uklart”, skrev Agneta Vistar i sin reportage til Notat den 18. december 1992.
- ”Lørdag aften kl. 23.55 på pressemødet i Edinburgh fik vi premierminister John Majors ord for, at aftalen mellem de tolv regeringschefer ikke er juridisk holdbar ved EF-Domstolen”, sagde jeg til de forsamlede journalister og tilføjede:
- ”Diskussionen om, hvorvidt Edinburgh-aftalen er juridisk bindende, er i virkeligheden en diskussion om kejserens nye klæder, fordi vi stemmer om de samme paragraffer som den 2. juni”, sagde jeg ifølge Birgit Jensen i Notat.

Jeg forudså også, at folk ville reagere, når de opdagede, at de var blevet snydt. Her tog jeg grundigt fejl, for vælgerne opdagede det slet ikke, før det var for sent.

Prinsesse Dianas bordherre

Om aftenen sagde Schlüter og Ellemann intet til de mange danske journalister, der var valfartet til Edinburgh. Aldrig før havde der været så mange repræsentanter for danske medier til stede ved et EF-møde. Og aldrig før eller siden er der skrevet så meget vås.

Det var ikke journalisternes skyld, de refererede bare Magtens repræsentanter. Danmark havde ikke færre end 49 danske embedsmænd indkvarteret på Hotel Scandic Crown Hotel, fremgår det af oversigten i Ministerrådets arkiver.

Den britiske dronning Elisabeth holdt middag for ministrene på Royal Yacht Britannia. Schlüter sagde stolt, at han som en af de ældste statsministre havde fået plads ved Dronningens bord. Ellemann sagde, at han, med al ære og respekt, havde haft størst held i damelotteriet. Han havde nemlig siddet ved siden af prinsesse Diana! Thor Pedersen sagde ikke noget. De tre ministre optrådte alle i kjole og hvidt.

Næste dag fik ministrene de danske journalister flyttet fra presserummet, hvor de var sammen med journalister fra de andre lande, som kunne have korrigeret de danske ministres fortælling. De danske journalister blev i stedet kørt ud til et whisky destilleri, et kvarters kørsel fra Edinburgh Castle.

Her kunne en glad statsminister så lettet fortælle, at alt var faldet i hak, som danskerne ønskede det. Det var en gammel nyhed, som var holdt godt skjult. Lettelsens suk bredte sig til de danske journalister og derfra videre til de danske læsere, lyttere og seere.

Nu ringer klokkerne for SF

Kejserens nyeste klæder var fuldbagte. *Intet* i Traktaten blev ændret. Det blev fremstillet, som om Danmark nu var med i noget helt nyt. Maastricht-traktaten var afløst af Edinburgh-aftalen. Det var den ikke. Den samme Traktat blev bare pakket bedre ind, og da den blev pakket ud, blev EF forvandlet fra Fællesskab til Union, fra EF til EU.

Hele diskussionen om "beslutning" eller "erklæring" var ligegyldig. Ingen af overskrifterne kunne ændre et komma ved Traktaten. Det kunne kun en ændring af selve Traktaten eller vedtagelse af en "protokol", som er juridisk bindende på samme måde som en artikel i Traktaten.

Piris havde åbnet for, at Danmark kunne få en juridisk bindende protokol. Det ønskede Danmark ikke. Det er svært at få noget, man ikke beder om. Edinburgh-erklæringen ændrede ikke noget og er da heller aldrig blevet påberåbt. Dens betydning lå i, at den gav regeringen mulighed for at afholde en ny afstemning om Maastricht-traktaten.

- "Det er en stor dag for Danmark. Nu kan vi fortsætte som fuldtonende A-medlem i EF. Gennem en helt enestående positiv særbehandling fra de andre lande, har vi fået opfyldt alle vore afgørende ønsker fra Det Nationale Kompromis. Ja, nu ringer klokkerne for SF", sagde en glad statsminister Poul Schlüter til de danske journalister efter topmødet.

Unions-stats-borgerskab

Maastricht-traktaten indførte et Unionsborgerskab. I den oprindelige danske oversættelse blev det kaldt for Unions-STATS-borgerskab. Oversættelsen blev rettet for at formilde danskerne. Der står stadig statsborgerskab på de andre sprog!

Citizenship på engelsk. Citoyenneté på fransk. Det er de engelske og franske udtryk for statsborgerskab. Det forsøgte Danmark at ændre på med et ændringsforslag til udkastet til Edinburgh-erklæring:

- "Intet i Traktaten om Den europæiske Union medfører eller forudser omdannelsen af begrebet Unionsborgerskab til et statsborgerskab, som det defineres i nationalstaternes rammer. Følgelig vil Danmark ikke deltage i en sådan udvikling", foreslog Danmark i et ændringsforslag til Piris-udkastet til Edinburgh-aftale.

Piris afviste. Danmark kunne da ikke engang få lov til at indsætte denne klare tekst i en ensidig dansk erklæring, selv om sådanne ensidige erklæringer er helt uden juridisk værdi. I stedet blev de danske forhandlere presset til at erklære, at "Danmark vil fuldt ud respektere alle specifikke rettigheder, der udtrykkelig følger af Traktaten, og som gælder for statsborgere fra medlemsstaterne".

Præcis forudsigelse om sociale rettigheder

Traktaten var bevidst uklar. Spanien ønskede et egentligt fælles statsborgerskab med fælles sociale rettigheder. Nordeuropa ville ikke bindes til at skulle udbetale sociale ydelser gennem et fælles statsborgerskab. Den nærmere afklaring blev overladt til Domstolen.

- "Før eller siden vil sagen blive bragt for EF-Domstolen i Luxembourg af en person, der beklager sig over, at han eller hun ikke kan få de fulde sociale ydelser i Danmark. Og da Domstolen i næsten alle sine domme har valgt at styrke EF og EF-unionen, er det ikke utænkeligt, at den om nogle år vil dømme imod Danmark", skrev jeg forsigtigt.

Jeg *vidste*, at Domstolen ville give Unionsborgerskabet *direkte virkning*, men måtte skrive det forsigtigt for ikke igen at blive udråbt som en, der råber ulven kommer. Det hindrede ikke, at min forsigtige advarsel alligevel førte til beskyldninger om løgnagtighed.

I 2012 blev der indleveret et speciale ved Københavns Universitet om den lange række af domme, som har udvidet de sociale rettigheder og sat kød på Unionsborgerskabet. Danmark er i egen forståelse udenfor, men vi er bundet af alle domme og det fælles unions-STATS-borgerskab, på nøjagtig samme måde som alle andre medlemslande.

Udsigterne må have stået klart for de danske forhandlere med afvisningen af det danske ændringsforslag til Edinburgh-aftalen. Afvisningen blev skjult for vælgerne og Folketinget. Vælgerne måtte stadig tro på formuleringen i det nationale kompromis:

- ”Danmark skal ikke være forpligtet i forhold til unionsborgerskabet”.

Undtagelse bortdefineret

I Birmingham-erklæringen fra 16. oktober 1992 blev det gjort klart, ”at unionsborgerskabet giver vore borgere yderligere rettigheder og beskyttelse, uden at dette på nogen måde går ud over deres nationale statsborgerskaber”.

En tilsvarende formulering blev indsat i Amsterdam-traktaten fra 1998. Herefter sagde de danske politikere, at Unionsborgerskabs-undtagelsen nu var bortfaldet, fordi den var overtaget af alle andre lande. Det skete samtidig med, at stadig flere EU-borgere fik adgang til de sociale ydelser, som Ja-siden netop havde benægtet.

Den danske undtagelse kunne ikke standse den aktivistiske Domstol i at udvikle et reelt statsborgerskab med fælles sociale rettigheder.

Edinburgh-aftalen ændrede *intet* ved Maastricht-traktatens virkninger i Danmark eller EU for Unions-STATS-borgerskabet. Alle Unionsstatsborgere fik i 2013 EU-Domstolens ord for, at de har ret til at få Statens Uddannelsesstøtte i Danmark, hvis de for eksempel har et sommerferiejob i landet. Vi må ikke ”diskriminere” mellem dem, der gennem høje skatter har betalt til SU, og dem der mest kommer for at nyde, uden først at have ydet.

Alle arbejdssøgende har fulde sociale rettigheder i medlemslandene. EU-Domstolen har med en række domme også udstrakt rettighederne til tyrkiske borgere, som søger arbejde i EU. I 2013 blev vi tvunget til at betale børnepenge til børn af vandrende arbejdstagere i Danmark. Vi sender nu danske børnepenge til rumænske børn, som aldrig har været i Danmark. Beløbet svarer vel til en månedsløn for mange rumænere og skal være dem vel undt. Det var blot ikke det, vi blev lovet.

EU-Domstolens domme gjaldt i praksis også i Norge. Den 30. juli 2013 kunne man læse denne overskrift i Nationen:

EU-DOM KAN GI NORSK UTDANNINGSSTØTTE TIL UTLENDINGER

Norge kan bli tvunget til å betale utdanningsstøtte til personer som bare har jobbet i Norge i kort tid. Tre nye EU-dommer i Tyskland, Nederland og Danmark åpner for at langt flere enn norske studenter har krav på utdanningsstøtte fra Norge.

Møntunionen

Edinburgh-erklæringen medførte én reel ændring for Danmarks stilling til Møntunionen. Til det værre, for vi blev nu bundet til at deltage fuldt ud i hele anden fase. I Maastricht-traktaten bestemte vi selv, om og hvornår vi i givet fald ville melde os ind i euro-klubben. Med Edinburgh-aftalen meddelte vi, at vi ikke ville være med i tredje fase. Der blev indsat et punkt 3 i Edinburgh-erklæringens ØMU-afsnit. Her hed det:

- ”Danmark vil deltage fuldt ud i anden fase af Den Økonomiske og Monetære Union og vil fortsat deltage i valutasamarbejdet inden for EMS.”

Den 2. juni 1992 havde vi sagt Nej til ØMU-deltagelse. Nu blev svaret på det danske Nej, at vi skulle deltage i noget mere. Vi skulle lade den danske økonomiske politik blive bundet af EU's økonomiske krav i både anden og tredje fase. En af ØMU'ens skabere, professor Niels Thygesen, forklarede det således:

- ”Vi har taget afstand fra deltagelse i ØMU'ens slutfase, men vi ønsker at tage del i anden fase. Problemet med denne tilsyneladende pragmatiske holdning er, at anden fase kun giver mening som forberedelse til slutfasen”, skrev professor Thygesen i Finansrådets blad ”Finans og Samfund” nr. 2, februar 1993.

Danmark har lige siden ladet den danske krone skygge euroen. Vi har bundet os til alle virkninger, men har ikke fuld medindflydelse på euroens styring. Til gengæld kan vi ikke få bøder, og vi kan når som helst lade den danske krone flyde i forhold til euroen. Det er vores egen beslutning, både efter Maastricht-traktaten og Edinburgh-erklæringen.

Forskellen var primært psykologisk. I Edinburgh meddelte vi, at vi ikke ville være med i den fælles valuta, samtidig med at vi tog et skridt mere. Edinburgh blev opfattet, som om vi for altid skulle være uden for ØMU'en. Det hindrede dog ikke statsminister Poul Nyrup Rasmussen i senere at udskrive en folkeafstemning netop om medlemskabet i ØMU'ens tredje fase til afholdelse den 28. september 2000.

Forsvarspolitik

I Maastricht-traktaten stod Danmark uden for en mulig fælles forsvarspolitik. Traktaten åbnede for udformningen af en fælles forsvarspolitik ”på langt sigt”, ”som med tiden vil kunne føre til et fælles forsvar”. Edinburgh-erklæringen gik et skridt videre med en beslutning om, at der nu skulle udformes den fælles forsvarspolitik, som i Traktaten kun var nævnt som en mulighed. Man gik fra kunne til skulle. Med Edinburgh rykkede det fælles forsvar altså nærmere, ikke fjernere.

Det nye var, at vi nu forpligtede os til at acceptere, at de andre lande kunne indføre en fælles forsvarspolitik. Vi gav afkald på at kunne bruge vores vetoet på forsvarsområdet i Edinburgh. Da jeg skrev min bog om Edinburgh, havde jeg en brevveksling med den norske jura-professor Torstein Eckhoff. Han var blevet en god bekendt og en klog kontakt.

Han hævdede, Danmark stadig havde formelt vetoet, fordi Edinburgh-erklæringen ikke var juridisk bindende. Jeg mente, han tog fejl, fordi de andre lande fik et folkeretligt bindende tilsagn om, at Danmark ikke ville anvende vetoet. Hvis vi i dag ville nedlægge veto mod en beslutning om at bygge et fælles forsvar, ville det næppe blive respekteret, fordi vi udtrykkeligt afskrev os den mulighed med Edinburgh-erklæringen.

Den ændrede ganske vist ikke Traktaten, men den fortalte Danmark, at vi var et lille land, som ikke kunne hindre de andre i at gå videre. Vi accepterede det selv før topmødet i Edinburgh. Det var et tysk ændringsforslag. Danmark havde selv forsøgt sig med dette klare ændringsforslag:

- ”Regeringerne noterer sig, at intet i Traktaten om Den europæiske Union forpligter Danmark til at tage del i udarbejdelsen og gennemførelsen af beslutninger og aktioner for Unionen, som har forsvarsmæssige virkninger”.

Vestunionen

Denne klare tekst blev erstattet med en formulering om, at vi ikke var forpligtede til at melde os ind i Vestunionen, som var et forsvarssamarbejde mellem de fleste EF-lande. Det var vi heller ikke forpligtede til efter Maastricht-traktaten.

Til gengæld blev vi nu forpligtede til at acceptere, at Traktatens almindelige bestemmelser også kunne anvendes på våbenmarkedet. Vi blev dog fortsat undtaget fra at tage del i et fælles våbenagentur.

Vi deltog heller ikke i vedtagelsen af og udførelsen af militære beslutninger, da Vestunionen blev opløst og opgaverne smeltet sammen med EU.

Retsforbehold og fælles politi

Det retspolitiske forbehold er vokset i betydning, fordi Lissabon-traktaten har sammensmeltet det tidligere mellemstatslige samarbejde om retspolitik og politi og gjort det meste overstatsligt. Før topmødet i Edinburgh havde Danmark forberedt et ændringsforslag med denne ordlyd:

- ”Danmark ønsker at deltage i det retspolitiske samarbejde under anvendelse af princippet om enstemmighed, som er nedlagt i Traktaten. Det vil derfor i hvert enkelt tilfælde beslutte, om det er ønskeligt”.

Denne tekst kunne Danmark ikke få med. I stedet skrev Danmark en ensidig erklæring om, at deltagelse i overstatsligt retspolitisk samarbejde i Danmark ville kræve en beslutning efter Grundlovens bestemmelser om overladelse af beføjelser. Det sidste er indlysende og ikke nogen ny indrømmelse til Danmark fra Edinburgh-erklæringen. Det danske forbehold i Edinburgh-erklæringen fik denne specielle formulering:

- ”Danmark vil deltage fuldt ud i samarbejdet om retlige og indre anliggender på grundlag af bestemmelserne i afsnit VI i Traktaten om Den Europæiske Union”.

Afsnit VI er det mellemstatslige afsnit i Maastricht-traktaten. Det var derfor ikke en reel undtagelse, da den blev præsenteret efter topmødet i Edinburgh.

Blev til en stadig voksende undtagelse

Men det blev en reel og stadigt voksende undtagelse, da EU med Amsterdam-traktaten og Lissabon-traktaten indførte flertalsbeslutninger og overstatslighed om vigtige dele af retspolitikken ved gradvist at løfte det mellemstatslige samarbejde om retspolitikken ind i den overstatslige traktat. Det har også bragt Danmark i klemme, at Domstolen er kommet med vidtrækkende domme, som har tilsidesat dansk indvandrerlovgivning. Den 25. juli 2008 blev Danmark rystet af den såkaldte Metock-dom. Den var en bombe under regeringens og Dansk Folkepartis restriktive indvandrerpolitik.

Notat tog fat i særaftalen fra Edinburgh den 15. januar 1993 i en artikel af Agnete Vistar:

- ”Britiske top-advokater angriber særaftale. Den danske særordning fra Edinburgh kan ikke bringes for EF-Domstolen, fordi den ikke er en del af EF-retten. Den har ingen effekt på Maastricht-traktaten. Særaftalen kan heller ikke bringes for domstolen i Haag”.

Det var også en del af min kritik i bogen ”Unionen efter Maastricht & Edinburgh”.

Poul Nyrup og Niels Helveg

Den 23. januar 1993 blev Poul Nyrup Rasmussen statsminister for en ny regering med Niels Helveg Petersen som udenrigsminister. Det blev nu deres opgave at slås for et dansk Ja til den aftale, statsminister Poul Schlüter og udenrigsminister Uffe Ellemann-Jensen havde fået konfirmeret i Edinburgh. Teksten svarede *ikke* længere til det nationale kompromis, som var forhandlet mellem særligt Nyrup og Holger K. Nielsen. Jeg var under hele forhandlingsforløbet i tæt kontakt med SF's formand. Holger var ikke den eneste forhandler fra SF. De to andre var Steen Gade og John Iversen. De to var begge forhippede på at få omgjort danskernes nej til Unionen mod at få nogle begrænsede indrømmelser.

Holger gik mere seriøst til værks og ønskede klare tekster. Her havde han kun begrænset støtte i sin egen folketingsgruppe, sluttede jeg efter en samtale i mit lille køkken på Skovbrynet i Bagsværd. Jeg regnede med, at Holger ville ende med at sige Nej igen. Men vi var selvsagt begge stærkt interesserede i flest mulige indrømmelser.

Undtagelser skulle være åbne for alle lande

For JuniBevægelsen var det danske Nej et nej til Unionsplanerne som sådan. Hvis vi skulle have undtagelser, skulle de derfor være åbne for alle lande. På den måde kunne undtagelserne åbne for et mere fleksibelt samarbejde, et Europa "i flere rum". Eller et "Europa i olympiske cirkler", som vi kaldte det i JuniBevægelsen. Vi ønskede ikke Uffes særlige "kattelem" for Danmark. Holger udtalte sig offentligt på samme linje.

JuniBevægelsen ønskede ikke, at alle lande partout skulle tvinges til at være med i alt. Herom var vi alle enige. Måske havde vi også medlemmer, som ville have stemt nej, selv om vi havde fået alle vore ønsker opfyldt. Men flertallets og min egen holdning var mere åben. Med et tilfredsstillende forhandlingsresultat kunne vi have taget kompromiset til efterretning og undladt at lave kampagne for et Nej.

Resultatet blev desværre ikke et ægte nationalt kompromis. Gade og Iversen fik det sådan skruet sammen, at SF endte med at anbefale en ny folkeafstemning om den samme traktat, nu pakket ind i Edinburgh-erklæringen. Holger rettede ind og fik sit livs "Waterloo"⁹². Han syntes ikke, den endelige tekst var god nok, men håbede at den ville starte en proces.

Der ville komme en dag

Vi kritiserede hårdt. Holger sagde til os, at der ville komme en dag, hvor vi ville blive meget glade for undtagelserne. Det fik han ret i, for undtagelserne vedrørte fremtiden. Undtagelserne var ubetydelige, da de blev skabt. De fik stadig mere indhold, da Møntunionen og det retspolitiske samarbejde blev til virkelighed, og forsvarsdimensionen blev anvendt i stadig flere tilfælde.

Paradokset er, at vi rykkede nærmere Unionen med Edinburgh-erklæringens faktiske indhold. Samtidig startede en proces, som ændrede EU for altid med en ny dagsorden om åbenhed, nærhed og demokrati. Lissabon-traktaten fik den retspolitiske undtagelse til at vokse voldsomt og kunne føre til, at Danmark måtte ændre retsforbeholdet eller træde ud af det politimæssige samarbejde, da det skulle gøres overnationalt fra 2017.

Regeringen og fem "Ja-partier" valgte derfor at udskrive en folkeafstemning om afskaffelse af retsforbeholdet den 3. december 2015. Afstemningen gav flertal for Nej, så der måtte forhandles en anden aftale, hvor vi deltog i politisamarbejdet uden overladelse af suverænitet.

92 Holger K. Nielsens eget udtryk, samtale 6.3.2014

Den 19.- 20. december 2013 besluttede et særligt EU-topmøde at sætte mere fart i forsvarsdimensionen med deployering af kampgrupper, harmonisering af våben, fælles produktion af ubemandede droner, fælles cyber space forsvar og fælles maritim kontrol⁹³. Den omfattende og detaljerede forsvarsbeslutning aktiverede den gamle danske forsvarsundtagelse, som også voksede i omfang.

I JuniBevægelsen opfattede vi mest afstemningen den 18. maj 1993 som et uretfærdigt omvalg. Vi stemte om nøjagtigt den samme traktat. Den var pakket ind i en Edinburgh-aftale, som ingen i det øvrige EU sidenhen har hverken anvendt eller henvist til. Der var dog fire nye elementer uden for erklæringen, som forandrede situationen folkeligt:

- Edinburgh-topmødet åbnede forhandlinger om de nordiske landes medlemskab i EU.
- Øst- og Centraleuropa kunne forhandle samarbejdsaftaler med EU med mulighed for kommende medlemskaber.
- Den danske undtagelse fra ØMU'en blev præsenteret som endelig og varig.
- SF og Kristeligt Folkeparti skiftede side og anbefalede et Ja.

Dyremose og Dahlgaard

De to partiskift var afgørende og en stærk cocktail at være oppe imod. Den kunne vi ikke klare. Ja-siden havde også et svagt, men reelt økonomisk argument for et Ja. Renten var steget efter det danske Nej den 2. juni 1992.

Journalist Stig Andersen havde et debatprogram i DR-TV mellem den konservative statsministerkandidat og tidligere finansminister Henning Dyremose og hans konservative partifælle Frank Dahlgaard. De var begge gode debattører og flyttede næppe mange stemmer mellem JA og Nej. Frank Dahlgaard erkendte, at et Nej kunne føre til et tab på mellem 5 og 15.000 arbejdspladser, hvis der kom en lille renteforhøjelse.

Men slet ikke de 150.000 arbejdspladser, som Finansministeriets rapport havde beregnet. Ministeriets tal passede heller ikke med en anden undersøgelse. Den 8. marts 1993 offentliggjorde Mandag Morgen en undersøgelse af godt 200 store danske virksomheders forventninger.

- ”Overraskende mange danske virksomheder påvirkes ikke af hverken et nej eller et ja til EF-unionen”, var den nøgterne konklusion af undersøgelsen.

Den var udarbejdet af revisionsfirmaet KPMG C. Jespersen og Institut for Fremtidsforskning, før skrækken blev sluppet løs. Frank Dahlgaard havde næppe dengang fantasi til at forestille sig, at renten i Danmark kunne blive lavere end i Tyskland. Men det blev den, fordi vi havde bedre økonomi end euro-landene. Den danske rente blev endda direkte negativ. I januar 2016 skulle man betale 0,75 % i rente for indskud i Nationalbanken. Medierne talte om en rentestigning, da indskudsrenten faldt til minus 0,65 %. I 2015 spekulerede finansmarkederne i, at den bedre danske økonomi ville føre til en opskrivning af kronen i forhold til euro.

Tilhængerne har stadig ikke erkendt, at deres argumenter for medlemskab af euroen ikke holdt vand.

93 Topmødeerklæringen fra 20. december 2013 omtaler bl.a.: ”an EU Cyber Defence Policy Framework in 2014, on the basis of a proposal by the High Representative, in cooperation with the Commission and the European Defence Agency;

• an EU Maritime Security Strategy by June 2014, on the basis of a joint Communication from the Commission and the High Representative, taking into account the opinions of the Member States, and the subsequent elaboration of action plans to respond to maritime challenges”

SF-Ja virkede i Socialdemokratiet

Den nye Nyrup-regering med Radikale, Centrum-Demokrater og Kristeligt Folkeparti var meget mere populær end den nedslidte KV-regering, særligt blandt de mange vælgere, der havde stemt Nej den 2. juni 1992. SF's og Holger K. Nielsens historiske Ja beskyttede Socialdemokratiets venstre flanke mod frafald til Nej-siden. Det fik nogle af Nej'erne fra 2. juni til at skifte fra Nej til Ja den 18. maj 1993. Dog ikke SF's egne vælgere. De fortsatte med at stemme Nej.

Partiledelsen vandt flertallet på et ekstraordinært SF-landsmøde den 13.-14. marts 1993. Spændingerne var store. Landsmødet blev holdt i Vig. Modstanderne talte om "Svig i Vig". Lederen af Nej-siden, lektor Oluf Jørgensen, forsikrede, at uenigheden ikke ville sprænge SF som parti. 70 % af de delegerede støttede Holgers Ja.

- "Sæt Europa i arbejde. Vi skal ikke stå alene", sagde Socialdemokratiet ved lanceringen af deres Ja-kampagne til to millioner kroner.

Ja-siden førte stort, med dobbelt så mange stemmer som Nej-siden, men tvivlernes antal steg. Valgforsker Lars Bille forklarede TV2's Isabella Mische-Renard, at kampagnerne ville overbevise tvivlerne.

Så kom hun med den gode nyhed, at Danmark stod over for et babyboom. Eva Jørgensen fulgte op med en dårlig nyhed om en massakre i Srebrenica. Vi havde igen krig i Europa.

DR's satireprogram viste en vælger, der blev ved med at komme ud fra stemmelokalet med en forkert udfyldt stemmeseddel. Hun satte ufortrødent krydset ved Nej, hver gang.

- "Stem Nej til Unionen, *hvergang*", sagde vi på en selvklæber til bilen fra JuniBevægelsen.

Gradvist væk fra EF

- Hvad er egentlig alternativet? spurgte Poul Nyrup Rasmussen JuniBevægelsen og de øvrige repræsentanter for et Nej.

JuniBevægelsens synspunkter ville føre os gradvist væk fra EF, sagde Nyrup på TV på samme måde, som Poul Schlüter og Uffe Ellemann-Jensen havde sagt det i 1986. Niels I. Meyer henviste til JuniBevægelsens hvidbøger og sagde, der ikke ville ske noget efter et Nej.

- Hvis Danmark siger nej til Maastricht, så siger Storbritannien også nej. Det har både deres premierminister og udenrigsminister sagt. Og så er Maastricht vel endelig død, forklarede JuniBevægelsens professor Niels I. Meyer.
- Så er man tilbage til at få Det indre Marked til at fungere. Det skal justeres, mener vi. For det tager ikke nok miljøhensyn, ikke nok hensyn til de arbejdsløse, ikke nok sociale hensyn.
- Så Danmark er fuldt med der. Det er klart. Sådan er spillereglerne, forsikrede Niels I. Meyer i stribet blå-hvid skjorte med bluse og et nydeligt, blåt slips.

Men hvad kan en professor forsikre mod landets regering? Statsministeren sagde, vi ville glide væk med et Nej. Det var nok tryggest at stemme Ja. SF kunne ikke genbruge plakaterne fra sidst. Det kunne og ville Venstre, grinede Uffe Ellemann-Jensen. Han havde fået storsmilet tilbage under overskægget.

- Måske har SF nogen Nej-plakater fra sidst, vi kan låne, drillede Pia Kjærsgaard fra Fremskridtspartiet.

Øst- og Centraleuropa

Udenrigsminister Niels Helveg Petersen arrangerede en stor konference i København for Øst- og Centraleuropa. Han kunne ikke få andre EF-udenrigsministre til at deltage. Han kunne ikke engang få mødet gjort til et officielt EF-arrangement. Så lille var interessen for udvidelsen østover i 1993. Fremskridtspartiets EF-ordfører Anette Just ålede udenrigsministeren på TV. Dengang var Pia Kjærsgaards parti stærke tilhængere af udvidelsen af EF med de fattige lande fra Øst- og Centraleuropa.

På konferencen klagede de østeuropæiske repræsentanter sig over EF's protektionisme. De kunne kun sælge 60 % af deres produkter frit i EF. Jerntæppet var erstattet med en ny mur, klagede de i TV-avisens reportage fra konferencen.

- Det er især for tekstiler, landbrugsvarer og stålprodukter, som østeuropæerne er gode til at producere, forklarede økonom Helge Pedersen fra Unibank til TV-A.

Han advokerede for en åbning af vore markeder for deres konkurrencedygtige produkter. Det gjorde vi også i JuniBevægelsen.

Europæisk tænketank

Højskoleforstander Niels Højlund holdt "Europæisk Tænketank" i TV2. Forskellige intellektuelle førte begavede samtaler om sikkerhed i Europa. En Europa-hær blev diskuteret med udgangspunkt i konflikten i Jugoslavien. Højlund skabte rum for samtale, uden diskussionen var hidsigt for eller mod EF.

Nej-siden var underrepræsenteret i tal, men havde begavede stemmer i Drude Dahlerup fra den nydannede JuniBevægelse og landdagsmedlem Karl Otto Meyer fra det danske mindretals parti SSW. De afviste begge en EF-hær. Drude advarede mod Maastricht-traktatens forsvarsdimension med inddragelsen af Vestunionen som EF's forsvarsarm. Ritt Bjerregaard opfattede blot Vestunionen som den europæiske del af NATO.

Neutral optakt for Ja

Rolf Jonshøj og Mette Fugl lavede et interessant og journalistisk optaktsprogram til afstemningen på DR-TV. "Fra Rom til Edinburgh" kaldte de deres historisk livlige program. Her mødte man også historiske personligheder som Italiens tidligere udenrigsminister Emilio Colombo, Belgiens tidligere statsminister Leo Tindemans og den hollandske embedsmand Max Kohnstamm, som havde været højre hånd for EF's grundlægger Jean Monnet.

Det var fornemt TV. Men da de kom til det afsluttende afsnit "Fra Edinburgh til København", blev det fastslået som en kendsgerning, at Danmark havde fået alt det, vi bad om i Edinburgh.

- Og hvad var det så, vi opnåede i Skotlands hovedstad? spurgte de.
- Daværende statsminister Poul Schlüter forklarede resultatet i en kaotisk natte-time på Holyrood Castle.
- "De ønsker, vi fra dansk side har ført frem, de er nu alle blevet accepteret af vore elleve partnere. Det vil sige, Danmark får den positive særbehandling, vi har ønsket omkring vores egen mønt, omkring at vi ikke deltager i forsvarssamarbejdet, at vi ikke er forpligtet ud over hvad vi ønsker i det, der hedder borgerskab, og at det retlige samarbejde fungerer som hidtil. Det er et meget flot resultat, og jeg synes det er ganske enestående, at de elleve har givet os den meget fornemme behandling", sagde Poul Schlüter i klippet.

Den enestående behandling stod allerede i Maastricht-traktaten! TV viste så de fire undtagelser, som om det var noget helt nyt, vi havde fået i Edinburgh. Her anvendte de og de øvrige medier ikke journalistisk metode, men bøjede sig for Magtens synspunkt, her udtrykt med klippet fra den daværende statsminister Poul Schlüter.

De to dygtige journalister lod ikke andre standpunkter komme til orde i dette program. Det blev dermed ikke en neutral optaktsudsendelse, men en optakt til et Ja. Hvordan kan man stemme Nej, når man har fået alt det, man har bedt om?

Hvorfor skulle Schlüter ikke have det simple spørgsmål, om vi ikke havde disse fire undtagelser i forvejen? Hvorfor skulle seerne ikke have lov til at møde en, der mente, at vi ikke havde fået noget nyt, men blev snydt?

Der var stadig to standpunkter til folkeafstemningen i befolkningen. Det fremgik bare ikke af det ellers sobre optaktsprogram. Fredagen efter bragte DR et nyt afsnit i optaktsserien med otte udsendelser om "Danskernes valg", om afstemningen 2. juni 1992. Her fik vi heller ikke den fulde beretning om undtagelserne.

Danmarks Radio og de øvrige danske medier har stadig ikke fortalt deres seere og læsere, at Danmark havde fremsendt otte ændringsforslag* til Edinburgh-erklæringen, som alle blev afvist. Det turde da ellers være en god journalistisk historie med masser af konflikt at afdække. Med afsløringen i denne bog får de også chancen for at dokumentere, at Piris havde "tilbudt" Danmark meget mere, end vi anmodede om, og at det var den danske regering selv, som nægtede at give indrømmelser til danskerne.

Nej-fremgang fik kronen under pres

Poul Jørgensen havde en anden nyhed i TV-avisen. En ny Gallup viste fremgang for Nej-siden med syv procent. Tilhængerne førte nu "kun" 50-39. Det satte kronen under pres, refererede Poul Jørgensen:

- "Det har fået investorerne til at trække penge ud af Danmark. Den danske krone er i dag den svageste i det europæiske valutasamarbejde".
- "Kronen kom under pres, og renten på obligationer steg. Ingen kan sige om tendensen fortsætter, eller om markedet har overreageret", sagde Poul Jørgensen.

Sandt eller ej, økonomi-argumentet var igen med Ja-siden i et almindeligt nyhedsindslag. Det var virkeligheden, som kom ind i stuen, ligesom en valutakrise i september 1992. Nyheden blev aldrig ledsaget af ØMU-modstanderes forudsigelser om, at ØMU'en ville skabe mange flere kriser. Det var ikke virkelighed, endnu.

Bangebuks

Godt en måned før afstemningen deltog Nyrup i sit første store valgmøde i Odense Koncerthus med 1000 deltagere. TV-avisen spurgte forskellige deltagere, hvad de ville stemme. Sygehjælper Kirsten Braaby stod fast på sit nej, men deltog i mødet for at se, om hun kunne blive overbevist.

- Det kunne jo være, han kunne overbevise mig om noget andet, sagde hun.

Svejse-inspektør Bent Christensen fra Maarslev stemte Nej i 1992, men ville nu stemme Ja.

- "Det er fordi jeg må erkende, jeg er en bangebuks. Jeg tør ikke stemme nej én gang til. Jeg tror vi bliver sat uden for indflydelse", sagde den omvendte.

Han var ikke blevet overbevist om Maastricht-traktatens velsignelser, men *turde* ikke stemme Nej. Skræmmekampagnen havde virket. Vi kunne ikke fjerne folks frygt, fordi vi manglede et klart forståeligt og trygt alternativ til Ja.

- Et nej vil afgørende svække Danmarks position i EF-samarbejdet. Det vil langsomt gå i retning af et løsere tilknytningsforhold til EF, måske en frihandelsaftale, sagde statsministeren til de mange fynboer.

I mange år ville et massivt flertal af danskere have foretrukket en frihandelsaftale med EF frem for medlemskab. Efter Murens Fald virkede en sådan løsere tilknytning skræmmende for Bent Christensen og co.

Nyrup sagde også, at vi efter et Nej ville starte ”en helt ny ukendt situation”, hvor ordningerne for landbrug og fiskeri ikke var givne. Det kunne blive dyrt at stemme Nej, antydede statsministeren.

Dansk Industri og CO Industri

Dansk Industri og CO Metal fulgte op med en massiv fælles kampagne til to millioner medlemskroner. Svend-Aage Nielsen fra Dansk Industri og Max Bæhring fra Dansk Metal og CO Industri sagde samstemmende, at valget handlede om arbejdspladser.

- Det er en konstatering af den barske virkelighed, mere end det er for at skræmme, sagde Svend-Aage Nielsen i TV-avisen den 11. april, da danskerne skulle starte påskeferien.
- Burde I ikke informere ligeligt for et Ja og et Nej, spurgte TV-avisen.
- Jeg er nødt til at sige til folk, hvordan det er. Det kan koste job det her, svarede Max Bæhring. SID havde en kongresvedtagelse om, at kun forbundets kongres kunne fastlægge forbundets holdning til EF. Nu anbefalede et flertal i hovedbestyrelsen vælgerne at stemme Ja. Afdelingsformand Klaus Lorenzen fra Lager og Handel krævede en kongres indkaldt med støtte fra 18 SID-afdelinger, oplyste han til TV-avisen.

Skattelettelser ved Ja

Trusler om dårlig økonomi ved et Nej blev suppleret med et løfte om skattelettelser efter et Ja. Dagen efter afstemningen ville regeringen fremsætte forslag til en pakke til gavn for beskæftigelsen og pengepungen.

- Flere jobs og flere penge mellem hænderne, hvis I stemmer Ja, lovede Nyrup.

Han fik god taletid hos Claus Hagen Pedersen i Her & Nu-serien med partilederne i DR-TV. Kun en uge før afstemningen kunne Nyrup uddybe løftet, uden at blive modsagt af en politiker med en anden mening.

- ”Hvis det bliver et Ja, så kan vi spille stærkere ud, end hvis det bliver et Nej. I en Nej-situation er vi nødt til at anlægge en forsigtigere kurs, fordi vi må se, hvordan kommer det til at gå med renten, hvordan vil kronen stille sig, hvordan vil hele vores økonomiske situation stille sig.
- Og det vil blive en vanskeligere situation i tilfælde af et nej. Derfor må vi afvente den 18. maj, som jeg sagde det, en skattereforms økonomiske virkninger må være afstemt efter om det bliver et ja eller nej”, sagde statsministeren.
- ”Regeringen forbereder sig til et stort udspil omkring en indsats for bedre beskæftigelse i Danmark og også om et skatteudspil, som det er bekendt fra pressen.
- I tilfælde af et nej må regeringen omvurdere sit udspil, foretage en række begrænsninger i den

økonomiske virkning, fordi vi må se på, hvad er virkningerne, som jeg sagde det, på en række hovedeffekter.

- Jeg kan ikke tage ansvaret for, at Danmarks økonomiske problemer bliver forstørret, hvis vi ikke er meget forsigtige i vores udspil i tilfælde et Nej.”

Kan I så forstå det. Statsministeren bebudede også ”uro på pengemarkederne”, rentestigning og højere arbejdsløshed ved et Nej. Nyrup fortalte så om sin oplevelse i februar 1993, da valutakassen blev lænset for 40 milliarder kroner i et ruf. Nyrup fremstillede valget meget enkelt.

- Vil I være arbejdsløse og have færre penge, eller vil du stemme Ja.

Der var ingen til at modsige ham, og ikke meget konkret om alt det gode, Maastricht-traktaten ville føre med sig. Bortset fra en karakteristik af traktaten som den, der skulle beskytte lønmodtagerne. Det kunne der måske også være flere meninger om. Men ikke i dette spørgeprogram, hvor statsministeren kunne folde sig ud. Efter flere gensyn må jeg konstatere, at Nyrup virkede ganske overbevisende.

Nyrup havde også straks taget fat i at reformere den danske økonomi efter overtagelsen af statsministerjobbet og en økonomi i krise. Det var en troværdig og energisk statsminister og statsmand, som talte. Modstanderne fik aldrig styr på de økonomiske argumenter.

Vi opstillede aldrig et fælles, realistisk alternativ til de syv partiers enighed. Det gjorde vi før 2. juni 1992 – og vandt på at fremstille et fælles og moderat alternativ.

En Nej-regering som skræmmebillede

Det var heller ikke let, fordi vi nu kun havde et parti i Folketinget for Nej. Det var Fremskridtspartiet, som ingen vælgere anså for regeringsduelige. I sine afsluttende to minutter besvarede Fremskridtspartiets daværende leder Pia Kjærsgaard de økonomiske trusler ved at henvise til de tilsvarende før 2. juni:

- Vi er ikke smidt ud, renten er faldet og udlandets investeringer i Danmark er steget i andet halvår af 1992.

Pia Kjærsgaard viste sine begyndende evner som en stor kommunikator. Men hun sagde ikke noget om valutakrisen i februar 1993. Det var svært at se Pia Kjærsgaard som alternativ til Nyrup.

Præsentationsprogrammer i TV

Pia Kjærsgaard, Kim Behnke og Anette Just klarede sig glimrende i Fremskridtspartiets præsentationsprogram, men syv andre folketingspartiers præsentationsprogrammer var *alle* for Maastricht-traktaten i de nye Edinburgh-klæder.

Enhedslistens, Folkebevægelsens og JuniBevægelsens programmer kunne ikke rokke ved det. De havde heller ingen ”regeringsduelige” politikere. Pengene var også skævt fordelt mellem Ja og Nej. I Socialdemokratiets præsentationsprogram deltog Poul Nyrup sammen med Ivar Nørgaard og Lilian Knudsen fra Kvindeligt Arbejderforbund. Det var en stærk trekant til at overbevise tvivlende vælgere om, at det nok var bedst med et Ja, når selv den skeptiske Ivar stod bag.

- ”Nu skal der gang i hjulene, nu skal arbejdsløshedskurven knækkes. Et Ja giver sikkerhed, et Ja giver regeringen bedre muligheder at bekæmpe den arbejdsløshed og forbedre den velfærd, vi så gerne vil”, appellerede statsministeren i sine afsluttende to minutter.

I præsentationsprogrammet fortalte han om de to-tre dage i februar, hvor spekulanter hentede halvdelen af den danske valutabeholdning. Mod denne kontante melding hjalp JuniBevægelsens plakater ikke ret meget:

- ”Har du hjertet med - Stem Nej 18. Maj”
- ”Union 18. maj? – Nej, Vi har også læst det med småt”.

Ib Spang Olsen fremstillede sine egne meget smukke plakater.

- ”Nej – for der skal også være DEMOKRATI til mig”, argumenterede min gode genbo fra Bagsværd med et portræt af en smuk ung pige.
- ”Stem nej – giv Folketinget en chance”, hed det på en anden plakat om det folketting, der netop havde aflyst resultatet af en folkeafstemning.
- ”Enhver kvinde ved at et nej er et nej – også den 18. maj!”, lød det på en anden flot udført plakat fra kvindebevægelsen.

Nej-sidens plakater var bestemt ikke dårlige. Men man kan kun vinde, når *både* pungen og hjertet er med. Ved at opfordre folk til at stemme efter hjertet, indrømmede JuniBevægelsen indirekte, at Nej-stemmer var noget, vi skulle betale for.

Kjeldsen-Kragh og Kolte Olsen om økonomien

Økonomiprofessor Søren Kjeldsen-Kragh fra Nødvendigt Forum gav svaret i et debatprogram med min gamle kollegiekammerat Lars Kolte Olsen fra Europabevægelsen. Daværende højskoleforstander for Den europæiske Filmhøjskole i Ebeltøft Bjørn Erichsen var ordstyrer i en serie debatprogrammer, som vi sponsorerede.

- Valutaunionen er en fejlkonstruktion, som vil give større arbejdsløshed i en overgangsperiode, sagde professoren forsigtigt.
- Et nej vil give uro på markederne. Før 2. juni havde vi en renteforskel til Tyskland på en halv procent. Den er vokset, sagde Kolte, som havde været vicekabinetschef hos Henning Christophersen i EF-Kommissionen.

Kjeldsen-Kragh mente omvendt, at et nej ville skabe sikkerhed, fordi det ville få valutaunionen af bordet. Der var kun et land, Luxembourg, som opfyldte bestemmelserne. Vi ville komme gennem en hård tilpasningsperiode i alle ØMU-lande med øget arbejdsløshed som konsekvens, forudså han.

- Et Ja til Maastricht vil bidrage til øget arbejdsløshed, sagde økonomiprofessoren.

Kjeldsen-Kragh fik fuldstændig ret. Men den fælles mønt var meget fjern i 1993, selv om det var planen at gennemføre den kun fire år efter. Politikere, presse og økonomer flest så ikke dengang problemerne i den fælles mønt. De så heller ikke, at Danmark efter få år ville have en meget bedre økonomi og en lavere rente end Euro-landene.

Uffe ærligt for EF-hær

I et interview med Kristeligt Dagblad sagde Uffe Ellemann-Jensen, at han ville virke for at få et Ja til dansk deltagelse i Vestunionen og fælles militær efter den næste regeringskonference i 1996. Uffe blev straks angrebet af Poul Nyrup, som afviste fælles forsvar. Claus Hagen Petersen havde Uffe i ”Her & Nu” i TV2 og spurgte, om det var taktisk klogt. Uffe svarede, at han hellere ville

være ærlig end taktisk smart. Uffe ville ikke risikere at blive bebrejdet for ikke at have sagt sin mening.

- ”Hvis man sidder og er, som du kalder det, politisk smart og taktisk klog, og lokker nogle mennesker til at stemme ja, som egentlig burde have stemt nej, så vil det ramme os senere hen.
- Jeg har altid været uenig med den linje, vi så i begyndelsen af Danmarks medlemskab, hvor man nedtonede det politiske og kun talte om økonomi.
- For mig har økonomi altid været noget, der kom i anden række, når vi talte EF. For mig har det politiske, det at have et samarbejde med formål at sikre freden i Europa, altid været det vigtigste”, sagde Uffe.

Han ville gerne ”kunne se vælgerne i øjnene næste gang”, sagde han og lignede nu en politiker, jeg kunne være uenig med, men respektere. Uffe var blevet klogere efter de første to folkeafstemninger med for megen uld i for mange munde.

Faldt i om nærhedsprincip

Så faldt han i med begge ben, da han skulle forklare subsidiaritetsprincippet.

- ”Hovedreglen vil altid være, at ting skal løses nationalt, undtagelsen vil være, at det skal løses i fællesskab”, sagde han.

Claus Hagen spurgte så, *hvem* der skulle afgøre, om en beslutning skulle tages nært eller i Bruxelles.

- Det skal regeringerne i Ministerrådet, svarede Uffe, uden at nævne, at de ikke-valgte i Kommissionen i Bruxelles fortsat ville være de eneste, som kunne komme med forslag i EU.

Poul Nyrup og Niels Helveg havde givet samme svar i deres præsentationsprogrammer. Det blev det ikke rigtigere af. Selv om Claus Hagen spurgte flere gange, lykkedes det ham aldrig at få et fuldt dækkende svar. Kommissionens forslag om, hvem der skal beslutte hvad, kan kun ændres af Ministerrådet med en enstemmig beslutning. Til gengæld skal Kommissionens forslag som regel have kvalificeret flertal i Ministerrådet.

Den information var for ubekvem at få frem. Det skulle ingen vide før folkeafstemningen. Men det førte til en eksplosion i antallet af EU-regler. Hovedreglen blev EU-lovgivning, undtagelsen nationale love.

Enhedslisten kom ikke i Folketinget før 1994, men partiet var opstillingsberettiget og havde et præsentationsprogram med Ole Krarup, Keld Albrechtsen og Jette Gottlieb. Ole Krarup var professor i jura og viste sig som en fremragende debattør. I udsendelsen forudså Keld Albrechtsen et ”sølvtæppe”, hvor østlandene ikke ville komme i EF de næste 20-30 år.

Det varede tolv år. Modstanden mod Maastricht-traktaten i de forskellige landes befolkninger fik politikerne til at speede op med udvidelsen, som Niels Helveg ikke havde kunnet få en eneste EF-udenrigsminister til at tale for i København før afstemningen.

Mærsk, Lego og Eskofot

Mærsk McKinney Møller anbefalede vælgerne et forsigtigt Ja. Han mente ikke, et nej ville få indflydelse på rederiets virksomhed og gav bureaukratiet i Bruxelles en bredside fra årets generalforsamling.

- ”Vi skal fortsat bekæmpe bureaukratismen i Bruxelles og embedsmændenes tendens til at til-

tage sig magt, der ikke tilkommer dem”, sagde den da 79-årige Mærsk McKinney Møller, helt på linje med JuniBevægelsen.

Vi havde håbet at få Mærsk med på Nej-vognen, men det lykkedes ikke. Legos direktør Keld Møller Petersen indkaldte til informationsmøde for virksomhedens ansatte. Kun 50 af de 4000 ansatte ville høre Lego-direktørens slet skjulte Ja-anbefaling, selv om Lego havde standset en investering til 300 millioner kroner med henvisning til Nej’et den 2. juni 1992 og fortalt medarbejderne, at Nej’et måske ville koste arbejdspladser.

Den grafiske virksomhed Eskofot indførte Ja-garantier på deres ordrer. Bestillinger var kun bindende, hvis der blev flertal for Ja.

TV-avisen oplyste, at den kongelige familie også havde ret til at stemme ved valg og folkeafstemninger. Hofmarskallatet oplyste, at Dronningen ikke ville benytte muligheden for at stemme ved folkeafstemningen om Maastricht-traktaten og Edinburgh-afgørelsen.

Jann Sjursen for Ja

Kristeligt Folkepartis formand Jann Sjursen stemte Nej i 1992 og begrundede sit skift til Ja i partiets præsentationsudsendelse. Christian Dybdahl fra Randers spurgte:

- Er du blevet tvunget til at gå over på Ja-siden? provokerede Dybdahl den nye energiminister i Nyrups regering.
- Jeg stemte nej sidste år, selv om jeg er tilhænger af EF. Jeg ville påvirke processen i den retning, jeg ønsker. Og det har jeg opnået med den debat, der har været, og med Edinburgh-afgørelsen, svarede Jann Sjursen.

Den sympatiske Jann Sjursen var det synlige bevis på, at vi havde opnået noget med vores Nej. Han var stadig kritisk over for forsvarsdimensionen, men var nu tilfreds med den danske undtagelse.

Folkebevægelsen havde Niels Hausgaard og folkekære skuespillere til at lave et morsomt præsentationsprogram. Ib Christensen og Karen Sunds repræsenterede Folkebevægelsen. De havde givet den tredje plads til Kresten Bjerre fra Nødvendigt Forum.

Bjerre besvarede det første spørgsmål om en udtalelse fra Kommissionens næstformand Martin Bangemann, der mente Maastricht-traktaten kunne anvendes til at udbygge EF til en forbundsstat. Det var en foræring til højrebenet, og det var Bjerre helt enig i – og imod.

Ulige vilkår

Den 20. april 1993 skrev journalist Ole Krohn i Herning Folkeblad, at tilhængerne ville bruge 27 millioner kroner mod nej-sigernes budget på 3 millioner kroner. Skævheden var formentlig endnu større og medregnede slet ikke værdien af, at alle medier var på Ja-siden.

Den 22. april 1993 bragte min barndoms avis Jydske Vestkysten et læserbrev fra skoleinspektør Jens Colding i Herning. Han underskrev sig som konservativ folketingskandidat og brillerede med dette sære argument for et Ja:

- ”at nej-sigernes bannerfører, den gamle kommunist, Jens-Peter Bondes rædselsvision er frie, selvhjulpne og velstående befolkninger, som ikke har brug for politiske kommissærer. Derfor er der for ham rigtig gode begrundelser for at bekæmpe EF med alle til rådighed stående midler.

Et nej den 18. maj er et ja til fattigdom, politisk isolation og usikkerhed.”

Så enkelt kunne det forklares af en veluddannet skoleinspektør.

- ”Kølig interesse for tv om EF-afstemningen”, skrev Fyens Stiftstidende den 1. maj 1993.

Før folkeafstemningen i 1992 var der kun fire af 41 valgprogrammer, som havde under ti procent af befolkningen som seere. Nu var der kun et program med over ti procent af seerne. Det var Højlands Forsamlingshus på TV2.

Ørenlyd i udlandet og CNN

I Frankrig ville Præsident Mitterrand vise, at det danske Nej var en enlig svale. Han havde udskrevet en fransk folkeafstemning om Maastricht-traktaten til september 1992. Ja-siden førte stort i starten, men nåede kun lige akkurat 51 % af stemmerne, og endda kun med usandsynligt store og svimlende Ja-tal fra kolonierne.

EU-eliten overvejede denne gang, at folkeafstemningen i Frankrig også kunne gå galt. I så fald var Traktaten faldet, og det ville blive respekteret. Frankrig var et stort land. Danmark et lille. Forskellen lå ikke i Traktatens bestemmelser, men i tyngdeloven.

Hvis det blev et Ja, skulle udenrigsministrene mødes i New York. Uffe Ellemann-Jensen reserverede en plads på Concorde-flyet fra London. Poul Skytte reserverede sin plads i Concorden fra Paris og en retur med ordinært fly om aftenen. For Uffe var det nyttigt at rejse sammen med den britiske udenrigsminister.

Den britiske premierminister John Major håbede på et fransk Nej for at undgå en trussel om at køre videre uden Danmark. Den ene af Piris' modeller var en tom trussel. Et land kunne kun forlade EF efter en enstemmig beslutning. Danmark skulle altså godkende de elleves udmeldelse. Modellen blev da heller aldrig diskuteret seriøst.

Ikke mistet indflydelse

Den 9. december 1992 afleverede Piris det sidste bearbejdede notat med løsningen på den danske folkeafstemning.

- Hvis vi havde startet med at acceptere danske ændringsforslag, ville andre lande også have foreslået ændringer.
- Vi søgte derfor at bevare Piris-papiret som et skrøbeligt kompromis, svarede Poul Skytte Christoffersen mig på et seminar om Maastricht-traktaten på Københavns Universitet den 1.-2. november 2012.

Skytte sagde også, at Danmark ikke havde mistet indflydelse i EU på grund af forbeholdene.

- Men det kan komme, hvis vi gør ØMU-undtagelsen permanent, tilføjede han og understregede, at den i modsætning til den britiske ØMU-undtagelse stadig sigtede mod medlemskab.

Udenrigsministeriets tidligere EU-leder Jørgen Ørstrøm Møller havde bedt Peter Biering fremhæve, at de danske undtagelser var ”opt-ins” og ikke ”opt-outs”. De sigtede alle på, at vi ikke var med fra starten, men skulle med, så snart regeringen kunne få vælgerne med på det.

Edinburgh-erklæringen skulle ikke være en del af EU-retten, men blot en folkeretligt bindende afgørelse under international lov. Den skulle arkiveres i FN's register for internationale aftaler. Aftalen blev end ikke sendt med den danske ratifikations-skrivelse til opbevaring i EU's traktatarkiv i Rom.

Da man skulle forhandle Amsterdam-traktaten og få den vedtaget ved en dansk folkeafstemning i 1998, blev regeringen dog nødt til at placere de danske undtagelser i en protokol til Trak-

taten. Derfor er de nu juridisk bindende som en del af EU-retten. Selv om det bestemt ikke var meningen, da de blev forhandlet på plads i slutningen af 1992. Til gengæld er der ikke noget reelt indhold i dem, som ikke også var i Maastricht-traktaten.

Umiddelbart før det sidste møde om Amsterdam-traktaten afleverede lederen af EU-retskontoret i Udenrigsministeriet, Laurids Mikaelsen, en dansk protokol. Briterne og irerne havde forhandlet deres protokol i flere uger, mens danskerne havde været tavse. Den danske holdning var, at den ikke var til forhandling. Det skabte bitterhed i Rådssekretariatet, særligt hos Jean-Claude Piris. Sådan bør man ikke nok ikke behandle sine samarbejdspartnere.

Poul Skytte stemt ned med to stemmer mod ti

Det kom ikke Danmark til skade, at vi havde den højst placerede danske embedsmand, Niels Ersbøll, i toppen for Ministerrådet gennem 14 år og hans nærmeste hjælper Poul Skytte Christoffersen. Poul Skytte blev så populær blandt kollegerne, at ti af da tolv lande i 1994 pegede på ham som ny generalsekretær for Ministerrådet. Men Frankrig og Tyskland pegede på en tysk kandidat, som endte med at få posten med støtte fra to lande imod de ti.

Sådan virker tyngdeloven indimellem, her til skade for en virkelig kvalificeret dansk embedsmand, som altid gik efter at finde fællesnævneren i en sag. Skytte vidste, at de danske undtagelser var en nødvendighed for at vinde folkeafstemningen i Danmark. Derfor var det for ham en fælles interesse at give Danmark den indrømmelse i Traktaten. Skyttes job var at få den fælles traktat vedtaget.

113 skud 18. maj

Efter folkeafstemningen 18. maj 1993 der stor bitterhed på Nørrebro blandt utilfredse EF-modstandere. Politiet skød mod demonstranter på Nørrebro. De markerede deres utilfredshed med omvalget ved at kaste med sten. Jeg spurgte mig selv om, hvem der havde interessen i at forvandle folkeafstemningen til ballade.

Det var i hvert fald ikke os. Vores interesse var at få de mange løfter fra Ja-siden indfriet. Det blev sværere, da det løb ud i vold. Aktionen på Nørrebro startede med en fredelig demonstration på afstemningsdagen kl. 12. Den blev arrangeret af Anti Fascistisk Aktion og anmeldt til Politiet af den senere så kendte tegner Jakob Martin Strid. Kl. 22 kendte vi resultatet af afstemningen. Demonstranter gik fra Blågårds Plads mod Nørrebrogade. Herfra blev demonstranterne gennet over til Skt. Hans Torv. Politiet brugte tåregas.

På torvet lå fire tons løse brosten, lige til at blive kastet med. Det blev de så, også mod politiet. Politiet følte sig nødsaget til at skyde i alt 113 gange mod demonstranterne. Mindst elleve borgere blev såret. Tyve betjente blev kvæstet. 35 anholdt, otte dømt, tre af dem mellem tre måneder og et års fængsel.

Forfatteren Peter Tudvad var bare nysgerrig og kastede ikke med sten. Han fik nærmest sympati for politiet, da der blev kastet sten på dem. Men han mistede den igen, da han selv blev anholdt og sigtet for terror.

– ”Jeg blev banket af politiet og terrorsigtet”, fortalte han Politiken 13. maj 2013.

Tudvad måtte helt til Højesteret for at få en frifindelse tre år efter de dramatiske begivenheder. Byretten ville ikke dømme ham. Landsretten gav ham 20 dages hæfte.

– ”Det var helt o.k. at anholde mig, når politiet ikke i den påkørte situation kunne skelne mel-

lem uomagere og tilskuere, men at banke mig var ikke i orden”, sagde han til Politiken på tyveårsdagen.

- ”Den sag viser, hvor pilråddent retssystemet er. Jeg fik senere at vide, at retsformanden havde sagt til de øvrige dommere, at ”nu skulle der statueres et eksempel, politiet skulle have et skulderklap”, sagde Tudvad til Politiken.

Undersøgte sig selv

Først undersøgte Rigspolitiet sig selv, to gange. Man fandt aldrig den politimand, som på et lyd-bånd tydeligt opfordrede kollegerne til at skyde mod benene på demonstranterne. Undersøgelserne blev stærkt kritiseret, også af Ombudsmanden. Så blev der nedsat en undersøgelseskommision, som endte med at kritisere enkelte af politiets dispositioner. I hovedsagen blev det en frifindelse af politiets skud. Rapporten udkom først i år 2000.

Forfatteren og journalisten Claes Kastholm Hansen havde skrevet en reportage til Politiken og mindedes episoden på tyve-års-dagen den 18. maj 2013:

- ”Men politiet er magtens redskab, og selv om jeg er EU-tilhænger, bærer politikerne en væsentlig del af skylden for, at det den nat gik alt for galt. Store dele af befolkningen var oprørte over, at EF-nejet i 1992 ikke blev respekteret. Man skal ikke snyde sin befolkning. Politikerne må forklare meget tydeligt, hvorfor man mener, det er nødvendigt at gøre, hvad man gør”, sagde han til ”Den levende avis”.

Jeg var fly forbandet over, at balladen på Nørrebro stjal overskrifterne, mens vi skulle have forsøgt at få nogle af politikernes mange løfter gjort til virkelighed.

Vi var nødt til at respektere resultatet, uanset hvor uretfærdigt det kunne se ud. Jann Sjurzen og Holger & Konen havde anbefalet vælgerne at stemme Ja til Unionen.

Det blev min første erfaring med omvalg, når vælgere havde stemt forkert. Det blev ikke den sidste. Omvalg blev siden sat i system, hver gang vælgerne i et land havde stemt imod de herskendes råd. Der findes stadig ingen eksempler på, at politikere har rettet sig efter en Nej-afstemning om EU. Hverken i Danmark, Irland, Frankrig eller Holland, som alle har fået folkelige nej'er omgjort.

- Skulle vi også have stemt om, hvis det var blevet et Ja, spurgte en lille dreng ifølge Poul Smidt på TV og lod svaret sitre i vinden.

Til Nej-møde i Paris

Jeg blev selv inviteret til at tale ved et Nej-møde i Paris før den franske folkeafstemning. Værten var forfatteren Max Gallo. Han var også en kollega og medlem i den socialistiske gruppe i Europa-Parlamentet. Vi talte i en sal med over 5000 tilhørere. Det var kort efter det danske Nej den 2. juni 1992.

Klapsalverne ville ikke tage nogen ende. Begejstringen for det danske Nej var stor. Vi kunne have sendt en udstoppet, rød dansk malkeko, tilhørerne ville have klappet lige så begejstret. Holger K. Nielsen deltog i et tilsvarende møde arrangeret af den tidligere indenrigsminister Pierre Chevenement, som også agiterede for et Nej.

Modstand i hele Europa

Den 2. juni var der også sket noget i vore hoveder. Jeg havde tidligere troet, at der var en vis folkelig støtte til unionsplanerne i nogle af medlemslandene, at vi slet og ret var delt i synet på Euro-

pas fremtid. Jeg havde kun troet, der var stærk modstand mod overcentraliseringen i Bruxelles, i Skandinavien og Storbritannien.

Nu blev jeg inviteret til møder i hele Europa og opdagede, at modstanden måske var endnu større i andre lande. Der var den bare helt usynlig, fordi de ikke havde haft folkeafstemninger. I den nydannede JuniBevægelse erklærede vi os som en europæisk bevægelse.

- ”Vi har brug for et land at være europæere i”, lød en JuniBevægelses-plakat, skrevet af og foræret til os af digteren Per Højholt.

Højholt havde gjort den berømte Gitte fra ”Gittes monologer” til EF-modstander. JuniBevægelsen ville ikke som Folkebevægelsen have Danmark ud af EU. Vores mål var på en måde mere vidtgående: Vi ville have hele det udemokratiske EU ud af Europa.

Vi tog så initiativ til at samle modstanden i Europa. Mens der var topmøde i Edinburgh i december 1992, mødtes vi et andet sted i den skotske hovedstad. Der dannede vi den europæiske organisation mod Maastricht-traktaten, TEAM – The European Anti Maastricht Alliance.

Jeg deltog som vanlig også i topmødet blandt journalisterne og kunne give de 100 forsamlede TEAM-folk præcis information fra topmødet. De offentlige sandheder passede ikke altid til de rigtige. I Edinburgh delte jeg værelse med IT-professor Kristen Nygaard, lederen af den norske Nei til EU. Kristen og hans kone Johanne var blevet vore gode venner.

Kristen besøgte os hvert år nogle dage i sommerhuset. Det ligger i den fattige ende af Nordkysten, men med det samme hav, i Nødebohuse ved Hundested.

Professor anmeldte kladde

Jeg udgav som sagt to små bøger om ”Unionen efter Maastricht og Edinburgh” og ”Unionen og det nationale kompromis”. Som sædvanligt sendte jeg kladden til kommentering hos en lang række eksperter, både tilhængere og modstandere, flest for.

Professor Jørgen Grønnegaard Christensen fik uretmæssigt fat i en kladde. Han anmeldte manuskriptet i Weekendavisen, som om kladden var den endelige bog. Professoren kritiserede en række passager, som slet ikke var med i den endelige bog. Under overskriften: ”En dansk demagog”. Han tillod sig at citere fra en aldrig trykt kladde og gav dermed et eksempel på en metode, som hans studerende ville blive dumpet for at anvende.

Jeg udsender jo netop mine manuskripter til allehånde eksperter for at få konstruktiv kritik, for den endelige redigering og udgivelse. Jeg retter mig som regel efter kritik.

Elleve sider med fejl

Udenrigsministeren udsendte den 6. april 1993 en sønderlemmende kritik i en 11-sidet ”NOTITS” om ”Faktuelle fejl” i min bog. De optrykte også Grønnegaards artikel. Notitsen blev sendt til ordførerne for de traktatpositive partier. Jeg blev blandt andet stærkt kritiseret for at tillægge Unionsborgerskabet mulige sociale virkninger ved at udvide kredsen af modtagere af danske sociale ydelser.

Udenrigsministeriet forsikrede, at der ikke kom ændringer. Min bekymring blev fremstillet som en faktisk fejl. Domstolen har dog senere udvidet kredsen af modtagere gennem talrige domme og givet Unionsborgerskabet *direkte virkning* gennem en lang række af stadigt mere vidtgående domme.

Det var ikke svært at forudsige for dem, der havde fulgt forhandlingerne på tæt hold. Allerede den 19. juni 1991 *havde* Domstolen afsagt en dom, som pålagde medlemslandene at

- ”fortolke den nationale lovgivning i lyset af formålene med EØF-traktatens artikel 48-51 og i videst muligt omfang undgå et fortolkningsresultat, der vil kunne afholde den vandrende arbejdstager fra faktisk at udøve retten til fri bevægelighed.”

Dommen handlede netop om ”en social sikringsydelse, der er tildelt ifølge en anden medlemsstats lovgivning”. Udenrigsministeriet kunne ikke være i tvivl om, at den nye bestemmelse om Unionsborgerskab også ville blive fortolket udvidende af Domstolen.

Jeg nægter stadig at tro, Udenrigsministeriet ikke vidste bedre. Men det kunne jeg ikke dengang bevise. I stedet er alle efterfølgende domme kommet som overraskelser i de danske ministerier. Også nye domme om SU fra 2013, som giver EF-borgere ret til uddannelsesstøtte i Danmark. Det var ikke svært at forudsige. Men det turde jeg ikke sige klart, for så ville jeg blive lynchet og beskyldt for at lyve.

Jeg klagede i stedet til Ombudsmanden over, at udenrigsministeren havde sendt kritikken til udvalgte tilhængere, og ikke til alle. Niels Helveg modtog herfor en næse af ombudsmand Hans Gammeltoft-Hansen. Deres personlige venskab hjalp ikke Helveg til at undgå skarp kritik.

”Helvegs 13 rigtige”

Udenrigsminister Niels Helveg Petersen udsendte en pjece med tretten argumenter for at stemme Ja. De 45 sider blev ikke trykt og udsendt af Radikale Venstre, men af Udenrigsministeriet, som vi alle er med til at betale. Fremskridtspartiets Kim Behnke trak ministeren i samråd, men fik ikke flertal for kritik. Udenrigsministeren havde selv kritiseret den forrige udenrigsminister Uffe Ellemann-Jensen, da han gjorde noget tilsvarende i 1986.

Thor Pedersen fra Venstre kritiserede dog i TV-avisen, at ministeriets penge blev brugt til at kritisere mig. Episoderne med tilegnelse af statens midler viste, at Magten havde besluttet, at folkeafstemningen skulle vindes denne gang for Ja. Alt var tilladt, da syv af Folketingets otte partier var blevet enige.

Femten fejl i husstandsavis

Før folkeafstemningerne udsendte Folketinget to meget forskellige aviser til alle husstande. I 1992 handlede forsiden om Danmark og Union. I 1993 var alt med Union udeladt. Jeg udsendte en analyse med femten fejl i Folketingets avis. Der var pudsigt nok ikke én fejl, som gav argumenter for et Nej.

Teksten gav indtryk af, at vi skulle stemme om noget helt nyt, den såkaldte Edinburgh-aftale. Avisen fortalte ikke, at vi den 18. maj skulle stemme om nøjagtigt de samme forpligtelser, som vi havde afvist den 2. juni.

Teksten sagde, vi skulle stemme om åbenhed og nærhed. Men der var ikke mere åbenhed i 1993. Et såkaldt ”nærhedsprincip” fandtes kun på dansk! I alle andre udgaver talte man om ”subsidiaritet”. Det er et katolsk princip om uddelegering af magt.

Teksten sagde, vi kun skulle være med i anden fase af Møntunionen og skjulte, at vi ville blive bundet til beslutninger om for store underskud også i tredje fase af Møntunionen.

De femten fejl kunne nemt have været undgået, hvis tilhængere og modstandere havde skrevet en neutral informationsavis i fællesskab.

”Debatten” med lige mange tilhængere og modstandere

Vi dokumenterede, at det var muligt at fremstille traktaten neutralt og afbalanceret. Vi udgav et nyt magasin, "Debatten", som blev lagt indeni forskellige ugeblade. Indholdet blev skrevet og redigeret af lige mange tilhængere og modstandere. Resultatet var derfor fuldstændigt balanceret. Der var lige meget plads til Ja og Nej, under et antal overskrifter, som også var formuleret i fællesskab.

Modstanderne måtte igen lægge arbejdskraft og økonomi til udsendelse af de alsidige informationsmaterialer, som de offentlige myndigheder burde have organiseret. Myndighederne foretrak at bruge skatteborgernes midler på ensidige materialer, der mest pegede på et Ja.

Statsministeriet udsendte et brev til de forskellige kontorer med regeringens argumenter for et Ja. I en styrelse under Fødevarerministeriet blev brevet med Ja-argumenterne anbragt på personalets opslagstavle.

Tyskland tøver

- "Tyskland tøver med at ratificere Maastricht", skrev Notat på forsiden den 22. januar 1993.

Gode tyske bekendte havde anlagt retssag ved forfatningsdomstolen i Karlsruhe. Sagen blev anlagt af Manfred Brunner, som var tidligere kabinetschef for Martin Bangemann, mens han var næstformand i Kommissionen. Sagføreren var professor i offentlig ret ved Universitet i Nürnberg, Karl Albrecht Schachtschneider.

"Thatcher: Jeg stemmer nej"

Sådan lød overskriften i Notat den 29. januar 1993. Den britiske premierminister talte på et lukket møde i Børsen Executive Club. Hun sagde, at Edinburgh-aftalen ikke gav Danmark eller EU nye bindinger. Jernladyen var nu i Overhuset. Der ville hun stemme mod godkendelsen af Maastricht-traktaten.

Vi forsøgte at få fru Thatcher til at overbevise Mærsk McKinney Møller om, at han skulle sige Nej til Traktaten - offentligt. Der blev arrangeret en frokost mellem Thatcher og Mærsk. Aktionen lykkedes desværre ikke. Det husker jeg kun alt for godt. For der skulle en sværvægter som Mærsk McKinney Møller til at afvise Maastricht-traktaten i andet forsøg. Ham kunne ikke engang fru Thatcher få i bevægelse.

Vi sagde indbyrdes, at Mærsk nok frygtede olie-koncessionerne og de forholdsvis lave olie-skatte, hvis han satte sig op mod de regerende politikere og talte Maastricht midt imod. Vi kendte ikke Mærskes motiver.

Vrede på valgnatten

Den 2. juni var mit livs fest, det blev den 18. maj bestemt ikke. JuniBevægelsen holdt nu valgaften i Spisehuset i Rådhusstræde. Det var ganske praktisk, fordi vi så var tæt på den officielle valgaften i Folketinget.

TV's Birgit Meister var synligt lettet, da Ja'erne var i hus med 56,8 % Ja og 43,2 % Nej. Stemmedeltagelsen var steget fra 82,3 % den 2. juni til 85,6 % den 18. maj. Afgørelsen var ubehagelig, men klar. Jeg kom lidt senere til festen, fulgt af et amerikansk TV-hold.

- "Skuffelse og vrede på valgnatten", lød overskriften til Bodil Rahbeks velskrevne valgreportage i Notat.

Vreden skyldtes, hvad vi opfattede som en uretfærdig behandling under valgkampen. Både Danmarks Radio og TV2 havde været ensidige.

- ”Jeg kunne ikke forestille mig den østrigske presse være så ensidig som her”, kommenterede Constanze Ripper fra Østrigsk TV til bladet Arbejdsgiveren.
- ”Jeg er overrasket over, at hovedparten af den danske presse gik ja-sidens ærinde. Det havde været bedre, hvis der havde været balance i pressen”, sagde Pier Paolo Pittau fra italienske Il Messaggero til Arbejdsgiveren.
- ”Den danske kampagne var flad. Folk var trætte efter to kampagner. Nej-kampagnen var udbrændt. Sidste år var der mere balance – en meget mere aktiv nej-kampagne. I år blev de løbet over ende af ja-siden”, udtalte Marc Fisher fra Washington Post i USA.

Skuffelsen kan jeg ikke genkende eller erindre, for jeg regnede nok med, at det blev et Ja, selv om jeg håbede på Nej’et. Else Hammerich meldte sig ud af SF i protest mod partiets rolle under folkeafstemningen og trak sig som partiets folketingskandidat i Blågårdskredsen på Nørrebro.

En dengang ganske ukendt Anette Vilhelmsen meldte sig også ud af SF! Hun endte med at afløse Villy Søvndal som SF-formand i 2012, indtil Pia Olsen Dyhr tog over i 2014 med Holger K. Nielsen og hans ”helt andet Ja” ved sin side.

Kapitel 21

TO BEVÆGELSER TIL EU-VALG

Folkebevægelsen bevarede retten til at stille op ved EU-valget som liste N. JuniBevægelsen måtte ud at samle underskrifter på ny. Vi havde indsamlet 12.000 underskrifter for at stille op ved valget til Europa-Parlamentet i 1994, da kampagnen før 18. maj-afstemningen gik i gang.

Vi måtte stille arbejdet med underskrifterne i bero under afstemningskampagnen. Efter nederlaget gik vi i gang igen. Vi indkaldte til ekstraordinært landsmøde den 6. juni 1993. Mødet skulle finde sted i Landstingssalen i Folketinget. I sidste øjeblik måtte vi flytte det til Borup Højskole ved siden af Folketinget. Der kunne de huse de 2-300 deltagere, som havde meldt sig. Vi var nu oppe på 14.500 underskrifter.

- ”Og i øjeblikket går indsamlingen med en hastighed af 70 underskrifter i timen, berettede Jens-Peter Bonde”, ifølge Notat den 11. juni 1993.

Det var en sand fornøjelse at samle underskrifter. Folk stillede sig pænt i kø på Strøget, når jeg var med til at samle ind. Vi havde flere underskrifts-brædder i gang samtidigt. Folk ville gerne snakke. Hovedstaden havde stemt Nej ved omvalget. Vi mærkede megen taknemmelighed.

- ”Jeg og mine børn savner i dag et parti at stemme på”, erklærede sognepræst Helge Pahu.

Bevægelse, ikke politisk parti

Flere kredse i JuniBevægelsen forberedte nye politiske partier. Landsmødet fastslog, at JuniBevægelsen skulle være en bevægelse, ikke et parti. Landsledelsen meddelte, at man ville søge valgforbund med andre unionsmodstandere til EU-valget. Anne Mette Jensen meddelte, at det ikke gjaldt SF.

- ”John Iversen skal ikke tro, at han kan sikre sit mandat ved hjælp af JuniBevægelsens stemmer”, sagde hun til forsamlingens store jubel.

Jeg jublede ikke, men tænkte på, at vi nok ville få brug for SF igen ved den næste folkeafstemning. Det er let at miste venner, men svært at få dem tilbage igen.

Underskrifter blev forældede

- ”Næste stop EF-Parlamentet”, lød overskriften til Bodil Rahbeks landsmødereportage i Notat.

Den kom til at holde. Men det var svært at samle de mange underskrifter, fordi de skulle samles inden for et år. Da vi var ved at være i mål, var de første forældede. Vi måtte lave en kraftanstrengelse for at nå de 70.000 underskrifter, vi skønnede, vi måtte have for at sikre godkendelse.

Her mærkede vi forskellen til tiden i Folkebevægelsen, hvor de kommunistiske aktivister havde indsamlet over 100.000 af de 125.000 indsamlede underskrifter. Vi havde ingen småpartier med super-aktive medlemmer, som skulle være *fortrop* i JuniBevægelsen. Vi havde flere lærere, præster og anden middelstand og kun få, der var vant til at agitere på veje og stræder, uddannelsessteder og arbejdspladser.

Officielt skulle der 64.794 underskrifter til. Kravene var dog så bureaukratiske, at vi måtte have en stor reserve for at være sikre på godkendelsen.

Alternativt topmøde i København

Vi organiserede også et alternativt topmøde i København for den nye anti-Maastricht-alliance. Poul Nyrup skulle stå for det rigtige topmøde for EU-landenes statsministre sidst i juni.

- ”Jeg kan ikke lade være med at kommentere hr. Bondes bemærkning om, at der i København vil blive holdt et alternativt anti-Maastricht-topmøde. Jeg kan forsikre hr. Bonde om, at jeg i hvert fald med megen stor opmærksomhed vil følge, hvad hr. Bonde kan blive enige med fru Thatcher, hr. Le Pen og de tyske højre kræfter om”, polemiserede udenrigsminister Niels Helveg Petersen under maj-samlingen i Strasbourg.

Niels Helveg repræsenterede det danske formandskab i Europa-Parlamentet. Den 7. juni svarede Lady Thatcher i det britiske Overhus:

- ”Den frivillige alliance mellem 12 nationer er gradvist ved at blive til en ny politisk enhed, en europæisk superstat, og jeg tvivler meget på, om folk fatter, hvad der er ved at ske. Jeg tror, at man ved at overføre folkets parlamentariske rettigheder til Maastricht-planen uden folkets billigelse med en folkeafstemning ville forråde den tillid, de har placeret i os som vogtere af de parlamentariske institutioner og domstole”, sagde Jernladyen.

Enige om parlamentarisk demokrati

Der var noget meget vigtigt, Bonde og Thatcher kunne være enige om: *Parlamentarisk demokrati*. Hvad der skulle komme ud af demokratiet, var vi aldrig enige om. Det var Maastricht-traktatens tilhængere heller ikke. JuniBevægelsen samarbejdede i øvrigt hverken med fru Thatcher eller Le Pen. Nigel Spearing fra britisk Labour og Freda Meissner-Blau fra de østrigske grønne var derimod med i panelet, da vi mødtes i Medborgerhuset i Gimle til vores åbne, alternative topmøde.

- ”Det gælder om at løfte unionsmodstanden ud over det nationale niveau”, kommenterede JuniBevægelsens leder Drude Dahlerup til Notat den 18. juni 1992.
- ”Hvorfor skal vi dog flytte kultur ind under en snæver EF-union, når Europarådet dækker det for alle lande? Og WHO har sit europæiske kontor i København; de har fremragende programmer for sundhed. Men Maastricht vil have kompetence på sundhedsområdet. Hvorfor skal vi dog flytte sundhed fra WHO til Unionen. Det er det, som sker netop nu, og det skal vi forhindre”, sagde Drude på konferencen til de 100 deltagere ifølge Notat 25. juni 1993.

Topmødet i Bella Centret bekræftede, at de fire EFTA-lande Norge, Sverige, Finland og Østrig kunne optages som medlemmer af EU den 1. januar 1995. Den dato kom til at holde for tre af landene. Det ændrede for altid Danmarks geografiske placering i EU. Snart ville der ikke være et Norden, ”at komme hjem til”, som jeg havde formuleret EF-modstanden gennem tyve år.

Folkebevægelsens valggrundlag

Ib Christensen fremlagde forslag til nyt valggrundlag for Folkebevægelsens liste N. Folkebevægelsens interne stemmesluger Knud Christensen forlod Folkebevægelsens forretningsudvalg i protest mod en beslutning om at åbne liste N for andre Unionsmodstandere.

- Det primære formål er at hente oplysninger hjem, ikke at få indflydelse, kommenterede Ib Christensen ved fremlæggelse af valggrundlaget på et pressemøde.

Kresten Bjerre fra Nødvendigt Forum meddelte, at Nødvendigt Forum gerne ville opstille for liste N. Han endte selv med at blive opstillet som nummer to på Folkebevægelsens liste sammen med salmedigteren Jens Rosendal. De blev opstillet som enkeltpersoner, uden at repræsentere Nødvendigt Forum officielt.

Den 3. september meddelte Notat, at Folkebevægelsens valggrundlag var faldet på plads efter fem timers natlige drøftelser.

- ”Derfor arbejder vi for at frigøre Danmark fra EF-Unionen til fordel for et frit mellemstatsligt samarbejde”, lød den centrale sætning.

Et mindretal i bevægelsen ønskede at fastholde en tilføjelse: ”og dermed fra EF”. Folkebevægelsen ville stadig ud af EF, men også gerne vinde stemmer fra dem, der ellers kunne finde på at stemme på JuniBevægelsen.

JuniBevægelsens valggrundlag

I samme nummer meddelte Notat, at JuniBevægelsen skulle til at diskutere valggrundlag. Et foreløbigt fundament på 33 punkter var lagt ud til debat. Den endelige beslutning skulle tages på et landsmøde på Fyn den 11.-12. december 1993. JuniBevægelsens ledelse havde allerede sendt et brev til Folkebevægelsen med forslag om at etablere et teknisk valgforbund.

Jeg undrede mig over, at tilhængerne ikke brugte Norden-argumentet langt stærkere før folkeafstemningen 18. maj 1993. Det åbnede for en mega-ændring af vores forhold til EU, selv om det var den samme traktat, vi skulle stemme om. Det nordiske alternativ forsvandt. Det var derfor forbløffende, at vi trods alt samlede 43,3 % Nej-stemmer. I mit interne strategioplæg til den vanskelige folkeafstemning havde jeg skrevet:

- ”Udgangspunktet i meningsmålingerne er ikke ringere end sidst. Det er bemærkelsesværdigt, at der var flertal for Nej i Socialdemokratiets vælgerkorps, EFTER de blev dækket ind med kritik fra SF, og EFTER folk har fået oplyst, at Danmark efter Edinburgh står UDEN FOR UNIONEN, og de nordiske lande er på vej ind i Unionen – uden forbehold af nogen art. Det tyder på en så grundlæggende skepsis til politikerne i EF-spørgsmål, at selv det umulige kan blive muligt”.

Så fulgte ni sider med forslag til, hvad der kunne og burde gøres. De fleste forslag blev faktisk også realiseret. Holger K. Nielsen og Jann Sjursen havde skiftet side til den afsluttende TV-debat. De to partiledere var det synlige *bevis* på, at vælgerne havde fået noget for deres Nej. Vi kunne ikke finde tilsvarende folk, der var gået fra Ja til Nej, selv om vi prøvede ihærdigt. Det var vores fundamentale svaghed. Den kunne vi ikke ændre på.

Danmark godkender

Den 17. juni 1993 ratificerede den danske regering Maastricht-traktaten med et fornemt brev fra Dronningen til den italienske præsident. Traktaten blev behandlet af Domstolene, men det officielle Danmark ville ikke vente på rettens ord.

- ”Det tangerer magtmisbrug og disrespekt overfor retten. Og det er uklogt. For viser det sig, at loven om Danmarks tiltrædelse til Maastricht-traktaten er i strid med Grundloven, så er handlingen ulovlig. Statsministeren burde have ventet, ligesom de har gjort i Tyskland og England”, sagde SAS-tillidsmand Nicolas Fischer som repræsentant for de tolv personer, som førte retssag mod Poul Nyrups regering for Grundlovsbrud.

Den 10. september 1993 meddelte Notat også, at Kresten Bjerre fra Nødvendigt Forum forlod Radikale Venstre.

- ”Partiet er på vej til at blive et rent tilhængerparti”, sagde Bjerre om min ungdoms først foretrukne parti.

Socialdemokratiet var klar med sin kandidatliste til EU-valget.

- ”Nej-sigerne fra folkeafstemningen den 18. maj kan trygt betragte mig som deres kandidat”, erklærede den senere så populære Freddy Blak.

Han regnede med seks mandater til Socialdemokratiet, fordi partiet kunne hente stemmer tilbage fra Folkebevægelsen. Blak startede rigtigt nok som et kritisk medlem af Europa-Parlamentet, men endte med at stemme for mere EU.

Nye partier og initiativer

JuniBevægelsen besluttede at opstille kandidaterne af to omgange.

- ”Vi har ønsket at trække den endelige opstilling så længe som muligt”, forklarede Lars Bredo Rahbek til Notat den 10. september 1993.

De første 14 kandidater skulle opstilles i december og de sidste 6 i marts. Her skulle placeringerne på listen så også falde på plads.

Karlsruhe-dommen 1993

Den 12. oktober 1993 kom Forfatningsdomstolen i Karlsruhe med en opsigtsvækkende og skelsættende dom. Maastricht-traktaten blev godkendt, men med så mange forbehold, at det mere lignede en underkendelse.

Ingo Winkelman har udgivet 800 tætskrevne sider om dommen. Mit eksemplar er fyldt med understregninger, noter og oversættelser. Dommen og bogen angreb EU-retten i hjertekulen med princippet om EU-rettens forrang for nationale love og forfatninger.

Forfatningsdomstolen i Karlsruhe ville til enhver tid forbeholde sig ret til at underkende EU-bestemmelser, hvis de efter de tyske dommers opfattelse var i strid med den tyske forfatning. De tyske folkevalgte blev pålagt at indføre en national og europæisk demokratisk kontrol med EU-vedtagelser.

Domstolen fastslog endelig, at den tyske forbundsdag suverænt kunne bestemme, om Tyskland skulle med i den Møntunion, som var Maastricht-traktatens vigtigste nyskabelse. Tyskland kunne også frit melde sig ud af EU, selv om Traktaten var indgået for ubegrænset tid, og der ikke var regler for udmeldelse.

Et nøglebegreb i dommen er det tyske udtryk kompetence-kompetence, som betyder kompetencen til at fastlægge kompetencer. EU råder efter tysk opfattelse kun over nøje *tildelte* kompetencer og kan ikke selv give sig nye kompetencer, fastslog Forbundsforfatningsdomstolen.

Jeg roste dommen til skyerne og skrev om den vidt og bredt. Jeg måtte senere sande, at en dom fra en forfatningsdomstol ikke er ret meget mere værd, end flertallet i Forbundsdagen ønsker det.

Højesteret kopierede Karlsruhe

Den danske Højesteret kopierede senere den tyske forfatningsdom. Højesteret fastslog også, at de danske domstole var parat til at annullere EU-bestemmelser som ugyldige i Danmark. Utilfredse

borgere skal dog først gå til EF-Domstolen med deres mulige klager over, at EU har overtrådt de overladte kompetencer. Dette budskab blev understreget med Højesterets dom omkring Lissabon-traktaten i 2013 med en invitation til borgerne om at anlægge retssager.

- ”Vi vil lægge op til, at de danske domstole skal tilslutte sig den fortolkning, som ligger i dommen fra Karlsruhe. Dommen gør op med princippet om EF-rettens forrang og bør sætte tøjler i den EF-retlige udvikling”, kommenterede højesteretssagfører Christian Harlang i Notat dommen fra Karlsruhe.

Harlang kørte den danske Grundlovssag sammen med min kollega i Europa-Parlamentet, professor Ole Krarup. Manfred Brunner stod som anklager i sagen med Karl Albrecht Schachtschneider som advokat. Min grønne kollega i Europa-Parlamentet, Wilfried Telkämper, havde også anlagt sag. Nu kunne de to bade sig i TV-stationernes lys.

Præcis kl. 12 gik dørene op. Otte dommere i røde kapper trådte frem. På mindre end et minut havde de godkendt Maastricht-traktaten. Så fulgte fem kvarters oplæsning af de skrappe præmisser for godkendelsen.

Udenrigsminister Klaus Kinkel var glad. Samme aften afsendte han den tyske ratifikationsskrivelse. Maastricht-traktatens Union kunne træde i kraft den 1. november 1993. EF blev med et til EU. Det havde *ingen* bebudet før folkeafstemningerne.

I procession med 69.000 underskrifter

Den 11. marts 1994 meddelte Notat, at JuniBevægelsen havde afleveret 69.000 gyldige underskrifter til Indenrigsministeriet.

Vi mødtes i kælderen i Nybrogade. Drude holdt en lille tale. Så gik vi i procession til Indenrigsministeriet med hver sin smukt dekorerede blå kasse. Hver kasse var forsynet med et rødt bogstav. Til sammen dannede de første 14 kasser ordet: JuniBevægelsen.

Vi stillede os an i årets første forårssol, til ære for fotograferne. Notat kaldte reportagen for ”Sol over JuniBevægelsen”. Vores forår var på vej. Vi var nu parate til EU-valget den 9. juni. Super-aktivisten Ebbe Nielsen havde egenhændigt samlet 12.715 underskrifter, først på Amagertorv og siden på Gammel Torv. Hans Kloster fulgte efter med 10.575. Jeg talte ikke mine underskrifter, men har utvivlsomt været nummer tre.

Jeg elskede at samle underskrifter og få en snak med vælgerne. De såkaldt almindelige mennesker er noget så ualmindelige. De har alle noget på hjerte, og de kan alle noget.

Landsmøde i Falkoner-Centret

Den 26.-27. marts holdt JuniBevægelsen landsmøde i Falkoner Centret på Frederiksberg. Det var min ide, at vi ikke skulle mødes på en skole, men vise, at vi nu var til mere. Den politiske diskussion skulle afsluttes med valg af de seks sidste kandidater. Om aftenen skulle vi have en gedigen FEST MOD UNIONEN. Søndag eftermiddag skulle vi underholdes ved gode danske kunstnere. De stillede sig gratis til rådighed for bevægelsen.

Det kneb dog med at fylde den store sal i Falkoner Centret. Så fik jeg den ide, at vi kunne lade de tilmeldte modtage en gratis billet til at medtage en gæst. Så fik vi fuldt hus med godt 400 deltagere og en fantastisk stemning til at bære os i mål den 9. juni.

De seks nye kandidater blev formanden for Danmarks Fiskeriforening, Bent Rulle, sognepræst Britta Haugen Berg, socialpædagog Jonna Bertelsen, lærer Torben Thomsen, Kommissionsmedarbejder Henrik Mehlsen og sangskriveren og sangeren Pia Raug.

Jeg blev igen valgt som spidskandidat. Anne Mette Jensen blev nr. 2, Søren Kjeldsen-Kragh nr. 3, Ulla Sandbæk nr. 4, Lars Bredo Rahbek nr. 5 og Pia Raug nr. 6. Kønskvoteringen bevirkede, at Anne Mette Jensen kom før Søren Kjeldsen-Kragh på listen.

Vi havde nu ti mænd og ti kvinder til at vise den nye, bredere Unionsmodstand. Valgkampen kunne gå i gang. Denne gang med andet end græsrødder.

Bonde-manden, han har altid travlt

JuniBevægelsens grundlovsfest blev holdt på 5-øren på Amager. Vi lod Folkebevægelsen beholde Fælledparken og var lidt spændte på, om vi kunne lokke folk ud til Amager. Det lykkedes i tusindtal. Vores grundlovsmøde blev det største det år i Danmark. Den da meget folkekære spillemand Poul Kjøller fik hele publikummet til at synge med på sine populære børnesange.

- Bondemanden han har altid travlt, på sin Bondegård, sang han, nu med stærkt tryk under D to gange.

Bedre støtte kunne jeg ikke få.

- ”Jeg har fået ret i alle mine forudsigelser fra før 1972”, sagde Ib Christensen i et stort afskedsinterview med Bodil Rahbek i Notat den 3. juni 1994.

Dora Sørensen takkede ham i et læserbrev i det efterfølgende nummer for hans store indsats. Ib havde nok ret i, at han havde haft ret. Men kunsten var at *få* ret. Det var derfor, vi formerede os på ny med JuniBevægelsen.

Valgudsendelse 1994

JuniBevægelsen lavede et meget stærkt præsentationsprogram. TV-journalisten Jens Højbjerg præsenterede ”Junisenderen” og viste en lang perlerække af kendte kunstnere, som støttede den nye liste J. Jens var selv blandt kandidaterne og interviewede sin medkandidat, fiskernes formand Bent Rulle og andre kandidater.

Der blev åbnet for køleskabet med nitrit i leverpostej og natamysin i ost og pølse. Natamysin er receptpligtig medicin i Danmark og bruges mod svamp i underlivet. Jeg skaffede en tube fra et apotek i Tyskland, så vi kunne vise, hvad man nu måtte komme i maden i Danmark. Søren Hauch-Fausbøll spillede gartner og kunne nu trygt bruge en sprøjtegift, som kunne ødelægge vores drikkevand.

- EU har hævet bundgrænsen, nu er det ikke farligt længere, sagde den altid sjove skuespiller til en måbende Jess Ingerslev.

Claus Bue havde en munter gennemgang af beslutningsprocessen i EU og sluttede med at tage brillerne af og fremføre denne ironiske appel:

- Lad nu være at stemme på en unionsmodstander. Så kommer vi jo bare til at lade valget gå om og om igen, indtil vi har det rigtige resultat.

Var det tant og fjas

De kom i forhør hos Ole Thisted og Mette Fugl. TV-folkene skældte ud over, at JuniBevægelsens præsentation ”lavede grin med det”. Det var ”tant og fjas”, sagde Ole Thisted. TV-journalisterne overså, at humoren blev anvendt på lutter seriøse sager. Claus Bues morsomme beskrivelse af beslutningsprocessen var mere informativ og nyttig end mange nyhedsindslag om EU.

Mette Fugl havde aldrig forklaret seerne, hvordan den danske minister eller embedsmand kunne stemme med dengang 3 af 76 stemmer i Ministerrådet. Der skulle 54 stemmer til kvalificeret flertal til forslag fra ikke-valgte i Kommissionen, som havde eneret til at stille forslag.

Et angreb på os var dog delvis selvforskyldt, fordi vi ikke havde stemt for de andre nordiske landes medlemskab i EU. Vi skulle stemme i Europa-Parlamentet, før de nordiske lande selv havde stemt og kunne ikke anbefale forhandlingsresultatet. Mette Fugl og Ole Thisted var ikke bekendt med, at vi havde tilbudt de nordiske regeringer at stemme ja i stedet for at undlade at stemme, hvis de blot anmodede os om det.

Den inkvisitoriske tone opfattede jeg som negativ særbehandling. TV-journalister bør ikke nedgøre, men klargøre kandidaternes positioner. Jeg havde de afsluttende minutter i udsendelsen. Der kunne jeg ikke modsiges.

Ove Sprogøe leverede speaken

Ove Sprogøe havde også sagt ja til at medvirke i filmen. Det hindrede Socialdemokratiet/Danmarks Radio ved at henvise til regler, som ikke tillod personer, der tjente over 60.000 kroner om året ved DR, i at udtale støtte til et parti i valgudsendelser.

Ekstra Bladet og andre medier bragte historien med censur af vor mest folkekære mandlige skuespiller. Det gav ekstra opmærksomhed. I stedet spokede Ove Sprogøe udsendelsen med den fynsk klingende stemme, som alle danskere kendte så godt. Der var ingen regler, som forbød ham at speake...

På vejen til studiet fortalte Ove Sprogøe, at han aldrig havde haft fjernsyn. Han og fru Eva foretrak gode bøger. Han så ikke selv de mange film, han medvirkede i, når de blev bragt i TV. Ove var vokset op i et fagligt bevidst typografhjem. Han var den evige og trofaste socialdemokrat, undtagen når det kom til EF. Da var han som Frode Jakobsen.

Kort efter optagelsen af vores præsentationsfilm mødte jeg Ove og Eva Sprogøe i et SAS-fly til Rom. De skulle på en lille ferie i den evige stad. Jeg tilbød at tage dem med fra lufthavnen til deres hotel i en taxa, som jeg alligevel ville få refunderet. Vi kørte til deres hotel. Jeg hjalp dem ind med bagagen og gik tilbage til taxaen.

Så fik taxa-chaufføren adressen på mit hotel. Det var det samme! Så gik jeg ind på hotellet igen og mødte Ove og Eva i hotellets bar. Det er den slags tilfælde, som statistisk set ikke kan lade sig gøre, men alligevel hænder.

EU-valgkampen i 1994

Ved valg til Europa-Parlamentet er hele Danmark én stor valgkreds. Man kan stemme på samtlige kandidater i samtlige valgkredse. Den konservative tidligere statsminister Poul Schlüter vandt derfor valget stort med en kvart million personlige stemmer, 247.956 for at være mere præcis.

Lone Dybkjær blev også stemmesluger med 159.552 stemmer. Eva Kjer Hansen fra Venstre - og min hjemby Aabenraa - fik 121.003 stemmer. Lilli Gyldenkilde fra SF fik 119.449 stemmer. Kirsten Jensen toppede liste A med 115.449 personlige stemmer.

Jeg fik 104.299 personlige stemmer på liste J og Ole Krarup 90.030 for Folkebevægelsens liste N. Ulla Sandbæk blev valgt for JuniBevægelsen med 26.371 personlige stemmer og Lis Jensen for Folkebevægelsen med 13.026 stemmer.

78 % af vælgerne satte kryds ved en person mod 67 % i 1989. Den yngste kandidat Bettina Berg fik megen omtale i medierne og sikrede 9.245 personlige stemmer. Det blev dog ikke til en

plads i Europa-Parlamentet. Hun var ellers dygtig nok til jobbet og kunne have været et friskt pust for JuniBevægelsen.

- ”Unionsmodstanderne blev parlamentsvalgets indiskutable vindere”, skrev Notat den 17. juni 1994.

Stemmerne blev afgivet i Danmark om torsdagen og lagret til om søndagen. De måtte ikke tælles op før. Målinger ved valgstederne, de såkaldte exit polls, gav JuniBevægelsen tre mandater og Folkebevægelsen et enkelt. Vi nåede derfor at holde det første gruppemøde med Ulla Sandbæk, Anne Mette Jensen og mig selv. Optællingen flyttede Anne Mettes mandat til Lis Jensen på Folkebevægelsens liste.

Modstanderne kraftigt frem

JuniBevægelsen havde fået 15,2 % af stemmerne og Folkebevægelsen 10,3 %. Tilsammen var vi gået frem fra 18,9 % af stemmerne i 1989 til 25,5 % i 1994. Vi havde standset modstandernes tilbagegang ved at formere os på ny. Hvis 1771 socialdemokrater havde stemt på Liste N eller J, havde JuniBevægelsen fået sit tredje mandat. Så tæt var vi på fem mandater til unionsmodstandernes valgforbund.

Efter valget skabte Folkebevægelsen og JuniBevægelsen sammen gruppen ”Nationernes Europa”. Vi tog også fælles ansvar for udgivelsen af Notat med en ny redaktør, tidligere TV-journalist Claus Jacobsen.

Tolv borgere fortsatte retssagen om Grundlovsbrud med Ole Krarup og Christian Harlang som deres advokater.

Det mest detaljerede program i Europa

Så fulgte ellers et detaljeret program på 35 grundige punkter, det største og mest præcise valgprogram i Europa. Vi fortalte simpelthen, hvad vi ville sige, gøre og stemme på alle de områder, hvor Europa-Parlamentet ville komme til at spille en rolle.

Norden stemmer

Efter EU-valget var Notats spalter præget af de forestående folkeafstemninger om EU-medlemskab i Norge, Sverige, Finland og Østrig. Jeg stod i praksis med nej-siden, selv om jeg aldrig anbefalede vælgerne at stemme Nej. Men det var alle mine nordiske venner, som kæmpede for at holde landene uden for EU.

I Norge deltog jeg i flere pressemøder og valgmøder med ”Nei-dronningen”, den senere vicestatsminister Anne Enger Lahnstein fra Senterpartiet. I Tromsø blev vi modtaget i lufthavnen som Konge og Dronning. Da vi steg ud fra flyet, blev vi mødt med en kæmpe demonstration. Der var norske flag og Nei-skilte i norske farver i alle fiskerbåde.

I Tromsø stemte folk massivt Nei med rekordhøj valgdeltagelse, mens Oslo stemte Ja. Resultatet var at 52,2 % stemte Nei, mod 53,3 i 1972. Jeg deltog i Nei-festen på Oslo Spektrum og talte til 2000 forsamlede

Jeg omfavnede Hans Lindqvist, som ledede Nej-siden i Sverige, og andre gode venner og bekendte fra den nordiske Nej-familie. Kvart over tolv gik selveste Nei-dronning Anne mod talerstolen. Deltagerne rejste sig og hyldede hende taktfast. Hun fik blomster. Bifaldet ville ikke holde op, og Anne måtte gentage den første sætning:

- ”Tænk, at vi skulle opleve dette sammen. Tænk, at vi skulle opleve dette sammen. Det er stort”, indledte en storsmilende Anne Enger Lahnstein.
- ”Og så er vi europæere. Vi siger ja til Europa. Vi siger ja til international solidaritet. Vi siger nej til Union”, sagde hun også og vendte sig mod fremmedfrygt.

Anne Enger Lahnstein hylkede græsrødderne, sammenholdet mellem de forskellige anskuelser på Nei-siden og værdier som folkestyre, miljø og solidaritet. Den 28. november 1994 blev Annes livs fest, som 2. juni 1992 blev min. Sejrsrusen var sød, men flygtig.

Jordbærbladet

Ved JuniBevægelsens første valg i 1994 var hovedproblemet, at vi var ukendte hos flertallet af vælgerne. Selv få dage før valget til Europa-Parlamentet vidste kun knap halvdelen af vore egne vælgere, at vi stillede op under listebetegnelsen ”J”!

Vi havde ellers gennemført en stærk valgkampagne med stærk støtte fra kunstens og musikens verden. Vi havde også skabt et helt nyt firefarvet magasin, som var til salg i kiosker og supermarkeder. Bladet blev kaldt for ”Jordbærbladet”. Et veldesignet jordbær prægede hele forsiden på det første nummer med det tilhørende slogan:

- ”En stemme for sund mad”.

Bladet blev skrevet og redigeret af min kone, Lisbeth Kirk. Det bragte velillustrerede artikler, skrevet med en skarp forbrugervinkel. Magasinet var et forbrugerblad, som særligt sigtede mod kvinder. Det blev lanceret med store plakater i indkøbscentrene og fik krav om sund mad og bedre miljø til at slå igennem som temaer i valgkampen.

Magasinet kunne købes i abonnement for 40 kr. for fire numre, det første nummer i løssalg for 10 kr. Efter valget for 15 kr. Bladet blev udgivet af en selvejende institution i samarbejde med JuniBevægelsen. Vi brugte det samme jordbær og samme skrifter som JuniBevægelsens valgkampagne.

Det hjalp med til at rejse mærkesager for JuniBevægelsen og gøre JuniBevægelsen med listebogstavet J lidt mindre ukendt.

Vi fortsatte udgivelsen efter valget med interessante magasiner om bl.a. nye fødevarer, Novel Food, og Vand – det våde guld. Vi måtte desværre lade bladet gå ind efter første årgangs fire numre, fordi vi ikke fik tilstrækkeligt med abonnenter. Jordbærbladet var et flot pionerblad for økologi. Det kom bare noget før, den økologiske bølge slog an i Danmark.

Vi finansierede magasinet ved at sælge andelsbreve til 200 kr. trykt som originale litografier med kendte kunstnere som Ib Spang Olsen, Erik Hagens, Jane Muus og Sven Havsteen-Mikkelsen. Vi tilbød at tilbagebetale alle andele. Det skete dog meget sjældent, at nogen ville have pengene tilbage.

Det var oftest advokater, som administrerede dødsboer, der ville have andelsbeviserne vekslet til kasse. Det fik de så. Læserne foretrak at bevare de små – originale – kunstillitografier, fra fire gode kunstnere, som jeg alle kendte og satte pris på.

Det er aldrig let at være pioner. Kvartals-magasinet var dog alle pengene værd, alene for virkningen før JuniBevægelsens første valg til Europa-Parlamentet. Nogle gange må man gå en lille omvej for at nå sine mål. Vi brød igennem med liste J. Det er ikke hver dag, en ny bevægelse samler femten procent af stemmerne. Vi skabte sammen et mirakel.

Kapitel 22

ER AMSTERDAM EN TRAKTAT?

I Maastricht-traktaten var det fastsat, at der skulle være en ny regerings-konference i 1996 for at vedtage en ny Traktat. Hver institution skulle udarbejde deres egne rapporter om, hvordan Maastricht-traktaten fungerede og fremlægge forslag til forbedringer.

Rapporterne skulle så bearbejdes af en ”refleksionsgruppe”. Den skulle starte sit arbejde på treårsdagen for det danske Nej til Maastricht-traktaten. Det var næppe for at fejre det uventede Nej tak!

Den 2. juni var også den dag i 1955, da EF-landenes udenrigsministre startede en konference i Messina for at skabe Romtraktaten. Ifølge Wikipedia mødtes ministrene faktisk fra den 1.-3. juni i den sicilianske by.

Rådet for Europæisk Politik

Danmark startede det forberedende arbejde med debatter i Rådet for Europæisk Politik og en række udgivelser. Undervisningsministeriet fik 14,5 millioner kroner til oplysningsarbejde før regeringskonferencen. Midlerne blev fordelt af et nyt nævn med tidligere finansminister Knud Heinesen som formand, og deltagelse fra Kvindeligt Arbejderforbund, De Danske Gymnastik- og Idrætsforeninger, Leif Mikkelsen, som senere kom i Folketinget for Liberal Alliance, samt min gode ven Ebbe Kløvedal Reich.

Rådet for Europæisk Politik udgav et skrift med 50 forskellige bidrag til debatten. Mit indlæg indeholdt den hidtil grundigste reformpakke med nu 25 konstruktive forslag til det EU, jeg engang virkede for at komme ud af. På det indledende møde i Rådet havde jeg forelagt otte forslag. Jeg skulle ikke længere stille forslag blot for at afsløre EU. I JuniBevægelsen ville vi oprigtigt forbedre EU og reformere beslutningsprocessen.

Mange andre bidragsydere kom også med positive forslag. Ministrene glimrede ved deres fravær. Folk fra partier, interesseorganisationer og bevægelser var faktisk enige om mange ting. Men Danmark var ikke nogen udfarende kraft i EU. Ministrene var stadig lidt flove over det danske Nej den 2. juni 1992, selv om det blot udtrykte, hvad de fleste europæere mente om Unionens demokratiske mangler.

Danske forslag om åbenhed og miljø

Den 6. september 1996 sendte regeringen dog et oplæg om ÅBENHED til Regeringskonferencen. Den 17. september blev det afleveret til Folketingets markedsudvalg.

- ”Det er nødvendigt at sikre større åbenhed i EU’s lovgivningsarbejde, hvis EU-samarbejdet skal have en større folkelig forankring”, indledtes oplægget.

Regeringen foreslog at traktatfæste retten til aktindsigt og vedtage en særlig gennemførelsesforordning med de nærmere regler. En sådan bestemmelse kom med i den endelige traktat som en ”løfteparagraf” til nærmere udformning. Regeringen foreslog også flere åbne debatter i Ministerrådet ved den indledende og afsluttende drøftelse af lovforslag. De egentlige forhandlinger skulle fortsat ske gedulgt.

Regeringen fremsendte også et forslag om MILJØ, hvor målsætningerne fra Rio-topmødet

skulle integreres i Traktaten. Regeringen ønskede miljøhensyn inddraget i andre samarbejdsområder og så gerne flertalsbeslutninger om fælles minimumssatser for miljøafgifter. Det var rigtigt gode forslag, men moderate i forhold til de inputs, der blev fremført i mange indlæg i Rådet for Europæisk Politik.

Som noget nyt forsynede regeringen selv Folketingets markedsudvalg med en række forhandlingsoplæg fra Regeringskonferencen. Det skulle ikke længere være mit job at oplyse Folketinget!

Med Rådet for Europæisk Politik gav Ivar Nørgaard Unionens kritikere en politisk platform. Det kunne EF-partierne ikke lide. Vi var deres dårlige samvittighed, blot ved at være der. Vi havde en tredjedel af pladserne og kunne kun dominere debatterne, fordi vi mødte flittigt frem. Det lykkedes den ny regering at få nedlagt Rådet for Europæisk Politik i 2002. Da var Anders Fogh Rasmussen og Per Stig Møller blevet stats- og udenrigsministre i Danmark.

Den borgerlige regering fjernede en masse offentlige råd, som de var uenige med. De ønskede ikke uafhængige råd med ”smagsdommere”, men etablerede nye til at give styrede ekkoer i stedet for ukontrollerede og sprælske ideer.

Det næste slag

For vælgerne var det ikke klart, at der skulle udarbejdes en ny Traktat kun tre år efter Maastricht-traktatens ikrafttræden. Regeringerne forhandlede på livet løs. Jeg fulgte dem tæt gennem min plads i Europa-Parlamentets institutionelle udvalg og formandskonferencen.

Jeg blev tilmed udpeget til at følge forhandlingerne om Åbenhed på vegne af udvalget. Det var et af de få punkter, hvor jeg kunne repræsentere hele Europa-Parlamentet. Jeg fik nu mit oplæg til mere åbenhed godkendt enstemmigt. Hr. Åbenhed var ikke længere et skældsord.

Vi havde mange og store møder med eksperter. Gode kilder gav mig de interne referater fra møderne i Refleksionsgruppen, så jeg havde et helt præcist billede af forhandlingernes gang. Jeg vidste, hvilke lande der sagde hvad, og hvad der sandsynligvis ville blive det endelige resultat. Jeg kunne derfor også forberede JuniBevægelsen på den næste folkeafstemning. Til et ledelsesmøde den 9. december 1995 fremlagde jeg seks tætskrevne sider med en mulig tidsplan og strategi.

Et topmøde i Madrid den 15. december 1995 ville indkalde en regeringskonference, som så skulle starte arbejdet under italiensk og irsk formandskab og afsluttes under det hollandske formandskab i første halvår af 1997. Det kunne føre til en ny Maastricht-traktat. Jeg kaldte den derfor for Maastricht II. Tidsplanen kom faktisk til at holde. Men man besluttede alligevel til sidst at kalde den for Amsterdam-traktaten efter den største by i Holland.

Jeg måtte forberede vores ledelse på, at vi skulle være parat til en folkeafstemning fra 1997.

- ”Regeringens paroler vil være et fredens projekt, en bedre Union, mere åbenhed og miljø og frem for alt udvidelse med de fattige lande, så EU ikke længere er de riges klub.
- Udvidelsen bliver en synlig realitet, idet stats- og udenrigsministrene fra de forskellige Øst- og Centraleuropæiske lande vil dukke op ved talrige møder før folkeafstemningen og lamme nejsiden, hvis ikke en væsentlig del af den accepterer udvidelsen”, advarede jeg.

Ikke mere union

Efter offentliggørelsen af regeringens forhandlingsoplæg lancerede Drude Dahlerup vores modargument med udtrykket MERE UNION. Det gik rent ind på TV.

- ”Målet må derfor være at samle dem, der ved næste afstemning vil sige IKKE MERE UNION”, foreslog jeg.

Jeg lagde så op til en fælles kamp i hele Europa i stedet for en snæver dansk afgørelse. Om Nej-alliancen i Danmark skrev jeg nøgternt:

- ”Union Nej Tak fra 18. maj-afstemningen bør ikke genoplives i den hidtidige bredde. Denne bredde står nu sammen om at udgive Notat. Det er fint, men kan ikke vinde en folkeafstemning.
- En IKKE MERE UNION-kampagne må i det mindste have en stærk synlig deltagelse fra SF og Kristeligt Folkeparti, som ændrede nej til ja og nu kan gå tilbage til 2. juni-nejet med den begrundelse, at det nationale kompromis svigtes.
- Men alliancen må også satse på synlige deltagere, som tidligere har stemt ja, men nu vender sig mod Maastricht II med f.eks. demokratiske eller miljømæssige begrundelser.
- Vi bør lede efter kendte føderalister, miljøfolk, ulandsvenner, kvindesagsfolk etc., så de der interesserer sig for en mærkesag, også kommer til at lytte til nejfolk med samme mærkesag.
- Vi kunne forberede en Nej-kampagne på de indre linjer og komme i dialog med potentielle allierede på et mindre forpligtende debat-niveau, hvorfor f.eks. ikke starte lokale DEBAT OM UNIONEN-komiteer?” spurgte jeg så.

Danmarks Radio mente åbenbart ikke, ensidigheden havde været stor nok før folkeafstemningen og EU-valget i 1994. I januar 1995 meddelte DR, at Folkebevægelsen og JuniBevægelsen fremover kun skulle have sine landsmøder dækket hvert femte år, når der var valg til Europa-Parlamentet.

Folketingspartierne skulle fortsætte med årlig dækning, selv om der ikke var folketingsvalg hvert år. Ole Krarup tog professorkasketten på og skrev til Danmarks Radio og gjorde opmærksom på, at DR-beslutningen var i strid med lighedsprincippet. Jeg klagede også for JuniBevægelsen. Den 10. februar 1995 kunne Notat meddele:

- ”DR gav sig”.

En retssag ville have ført til samme resultat, indså de og opretholdt den halve time til bevægelserne fra deres landsmøder.

Hans Engell ville bremse op

Den konservative partileders Hans Engell udtrykte bekymring for, at integrationen gik for hurtigt.

- ”Det går for stærkt. Og vi er nødt til at bremse på flere områder i EU”, sagde Hans Engell til Claus Jacobsen i Notat den 7. februar 1995.

Engell krævede blandt andet respekt for den danske arbejdsmarkedsmodel og den nordiske pas-union.

Den 15. maj 1995 fremlagde JuniBevægelsen et debatoplæg til den forestående regeringskonference. Den 2. juni skulle udenrigsministrene symbolsk mødes i Messina. Dagen efter skulle Refleksionsgruppen nedsættes og ledes af den spanske statssekretær Carlos Westendorp.

Den 17. maj 1995 vedtog Europa-Parlamentet sit oplæg til regeringskonferencen og udpegede den tyske kristendemokrat Elmar Brok og den franske socialist Elisabeth Guigou som Parlaments medlemmer af Refleksionsgruppen.

Nye bøger om Unionen

Jeg udgav bogen ”EU hvorhen? Union eller forbundsstat?” og pixi-udgaven ”EU - Hvad nu?” for at forberede debatten op til regeringskonferencen. Jeg fik føderalisten Uffe Østergård til at skrive forord og den euroskeptiske Ivar Nørgaard til at anmelde bogen i Notat.

- ”Jens-Peter Bonde og jeg har det tilfælles, at vi er stærke modstandere af en føderalistisk løsning, med et lovgivende Europa-Parlament, en fælles regering og en fælles hær”, skrev Ivar i Notat den 2. juni 1995.

Bogen sluttede med mine 25 forslag til en demokratisk reform af EU. Ivar Nørgaard gav stærk tilslutning til forslagene om parlamentarisk kontrol, offentlighed og åbenhed.

Samarbejde med føderalister

Jeg udgav også ”EU-Parlamentets unionsrapport” på 104 sider med bidrag fra David Martin. Han var forfatter til rapporten sammen med et fransk, liberalt parlamentsmedlem Jean-Louis Bourlanges. Richard Corbett lavede benarbejdet for dem som politisk assistent for David Martin.

I bogen skrev Martin og jeg hver sit kapitel for og mod rapporten. Martin ønskede et føderalt Europa med Europa-Parlamentet som lovgiver, mens jeg ville lade den demokratiske kontrol starte i de nationale parlamenter.

- ”Men begge modeller er på konfrontationskurs med det nuværende EU”, kommenterede jeg i Notat den 3. november 1995.

Dansk udspil med andre landes ønsker

Den 30. november offentliggjorde regeringen sit forhandlingsgrundlag til regeringskonferencen under overskriften:

- ”Det åbne Europa: regeringskonferencen i 1996”.

Regeringen gik nu ind for flere flertalsbeslutninger i EU og støttede de store landes ønske om såkaldt ”dobbelt flertal”, hvor landene også skulle stemme efter folketal. Regeringen ville også have fælles borgerrettigheder i Traktaten.

Regeringen havde skiftet taktik og fremsatte andre landes krav til regeringskonferencen som vore egne ønsker. Det var ikke ønsker, som udgik af en dansk debat. Ønsket om udvidelse med Øst- og Centraleuropa var derimod et emne, som forenede de fleste danskere.

SF sagde nej til regeringens oplæg. Partiet følte sig ikke overbevist om, at undtagelserne ville blive respekteret. De ville have dem med i en særlig protokol til den næste traktat, så de blev juridisk bindende.

Samtidig udsendte jeg en skolebog ”Sådan lovgiver EU”, hvor EU’s beslutningsproces blev gennemgået. *Samtlige* tidligere bøger om beslutningsprocessen i EU var både forældede og misvisende.

Topmøde i Torino

Regeringskonferencen startede med et topmøde i den norditalienske by Torino den 29. marts 1996. Jeg deltog som sædvanligt fra pressesalen i den gamle bilfabrik. Vi lavede også et parallelt bureauumøde i Torino for vores gruppe. Så kunne forhandlingerne få kritiske kommentarer med på vejen i mange lande.

Den 12. april 1996 offentliggjorde Notat formandskabets konklusioner i deres helhed med dagsorden og retningslinjer for de fortsatte forhandlinger. EU-samarbejdet skulle især udbygges på tre af de områder, hvor Danmark havde undtagelser. Jeg lavede status for undtagelserne over to sider i Notat den 26. april 1996.

- ”De tømmes for indhold”, lød overskriften.

Det var ikke helt forkert. SF'erne frygtede også planerne og inviterede JuniBevægelsen til samarbejde fra SF's landsmøde den 3.-4. juni 1996. 81 % af SF-vælgerne havde stemt Nej, imod partiets råd. Dem ville partiet gerne fastholde. Holger K. Nielsen ville ikke engang udelukke et senere samarbejde, selv med Folkebevægelsen mod EU.

- ”Det vigtigste er, at vi får et nej ved den kommende folkeafstemning”, svarede Drude Dahlerup i Notat den 14. juni 1996.

Hun oplyste også, at JuniBevægelsens lokalkomiteer havde taget kontakt med mange lokale SF'ere med henblik på at vinde den kommende afstemning. Istiden imellem os fra 18. maj 1993 var smeltet. Nu skulle vi måske snart være fælles om et Nej, igen. På et møde den 20. juni 1996 enedes SF og JuniBevægelsen om at nedsætte en fælles ØMU-komite af fagøkonomer og etablere en konference om Verdenshandelsorganisationen WTO. Samtidig blev et tidligere SF-folketingsmedlem Pelle Voigt ansat som landssekretær i JuniBevægelsen til at organisere Nej-kampagne.

Net og ny teknik

JuniBevægelsen tog del i den teknologiske revolution. I 1995 etablerede vi vores eget ”JuniNet”. Jan Sturm var pioner og samarbejdede med en græsrodsorganisation, som hed Inform.BBS.

- De tilbyder også ”adgang til det berømte Internet, som 30-40 millioner mennesker over hele kloden er knyttet til”, skrev vi i en lille folder.

Ja, det var dengang. Jeg var det første medlem af Europa-Parlamentet, som benyttede en laptop computer. Vi kunne sende stof hjem til Folkebevægelsen og Notat med 300 baud i timen. Det var kun 3-4 A4-ark på en hel time!

- Vi sendte gennem et akustisk modem, hvor vi ringede op til et telefonnummer i Danmark til en computer fra Norsk Data. Det var svært at ringe fra telefonbokse, fordi vi aldrig fik at vide, når de indsatte penge var brugt op.

På vores gamle fax-maskine kunne vi kun sende en side ad gangen. Den skulle først fastgøres omkring en gummirulle. Så tog det fem minutter at transmittere siden i dårlig, men trods alt læsbar kvalitet.

Min NEC computer var et kolossalt fremskridt. Nu kunne teksten bruges umiddelbart i København og på Notat, uden den skulle skrives ind én gang til. Det er pudsigt at tænke på de store, små fremskridt, når jeg i dag sidder med en lap top på to kilo og lagrer ting på en harddisk med 3 Terabyte, en milliard gange hukommelsen i min første Lap top...

Den 18. oktober 1996 meddelte Notat stolt, at den lille avis var kommet ud på det store net. Notat var også først i Danmark med indførelse af såkaldt ny teknik. Vores tekniske medarbejder, Ole Jensen, var nemlig medlem af fagforeningen Jord og Beton. Han var ikke i HK eller Typograf-forbundet, som længe strittede imod den nye, arbejdskraftbesparende teknik.

Maastricht II-traktat på vej

Den 24. januar 1997 gennemgik jeg det nye irske formandskabs forslag til næste traktat over to sider i Notat. Artiklen blev kaldt ”Maastricht II traktaten – en forfatning for Europas Forenede Stater”. Forslaget havde medtaget alle elementer, som hører til en stat: Fælles frihedsrettigheder, Unionsstatsborgerskab, retten til at forhandle udadtil (”juridisk person”), udenrigs- og sikkerhedspolitik, militær, politi og meget mere.

Frankrig og Tyskland pressede hårdt på med at få en såkaldt fleksibilitetsbestemmelse med i den nye traktat. Den skulle gøre det muligt for de integrationsivrige lande selv at gå videre på områder, hvor f.eks. Danmark ikke ville være med. Denne bestemmelse ville betyde, at den traktatbestemte vetoret med krav om enstemmighed på en række vigtige områder ville blive illusorisk. Tyskland og Frankrig ville kunne danne Europas Forenede Stater, uden vi kunne sige stop.

En sag om aktindsigt

Jeg bad om aktindsigt i alle forberedelser til forhandlingerne om den kommende traktat. Udenrigsministeriet undtog mange dokumenter, men følte sig tvunget til at udlevere mere, end de brød sig om. Jeg fik f.eks. et notat fra Statsministeriet til de mest involverede ministerier. Det var dateret 27. marts 1995 og gav en meget præcis indføring i forhandlingerne.

Embedsmændene vidste som jeg, hvad der foregik. Men de informerede ikke Folketinget eller offentligheden med de samme præcise informationer. I deres interne papirer kunne man f.eks. læse, at der arbejdedes for flere flertalsbeslutninger og for at reducere antallet af medlemmer i Kommissionen, så hvert land ikke længere skulle have sin egen kommissær. Landene kunne inddeles i grupperinger og gå sammen om roterende kommissærer, var ideen.

Poul Nyrup Rasmussen luftede forslaget offentligt med et forslag om, at de nordiske lande kunne gå sammen om en kommissær. Lone Dybkjær havde længe luftet sin støtte til en mindre Kommission.

I 2013 vedtog Folketinget en mørklægningslov, så skiftende regeringer kan slippe for at udlevere sådanne informationer til Folketinget og offentligheden. Jeg er bange for, at mine og andres mange ansøgninger om aktindsigt har været stærkt medvirkende til, at EU-partierne har kunnet enes om mørklægningen af såkaldt ministerbetjening. De EU-kritiske partier Liberal Alliance, Dansk Folkeparti og Enhedslisten stemte imod. Vante åbenhedspartier som Konservative, Radikale Venstre og SF støttede mørklægningen.

Den efterfølgende udlevering af dokumenter – og mangel på samme – afslører en rådden kultur i statsadministrationen. Til disse erindringer har jeg kunnet hente meget mere information i EU-arkiverne end i Danmark. Folketinget og offentligheden anses nu for regeringens fjender, selv om alle ministre blev valgt som vore tjenere.

Amsterdam er en by

Min familie er kommet på Club La Santa på den kanariske ø Lanzarote hver vinter i 30 år. Næsten halvdelen af mine 70 EU-bøger er startet i Tjæreborgpræsten Eilif Krogagers ferieparadis. En morgen fulgte jeg med skuespilleren Birgitte Raaberg til dagens løb omkring den tilstødende lagune. Jeg forklarede hende, at jeg var ved at skrive en bog om Amsterdam.

Dagen efter gik det op for mig, at min løbeven troede, jeg skrev om byen Amsterdam! Kanalbyen, som er den herlige hovedstad i Holland med mindst lige så mange cykler som i Danmark. For mig var Amsterdam det seneste udkast til en ny EU-traktat. Den sad, og har siddet lige siden. Den misforståelse tænker jeg ofte på. Birgitte var i den rigtige verden. Jeg var afsporet til EU's paragrafverden.

Nu er jeg mere bevidst om, at Rom, Maastricht, Amsterdam, Nice og Lissabon ikke bare er traktater, men også byer, hvor rigtige mennesker må leve med Unionens paragraffer.

La Santa - et vinterhi til bøger

Vi købte time shares til Club la Santa hos en gammel radikal partiven Leif Engelsbak, som bestyrede salg af time shares i mange år. Det var blevet stadig sværere at få en lejlighed med sol på terrassen. Det var dér, jeg tilbragte en uge eller to hvert år. Med computeren i skyggen og hovedet og resten af kroppen under den herlige sol. Klimaet er perfekt til skrivekløe.

Det bliver ikke for varmt, og aldrig for koldt. Den lette vind hindrer sved. Solen og især lyset virker på mig som havre på en hest. Lyset giver en skriveenergi, jeg ikke kunne finde på mine kontorer. Jeg kom altid hjem fra La Santa med et bogmanuskript. Jeg kunne skrive uden afbrydelser, uden telefoner og e-mails, uden aviser, uden forventninger fra nogen andre. De seneste år har jeg dog læst netaviser og besvaret mails hver dag.

Når det første kapitel var banket ned i lyntempo med tre slåfejl per ord, tog jeg ofte en svømmetur i den olympiske pool. Den er også velegnet til at gennemtænke næste bogkapitel. Min familie bruger de forskellige sportsfaciliteter flittigt. Det medvirkede til at skabe skrivero for mig. Børnene var på ferie fem minutter efter ankomsten og kendte hele stedet ud og ind.

Vi var fuldstændigt trygge ved at have børnene rendende frit omkring. Vi kendte øen og beundrede dens store arkitekt César Manriques. Vi blev på feriestedet og sad indimellem på torvet for at se børneshow. Vore børn er alle vokset op med børnehaven Play Time. Der har jeg tilbragt mange timer med computeren eller en bog, mens ungerne fik nye legekammerater.

Kun en lystbetonet dagsorden

For mig var og er en uge på La Santa ren ferie, afkobling. Alligevel arbejdede jeg altid godt og vel fuldtids med skrivning. Forskellen er, at jeg der kun har én dagsorden - en lystbetonet. Alle pligter er væk, alt kontorarbejde og de store stakke med dårlige samvittigheder. I starten nægtede jeg at slutte computeren på nettet og lade mig aflede.

At skrive bog er som en fødsel. Den vokser og vokser, og så skal den ud. En bog skal skrives i et langt rap for at holdes på samme flydende sprogniveau. Hvis man forstyrres i skrivningen med at hitte fakta og fodnoter, bliver bogen ulæselig for andre. Kan noget ikke være i hovedet, skal det heller ikke stå i en populær bog.

Først bagefter, når jeg er kommet hjem, har jeg hver gang til min store overraskelse opdaget, at den lystbetonede bog nu forlangte mange ugers korrektioner, fakta-søgninger og korrekturlæsninger og rettelser og kontroller og korrespondancer for at hitte det ene og det andet.

Mine bøger handlede alle om EU. Jeg erkender gerne, jeg er nørd. Det krævede en nørd, hvis det store EU skulle beskrives til en skolebog, en webside eller en debatbog. Man kan ikke følge med i EU's arbejde på en almindelig arbejdsuge.

Amsterdam-traktaten 1998

Den 1. juni 1997 var der topmøde i hash-caféernes og cyklernes Amsterdam. Statsministrene færdiggjorde den såkaldte Amsterdam-traktat. Jeg offentliggjorde og analyserede de forskellige oplæg løbende i store artikler i Notat og i "Nyt fra JuniBevægelsen".

– "Små forbedringer – store nederlag", kaldte jeg min analyse af forslaget den 23. maj 1997. Jeg startede analysen med alle forbedringer. Ikke blot for at virke troværdig, men for at være pålidelig. I JuniBevægelsen var vi altid nuancerede i vores kritik. Vi vejede op og ned i fuld åbenhed.

På Grundlovsdag den 5. juni 1997 var vi nok mindre nuancerede i de kortfattede taler. Traktaten var blevet færdig fire dage før. Vi kunne starte Nej-kampagnen med velbesøgte møder i Fæl-

ledparken og andre steder i landet. I København havde vi Jens Okking som konferencier og Anne Linnet til at synge. Ole Krarup talte for Folkebevægelsen, Jens Borking for Fagbevægelsen mod Union og jeg selv for JuniBevægelsen.

For et møde i halvfemserne var det velbesøgt med adskillige tusinde deltagere. Der var dog langt til de 150.000 deltagere, vi tidligere havde kunnet samle i Fælledparken. Jeg kunne godt fornemme, vi stod over for en kamp op ad bakke.

Den 27. juni 1997 offentliggjorde Notat en grundig gennemgang af Amsterdam-traktaten over tyve helsider. Jeg arbejdede videre med teksten og udgav senere gennemgangen som bog. JuniBevægelsen fulgte op med otte informationsmøder over hele landet. Vi delte byerne mellem Drude Dahlerup, Ulla Sandbæk og mig selv. Alle medlemmer skulle være klædt godt på til den svære folkeafstemning.

Sølvbryllup med Europa

To uger efter vores landsmøde var det 25 år siden, Danmark havde stemt os i EF. Kurt Strand lavede en temaaften på DR2 om "Sølvbryllup med Europa". Der blev bragt mange historiske klip. Udsendelsen blev optaget på Café Europa med et vidende publikum fra Krogerup Højskole. Caféen ligger ved Storkespringvandet med billedkunstneren Bjørn Nørgaards smukke fliser på Strøget foran cafeen.

Den danske topembedsmand Jens Christensen røbede, at Jens Otto Krag havde glemt fyldepennen til underskrivelsen den 22. januar 1972. Jens måtte låne sin ud til den anden Jens. Underskrivelsen blev halvanden time forsinket. Der var kastet blæk på den britiske premierminister. Stemningen var blevet afslappet, og alle snakkede med alle.

- "Men vi fik da skrevet under".
- "Krag havde været europæer, i hvert fald de sidste 15-20 år. For ham var det et stort øjeblik, at det lykkedes at få Danmark ind i EF", sagde Jens Christensen.

Jens Christensen forsvarede, at tilhængerne havde holdt sig til økonomiske argumenter under kampagnen.

- Vi skulle tage stilling til en traktat om et europæisk økonomisk fællesskab, sagde han.

Sven Skovmand fra Folkebevægelsen mod EF blev spurgt, hvordan det var at vågne op til et Ja den 3. oktober 1972:

- "Det var utrolig rædselsfuldt".

Skovmand havde ikke haft nogen periode i sit liv, hvor det havde været så rædselsfuldt som i september og de første dage i oktober 1972. Den følelse kunne jeg genkende.

- Alt hvad man læste i aviserne, næsten alt hvad man hørte i radioen, så i TV, det gik hele tiden på, at det ville være død og undergang, hvis vi stemte nej, mindedes Sven Skovmand.

Der var almindelig enighed mellem deltagerne i 25-års-debatten om, at fokuseringen på økonomi og fornægtelsen af det politiske havde ført Danmark skævt i EF. Ritt Bjerregaard og Svend Auken begrundede deres nej'er i 1972 og deres senere omvendelser. Auken røbede, at han forgæves havde opfordret Krag til at begrunde medlemskabet politisk i Folketinget.

Per Stig Møller havde set medlemskabet som et led i øst-vest-konflikten og stemt ja til Vest-

europas "frihed og fremgang". Ejvind Larsen forklarede Socialdemokratiets Nej til EF-pakken i 1986 som en konsekvens af deres løfter ved folkeafstemningen i 1972.

Poul Smidt og Lykke Friis opfordrede til ærlighed

Danmarks Radios mangeårige EU-korrespondent Poul Smidt og EU-forsker og senere klimaminister og leder af Tænketanken Europa, Lykke Friis, ville begge have politikerne til at sige, at der kom flere traktater efter Amsterdam-traktaten.

- "Der er ingen tvivl om, at der kommer flere traktater, at den fælles mønt trækker mere med sig. Fælles skattepolitik, måske fælles lønpolitik, på et eller andet tidspunkt, fælles socialpolitik. Det kan godt være det ligger 5, 7 eller 12 år fremme i tiden", sagde Poul Smidt.
- "Hvis man ikke siger det til folk, så lyver man for dem, og de, der lyver, bliver straffet ved folkeafstemning", advarede den kyndige iagttager.

Poul Smidt var journalist og ville ikke oplyse, hvad han selv havde stemt ved de forskellige folkeafstemninger.

- Amsterdam-traktaten er kun et skridt på vejen til udvidelsen, der kommer mere, ville Lykke Friis have politikerne til at sige.
- Det er ikke sådan, at vi med Amsterdam-traktaten får udvidelsen, der kommer flere regeringskonferencer, for at vi kan få den øst udvidelse.
- Hvis vi ikke siger det, vil vi få et problem, for så er der jo mange, der vil sige, jeg stemte altså ja til Amsterdam I, for så fik jeg at vide, at så fik jeg øst udvidelsen.
- Nu skal jeg sørme ud at stemme igen, hvad får jeg denne gang, øst udvidelsen, men det fik jeg jo sidst, advarede Lykke Friis fair, rettidigt og forgæves.

Domstolen havde allerede taget fat på Poul Smidts tre nye områder. Dommerne ventede sjældent på nye traktater. Poul Smidt og Lykke Friis fik mere end ret med deres forudsigelser.

Fem nye traktater siden den "sidste"

Siden Smidts og Friis's advarsler har vi på femten år fået fem nye traktater - ud over dem, der skyldtes udvidelsen med Øst- og Centraleuropa. Poul Smidt fik derimod ikke ret i, at politikerne ville blive straffet ved folkeafstemning. Afstemninger blev afskaffet, da de ikke længere kunne vindes. Straffen kom først ved valget til Europa-Parlamentet i 2014, hvor Dansk Folkeparti blev den store vinder. Og ved folkeafstemningen om retsforbeholdet i 2015, som også tolkedes som et Nej til mere EU.

Politikerne stod fast på, at der skal nye folkeafstemninger til for at afskaffe de danske undtagelser og til gennemførelse af det europæiske patent. Vælgerne tog ikke hævn, men stemte Ja til det praktiske patent samtidig med valget til Europa-Parlamentet i 2014. Vælgerne skelner mellem praktiske økonomiske reformer og mere ideologiske fremstød for *mere Union*.

Multikunstneren Erik Clausen stod i baren under paneldebatten. Han blev bedt om at skrive en fødselsdagstale til EU.

- Det havde været nemmere, hvis Mor Danmark havde giftet sig af kærlighed. Piger, der gør det for penge, må jeg se at komme lidt udenom i talen, sagde humørsprederen.

Erik Clausen havde støttet unionsmodstanderne ved alle valg og folkeafstemninger. Kurt Strand konkluderede den lange paneldebat på Café Europa som et ønske om at få "en mere ærlig EU-

debat”. Den gode debat blev desværre en enlig svale. Jeg undrede mig over, at JuniBevægelsen ikke var repræsenteret med vores konstruktive kritik. Vi var dog dem, der havde fremlagt flest forslag til fremtiden.

Poul Smidt klandrede begge sider for ikke at være ærlige med, hvad de ville. Nej-siden skyldte også vælgerne svar på, hvordan fremtiden skulle se ud, sagde han. Det havde han ret i. Vi var meget forskellige på Nej-siden og kunne desværre ikke levere et fælles svar, som vi gjorde det før 2. juni 1992.

Der var gået fem år siden sidste folkeafstemning. Mange på Nej-siden havde glemt, vi kun vandt med 0,7 % i 1992 og ville gøre klogt i at være ydmyge og kompromis-søgende, hvis vi skulle kunne vinde igen.

Road show med Holger og Uffe

SF's formand Holger K. Nielsen og Venstres Uffe Ellemann-Jensen lavede deres eget Road show før folkeafstemningen med mange velbesøgte møder. Det var godt for SF's partipolitiske profil at kunne møde Socialdemokratiets naturlige modstykke. Selv om Holger var en vidende debattør, var det ikke godt for den samlede unionsmodstand.

Uffe skulle også have dystet med kendte borgerlige unionsmodstandere. De kunne have bragt Uffes vælgere mere i tvivl. For Uffe var det lidt for godt at kunne fremmane et valg mellem EU eller de røde socialister i SF.

Holger kunne godt lide deres uhøjtidelige og saglige debatform, uden aggressioner. De klædte hinanden og havde muntre og slagfærdige møder, som dem jeg havde med Svend Auken. Så blev der udskrevet valg. Poul Nyrup ville udnytte den gode økonomi i Danmark til at skabe mere vel-færd. Uffe ville gerne overtage Nyrups post som statsminister. De to klædte absolut ikke hinanden.

Vi fik nu tre intense valguger uden Schengen, Amsterdam-traktat og EU. Frank Aaen fra Enhedslisten og Kresten Bjerre fra det nye parti ”Demokratisk Fornyelse” var de eneste politikere, der nævnte Unionsplanerne i optaktsdebatteerne i fjernsynet, da valget var udskrevet. Bjerre pegede på Per Stig Møller som en mulig statsminister, hvis partiet ville droppe Schengen-aftalen. Partiet ville dog ikke lægge sig fast på en statsminister, før valget.

De ville pege på den, der ville give de største indrømmelser til partiets unionsmodstand. Sådan stemmer vælgerne bare ikke ved danske valg. De udskrives oftest som en præsident-konkurrence, denne gang mellem Uffe Ellemann-Jensen og Poul Nyrup Rasmussen. Denne vælgeradfærd var grunden til, at jeg aldrig gik med i de forskellige partiplaner blandt unionsmodstanderne. Vi kunne have skabt et parti med succes i 1972 eller 1992, hvor stemningen gik højt. Nu var det for sent.

Firkantede flugtskilte

Sommerens store mediasag havde været en EU-beslutning om at ensrette alle flugtskilte i Unionen. Det var en meget praktisk foranstaltning, i stil med vedtagelsen af fælles nødopkald til telefonnum-mer 112. Udskiftningen skulle gennemføres over hals og hoved i stedet for gradvist.

Alle runde skilte skulle straks erstattes med EU's firkantede, selv om runde med samme farver lignede de firkantede til forveksling. Påkravet gav unødige udgifter for ejere af hoteller og forlystelser og fik medierne til at gå i kødet på EU.

Sagen blev symbolsk for EU's formynderi. Harmoniseringen kunne bidrage til et Nej til den forestående Traktat. Statsminister Poul Nyrup Rasmussen var nervøs. Han havde klaret omvalget med Maastricht-traktaten i 1993. Nu risikerede han et politisk nederlag.

Embedsmænd for Ja

- ”Internt dokument: Nyrup mobiliserer alle ministerier i ja-kampagnen”, skrev Notat på forsidens den 26. september 1997.

Avisen havde fået fat i en intern skrivelse fra Erhvervsministeriet. Den pålagde hundredvis af ansatte at arbejde for et Ja til Amsterdam-traktaten. Statsminister Poul Nyrup Rasmussen havde på et møde pålagt sine ministre at oprette særlige udrykningsenheder – en ”task force” - i alle ministerier. De skulle følge debatten i medierne og reagere prompte på al EU-kritik.

- ”Folkeafstemningen om Amsterdam-traktaten er den vigtigste folkeafstemning siden 2. verdenskrig”, sagde statsministeren i samme nummer af Notat.

Han ville først sætte endelig dato på afstemningen, når han kendte resultatet af Højesterets dom i Grundlovssagen om Maastricht-traktaten og havde Justitsministeriets redegørelse om Amsterdam-traktaten. Der havde også været folkelig uro om Schengen-aftalen, som ville fjerne de indre europæiske grænser. Modstanderne dannede en menneskekæde ved grænsen til Tyskland. Jeg var med som menig demonstrant og spadserede småsnakkende sammen med hovedtaleren Karl Otto Meyer og hans fru Marie.

Usædvanligt brev

Den 3. oktober 1997 bragte Notat den fulde ordlyd af et usædvanligt bemærkelsesværdigt brev til

- ”Direktørkredsen, Ledelsen i departementet, Samtlige kontorchefer og AC’ere i departementet” om
- ”Beredskab op til afstemningen om Amsterdam-traktaten”
- ”På Regeringens møde om Amsterdam-traktaten den 19. august 1997 blev hver enkelt minister pålagt at spille en aktiv rolle i debatten op til afstemningen om Amsterdam-traktaten.
- Statsministeren lagde på mødet op til:
- at der i hvert enkelt ministerium etableres en task force, der kan reagere omgående på negative historier og meldinger om EU, for fremover at undgå, at debatten styres af enkeltsager med fare for et forløb som ”skiltesagen”, indledte skrivelsen.
- ”Alle styrelser/centre/projekter opfordres til at være opmærksomme på, hvorledes der kan gives relevant og positiv information om EU-samarbejdet på Erhvervsministeriets område og opfordres til at komme med forslag hertil.
- ”Beredskabet” har endvidere fået en særlig initiativforpligtelse og er bemyndiget til at bestille bidrag”, hed det videre.
- ”Hver styrelse anmodes om at udpege en kontaktperson med ansvar for hurtig og præcis placering af opgaver fra ”beredskabet”.
- Besked herom bedes meddelt fuldmægtig Lise Lotte Toft, EU-Sekretariatet”, sluttede skrivelsen fra departementschef Jørgen Rosted.

Skattemidler for Ja

Folketinget besluttede samtidig, at der for første gang *ikke* skulle udsendes en oplysende avis til alle husstande, hvor alle partier og bevægelser kunne komme ligeligt til orde. Det var ellers en folkeoplysende tradition fra alle tidligere folkeafstemninger. Det endte dog med en husstandsavis, med slagside for Ja.

Danmarks Radio aflyste tilsvarende partiernes og bevægelsernes ret til selv at fremstille et præsentationsprogram i TV. DR fik samtidig en kvart million kroner fra Kommissionen for at producere og bringe seks særlige EU-venlige indslag. Kommissionen fik lov til at annoncere for brochurer, hvor den omdiskuterede Amsterdam-traktat blev præsenteret som ”Tryghed, sikkerhed og velfærd” i TV’s OBS-udsendelser. Folkebevægelsen og JuniBevægelsen protesterede, forgæves.

Kommissionen gav oveni 3,5 millioner kroner til femten forskellige initiativer for Ja-kampagnen i Danmark, blandt andet et tilskud til SF-folketingsmand Steen Gades forening ”Nyt Europa” og ”Europæisk Ungdom”. Modstandere fik ikke en krone fra Kommissionen. Skatteborgernes penge og skattebetalte embedsmænd skulle fortrinsvis anvendes til fordel for Ja-siden. Magisterforeningen tog kraftigt afstand fra forsøget på at gøre embedsmænd til Ja-aktivister.

JuniBevægelsen klagede til Ombudsmanden om regeringens misbrug af embedsstanden. Jeg underskrev klagen sammen med Drude Dahlerup. Holger K. Nielsen trak statsministeren i samråd i Folketinget. Nyrup brugte ni uger, før han afleverede sit svar. Han nuancerede nu ordren til embedsmændene, så de også skulle korrigere fejl i EU-positive historier. Rosteds brev blev ikke trukket tilbage. Der kom ingen korrektioner af fejl i de såkaldt EU-positive historier.

Nationernes Europa

Den konservative folketingsmand Frank Dahlgaard tog initiativ til at skabe et nyt initiativ for ”Nationernes Europa - EF-tilhængere imod mere Union”. Den mangeårige forligskvinde Mette Kofoed Bjørnsen og skiftende statsministres sikkerhedspolitiske rådgiver Henning Gottlieb var med ved præsentationen.

Henning Gottlieb havde været med til at føre Danmark i EF i 1972. Nu sagde han⁹⁴:

- ”Det springende punkt er selvstændigheden og grænseløsheden i Amsterdam-traktaten. Den lille danske nation omdanner sig til en håbløs lille minoritet. Det var ikke meningen med medlemskabet i 1973”.

Jeg tog igen kontakt med Folketingets formand Erling Olsen for at udgive en neutral vejledning til vælgerne med en fælles beskrivelse af Traktaten og hver vores råd om at stemme Ja eller Nej.

Ministerrådets generalsekretær gennem 14 år, Niels Ersbøll, og jeg skrev også en fælles artikel om Amsterdam-traktaten. Det var ikke let at blive enige om beskrivelsen, men vi blev det. Det var altså muligt og et udtryk for folkeoplysning, når den er bedst. Ikke bare forskellige meninger, men en *fælles* beskrivelse af fakta med omtale af forskellige vurderinger, så vælgerne selv kunne tage stilling.

Jeg udsendte også en læservenlig udgave af Traktaten med forord af Kommissionens formand Jacques Santer og Europa-Parlamentets chefforhandler Elmar Brok. De to anbefalede Traktaten, mens min kommentar anbefalede et Nej. Der manglede bestemt ikke oplysning fra Nej-siden. Vi havde mange bøger og brochurer parat. Vi manglede midler til udbredelsen af dem. Medierne var ikke flinke til at omtale vore grundige materialer.

Notat forsøgte at opgøre ressourcerne på Ja- og Nej-siden⁹⁵. Tilhængerne førte med 4-1. Der var 45,3 millioner kroner og en masse lønudgifter for et Ja. Der var i alt 11,6 millioner kroner og overvejende frivillig arbejdskraft for et Nej.

Folketingsvalg uden EU-debat

94 Notat 1. maj 1998. Gottlieb døde i 2013.

95 Den 20. februar 1998

Der var valg til Folketinget den 11. marts 1998. Før valget var der 24 modstandere af Amsterdam-traktaten, 31 efter. EU flyttede kun nogle få stemmer, fordi der kom en folkeafstemning to måneder efter. Demokratisk Fornyelse blev heller ingen succes. Der var kun 0,3 % af vælgerne, som ville betro deres stemme til den ellers sympatiske midt-politiker Kresten Bjerre og hans valgforbund af forskellige unionsmodstanderpartier.

- ”Man kan sige vi blev knust i præsidentvalgekampagnen”, konstaterede Kresten Bjerre⁹⁶ og anbefalede, at man opløste Demokratisk Fornyelse.

Partierne havde stadig tag i deres vælgere. Nyrups regering havde halveret arbejdsløsheden og kunne vinde statsministervalget mod Uffe Ellemann-Jensen. EU blev sendt ud af debatten med folkeafstemningen to måneder senere. Her ændrede Nyrup sit sprog, så han nærmest blev en slags unionsmodstander. Han ville bare lige udvide EU med det fattige Østeuropa.

Nyrups taktik og overmagt virkede. 55,1 procent stemte for godkendelsen og kun 44,9 procent imod. Valgdeltagelsen blev 76,2 procent.

50 år med festskrift

Den daværende statsminister Jens Otto Krag spurgte engang Per Hækkerup, om han kunne låne en 25-øre for at ringe til en god ven.

- Her har du to 25-ører, så kan du ringe til dem alle, svarede Per kvikt.

Den 27. marts 1998 fyldte jeg 50 år og fejrede det med en velbesøgt reception i Grundtvigs Hus i København og en privat fest i Bagsværd Roklub. Jeg var glad for at have flere end to venner og blev overasket med et festskrift. Det var lykkedes at holde det fuldstændig hemmeligt for mig. Min kone var indviet, for hun havde åbnet familiens fotoalbum. Festskriftet var redigeret af Ole Krarup, Sven Skovmand og Annie Hagel.

Notat bragte et fødselsdagsinterview. Jeg blev spurgt om alternativer til at være i politik:

- ”Jeg ville gerne skrive romaner og forklare alle de sammenhænge, jeg ikke kan bevise. Eller være højskoleforstander eller forlægger. Eller forretningsmand, der grundlægger en global kæde af økologiske butikker...” sagde jeg til avisen, som også nævnte mine da seks bøger om Amsterdam-traktaten.

Elleve lande i ØMU-start

Et topmøde i begyndelsen af maj 1998 udpegede de elleve lande, der skulle med i ØMU'en fra starten 1. januar 1999.

Ugen efter interviewede Kurt Lund min franske gruppekollega i Europa-Parlamentet, Georges Berthu:

- ”Jeg mener, at ØMU'en vil skabe konflikt. Jeg kan ikke forestille mig, hvordan man kan fastsætte en ensartet rentesats, som kan gavne alle lande. Den vil kun gavne nogle lande, men vil være til skade for andre, og skaber konflikt. ØMU'en vil slå fejl, fordi nationerne og deres økonomier er så forskellige”, argumenterede han – helt på linje med min egen kritik under det topmøde, som satte ØMU'en i gang.

96 Notat den 13. marts 1998

Kurt Lund døde pludseligt under et EF-topmøde i Göteborg i 2001. Det endte i ballade og stenkastning mod butikker og politiheste. Jeg måtte i al hast have fat i hans søn Rune, som var blandt de fredelige demonstranter. Jeg måtte give ham den kedelige meddelelse. Så vandrede vi sammen til hospitalet og sagde et sidste farvel. Kurt lå da pænt pakket ind i hvidt klæde og smilede til sin søn. Rune kom i Folketinget og blev EU-ordfører for Enhedslisten fra 2005-07. Han kom tilbage i Folketinget i 2015.

Grundlovsdom 6. april 1998

Den 6. april faldt der dom i Højesteret. Vore højeste erklærede, at Maastricht-traktaten kunne vedtages efter Grundlovens paragraf 20. Notat bragte hele dommen⁹⁷. Jeg gennemgik den i en kronik over en side ugen efter.

Det mest bemærkelsesværdige i dommen var en antydning af, at de selv i deres fortid som embedsmænd sammen med deres daværende kolleger nok havde været på kanten af Grundloven i forbindelse med forskellige retsakter. De var vedtaget efter den oprindelige gummiparagraf i Romtraktatens artikel 235.

40 millioner polakker

Tirsdag den 21. april 1998 lancerede JuniBevægelsen sin kampagne til folkeafstemningen. Drude Dahlerup stod for lanceringen på et pressemøde i Aarhus. Jan Sturm præsenterede en CD-rom med "Tomme trusler og falske løfter". Han havde netop foræret mig det første eksemplar til min 50-års-dag.

Pressemødet fandt sted kort efter valget til Folketinget. Det havde stjålet halvanden måned fra debatten om den næste traktat, beklagede Drude Dahlerup på pressemødet. Drude sagde også, at kampagnen burde handle om Amsterdam-traktaten, og ikke om Danmarks medlemskab af EF, som tilhængerne lagde op til.

JuniBevægelsen havde lavet en række provokerende, humoristisk udformede løbesedler og plakater for at få gang i debatten, forklarede Drude Dahlerup i TV-avisen. To af dem med overskrifterne "Vil du have din helt private folkepension" og "Velkommen til 40 millioner polakker i EU". De blev begge trukket tilbage. Drude fremlagde dem *ikke* på pressemødet i Aarhus. Men da var de kendte, og statsministeren gik i rette med Polen-annoncen, som han kaldte "ulækker".

- Det er dybt usympatisk. Det er hvad det yderste højre og det yderste venstre kan blive enige om. Det er hvad Pia Kjærsgaard og Drude Dahlerup i fællesskab kan blive enige om, angreb udenrigsminister Niels Helveg Petersen.

Drude Dahlerup forsvarede sig mod angrebene til TV-avisens Poul Erik Magnussen. Annoncen var ikke et angreb på polakkerne, hun havde selv mange gode polske venner:

- "Vi har lavet en provokation, fordi vi syntes, der overhovedet ikke var nogen debat. Og den her, den handler jo om udvidelsen. Og den ligger stort set på niveau, vores plakat, med Nyrups *Fredens Projekt*, den er bare sjovere", sagde hun.

Drude havde helt ret, men fortrød, at hun ikke nøjedes med at sige, at vi havde ladet være med at trykke den, fordi den kunne misforstås.

- "Jeg er ked af, at plakaten er blevet misforstået, og at nogen på ja-siden bevidst har misforstået

⁹⁷ Notat 8. april 1998

den. Derfor valgte vi at trække den tilbage. Udslaget kom, da Charlotte Antonsen kaldte os for nazister. Vi vil hellere have en debat om traktaten end en debat om absurde beskyldninger”, forklarede Drude Dahlerup episoden⁹⁸.

Berlingske Tidende havde fået et eksemplar af løbesedlerne og fået statsminister Poul Nyrup Rasmussen til at brændemærke JuniBevægelsens kampagne, inden den var startet.

Mette Fugl havde et indslag i TV-avisen fra Irland. Der skulle de også have folkeafstemning om Amsterdam-traktaten. Den største bekymring i Irland var, at der skulle blive strejke blandt postbudene, så checkene fra Bruxelles ikke nåede frem! berettede hun. Mette Fugl var altid god for en levende reportage.

300.000 nye vælgere

300.000 nye vælgere havde ikke haft stemmeret i 1993. DR2 lavede en særlig udsendelse for unge og sendte et hold til Bruxelles. De interviewede en række unge danskere, som ikke vidste en snus om Amsterdam-traktatens indhold. De fleste havde dog hørt, der skulle være folkeafstemning den 28. maj. DR2 traf en enkelt, som forklarede traktatens indhold med nogle få, præcise ord:

- Mindre demokrati, mere Union, og mere magt til EU-institutionerne, sagde han.

Store fremskridt med John Palmer

Det var journalist John Palmer fra European Policy Center absolut ikke enig i. Han forklarede ung-reporteren Majka Rossel, at Amsterdam-traktaten var et demokratisk fremskridt med større indflydelse til de folkevalgte i Europa-Parlamentet.

Det havde John Palmer helt ret i. Han sagde bare ikke, at de nationale parlamenter og vælgerne mistede meget mere, end Europa-Parlamentet vandt. Det demokratiske underskud ville vokse. Palmer var også glad for de flere flertalsafgørelser i Ministerrådet, så man kunne fjerne lammelsen og dele suverænitet med andre lande på flere områder, bl.a. det retspolitiske område. Her ville Schengen-samarbejdet komme ind under det overstatslige EU. Palmer fremhævede endelig styrkelsen af den fælles udenrigs- og sikkerhedspolitik som et fremskridt.

- Traktaten er et meget beskedent fremskridt. Men den indebærer bedre vilkår for arbejdere, kvinder, etniske minoriteter, for demokrati og større åbenhed. Den er en milepæl på vejen frem, sagde den tidligere trotskist og højt ansete EU-redaktør ved The Guardian.

John Palmer var en god bekendt. Jeg talte ofte med ham. Vi udvekslede altid nyt under topmøderne. Nu manglede John dog en god forklaring på, hvordan så mange danskere kunne være imod denne demokratiske fremskridts-milepæl.

Ritt Bjerregaard om fremskridt for miljøet

Danmarks miljøkommissær Ritt Bjerregaard fremstillede traktaten som et stort fremskridt for miljøet.

- Miljøet bliver rykket frem. Der skal nu tages hensyn til miljøet i alle spørgsmål, sagde hun til de unge reportere.
- Europa-Parlamentet får også medindflydelse, når EU vedtager minimumsregler for miljøet.

⁹⁸ Notat 15. maj 1998

Der ville derfor blive mindre brug for den såkaldte miljøgaranti. Den skulle dog anvendes omkring fødevarer, sagde Ritt. Vidste Danmarks miljøkommissær ikke, at miljøgarantien ikke kunne påberåbes i spørgsmål om sundhed og landbrug? spurgte jeg mig selv.

Irland stemte også om fredsftale

I Irland stemte de om Amsterdam-traktaten sammen med fredsftalen i Nordirland. Fredsftalen blev indgået i Belfast den 10. april 1998. Folk var meget glade for den, 71,1 % stemte Ja til freden i Nordirland.

Freden fjernede opmærksomheden fra Amsterdam-traktaten og fik 94,4 % støtte i Irland. Amsterdam-traktaten blev vedtaget med 62 % Ja og 38 % Nej. Ja-procenten var vigende i forhold til tidligere folkeafstemninger og valgdeltagelsen helt nede på 56 %.

Uegnet til folkeafstemning

Niels Ersbøll havde været med til at forhandle Amsterdam-traktaten. Han forklarede på TV, at den ikke egnede sig til at blive sendt til folkeafstemning. Jeg svarede:

- Jeg synes, man skulle lave en traktat, som var meget lettere at forstå, fordi der er tale om en grundlov for EU-samarbejdet og en grundlov, der forlanger at gå forud for vores egen grundlov. Derfor bør den gøres meget mere enkel, så folk kan forstå den, svarede jeg Ersbøll på TV.

Poul Nyrup var heller ikke enig med Ersbøll. Statsministeren ville ikke lade "eliten" afgøre det, men overlade beslutningen til befolkningen, sagde han kækt. Det kom dog ikke til at gælde for de efterfølgende traktater.

Forgæves aktion mod Schengen-aftalen

Poul Nyrup mødte Holger K. Nielsen til debat om Amsterdam traktaten samt Schengen-aftalen. Her sagde Nyrup: "Hvis vi ophæver Schengen, kan vi godt tage sovepose med, når vi skal til Sverige. Så skal vi til at stemple i hvert eneste pas". "Demagogi", svarede Holger.

Det var Orwellsk nysprog om den grænsekontrol, som blev direkte forbudt med Schengen-aftalen.

Jeg kunne nu heller ikke mindes, at vi havde sovepose med for at passere grænsen til Tyskland eller andre lande før Danmarks medlemskab i Schengen-aftalen. Kunne Nyrup?

Da vi blev klar over, at et kup-medlemskab af Schengen var på vej, brugte jeg hele pinsen til at organisere en tværpolitisk modstand med kendte danskere imod Schengen. Vi fik ikke en linje i medierne! Aktionen var helt forgæves. Schengen skulle igennem uden folkelig debat. Det var frustrerende.

Så anlagde en gruppe borgere en retssag for at få Schengen-aftalen behandlet efter Grundlovens regler for overladelse af beføjelser. Det var også helt forgæves. At fjerne Folketingets ret til at beslutte over grænsekontrollen var ikke overladelse af beføjelser.

Dronningens advokat, Kristian Mogensen

Vi havde brug for kendte Ja-folk, som nu sagde fra for at give andre vælgere modet til at skifte standpunkt. Pludselig dukkede den bedst tænkelige person frem til at sætte fut i den borgerlige modstand. Det var ingen ringere end Dronningens og A.P. Møllers sagfører. Formanden for Det Berlingske Hus, som havde reddet den store borgerlige avis fra en faretruende konkurs.

Advokat Kristian Mogensen stod frem og lagde navn, billede og udtalelse til annoncer mod Amsterdam-traktaten.

Kristian Mogensen havde haft sager med EU-bureaukratiet og fået nok. Frank Dahlgaard kontaktede ham. Nu skulle der siges Nej tak til den næste traktat.

Grænsekontrol på Kanal København

3 ½ døgn før afstemningen deltog jeg i en times TV-debat med Birte Weiss på den socialdemokratiske "Kanal København". Birte Weiss sagde, at det ikke gjorde nogen forskel at bringe Schengen-aftalen ind under traktaterne. Jeg sagde, at forskellen mellem Schengen-aftalen og Amsterdam-traktaten var, at et flertal i Folketinget til enhver tid kunne melde Danmark ud af den mellemstatslige Schengen-aftale.

Vi ville aldrig mere kunne indføre grænsekontrol, hvis Schengen kommer ind under Traktaterne, medmindre der blev truffet en enstemmig beslutning i EU, sagde jeg, uimodsagt.

Vi havde også en uenighed om miljøgarantien, som Weiss anså for at være forbedret. Jeg sagde, at Amsterdam-traktaten ville afskaffe den kendte miljøgaranti og lave den om til en dispensationsordning, hvor Kommissionen bestemte. Fremover skulle Kommissionen træffe afgørelse i sådanne sager senest 6 måneder efter en anmeldelse.

Vi skulle kunne bevise, at et miljøproblem var større for danskere end for andre EU-borgere. Der skulle altid være et såkaldt landespecifikt argument. Jeg brugte forhåbentlig ikke dette rædsomme udtryk, men forklarede virkningen med jævne ord. Senest seks måneder efter Amsterdam-traktatens ikrafttræden ville Kommissionen skrive til os og forlange, at vi skulle ophæve et forbud mod creosot i bl.a. børnehaver og nitrit og nitrat i mad, hævdede jeg.

To miljøsager på vej

Kommissionen havde haft de to sager liggende siden 1995 og 1996, uden at træffe afgørelse. Nu ville de blive forpligtet til at træffe afgørelsen. Jeg mente, afgørelserne måtte blive negative for os. Hvordan skulle vi kunne bevise, at stofferne var farligere for os end for tyskere eller andre folkeslag?

Kommissionen tog ganske rigtigt stilling til anvendelsen af miljøgarantien i de to tilfælde, nøjagtigt som forudset. Den 26. oktober 1999 meddelte Kommissionen, at Danmarks regler for tilsætning af nitrit, nitrat og sulfit var ulovlige.

Samme dag vandt vi dog delvist i sagen om creosot i en meget grundig afgørelse. Den gennemgik samtlige begrænsninger i miljøgarantien og bekræftede dermed fuldstændigt min fremstilling af alle indskrænkninger.

Kommissionen tog så hensyn til nye videnskabelige data, som var tilvejebragt af Tyskland og Holland. De nye resultater viste, at creosot var kræftfremkaldende over for mus ved den gældende grænseværdi på 50 ppm, som gjaldt i hele EU. "Frauenhof-undersøgelsen" var en god grund til at revidere EU's egne regler om creosot. Derfor kunne Danmark nu få en midlertidig dispensation.

Vi skulle dog tillade markedsføring af det farlige stof på forskellige områder, hvor Danmark ville have det forbudt. Vi fik også afvist et argument om, at Danmark var det eneste land, som ikke rensede vores drikkevand kemisk og derfor havde en landespecifik grund til at have skrappe regler mod creosot.

Fra miljøgaranti til dispensationsordning

Garantien var meget tydeligt blevet forvandlet til en dispensationsordning, som Kommissionen styrede ud fra ønsket om mest mulig frihandel med alle varer. Kommissionen ville ikke give os en dispensation om nitrit, nitrat og sulfit. Amsterdam-traktatens miljøgaranti indeholdt derfor ikke de lovede forbedringer. Det kunne jeg blot ikke bevise i samtalen med socialdemokraten Birte Weiss.

Jeg medgav Birte Weiss, at Amsterdam-traktaten indeholdt et fremskridt, når den ændrede en målsætning i Traktaten fra bæredygtig vækst til bæredygtig udvikling. Det var et flot fremskridt, som Danmark havde været med til at foreslå med en indskrivning af mål fra Rio-mødet. Der fulgte bare ikke nye værktøjer med. Ethvert fremskridt ville fortsat kræve et forslag fra Kommissionen og et kvalificeret flertal i Ministerrådet.

Birte Weiss om udvidelsestraktat

Birte Weiss var meget glad for Amsterdam-traktaten som en udvidelsestraktat. Jeg tillod mig at nævne de eneste to steder i Traktaten, som nævnte noget konkret om udvidelsen. Det ene sted krævede Traktaten, at de nye lande også skulle opfylde 3000 siders Schengen-lovgivning for at kunne være med i EU. Det ville gøre medlemskabet af EU sværere, ikke nemmere.

Det andet sted stod der, at *ingen* lande kunne komme med i Amsterdam-traktatens EU! Der skulle først vedtages endnu en ny traktat med fastlæggelse af antal kommissærer, stemmewægte og forskellige andre uløste spørgsmål. Arbejdet i Amsterdam var ikke gjort færdigt.

– Vi skal stemme om en halvfærdig traktat, sagde jeg og henviste til Protokol 7 - D.

Jeg kunne de vigtigste bestemmelser udenad, fordi jeg havde lavet læservenlige udgaver af Traktaten med alfabetiske registre. Forskellen i vore indlæg var hele tiden, at jeg anvendte Traktatens bestemmelser, mens Birte Weiss i hver duel så bort fra dem. Hun var sikkert i god tro og sagde blot, hvad statsministeren og Magtens Presse havde kommunikeret. Det var mig, som virkede påståelig ved at henvise til Traktatens bestemmelser.

Birte Weiss afviste således, at der kom nye forhindringer for optagelse af nye lande i EU. Hun sagde også, at Amsterdam-traktaten var forberedt til de første fem medlemmer, og ville blive forbedret til at tage de næste med. Der kendte hun bare ikke Traktaten. *Ingen* lande kunne komme med, *før* traktaterne var ændret med nye regler for Kommissionens sammensætning, stemmewægte mv. *Efter* optagelse af de første fem lande skulle der herudover ske en generel ændring af traktaterne.

Det stod let forståeligt, men godt gemt væk i Amsterdam-traktatens juridisk bindende Protokol nummer Syv (Afsnit D). Hvorfor sagde Birte Weiss (og Nyrup, Helveg Petersen og Co) ikke blot, at Amsterdam-traktaten var ufærdig, men et skridt på vejen og det bedste, der kunne opnås ved forhandlingerne i Maastricht og Amsterdam? Weiss kunne blot have sagt, at kampen gik videre, og at hun hellere ville sige Ja end Nej og håbe på, at man kunne overvinde de nye forhindringer.

Udvidelse udvidet

De nye medlemslande skulle opfylde *samtlig*e regler i EU, i alt 10.000 forskellige love dengang. De fyldte 166.000 sider og skulle godkendes af ansøgerlandene uden ændringer. Ansøgerlande kunne kun få midlertidige overgangsordninger, ingen varige undtagelser. I JuniBevægelsen gik vi ind for at slanke EU-samarbejdet, også for at gøre det meget lettere for de nye lande at komme med.

Jeg sagde, det var tvivlsomt, om EU kunne få alle østlandene med i EU på de skærpede krav til år 2004. Birte Weiss og jeg var enige i, at man dengang kun arbejdede for fem nye medlemslande i

første runde. Det endte dog med, at ti lande kom med i 2004, blandt andet efter stærkt dansk pres. Rumænien og Bulgarien kom med i 2007, Kroatien i 2013.

Presset for udvidelsen blev så stærkt, at man tog alle lande med, selv om de langt fra opfyldte Amsterdam-traktatens skærpede krav. Problemerne kom så i stedet efterfølgende. Med en ny fælles ydre grænse og et forbud mod kontrol ved de indre grænser blev der fri passage mellem EU-landene. Retten til fri bevægelighed kunne også bruges af ”sociale turister” og af f.eks. rumænske kriminelle. Der havde det nok været klogt at udvise lidt rettidig omhu.

JuniBevægelsen ville have haft østlandene med meget tidligere og givet dem medindflydelse og lempeligere vilkår. Vi foreslog også mere fleksible overgangsordninger, så Polen f.eks. ikke behøvede lukke hovedparten af deres slagterier, fordi de ikke opfyldte vore standarder.

Man kunne have indført reglerne gradvist, så EU-kravene kun skulle opfyldes af virksomheder, der solgte til andre lande, mens EU kunne lade være med at gribe ind over for eksempel polske slagterier, der alene solgte lokalt.

JuniBevægelsen ville undgå *social dumping* og bevare muligheden for en betryggende og venlig grænsekontrol, ved grænserne.

Og så ville vi have haft en traktat, der var skrevet af en bredere kreds end de femten mænd, der havde lavet det halvfærdige arbejde – uden deltagelse af en eneste kvinde, eller EU-kritiker.

Sammenstød om udvidelse

Et topmøde i Luxembourg i december 1997 havde startet den udvidelsesproces, der førte til 12 nye EU-medlemmer fra 2007. Vi skulle stemme om Amsterdam-traktaten den 28. maj 1998. Modstandens svaghed var, at vi ideelt ønskede et Europa med ligeberettiget samarbejde mellem alle lande i Europa, mens landene uden for EU blot ønskede at komme med i EU. De havde ingen særlige ønsker til indretningen.

De ønskede ikke et ”Europa i flere rum” eller JuniBevægelsens ide om et samarbejde i ”olympiske cirkler”. De ville være med i det hele, også Møntunionen, hvis de ellers kunne få lov. Det ville regeringerne i Norge og Island også, hvis de kunne have fået deres vælgere med på det. Mange danskere troede, at et Nej kunne forsinke eller aflyse udvidelsen. De stemte derfor Ja til en Traktat uden at sætte sig ind i den eller tage stilling til indholdet.

Jeg havde et rabalder-sammenstød med udenrigsminister Niels Helveg Petersen på TV. Han hævdede hårdnakket, at der ikke ville komme flere traktater før udvidelsen. Selv om både Lykke Friis og Poul Smidt havde advaret de danske politikere mod at sige netop det. Folkeafstemningen blev derfor i praksis et spørgsmål, om vi sagde ja eller nej til udvidelsen.

Jeg sagde, at *ingen* lande ville blive optaget i Amsterdam-traktatens EU. Der ville komme en ny traktat først. Helveg beskyldte mig så for at lyve. To år efter sagde han selv ja til Nice-traktaten. Den blev også kaldt for en udvidelsestraktat. Jeg har altid godt kunnet lide Niels Helveg og hele hans familie. Den aften på TV var venskabet noget anstrengt. Det blev ikke bedre, da han lagde navn til et usædvanligt personligt angreb fra Udenrigsministeriet.

Unions-spøgelset

- ”Må jeg sige om unionsspøgelset. I denne traktat kommer der ikke mere union, men der kommer bedre samarbejde,” erklærede statsminister Poul Nyrup Rasmussen i TV 2’s afslutningsdebat⁹⁹.

⁹⁹ Den 27. maj 1998

Lederen af oppositionen Anders Fogh Rasmussen lovede ligefrem ”mindre union”:

- ”Der er ikke mere union i Amsterdam-traktaten – tværtimod”.
- ”Venstres leder forudser, at EU kommer til at sætte tempoet ned de næste år, når det handler om mere politisk samarbejde mellem landene, og i stedet vil bruge kræfterne på at få optaget nye medlemslande fra Øst- og Centraleuropa. Det betyder i sagens natur, at unionstoget bliver kørt i remisen i første omgang, mener han.”

Det kunne vælgerne læse i Berlingske Tidende¹⁰⁰ i et interview med Anders Fogh Rasmussen dagen før afstemningen.

- ”I de kommende år, der vil der nok blive mindre Union”, udbyggede den kommende statsminister Anders Fogh Rasmussen samme aften i TV 2’s afslutningsdebat.

Efter Ja’et den 28. maj 1998 lovede statsminister Poul Nyrup Rasmussen på selve valgaftenen at:

- ”Der vil ikke blive behov for en folkeafstemning om dansk suverænitetssafgivelse i mange, mange år”.

To år efter udskrev han selv en folkeafstemning om afskaffelsen af danske penge.

27 år med løgn og fortielse

Politikerne ruttede heller ikke med sandheden ved afstemningen om Amsterdam-traktaten. Det blev for meget, også for overbeviste EU-tilhængere.

- ”Vi har nu været vant til 27 år med løgne og halve fortielser, fordi politikerne ikke mente, vælgerne kunne tåle at høre sandheden om EU. Deraf vælgerens dybe, dybe skepsis”, skrev Marianne Krogh Andersen i Børsens Nyhedsmagasin¹⁰¹.

Formanden for Europabevægelsen Jørgen Schleimann skrev om halve sandheder og hele nødløgne:

- ”Et voksende antal mennesker føler, de er blevet ført bag lyset eller ligefrem snydt. Behøver vi repetere vore egne erfaringer med en Jens Otto Krag, der lod vælgerne tro i 1972, at EF og Romtraktaten kun var et handelssamarbejde uden politik, med en Poul Schlüter, der frejdigt erklærede Unionen for stendød, selv om Maastricht-traktaten allerede var i barselsseng, med en Uffe Ellemann-Jensen, der fik undtagelserne fra Maastricht-traktaten forhandlet igennem, selv om han ikke troede på Holger K. Nielsens historiske nationale kompromis hverken før eller efter Edinburgh.
- Det er forståeligt, at folk blev skeptiske over for den officielle politiks linde strøm af halve sandheder og hele nødløgne.”¹⁰²

Tag dem på ordet

Dagen efter folkeafstemningen holdt JuniBevægelsen pressemøde. Vi ville smede, mens jernet var varmt.

- ”Unionsmodstanden er ikke slået. 45 % nej er det næststørste nej, kun overgået af resultatet i 1992”, sagde Drude Dahlerup.
- ”Nyrup fik sit ja til Amsterdam-traktaten, fordi han begyndte at omdefinere projektet og tale

¹⁰⁰ Den 27. maj 1998

¹⁰¹ Nr. 28 fra 8. november 1999.

¹⁰² Jørgen Schleimann: Ukendt faktor. Nyt Syn På Europa. Nr. 5. 1999

om mindre union. Det er jo lige præcis vores sprogbrug, men nu har han et problem, for han kan ikke levere varen”, sagde Drude¹⁰³.

Jeg fremlagde en række konkrete forslag, som vi ville have Nyrup til at fremføre i EU. Vi ville have nedsat en arbejdsgruppe til at foreslå sagsområder, der kunne føres tilbage til medlemslandene. Den britiske premierminister Cameron foreslog det samme i 2013 og fik senere tilslutning fra den tyske kansler Angela Merkel til ideen om at føre beføjelser tilbage til medlemslandene.

Kommissionens daværende formand José Manuel Barroso fulgte op med en artikel i en række europæiske aviser for at fortælle, han havde forstået lektien om ikke at blande sig i ting, som kunne gøres bedre i medlemslandene.¹⁰⁴

Vi ønskede, at Folketinget fremover behandlede alle EU-forslag i fagudvalg og derefter gav dem de tre behandlinger, som Grundloven foreskriver for alle love.

Vi foreslog at nedsætte en uafhængig tænketank til at analysere udviklingen i Europa og fremkomme med ideer til initiativer.

Vi opfordrede også Nyrup til at gå i offensiven for miljøgarantien og sikre, at vi kunne opretholde vore bedre regler for nitrit, nitrat og madsminke. Det havde han udtrykkeligt lovet før afstemningen.

- ”Nyrup skal tages på ordet”, var overskriften på Notat-redaktørens referat fra vores pressemøde.

En halv time på CNN

Folkeafstemningen om Amsterdam-traktaten trak mange internationale journalister til Danmark. Jeg blev interviewet til mange udenlandske medier. Efter afstemningen fik jeg en halv time i Q&A – Spørgsmål og Svar – på CNN med den kendte vært Richard Quest, den ledende tyske kristendemokrat Elmar Brok og 137 millioner seere. Elmar og jeg blev udpeget, fordi vi havde siddet længst og længe i Europa-Parlamentet og stod som modsætninger.

- ”Bonde – Brok: 2 – 1”, vurderede bagsideredaktør Jakob Werner i Notat¹⁰⁵.
- ”I den verbale sværvægtskamp vandt Bonde klart på points for en ihærdig redegørelse for, at ØMU fører til arbejdsløshed og EU til tab af demokrati”, skrev Werner og tilføjede:
- ”For den kunstneriske udførelse måtte han dog notere en lavere karakter end Brok, der længe, sammen med ordstyreren, led i stilhed, inden han lettere irriteret fik indføjet nogle ord om nødvendigheden af Europas samling, for at verdensdelen kan klare sig.
- Bonde fik imidlertid ikke bare det længste, men også det sidste ord med endnu et angreb på det udemokratiske EU, som svar på et spørgsmål om fælles forsvarspolitik.”

Jeg bevarede dog mit venskab med Elmar Brok. Vi optrådte ofte og gerne for publikum med hver sit standpunkt, mens vi i fællesskab kunne virke for åbenhed i EU. Vi kendte hinandens synspunkter ud og ind og kunne let have holdt også den andens indlæg. Da jeg forlod Europa-Parlamentet, fortsatte samarbejdet. Elmar blev min nyttige kontakt til EU i forskellige menneskerettighedssager. Han repræsenterede det tyske CDU, som altid har domineret EU.

¹⁰³ Notat 5. juni 1998

¹⁰⁴ I Daily Telegraph skrev Barroso 24. oktober 2013: “But decisions should be taken at the right level...Where more integration and more regulation are needed, we will take the lead. But when less means more and simple is smarter, we will not hesitate to say so”.

¹⁰⁵ Notat 11. december 1998

Kapitel 23

SLAGSMÅL I NICE

Amsterdam-traktaten *blev* ikke den sidste før udvidelsen. Der kom ingen undskyldninger fra dem, der havde beskyldt os for at lyve. Statsministrene skulle først tørne sammen endnu engang om vilkårene, som det stod umisforståeligt klart i traktaten.

De store lande ville miste indflydelse til de mange nye små medlemslande. Det kunne hindres ved at ændre på stemmewægtene i Ministerrådet. De store lande ville beholde deres egen magt. Så kunne de små lande dele deres med de mange andre små lande, som nu var på vej.

Samtidig løb EU ind i en helt uforudset krise. Jeg blev kronvidne til, at Kommissionen måtte træde tilbage i 1999.

En hollandsk embedsmand

Det var ikke vores vedholdende kritik, men en hollandsk EU-embedsmand, som startede lavinen, der førte til Kommissionens fald. Han gik til Europa-Parlamentets gruppeformænd med afsløringer af omfattende svig og svigt i EU. Afsløringerne havnede i pressen.

Den hollandske embedsmand blev en god ven. Paul van Buitenen deltog i et pressemøde for JuniBevægelsen kort før valget til Europa-Parlamentet i juni 1999.

- ”Jeg er ingen EU-skeptiker; så ville jeg jo ikke arbejde for Kommissionen. Men når det kommer til den manglende åbenhed og demokratiske kontrol, så er jeg helt enig med Jens-Peter Bonde”, erklærede den retskafne hollandske EU-embedsmand.

Vi havde i fællesskab udarbejdet et detaljeret forslag til, hvordan man kunne begrænse eller helt fjerne svindel i EU gennem øget åbenhed og demokratisk kontrol. Den ringede hos mange medier og var formentlig i 1999 med til at sikre os det bedste EU-valg nogensinde. JuniBevægelsen blev nu set som nogle vakse vagthunde, som der var brug for i det skandaleramte EU. Det var rigtigt set!

Juni 1999-- Bondes bedste valg

Der skulle være valg til Europa-Parlamentet torsdag den 10. juni 1999. I en intern analyse udpegede Socialdemokratiet de to bevægelser og Venstre som hovedfjenden. Partiet mente, vi gik de ”borgerliges ærinde”¹⁰⁶. Forskellen mellem JuniBevægelsen og Socialdemokratiet blev udstillet i en debatbog af Freddy Blak og mig selv: ”Blak og Bonde OM UNIONEN”.

Bogen var et led i et nyt ”DUEL-projekt med egen hjemmeside på Duel.dk. Her kunne tilhængere og modstandere igen debattere med hinanden på lige vilkår. For vores energi – og regning, selv om vi modtog forskellige tilskud.

Vi udsendte en række ”Duel-hæfter” til gratis udlevering og radio- og TV-interviews med debatpar som Lone Dybkjær og Ole Krarup, Drude Dahlerup og Steen Gade, Ulla Sandbæk og Christian Rovsing, Anne E. Jensen og Kristian Thulesen Dahl, Pernille Frahm og Naser Khader, Pia Olsen og Trine Pertou Mach, Marianne Karlslose og Jan Købke Christensen, Niels Sindal og Frode Kristoffersen og endelig Jens-Peter Bonde og Bertel Haarder.

106 Notat 19. april 1999

- ”Brug din stemme 10. juni”, annoncerede vi på alle Duel-materialer med et fornemt logo, hvor det danske flag og EU-flaget var flettet sammen.

Redaktionen bestod af Lars Kaaber fra JuniBevægelsen og føderalisten og journalisten Carl Otto Brix. Formanden for DUEL var daværende højskoleforstander Jakob Erle fra Borups Højskole.

Et minuts taletid

Før valget udsendte jeg også en lille populær erindringsbog ”Et minuts taletid” med indtryk fra arbejdet i Europa-Parlamentet. Meningsmålingerne viste tilbagegang for modstanderne. Vi ville samlet blive halveret, forudså de fleste målinger. Vilstrup gav de to bevægelser 6 % - tilsammen, og dermed kun et enkelt mandat i alt. Gallup gav os 11,8 % og to mandater. En enkelt Megafon-måling for TV2 gav os 23 procent og fire mandater igen.

Den enlige svale blandt målingerne kom til at holde stik. Den bragte os en varm sommer med tre mandater til JuniBevægelsen for 16,1 % af stemmerne og et til Folkebevægelsen mod EF for 7,3 %. Ved valget i 1994 fik Folkebevægelsen sit andet mandat ved stemmeoverskud fra JuniBevægelsen. JuniBevægelsen fik nu stemmer nok til selv at få tre mandater.

JuniBevægelsen og Folkebevægelsen fik til sammen 23,4 % af stemmerne. SF fik 7,1 % og Dansk Folkeparti 5,8 %. Modstanderne havde samlet fået 36,3 % af stemmerne. Valgets vinder blev Venstre med 23,4 % af stemmerne og fem mandater. Taberen blev Det konservative Folkeparti. Partiet blev godt og vel halveret fra 17,8 % til 8,5 % efter den populære Poul Schlüters afgang.

Topmøde i Köln

Et topmøde i Köln kort før valget satte gang i nye Unionsdrøftelser. Vestunionens fælles forsvarspolitik skulle smeltes sammen med EU til en såkaldt ”EU-hær”. Men Rom blev ikke bygget på en dag.

- ”Topmødet i Köln besluttede også at starte arbejdet med en ny regeringskonference. Køreplanen er at en ny traktat skal forberedes til efteråret, sættes i gang til næste forår, og afsluttes i Paris i december 2000.
- På dagsordenen er
 - a) ændringer i EU-Kommissionens størrelse og sammensætning, så den kommer til at ligne en regering,
 - b) flere flertalsafgørelser, hvor de enkelte lande kan stemmes ned uden vetoret,
 - c) ny magtfordeling mellem store og små lande i Ministerrådet.

Vi taler altså om emner, som vil skære endog meget store skiver af dansk suverænitet og af dansk indflydelse i EU”, skrev jeg i en valgkommentar i Notat dagen før EU-valget.

Journalist Helle Knudsen var i Köln for Notat og skrev om ”Regeringskonference og flere nye reformer” i samme nummer. Topmødet kom for sent til at påvirke valgkampen. Det afsluttende topmøde for regeringskonferencen i december 2000 blev flyttet til badebyen Nice. Med nøjagtigt det indhold, jeg havde beskrevet, uden der dengang var nogen, der troede på det eller ville diskutere det— før EU-valget.

Helle Thorning-Schmidt dukker op

Den kontroversielle Freddy Blak blev valgt med 61.703 personlige stemmer for Socialdemokratiet og ”glæder sig til at samarbejde med Jens-Peter Bonde og Jens Okking”¹⁰⁷, ifølge Notat. Den tid-

¹⁰⁷ Notat 18. juni 1999

ligere sundhedsminister Torben Lund valgtes som spidskandidat med 84.208 stemmer, efter 16 år i Folketinget. Han var blevet bøsse og havde som det naturligste i verden taget sin mand med til Dronningens fester for politikerne.

Snart dukkede han op med kritik af EU. LO's EU-konsulent Helle Thorning-Schmidt valgtes på tredjepladsen med 22.890 personlige stemmer. Enhver statsminister i Danmark skal starte med at vinde sit første mandat. Der fik Helle sit. Jeg diskuterede EU med Helle hos Socialdemokraterne på Amager. Hun gik frejdigt og modigt ind for flertalsbeslutninger i EU, også om socialpolitik.

Det var der absolut ingen forståelse for i arbejderkredsen på Amager. Helle skiftede sidenhen opstillingskreds til det bedrestillede Østerbro.

Torben Lund siger fra

En dag offentliggjordes det første oplæg til en EU-forfatning. Torben Lund sagde offentligt fra. Så fik han en bandbulle fra partiet. Ole Stephensen inviterede ham i Morgen TV på TV2. Der forklarede han, at han skam blot havde sagt, hvad der stod i Socialdemokraternes valgprogram. Måske havde han overset, at valget var forbi!

Partiets da nyvalgte formand Mogens Lykketoft sagde offentligt, at Torben Lund ikke længere kunne udtale sig på vegne af den socialdemokratiske gruppe i Europa-Parlamentet. Der var Lund blevet valgt som gruppeformand. Den sidst valgte Helle Thorning-Schmidt bad nu Torben Lund træde tilbage som parlamentsmedlem. Hun mente heller ikke, han kunne repræsentere partiet, når han var imod de nye Unionsplaner. Dem havde Socialdemokratiet også været imod – før valget.

– Så kan hun selv komme til, kommenterede Torben Lund Helles kritik, med et glimt i øjet.

Så gode venner var de i det store parti. Den 19. august 2003 fik Torben Lund denne karakteristisk af Helle Thorning:

- ”Jeg ser Torben som EU-modstander, og jeg kan ikke se forskel på hans synspunkter og JuniBevægelsens”, sagde hun til Jyllands-Posten.
- ”Vi vil gerne have folk med hans standpunkter”, inviterede jeg i samme artikel.
- ”Jeg er socialdemokrat og hører ikke hjemme i JuniBevægelsen”, svarede Torben Lund – desværre.

Det skete i en artikel med overskriften ”JuniBevægelsen vil have Lund”. Det ville vi meget gerne, men vi bad ham altså ikke skifte parti. Det gør man ikke i en avis. Torben vidste godt, vi stod tæt på hinanden, og at døren var åben.

Flere valgresultater i 1999

Statsminister Poul Nyrup Rasmussen fik med Helle Thorning-Schmidt trods alt et enkelt Unionsloyalt medlem i S-gruppen i Bruxelles og Strasbourg. Partiet var gået frem med 0,6 % til 16,5 % af alle stemmer. Radikale Venstre gik frem med 0,7 % til 9,1 %, men fik ikke den dengang radikale Naser Khader valgt i tillæg til Lone Dybkjærs mandat.

Venstres Bertel Haarder blev valgets store stemmesluger med 180.970 personlige stemmer. Den radikale Lone Dybkjær blev nr. to med 123.513 stemmer. Måske kom en af stemmerne fra ægtemanden Poul Nyrup Rasmussen? Det håber jeg da for dem. Jeg fik 117.533 stemmer på tredjepladsen. Det var ikke så ringe, som vi siger i Jylland, i betragtning af, at vi dengang aldrig havde ført person-valgkamp i Folkebevægelsen og JuniBevægelsen.

Ole Krarup blev genvalgt i spidsen for Folkebevægelsen mod EU med 63.251 personlige stem-

mer. Vi dannede sammen en ny politisk gruppe i Europa-Parlamentet med ligesindede, som heller ikke hørte hjemme i de partipolitiske grupper.

- ”Tilhængerne har under en tredjedel af vælgerne bag sig. Der er intet mandat til at gå videre”, kommenterede jeg EU-valget i Notat.

De Konservative mistede to af deres tre mandater, da Poul Schlüter trak sig tilbage.

- Jeg er 70 år og har været valgt i 35 år, sagde han til DR-TV's valgaftens-udsendelse som begrundelse for at trække sig.

Christian Rovsing sagde, at de konservative var nede på 6 %, da de startede kampagnen, nu var de gået en tredjedel frem. Det var han godt tilfreds med.

- Holger K., må jeg lige spørge, hvad du laver inde hos JuniBevægelsen? spurgte Anja Westphael efter Holgers visit i JuniBevægelsens valglokale.
- Jeg har et fint forhold til dem. De har fået et meget flot valg, og det synes jeg bestemt, der er grund til at ønske dem tillykke med, svarede han.

Holger var tilfreds med, at SF igen var repræsenteret i Strasbourg. Partiet havde mistet sit mandat, da John Iversen gik over til Socialdemokratiet.

Valgforsker Lars Bille oplyste, at 50 % af vælgerne havde besluttet sig for, hvad de ville stemme i løbet af valgkampen, femten procent på selve valgdagen.

- Der har virkelig været tvivl, og det viser, at valgkampe kan have betydning. Der er mange på markedet, sagde valgforskeren.

Den senere leder af Dansk Folkeparti Kristian Thulesen-Dahl glædede sig i Notat over, at den samlede unionsmodstand var gået frem fra fire til seks mandater.

Pernille Frahms firemandsgruppe

De seks var mine kolleger Jens Okking og Ulla Sandbæk fra JuniBevægelsen, den genvalgte Ole Krarup for Folkebevægelsen, Pernille Frahm for SF og Mogens Camre for Dansk Folkeparti. Pernille Frahm havde kørt nej-kampagne mod SF's ”helt andet Ja”. Nu skulle hun repræsentere partiet i Europa-Parlamentet. Det gjorde hun så godt, at hun en overgang endte med en dansk firemandsgruppe i Venstrefløjsgruppen. Kvartetten bestod da af Ole Krarup, Jens Okking, Freddy Blak og hende selv. Godt gået.

Da Jens Okking trak sig på grund af sygdom, kom JuniBevægelsen op på tre mandater igen, nu med Bent Hindrup som min nye kollega. Frank Dahlgaard meddelte offentligt, at han havde stemt på Dansk Folkepartis spidskandidat, den tidligere socialdemokratiske politiske ordfører i Folketinget, Mogens Camre. Så blev Frank Dahlgaard smidt ud af Det konservative Folkeparti og blev løsgænger i Folketinget.

- Jeg vil nu hellige mig kampen mod ØMU'en, sagde han i et stort interview¹⁰⁸.

Den konservative generalsekretær siden 2015, Søren Vandsø, erklærede offentligt at han havde stemt også på JuniBevægelsen og måtte derfor forlade den lokale partibestyrelse i Silkeborg.

Notats forretningsfører Finn Ellegaard annoncerede samtidig sin 50 års fødselsdag og 25 års

¹⁰⁸ Notat 25. juni 1999

jubilæum. Vi fejrede ham med middag og dans i et telt ved bladhuset i Drammelstrup gamle skole ved Allingåbro. Der fik jeg både talt og råbt hurra for min livslange ven fra Radikal Ungdom. Vi dansede til langt over sengetid. Jeg beskyldte ham frejdigt for at have forårsaget det danske nej den 2. juni 1992.

Mellem Amsterdam og Nice

Amsterdam-traktaten trådte i kraft den 1. maj 1999, kort før EU-valget. Jeg skrev en kronik i Notat¹⁰⁹ om nyskabelserne.

- ”I stedet for en mild og venlig grænsekontrol til nabolandene får vi et fælles forbundspoliti. Europol. De får tredobbelt løn, diplomatstatus med straffrihed og toldfri spiritus. Bliver man mere effektiv af det”, spurgte jeg ironisk.

Den 28. maj 1999 var der gået et år siden afstemningen om Amsterdam-traktaten. Den radikale Niels Helveg Petersen blev interviewet til Notat om behovet for en ny dansk grundlov. Han kommenterede også den næste Unionstraktat, som han havde benægtet i en TV-debat om Amsterdam-traktaten:

- ”Niels Helveg: Måske ny traktat uden afstemning”, skrev Notat på forsiden¹¹⁰.

Politikerne var allerede gået i gang med at forhandle den næste traktat. Niels Helveg havde beskyldt mig for at lyve om den. Nu bekendte han åbent, at han ikke ville have folkeafstemning om den. Forslag om nye stemmевægte, færre kommissærer, flere flertalsbeslutninger og hvad der ellers blev lagt op til i forhandlingerne, skulle ikke afgøres af vælgerne.

Niels Helveg var dog ærlig nok til at sige det *før* valget til Europa-Parlamentet. Det havde han ikke behovet, for Traktaten var endnu kun på tegnebrættet. Niels Helveg indrømmende også åbent, at ØMU'en ville kræve harmonisering af skatter og arbejdsmarkedslovgivning¹¹¹, mens Marianne Jøved nedtonede de politiske konsekvenser.

Nice-traktaten 2000

Den 11. december klokken 4.24 om morgenen i år 2000 sluttede 15 statsministre et EU-topmøde i kongrescentret Acropolis i den sydfranske ferieby Nice. Mødet var spækket med hjelmklædt politi. De dage var byen ikke spor rar at gå rundt i. Den populære middelhavsby skulle lægge navn til vedtagelsen af den såkaldte Nice-traktat.

3000 tilstedeværende pressefolk og iagttagere regnede så med, at Nice-traktaten nu var færdig. Men først mange møder og halvanden måned senere var teksten forhandlet endeligt på plads. Den kunne så underskrives på et nyt højtideligt møde i Nice den 26. februar 2001.

Den franske præsident Jacques Chirac havde gennemført et fem dage, rekordlangt topmøde før jul. Mødet endte så kaotisk, at de fleste deltagere ikke vidste, hvad de havde besluttet! Journalisterne havde kun foreløbige udgaver at skrive ud fra. Politikerne var ikke bedre stillet. De havde også kun udkast, da de skulle kommentere forhandlingerne.

Samme dag, tirsdag den 11. december så jeg et samlet dokument hos en af lederne i den juridiske tjeneste – en franskmænd. Jeg kunne allerunderdanigst få lov til at kigge for at få de rigtige tal for Europa-Parlamentets fremtidige sammensætning. Der var mange forskellige forkerte tal i

109 Notat 7. maj 1999

110 Notat 28. maj 1999

111 Notat bragte samtalen den 27. august 1999

omløb. Dem ville han da gerne hjælpe med til, at jeg kunne fjerne i min omgang med medierne i presserummene.

Selv Europa-Parlamentet havde ikke EU-topmødets seneste forslag til ny Traktat, da den franske præsident Chirac redegjorde for indholdet tirsdag den 12. december 2000 i mødesalen i Strasbourg. I Europa-Parlamentets forfatningsudvalg arbejdede vi ihærdigt på at skaffe os et uofficielt udkast gennem hele mandagen. Vi fik det ikke. Vi kunne heller ikke få udkastet om tirsdagen til debatten med Chirac. Først dagen efter fik vi en foreløbig udgave – og kun på fransk.

Flertal skal udpege Kommissionen

Man skjulte fuldstændigt den måske vigtigste beslutning fra Topmødet om, at Kommissionen fremover skulle udpeges ved en beslutning med kvalificeret flertal i Det europæiske Råd. Forslaget havde *ikke* været behandlet inden topmødet. Det dukkede først op den sidste nat, helt bogstaveligt som ”en tyv om natten”.

Et så vigtigt spørgsmål havde heller ikke været drøftet med Folketinget i Danmark under det sædvanlige møde i Europaudvalget forud for topmødet. Forslaget havde ikke været diskuteret i aviserne. Den radikale beslutning var et Chirac-kup. Statsministrene fra de små lande burde have sagt: Hov stop, sådan forhandler man ikke en traktat, der ikke kan ændres efter mødet.

Vi, der gik i korridorerne, havde ingen anelse om denne radikale ændring. Der blev ikke sagt noget om sådanne ændringer under briefingerne. Teksterne blev holdt hemmelige, og jeg opdagede først ændringen *efter* topmødets afslutning. En god kilde gav mig den franske tekst.

Jeg talte med den altid joviale og hjælpsomme svenske statsminister Göran Persson umiddelbart efter topmødet. Selv han kendte ikke til denne beslutning. Göran havde dog deltaget i topmødet! Så slog jeg alarm, men som så ofte før uden genlyd. EU var langt væk. Hvad rager valg vælgerne?

Kommissionen er det vigtigste organ i EU. Det er da ikke ligegyldigt, om landene er repræsenteret af en person, de selv har valgt. Eller om det er en Kommissionsformand, der håndplukker en dansk centralist, som han får godkendt hos et kvalificeret flertal af statsministre og et flertal i Europa-Parlamentet.

Nye ulige stemmевægte til landene

Topmødet ændrede også stemmевægtene i Ministerrådet. Fremover skulle Danmark have 7 stemmer af i alt 237 stemmer, mod 3 af 87 i Amsterdam-traktaten. De fire store lande fik hver 29 stemmer. Frankrig insisterede på, at Tyskland ikke måtte få flere stemmer end Frankrig, selv om Tyskland havde fået knap 20 millioner flere borgere efter Genforeningen. I stedet fik Tyskland flere pladser i Europa-Parlamentet.

Chirac tilbød Rumænien samme stemmetal som Holland, selv om Rumænien havde 22,5 millioner indbyggere mod Hollands 15,5 millioner. Rumænien endte dog med at få 14 mod Hollands 13. Topmødet blev en uskøn kamp om stemmer, uden principper eller retfærdighed.

Den portugisiske statsminister og senere generalsekretær for FN, Guterrez, beskyldte den franske præsident for at etablere et ”kup”. Den sidste nat var et råt og kontant slagsmål mellem statsministrene om stemmer og magt. De store lande kvaste de små. Den spanske avis El Pais offentliggjorde et meget detaljeret referat af forhandlingerne. Mange mindre lande accepterede alene for at få udvidelsen på plads.

Den danske statsminister Poul Nyrup Rasmussen betegnede nu også Nice-traktaten som en

”udvidelsestraktat”. Den var heller *ikke* parat til udvidelsen med et stort antal nye lande. De skulle tildeles stemmer, uden der var fastlagt en nøgle for fordelingen af dem.

Talte ingen kritik

Torsdag den 14. december 2000 kl. 10 skulle vi stemme om det årlige EU-budget og Nice-traktaten i Europa-Parlamentet. Jeg bad om ordet til forretningsordenen for at protestere mod, at vi skulle stemme om en tekst, vi endnu ikke havde fået udleveret.

Den franske formand Nicole Fontaine nægtede at give mig ordet! Hun blev ellers gjort opmærksom på min anmodning flere gange af sine medhjælpere. Da vi så kom til selve afstemningen om Nice-topmødet, forsøgte jeg igen at få ordet til forretningsordenen.

Denne gang var det også forgæves, selv om jeg havde krav på det. Fru Fontaine havde et bedre forhold til sin franske præsident end til mig, der havde været med til at vælge hende som formand. Hun talte ikke, at den franske præsident skulle udsættes for kritik fra en dansk unionsmodstander.

Europa-Parlamentet kom derfor til at stemme om en tekst, vi stadig ikke havde fået! Det store flertal af parlamentsmedlemmer og offentligheden vidste stadig ikke, at landene fremover kunne få deres egne valg af kommissærer underkendt af et kvalificeret flertal blandt statsministre.

Nyheden blev skjult så godt, at selv den danske Europa-minister Nikolai Wammen ikke var klar over forholdet, da vi diskuterede muligheder for indflydelse i EU på fem forskellige velbesøgte debatmøder i foråret 2013.

Ideen om en flertalsudnævnelse havde været diskuteret i forfatningsudvalget i Europa-Parlamentet med Kommissionens daværende næstformand Michel Barnier. Han afviste forslaget med den begrundelse, at det ikke havde nogen chance for at blive vedtaget!

Europa-Parlamentet var utilfreds med topmødet af andre grunde og vedtog en kritisk udtalelse med 308 stemmer for og 95 imod, mens 85 undlod at stemme.

Enige med ledende føderalist

Onsdag den 13. december 2000 havde vi den sædvanlige frokost i SOS Demokrati intergruppen i Strasbourg. Vi havde indbudt formanden for den føderalistiske intergruppe Jo Leinen til at tale for os. Han fortalte til manges overraskelse, at han ville stemme Nej til Nice-traktaten af demokratiske grunde. Han var i øvrigt enig i 16-17 af 19 punkter i et debatoplæg fra SOS Demokrati. Oplægget var vores alternativ til Amsterdam-traktaten.

Føderalisterne ønskede flere flertalsafgørelser og en forfatning i stedet for en traktat. Her var vi uenige. Men til manges forbløffelse var vi helt enige med føderalist-formanden i kritikken af manglen på åbenhed og demokrati.

Jo Leinen var udpeget til ordfører for Europa-Parlamentet om Nice-traktaten sammen med en græsk kristendemokrat. Jo Leinen havde heller ikke fået teksten og vidste stadig ikke, at Kommissionen fremover skulle udpeges af et kvalificeret flertal!

Det var også stadig ukendt for mange statsministre, at topmødet traf beslutning om at flytte fremtidige topmøder til Bruxelles fra det tidspunkt, hvor Unionen ville få 16 medlemmer.

Det samlede overblik over forhandlingerne lå kun ét sted, hos det franske formandskab. Når dokumenterne ikke var tilgængelige for hverken statsministre, journalister eller medlemmerne af Europa-Parlamentet, skyldtes det ikke, at de ikke fandtes.

Ingen folkeafstemning om Nice

Kronjuristerne fastslog hurtigt, at Nice-traktaten kunne vedtages uden fem sjettedeles flertal i Folketinget eller folkeafstemning. Den gav dog anledning til bindende lovgivning på nye områder, som ikke havde været behandlet i de forudgående traktater. De burde have været behandlet efter Grundlovens regler om overladelse af nye beføjelser.

Modstanderne havde lige tabt en afstemning om Amsterdam-traktaten i 1998, været gennem et krævende EU-valg i 1999 og vundet folkeafstemningen om Møntunionen den 28. september 2000. Mange orkede ikke mere og lod i praksis Nice-traktaten passere i 2001 for ikke at forsinke udvidelsen af EU med de øst- og centraleuropæiske lande.

SF ønskede folkeafstemning, men gjorde ikke noget ved det. JuniBevægelsen var gået frem, men havde ikke styrken og organisationen til at kræve Grundlovens ånd og bogstav respekteret.

Nice-traktatens forkastelse

I Danmark fik vi ikke folkeafstemning om Nice-traktaten. Det gjorde de i Irland. Jeg udgav derfor en læservenlig udgave af Nice-traktaten på engelsk og en engelsk udgave af ”Nice-traktaten – kort fortalt”. Ierne skulle have en chance for at stifte bekendtskab med den traktat, som de skulle stemme om. Jeg deltog også i mange møder i Irland, i aviserne og på radio og TV.

Min ven og vært Tony Coughlan var overbevist om, at modstanderne ville tabe. Jeg mente instinktivt, der var en god chance for at få et Nej, særligt fordi Traktaten ville flytte magt fra små til store lande i EU. Hvorfor skulle ierne stemme Ja til at mindske deres egen indflydelse i EU? Traktaten faldt.

Nice-traktaten blev så vedtaget ved en omafstemning året efter i Irland.

Kapitel 24

EN HISTORISK KRISE

Sværdet og pengene

Kommissionens tidligere formand Romano Prodi sagde engang, at en stat kendes ved at råde over to redskaber: Sværdet og pengene. Mønt og Militær. Det havde min gode italienske ”professor-ven” Romano Prodi - Il Professore - helt ret i.

Prodi var formand for Kommissionen fra 1999 til 2004. Det blev hans lod at gennemføre ØMU’en, sådan som den var besluttet. Han kunne ikke ændre på indholdet, selv om han gerne ville. Stabilitets- og Vækstpagten døbte han frejdigt ”stupiditetspagten”. Det udtryk havde han bestemt ikke fortrudt, sagde Prodi, da min kone og jeg besøgte ham i Bologna i foråret 2013. Krisen i Italien var da så dyb, at alle hans egne børn havde måttet forlade landet efter endt uddannelse.

- Udlandet investerer massivt i Italien. Men det er i varemærker og markeder. Udvikling og produktion lægges andre steder, beklagede økonomiprofessoren.

Den hidtil stærkeste Kommissionsformand Jacques Delors kaldte direkte ØMU’en for en ”fejl-konstruktion”, da den blev vedtaget. Delors gik kun ind for forslaget, fordi han var sikker på, at ØMU’en ville blive fulgt op med en politisk union. Delors havde selv sat ØMU-toget i gang. Det skete fra et topmøde i den nordtyske messe by Hannover i 1988. Sovjetunionen og de fælles unions-rubler dinglede da på sidste vers. Vi skulle skabe en europæisk succes-mønt.

Møntunionen begravet i et udvalg

Notat havde fået en ny ung journalist fra Vejle. Han hed Ole Ryborg og blev siden kendt som Danmarks Radios korrespondent i EU-hovedstaden. Ole startede som kritiker og endte med at elske EU. Det havde han svært ved at skjule. Han blev en værdig afløser for Poul Smidt.

Den unge nyuddannede Ole skulle på sin første reportagerejse, sammen med mig, der også var akkrediteret topmødet som journalist. Vi kørte til Messestaden i Ole Ryborgs gamle bil. Den gik i stå og måtte til mekaniker, så vi måtte tage toget for at komme hjem igen.

Den 27. juni 1988 mødtes statsministrene i bragende solskin i det store messecenter. De nedsatte den såkaldte Delors-komite for at genoplive gamle planer om en fælles EF-valuta. Den tyske kansler Helmut Kohl var en strålende, glad mand, da han talte til journalisterne efter mødet.

- Nedsættelsen af arbejdsgruppen er ”det første skridt til en fælles mønt”, sagde han stolt.

Den franske præsident Francois Mitterrand kaldte beslutningen for ”historisk”. I det danske briefinglokale lød der helt andre toner. Her indledte en glædesstrålende statsminister Poul Schlüter sin topmøde-briefing til de danske journalister:

- ”Det har været en god dag for Danmark. Det er lykkedes os at få begravet planerne om en fælles EF-valuta i et udvalg”.

Lærestykke i danske bortforklaringer

Den sætning bruger Ole Ryborg i alle taler til journalister, når de er på efteruddannelse i Bruxelles. Den er et lærestykke i forskellige versioner af det samme møde.

Når min snedkermester-far kom hjem fra Messen i Hannover, havde han som regel købt en

ny snedkerimaskine til værkstedet. Schlüter kom ikke hjem med noget til at snedkerere med eller bygge op. Min altid hyggelige med-sønderjyde fra Tønder drog hjem fra de store messehaller i Hannover med en guldrandet bisættelse af Møntunionen.

Til at forestå bisættelsen blev der nedsat en arbejdsgruppe med Nationalbankchefen fra hvert land. Kommissionens magtfulde formand skulle være formand for Schlüters begravelsesudvalg. Der var også tre uafhængige medlemmer af arbejdsgruppen. Den ene var en dansk økonomiprofessor Niels Thygesen. Han havde også været kandidat til EF-valget for Venstre, men havde større held som professor i pengepolitik.

Arbejdsgruppen lavede en køreplan for at få Møntunionen op fra de døde igen. Kommissionen gødede jorden med en meget omtalt rapport: "One Market, one money". En af dem, der var med til at udarbejde planerne, var en britisk født embedsmand i Kommissionen, Bernard Connolly. Han var ikke enig i Kommissionens forudsigelser om lutter økonomiske fordele.

Han var blevet klogere under arbejdet og tog fri fra Kommissionen i fire måneder for at skrive en bog med sine advarsler. Den behandles neden for i et kapitel, der bærer hans navn.

Kohls fortjeneste

De fælles EU-penge blev sat i system med Maastricht-traktaten fra 1993. ØMU'en blev lempet igennem i Tyskland af Helmut Kohl under stort besvær. Planen mødte stor modstand i Tyskland. Tyskerne var så stolte af deres stærke D-mark og det tyske "Wirtschaftswunder" siden den tabte krig.

I interviews refereret af Irish Times den 8. april 2013 vedgik Kohl, at forslaget ville være faldet med et brag, hvis der havde været folkeafstemning i Tyskland. Kohl måtte med sit eget udtryk optræde som "diktator" for at få de fælles penge igennem i sit eget parti CDU.

Kohl oplyste, at han egentlig ville have trukket sig som kansler. Han fortsatte alene med det formål at få ØMU'en vedtaget. Det var ikke helt i hegnet at udnævne Kohl til europæisk æresborger i 1998. Han var den hidtil eneste efter Jean Monnet i 1974. Uden Kohls personlige indsats og Mitterands pres havde vi næppe haft en Euro i dag. I 2015 blev Jacques Delors den tredje æresborger.

Danmarks ØMU-undtagelse

Danmark holdt sig uden for ØMU'en med en midlertidig undtagelse fra Maastricht-traktaten. Vi skulle ikke være bundet af den såkaldte Tredje fase, hvor eurolandene skulle brænde pengesedlerne og smelte den nationale mønt for at få fælles penge i stedet. Mange tror, og medierne skriver det ofte, at vi fik denne undtagelse fra Møntunionen *efter* det danske nej til Maastricht-traktaten i 1992. Det passer ikke. Vi havde undtagelsen i Traktaten fra 1992.

Det nye var faktisk, at vi forpligtede os til endnu mere. Møntunionen havde tre faser. Nu skulle vi tage del i *hele* anden fase og være forpligtede på de økonomiske krav i tredje fase. Samtidig sagde regeringen, at vi ikke ville være med i tredje fase. Det var denne meddelelse, som prægede danskernes opfattelse af, at vi fik en undtagelse efter det danske Nej den 2. juni 1992.

Vores undtagelse havde karakter af en såkaldt "opt-in". Den britiske undtagelse var en "opt-out". Danmark kunne selv vælge at komme med på et senere tidspunkt.

I år 2000 ville Ja-partierne og den danske statsminister Poul Nyrup Rasmussen have den danske ØMU-undtagelse fjernet. Venstres Anders Fogh-Rasmussen havde længe opfordret ham til at tage folkeafstemningen. Nyrup fik derfor bred støtte i Folketinget. Vi skulle afskaffe den danske

krone for altid og gå over til de nye EU-penge i Danmark. De danske pengesedler skulle erstattes med den fælles valuta: euro.

Nyrup starter Ja-kampagne

- ”Nyrup starter Euro-felttoget”, skrev Notat den 10. september 1999.
- ”På Socialdemokratiets weekend-kongres i Odense affyres startskuddet til Ja-kampagnen, selv om den formelle beslutning om partiets holdning til ØMU’en først træffes på næste års kongres”, skrev avisen.

Nyrup havde meningsmålingerne med sig. Børsens Green-analyse gav 39,7 % af vælgerne for et Ja og 37,4 % for et Nej. Ja-sidens forspring var dog skrumpet fra 9,4 til 2,3 % på blot en måned. Nyrups kongres-udtalelse fremlagde argumenterne for et Ja:

- At være med der, hvor beslutningerne træffes
- At sikre stabile forhold for Danmarks økonomi, beskæftigelse og konkurrenceevne
- At deltage i et samarbejde, hvor markedskræfterne bruges på menneskenes betingelser, og ikke pengenes.

Det lød vældigt sympatisk, men var svært genkendeligt under finanskrisen.

- Unionen ”betalte 700 milliarder Euro til bankerne og 6 millioner til de arbejdsløse”, kritiserede Europa-Parlamentets formand Martin Schulz¹¹².

Nyrups beskrivelse faldt ikke i god jord hos alle i Socialdemokratiet:

- ”Det svarer til, at man spørger folk, om de vil have en chokoladeis. Kun folk med chokoladeallergi kan sige nej til det her”, kommenterede den dengang socialdemokratiske EU-skeptiker Mogens Ove Madsen¹¹³.

Mogens Ove Madsen var første-suppleant til Europa-Parlamentet for Socialdemokratiet, men gik siden over til SF. Socialdemokratiske ØMU-modstandere dannede deres eget netværk, SNE.

Nationernes Europa udgav bogen ”Euro eller krone – fordele og ulemper ved euro’en”.

For Nyrup var der lutter fordele, og slet ingen ulemper. Modstanderne var mere nuancerede end den økonomiuddannede Poul Nyrup Rasmussen. De fleste af os var sikre på, at ØMU’en ikke kunne holde i den daværende konstruktion.

Modstandernes advarsler

Samtlige valutaunioner i historien er brudt sammen, hvis de ikke er blevet ledsaget af en politisk union. Vidste Ja-siden ikke det, da de anbefalede os at droppe kronen? Det blev ellers sagt og skrevet meget tydeligt i mange artikler, bøger og taler.

Vel, vi forudså måske ikke 28 krisemøder, før statsministrene stadig ikke nåede frem til en varig løsning. Så synske var vi ikke, men Nej-siden forudså vanskelighederne, som Ja-siden benægtede.

- ”Euroens politiske bagside er først og fremmest nødvendigheden af, at der – som følgevirkning – sker en harmonisering af euro-landenes skattepolitik, arbejdsmarkedspolitik og socialpolitik”, skrev Mette Koefod Bjørnsen i forordet til debatbogen ”Euro eller krone”.

¹¹² Ved et seminar i Europa-Parlamentet den 8. maj 2013, hvor jeg selv deltog som tilhører

¹¹³ Notat 10. september 1999

I samme bog gennemgik Frank Dahlgaard forskellige møntunioner og fastslog:

- ”Bortset fra sådanne kæmpe- og dværgmøntunioner er historiens lære, at en monetær og økonomisk union må ledsages af en politisk union. Ellers bryder møntunionen sammen.”

Fælles penge kan være sidste skridt

Professor Jesper Jespersen argumenterede for, at fælles penge kunne være det sidste skridt i den europæiske integration, når økonomierne var harmoniserede. Han konkluderede:

- ”Det kunne blive en styrkelse af EU-samarbejdet, hvis der allerede nu blev taget hul på diskussionen om, hvorledes nogle af ØMUens åbenlyse systemfejl kunne afhjælpes. Det ville være langt at foretrække, fremfor at lade som om den eksisterende ØMU ikke kan ændres, fordi den er perfekt. Intet er mere forkert. Det europæiske samarbejde løber en stor risiko, hvis man bare gennemtrumfer ØMUen i dens nuværende form.”

Direktøren for Jyske Bank Anders Dam, professor Gunnar Thorlund Jepsen, lektor Lise Lyck og professor Søren Kjeldsen-Kragh skrev også præcise advarsler.

Amerikanske økonomer af alle skoler advarede nøgternt. Den kendte Nobelpris-økonom Paul Krugman skar deres kritik ud i pap:

- ”Efter syv års kamp for at komme til det hellige land, vil I europæere ikke træde ind i paradiset. I vil stadig befinde jer i ørkenen med høj arbejdsløshed, og befolkninger, der fyldes med vrede over dette europæiske eliteprojekt”, sagde han i et interview med Bjarke Møller i Information¹¹⁴.

Professor Anders Ølgaard pegede på kernen i de kommende konflikter:

- ”Hvis den Økonomiske og Monetære Union skal have troværdighed, forudsætter det, at de lande, som ikke opfører sig efter reglerne, skal bankes på plads. Det problem har ingen villet røre med en ildtang”, sagde Ølgaard¹¹⁵.

Professor Christen Sørensen havde i 1990 skrevet en fremragende bog om ”Danmark – delstat i Europa”:

- ”For det første må det efter min mening være en nødvendig forudsætning for at kunne sige ja til en økonomisk og monetær union, om man kan sige ja til visionen: Europas Forenede Stater. Jeg tager ikke på forhånd afstand fra denne vision, men det forekommer mig vigtigt, at vi som danskere får reel mulighed for at overveje denne vision, inden vi står ved ØMU-valgurnen.”

Jeg udgav også selv en debatbog på Gyldendal, ”Hvis Demokratiet skal begrænses – Før folkeafstemningen”:

- ”Den nuværende konstruktion af ØMU’en er ikke langtidsholdbar. Med de meget specielle krav vil den enten bryde sammen eller kræve et hop i integration, en fælles styring på EU-niveau. Denne styring kan gøres mere eller mindre demokratisk, men fornægte den kan man ikke.
- Der vil komme en dag, hvor denne styring er nødvendig,” skrev jeg og forudså en ny traktat.

114 30. januar 1998

115 Politiken 18. januar 1996.

Der manglede ikke advarsler, men politikere og organisationsfolk, som turde lytte. Det gør der stadig.

Praktisk fordel

Modstandernes problem var, at folk gerne ville have de praktiske, fælles pengesedler, så vi kunne slippe for vekselgebyret på udlandsrejser. Dette enkle Ja-argument blev gentaget igen og igen, selv om et kreditkort ville være en både billigere og mere praktisk løsning på det problem.

Vi var sikre på, at danskerne *ikke* var parate til at acceptere den politiske Union, som måtte følge efter, hvis ikke Møntunionen skulle brase sammen. Jeg har aldrig været mod fælles, internationale betalingsmidler. Det er jeg stadig stærkt for. Men jeg har været og er fortsat imod EU-penge uden demokratisk styring.

Jeg talte personligt altid varmt for fælles penge til international handel, og *samtidigt* imod at afskaffe de nationale valutaer i EU. Vi behøvede ikke have fælles EU-penge *i stedet for* de nationale valutaer. Vi kunne have internationale, fædrelandsløse penge til at finansiere den internationale handel *ved siden af* de nationale valutaer.

Sådanne penge kan styres som en hård valuta, hvor pengemængden øges med handelens omfang og styres, så den ikke skaber inflation. Nationale penge var og er nødvendige til at styre økonomierne til gavn for beskæftigelse og velfærd. Regeringen mente, vi kunne nøjes med de fælles penge. De behøvede ingen fælles styring.

- ”Hertil og ikke længere”, lovede økonomiminister Marianne Jelved optimistisk.

Connollys spådomme

Hun var ikke alene i at undervurdere vanskelighederne ved at have en fælles valuta. Til gengæld var Kommissionens egen ekspert, Bernard Connolly, ganske forudsigende. Det kunne man også læse i et interview med Kurt Lund¹¹⁶:

- ”Når et lille land løber ind i et økonomisk tilbageslag og ikke råder over monetære instrumenter til at rette op på det, fordi det er en del af det store euro-område, så kommer de offentlige finanser ud i frygtelige problemer og underskuddet vil hurtigt eksplodere.
- Det tvinger regeringerne til at hæve skatterne og skære i udgifterne, så de offentlige finanser ikke bryder sammen. Det forværrer recessionen, underskuddet bliver større. Det er en snebold, der er sat i gang”, sagde Connolly.

Det var ni år før, den præcise forudsigelse blev til virkelighed og snebolden til et isbjerg. Den fyrede topembedsmand forudså også de politiske reaktioner:

- ”Det vil skabe fremmedhad, når folk føler, de er fanget i en politisk struktur, de ikke ønsker at være med i. Folk vil føle sig rodløse og truet af et stort maskineri, som de ikke kan kontrollere. Det gør vælgerne mere og mere frustrerede og får dem til at miste troen på de nationale demokratiske institutioner”, forudså Connolly – desværre lige så præcist.

Den danske musiker Peter Ingemann udtrykte den folkelige frustration i et interview med Notat¹¹⁷:

- ”Havde vi stemt ja til Maastricht-aftalen i 1992, så skulle vi ikke have stemt igen. Det ved vi alle. Det strider mod de dybeste retfærdighedsfølelser i et hvert menneske at misbruge demokratiet sådant”, sagde bl.a. Kim Larsens kasseimester og revisor ”Peter Pengemand”.

116 Notat 12. november 1999

117 Notat 26. november 1999

Folkebevægelse og folkepension

Folkebevægelsen startede sin kampagne fra et landsmøde i Aarhus i november 1999. De gav årets Træskoprís til Bernard Connolly. Han havde tidligere fået JuniBevægelsens Frode Jakobsen pris. Roald Als fik også Træskoprís for sine kostelige tegninger i Politiken. Begge sider af Unionsmodstanden støttede Connolly. Han kendte projektet indefra og kunne beskrive fremtiden, bedre end nogen spåkone. Folkebevægelsens ”chefideolog” Karen Sunds sluttede en landsmødekronik¹¹⁸:

- ”For 10 år siden erklærede Folkebevægelsen under overskriften, ”EU har kig på din folkepension”, at det var et spørgsmål om tid inden der ville blive pillet ved folkepensionen, pga. presset fra EU. Det fik et par danske ministre til at erklære, at Folkebevægelsen trak rundt med en død kat. I denne uge er forslaget om at skære i folkepensionen, så den ikke længere er ens for alle grupper, et af debatpunkterne på LO’s kongres. Den døde kat er genopstået sammen med Schlüters stendøde union”, skrev Karen Sunds i sin kronik om ”ØMU’en og den danske velfærd”.

Den 24. december 1999 udkom Notat med et populært tyve siders magasin ”Bag om ØMU’en”. Det blev udgivet i samarbejde med ”Fagbevægelsen mod Unionen”.

- ”Jeg har hele tiden været meget kritisk overfor ØMU-konceptet, fordi det ensidigt lægger vægt på bekæmpelsen af inflationen. Beskæftigelsen spiller næsten ingen rolle”, forklarede EU-medlemskabets mester og nestor Ivar Nørgaard i særnummeret.

Økonomiske analyser

Rådet for europæisk Politik lod fire økonomiske eksperter, to tilhængere og to kritikere, skrive en rapport om de økonomiske konsekvenser af euroen. Det var Erik Hoffmeyer og Claus Vastrup fra tilhængerne og Christen Sørensen og Jesper Jespersen for kritikerne. Christen Sørensen endte dog med at anbefale et Ja, fordi projektet nu var vedtaget og i gang. Han var imod, da det startede som fejlkonstruktion, men syntes nu, vi skulle med.

I Sverige var de meget grundige og lavede en rapport i 28 bind under ledelse af den svenske økonom Lars Calmfors. Jeg tyggede mig gennem samtlige bind, før jeg skrev min egen lille bog. Den svenske rapport var fremragende, som meget svensk lov-forarbejde. Rapporten fastslog, at der ikke var økonomiske fordele ved euroen. Calmfors anbefalede euro-medlemskab af politiske grunde. Fair nok.

Ledende modstandere

Meningsmålingsinstituttet Megafon bad vælgerne udpege Danmarks førende EU-modstander blandt seks navngivne personer. Drude Dahlerup fik 24 % og Pia Kjærsgaard 23 %. De to repræsenterede hver sin politiske lejr og kvinderne, som var meget mere imod end mændene.

Blandt mændene toppede jeg med 13 %, Ole Krarup med 11 %, Holger K. Nielsen med 8 % og Frank Dahlgaard med 5 %. Der var kun 15 %, som svarede ved ikke¹¹⁹. Modstanden var bredt godt ud. Vi var kommet ud over Folkebevægelsens snævre rækker med nye spillere som JuniBevægelsen, Dansk Folkeparti og den konservative Frank Dahlgaard.

118 Notat 29. oktober 1999

119 Notat 14. januar 2000

Nye venner i den borgerlige lejr

Børsmægler Henrik Pedersen fra JuniBevægelsen tog initiativ til at starte en særlig Euro Nej! kampagne. Blandt deltagerne var formanden for Konservativ Ungdom Kasper Kyed og den tidligere KU-formand Søren Vandsø, som også blev konservativ folketingskandidat og generalsekretær for partiet fra 2015.

- Hvis euroen skal være effektiv, må der harmoniseres. Det er jeg modstander af, sagde Søren Vandsø til Notats forsideartikel om det nye initiativ.

Vi havde fået nye venner i den borgerlige lejr. Jeg havde været med til at finde nogle af dem og fodre dem med dokumenter, så de turde stå frem med deres skepsis over for de fælles EU-penge. Siden nederlaget ved folkeafstemningen i 1986 havde jeg brugt mange kræfter på at finde nye alliancepartnere. Vi førte en kamp for parlamentarisk demokrati. Det var hverken venstre- eller højreorienteret. Det burde alle kunne samles om. Og det gjorde stadigt flere.

Drude Dahlerup erklærede sig klar til eurokampen i et stort interview¹²⁰. Hun kommenterede sin dronningestatus sammen med Pia Kjærsgaard:

- ”Jeg er politisk uenig med Pia Kjærsgaard, men vi vil have et demokrati, indenfor hvis rammer vi kan arbejde og diskutere vore standpunkter. EU-spørgsmålet går på tværs af de gamle venstre- og højrefløje i dansk politik og på tværs af partier”, sagde Drude.

De fleste nye navne dukkede heldigvis op af sig selv. Men jeg kontaktede dem ofte og fik mange gode venner og bekendte blandt konservative unionsmodstandere.

Samarbejde med føderalister

Den konservative journalist Peter von Kohl dækkede Europa-Parlamentets samlinger og var en meget stærk EU-tilhænger. Han blev siden folketingskandidat for Radikale Venstre. Vi respekterede hinanden. Føderalister og modstandere gik godt i spænd, fordi vi alle på hver vores måde sloges for åbenhed og demokrati.

Nærheden var det fælles samlingspunkt med de konservative modstandere. De var også imod bureaukratiet og overformynderiet fra Bruxelles. Ebbe Kløvedal Reich bekendte sig som føderalist i et stort Notat-interview i anledning af sin 60 års fødselsdag den 7. marts 2000.

- ”Jeg valgte først og fremmest at gå med i kampen for et nej til EF, fordi politikernes salgskampagne var dybt uhæderlig og fyldt med løgn”, sagde den kendte forfatter.

Han begrundede så, hvorfor han ville stemme Nej til ØMU'en:

- ”Selve det at begynde at lave en fælles mønt, et forsvar, medborgerskab og så videre uden overhovedet at have demokratiske ansvarlige institutioner er en forbrydelse”, sagde Ebbe.

Sådan så mange borgere også på det i Sydeuropa, under den senere finanskrise.

Nyrups forvandling

Da vi stemte om Maastricht-traktaten og Edinburgh-afgørelsen i 1993, gik Poul Nyrup offentligt imod ØMU'en.

- ”Den fælles mønt kan jeg heller ikke se, der er økonomisk behov for og i dansk interesse”,

120 Notat 18. februar 2000

sagde han i den socialdemokratiske valgudsendelse den 13. maj 1993 – kun fem dage før folkeafstemningen.

Nyrup udnævnte den populære Henrik Dam Kristensen til ØMU-general. Ministeren for fødevarer, landbrug og fiskeri skulle få de socialdemokratiske vælgere til at bløde op over Møntunionen. Den var de instinktivt imod, som de havde været det imod samtlige forslag om ”mere Union”.

Jeg havde gode fælles debatmøder og blev aldrig uvenner med Henrik. Han var på fornavn med alle, som Anker. Henrik var et elskværdigt postbud fra Vorbasse, der kunne snakke med alle på ruten, også på Christiansborg. Henrik var ikke tyngt af økonomisk ekspertviden, men kunne præsentere de folkelige argumenter for euroen og EU effektivt for S-vælgerne. Det var ikke hans skyld, ØMU-deltagelsen kæntrede. Det var hans held.

Det var heller ikke Marianne Jelveds skyld. Vi havde også gode debatmøder. På vore første møder vidste den nye økonomiminister ikke meget om ØMU’en. Lærer Jelved lærte hurtigt lektien og virkede ganske beroligende og overbevisende over for mange vælgere.

Valgte forkerte argumenter

Nyrup-regeringens problem var, at de valgte de forkerte argumenter for ØMU’en. Først var det en fordel at have ”en stærk euro”. Så faldt euroen drastisk i værdi over for dollars. Hvordan skulle de nu forklare, at en svag valuta også var en fordel?

Så pegede Nyrup på store økonomiske gevinster ved Ja og trusler om kaos ved et Nej. Det var fælles gods fra *samtlig*e tidligere folkeafstemninger. Dem kunne folk flest godt huske.

- ”Valutaspekulation er en tom trussel”, svarede professor ved Landbohøjskolen Søren Kjeldsen-Kragh i et stort interview¹²¹.

Han lagde afstand til Nyrups og Henrik Dams ”billede af Danmark som et let offer for nådesløse valutaspekulationer, hvis vi ikke kommer ind i møntunionen”. Så punkterede vismændene det argument ved som den svenske Lars Calmfors at anbefale medlemskab af politiske grunde.

Nyrup-regeringen havde ikke brugt politiske argumenter. De havde tværtimod benægtet ØMU’ens sammenhæng med mere integration. De stod tilbage uden troværdighed, fordi de ikke havde været pålidelige med argumenterne. Jeg tænkte ofte på, at jeg nemt kunne have lavet en Ja-kampagne på et par timer. Regeringen kunne formentlig have vundet afstemningen ved blot at sige:

- ØMU’en er forkert konstrueret. Der er samlet set ikke økonomiske fordele for Danmark, men vi bliver påvirket af den under alle omstændigheder. Vi skal med for at udbedre manglerne. Det er der, vi hører hjemme. Undskyld, vi ikke fortalte sandheden før nu.

Formanden for den socialistiske gruppe i Europa-Parlamentet Hannes Swoboda fra Østrig kom med en sådan bekendelse på et seminar i Europa-Parlamentet¹²²:

- Vi skulle have fortalt, hvad det kræver at have en fælles mønt, undskyldte han.

Med det givne styrkeforhold i medierne kunne vi næppe have vundet over en ærlig argumentation fra ØMU’ens tilhængere. Vi kunne jo ikke dengang *bevise*, hvor slem ØMU’en ville udvikle sig. Vi havde vore fornemmelser og advarede mod kommende ustabilitet og øget arbejdsløshed.

121 Notat 11. februar 2000.

122 Jeg deltog i seminaret 8. maj 2013

Vi blev ikke troet. Ja-siden blev endnu mindre troet, men deres påstande bed sig alligevel fast som almindelig viden. De, der stemte med pungen, stemte Ja.

Omstilling til milliarder

Veksle-argumentet var ubehageligt for os. Det var så enkelt og kontant. Det var let at indse, at man kunne spare penge på at veksle, når man skulle på ferie. Det vidste enhver fra den sidste ferietur, hvor man skulle veksle kroner til tyske D-mark eller spanske pesetas og betale et stort gebyr for til gengæld at få en ringere kurs, end den der stod i aviserne.

Jeg fandt så et lige så kontant argument. Det måtte trods alt være endnu dyrere at omstille *hele* økonomien i samtlige virksomheder og private konti og værdipapirer fra kroner til euro.

- ”Euro-omstilling koster milliarder af kroner”, skrev Notat på forsiden¹²³. Avisen havde interviewet min gamle skolekammerat fra Aabenraa Statsskole, Jens Frølund. Han var blevet direktør i IBM og anslog, at omstillingen ville koste lige så meget som omstillingen af edb-systemerne til år 2000.

Den amerikanske Gartner-Group havde beregnet de samlede udgifter for euro-landenes omstilling til mellem 1.050 og 2.800 milliarder kroner. Der forelå beregninger om en udgift på omkring 30 milliarder kroner for omstillingen i Danmark. Frølund ville dog ikke bekræfte tallet, skrev Notat.

Den 10. marts 2000 satte Sven Skovmand større tal på omkostningerne til omstillingen med en forsideartikel:

- ”Euroen kan koste Danmark 50 milliarder”, hed overskriften.

Et britisk revisionsfirma Chantrey Vellacott DFK havde beregnet, at det ville koste Storbritannien 4,2 % af nationalproduktet at omstille fra pund til euro. Revisionsfirmaet KPMG beregnede, at det ville koste 40 millioner pund for at omstille en typisk britisk virksomhed med 5000 ansatte. Jeg spurgte Marianne Jelled om omkostningerne ved et duel-møde i Roskilde.

- ”Spis brød til”, svarede hun¹²⁴, da redaktør Kurt Lund gentog spørgsmålet til ministeren.

Økonomiministeriet havde ikke tænkt sig at beregne de nærmere udgifter til omstilling.

Fejlkonstruktionen det vigtigste argument

For mig var det centrale argument ØMU’ens fejlkonstruktion og den mistede demokratiske indflydelse for borgerne på den økonomiske politik. Men vi måtte også bruge tid på kroner-og-øre-argumenter for at neutralisere virkningen af det overfladiske veksle-argument.

Nogle modstandere brugte efterfølgende et tvivlsomt argument mod euroen, da de argumenterede med, at euroen førte til store prisstigninger. Det var rigtigt nok konstateret, men denne skavank kunne være undgået med et påbud om dobbeltskiltning af priser i både Euro og nationale valutaer en rum tid og forbud mod prisstigninger i f.eks. to år.

Dobbelt skiltning ville dog være dyrt for virksomhederne. Jeg brugte aldrig argumentet med den dyre ”Teuro”, som den kom til at hedde i Tyskland med en sammensmeltning af ordet dyr – teuer – og euro. Det var et argument, men ikke et vigtigt af slagsen. Det var på niveau med Ja-sigernes veksle argument.

123 Notat 14. januar 2000

124 Notat 10. marts 2000

Små lande kan have stor indflydelse

Der er også et andet argument, jeg aldrig har anvendt. Det lød: små lande har ingen indflydelse i EU. Det er ikke min erfaring. Som gruppeformand for en lille gruppe og kommende fra et lille skeptisk land, har jeg ofte kunnet få indflydelse blot ved at tage ordet og rejse kritiske spørgsmål. Det er absolut en stor fordel at kunne sidde med ved bordet. Særligt for et lille land. Når man sidder i en kreds af gruppeformænd, ministre eller kommissærer, spørger ingen til størrelsen på dit land.

Det rigtige spørgsmål er altid, om fordelene ved at sidde med ved bordet er større end ulempen ved at være bundet til de beslutninger, som tages ved bordet. Ved ØMU-bordet er der efter min mening flere ulemper end fordele. Samtlige retter skal vælges fra en spare-menu, der gør flere folk mere ledige og splitter Europa.

Ved bordet kan man ikke bestille flere i arbejde. Man kan ikke ændre den fejlkonstruerede ØMU-Traktat omkring bordet. Det kan kun et brud med traktatens regler eller en ny traktat, der laves ved et andet bord, hvor alle statsministre først skal være enige. Man skal vælge sine argumenter med omhu. Ellers får man dem tilbage som en boomerang, når de møder virkeligheden.

– Virkeligheden er altings prøve, siger man.

Spekulation mod kronen

Jeg var bange for, at tilhængerne ikke ville nøjes med løfter, trusler og argumenter. Jeg frygtede mest, at de ville ryste markederne med en valuta- og rentekrise. Det kunne ske, hvis modstanderne gik frem i meningsmålingerne.

Før folkeafstemningen om EF-medlemskabet havde statsminister Jens Otto Krag skabt valuta-spekulation med sin offentlige bebudelse af en devaluering efter et Nej. Børsen blev lukket, så folk rigtigt kunne fornemme det utrygge ved at stemme Nej til EF-medlemskabet.

Ville det ske igen? Jeg turde ikke tage chancen og rejste til New York og London for at tale med forskellige finansfolk. Jeg ville have dem til at programmere deres computere til at købe danske kronepapirer, hvis kursen ville falde med mere end 0,2 %.

Der var absolut ingen økonomiske argumenter for, at kronen og danske statsobligationer skulle falde i værdi ved et eventuelt Nej. Finansfolk i London og New York kunne score en billig gevinst, hvis danske finansfolk af politiske grunde ville ryste markedet for at få et Ja. Jeg traf folk, der formentlig disponerede beløb, som kunne købe Danmark indtil flere gange. De lovede at holde øjne og computere åbne for denne mulighed, så afstemningen i Danmark ikke ville ende i drama og krise med markedsrystelser lige før afstemningen.

Kronen holdt sig på måtten. Interessen for euroen var ikke så stor blandt pengefolk, at de ville satse store beløb på at ryste markedet og skræmme vælgerne. Det blev også svært at argumentere med store økonomiske fordele, da vismændene dræbte regeringens økonomiske fordels-argument.

SF og Kristeligt Folkeparti bag Nej igen

Økonomiministeriet forsøgte med en rapport med lutter fordele. Holger K. Nielsen leverede med sine dygtige SF-økonomer en skriftlig kritik på ikke færre end nitten punkter med undladelses-synder og fortielser.

Ved omvalget i 1993 havde vi mistet SF og Kristeligt Folkeparti som partnere. Nu var begge partier tilbage i Nej-fronten. Holger K. Nielsen kunne igen kæmpe med hjertet. Jann Sjursen fra Kristeligt Folkeparti forsøgte at få hele sit parti med på Nej-vognen. To af partiets folketingsmed-

lemmer anbefalede dog et Ja. Partiets EU-konsulent Marianne Karlslose oplyste nøgternt om fordele og ulemper ved medlemskab af euroen.

Hun var ansat af partiet til at rejse land og rige rundt for at fortælle om Euroen, fortalte hun selv i et interview.¹²⁵ Den 26-årige cand.phil. i samfundsfag havde været partiets spidskandidat ved valget til Europa-Parlamentet året før. Her havde hun høstet over 25.000 personlige stemmer i en ganske overbevisende valgkamp. Karlslose argumenterede for økonomiske fordele ved euroen, men forudså også en senere krise:

- ”Den fælles valuta kommer først for alvor på prøve, når der kommer en økonomisk krise og eurolandene skal blive enige om at handle i fællesskab.
- Går det galt bliver EU virkeligt kastet ud i en krise, fordi der er så meget prestige i projektet, at man vil bruge mange kræfter på at få det til at fungere og derfor inddrage andre politikområder som socialpolitik, skattepolitik, finanspolitik og arbejdsmarkedspolitik for at sikre en ensartethed i udviklingen, som er nødvendig for at euroen kan blive en succes.
- Derved er euroen med til at accelerere integrationen i EU, så der vil komme mere Union og så kan det danske velfærdssamfund komme under pres”, sagde den unge, kristne studerende.

Hun viste sig ikke så lidt mere forudsigende end både stats- og økonomiministeriets hob af veluddannede og højtlønnede embedsmænd. Marianne Karlslose fortalte ikke dengang, hvad hun selv ville stemme, hvis hun havde besluttet det.

- ”Det at indføre en fælles mønt vil efter min opfattelse være at ensartet gøre landene stærkere end landenes grundlag tilsiger. Der er meget stor forskel på Grækenland, på Danmark, på Tyskland, på Frankrig. Der er ikke grundlag for fælles mønt”, havde en kendt politiker sagt i TV2 den 11. maj 1993, en uge før folkeafstemningen om Maastricht-traktaten og Edinburgh-afgørelsen.

Det var såmænd statsminister Poul Nyrup Rasmussen! Før den anden folkeafstemning om Maastricht-traktaten.

Berlingske Tidendes troværdighedsbarometer placerede nu Nyrup på en ”bundskraber i troværdighed”. Den 12. marts 2000 blev han anbragt på plads nr. 41 blandt 45 navngivne politikere.

- ”Danmark uden fast plads i bankledelse”, skrev Notat den 24. marts 2000. Tilhængerne havde argumenteret for vigtigheden af ”at sidde med ved bordet”. Der ville bare ikke blive en fast plads i ledelsen af Den europæiske Centralbank til den populære chef for Danmarks Nationalbank, Bodil Nyboe Andersen.

Der røg så det argument i vasken.

Folketingsmedlem Ole M. Nielsen fra Kristeligt Folkeparti skiftede side til et Nej:

- ”Jeg er tilhænger af EF, og endda måske også af EU som et fredsskabende projekt. Men tværtimod mener jeg, at ØMU'en kan være uro-fremmende i Europa. En forstærket integration kan skabe frustrationer.
- Jeg vil da ikke afvise, at vi med tiden skal integrere os mere i EU. Men vi skal ikke binde os nu, men derimod se tiden an”, sagde Kristeligt Folkepartis folketingsmedlem¹²⁶. Det blev denne forsigtige ”se tiden an”-holdning, som vandt afstemningen til sidst.

125 Notat 17. marts 2000

126 Notat 24. marts 2000.

Kan vi forlade ØMU?

- ”Vil et dansk ja til euroen i praksis være ensbetydende med et farvel til den danske krone for tid og evighed? spurgte folketingsmedlem Frank Dahlgaard statsminister Poul Nyrup Rasmussen i Folketinget.

På et møde på Krogerup Højskole havde Nyrup sagt, at man altid kunne træde ud. Den 15. marts fastholdt Nyrup i folketingssalen, at vi altid kunne melde os ud. Han vedgik nu, at der ikke var bestemmelser herom i Traktaten.

- ”Så er vi i givet fald tilbage i Folkeretten, som jo anviser, hvordan sådan en situation skal gribes an”, svarede Nyrup på et opfølgende spørgsmål fra Keld Albrechtsen fra Enhedslisten.

Det var heldigt for Nyrup, at han slap for at forklare dette nærmere. Folkeretten kan ikke anvendes i EU. Det forbyder Traktaten helt udtrykkeligt. Folkeretten kunne derimod påberåbes, hvis Danmark ville melde sig helt ud af EU, for eksempel ved at påberåbe sig bristende forudsætninger. Wienerkonventionen om internationale traktater lukker op for, at et land i almindelighed kan træde ud af en traktat med tolv måneders varsel.

Nyrup blev sat på plads af både Keld Albrechtsen og Kristian Thulesen Dahl fra Dansk Folkeparti i folketingsdebatten. Nyrup veg udenom og kunne ikke få sig selv til at sige, at han desværre havde givet en forkert oplysning på Krogerup Højskole og nu var blevet belært af ministeriets jurister.

Nyrup var en dygtig økonom. Han var ikke jurist og manglede derfor forståelse eller interesse for EU-juraen og dens bindende og omsiggribende karakter.

Den stærke euro

- ”Dansk økonomi flot – euro'en synker i kurs”, skrev Frank Dahlgaard i en kronik¹²⁷.

Frank er søn af den tidligere radikale arbejdsminister Lauge Dahlgaard og har grundlovsfar Bertel Dahlgaard som bedstefar. Frank er storebror til Sonia Dahlgaard, som blev talerskriver for Uffe Ellemann-Jensen i Venstre. Hun meldte også ud til forsvar for kronen.

Euroen begyndte at falde i kurs kun en uge efter, statsministeren havde bebudet folkeafstemning om dansk deltagelse i Møntunionen, skrev Frank Dahlgaard og kritiserede Nyrup og euroen. Dagbladet Børsen kommenterede udviklingen i debatten i en lederartikel¹²⁸:

- ”Det er euro-modstanderne, der sætter dagsordenen i euro-debatten for øjeblikket. Og det sætter sig spor i både mediedækningen og meningsmålingerne. Det er taktisk klogt af JuniBevægelsen med Jens-Peter Bonde som talerør ved weekendens landsmøde at medgive, at der er fordele ved euroen, men at de opvejes af ulemperne.
- Det giver en politisk platform med plads til de borgerlige vælgere, som frygter unionen, men egentlig ikke er kede af at bruge euroen. Uden at det giver problemer med de vælgere til venstre for midten, som hverken vil have Euro eller union”, skrev avisen - uhyre præcist.

Men vore nuancerede udmeldinger var ikke billig taktik. Det var blot udtryk for den mere fleksible tilgang til EU, som JuniBevægelsen indtog i forhold til Folkebevægelsen. I min tid i Folkebevægelsen

127 Notat 24. marts 2000.

128 Den 28. marts 2000

sen og DKP ledte vi kun efter argumenter imod EF og EU. I JuniBevægelsen sagde vi også altid, hvad der var godt i en given situation. Jeg følte, vi var blevet klogere og havde det meget bedre med, at vi ikke altid skulle være negative.

Vi ville ikke blot være troværdige, vi ville være de pålidelige. Nyrup var hverken troværdig eller pålidelig, da han den 22. marts til Børsen erklærede:

- ”den danske krone vil bevæge sig mod kollaps, hvis vi stemmer nej”.
- ”Det er aldeles uhørt, at statsministeren åbenlyst forsøger at destabilisere kronen og skabe mistillid til landets økonomi. Det burde medføre et mistillidsvotum i Folketinget”, svarede Drude Dahlerup fra JuniBevægelsens landsmøde.

Dialog og censur

Landsmødet gjorde igen Drude til topscorer ved valget til ledelsen. Hanne Dahl blev nu valgt som nummer to. Hun skulle lede JuniBevægelsens ØMU-kampagne. I JuniBevægelsen var vi ikke bange for dialog. Vi holdt ØMU-debat på landsmødet med Venstres EU-ordfører Charlotte Antonsen og formanden for Europa-udvalget Claus Larsen-Jensen fra Socialdemokratiet og fagbevægelsen. Vi gav dem kostbar taletid i TV.

De diskuterede med Pernille Frahm fra SF og den radikale Bjørn Elmquist. Han sprang ud som euro-modstander på landsmødet. Det anede jeg godt. Mens vi inviterede EU-tilhængerne til at prøve at overbevise os i JuniBevægelsen, besluttede Socialdemokratiet, at ikke engang partiets egne euro-modstandere måtte uddele brochurer på partiets ekstraordinære kongres.

- Det hedder Socialdemokratiet. Men det nærmer sig efterhånden det modsatte. Det er censur at tie EU-skeptikerne i partiet ihjel, sagde socialdemokraten og SAS-fællestillidsmanden Nicolas E. Fischer¹²⁹.

I samme nummer bebudede Henrik Pedersen fra Radikalt EU-kritisk Netværk et nærmere samarbejde med de socialdemokratiske euro-modstandere i SNE. De ville fremover give Nyrup og Jelved kommentarer med på vejen på vegne af de to regeringspartiers kritikere.

Regeringens ØMU-rapport

Den 7. april 2000 udkom en længe ventet regeringsrapport om ØMU'en. Det var en tung svend på 563 sider med en sammenfatning på tyve sider.

- ”Regeringens rapport om fordele og ulemper ved euroen har hverken kunnet finde ulemper ved et Ja eller nogen fordele ved et Nej”, skrev Notat den 14. april 2000.

Holger K. Nielsen undrede sig over, at ministeriet beregnede fordelene ved at slippe for veksling af en del af pengene til 3,5 milliarder kroner, mens omstilling til og veksling af *samtlig*e kroner til Euro kun ville koste 2,5 milliarder kroner.

- Det springer meget i øjnene, at man ikke har villet gennemgå både fordele og ulemper, kommenterede jeg.

Drude Dahlerup opregnede seks fordele ved et Nej:

- ”1. Bevare kronen og den formelle valuta-suverænitæt.
- 2. Beholde de to reelle instrumenter: valutakurs og rente.

129 Notat 7. april 2000

- 3. Danmark kan ikke pålægges bøder for en demokratisk vedtaget finanslov.
- 4. Mulighed for selv at vælge tilknytningsgrad.
- 5. Klar markering af afstandtagen til Europas forenede stater.
- 6. Ved et nej har vi status quo - og det går jo faktisk meget godt. Skrækscenarierne træder kun i kraft hvis regeringen prøver at destabilisere vores egen økonomi”, beroligede hun.
- ”Med et nej d. 28. september siger vi ikke kun nej til at bytte kroner ud med Euro i ØMU’ens såkaldte ”3. fase”. Vi vil heller ikke længere være bundet af de konvergenskrav i ØMU’ens 2. fase, der skaber arbejdsløshed”, skrev cand.scient.pol. Ole Wolf i Notats kronik den 14. april 2000.

Dansk Folkeparti oprettede en hjemmeside på internet-adressen: kronen.dk

De socialdemokratiske modstandere fik løfte om en bod i kongreshallen. Det blev så afslået igen på grund af ”pladsmangel”. Så klædte 10 socialdemokratiske ØMU-modstandere sig ud som vikinger og uddelte deres euro-avis til de delegerede foran kongresbygningen.

Der er ikke tale om en demonstration imod vores eget parti, men vi ønsker at komme til orde og forklare, hvorfor man bør stemme nej til euroen, sagde Marianne Egebrønd fra SNE¹³⁰. Økonomiprofessor Gunnar Thorlund Jepsen var bekymret over, hvordan ”man politiserer embedsmændenes arbejde” i regeringens ØMU-rapport.

Mest salg i Nej-kager

Kunderne i Charlottenhøj Bageri ved Aarhus viste, hvorledes de ville stemme ved at købe Nej- eller Ja-kager. Her var der ingen forskel på indholdet, kun i glasuren. Der var størst afsætning på Nej-kager. Den 1. maj havde bager Kim Knudsen solgt 500 Nej-kager og 358 Ja-kager¹³¹.

- ”Valgdeltagelsen bliver større end ved tidligere EU-valg. Det bliver tæt løb, men jeg tror, det bliver et nej”, kommenterede bagermesteren.

Han havde også solgt Ja- og Nej-kager ved tidligere afstemninger. Knudsens kage-måling gav ham en god fornemmelse for vælgerne holdninger.

Advokat Bjørn Elmquist

Den 12. maj 2000 bragte Notat et stort interview med ”Tilhængerer der blev modstander”. Bjørn Elmquist følte sig utryk ved, at Poul Nyrup havde fået 97 % stemmer for ØMU’en på Socialdemokratiets ekstraordinære kongres. Han undrede sig også over, at fagbevægelsen sagde ja uden at konsultere deres medlemmer.

- ”Efter debatmødet på JuniBevægelsens landsmøde har for eksempel flere kendte advokater, som jeg ellers troede, ville stemme ja, rost mig for indsatsen”, forklarede Bjørn Elmquist til Solveig B. Berner.
- ”Nogle af dem stemmer nej på grund af det nationale sindelag. Erhvervsadvokater, måske fordi de tror, euroen ikke er en fordel for deres klienters virksomheder, som måske hellere vil tilsluttes dollaren!
- Og forsvarsadvokater, der tænker på de sociale tabere, de færdes iblandt. Disse marginaliserede grupper bliver de helt store tabere i en yderligere integration”, sagde Elmquist, der kendte

¹³⁰ Notat den 28. april 2000.

¹³¹ Notat den 5. maj 2000.

EF og EU både som embedsmand, TV-korrespondent i Bruxelles og fremtrædende folketingsmedlem.

Folkehøring om Euro eller krone

Den 26. august 2000 rapporterede Reimer Bo Christensen fra en national folkehøring om "Euro eller krone" arrangeret af Danmarks Radio, Syddansk Universitet og mediehuset Mandag Morgen. Mødestedet var Odense Universitet. Aftenen før var 362 tilfældigt udvalgte danskere ankommet for at tage del i "Danmarkshistoriens første folkehøring". De mødte politikere og eksperter og diskuterede i grupper både lørdag og søndag.

Søren Dosenrode fra Aalborg Universitet blev spurgt, om det ville være til nogen gene, hvis vi ventede med at tage stilling til euroen til om fire år, hvor vi så kunne se, hvordan det var gået. Han svarede, at han ikke kunne se nogen gener ved at vente i fire år. Han modtog store klapsalver for at glide ud af sin ekspertrôle og signalere, at han fandt det klogest at vente, selv om han ikke sagde det direkte.

Lykke Friis blev spurgt, om vi kunne melde os ud igen. Hun svarede, at der ikke fandtes udmeldelsesparagraffer i euroreglerne, men at de andre lande næppe ville hindre et land i at melde sig ud. Jeg blev spurgt, om Danmark ville være et A-hold eller B-hold, hvis vi stemte Nej til Euroen og svarede, at vi ville være et A-hold, hvad enten vi stemte Ja eller Nej.

Så tilføjede jeg, at de andre lande nok ville lytte noget mere til os efter et Nej. Sådan skete det efter folkeafstemningen 2. juni 1992, hvor vi satte Åbenhed, Nærhed og Demokrati på dagsordenen. Ole Krarup blev spurgt om sit bedste argument for et Ja. Han henviste til en bemærkning fra mig om, at vi så kun skulle stemme én gang.

Mit bedste seriøse argument ville have været, at fælles penge er kronjuvelen i enhver stat. Hvis man ønskede Europas Forenede Stater, var det derfor meget logisk at stemme for fælles penge. Jeg ville så have tilføjet, at man burde tage skridtene i omvendt rækkefølge og skabe forudsætningerne for de fælles penge først.

Før høringen var 45 % af deltagerne for euroen og 36 % imod. Efter høringen var 51 % for og 40 % imod. Ja-siden havde vundet 6 % fra tvivlerne, Nej-siden 4 %. TV-journalist Henning Olsøn oplyste, at de, der ville stemme Ja og Nej, var blevet bestyrket i deres opfattelser. Det var alene tvivlere, som havde flyttet sig. De havde byttet ved-ikke ud med en opfattelse efter deltagelsen i weekendens grundige høring. Ved ikke'ere var gået ned fra 19 til 9 %.

Ingen fra Nej-siden havde været taget med på råd ved tilrettelæggelsen af høringens program og indhold. De skriftlige materialer havde slagside mod Ja. Jeg kritiserede dem over for arrangørerne, men ikke offentligt. Selve ideen med en folkehøring var fremragende.

Vismands-rapport

Euroen fortsatte med at falde i værdi. Chefen for Deutsche Bank Norbert Walter sagde, at euroen ville blive anset for en "junk-valuta", hvis kursen faldt til under 0,9 i forhold til dollars. Så faldt den til kurs 0,8988, noterede Notat den 12. maj 2000 og citerede Marianne Jelved for at fastslå, at euroen fortsat var "en fantastisk succes".

De økonomiske vismænd konkluderede deres analyse:

- "Vi finder ikke større, sikre forskelle mellem at være med og at være udenfor".

Regeringen og "Organisations-Danmark" havde søgt at få ændret vismændenes konklusioner. Overvismand Niels Kærgård stod fast på konklusionen, fastslog han "efter et stormfuldt møde i onsdags"¹³².

132 Notat den 26. maj 2000.

- ”Samlet set vurderer formandskabet, at de snævert økonomiske konsekvenser ved et medlemskab er små og usikre”, lød formuleringen.

Den kunne økonomiminister Marianne Jelved ikke lide. Vismændene stillede tilmed også spørgsmålstegn ved det vise i at binde sig til en fortsat fastkurspolitik i forhold til euroen, hvor Danmark fortsat lader kronen skygge euroen.

Et kristeligt Nej

Kristeligt Folkepartis landsmøde i bededagsferien gav 196 stemmer til formand Jann Sjursens Nej og 111 til Flemming Kofod-Svendsens Ja. Den hidtil neutrale EU-konsulent Marianne Karlslose lod bomben springe på landsmødet. Hun meddelte sin personlige konklusion, efter hun havde været rundt i alle partiafdelinger og afvejet fordele og ulemper.

- ”Mit nej til euroen er et idealistisk nej og ikke et nationalistisk”, sagde hun.

Prodi satte Nyrup på plads

Hen over sommeren vandt modstanderne frem i målingerne. Den socialdemokratiske statsminister lagde en ny strategi. Nu ville Nyrup også diskutere politik. På TV stod han frem med tre hovedargumenter.

- Danmark skulle ikke isoleres.
- Velfærdsgoder ville have bedst af samarbejdet.
- Stabilt samarbejde ville beskytte os mod spekulation.

Nyrup gentog også, at vi altid kunne melde os ud af euro-samarbejdet. Journalisten stillede spørgsmålet igen. Nyrup gentog, at vi altid kunne melde os ud. Det var en sandhed med modifikationer. Efter Traktaterne kunne et land kun melde sig ud af ØMU'en ved at melde sig helt ud af EU. Det kunne kun ske lovligt gennem en enstemmig afgørelse blandt medlemslandene.

Med Lissabon-traktaten i 2009 kom der en formel mulighed for at melde sig ud af EU efter egen beslutning. Den regel fandtes ikke i 2000. Det var mit eget forslag, som blev taget med i forfatningsforslaget og Lissabon-traktaten.

Man kan stadig ikke melde sig ud af Møntunionen alene efter egen beslutning. Man kan kun melde sig helt ud af EU. Landene kan dog med en enstemmig beslutning ændre Traktaten og muliggøre et lands udtræden af enkelte samarbejdsområder. Der var ingen fakta-redaktion til at sætte Nyrup på plads. Det gjorde derimod Kommissionens formand, Romano Prodi. Han lå ikke under for hensyn til Magtens lokale repræsentanter.

Prodi havde ingen venner blandt statsministrene og havde svært ved at blande sig i topmøderne. Han holdt sig blot til reglerne og erklærede, at man ikke kunne komme ud, hvis man først var kommet ind. Den sad, som et slag i solar plexus. Henrik Dam Kristensen ville som socialdemokratisk kampagneleder bruge to argumenter:

- Tryghed og indflydelse, sagde han til TV-avisen.

Nyrup rejste på charmetur i provinsen og sagde, man skulle stemme Ja for tre ord, som der næppe var nogen, der kunne være imod:

- Velfærd, tryghed, jobs.

Når det prellede af, tilføjede Nyrup gerne:

- ”Tænk på børnebørnene”, fremgik det af TV-avisens optagelser af Nyrups møde med vælgerne.

Tænk ikke på børnebørnene

Kunne man forestille sig en kampagne, som opfordrede til at stemme Nej for at slippe af med velfærd, tryghed og jobs? Eventuelt med en tilføjelse om, at vælgerne ikke bør tænke på børnebørnene, men være sig selv nok?

Anders Fogh og Holger K. Nielsen mødtes i Morgen-TV om deres hovedargumenter. Holger K. lagde ud med at sige, at møntunionen ikke bare var et praktisk økonomisk argument om at undgå vekslinger, men et langsigtet projekt med stærkere politiske bindinger.

- Det er et skridt mod Europas Forenede Stater, selv om det ikke vil ende som i USA, sagde han.

Holger forudså også, at møntunionen måtte suppleres med fælles økonomisk politik, socialpolitik og arbejdsmarkedspolitik. Anders Fogh afviste bestemt en fælles social- og arbejdsmarkedspolitik.

- Hvis vi stemmer Nej, vil renten stige, investeringerne falde og arbejdsløsheden stige, sagde Fogh.
- Der er konsekvenser for hver eneste danskers økonomi, truede han.

TV-avisen skar de økonomiske trusler ud i pap med indslag fra direktører fra Unimerco og Grundfos. De ville informere virksomhedernes medarbejdere om konsekvenserne for deres arbejdspladser. TV-avisen interviewede så nogle ansatte, der ville rette sig efter virksomhedens anvisninger og stemme Ja til ØMU'en – og deres eget job.

TV-avisen havde ikke fundet nogen, der ville stemme Nej. Den afsluttende kampagne var startet. Ja'et skulle sikres. Nyrups børn og børnebørn skulle ikke selv have noget valg mellem Euro og kroner.

Skal vi også sige nej til internettet?

De Konservative spurgte på store plakater:

- Skal vi også sige nej til internettet?

Jeg advarede mod ØMU'ens fejlkonstruktion – også på mine forskellige hjemmesider på internettet. Vi var med på nettet fra begyndelsen og kunne både sige Nej til ØMU og Ja til nettet.

Pia Kjærsgaard og Poul Nyrup tørnede sammen i en debat i Ålborg. DR-TV talte 1000 deltagere i mødet, TV2 800. Nyrup advarede ved at sige, at en krise med Danmark uden for Euroen ville ramme de svage.

- Business class skal nok klare sig, det er de andre, jeg er optaget af, sagde han.

Pia Kjærsgaard ville beholde vores danske krone.

- Vi får ikke chancen igen, hvis det bliver et ja, så har vi for altid opgivet den danske krone, advarede hun.

Nyrup gentog, at ethvert land altid kunne gå selv eller blive smidt ud af Møntunionen. Sådan var det også i ægteskaber. Man blev ikke gift for at skulle skilles, men man kunne altså skilles, hvis man ville. Det lød sandsynligt. Alle kendte nogen, der var skilt. Pias udsagn lød ikke troværdigt. Til gengæld var det sandt.

Dyrt at stemme Nej

Ole Thisted åbnede TV-avisen den 21. september 2000 med at sige:

- ”Et nej til euroen kommer til at koste danskerne 20 milliarder kroner i løbet af ti år. Sådan lyder advarslen fra regeringen i dag”.
- ”Ekstra tyve milliarder kroner til velfærd og flere i arbejde”, hed den samme nyhed om ”gevinsten ved ja til euroen” i den næste nyhedsudsendelse om regeringens beregninger.

Den blev fulgt op af et indslag med Bent Stuckert. De tyve milliarder kroner blev nu suppleret med 15-20.000 ekstra arbejdspladser ved et Ja.

- ”Vores hovedbudskab er, at det er ikke gratis at stemme nej”, sagde økonomiminister Marianne Jelved.

Finansminister Mogens Lykketoft advarede mod usikkerheden efter et Ja. Den 24. september 2000 åbnede Steen Bostrup TV-avisen med et fælles budskab fra de fem regeringsbærende partier:

- ”Folketingets fem ja-partier gik i dag ud samlet med en appel til befolkningen om at stemme Ja på torsdag. Budskabet er klart, det kan blive dyrt at stemme Nej”, indledte han indslaget.
- ”Det er dyb alvor nu. Det handler om vores anseelse. Det handler om vores økonomi”, sagde Poul Nyrup Rasmussen.

Mimi Jakobsen forsikrede, at der ville blive ”mindre kage at dele” efter et Nej. Ministre og TV-aviser kørte hele tiden på de økonomiske fordele. Det prellede af. Den samlede appel hjalp ikke.

Overvismandens små og usikre fordele

Det økonomiske argument var punkteret af vismændene. På svensk TV forklarede overvismand Niels Kærgård senere, at der var mange tilhængere, som var skuffede over, at økonomer kunne finde på at sige, at økonomi ikke var det vigtigste. Han gentog så formuleringen om, at fordelene var små og usikre.

- ”Små og usikre”.

Vi lader den stå et øjeblik. Det var formentlig de to ord fra overvismanden, som dræbte Poul Nyrups drøm om et Ja. Niels Kærgård stemte selv Ja i år 2000.

- ”Hvad jeg ville stemme i dag, ved jeg ikke”, siger han nu.
- ”Der er jo ikke udsigt til nogen afstemning om ØMU'en lige med det samme. Hvis der om nogen år skulle komme en afstemning, så vil meget af argumentationen (i hvert fald min) nok afhænge af, hvordan ØMU-krisen udvikler sig i de kommende år.
- Af dem, der var positive i 2000 og dengang spillede en rolle i debatten, har Christen Sørensen og Erik Hoffmeyer mere tydeligt offentligt meldt mere negativt ud i dag”, har Kærgård skrevet i en mail til denne bog.

Nej-siden bagud

Vi var slemt bagud på points i meningsmålingerne. Nyrups folkeafstemning så ud til at ville resultere i et dansk Ja til euroen. Folk blev særligt fanget af det praktiske argument om, at man så slap for at veksle penge på sine udlandsrejser.

- Hvad pokker kunne vi gøre for at vende udviklingen?

Vi gik i tænkeboks med reklamemanden Morten Jersild og udtænkte i fællesskab formentlig den kampagne, som vandt folkeafstemningen - til sidst. Vi var i dette tilfælde ikke ledelserne i de folkelige bevægelser, men kredsen omkring Notat

Resultatet blev, at vi lancerede et dansk, digitalt nyhedssite om EU for at kunne oplyse sagligt om fordele og ulemper ved at udskifte kronen med euro. Vi opreklamerede det flittigt med ugebladsannoncer og trafikreklamer i det offentlige rum.

Kampagnens mål var ikke blot at få læsere til EUobserver.dk, men også at få folk til at overveje, om de ønskede at afskaffe den danske krone for altid. Vi ville sætte dagsorden for debatten og gøre afgørelsen til andet og mere end sparede vekselgebyrer. Vi forsøgte at skaffe midler til kampagnen fra mange sider. Det var desværre forgæves. Notat-fonden tømte derfor selv lommerne.

Midlet blev et fuldstændigt sagligt site, redigeret af Politikens mangeårige EU-korrespondent, cand.polit. Hans Kronberg. Han var garanten for, at EUobs.dk ikke fik slagside til Ja- eller Nej-siden. Det var vores eneste chance for at få Nej-sidens argumenter til at indgå i folkeafstemningsdebatten på lige fod med Ja-sidens. Den neutrale og pluralistiske debat måtte også i år 2000 sikres og betales af Nej-siden. EUobs.dk opfyldte dette formål.

EUobs.dk formulerede en oplysningskampagne med helsides annoncer i ugebladene, hængeskilte i busser og tog samt store trafikreklamer i det offentlige rum. EUobs.dk spurgte overalt:

Ved du nok til
at afskaffe kronen nu?

Både flertal for fælles penge og kronen

Måske lå effekten i kampagnen i det lille afsluttende ord: nu. Vi lancerede et tredje standpunkt i debatten. Man kunne også se tiden an og eventuelt tilslutte os den fælles valuta senere, hvis den skulle vise sig at blive den succes, tilhængerne lovede.

Vi indrykkede også to siders-annoncer i ugebladene. Her viste vi, hvordan portoangivelsen på et frimærke med Dronning Margrethe ville ændres fra 5 kr. til 0,67 euro. Det var kun en illustration i frimærkestørrelse, men den var med til at vise det definitive i at afskaffe kronen til fordel for euroen.

EUobs.dk medvirkede også i ugebladene til at flytte opmærksomheden fra at handle om de fælles penge, til hvad en afskaffelse af den danske krone indebar. Folk ville gerne have de fælles penge, men de ville ikke afskaffe den danske krone. På en uge var EUobs.dk med til at vende temaet i afstemningskampagnen.

Da stemmerne blev talt op, fik vi vores Nej. Selv da var det ikke muligt at finde folk, heller ikke englændere, som ville betale for den virksomme kampagne.

Farvel til kronen?

Notat lavede sin egen ØMU-kampagne med materialer uden afsender. Så kunne de bruges af alle modstandere uanset eget ståsted. Materialerne blev solgt og finansierede derfor sig selv.

- ”Farvel til kronen? X NEJ TAK”, skrev vi på smukke plakater og selvkøbende materialer med X NEJ TAK i et hjerte.

Plakaten var lavet i frihedens farver: Rød, hvid og blå. Den var uden argumenter. Med spørgsmålet prøvede vi også her at ændre temaet for afstemningen fra euroens indførelse til kronens afskaffelse. Det var to sider af samme sag. Flertallet ville formentlig gerne have euroen, fordi den fælles mønt pegede på fordelene ved at slippe for veksling.

De ville derimod nødtigt give endeligt afkald på kronen, fordi vi havde brug for danske penge til at føre økonomisk politik til gavn for beskæftigelsen. Sådan var min analyse af situationen. Den førte til budskabet på plakaten, der blev ganske udbredt. Jeg har været med til at lave mange plakater i mit liv. Det blev en af de bedste af dem alle, fordi den virkede.

Tog ikke mod engelske penge

Vore engelske venner havde en stor interesse i, at vi vandt afstemningen. Så kunne de undgå at betale til deres egen. I JuniBevægelsen havde vi dog en beslutning om ikke at modtage penge fra England. Vi fik heller ikke tilskud fra unionsmodstandere i Storbritannien til Notats og EUobserver.dk's kampagner. Vore engelske venner støttede i stedet en annoncekampagne for Frank Dahlgaards "Nationernes Europa".

Der var mange dygtige kokke til at tilberede Nej'et. Vi havde dygtige talpersoner i TV. Al ligevel er jeg ikke i tvivl om, at det var Notats egen kampagne og EUobserver.dk's, som gjorde udslaget sammen med en stærk annoncekampagne for "Nationernes Europa".

Disse kampagner var ikke spredt fægtning med løbesedler og plakater på husvæggene. Det var massiv, professionel markedsføring, hvor vi betalte for at komme i kontakt med næsten alle vælgere. Hans Kronberg holdt EUobserver.dk kørende nogle år frem til 2008 med hjælp fra bl.a. journalist Staffan Dahllöf, de sidste fire år dog uden finansiering fra Notat.

I dag har Altinget.dk en tilsvarende daglig EU-dækning. Den er desværre meget dyr og læses derfor kun af indviede og interesseorganisationer, som har råd til at betale den tunge udgift til seriøs journalistik. EUobserver.dk var fuldstændig uafhængig og derfor troværdig.

Nationernes Europa

Nationernes Europa spillede også en særlig rolle ved folkeafstemningen om Møntunionen. De samlede ind, både i Danmark og Storbritannien og fik det største kampagnebudget på 4 millioner kroner. Frank Dahlgaards initiativ fik 350 medlemmer og kunne føre Nej-kampagnen til dørs med markante annoncer de sidste dage før afstemningen. De udsendte også 350.000 løbesedler med parolen: "Hold fast i kronen".

Nationernes Europa har i dag en hjemmeside på adressen: hold-fast.dk. Her beskriver de selv deres rolle under kroneafstemningen:

- "Dagbladskampagnen kulminerede med store tabloidannoncer i samtlige danske dagblade mandag den 25. september, tirsdag den 26. september, onsdag den 27. september og på selve afstemningsdagen torsdag den 28. september.
- På dette tidspunkt var alle andre nej-partier, -foreninger og -organisationer stort set løbet tør for "ammunition" (penge). Uden Nationernes Europas store dagbladsannoncer i de sidste afgørende dage havde ja-siden været næsten alene på banen med annoncer i aviserne".

Annoncer fra Nationernes Europa

De massive tabloid-annoncer fra Nationernes Europa var Nej-sidens sidste indspark. Den fulgte godt op på dagsordens-sætningen gennem Notats materialer og EUobserver.dk

Finansieringen kom hovedsageligt fra engelske venner, som havde startet "Danish Referendum Campaign". Frank Dahlgaard var med til seminar i London i maj 2000 og fik der tilsagn om tilskud til kampagnen. Jeg holdt møder med reklamebureauet og var med til at udvikle ideerne til annoncerne. Frank Dahlgaards positive rolle for bevarelsen af den danske krone kan ikke overvurderes.

Den ekskluderede konservative folketingsmand var det nye medium, Nej-siden havde brug for.

Han var cand.polit. og kunne de økonomiske statistikker udenad. Han kunne rykke i det borgerlige Danmark og skabe sammenhold om kronen.

Pia Kjærsgaard, Drude Dahlerup, Holger K. Nielsen, Jann Sjursen, Ole Krarup og jeg selv spillede hver vore roller i medierne. Men vi var kendte og repræsenterede ikke noget nyt. Det var Ivar Nørgaard og de nye kendte EF-tilhængere som Frank Dahlgaard, som betryggede grænsevælgerne i, at de godt kunne stemme Nej, uden Danmark ville ryge ud af EU.

Vil Møntunionen overleve?

I 2011 fik vi omsider de nye regler til at styre Møntunionen, som daværende økonomiminister Marianne Jelved havde garanteret mod med sin stærke forsikring: "Hertil og ikke længere". Jeg sluttede *alle* mine møder op til folkeafstemningen med at sige, at det eneste, som var helt sikkert, var, at den møntunion, som vi nu stemte om, enten ville kollapse eller blive reformeret.

Om det ender med kollaps eller tilstrækkeligt holdbare reformer, ved vi endnu ikke, mens dette skrives. Vi ved blot, at der nu er lavet regler for en endnu strammere styring af den økonomiske politik i medlemslandene. Både efterløn og sociale ordninger, børnepenge og SU er delvist blevet fælles EU-anliggender. Lande får fremover automatiske bøder, hvis de ikke holder sig til de vedtagne udgiftslofter.

Der er indført en omvendt afstemningsregel, så Kommissionen kan uddele bøderne, medmindre der er kvalificeret flertal i Ministerrådet *imod* en bøde. Om de nye regler er tilstrækkelige og troværdige, afgøres af den internationale finanskapital ved deres daglige køb og salg af regeringslånepapirer. Hvis pengemændene dumper et land, kan det blive dyrt for skatteyderne i EU at *baile landet ud* ved at overtage de dårlige lån.

Nye regler om bankerne fra 2013 gør det tilsvarende dyrt for sunde banker og deres kunder og ejere at betale til usunde banker og deres usunde kunder. Først skaber markedskræfterne kriser. Derefter skal skatteyderne finansiere oprydning. Fortjenester privatiseres. Underskud socialiseres.

Forbyd kronen

Poul Nyrup Rasmussen havde vundet regeringsmagten ved blandt andet at anklage Uffe Ellemann-Jensen for at ville løbe fra de danske EU-undtagelser. Nu ville Poul Nyrup fejre årtusindskiftet ved at afskaffe den danske krone til fordel for den fælles EU-valuta, Euroen. Det indebar overladelse af beføjelser efter Grundloven og krævede fem sjettedels flertal i Folketinget eller folkeafstemning.

Nyrup udskrev folkeafstemningen til den 28. september 2000. Han følte sig sikker på, at den kunne vindes. Nyrup havde i den grad meningsmålingerne i ryggen, og han havde vundet folkeafstemningen om Amsterdam-traktaten i 1998. Nyrup havde også undgået en folkeafstemning om Nice-traktaten ved at hævde, den ikke overlod suverænitet og alene handlede om udvidelse af EU.

Nu ville han have Danmark med på Euro-holdet og forbyde kronen for altid. "Forbyde" lyder voldsomt, men det er altså kernen i Traktatens bestemmelser om Møntunionen. Medlemslandene forpligter sig til at *destruere* al national valuta ved overgangen til euro. Derefter må de kun anvende den fælles mønt, og kun i de mængder, som det besluttes i EU.

Enhedsmønt og fællesmønt

Den "fælles mønt" er derfor et misvisende udtryk. Det er ikke en fælles mønt, som kan anvendes ved siden af de nationale valutaer. Euro er i stedet en "enhedsmønt". Den erstatter de nationale valutaer for de lande, der går med. En fælles valuta kan lette den internationale samhandel, uden at den fjerner mulighederne for at føre økonomisk politik i de deltagende lande.

En fælles valuta kan også skabe store renteindtægter til verdenssamfundet i stedet for, at vi alle skal betale til såkaldt reserve-valuta-lande, særligt USA. Den amerikanske dollar bruges stadig som hele verdens fælles valuta. Jeg er altså ikke imod ideen om fælles penge til fælles handel, tværtimod. Men jeg kan ikke støtte en enheds-valuta i EU, hvis der ikke også er en fælles regering og et folkevalgt parlament til at styre den eller kontrollere en uafhængig centralbank. Fælles penge fordrer indbyrdes solidaritet og mobilitet mellem de europæiske folk.

Det kniber med solidariteten. I Norditalien ønsker borgerne ikke at betale til deres egne landsmænd i Syditalien. I den flamske del af Belgien ønsker borgerne ikke at betale til de fattigere, fransksprogede landsmænd i Vallonien. I Nordeuropa står borgerne ikke i kø for at betale til Sydeuropa.

Krise i Sydeuropa

I det kriseramte Grækenland har de rige grækere og mange græske politikere flyttet deres penge til Svejts og andre sikre steder. De har flittigt undgået at betale skat til den slunkne græske statskasse gennem mange år.

I Cypern flyttede eliten deres egne penge ud af landet, inden landet standsede udbetalingerne fra bankerne og indførte en brandbeskatning af alle indeståender over 100.000 euro.

I Tyskland er der stort flertal blandt vælgerne mod at betale tilskud til Grækenland og de andre kriseramte lande i Euro-zonen. Mange tyskere og hollændere har fortrudt overgangen til euro.

Den folkelige modstand i EU-landene ville ikke blive mindre, men snarere større, hvis de vidste, at deres bidrag til at redde euroen slet ikke gik til Grækenland, men til de tyske og særligt franske bankers tilgodehavender i Grækenland og de andre kriseramte Euro-lande.

Tyskland og Frankrig stod for 61 % af lånene til Sydeuropa. Solidariteten i de rige lande i EU er ikke stærk nok til at kunne bære en enhedsvaluta med de nødvendige indtægtsoverførsler til de fattigste EU-lande.

Mobiliteten er dog begyndt. Unge sydeuropæere drager mod nord. Portugisere søger jobs i vækstlande som Mozambique og Brasilien. Spaniere søger mod det spansktalende Latinamerika. I 2015 var omkring halvdelen af de unge i Spanien og Grækenland uden job, trods migrationen.

Ungdomsledigheden giver også svære samfundsmæssige tab. Den 22. september 2013 offentliggjorde den tyske avis "Die Welt" en undersøgelse:

"Jugendarbeitslosigkeit kostet 227 Milliarden Euro"

"Der Wohlstandsverlust, den junge Menschen aufgrund von Erwerbslosigkeit in der EU hinnehmen müssen, ist gigantisch: Seit der Finanzkrise entgehen den Betroffenen pro Jahr mehr als 75 Milliarden Euro".

Eurozonen er ikke og bliver ikke et såkaldt "optimalt valutaområde". Kriserne vil fortsætte i mange år, medmindre ØMU'en reformeres og rettes ind efter økonomiens regler for møntunioner. De store underskud på statsbudgetterne holder heller ikke op, før man får effektivt fat i skattesnyd. Ifølge Kommissionen snyder virksomhederne for 7.500 milliarder kroner i skat, bl.a. ved at anvende skattely. I 2014 afslørede en gruppe samarbejdende medier både lovlige og ulovlige aftaler mellem medlemslandene og en række multinationale virksomheder.

Oskar Lafontaine

En eftermiddag var jeg til diskussion om ØMU'en hos "gnomerne" i Zürich. Det kalder de finansverdenen i Svejts. Der var 2700 tilhørere, alle finans- og forretningsfolk. Jeg skulle argumentere

imod ØMU'en sammen med chefen for forbundsbanken i Svejts. Tilhængerne var en af de franske ministre, som havde forhandlet ØMU'en og den daværende tyske SPD-formand og kanslerkandidat, Oskar Lafontaine.

Lafontaine havde været delstatsminister i Saar-landet. Det var tænkt som et interessant sammenstød. Lafontaine viste sig dog at være næsten lige så kritisk som vi modstandere. Han gav os ret i mange argumenter. Ved sammenkomsten bagefter spurgte jeg ham:

- Skal din støtte til ØMU'en tolkes sådan, at den mest består i et ønske om at kunne vinde det næste valg i Tyskland i spidsen for SPD?

Det bekræftede han med et smil. ØMU'en var også en fejlkonstruktion efter hans opfattelse. Hans efterfølger som SPD-formand, Gerhard Schröder, var i private samtaler lige så kritisk overfor ØMU'en - indtil han blev forbundskansler og måtte forsvare den.

Jeg var tryk ved, at det ikke var de mest ØMU-begejstrede, som ville tage det som et personligt nederlag, hvis Euroen kollapsede. Euroen kom desværre først i krise, da deres tid var forbi. Lafontaine meldte sig ud af SPD og blev leder af venstrefløjspartiet Die Linke. Schröder blev energirådgiver for russerne i Gazprom. De kunne have fundet en udvej.

- ØMU'en er et umuligt projekt på Maastricht-traktatens grund, skrev jeg dengang.
- Den kan kun overleve ved et nyt hop i integrationen, så den styres. Ellers vil den bryde sammen, når forskelle i økonomisk formåen ikke længere lader sig skjule, men kræver justeringer, som nu er forbudte.

Det var ikke svært at forudse. Det står på side to i alle økonomibøger. På side et møder man ofte fagets navn:

- ”Nationaløkonomi”. Den bog fandt de omsider frem igen efter koronakrisen i 2020.

Bernard Connolly – fyret topembedsmand

Vi gav JuniBevægelsens Frode Jakobsen pris til en britisk embedsmand i EU-Kommissionen, Bernard Connolly. Han var ledende embedsmand i den økonomiske afdeling og havde ansvaret for det valutamæssige samarbejde i EU. Bernard havde været med til alle vigtige møder om forberedelsen af ØMU'en. Han var en af Europas mest vidende, lidt kedelige, tørre og saglige eksperter på området.

Bernard Connolly måtte tage orlov i Kommissionen for at skrive en tyk og kritisk bog om valutasamarbejdet. Bogen indeholder ingen hemmelige oplysninger. Dem var og er han tjenstligt forpligtet til at holde fortrolige. Den tykke bog er derimod en oase af viden om forberedelsen af den økonomisk-monetære Union, desværre udgivet under den provokerende overskrift: “The Rotten Heart of Europe”.

I Kommissionens tjenestegrene blev al intern kritik undertrykt. Kun oplysninger, der gavnede ØMU'en, måtte komme frem. Derfor måtte han tage orlov for at skrive bogen. Da den udkom, fik han sin fyreseddel omgående.

Sikkerhedstjeneste brød ind hos Connolly

Kommissionens sikkerhedstjeneste brød ind i hans hjem. De afleverede breve i hans hjem, sent om aftenen, som han skulle skrive under. De vidste, hvilke planer han havde, hvornår og hvor han skulle møde forskellige personer.

Kommissionens sikkerhedstjeneste aflyttede samtaler og skyggede ansatte, som var mistænkt

for det, de kaldte illoyalitet. Der var dengang 80 ansatte i sikkerhedstjenesten, uden nogen som helst parlamentarisk kontrol. De udbredte rygter om ”psykiske vanskeligheder” hos Connolly, i bedste KGB-stil.

Den danske kommissær Ritt Bjerregaard vidste slet ikke, at der var en sikkerhedstjeneste i EU, sagde hun til et svensk TV-program om ”Den hemmelige Union”. Chefen Pieter de Haan nægtede at udtale sig om den hemmelige tjenestes virke.

Der blev også gjort forsøg på at hindre Connolly i at få jobs andre steder. Han fik i stedet en ledende stilling i en stor amerikansk finansinstitution i Storbritannien. Dem kunne Kommissionen ikke true. Connolly var fagligt dygtig og fik sit på det tørre. Men han blev fyret på gråt papir for at sige sin mening om ØMU'en. Han udviste rettidig omhu med sine advarsler. Han forudså Møntunionens vanskeligheder 100 % præcist, et tiår før krisen indtraf.

Det gjorde de ansvarlige ikke. De undertrykte elementær økonomisk fagkundskab. Alligevel har Kommissionen stadig ikke givet Connolly oprejsning. Hvorfor sagde de ikke:

– Undskyld. Vi tog fejl. Du havde ret. Vi annullerer disciplinærsagen.

Chikaner uden for fantasi

Jeg talte hans sag for den finske kommissær Erkki Liikanen. Jeg kendte Erkki fra Ungdommens Nordiske Råd. Erkki havde ansvaret for Kommissionens personalesager. Min bøn var helt forgæves.

I Kommissionen var der ikke plads til kritikere, der stod offentligt frem med deres kritik. Det måtte Bernard Connolly sande. Jeg blev særligt chokeret ved at lytte til hans minutløse gennemgang af Kommissionens chikaner. Det var uden for min fantasi.

Han berettede senere om chikanerne på et frokostmøde i vores gruppe i Europa-Parlamentet. Min daværende medformand Jimmy Goldsmith havde inviteret ham til at tale. Siden har jeg optrådt sammen med Connolly på flere offentlige møder, med advarsler mod ØMU'ens fejlkonstruktion.

I 2012 udsendte Bernard Connolly en opdateret udgave af sin bog ”The Rotten Heart of Europe”. Jeg kunne stadig ikke lide titlen. Man må hellere underdrive eller benytte humor om ”succes-valutaen” for at blive troet.

Kapitel 25

BEVAR DRONNINGEN

Hvert andet år holder Dronningen fest for ministrene og Folketingets medlemmer. Medlemmerne af Europa-Parlamentet inviteres også med. I starten fandt jeg altid en god undskyldning for ikke at kunne deltage. Så overbeviste min kone mig om, at vi skulle tage med, når Dronningen inviterede. Der havde hun også ret.

Til bal med Dronningen og Mary

I januar 2004 havde jeg igen min kone med til bal hos Dronningen og Prinsgemalen på Christiansborg Slot.

Jeg kom til festen sammen med min kone og gode kollega Ulla Sandbæk. Jeg holdt de to smukke damer under armen, mens vi blev forevigtet i smoking og flotte kjoler på TV. Til de første dronningeballer havde jeg meldt afbud. Til de næste havde jeg lånt en smoking hos min Skovbrynet-genbo Helle Espersens far. Siden investerede jeg i min egen smoking og hyggede mig i Dronningens gemakker med gode kolleger og Dronningens familie og personale.

I den anledning fik jeg en mail fra en gammel ven fra Radikal Ungdom. Bo Fink mindede mig om, at vi i Radikal Ungdom havde været imod monarkiet. Ja, det var rigtigt, det var vi stærkt imod. Vi var republikanere. Jeg måtte nu bekende, at jeg ønskede at bevare det danske monarki! Min omvendelse skete under julisamlingen i Strasbourg i 1987. Jeg var da stadig medlem af det stærkt republikanske parti, DKP.

Dronning Margrethe skulle åbne det andet danske EF-formandskab med en tale til os i Europa-Parlamentet. Dronningen holdt en fremragende tale, som alle danske medlemmer kunne klappe ad.

Dronningen om en have med mange vækster

Dronningen sammenlignede EF med en have, hvor der var mange forskellige vækster:

”Ser vi på Europa, sådan som vor verdensdel havde udviklet sig frem til midten af dette århundrede, kunne vi bruge billedet af en stor skov eller et vildtvoksende krat, hvor alle væksterne kæmpede om lys og plads, skyggede for hinanden, snyltede på hinanden og dog var indbyrdes afhængige og uadskillelige. Ud af dette vildnis satte man sig for at skabe en park med både storslåede centrale anlæg og vide udsyn, men også intime busketter, hvor alle mulige blomster kunne trives. Med læ og skygge, luft og sol, med plads til, at hver plante kunne udvikle sig i harmoni med sine omgivelser.

En menneskealder er ikke lang tid, når man vil skabe en sådan park, ej heller for at virkeliggøre efterkrigstidens håb og visioner. Måtte den samme skabertrang og skaberglæde, den samme omsorg og tålmodighed, som har givet os vore parker, besjæle alle, der i vore dage deltager i udformningen af det Europa, som vi ønsker at overlade til næste generation. Et Europa, hvor respekten for det enkelte menneske, dets medskabninger og omgivelser er den naturlige baggrund for alt, hvad vi foretager os. Et Europa, der er sig sit medansvar for udviklingen i andre dele af verden bevidst. Et Europa præget af humanitære og demokratiske idealer, hvor kommende slægtled kan vokse op i bevidstheden om fælles rødder og fælles arv og med håbet om en fælles fremtid”, sagde Dronningen.

Hvilken politiker kunne vi vælge til at tale så smukt for os? Hvilken valgt dansk præsident ville have repræsenteret os så flot?

Margrethe repræsenterede os alle

Dronningen gjorde sig umage med at repræsentere *alle* danske. Hun talte både for sin franske gemal, Uffe Ellemann-Jensen og lille mig! Da jeg sad i salen og lyttede, oplevede jeg Margrethe som *min* dronning. Hendes far havde på samme måde været *min* konge, da han i min skoletid talte til os unge FDF'ere under en stor FDF-landslejr ved Marselisborg.

Efter talen i salen i Strasbourg blev vi inviteret til middag med Dronningen. Folkebevægelsens leder, Else Hammerich, blev placeret direkte overfor Dronningen ved bordet, fordi Folkebevægelsens fire mandater var mere end Socialdemokratiets tre. Det vakte murren, men sådan siger protokollen.

En hofmedarbejder betroede mig, at Hoffet havde forhandlet talen med Udenrigsministeriet i mange timer. Det var kort efter folkeafstemningen om EF-pakken, som endnu engang havde delt Danmark midt over.

Venstres tidligere politiske ordfører Laue Traberg Smidt omtalte altid Udenrigsministeriet som ”Tyske Kancelli”. De ville have Dronningen til at holde en EF-rosetale, hvor hun kun repræsenterede Udenrigsministeriet og den ene halvdel af danskerne. Det nægtede Dronningen, eller hendes medarbejder. Da tænkte jeg: Hvor er det rart at have et statsoverhoved, som også er min repræsentant.

Statsminister Poul Schlüter og udenrigsminister Uffe Ellemann-Jensen repræsenterede sjældent mig under deres taler i Strasbourg. De forsøgte aldrig at forklare, hvorfor danskerne var delt i EF-spørgsmål, og hvorfor omkring 80 % af alle danske vælgere var modstandere af planerne om at udbygge EF-samarbejdet til en Union.

Tænk, hvis vi skulle have en EF-politiker som præsident for republikken Danmark, fablede jeg. Jeg har mødt rigtig mange præsidenter og konger til møder og officielle middage med Europa-Parlamentets gruppeformænd gennem mit mangeårige EU-liv. Jeg har kun mødt én, som jeg satte større pris på end Dronningen.

Det var Sydafrikas daværende præsident, mit lange livs største helt, Nelson Mandela. Mange i Europa kaldte ham for ”terrorist”, mens min ”Madiba” kæmpede mod apartheidstyret. For mig var han altid frihedskæmper.

En valgt Dronning

Blandt dem, vi skulle kunne tænkes at stemme på i Danmark, kan jeg ikke se en bedre repræsentant for Danmark end Dronning Margrethe. Hun er tilmed både klar i spyttet, kunstner og klog. Vi kender ikke Frederik fuldt ud endnu. Jeg fornemmer dog, at han har noget godt fra vores gamle folkekære kong Frederik i sig. Frede er meget mere folkelig end Dronningen. Han taler ligefremt med enhver, også på hundeslæde i Grønland.

Vi kunne ikke undgå at se, at Frede var smaskforelsket i Mary, da min kone og jeg dansede ved siden af kronprinseparret ved festen på Christiansborg Slot. De var mødtes første gang under sommerolympiaden i Australien i år 2000. Mere præcist på pubben Slip Inn i Sidney. Parret blev gift i 2004.

De gør det begge godt, og så behøver vi ikke frygte en præsident, med penge fra en våbenfabrik i lommerne, eller afhængighed af diverse sponsorer fra en beskidt valgkamp.

Prikket til Dronningen

Under en tidligere fest hos Dronningen blev jeg ”prikket” af hofmarskallen til at skulle tale med Dronningen under fire øjne og tre cigaretter. Jeg sagde, at jeg ville foretrække, vi kunne få lov til at kåre hende ved et demokratisk valg uden modkandidat. Der burde først kunne stilles modkandidater, hvis hun fik under halvdelen af de afgivne stemmer, og der var flere blanke stemmer end stemmer på hende, foreslog jeg.

Et sådant valg ville være en enestående national OG demokratisk manifestation. Margrethe ville vel få 90 % af de afgivne stemmer med en stemmedeltagelse, som kunne blive over stemmedeltagelsen ved samtlige tidligere valg i Danmark. En sådan demokratisk kåring ville samtidig indeholde et vink med en vognstang til den næste i rækken. Valget ville minde om, at de var der for at tjene deres folk helt og fuldt. De ville kun være på Kongeslottet, så længe de havde folkets tillid.

Den tanke fængede bestemt ikke hos Dronning Margrethe, tør jeg godt røbe. Det er heller ikke et emne, der ligger inden for de EU-emner, jeg normalt beskæftiger mig med. Jeg er ikke gået videre med forslaget og ser ingen aktuel grund til at stille spørgsmålstegn ved hverken Dronningen eller Kronprinsen, og så er vi ude over min tid.

Det må blive mine børn og børnebørn, der skal være med til at afgøre, om vi skal fortsætte Danmarks tusindårige monarki som arvestykke, eller gå over til en mere demokratisk kåring eller vælge en kedeligere politiker-præsident.

Til højbords med Dronningen

Ved vores seneste fest hos Dronningen onsdag den 25. oktober 2006 blev jeg placeret ved højbordet, direkte over for Dronningen. Vi fik en lang og god snak om Sønderjyllands omtumlede historie. Den kunne hun til fingerspidserne. Hver sommer tilbragte Dronningen nogle uger i Gråsten med familien. Det har givet hende en særlig tilknytning til landsdelen. Vi kunne også sige ”møjn” til Dronning Margrethe og særligt Dronning Ingrid. De havde min klassekammerat Merete som livlæge i Gråsten og min sidemand fra første klasse Jens Peter Kolbeck som kok.

Flyet fra Strasbourg var halvanden time forsinket. Vi ankom som de allersidste i rækken. Den da konservative Gitte Seeberg havde ladet sin sekretær organisere, at vi eventuelt kunne være lempet ind i spisesalen gennem en sidedør. For mig ville det have været pinligt, fordi jeg blev anbragt ved Dronningens bord, hvor også statsministeren og Folketingets formand var blevet anbragt, efter protokollen.

Vi nåede det, puha. Jeg skiftede tøj bag vores bil. Vi havde hyggelige samtaler, hvor ingen forsøgte at overbevise Dronningen om noget som helst politisk.

Næste dag var maskinen heldigvis ikke forsinket. Jeg nåede frem til mødesalen i Strasbourg en god halv time før afstemningen om 2007-budgettet. Forskellige medier ville have mig til at kritisere danske kolleger for at svigte afstemningen. Det gjorde jeg ikke. Det er kun hvert andet år, Dronningen kalder til aftenselskab for regering, folketing og MEP’ere m.fl. Jeg har måttet melde afbud mange gange, fordi de faldt sammen med vigtige afstemninger.

I 2006 kunne jeg med lidt held nå begge dele. Jeg havde forskellige ændringsforslag til afstemning om budgettet, bl.a. om refusion af rejseudgifter efter regning og et loft over landbrugsudgifterne, så ingen kunne få mere end 300.000 kr. i tilskud. Jeg ville ikke udeblive fra en budgetafstemning om mine egne forslag, men heller ikke kritisere kolleger for at prioritere anderledes. Jeg fik 2 ½ times søvn. Det kan man byde sig selv, men ikke andre, og livet er for kort til polemik.

Under festen diskuterede jeg landbrugsordninger med min sønderjyske landsmand og davæ-

rende landmand, prins Joachim. Jokke fik 1,8 millioner kr. i tilskud fra EU-kassen, men han forsvarede ikke landbrugsstøtten. Vi mindedes også vores seneste samvær i Kz-lejren Auschwitz, hvor vi stod op og hundefrøs i tre stive timer under højtideligholdelsen af 60-års-dagen for lejrens befrielse. Lige akkurat der var det umuligt at brokke sig over noget som helst.

Jeg synes ikke, man kan tillade sig at referere alle samtaler med Dronningen og de kongelige, men vi har en meget klog dronning. Jeg har mødt de fleste konger, dronninger og præsidenter i Europa-Parlamentet, men ville ikke bytte med nogen. Frederik gav smækkys til Mary på dansegulvet, som om hun var gravid igen, tænkte jeg. Det fik vi så meddelt officielt dagen efter ballet – og billedugebladenes deadline. Frederik kan blive en god konge - jeg vil gerne være med til at vælge ham, uden modkandidat.

Frederik og Mary i Bruxelles

Frederik og Mary blev gift ved et stort bryllup den 14. maj 2004 - 30 dage før det sjette direkte valg til Europa-Parlamentet. Godt to år efter brylluppet, den 6. november 2006, havde jeg fornøjelsen at hilse på dem i Europa-Parlamentets bygninger i Bruxelles. Jeg var med til at byde dem velkommen. Vi hyggede os et par timer med løst og fast om EU. Som den ældste i gårde var jeg med til at vise rundt og forklare Frederik forskellen på kommissioner og Kommissionen, Folketinget og Europa-Parlamentet.

Jeg takkede høfligt for hof-festen for da to uger siden og fortalte om Europa-Parlamentets rolle i EU's beslutningsproces. Jeg berettede også om, hvordan jeg var blevet royalist under hans mors besøg i Europa-Parlamentet i 1987. Vi var blevet dus ved en tidligere sammenkomst. Jeg sagde stadig De til Dronningen, men ikke det mere korrekte: Deres Majestæt. Frederik er mere moderne end Dronningen og dus med alle danskere, der siger du til ham.

Kapitel 26

IDEALER, ÅRETS POLITIKER OG FORMANDSKAMP

I sommeren 2003 blev jeg ringet op af sønnen til vor store sønderjyske forfatter, Markus Lauesen. Han spurgte, om jeg kunne lokkes til at overrække Markus Lauesen prisen 25.000 kr. til den tidligere leder af det danske mindretal i Sydslesvig, Karl Otto Meyer. Prisoverrækkelsen skulle finde sted i "H.P. Hanssen salen" på "Folkehjem" i Aabenraa.

Om jeg kunne. Hvis han blot kunne undgå en afstemningsdag i Europa-Parlamentet, ville jeg med glæde flytte enhver anden forpligtelse. For Folkehjem, H.P. Hanssen og Karl Otto Meyer fik med ét mit liv til at passere forbi. På "Folkehjem" åbnede jeg første gang munden ved et offentligt møde, som 15-årig Aabenraa-dreng.

Hans Peter Hanssen – med to gange s - var redaktør af avisen "Hejmdal" i Aabenraa og den mest kendte, sønderjyske repræsentant i den tyske rigsdag i Berlin. Han blev mit første politiske ideal, fordi jeg lærte ham at kende på Skibbroen i Aabenraa, gennem hans datter Ingeborg. Hun var gift med amtmanden i Aabenraa og radikalt medlem af Landstinget.

I Hans Peter Hanssens erindringer har jeg siden læst, og Ingeborg fortalte det også, hvordan han sluttede venskaber med de tyske politikere. Han havde sit særlige mandat med at få Sønderjylland hjem til Danmark. Hans opgave var ikke at hade tyskerne eller lægge sig ud med deres repræsentanter. Jeg har også søgt venner på den anden side af hegnet, for man skal ikke være uvenner, blot fordi man har forskelligt syn på dette eller hint.

Markus Lauesen prisen til Karl Otto Meyer

Karl Otto Meyer har i mange år repræsenteret det danske mindretal i landdagen i Kiel efter samme opskrift. Karl Ottos virke i Kiel blev et ideal for mig i Bruxelles og Strasbourg. Han blev senere en god ven. Det blev derfor en glædens og gensynets dag, da jeg den 14. november 2003 kunne overrække Markus Lauesen prisen til Karl Otto Meyer fra talerstolen, under et karakteristisk maleri af Hans Peter Hanssen, på "Folkehjem" i Aabenraa.

- "Som sin store forgænger har Karl Otto Meyer været kritiseret for sin politik. Men fremtidens historikere vil give Karl Otto Meyer den samme ærefulde plads, som historiebøgerne nu giver H.P. Hanssen, sagde Bonde".

Det skrev den lokale avis. Sjældent havde jeg følt mig så meget hjemme i min hjemby Aabenraa. Der blev jeg født, der har jeg hjemme, derfra min verden går.

Frode Jakobsen prisen

Jeg havde også idealer uden for Sønderjylland. Nelson Mandela i Sydafrika var mit første og største politiske ideal. Jeg kan varmt anbefale alle at læse hans livs erindringer. Jeg skrev stil om Mandela i skolen. Jeg mindedes ham på Facebook, da han døde den 6. december 2013, 95 år evigt ung. I 2015 besøgte jeg endeligt hans hus og apartheidmuseet i Johannesburg.

Modstandsmanden Frode Jakobsen blev et andet ideal, og en god ven, som satte mange tanker i gang. Før EU-valget i 1989 skrev han til mig, at han ville have stemt på mig personligt, hvis jeg

bare ikke havde været medlem af DKP. Det håndskrevne brev fra 2. april 1989 gav mig noget at tænke på, for vi var virkeligt gode politiske venner. Vi havde samarbejdet tæt ved alle valg og folkeafstemninger. Nu måtte jeg konstatere, at han trods megen ros havde et forbehold over for mig på grund af min partibog.

Han syntes ikke, DKP var et demokratisk parti, og jeg havde netop valgt partiet for at støtte dansk demokrati mod udemokratiske beslutninger i EU. Frodes brev gav mig noget at tænke over og startede mit farvel til DKP. Målet helliger *ikke* alle midler.

Frode Jakobsen gik til modværge mod den tyske besættelse, da det var mindst populært. Han var en varm forkæmper for dansk forsvar og hjemmeværn, men talte USA midt imod under Vietnamkrigen. Frode var en af de første danske ”europæere”. Men han var også demokrat og stemte nej til EF-medlemskabet i 1972, da EF blev gjort til et spørgsmål om ”flæskepriser”.

Ringet op af Poul Nyrup

Frode Jakobsen støttede først Folkebevægelsen og siden JuniBevægelsen ved alle valg til Europa-Parlamentet. I den anledning blev han en dag ringet op af den daværende statsminister Poul Nyrup Rasmussen. Poul blev siden min begavede og flittige modkandidat – og JuniBevægelsens bane-
mand - ved valget til Europa-Parlamentet i 2004.

Poul var slemt skuffet over, at Frode som en god socialdemokrat anbefalede vælgerne at stemme på JuniBevægelsen. Frode gav ham svar på tiltale. Under skrivningen af denne bog fandt jeg et håndskrevet brev fra Frode Jakobsen, sendt fra Solrød den 14. april 1992 – kort før det historiske Nej den 2. juni.

”Kære Jens-Peter!

En hjertelig tak, fordi du sendte mig din bog. Den skal jeg nok se at få læst i påsken. Jeg ved, at der altid er hold i dine argumenter. Ud kommer vi ikke af EF – men vi kan slås for det gode ved samarbejdet og slås mod det – mere – som vi ikke kan lide. Jeg er glad for, at nogle bliver ved at slås. Mine egne gode kamp år er vel nu begrænsede.

Tak og håndslag
Frode”

Frode var en god socialdemokrat. Han stemte trofast på sit parti til alle danske valg, men ved EU-valg og folkeafstemninger fulgte han sin samvittighed og stemte for, at politisk uenighed skulle afgøres ved demokratiske valg, og ikke af ministre og embedsmænd bag lukkede døre i en fjern union. Det sagde han til Poul Nyrup, og han berettede det levende til mig, en dag jeg sad hos ham i huset ved vandet på Hedetoften 5 i Solrød Strand.

Der skabte vi sammen ”Frode Jakobsen prisen”. Den skulle gives til personer, der udviste personligt mod, som Frode havde gjort det gennem hele sit liv. Vi vidste begge, at han måske ikke havde længe igen. Jeg kom rettidigt for at give ham et varigt minde. JuniBevægelsen uddelte hvert år Frode Jakobsen prisen på vores landsmøde til en person, der havde gjort noget usædvanligt modigt. Prismodtagerne skulle ikke være enige med os. De skulle have udvist personligt mod.

Frode havde altid sin store, sorte kikkert hængende ved havedøren, så han hurtigt kunne gå ud og studere fuglene i Guds vidunderlige natur. Jeg har også en stor, sort kikkert, som jeg nogle gange tager frem, når jeg sidder på bænken i sommerhuset ved Hundested og kigger ud i solned-

gangen over det bølgende hav, som aldrig er helt ens to dage i træk. Det var mine dage i Europa-Parlamentet heller ikke.

Valgkamp over bælttestedet

Jeg glædede mig over, at Socialdemokratiet i 2004 opstillede Poul Nyrup til Europa-Parlamentet. Han fortjente et comeback efter fyringen som partiformand og statsminister. Hans regering havde halveret arbejdsløsheden i Danmark, mens den var øget i ØMU-landene.

Nyrup – og Mogens Lykketoft og Marianne Jelved - fik aldrig den ros, de fortjente for at ”kickstarte” den danske økonomi i 1992/93. Jeg arbejdede uformelt for, at Poul kunne få en stærk position i den socialistiske gruppe ved at rose ham over for mine mange venner og bekendte i S-gruppen. Jeg så gerne Nyrup som gruppeformand for den socialistiske gruppe, så vi kunne samarbejde i formandskonferencen, hvis jeg også skulle blive genvalgt.

Poul var både dygtig og flittig og ville have været en fortrinlig repræsentant for den del af de danske vælgere, som var med på melodien om mere union. Vi aftalte, at vi sammen ville føre valgkampen ”over bælttestedet”. Det var Pouls udtryk.

– Bælttestedet sidder lavt hos mænd i jeres alder, bemærkede min kloge kone spydigt.

Poul var da 60 år, og jeg var 55. Jeg håbede på en seriøs valgkamp og gode duel-møder, også med de andre kandidater, hvor vi kunne gå til hinandens politik, uden at blive personlige. På det personlige plan har jeg altid haft det godt med både Poul Nyrup og Lone Dybkjær, selv om man ikke kunne høre det i radio- og TV-udsendelser, hvor jeg for ofte har skændtes, særligt med Lone.

Lone har jeg kendt siden, vi var i radikal-radikal fraktion sammen i Radikale Venstre i slutningen af tresserne. Det var rart at kunne møde dem jogge rundt om Bagsværd Sø, uden vagter.

Terror og hysteri

I EU kunne man ikke længere mødes uden vagter. Der er sikkerhedsfolk overalt ved alle indgange. Folk kan hverken komme ind eller ud uden at vise legitimation og gå gennem våbenkontrollen. En dag havde vi den ægyptiske leder Anwar Sadat på besøg i Europa-Parlamentet i Strasbourg. Det var meget svært at komme ind. Jeg gik en tur rundt om Parlamentsbygningen og konstaterede, at enhver terrorist frit kunne komme ind gennem bagdøren. Sadat faldt senere for en kugle i Cairo.

En anden dag åbnede jeg døren fra mit kontor og stirrede pludseligt ud i et antal maskingeværer og pistoler. Det var Palæstinenserens leder Arafat, som kom gående forbi. Jeg havde i øvrigt lige selv holdt møde med ham samme dag. Man skal ikke bagatellisere risici, men vi skal heller ikke lade os tyrannisere af tvivlsomme regler, vedtaget af embedsmænd, som vi ikke kender og ikke kan skifte ud på en valgdag.

Hvad hjælper et forbud mod en flaske drikkevand, når enhver kan hælde gift i en vandflaske inden for i lufthavnen? Hvad hjælper forbud mod knive, når enhver kan få en skarp grillkniv i lufthavnens restauranter eller slå en flaske i stykker og bruge den som mordvåben? Hvorfor skal jeg aflevere mine sko i nogle lufthavne og ikke i andre? Hvorfor er mit bælte farligt nogle steder, men ikke alle steder?

Der er gået hysteri i mange regler, samtidig med at grænsekontrol overlades til for eksempel billetpersonale, der ikke har pasbetjentenes uddannelse, træning og røntgenblik.

De første brevbomber har været sendt til de første gruppeformænd i Europa-Parlamentet. Terroren og den store usikre verden er rykket tættere på vores lille danske smørhul. Alligevel synes jeg ikke, vi skal lade os gribe af hysteri. Vi forbyder jo heller ikke bilkørsel, selv om der er mange flere,

som dør af trafikuheld end ved terror. Svaret til alle, der vil true vores folkestyre må være med den norske forfatter Nordahl Grieg:

- Styrk det og øg det.
- Brug stemmeretten...
- hvad enten det er til Folketinget, byråd, regionsråd eller Europa-Parlamentet.

Årets europæiske politiker

I Bruxelles fandtes en ugeavis, som hed "European Voice", eller "European Noise", som nogle i Kommissionen spydigt kaldte den ikke altid ukritiske ugeavis. European Voice blev dengang udgivet af det ansete britiske ugemagasin "The Economist". I 2014 blev den købt af det amerikanske Politico i et samarbejde med det tyske Springer forlag. Avisen er for Bruxelles, hvad Frederiksberg-bladet er for Frederiksberg eller Aabenraa Ugeavis for Aabenraa og omegn.

En slags lokalavis for de ansatte i EU's institutioner. I min tid var bagsidens sladderspalte den mest læste. Her var skæve historier om de navne, man kendte fra dagliglivet i Bruxelles og hovedstæderne. 70 % af læserne boede i Bruxelles. Der fandtes ingen fælles europæisk offentlighed, eller andre rigtige europæiske medier med bare 10.000 læsere. European Voice var den største af slagsen.

I år 2004 havde den net-baserede nyhedsbulletin EUobserver.com dog mange flere daglige læsere, end European Voice havde om ugen, men vi talte stadig om meget små tal i forhold til en EU-befolkning på 500 millioner borgere.

I 2001 startede European Voice en ny tradition med at uddele priser ved en meget fornem fest, der mindede mig om Dronningens bal for danske ministre, folketingsmedlemmer og medlemmer af Europa-Parlamentet. De mandlige deltagere mødte i pingvintøj eller smoking og kvinderne i store kjoler, nogle med synligt bart.

Det var toppen i Bruxelles og hovedstæderne, som blev indbudt. Her var hverken arbejdere, håndværkere, landmænd, arbejdsløse eller indvandrere. Læserne af European Voice udgjordes af EU-eliten, parlamentsmedlemmer og deres ansatte. Det var også dem, der stemte om, hvem der skulle have årets pris som f.eks. årets europæiske forretningsmand, årets kommissær, årets parlamentsmedlem eller årets europæiske politiker.

Nomineret sammen med Tony Blair og Gerhard Schröder

Ved den første prisoverrækkelse var jeg sammen med Europa-Parlamentets da kommende formand Pat Cox udnævnt af en jury til at konkurrere i hele tre kategorier. Cox blev valgt som årets parlamentsmedlem, mens jeg vandt prisen som "Årets europæiske politiker".

I den kategori var jeg i konkurrence med den britiske premierminister Tony Blair, den tyske forbundskansler Gerhard Schröder og Pat Cox. Vi tog ikke rigtigt det nye initiativ alvorligt på vore kontorer, så ikke engang mine nærmeste kolleger eller jeg selv og ansatte stemte på mig.

Det var formentlig indsatsen for åbenhed i EU, som blev belønnet ved afstemningen. Jeg forærede den kontante del af prisen - 5000 Euro = 37.500 kroner - til Tony Bunyan, leder af en engelsk kampagnegruppe. Han udgav et magasin, der hed "Statewatch". Gruppen holdt øje med EU's politi-samarbejde og virkede også stærkt for åbenhed i EU.

Ved prisoverrækkelsen fik jeg den allerførste pris, der blev uddelt. Det blev derfor mit lod at holde en takketale for prismodtagerne for de 2-300 festklædte EU-pinger. Dagen før havde en European Voice-medarbejder diskret hvisket til mig i min øresnegl om muligheden. For en sikker-

heds skyld forberedte jeg meget grundigt en god, spontan takketale. Den spiddede den manglende åbenhed i EU's institutioner.

Den tale startede de største åbenhedsfremskridt, vi endnu har set. Dengang vidste jeg ikke, at ord kan flytte bjerge. Det kan de, når man gør sig umage.

Jens-Peter Bondes takketale

Her er min tale som Årets europæiske politiker, 12. december 2001, oversat fra engelsk:

”Mine damer og herrer,

Hvad ville der mon ske, hvis et stort multinationalt selskab ved en fejl kom til at købe EU-Kommissionen?

Og ønskede at finde ud af, hvad det egentlig var, de havde købt og spurgte om følgende?

- Må jeg se den interne telefonbog?

- Desværre, den har i to år været offentlig tilgængelig, men De kan ikke få den at se...

- Hvor mange love er sat i kraft?

- Beklager, men vi tæller ikke.

- Hvor mange forskellige projekter står I i spidsen for?

- Vi holdt op med at tælle, da vi nåede 100.000.

- Hvor mange arbejdsgrupper og udvalg er der?

- Beklager, det er fortroligt.

- Hvem deltager i de forberedende møder?

- Det ved vi desværre ikke.

- Men I betaler da rejsegodtgørelse til deltagerne?

- Beklager, vi ved ikke, hvem vi betaler til.

- Kan jeg få lov at se hvilke love, der forhandles med de 12 nye ansøgerlande og få de erklæringer og udtalelser, der knytter sig til det?

- Desværre.

- Kunne De ikke lade mig se referaterne fra møderne om åbenhed i systemet?

- Desværre, de er fortrolige.

Ja, desværre er jeg ikke i stand til at købe EU-Kommissionen og få Romano Prodi befriet fra sin fæstning. Jeg er bare valgt til at kontrollere Kommissionen og Rådet. Lige som EU's ombudsmand, EU's revisionsret og budgetkontrol-udvalget, kan jeg ikke få adgang til, hvad der tilkommer de valgte i alle andre parlamenter.

Jeg er meget beæret over at modtage prisen fra ”The European Voice”.

Det tager jeg som et tegn på folkelig opbakning til kampen for åbenhed, decentralisering og demokrati, som vi fører i den tværpolitiske gruppe i Europa-Parlamentet, SOS Democracy.

Den pris, jeg har modtaget, vil jeg donere til en organisation, som har gjort et enestående stort stykke arbejde for åbenhed, nemlig Statewatch, som overvåger åbenhed og det retlige samarbejde, hvor vi nu risikerer at gå Osama Bin Ladens ærinde ved at undertrykke vore egne frihedsrettigheder.

Vi kalder os kritiske OG konstruktive euro-realister.

Her står jeg med den første officielle kopi af Kommissionens interne telefonbog, og i morgen vil formændene for de politiske grupper i Europa-Parlamentet mødes med Romano Prodi for at høre, om han har klare svar på mine meget simple spørgsmål.

Og mit råd til det multinationale selskab?

Køb. Luk det meste af firmaet. Fokusér på de grænseoverskridende sager, hvor de nationale parlamenter ikke selv kan lovgive.

Så har vi, vælgerne, ikke noget at tabe, men alt at vinde.

På den måde øger vi ikke det demokratiske underskud. Så skaber vi derimod et demokratisk overskud ved at give folk en stemme – en European Voice – hvor de hidtil ikke har haft noget at skulle have sagt.

Tak, mine damer og herrer.”

Det blev bare *for* flovt at sidde ved de runde borde og skulle forklare de gæster, som ikke var i Kommissionen, at godt nok stillede Bonde det skarpt op, men det, han sagde, var desværre fuldstændig sandt.

Fem løfter om mere åbenhed

På under fem måneder efter talen opnåede vi ikke færre end fem store løfter om mere åbenhed.

- Det spanske formandskab gav tilsagn om at åbne alle ministerrådsmøder for offentligheden under første og sidste behandling af lovforslag.
- Den spanske udenrigsminister gav tilsagn om at åbne alle arbejdsdokumenter fra Rådets 300 arbejdsgrupper.
- Rådet leverede for første gang oplysninger om de forskellige landes positioner i forhandlingerne om åbenhed.
- Kommissionen gav formelt tilsagn om at give Parlamentet en kopi af alle dokumenter, som de sendte til Rådet.
- Kommissionen gav et nyt tilsagn om at offentliggøre rigtige dagsordener og referater fra deres møder.

Vi måtte stadig kæmpe for indholdet i disse indrømmelser. Men de første måneder af 2002 var en god periode for åbenheden i EU. Tilmed under et spansk formandskab, som absolut ikke havde åbenhed som mærkesag. Spanien var måske det land, som var mest imod åbenhed.

Formand for Europa-Parlamentet

Kort efter den fornemme prisoverrækkelse skulle der vælges ny formand for Europa-Parlamentet. En valgperiode er på 5 år, som deles over i to halvdele. Fra januar 2002 skulle Parlamentet derfor have ny formand efter Nicole Fontaine. Kristendemokrater deler ofte formandsposten med Socialisterne, så de får en periode hver. Men der var rent borgerligt flertal efter EU-valget i 1999.

De liberale så deres snit til at lave en aftale med Kristendemokraterne. Fra 2002 var det derfor den liberale gruppes tur til at besætte posten. Deres kandidat var formanden for gruppen, den irske uafhængige politiker Pat Cox. Socialistgruppen opstillede en af Parlamentets dygtige næstformænd, David Martin, fra britisk Labour som modkandidat.

Resultatet var næsten givet på forhånd, som mandaterne var fordelt, men ingen bryder sig om at blive valgt med et snævert flertal til den post. Det var et hemmeligt valg, hvor ingen kan vide sig helt sikker, *før* stemmesedlerne er lagt i urnen og talt op.

Vi besluttede i ”SOS Demokrati”-intergruppen, at vi ville benytte lejligheden til at få gennemført forskellige reformer til gavn for de uafhængige medlemmer, de små grupper og de menige medlemmer i de store grupper.

Flere formandskandidater

Vi ville ikke have et tamt fredsvalg, men en rigtig valgkamp. Vi ville vise, vi var en politisk forsamling og have gang i den. Det fik vi i den grad. Jeg foreslog, at vi skulle opstille den irske, grønne EU-kritiker Patricia McKenna som modkandidat til Pat Cox og David Martin.

Hvis Patricia kunne få sin egen grønne gruppes stemmer, venstrefløjens og medlemmerne fra "SOS Demokrati", kunne vi nå over 100 stemmer, true Cox - og dermed presse Kristendemokrater og Liberale til demokratiske indrømmelser.

De Grønne ville bare ikke opstille en grøn EU-kritiker. De opstillede i stedet deres næstformand i Europa-Parlamentet, den franske grønne arkitekt Gerard Onesta. Han var også aktiv i den "føderalistiske" intergruppe. Venstrefløjsgruppen opstillede deres gruppeformand, Francis Wurtz. Han var fransk kommunist med privat bopæl i Strasbourg, og en god bekendt siden 1979, hvor vi begge blev valgt første gang.

Ingen af de store grupper ville forbindes med det irske nej til Nice-traktaten, som Patricia McKenna havde kæmpet for.

Bonde foreslået af britisk konservativ

I min gruppe ville nogle af de franske medlemmer heller ikke støtte den grønne irer, så loddet faldt i stedet på mig. Jeg blev foreslået af Martin Callanan. I 2011 blev han leder af de britiske konservative i Europa-Parlamentet. Jeg blev derfor nødt til selv at stille op som modkandidat, hvis vores aktion skulle lykkes. Jeg kunne trække stemmer både fra den kristendemokratisk-konservative gruppe, midten og nogle på venstrefløjen.

Jeg var egentlig ikke meget for at stille op selv. Det var en krævende opgave oveni andre tidkrævende opgaver. Min gruppe lovede da den fornødne assistance i valgkampen. Jeg accepterede og meddelte min kandidatur. European Voice arrangerede valgmøde sammen med en reformgruppe, der arbejdede for at rense Parlamentet for rejsefryns og indføre større effektivitet. Vi fik et rigtig godt og stort valgmøde mellem de da fem kandidater til formandsposten.

Der blev også valgmøder i de forskellige politiske grupper. Jeg blev f.eks. inviteret til debatemøder i både den liberale, den kristendemokratisk-konservative og den socialistiske gruppe. Alle steder fik vi en lang og god snak. Jeg mærkede, hvordan mange menige medlemmer var enige i vores kritik af det topstyrede parlament. Det var umuligt at komme til orde, hvis man ikke var enig med sin gruppes flertal.

Fælles reformprogram på FairChair.EU

I SOS Demokrati udarbejdede vi en FairChair-platform til lejligheden. Vi lavede også vores egen hjemmeside på netadressen: FairChair.EU - jeg stillede absolut ikke op på et EU-modstands-program. Vi ville sikre taletid til samtlige medlemmer, også hvor de ikke var udnævnt til at repræsentere deres politiske gruppe. Vi ville sikre repræsentation i de styrende organer, også for de små grupper, og en mere retfærdig fordeling af alle poster i Parlamentet.

Vores valgprogram var ganske gennemtænkt og derfor også overbevisende. Det satte dagsordenen for hele debatten om ny formand.

Så støttede de to favoritter begge reformprogrammet

I første valgrunde gled Wurtz og Onesta ud, fordi de kun fik deres egne gruppemedlemmers stemmer. Jeg fik 66 stemmer i første runde og kom med i næste valgrunde. Der opnåede jeg 76 stem-

mer, selv om der kun var 18 medlemmer i min egen politiske gruppe. Pat Cox manglede 51 stemmer i at blive valgt.

- ”Så viste spilteorien (fra min studietid) sig at være korrekt, begge ville frygtelig gerne tale med os. De kom til vores møderum R.3.1 og ventede pænt på at komme til efter tur for at blive forhørt om deres vilje til reformer”.

Vi havde fået et meget flot og uventet resultat. De to formandskandidater med flest stemmer kom nu begge op til vores møde i ”SOS Demokrati” før anden stemmerunde. Der fortalte de vore medlemmer og sympatisører, hvilke indrømmelser de ville give for at få vores støtte. Personligt var jeg mest stemt for at støtte David Martin. Ham havde jeg samarbejdet med i mange år. David var en ærlig, skotsk føderalist. Han gik ind for åbenhed, nærhed og demokrati, næsten som jeg selv.

Som formand for en politisk gruppe og en intergruppe fremførte jeg dog ikke mine personlige holdninger i valgkampen, men kun det, vi var blevet enige om på vore formøder. Dan Hannan var leder af de konservative britiske EU-kritikere og min medformand i SOS Demokrati. Han sagde klart til mig, at jeg ikke skulle anbefale nogen af dem. Mit mandat var ikke at støtte den ene eller anden som formand, men at forhandle med dem begge og få flest mulige indrømmelser. Det fik vi.

Begge formandskandidater lovede interne parlamentsreformer med større hensyn til de uafhængige, de små grupper og de menige medlemmer i de store grupper.

Fik plads i forfatnings-konvent

- ”De 76 overraskede alle, og Pat sagde Fair Chair mange gange og gik på formandsmødet i dag stærkt ind for reformer. Han ville have en særlig tale om det med efterfølgende debat”.
- ”Vi fik også pladsen i konventet OG en substitut, som Baron forsøgte at tage tilbage igen onsdag. Jeg konfronterede ham med Pöttering, som bekræftede vores aftale, så stak Baron piben ind”, skrev jeg veltilfreds i dagbogsbladet til mig selv den 17. januar 2002.

Baron var leder af den socialistiske gruppe, Pöttering ledede den største kristendemokratiske gruppe. Jeg skrev også om en efterfølgende konflikt i min egen gruppe. Et fransk medlem, William Abitbol, ønskede gruppens plads i Konventet. Han endte i stedet med at blive suppleant og fik gruppens post som næstformand i Forfatningsudvalget, oveni. Noget får man altid ud af at true med ballade – indtil kollegerne har fået nok.

Efter formandsvalget i Europa-Parlamentet blev der indført en særlig taletid under samlingerne. Hver mandag fik medlemmerne mulighed for at rejse spørgsmål efter eget valg og tale om det i et minut. Det var et stort fremskridt for mange medlemmer. Mange folkevalgte havde aldrig kunnet tale i det parlament, som de var valgt til!

Snød på vægten

Hele aftalen med de to formandskandidater og deres gruppeformænd blev aldrig realiseret fuldtud. De små grupper skulle for eksempel have haft en observatørpost i Europa-Parlamentets bureau, hvor vi ikke hidtil havde været repræsenteret. Den indrømmelse havde samtlige gruppeformænd skrevet under med personlig håndskrift på et særligt aftalepapir, som jeg gav dem.

Jeg havde fået nøjagtigt den samme indrømmelse ved konstitueringen i 1999, uden der skete noget i virkelighedens verden. For en dansker var det svært at vænne sig til, at en aftale i Europa-Parlamentet ikke nødvendigvis er en aftale. Indrømmelser er så elastiske, at de helt kan trækkes tilbage – uden nærmere forklaring.

Parlamentet ændrede heller ikke fordelingsprincipperne generelt, som vi havde krævet. De to

største grupper indvilligede dog i hver at afgive en post til de to mindste grupper. Vi var ikke til at komme udenom.

– Vi er en del af jer selv.

Også små grupper kunne gøre en forskel. Stemmer for JuniBevægelsen kunne både virke kritiske, konstruktive og europæiske. Sådan virkede vi, i hvert fald fra 1992. De fleste danskere troede, at vi blot sad i Europa-Parlamentet med korslagte arme og stemte nej til alt.

Store grupper vælger først

Jeg stillede ikke op til formandsposten for Europa-Parlamentet for at blive formand, men for at sikre ordentlige arbejdsvilkår for menige medlemmer og små grupper. I Parlamentet fordeles alle poster efter et princip, man kalder for d'Hondts metode. Den er opkaldt efter en belgisk matematiker, som opfandt systemet. Man deler de forskellige partiers stemmetal med 1,2,3 osv. og fordeler så alle poster efter "største brøks metode".

Metoden er meget gunstig for de store partier og meget diskriminerende for de små. Når der skulle vælges 16 repræsentanter til et Konvent, ville de to mindste grupper i Europa-Parlamentet slet ikke blive repræsenteret efter denne metode. Nu skulle der nedsættes et Konvent til at forbedre den næste traktat. Der ville jeg frygtelig gerne være enten en flue på væggen eller endnu bedre: fuldt medlem, så EU-kritikerne i det mindste kunne få en plads.

Jeg tog sagen op med David Martin og Pat Cox og de to seriøse formandskandidaters ledelser. Vi opnåede en forhandlingsløsning gående ud på, at den kristendemokratiske gruppe afstod en plads til UEN-gruppen, mens socialisterne afstod en plads til min EDD-gruppe.

Demokratiske spilleregler vigtige for indholdet

Vi fik ikke ændret d'Hondt-metoden, men vi fik den ønskede plads i Konventet. Uden den havde vi næppe kunnet vinde de efterfølgende folkeafstemninger om forslaget til EU-forfatning. Demokratiske spilleregler er ikke bare tør teori, men vigtige – også for indholdet i lovene. Her udviste vi rettidig omhu ved et i sig selv mindre vigtigt formandsvalg. Vi greb en chance, som ingen troede, vi havde. Vi kom til at gøre en forskel for borgerne i Europa.

For EDD-gruppen fik jeg pladsen som fuldt medlem i Konventet. Vi havde kæmpet for pladsen, og vundet. Jeg deltog således ikke i forfatnings-konventet for Danmark, som de fleste troede. Jeg fik kun lov til at deltage, fordi jeg samlede 76 stemmer til formandsvalget i Europa-Parlamentet. Det var naturligvis ikke nok til at blive valgt, men flere end forskellen mellem de to favoritter.

Bondes stemmer udslagsgivende

Det var derfor "mine" stemmer, som ville afgøre, hvem af dem, der fik jobbet. Hvis den ene afviste vore krav, ville den anden få posten. Begge gik derfor ind på de fleste af vore krav – det er børnelærdom fra Institut for Statskundskab. Da de begge støttede vore krav, undlod jeg så at anbefale den ene frem for den anden.

Pat Cox kunne vinde, fordi han i forvejen havde handlet sig til støtte fra den grønne gruppe. Den sad foran min EDD-gruppe i midten af Europa-Parlamentet, mellem liberale og socialister. Hvis jeg havde anbefalet David Martin, ville han være blevet valgt. Den anbefaling var der bare ikke basis for, når begge formandskandidater gav de samme indrømmelser.

SOS Demokrati kunne have en udslagsgivende position, fordi vi havde medlemmer fra alle politiske lejre. Vi fik en snes støtter i den største kristendemokratisk-konservative gruppe. De andre

grupper kunne ikke lide vore holdninger. Men de kunne tælle til flertallet i en afstemning. Vore medlemmer talte med.

"Godt gået"

- "Godt gået", kommenterede John Lautrup formandsvalget i BT¹³³.
- "Den danske Bonde stjal billedet ved at forvandle kampvalget mellem de to topkandidater til en daglang opvisning i parlamentarisk demokrati.
- Strasbourg havde aldrig oplevet noget lignende. Jens-Peter Bonde spillede sine kort dygtigt og fik sat Parlamentets små og oversete grupper på dagsordenen. En indsats, som han efterfølgende høstede ros for fra alle sider."
- "Man må lade ham, at han i tirsdags gjorde demokratiet en flot tjeneste", skrev avisen.

Formandsvalget gav mig en enestående platform til arbejdet i forfatningskonventet.

- "Bonde buys website from the Russians", hed en bagsidenyhed i European Voice den 26. februar 2002.

Det var nu en avisnyhed, at jeg havde måttet købe mit eget navn fra en russisk pirat i Sankt Petersborg. Det russiske firma skulle have 550 Euro for mit navn. Så kunne jeg fylde EU-stof på nettet på adressen: Bonde.com

Jeg kaldte det for røveri ved højlys dag. Siden måtte jeg betale endnu mere til en hollandsk pirat for at få adressen: Bonde.eu. Jeg havde selv søgt om den rettidigt. Alligevel gav EU-myndigheden den til en pirat, som ikke hed noget som helst med Bonde.

Adressen Bonde.dk havde jeg fået fra en dansk erhvervsmand. Jeg kvitterede med en kasse god hvidvin fra Alsace. Han var kommet før mig, men brugte ikke rigtigt adressen.

Fair Chair i 2007

Ved formandsvalget i 2007 stillede jeg igen op for Fair Chair platformen. Tirsdag den 14. november 2006 startede vi kampagnen med et reform-program for Europa-Parlamentet. Vi havde medlemmer og sympatisører i alle politiske grupper. Arbejderpartiet fra Malta var med i den store socialdemokratiske gruppe. John Attard Montalto fra Malta gik stærkt imod den såkaldte d'Hondt-metode, som generede alle mindre grupperinger.

Daniel Hannan fra de britiske konservative og den største EPP-gruppe talte varmt for en neutral formand efter britisk mønster. Jeg ledede et meget velbesøgt pressemøde og sagde, kampagnen *ikke* var vendt imod Hans-Gert Pöttering som person, men imod den studehandel, som lå bag hans udpegelse.

- "Den største enkeltgruppe i EPP, det tyske CDU, vælger ham, som derefter støttes af sin gruppe, som derefter laver en handel med lederen af den næststørste gruppe, Martin Schultz, som er udpeget af det tyske SPD for at lede PSE", skrev jeg.
- "Parlamentet ledes på denne måde som et holdingselskab i det private erhvervsliv. To store aktionærer, som repræsenterer et mindretal af medlemmer, kan bestemme over flertallet".

133 BT 17. januar 2002

Parlaments-reformer

Ved valget af ny formand til Europa-Parlamentet i januar 2007 vedtog vi et FairChair-program med en række forslag til reformer af Parlamentet. De fire største grupper havde aftalt at støtte Hans-Gert Pöttering som formand, så der var ingen chance for at ændre udfaldet. Men ved at stille op som modkandidat var jeg med til at sikre, at der blev en valgkamp i stedet for en kåring.

Vi var i alt fire kandidater, og mere end hvert tredje medlem stemte ikke på Pöttering. Det var overraskende mange stemmer, og valget blev tolket som en stærk støtte til vore reformønsker. Da vi startede kampagnen, kunne jeg hverken få den liberale eller grønne gruppe med, selvom jeg faktisk tilbød vores støtte til en liberal eller grøn reformkandidat.

Grøn formandskandidat gav fuld støtte til reformer

Under kampagnen deltog den grønne Monica Frassoni på vores pressemøde og gav fuld støtte til hele reformprogrammet. Hun fik et forrygende personligt valg med 145 stemmer, selv om den grønne gruppe kun havde 42 medlemmer. Venstrefløjsformanden fik 48 stemmer mod sin gruppes 41 medlemmer. Jeg fik 46 stemmer mod min gruppes 23 medlemmer, så formandsvalget i 2007 blev mere en politisk end en personlig sejr.

På valgmøder i den grønne og liberale gruppe gav medlemmerne fuld støtte til reformprogrammet. De sagde også, at man ikke kunne have en forfatningsmodstander som formand for Europa-Parlamentet. Den tanke havde jeg knap nok tænkt, for aktionen handlede om reformer, og dem var vi nu på vej til at gennemføre.

Straks efter valget blev der nedsat en arbejdsgruppe af gruppeformænd eller deres stedfortrædere. Jeg repræsenterede IND/DEM gruppen. Jeg overtalte den grønne og liberale formand til også selv at gå med i arbejdsgruppen. Vi var derfor et stærkt hold til at slå for reformer i Europa-Parlamentet, herunder et enkelt mødested, som vi alle tre støttede.

Kapitel 27

SMIDT UD AF DANMARK

Flyttede til EU-hovedstaden

Kort efter EU-valget i 1999 kom jeg en dag hjem fra Bruxelles og stillede tasken i entreen for at tage af sted til næste møde, nu i Danmark. Min søn på dengang et år tog mig om benene. Jeg måtte ikke gå igen. Han kunne ikke tale, men viste, han ville mig.

Den sad. Han savnede sin far. Samme nat besluttede vi at flytte til Bruxelles. Mathias skulle ikke vokse op uden far. Det var ikke realistisk at begrænse møderne i Bruxelles, som jeg havde kunnet gøre det før med Jeppe og Martin. Jeg var blevet gruppeformand for en helt ny gruppe i Europa-Parlamentet, "Demokratiernes og Mangfoldighedens Europa".

Europa-Parlamentet arbejdede nu, som var det et rigtigt Parlament. Arbejdet kunne ikke længere passes med to-tre dage om ugen i Bruxelles. Jeg kunne så trække mig som gruppeformand, men der var ingen samlende person til at overtage arbejdet. Som formand skal man ikke bare lave politik, men i høj grad administrere medlemmer, ansatte og udgifter og sikre samarbejdet med de andre politiske grupper i "formandskonferencen".

Vi diskuterede fordele og ulemper for børnene. Vi blev enige om, at der var flest fordele ved at flytte til Bruxelles i to år. Så kunne børnene få lært fremmedsprog, og Mathias kunne se både sin far og mor de fleste dage. Jeg kunne også få begyndende uenigheder om linjen i JuniBevægelsen på passende afstand, selv om jeg var hjemme for at deltage i alle ledelsesmøder.

Bolig i Bruxelles

Ugen efter gik jeg i gang med at finde bolig i Bruxelles, det var ikke svært. Der er altid meget til udlejning i EU-hovedstaden. Jeg fandt et lille typisk belgisk byhus, et rødstenshus med fire etager. Huset lå i rue Dirigeable 4 i Boitsfort. Vejen lå ud til en meget lille sø og gav en fornemmelse af natur lige uden for døren.

Boitsfort er en mindre forstad til Bruxelles med et smukt lille torv. Her har sporvogn 95 og 96 deres endestationer. På torvet er der marked hver søndag. Der er tyve restauranter og cafeterier inden for et par hundrede meters afstand fra "vores" lejede hus, og kun nogle få hundrede meter til den 4421 hektar store skov, "Forêt de Soignes". Der løb jeg de fleste morgener og cyklede mange ture.

Der var ti minutters gang til toget, og så kun seks minutters togtur, når togene ellers kom til tiden. Jeg lejede huset, uden min kone Lisbeth kunne se det, men hun var glad for det, da hun ankom med flyttelæsset.

En dag satte jeg mig tilfældigt ind i den allernærmeste restaurant og opdagede, det var en gastronomisk restaurant med 2 stjerner i Michelin-guiden. De havde pebrede priser, så der kom jeg kun den ene gang. Vi brugte mest pizzeriaet. Det var børnenes favorit og et hurtigt måltid, når far skulle lave mad og kom for sent hjem.

Fra Boitsfort gik der både tog, sporvogn og bus til Europa-Parlamentet. Hver morgen kl. 7 fulgte jeg min søn Martin op til skolebussen på Tre Lindetræers Plads, "Trois Tilleul". Det hed den, skønt der kun var to lindetræer. Herfra tog jeg så en bus til Europa-Parlamentet.

Bussen skulle jeg selv betale for, som alle andre dødelige. Jeg kunne ikke få mig selv til at bruge

Europa-Parlamentets bilservice eller min formandsvogn, når der gik en god offentlig bus lige til døren.

Heldagsskole og billige biler

Efter to år flyttede vi til et lejet hus i en anden forstad, i "Rue des Verts Chausseurs" i Uccle. Vi kom meget tæt på Europaskolen. Drengene slap for tre kvarters skolebus to gange om dagen. Fra den del af Uccle gik der desværre ingen offentlige busser til Europa-Parlamentet. Jeg blev nu afhængig af Parlamentets bilservice, som transporterer alle medlemmer til møder kvit og frit – oveni de rigelige dagpenge.

Når bilen kom før klokken fem minutter i otte, kunne turen tages på et kvarter. Når den blev otte, tog turen over en halv time på grund af den håbløse belgiske trafik. Belgien har meget lave bilafgifter. Alle snekler sig af sted i hver sin bil.

Martin og Jeppe kunne nu nå at komme i skole på under fem minutter. Det blev lettere at få kammerater på besøg. Det var ikke efter skoletid, som i Danmark. For i Europaskolen skal man også lære noget om eftermiddagen. Det er en krævende heldagsskole, som vi nu også har indført i Danmark.

Europaskolen er indrettet på boglige elever. Det passede mine kloge, dygtige og med tiden flittige børn godt. De fik lært noget, og de fik gode kammerater, som de stadig har kontakt med. Alle mine drenge har startet med at få at vide, at deres præstationer ikke stod mål med deres evner. Så har de oppet sig og sluttet med høje karakterer. Også højere end dem, jeg kunne præstere under min skolegang i Aabenraa.

Et svært spørgsmål i Uccle

I 2000 var der dansk folkeafstemning om en mulig dansk afskaffelse af kronen til fordel for Euro. Det overraskede mig positivt, at også lærere i Europaskolen stemte imod, som de fleste af deres kolleger i de danske lærerværelser. De fleste børn havde forældre med jobs i Kommissionen, Ministerrådet eller Europa-Parlamentet.

Vi kom tæt på hinanden til forældremøderne og mødtes også med nogle af dem privat. Her oplevede vi, at mange danske ansatte var lige så kritiske mod Unionens virke som jeg selv. De var ubetinget *for* EU, men de gik ikke med skyklapper. De prøvede ikke at missionere, lige som jeg heller ikke selv prædikede under vore private sammenkomster. Jeg respekterede naturligvis, hvad de måtte have fortalt mig fortroligt.

På mange måder havde vi det som familie bedre i Bruxelles end i Danmark. Vores familie kom til at hænge bedre sammen, når far kom hjem de fleste aftener. Alligevel har jeg kun boet i Bruxelles i knap 4 af mine 29 år som MEP'er. Mange tror, vi har boet der hele tiden.

En dag skulle jeg have en ny mobiltelefon i en butik på Chaussé Etterbeek i nabolaget af vores hus. Jeg blev så bedt om, jeg ville deltage i en gættekonkurrence. Jeg fik et meget svært spørgsmål og skulle gætte, i hvilket land, der havde været folkeafstemning om den nye valuta, euroen!

Jeg nævnte Danmark. Ekspedienten slog op og konstaterede, at jeg til hans store forbløffelse havde gættet rigtigt. Så tilføjede jeg afstemningsresultat med promillers nøjagtighed, til ekspedientens endnu større overraskelse. Så kom han med en samling små præmier, som jeg fordelte i familien op til jul.

Falskmøntner med Euro

Kort før indførslen af den nye valuta, tog den internationale TV-kanal "Superchannel" mig med til "Mini-Europe". Det er en forlystelsespark, som ligger tæt på "Atomium"-monumentet fra verdensudstillingen i Bruxelles i 1958. JuniBevægelsen havde trykt vore egne euroer med et portræt af den daværende tyske forbundskansler Helmut Kohl med et stort krus bayersk fadøl i hånden.

TV-kanalen ville nu have mig til at bruge Juni-euroerne i Parken, fordi en stor belgisk bank samme dags eftermiddag ville promovere euroen ved at uddele prøve-euroer til de glade gæster. Gæsterne kunne så bruge pengene i forlystelserne. Vi tog forskud på premieren. De handlende i forlystelsesparken tog pænt imod mine sedler. De havde den øl skålende Helmut Kohl på forsiden og en advarsel mod euroen på bagsiden.

Jeg fik rigtige, belgiske penge tilbage på mine Junipengesesedler! Jeg ville så gøre den handlende opmærksom på, at det ikke var rigtige sedler, og at jeg gerne ville betale med ægte belgiske francs for min flaske vand og kop kaffe og tilhørende biskuit. Tjeneren indrømmede straks, at han havde snydt. Han vidste godt, jeg skulle have flere penge tilbage på min euro-seddel, vendte om og kom hurtigt tilbage med en større stak belgiske pengesesedler!

Imens rullede TV-kameraerne. Til sidst lykkedes det mig at ændre misforståelsen. Tjeneren endte med at tage imod gammeldags franc. Det var godt fjernsyn, som man siger, og et billigt grin.

Lisbeth starter EUobserver.com

Min kone Lisbeth startede sin egen digitale avis, "EUobserver.com". Vores ægteskab betød, at den liberale gruppeformand fik meget mere spaltepads i "EUobserver" end jeg selv! Til gengæld fik jeg den bedste dækning i ugeavisen "European Voice". Avisen var uafhængig, og deres journalister valgte ofte en kritisk vinkel, hvor de kunne bruge mig som kilde eller kommentator.

Min arbejdsdag startede kl. 8, og jeg var aldrig hjemme før kl. 19. Jeg måtte også ofte arbejde om aftenen og tidligt om morgenen derhjemme, før børnene stod op. Fredag-lørdage var jeg som regel i Danmark for at passe møder. Ofte måtte jeg også hjem til Danmark på andre tidspunkter. Så hentede jeg post og overnattede som regel i en seng i kælderen i vores udlejede hus i Bagsværd. Jeg tog også rugbrød, Matador Mix og fredagsudgaven af Børsen med til Bruxelles.

Hadede EU og deres oliven

På markedet var der en olivenhandler, hvor man kunne prøvesmage og vælge mellem mindst tyve forskellige slags oliven. De var alle meget mere velsmagende end dem, vi kunne købe i supermarkederne på glas.

Omkring oliven glemmer jeg aldrig mine første uger i vores dengang forhadte Europa-Parlament i juli 1979. Hver dag fik jeg oliven i salaten i kantinen. Jeg måtte sidde møjsommeligt og pille dem ud, fordi jeg hverken kunne lide EF eller deres oliven.

Så tænkte jeg, at det ville være upraktisk at skulle gøre det hver dag i fem år. I stedet bed jeg dem i mig. Efter en halv snes forsøg med væmmelse, begyndte de at smage godt. Til sidst virkede de som en velsmagende delikatesse.

– Skik følge, eller land fly, sagde min mor altid.

Da vi flyttede til Uccle, kørte jeg hver søndag fem kilometer på cykel for at gå på torvet og købe yoghurt, olivenbrød, græske kalamata oliven, den særlige Comté ost fra Frankrig og masser af dejlig frugt. Og så den lille luksus som kompensation for, at Lisbeth måtte opgive haven hjemme i Danmark: Årstidens afskårne blomster.

Den godt lagrede Comté ost med den nøddeagtige smag er en himmerigs mundfuld på et frisk olivenbrød. Mens jeg skriver dette, løber tænderne i vand og mindes den søndagsret, jeg mistede ved at flytte hjem fra Bruxelles.

Jeg længes også efter de saftige, stegte kyllinger, vi fik på markedet, og den friske frugt i kvaliteter, man skal lede længe efter i danske butikker. Det var ikke alt, der var bedre i Danmark. Der blev jeg meget klogere i mødet med virkeligheden.

Vi havde vænnet os til vore nye, uundværlige livretter. På markedet fik jeg også gerne en hyggelig samtale med vore udvalgte handlende. Jeg brugte mit begrænsede fransk, som kun blev bedre af at blive anvendt. Til sidst blev det så godt, at jeg kommenterede direkte på fransk radio og TV.

Den store franske nyhedskanal syntes, det gik så godt med mine kommentarer til EU-forfatningen, at de også ville have mig til at kommentere en landskamp i fodbold mellem Danmark og Frankrig. Da måtte jeg meddele, at jeg slet ikke kendte fodboldudtrykkene på fransk, og dårligt nok på dansk. Mit fransk er glimrende, når jeg skal tale om forfatningsspørgsmål, hvor jeg kender alle udtryk og kan tale til fem tusind mennesker uden manuskript.

Mit fransk er derimod ikke særlig fransk, når jeg skal tale om andre emner, hvor jeg kun har begrænset ordforråd og let falder igennem med dårlig grammatik.

Tag pengene i væggen, far

For at handle på markedet måtte jeg hente kontanter i pengeautomaten på torvet. Vores yngste søn Mathias blev født i 1998 og kunne kun lige gå, da vi flyttede til Bruxelles. Nu overværede han tit, hvordan jeg trak penge ud af væggen. En dag løj jeg for ham og sagde, at vi ikke havde råd til at købe noget, han gerne ville have. Han svarede, at jeg da bare kunne hente pengene i væggen.

Han havde aldrig hørt, at man først skal sætte penge i banken, for at kunne få dem ud af væggen igen. Man kan ikke se og høre sig til alt. Noget må man lære for at blive klogere. Ikke alle i Europa har lært det endnu. Ting og fænomener kan i virkeligheden godt være helt anderledes, end de tager sig ud.

Ikke alt er bedre i Danmark. Vi kan simpelthen ikke købe frugt i den kvalitet, de sælger i Belgien og Frankrig. Vi kan ikke købe frisk mad, som på torvet i Boitsfort. Det er en skam, for det er hyggelige markedsfolk at snakke med, og de leverer varer i udsøgt kvalitet til rimelige priser. Varerne fås noget billigere i de store supermarkeder, men ikke i de kvaliteter, som vi fik på torvet søndag morgen, sammen med en engelsk, fransk og belgisk morgenavis.

Hver weekend købte jeg "Daily Telegraph", "Le Monde" og "Le Soir", når jeg nu var afskåret fra at få Søndags-Politiken, Berlingeren og Jyllands-Posten. I Boitsfort boede vi i et dejligt kvarter, hvor der også levede mange kunstnere. Hver sommer var der gadefest bagved vores gade. Her dansede vi til kvarters-orkestret. Det bestod af 40-50 professionelle musikere. Jeg så dem siden optræde i et belgisk TV-program.

Vi boede kun få hundrede meter fra den internationale skole. Der kunne børnene være kommet ind og blive undervist på engelsk. Det ville koste 230.000 kr. for mine to børn i det første år. For at betale det, skulle vi tjene 700.000 kr. ekstra om året i Danmark! Der skulle også betales skat af skolepengene. Det var helt uden for vores rækkevidde, fordi jeg var valgt for "JuniBevægelsen", hvor vi hver måned skulle aflevere et månedligt bidrag, der svarede til mange menneskers løn.

Børn i Europaskolen

Børnene kom i stedet "Europaskolen", hvor alle EU-ansatte kan få deres børn optaget gratis. Medlemmer af Europa-Parlamentet kan også få deres børn ind på skolen, men skal selv betale for

bøger og bidrag til lejrskole (som i Danmark) og dyr skoletransport til dengang 1500 kroner om måneden. "Europaskolen" har en særlig dansk sektion, med dygtige lærere. Vi har ikke andet end ros tilovers for de danske lærere, når vi ser bort fra Martins indskoling til det engelske.

Martin havde ikke haft et ord engelsk i Bagsværd. Han skulle starte i en klasse, hvor engelsklæreren ikke talte et ord dansk. De andre elever i hans nye klasse havde allerede lært engelsk et år. Hver anden dag fik Martin det store frikvarter inddraget for at få ekstra timer i engelsk. Mens han skulle have leget sig til nye kammerater, måtte han sidde og mase med engelsk.

Han hadede det og sagde hver dag, han havde mest lyst til at flytte hjem til Danmark. Men så, pludselig efter en tre måneders tid, holdt jammeren op. Nu kunne han klare sig på engelsk. Der var altså en præmie at hente for enden af tunnelen, men hvor var det mørkt og træls undervejs. Martin blev også glad for skolen. Jeppe blev det fra første skoledag. De fik begge gode kammerater, men savnede muligheden for at kunne besøge vennerne efter skoletid.

Mine børns udtale af det engelske sprog blev meget flottere end min egen, selv om jeg tidligt indførte engelsk som arbejdsprog på mit multinationale formandskontor og begyndte at tale engelsk på mange møder i Europa-Parlamentet.

Den danske folkeskole ville have godt af at anvende indfødte engelsklærere til at starte undervisningen i engelsk fra første skoledag, så vore børn kan blive effektivt tosprogede fra en tidlig alder og tale bedre engelsk end det, man kan høre fra mange ministre på TV.

I Bruxelles var skoletiden meget anderledes, end den var i Danmark før reformen af folkeskolen i 2014. Børnene starter kl. 8 og får fri igen kl. 16. Med rejsetid kan man så starte kl. 7 og være hjemme kl. 17. Så er der ikke tid til ret meget andet end lektier. Til gengæld var der lange ferier, hvor børnene kunne tage med forældrene til Danmark og de andre steder, hvor børnene kom fra.

I weekenderne måtte Lisbeth bruge meget tid på at hente og bringe børnene hos venner og kammerater. Jeg har aldrig lært at køre bil. Ved fødselsdage blev forældrene ofte en times tid for at sludre sammen over en belgisk øl eller et glas vin. Jeg var bange for, at mine børn ville blive mobbet på grund af deres fars EU-kritiske holdninger, men både forældre og lærere behandlede os korrekt og elskværdigt.

Din far vil sætte min ned i løn

Der var dog en dag, hvor en dreng i klassen spurgte min Jeppe, hvorfor Jeppes far ville sætte hans far ned i løn. Det var sagt i al venskabelighed som en stille undren. Jeppe vidste af gode grunde ikke, at "JuniBevægelsen" trods alt aldrig har foreslået direkte lønnedgang for allerede ansatte. Men vi stemte heller aldrig for lønforhøjelser til EU-eliten, og vi stemte *altid* mod mere fryns til os selv.

Jeg er i stedet gået ind for en reform, hvor nye ansatte skal lønnes af deres hjemlande og udstationeres i Bruxelles, og det fælles ansatte personale indskrænkes til et minimum. Jeg er også gået imod alle automatiske lønforhøjelser for EU-ansatte. Hvis EU-lønnen stod stille et antal år, kunne det udligne forskellene i løn til dem, der er ansat i medlemslandene. Med nutidens lavere inflation vil det dog vare mange år i de højere lønklasser. I de laveste lønklasser er forskellen ikke stor til danske lønninger. Lønningerne stod faktisk stille i fem år under krisen.

EU-institutionerne har stadig en højtlønnet EU-elite, hvor kun ganske få kan vende tilbage til deres hjemlande og undgå drastiske lønnedgange. En lærer med anciennitet kan i et tolke- eller oversættelsesjob i EU let tjene 70.000 kroner om måneden - efter skat, mens det i Danmark vil være lønnen for et lærerægtepar - før skatten halverer lønnen.

Godkendt sygdom: rejsefeber

”Europaskolen” blev ledet af en rektor på meget fransk maner. Det var fuldstændig umuligt at få elever fri, når man f.eks. skulle på en tur til Danmark. Man kunne heller ikke rejse en dag før juleferien, eller komme en dag for sent. Kun sygdom var lovlig udeblivelsesgrund. På sygesedlen til den danske lærer kunne vi derfor skrive, at Jeppe havde haft *rejsefeber*.

Så havde rektor fået sin syge-begrundelse. Den danske lærer vidste, han ikke behøvede tage sygdommen så alvorligt, at han også skulle lege samarit.

Hvert år var der julemarked for den danske koloni i Bruxelles. Sidst i november drog hele kolonien til en landlig forstad for at købe juletræ, marcipan, Matador Mix, bage mel, og alt andet, der hører til en god dansk jul. Det vrimlede med julehjerter i Dannebrogscarver. Julen kaldte ikke på det blå-gule EU-flag. Her kom alle de folk, der levede af at promovere EU-flaget til dagligt.

Inderst inde var de alle pæredanske. Selv Henning Christophersens familie stod og vinkede med Dannebrog i lufthavnen, da de skulle sende deres datter til USA. Jo mere man kommer bort fra Danmark, jo mere national bliver man, og jo mere går det op for en, hvor godt et samfund vi har fået bygget op i Dannevang.

Julemarkedet var en måde at samles og en festlig måde at betale kirkeskat. Hele overskuddet ved lotteri, pølsebod, smørrebrød, kaffebord og det øvrige marked gik til den danske kirke i Bruxelles.

Til fodbold i Bruxelles

Jeg ser aldrig fodbold, men gjorde dog en undtagelse, da det danske landshold skulle spille mod Belgien i Bruxelles. Her kom danskerne fra de forskellige institutioner og heppede for det danske landshold. Kampen blev spillet på Kong Baudouin stadion (tidligere Heysel) ved Atomium-bygningen uden for Bruxelles.

Vi vinkede ikke med euro-flag, men med det danske. Det gjaldt også den danske kommissær Ritt Bjerregaard. Fremskridtspartiets berømte EF-modstander Kresten Poulsgaard havde slået en pølsevogn op på Place Luxembourg, lige over for Europa-Parlamentet, lige under mit hotelværelse. Vi råbte os temmeligt hæse og kunne ikke få hænderne ned, da vi vandt landskampen 3-1, på udebane, men også min hjemmebane.

Gu Ka Han

Præstegården lå kun et par hundrede meter fra ”vores” første hus. Her kunne vore skiftende au pair piger møde andre unge. Vi havde også en au pair dreng i en periode. Det var populært hos pigerne og hos mine drenge, der aldrig har haft en far med almindelige fadervaner og praktiske IT-evner.

I Præstegården mødtes vi også til Sankt Hans fest. Den daværende danske præst, Gunnar Kasper Hansen, indbød mig til at holde festtalen i juni 2003, kort før vi rejste hjem til Danmark.

Han havde en interessant mail-adresse, som startede med Gu.Ka.Han. Han havde selv foreslået Gu.Ka.Ha for at det skulle være let at huske adressen. Hans vakse ungdomssekretær Hanne Bundgaard foreslog så at tilføje det lille n. Det var ikke alle i menigheden, som fandt mail-adressen lige så morsom, som vi gjorde.

I den store grønne have stod der så på talerstolen en dansk EU-kritiker og talte til den danske EU-og NATO-koloni i Bruxelles. Jeg holdt mig på måtten og holdt en velforberedt og derfor god spontan tale, som alle kunne klappe ad. Så sendte vi heksen til himmels i strid med EU’s diskriminationsregler og pølserne i vommen med godt dansk fadøl. Og så var der kaffe til. Med kage, flere kager, lotteri og salg af brugte bøger.

I Præstegården er der et dansk bibliotek, hvor man kan låne de nyeste danske bøger. Bruxelles har en dansk forening, som får kolonien til at hænge sammen. I månedsbladet er der annoncer for alt, man behøver som dansk i udlandet. Man kan få ordnet sine tænder på dansk. Gå til læge eller kiropraktor. Selv psykiske problemer kan man få konsulteret på hjemlandets sprog.

Smidt ud af Danmark

Da vi skulle flytte til Bruxelles i 1999, undersøgte vi meget nøje i kommunen, hvordan jeg kunne fortsætte med at betale skat til Danmark. Jeg fik min løn af de danske skatteydere og kunne ikke politisk tåle at flytte i skattely, selv om Belgien ved nærmere eftersyn godt kunne konkurrere med Danmark om høje personskatter.

For min kone var svaret enkelt. Hun skulle bo fast i Bruxelles og kunne ikke være i Danmark uden for ferier og korte besøg. Efter både dansk og belgisk lov måtte hun derfor melde flytteforandring i Folkeregisteret og tilmelde sig de belgiske myndigheder.

For mig var svaret, at jeg kunne bevare min bopæl i Danmark og fortsætte med at betale skat af min løn til Gladsaxe kommune. Jeg var meget tilfreds med svaret fra kommunen. Det var, hvad jeg ønskede. Hver måned mødes Europa-Parlamentet til samling i Strasbourg. Jeg opholdt mig derfor ikke de 183 dage om året i Bruxelles, som skulle til, for at jeg skulle skifte adresse efter belgisk lov og blive skattepligtig i Belgien.

Løsningen var derfor også enkel, jeg var heller ikke tvunget til at skifte folkeregisteradresse efter belgisk lov. Det løste mit problem, så jeg kunne blive ved med at betale skat i Danmark. Til gengæld betød adskillelsen i folkeregisteret, at min kone nu mistede stemmeretten i Danmark.

Kommissær med frue havde stemmeret

Den daværende danske kommissær Poul Nielson tog også konen med til Bruxelles. Han fik sin løn fra EU-kassen og betalte ikke skat i Danmark. Det var fair nok, han var i international tjeneste for Danmark, selv om der stod i hans jobbeskrivelse, at han ikke måtte rette sig efter instrukser fra Danmark. Kommissærer skal være uafhængige.

Alligevel bevarede både han og konen - rimeligt nok - dansk stemmeret. Han var sendt til EU af regeringen. Hun fulgte med som hans kone uden planer om at blive belgier. Min kone havde heller ikke planer om at blive belgier. Hun fik derimod frataget sin stemmeret og kunne ikke stemme om kronens afskaffelse ved den danske folkeafstemning den 28. september 2000.

Jeg prøvede forgæves at få afgørelsen ændret. Jeg talte også med daværende indenrigsminister Karen Jespersen om det. Hun var helt enig, men kunne ikke stille noget op, sådan som hendes embedsmænd tolkede loven. Loven var på en måde klar nok. Man skulle dengang slet og ret skifte folkeregisteradresse, hvis man ikke boede på sin adresse i mindst halvdelen af årets dage. Men sådan blev loven ikke administreret over for alle.

Der var i selve loven en undtagelse for folk udsendt i offentligt erhverv eller af en privat virksomhed. Ansatte på den danske ambassade i Bruxelles kunne således bevare både folkeregisteradresse og stemmeret i Danmark, selv om de kun besøgte Danmark i sommerferierne.

Et brev med udsmidning fra Danmark

En skønne dag kom der med posten et brev fra Gladsaxe kommune. De ville smide mig ud af Danmark. Det var Venstre-minister Lars Løkke Rasmussens daværende Indenrigsministerium, som stod bag den underlige udsmidningsordre, kunne jeg se, da jeg havde fået aktindsigt.

Indenrigsministeriet var nået frem til, at Helle Thorning-Schmidt fra Socialdemokraterne og

jeg ikke kunne få lov til at stemme ved folketingsvalg i Danmark, selv om vi begge var folkevalgte til at repræsentere danske vælgers synspunkter i EU.

Afgørelsen var i åbenlys strid med lighedsgrundsætningen. Der bør ikke kunne gælde én lov for Poul Nielson og hans hustru og en helt anden for Helle og Jens-Peter, særligt når vi to MEP'ere fik vores løn fra den danske stat og betalte dansk skat, mens Poul blev lønnet og beskattet af EU.

Det kunne vel ikke være et argument, at hans løn var to-tre gange højere end lønnen for en dansk statsminister. Vi var alle udpegede eller valgte for fem år. Indenrigsministeriet sammenlignede de folkevalgte med privatansatte, der var flyttet væk fra Danmark. De nåede dermed frem til forskellige afgørelser for nogenlunde ensartede tilfælde.

At få taget sin valgret er en alvorlig sag for så politiske mennesker som Helle og mig. Jeg drømte om at kunne stemme, fra jeg deltog i min første valgkamp som sekstenårig. Dengang vidste jeg mere om politik end mange mennesker, som havde fået stemmeret.

Nogle stemmer to gange, andre slet ikke

Grundloven siger, at man kun kan have valgret ved at have *bopæl* i Riget. Enten må Grundlovens ord følges for alle, eller man må følge dens ånd og give valgret til dem, der føler sig som danske og ikke deltager i valg i udlandet. I dag er der mange vælgere, som stemmer både ved valg i Danmark og ved valg i for eksempel Grækenland og Tyrkiet. De stemmer dermed to gange, selv om det ikke er tilladt i Danmark.

En række andre danskere kan slet ikke deltage i valg, fordi de arbejder f.eks. for danske virksomheder i udlandet. Staten vil gerne have deres skat, men ikke deres stemme. Det kan vi ikke være bekendt. Alle danskere, som betaler skat til Danmark, bør også have ret til at stemme i Danmark, medmindre de selv foretrækker at stemme i deres nye bopælsland.

Nu hævdede man, at jeg som valgt til Europa-Parlamentet ikke var udsendt. Jeg kunne jo bare have ladet være med at lade mig vælge... Jeg var mere offentligt udsendt end nogle af dem, der kunne bevare deres folkeregisteradresse i Danmark. Jeg opholdt mig mere på min adresse i Danmark end mange andre. Det var selvfølgelig ikke muligt for mig at overnatte 183 gange årligt i Bagsværd, sådan som loven formelt krævede det.

Det var heller ikke muligt for andre medlemmer, der passede deres møder. Facit blev, at jeg blev smidt ud af Danmark. Før brevet dukkede op, ringede kommunens juridiske direktør til mig og sagde, jeg skulle returnere brevet uåbnet og lade som om, jeg ikke havde fået det. Kommunen havde fortrudt afgørelsen.

For god ordens skyld bad jeg ham sende mig en kopi af hans notat om vores telefonsamtale. Det gjorde han, så jeg kan bevise, at kommunen havde trukket ministerordren tilbage.

Ministres bopæl

Da Danmark startede formandskabet i juli 2002, kom Anders Fogh til Europa-Parlamentets plenarmøde i Strasbourg. Jeg stak vores statsminister et lille brev og bad ham give mig en fortegnelse over dem af hans ministre, der overnattede mindst 183 dage om året på deres opgivne folkeregisteradresse. De fik deres stedtillæg beregnet fra folkeregisteradressen, uanset at de i praksis boede mest i København.

Så fik Indenrigsministeriet travlt med at ændre loven. Indenrigsminister Lars Løkke fremlagde et lovforslag om at ændre CPR-loven, så ministre og andet godtfolk ikke længere behøvede være halvdelen af deres liv på folkeregisteradressen. For handelsrejsende, søfolk og ministre er det nu

nok, at man har sit sociale liv på folkeregisteradressen. Det er altså der, man skal være sammen med familien i weekenden.

Ministeren sagde i sin forelæggelsestale, at man med denne lovændring kunne løse problemet for rejsende og medlemmer af Europa-Parlamentet. Udsmidningen af Helle Thorning-Schmidt og truslen om at smide mig ud, havde givet genlyd i pressen, som var uforstående over for ministerens bestræbelser på at smide vores skattekroner ned i den belgiske statskasse.

Lars Løkke førte Folketinget bag lyset

Ministeren førte Folketinget bag lyset. Loven løste netop ikke det problem for parlamentsmedlemmer, som han talte om ved forelæggelsen for Folketinget. Løsningen sikrede derimod, at ministrene kunne bevare deres stedtillæg, selv om de boede de fleste dage i hovedstaden.

- ”Der er ikke pligt til at anmelde midlertidigt fravær til CPR. Jeg har derfor ikke mulighed for at besvare dit spørgsmål om, hvilke ministre der opholder sig mindst 180 dage om året på deres folkeregisteradresse”, skrev statsminister Anders Fogh Rasmussen til mig den 27. maj 2003.

Pligten gjaldt dog for Helle og mig. Lovændringen løste ikke Helles problem. Hun havde stadig små børn, som hun gerne ville være sammen med. Hun var nødt til at bo med mand og børn i Bruxelles. Hendes problem blev siden løst ved, at hun ikke genopstillede til Europa-Parlamentet. I stedet flyttede hele hendes familie til København, så hun kunne komme i Folketinget og blive statsminister.

Vores problem blev løst ved, at Mathias hvert år blev et år ældre. Da han blev fem, kunne vi rejse hjem fra Bruxelles og genoptage livet i Bagsværd. Mine store drenge kunne komme tilbage i deres gamle klasser. Et år før valget til Europa-Parlamentet i 2004 vendte vi derfor hjemad igen i vores grønne Ford Galaxy, som vi havde i atten år, indtil vi skiftede til elbil. Mine børn var glade for at gå i skole i Bruxelles, men endnu gladere for at komme hjem.

Kommunen fortrød fortrydelse

Så viste det sig, at kommunen havde fortrudt, at de havde fortrudt udsmidningen. Da vi stillede på Folkeregisteret efter hjemrejsen og skulle registrere flytning, spurgte de mig undrende, om jeg ikke havde fået et brev, hvorefter jeg ikke længere var borger i Danmark.

Det havde jeg ikke modtaget. Jeg fik så en kopi, der viste, at kommunen havde smidt mig ud af - Danmark, mit fædreland - med tilbagevirkende kraft. Jeg troede ikke mine egne øjne. Den slags kan ikke ske i et civiliseret land. Jeg opdagede derfor først, at jeg havde mistet valgretten, da vi var kommet hjem.

Afgørelsen stod ved magt. Situationen var derfor den, at jeg var smidt ud af Danmark, til en adresse i Bruxelles, hvor jeg ikke boede. Fysisk boede jeg igen sammen med min kone og børn i Bagsværd mellem møderne i Bruxelles og Strasbourg.

Jeg fik nu breve sendt fra kommunen til den adresse, vi var flyttet fra i Belgien i juni 2003. Skatten ville de dog stadig gerne have. Der havde det danske skattevæsen fundet ud af, at de kunne sende opkrævningen til mig c/o min kones adresse i Bagsværd.

Det er fuldkommen absurd at blive smidt ud af sit land, efter at kone og børn var flyttet hjem til vores hus på vores fælles folkeregisteradresse i Danmark. En dag fandt jeg så en slags mening med det, selv om jeg stadig har svært ved at tro, det var bevidst. Kommunen/Indenrigsministeren havde også frataget mig min stemmeret ved det kommende valg til Europa-Parlamentet!

Glemte at meddele udsmidning

I Gladsaxe kommune havde de udført Indenrigsministeriets afgørelse. De fratog mig ganske enkelt valgretten administrativt – uden at meddele det hverken mundtligt eller skriftligt. Hvis kommunen havde meddelt mig afgørelsen, kunne jeg have overvejet at føre sag. Efter min juridiske vurdering var ministeriets afgørelser i Helles og mine sager åbenlyst mangelfulde.

De sammenlignede ikke vores situation med danske ambassade-embedsmænd og kommissærer, som de burde have gjort. De syntes åbenbart ikke, jeg skulle kunne stemme ved den dengang planlagte folkeafstemning om en EU-forfatning. Eller ved valget til Europa-Parlamentet søndag den 13. juni 2004.

Min kone sagde nogle gange til mig: check lige, om du har stemmeret. Jeg afviste hende og sagde, så dumme kunne de ikke være. Omkring nytår sendte jeg alligevel en mail til kommunen og bad om en bekræftelse på, at jeg stod opført på valglisten. Det gjorde jeg *ikke*, men de ville da gerne sende mig en blanket, så jeg kunne *ansøge* om at få stemmeret i Danmark. Det var næsten for meget.

Blanketten kunne kun udfyldes ved at lyve, fordi jeg skulle skrive, hvorfor jeg mente at skulle kunne stemme, når jeg nu opholdt mig mest i udlandet. Jeg ville ikke lyve for at stemme i Danmark, men besluttede at reagere før valget, hvis ikke kommune eller minister selv ville komme til fornuft og tage mig tilbage. Jeg måtte vel i det mindste kunne få *tålt ophold*, som flygtninge og indvandrere, tænkte jeg.

Jeg betalte en kvart million kroner om året i dansk skat. Jeg var valgt af de danske vælgere med temmelig mange stemmer, blev lønnet af de danske skatteydere og burde naturligvis blive ved med at have stemmeret - som andre danske. Man kan anstændigvis ikke indføre valg til Europa-Parlamentet og smide folk ud af landet, for at passe det job, de er valgt til.

Jeg synes ikke, man skal bestræbe sig på at få for mange professionelle politikere, der bor langt fra deres vælgere og lever et helt andet liv. Men jeg synes heller ikke, danskere skal afstå fra at blive valgt af deres kolleger som gruppeformænd. Man skal ikke smide politikere ud af landet, fordi de gerne vil se deres små børn, inden de tager på arbejde og gerne vil lægge dem i seng de fleste aftener.

Jeg syntes slet ikke, de skulle tage stemmeretten fra en, der havde arbejdet med politik hele sit liv, fordi hans familie flytter hjem til ham i Bagsværd og giver kommunen anledning til at fremsende en udsmidning af Danmark - med tilbagevirkende kraft!

Til Bruxelles uden valget

Vi var rejst til Bruxelles for et år eller to, men endte med fire år i udlandet. Imens blev vores hus udlejet til forskellige familier. Jeg trådte ud af Europa-Parlamentet den 8. maj 2008. Vi besluttede nu igen at flytte familien til Bruxelles, så min kone bedre kunne lede EUobserver.com, og jeg kunne hjælpe mine venner i det fælles europæiske parti "EU-Demokraterne" i at blive valgt til Europa-Parlamentet.

Da vidste jeg godt, at jeg ville miste valgretten til Folketinget for en periode. Men jeg troede stadig, jeg kunne stemme til regions- og kommunevalg og valg til Europa-Parlamentet. Ved kommune- og regionsvalget i november 2009 mødte jeg derfor op på Gladsaxe kommune for at aflevere mine brevstemmer til region og kommune. Jeg så på kandidaterne på de opslåede lister og glædede mig igen over, at vi har demokrati i Danmark med hemmelige valg, hvor vælgerne bestemmer.

Jeg fandt nogle folk, som jeg kunne stå inde for og var parat til at betroe min stemme til kom-

mune og region. Jeg skrev navnene på partiet og valgbogstavet, tilføjede kandidaternes navne og afleverede de to stemmesedler i lukkede konvolutter, som man skal ved brevafstemning. Så fik jeg at vide, at den første meddelelse om, at jeg kunne stemme, ikke gjaldt alligevel. Jeg måtte cykle hjem med mine to uafleverede stemmesedler. De talte ikke med.

Det er de eneste valg, hvor jeg ikke har stemt. Jeg har stemmesedlerne endnu som et minde om demokratiets begrænsning.

Den ellefte september 2001

Mens vi boede i Bruxelles, sank de to amerikanske "World Trade Center" skyskraber-tårne i grus. Det skete den 11. september 2001. Det var den samme årsdag, hvor USA havde gennemført militærkuppet mod præsident Salvador Allende i Chile i 1973. Allende var en af mine radikale helte. Jeg tænkte igen på ham denne 11. september, indtil fik jeg noget andet at tænke på.

Vi havde besøgt tårnene kort før. Jeg fotograferede børnene, mens de stod ved siden af "Liberty"-statuen med de to tårne i baggrunden. Vores da toårige Mathias kaldte statuen for damen med den store is.

Osama Bin Laden havde slået til med sit terrorangreb mod USA. Vi så angrebene på de to amerikanske tårne og Pentagon på den amerikanske CNN-kanal i mit store formandskontor i Bruxelles. Først var det uvirkeligt, så virkede det som indførslen af en helt ny tidsalder. Der blev straks indkaldt til ekstraordinært møde i Europa-Parlamentet den næste dag. Jeg skulle tale som min gruppes repræsentant. Det var en tale, som kunne blive vist i alverdens TV-kanaler.

Jeg måtte gøre mig umage for at holde en god og balanceret tale. Den skulle på samme tid udtrykke støtte til USA og mane til eftertanke om fattigdom som ondets rod. Det lykkedes. Hele Europa-Parlamentet klappede. Det var jeg ikke vant til. Tidligt om morgenen vandrede jeg fra Uccle til Parlamentet, en gåtur på tre kvarter. Jeg gik igennem de fattige indvandrerkvarterer. De var mest befolket af sorte og af muslimer.

Muslimer gør rent i Parlamentet

Mange af dem jubledede endnu af glæde over, at USA var blevet ramt midt i hjertet. Så gik jeg videre til Parlamentet i rue Wiertz. Der mødte jeg hundredvis af indvandrere på vej til arbejde, også i Parlamentet. De er der hver morgen for at tømme papirspande og gøre ordentligt rent. De udfører arbejdet til en brøkdel af prisen på en tilsvarende EU-ansat. De var ofte ansat af det danske "ISS" og hyret ud til Parlamentet gennem store rengøringskontrakter.

Parlamentsmedlemmer og medarbejdere, som møder tidligt på arbejde, kunne få en venlig samtale med dem. De fleste af kvinderne havde tørklæde på. Mon de også glædede sig over terrorangrebet på USA? tænkte jeg.

I Bruxelles er der flere hundrede tusinder indvandrere fra middelhavslandene og særligt Nordafrika. Det var ikke muligt at drive Bruxelles uden disse indvandrere. Det var end ikke muligt at få Parlamentet gjort rent hver morgen uden dem. Ingen vestlige arbejdere ville gå til deres løn og arbejdsvilkår.

Ved synet af de mange arabere i Europa-Parlamentet blev jeg bekræftet i, at vi stod med et stort sikkerhedsproblem, hvis vi valgte konfrontationens kurs. Det var ikke svært at indse, at eneste mulighed for fred – og ufarlig rengøring - var udvikling og forsoning. Optrappede konflikter og krig ville ikke være nogen løsning. Vi skulle være her, allesammen.

Krigen i Afghanistan startede

Den 7. oktober 2001 startede USA krigen i Afghanistan. Taliban-regeringen havde givet husly til Osama Bin Ladens al-Qaeda-terrorister. Krigen blev besluttet i både NATO og FN. Jeg var instinktivt imod krigen, men kunne ikke tage afstand fra den, da den blev godkendt i FN med et fornuftigt mandat - som dog siden blev brudt.

Krigen burde have været afsluttet, da Taliban-regeringen var drevet på flugt. Det var ubetinget godt for både afghanerne og alverden at slippe fri for Taliban-regeringen i Kabul. Fortsættelsen af krigen var mindre klog. Verdens Forenede Nationer kan også træffe forkerte beslutninger. FN er ikke ufejlbarlig, og rammes også af frås, korruption og svig. Men alternativet til FN er, at hvert land er sig selv nok og nærmest, og kan føre krig mod hvem som helst.

George W. Bush med Texas-cowboy-hatten på hovedet og oliemagnaternes penge i lommen ønskede hævn, fordi den afghanske regering ikke ville udlevere Bin Laden til USA. Taliban-regeringen havde dog lovet at udlevere Bin Laden til en international forbryderdomstol. Taliban fik ikke lov til at vise, om de også ville gøre det i praksis.

Mange slyngler i verden

Siden måtte Irak holde for, fordi de besad opdigtede ”masseødelæggelsesvåben”. Den krig startede 20. marts 2003 med dansk deltagelse. I Irak sad en slyngel som statsleder. Der var bestemt gode argumenter for at slippe af med Saddam Hussein. Der var lige så gode argumenter for at slippe af med snesevis af andre slyngler i verden.

Det bedste middel hertil er ikke krig, og det bruger vi da heller ikke – medmindre landet også har olie. Irak havde og har store oliereserver. Flere og flere irakere fik svært ved at skelne mellem vores interesse for deres menneskerettigheder og deres olie. Det værste var måske, at den ulovlige Irak-krig ødelagde muligheden for at vinde den lovlige krig i Afghanistan.

61 folketingsmedlemmer fik Danmark i krig

Anders Fogh Rasmussens blå Danmark fulgte USA. Fogh fik støtte fra Folketinget til at sende danske soldater til Irak. 61 af Folketingets 179 medlemmer stemte for krigen. Afstemningen fandt sted den 21. marts 2003. 50 medlemmer stemte imod, 68 medlemmer deltog ikke i den historiske afstemning. Jeg var stærkt imod Irakkrigen, men kunne ikke sige det i Europa-Parlamentet på vegne af min gruppe, da vi også havde stærke tilhængere af krigen som medlemmer.

En lørdag blev der kaldt til store folkelige demonstrationer i Bruxelles. Her havde jeg Mathias med i barnevognen. Jeg gik ved siden af og småsnakkede med formanden for det liberale parti i Belgien, Anders Fogh Rasmussens partikollega. De fleste belgiske politikere var stærkt imod krigen. Der var nu regelmæssige møder i det såkaldte forfatningskonvent. Her sad jeg lige foran den franske udenrigsminister Dominique de Villepin.

Vi havde mange gode samtaler, når han lige var kommet ind fra lufthavnen efter krisemøderne i FN. Jeg følte, han også var *min* udenrigsminister, når han repræsenterede Frankrig i FN's sikkerhedsråd. Anders Fogh Rasmussen og Per Stig Møller, (som jeg begge satte stor pris på personligt), var det bestemt ikke. De repræsenterede en krigsførende nation, som sendte danske soldater i krig i Irak uden mandat fra FN.

Anders Fogh ville have haft danske landsoldater med i Irak fra krigens begyndelse. Per Stig Møller fik dem udsat, til Socialdemokratiet støttede indsatsen, har han fortalt mig.

Anders Fogh skrev læserbrev i The Times

Anders Fogh skrev et læserbrev i den engelske avis, The Times, sammen med syv andre statsministre. Fogh brød dermed muligheden for at finde en fælles EU-holdning til krigen. Den daværende EU-udenrigsminister Javier Solana fortalte mig, at Fogh end ikke havde informeret ham uformelt om brevet. Solana måtte læse det i avisen.

FN's generalsekretær Kofi Annan kaldte krigen for "ulovlig". Jeg spiste middag med ham en dag i Europa-Parlamentet i januar 2004. Han ønskede sig en permanent FN-styrke, som han kunne sætte ind, straks en konflikt var brudt ud i stedet for at skulle vente på langsomme beslutninger eller overlade konfliktløsning til USA, NATO og/eller EU.

Jeg erklærede min støtte og fortalte ham, at det var min barndoms drøm, og at jeg i øvrigt også ganske urealistisk engang havde drømt om engang at få hans post som generalsekretær for FN! Det var derfor, jeg ville læse statskundskab.

Et flertal i Folketinget brød (efter min opfattelse) den danske grundlov ved at sende danske soldater i krig i Irak. Ifølge FN's generalsekretær var krigen i strid med FN's Charter. Jeg var rystet over, at mit kære Danmark kunne deltage i en ulovlig angrebskrig. Krigen i Afghanistan var – særligt i bagklogskabens klare skær - måske lige så uklog, men den var grundlæggende lovlig. Krigens regler – Geneve-konventionerne - blev dog ofte brudt i praksis.

Både i Irak og Afghanistan har vi udleveret snesevis af fanger til tortur i irakiske og afghanske fængsler. Det er ikke bare ulovligt, det er en krigsforbrydelse, som er strafbar. Den danske indsats i Afghanistan blev besluttet først af FN og siden af Folketinget efter Grundlovens regler herfor.

Kapitel 28

NYRUP BANKER JUNIBEVÆGELSEN

En stærk kvartet

Ved valget til Europa-Parlamentet i 2004 stillede vi med et usædvanligt stærkt hold af lige dele erfaring og fornyelse. Jeg fortsatte som spidskandidat og fik en dygtig nordjysk præst, Hanne Dahl, på andenpladsen. Bent Hindrup blev opstillet som nummer tre på listen. Efterfulgt af cand.scient. pol. Trine Mach. Hun har senere ind imellem optrådt i Folketinget for SF og har været formand for Mellemfolkeligt Samvirke.

Vi fire ville være et virkeligt godt hold at sende til Bruxelles og Strasbourg. Vi repræsenterede en passende blanding af erfaring og fornyelse. Vi havde forskellig akademisk baggrund og alle gode sprogkundskaaber. To ældre mænd på da 55 og 61 år, to kvinder på 33 år, men alle fire med lang politisk erfaring, viden og flid.

Hanne Dahl var med i Radikale Venstre og havde efter min opfattelse samme talenter som Else Hammerich og Drude Dahlerup: evnen til at tale med folk "i øjenhøjde", som Freddy Blak formulerede det. Hanne Dahl var en god debattør, også i TV-debatterne. Hun var den bedste på argumenter, men nåede desværre ikke på den korte tid at brænde igennem.

I modsætning til Drude og Else var Hanne ikke placeret til venstre for midten, men lige midt i Jylland. For mange af dem, der havde stemt Anders Fogh til magten, og for mange af dem, der var i det politiske centrum, havde Hanne langt bredere politisk appel. Hun kunne formulere sig til mange flere vælgere.

Trine Mach startede som medarbejder i Bruxelles og kunne – i modsætning til de fleste parlamentsmedlemmer – både læse og forstå de indviklede regler i EU. Hun kendte også de indviklede regler for "komitologi" og var med til at fremlægge chokerende læsning om et stort antal hemmelige arbejdsgrupper - komiteer - på et pressemøde før valget til Europa-Parlamentet i 1999.

Da Bent erstattede Jens Okking, ville det have været Trine, som var vores førstesuppleant, hvis en af os - ikke helt usandsynligt - skulle falde om. Trine arbejdede også med udenrigs- og sikkerhedspolitik og havde været ansat i Kommissionen. Hun var udstationeret på EU-ambassaden i Kairo i Ægypten. Hun kendte systemet indefra og var ikke mindre kritisk af den grund, tværtimod.

Større tværpolitisk bredde

Der var også andre virkeligt gode kandidater på liste J-holdet i 2004. Vi havde syv under 30 år og ni under 40 år og havde dermed for alvor taget fat på fornyelsen. Vi havde lige mange mænd og kvinder, altså ligestilling ikke bare på programmet, men også i virkeligheden. Vi havde seks til højre for midten, seks til venstre for midten og otte i den store midte. Vi kom omsider fri af alt for megen slagside til venstre.

Vi havde virkelig strengt os an og havde, når vi selv skulle sige det - og det skulle vi jo, indtil vælgerne havde talt - dermed gjort os fortjent til at kunne forvalte stemmer fra enhver, som var "For Europa", men "Mod EU-stat".

Anders Foghs medlemmer kunne f.eks. komme til at stemme på et Venstremedlem, Bjarke Lyster, eller på Uffe Ellemann-Jensens tidligere taleskriver Sonia Dahlgaard. Sonia var blevet fyret fra Venstres Landsorganisation, fordi hun anbefalede et Nej ved folkeafstemningen i 1993. Vi havde kandidater for enhver.

Brugte megen tid på landsmødetaler

Jeg har altid taget landsmøderne alvorligt. Jeg er aldrig mødt frem med nogle få stikord, skriblet ned i sidste øjeblik. Jeg har altid brugt mange timer til forberedelse af min tale og derpå lige så meget tid til at fjerne overflødige fyldord. Når man er medlem af et parti eller en bevægelse, har man krav på, at de valgte tillidsfolk ikke spilder landsmødedeltagernes tid.

Det er noget andet med almindelige taler om emner, man kan udenad til hudløshed. Der gennemtænker jeg målgruppen på vej til mødet og lagrer talen med målrettede eksempler i hjernen. Der er indholdet forberedt og afprøvet på hundredvis af andre møder. Så kan jeg stadig tale uden manuskript, på fem sprog - samt sønderjysk.

Men sådan ville jeg aldrig behandle et landsmøde, hvor min tale altid skulle lægge op til diskussion om, hvad vi skulle gøre. Om retningen med vores fælles arbejde og de argumenter, vi kunne bruge ved den kommende folkeafstemning eller EU-valg. På landsmøderne brugte jeg altid manuskript til mine beretninger.

Med Martin Jørgensen for flere stemmer

I JuniBevægelsen var vi bange for stemmeprocenten, fordi EU-valget skulle konkurrere med Europamesterskaberne i fodbold. Jeg fik derfor fat i landsholdets folkekære og målfarlige spiller Martin Jørgensen og fik ham til at stå i spidsen for en STEM- kampagne på store plakattavler i hele landet.

Han opfordrede ikke til at stemme på JuniBevægelsen, blot til at stemme. Nyheden om, at landsholdets mest populære spiller kastede sit portræt ind i en STEM-kampagne, blev ikke bragt i medierne. Det var bedst, om det kun var de trofaste partimedlemmer, som kom hen at stemme ved EU-valget. Folk flest skulle nødig blande sig i valget. JuniBevægelsens gruppe i Europa-Parlamentet finansierede opfordringerne til at stemme.

Fra tre til et enkelt mandat

Vi var hjemme i Danmark et år før EU-valget den 13. juni 2004. Bevægelsen var da splittet politisk mellem fundamentalister og realister. Vi var også stærkt svækket organisatorisk. Valget til Europa-Parlamentet blev en katastrofe for JuniBevægelsen. I 2004 skulle danskerne vælge fjorten medlemmer i stedet for oprindeligt seksten.

Poul Nyrup Rasmussen vandt valget suverænt med en fordobling af stemmerne til Socialdemokraterne. Liste A gik frem fra 16,5 til 32,6 %. JuniBevægelsen tabte 7 % og gik fra 16,1 til 9,1 %. Folkebevægelsen mod EU gik også tilbage, fra 7,3 til 5,2 %.

Folkebevægelsen bevarede lige akkurat et mandat gennem valgforbundet med JuniBevægelsen, mens vi måtte vinke farvel til to af vore da tre pladser.

Overvejede at trække mig

Valget var en mavepuster. Det var mit ansvar som spidskandidat, og jeg overvejede at trække mig med det samme. Mit personlige stemmetal gik ned til 75.363 ved det, der blev mit sjette og sidste valg til Europa-Parlamentet. Min første suppleant Hanne Dahl havde fået 28.278 personlige stemmer og flere end mig i hendes eget område i Nordjylland. Jeg havde ikke længere personlige stemmer nok til mit eget mandat.

Jeg besluttede at trække mig fra Europa-Parlamentet et år før valget i 2009 for at give min efterfølger en chance for at blive kendt. Jeg kunne også have stillet op igen i 2009, bevaret mandatet og så trukket mig tilbage. Men det kan man ikke være bekendt over for vælgerne.

Jeg kunne også have trukket mig kort efter valget i 2004 og givet Hanne Dahl et længere tilløb til at blive slagfærdig og kendt. Valget gav mig imidlertid personlige stemmer til fire år. Hanne havde stemmer til et, og sådan blev perioden fordelt. Jeg trak mig tilbage den 8. maj 2008. Hanne Dahl og JuniBevægelsens inderkreds vidste, at det ville ske.

Blød valgkamp lykkedes

Det var lykkedes partierne og medierne at holde forfatningsplanerne helt ude af valgkampen. Det vigtigste EU-emne blev slet ikke behandlet før EU-valget i 2004. Man lod, som om planerne var skrinlagte og fremstillede i stedet EU-valget som et helt almindeligt valg, hvor man alene skulle stemme efter partipolitiske anskuelser.

Den taktik lykkedes. Poul Nyrup førte en fremragende valgkamp i de kulørte blade og bløde TV-programmer. Han undgik helt at fortælle, hvad han stod for i EU. Vi havde Peter Hiort til at lave vores kampagne ved valget til Europa-Parlamentet i 2004. Den var ualmindelig smuk, men for abstrakt. Den slog slet ikke igennem. Vi anede ikke uråd, fordi vi var vant til at blive undermålt før EU-valgene.

Halvanden uge før valget noterede Berlingske Tidendes Gallupundersøgelse os til 6,4 % mod 5,1 og 8,8 på samme tid før valgene i 1994 og 1999. I 1994 blev vi noteret til 9 % i Gallup en måned før valget, men fik 15,2 %. I 1999 blev vi noteret til først 5,8, siden 8,8 – men vi fik 16,1 %.

De unge blev hjemme

JuniBevægelsen havde især fået stemmerne fra vælgere, der stemte socialdemokratisk og SF ved valg til Folketinget. Folkebevægelsen tog flest stemmer fra Enhedslisten og SF. De to særlige lister kunne flytte 10-20 % af vælgerne fra deres sædvanlige partier, mens omkring 80 % af vælgerne stemte det samme ved valg til Folketinget og Europa-Parlamentet. Det viste en analyse af de forskellige EP-valg fra Institut for Statskundskab ved Københavns Universitet.

80 % stemmer personligt ved valg til Europa-Parlamentet. Det er kun omkring 50 % ved valg til Folketinget. Stærke landskendte kandidater kan samle stemmer i samtlige valgkredse. Derfor fik afgående statsministre som Poul Schlüter 247.956 og Poul Nyrup Rasmussen 407.966 personlige stemmer og Morten Messerschmidt 465.758 i 2014. Med deres personlige popularitet flyttede de dermed også stemmer mellem partierne.

Unge, studerende og folk med lav uddannelse har den laveste deltagelse ved de særlige EU-valg. Pensionisterne og de højst uddannede har den højeste valgdeltagelse. Ved valget i 2004 mistede JuniBevægelsen særligt mange unge vælgere, selv om vi netop førte kampagne for at stemme. Vi havde set rigtigt og anvendt den folkekære landsholdsanfører Martin Jørgensen som blikfang. Det var rigtig timing i en tid, hvor der samtidig var EM i fodbold.

Kampagnen for at stemme kunne have fået de unge til stemmeurnerne, hvis den var fulgt op af medierne. Dem havde vi desværre ingen indflydelse på. Vi tabte.

Nyrup, vores banemand

Ved valget til Europa-Parlamentet i 2004 blev JuniBevægelsen først nævnt i Radioen, da der havde været over 30 forskellige indslag med vore konkurrenter. Vi blev effektivt ført ud på et sidespor i medierne. Vi blev også meget konsekvent holdt ude af TV-avisen. JuniBevægelsen sendte en veldokumenteret klage den 10. juni 2004 til bl.a. Lisbeth Knudsen:

- ”I sidste weekend var der dog to indslag, som var svære at undgå – nemlig rundturen til grundlovs møderne og Bondes 25 års jubilæum.

- Hvis vi ser bort herfra, har der ingen dækning været overhovedet på trods af talrige valgmøder og arrangementer”, skrev Hanne Dahl og Trine Mach i klagen og oplystede samtlige indslag i TV-A for vore konkurrenter ved valget.

Danmarks Radios koncept for valgdækningen var at gøre valget til Europa-Parlamentet til et almindeligt politisk valg, særligt mellem Venstre og Socialdemokratiet. Forfatningsforslaget skulle ikke behandles, selv om det lå parat til vedtagelse kort efter valget.

- ”Jeg fik stort set alle debatskabende indlæg og kronikker afvist i stort set alle medier, censuren var formentlig velorganiseret, i hvert fald virkede den.
- Jeg optrådte selv under valgkampen meget mere i udenlandsk TV end i dansk”, noterede jeg i en evaluering af valgkampen til JuniBevægelsens ledelse.
- ”Min bog ”Mamma Mia!” skulle som planlagt være udkommet meget tidligere på året, den blev nu ignoreret. Pressekontoret gjorde et stort arbejde for at få den lanceret, men mest forgæves”, noterede jeg videre.
- ”Vi ejer ingen medier, som kan sætte sager på den offentlige dagsorden. Når vi laver presse-møder, skal vi være glade for 2 journalister. Selv Enhedslisten og Dansk Folkeparti har bedre adgang til pressen end JuniBevægelsen”, klynkede jeg.

Nyrup ville ikke diskutere Union

Jeg havde planlagt forskellige møder med Poul Nyrup Rasmussen og forskellige partiledere. Det blev i praksis kun til et enkelt møde på Aalborg Universitet med vores tidligere statsminister. Så ville Poul ikke diskutere mere. Unionens tilhængere ville hellere ignorere os end at diskutere med os – og deres egne vælgere.

Jeg satte Poul Nyrup meget højt som menneske og politiker, selv om jeg ofte var uenig med ham. Han var myreflittig som jeg selv, men han var også et magtmenneske, der doserede sandhed i de portioner, der gavnede hans sag. Jeg oplevede Pouls mindre pæne side i en TV-debat om ØMU'en lige før folkeafstemningen i 2000. Jeg sad i et TV-studie i London og havde Thatchers tidligere finansminister Norman Lamont som min med-kombattant.

Poul sad i et TV-studie i Danmark. I stedet for at fortælle om ØMU'ens fordele, sagde han, at jeg havde været medlem af det danske kommunistparti.

- Smear, afbrød Lamont.

Smear betyder bagvaskelse. Det var bare Pouls bedste argument for møntunionen, tænkte jeg. Han havde ikke mange saglige argumenter for at afskaffe kronen til evig tid uden fortrydelsesret. Inden han blev statsminister, havde vi været fuldstændigt enige i kritikken af den fejlkonstruerede euro, da vi diskuterede den på forskellige møder i Europa-Parlamentets økonomiudvalg, hvor han kom som repræsentant for det danske folketing. Jeg har siden besøgt Norman Lamont privat og fået hans erindringer med dedikationen: ”Best wishes and thanks for all you have done, Norman”. Ja, jeg havde også mange venner blandt de britiske konservative unionsmodstandere.

Du har en dygtig søn

Nej-siden vandt også den debat, og folkeafstemningen få dage efter, selv om Poul gjorde, hvad han mente var nødvendigt. Man skulle ikke tro, det var den samme mand, min familie havde mødt nogen tid før afstemningen. En dag gik vi rundt om Bagsværd Sø og mødte Poul Nyrup og Lone

Dybkjær på deres søndags-joggetur fra Marienborg. Poul standsede op og hilste på hele min familie. Også min gamle mor, som han lykønskede med ”hendes meget dygtige søn”.

Det kunne min mor lide at høre. Hun elskede sin søn over alt på jord og var ikke vant til at tale med statsministeren. Man siger, Poul var kejtet. Overhovedet ikke. Han kunne tale med både almindelige mennesker og udenlandske politikere, både på engelsk og fransk. Vi var ikke enige om alt med EU, men jeg respekterede ham *altid*.

En nat-tur til Strasbourg

En dag var min kone og jeg på vej fra København til Strasbourg i nattog. På disse ture fik vi altid en menu, vi kaldte for ”væltet køleskab”. Vi tømte køleskabet for madrester og fik som regel en aftenmenu med flere resteretter. Det var altid en herlig tur.

I nabokupeen sad Poul Nyrup og Lone Dybkjær. De skulle på en hemmelig bryllupsrejse til Alsace. Min kone og jeg ønskede tillykke. Vi holdt omhyggeligt vores kæft med deres feriemål. De ønskede at holde bryllupsrejse uden journalister og fotografer.

Den ro skulle vi ikke forstyrre dem i, selv om det ville have givet mange points hos journalister at røbe deres rejsemål. Jeg konkluderede, at jeg ikke ville være hæmningsløs. Jeg ville ikke gøre alt for at få indflydelse. Det var bedre at kunne genkende mig selv i spejlet. De fik deres ferie i fred.

En stinker ved EU-valget i 1994

Umiddelbart før valget til Europa-Parlamentet i 1999 placerede Socialdemokraterne en stinker på Ekstra Bladets forside. TV-avisens daværende redaktør Lisbeth Knudsen forlangte, at den også skulle i TV-avisen. Historien handlede om vores juridiske rådgiver, advokat Steen Clausen. ”Mal-kede EU i 17 år”, hed kioskbaskeren på hele Ekstra Bladets forside. Han havde været ansat i EU-systemet for Folkebevægelsen og havde betalt store bidrag af sin løn til først Folkebevægelsen og siden JuniBevægelsen.

Det var en god historie. Den kunne også skrives om andre ansatte i de forskellige partier og lister. Men vi skulle hænges ud, lige før valget. Journalist Steen Bostrup blev sat på opgaven. Det var han ikke meget for, lige før valget. Han var fair og informerede mig om angrebet. Han viste mig sit manuskript, før han udførte det politiske diktat og interviewede mig om sagen. Det var direkte TV. Der kunne ikke klippes. Det blev min redning.

Jeg kunne nå at tænke svaret igennem og vende kritikken mod os til en kritik mod EU-systemet. Jeg nåede aldrig at takke Steen Bostrup for venligheden. Han døde i 2006. Steen Clausen havde i sin tid i Folkebevægelsen drevet advokatvirksomhed samtidig med ansættelsen. Det var Parlamentet fuldstændigt klar over. Dengang kunne man få tilladelse til det. Han skrev altid til Parlamentet på sit officielle brevpapir fra advokatkontoret.

Da jeg overtog Steen Clausen som rådgiver for JuniBevægelsen, var tiderne skiftet. Han afviklede sin advokatvirksomhed. Det var også min betingelse for at ansætte ham i JuniBevægelsen. Kritikken af fortiden var ikke urimelig, men den var fejlplaceret som en stinker mod JuniBevægelsen, lige op til EU-valget i 1994.

Timing af stinkeren var et ubehageligt bevis på, hvem der redigerede TV-avisen før vigtige valg og folkeafstemninger. Hvorfor var historien ikke, at Socialdemokraterne forsøgte at plante en stinker lige før et valg? Alt afhænger af øjnene, som ser.

Pæn karakterbog

Den tidligere konservative folketingsmand Frank Dahlgaard var noget venligere i et interview med Aarhus Stiftstidende¹³⁴. Frank anbefalede borgerlige vælgere at følge deres hjerte ved valget i stedet for blot at stemme, som de plejede. Så tog han mig i forsvar:

- ”Jeg kan godt blive forarget over den måde, man behandler JuniBevægelsens Jens-Peter Bonde på. Han er det menneske, der ved mest om EU i hele Danmark, men når han er ved at få overtaget i debatten, kommer argumentet altid: Han er jo gammel kommunist. Jeg synes, man skal lytte til argumenterne”, sluttede han et stort interview.

Frank Dahlgaard flyttede til Bagsværd med sin norskfødte hustru Sissel til et hus på Søvej, et stenkast fra Erhard Jakobsens mangeårige domicil. Fra havehuset og stuen har Frank og Sissel en pragtfuld udsigt over Bagsværd Sø. Vi blev gode bekendte. Jeg besøgte af og til Frank på hans kontor i Folketinget, mens han sad der. Vi samarbejdede tæt op til folkeafstemningerne. Nu kvitterede han med støtte i aviserne.

De seriøse politiske reportere var dog ganske fair i behandlingen af JuniBevægelsen under valgkampen. Jeg fik sammen med Lone Dybkjær og Bertel Haarder fire stjerner for den ”overbevisende og aktive indsats, som bør give genvalg”. Det hed det i en karakterbog af Søren Mortensen og Jakob Vinde Larsen. Deres karakterbog over de danske MEP’ere blev også bragt i min fødeegns Jydske Vestkysten den 16. Maj 1999. De gennemgik alle danske medlemmer. Om mig skrev de:

- ”20 år i Parlamentet har ikke fået ham til at slække tempoet i det politiske arbejde. Mestrer mere end nogen anden dansk politiker alle detaljerne i EU-traktaten. Bonde nyder godt af et formidabelt netværk i Parlamentet, og det har givet ham indflydelse langt udover sit mandat-tal. Kan argumentere og formidle, så det kan forstås og har klare bud på, hvordan EU-samarbejdet bør være – især når det gælder åbenhed. Er som god vin blevet bedre med årene og har lagt det meste af den bevidstløse demagogi på hylden”.

Ingen demagoger for EU

Ordet ”demagog” forfulgte mig gennem hele min tid som folkevalgt. Professor Marlene Wind mindede også om det ved min afgang i 2008, uden at give et eneste eksempel på det. Jeg var demagog, indtil jeg holdt op med at kræve dansk udtræden af EU. Så blev jeg taget til nåde.

En demagog var en folkefører i det gamle Athen. Udtrykket bruges nu som ”en nedsættende betegnelse for en politiker, der beskyldes for at udnytte eller oparbejde en stemning i befolkningen til fremme af sine politiske mål”, skriver Gyldendals ordbog.

Måske burde Gyldendal tilføje: I debatter om EF og EU kan udtrykket altid anvendes uden nærmere dokumentation mod Unionens kritikere. Udtrykket kan ikke bruges om dem, der oppebygger en stemning imod at stemme Nej ved folkeafstemninger. De udfører blot en nødvendig folkeoplysende funktion. De fortæller, oplyser og dokumenterer, mens modstanderne hævder, påstår og lyver. Der fandtes ingen demagoger *for* EU.

Var det udtryk for Pressens magt eller Magtens presse?

134 22. maj 1999

Spin og stinkere

Stinkeren ved valget i 1999 var ingen undtagelse. Ved hvert eneste valg til Europa-Parlamentet er vi blevet ramt af sådanne negative historier. De er blevet omhyggeligt placeret af dygtige og højt-lønnede spindoktorer. Den slags giver folk kvalme af politik.

Valgkamp består ikke længere i blot at fortælle, hvad man selv går ind for. Kunsten nu om dage er at tilsvine modstanderne, helst så ingen kan se, hvem der er afsenderen. Den anonyme mudderkaster er partiernes helt. Jeg skal give tre eksempler fra forskellige valg.

Havde stemt for fråseri

TV-journalist Steffen Kretz rejste en ubehagelig sag efter JuniBevægelsens præsentationsprogram ved mit sidste EU-valg i 2004. Han påstod, at vi havde stemt for en rigtig fråser i Europa-Parlamentet. Han fremlagde en afstemningsliste, som skulle vise det.

Det er ikke svært at komme til at stemme forkert blandt de tusindvis af afstemninger i salen. Jeg kunne svagt mindes den pågældende sag og var rimeligt sikker på, at jeg havde skrevet på stemmelisten, at vi skulle stemme imod.

Nej. Kretz sad med beviset. Jeg havde stemt for og åbenbarede dermed en forfærdelig dobbeltmoral. Episoden var et slemt skår i vores præsentation til vælgerne. Man kunne ikke stole på os. Danmarks Radio måtte siden oplæse et dementi, da vi fik fremskaffet dokumentationen fra afstemningen.

Fejl eller forfalskning, vi ved det ikke. Vi ved blot, at en spindoktor var på spil. Da de ikke kunne finde nogen fejlafstemninger, opfandt de en til lejligheden. Selv hvis jeg havde stemt forkert, var det ikke nogen god sag til at præsentere JuniBevægelsens politik i et *præsentationsprogram*. Så ville det være en åbenlys fejl, fordi enhver kunne gå stemmelisterne igennem og se, vi normalt stemte imod den slags udgifter.

Det kan ikke være en opgave for DR at præsentere fejlafstemninger. Men vi skulle heller ikke præsenteres. Vi skulle slages og helst aflevere vore stemmer igen til de partier, som havde fået dem frastjålet, fordi vælgerne var mest enige med os i EU-spørgsmål.

Hvis man nu kunne fremstille JuniBevægelsen som en liste, der gik ind for frås... var meget vundet. Tillykke ukendte spindoktor. Din indsats lykkedes, over al forventning. Håber, du skammer dig. Det er svært at stille noget op mod sådanne stinkere. Man kan ikke forberede sig, for man ved ikke, hvor eller hvornår de kommer. Man kender sine svage punkter. Men dem ramte de ikke altid, og der kunne vi forberede svar.

Orden i regnskaberne

Jeg havde hørt et rygte om, at jeg ville blive krydsforhørt om vores anvendelse af sekretariatsgodtgørelser. Det skete ikke, da de fandt den anden sag. Min kone havde ført omhyggeligt regnskab med mine sekretariatsgodtgørelser. Jeg havde taget dem med i studiet i en pose med flere ringbind. Dem ville jeg have lagt på bordet, hvis han havde spurgt til dem.

Jeg var godt klædt på med min kones regnskab. Jeg vidste, hun ikke ville tillade selv det mindste uretmæssige bilag. Hun var journalist og vidste, man ikke kan kritisere EU for frås og svindel og samtidig selv have uorden i sine regnskaber.

Danmarks dyreste politiker

Ved samme valg skrev Jan Kjærgaard en forsidebasker i Ekstra Bladet under overskriften: "Danmarks dyreste politiker". Avisens daværende medarbejder Kåre Quist var blevet tippet fra Venstre.

- Der kom et tip a la: I burde regne på, hvad ham Bonde har kostet skatteborgerne...
- Selve tallene var noget vi selv samlede ind, skrev Jan Kjærgaard til mig i 2012.

Jan Kjærgaard havde lagt løn, diæter, rejsegodtgørelser og sekretariatsansættelser sammen og nåede frem til, at jeg med da 25 år i Parlamentet havde kostet skatteyderne adskillige millioner kroner. Det var ikke helt løgn, selv om jeg havde sparet skatteyderne for betydeligt flere millioner med mine permanente kampagner mod overdrevne udgifter til parlamentsmedlemmer og andet frås i EU.

Der var naturligvis den sandhed i historien, at et medlem gennem 25 år har fået mere udbetalt end et medlem med 5 eller 15 år i parlamentet. Det var en god historie, men næppe en, der opfyldte det journalistiske nyheds- og væsentlighedskriterium. Der var ikke antydningen af, at jeg havde fået noget udbetalt uberettiget. Men sådan var tonen og forståelsen, da journalist Michael Kamper startede DR-TV's afslutningsdebat ved at vise Ekstra Bladets forside som dagens breaking news bombe.

Her var skandalen præsenteret, som om jeg havde taget af kassen. Jeg var lamslået og fik ikke slået igen. På behændig vis lykkedes det på den måde at undgå at få EU-forfatningen diskuteret i den afsluttende TV-debat.

Jeg vandt ikke den debat, som jeg ellers oftest gjorde. Vi besluttede at sende Hanne Dahl til den afsluttende debat i TV2 dagen efter. Hanne klarede sig glimrende, men havde svært ved at få ordet. JuniBevægelsens budskaber blev vel støttet af omkring firs procent af vælgerne, men havde svært ved at komme til orde om det væsentligste og mest aktuelle EU-emne i TV. Det var dømt uaktuelt og uvigtigt.

Højeste EU-pension

I god tid før EU-valget i 2009 bragte Jyllands-Posten en tilsvarende historie. Jeg blev hængt ud som den dansker, der havde fået den største EU-pension. Historien vandrede til alle medier og gjorde mig og JuniBevægelsen til den skyldige.

Historien passede bare ikke. Jeg havde bekæmpet Parlamentsmedlemmernes pensionsordning fra den første dag. Jeg havde rettet henvendelse til den danske regering for at få dem til at nedlægge et dansk veto mod ordningen.

Medlemmerne indbetalte en tredjedel og Europa-Parlamentet to tredjedele til pensions ordningen. Den er nu erstattet af en langt mere gunstig, fuldstændig skatteyderbetalt pensionsordning for de medlemmer, der er valgt til Europa-Parlamentet fra 2009.

Jeg meldte mig ind i den gamle ordning som det sidste danske parlamentsmedlem, da slaget var tabt. Jeg meldte mig oveni købet ud igen for en femårsperiode, da der var en chance for at få den afskaffet. Jeg oplyste offentligt om ordningen og mit medlemskab i den og samtlige andre udbetalinger fra EU – på min hjemmeside.

Min samlede pensionsanciennitet i ordningen blev kun godt 13 år, selv om jeg havde været medlem af Europa-Parlamentet i 29 år. Venstres Karin Riis-Jørgensen og den konservative Christian Rovsing havde begge 15 års anciennitet. De stod derfor til at få mere end mig.

Stinker mod bedre vidende

Mine to kolleger blev ikke nævnt i Jyllands-Postens historie. Jeg havde en længere mail-veksling med artiklens forfatter John Hansen, inden han trykte artiklen. Han nægtede at skrive sandheden og bragte heller ikke en korrektion.

Det var ikke forkert at bringe historien om pensionsordningerne. Jeg roste tværtimod hans initiativ. Han kunne hente alle fakta på min hjemmeside. Det ville have været en nyhed, hvis han i stedet havde taget fat i den nye, meget gunstigere pensionsordning, som skulle træde i kraft fra 2009.

Det var ikke fair at få det til at se ud, som om det var mig og JuniBevægelsen, der havde taget af kassen. Det var direkte usandt og mod bedre vidende, at jeg ville få mest udbetalt. Hvor kommer den slags historier fra? Hvorfor er negative historier om konkurrenter blevet højeste mode?

Jan Kjærgaard: Sådan får jeg stinkerne

Jeg spurgte min gamle ven Jan Kjærgaard. Jeg har selv været med til at uddanne ham som kritisk journalist, da han lærte faget på Notat. Jeg skrev til ham, at der altid op til EU-valg og folkeafstemninger har været "historier, som skulle ændre dagsordenen væk fra den traktat, der lå lige om hjørnet". Jan svarede:

- Det foregår på den måde, at jeg passerer en politiker - jeg hilser pænt – men vedkommende hilser ikke på mig – jeg er luft. To minutter efter ringer samme politiker og hvisker mig ting og sager i øret.

Politikerne er ansvarlige for deres spindoktorer og deres eget spin. Journalisterne skriver de historier, de får. Nogle gange var vi dog selv ude om den dårlige omtale.

Polakkerne kommer

Det skete nemlig også, at vi lavede selvmål. Det gjaldt for eksempel en løbeseddel og plakat, som vi ville have anvendt mod Amsterdam-traktaten ved folkeafstemningen i 1998. Den humoristisk tænkte overskrift hed: "Velkommen til 40 millioner polakker i EU!". Annoncen bød Polen og de nye ansøgerlande velkommen i EU og indledte:

- "EU skal tage godt imod de nye ansøgerlande".
- "Men desværre er Amsterdam-traktaten et dårligt grundlag for udvidelsen mod Øst. De får nemlig ikke lov til at ændre så meget som et komma i den traktat, de skal acceptere. De nye demokratier i Øst fortjener bedre", sluttede teksten - med denne "pay off":
- "Mere Union? NEJ TAK – Det kan gøres meget bedre!"

Vi sagde Nej til den forelagte traktat, fordi vi ønskede en bedre. Polske arbejdere skulle være velkomne i Danmark. Vi ønskede blot bedre betingelser for dem. Vi krævede også, de skulle arbejde efter danske overenskomster og arbejdsmiljøregler. Det var rettidig omhu at advare mod løntrykkeri og dårlige arbejdsforhold.

Overskriften på den kortfattede løbeseddel/plakat kunne imidlertid opfattes ironisk, og det blev den. Det var indlysende, at alle Polens knap fyrre millioner indbyggere ikke ville havne i Danmark. De ville alle havne i EU, men de fleste af dem ville nok blive i Polen.

Derfor blev den tilsigtet humoristiske overskrift ikke spor sjov for os i JuniBevægelsen. Ideen til den markante annonce blev skabt af SF's tidligere folketingsmedlem Pelle Voigt i samarbejde med JuniBevægelsens første, egentlige spindoktor, journalist Lars Kaaber.

Advarede mod billig udenlandsk arbejdskraft

JuniBevægelsen rejste de ømtålelige spørgsmål, som alle lige siden har diskuteret og frygtet. Ingen kan i dag være i tvivl om, at JuniBevægelsen havde ret i at advare mod billig udenlandske arbejdskraft, som kunne undergrave vores beskæftigelse og velfærd.

Der var i 2013 81.729 østeuropæere i Danmark. Mange af dem gik til underbetaling og usselt arbejdsmiljø. Arbejderbevægelsens Erhvervsråd oplyste i 2013, at det gav mellem 51.400 og 251.300 kr. ekstra i statskassen hver gang en dansker erstatter en østeuropæer på en arbejdsplads i Danmark. Gevinstens størrelse afhænger af, om østeuropæerne betaler skat i Danmark.

Polak-plakat blev droppet

Jeg havde været med til at drøfte Polens-annoncen. Jeg var helt enig i indholdet, men afviste overskriften. For at være sikker på, at annoncen ikke blev bragt med den overskrift, sendte jeg for en sikkerheds skyld en fax til JuniBevægelsens sekretariat.

Jeg skrev, at annoncen under ingen omstændigheder måtte bringes. Ulla Sandbæk var lige så fortørnet som mig. Den skulle ikke bringes for vore midler fra Europa-Parlamentet, insisterede vi. Lars Kaaber sendte den alligevel til Ask Rostrup på Berlingske Tidende. Avisen udkom næste dag med en fordømmende forside om historien med forargede kommentarer af bl.a. Poul Nyrup.

Plakaten blev aldrig brugt, af nogen politisk ansvarlig i JuniBevægelsen. Drude undlod da også at tage Polens-løbesedlen med på JuniBevægelsens pressemøde. Den blev alligevel afbildet i hele dagspressen og vist i TV med JuniBevægelsen som de onde fremmedhadere. Ingen bragte vores tilhørende advarsel mod at åbne for underbetalt arbejdskraft fra Polen og andre nye medlemslande.

Stemte for udvidelsen

JuniBevægelsen støttede udvidelsen og stemte for udvidelsen med de øst- og centraleuropæiske lande. Vi blev nu fremstillet som en bevægelse, der agiterede imod udvidelsen. Det gjorde vi ikke, men med overskriften havde vi selv lagt hovedet på blokken. Det blev JuniBevægelsens største selvmål, selv om vi fik meget gratis omtale, og selv om overskriften faktisk sagde VELKOMMEN til de 40 millioner polakker.

Det er ikke al omtale, der er god omtale, skal jeg hilse og sige. Det tog mange år at komme ud over stemplingen som fremmedhadske. Annoncen dukkede op igen og igen imod os i den politiske debat. Da Polen og de andre lande skulle i EU, købte vi derfor en gigantisk reklamevæg ved Rådhuspladsen i København og anbragte en lige så gigantisk reklame til støtte for udvidelsen.

Det var oplagt at vise den frem i TV. JuniBevægelsen sagde her meget tydeligt og umisforståeligt velkommen til de nye medlemslande. Den velkomstvæg fik bare ikke en linjes omtale i noget medie, trods ihærdigt pressearbejde for at få den vist. Det var ikke nogen historie, at vi ikke hadede de fremmede.

Vi var stemplede, endda som "nazister". Det var desværre vores egen skyld. Man skal ikke flirte med fremmedhad, selv om teksten sagde det stik modsatte af overskriftens ikke-skrevne betydning.

Kapitel 29

DEN SIDSTE VALGPERIODE

- Hvordan kan du holde ud at være der? spurgte mange mennesker mig, mens jeg sad i Europa-Parlamentet.

Det var ikke svært. Europa-Parlamentet var en god arbejdsplads. Vi lavede opposition på første klasse. Der var mange hjælpsomme personer i administrationen og udvalgene. Jeg blev gode venner med de fleste af mine politiske fjender. Vi hyggede os mellem møderne.

Og så havde jeg frem for alt nogle virkeligt gode kolleger i mine skiftende grupper, både blandt medlemmerne og personalet.

Nedslidt organisation

Da vi startede JuniBevægelsen, stod vælgerne i kø på Strøget for at skrive under for vores opstilling til Europa-Parlamentet. Vi fik en stærk medlemsorganisation som gratis biprodukt. Den 19. november 1993 sendte Finn Ellegaard en aktuel status til ledelsen:

- 6.469 betalende medlemmer og 6.429 personer i ”oplysnings-kartoteket”.

Indsamlingen af 80.000 underskrifter havde givet os en stærk start. Vi var til stede i de fleste kommuner og havde mange aktive kontaktpersoner. Men langsomt blev JuniBevægelsen forvandlet til et hoved uden krop.

Vi savnede den lokale tilstedeværelse, som partierne får ved deres opstilling af kandidater til kommuner, regioner og folketing. Vi var ude af den politiske debat, når der ikke var EU-valg og folkeafstemninger. Ved EU-valget i 2004 blev vi også sendt ud af EU-debatten i Danmark.

Vi havde klaret skærene og gik endda en smule frem i 1999, fordi vi lige havde været gennem en folkeafstemning om Amsterdam-traktaten og havde udsigt til en ny traktat. Så blev Nice-traktaten vedtaget i år 2000 – uden folkeafstemning.

Efter valgnederlaget i 2004 blev det muligt for Fogh-regeringen at aflyse folkeafstemningen om Lissabon-traktaten. Der var ingen stærk JuniBevægelse til at protestere. Den folkelige bevægelse var nedslidt. Vi begyndte tilmed at få vanskeligheder ved at vælge en fuldtallig ledelse.

Samlede underskrifter for folkeafstemning i EU

Vi havde startet en indsamling af underskrifter med krav om folkeafstemning.

- ”Vi fik i snit 17-18 underskrifter med mange email adresser i timen pr. deltager, men kampagnen kom aldrig rigtigt i gang, selv om den var besluttet af ledelsen”, konstaterede jeg.

Mulighederne var der. Danskerne var imod UnionsForfatningen. Vi samlede ikke modstanderne op, fordi JuniBevægelsens organisation var stærkt svækket.

Vi skabte et fælles initiativ for tilhængere og modstandere, som var enige om at kræve folkeafstemning. Billedkunstner og professor Bjørn Nørgaard argumenterede for et Ja, men også for en afstemning. Niels Hausgaard argumenterede også for en folkeafstemning, men han ville stemme Nej – som mig.

Jeg havde skabt en tilsvarende bevægelse for folkeafstemning sammen med Unionens tilhængere i en række andre EU-lande. Vi brugte samme logo, skabt af Peter Hiort.

JuniBevægelsens valggæld

Ved valget til Europa-Parlamentet i 2004 brugte vi igen flere penge, end vi havde sparet op til valgkampagnen. Vi havde vedtaget et valgbudget med et underskud på to millioner kroner, som ved tidligere valg. Det budgetterede underskud var ikke større, end det kunne betales tilbage gennem de tilskud og frynsegoder, som mandaterne ville udløse.

Nu var problemet, at vi gik fra tre til et enkelt mandat, og dermed ville miste 2/3 af vore indtægter fra Europa-Parlamentet. Vi skulle derfor bruge noget længere tid på tilbagebetalingen. Problemet var dog ikke større, end det kunne løses gennem en fornuftig aftale med banken. I stedet kom det til en intern konflikt i JuniBevægelsens ledelse. Valgbudgettet var vedtaget enstemmigt, men det kom bag på nogle, at pengene også blev brugt, så vi efter valget stod med det planlagte underskud.

Der var en beskeden overskridelse af budgettet, men ikke større end overskridelsen kunne betales af opnåede medierabatter og provisioner. Der var også tvivl om, vi kunne få den neutrale stemme-kampagne betalt af vores gruppe. Det lykkedes, som jeg havde forudset, men ikke lovet. Der var intet reelt at bebrejde JuniBevægelsens landssekretær Britta Darre og forretningsføreren for Notat Finn Ellegaard. De havde disponeret alle annonce-indrykninger efter den vedtagne procedure.

Jeg havde omhyggeligt sørget for, at jeg ikke selv kunne disponere annoncer økonomisk for ikke at kunne beskyldes for at bruge for meget i kampens hede. Det forhindrede dog ikke nogle medlemmer i bagefter at gå til pressen med en kritik netop af mig.

Berlingske fik interne referater

Et enkelt medlem af ledelsen og en medarbejder forsynede Berlingske Tidende med interne referater fra vore ledelsesmøder. Det gjorde naturligvis konflikten mere interessant for offentligheden.

Der var fuldt hus af journalister ved et pressemøde *efter* valget om, hvordan vi ville betale vores gæld. Nu lod begge TV-stationer kameraerne rulle for os. Dem ville vi hellere have set under valgkampen. Jeg fortalte om gælden og sagde, jeg ville give afkald på løn, indtil gælden var betalt. Det gjorde jeg i forvejen, for sådan var de regler i JuniBevægelsen, jeg selv havde skabt. Det offentlige tilsagn fik imidlertid sagen til at dø i medierne.

Vi fik en ordning med kreditorerne og vores bank. Medierne fik tilbudt fuld betaling gennem løbende afdrag eller betaling her og nu mod et prisnedslag, der kunne dække renteudgiften i banken. Næsten alle valgte omgående betaling. JuniBevægelsen var gældfri efter 2 ½ år og kunne begynde at spare op igen til næste valg, som sædvanligt.

Det hjalp på økonomien, at jeg blev genvalgt som gruppeformand. Gruppen gav os en ekstra stilling til rådighed. EU-lønnen var så høj, at den kunne lønne både Hanne Dahl og Bent Hindrup. Vi kunne derfor klare os med de mindre tilskud til JuniBevægelsen.

Syv medlemmer trak sig fra ledelsen

Konflikten handlede ikke om økonomi, men havde sit udspring i retningen for JuniBevægelsen. Skulle vi fortsætte min og flertallets pragmatiske reformlinje eller slå ind på en mere fundamentalistisk kurs i stil med Folkebevægelsen mod EU?

Jeg havde ladet mig skille fra Folkebevægelsen for at kunne gøre en praktisk forskel for danske

vælgere ved at skabe resultater. Jeg ønskede ikke at stå i spidsen for et renfærdigt protestparti. På den anden side mente jeg også, at vores bevægelse ville være bedst ved at omfavne både fundamentalister og realister.

Debat er sund. At udrydde den er selvmål. Fundamentalister er gode til kritik. Realister er gode til at skabe resultater og samle stemmer. Enhver bevægelse har bedst af at gå på begge ben. Vi havde brug for begge ben, og flere til. Det var desværre ikke muligt.

Konflikten førte til, at syv medlemmer af ledelsen trak sig fra ledelsen ved det efterfølgende landsmøde. Ved JuniBevægelsens nedlæggelse i 2009 havnede de i Folkebevægelsen. Professor Niels I. Meyer lod sig endda vælge til Folkebevægelsens ledelse.

Fundamentalister og realister havde i fællesskab peget på min efterfølger som leder, den da nordjyske præst Hanne Dahl. Hun blev reelt udpeget efter forslag fra Drude Dahlerup allerede i år 2000, da der skulle være folkeafstemning om euroen. Vi valgte enstemmigt Hanne Dahl til at repræsentere JuniBevægelsen i de offentlige debatter. Så mistede hun sin nyfødte søn og trængte til at være mere privat.

Trine Mach ville lede JuniBevægelsen

Da hun var kommet sig over tabet, blev hun igen aktiv og en naturlig spidskandidat for JuniBevægelsen ved valget i 2009. Trine Pertou Mach ønskede selv at stå i spidsen for JuniBevægelsen med en mere radikal EU-kritik. Fair nok, jeg var bare uenig. Efter valget i 2004 foreslog Trine mig, at jeg trådte tilbage som medlem af Europa-Parlamentet og overlod pladsen til hende. Så kunne JuniBevægelsens førstesuppleant Hanne Dahl blive hjemmegående landsformand for JuniBevægelsen, mens Trine kunne repræsentere os i Strasbourg og Bruxelles.

Problemet i denne løsning var, at Hanne Dahl havde fået 28.278 og Trine Pertou Mach 5.690 personlige stemmer. Man kan ikke frit bytte rundt på rækkefølgen. Sådan kan man ikke behandle vælgerne. Jeg aftalte i stedet med Hanne Dahl og landsledelsen, at jeg ville trække mig fra Europa-Parlamentet et år før valget i 2009 og dermed give hende mulighed for og motivere hende til at blive offentligt kendt inden valget. Jeg trak mig som aftalt, men det reddede desværre ikke et mandat til JuniBevægelsen.

Jeg overvejede som sagt også at trække mig lige efter valget og dermed påtage mig ansvaret for valgnederlaget. En nærmere analyse af valgresultatet viste, at resultatet mere var Poul Nyrups valgsejr end mit nederlag. Vi havde også brug for min stilling som gruppeformand og leder af SOS Demokrati til at føre forfatningskampen i Europa.

Karriere-tilbud i Socialdemokratiet

Efter valget bød Poul Nyrup på en kop kaffe i Europa-Parlamentets bygning i Bruxelles. Der var også plads hos Socialdemokraterne til mig, sagde han. Jeg afslog høfligt tilbuddet. Jeg var valgt på et andet mandat og kunne ikke svigte vore vælgere for et løfte om personlig karriere.

Da jeg var ung, ville jeg gerne være politiker og vælges til Folketinget. Jeg var tæt på, da jeg blev opstillet sammen med Bernhard Baunsgaard i Aarhus i 1971. Kredsen gav to mandater til Radikale Venstre. Det ene *kunne* være gået til mig som ganske purung.

Jeg trak mig som kandidat før valget, fordi jeg blev landsformand for Radikal Ungdom. Vi ville ikke støtte en videreførelse af den borgerlige VKR-regering, hvor vores egen partiformand, Hilmar Baunsgaard, var statsminister. Det var ikke et klogt valg for karrieren, men jeg valgte meget bevidst at følge mit hjerte i stedet for karrieren. Jeg behøvede ingen betænkningstid over for Pouls tilbud eller en nærmere uddybning af, hvad han tænkte, jeg skulle bidrage med.

Et tilbud fra Kristendemokraterne

Tidligere havde jeg fået tilbud om en karriere hos Kristendemokraterne i Europa-Parlamentet. Den største gruppe favner meget bredt, og jeg havde et godt forhold til gruppens generalsekretær Klaus Welle. Han blev i 2009 forfremmet til generalsekretær for hele Europa-Parlamentet. Jeg spiste ofte morgenmad med Klaus på vores fælles togture fra Bruxelles til Strasbourg. Han beklagede sig over, at de manglede dygtige politikere og spurgte, om jeg ikke havde lyst til at være med hos dem.

Jeg havde et godt forhold til mange af deres ledende medlemmer. Det var ikke, fordi vi var politisk enige, men fordi de havde magten. Jeg kunne kun komme igennem med forslag med deres støtte. Europa-Parlamentet var ikke et rigtigt parlament, hvor magten skiftede ved valgene.

De særlige stemmeregler gør, at der *aldrig* har kunnet vedtages noget under den såkaldte forligsprocedure uden støtte fra i det mindste et mindretal i den store kristendemokratiske gruppe. Sådan er det stadig under den nu *almindelige lovgivningsprocedure*.

Derfor startede alle mine jagter for flertal som regel med samtaler med de kristendemokratiske ordførere. Medmindre forslagene mere var tænkt til demonstration af vore særlige synspunkter og alligevel uden chance for vedtagelse. Den kristendemokratiske gruppe og deres "Europæisk Folkeparti" har altid haft magten i EU. Partiet sad også på formandsposten i Kommissionen med den gamle studenteroprører og maoist, Portugals tidligere statsminister, José Manuel Barroso fra 2004-2014, Luxembourgs tidligere statsminister Jean-Claude Juncker fra 2014-2019 og Ursula von der Leyen siden 2019.

Kønsskifte i JuniBevægelsen

Alting har en ende. Min tid i Europa-Parlamentet var ved at rinde ud. Jeg var meget bevidst om, at jeg selv skulle slutte arbejdet og give stafetten videre med et kønsskifte for JuniBevægelsens fremmeste talsperson. Jeg berettede ikke uden vemod ved JuniBevægelsens landsmøde den 5. april 2008. Her er talen, efter manuskriptet, selv om talen nok har fået nogle tilføjelser undervejs:

"I dag er sidste gang, jeg beretter som medlem af Europa-Parlamentet. Jeg rykker et skridt tilbage i Danmark for at gennemføre en foryngelse og et kønsskifte for JuniBevægelsen.

Jeg giver stafetten videre til Hanne, som forhåbentlig kan skaffe os det image som kritiske og konstruktive reformatorer, vi fortjener.

Hanne er godt forberedt til jobbet. Hun har lavet vore stemmelister sammen med Line og den øvrige stemmelistefabrik. Hun er formand for JuniBevægelsens ledelse og fik faktisk over 28.000 personlige stemmer ved det seneste EU-valg.

Det er flere end de fleste danske medlemmer i EU-Parlamentet har fået. Vi var meget tæt på det andet mandat ved sidste valg.

Hanne starter i Parlamentet den 9. maj. Det er min gave til EU's fødselsdag.

Jeg vil så passe arbejdet fra anden række i Danmark - frem til EU-valget i juni næste år.

Jeg har samtidig overtaget Hannes arbejde i Europa, som formand for vores fælles-europæiske parti, EU-Demokraterne.

Jeg løber ikke af pinden, før der igen er demokrati i Europa. Men jeg vil arbejde på en anden måde.

Ved hvert valg til EU-Parlamentet har jeg sagt, at jeg ikke ville være kandidat. Hver gang er jeg blevet overtalt til at fortsætte. Nu håber jeg, I vil behandle Hanne lige så godt, som I har behandlet mig.

Tak for årene, der løb.

Jeg har berettet hvert år i 35 år. Først for Notat i Folkebevægelsen mod EF, så for jeres udsendte folkevalgte i Strasbourg og Bruxelles. Jeg er nu den, der har siddet længst i Europa-Parlamentet. Vi er seks fra det første direkte valg i 1979. De fem blev valgt om søndagen, jeg blev valgt som den første om torsdagen.

Så det er den sande veteran, der takker af. Jeg er den yngste af de 6. De andre fortsætter. Jeg foretrækker at gå, mens der stadig er folk, som spørger: hvorfor dog det, i stedet for at vente til den dag, hvor folk siger: hvorfor er han ikke gået noget før.

Jeg har været glad for arbejdet i Parlamentet, stort set hver eneste dag i 29 år. Hver gang vi har tabt en sag, har jeg fået et nyt kapitel til min næste bog.

Jeg har udgivet 60 bøger om EU, det er min hobby. Det er ved at skrive, jeg finder ud af, hvad der foregår EU.

Den 2. juni 1992 er den største dag i mit liv. Med det danske nej ved folkeafstemningen om Maastricht-traktatens union, satte vi en helt ny dagsorden i Europa med Åbenhed, Nærhed og Demokrati, som vi fikst forkortede ÅND.

Dengang stod CNN, BBC og en række andre TV-selskaber i kø i haven for at sende vores budskab ud i verden.

I de seneste år har vi vundet flere sager, end vi har tabt. De mange små sejre for åbenhed er blevet til en hel bog.

Da jeg startede i EU, var selv telefonbogen hemmelig. Vi fik den på nettet.

Dagsordener og referater fra Kommissionens møder var også statshemmeligheder, som kun fandtes på fransk. Dem fik vi også på nettet.

Kommissionens arbejdsgrupper blev holdt hemmelige. Barroso gav mig listen med 3.094 hidtil hemmeligholdte arbejdsgrupper.

Fra næste år kan alle studere navnene på nettet.

Selv landbrugsudgifterne vil blive offentliggjort, så enhver EU-borger kan se, hvor deres EU-kontingent går hen.

Meget er nået. Mere skal gøres. Der er brug for JuniBevægelsen. Vi kan gøre en forskel i EU,” sluttede jeg.

Forhenværende 9. maj 2008

Jeg valgte at træde tilbage som medlem af Europa-Parlamentet på Unionens fødselsdag, den 9. maj. Det var et forsøg på at få JuniBevægelsen til at leve videre i en forynget udgave med præsten Hanne Dahl som styrmester. Hun var som jeg reformator, mere end modstander. Hanne havde ikke nogen fortid i Folkebevægelsen mod EU. Hun forstod at favne bredt i bevægelsen og blandt vælgerne.

Unionsplanerne var igen fjernet fra den offentlige debat. Hanne udførte ellers et glimrende arbejde som ny formand for min gruppe i Europa-Parlamentet. Hun afløste mig ikke direkte. Jeg blev umiddelbart erstattet af irske Kathy Sinnott for at give hende en stærkere platform før den irske folkeafstemning om Lissabon-traktaten.

Efter et par måneder havde Hanne sat sig i respekt i gruppen og kunne vælges som gruppeformand af medlemmerne. Som ny gruppeformand satte hun sig også i respekt i formandskonferencen med de andre gruppeformænd. Hanne kom igennem med en reform om åbne og offentlige afstemninger, som jeg ikke selv nåede at få vedtaget trods flere forsøg.

Blev overset af medier og vælgere

Solidt arbejde i Europa-Parlamentet giver desværre ingen stemmer i Danmark. Journalisterne skriver ikke om det. Hanne Dahl blev overset af vælgerne. Med en fortid som slagfærdigt folketingsmedlem for Enhedslisten kunne Søren Søndergaard snuppe det enlige mandat, der blev tilbage til valgforbundet mellem JuniBevægelsen og Folkebevægelsen mod EU.

Søren sagde selv, at jeg ville have fået mandatet, hvis jeg stillede op igen. Måske, men det er ikke fair over for vælgerne at stille op og så trække sig kort efter valget. Jeg var godt slidt gennem mange år som døgnbrænder-aktivist og 29 år i Europa-Parlamentet. Jeg ville formentlig være faldet død om med et hjerteslag, hvis jeg havde fortsat arbejdet i samme tempo.

At nedsætte tempoet lå ikke til mig. Jeg havde allerede præsteret to-tre normale livs arbejdsindsats, hvis der blev regnet med normale arbejdsuger. Jeg har aldrig klaget over arbejdsbyrden. Den var altid mit eget valg. Min familie har heller aldrig klaget, for de har aldrig prøvet andet. Jeg kunne bare ikke lade være med at tage for mig af opgaverne. Jeg elskede den daglige dont. Når jeg havde fri og holdt ferie, skrev jeg en bog.

At skrive var for mig at leve. Det er det stadig, særligt når jeg sidder i sommerhuset og kigger ud over havet med solstråler i sneen på en vinterdag, mens havet bølger og hjernen tømmes.

Dræbervalget i 2009

Valgresultatet var en skuffelse, men ikke en stor overraskelse. JuniBevægelsens organisation var svundet stærkt ind. Der var ikke kræfter til en ordentlig valgkamp. Vi levede som bevægelse af folkeafstemninger. Vi forsvandt fra offentligheden, da de blev afskaffet gennem kreative krumspring med Grundloven, først omkring Nice-traktaten i 2000 og senere ved aflysning af den planlagte folkeafstemning om forfatningsforslaget i 2008.

Jeg fik stadig personlig omtale i medierne, men det var mest som en slags iagttagelse og historisk forklarende hukommelse. Jeg blev gerne citeret som den *mangeårige modstander*, selv om jeg ikke havde ytret ønske om at forlade EU siden folkeafstemningen om Maastricht-traktaten i 1992. Vore mange forslag og sejre i Europa-Parlamentet fandt *aldrig* plads i medierne.

Massakre mod JuniBevægelsen

Hanne Dahl gjorde det glimrende i afslutningsdebatten i TV, men den var der ikke mange, som så. JuniBevægelsen blev dumpet af vælgerne med kun 2,4 % af stemmerne. Det var en massakre mod den bevægelse, jeg havde været med til at skabe, selv om det ville have været nok til at komme i Folketinget.

Vi fik 316.687 vælgere i 1994, gik lidt frem til 317.598 vælgere i 1999, gik tilbage til 171.927 vælgere i 2004 og endte med kun 55.459 vælgere i 2009. Vi fik nu mindre end en femtedel af de 16,1 % af vælgerne, som stemte på liste J i 1999.

JuniBevægelsens øverste ledelse besluttede omgående at nedlægge bevægelsen og meddele det allerede på valgnatten. Det var ikke diskuteret med bevægelsens medlemmer på et landsmøde. Det var ikke et godt eksempel på den form for åbenhed, nærhed og demokrati, vi prædikede for EU. Men der var vel ikke andet at gøre. Det var vælgernes dom.

JuniBevægelsen havde for en gangs skyld ikke stiftet valggæld og kunne lukkes smertefrit. Nogle medlemmer gik over til Folkebevægelsen mod EU. De havde overtaget en del af vore vælgere og gik fra 5,2 til 7,2 % af stemmerne.

Demokrati i Europa Oplysningsforbundet

Andre fulgte et efterfølgende Juni-landsmødes opfordring om i stedet at blive aktive i oplysningsforbundet ”DEO”. Det står for ”Demokrati i Europa Oplysningsforbundet”. Forbundet har ikke bestemte meninger, men står for de bedste EU-debatter i Danmark med mange utraditionelle møder.

DEO overtog udgivelsen af Notat, nu som månedsmagasin med særlige temaer. Det udkom indtil 2016. Nu udsender DEO debatbøger og magasiner. Se selv på DEO.dk eller Notat.dk

Ildsjælene hedder nu Rasmus Nørlem, som ofte anvendes af medierne som kommentator, og min livslange ven fra ungdomsårene i Radikal Ungdom, Finn Ellegaard, fra bladhuset i Allingåbro. Vi skabte det sammen med mange venners hjælp i 70’erne med stor fantasi og flid. Vi satte tæring efter næring og levede selv på smalkost. Selv med få midler kan man udrette meget af blivende værdi, lærte vi gennem årene som randt.

Kapitel 30

FRÅS I EU

John Iversens farvel

Medlem af Europa Parlamentet John Iversen havde skrevet sig på mødelisten en fredag morgen i Strasbourg og hævet fuld dagsdiæt på dengang 1600 kroner, selv om han tog hjem med første morgenfly for at fejre sit barns 11 års fødselsdag. Det britiske ITV filmede ham med skjult kamera, mens han skrev under.

- 9.13. John Iversen skriver sig på, så er han også væk, hed det i ITV's afslørende program, hvor de også filmede min hollandske gruppefælle Leen van der Waal.

Så blev John Iversen fotograferet igen, da han bad Biltjenesten om en gratis bil til lufthavnen. I Lufthavnen fotograferede de ham i baren og konstaterede, at han havde været dobbelt så længe i baren som i Parlamentet. Så filmede de, at han rejste med det første fly blandt de medlemmer, de havde fotograferet ved underskrivningen i salen. Det var en slagting med skjult kamera.

Det hjalp ikke John Iversen, at han ikke var den eneste, der optrådte på den måde. Han kunne forsikre offentligheden, at det var helt i overensstemmelse med reglerne. Det gjorde blot folk mere forargede. Kl. 11.44 var der navneopråb ved en afstemning i salen. ITV havde fået nogen i min gruppe til at forlange det. 241 medlemmer havde skrevet sig på og fået mødediæt. Kun 55 deltog i afstemningen.

Steffen Kretz havde John Iversen til et nyt forhør i TV-avisen, fordi han en anden dag havde skrevet sig ind i kvindeudvalgets møde, uden at tage del i mødet. Han havde også skrevet sig ind i miljøudvalget. Siden fik John Iversen en tur i "Profilen" med Jens Olaf Jersild. Han sagde, han ville betale pengene tilbage fra den fredag, hvor han blev optaget med skjult kamera. Det hjalp ikke spor.

Den offentlige forargelse var fuldstændig berettiget over et absurd system, som jeg havde søgt ændret flere gange hvert år. Medierne gik ikke efter dem, der havde stemt nej til mine ændringsforslag. De gik efter John Iversen, som mistede sit mandat ved det efterfølgende valg. I JuniBevægelsen havde vi indført den hjemmelavede regel, at vi mindst skulle arbejde i tre timer for at kunne hæve en diæt.

Ulla Sandbæk blev interviewet til Kretz-programmet og fortalte, at medlemmerne modtog rejsegodtgørelser, også når de ikke havde rejst og for eksempel boede fast i Bruxelles. Hun fortalte også, at JuniBevægelsen levede af de lukrative ordninger med overskud på rejser og diæter. ITV oplyste også, at vi da 32 gange havde stillet forslag om at ændre systemet. Forgæves.

33. gang lykkens gang

Begge danske TV-stationer fulgte grundigt op på sagen. Poul Schlüter stillede nu også forslag om at rejse efter regning. De danske medlemmer stemte for JuniBevægelsens forslag den 33. gang, det blev stillet. Vi opnåede 85 stemmer for forslaget, ny rekord, mens 328 stemte imod og 11 undlod at stemme.

Venstres Niels Anker Kofoed var den eneste dansker, som gerne ville fortsætte med at få udbetalt rejsegodtgørelser på mere end det dobbelte af udgiften. Niels Anker ville ikke nøjes med at høste de bornholmske jorder. Han ville også fortsat kunne høste i EU-kassen, hvor han ikke først

behøvede at harve, så og gøde. Herfra kom pengene i en lind strøm til gården og ålefarmen på Bornholm. Ole Kolster lavede en opfølgning på rejseshowet med et TV2-indslag.

- ”Jens-Peter Bonde har i 16 år kæmpet mod EU’s gavmilde regler. Nu får han endelig støtte fra alle andre danske EU-politikere”, indledte Susanne Utzon aftenens Nyheder.

I selve indslaget fortalte Ole Kolster, det var 33. gang jeg stillede forslaget. Afsløringerne med skjult kamera i ITV havde også gjort de danske medier interesserede i fråseriet. Jeg fik lov til at fortælle, hvordan en gruppeformand i begyndelsen var kommet hen til mig og havde sagt, at man godt kunne overveje at fjerne overskuddet på rejserne, men så ville medlemmerne ikke komme. Så kunne man bevare overskuddene på rejserne og i stedet fjerne overskuddet på diæterne.

- Så kunne vi godt få medlemmerne til at komme, men ikke til at blive, sagde han.

Det havde virket mærkeligt på mig i starten, forklarede jeg. Men siden var det gået op for mig, at han havde fuldstændig ret.

- Det her system bygger på privilegier, berettede jeg på TV2 – og fik vel heri opbakning fra *hele* nationen, bortset fra Niels Anker Kofoed.

Politikens berømte tegner Roald Als viste John Iversen i talrige tegninger med fingrene i klejnekassen. TV-afsløringen og Roald Als’ vedholdende tegninger kostede John Iversen karrieren. Det blev samtidig starten på Helles. Efter fem år i Europa-Parlamentet drog Helle hjem for at indlede kampen om formandsposten i Socialdemokraterne og siden statsministerposten ved folketingsvalget den 15. september 2010.

Spare-hunde i Wien

ITV brugte også skjult kamera i Wien. Der fotograferede de medlemmerne af Revisionsretten, som var på deres årlige ”Refleksionstur”. TV-holdet ville vise, hvorledes de, der skulle kontrollere EU’s udgifter, selv ”ødslede” med skatteydernes penge. De femten EU-revisorer boede på Hotel i Wien med svømmepøl til 1700 kroner om dagen. De ville ikke udlevere deres program for turen.

- ”De offentliggør aldrig noget, og selv deres stab ved ikke, hvad de laver”, rapporterede ITV.
- ”Her skal de ind til en kæmpemiddag på det fashionable rådhus”, sagde journalisten.

De viste så, hvordan de deltog i fornemme middage. Der skulle de reflektere over, hvordan EU kunne spare på skatteborgernes penge.

- ”God vin og mad hjælper dem nok med at reflektere over, hvordan man kan bekæmpe overforbrug. Men Wien har så mange ting, der afleder én fra dybe refleksioner.
- Hvorfor mødes De i Wien, som er en af Europas dyreste byer, og ikke her i Luxembourg, spurgte ITV-journalisten formanden for Revisionsretten, Bernhard Friedmann efter udflugten.
- Fordi vi på den måde lærer medlemslandenes problemer at kende, svarede formanden for Unionens spare-hunde.
- Hvad koster sådan en ”refleksionsuge”?
- Vi er ved at regne på det, men vi synes beløbet er i orden.
- Vil De fortælle os det beløb?
- Det er ikke regnet ud endnu.

Reflekterede bedre med deres koner

Friedmann fandt det meget nyttigt at rejse til et medlemsland hvert år for at ”reflektere over problemer, som de ikke havde tid til i årets løb i Luxembourg”.

- ”For bedre at kunne ”reflektere” tog revisorerne deres koner med, her taget med skjult kamera, på deres egen regning”, tilføjede ITV.
- ”Vores skjulte kamera afslører, at de tager på indkøb og sightseeing i officielle limousiner og i en officiel bus.
- Revisorerne retfærdiggjorde deres koners luksusudflugter med, at udgifterne ville blive tilbagebetalt til Retten. Damerne hyggede sig i butikkerne.
- Et medlem af Revisionsretten lever et behageligt liv. Han får op til 1,5 mio. kr. om året, halvt så meget som John Major – plus frynsegoder som bil med chauffør, en stor km-pengesats, og han har ret til ubegrænset ferie.”
- Mange fabriksarbejdere ville misunde dem denne ret. De har kun ret til 3-4 uger om året.
- ”Revisionsrettens medlemmer tænker altid på deres arbejde, selv når de ikke er på arbejde”.
- ”Gode ideer får man jo ikke kun i den normale arbejdstid”, tilføjede formanden.
- ”Solbadning kan altså også give gode ideer?” spurgte journalisten.
- ”Ja, de kan komme hele tiden”.

Tjenestevogn til sommerferien

ITV var så draget til Rom for at fotografere det italienske medlem af Revisionsretten foran sin luksurvilla. Der holdt hans store BMW tjenestevogn fra Luxembourg, som han også brugte ”i sin lange sommerferie”. Det var vel kun naturligt, når spare-hundene også arbejdede under deres ferier, selv under solbadning. ITV sluttede udsendelsen med denne salut:

- ”Den store sag i EU skal være den fælles valuta. Vore undersøgelser har vist, at visse EU-parlamentarikere gladelig tager imod enhver valuta.”

Programmet var stærkt medvirkende til mange efterfølgende reformer.

Beskyttede snyd

Mens vi stemte om Lissabon-traktaten, viste Parlamentet omsorg for de parlamentsmedlemmer, der tog af kassen og dermed øgede deres egen løn. En revisor havde udarbejdet et internt dokument om parlamentsmedlemmers snyd med ansættelser og sekretariatsgodtgørelser. Revisoren havde set nærmere på 167 udbetalinger for ca. 40 medlemmer og fandt snyd med skatter, social sikring og moms. Der var også tilfælde, hvor assistentlønningerne var sat direkte ind på medlemmernes egen konto.

I et tilfælde blev pengene sendt til daginstitutioner og i et andet tilfælde til en tjenesteudbyder, der handlede med træ. I mere end halvdelen af 22 undersøgte servicekontrakter var arbejdsgiverens registreringsnummer forkert. I et tilfælde fik en assistent en julebonus, der var 19,5 gange højere end hans månedlige løn.

- ”Mistanken om svindel er ikke ny. For et par år siden viste et internt dokument fra præsidiet, at der var fejl i 84 % af kontrakterne. Vi har igennem mange år diskuteret mulige reformer.
- 10 gange har jeg foreslået en simpel reform: Udbetal pengene direkte til den ansatte og etabler et offentligt register over de ansatte. Så er det op til vælgerne at dømme om, hvorvidt familiedlemmer bør være ansat eller ej. Svindlen ville også forsvinde automatisk, eftersom ingen snyder, når det er kendt af alle”, kommenterede jeg i Bondes Briefing 26. februar 2008.

Hemmelig udgave i læserum

I budgetkontroludvalget foreslog jeg, at rapporten skulle offentliggøres. Der var ingen navne i rapporten. Der fandtes også en tophemmelig udgave med navne. Den kunne medlemmerne ikke få adgang til. Rapporten uden navne kunne læses i et særligt læserum på betingelse af, at man ikke offentliggjorde noget af indholdet. Jeg valgte derfor at undlade at gå i læserummet og offentliggjorde i stedet konklusionerne. Paul van Buitenen udsendte ugen efter et præcist referat.

10 medlemmer af budgetkontroludvalget bad skriftligt om et navneopråb ved afstemningen om offentliggørelse af rapporten. Formanden for udvalget, det østrigske socialdemokratiske medlem Herbert Bösch, nægtede os denne afstemning. Mit forslag om at offentliggøre rapporten blev herefter forkastet med 21 stemmer mod 14. Kort før afstemningen kom 7-8 tyske CDU'ere styrtende ind i mødelokalet og stemte for fraværende EPP-medlemmer.

Medlemmerne af de store grupper beskyttede hemmelighedskræmmeriet. De fleste medlemmer fra de små grupper stemte for offentliggørelse. Uden CDU-aktionen ville vi have vundet afstemningen og givet borgerne lidt tillid til Europa-Parlamentet. Der er svindel og brodne kar overalt. Det er et meget større problem, hvis der dækkes over det. For så falder det tilbage på hele institutionen. Parlamentets ledelse var efter loven forpligtet til at anmelde mistanker til OLAF, EU's svindelkontor. De afleverede kun rapporten uden navne.

Jeg skrev et brev til formandskonferencen. Det hjalp heller ikke. Svindlerne skulle beskyttes.

Kapitel 31

MOD EN EUROPÆISK FORFATNING

Der var altid forskellige visioner for det europæiske samarbejde. Nogle ønskede et pragmatisk samarbejde om handel, som Ivar Nørgaard. Andre ønskede Europas Forenede Stater, som Jens Otto Krag og Erling Olsen. Nogle var ”funktionalister” og ønskede samarbejdet udbygget gradvist, område for område. Andre var ”føderalister” og ønskede EF omdannet til et føderalt demokrati med fælles regering og parlament.

EKSF-traktaten fra 1952 skabte en overnational myndighed til at styre markedet for kul og stål. Men der var ingen fælles lovgivning.

Romtraktaten fra 1958 indeholdt et praktisk samarbejde på begrænsede områder. Love uden for det fælles marked kunne harmoniseres, men kun med enstemmighed. Traktaten sigtede dog videre med målsætningen om en ”stadig snævrere union”.

Fællesakten fra 1987 indførte en lang række nye samarbejdsområder, som skulle besluttes med forbundsstatens princip om flertalsafgørelser – fra nu af uden vetoet.

Maastricht-traktaten fra 1993 sigtede mod EF’s omdannelse til en ”Union”, som også skulle tage sig af udenrigs- og forsvarspolitik, indenrigspolitik og retspolitik.

Amsterdam-traktaten fra 1998 og Nice-traktaten fra 2001 udvidede samarbejdet med flere flertalsbeslutninger.

Lissabon-traktaten fra 2009 pakkede et forkastet forfatningsforslag ind i en ny konvolut og lod forfatningsforslaget vedtage som en traktat.

Samtidig førte euro-krisen en række EU-beslutninger væk fra EU til afgørelse mellem statsministrene, domineret af den tyske kansler Angela Merkel – og til finansmarkederne.

Der stod vi så, med millioner af borgere uden udsigt til arbejde, en forfatning uden et fælles folk og demokratisk udseende organer uden demokrati.

Slagsmålene om Europas indretning var ikke slut. Der var stadig europæere, som havde en drøm om at forene Europa på andre måder, hvad enten visionen var et demokratisk Europa eller et demokratiernes Europa. Føderalisterne skelede altid til USA.

Amerikansk forbillede

Den 25. maj 1787 mødtes kongres-repræsentanter fra 13 amerikanske stater til møde i Philadelphia. De skulle udforme en demokratisk forfatning for Amerikas Forenede Stater. De lykkedes. Med få tilføjelser har den amerikanske forfatning holdt til i dag.

Jeg købte ”Federal Papers” for at læse om de amerikanske forfatningsfædre og deres diskussioner mellem decentralister og centralister. Giscard d’Estaing nævnte netop, at han havde studeret de amerikanske forfatningsfædre, da han satte sig i formandsstolen i det europæiske forfatningskonvent.

Giscard sammenlignede sig selv med George Washington, mens han udnævnte den tidligere italienske statsminister Giuliano Amato til EU’s James Madison og den portugisiske kommissær Antonio Vitorino som EU’s Alexander Hamilton. De amerikanske forfatningsfædre skulle nu have deres europæiske pendanter.

USA indrettede en demokratisk forbundsstat med to kamre. Et Senat til at repræsentere delstaterne. Hver stat har stadig to stemmer hver, uanset størrelse. I Repræsentanternes Hus repræ-

senteres vælgerne forholdsmæssigt. Systemet krones med en direkte valgt præsident. Når man ser bort fra pengenes rolle i det amerikanske system, er det demokrati fra øverst til nederst. Vælgerne bestemmer. Giscard så sig selv som den første direkte valgte europæiske præsident.

Den amerikanske styreform blev idealet for *føderalisterne* i Europa. Europabevægelsen blev skabt med tilskyndelse - og penge - fra USA kort efter anden verdenskrig. Bevægelsen har lige siden virket for at skabe Europas Forenede Stater i USA's billede. De fik chancen, da EU-landenes statsministre indkaldte et *konvent* til at revidere de europæiske traktater. Startskuddet blev givet af den tyske grønne udenrigsminister Joschka Fischer i en berømt tale på Humboldt-Universitetet i Berlin den 12. maj 2000.

- "Fra konføderation til føderation", kaldte han sin tale og lancerede ideen om en europæisk forfatning på denne forårsdag i Tysklands gamle og nye hovedstad.

Joschka ønskede en europæisk forbundsstat, hvor delstaterne dog skulle have større magt end delstaterne i den tyske forbundsstat. Joschka Fischer foreslog en slankere europæisk forbundsstat.

Laeken-erklæringen

En dag var den belgiske statsminister Guy Verhofstadt på vej i et fly fra Berlin til Bruxelles. Her håndskrev han et oplæg til det, der blev til Laeken-erklæringen. Den blev opkaldt efter en forstad i Bruxelles, hvor den belgiske konge har sit slot. Verhofstadt havde indkaldt sine statsministerkolleger til topmøde her den 14.-15. december 2001.

Jeg tog sporvognen fra Uccle til Laeken. Det var isnende koldt. En meningsmåling fra Eurobarometer viste, at det blandt de da femten medlemslandes befolkninger kun var vælgerne i Irland og Luxembourg, som ville beklage, hvis EU forsvandt. I tretten af de femten medlemslande ville flertallet gerne af med EU! Laeken-erklæringen fra 15. december 2001 luede på hjemvejen. Aldrig før havde EU-landenes statsministre vedtaget en så omfattende kritik af Unionens mangel på åbenhed og demokrati.

Nice-traktaten var blevet forkastet af de ellers EU-glade irske vælgere ved en folkeafstemning den 7. juni 2001. Nu ville Verhofstadt lytte mere til borgernes kritik. EU skulle nærmere på borgerne, holde sig fra detail-regulering og give større frihed til både borgerne og medlemslandene. Verhofstadts egen vision var som Fischers et føderalt demokrati. Han har siden skrevet en bog om sin vision om "Europas Forenede Stater". Den fulgte han flittigt som gruppeformand i Europa-Parlamentet for den liberale gruppe. Han er nu talsperson for Renew gruppen i forfatningsspørgsmål og vil gerne lede det kommende arbejde med en ny traktat.

Foghs historiske moment

Den 1. juli 2002 oprandt den dag, hvor Danmark skulle overtage formandskabet i EU efter Spanien. Vi skulle være med til at gøre EU større med optagelsen af ti nye lande. Udvidelsen skulle gå hånd i hånd med en uddybelse af samarbejdet. En ny traktat lurede i horisonten. Nyrup-regeringen havde forberedt formandskabet dygtigt, så det var let at gå til arbejdet for Anders Fogh Rasmussens regering, da den trådte til den 27. november 2001.

Fogh spillede det nærige spil uhyre professionelt. Han er bare dygtig, hvad enten man kan lide ham eller ej. Fogh skrev sig ind i verdenshistorien og kunne slutte topmødet i Bella Centret med stort smil og denne ofte citerede replik:

- "Welcome to this press meeting, we have an agreement", indledte Fogh på nydeligt engelsk.

- “This is indeed a historic moment, and a day to remember, for the people of Europe and for the world”.
- “Warmly welcome to our family. Our new Europe is born”
- Du går over i historien, ligesom os andre, sagde den polske premierminister Miller til Fogh, da de skiltes efter topmødet med den historiske genforening af øst og vest.

Jeg overværede selv Foghs gyldne moment i Bella Centret. Umiddelbart efter kritiserede jeg forløbet og nærigheden i et stort anlagt debatprogram på polsk TV. For mig var det også historisk at se de gamle kommunistlande forenet i EU. Min ungdoms drøm om Europas forening var gået i opfyldelse, selv om det ikke skete i det ”nye al-europæiske samarbejde”, vi havde virket for i Radikal Ungdom.

Det skete i EU, under dansk formandskab. Det var jeg stærkt for, når det ikke kunne gøres anderledes, og jeg virkede ivrigt for at give de nye fattige medlemslande nogle bedre vilkår i EU. Det kaldes: *Solidaritet*.

Lefle for Europa-Parlamentet

Jeg blev inviteret til et seminar i Nordsjælland for en gruppe ansatte i Udenrigsministeriet, før Danmark overtog formandskabet. Jeg skulle især give gode råd om, hvordan man kunne omgås Europa-Parlamentet. Udenrigsministeriet ville give mig honorar for foredraget. Jeg syntes ikke, det var passende, at den udøvende magt skulle betale til folkevalgte og afslog at modtage honorar.

Sverige havde startet sit formandskab med at rage uklar med Europa-Parlamentets største gruppe, Gruppen for Det europæiske Folkeparti (Kristendemokrater og Konservative), EPP/PPE. Sverige prioriterede ikke møderne med Europa-Parlamentet og skabte dermed fra begyndelsen helt unødige problemer for sig selv. Danmark optrådte klogere og inviterede alle gruppeformænd til drøftelser med regeringen i København. Bagefter kom vi til middag med ministrene i statsministerens gæstebolig på Marienborg ved Bagsværd sø.

Det var kun ti minutter på cykel fra mit hjem på den anden side af søen, i Bagsværd. Jeg valgte at gå turen hjem til fods fra Marienborg, en halv times dejlig gåtur i den danske sommer. Efter min personlige opfattelse var det ikke politisk korrekt at lefle for Parlamentet. Men det var uhyre praktisk for en regering, som havde en overordnet målsætning om at udvide EU med nye lande og ikke ønskede at gøre sig uvenner med ”super-europæerne” i Europa-Parlamentet.

Gruppeformændene følte sig ordentligt behandlet og godt beværtet. Danmark fik seks måneders billig fred med Europa-Parlamentet og kunne så koncentrere sig om mere væsentlige ting.

Ikke en dansk polemik

Under middagen på Marienborg sad jeg til bords med udenrigsminister Per Stig Møller. Vi havde tre hyggelige timer, hvor vi også mindedes hans far, tidligere finansminister Poul Møller, som havde været min gode kollega i Europa-Parlamentet. Poul Møller havde et venligt forhold til Else Hammerich og mig. Vi var uenige politisk, men gode kolleger. Vi gjorde aldrig forsøg på at overbevise hinanden.

Det er sådan, jeg ønsker at have det med mine politiske modstandere. Sådan havde jeg det også med både Per Stig Møller og Anders Fogh. Vi respekterede hinanden og kunne tage en politisk duel, og være lige gode venner bagefter. Sådan havde jeg det i øvrigt også med Marianne Jelved og Poul Nyrup.

Under fremlæggelsen af formandskabets program i Europa-Parlamentets store mødesal, gik

nogle af de andre danske medlemmer til angreb på den danske indvandrer- og flygtningepolitik. Det gjorde jeg ikke, og jeg sagde hvorfor: Et formandskab handler om EU, ikke om dansk indenrigspolitik. Jeg fandt det helt i orden, at Fogh blev angrebet af svenske kolleger. Flygtninge- og indvandrerlovgivningen er også et fælles EU-anliggende. De har derfor ret og pligt til at gå til Fogh i det forum, hvor de møder ham som repræsentant for Ministerrådet.

Jeg ville bare ikke lægge op til en dansk polemik i Europa-Parlamentet på et tidspunkt, hvor Anders Fogh havde påtaget sig den bundne opgave at få EU udvidet fra 15 til 25 lande. Den opgave skulle han have lov til at koncentrere sig om i sit første møde med Europa-Parlamentet i stedet for at skændes med mig. Jeg talte heller ikke kun som dansk medlem i de store debatter.

Repræsenterede min politiske gruppe

Jeg fik ordet i ”partileder-runderne”, fordi jeg var formand for min gruppe. Jeg skulle altid passe på ikke at gøre mine taler til JuniBevægelsens danske indlæg i salen og måtte hele tiden tænke på, hvad vi var enige om mellem de forskellige slags modstandere og kritikere. Jeg var hele gruppens talsperson i de politiske debatter for eksempel før og efter hvert formandskab.

Det var heller ikke som dansker, jeg blev inviteret til Marienborg, men som formand for den mindste gruppe i Europa-Parlamentet. Det var også som repræsentant for ”Gruppen for Demokratiernes og Mangfoldighedens Europa”, jeg deltog i Konventet. Folketinget og regeringen nægtede at give JuniBevægelsen og de andre danske unionsmodstander-bevægelser en af de danske pladser i Konventet.

SF kunne have fået en plads, og jeg besøgte Holger K. Nielsen på hans kontor for at få ham med som en kritisk kollega i forfatningskonventet. Dansk Folkeparti havde lovet mig, at han kunne få deres suppleantplads. Holger ønskede ikke selv at være med, formentlig fordi SF var ved at skifte ham i EU-politikken. Det ville blive besværligt for ham. Det sagde han ikke, men det var det budskab, jeg tog med hjem fra en venskabelig drøftelse på hans store formandskontor på Mellemetagen i Folketinget.

Vi skulle ikke længere regne med SF. De ville være regeringsduelige. Ved næste folkeafstemning kunne partiet være at finde på Ja-holdet, tænkte jeg.

Berlusconi i Rom

- ”Buongiorno Roma. God morgen Rom. Gik morgentur gennem Roms små gyder og store pladser, mens solen stod op og kyssede min pande efter en god nats søvn”, skrev jeg i et dagbogsblad den 28. juni 2003.

Det var dagen efter et møde med Berlusconi, eller Silvio Corruptioni, som de kaldte ham på Politikens muntre bagside, ATS. Det var som repræsentant for min gruppe, jeg rejste til Rom, før det italienske formandskab startede den 1. juli 2003. Jeg havde også været der med den daværende Kommissionsformand Jacques Delors og mindedes et foto fra terrassen med den smukke udsigt over byen.

Parlamentets gruppeformænd blev modtaget af den italienske regering med Silvio Berlusconi og vicestatsminister Gianfranco Fini i spidsen til forhandlinger om det italienske formandskabs program. Forhandlinger er så meget sagt, for Europa-Parlamentet kunne ikke ændre formandskabets program. Men vi kunne da udveksle synspunkter, og det gør man ved den slags lejligheder. Om aftenen var Berlusconi vært ved en stor italiensk festmiddag i den historiske Villa Madama på en af Roms høje.

Charme og morsomme historier

Villa Madama er et af 48.000 huse, som den italienske stat ejer. Silvio Berlusconi beklagede sig over den store byrde med at holde dem i stand. Italiens statsminister var en rigtig charmetrold og en rigtig oligark. Han beklagede sig over, at alle hans medier skulle bevise deres uafhængighed ved at kritisere ham. Jeg tilbød ham ironisk, at jeg da gerne ville mindske hans byrde og overtage hans medier, så han kunne slippe for forfølgelsen...

- ”Natten var varm, og dagen uudholdelig. 40 graders varme er ikke dobbelt så godt som 20”, noterede jeg.

Villa Madama er en rigtig imponerende bygning fra dengang, der var rigtig overklasse i Italien. Berlusconi viste rundt i gemakkerne. Han tog mig under armen på samme måde, som den tidligere italienske statsminister Giulio Andreotti og andre mafianære folk havde gjort det før ham. Berlusconi viste mig også badeværelset, en flot marmorsal med marmorbadekar, og en storslået udsigt over hele Rom.

- Herfra kan du se, hvor jeg tilbringer nætterne i Rom, mens min kone og børn er i Milano, sagde han og pegede.

Vi talte fransk sammen, han taler ikke engelsk. Silvio talte også fodbold med Graham Watson. Berlusconi ejer fodboldklubben AC Milan og gik meget op i, at der ikke længere var nationale hold.

- Nu er alt internationale hold og forretning, sagde han.

Jeg blandede mig ikke i diskussionen om sport på fransk, mit fransk er bedst til politik. Berlusconi fortalte mange vittigheder, og jokede om sine kolleger, også om USA's præsident George W. Bush.

Sendte check til Arafat

Han fortalte også en artig historie om palæstinenserens leder, Arafat. Mens Craxi var statsminister, havde Arafat beklaget sig over, hvor få penge de havde at gøre godt med i PLO. Kunne Berlusconi ikke sende ham en check? Berlusconi ville gerne hjælpe en fredsproces i gang og skrev en check på 20 millioner dollars til Arafat. Han var nu forarget over, at Arafat havde sat pengene ind på sin private konto.

- ”Det brugte han som argument for ikke at have besøgt Arafat forleden”, noterede jeg.
- ”Det lyder lidt for fantastisk, men vi er flere vidner til beretningen.
- ”Silvio sagde pænt farvel med håndtryk og en bog om Italien til alle. Den vejede fem kilo, og jeg sagde det er ikke en gave, men en vægtløftningsøvelse”.

Forfatning med mange uklarheder

Under det officielle møde diskuterede vi regeringskonferencen. Berlusconi lagde meget vægt på at få konferencen færdig til december, så forfatningen kunne underskrives i Rom. Efter mødet noterede jeg (slåfejl rettet):

- ”Jeg sagde det var uforvarsligt. De fleste bestemmelser ændrer karakter, når de bliver krydset med nye fundamentale principper og et charter for menneskerettigheder.
- Man må gå hver enkelt bestemmelse igennem omhyggeligt og fastslå, hvad der skal være den nye retstilstand.
- Jeg nævnte som eksempel Artikel 12.2 om juridisk person. Det er ikke, som Mette Fugl troede,

en person, vi skal vælge, men et begreb som betyder, at EU forhandler og indgår stort set alle internationale aftaler på vore vegne.

- Det bliver nu en såkaldt ”enekompetence”, hvor alene EU må handle. Det bliver så forbudt for Danmark og de andre lande at deltage i internationale aftaler, når de berører et område, hvor der er vedtaget en intern retsakt.
- Som den er formuleret nu, vil de fleste internationale aftaler blive ulovlige fra forfatningens vedtagelse. Det er absurd og må selvfølgelig rettes.
- Artikel 51 om kirker kan kollidere med lighedsgrundsætningen i Artikel 44 og forbuddet mod diskrimination i Artikel 4.
- Jeg sagde også, at han havde en personlig interesse i forfatningen, fordi den kunne bruges til at skabe pluralisme i medierne imod hans egne medieinteresser.
- Og der var hjemmel til fælles olympiadehold, fordi sport nu bliver et område for supplerende aktion, hvor der kan vedtages bindende retsakter.
- Til sidst anbefalede jeg, at forfatningen blev vedtaget ved folkeafstemning. Jeg bad også Berlusconi om at tage nogle bilaterale samtaler med England, Frankrig og Tyskland om forslaget til åbenhed.
- Italien var tidligere modstander af åbenhed, men havde ændret sig. Spanien skiftede signal under formandskabet. De tre andre store lande sad på et solidt blokerende mindretal, som jeg gerne ville have ham til at massere”.

Spurgte til min fortid som kommunist

Det var et typisk indlæg fra mig under sådanne møder. Den slags advarsler hjalp ikke en disse. Lissabon-traktaten rummer nu nøjagtig de forskellige fortolkningsmuligheder, som jeg påpegede på talrige møder. Når man ikke kan blive enige, laver man en formulering, hvor det bliver op til Domstolen at bestemme, hvad der skal være lov.

Under middagen sad jeg ved siden af formanden for den kristendemokratiske gruppe, Hans-Gert Pöttering. Han priste vores samarbejde og venskab og enighed om åbenhed og gennemsku- elighed og kunne ikke forstå, hvordan sådan en flink fyr som mig kunne have været med i det kommunistiske parti, når jeg aldrig havde holdt en kommunistisk tale i Parlamentet.

Jeg forklarede, at det var en reaktion på folkeafstemningen i 1972 og citerede som eksempel hans partifælle Poul Schlüters ”stendøde Union”. Hans-Gert fortalte, at han gerne ville være for- mand for Europa-Parlamentet i den sidste periode efter det kommende valg, og det blev han. Han forklarede, at hans forsvar for de små grupper ikke kun var taktik. Han var dybt kristen og følte et ansvar for mindretal.

Berlusconi: ”Min ven Bonde”

Han berettede også om sit forhold til partikollegaen Elmar Brok. De havde konkurreret om at blive formand for gruppen. Han kunne ikke lide, at Brok gik efter enkeltsager og presse.

- ”Kørte til lufthavnen forbi Colosseum, den er meget høj set nedefra. Der må være røget nogle murerarbejdsmænd undervejs med byggeriet, men de har næppe haft skridsikre støvler og solide stilladser dengang.
- Og sikke et vejanlæg langs Nuovo Appia på vejen til lufthavnen.
- Jeg sidder nu i solen og skriver igen, den skinner kraftigt, computeren er brandvarm, mon harddisken holder til det?” noterede jeg i dagbogen fra Rom.

Efter møderne i Rom hilste Silvio Berlusconi altid på mig som ”min ven Bonde”. Jeg forstod, hvordan han kunne charmere så mange italienere til at stemme på sig, imod deres egne interesser. Han kyssede mig dog ikke, som Romano Prodi. Man bliver meget let venner med italienske kolleger. De er så elskværdige.

2003 – EU-forfatning skabes

Det italienske formandskab skulle afslutte forhandlingerne om EU-forfatningen ved et topmøde i Bruxelles i december 2003. Mødet blev forberedt særdeles grundigt gennem 16 halvhemmelige møder i en særlig arbejdsgruppe af jurister. Det lykkedes dem at færdiggøre alle paragraffer, protokoller og erklæringer til en ny EU-forfatning.

Omkring 600 siders forfatnings-tekst var helt færdig, bortset fra nogle få, men vigtige, udestående spørgsmål, som kun statsministrene selv ville kunne løse. Disse spørgsmål blev også forberedt grundigt og professionelt ved et særligt udenrigsministtermøde i Napoli. Jeg var taget derned for at gå rundt i korridorerne og høre, hvad ministrene og deres embedsmænd sagde. Jeg gav også som vanligt under topmøder interviews til forskellige radio- og TV-stationer i udlandet.

Forslag med 82 ændringer

Det italienske formandskab fremlagde et papir med 82 ændringer til Konventets tekst. Ændringerne blev ikke formelt konfirmeret. Det lå i kortene, at det var det, landene kunne blive enige om, hvis de ellers kunne blive enige om de sidste store udestående spørgsmål.

Den italienske udenrigsminister Franco Frattini, EU-ambassadør Umberto Vattani og deres hold i Rom og Bruxelles havde gjort deres del af arbejdet for at få forfatningen vedtaget i Bruxelles. Den kunne så være parat til højtidelig underskrivelse i Campidoglio i Rom på Unionens 50-års-fødselsdag den 9. maj 2004, var meningen.

Silvio Berlusconi havde dog ikke gjort sin del af forberedelserne. Under et formandskab var det statsministerens pligt at rejse rundt til de forskellige hovedstæder før det afsluttende topmøde for at lodde stemningen og ”massere” dem, der ellers ville blokere. Formandens opgave var at finde ud af, hvordan kompromiserne kan skæres. I dag ligger denne funktion mere hos Unionens faste præsident.

Man har en særlig ”skrifttestols-procedure”, hvor formandskabets statsminister og/eller EU-Præsidenten kan tage kollegerne i ed og spørge, hvad de eventuelt vil kunne give og tage under forudsætning af, at de andre også giver og tager.

Silvio Berlusconi erklærede frejdigt, at han ikke ville rejse rundt til hovedstæderne. De kunne bare komme ned til ham i Rom, hvis de havde noget på hjerte. Rom var en dejlig by, og han ville servere god mad til gæsterne.

Mere sammen med ministeren end konen

Kort før jul i 2003 var jeg til gruppeformandsmøde med den irske statsminister, udenrigsminister og Europaminister. Jeg sagde spøgende til statsminister Bertie Ahern, at jeg havde været mere sammen med hans Europaminister Dick Roche, end han selv havde været, og også mere sammen med Dick end med min egen kone!

Det var sagt i sjov, men ikke helt løgn. Konventet holdt i alt 26 møder i plenum og hundredvis af forberedende møder i arbejdsgrupper og politiske grupperinger. Jeg deltog i alle plenummøder bortset fra et enkelt, hvor jeg skulle tale til et forfatnings”konvent” i Polen. Det var arrangeret af en kollega i Konventet, den polske Europaminister Danuta Hübner. Hun blev Polens første EU-

kommissær og senere formand for Europa-Parlamentets regionaludvalg, fra 2014 formand for forfatningsudvalget.

Konventet var sammensat af 15 repræsentanter for regeringerne, 30 repræsentanter for de nationale parlamenter og 16 repræsentanter for Europa-Parlamentet og et tilsvarende antal suppleanter. 13 ansøgerlande havde 13 regeringsrepræsentanter og 26 parlamentsmedlemmer med som observatører. Ansøgerlandene havde ingen suppleanter. Blandt ansøgerlandene medtog man også Bulgarien, Rumænien og Tyrkiet.

Kommissionen var repræsenteret med den franske kommissær Michel Barnier. Som regionsborgmester var han ansvarlig for vinterolympiaden i Albertville i 1992. Barnier blev ledsaget af den portugisiske kommissær Antonio Vitorino. Jeg var ikke enige med dem, men havde stor respekt for dem begge. Respekten var heldigvis gensidig.

Konventet havde et formandskab, som blev ledet af den tidligere franske præsident, Valéry Giscard d'Estaing. Giscard var blevet kritiseret for at have modtaget "blod-diamanter" fra kejser Bokassa fra Den centralafrikanske Republik.

I forfatningsudvalget havde vi haft en fælles interesse i nærhedsprincippet. Han skrev en betænkning om "subsidiaritet". Det var hjerteblod for mig. Dengang talte vi engelsk sammen. I Konventet slog jeg selv over i fransk, som han klart foretrak, selv om han også talte flydende tysk og engelsk. I formandskabet sad også den tidligere belgiske statsminister, Jean-Luc Dehaene, og den tidligere italienske statsminister og forfatningsekspert, Giuliano Amato.

De var alle tre glødende føderalister. De brændte alle for "Europas Forenede Stater", som det store flertal af medlemmerne, og som den belgiske statsminister Verhofstadt, der fik Laeken-topmødet og Konvents-ledelsen i stand. Giscard havde selv været formand for den internationale Europa-bevægelse i otte år, fra 1989 til 1997. Dehaene var udset til posten som formand for Kommissionen i 1995. Han blev vetoet af den britiske regering, fordi de fandt ham alt for unionsbegeistret.

Amato var som næsten alle italienske politikere tilhænger af mest muligt EU. Han var derudover en meget kompetent forfatningsekspert. De tre ledere var både kyndige og stålsatte.

Den eneste uden kjole og hvidt

Dehaene var også en god bekendt fra mange møder. Vi grinede særligt sammen af et møde i Oxford-studenternes klub i London. Vi skulle diskutere for og imod Maastricht-traktaten og var tre på hvert hold. Dehaene var på Ja-holdet med EU's daværende kommissær for udenrigsanliggender, hollandske Hans van den Broek, og formanden for de britiske konservative i Europa-Parlamentet og daværende formand for Europa-Parlamentets udenrigsudvalg, Tom Spencer.

Jeg var på Nej-holdet med den britiske konservative Lord Norman Tebbit og Lord Peter Shore fra Labour. Jeg havde kendt Peter Shore siden 1972, hvor han hjalp Folkebevægelsen ved folkeafstemningen om EF-medlemskabet. Lord Tebbit var i København under Maastricht-afstemningen i 1992 for at hjælpe os. Vi var et godt sammentømret nej-hold. Jeg kendte mine Nej-venner. Hver deltager havde ti minutter før spørge- og diskussionsrunden. Debatten blev TV-transmitteret direkte og blev efterfulgt af en afstemning blandt deltagerne. Vi vandt stort.

Jeg erindrer særligt formødet med ledelsen for Oxfords berømte studenterklub. De unge, sir-lige, britiske vordende akademikere udråbte "en toast for Hendes Majestæt Dronningen" og siden "en toast for aftenens sponsor, Royal Dutch Shell". Da toastmasteren sagde "Queen", svarede forsamlingen: Queen. Da han sagde "Shell", svarede de højt og i kor: "Shell".

Vi blev også fotograferet sammen med bestyrelsen og hænger formentlig stadig som gruppefoto i Oxford-studenternes klub, jeg i den flotteste habit, alle andre i smoking eller kjole og hvidt! Jeg kendte ikke traditionen i denne fornemme klub. Dehaene var blevet advaret, det var jeg ikke, og det var lidt flovt, for mig. Det var mange år siden, jeg også demonstrerede med min beklædning.

På de mange møder i Europa-Parlamentet og Konventet gik jeg oftest med habit, eller i det mindste jakke og slips. Jeg fik mine mange strygefrie Eton-skjorter, alle købt på udsalg, strøget og lagt sammen i Europa-Parlamentets renseri. En dansk EU-kritiker skulle ikke kendes på krøllede skjorter. På mit kontor var jeg meget mere uformel.

Konventet skævt sammensat

Amato kendte jeg sporadisk, men det var i Konventets særlige arbejdsgruppe om forenkling, vi udviklede stor gensidig respekt og venskab. Vi var begge skrappe til fakta og blev så gode venner, at han også skrev under på mit forslag om åbenhed og et andet med krav om folkeafstemning om EU-forfatningen i alle lande. Amato var en ærlig føderalist og ledede de socialdemokratiske og socialistiske medlemmer af Konventet. Vores forsamling var meget skævt sammensat, bortset fra de danske medlemmer.¹³⁵

Fra Danmark, Tjekkiet og Storbritannien var 1/3 af konvents-deltagerne modstandere af en forfatning. I de andre lande var modstanderne meget ringere repræsenteret. I Irland havde over halvdel af vælgerne stemt nej til Nice-traktaten. I Konventet fik de kun én suppleantpost, og han skiftede side efter det første irske Nej ved en folkeafstemning.

I Sverige og Finland havde mange vælgere stemt nej til deres EU-medlemskab ved folkeafstemninger i 1994. Her blev der også kun suppleant poster til Nej-sigerne. I Sverige stemte det store flertal af vælgerne nej til euroen. De svenske euro-modstandere havde heller ingen stemme i Konventet.

¹³⁵ Folketinget skulle vælge to repræsentanter. Det blev Henrik Dam Kristensen fra Socialdemokratiet og Peter Skaarup for Dansk Folkeparti. Suppleanterne blev Niels Helveg Petersen fra Radikale Venstre for Henrik Dam og Per Dalgaard fra Dansk Folkeparti for Peter Skaarup. Venstre havde overladt "sin" plads til Dansk Folkeparti, fordi Venstre fik den tidligere Venstre-formand og tidligere EF-kommissær Henning Christophersen med i Konventets præsidium som regeringens repræsentant. Den tidligere statsminister Poul Schlüter optrådte som den danske regerings suppleant.

I Frankrig havde 49 % af vælgerne stemt nej til Maastricht-traktaten i 1992. De fik ikke så meget som en suppleant i den franske delegation. I Holland endte 62 % af vælgerne med at stemme Nej til forfatningsforslaget – imod samtlige hollandske medlemmer af Konventet. Med en så skæv sammensætning skulle det gå galt, og det gjorde det fra den allerførste dag.

- Kan vi dog ikke bare få en enkelt kritiker med i Præsidiet, spurgte jeg ydmygt.

Det blev afslået. Vi kunne ikke engang få en observatør med i et af de tre sekretariater, som forbedrede teksterne. Ikke en eneste kritiker blev tilladt ved et eneste af de forberedende møder. Sådan mødte vi magtens arrogance hos dem, der sagde, de ville skrive en demokratisk forfatning for europæerne.

Kritikerne reagerede ved at danne et særligt Demokrati-Forum. Jeg virkede som formand sammen med en tidligere britisk, konservativ Europaminister, David Heathcoat-Amory, og Tjekkiets daværende skyggeudenrigsminister, Jan Zahradil, fra den tidligere statsminister og senere præsident Václav Klaus` ODS-parti.

Giscard's fornemmelse for konsensus

Vores "Demokrati-Forum" sendte et forslag til Konventet om, at de 13 ansøgerlande skulle repræsenteres i Præsidiet med i det mindste to medlemmer tilsammen. Forslaget blev end ikke rundsendt til de andre medlemmer. Det blev ikke oversat og heller ikke sat på dagsordenen for det første møde i Konventet.

Jeg prøvede så at begære ordet på første møde, men fik det ikke. Vi sendte straks en skriftlig protest til Præsidiet. Et par uger efter blev jeg ringet op af Konventets generalsekretær, den tidligere britiske faste repræsentant i Bruxelles og direktør for det britiske udenrigsministerium, Sir John Kerr, nu Lord Kerr.

Han havde et krævende job og måtte oveni bruge megen tid på at styre den virile Giscard's forhold til medbragte sekretærer og andre fruentimmere på deres fælles udlandsrejser. Jeg var på vej fra Bruxelles til Strasbourg i bil, da John Kerr ringede. Det var ikke mig, der kørte bilen. Jeg kunne heldigvis ikke falde om, da han afviste forslaget med en sætning, som står mejslet i min hukommelse:

- It would be a very dangerous precedence if members could put forward proposals, klinger det stadig i mine ører på hans fornemme Oxford-engelsk.

Som medlemmer skulle vi slet ikke have ret til at stille forslag. Vi skulle mest være demokratisk fernis. Jeg rejste så sagen igen på det efterfølgende møde. Da var utilfredsheden blandt ansøgerlandene så stor, at det endte med, at Giscard måtte give sig og give dem én observatør i Præsidiet. Der var stort flertal i Konventet for de to pladser, vi havde foreslået. Giscard nægtede at sætte forslaget til afstemning. Det blev første lektion i en beslutningsmetode, som han kaldte for "konsensus".

Dette udtryk dækker normalt over, at alle er så enige, at ingen stemmer imod. Hvis blot én stemmer imod, er der ingen konsensus. Denne metode lykkedes det Giscard at lave om, så der snarere var konsensus, når han var enig i et forslag, mens der ikke kunne være konsensus, når han var uenig. Det var en enestående lektion i delvist oplyst enevælde.

I Præsidiet foreslog han for eksempel at gøre rumfart til ny EU-kompetence. Der var ingen, der støttede ham. Men det blev en del af konsensus.

Åbenhedsforslag samlede størst støtte

Jeg indsamlede 200 af 220 mulige underskrifter for et forslag om at vende bevisbyrden i åbenheds-sager. Dokumenter og møder skulle være åbne, indtil man traf beslutning om at lukke. Ingen andre forslag kunne notere en sådan støtte. *Samtlige* medlemmer fra de nationale parlamenter skrev under. Alle medlemmer fra Europa-Parlamentet, bortset fra en fransk socialist-professor. Jeg fik også støtte fra Kommissionen gennem formand Romano Prodi.

23 af de 28 repræsentanter for regeringerne skrev også under. Danmark og Holland støttede, men skrev ikke under. Frankrig, Tyskland og Storbritannien nægtede at skrive under, selv om deres medlemmer i konventet personligt ønskede at gøre det.

Jeg mødtes for eksempel fire gange med den daværende tyske udenrigsminister Joschka Fischer. Han fik nej fra sin statssekretær! Den franske udenrigsminister Villepin fik også nej fra sin statssekretær. Den britiske Peter Hain fik nej fra sit udenrigsministerium, mens premierminister Tony Blair personligt støttede.

Her fik jeg virkelig et lærestykke i, at det ikke altid er dem, der er valgt, som bestemmer. Det var som i den britiske serie:

Yes, minister.

Det forslag, der samlede størst støtte, kom ikke med i forfatningsudkastet eller Lissabon-traktaten. Der var et beslutningsniveau over konventets medlemmer. Vi var den demokratiske fernis, der skulle dække over dem, der bestemte og stadig bestemmer alt for meget i EU – i stedet for vælgere og folkevalgte. Det forslag blev *ikke* en del af konsensus. På samme måde gik det med mit forslag om, at alle landene skulle fortsætte med at have en kommissær. 60 % af medlemmerne skrev under på forslaget. Giscard var imod, derfor kunne forslaget ikke opnå *konsensus*.

Medlemmerne var engagerede og udarbejdede over 5000 ændringsforslag til de tekster, vi fik fra det meget unionsbegeistrede Præsidium. Ingen af dem blev oversat, sendt til medlemmerne, eller sat til debat og afstemning. Vi kunne lige så godt selv have sendt dem til papirkurven. Det gjaldt også mine egne omkring 300 ændringsforslag. Jeg indleverede dem på engelsk, så de trods alt kunne læses af de fleste på Konventets hjemmeside.

Mindretalsudtalelse blev gemt væk

Konventet havde i opdrag at bringe EU nærmere til borgerne og demokratisere samarbejdet i EU. Alligevel arbejdede Konventet ikke selv demokratisk. Giscard var så stærk, charmerende og dominerende, at de fleste medlemmer fandt sig i det. Manglen på demokrati ved tilblivelsen var i sig selv grund nok til at afvise resultatet fra Konventet.

Vores Demokrati-Forum lavede en mindretalsudtalelse. Vi aftalte med Giscard, at vi ville skrive under på den samlede rapport fra Konventet til Stats- og regeringscheferne, hvis mindretalsudtalelsen blev trykt sammen med flertalsindstillingen. Den var da også med i den samlede rapport til stats- og regeringscheferne, men blev udeladt i alle udgaver, som blev fordelt til pressen og offentligheden. Jeg vidste instinktivt, det ville ske. Der findes folk, man ved, man ikke kan stole på.

Jeg skrev under for at holde min del af aftalen. Det er ret svært at vænne sig til, at i EU er en aftale ikke bare en aftale. Der er det helt OK at snyde på vægten og give en indrømmelse, som man bare tager tilbage igen, uden så meget som et telefonopkald.

Arbejdsgruppe om forenkling

De negative indtryk var ikke de eneste. Jeg glædede mig ligefrem til at deltage i hvert møde. Der var en enestående pionerånd til stede. Konvents-metoden viste sig fremragende. Resultatet kunne være

blevet meget bedre med en demokratisk sindet ledelse. Med en bredere repræsentation og demokratiske arbejdsmetoder kunne vi have skabt et europæisk kompromis, som kunne have samlet flertal blandt vælgerne i alle medlemslande.

Det var spændende at sidde med i arbejdsgruppen for forenkling. Her herskede en god kollegial arbejdsstemning. Jeg kom igennem med nogle af vore mange forslag om forenklinger. Fremover skulle en "forordning" for eksempel kaldes for en "lov", og et direktiv for en "rammelov". Endelig nogle ord, som vi kendte fra medlemslandene. Selv her var nogle af juristerne så glade for det fremmedgørende "forordnings"-udtryk, at de opfandt en helt ny type beslutninger, som skulle kaldes for "delegerede forordninger".

EU-juristerne havde meget svært ved at vænne sig til jævne ord og begreber. De fik også trukket de almindelige ord ud af forfatningsforslaget, da de selv skrev forfatningen om til Lissabontraktaten. Der røg nogle af mine fingeraftryk.

Det var særligt en stor oplevelse at møde repræsentanterne for de 12 ansøgerlande. Her fornemmede man Murens Fald og historiens vingesus. Her sad de nye folkevalgte repræsentanter for de lande, der havde levet med manglen på demokrati under kommunismen. Nu kunne de få den samme oplevelse med Præsidiets politibureau og Giscard som magtfuld enehersker. Jeg fik mange nye venner og bekendte blandt de folkevalgte fra de gamle østlande.

Lav nyt direkte valgt konvent

Der var et ualmindeligt godt samarbejdsklima i Konventet. Det kom særligt til udtryk i arbejdsgrupperne, hvor man kunne tale sammen uden at skulle bede om ordet før møderne. Konventionsmetoden bør gentages, men med en mere repræsentativ sammensætning af medlemskredsen, så der kan indgås ægte kompromiser mellem føderalister og EU-kritikere.

Næste gang må man sørge for, at der er lige mange tilhængere og kritikere, kvinder og mænd, unge og ældre, kort sagt: et konvent, der kan repræsentere vælgerne, som de er, og ikke som de håndplukkes af EU-eliten. Hvorfor ikke lade konvents-medlemmer vælge direkte til den historiske opgave af borgerne? Så får vi et resultat med demokratisk legitimitet, som alle kan respektere bagefter, fordi de *alle* havde *muligheden* for medindflydelse.

Demokrati-Forum

Vores oppositionsgruppe i Demokrati-Forum spiste en fælles arbejdsfrokost i Europa-Parlamentet før hvert møde i Konventet. Her planlagde vi, hvem der skulle sige og gøre hvad til de forskellige punkter på dagsordenen. De ledende føderalister holdt fælles "politibureau-middage" for udvalgte medlemmer af Kommissionen, Europa-Parlamentet og de nationale parlamenter på Hotel Hilton, afslørede Financial Times journalisten Peter Norman i sin fremragende bog om Konventet, "The Accidental Constitution".

Formanden for Europa-Parlamentet Pat Cox betalte for de faste middage i restauranten på 26. etage i Hotel Hilton. Skatteborgernes penge var et tag-selv-bord for dem med de rigtige meninger, oveni de ekstravagante daglige mødediæter. Vi kritikere betalte selv for vores mad.

Normans bog er meget grundig og lærerig. Han citerede mig 13 gange i bogen og forærede mig et eksemplar med dedikation: "To My favorite Eurosceptic!" Jeg hadede den betegnelse. Jeg var aldrig skeptisk. Der var noget, jeg var for, og andet imod, men skeptisk var jeg aldrig.

Alternativ i femten punkter

I Demokrati-Forum udarbejdede vi vores alternativ i femten punkter sammen med medlemmerne af SOS Demokrati-intergruppen i Europa-Parlamentet. Jeg var formand begge steder, så det var ikke svært at koordinere arbejdet. Mine SOS-medformænd var spændende personligheder. Jan Zahradil var næstformand i et borgerligt parti, som nærmest svarede til Det konservative Folkeparti i Danmark.

Zahradil var dengang højre hånd for den senere tjekkiske præsident Vaclav Klaus og fungerede som skyggeudenrigsminister i Tjekkiet. I kommunisttiden var Jan langhåret og spillede Beatles-musik i en slags indre eksil, betroede han mig. Jeg havde ham til middag en aften i vores daværende Bruxelles-hus og fortalte ham om min politiske fortid i DKP. Det var interessant at sidde og udveksle livserfaring og blive gode venner med en mangeårig anti-kommunist.

Zahradil blev senere formand for en ny konservativ, politisk gruppe i Europa-Parlamentet. Den blev etableret, da den nyvalgte britiske premierminister David Cameron brød med den store kristendemokratiske gruppe, EPP/ED og trak /ED ud af forkortelsen.

En tidligere britisk Europaminister

Jeg havde en tilsvarende oplevelse med David Heathcoat-Amory. Han var britisk konservativ og Europaminister under John Major. David havde klappet i det britiske Parlament, da Danmark stemte nej til Maastricht-traktaten. De sang spontant "Wonderful, wonderful Copenhagen". Heathcoat-Amory gik af i protest mod Majors EU-kurs. Vi blev også rigtigt gode venner.

Der var også andre politiske farver til stede. Formanden for de irske grønne John Gormley var med. En meget populær venstrefløjspolitiker i Finland, Esko Seppänen, var meget aktiv. Lederen af Arbejderpartiet i Malta, tidligere statsminister Alfred Sant, og landets tidligere udenrigsminister, George Vella, deltog også i vore møder.

Vi var 10-12 mennesker, som mødtes regelmæssigt. Otte skrev under på mindretalsudtalelsen. Den indeholdt en række krav, der kunne samle stort flertal i de fleste lande - hvis man skulle tro på meningsmålingerne. Vi stillede bl.a. krav om, at alle lande skulle have sin egen kommissær, og at han eller hun skulle kunne vælges direkte og stå til ansvar for det nationale parlament.

Vi ville have alle EU-love behandlet også i de nationale parlamenter, så vi som vælgere havde lettere ved at påvirke lovene og følge med i, hvem der mente hvad. Vore 15 punkter udmøntede parolen om Åbenhed, Nærhed og Demokrati. De indeholdt et positivt alternativ til den ekstra centralisering, som forfatningsforslaget ville medføre.

Femten nye emneområder til Bruxelles

Forfatningen – og senere Lissabon-traktaten – endte med at flytte 15 nye emneområder fra medlemslandene til Bruxelles. Der blev ikke sendt et eneste lille emne tilbage til medlemslandene. Lissabon-traktaten afløste forfatningsforslaget og afskaffede den traktatsikrede vetoret på omkring 40 områder. Den gav dermed vælgerne meget mindre at bestemme. Den har flyttet meget mere magt ind bag de lukkede døre til embedsmændene og ministrene, hvor folkevalgte og offentligheden ikke har adgang.

Lissabon-traktaten har også givet statsministrene mulighed for at kunne ændre traktaterne uden at spørge vælgerne igen. Det blev desværre ikke en traktat, jeg kunne anbefale. Det anede vi fra det sekund, vi kendte Konventets skæve sammensætning. Alligevel kæmpede vi på alle punkter og stillede ændringsforslag, som om de havde en chance for at blive vedtaget. På den måde fik vi faktisk også sat nogle fingeraftryk på det endelige resultat. Lidt har også ret.

Topmøde i Thessaloniki

Jeg var med til et EU-topmøde i Thessaloniki i Nordgrækenland den 19.-20. juni 2003. Her afleverede Giscard Konvents-rapporten til stats- og regeringscheferne. Giscard lovede mig igen at trykke mindretalsudtalelsen sammen med flertallets forslag. Det skete dog aldrig, trods flere henvendelser. Giscard var fornem, men savnede almindelig redelighed. Jeg beundrede hans skarpe intellekt og ligefremhed i samtaler. I Thessaloniki betroede han mig, at han personligt støttede vore forslag om åbenhed.

Besynderligt, at det så ikke kom med i det endelige forslag. Alle medlemmer af Konventet støttede det tilsyneladende. Det var kun nogle suppleanter fra tre store lande, som ikke kunne lide forslaget. De fik en enorm magt! Giscard var i løbende kontakt med de store landes ledere.

Giscard manipulerer Gisela Stuart

Det britiske medlem af Præsidiets var Gisela Stuart fra Labours parlamentsgruppe i Westminster. Hun var født i Tyskland, men valgt i Storbritannien, og meget bedre til tysk og engelsk end til fransk. En aften skulle Gisela rejse hjem til England efter et møde i Præsidiets. Giscard stak hende et nyt papir om sikkerheds- og forsvarspolitik. På fransk.

Forsvarspolitik var meget følsom i England. Det gamle imperium havde en *særlig forbindelse* med USA. Englænderne stod vagt om det NATO, som Frankrig helst så marginaliseret til fordel for et mere fransk styret EU-forsvar. Giscard forklarede nu, at det nye afsnit havde det samme indhold, som et papir hun havde set på engelsk for nylig. Gisela gik så i gang med at studere de franske gloser.

Hun kunne ikke læse teksten, men hun kunne se, at der ikke stod noget om NATO. Eller OTAN, som franskmændene forkorter den vestlige forsvarsorganisation. Det var ren manipulation, som Gisela Stuart senere beskrev i en spændende bog om EU-konventet.

Gisela var Blairs repræsentant i Præsidiets. Hun var yderst Giscard-loyal under Konventets møder. Hvad der siden er sket, ved jeg ikke. Pludselig udkom der på Fabian Society en bog, hvor hun gav Giscard det glatte lag og advarede mod vedtagelsen af den forfatning, som hun selv havde været med til at udarbejde.

Det var forbløffende, men velgørende, at møde en sådan selvkritik. Respekt. Hun havde fuldstændigt skjult sin kritik i Konvents-dagene. Nu havde hun overtaget store dele af vores argumentation omkring nærhedsprincippet. Det skulle jeg bestemt ikke protestere mod. Hun måtte også gerne have taget resten af de femten ønsker fra SOS Demokrati og Demokrati Forum, tænkte jeg.

Ytringsfrihed for korrekte ytringer

Europa-Parlamentets facader og vægge var prydet med store bannere og opfordringer til at stemme Ja. De blev sat op af Parlamentets embedsmænd, mens de samme embedsmænd blev sat til at rive konkurrerende ytringer ned.

På nej-siden har vi altid respekteret, at Europa-Parlamentet ikke skal være et cirkus med demonstrationer. Men vi svarede naturligvis igen, da Ja-siden stjal bidrag fra alle skatteydere til reklame for et bestemt synspunkt. Europa-Parlamentet bevilligede 340.000 Euro til at feste og reklamere for Ja`et, mens der ikke blev en krone til Nej-sidens aktiviteter.

Vi betalte selv vore bannere, emblemer og balloner. Vi tillod os at anbringe vore bannere ved siden af Ja-sidens bannere, og vore balloner ved siden af Ja-ballonerne. Betjente rev brutalt vore bannere ned og gik korporligt til værks over for en af vore ansatte.

- Hvem har givet ordre til, hvilke ytringer der er korrekte at anbringe på bannere? spurgte jeg i mit nyhedsbrev uden at få svar.

For den der hylder Grundtvigs motto med ”Frihed for Loke såvel som for Thor”, var det underligt at gå rundt i et Parlament prydet med Ja til forfatningen. Det var også mit parlament, jeg var også valgt af vælgerne. Men nu blev Unionens pengekasser åbnet for store bevillinger til Ja-propaganda.

Plan M - for elitær Monolog

EU gav også tilskud til mange møder om forfatningen. Jeg deltog f.eks. i december 2005 i et såkaldt dialogmøde om Europas fremtid. ”Debatten” var arrangeret af Charlemagne-fonden, byen Aachen og Europa-Parlamentet. Den tidligere formand og kandidat til hvervet som formand for den internationale Europabevægelse, Pat Cox, ledede debatten.

Blandt debattørerne fandt vi flere berømte ”forhenværende” som den tidligere formand for Kommissionen Jacques Delors, forhenværende belgiske statsministre Leo Tindemans og Jean-Luc Dehaene samt Italiens forhenværende udenrigsminister Emilio Colombo.

Der var tyve medlemmer i panelet. Kun to repræsenterede den EU-kritiske halvdel af befolkningen. Den såkaldte debat varede to timer. Jeg var den eneste kritiske EU-politiker, som fik ordet, og det kun i et minut. Det ene minut var dog nok til at spolere stemningen. Der var overhovedet ikke tale om en dialog. Jeg foreslog, at Parlamentet omdøbte sin D-plan, som står for dialog, til en M-plan, som står for monolog.

- ”De europæiske skatteydere finansierede også dette program. Set med mine øjne var pengene givet godt ud. Alle, som så den såkaldte ”debat” i fjernsynet, vil nu forstå, hvorfor de bør afvise planerne fra Europabevægelsens politibureau”, ironiserede jeg i mit nyhedsbrev 5. december 2005.
- ”Hvor var alle de unge, som stemte nej i de franske og hollandske folkeafstemninger? De var slet ikke indbudt, for i EU-elitens øjne tilhører de det eneste problem, vi har i EU, nemlig befolkningen. Og hvis det er eliten, der skal bestemme, vil de aldrig få lejlighed til at give udtryk for deres mening gennem en folkeafstemning igen.
- Jeg foreslog, at vi i stedet for en dialog skulle have en rigtig Ja-side og en Nej-side. Derefter skulle der vælges et konvent ved direkte valg, som skulle udarbejde et udkast til den næste EU-traktat.
- Den nye traktat skulle derefter sættes til folkeafstemning i samtlige medlemsstater på samme tid. Det mærkelige var, at der ikke var nogen, som reagerede på denne enkle idé, som stammer fra SOS Demokrati - den tværpolitiske gruppe i Parlamentet, som afviser den foreslåede forfatning”, skrev jeg.

Frugtkniv – frugt eller kniv

Forfatningen blev i Danmark lanceret under det mildere navn: Forfatnings-traktaten. Så lignede det mere de traktater, vi var vant til. Udtrykket var for så vidt korrekt, fordi forfatningen blev gennemført som en traktat. Udtrykket skjulte blot, at Traktaten fra dens vedtagelse ville blive en forfatning. I mit nyhedsbrev for 1. marts 2005 spurgte jeg:

- Er frugtkniv frugt eller kniv?

Både TV-avisen og TV2-Nyhederne medvirkede til at iscenesætte statsministerens spin, selv om de begge som public service institutioner var forpligtede på neutralitet og præcision. I de fleste andre

EU-lande kaldtes teksten for dens officielle navn, en forfatning. De danske medier brugte betegnelsen ”forfatningstraktat”, selv om ordet hverken fandtes i ordbøger eller fremgik af den foreslåede tekst. Udtrykket var regeringens spin og havde til opgave at formilde i stedet for at oplyse. Kernen i forfatningsforslaget var netop at forlade det traktatbestemte samarbejde mellem selvstændige medlemslande til fordel for et samarbejde baseret på en fælles forfatning. EU-Domstolen havde for længst realiseret indholdet, også ved at døbe EU-traktaterne en forfatning. Nu skulle det godkendes højtideligt, og skjules i bl.a. Danmark.

Et statsforbund er et forbund, ikke en stat. En forbundsstat er en stat, ikke et forbund. På samme måde som en frugtkniv ikke er en frugt, men en kniv, som den danske statsretsprofessor Alf Ross engang kommenterede forskellen mellem forbundsstat og statsforbund.

- ”Hvornår kommer sprogfolkene frem og sætter statsministeren og de medspinnende medier på plads? Ordet ”forfatningstraktat ”svarer til, at en frugtkniv blev kaldt for en knivfrugt. Eller en æske chokolade for en chokoladeæske, i kort form æsken. Journalister bør være mere omhyggelige med sproget”, skrev jeg.

Kapitel 32

FORFATNING "I NY KONVOLUT"

Bevæget dag i Auschwitz

Den 27. januar 2005 deltog jeg i et meget bevægende møde i den tidligere tyske koncentrationslejr, Auschwitz. Gruppeformændene var inviteret med til at højtideligholde 60 års-dagen for lejrens befrielse.

37 præsidenter, statsoverhoveder, statsministre og andre fremtrædende personligheder deltog i højtideligheden sammen med formanden for Europa-Parlamentet og formanden for Kommissionen. Den amerikanske vicepræsident Dick Cheney med frue kom også til mindearrangementet. Fra Danmark var alene prins Joachim på deltagerlisten, idet jeg ikke var der som dansker, men som formand for Gruppen for Uafhængighed og Demokrati i Europa-Parlamentet. Resultatet var dog, at vi var to danske sønderjyder i Auschwitz. Joachim boede dengang i Møgelstønder.

Her burde vores statsminister Anders Fogh Rasmussen have taget fri fra valgkampen og repræsenteret Danmark i vores andet store naboland. Polen blev overfaldet og sønderlemmet af tyske soldater, der fik maden serveret fra et velvilligt dansk landbrug og danskere, som var sendt på arbejde i Tyskland.

Fange nummer 78.651

Jeg stod og frøs sammen med Prins Joachim og en embedsmand fra Udenrigsministeriet, som ledsagede ham. Aldrig før har jeg frosset så meget. Jeg havde købt en skindhue til lejligheden, men glemt den i flyet. Lige akkurat der foran gasovne og skeletter og tænder i millionvis, kunne man bare ikke beklage sig.

Det var særligt bevægende at lytte til fange nr. 78.651 Simone Veil. Jeg så et langt program med hende i fransk fjernsyn dagen før. Hun skulle tale ved mindehøjtideligheden som en af i alt tre overlevende fanger. Jeg lærte Simone Veil at kende, da hun blev den første formand for det direkte valgte Europa-Parlament i 1979. Hun overlevede mirakuløst i lejren, hvor hun som ung pige var indespærret - og mistede sine søskende og forældre.

– Hvordan kan nogen stadig benægte Holocaust? spurgte jeg mig selv ved bjerget af tænder.

Før afrejsen blev vi interviewet til forskellige TV-kanaler. Jeg sagde, der stadig er brug for at minde, når tyske neonazister udvandrer i protest fra et parlament, der vil mindes nazitidens ofre, som det netop var sket i Sachsen.

– ”Jeg deltog i mindehøjtiden sammen med mine to tyske formandskolleger, Martin Schultz fra SPD og PSE, og Hans-Gert Pöttering fra CDU og PPE. Jeg har ingen problemer med, at de to største grupper ledes af tyskere. Jeg tænker slet ikke på dem som tyskere, men som forskellige kolleger, som jeg kan samarbejde og strides med, alt efter hvad der er på dagsordenen”, skrev jeg i mit nyhedsbrev.

Reddede livet ved at blive såret

Jeg tænkte også tilbage til min tid som dreng i det tidligere tysk besatte Aabenraa, der ligger kun 25 km fra grænsen til Tyskland. Min bedstefar blev indkaldt som tysk soldat i første verdenskrig og blev såret i knæet, måske tæt på Krakow, hvorfra der er et stempel i hans soldaterbog.

- ”Han reddede sit liv med skuddet i knæet, det er derfor, jeg kan skrive disse linjer i dag”, skrev jeg.
- ”Vi har meget at lære fra os til Baskerlandet og de mange andre steder i Europa, hvor nationale mindretal stadig undertrykkes. Jeg var glad for, at jeg kunne samarbejde, både med det tyske og danske mindretal om indførelse af mindretalsrettigheder i EU-chartret for grundlæggende rettigheder.
- Rettigheder for mindretal er svaret på den menneskelige fornedrelse i nazitidens Tyskland”, kommenterede jeg.

Efter tre timers mindehøjtidelighed var der sammenkomster med noget bedre mad, end fangerne havde fået i lejlighederne. Jeg talte med den daværende præsident for Ukraine, Viktor Jusjtjenko. Han var helt mørkebrun i ansigtet af en forgiftning. Det var et chok at se ham så medtaget. Jeg talte også med Simone Veil, med Luxembourgs konge og andre personligheder, som var med til at mindes nazismens ofre.

Det europæiske samarbejde blev svaret på krigene. Det var jeg for. Men jeg så ikke en europæisk forfatning som den eneste måde at sikre fred. Jeg ønskede at have vælgerne med i en demokratisk organisering og fundering af det europæiske samarbejde.

Fransk og hollandsk nej

Den 29. maj 2005 skulle der være folkeafstemning i Frankrig om udkastet til forfatning. Lørdag den 21. maj 2005 lejede vi en bus, så min gruppe og vore ansatte kunne deltage i et stort møde i Paris for at mobilisere mod forfatningsforslaget. Der var over 5000 mennesker i Palais des Sports. Dagen før deltog jeg ved tilsvarende møder i Vendée. Flere hundrede ventede uden for Sportspaladset uden mulighed for at komme ind i den propfyldte hal. Vi var mange forskellige talere fra hele Europa for at vise, at det ikke var anti-europæisk at stemme nej.

- ”Philippe de Villiers gjorde sin entré i hallen og blev modtaget, som var han den amerikanske præsident. Han talte i mere end en time. Uden manuskript citerede han artikel efter artikel. Han kunne forfatningen udenad.
- ”Jeg var meget lykkelig, da jeg gik i seng efter en pragtfuld aften, hvor jeg så på og kommenterede den franske folkeafstemning. Jeg havde regnet med en lav valgdeltagelse, men den blev høj. Jeg havde regnet med et meget knapt resultat, men det blev meget klart”, skrev jeg i min briefing dagen efter, den 30. maj 2005.

Efter Nej'et i Frankrig styrtede jeg til Leiden i Nederlandene for at diskutere Europas fremtid. Jeg skulle tale i den afsluttende paneldebat, blandt andet med næstformand i den tyske Europaføderalistbevægelse og minister Peter Altmeier, som jeg kendte fra Konventet. Altmeier blev Merkels højrehåndsmæssige minister i Berlin, siden magtfuld økonomiminister.

Den 1. juni fulgte Holland efter Frankrig. Den 2. juni kommenterede jeg i Bondes briefing:

”Tillykke, hollandske vælgere

EU-forfatningen døde i Frankrig og blev begravet i Holland.

73 % af de hollandske nej-sigere begrundede deres nej med forfatningens mangel på demokrati. Den flytter magt fra vælgerne til en elite i Bruxelles. Hvorfor skulle borgere sætte pris på at miste indflydelse?

De fleste politikere, erhvervsorganisationer, fagforeninger, medier og pengefolk støttede ja'et, men det hjalp ikke Goliat. David vandt.

Den ledende elite i Bruxelles insisterer på, at ratifikationsprocessen må fortsætte”.

”Desværre vil de drage denne lære af situationen: Spørg aldrig folket igen. Vi gav folket en chance til at godkende vores beslutning. Nu har vi mistet tilliden til dem. Vi er forpligtede til at regere uden at lytte, fordi Bruxelles’ konstruktion ellers ville tage en anderledes drejning”, skrev jeg.

Jeg havde selv deltaget i den hollandske folkeafstemning med regelmæssige blog-indlæg i hollandsk NOS TV’s hjemmeside. Hollandsk TV lavede også en portrætudsendelse med mig, som blev delvist optaget i vores sommerhus. De var grundige. Jeg måtte kaste pind med vores hund i mange timer, før de havde de helt rigtige billeder af Bonde og hans vandhund.

Beredskabsstyrke mod Nej-argumenter

De to nej’er gav anledning til ekstraordinære møder i formandskonferencen i parlamentet. Vi skulle diskutere ratifikationsprocessen med Kommissionens formand Barroso om formiddagen og havde ekstra møde i forfatningsudvalget om eftermiddagen. Jeg polemiserede i dagens briefing:

- ”Efter den franske afstemning var udvalgets formand, Jo Leinen, flink nok til at tilbyde franskmændene en anden afstemning. Vil han også tilbyde hollænderne endnu en chance?
- Hvis han er så flink, skulle han måske også overveje at give sine tyske landsmænd en første chance - til at afvise den udemokratiske forfatning”.

Jo Leinen var en dygtig og sympatisk formand for forfatningsudvalget. Nu oprettede han en særlig ”beredskabsstyrke” til at korrigere forkerte oplysninger om forfatningen. Jeg anmodede om, vi kunne få en forfatningskritiker med i teamet. Det kunne vi ikke. Jo Leinens ”sandhedsministerium” tog fat i ti kritiske punkter fra den tjekkiske præsident Václav Klaus. Jeg gennemgik alle fejlene - i Leinens kritik!

Samme Jo Leinen stod også - sammen med nogle venner - bag et initiativ, som gik ud på at lade skatteborgerne betale for en særlig ”help desk”. Den skulle hjælpe de 500 medlemmer af Europa-Parlamentet, som havde stemt Ja til forfatningen, med at forklare den for den skeptiske befolkning i Europa.

Delegationer uden Nej-folk

Det var ikke nok med en særbevilling på 18,41 millioner Euro fra Kommissionen og Parlamentet til oplysning om forfatningen, oveni informationsbudgettet på 230 millioner Euro og en særbevilling til de politiske partiers propaganda.

Jo Leinen var en god ven. Det har han været i alle år, og jeg har ofte mødtes med ham efter min udtræden. Han var en tysk socialdemokrat og førende føderalist, som i mange år havde arbejdet for åbenhed og demokrati i EU. I 2011 blev han formand for den internationale Europabevægelse. Som udvalgsformand havde han sendt delegationer til den franske Nationalforsamling og det britiske Underhus med hver 10 deltagere, som alle gik ind for forfatningen. Han sendte også delegationer til Litauen, Berlin og Rom uden deltagelse af modstandere. Han brød dermed et løfte om at lade repræsentanter for Nej-siden deltage.

Jeg måtte klage til formandskonferencen. Formand Josep Borrell sendte et brev til forfatningsudvalget, hvor han foreslog, at jeg kunne få lov til at deltage som observatør i en delegation – for

egen regning. Det blev afslået. Så måtte jeg klage igen. I de dage blev vores venskab noget anstrengt, selv om jeg også havde plejet en fælles interesse med Jo Leinen om vedvarende energi.

Jeg var vokset op med Grundtvigs strofe om Frihed for Loke, såvel som for Thor. Jeg havde meget svært ved at godtage, at offentlige midler skulle bruges af Loke imod Thor.

Alternativ i syv punkter

I min briefing 13. juni 2005 refererede jeg fra en samtale, jeg havde hørt i toget:

- ”Der er to slags mennesker, som ikke forstår meningen med et nej: voldtægtsforbrydere og politikere. På det kommende topmøde torsdag og fredag i Bruxelles får vi at se, om det passer”.

Jeg nøjedes dog ikke med at være grov, som svar på den massive anvendelse af offentlige midler til et bestemt standpunkt. Vi havde dannet en særlig folkeafstemningsgruppe i Europa-Parlamentet. Vi fremlagde nu et konstruktivt alternativ i syv punkter for Åbenhed, Nærhed og Demokrati. Det ene krav var min kongstanke om direkte valg af de nationale kommissærer. Vi havde ladet det teste af Catinet-instituttet i Danmark:

- ”79 % af alle spurgte danskere støtter forslaget, mens kun 12 % er imod, og kravet om åbenhed og adgang til møder og dokumenter fik 80 % tilslutning blandt danskerne, med kun 11 % imod”, skrev jeg i min Briefing.
- ”Forslaget til EU-Forfatningen blev forkastet i Frankrig med 55 % nej og i Holland med 62 % nej. En mindre repræsentativ telefonisk meningsmåling blandt Bild-læserne i Tyskland viste, at 97 % af de 390.000 deltagere også sagde nej til forfatningen”.
- ”Den seneste meningsmåling i Danmark giver nej-siden et forspring på 9 % over ja-siden. Inden denne måling blev offentliggjort, har den danske regering fastholdt, at vi fortsat skulle have folkeafstemning den 27. september.
- Mon ikke statsministrene ville gøre klogt i at kigge lidt på de 7 korte punkter?” opfordrede jeg.

Jeg skrev også om en meget skæv debat i Danmark. En måling af dansk LO's nyhedsbrev ”A4” viste, at 76 % af alle avisartikler og indslag i radio og TV var domineret af Ja-siden. Kun 24 % havde Nej-sigere som kilder.

- ”Hele 2/3 af nej-indlæggene repræsenterer ét enkelt parti, Dansk Folkeparti, som er mest kendt for sin indvandrerpolitik. Forfatningsmodstanderne i ja-partierne er fuldstændig glemt af eller gemt i de danske medier.
- Hvis dette havde været situationen i et land i Afrika, ville vi i EU-Parlamentet straks have fordømt ensidigheden og krævet at få sendt valgobservatører ind...”, polemiserede jeg.

Splid eller frugtbar knopskydning

Vi havde brug for den stærkest mulige mobilisering mod forfatningsudkastet. Op til JuniBevægelsens landsmøde i Odense - på H.C. Andersens 200 års fødselsdag den 2. april 2005 - skrev aviserne om splittelse i bevægelsen. Jeg kaldte striden for en ”frugtbar knopskydning”, da Drude Dahlerup og Niels I. Meyer gik ud af ledelsen og dannede et særligt initiativ, en tænketank med navnet ”Ny Agenda”.

- ”Den samler folk til akademisk udredning af EU-problemer ud fra et centrum-venstre perspektiv. Initiativet har allerede nu fat i folk, som ikke tidligere har markeret sig mod forfatningen. De vil blandt andet bringe den venstreorienterede modstand fra Frankrig ind i den danske debat.

- Markedsgørelsen af den offentlige sektor har fremkaldt en stærk modstand på venstrekanten i både Frankrig og Storbritannien. Nyt Europa og SF får nu kamp til stregen på venstre side af midten i dansk politik”, noterede jeg i min Briefing om landsmødet.

Andre dannede et oplysningsforbund ”Demokrati i Europa”, DEO. Her var jeg også med. Som bevægelse var vi på hælene, mens vi havde mest brug for en slagkraftig organisation. Drude og Niels var skeptiske over for min og særligt Hanne Dahls mere pragmatiske linje.

JuniBevægelsen fejrede senere de to Nej’er i Frankrig og Holland ved et Grundlovsmøde på Vartov den 5. juni 2005. Her uddelte vi for første gang en ny demokrati-stafet opkaldt efter forfatteren Ebbe Kløvedal Reich. Jeg aftalte prisen med ham, kort før han døde. Vi har siden uddelt prisen hvert år i Vartov på Grundlovsdag kl. 10 – 11.30, men nu arrangeret af oplysningsforbundet ”Demokrati i Europa”, DEO.

Jeg deltog i flere valgmøder i Frankrig og diskuterede forfatningen på radio og TV, på fransk. Jeg var også med i Holland og fodrede både franske og hollandske journalister. Min deltagelse havde ikke samme betydning for udfaldene som i Irland, og den 2. juni 1992 i Danmark. Vores arbejde med at analysere forfatningen, og arbejdet i Konventet spillede derimod en stor rolle.

Vi anvendte de samme argumenter i Danmark, Holland og Frankrig. Der var selvfølgelig nationale forskelle i vores måde at sige tingene på. Men manglen på demokrati i forfatningen var hovedgrunden til vælgeres Nej – overalt.

Vi vil lytte til jer

Indtil 2005 havde EU-politikerne troet, at kritikken var begrænset til nogle få perifere lande. Nu blev der stemt solidt Nej i to af EU’s oprindelige kernelande. På topmødet i Bruxelles den 16.-17. juni 2005 besluttede EU-landenes statsministre at køre videre med Unions-forfatningen, som om der ikke havde været folkeafstemning i Frankrig og Holland.

Der blev erklæret pause for de lande, der kunne tænkes at stemme nej. Andre lande skulle gå videre med godkendelsen i parlamenterne af den tekst, der var forkastet ved en bindende folkeafstemning i Frankrig den 29. maj 2005 og ved en vejledende i Holland den 1. Juni 2005. Efter topmødemiddagen sagde rådsformanden, Luxembourgs statsminister Jean-Claude Juncker:

- Vi vil lytte til jer, så I kan forstå, hvad vi mener.

Den danske statsminister var helt på linje, noterede jeg i min Briefing efter topmødet:

- ”Den danske statsminister Anders Fogh Rasmussen udsatte den danske folkeafstemning og lovede også at lytte og debattere med vælgerne i det kommende år, så vi kan vedtage nøjagtig den samme forfatning uden den mindste ændring. Det sagde han til en målløs forsamling af journalister efter topmødet i Bruxelles”, skrev jeg.

Forfatningen var forhandlet på plads. Den skulle ikke genåbnes. Man håbede - naivt - at den ville kunne vedtages ved et par om-afstemninger i Frankrig og Holland, når de begge havde haft valg i maj 2007, og Frankrig stod med en ny præsident og Holland med en ny regering.

- ”Danmark har nu en statsminister, som medvirker til at tage loven i egen hånd. Forfatningen kan kun vedtages med enstemmighed, den er derfor død. Når en mand dør, skal han begraves, ikke udsættes”.
- ”Jeg har kommenteret topmødet i talrige radio- og TV-stationer, som oftest blot ikke på dansk”, noterede jeg ikke uden bitterhed over Nej-sidens ringe vilkår i de danske medier.

Under topmødet talte jeg med Luxembourgs statsminister. Jean-Claude Juncker var en ungdomsven fra talrige møder om EU's budgetter. Nu var han bitter, mod mig. Han inviterede dog til samtale igen den 25. februar 2015, hvor han som leder af den nye Kommission havde overtaget store dele af SOS Demokratis nærhedsprogram. Vi var nu enige!

Folkeafstemning i Luxembourg

Juncker havde tilbudt topmødet at køre forfatningen igennem ved en folkeafstemning i det lille fyrstendømme mellem Tyskland, Frankrig og Belgien. Afstemningen var allerede fastsat til 10. juli. Landet levede fedt og godt af banker og Unionens institutioner. De tappede også nabolandene for skatter ved at have lavere benzin-afgifter, den laveste moms i Europa og skattely, hvor de stjal skatterne op af andre landes lommer.

Luxembourg er også et hyggeligt land. Statsministeren blev en god ven, mens han var budgetembedsmand for Luxembourg. Så blev han også udnævnt til Hr. Euro med ansvar for Møntunionen. Jean-Claude skældte mig ud, fordi vi blandede os i folkeafstemningen i Luxembourg. Jeg havde mit første møde i Luxembourg den 2. juli. Det fik vi nu ikke meget ud af. De luxembourgiske medier støttede forfatningen, som aviserne gjorde det i Danmark.

Satte sin stilling ind for et Ja

Juncker var en ganske dygtig og populær statsminister. Han satte sin stilling ind for at få et Ja. Han truede ikke blot med at gå af, men ville også aflevere posten til en upopulær politiker! Alligevel stemte 43,48 % af vælgerne i Luxembourg Nein og Non. EU-toppen forsøgte sig så med forklaringer om, at det ikke var forfatningen, men noget helt andet, folk havde stemt om i Frankrig og Holland. I Luxembourg havde de derimod stemt Ja til forfatningen – og ikke til Juncker. Han betroede mig dog senere privat, at forfatningen ville være faldet ved folkeafstemningen, hvis han ikke havde truet med at gå af. Da var vi igen blevet gode venner.

Meningsmålinger viste, at hele 40 % af den franske befolkning havde kigget i forfatningen. 10 % havde endda læst hele teksten. Blandt dem tydeligvis ikke den daværende franske præsident, Jacques Chirac. Han påstod f.eks., at der ikke var noget om sundhed i forfatningen. Det havde der da været siden starten, nu fulgt op med nye EU-beføjelser f.eks. til at bekæmpe pandemier. Han talte tydeligvis ikke mod bedre vidende. Han vidste ikke bedre. Det er faktisk et ekstra godt argument for folkeafstemninger, at det tvinger politikerne til at læse de tekster, de selv har godkendt!

Aflyste debat i Danmark

Statsminister Anders Fogh Rasmussen havde først sagt, at dialogen skulle ende med, at vi stemte om den samme forfatning. Så faldt alle tro væbnere i pressen fra. Den kunne de ikke sælge til læserne. Herefter indså Fogh så, at det formåede han heller ikke. Fogh sagde, at vi skulle diskutere gennem et helt år, men aflyste en planlagt landsmødedebat på Venstres landsmøde den 6. august. Jeg var ellers indbudt af Venstre til at diskutere med Fogh, Helle Thorning-Schmidt og Pia Kjaersgaard. Så var vi tilbage i dagligdagen. Europas fremtid måtte ikke diskuteres for højlødt.

- ”Poul Nyrup Rasmussen ville slet ikke diskutere forfatningen før EU-valget, men har lige siden missioneret for den, f.eks. op til den franske folkeafstemning på et nydeligt fransk. Det har han ikke mandat til, for han fik ikke sine mange - af andre grunde velfortjente - stemmer for forfatningen”, kritiserede jeg i min Briefing.

Merkel inviterer til fødselsdag

Efter det franske og hollandske Non og Nee og Luxembourgs Ja og Oui stod den på pause. Så fik den nye tyske forbundskansler Angela Merkel og hendes hjælpere en idé. De ville benytte Rom-traktatens 50-års-fødselsdag den 25. marts 2007 til at genoplive forfatningsprocessen. Måske kunne man polere forfatningsforslaget og lægge den i en ny konvolut?

Den kloge og sympatiske kansler Merkel lagde nu navn til et fortroligt stemplet brev til sine statsminister-kolleger. Hun spurgte både mundtligt og skriftligt, om de ville gå med til de samme forpligtelser i en ny form - og så aflyse folkeafstemningerne.

Ny arbejdsgruppe for folkeafstemninger

Jeg fik skabt en ny arbejdsgruppe af parlamentsmedlemmer, som ønskede folkeafstemning. Vi sendte et åbent brev til statsministrene forsamlet til 50-års-jubilæet i Berlin. ”Hvorfor ikke enes om folkeafstemninger i hele EU”, sluttede vi vores åbne brev.

Tolv fortrolige spørgsmål fra Merkel

Merkel svarede ikke på vores brev. Hun stillede 12 spørgsmål, som hun bad sine statsminister-kolleger om at svare på, i al fortrolighed:

”Hvordan vurderer De i så fald forslaget fra visse medlemsstater om at anvende en anden terminologi uden at ændre det juridiske indhold f.eks. i forbindelse med traktatens navn, betegnelsen for EU’s retsakter og Unionens udenrigsminister?” spurgte hun i spørgsmål nr. 3. Desværre for hendes planer havnede brevet på mit skrivebord i Bruxelles. Jeg kom til at udbrede det hemmelige forslag i mit nyhedsbrev. Så kom der til gengæld hold på hemmelighedskræmmeriet under de efterfølgende forhandlinger. Kilderne blev banket grundigt på plads og tørrede ud. For første gang i mit EU-liv havde jeg usædvanlig svært ved at finde ud af, hvad der foregik i de hellige haller.

Europa-Parlamentets medlemmer

Embedsmændene fra medlemsstaterne mødtes nu rigtigt fortroligt og udarbejdede en ny tekst. Europa-Parlamentet havde tre repræsentanter under forhandlingerne: Elmar Brok repræsenterede igen den kristendemokratisk-konservative gruppe, EPP. Enrique Baron Crespo var udset af den socialistiske gruppe, PSE. Den britiske liberale Andrew Duff skulle tale for den liberale gruppe, ALDE.

”De er alle midaldrende mænd. Der er ingen kvinder, ingen fra de nye medlemslande og ingen kritikere”, konstaterede jeg som ligeledes midaldrende mand på mødet i formandskonferencen.

Flertallet godkendte deltagerne. Her skulle der heller ikke gøres plads til dem, der nu repræsenterede flertallet af vælgerne fra folkeafstemningerne. De tre var gode kolleger fra et langt livs forfatningskamp. Jeg havde kæmpet både med og mod dem gennem rigtigt mange år. Nu fik de tre musketerer rollen som Merkels loyale embedsmænd med ordre til at glemme både deres vælgere og folkevalgte kolleger. De måtte hverken orientere vælgerne eller den fjerdedel af Europa-Parlamentets medlemmer, som havde været imod forfatningen.

Tre medkæmpere for åbenhed lukkede i

Brok, Baron og Duff kom fra Europa-Parlamentets tre største grupper. Hver for sig var de gode forkæmpere for både åbenhed og demokrati. Enrique Baron Crespo havde kæmpet mod Francos diktatur i Spanien, inden han blev socialistisk minister. Enrique kom med i Europa-Parlamentet fra Spaniens første medlemsdag. Vi blev gode kolleger i budgetudvalget.

Elmar Brok havde jeg kendt, siden han kom med i Europa-Parlamentet som suppleant i 1980, og vi lavede hver sin film om europæiske visioner for tysk TV. Elmar Brok opfandt de bevingede ord om, at der er tre lande i verden, som vedtager sine love bag lukkede døre: Nordkorea, Cuba og EU. Andrew Duff havde også støttet mange forslag om øget åbenhed.

De tre var valgt til at repræsentere *hele* Europa-Parlamentet. De havde pligt til at delagtiggøre alle medlemmer af forfatningsudvalget om forhandlingerne. De blev nu tvunget til at deltage i statsministrenes hemmelighedskræmmeri, alt sammen med det formål at få teksten godkendt uden mere brok med vælgerne.

Planlagde kup mod vælgerne

Statsministrene var fuldt på det rene med, at de næppe kunne få forfatningen godkendt, hvis den blev læst, diskuteret og sat til folkeafstemning. De folkevalgte statsministre planlagde derfor et regulært kup mod deres egne vælgere. Europa-Parlamentet skulle repræsentere vælgerne, men lod sig her indfange af den udøvende magt. Statsministrene beviste med deres hemmelighedskræmmeri, at man ikke længere repræsenterer den lovgivende magt, når man bliver udøvende.

Det er lige som med vegetarer. De holder op med at være vegetarer, når de begynder at spise kød, kommenterede min gode ven Ebbe Reich på et pressemøde ved lanceringen af min første demokratibog om Folkestyre og EF, da en journalist havde spurgt, om ikke også ministrene tilhørte den lovgivende magt. De tre særdeles kyndige parlamentsmedlemmer måtte lægge åbenheden og demokratiet til side for, som de sagde, at få vedtaget Traktaten med mere åbenhed og demokrati. I stedet for at gå i dialog med kritikerne og udarbejde en tekst, som befolkningen kunne bakke op om og stemme for med glæde og begejstring, vedtog den forsamlede EU-elite bag de lukkede døre at aflyse samtlige folkeafstemninger.

De måtte dog gøre en undtagelse for Irland. Der var den irske forfatning *for* klar, og domstolene måske for uafhængige til at acceptere et åbent, irsk forfatningsbrud.

Aflyser dansk folkeafstemning

Danmark var det andet lille EU-land som normalt havde givet vælgerne mulighed for at stemme om nye traktater. I 1986 havde regeringen sågar udskrevet folkeafstemning om en traktat, der var forkastet af et flertal i Folketinget. Nu var kunsten at undgå den folkeafstemning, som blev krævet efter den danske grundlov for *enhver* overladelse af nye beføjelser.

Den 19. december 2006 besøgte den tyske forbundskansler Angela Merkel statsminister Anders Fogh Rasmussen i København. Jeg var til middag for gruppeformændene med Merkel aftenen før i Berlin. Jeg havde den nuværende SPD-formand - og vicekansler fra 2013 - Siegmund Gabriel som min interessante bordherre. Da vi brød op fra den velsmagende menu og de nyttige udvekslinger af argumenter og telefonnumre, fulgte jeg med kansleren fra middagen og fik hende på tomandshånd, mens hun – til min store overraskelse – måtte vente på sin limousine foran kanslerpalæet i Berlin.

Samtale med Frau Merkel

Jeg kunne lide Angela Merkel. Det må jeg erkende. Hun var forsker, ikke politiker. Hun talte jordnært og konkret og ikke i politiske fraser. Dagen efter skulle hun til Danmark for at drøfte, hvordan det ville være muligt at få Traktaten vedtaget uden folkeafstemning! De danske vælgere forventedes at stemme lige så udisciplineret som de franske og hollandske. Hvad kunne der gøres?

Det danske udenrigsministerium havde udarbejdet et juridisk responsum om, hvordan man

kunne smyge sig uden om en folkeafstemning. Der var ni områder, hvor Justitsministeriet havde fundet problemer i forfatningsforslaget i forhold til den restriktive danske grundlov. De ni problemer kunne nu alle blive bortfortolket. Notatet var udarbejdet af den juridiske veteran Per Lachman. I 1980'erne havde han udarbejdet et fortroligt notat til de andre medlemslande, som Folketinget ikke kunne få udleveret.

Her havde han advaret mod planlagt brug af Rom-traktatens såkaldte ”gummiparagraf” til formål uden for den hidtidige danske overladelse af beføjelser efter Grundlovens § 20. De andre lande skulle vide, at de pludseligt risikerede at stå over for en folkeafstemning i Danmark, hvis de ikke holdt sig på dydens smalle vej. Denne vej var ikke bred nok for dem, der ville Union. Gummiparagraffen blev anvendt til at udvide EU til næsten alle politiske samarbejdsområder. I Grundlovsdommen satte Højesteret endda spørgsmål ved mange vedtagelsers grundlovsmæssighed.

Nu beskrev den intellektuelt fremragende og dygtige, men samtidig meget grundlovs-elastiske embedsmand, hvordan rammerne kunne udvides yderligere – uden folkeafstemning. Per Lachman havde givet Udenrigsministeriet en hemmelig plan. Den godkendte statsminister Anders Fogh Rasmussen samtidigt med, at Fogh offentligt afviste, at regeringen spekulerede i at undgå en folkeafstemning.

Planen om at undgå folkeafstemning skulle nødtigt blive offentligt kendt før det forestående valg til Folketinget. Så kunne den danske statsminister risikere, at hans regering ikke blev genvalgt. Forfatningsforslaget var ikke mere populært i Danmark end i Frankrig og Holland.

Fogh beroligede så vælgerne med, at der først ville blive taget stilling til Traktaten, når den forelå i sin endelige udgave. I stedet for at aflyse folkeafstemningen før valget, holdt statsminister Anders Fogh Rasmussen hemmelige hulemøder med andre partiformænd. Så kunne de undgå at snakke folkeafstemning med deres vælgere forud for valget.

Bagefter kunne de største danske partier så aflyse folkeafstemningen i fællesskab, som de havde aftalt det i al fortrolighed før valget. Oppositionspartiet Socialdemokraterne fik lov til vente med at melde ud til efter valget. Liste A havde de mest skeptiske vælgere blandt Ja-partierne.

En lille vedtægtsændring

Helle Thorning-Schmidt havde læst hele teksten, sagde Socialdemokraternes nye leder. Hun var gift med Stephen Kinnock, søn af den tidligere britiske Labour-leder Neil Kinnock, som også advarede mod at spørge vælgerne. Min tidligere kollega fra Europa-Parlamentet var nået frem til, at Lissabon-traktaten med sine 106 forskellige magtoverførsler kun indeholdt en mindre ”vedtægtsændring”, som slet ikke krævede folkeafstemning.

Mindre vedtægts-ændring om den hidtil mest omfattende og vidtrækkende EU-traktat, erklærede den EU-kyndige Helle med baggrund i en uddannelse som cand.scient.pol. og speciale om Ministerrådets afstemninger. Den uafhængige fjerde statsmagt, medierne, konfronterede ikke Helle med udtrykket.

Det udtryk burde gå over i historien, som den daværende danske statsminister Poul Schlüters karakteristik af Fællesakten om bl.a. Det indre Marked fra 1986 som en ”stendød union”. Den danske statsminister Anders Fogh Rasmussen og hans juridiske rådgivere havde gjort deres kreative skrivearbejde. De danske jurister kunne nu mødes hemmeligt med deres tyske kolleger i Berlin.

Problemer flyttet til undtagelse

De fleste problemer blev flyttet over i den gamle danske undtagelse om indre og retlige anliggender. Bestemmelserne kunne så sidenhen godkendes ved en efterfølgende folkeafstemning om ophævelse

af den retlige undtagelse, var tanken. Danmark var nu parat til - ganske vidtrækkende – at trække sig ud af det meste samarbejde om indre og retlige anliggender, når det gradvist ville blive gjort overstatsligt med Lissabon-traktaten.

Danmark deltog dengang fuldt ud i samarbejdet, så længe det hvilede i den mellemstatslige søjle III i de eksisterende traktater. Nu afskaffedes denne særlige søjle. Politikerne ville trække Danmark ud af et samarbejde, de gerne ville være med i. Ideen var, at partilederne så senere kunne fortælle vælgerne, at Danmark ville blive et åbent land for terrorister og pædofile, hvis vælgerne ikke ville stemme for at afskaffe den danske retspolitiske undtagelse.

De ville med deres egen selvskabte situation så kunne sige, at folkeafstemningen om at ophæve den retspolitiske undtagelse mest ville handle om at give vælgerne indflydelse på de bestemmelser, der under alle omstændigheder kunne komme til at gælde i Danmark. Politikerne kunne altid fotokopiere reglerne, hvis vælgerne skulle driste sig til at stemme nej til at opgive undtagelsen.

Flygtningepolitik skulle bevares som undtagelse

Der skulle dog være en undtagelse fra EU's regler for flygtninge og indvandring. EU-reglerne var for venlige over for udlændinge. Dem var de store partier i Danmark enige om at afvise. Det skulle ske med en formulering af den danske undtagelse, så Danmark selv kunne bestemme, hvilke dele af reglerne vi ville være med i. De danske politikere undgik også problemer ved at lade Justitsministeriet erklære, at ministeriet ikke var helt sikkert på, at de forskellige artikler i den nye traktat ville blive anvendt fuldt ud.

”Ministeriet antager” var et nyt nøgleord. Fordi man tilføjede et nyt emne som samarbejdsområde, var det jo ikke sikkert, at det også ville blive brugt til at fastsætte direkte bindende beslutninger. Det erklærede ministeriet på trods af, at de kunne læse om sådanne planer i både Kommissionens og Europa-Parlamentets vedtagelser.

Danmark kunne trygt vente og se, om der skulle opstå problemer på et senere tidspunkt, når alle andre lande havde ratificeret Traktaten, og den derfor ikke længere stod til at ændre. Så fangede bordet, og der var ingen konsekvenser for dem, der havde taget fejl eller var blevet bedt om at underdrive til lejligheden. Det var helt problemfrit både for dem, der instruerede, og for dem, der fulgte ønskerne eller ligefrem tjenstvilligt hjalp med til at få Traktaten til at passere den besværlige og knivskarpe danske grundlov.

Oppositionen og regeringen var enige i grundlovsglidningen. Det var kun nogle få brokkere, som tog den gamle grundlov bogstaveligt. Derfor kunne der heller ikke ventes parlamentariske konsekvenser for at give Folketinget og vælgerne ufyldestgørende information. Det store flertal i Folketinget var enigt. Man undgik derfor behændigt at diskutere forfatningsudkastet med vælgerne ved valget til Folketinget den 13. november 2007.

Alle folkeafstemninger kan give Nej

Den franske præsident Sarkozy besøgte Europa-Parlamentets formandskonference i november 2007. Jeg lovede ham en flaske god fransk vin, hvis han kunne nævne bare et enkelt eksempel på en lov, som kunne vedtages under forfatningsudkastet, men ikke under den nye Lissabon-traktat. Det kunne han ikke, og det interesserede ham heller ikke, nu han var valgt. Han var ganske ærlig i sin uærlighed. Den europæiske elite havde et problem med vælgerne, sagde han.

- ”En ny folkeafstemning vil bringe Europa i fare. En fransk folkeafstemning ville blive fulgt af en folkeafstemning i Storbritannien, og traktaten ville falde med et brag og bringe Europa ud i en lang krise,” sagde han.

Jeg mindede ham om en dansk vittighedstegning, hvor Politikens uforlignelige Roald Als lader en klaphat-borger spørge statsministeren:

- ”Hvis jeg har forstået det rigtig, er det for at sikre demokratiet, at vi ikke vil blive spurgt om Lissabon-traktaten?”

Sarkozy sagde lige ud, at franskmændene og andre landes befolkninger ville stemme Nej. Derfor kunne man ikke spørge dem. I stedet ville den franske regering ratificere traktaten gennem Parlamentet ”i de første uger af 2008”, bebudede han.

Det var et tilfælde, at Nej’et kom først i Frankrig. Der er en kløft mellem befolkningen og regeringerne, indrømmede han. Der kunne også komme nejer mange andre steder. Hans konklusion var ikke, at vi så måtte lave en ny tekst, der kunne vedtages af vælgerne. Han konkluderede i stedet, at vi fremover måtte undgå folkeafstemninger.

Sarkozy havde selv taget initiativ til at omskrive forfatningsforslaget til det, der blev Lissabon-traktaten. Han fik Tyskland med på ideen. Ministerrådets juridiske rådgiver Jean-Claude Piris var tidligt parat med en færdig traktattekst.

Klapsalver til Fogh

Kun en måned efter folketingsvalget i november 2007 mødtes alle statsministrene til EU-topmøde i Justus Lipsius-bygningen i Bruxelles. Den danske statsminister tog ordet fredag den 14. december 2007. Fogh forklarede stolt, hvordan han havde undgået en ellers uundgåelig folkeafstemning i Danmark. Kollegerne klappede spontant. Dygtig mand. De besværlige vælgere var overvundet. Statsministrene manglede nu kun den uundgåelige folkeafstemnings-dyst i Irland.

Så kunne de 27 folkevalgte statsministre endeligt gøre sig klar til at fejre jul. De gav hinanden en god og ønsket julegave: de slap for at skulle tænke på møder med de besværlige vælgere derhjemme. Folkestyre var bedst uden folk. Den danske uskik med at spørge vælgerne var lykkeligt begravet. Nu ville den danske ”folkeafstemnings-syge” ikke længere smitte andre lande.

Navnlig Gordon Browns Storbritannien kunne formentlig undgå en folkeafstemning blandt de meget afvisende britiske vælgere, lød alle kommentarer. Alligevel besluttede hans eget skotske parlament den 19. december 2007, at de ville have folkeafstemning. Det fik de heller ikke. Blairs og Browns klare valgløfte om folkeafstemning blev brudt.

Med forenede kraftanstrengelser lykkedes det statsministrene at skaffe sig en traktat, Lissabon-traktaten, som indholdsmæssigt var identisk med den forfatning, som var blevet forkastet af de franske og hollandske vælgere.

Havde statsministrene så lyttet til vælgernes bekymringer? Gav de nye indrømmelser til vælgerne? Eller havde de blot ændret *præsentationen*, som Angela Merkel havde bedt dem om i sit fortrolige brev til statsminister-kollegerne?

Havde formanden for forfatnings-konventet, den tidligere franske præsident, Giscard d’Estaing, ret, når han stædigt hævdede, at indholdet var det samme, blot anbragt ”i en ny konvolut”? Havde den tidligere irske statsminister, Garret FitzGerald, ret, når han sagde, at man blot havde ændret indpakningen for at undgå folkeafstemning? Lad os se nærmere på ændringerne.

Vigtige ændringer

Der var nemlig nogle små ændringer i forhold til forfatningen. Den nye tekst med ændringer fyldte 75.079 ord. Forfatningsforslaget havde kun 67.850. Der var kommet godt 7000 ekstra ord med i den nye ”mini-traktat”, som den franske præsident havde døbt den.

Ordet *forfatning* og begrebet EU-rettens *forrang* blev fjernet fra selve Traktatteksten. Det blev fremstillet som og lignede en væsentlig ændring. Kigger man om bagest i Traktaten, kan hele indholdet genfindes her. Konstruktionen med en fælles forfatning blev altså ikke opgivet og fjernet. Man flyttede i stedet definitionen af EU-traktaterne som en forfatning til Erklæring nr. 17. Juridisk set ville Lissabon-traktaten fortsat være en *forfatning* med *forrang* frem for medlemsstaternes forfatninger. Det var for længst afgjort af EU-Domstolen og blev nu bekræftet i en erklæring. Erklæringer er ikke juridisk bindende, men det var og er dommene. Folk kunne nu blive vildledt til at tro, at det ikke var tilfældet.

Flaget, hymnen og de øvrige unionssymboler ville ikke længere have deres egen konkrete artikel. Det var tilsyneladende også en stor ændring, som i øvrigt kun få i debatterne havde bedt om. Men *alle* symbolerne ville fortsætte uændret. De blev endog anvendt under underskrivelses-ceremonien i Lissabon, selv om nogle statsministre stolt havde sagt til deres befolkning, at symbolerne nu ville forsvinde.

Den fælles tekst om rettigheder - og forpligtelser - kaldet "Chartret om grundlæggende rettigheder" blev højtideligt underskrevet af formændene for Europa-Parlamentet, Kommissionen og Ministerrådet. Det skete ved et højtideligt møde i Europa-Parlamentet i Strasbourg den 12. december 2007. Underskrivelsen blev mødt af en højroret opposition med T-shirts og plakater med krav om "Referendum" – folkeafstemning. Jeg demonstrerede også, men uden at råbe op. Det har jeg aldrig kunnet få mig selv til at gøre.

Chartret blev taget ud af Traktaten som et selvstændigt kapitel. Chartret havde været anbragt som del II i forslaget til forfatning. Alle artikler erklæredes dog samtidig for "juridisk bindende" i Lissabon-traktatens art. 6 TEU. Hele Chartret blev optrykt i Unionens tidende på samme måde som Lissabon-traktaten. Præsentationen blev ændret, men hver artikel ville være bindende på nøjagtigt den samme måde som i den forkastede forfatning. Chartret *var* allerede gjort bindende *inden* vedtagelsen.

Ministerrådet, Kommissionen, Europa-Parlamentet og EU-Domstolen anvendte nemlig Chartret i både lovgivning og domme, selv efter at teksten formelt var forkastet af de franske og hollandske vælgere.

Få en flaske god vin

Jeg udlovede offentligt en flaske rigtig god Amarone for blot et enkelt eksempel på en lov, som kunne vedtages efter forfatningen, men ikke efter Lissabon-traktaten. Jeg har stadig flasken liggende i min kælder på den øverste hylde, så jeg ikke kommer til at forgribe mig på den ved en tørstig fejltagelse.

Men ingen personer er endnu kommet med blot et enkelt, reelt eksempel på en indskrænkning af forfatningens rækkevidde. Flasken står der endnu og venter på den heldige. Skal den virkelig ende som sur eddike?

Under en høring i Folketinget sagde Udenrigsministeriets specialist Per Lachman, at min formulering var for snedig til, at han kunne finde et eksempel. Hvad snedigt er der i at efterlyse blot et enkelt eksempel på en lov, der kunne vedtages under den foreslåede forfatning, men ikke under Lissabon-traktaten?

Ændringerne blev trods alt brugt til at aflyse en folkeafstemning. Så burde der ikke kun være et, men mange eksempler fra de ni områder, hvor Traktaten ifølge Justitsministeriet ikke længere indeholdt overladelse af beføjelser efter Grundloven.

Ryborg ville finansiere julefrokost med Bondes flasker

Danmarks Radios nuværende og prisbelønnede EU-korrespondent Ole Ryborg ville finansiere hele EU-pressekorpsets julefrokost med gode flasker for gode eksempler. Han fandt heller ingen. Ole Ryborg mødtes endda med Udenrigsministeriets specialister og fik et par eksempler. Dem kunne jeg skyde ned på stedet. Det var før, Per Lachmann havde indset, at han ikke havde nogen. Der var forskelle mellem de to traktater, men ikke nogen, der indskrænkede rækkevidden.

Ritzaus korrespondent i Bruxelles Erik Høgh-Sørensen skrev til samtlige danske medlemmer af Europa-Parlamentet for at få et eksempel – og rødvinen. Dan Jørgensen lovede hundredvis af eksempler, men der kom kun et enkelt tænkt forslag fra Margrete Auken på sundhedsområdet. Det var også let at afvise.

Jeg fik heller ingen eksempler, da jeg den 17. september 2007 sad i paneldebat med selveste Giscard d'Estaing, hans næstformand Giuliano Amato og Kommissionens svenske næstformand Margot Wallström. Jacques Delors' tænketank "Notre Europe" startede en kampagne om "Tomorrow's Europe" med et stopfyldt debatmøde med 180 deltagere i Solvay-biblioteket i parken bag Europa-Parlamentets bygning i Bruxelles.

Der var ikke én blandt de mange specialister på mødet, som hævdede væsentlige forskelle mellem forfatningen og Lissabon-traktaten. Forskellene var en dansk specialitet, som slet ikke blev bemærket i de andre lande. Formanden for forfatningskonventet, den forhenværende franske præsident Giscard d'Estaing, skrev efterfølgende i et åbent brev til flere europæiske aviser (blandt andet danske Politiken) den 27. oktober 2007:

- "Lissabon-traktaten er den samme som EU's kuldsejlede forfatning. Formen er bare ændret for at undgå folkeafstemninger."

Det er ikke et misforstået citat. Det er hans egne skrevne ord. Den tyske kansler Merkels anstrengelser var lykkedes. De juridiske forpligtelser fra det grundstødte forslag til forfatning var genoplivet "i en ny konvolut".

Alligevel slap Lissabon-traktaten for at komme til folkeafstemning, mens forfatningen skulle have været godkendt efter Grundlovens paragraf 20 om overladelse af beføjelser.

Født i sol og synd

Traktaten kunne underskrives i Lissabon på en smuk solskinsdag i december 2007 med mig som indbudt tilskuer. Alle parlamentets gruppeformænd var inviteret med. Alle andre meldte fra. Jeg kom derfor selv til at betale for rejsen til Lissabon. Rejsen var alle pengene værd. Jeg overværede historieskrivning i bagende sol med statsministre, der forbrød sig mod deres vælgere.

Jeg havde desværre ikke modet til at demonstrere fra min plads i salen. Jeg optrådte ved den lejlighed mere høfligt end bestemt. Statsministrene havde ellers rigeligt fortjent, at der var en lille dreng i salen, som sagde, at de ikke havde noget på med deres fine, nye traktatklæder. Den ny traktat blev født i demokratisk synd, fordi vælgerne blev koblet fra EU-forfatningen. Traktaten skulle dog godkendes af samtlige 27 medlemslande. Den manglede stadig at passere en folkeafstemning i Irland.

Dernæst skulle den godkendes af nogle domstole, som også kunne forsinke processen med mulige krav om ændringer i den nationale forfatning. Statsministrenes håb og plan var, at Lissabon-traktaten skulle være endeligt godkendt - ratificeret - inden udgangen af 2008. Så kunne den træde i kraft den 1. januar 2009 – et halvt år før valget til Europa-Parlamentet i juni 2009. Det holdt ikke helt.

Tjekkisk forsinkelse

For at standse Lissabon-traktaten besøgte jeg den britiske konservative skyggeudenrigsminister William Hague sammen med min irske ven Anthony Coughlan. Vi havde en nyttig samtale i Hagues kontor i den nye medlemsbygning ved siden af Big Ben. Vi var helt på linje i modstanden mod den udemokratiske traktat og dens vedtagelse uden folkeafstemninger. Vi var der med en diskret opfordring fra en medarbejder hos den tjekkiske præsident Vaclav Klaus, som havde brug for en sikker støtte fra en kommende britisk regering.

Vores samtale resulterede i et håndskrevet brev fra David Cameron til Vaclav Klaus med opfordring til at blokere traktaten og et tilsagn om, at Storbritannien ikke selv ville godkende traktaten efter et nyvalg til Westminster. Desværre nåede den britiske premierminister Gordon Brown at få skrevet under, inden nyvalget. Imod de britiske vælgeres ønsker.

Klaus kunne sinke vedtagelsen, men desværre ikke hindre en tjekkisk underskrift, da først samtlige andre lande havde skrevet under. Der var flertal for Traktaten i det tjekkiske parlament.

Officielt besøg i Irland

Fra den 10.-12. november 2008 var den tjekkiske præsident på officielt besøg i Irland. Han benyttede lejligheden til at deltage i en middag arrangeret af den irske forretningsmand Declan Ganley. Den irske regering var rasende og lækkede deltagerlisten på 90 personer til Irish Times.

Jeg var blandt deltagerne i den private middag på Shelbourne Hotel. Jeg havde Vaclav Klaus' meget selvstændige kone til bords under middagen. Hun havde netop siddet til bords med den irske statsminister Brian Cowens kone under den officielle regeringsmiddag. Den irske statsministerfrue beklagede sig over de "uvidende" irske vælgeres nej til Lissabon-traktaten. Så spurgte den tjekkiske præsidentfrue spontant, om de irske vælgere også var uvidende, da de stemte på hendes mand.

Klaus holdt meget symbolsk en fælles pressekonference med Declan Ganley i "Forfatningsrummet" på hotellet. Der blev den første irske forfatning udarbejdet i 1922. Nogle af forslagene kunne studeres i montrere. De var skrevet på meget gammeldags skrivemaskiner med mange rettelser. De viste, hvor svært det var at blive enige om en demokratisk forfatning. Den gav magten til de irske vælgere. Nu ville Lissabon-traktaten flytte magt igen, men denne gang væk fra vælgerne.

Ganley havde bebudet en "Libertas"-liste til valget til Europa-Parlamentet. Klaus ville ikke melde sig ind i noget, så længe han var præsident.

– Men jeg vil være den første til at gratulere Ganley, hvis han vinder valget, sagde han.

Med den støtte var pengene til middagen givet godt ud for Declan Ganley.

Trådte i kraft 1. december 2009

Fredag den 2. oktober 2009 stemte et flertal i Irland Ja til Lissabon-traktaten ved et omvalg. Den 3. november 2009 blev Traktaten godkendt af den tjekkiske forfatningsdomstol. Præsident Klaus opnåede en garanti for, at Chartrets bestemmelser ikke kunne anvendes til at omstøde tjekkerne overtagelse af tysk ejendom efter anden verdenskrig.

Klaus skrev så under samme dag, med stor ulyst. Han har lige siden kritiseret Traktaten. Jeg havde optrådt sammen med Klaus på et stort debatmøde i Göteborg med og mod den da kommende svenske statsminister Fredrik Reinfeldt. Jeg har modtaget flere bøger med personlig dedikation fra Klaus. Vi var stærke politiske modsætninger om klimaspørgsmål, men helt enige i kritikken af Lissabon-traktaten.

Lissabon-traktaten kunne træde i kraft den 1. december 2009. Den blev da vores fælles europæiske grundlov, selv om ingen vælgere uden for Irland fik lov til at stemme for den. Tænk, hvis vi i stedet havde fået lov til at skabe en så god traktat, at folk med glæde ville have stemt for den i alle lande, fordi den ville give magten over Europa til europæerne.

Kapitel 33

"BEVIDST ULÆSELIG"

Regerings-konference

Der skulle en del krumspring til at få Lissabon-traktaten vedtaget i stedet for den stort set identiske, men forkastede forfatnings-traktat. Mandag den 23. juli 2007 startede en møderække mellem EU's da 27 medlemslande. Man kalder denne beslutningsform for en "regerings-konference". Ifølge Nice-traktatens artikel 48 TEU skulle *samtliche* medlemslande være enige for at kunne vedtage en ændring af Nice-traktaten og de øvrige grundlæggende EU-traktater.

En regerings-konference kan mødes på flere niveauer af embedsmænd, udenrigsministre og/eller statsministre. Opgaven var at redigere i den forkastede forfatning. Torsdag den 4. oktober 2007 færdiggjorde de juridiske eksperter den endelige udgave til udenrigsministrenes og statsministrenes afsluttende møder. Udkastet blev meget snedigt offentliggjort fredag den 5. oktober 2007 kl. 17. Da var alle mediernes EU-korrespondenter taget på weekend. På den måde sikrede man fuldt bevidst, at den nye traktat *ikke* blev omtalt i weekendens medier.

Gjorde ændringerne forståelige

Teksten var da på i alt 294 sider, omhyggeligt forberedt af Ministerrådets sekretariat. Først på fransk, derefter på alle andre officielle EU-sprog. Siden blev teksterne smårettet. Nye tekster blev føjet til. Alle tekster blev skrevet som ændringer, fjernet og tilføjelser til tekster, man ikke kunne se samtidig. Folk kunne for hver bestemmelse og ændring se, *hvor* i traktaterne der skulle gennemføres en ændring. For hver enkelt ændring skulle man så selv finde det rette sted i de 2.800 siders gældende traktattekst, som blev ændret.

Det var en krævende sag for mig og mit kontor at gøre alle ændringerne forståelige. Opgaven var overvældende, men ikke svær. Hovedparten af de foreslåede ændringer stod i to hovedtraktater. Vi kunne simpelthen tage en bestemmelse ad gangen og anbringe ændringen i den bestående tekst. Vi valgte at gøre ændringerne synlige ved at anvende fede bogstaver, hvis det var en tilføjelse. Vi brugte *skæve*, *kursive* bogstaver, hvis en tekst skulle gå ud. Og vi anvendte almindelig skrift, hvis en tekst skulle blive stående uændret.

En sådan udgave af en bestående tekst med ændringer kaldes for en sammenskrevet – en "konsolideret" - udgave.

Ulæselig traktat

Sådan bør alt lovarbejde udføres af hensyn til forståeligheden og dermed borgernes mulighed for at tage stilling til foreslåede ændringer. Man skal som almindelig borger kunne følge med. Minister betyder tjener. Det skylder tjenerne os. Kommissionen havde dengang en svensk næstformand med ansvar for information til borgerne. Hun var socialdemokrat og hed Margot Wallström. I 2014 blev hun svensk udenrigsminister.

Margot lovede mig en læsemulig udgave af Traktaten, da hun mødtes med Europa-Parlamentets gruppeformænd. Hun mødte os sammen med Kommissionens formand i slutningen af september 2007. Barroso protesterede ikke, men Margot fik ikke lov til at levere informations-varen. Stakkels Margot. Hun var som altid flink og frejdig, da jeg spurgte. Hun stødte hovedet på højere

magter. Hun *måtte* ikke kommunikere noget, så folk selv kunne læse og forstå den ny EU-traktat. Hun skulle holde sig til enkle reklametekster om lutter fordele for borgerne.

Forhandlingerne foregik nu også i hemmelighed. I Forfatnings-konventet kunne alle borgere følge med, når det hemmelighedsfulde Præsidium leverede deres rapporter til åben drøftelse i Konventet. Nu måtte hverken Folketing eller Europa-Parlament se teksterne, mens de blev forhandlet på plads. Den 18.-19. oktober 2007 blev Traktat-udkastet forhandlet færdigt indholdsmæssigt på et EU-topmøde i Lissabon. Så fulgte forhandlinger mellem jurister og sprogfolk for at få de forskellige udgaver til at stemme overens. Man blev også enige om forskellige oversættelser, så Traktaten kunne præsenteres forskelligt i de forskellige lande.

Omfanget af kreative oversættelser og smårettelser kender jeg ikke, fordi jeg blev nægtet indsigt i forhandlingerne. Som folkevalgt medlem af Europa-Parlamentet gennem 29 år, som medlem af to forfatnings-konventer, som flittigt medlem af Europa-Parlamentets forfatningsudvalg siden oprettelsen i 1980'erne, kunne jeg *ikke* få lov til at kontrollere tilblivelsen af Lissabon-traktaten. Mine vælgere havde ellers valgt mig til at udføre den opgave.

Jeg måtte sammen med mine medarbejdere fremstille vores egen læservenlige udgave, uden institutionernes hjælp. Vi forberedte selv den læsbare, sammenskrevne udgave, som institutionerne først havde lovet at offentliggøre. Med stort besvær fik vi selv fremstillet de sammenlignende tabeller med artikel-numre. Dem nægtede institutionerne også at udlevere til os! Vi skulle have det så svært som muligt. Det var vigtigt, at Traktaten kunne nå at blive endeligt godkendt i alle medlemslande, inden vi kunne nå at gøre den læsbar.

Den holdning fortalte i grunden alt. Indholdet var Traktatens største fjende. Den skulle nødtig kunne læses.

Skrivning af søgeord gav viden

Vores politisk neutrale, læsbare udgave af Lissabon-traktaten blev skrevet på engelsk med over 3000 alfabetisk ordnede stikord og måske 20.000 henvisninger til paragrafnumre. Vi nåede desværre ikke at udgive en dansk udgave, som vi gjorde med forfatningen. Klaus Heeger, Karoly Lórant og Kevin Bonnici hjalp flittigt med ved fremstillingen. Jeg udførte selv hovedparten af arbejdet med stikordene. Dermed stiftede jeg bekendtskab med Lissabon-traktaten - som ingen andre. Det er først, når man læser en tekst til stikordsskrivning, man rigtigt forstår ændringerne.

Under mange møder fornemmede jeg, at jeg var den eneste, der virkelig kendte indholdet. Det var ikke fra de måske 200 møder om tilblivelsen af forfatningen og traktaten, men fra det perfektionistisk, pernitengryne pillearbejde med de mange stikord og endnu flere henvisninger.

Vi offentliggjorde også en udgave, hvor vi både henviste til artikelnumrene i den endelige udgave af Lissabon-traktaten og til numrene i forslaget til forfatning. Så kunne – og kan - man for hvert enkelt opslagsord sammenligne artiklernes tekst. EU-institutionerne tillod sig stadig at udgive traktater uden stikordsregister. De så det ikke som deres opgave at skulle forstås. De ville instinktivt helst holde borgerne uden for beslutningsprocessen.

Unionens udøvende magter ville ikke engang udlevere forhandlings-dokumenterne til Europa-Parlamentet. Demokratisk og gennemskelig var processen bestemt ikke. Men jeg fik god hjælp fra ærlige føderalister i EU-Parlamentet, som kontrollerede, at indholdet var korrekt og ikke styret af min modstand mod Traktaten.

Ikke rigtige forhandlinger

Forhandlingerne om den nye traktat foregik på flere niveauer samtidigt. Det portugisiske formandskab tillod ikke egentlige *forhandlinger* om nye ideer. Portugals udenrigsminister Luís Amado sagde, at han alene ønskede tekniske drøftelser om udformningen af det, statsministrene *var* blevet enige om på et topmøde i Bruxelles den 23. juni 2007.

Traktaten blev forberedt med hjemmel i Nice-traktatens artikel 48 TEU, som giver *alle* lande samme ret til at komme med ændringsforslag. EU-landene var enige om *ikke* at udnytte den mulighed, medmindre det var strengt nødvendigt for den efterfølgende vedtagelse. Repræsentanter for stats- og udenrigsministerierne, såkaldte *sherpa'er*, havde forberedt udenrigsministrenes drøftelser og selv løst mange mindre problemer. To juridiske eksperter fra hvert land mødtes til særlige arbejds møder for at få alle artikler finpudset.

Første todages-møde var 24.-25. juli 2007. De juridiske eksperter afsluttede arbejdet torsdag den 4. oktober 2007. Statsministrene vedtog teksten ved et særligt topmøde i Lissabon 18.-19. oktober 2007. Herefter gik teksterne til en særlig arbejdsgruppe af juridisk kyndige sprogfolk, såkaldte ”jurist-lingvister”. De skulle officielt prøve at gøre teksterne identiske på de forskellige sprog.

Politiske oversættelser

Sådanne såkaldt tekniske forhandlinger bruges ofte til at aftale forskellige tolkningsmuligheder og præsentationer i de forskellige sprogudgaver. Vi er vant til politiske oversættelser til dansk. Subsidiaritet er blevet til nærhed. Union til samarbejde. Lighed til ligestilling. Den ny EU-*Præsident* skulle kun være *formand* i den danske udgave. Unions-STATS-borgerskab blev ændret i den danske udgave til det mildere ikke-eksisterende begreb: unionsborgerskab.

Et nyt *ekstra* statsborgerskab blev ikke taget med i den nye danske udgave. Her tales stadig kun om Unionsborgerskab som et ”supplement” til det danske statsborgerskab. I de andre udgaver tales nu om et unionsstatsborgerskab *i tillæg til* de nationale statsborgerskaber. I den engelske udgave af Lissabon-traktaten ændredes ordet ”supplerende” (complementary) til ”i tillæg til” (additional). Der er enslydende ændringer i de franske og tyske udgaver.

Netop denne ændring blev anset for en stor sejr for Spanien, Kommissionen, Europa-Parlamentet og de mest unionsivrige i EU-klubben. I den danske udgave står der blot, at ændringen *ikke* har betydning for den danske udgave. Danmark har en undtagelse fra Unionsborgerskabet. Hvis man havde oversat korrekt, ville regeringen få et problem med deres løfte om folkeafstemning ved ændring af forbeholdene.

Et ekstra EU-statsborgerskab i konkurrence med det danske kan næppe holdes inden for det ”nærmere bestemte omfang”, som blev fastlagt ved folkeafstemningen den 18. maj 1993. Det er ikke nok, at traktaten også siger, at det fælles statsborgerskab ikke træder i stedet for de nationale statsborgerskaber. Det afgørende er: *Hvem* bestemmer, hvornår det ene statsborgerskab hører op og det andet begynder?

Konstruktiv tvetydighed

Man kalder den slags oversættelser for ”konstruktiv tvetydighed”. Polen fik én tolkning af Chartret om fælles grundrettigheder til hjemmebrug. Storbritannien fik en protokol, der tilsyneladende siger, at Chartret ikke binder dem. Den slags tvetydighed er der god brug for, når landene skal nå til enighed.

Efter statsministrenes højtidelige underskrivelse blev de nye traktater sendt til godkendelse i medlemslandene. Man kalder det for *ratifikation*. Denne godkendelse sker efter reglerne herom i de

nationale forfatninger. Til sidst afleverer statsoverhovederne den såkaldte *ratifikations-skrivelse* til den italienske regering. Italien har opbevaret alle godkendelser af EU-traktaterne siden Rom-traktaten fra 1957. Dronning Margrethe skriver under for Danmark, efter indstilling fra statsministeren.

Ved ratifikationen viser EU sig som en sammenslutning af selvstændige nationer. Hvert land beslutter selvstændigt at tilslutte sig de nye traktat-tekster efter hjemlandets egne regler herom. Når landene så har tilsluttet sig de nye regler, er medlemslandene til gengæld forpligtede til at rette sig efter alle fælles regler. Ikke blot, som de kendes i dag, men også som de i al fremtid vil blive fortolket af Unionens institutioner og Domstol. Den ubetingede lydighed gælder også, når nye fortolkninger måtte være i direkte konflikt med de nationale forfatninger.

Når *samtlig* da 27 medlemslande havde godkendt traktaterne, skulle de træde i kraft 1. januar 2009 eller ved månedsskiftet efter den sidste underskrift. Der var ikke nogen bindende traktat, før *alle* 27 medlemslande havde godkendt. Sådan var spillereglerne efter Nice-traktaten. I formen var Lissabon-traktaten derfor stadig en international aftale mellem selvstændige stater. I indhold meget mere.

99 procent gentagelser

Det gode spørgsmål var:

- Er der nogen vigtige forskelle mellem Lissabon-traktaten og den forkastede forfatning?

Europa-Parlamentets forfatningsudvalg havde fået et nyt finsk medlem. Alexander Stubb var en kyndig specialist. Han havde skrevet videnskabelige bøger og deltaget i tre regerings-konferencer for den finske regering. Alexander Stubb blev hurtigt med-koordinator i forfatningsudvalget for den største politiske gruppe i Europa-Parlamentet af kristendemokrater og konservative, EPP/ED.

I 2008 trådte Stubb ud af Europa-Parlamentet for at blive finsk udenrigsminister og sidenhen statsminister. Stubb er også aktiv sportsmand og ivrig cykelrytter. Han havde altid det stramt siddende løbetøj med sig til ministerrådsmøderne. Jeg møder ham stadig om vinteren på Club La Santa på Lanzarote. Her dyrker han Triatlon, når han ikke passer de to børn.

Stubb udtrykte glæde over, at 99 % af forfatningen var bevaret i de nye tekster. På mødet spurgte jeg ham så til den sidste procent. Stubb måtte medgive, at der *ikke* var nogen reel forskel overhovedet mellem de to tekster i forhold til, hvilke love der kunne vedtages med hjemmel i de to forskellige sæt tekster¹³⁶.

På det efterfølgende møde spurgte jeg formanden for forfatningskonventet, den tidligere franske præsident Valéry Giscard d'Estaing. Han kunne heller ikke finde nogen forskelle i virkningen. Det kan jeg stadig ikke efter mange års forsøg.

Hvor er forskellen i virkningerne? Hvis der ikke var nogen forskel i virkninger, var det vanskeligt at begrunde aflysning af allerede bebudede folkeafstemninger. Der var alene tale som symbolske ordændringer.

Nye former, samme indhold

Den tidligere formand for forfatnings-konventet, den tidligere franske præsident Valéry Giscard d'Estaing, ønskede pøj-pøj for resultatet på et møde i Europa-Parlamentet den 17. juli 2007.

- Indholdet er det samme som i den forkastede forfatning, men formen er ændret fra en læsbar forfatning til to sæt uforståelige traktatændringer, sagde han.

136 Stubb har godkendt formuleringerne under et møde på Club la Santa kort før nytår 2014

Valéry Giscard d'Estaing sammenlignede den oprindelige forfatningstraktat med den nye såkaldte *reformtraktat* og fandt ingen forskel. Der var alene tale om kosmetiske ændringer, der kunne få den til at glide nemmere ned hos befolkningerne, men altså ingen reelle ændringer. Han gav tre eksempler:

Bestemmelserne omkring offentlige serviceydelser er blevet slettet, men genindsat gennem en protokol.

Bestemmelsen, der angav EU-rettens forrang er slettet for derefter at blive genindsat med samme ordlyd i en erklæring.

Den tidligere art. 3's ordlyd om fri og retfærdig konkurrence er flyttet og er ligeledes nu blot indsat i en protokol.

- 99 % af ordlyden er identisk - det er alene et spørgsmål om fortolkning, sagde Giscard.

Jeg bød hans ærlige udmeldinger velkomne og udtalte, at jeg foretrak den forkastede forfatningstekst frem for den nye, stærkt forvirrende tekst. Den gamle var i det mindste nogenlunde læsbar.

Ville alene undgå folkeafstemninger

Jeg spurgte ligeledes Giscard, om han var enig i sin tidligere næstformand i Konventet Giuliano Amato's udtalelser om, at de kringlede ændringer kun var til for at undgå folkeafstemninger. Han svarede:

- ”Absolutely, absolutely.”

Jeg hører stadig hans stemme. Giscard indrømmede, at de to tekster indebar nøjagtig samme juridiske forpligtelser. Endelig sagde han, at regeringslederne næsten ikke engang kunne læse den tekst, de vedtog. De opdelte forfatningstraktaten i to vilkårlige og ulogiske dele. Denne opdeling kan kun have været udtænkt af bureaukraterne i Ministerrådet, sagde han.

Valéry Giscard d'Estaing fulgte op med en hård kritik af den tyske forbundskansler Angela Merkel og EU's øvrige statsoverhoveder. Giscard's kritik blev trykt i førende medier i de 27 medlemsstater. Statslederne havde snydt vælgerne ved at planlægge, at forfatningen skulle vedtages camoufleret under et falsk navn, skrev han.

Som ”faderen” for traktaten foretrak han klar tale og præsentation af forfatningen, og ikke at statslederne opførte sig som tryllekunstnere, der på magisk vis kunne forvandle noget eksisterende til noget helt andet.

- ”Godt talt, gamle konvents ven - fra din største modstander. Vi var uenige om meget under konventet, men enige om behovet for folkeafstemninger: spørg befolkningerne!” kommenterede jeg i mit nyhedsbrev.

Den tidligere irske statsminister Garret FitzGerald sagde det samme:

- ”Hvad angår ændringerne, der nu fremlægges til forfatningsteksten, så er det meste ændringer i præsentationen, som ikke har nogen praktisk betydning. De er simpelthen designet til at gøre det muligt for nogle statsledere at sælge ideen om godkendelse i Parlamentet i stedet for ved folkeafstemning til deres befolkninger.”

For de danske politikere var det et helt nyt indhold. Forfatningen var ifølge Helle Thorning blevet til en lille *vedtægtsændring*.

Født ved højtideligt møde i Berlin

Der var kommet fart i Unionstoget igen. Den tyske kansler Angela Merkel fik forhandlingerne genoptaget under det tyske EU-formandskab. Den tyske kansler startede arbejdet med at indkalde statsministrene til et ekstraordinært topmøde i Berlin den 25. marts 2007. Den samme dag skulle JuniBevægelsen afslutte sit landsmøde i Aarhus. Efter ledelsens enstemmige beslutning skulle jeg for første og sidste gang i mit liv ikke deltage i landsmødets anden mødedag.

Jeg blev i stedet sendt med første fly til Berlin for at blive ordentlig informeret og kommentere resultatet sammen med mine gruppefæller. Vi havde "tilfældigvis" arrangeret gruppemøde i Berlin parallelt med vores landsmøde, ikke for at genere os, men for at have flere stemmer tilstede i Berlin - heriblandt franske og hollandske nej-stemmer.

- "Berlin-erklæringen bliver en intetsigende politisk tekst, som kan samle alle omkring Rom-traktatens 50-års fødselsdag. Den afgørende brik bliver det afsluttende afsnit, hvor Merkel vil have tilslutning til køreplanen for forfatningen og muliggøre en endelig vedtagelse af køreplanen på et topmøde i juni", advarede jeg før topmødet i mit nyhedsbrev.

Med Outlandish til EU-fødselsdag i Berlin

Den 25. marts 2007 fejrede EU-landenes statsministre 50-året for Rom-traktaten med et højtideligt møde og en fornøjelig folkefest med varieret musik, kødfulde pølser og rigeligt med bayersk øl uden kemisk tilsætning. Der var fyldt med opslåede telte på hovedgaderne i Berlin. Den danske musikgruppe Outlandish var også hyret til at spille under festlighederne. Jeg mødte dem i morgenflyet fra København til Tysklands herlige nye hovedstad, Berlin.

Rom-traktaten kaldes også for "fællesmarkedets grundlov". Nu var Grundloven for et både udvidet og udbygget EU igen kommet på dagsordenen. De 18 lande, som havde godkendt forfatningen 1. januar 2007, mødtes i Madrid den 26. januar i en særlig arbejdsgruppe, som de kaldte for "Forfatningens venner". Portugal og Irland var inviteret med til vennerne. De fleste andre lande sendte observatører.

Det officielle Danmark var også med, selv om det ikke blev oplyst til den danske offentlighed. Jeg var også med som observatør, men måtte sidde uden for mødelokalet, sammen med pressen. Mødet var ment som en pressession og skulle have været fulgt op af Luxembourg med et møde i februar. Mødet blev aflyst efter pres fra Tyskland. Merkel ville ikke risikere problemer. Hun ville bruge sin popularitet til at banke kernen i forfatningen igennem.

Med Berlin-erklæringen fra 25. marts 2007 blev det da også besluttet at indkalde til en ny regerings-konference. Indholdet og formen blev aftalt på kansler Merkels afsluttende topmøde under det tyske formandskab i Bruxelles den 23. juni 2007.

Forslag til ny Traktat

En måned efter, den 23. juli 2007, offentliggjorde det portugisiske EU-formandskab forslaget til nye traktatændringer. De politiske kompromiser var skrevet om til artikler. Forfatningens nyordninger og forskellige paragraffer var hovedsageligt spredt ud over de to hidtidige hovedtraktater. Den første hed stadig Traktat om den Europæiske Union, TEU. Den anden blev omdøbt til Traktat om den Europæiske Unions funktionsmåde, TFEU. Artikelnumre afsluttes altid med tilføjelse af TEU eller TFEU, så folk kan vide, om det er fra den ene eller anden afdeling.

Jeg havde foreslået fortløbende nummerering af alle artikler for at undgå disse fremmedgørende og for folk flest helt uforståelige bogstavtilføjelser. Men det var for let forståeligt til at kunne

vedtages. Det var vigtigt at bevare ulæseligheden. Ordet ”Fællesskab” blev overalt erstattet med ”Unionen”.

- ”Unionen træder i stedet for og efterfølger Det Europæiske Fællesskab”, hedder det nu i artikel 1 TEU i Lissabon-traktaten om den Europæiske Union.

Dermed blev EU etableret som en rigtig Union. Det nydannede EU blev med artikel 47 TEU en såkaldt ”juridisk person”, som kan indgå aftaler med andre lande. Det er normalt opgaven for suveræne stater. Det nydannede EU blev dermed forvandlet til meget mere end et almindeligt internationalt samarbejde mellem nationer. En juridisk person er i praksis en stat.

Fælles folk af EU-statsborgere

Den nye Union fik også sine egne borgere. De fik fælles rettigheder og pligter *direkte* over for Unionen. I de hidtidige traktater var det hvert enkelt lands borgere, som blev repræsenteret gennem direkte valg i hvert af landene til Europa-Parlamentet. Nu fik Unionsstatsborgerne et fælles parlament med ”repræsentanter for Unionens borgere” i stedet for et parlament med ”repræsentanter for folkene”.

De forskellige folk blev slået sammen til ét fælles folk. Dette nye fælles folk fik så det tidligere omtalte fælles *ekstra* statsborgerskab. Det blev udbygget med fælles, juridisk bindende grundrettigheder, som i andre stater. Rettighederne er både før og siden blevet udbygget af EU-Domstolen, som det også er sket historisk i USA gennem vidtrækkende og lovskabende domme fra den amerikanske forfatningsdomstol.

Et fælles folk med en fælles statslig handleevne udadtil og et fælles statsborgerskab med fælles grundrettigheder indadtil. Det ligner opskriften på enhver stat. Man gav bare ikke den nye EU-stat økonomiske midler som en rigtig stat. Unionen råder stadig kun over godt én procent af nationalproduktet i EU.

Man gav heller ikke den nye stat demokrati, selv om EU kan blande sig i alt. Det er meget svært at finde eksempler på lovområder, som ikke kan berøres fra Unionens myndigheder.

Marlene Wind om Folkekirken

Under en eksperthøring i det danske folketing spurgte jeg tre gange forgæves, om eksperterne kunne nævne eksempler på lovområder, som slet ikke kunne berøres af Lissabon-traktatens bestemmelser. Professor Marlene Wind fra Institut for Statskundskab på Københavns Universitet har skrevet en fremragende lærebog om ”Europa i forandring” sammen med Morten Kelstrup og Dorte Sindbjerg Martinsen. Jeg har anbefalet den som den bedste af alle lærebøger på bagsidens tekstreklame.

Nu nævnte Marlene folkekirken som eksempel på et område, hvor EU ikke kunne gribe ind. Det kunne jeg hurtigt skyde ned. Folkekirkens privilegerede stilling under den danske grundlov var og er åbenlys EU-stridig. Det er ikke lovligt at diskriminere mellem religioner i EU. Marlene Winds eksempel fik mig sidenhen til at analysere alle sytten love, som er vedtaget på Kirkeministeriets område. Der var ikke en af dem, som ikke kunne berøres af EU-regler.

Seminaret havde også en hollandsk ekspert, Hanna Sevenster. Hun nævnte den nationale sikkerhed som eksempel. Men netop sikkerhed og fælles forsvar er en vigtig ingrediens i Lissabon-traktaten. Det blev to forgæves forsøg på at nævne emner, hvor alene Danmark kunne bestemme selv. Så gik den ledende ekspert fra det hollandske statsråd til bekendelse.

Der var *ingen* områder, som ikke kunne nås fra Unionen. Hun gav så som eksempel, at selv betegnelsen ”Leverandør til kongehuset” ikke kunne forbeholdes hollandske virksomheder. Med

den nye Lissabon-traktat har vi fået to grundlove, den danske og EU's. Er der konflikt imellem dem, gælder EU's. Ikke den danske, har EU-Domstolen bestemt.

En fattig Union

Der er dog én sædvanlig statsfunktion, som stadig er svag i Unionens Lissabon-traktat. Der er endnu ikke et stort fælles budget til at omfordele midler fra rige til fattige borgere i Unionen. Det slås man stadig om. Syvbudgettet for 2014-2020 holdt sig inden for den ene procent af EU-landenes samlede nationalprodukt. Det er først budgetterne for 2020-2027, der åbner for mange flere midler til EU.

De fleste stater opkræver skatter, som så anvendes som tilskud f.eks. til understøttelse ved ledighed og sygdom, folkepension, skoler osv. Med Lissabon-traktaten kom der *hjemmel* til at opbygge en sådan omfordelings-funktion. Man kan med enstemmighed indføre flertalsbeslutninger om budgettets udbygning. Det nuværende formelle loft på 1,27 % af medlemslandenes nationalprodukt kan altså godt sprænges, uden at vælgerne først skal spørges.

Der tales også om at indføre fælles EU-skatter. De kan også besluttes ved enstemmighed mellem landene, uden først at spørge vælgerne. I f.eks. USA har man et forbundsbudget på 25 % af nationalproduktet mod den ene procent i EU. Her er EU meget ufærdig sammenlignet med andre stater. EU har fælles mønt, centralbank og fælles pengepolitik. Der er endnu ikke fælles finanspolitik, indkomstpøolitik og socialpolitik.

På samfundsøkonomiens område er der stadig et meningsfyldt folkestyre i medlemslandene. Vi kan gå til nationale valg og afgøre folkepensionens størrelse. Rammerne for vores økonomi afgøres dog i stadig højere grad af flertalsbeslutninger i Unionens ministerråd. Der er også hjemmel til at udvikle fælles regler for alle sociale spørgsmål, inklusive folkepension. Det er direkte forbudt at favorisere egne statsborgere ved tildeling af folkepension. Det kaldes for "diskrimination". Udlændinge optjener også ret til dansk folkepension blot ved at bo i Danmark.

Det er forbudt at føre en aktiv politik for beskæftigelsen, hvis man dermed laver for stort underskud på statens regnskab. Hensynet til prisernes stabilitet skal altid komme først og dermed i praksis gå forud for hensyn til beskæftigelsen. Det forlanger Traktaterne. Den næste store kamp kan blive, om pengene skal følge med gennem fælles EU skatter.

Alternativ med 47 paragraffer

Vi kritikere brugte ikke udtrykket forfatning, men foreslog en europæisk *samarbejdsaftale*. Mit udkast til alternativ traktat havde kun 47 paragraffer og var formuleret på samme måde som en forfatning. Hele teksten kunne stå på en enkelt avisside og forstås af alle. Den danske grundlov har 88 paragraffer. Den kan også snildt forkortes til et halvt hundrede. Jeg har gjort forsøget. Man behøver ikke flere ord til at beskrive, hvordan et samfund skal indrettes.

Lovenes indhold skal ikke stå i grundlove. De skal besluttes med hjemmel i Grundloven og en europæisk samarbejdsaftale. Vi behøver ikke 3000 siders forfatningstraktater, som kun eksperter kan hitte rede i. Det kan gøres meget kortere og lettere forståeligt. Selv hvis man vil have en forfatning. Kritikerne foreslog, at vi i stedet for at spille tid på en forkastet forfatning, kunne vælge et nyt direkte valgt konvent med den opgave at skrive en kort og klar demokratisk forfatning OG/ELLER en lige så kort og klar samarbejdsaftale mellem selvstændige lande - mit alternativ.

Så kunne vælgerne få de to tekster at vælge imellem ved folkeafstemninger den samme dag i alle lande, hvor det var muligt. Og det var det i alle lande, også i Tyskland, bare afstemningen var frivillig.

- ”Så vil vi alle kende borgernes dom. Så er det ikke svært at skabe enighed om en ny tekst på en regerings-konference, som er det formelle krav til ændring af de bestående traktater”, skrev jeg i mit nyhedsbrev.

Grundlove beskytter borgerne

En grundlov beskytter normalt borgerne mod politikerne. Der sættes grænser for, hvad de folkevalgte kan beslutte mellem valgene. Lissabon-traktaten er her helt anderledes. Den beskytter groft sagt politikerne og embedsmændene mod almindelig demokratisk indflydelse fra vælgerne.

Traktaten indeholder alt, hvad en stat har brug for af paragraffer. Men den er svag på det mest fundamentale i enhver grundlov: demokratiet. Hvor er vælgerne? Hvor er *jeg* i Lissabon-traktaten? Hvordan kan *jeg* påvirke lovene i samfundet? Det var netop her, processen startede med Verhofstadts fremsynede Laeken-erklæring. Han ville af med unødigt centralisme og bureaukrati og forbinde vælgerne bedre med EU.

Dette ideelle mål blev glemt undervejs. Efter vedtagelsen af forfatningen udgav jeg også en lille ”Guide til EU-Forfatningen” med 3000 alfabetisk ordnede stikord og en ”oversigt på 113 punkter, hvor den nye Union skal have mere at sige”. Jeg analyserede den omfattende magtforskydning fra vælgerne til Bruxelles. Der var ikke, og der findes stadig ikke et lille eksempel på, at magt ville rykke den anden vej.

Som medlem af Europa-Parlamentet burde jeg være glad for forfatningsforslaget og Lissabon-traktaten. Vi ville få meget mere at rive i. Mange flere områder, hvor vi kunne få indflydelse. I Europa-Parlamentet kaldtes det for en *demokratisering*.

Hævn i Irland

Vi fik en slags hævn ved folkeafstemningen om Lissabon-traktaten i Irland. Jeg deltog selv i den afsluttende TV-debat i RTE i Irland før afstemningen sammen med den grønne irske MEP’er Patricia McKenna. Vore modparter var den tidligere formand for Europa-Parlamentet Pat Cox og Kristendemokraternes forfatnings-koordinator og senere spanske Europaminister Mendez de Vigo. Jeg forberedte udsendelsen sammen med Patricia. Hun virkede noget usikker.

Da udsendelsen startede, var al usikkerhed som vanligt blæst væk. Hun skar igennem og argumenterede fremragende. De Vigo og Cox afbrød uafbrudt og prøvede at hindre os i at få ordet. Næste dag spurgte folk på gaden:

- Hvem var ”denne spanske tyr”?

Det var såmænd min gode kollega, som den dag var desperat. Patricia havde argumenterne og irerne på sin side. Jeg kunne støtte med alle fakta fra traktaten. I kulisserne stod Mette Fugl og Ulla Terkelsen med deres kamerafolk og rapporterede til DR og TV2. Patricia og jeg kørte hårdt på netop mod forslaget om den mindre Kommission. Jeg bad ikke selv irerne stemme Nej, men kom med faktuel viden og opfordrede alle til at læse den traktat, som de skulle stemme om.

Jeg havde udgivet den og fået den godt spredt i Irland. Det havde regeringen ikke. De ville gerne have folk til at stemme Ja, men de skulle helst ikke vide til hvad. Jeg sagde, vælgerne skulle læse den og så finde ud af, hvad de ville stemme. Vi indrykkede en række annoncer i medierne, hvor folk kunne rekvirere traktaten gratis. Forretningsmanden Declan Ganley delte den synligt ud på gader og stræder og viste dermed, at kendskab til Traktaten var på Nej-siden.

En kommissær til hver

I det sidste TV-slag før afstemningen forudså jeg, hvordan den irske regering efter et Nej ville gå tilbage til Bruxelles og sikre en kommissær til hver. De ville også få en erklæring, som gav indrømmelser til de rejste indvendinger. Det skete helt nøjagtigt som forudset, et år efter irerne måtte stemme om.

- Hvad er det bedste argument for at stemme Ja?
- Så skal vi kun stemme én gang, sagde folk.

Andre nej-sigere i de irske debatter fokuserede også på tabet af en irsk kommissær. Min nye irske ven, Declan Ganley, brugte argumentet i omfattende annoncekampagner. Nej-alliancen var ikke stærk nok til at vinde afstemningen, men Ja-siden begik tilstrækkeligt mange fejl og uredeligheder til at tabe. Kommissær-argumentet gjorde udslaget. Som svag opposition må man bide sig fast i et enkelt vinder-argument, hvis man vil vinde.

En kommissær til hver er derfor et af de fingeraftryk, som jeg har været med til at sætte på EU. Det fortryder jeg bestemt ikke. Hvordan kan et organ have eneret til at stille lovforslag, når der ikke engang er en landsmand til stede ved udarbejdelsen? Det er utroligt, at en begavet dansk politiker som Poul Nyrup Rasmussen og Ja-partiernes øvrige ledere kunne gå med til det. For små lande er indgangen til Kommissionen gennem det nationale kabinet ofte den eneste farbare vej til information og indflydelse.

Traktaten forlanger ganske vist, at kommissærerne skal være uafhængige af deres medlemslande. Sådan har det aldrig været i praksis, og sådan kan det heller ikke virke.

Forslaget om en mindre Kommission lever stadig blandt de store lande og vil dukke op igen, når EU skal udvides igen og omfatte mindst 30 lande. Det nye låg over antallet af kommissærer blev besluttet af statsministrene i maj 2013, uden nogen lagde mærke til det. Det var dog forudset i den formelle vedtagelse om at bevare en kommissær til hver. Argumentet er, at en Kommission med 30 medlemmer ikke kan fungere effektivt. Barroso har kørt sine to Kommissioner præsidentielt, fuldstændig uden afstemninger undtagen til sidst. Juncker-Kommissionen havde ingen afstemninger. De har heller ikke haft det indre kabinet af stærke kolleger, som de fleste andre kommissionsformænd har været omgivet af.

Indirekte indflydelse

Statsministrene udgår af nationale valg. Vi har som vælgere en stor indirekte indflydelse på dem. Hvert fjerde år bestemmer vi, hvem af dem der skal have posten. I EU har vi ikke fået den direkte indflydelse på udnævnelse af regeringer, som vi udøver, når vi stemmer ved valg til de nationale parlamenter. Så vælger vi reelt vores regering. Vi får noget synligt for vores stemme. Den gamle statsminister igen, eller en ny. Et nyt flertal i Folketinget kan også selv ændre lovene.

Europa-Parlamentet *kan* afvise statsministrenes valg af kommissærer. I Junckers kommission blev der anmodet om en ny kommissær fra Slovenien, og nogle porteføljer blev også ændret. Ved udnævnelsen af Barroso-Kommissionen ville et flertal i Europa-Parlamentet afvise to kommissærforslag. De endte med at blive trukket tilbage. Et flertal i Europa-Parlamentet kunne ikke lide den foreslåede italienske kommissær, selv om han var udpeget af den italienske regering med støtte i et flertal i det italienske parlament.

Italieneren havde udtalt sig kritisk om homoseksuelle og var heller ikke min kop te. Den lettiske kandidat var tidligere modstander af EU-medlemskabet og blev derfor ikke accepteret, selv om hun var den lettiske regerings valg.

Der er to forskellige modeller til at give vælgerne magten over Kommissionen. Efter den føderalistiske model vælger Europa-Parlamentet formanden/EU-statsministeren, som så sammensætter sin regering og får den godkendt eller forkastet af et almindeligt flertal i Europa-Parlamentet. Så afgør vælgerne valg til Europa-Parlamentet Kommissionens farve. Vi møder frem, stemmer og bestemmer. Den anden model vil i højere grad lade EU styre fra de nationale parlamenter.

Svært at være kandidat som siddende statsminister

De europæiske partier kan opstille hver deres kandidat til formandsposten. Den, der kan samle flertal i Europa-Parlamentet, bliver valgt. Det vil være parlamentarisk demokrati på EU-niveau. Den model foretrakkes – ikke overraskende - af det store flertal i Europa-Parlamentet. Den er ikke med i Lissabon-traktaten, men blev afprøvet i 2014. Vanskeligheden i denne model ligger i, at man ikke kan få en funktionsdygtig statsminister til at bebude et kandidatur.

For er man først kandidat, er der ingen vej tilbage til national politik. Så står efterfølgerne i kø for at snuppe pladsen. Derfor benægtede den danske statsminister Anders Fogh Rasmussen, at han var kandidat til posten som generalsekretær i NATO. I 2013 kom det frem, at han havde bedt den amerikanske præsident Bush om at hjælpe sig til posten allerede tre måneder efter det danske valg, hvor han lovede at sidde hele perioden ud.

Helle Thorning-Schmidt har tilsvarende benægtet, at hun var kandidat til posten som formand for Det europæiske Råd. Det var hun, indtil jobbet gik til den polske statsminister Donald Tusk i 2014. Til sådanne poster er man kun kandidat, hvis man er sikker på at blive valgt. Sådan er det jo.

Forfatningens kritikere fremlagde en anden model, hvor vælgerne i de enkelte lande vælger deres egen repræsentant til Kommissionen. Den bliver dermed et kollegium, der direkte repræsenterer vælgerne i hvert land. Den model blev også fravalgt i Traktaten. Lissabon-traktaten har oprettet en fælles europæisk regering. Den er hverken direkte ansvarlig over for de nationale regeringer, parlamenter eller over for Europa-Parlamentet. Efter Traktaten.

Kommissionens formand kan nu selvstændigt fyre sine kommissærer og bestemme inden døre. Hun gør dog klogt i altid at konsultere Berlin og Paris. Magt kan altid fortrænge ret. Tyngdeloven er heller ikke sat ud af kraft med Lissabon-traktaten. Dem med pengene kan altid bestille musikken. Sådan ville det også være uden EU-samarbejdet!

Demokratiernes Europa

Vil vi repræsenteres i EU som et europæisk folk, eller som de forskellige folk, vi stadig er? Er vi parate til et fælles overnationalt demokrati i EU? Kan vi eventuelt kombinere parlamentarisk demokrati i medlemslandene med parlamentarisk demokrati i EU? Jeg er åben over for blandingen, bare det er demokrati. Vi kan dog også – ved demokratiske beslutninger - sætte enkelte funktioner uden for vælgerne umiddelbare rækkevidde.

Det har mange lande gjort med nationalbankernes uafhængighed, indretningen af uafhængige domstole og vedtagelse af fælles internationale menneskerettigheder. Finanspagten fra 2012 sætter lofter for landenes finanslove, som skal respekteres af alle efterfølgende flertal i de nationale parlamenter. Det er ikke udemokratisk at beskære de aktuelle vælgeres demokrati, hvis vælgerne beslutter det demokratisk. Finanspagten blev bare ikke forelagt vælgerne.

Jeg er ikke anti-føderalist, som mange særligt britiske EU-modstandere. Jeg peger blot på visionen om Demokratiernes Europa som den mest realistiske, fordi jeg ikke kan få øje på et fælles europæisk folk. Jeg kan ikke se danskerne eller noget andet vælgerkorps styrte til valgurnerne for

at afgøre, om den næste formand for Kommissionen skal hedde Verhofstadt, Barroso eller Junker. Jeg kender dem alle, endda meget godt. Hvor mange gør det?

Kun én europæisk politiker i Danmark

Uffe Østergård har udnævnt mig til den eneste danske europæiske politiker. Måske havde han ret. Med al selvrespekt er det altså for snævert for vælgerne. Vi kan engagere mange flere vælgere ved at lade den danske kommissær vælge ved direkte valg. Vi vil få en højere valgdeltagelse ved valget til Europa-Parlamentet, hvis vi også kan afgøre, om den næste danske kommissær skal hedde Margrethe Vestager eller en udfordrer.

Så kan vælgerne bestemme direkte, *hvem* der skal repræsentere landet i Kommissionen i Bruxelles og dermed have indflydelse på, hvilke love der skal foreslås. Ved udpegningen af Kommissionen i 2009 forsøgte Lars Løkke Rasmussen at få placeret en partifælle på posten. Venstres kandidater var Bertel Haarder, eller Eva Kjer Hansen, såfremt Barroso ville insistere på en kvinde.

Støttede Connie Hedegaard

De konservative stillede med Connie Hedegaard. Connie var den mest kvalificerede til en plads i Kommissionen som klimakommissær. Jeg skrev et personligt brev den 23. oktober 2009 og overrakte det selv til Kommissionens kommende formand, José Manuel Barroso:

- ”Connie Hedegaard er ikke af min politiske overbevisning, men hun er den mest kompetente blandt kandidaterne, du kan få – og jeg vil lykønske dig, hvis hun også er dit valg, som jeg hørte rygte om”, skrev jeg.

Kommissionen er hjertet og motoren i EU-samarbejdet. Kommissærerne har ikke bare eneret til at foreslå love. De vedtager også selv langt de fleste regler. Lissabon-traktaten har også givet Kommissionen muligheder for at lovgive gennem egne dekreter. De kaldes nu for ”delegerede retsakter”.

De folkevalgte og regeringerne kan kun standse Kommissionens dekreter, hvis de kan samle et stort kvalificeret flertal i Ministerrådet eller et såkaldt absolut flertal i Europa-Parlamentet. Indirekte udpegede embedsmænd kan derfor bestemme over det store flertal af lande. Vore demokratier kan stemmes ned af embedsmænd bag lukkede døre i Bruxelles. Deres beslutninger står over danske love.

Ifølge EU-retten må selv Grundloven bøje sig for en gennemførelsesforordning vedtaget af Kommissionens embedsmænd. Så langt er der blevet fra vælgerne til beslutningerne i Lissabon-traktatens Union. Af-demokratiseringen er vedtaget med støtte fra 80 procent af Folketingets medlemmer, men kunne næppe være vedtaget af vælgerne ved en folkeafstemning. Det er dog en trøst, at Kommissionen har lovet at trække forslag uden støtte i Europa-Parlamentet, og at Kommissionen i 2019 besluttede at dele initiativretten med Europa-Parlamentet. Ikke formelt, men reelt.

Hemmelig lovgivning

Hovedparten af de egentlige EU-love bestemmes reelt af embedsmænd fra medlemslandene og Kommissionen. Det sker i 275 hemmeligt arbejdende arbejdsgrupper under Ministerrådet i Bruxelles. Lovene forberedes med rådgivning fra 3000 andre hovedsageligt hemmeligt virkende arbejdsgrupper under Kommissionen. Ministerrådet fungerer oftest som et gummistempel, der blot konfirmerer arbejdsgruppernes indstillinger. De fleste beslutninger opføres på dagsordenen som såkaldte A-punkter. De forhandles ikke, men er automatisk vedtaget, når mødet er slut.

Kun et lille mindretal af lovene vedtages på ministerrådsmøder, hvor ministrene selv kan være

til stede. Heller ikke her har hverken folkevalgte fra de nationale parlamenter eller Europa-Parlamentet adgang. Det er ikke ændret med Lissabon-traktaten, selv om den ifølge formålet skulle bringe borgerne tættere på EU. Tværtimod er stadig flere love på endnu flere områder flyttet fra åbne, folkevalgte parlamenter i medlemslandene til lukkede møder i Bruxelles.

Europa-Parlamentet har dog fået mulighed for at blande sig på mange flere områder gennem den såkaldt almindelige lovgivningsmetode. Metoden giver som hidtil medlemmerne mulighed for at forkaste love og komme med ændringsforslag til Kommissionens forslag. Europa-Parlamentet har i praksis tilkæmpet sig en meget større indflydelse, end de folkevalgte er tildelt gennem Traktaterne.

De fleste EU-love vedtages nu i en enkelt behandling

I de seneste år er næsten alle love under den almindelige lovgivningsmetode vedtaget i en enkelt behandling, hvor repræsentanter for Europa-Parlamentet, Ministerrådet og Kommissionen har forhandlet sig til enighed i såkaldte *treparts møder* eller *trilog møder*. En sådan vedtagelse ved førstebehandling giver Europa-Parlamentet større reel indflydelse, end den formelle magtfordeling lægger op til.

Ved førstebehandlingen beslutter Europa-Parlamentet med almindeligt flertal blandt de afgivne stemmer, mens der skal absolut flertal af medlemmerne til at stille forslag til ændringer under andenbehandlingen. Kommissionen og Ministerrådet vil dog også under førstebehandlingen skele til, om et ændringsforslag har opnået det absolutte flertal af medlemmerne, som kræves under andenbehandlingen.

Hvis der er udsigt til en gentagelse af Parlamentets forslag med det strengere krav om tilslutning, kan Rådet og Kommissionen lige så godt lave kompromis under førstebehandlingen. Hvis Europa-Parlamentets forslag skønnes ikke at kunne opnå absolut flertal, kan Kommissionen og Rådet – efter Traktaterne - bare ignorere de folkevalgte. Europa-Parlamentet og dets ordførere har dog opnået en højst reel indflydelse på lovgivningen i EU, som er meget større end folketingsmedlemmers og mange ministres. Den fremgår bare ikke af Traktaterne, som slet ikke nævner ordet ”trilog”.

Transparency International har kritiseret trilogerne for at holde vælgerne uden for beslutningsprocessen. Parlamentet repræsenteres af en *ordfører* og *skyggeordførere* for de forskellige politiske grupper. Parlamentet vedtager sit forhandlingsmandat i åbenhed. Men det gør Ministerrådet ikke. Forhandlingerne er lukkede, og de såkaldt *firespaltede* forhandlingsdokumenter, hvor man kan se de forskellige positioner, er ikke tilgængelige for offentligheden. Der er stadig et stykke vej til demokrati i EU. Vi lykkedes desværre ikke i forfatningskonventet med at skabe en grundlov, som folk kunne lide.

Historisk nærheds-sejr

Efter folkeafstemningen den 2. juni 1992 krævede vi Åbenhed, Nærhed og Demokrati på møder overalt i Europa. Den 8.-9. maj 2006 skulle de nationale parlamenter mødes til fællesmøde med Europa-Parlamentet. Vi skulle både arbejde i grupper og plenum. Vi fejrede selv Unionens fødselsdag med en debat mellem forfatningstilhængere og modstandere i gruppens lokale i Spinelli-bygningen i Europa-Parlamentet.

Samtlige gruppeledere og officielle talere på fællesmødet mellem de nationale parlamenter og Europa-Parlamentet var *for* den forkastede forfatning. Man havde ikke gjort plads til en eneste lille fejlfarve. I den store forsamling var vi dog en håndfuld kritikere til at repræsentere de 55 % af franskmændene og 62 % af hollænderne, som havde stemt nej til forfatningen. Vi var nok til at skabe debat.

Jeg deltog som formand for Gruppen for Uafhængighed og Demokrati og fik endnu en gunstig lejlighed til at fremføre mit krav om, at alle lovforslag skulle forelægges de nationale parlamenter, inden man startede behandlingen i Bruxelles. Det var 117'gang, jeg fremførte kravet, nærmest rituelt. Jeg holdt min tale klokken elleve. Formand Barroso svarede fire timer efter. Minsandten. Han accepterede mit ønske og ville starte den nye procedure straks efter sommerferien!

Jeg kunne næsten ikke få armene ned. Det var en historisk sejr for et reelt nærheds-princip. Barroso gjorde mig så glad. På Unionens fødselsdag den 9. maj 2006 meddelte Kommissionens formand José Manuel Barroso, at Kommissionen fremover ville sende alle forslag til love, programmer m.v. til udtalelse hos de nationale parlamenter, før Kommissionen fremlagde de endelige forslag og initiativer.

Barroso ville lytte til de nationale parlamenter

Det var knap 20 år siden, jeg først fremsatte kravet. Jeg havde siden gentaget det med stor regelmæssighed i mange programmer og erklæringer fra mange forskellige samarbejdsfora. Jeg havde foreslået det igen så sent som tirsdagen før fællesmødet under et møde mellem gruppeformændene og Kommissionens top. Barroso var forberedt på de ønsker, som jeg fremførte i min tale under fællesmødet 8.-9. maj mellem de nationale parlamenter og Europa-Parlamentet.

Nu leverede han varen, uden forbehold. Efter mødet lovede han mig tilmed uformelt, at Kommissionen også "de facto" ville respektere svarene fra de nationale parlamenter. Det forkastede forfatningsudkast havde en særlig protokol om de nationale parlamenters rolle. Hvis en tredjedel af de nationale parlamenter ville udtale, at et forslag kunne løses bedre i de nationale parlamenter end på EU-niveau, dvs. hvis Kommissionens forslag var på kant med subsidiaritets- og eller proportionalitetsprincippet, ville Kommissionen enten trække forslaget tilbage eller ændre det.

Barroso ville ikke formelt påtage sig forpligtelsen, fordi han så kunne få ballade med det centralistisk tænkende Europa-Parlament, som stadig så de nationale parlamenter som konkurrenter. Men Barroso forsikrede mig, at han ikke ville opretholde et forslag, som en tredjedel af de nationale parlamenter var imod.

Det kunne han også dårligt i praksis, for såfremt en tredjedel af parlamenterne var imod et forslag, ville det ikke have realistisk chance for at samle såkaldt kvalificeret flertal i Ministerrådet. Et kvalificeret flertal var dengang 71,26 % af stemmerne i Ministerrådet.

Alligevel var Barrosos indrømmelse en historisk sejr for nærheds-princippet. Den nye procedure gav hvert enkelt parlament mulighed for og en moralsk pligt til at læse hvert forslag og besvare 2 spørgsmål:

1. Er det nødvendigt at vedtage dette forslag fra Kommissionen som en bindende beslutning på EU-niveau, eller rækker det med national lovgivning og eller frivillig koordination mellem landene. Det var nærheds-testen – subsidiaritet.
2. Er forslaget mere vidtgående end nødvendigt for at opfylde det bebudede formål? Det var forholdsmæssigheds-testen, den såkaldte proportionalitets-test.

Topmøde 14. og 15. juni 2006

Den 14. juni 2006 kl. 17 startede EU-topmødet i Bruxelles. Jeg deltog nu officielt som observatør for min gruppe i Europa-Parlamentet og behøvede ikke længere følge topmødet som journalist. Ved dette møde blev jeg vidne til, at den historiske sejr for nærhedsprincippet også blev godkendt af statsministrene. Den gode nyhed var en beslutning om at lade de nationale parlamenter gennemgå lovgivningsprogrammer og forslag til love, før de skulle realitetsbehandles i Bruxelles.

Kommissionen skulle fremover besvare henvendelser fra de nationale parlamenter, hvis de fandt forslag i strid med subsidiaritets- og proportionalitetsprincipperne.

- ”Beslutningen ændrer ikke ved Kommissionens initiativ-monopol, som står i traktaterne. Men hvis de nationale parlamenter påtager sig opgaven og foretager en seriøs nærheds-test af hvert enkelt lovforslag, vil vi stå over for en demokratisk revolution i EU-samarbejdet”, noterede jeg i nyhedsbrevet.

Den dårlige nyhed fra topmødet var, at statsministrene ville køre videre med indholdet fra den forkastede forfatning.

Allerede i september 2006 startede Kommissionen med at sende alle forslag til nye love direkte til alle nationale parlamenter. Så kunne de udtale sig om forslagenes overensstemmelse med nærheds- og forholdsmæssigheds-principperne (subsidiaritet og proportionalitet).

Den nye procedure blev kaldt for Barroso-initiativet. Det var ganske vist mig, som havde foreslået det, igen og igen. Men det var ham, som leverede varen – og lagde navn til. Parlaments-medlemmer havde ikke ret til at stille forslag. Men Parlamentet kunne bede Kommissionen om at gøre det, og i dag kan de næsten gøre det selv.

”Indrømmelse” til Holland

Holland fik efter Nej-afstemningen en ny ”indrømmelse” til det såkaldte nærhedsprincip. Medlemslandene fik en særlig mulighed for at kunne forkaste lovforslag for manglende respekt for nærhedsprincippet. Denne veto-mulighed står i Lissabon-traktaten og kaldes populært for det orange eller røde kort.

Proceduren starter med det gule kort. Kommissionen sender lovforslag til de nationale parlamenter, som så kan udtale sig om nærhed (subsidiaritet) og forholdsmæssighed (proportionalitet). Hvis en tredjedel af parlamenterne udtaler kritik inden for otte uger efter modtagelse af forslaget, skal Kommissionen overveje det igen.

Efterfølgende kan Europa-Parlamentet eller 55 % af medlemsstaternes regeringer stoppe et forslag, hvis de mener, at det ikke respekterer nærhedsprincippet. Dette orange eller røde kort kan kun initieres af et flertal blandt de nationale parlamenter. Regeringernes orange kort dækker nærhedsprincippet, men *ikke* det vigtigere princip om forholdsmæssighed, proportionalitet.

Det orange kort er på papiret et fremskridt. Men tærsklen burde være 25 %, som jeg foreslog i Konventet. Kommissionen bør være forpligtet af en udtalelse fra 25 % af de nationale parlamenter. Det nye orange/røde kort kræver støtte fra 55 % af regeringerne og har derfor intet ændret i praksis. EU kan i forvejen ikke vedtage et lovforslag, hvis 45 % af landene er uenige! Der skal nemlig 55 % af landene bag enhver lov i Ministerrådet.

Denne ”indrømmelse” til Holland viser, hvad der kan komme ud af en forhandling, når alle forhandlere – også de hollandske – var enige om, at det var vælgerne, som havde stemt forkert. Den opreklamerede nye bestemmelse minder alt for meget om H.C. Andersens eventyr med Kejserens nye klæder. Den har jo ikke noget på. Det havde og har Barroso-initiativet til gengæld. De nationale parlamenter har fået en historisk chance til at kontrollere Bruxelles.

Embedsmænd chokerede over Barrosos initiativ

Det hører med til historien, at Kommissionens embedsmænds-elite var chokerede over Barrosos gave til de nationale parlamenter. De flyttede den belgiske embedsmand, som havde ansvaret for at styre kontakterne med de nationale parlamenter og var en stærk tilhænger af nærhedsprincippet. I

stedet kom en af deres egen slags, som kunne opstille argumenter for, hvorfor man ikke skulle være imødekommende, medmindre de nationale parlamenter reagerede inden for fristen med ensartede argumenter. Forskellige argumenter skulle ikke tælle.

Centralister kan ikke lide selv den blotte mulighed for, at noget ikke bliver centraliseret. Det var ikke Barrosos interesse. Han havde selv været statsminister i et lille land og mødt vælgerne på valgdage. Han vidste godt, at et reelt nærhedsprincip var et middel til at vinde støtte hos borgerne. Han vidste det også før, den britiske premierminister David Cameron skar det ud i pap for alverden. Det skete i 2013 i en tale, hvor han krævede beføjelser tilbage til medlemslandene og bebudede en ny folkeafstemning om britisk EU-medlemskab.

Stemme efter folketal

Lissabon-traktaten har ændret de bestående magtforhold ganske drastisk, selv om det endnu ikke er gået op for hverken ministre, parlamentsmedlemmer eller journalister. Magten forskydes ikke bare bort fra vælgerne i alle lande. Den forskydes også fra små og mellemstore lande til de største. Det skete blot ikke ved Lissabon-traktatens ikrafttræden den 1. december 2009. Polen havde forhandlet og opnået en fem års overgangsperiode.

Fra 1. november 2014 skulle landene derfor også stemme efter folketal. Tyskland har over fire millioner stemmer, Danmark godt fem. Tyskland, Frankrig og to andre lande kan blokere ethvert lovforslag, selv om 24 andre lande måtte være enige. Det nye system med ”dobbelt flertal” giver de store lande en meget stærkere forhandlingsposition. Kommissionen starter i højere grad med at spørge de største lande til råds. De små kan jo altid stemmes ned.

De fleste lovforslag vedtages dog stadig med konsensus i Ministerrådet. Man stemmer om de færreste love, selv om det er muligt at stemme dem igennem med et såkaldt kvalificeret flertal. Den 1. november 2014 fik Tyskland med ”dobbelt flertal” sin indflydelse fordoblet i forhold til mange andre lande. Tyskland fik femten gange Danmarks indflydelse, og mere end dobbelt så stor indflydelse som Polen med dets 38 millioner borgere.

Det er blevet endnu sværere at forklare, hvordan en lov bliver til. De fleste journalister vil komme til kort. De kan ikke forklare læserne, hvordan en lov blev til. De fleste folketingsmedlemmer er heller ikke i stand til at forklare det. De interesserer sig heller ikke for det. Det er ikke godt for folkestyret. Et enkelt og forståeligt beslutningssystem vil være en stor fordel for det nødvendige samarbejde i EU.

Fælles grundrettigheder

I nogle lande hævdede man fejlagtigt, at EU ikke vedtog de fælles grundlæggende rettigheder, for de blev ikke trykt op i Lissabon-traktaten. Man nøjedes med i stedet at lade Traktaten henvise til Chartret om Grundlæggende Rettigheder. Henvisningen gjorde alle bestemmelser juridisk bindende. De blev så optrykt af ”tekniske grunde” i Den Europæiske Unions Tidende”. Der er ingen juridisk forskel på optryk som en selvstændig del eller trykning ved siden af med en henvisning i Traktaten.

Bestemmelserne binder på nøjagtig samme måde, som hvis de var taget med i selve Traktaten. På godt og ondt. Justitsministeriet skrev først, at godtagelsen af chartret med den fælles tilslutning til Den Europæiske Menneskerettigheds-konvention ville medføre en formel overladelse af suveræniteten, som krævede folkeafstemning i Danmark. Danmark fik så tilføjet, at medlemslandene *også* skulle ratificere EU’s tilslutning til den Europæiske Menneskerettigheds-konvention. Justitsministeriet hævdede så, at vi ikke overlod ny suveræniteten.

Det er dog EU-Domstolen i Luxembourg, som skal afgøre, hvordan de nu juridisk bindende menneskerettigheder skal fortolkes. Vi har f.eks. alle fået ”retten til liv”. Det lyder godt, men starter livet ved fødslen eller ni måneder før? Eller hvor mere præcist derimellem?

Strejkeret med begrænsninger

Vi har også fået strejkeret. Allerede inden den formelle vedtagelse af Chartret som juridisk bindende havde EU-Domstolen fastslået den fælles strejkeret. Det skete i den såkaldte Viking-sag (C-438/05) fra den 11. december 2007. Dommen faldt dagen før den højtidelige underskrivelse af Chartret ved de tre institutioners formænd.

Strejkeretten blev indført som EU-ret, selv om den eksisterende Nice-traktat helt udtrykkeligt udelukkede strejker og lockout som EU-kompetence. Når strejkeretten er en fælles ret, er det også EU-Domstolen, som skal afgøre konflikter mellem f.eks. den frie bevægelighed for arbejdskraft og strejkeretten.

Gælder denne nye EU-ret f.eks. også strejker mod udenlandske selskaber, der vil sælge deres varer i stedet for f.eks. strejkeramte danske selskaber? Det spørgsmål *har* Domstolen også afgjort. Her gælder strejkeretten *ikke*.

Kan fagbevægelsen indlede en lovlig sympatikonflikt, f.eks. en blokade? Det spørgsmål *er* også afgjort ved EU-Domstolen, senest med Vaxholm-Laval-dommen fra 18. december 2007. Her fastslog Domstolen, at svensk fagbevægelses blokade af et lettisk firma var ulovlig.

Sverige ville have et lettisk byggefirma til at betale svenske lønninger i Sverige. Det var i strid med Unionens princip om fri bevægelighed for arbejdskraft og tjenesteydelser og Domstolens tolkning af et særligt såkaldt udstationeringsdirektiv.

Den 12. februar 2015 fastslog Domstolen dog, at medlemslandenes regler om mindsteløn og overenskomster skal respekteres, såfremt overenskomsterne gælder for alle virksomheder. Et polsk elektrikerfirma havde udstationeret polske arbejdere til at bygge et finsk atomkraftværk, men ville ikke betale finske lønninger. Det kom de til.

Danske overenskomster er ikke alment gyldige. Derfor kan de lovligt underbydes ifølge EU-retten. Med Lissabon-traktatens og Chartrets bestemmelser er EU-Domstolen også blevet vores øverste Arbejdsret.

Strejkeret ikke overladt som EU-kompetence

Strejker og en række andre menneskerettighedsspørgsmål har hidtil ligget uden for den overladte kompetence til EU. Nu er den der, uden at være overladt. Djævlén ligger ikke i rettighederne, men i fortolkningen af detaljerne. Rettighederne kan ikke mere afgøres alene af Folketinget, Højesteret og de danske vælgere.

Derfor ligger der i Chartrets bindende karakter en massiv og helt uoverskuelig overførsel af beføjelser til EU. Ingen kan sige, hvad Domstolen vil nå frem til for de forskellige rettigheder. Vi har overladt en åben ladeport af nye kompetencer til EU med Chartret.

Hvordan kan denne ladeport overholde Grundlovens krav om, at der kun kan overlades beføjelser i nærmere bestemt omfang? I et svar til Folketinget fra 17. december 2007 om bl.a. Viking-sagen tager Justitsministeriet selv et forbehold ved at skrive:

- ”Det er velkendt, at EF-Domstolen lejlighedsvis benytter en udvidet formålsfortolkning i sine domme, og dette må forventes også at ske efter Lissabon-traktatens ikrafttræden”.

I næste sætning konkluderer ministeriet så stik modsat, idet der efter regeringens opfattelse ikke er ”holdepunkter for at antage, at EF-Domstolen vil benytte Chartret som grundlag for at ”udvide sin ekspansive fortolkningspraksis””.

Det må tiden vise, men Viking- og Vaxholm-Laval-sagerne *beviste* foreløbigt det modsatte af Justitsministeriets *antagelser*. For hver enkelt fælles rettighed risikerer vi at miste retten til at bestemme over vore egne grundrettigheder. Alle nationale myndigheder, også Folketing og Højesteret, er forpligtede til at rette ind efter EU-Domstolens fortolkninger. Det kaldes for loyalitetspligt og ”EU-konform fortolkning”. Heldigvis har Højesteret sagt fra over for en blind accept af alle EU-domme med en opsigtsvækkende dom om aldersdiskrimination fra 2016. Højesteret forlangte, at Folketinget mere explicit skulle overlade kompetencer, for at en dom skal respekteres i Danmark.

Grundlovens frihedsrettigheder ikke øverst

Ifølge EU-Domstolen skal selv Grundlovens frihedsrettigheder fortolkes i lyset af EU-retten. Vi kan på intet område, dækket af traktaterne, nå frem til et andet resultat end Unionens myndigheder og Unionens domstol – medmindre vi melder os helt ud af EU.

Det sidste vil jeg ikke anbefale. Unionen bestemmer også over vigtige lovområder i Norge og Island gennem EØS-aftalen. I år 2012 udsendte Norge en rapport, som fastslog, at tre fjerdedele af EU’s lovgivning også blev gennemført i Norge¹³⁷. *Alle* europæere har brug for et bedre EU med demokrati og større frihed gennem fælles mindsteregler.

Den bedste løsning for menneskerettighederne ville være, hvis EU kunne nøjes med at tilslutte sig de fælles europæiske menneskerettigheder, som Den Europæiske Menneskerettigheds-domstol i Strasbourg fortolker dem. Dommene her baseres på Den Europæiske Menneskerettigheds-konvention, som samtlige europæiske lande, og ikke blot EU-landene, er med i. Og bundet af. Så ville vi kun have et sæt menneskerettigheder i Europa.

Til gengæld kunne vi måske etablere en særlig Ombudsmand til at beskytte borgerne mod EU-institutioners eventuelle brud på menneskerettighederne. Ombudsmanden kunne føre retssager for borgerne ved Menneskerettigheds-domstolen i Strasbourg og EU-Domstolen i Luxembourg. Så ville vi borgere vinde noget i stedet for at aflevere.

Grundlovs-elastik

Grundloven tolkes på en meget speciel måde i Justitsministeriet. Hvis vi overlader beføjelser på nye områder, skal afgørelsen have 150 stemmer i Folketinget eller vedtages ved folkeafstemning. Hvis vi overlader den reelle magt til andre lande ved at indføre flertalsafgørelser i EU, er det ifølge Justitsministeriet ikke overladelse af flere beføjelser, og det udvidede omfang er stadig lige bestemt.

Praktisk afskaffelse af Grundlovens folkestyre som hovedregel for loves vedtagelse er ikke et grundlovsproblem i Justitsministeriet. Grundlovens krav om magtadskillelse mellem lovgivende, udøvende og dømmende magt kan frit ændres. Fortrængning af Grundlovens frihedsrettigheder til fordel for fælles EU-statsborgerskab med tilhørende fælles grundrettigheder kan også gøres uden at spørge vælgerne.

Det er alene den udtrykkelige fremhævelse af et nyt lovgivningsområde med direkte virkende beslutninger, som udløser folkeafstemning. Når EU får tildelt ret til at godkende Den Europæiske Menneskerettigheds-konvention eller dømme om intellektuelle ejendomsrettigheder, er der formelt

137 Se: https://www.djoef-forlag.dk/openaccess/oep/files/2018/1_2018/1_2018_4.pdf

tale om et nyt samarbejdsområde eller udvidelse af et bestående, og så skulle man anvende Grundlovens paragraf 20, ifølge Justitsministeriet.

Det skulle man så ikke alligevel, da det viste sig svært at vinde folkeafstemninger. En helt tilsvarende form for udvidelse af de overladte beføjelser sker regelmæssigt gennem vedtagelser i Ministerrådet, Kommissionen og Domstolen. Det kan slet ikke lade sig gøre efter Grundlovens paragraf 20. Da det principielt ikke kan lade sig gøre, er det ikke noget problem for Justitsministeriet, når det rent faktisk sker. Grundloven er temmelig elastisk.

Grundloven forbyder især den internationale myndighed selv at definere grænserne for den overladte kompetence. EU besidder derfor formelt kun de beføjelser, der blev udtrykkeligt overladt ved folkeafstemningerne den 2. oktober 1972 om Danmarks medlemskab i fællesmarkedet, ved om-afstemningen om Maastricht-traktaten den 18. maj 1993 og ved folkeafstemningen om Amsterdam-traktaten den 28. maj 1998.

Folkeafstemningen om Det indre Marked i 1986 blev ikke gennemført efter Grundlovens paragraf 20. Nice-traktaten, Lissabon-traktaten og Finanspagten blev alle vedtaget af Folketinget uden folkeafstemning, fordi man ikke fandt noget grundlovsproblem.

Europa-Parlamentets pladser og mødested

Institutionernes mødesteder er fastlagt i en protokol, som kun kan ændres med enstemmighed på en regerings-konference. Den blev vedtaget på et topmøde i Edinburgh i december 1992. Det skete i skyggen af den danske Edinburgh-erklæring og er nu en del af Lissabon-traktaten. Frankrig fik en regulær traktatændring, mens regeringen hævdede, at en traktatændring var umulig at få for Danmark. Strasbourg fik traktat-ret til tolv månedlige samlinger, uanset udgifter, CO2 udslip og besvær.

Godt en million borgere har skrevet under på et krav om, at Europa-Parlamentet kun skal have et enkelt mødested. Alligevel var spørgsmålet ikke på dagsordenen for de seneste regeringskonferencer. Men det kan komme til behandling, hvis et enkelt medlemsland eller Europa-Parlamentet foreslår det.

Ifølge Traktaten mødes Europa-Parlamentet til ugentlige samlinger 12 gange om året i Strasbourg. Der er over 2000 ansatte på kontorer i Luxembourg og endnu flere på kontorerne i Bruxelles. Her er der også bygget en plenarmødesal, hvor Parlamentet mødes mindst 6 gange om året til såkaldte minisamlinger.

Tæt på kompromis

Jeg har deltaget flittigt i alle kampagner for at slippe af med det såkaldte ”rejsecirkus”. Jeg troede, vi var tæt på en løsning, kort før jeg forlod Parlamentet i 2008. Jeg havde forhandlet uformelt med lederen af den største gruppe, som hidtil havde modsat sig alle forslag om et fast mødested.

Nu havde Kristendemokraterne fået en fransk formand, som var landmand i Alsace. Joseph Daul var den helt rette mand til at gennemføre en ændring, hvis han så kunne skaffe en anden institution til Strasbourg som kompensation. Vi talte om forskellige muligheder. Han var stærkt interesseret, hvis for eksempel Det europæiske Råd ville lægge sine møder i Strasbourg. Det ville være en synlig sejr, så opgivelsen af Strasbourg som mødested for Europa-Parlamentet ikke ville blive fremstillet som et fransk nederlag.

Forslaget blev imidlertid skudt ned af den nye franske præsident Sarkozy. Vi kom ingen vegne med et muligt kompromis. Jeg havde også en mulig trussel i ærmet. Et simpelt flertal af medlemmer kunne – og kan - lovligt beslutte dagsordenen for alle møder. Et flertal kunne for eksempel

beslutte at diskutere de forskellige forslag efter emner i Strasbourg, men så holde afstemningerne i Bruxelles. Så ville der kun være et halvt hundrede medlemmer om dagen i Strasbourg og fuldt hus i Bruxelles.

Den nuværende ordning koster skatteborgerne omkring halvanden milliard kroner om året. Det er også en slags penge.

Sol over Lissabon

Solen skinnede usædvanligt skarpt i Portugals smukke hovedstad, Lissabon. Der var lyst som på en dansk forårsdag. Lyset var næsten som ved Skagen. Temperaturen var meget behagelig. Det var hverken for varmt eller for koldt. Alligevel viste kalenderen torsdag den 13. december 2007.

Jeg steg ud i solen med første morgenfly fra Bruxelles, Brussels Airlines, afgang 06.50 fra EU-hovedstaden. Flyet var til min store overraskelse halvtomt. Statsministrene og deres officielle følge ankom hver for sig i privatfly. Folkevalgte statsministre fra 27 europæiske demokratier skulle mødes kl. 11.30 for at underskrive den hidtil mest vidtgående traktat imellem sig.

- ”Lederne af Den Europæiske Union samles først til et afrikansk topmøde i Lissabon den 8. og 9. december. Så vender de hjem til deres respektive hovedstæder og rejser derefter til Lissabon igen den 13. december for at underskrive den nye Lissabon-traktat. Derefter rejser de videre til Bruxelles for at afslutte deres december-topmøde den 14. december.
- De har alle deres eget private fly. Den anslåede pris i ekstra CO₂-emissioner er omkring 250 tons, ifølge dagbladet Politiken.
- Den danske udenrigsminister rejste spørgsmålet på det seneste udenrigsministermøde. Der var ingen reaktion. De er ligeglade med deres egne CO₂-emissioner.
- Denne traktat-underskrivelse er ikke blot skadelig for miljøet. Traktaten er også CO₂ for demokratiet. Langt den største overførsel af beføjelser går fra vælgerne og de folkevalgte medlemmer af de nationale parlamenter til hovedsageligt embedsmænd og ministre bag lukkede døre i Bruxelles”, kommenterede jeg i mit nyhedsbrev.

Ode til glæden og blå-gule flag

Deltagerne kunne sidde på stolene og opleve det historiske øjeblik, hvor statsministrene en efter en modigt skrev under på en traktat, som mange af deres vælgere slet ikke ville vide af. I de mange store hvælvninger i væggene vistes symbolerne fra de gamle nationalstater. Der var bølgende nationalflag fra alle 27 hjemlande og det fælles blå-gule flag. Flagene fik vind fra en maskine, som ikke kunne ses, mens statsministrene underskrev Lissabon-traktaten.

Nu uden den forkastede forfatningsbestemmelse om fælles flag, hymne og andre nationalstats-symboler, som EU ville tildele sig officielt med forfatningsforslaget. Et kor af unge piger i hvide skjorter og røde halstørklæder sang EU's nationalsang, Beethovens ”Ode til glæden”. Statsministrene tog plads på scenen for underskrivelsesceremonien.

Den franske præsident kom som sædvanligt - og nøje planlagt - som den sidste. Han var som altid den fineste blandt dem. Han var ikke bare statsminister, men statsoverhoved, Præsident. Le President. Den tyske forbundskansler Angela Merkel sad ved siden af den irske statsminister Bertie Ahern. Ireren var den eneste af kollegerne, som Merkel ikke kunne få med til at aflyse de planlagte og lovede folkeafstemninger.

Da også den franske præsident havde sat sig, kunne José Socrates, den folkevalgte, socialistiske, portugisiske statsminister, holde en forberedt fødselstale. José Socrates blev efterfulgt af Kommissionens formand, den tidligere portugisiske statsminister, José Manuel Barroso, og Euro-

pa-Parlamentets formand, Hans-Gert Pöttering, fra det tyske CDU, som jeg havde tabt til i formandsvalget i Europa-Parlamentet.

Underskrev ulæselig udgave

Så blev stats- og udenrigsministrene kaldt op i alfabetisk rækkefølge efter forbogstaverne for deres land. Derfor startede landet uden regering i da fem måneder, Belgien. Den fungerende premierminister Guy Verhofstadt og hans udenrigsminister Karel de Gucht skrev under. Alle underskrev to meget overdimensionerede traktatbøger med et indhold, som *ingen* af dem havde kunnet nå at læse - i den endelige udgave.

De var muligvis blevet orienteret af et par embedsmænd, som rent faktisk havde haft mulighed for at kende og præge indholdet. En lille klub af særligt indviede kendte både detaljer og mulige konsekvenser. Men *ingen* af de mange statsministre og udenrigsministre havde læst den tekst, de skrev under på i den smukke sal den torsdag midt i december. Det var under den første dag af deres forlagte, ordinære december-topmøde.

Fortsatte topmøde i Bruxelles

Næste dag fortsatte de topmødet i Bruxelles. Ved at mødes to forskellige steder kom de til at sprede yderligere 200 tons CO₂. Det skete dagen før, et FN-topmøde på Bali besluttede at arbejde for at få gennemført en ny Kyotoprotokol for at bekæmpe de menneskeskabte klimaændringer. Udflugten til Lissabon var prisen for, at man kunne kalde den nye traktat for Lissabon-traktaten. Belgien havde insisteret på, at topmødet *skulle* foregå i Bruxelles. Det stod der faktisk også i en protokol, som statsministrene skrev under på sammen med Lissabon-traktaten.

Hvordan kan jeg være sikker på, at ingen af dem havde læst det, de skrev under på? Det er meget nemt. Teksten var ganske enkelt ulæselig! Der var i den franske version 329 A4 siders spredte og løsevegne ændringer til de 17 eksisterende grundtraktater. Ændringerne kunne kun læses og forstås, hvis de blev indsat de rigtige steder i de 2.800 siders gældende traktater. Det var den eneste måde, hvorpå man kunne se, hvad der blev ændret og hvordan.

Det var først efter omhyggelig sammenligning, man kunne forstå ændringerne og begynde at tænke over konsekvenserne. Det tog ikke timer og dage, men uger at læse hele konteksten, selv for specialister.

Blev gjort uforståelig

For at undgå at ikke-indviede, for eksempel kritiske specialister, begyndte at behandle og udgive sammenskrevne og læsbare tekster, fik embedsmændene i Ministerrådet ordre på at vanskeliggøre forståelsen så meget, som det var menneskeligt muligt. "Ordre" er det udtryk, som en af de implicerede anvendte over for mig i flyet hjem fra Lissabon. Min kilde sagde ikke navnet, men lod forstå, at ordren behagede den franske præsident Sarkozy og den britiske premierminister Brown.

Forhandlerne nåede meget langt i uforståelighed. Lederen af den juridiske tjeneste i Ministerrådet, Jean-Claude Piris, ledede en særlig arbejdsgruppe med ledende jurister fra medlemslandene. Gruppen kaldtes derfor for Piris-gruppen. Piris har skrevet en fagligt fremragende bog om den forkastede EU-forfatning, "The Constitution for Europe, A Legal Analysis". Der gav han også opskriften på, hvordan indholdet kunne sikres på ny.

Det var også Piris, der i 1992 opfandt en helt ny ikke-eksisterende beslutningsform, uden basis i traktaterne: En "afgørelse" i Det Europæiske Råd. Den blev fremstillet i pressen som juridisk bindende, selv om der ikke ændredes et komma i Maastricht-traktaten. Men opfindelsen fik dan-

skerne til at stemme for Edinburgh-afgørelsen, som et nyt indpakningspapir til den Maastricht-traktat, som de danske vælgere havde forkastet ved en folkeafstemning den 2. juni 1992.

Siden blev beslutningsmetoden genbrugt til at betrygge polakkerne i den tro, at de havde opnået en ganske særlig, juridisk forpligtende indrømmelse. De fik tilføjet en ”afgørelse” om at Chartret for grundlæggende rettigheder ikke vil påvirke de nationale regerings magt til at regere på områderne ”offentlig moral og familieret”.

Bosch hvidvasker forfatningen

Forhandlerne opfandt, brugte og iscenesatte også hele fire forskellige nummereringssystemer, så ingen uden for de indviedes kreds kunne erindre, hvad de forskellige numre stod for. Hver udgave fik sit eget nummersystem, som var ændret fra det tidligere offentliggjorte. På topmødet i Bruxelles-forstaden Laeken havde statsministrene ellers truffet beslutning om, at de ville forenkle traktaterne. Man skulle komme borgerne i møde med åbenhed, nærhed og demokrati. Så blev der nedsat et konvent, som skar 2.800 siders EU-grundlov ned til en læsbar forfatning på 560 sider.

Konventet havde forhandlet i åbenhed. Alle dokumenter var offentligt tilgængelige på internettet, når de havde forladt Præsidiets drøftelser. I 2007 var opgaven den modsatte. Lukkede forhandlinger i stedet for åbenhed. Fjernhed i stedet for nærvær. Embedsmandsforhandlinger i stedet for folkevalgte. Resultatet *skulle* være uforståeligt for alle andre end de indviede.

Først nedsattes en uofficiel arbejdsgruppe af håndplukkede forfatningstilhængere under ledelse af den italienske indenrigsminister, Giuliano Amato. Han havde som sagt også været statsminister i Italien og havde ledet socialdemokraterne i Konventet. Arbejdsgruppen var ikke officiel og kunne derfor ikke finansieres over EU's budget. Den tyske hvidevareproducent, Bosch-koncernen, betalte i stedet udgifterne til rejser og ophold for den gruppe, der skulle hvidvaske forfatningen til at blive en almindelig traktat.

Skriv under først, læs bagefter

Jeg henvendte mig til flere af arbejdsgruppens medlemmer for at få en kritiker med i Bosch-arbejdsgruppen. Vi var trods alt 139 medlemmer af Europa-Parlamentet, som havde stemt imod forfatningsforslaget. 40 undlod at stemme, mens 500 stemte for. Kritikerne blev nu sendt uden for alle døre. Vi kunne ikke engang få møder i stand med repræsentanter for det tyske og portugisiske formandskab. Vore skriftlige forslag blev arkiveret i den nærmeste papirspand. Det var slut med inddragelse af borgere og folkevalgte.

Der var også andre uofficielle forberedelser af forfatningens genoplivning. De trænger til historisk kulegravning. Den tyske kansler Angela Merkel var ualmindelig godt klædt på, da Tyskland overtog formandskabet for Den Europæiske Union den 1. januar 2007. Hun kunne levere det færdige resultat på en guldskel til det portugisiske formandskab, som tog over den 1. juli 2007.

Først ændrede embedsmændene alle numrene i den foreslåede – og forkastede – forfatning. Artiklerne fik igen nye numre i oktober-udgaven. Den blev ikke underskrevet, men aftalt på et særligt topmøde i Lissabon i oktober. Så vedtog statsministrene december-udgaven, igen med nye artikelnumre. I den udgave, statsministrene underskrev, vedlagde de endelig en tabel for, hvordan de nu 3 gange ændrede artikelnumre igen skulle laves om til den endelige udgave. Det var den endnu ikke fremstillede udgave, som skulle gælde. Til gengæld blev *den* ikke underskrevet!

Ministerrådet nægtede både før, under og efter forhandlingerne at udlevere en sammenlignende tabel mellem oktober-udgaven og de to sidste udgaver. Teksterne forelå på alle sprog, som traktaten kræver. Men de var gjort ulæselige, selv om det bestemt ikke er et traktatkrav.

Ungarn godkender traktat, de ikke havde fået

Ulæseligheden hindrede ikke Ungarn i at komme først med godkendelsen. Allerede den første hverdag efter topmødet i Lissabon godkendte det ungarske parlament den nye traktat. Mandag den 17. december 2007 kl. 6.45 blev Traktaten offentliggjort af Publikationskontoret i Luxembourg. Den havde ingen chance for at nå til Ungarn samme dag. Alligevel stemte 385 medlemmer for. Der var kun fem kristendemokrater imod og 14, der undlod at stemme.

Tænk at folkevalgte kan få sig selv til at stemme om en traktat, som ingen af dem har kunnet læse, og inden den forelå med det endelige nummersystem for samtlige artikler. Der må være kommet flere rettelsesblade, som så ikke er blevet godkendt i Ungarn og de andre lande, der skyndte sig med at komme tidligt for at vise deres bogstaveligt talt blinde tillid til Unionens vedtagelser.

Det var kun muligt at foretage en sammenligning med den forkastede forfatning, hvis man udarbejdede sin egen sammenlignende tabel. Ingen officiel tjeneste ville dengang hjælpe. Regeringskonferencen besluttede som sagt tilmed, at ingen EU-institution måtte offentliggøre en sammenskrevet – konsolideret – udgave, før Traktaten var endeligt godkendt – ratificeret – i samtlige 27 medlemsstater.

Jeg fik denne uhyrlige beslutning refereret, da jeg bad om at få tilsendt en lovet, konsolideret udgave. Europa-Parlamentets forfatningsudvalg besluttede enstemmigt, at vi så selv skulle fremstille en sammenskrevet udgave. Denne beslutning kunne ikke føres ud i livet, fordi højere kræfter åbenbart havde forbudt det.

- Skriv under først - uden at læse og forstå, var parolen, som skulle gennemføres med hård hånd, også i Europa-Parlamentet, som ikke brød sig om det.

Formand Pöttering lovede mig faktisk at fremstille en læsbar udgave på et møde i formandskonferencen. Han fik ikke lov til at levere den, formentlig efter ordre fra den tyske kanslers kontor. Europa-Parlamentet behandlede derfor også Lissabon-traktaten uden at kende hele teksten og sammenhængen. Fristen for indlevering af ændringsforslag til Europa-Parlamentets resolution om Lissabon-traktaten blev fastsat til den 8. januar. Da havde vi endnu ikke fået oversendt Traktaten.

Foreslog læsepause - forgæves

Jeg foreslog en forlængelse af fristen, til vi havde en læsbar udgave. Det blev forkastet i forfatningsudvalget. Mine medarbejdere indleverede 84 ændringsforslag i mit navn. De fleste blev sat til samlet afstemning, uden behandling. Udvalget vedtog så Corbett-de Vigo-resolutionen med 20 stemmer mod 6. Aldrig før havde vi haft så mange Nej-stemmer i det udvalg.

- ”De meget informerede og dygtige ordførere havde ikke *læst* det, de indstillede til godkendelse. Jeg spurgte formanden for Rådet, om han kunne forklare de yderligere 8.500 ord i december-udgaven i forhold til oktober-udgaven og den forkastede traktat. Det kunne han ikke. Han gav derefter ordet til en sagkyndig, som han havde med. Hun kunne heller ikke, selv om hun dog kom med et eksempel. Ordførerne kunne heller ikke forklare det, og de var ikke en gang klar over, at der var 8.500 nye ord,” skrev jeg i Bondes Briefing den 28. januar 2008.

Fortryder fransk folkeafstemning

De 27 folkevalgte statsministre havde et fælles problem med deres vælgere. Derfor ville den franske præsident Sarkozy nu afskaffe folkeafstemninger.

Det var den samme mand, som havde ladet sig vælge som partiformand i Auberville på Europadagen den 9. maj 2004 med denne udtalelse til de delegerede i regeringspartiet UMP:

”Selvfølgelig skal Europa være til folkets tjeneste, det kan enhver forstå. Men Europa kan ikke opbygges uden folket, fordi Europa er en frivillig deling af suveræniteten, og suveræniteten, det er folket. Ved hver eneste store europæiske integration skal man derfor spørge folket til råds. Ellers afskærer vi os selv fra folket”.

Ak ja, dengang var Jacques Chirac fransk præsident. I 2007 tog ”Sarko” over som præsident. Han gik fra den lovgivende til den udøvende magt og kunne ikke længere lide at stole på sit eget folk. Han kunne heller ikke vælge sig et nyt, som Bertolt Brecht rådede den østtyske ledelse efter arbejderopstanden i DDR i 1953. Regeringerne vidste bedre end vælgerne, hvad Europa havde brug for. 75 % af alle europæere ønskede en folkeafstemning om den nye traktat.

Hele ti medlemsstater havde først accepteret idéen om at forelægge EU-forfatningen for vælgerne ved en folkeafstemning. Den daværende franske præsident Jacques Chirac accepterede også i 2005 at sende teksten til folkeafstemning. Det kunne han da let klare. Chirac afviste så at debattere teksten med forfatningens modstandere. Han bad i stedet om et par timer til at forklare sig på TV.

80 unge til at lytte

Den aldrende statsmand skulle have et ungt publikum, som kunne se op til ham og vise ham som statsmand. Chirac fik 80 unge med i et TV-program. De unge kunne stille spørgsmål, som kun kunne besvares af Præsidenten – helt uden modargumenter og besværlig debat. Så skete der det uventede, at de 80 unge forberedte sig med at læse en læsbar udgave af forfatningen, fra ende til anden. De 80 unge sad i TV-studiet med hver deres godt slidte eksemplar af forfatningsforslaget, fyldt med indklæbte gule sedler, stikord i marginen og understregninger.

De unge stillede mange spørgsmål til Præsidenten. De var ikke alle aftalte. Chirac kom meget tydeligt på glatis. Præsidenten kendte tydeligvis *ikke* indholdet i den forfatning, han selv havde godtaget. Han svarede f.eks., at der *ikke* er noget om sundhed i forfatningen, selv om der var en hel spalte med 32 stikord og 42 henvisninger til artikler om sundhed i min læservenlige udgave af forfatningsforslaget.

I Nationalforsamlingen i Paris havde forfatningen fået opbakning fra ikke færre end 90 % af de folkevalgte medlemmer. De blev underkendt med 55 % nej fra de franske vælgere. Tre dage efter skulle der stemmes ved en folkeafstemning i Holland. Her forkastede hele 62 % af vælgerne nu den samme tekst. Den havde fået opbakning fra den hollandske regering og 80 % af de hollandske parlamentsmedlemmer.

Det repræsentative demokrati er ikke altid repræsentativt i EU-spørgsmål. Vi endte med en forfatning i nye klæder, som de færreste ville. Uden den åbenhed, som borgerne ønskede, og som samtlige folkevalgte i Konventet havde skrevet under på. Og uden den klarhed, som er ønskelig for enhver forfatning.

Hemmelige forhandlere

Forhandlingerne om den nye traktat var ikke blot fortrolige. Selv listen over forhandlerne blev holdt hemmelig. I nyhedsbrevet noterede jeg:

”I sidste uge roste jeg kansler Angela Merkels tyske regering for at informere Forbundsdagen om EU-anliggender grundigere end andre medlemslande.

Den tyske åbenhed over for de tyske folkevalgte står i grel kontrast til tyskernes egen adfærd

i EU. Her er landet sammen med Frankrig største modstander af fremskridt for åbenhed. Forhandlingerne om den sammenpressede forfatning køres bag hermetisk lukkede døre.

Selv listen over de såkaldte ”sherpaer” er hemmelig. Men her er den, stykket sammen fra forskellige kilder, og uden garanti for, at den er helt korrekt. Det er grotesk, at et folkevalgt medlem af EU-Parlamentets forfatningsudvalg og det europæiske forfatnings-konvent selv skal sammenstykke en liste over dem, der nu forhandler forfatningens videre skæbne. Her med lidt hjælp fra formanden for de unge europæiske føderalister, Jan Seifert, som også virker for åbenhed”.

Jeg linkede så til listen, så journalister i Europa kunne spørge deres egen forhandler.

746 spørgsmål til Traktaten

Lissabon-traktaten er en forfatning fyldt med uklarheder. Jeg har gennemgået Lissabon-traktaten grundigt – bortset fra det retspolitiske afsnit, hvor Keld Albrechtsen gjorde arbejdet for JuniBevægelsen. Jeg stillede derefter 746 spørgsmål til forståelsen af de forskellige paragraffer. Svend Auken bad sin højrehånd i Europaudvalget, min tidligere medarbejder Morten Knudsen, gennemgå spørgsmålene og valgte et par hundrede af dem frem til officiel besvarelse i Folketinget.

Andre fik jeg stillet gennem den stærkt EU-retskyndige Morten Messerschmidt. Spørgsmålene blev også stillet i Europa-Parlamentet, og mange af dem i andre nationale parlamenter, så vi kunne sammenligne svarene. Og især manglen på svar. Der var ingen polemiske spørgsmål, kun faktuelle til afklaring af Traktatens faktiske rækkevidde. Det hindrede ikke Venstres ordfører i at kritisere os for ”sabotage”.

Er det sabotage at ville vide, hvorfor man for eksempel har glemt at medtage en ny bestemmelse om et ekstra unionsstatsborgerskab ”i tillæg til” det danske? Eller om den danske sommerhusregel kan bevares mod traktatens nye princip om alle Unionsborgeres lighed?

Der er hundrede af nye Vaxholm-sager gemt i manglende klarhed. Og det var politisk let at få indrømmelser før folkeafstemningen i Irland og den danske ratifikation. Bagefter var løbet kørt, og Domstolen kunne frit fortolke. Det er den i fuld gang med. Uklarheder bruges af Domstolen til at skabe mere magt til EU. Mine mange spørgsmål var blot udtryk for rettidig omhu. Der var ikke et spørgsmål for lidt, men adskillige der manglede.

Folkeafstemning i Irland

Efter den britiske beslutning om at aflyse deres folkeafstemning ville vi kun få en enkelt folkeafstemning, den uundgåelige i Irland. Jeg hjalp derfor min irske gruppekollega Kathy Sinnott med at forberede deres folkeafstemning. Jeg deltog tidligt i en række træningsmøder i irske byer, hvor jeg sammen med gruppens jurister åbnede traktaten for alle interesserede. Mit foredrag gik som varmt brød på YouTube. Jeg talte også i det officielle ”Nationale Forum” den 6. marts i Dublin.

Jeg afholdt mig meget omhyggeligt fra at komme med stemmevejledning til irerne. Det kunne de godt selv finde ud af. Men jeg besvarede mange spørgsmål om den svært forståelige Lissabon-traktat. Mandag aften den 19. november 2007 havde jeg en interessant diskussion med min gamle kollega fra forfatningskonventet, Dick Roche, Irlands minister for europæiske anliggender.

Instituttet for Europæiske og Internationale Anliggender var vært for et yderst velbesøgt arrangement i Jacques Delors-bygningen i Bruxelles. Flere hundrede irske embedsmænd og irske borgere fra Bruxelles var mødt frem for at høre den første livlige debat forud for folkeafstemningen i Irland om Lissabon-traktaten.

Vi kendte begge sagen i de mindste detaljer, så vi havde en god debat med mange spørgsmål. Dick Roche lovede at udarbejde en konsolideret udgave af Lissabon-traktaten, så de irske vælgere kunne få mulighed for at læse teksten, som de skulle stemme om. For en sikkerheds skyld forærede jeg ham nogle eksemplarer af vores egen konsoliderede udgave, skrevet på engelsk, også af hensyn til den irske folkeafstemning.

Jeg lovede også ham en god flaske vin, hvis han kunne give mig et eksempel på en eneste lov, som kunne vedtages efter forfatningen, men ikke efter Lissabon-traktaten. Dick Roche var ærlig nok til at indrømme, at der ikke var nogen forskel med hensyn til forpligtelser, så han forsøgte end ikke at få min vin med et lille eksempel.

Spin og Le Pen

Der er ufatteligt meget spin før folkeafstemninger. De irske aviser skrev, at Nej-siden havde inviteret den franske nationalist og fremmedhader Le Pen til at deltage i debatten for Nej-siden. Det var rent spin, organiseret fra den ledende Ja-avis, Irish Times. Avisen havde ringet til den højreorienterede franske politiker Le Pen og spurgte, om han ville komme til Irland for at støtte nej-siden.

Efter presseomtalen gik jeg for første og eneste gang hen til Le Pen med en hilsen fra Nej-siden i Irland. Hvis han ville gavne deres sag, skete det bedst ved at blive hjemme. Det forstod han. Jeg blev også spurgt, om jeg ville tage til Irland og føre kampagne for et nej. Jeg svarede, som jeg altid gør: Hvis jeg får en indbydelse fra et universitet, en avis eller en organisation til at tale, vil jeg kigge i min kalender og se, om det er muligt.

Jeg kom ikke uden indbydelse. Historien i Irland var derfor, at Le Pen ville komme til landet for at føre kampagne for et nej. Jeg kendte ingen fra den irske nej-side, som havde inviteret eller ville drømme om at invitere ham til Irland. Indbydelsen kom ikke fra nej-siden. Den kom fra ja-siden - et velorganiseret spin.

Kommissionen var meget aktiv med at påvirke stemningen i Irland for et Ja. Først arrangerede de et informationsmøde om Lissabon-traktaten for skatteydernes penge, uden at indbyde en eneste taler fra nej-siden. Sådan var det også i Danmark.

Familiens sorte får

Min afskedsreplik til forfatningsudkastet i Konventet i 2003 blev et ironisk tillykke med skabelsen af en superstat.

- Nu mangler vi kun et fælles folk, ironiserede jeg, på engelsk og mindede om, at deres store flertal i salen ville blive ændret ved folkeafstemningerne.

Det gav ingen klapsalver. Jeg fik derimod klap fra salen, da jeg takkede deltagerne for vore mange nye venskaber. Her lagde jeg ord til det, vi alle følte på det sidste møde, hvor vores regelmæssige samvær snart ville slutte. Vi fik aldrig startet på den tungeste del af arbejdet med at diskutere og reformere de mange forskellige politikker. Vi ville alle gerne have fortsat behandlingen af de eksisterende traktater.

Det ønskede statsministrene ikke, så vi blev brutalt sat fra bestillingen efter behandlingen af de overordnede rammer i Traktatens del I.

Del II indeholder ingen fingeraftryk fra Konventet. Konvents-medlemmerne var blevet en stor familie. Selv familiens sorte får blev mødt med respekt, når vi var på tomandshånd. Samarbejdsånden var det bedste, der kunne siges om konventet. Metoden var fremragende. Her tror jeg, vi alle var enige.

Mange af os blev rigtigt gode venner på tværs af alle skel. Det er stadig en god ide at *vælge* et konvent til at skabe en forfatning eller en samarbejdsaftale for et åbent, nært og demokratisk Europa. Her vil kritiske vagthunde også kunne få indflydelse. Så vil Lissabon-traktatens afløser kunne få folkelig legitimitet.

Kapitel 34

KAMPEN FOR ÅBENHED

”Vi skal ned og se hvad det koster
og kigge på regnskabets poster.
Jo mere vi ved, jo før bli’r det klart
Vi skal simpelthen ud i en fart.”

Arne Würgler, Benny Holst og Jesper Jensen, valgsang for Folkebevægelsen mod EF, 1979

Vores kamp for åbenhed i EU startede umiddelbart efter det første direkte valg til Europa-Parlamentet i 1979. Vi måtte begynde et sted. Hvad var mere nærliggende end at skabe lidt åbenhed om regnskabets poster?

Jeg havde fået den danske komponist og musiker, Arne Würgler, til at komponere en flot valgsang, sagde han ved Folkebevægelsens fyrre års jubilæum i april 2012, og sang den igen. Jeg sang med efter min gæstetale. Jeg kunne den stadig udenad og mindedes gamle, glade dage. Men jeg var ikke længere enig i Würglers konkluderende omkvæd:

- ”Vi skal simpelthen ud i en fart”.
- Ud, hvorhen, med hvem? tænkte jeg om mine gamle venner, som stadig havde UD AF EF som både logo og slogan.

I starten kiggede jeg mest på regnskabets poster for at skaffe ammunition til kampen for at komme ud af EF. Efterhånden gjorde jeg det mere for at forbedre EF og spare skatteborgerne for unødige udgifter til spild og frås. Arne Würglers smukke vers kunne bruges til begge formål, og jeg har ofte nynnet det til vores arbejde for at skabe åbenhed i EF.

Vi skulle ned at se, hvad det koster, og kigge på regnskabets poster. Det stod lidt mere kringlet i vores valgprogram, men jeg havde forstået opgaven, og jeg sang særlig højt, når vi kom til det vers i den mundrette valgsang.

Mr. Transparency

Jeg blev kaldt Hr. Åbenhed i Europa-Parlamentet i mange år. Det var ikke kun venligt ment. Øgenavnet blev anvendt første gang i Europa-Parlamentets forfatningsudvalg i 1994 af den spanske forfatningsekspert Íñigo Méndez De Vigo y Montojo. Han var blevet træt af at høre mig tale om åbenhed. De Vigo var koordinator for den store kristendemokratiske gruppe i alle forfatningsanliggender fra 1994 – 2011 og samtidig Jean Monnet professor. Fra 2011 blev han Europa-minister i den borgerlige, spanske regering.

De Vigo sagde Hr. Åbenhed med en snert af sarkasme første gang, på engelsk. De Vigo var flydende i engelsk, tysk, fransk og spansk, og vi talte alle sprog indbyrdes i korridorerne. Jeg øvede ofte mit begrænsede spansk på ham. Vi stod som modstandere i udvalget, hvor han var den absolut ledende centraliserings-forkæmper. Han kæmpede for spansk enhed og var imod de spanske regioners ønsker om større selvstændighed. Men han var også føderalist og dermed tilhænger af et demokratisk EU.

Vi blev faktisk gode kolleger, selv om vi var stærkt uenige. Han forærede mig sine bøger med dedikation, ligesom jeg forærede ham de af mine bøger, som udkom på engelsk.

Jeg svarede, at hans skældsord med ”Hr. Åbenhed” ikke generede mig og trøstede mig med, at der også var engang, hvor ordet ”demokrat” var et skældsord, som blev råbt efter fremskridtets mænd og kvinder. Det ville nok gå over. Der ville komme en tid, hvor alle ville gå ind for åbenhed, på samme måde som alle nu gik ind for demokrati. Og ganske rigtigt, det varede ikke længe, før åbenhed blev en fælles holdning for alle medlemmer i Europa-Parlamentet. Åbenhed blev hurtigt et af de spørgsmål, hvor jeg ikke bare skulle protestere og sætte hælene i, men samarbejde konstruktivt, også med De Vigo.

Startede med Paul van Buitenen

I 1998 mødte jeg den hollandsk fødte EU-revisor Paul van Buitenen. Han var ansat i Kommissionen og havde en veludviklet fornemmelse for svindel. Han pegede på Eurostat som en af talrige sager i et 5000 sider stort dossier. Han afleverede det til Kommissionens svindelkontor, som dengang hed UCLAF.

Så blev Paul van Buitenen suspenderet og sat på halv løn! Samtidig indledte Kommissionen en tjenestesag for at få ham fyret. Hvad sagerne, han havde afsløret, drejede sig om, interesserede mindre. Jeg tog sagen op i Parlamentets formandskonference og fik god støtte af kollegerne. Vi kunne tvinge Kommissionen til at bevare ham på lønningslisten.

Så fik Paul et arbejds ”kontor” over for Kommissionen, i min lejlighed. Her fik han sine egne nøgler og et stort aflåst kosteskabs-rum til sine mange kasser med fortrolige bilag. Eurostat-sagen dukkede siden op i Europa-Parlamentets budget-kontroludvalg. Den fik ny næring, da en af de ansatte begyndte at ”synges.” Vi danske kan være meget stolte af, at det var en dansk sekretær, som nu fik sagen til at rulle.

1999 – et højdepunkt i mit EU-liv

Mandag den 15. marts 1999 blev et højdepunkt i mit liv i Europa-Parlamentet. Kl. 17.15 fik formændene for de da syv politiske grupper udleveret en brun konvolut med en længe ventet rapport, skrevet af en uafhængig undersøgelsesgruppe på fem eksperter. Vi vidste, den ville komme. Mange danske avisers EU-korrespondenter sad derfor bænket på mit kontor. Vi læste os i fællesskab igennem den digre rapport og nåede til den afsluttende dom over Kommissionen:

- ”Ekspertgruppens undersøgelser har alt for ofte vist, at ansvarsfølelsen udvandes i det hierarkiske system, hvor det bliver vanskeligt at finde nogen, der har bare den mindste følelse af at være ansvarlig.”

Da vi læste denne sætning og gentog den for os selv og hinanden, var vi alle klar over, at Kommissionens dage var talte. Pressens dom ville være knusende. Jacques SanTERS Kommission ville ikke have nogen mulighed for at kunne fortsætte, konstaterede vi.

Rapport blev offentliggjort kl. 19

Kl. 19.00 blev rapporten lagt på internettet. Nu blev rapporten tilgængelig for journalisterne og offentligheden. Det skete nøjagtigt samtidig med, at jeg skulle til ekstraordinært møde i formandskonferencen. Her sender hver af de politiske grupper deres formand. Det uafhængige undersøgelsesudvalg gav os en mundtlig redegørelse for deres arbejde. De lagde snarere til end trak fra i forhold til den skriftlige rapportes saftige konklusion.

Undersøgerne gentog den knusende dom og lagde ikke fingrene imellem, som de ellers var forventet at gøre. De fem var som sagt håndplukkede til at få den lange række af skandaler lagt pænt ind under gultæppet. Alle forslag om virkeligt uafhængige folk til undersøgelsesudvalget var blevet blankt afvist. Jeg havde for eksempel foreslået den tidligere danske ombudsmand Lars Nordskov Nielsen til jobbet. Mine formandskolleger fra de store grupper ville kun have deres egne loyale partisoldater, som kunne få hele sagen til at falde til ro.

Under ekspertgruppens arbejde med at skrive tingene ind under gultæppet skete der imidlertid noget, som chokerede undersøgerne. Kommissionen tillod ikke den kontrol, som undersøgerne var vant til fra tilsvarende opgaver i deres egne lande.

Ville placere ansvaret hos nogle få

De fleste gruppeformænd ville nu placere ansvaret hos en eller to kommissærer. Den tidligere franske statsminister, Edith Cresson, var et oplagt bud. Hun havde selv taget af EU-kassen til en tandlægeven. René Berthelot fik store forskningspenge uden at forske, og han fik hver weekend rejsen betalt til deres slot i Frankrig.

Et andet oplagt bud var den spanske kommissær Manuel Marin, som også havde et objektivt ansvar. For den kristendemokratiske og liberale gruppe havde de to navne den store fordel, at de begge var socialister. Så ramte de ikke deres egne venner. For den socialistiske gruppe var det ikke så sjovt at skulle fælde et par partifæller, så den socialistiske gruppe ville helst undgå at placere et ansvar overhovedet. På vores fælles formandsmøde foreslog jeg, at vi med det samme skulle ringe til Santer og foreslå ham, at Kommissionen trådte frivilligt tilbage.

I den kreds stod jeg ret alene med den konklusion. Mødet konkluderede i stedet, at vi ikke skulle foretage os noget nu, men holde et møde med Santer næste dag. Uden for mødesalen blev rapporten revet ned fra internettet fra kl. 19. Min udgave var forinden blevet kopieret og cirkuleret til en række journalister.

På gangene nåede alle journalister frem til samme konklusion. Det var også den, der fængede hos de menige medlemmer af Europa-Parlamentet. De havde ikke lyst til at forsvare en Kommission, hvor undersøgerne ikke havde fundet ansvarlige.

Udsigt til pension gjorde udslaget

Vores formandsmøde sluttede kl. 21. Vi kunne så gå tilbage og orientere vore kolleger i de forskellige politiske grupper. Kollegerne ventede spændt. I den socialistiske gruppes bureau kom formand Pauline Green nu i håbløst mindretal. Kl. 21.50 måtte hun ringe til Santer med mit oprindelige forslag om, at hele Kommissionen skulle træde frivilligt tilbage, hvis de ville undgå at blive mødt med et mistillidsvotum.

Kl. 22 startede mødet i Kommissionen, hvor de skulle give os svar. Kommissærerne forsøgte først at få Edith Cresson til at tage skraldet. Den franske præsident ringede og nedlagde veto mod denne løsning, som om han var leder af Kommissionen. Den spanske kommissær fik tilsvarende støtte fra sin statsminister. De to ville ikke træde tilbage, frivilligt.

Så forsøgte det danske medlem af Kommissionen Ritt Bjerregaard og nogle få andre kommissærer at få Santer til at tage ansvaret alene eller sammen med de to, så de andre kommissærer kunne redde skindet på næsen. Det ville Santer ikke være med til. Det var ikke på hans områder, der var blevet dokumenteret svindel. En overordnet tilsynspligt forekom ham fjern. Han følte ikke, at han havde et særligt ansvar.

Den østrigske kommissær Franz Fischler tog selv affære. Han sendte en talsmand ned til pres-

sekorpsset og meddelte, at han ville tage ansvaret og træde tilbage. Fischler var bestemt ikke den mest udskældte og kunne personligt have klaret frisag. Hans modige handling gav en vending på mødet. Det belgiske medlem, den tidligere formand for de flamske socialister, Karel van Miert, tog nu ordet. Han gav kollegerne nogle praktiske oplysninger om retten til pension for kommissærer, der trækker sig frivilligt og om den uklare finansielle situation for kommissærer, der bliver væltet i en mistillidsafstemning.

Den bemærkning gjorde udslaget. Hvis hele Kommissionen trak sig frivilligt, kunne de uplettede komme tilbage i den næste Kommission. Alle ville have garanti for solide ventepenge og en stor pension. Kort før kl. 01 om morgenen meddelte Santer så omsider, at hele Kommissionen trådte frivilligt tilbage. Van Mierts pensions-argument havde gjort udslaget. Hvordan kunne det komme dertil?

Kapitel 35

FRODE JACOBSEN PRISEN

2002 – skandalen om Eurostat

Den 28. februar 2002 løb jeg min sædvanlige morgentur i Cinquantenaire-parken over for Kommissionens Breydel-bygning i Bruxelles. Jeg anede intet om et drama om svindel i Eurostat, der havde udspillet sig i nattens løb. Jeg arbejdede på det tidspunkt mest i EU-Konventet, hvor vi var ved at færdiggøre arbejdet med udkastet til en europæisk forfatning.

Der kunne jeg ikke få Kommissionens repræsentanter Michel Barnier og Antonio Vitorino til at skrive under på et krav om at vende bevisbyrden i åbenhedssager. Jeg foreslog meget enkelt, at alt fremover skulle være åbent, medmindre man besluttede at lukke et møde eller en sag. Begge kommissærer støttede forslaget, sagde de. De lovede også begge at bakke det op i Konventets præsidium, ligesom Henning Christophersen lovede det som repræsentant for den danske regering.

Ord er taknemmelige. Til trods for at det store flertal af Præsidiets medlemmer havde lovet mig at støtte forslaget, kom punktet aldrig til diskussion på Præsidiets møder, ifølge referaterne.

Morgenmøde med Prodi

Derfor måtte jeg nu have fat i Kommissionens formand Romano Prodi personligt. Aftenen før aftalte jeg at mødes med ham på hans kontor klokken otte. Ganske praktisk, fordi jeg da boede lige overfor hans kontor, når jeg var i Bruxelles. Jeg kom på slaget og blev vist ind i venterummet til en lille kop stærk, sort kaffe. Der sad Kommissionens næstformand, den tidligere Labour-leder Neil Kinnock og Kommissionens generalsekretær, den irsk-fødte David O'Sullivan, uroligt i deres stole.

De hilste venligt, for det gør man i de kredse, selv om vi ikke var politiske venner. De virkede tydeligt nervøse. Hvad havde jeg nu i ærmet? Jeg fortalte om mit ærinde. Så slappede de af. Kinnock betroede mig, at også den britiske Premierminister Tony Blair personligt gik ind for den åbenhed, jeg ønskede.

Kinnock skulle være Helles barnepige

Under vores samtale i forkontoret ringede Neils danske svigerdatter, det danske socialdemokratiske medlem af Europa-Parlamentet Helle Thorning-Smith. Hun skulle aftale børnepasning med svigerfar. Så smilede Neil Kinnock og slappede rigtigt af. Jeg blev hentet ind til Prodis kontor, eller skal vi sige salon. Det var nærmest en stor stue med en skrivebordsafdeling i den ene ende, et stort mødebord, en behagelig siddekrog med sorte lædermøbler og masser af fornem klassisk, italiensk kunst på væggene.

Mod sædvane fik jeg ikke det vanlige knus og tre kindkys fra de varme lande. Der var noget usædvanligt på færde. Jeg fortalte igen om mit ærinde med at få Kommissionens støtte til mere åbenhed. Så blev også han helt lettet og lovede at gøre, hvad han kunne for at støtte mit forslag. Jeg fortalte også, at jeg var flyttet over på den anden side af gaden - i Freddy Blaks gamle lejlighed.

- Nu bor jeg kun et stenkast fra dit kontor.
- Men jeg skal nok lade være med at benytte mig af det, tilføjede jeg med et smil.

Efter mødet gik jeg de 300 meter ned til Europa-Parlamentet og holdt vores sædvanlige kontormøde. Kort efter gik det op for mig, at der blev indkaldt til krisemøde i Kommissionen om Euro-

stat. Klokken tolv samme dag skulle jeg se Prodi og Kinnock igen, nu til et ekstraordinært møde i Europa-Parlamentets formandskonference.

De havde hasteindkaldt os for at fremlægge deres slagplan omkring Eurostat. De ville undgå, at vi tog initiativet, når revisionsrapporten sivede. Kinnock, O'Sullivan og Prodi troede selvfølgelig alle, at jeg vidste besked om nattens drama gennem en lækage. Jeg havde ingen anelse om nattens hændelser. Nu forstod jeg, hvorfor de havde reageret så nervøst.

Vidste jeg noget? Var jeg på vej med den nye skandale? Det var jeg ikke. Konventets forfatningsforslag tog al min tid i de uger. Jeg måtte holde pause fra at følge budget-kontrol-udvalgets talrige sager, som i sig selv kunne holde en aktiv MEP'er mere end fuldtidsbeskæftiget.

Eurostat-skandalen ruller

Eurostat er EU's statistiske kontor. Det arbejder ligesom Danmarks Statistik med at producere statistikker. Danmarks Statistik hjælper også med til at producere statistik for EU-kontoret.

Faktisk var det sådan, at 88 procent af de lovpligtige opgaver, som Danmarks Statistik udførte, var EU-opgaver, mens kun 12 procent var en følge af danske lovforpligtelser. Desuden løste Danmarks Statistik opgaver for private og offentlige virksomheder. Eurostat har sæde i Luxembourg. Der var dengang 918 medarbejdere på det officielle budget. De var slet ikke nok medarbejdere til at producere de ønskede statistikker.

Eurostat købte derfor en masse assistance ude i byen og indgik kontrakter om levering af tal. Det havde man gjort i mange år. Der var så mange kontrakter, at man på et vist tidspunkt formentlig har sagt: en fra eller til kan vel ikke spille nogen rolle. Så begyndte man også at indgå falske kontrakter og stak pengene i lommen. Hvis lommer er stadig uvist. Men der er forsvundet hundredvis af millioner kroner fra EU-kassen gennem falske kontrakter. Vi har endnu til gode at vide, hvor pengene er forsvundet hen.

Dorte Schmidt Brown og Freddy Blak

Sekretæren hed Dorte Schmidt Brown. Hun var ansat hos Eurostat i Luxembourg. Dorte gik til sin overordnede med mistanken om falske kontrakter med et firma, der hed "Eurogramme". Det hjalp ikke, for generaldirektøren, som hun klagede til, var den, der organiserede svindelen, fandt vi siden ud af. Dorte gik videre med kritikken, men blev afvist alle steder og fik besked om at stikke piben ind. I stedet gik den retskafne dansker så til Europa-Parlamentets budget-kontrol-udvalg. Her tog den flittige, danske næstformand Freddy Blak sig af sagen.

Freddy rejste den, først i vores udvalg, siden i offentligheden. Lige lidt hjalp det. Kommissionens næstformand, Neil Kinnock, afviste blankt Blaks beskyldninger om svindel i Eurostat. Dorte Schmidt Brown blev mobbet ud af jobbet. Hun blev syg af den nedværdigende behandling og måtte søge invalidepension. I mange måneder havde vi sagen som stående punkt på dagsordenen i budgetkontroludvalget. Kommissionen var ikke til at hugge eller stikke i. Den afviste blankt, selv om samlingen af beviser blev tykkere og tykkere.

Jeg gik selv meget hårdt til Kinnock i udvalget. Kommissionens næstformand lukkede bare ørerne og svigtede Dorte Schmidt Brown. Indtil han en dag modtog en intern revisionsrapport, som bekræftede den omfattende svindel. Så lovede Kinnock omsider at komme Dorte til hjælp. Men hun fik aldrig den fulde æresoprejsning og erstatning for tab af erhvervsevne. Hun havde fortjent en passende erstatning.

Med den interne revisionsrapport på bordet reagerede Kommissionen prompte. Der blev kaldt til krisemøde. De iværksatte samme nat en razzia og fjernede alle relevante dokumenter og beviser

fra Eurostats kontorer. Der blev så nedsat en særlig kontrol-enhed på 47 personer fra Kommissionen og dens særlige svindel-enhed, som skiftede navn fra UCLAF til OLAF.

Man kan ikke undersøge sig selv

På det ekstraordinære møde i Europa-Parlamentets formandskonference efter Kommissionens krisemøde gav Prodi og Kinnock en redegørelse for nattens razzia. De fremlagde en køreplan for, hvordan de ville komme til bunds i sagen. Der skulle nedsættes et særligt undersøgelses-team, ledet af Kommissionens egen generalsekretær David O'Sullivan.

Det protesterede jeg mod rent principielt og foreslog i stedet, at der blev nedsat et uafhængigt undersøgelsesudvalg, som kunne afhøre enhver uden at skulle forsvare den ene eller anden. Vi havde jo arbejdet med sagen i flere år. Kommissionen var gjort bekendt med svindelsagerne og havde ikke foretaget sig noget. Man kan ikke undersøge sig selv.

Da Kommissionen var stærkt interesseret i at styre undersøgelsen, blev jeg straks mistænksom. Jeg havde dengang arbejdet med svindel i EU i snart 25 år. En razzia kunne have to formål: at skaffe beviser til veje eller skaffe dem af vejen. En Kommissions-undersøgelse kunne også have til formål at hindre uafhængige undersøgelser og i stedet feje snavset ind under gulvtæppet og få sagerne lukket i for offentligheden, budgetkontrol-udvalget og politiet.

En undersøgelse kunne også være seriøs og have til formål at undersøge sagerne. De fleste ansatte og kommissærer er hver for sig hæderlige folk. Man ved bare aldrig, hvad formålet med deres handlinger er her og nu. Derfor er den personelle adskillelse mellem lovgivende, udøvende, dømmende, undersøgende, reviderende og kontrollerende myndigheder helt og aldeles afgørende for, om det, der kan komme frem, også kommer frem.

Enhver sammenblanding af funktioner skal gøre den professionelle iagttagelse mistænksom. Hvad enten det er berettiget eller ej i den konkrete sag, må man opstille de værste hypoteser og søge dem bekræftet eller afkræftet. Hvis den, der skal kontrollere, kan få ordrer om kontrollen af den, der skal kontrolleres, ringer alle alarmklokker rutinemæssigt hos mig.

Den skjulte dagsorden

Der måtte være et formål med, at man ønskede denne kontrol med kontrollørerne. Hvorfor ellers ikke bare lade politi, revision og kontroludvalg komme til og gøre deres job uden hindringer? Hvorfor skulle uafhængige undersøgere formenes adgang til at se dette? Hvis Kommissionen kun havde rent mel i posen, var der jo ikke noget i vejen for at åbne skufferne for revisorernes, ombudsmandens og budgetkontrol-udvalgets kritiske kontrol.

Formålet med razziaen og det særlige team på 47 personer var måske et helt andet end at opklare Eurostat-skandalen, tænkte jeg. Måske var den skjulte dagsorden, at skandalen skulle ekspederes til langsom opklaring, så der først kunne drages konsekvenser, når den daværende Kommission var gået af, med fuld efterløn og pension.

Måske var formålet med det sammensatte team under Kommissionens egen ledelse, at al fremtidig kontrol skulle bringes ind under Kommissionen direkte, så selv den daværende meget minimale uafhængighed hos OLAF kunne komme under generalsekretariatets kontrol.

Meget tyder på, at det var den reelle dagsorden. For ud over suspensionen af generaldirektøren og en ledende medarbejder for Eurostat har man ikke draget nogen til ansvar for skandalen. Rygterne sagde, at man ville opbygge en særlig intern kontrol-enhed direkte i Kommissionens generalsekretariat for at lægge låg på fremtidige sager.

Kunne ikke få alle bilag

Mistanken bestyrkes, når man ser, hvad der siden er sket i Eurostat-skandalen. Det særlige team bad om at få en stikprøve på 78 kontrakter blandt de mange tusinde under mistanke. Af de 78 kunne gruppen kun fremlægge dokumenter på de 60. De fem største leverandører stod for 38 procent af de samlede indkøbte opgaver. Der blev konstateret brud på licitationsreglerne i 28 procent af de undersøgte kontrakter.

Hvorfor kunne man ikke få fat i alle kontrakter?

Hvorfor kunne man ikke få bankudskrifter for de konti, hvor pengene var eller stadig stod parkeret?

Vi vidste kun, at pengene var væk, men ikke hvad de var brugt til.

Det så heller ikke ud, som om vi nogensinde ville få det at vide, trods det særlige undersøgelsesudvalg på 47 personer.

Det særlige team har slet ikke haft adgang til at foretage den nødvendige kontrol.

- Det ligger uden for vores mandat, indrømmede den kompetente leder af den interne revisions-tjeneste, da jeg gik til ham i budget-kontroludvalget.

Den hollandske leder, Jules Muis, havde lavet fremragende interne revisionsrapporter, som parlamentsmedlemmerne for alt i verden ikke måtte se. Hvorfor måtte vi ikke se disse rapporter? Hvem var det, der skulle beskyttes? Og hvorfor?

Jules Muis selv var på vej ud af systemet. I et afskedsinterview med EUobserver.com publiceret den 31. marts 2004 kritiserede han Kommissionens langsommelighed og manglende vilje til at reformere systemet.

- Det var en meget hård kamp op ad bakke bare at komme halvvejen, sagde Muis.

Flyvende ind ad vinduet

Det hændte, at den slags rapporter alligevel dukkede op på mit kontor. De kom som regel flyvende ind ad vinduet, uden følgeseddel. Ofte vidste jeg slet ikke, hvor de kom fra. Jeg kunne bare se vinduer åbne sig og brune konvolutter flyve ind for at lægge sig på skrivebordet. Konvolutterne bad så om at blive åbnet og læst og vist frem til nogen, der ikke ville afsløre kilden, men gå videre med tippet.

Det kunne også hælde, at der kom en begavet journalist forbi med noget eller kom til at se noget, han ikke skulle have set, og som han i hvert fald ikke havde set hos mig. Pludselig var der en sag i aviserne, fordi noget var sivet fra for eksempel Freddy Blaks eller mit kontor.

Ingen af os kunne drømme om at lække fortrolige dokumenter, som vi modtog under løfte om fortrolighed. Men når vi ikke havde lovet at behandle et papir fortroligt, var det underforstået, at indholdet godt måtte komme frem, bare kilden var sløret. Så skete det også, at mit store formandskontor blev indrettet som læsesal for journalister, fordi vi ikke kunne lade et dokument fotokopiere uden at afsløre kilden.

Det kunne godt være, Kommissionen havde en præcis mistanke om, hvem der var vores kilde. Men de kunne ikke straffe synderen uden at have det fældende bevis, hvis det nu en gang imellem skulle komme fra en intern lækage. Sådanne beviser slap ikke ud fra Freddys eller mine kontorer. Det var stadig svært at fyre en embedsmand, fordi han havde talt med en folkevalgt eller "glemt" et papir på en folkevalgts kontor.

En sådan glemsomhed kan ramme selv de bedste. Eller rettere: den ramte oftest de bedste, nemlig dem der mente, at EU har brug for en Kommission uden svindel, som alle borgere kan have tillid

til. Samvittighedsfulde tjenestemænd, der gerne vil kunne være stolte over at arbejde for EU. Ansatte som danske Dorte Schmidt Brown, hollandske Paul van Buitenen eller spanske Marta Andreasen.

Onsdag er journalisterne rejst hjem

Det skete dog også, at Kommissionen selv lagde interne rapporter frem for budget-kontrol-udvalget og gruppeformændene. Det skete i Eurostat-skandalen, hvor vi allerunderdanigst fik lov til at møde op en onsdag aften i et aflukket rum i Strasbourg. Der kunne vi så få udleveret en brun konvolut mod at underskrive en erklæring om, at vi ville beholde oplysningerne for os selv.

I læserummet blev vi bevogtet af tjenestemænd med besked på at notere vore bevægelser. Vi måtte ikke skrive af eller bruge ordbog. Freddy Blak måtte ikke have en franskkyndig medarbejder ved sin side, selv om dokumenterne var skrevet på skiftevis engelsk og fransk.

Timingen var kalkuleret af Kommissionens højtbetalte spin doktorer. Onsdag aften er journalisterne rejst hjem. Hvis en sag tages op på et møde med gruppeformændene torsdag eftermiddag, vil der måske være fem energiske journalister. Alle andre er væk. Næste uge er sagen glemt, tænkte Kommissionens såkaldte informationsfolk.

Denne gang tog de delvist fejl. Da vi kom ud af læserummet, var hallen stopfyldt med radio- og TV-stationer og den skrevne presses journalister. Jeg måtte sammen med andre kolleger give interviews på engelsk, tysk, fransk, svensk - og denne gang også på dansk. Det skete momentvis, at disse sager fangede pressen. Fra de interne revisionsrapporter havde man fjernet alle navne, så der alene stod, hvor mange kontrakter der var indgået med nn og pp og zz.

Således anonymiseret burde papirerne have været fremlagt offentligt, for ingen ville blive hængt ud. Jeg var faktisk altid enig i, at man ikke kunne hænge navngivne personer ud offentligt, uden de stod formelt anklagede og havde fået et forsvar. Jeg afslørede aldrig navne, når jeg slap fortrolige oplysninger ud. I denne sag fandtes der også udgaver af rapporten, uden anonymisering. Dem fik vi ikke at se, men de kvikkeste journalister havde dem allerede!

Hos en af journalisterne fik jeg så få en kode-oversætter, så jeg kunne se, hvor mange kontrakter der var gået til det Planistat, som generaldirektøren selv havde været med til at lave, og til CESD, det Europæiske Center for Statistik og Udvikling (Centre Européen pour la Statistique et le Développement) og andre storleverandører i fup og fiduser.

Solbes havde ansvaret

I Eurostat-sagen vidste vi endnu ikke, hvilke partier eller enkeltpersoner der havde organiseret svindelen. Den ansvarlige kommissær Pedro Solbes var spansk socialist. I budgetkontrol-udvalget fremsagde han de bevingede ord:

- Jeg vidste ikke noget, derfor kan jeg ikke være ansvarlig.

Nej, han vidste ikke noget officielt. Et brev med alle oplysninger var blevet sendt til hans nærmeste medarbejder i kabinettet. Der havde man fjernet de mest anmassende ulovligheder fra brevet, inden det gik videre til Solbes. Vi ved stadig ikke, hvem der fjernede de afgørende passage og hvorfor. Det er den slags spørgsmål, som Kommissionen ikke kunne lide at svare på, selv om jeg formulerede dem ret præcist.

To af hinanden uafhængige kilder sagde til mig, at Solbes vidste besked, og derfor udtalte sig mod bedre vidende. Den slags udsagn kunne jeg bare ikke bruge til noget. Sådanne udtalelser var ikke et bevis. Jeg krævede ikke, at Solbes skulle gå af, fordi han var skyldig. Jeg krævede sammen med Freddy Blak, at han skulle gå af, fordi han havde *ansvaret* for Eurostat-skandalen. Der er

forskel på skyld og ansvar. Hvis man først skal bevise skyld, bliver der sjældent nogen at drage til ansvar.

Derfor er kernen i det parlamentariske ministeransvar, at ministeren er ansvarlig og må træde tilbage, medmindre han selv kan placere skylden og godtgøre, at han ikke på nogen måde har del i ansvaret, heller ikke for undladelsessynder. Kinnock vidste også besked, før han omsider handlede, sagde mine pålidelige kilder. Det kunne jeg heller ikke bruge til noget. Jeg krævede i stedet en uafhængig undersøgelse til at placere skyld og ansvar.

Romani Prodi som gidsel

Kommissionens formand Prodi vidste ikke besked, sagde mine kilder også, men det fritog ham heller ikke fra ansvar. Han blev valgt i 1999 på et løfte om, at der ville være nul tolerance over for svindel. Prodi sad i fem år som formand. I den periode interesserede han sig ikke for pengesagerne. Han besvarede heller ikke breve fra medarbejderne, når de afslørede svindel. Kabinetschefen og generalsekretæren har formentlig sørget for, at han heller ikke har læst dem.

Valg af kabinetschef og generalsekretær og instrukser til dem er også formandens ansvar. Det er formanden, der bestemmer, hvad han vil se. Han har altid ansvaret, selv om han oftest ikke har skylden. En uafhængig undersøgelse kunne derfor meget vel være nået frem til den konklusion, at Prodi havde et undladelses-ansvar. Romano Prodi skulle have handlet efter de mange mistanker. Det gjorde han ikke, fordi han – som sin forgænger Jacques Santer – ikke var leder, men gidsel.

Han administrerede fortidens synder sammen med dem, der havde ansvaret for synderne. Det var ikke let at komme fri af. Det var lettere at sige:

- Jeg er her for at klare den historiske genforening af Europa. Jeg har ikke tid til at mødes med talknusere og revisorer.

En dansk konsulent

Kinnock fik ansvaret for administrative reformer og startede med den bedste intention om at ville rydde op. Han hyrede tilmed en dansk konsulent fra Mercuri Urval til at interviewe alle generaldirektører. Kinnock gik professionelt til værks, men blev selv standset af dem, der ikke ønskede reformer. Det var meget mere bekvemt for generaldirektørerne at styre pengene selv uden unødigt, tidsrøvende indblanding fra kommissærer, folkevalgte og revisorer, der bare spilder de travle embedsmænds kostbare tid.

- Kommissærer kommer og går, vi består, sagde de gerne.

Selvfølgelig burde den ansvarlige kommissær have taget ansvaret og være gået, ellers er der ikke noget kommissæransvar. Tager man Solbes på ordet, vil enhver kommissær herefter ansvarsfrit kunne sige til sit kabinet:

- Fjern alt ubehageligt fra mit åsyn, klar sagerne selv, jeg vil ikke blandes ind i noget eller have ansvar for noget ubehageligt.
- Jeg vil kun have brevene med ros.

Generaldirektøren for Eurostat var suspenderet, men gik stadig frit rundt i bygningerne. En af dem, der bidrog til at afsløre svindelen, var også suspenderet. Hun fik derimod forbud mod at vise sig i kontorerne. Hun måtte stå uden for på risten og trykke næsen mod ruden og se svindlerne gå frit omkring inde i varmen.

Marta Andreasen – med dansk far

Kommissionens suspenderede regnskabschef havde det gode danske navn Marta Andreasen. Navnet kom fra en dansk far, der havde giftet sig med en spansktalende. Marta kunne ikke selv et ord dansk. Hun havde job i OECD og blev headhuntet til jobbet som chef for EU-Kommissionens regnskabsafdeling. Her fik hun ansvaret for 120 ansatte. Kort efter ansættelsen blev hun bedt om at underskrive et regnskab.

Efter blot et par ugers ansættelse havde hun imidlertid konstateret, at Kommissionen havde et regnskabssystem, som lå åbent for svindel. Der var ikke dobbelt bogholderi, hvor samtlige transaktioner ind og ud satte sig et skriftligt spor, som ikke kunne rettes efterfølgende. Marta Andreasen hævdede ikke, at der blev svindlet, blot at systemet var åbent for svindel. Medarbejdere kunne lave ændringer i systemet, uden de kunne spores.

Manglede dobbelt bogføring

Regnskaberne for de forskellige afdelinger hang ikke sammen. Man kunne ikke sammenholde bevilinger og anvendelsen af midlerne, som man skal kunne. Dobbelt bogføring sikrer normalt, at man kan følge indtægter og udgifter, både når de føres i regnskabet, og når de betales. Det er et krav, som enhver normal stat stiller til den mindste boghandel. Hvis et beløb først er tastet ind, må det kun kunne komme ud med en ny postering.

Ellers kan man jo både låne og stjæle af kassen, uden det er til at opdage. Det er det mest elementære princip i al bogføring. Det anvendes endnu ikke fuldt ud af Kommissionen i Bruxelles. Marta Andreasen var professionelt chokeret over at konstatere manglerne. Hun skrev så et notat til den ansvarlige kommissær og kom med forslag til et regnskabssystem, der kunne løse opgaven. Hun fremlagde også en tidsplan for dets implementering. Da det ikke hjalp, gik hun helt til tops, til Prodi selv. Det hjalp desværre heller ikke noget.

Marta Andreasen gik til Europa-Parlamentet med kritikken. Så skete der noget: Hun blev straks suspenderet fra sit job i Kommissionen og fik forbud mod at vise sig på sit eget kontor! Men hun var som Paul van Buitenen hjerteligt velkommen på mit.

Nyt regnskabssystem

Den 28. januar 2004 blev budget-kontrol-udvalget inviteret over i Kommissionens regnskabsafdeling for at se en præsentation af et nyt regnskabssystem. Efter talrige udsættelser skulle det omsider komme til at virke fra 1. januar 2005. Det troede lederen af den interne revisionskontrol ikke på, fremgik det af Muis afskedsinterview med EUobserver.com.

Efter præsentationen spurgte jeg Marta Andreasens afløser, vicegeneraldirektør Brian Gray, om man i det nye regnskabssystem ville kunne se antallet af arbejdsgrupper, deres medlemmer og de udbetalte rejsegodtgørelser. Det kunne man heller ikke se med det nye regnskabssystem! sagde han til mig.

Jeg troede, det var løgn, men et så enkelt spørgsmål kunne de hverken besvare i dag eller i morgen, måtte jeg sande. Det nye regnskabssystem var heller ikke designet til at kontrollere. Det samlede bare på de data, som blev sendt ind i systemet. Man kunne heller ikke med det nye regnskabssystem gå ind og se, hvor meget der blev udbetalt til en eksportør af mejerivarer i Danmark. Man kunne heller ikke se, om det samme parti mælkepulver havde fået tilskud fra en anden EU-kasse.

Man kunne selvfølgelig rejse rundt og tage stikprøver i de dengang 90 lokale udbetalingskontorer. Der var ingen automatisk adgang til at trække data hjem fra de lokale kontorer til den centrale regnskabsfunktion i Bruxelles. Efter præsentationen af det nye system var jeg heller ikke

sikker på, at det gav nogen garanti mod kommende Eurostat-skandaler. Men jeg var ikke regnskabsekspert, og Kommissionen tillod ikke, at jeg medbragte en virkelig ekspert. Marta Andreasen havde lovet mig at tage med til mødet.

Suspenderet med løn

Kommissionen havde suspenderet Marta Andreasen som regnskabschef den 22. maj 2002. Efter 20 måneders suspension var hun stadig forment adgang til Kommissionens bygninger. Hun måtte ikke lave dagens gerning, men modtog godt en million kroner om året i løn - efter skat. Kommissionen ville gerne sætte hende ned på halv løn, men så skulle sagen være afsluttet efter et halvt år ifølge Vedtægten for Tjenestemænd. Kommissionen valgte derfor at lade hende køre videre på fuld løn, betalt af skatteborgerne, uden at vi måtte få noget arbejde for pengene.

Hun var ellers en rigtig regnskabsekspert med en fortid i den private sektor og tidligere ansættelse hos Organisationen for Økonomisk Samarbejde og Udvikling, OECD.

Jeg troede, Marta var skør

Under mit første møde med Marta Andreasen troede jeg, hun var skør. Det kunne ikke passe, hvad hun sagde. Revisionsretten kunne ikke have kontrolleret regnskaberne i en snes år uden at have grebet ind mod et så mangelfuldt regnskabssystem. Marta beviste så, at regnskabstal blev afleveret på Excel-regneark, som kunne ændres, uden det satte sig spor. Hun beviste også, at der var ændret i nogle af de tal, vi havde fået præsenteret i budgetkontroludvalget. Det var nok mit hidtil største chok i omgangen med bureaukratiet i Bruxelles.

Vi kunne ikke stole på de tal, vi fik udleveret fra Kommissionen. Revisionsretten havde ganske vist også taget forbehold for de underliggende transaktioners korrekthed hvert år siden 1994. Men de havde ikke før 2003 udtalt sig så skarpt om regnskabssystemet, som de burde have gjort det som professionelle kontrollanter.

Deres kritik havde hidtil været alt for mild. Tænk sig, at vi havde meget højtlønnede, specialiserede revisorer, som gennem så mange år undlod at insistere på såkaldt dobbelt bogholderi, hvor alle transaktioner kunne blive synlige. Vi kunne alle takke Marta Andreasen for, at der nu trods alt skete noget på regnskabsfronten. Jeg ville dog gerne have en uafhængig vurdering af, om det nye system og planerne for indkøringen var godt nok.

Ville have Marta Andreasen med til præsentationen

Da vi fik invitationen til præsentationen i Kommissionen, sendte jeg en kopi til Marta Andreasen. Jeg spurgte hende, om hun ville gå med til mødet som "vores" ekspert. Hun ville gerne stille sig gratis til rådighed, fordi hun stadig fik løn for ikke at lave noget. Med Marta Andreasen i hånden kunne vi få en uafhængig vurdering af det nye regnskabssystem.

Invitationen åbnede for, at jeg kunne sende en anden end mig selv. Det passede perfekt. Jeg skrev til Kommissionen med kopi til budget-kontrol-udvalgets formand, at jeg gerne ville have Marta Andreasen med til mødet.

Så fik Marta Andreasen indskærpet sit forbud mod at vise sig i Kommissionens bygning! Hun havde, korrekt som hun var, for god ordens skyld spurgt i Kommissionen, om hun måtte ledsage mig ved præsentationen af regnskabssystemet. Det måtte hun ikke, skrev personalechefen brysk tilbage, formentlig efter ordre fra sin boss, Kommissionens næstformand Neil Kinnock.

Prodi kunne ikke gøre noget

Jeg klagede min nød i et lille håndskrevet brev til Romano Prodi. Jeg stak det op til ham under en minisession i Bruxelles, hvor han skulle tale. Jeg bad ham omgøre beslutningen og spurgte, om han virkelig kunne tage ansvar for, at den suspendede chef for Eurostat, som bevisligt havde svindlet med EU-midler, kunne gå frit omkring i Kommissionens bygninger, mens Marta Andreasen, som havde påvist svindelmulighederne, blev lukket ude.

Prodi læste brevet og gav straks sagen videre til sin kabinetschef. Nogle dage efter mødet fik jeg et personligt svar fra Prodi, hvor han skrev, han havde moret sig over mit brev. Så svarede han muntert tilbage med en henvisning til Montesquieu om magtens tredeling. Et parlamentsmedlem skal ikke ledsages af en kommissionsansat, og det havde han jo helt ret i, sådan principielt. Men Kommissionen selv forenede både lovgivende, udøvende og dømmende myndighed. De havde endda selv arbejdet hårdt for at få kommissionsansatte med som sekretærer for de folkevalgte og regeringsvalgte medlemmer af EU-Konventet.

Den danske regerings repræsentant Henning Christophersen fik udstationeret en dansk partifælle og kontorchef fra Kommissionen, som han tidligere havde arbejdet sammen med og skaffet job i Bruxelles. De irske medlemmer fik en irsk medarbejder fra Kommissionen. Med den praksis kunne han godt have gjort en undtagelse fra Montesquieu og givet Marta Andreasen en dags meningsfuldt arbejde med at vurdere det nye regnskabssystem.

Det var i øvrigt i strid med de europæiske menneskerettigheder at have en suspension kørende så længe, uden at sagen blev bragt til afslutning. Hvorfor ville de ikke stolt vise det nye regnskabsystem frem for alle og enhver og for Marta Andreasen, som først havde efterlyst behovet?

Marta Andreasen hos Holger Danske

Europa-Parlamentet havde forlangt et nyt regnskabssystem siden opgøret med Santer-Kommissionen i 1998 og 99. Kommissionen havde lovet at indføre det. Men vi havde det ikke endnu, og gode kilder fortalte mig, at det også var meget tvivlsomt, om det ville komme til at fungere fra 2005.

I 2012 havde vi igen privat besøg af Marta Andreasen og hendes spanske mand i vores sommerhus i Hundested. Vi viste dem også Holger Danske på Kronborg. På Molen i Gilleleje fiskerihavn spurgte jeg til regnskabssystemerne i Kommissionen. De var stadig ikke korrekte, oplyste hun. Som en lille test stillede jeg som før nævnt et meget enkelt spørgsmål til vicegeneraldirektør Brian Gray, da han havde præsenteret systemet.

- Kan systemet vise mig, hvor mange arbejdsgrupper der virker, deltagernes navne og de udbetalte rejsegodtgørelser?

Jeg havde da i en halv snes år forsøgt at finde frem til, hvor mange arbejdsgrupper der var i Kommissionen, og hvem der deltog.

- Spørg hos generalsekretæren, han kan svare, sagde Brian Gray.
- Det har jeg gjort, svarede jeg og tilføjede:
- Generalsekretæren sagde, at det er de enkelte direktorater, der har de oplysninger.
- Men I udbetaler da rejsegodtgørelser?
- Ja, men vi ved ikke til hvem, for det gøres fra de enkelte direktorater.
- Det er altså muligt at deltage i flere arbejdsgrupper den samme uge, få flere rejsegodtgørelser og flere gange dagpenge, uden det kan opdages?

Jeg sagde ikke, at det skete. Jeg sagde blot, at det kunne ske, med den ekstra service, at det ikke ville blive opdaget, hvis det skulle ske. Denne lille detalje om små tal siger mere end mange ord.

Arbejdsgrupper som ikke findes

Som folkevalgt medlem af Europa-Parlamentet, som gruppeformand og medlem af budget-kontrol-udvalget havde jeg ikke mulighed for at vide, hvordan Kommissionen anvendte midler til de omkring 1350 arbejdsgrupper, som indtil da var opdaget. En svensk forsker havde gravet i emnet, og jeg havde gravet i det med en særlig arbejdsgruppe og en fuldtidsansat graverske gennem et år. Vi opdagede nu en lang række arbejdsgrupper, som slet ikke fandtes officielt.

Jeg havde fra en topembedsmand fået udleveret et dokument, som jeg bestemt ikke havde fra ham. Det viste, at man i Kommissionen faktisk havde en bedre oversigt end den, man officielt ville give os, der var sat til at kontrollere. I 1999 kunne jeg derfor offentliggøre navnene på 500 ikke-eksisterende arbejdsgrupper. Den svenske forsker opgjorde det samlede antal arbejdsgrupper i Kommissionen til omkring 1350.

Hvorfor kunne en sådan liste ikke sendes til os officielt? Hvorfor måtte vi ikke kunne følge de mange arbejdsgrupper, der udarbejdede forslag til nye EU-tiltag, som kunne give Kommissionen endnu mere magt? De ansvarlige rutede ikke med sandheden, og de talte heller ikke altid sandt. De ønskede ikke at have et regnskabssystem, der kunne oplyse hele sandheden om anvendelsen af vore skattepenge. Det var den eneste rationelle grund til at forbyde mig at medbringe Marta Andreasen til præsentationen i Kommissionen.

Marta Andreasen havde også fået forbud mod at fremføre sin kritik og gode råd i Europa-Parlamentets budget-kontrol-udvalg. Udvalget havde bedt om det, men formandskonferencen forbød det - imod min stemme. Formændene for de store grupper var loyale over for deres politiske venner i Kommissionen. Jeg var sikker på, de alle selv var retskafne, men de ønskede ikke problemer frem i offentligheden. De troede – naivt, synes jeg – at folk får tillid til systemet, hvis der ikke omtales skandaler i aviserne.

Bangebuks turde ikke møde Marta Andreasen

Jeg tror ikke, folk reagerer negativt på skandaler, hvis man gør noget for at rette dem. Jeg tror tværtimod, at folk får tillid til et system, som åbent erkender begåede fejl, placerer ansvaret og gør, hvad der er muligt, for at undgå gentagelser. Men jeg havde jo heller ikke politiske venner i Kommissionen, som skulle beskyttes. Det var en gratis omgang for mig og min lille oppositionsgruppe, når vi fremførte ideelle krav.

Europa-Parlamentets kontrol med Kommissionen virker ikke, fordi bosserne de to steder er med i de samme overnationale EU-partier. Revisionsrettens formand var spansk kristendemokrat og tidligere medlem af Europa-Parlamentet. Han kunne også bringes til at mildne kritik, når de politiske venner bad om det. Det gjorde de, da de fik en foreløbig rapport med en særdeles barsk kritik af regnskabssystemet. Jeg fik fingre i den - og offentliggjorde kritikken.

I budget-kontrol-udvalget var flertallet villige til at kontrollere, men de havde ikke støtte nok i deres politiske grupper til at gennemføre en effektiv kontrol.

Et godt eksempel var Venstres medlem Ole B. Sørensen. Han havde et sundt instinkt, men manglede modet til at møde Marta Andreasen, da jeg prøvede at få en kontakt i stand imellem dem. Som ordfører for regnskaberne havde danske Sørensen et centralt ansvar, hvis regnskabet ikke kom til at fungere fra 1. januar 2005. Han turde ikke stille sig op og kræve de interne revisionsrapporter udleveret.

Han afleverede sin betænkning med sit eget navn på forsiden uden at kende hele grundlaget for rapporten. Hvor ydmygende. På udvalgsmødet måtte jeg tre gange spørge det tyske kommissionsmedlem Michael Schreyer, med ansvar for pengesager, om hun havde stillet de interne revi-

sionsrapporter til rådighed for budget-kontrol-udvalgets formand og ordfører. Tredje gang talte jeg tysk til hende og fik så svaret:

- De er interne, dem kan I ikke få.

Det fandt Ole B. Sørensen sig i som ordfører. Selv om jeg på mødet gjorde opmærksom på, at der var nogen uden for Kommissionen, der havde læst dem og var chokerede over indholdet.

Frode Jakobsen prisen

Ole B. Sørensen blev *ikke* kandidat til at få JuniBevægelsens Frode Jakobsen-pris for udvist personligt politisk mod. I 2003 gik prisen til Marta Andreasen for hendes indsats for at give Kommissionen et regnskabssystem uden svindelmuligheder.

I 1999 gik prisen til den første kendte interne meddeler, såkaldte ”whistleblower”, Paul van Buitenen. I 2004 fik Dorte Schmidt Brown prisen for at have vist personligt mod. Frode Jakobsen-prisen blev også givet til den tyske journalist, EU-korrespondent for Stern, Hans-Martin Tillack, som var den første journalist, der skrev om Eurostat-skandalen.

Fik journalist arresteret

OLAF, hedder EU’s særlige svindel-efterforsknings-enhed, og de gør andet end at undersøge svindel. Fredag den 19. marts 2004 kl. 7.10 stod 6 belgiske politibetjente i Hans-Martin Tillacks hjem i Bruxelles. Politiet arresterede ham og tog fire mobiltelefoner med indbygget hukommelse til hans kilder, to laptop-computere, en samling visitkort og nogle adressebøger. De ville have fat i journalistens kilder.

Efter ransagningen i hjemmet tog de ham med til hans kontor i den internationale pressebygning ved siden af Berlaymont-bygningen. Fra kontoret tog de 17 kasser med dokumenter og samtlige private bilag fra hans bank. Tillack selv blev arresteret og taget med på stationen i ti timer. De forhørte ham i mange timer om kilderne til hans afslørende artikler. Han forlangte at tale med sin kone, arbejdsgiver og advokat. Det blev ham nægtet.

Politiet kunne dog ikke nægte ham et besøg på toilettet i pressebygningen. Der fik han advaret en hollandsk journalist, som straks advarede mig og andre. Vi fik så informeret hans kone, arbejdsgiver og advokat.

Stjal også Bondes fax´er til Tillack

Belgisk politi fulgte op med en ny razzia i april. Her stjal de blandt andet dokumenter, som var faxet til Tillack fra mit kontor. Parlamentsmedlemmers og embedsmænds kontakter med journalister blev grundigt undersøgt af belgisk politi. Det var et alvorligt indgreb i pressefriheden. Et sådant indgreb kræver stærke beviser for korruption eller ulovligheder. Det var ikke statens eller EU-institutionernes sikkerhed, som var på spil. Snarere tværtimod.

Tillacks forbrydelse bestod alene i at have skrevet om svindel med EU-midler. OLAF mistænkte ham formelt for at have betalt for oplysninger hos en kilde hos OLAF selv. Beskyldningen var ikke troværdig. Folk i den lønklasse tjener meget mere end danske ministre og lader sig næppe bestikke til at udlevere oplysninger i svindelsager. De gjorde det nok snarere, fordi de syntes, at de kritisable forhold skulle frem i lyset, så de igen kunne være stolte af at gå på arbejde.

Det var altså alvorlige indgreb, som OLAF fik belgisk politi til at udføre. Efter deres egne interne regler skulle de have forelagt sådanne specielle initiativer for OLAF’s særlige tilsynsråd. Det

gjorde OLAF-direktør Brüner ikke. Ransagningen skete på anmodning fra det delvist uafhængige opklaringskontor, OLAF.

Kortlagde journalistens kilder

Politiet tog Tillacks bankudskrifter og kortlagde kildenettet hos journalisten, der skrev om skandalen. Kommissionen skaffede sig derimod ikke bankudskrifter for de konti, hvor pengene fra de falske kontrakter i bl.a. Eurostat blev anbragt. Den øverste ansvarlige kommissær klarede frisag ved at sige, han ikke vidste hvad der foregik. I et normalt retssamfund straffer man de ansvarlige for forbrydelser. I Eurostat-affæren havde de suspenderet chefen, men han fik stadig fuld løn og kunne opholde sig i kontorerne. De, der blev straffet, var:

- Paul van Buitenen, som først pegede på uregelmæssighederne i Eurostat.
- Marta Andreasen, som påviste hvor let, det var at svindle på alle andre konti og nægtede at underskrive et regnskab, hun ikke måtte kontrollere.
- Dorte Schmidt Brown, som gjorde sin pligt, da hun vægrede sig mod at bruge skatteborgernes midler til falske kontrakter.
- Journalisten, som skrev om affæren.

Fik Frode Jakobsen prisen

Den anholdte var journalisten, der gjorde sin pligt. Jeg havde svært ved at tro, det var Europa år 2004. I JuniBevægelsen besluttede vi at give årets Frode Jakobsen pris til Hans-Martin Tillack. Han deltog i vores landsmøde med en fornem tale og udgav sammen med en anden journalist senere bogen ”Raumschiff Brüssel” om sine oplevelser i Bruxelles og omegn. Han lagde efterfølgende sag an ved EF-Domstolen mod Kommissionens OLAF-kontor, og tabte.

Så gik han – med sit rige magasin i ryggen - til Den fælleseuropæiske Menneskerettighedsdomstol i Strasbourg – og vandt. EU-kassen måtte hoste op med 300.000 kroner – 40.000 Euro - i erstatning til journalisten, der gjorde sin pligt.

Jeg sad i budgetkontroludvalget og skulle kontrollere spild og svig. Det var journalisten, og ikke Kommissionen, som informerede mig om de vigtigste detaljer i Eurostat-skandalen. Han satte navn og forbrydelse på alle mistænkte. Dem kendte vi folkevalgte ikke.

- ”Tillykke Hans-Martin Tillack.
- Du er en overbevist føderalist, det er vi ikke i JuniBevægelsen, men vi er enige med dig i behovet for åbenhed og demokrati.
- Og vi vil gerne hylde dig for din utrættelige indsats for at rydde op i EU”, sluttede jeg min tale ved prisoverrækkelsen.

Mens jeg skrev disse erindringer, fik vi privat besøg af Hans-Martin Tillack i sommerhuset og mindedes Eurostat-affæren. Han oplyste nu, at han netop havde modtaget de stjålne dokumenter retur. Kommissionen havde dog taget kopi af alt. De havde samarbejdet med belgisk politi – særligt for at hindre opklaring af forbrydelser!

Eva Joly – en skrap undersøgelsesdommer

I 2005 gav vi Frode Jakobsen prisen til ”den verdensberømte, norskfødte undersøgelsesdommer, Eva Joly”, som Information kaldte hende. Hun afslørede blandt andet en stor bestikkelsessag i det franske statsejede olieselskab, Elf Aquitaine, selv om hun blev udsat for mange dødstrusler.

Jeg aftalte prisen telefonisk og besøgte Eva Joly i statsadvokaturen i Paris. Her overrakte jeg

hende prisen, da hun først kunne komme til København noget senere. Samtidig optog jeg en videohilsen med hendes tak til vores landsmøde.

I videoen fortalte hun landsmødets deltagere, hvad hun var midt i af spændende afsløringer. Hun bebudede også, at hun ville komme til København den 23. maj, hvor JuniBevægelsen ville arrangere et stort seminar sammen med Retspolitisk Forening og Foreningen for Undersøgende Journalistik.

I 2009 blev Eva Joly valgt til Europa-Parlamentet for de franske grønne og blev formand for Udviklingsudvalget.

Monica Macovei – rumænsk rengøring

Det var heldigvis ikke svært at finde kandidater til Frode Jakobsen prisen. Der var, så vidt jeg erinder, kun én, som endte med at afslå prisen. Den tidligere rumænske justitsminister Monica Macovei var meget glad for tilbuddet, men var måske bange for, at det kunne skade hende i arbejdet. Monica Macovei var en hæderskvinde. Hun prøvede at rydde op i korruptionen i Rumænien. Det gav mange fjender. Korruptionen fandtes også blandt hendes egne ministerkolleger. Takket være hendes rengøringsarbejde blev Rumænien optaget i EU den 1. januar 2007.

Umiddelbart efter blev hun så fyret! Nu skulle der ikke ryddes mere op. I 2004 blev Monica Macovei valgt som medlem af Europa-Parlamentet. Jeg mødtes med Monica på en fortovsrestaurant på Place Luxembourg i Bruxelles på en varm sommerdag. Hun fik mine erfaringer og kontakter og et tilsagn om, at hun altid kunne ringe.

I 2012 blev hun ordfører for budgetkontroludvalget for alle agenturer. Så ringede hun. Monica gennemgik agenturerne regnskaber for 2010 kritisk og indstillede til Europa-Parlamentet, at man udsatte godkendelsen for tre af dem, til de havde givet de fornødne oplysninger og svar.

Miljøagenturet i København også berørt

Monica Macovei vandt kampafstemningen i salen efter en taktik, som vi diskuterede under hendes besøg i vores hus i april 2012. Agenturerne blev hængt offentligt til tørre. Det gjaldt også Miljøagenturet i København. Jeg havde selv været med til at få Miljøagenturet placeret i København. Det går sådan med *alle* agenturer, at de efter den første idealistiske fase begynder at tage større hensyn til egne behov.

Det starter i det små med en lille uskyldig ferierejse. Det ender med, at hovedparten af personalet anser det for en del af ansættelsesforholdet, at de for eksempel skal have ferie betalt under overskriften: konferencer. Jeg oplevede først det fælles forskningscenter i Italien anvende forskningsmidler til store biler for ledelsen. Jeg kender *ikke* et agentur, hvor det ikke er gået galt. Det ligger i afstanden fra budgetmyndigheden og den næsten totale mangel på en kritisk europæisk presse til at granske anvendelsen af skatteborgernes penge.

Miljøagenturet i København anså også budgettet for at være en slags checkhæfte, som lederen frit kunne anvende, også til formål, som ikke var bevilliget.

Sparer skatteyderne for milliarder

Monica Macovei tog fat, så det gjorde ondt. Hendes aktion kan spare skatteyderne for milliarder af kroner, fordi det lykkedes hende at skabe opmærksomhed om agenturerne pengeanvendelse. Alligevel godkendte Europa-Parlamentet regnskaberne – imod bedre vidende. Der kommer jo en ny omgang næste år, tænkte flertallet i de store grupper og bevilligede godkendelse - ”decharge” -, også til svind og svig.

Monica Macovei fortjente Frode Jakobsen prisen for sin indsats. Nu var der blot ikke længere nogen JuniBevægelse til at uddele den.

Jeg var glad for, at jeg i Monica Macovei kunne se en kollega, der havde taget over, hvor jeg slap. Og det endda fra Parlamentets største gruppe, som normalt er den, der er sværest at få med til forslag om ”rengøring”. Der er mange gode medlemmer i budgetkontroludvalget, som tager fat i svig og svind – indtil de bliver kaldt til u/orden af deres gruppeformænd. Monica Macovei kunne ikke bringes til at stemme for regnskaber, som ikke var helt korrekte.

Hun havde sine meningers mod. Mens hun var hos os i Bagsværd, ringede Præsidenten fra hendes land og antydede at hun kunne blive borgmester i Bucharest.

Direktøren måtte trække sig

Monica Macovei ville hellere gøre rent fra sin plads i Europa-Parlamentet end at udstyres med pomp og pragt.

- Der findes stadig uselviske og flittige engle, tænkte jeg, da jeg vinkede farvel i lufthavnen og fik et knus, der stadig luner.

Umiddelbart efter var jeg til første maj møde i Gladsaxe og Fælledparken og talte med den danske miljøminister, SFs Ida Auken hele to gange på én dag. Det var før hun skiftede partier. Jeg kunne hilse hende fra Monica Macovei og forsikre hende om, at Monica hverken var imod miljø eller Miljøagenturets placering i København. Hun var blot i gang med almindelig forårsrengøring. Der skulle også være pænt på Kongens Nytorv.

Hele balladen endte med, at direktøren for Miljøagenturet i København måtte trække sig. Monica trak det længste strå gennem solidt rengøringsarbejde og introducerede interessekonflikter som et kriterium ved godkendelse af regnskaberne. Revisionsretten lavede en særlig rapport om sådanne konflikter for alle agenturer, som arbejder sammen med industrien om mad, medicin, kemikalier og luftfart.

Så langt kom jeg ikke. Det lykkedes for Monica Macovei at bevise, at et enkelt medlem kan udrette meget, hvis det selv vil.

Jagt på milliarder til landbruget

Kommissionens regnskaber har i alle mine 29 år i Europa-Parlamentet været ufremkommelige for kritisk kontrol. Jeg mindes ikke ordentlige svar på mine talrige – tusindvis – af spørgsmål til Kommissionen. Jeg var først med i budgetudvalget i ti år fra 1979 til 1989 og har sidenhen også virket i budget-kontrol-udvalget. Jeg mindes ikke noget tidspunkt, hvor jeg har haft tillid til regnskabsaflæggelsen.

Den fundamentale tillid, jeg har til finansloven og statens og kommunernes regnskaber i Danmark, manglede jeg fuldstændigt i EU. Det var ikke bare mit eget lille indblik som ordfører for Parlamentets budget, som åbnede en ny verden. Det var især min jagt på de mange milliarder kroner, som vi hvert år modtog til dansk landbrug ifølge de officielle regnskaber.

Faktisk har vi i mange år alene til landbruget modtaget tre gange mere i tilskud, end landmændene har opgivet i samlet nettoindkomst fra landbruget! Enten har landmændene storsvindlet med deres indtægter, eller også er tallene udtryk for et uhørt svind i EU's landbrugspolitik, jeg tror mest det sidste. Det er ikke EU-kassen i Bruxelles, som sender tilskud til den enkelte landmand. Alle udbetalinger skete som sagt gennem 90 forskellige lokale agenturer i medlemslandene.

Landene tjente på svindel

Hvert medlemsland har interesse i de størst mulige beløb. Hvis statens revisorer finder fejludbetalte beløb, skal de tilbagebetales til EU-kassen af staten. Med den organisation og den fordeling af incitamenten har ingen interesse i, at tallene er korrekte. Alle sagsbehandlende led i medlemslandene har en interesse i, at "vi" modtager så meget som muligt fra Bruxelles.

Hver eneste svindelkrone luner på betalingsbalancen på samme måde som de regelrette. Betalingsbalancen og finansministeren kan ikke se forskel, de luner alle. I Danmark foretages udbetalingerne af et særligt EF-direktorat, der havde til huse over for Nørreport Station. Herfra blev der i mange år sendt omkring ti milliarder kroner til at betale tilskud til omkring 20.000 fuldtidslandmænd.

De stod for 80 procent af den samlede produktion, og fik derfor i gennemsnit et årligt tilskud på omkring 400.000 kr. pr. fuldtidslandmand. Det var det direkte tilskud fra EU-kassen. Det indirekte tilskud fra forbrugerne i form af kunstigt forhøjede priser var af samme størrelsesorden. Det kunne jeg selv regne mig frem til, ud fra de offentliggjorte tal, men jeg kunne aldrig se, hvem der fik hvad.

Hr. skummetmælk - hvem er det?

Jeg forsøgte alle steder at få detaljerede tal for, hvem der modtog de mange milliarder. Det kunne jeg ikke få. Jeg kunne blot få at vide, at en vis "skummetmælk" havde modtaget godt en milliard kroner fra EF-direktoratet i et bestemt regnskabsår. Hvor denne hr. skummetmælk boede, var fortroligt. Det vedkom ikke en folkevalgt kontrollant.

Så forsøgte jeg at skaffe statistiske oplysninger om, hvordan posten "skummetmælk" var sammensat. Hvor stor en andel af beløbet, der var gået til de største modtagere og hvor stor en andel til andre passende grupper af skummetmælksleverandører. Det kunne jeg heller ikke få. Det var stærkt fortroligt, hvad der blev udbetalt til de enkelte mejerier og mælkekoncerner. Det svejtsiske firma Nestlé var ifølge rygterne den største enkeltmodtager af de midler, som EU-politikerne hævdede, gik til danske landmænd.

Så tog jeg fat i eksporttilskuddene til sukker. Det var også hemmeligt, men jeg fandt da ud af, at alene De Danske Sukkerfabrikker modtog en kvart milliard kroner om året alene for at sælge sukker til deres norske datterselskab. De havde kun haft ét kontrolbesøg på 15 år, og jeg kunne ikke se, om det samme sukker også fik tilskud andre steder i EU-kassen.

Jeg havde absolut ingen mistanke om, at der blev svindlet hos Daniscos forgænger. Mit ærinde var alene at have et system, som umuliggjorde svig og kunne vise de folkevalgte og borgerne, hvor pengene gik hen. Jeg undrede mig også over tilskuddene til eksport af kød. Der var forskellige satser for slagteriaffald og mørbrad og store forskelle i tilskuddene, alt efter hvilke lande de skulle sælges til.

Det var fristende for nogen at importere slagteriaffald med en lav importafgift og sælge det videre til et højtilskudsland som mørbrad med et meget højere eksporttilskud, de såkaldte eksportrestitutioner. Hvordan ser man forskel på mørbrad og slagteriaffald i en kølevogn med 50 ton nediset kød?

Generationer af svindlere

Det var første generation af svindlere. De flyttede trods alt kød frem og tilbage over en landegrænse. Næste generation nøjedes med at simulere transporterne med edb-bånd og falske stempler fra "modtagerne". Tredje generation anbragte deres folk i Kommissionen og fik nys om, hvordan

priserne på de forskellige produkter ville blive fastsat. De kunne så spekulere i dem gennem et raffineret system for køb og salg af retten til at købe og sælge forskellige partier landbrugsvarer til bestemte priser engang i fremtiden.

Især i England blev landbrugspolitikken kritiseret for at være planøkonomisk. I mine studier og regnestykker fandt jeg hverken plan eller økonomi.

Størst indkomst, uden tilskud

For regnskabsåret 1987 gennemførte jeg detaljerede beregninger for de forskellige dele af den danske landbrugssektor. Jeg fandt frem til, at indkomsten for landmændene var størst, hvor EU ikke blandede sig med tilskud, og katastrofal, netop hvor EU gav de største tilskud, til mælk og oksekød. Svine- og fjerkræproducenterne blev tilmed straffet, fordi de skulle betale en kunstigt forhøjet pris for deres foder. Alligevel havde de den højeste indkomst. Mælkeproducenterne tjente ingenting, selv om de fik store tilskud fra EU-kassen.

Landbrugspolitikken var gaskak, men den var hellig i Danmark dengang. Landbrugsrådet var glad for den, alle politikere i EF-partierne på Christiansborg fremhævede den som den store fordel for Danmark ved at være med i EF. Der var vitterligt også en fordel for landbruget gennem de højere afregningspriser, da vi kom med i EF. De højere priser blev hurtigt kapitaliseret over i højere priser på jord og fast ejendom. Den halvdel af landmændene, der fik solgt deres gård i de første syv år efter Danmarks medlemskab, scorede kassen.

De efterfølgende generationer af landmænd har lige siden skullet forrente de højere jordpriser. Det er trods alt ikke omsætningens størrelse, men forskellen mellem indtægter og udgifter, man skal leve af. Det overså mange i Danmarks første 25 år i EF. De seneste år har der nærmest været konsensus i Danmark om at afskaffe landbrugsordningerne og indføre almindelig udbud og efterspørgsel også for landbruget.

Henning Christophersen kunne ikke få tallene

En dag nedsattes en særlig arbejdsgruppe i budgetudvalget, som sammen med Kommissionen skulle se på en omlægning af forskellige udgifter. Jeg kom med i arbejdsgruppen, som blev ledet af den daværende danske kommissær, Henning Christophersen. Den tidligere Venstreformand og udenrigsminister havde fået ansvaret for personale og økonomi af Kommissionsformand Jacques Delors. Han begrundede valget privat med, at Danmark var et så lille land, at det var begrænset, hvor mange landsmænd, den danske kommissær kunne nå at få placeret.

Jeg stillede en række spørgsmål til Henning Christophersen om anvendelsen af midlerne, men fik aldrig fyldestgørende svar. Jeg troede, det var fordi han ikke ville samarbejde med en dansk EF-modstander, som dengang ønskede Danmark ud af EF. En dag gik det op for mig, at Henning Christophersen heller ikke selv kunne få tallene udleveret fra sit eget landbrugsdirektorat!

Hvert kontor vogtede over deres pengeanvendelse. Det skulle de andre ikke blande sig i, og slet ikke de folkevalgte i Europa-Parlamentet. Landbrugsdirektoratet i Bruxelles var ledet af en franskmænd gennem 13 år og udbetalte rigelige midler til Frankrig. Vi andre skulle ikke kunne se udbetalingerne efter i sømmene eller se, om pengene ikke kunne anvendes bedre end til at forsyne hver bøv med et tilskud, der var større end fremstillingsprisen!

En bøv til ti kroner fik et eksporttilskud af samme størrelse, når den blev solgt fra for eksempel Danmark til Grønland eller fra Italien til Vatikanet. Pavestaten havde ifølge statistikken det største forbrug af smør pr. indbygger! Hvert direktorat havde sit eget regnskab. Der skete ingen samlet regnskabsaflæggelse, hvor ting kunne undersøges på tværs. I dette lukkede morads var det let at

svindle sig til midler. Det fandt folk med den tilbøjelighed hurtigt ud af. Den italienske mafia har formentlig organiseret sig til mange milliarder kroner fra EU-kassen. Forskellige politiske partier har formentlig også ladet sig delvist finansiere gennem EU-midler.

Vi ved ikke, hvor de mange milliarder gennem årene er gået hen, fordi der aldrig har været effektiv og afskrækkende kontrol. Først fra 1998 begyndte det omsider at dæmre for offentligheden. Først da blev den europæiske offentlighed så bevidst om kampen mod spild og svig i EU, at der opstod en reel chance for at trænge igennem med de nødvendige reformer.

En EU-ko med mere mørbrad

I min jagt på landbrugsmilliarderne kom jeg en dag til EU's øverste revisorer, som svarer til de danske statsrevisorer. Hos Revisionsretten i Luxembourg ville jeg gerne have adgang til edb-bånd med udbetalinger fra det danske landbrugsdirektorat og foretage edb-kørsler på sammensætningen af tilskuddene. Jeg var sikker på, at jeg med tallene kunne konstruere en EU-ko med langt mere mørbrad end tarm og vom. Det ville være en god historie, som journalisterne siger, når noget er storslemt.

Men heller ikke i Revisionsretten kunne jeg få adgang til detaljerede tal eller edb-bånd. De havde dog selv adgang til at kontrollere båndene på EF-direktoratet i Danmark. EU-revisorerne havde ikke samme adgang til at kontrollere udbetalingerne fra Tyskland og Frankrig. For at gennemføre en trods alt minimal kontrol havde de måttet indgå en pragmatisk aftale med de to lande om, at de kunne modtage edb-båndene, når koderne for modtagerne af tilskuddene var fjernet fra båndene.

Revisionsretten kunne så kontrollere, om man havde ganget rigtigt ud for de forskellige partier af landbrugsvarer. Men man kunne ikke kontrollere, om Nestlé modtog tilskud for de samme partier i flere lande, eller i det samme land. Jeg havde ingen særlig grund til at mistænke Nestlé. Den svejtsiske concern var sammen med Unilever bare de to største modtagere af EU-tilskud.

Revisorer kunne ikke se alt

Tænk, at EU's revisorer, som svarer til de danske statsrevisorer, ikke havde adgang til at se, hvem der modtog hvad. Jeg var chokeret. Engang spurgte jeg formanden for Revisionsretten, den svenske socialdemokrat Jan Carlsson, om det stadig var sådan, at Revisionsretten ikke havde adgang til at kontrollere alle bilag fra Kommissionen.

På et aftenmøde i budgetkontroludvalget i Strasbourg bekræftede ”Janne”, at han som formand for revisorerne ikke havde adgang til at se alt! Janne havde været Olof Palmes ven. Hvordan kunne han som øverste revisor acceptere, at den, der skulle revideres, selv ville bestemme, hvad han ville lade kontrollere? På trods heraf var og er Revisionsrettens årsberetning hvert år spændende som en gyser.

Hvert eneste år siden 1994 har Revisionsretten taget forbehold over for de underliggende transaktioners korrekthed. Man sagde kun god for fem procent af regnskabet, det administrative budget. Selv dér fiftedes der faktisk også med midlerne.

Jacob Söderman – den første ombudsmand

EU har haft en ombudsmand siden 1995. Posten blev oprettet med Maastricht-traktaten fra 1993. Jeg var med til at udarbejde de nærmere regler sammen med blandt andet den danske ombudsmand Hans Gammeltoft-Hansen. Vi virkede begge for, at den europæiske ombudsmand skulle få adgang til at se samtlige dokumenter og bilag i Unionens institutioner. Det lykkedes ikke. Ombudsmanden

har stadig ikke ret til at se alt. De skiftende ombudsmænd har alle virket for større åbenhed i EU. De har gjort en forskel til det bedre.

Stillingen besættes af Europa-Parlamentet. Kandidaterne skal have stillere og vælges så af et flertal. Der er en løbende strid, om det skal være en politiker eller en person, som har været ombudsmand i et medlemsland.

Vandt med kun syv stemmer

Ved det allerførste valg var det ved at gå galt. Kristendemokraterne opstillede en græsk politiker. Jeg var med til at opstille den tidligere finske socialdemokratiske justitsminister Jacob Söderman. Han havde været ombudsmand i Finland. Vi troede egentlig, at valget ville gå forholdsvis let, når medlemmerne skulle vælge mellem en erfaren ombudsmand og en åbenlyst ukvalificeret politiker. Men grækeren førte en fremragende kampagne i korridorerne og var lige ved at vinde.

Söderman vandt faktisk kun med syv stemmer. Jeg havde måske skaffet et halvt hundrede stemmer til ham og kom dermed til at gøre en forskel, selv om Folkebevægelsen i mange år havde hævdet, at vi ikke kunne få indflydelse i EU.

Med til familiemiddagen

Jacob Söderman kendte godt min diskrete kampagne for ham. Da jeg forelagde ham dette afsnit til kommentering, mindedes han, at den græske kandidat havde inviteret nogle medlemmer fra min gruppe til middag. De var derfor indstillet på at anbefale grækeren, indtil jeg fik dem på bedre tanker, så vi lige akkurat vandt.

Jacob Söderman inviterede mig med til familiemiddagen om aftenen. Lone Dybkjær var der også. Hun havde også virket solidt for den nordiske kandidat. Valget af ”broder Jacob” blev indledningen på et frugtbart samarbejde og et venskab for mere åbenhed i EU.

Kapitel 36

MAMMA MIA, UDBRØD PRODI

Der er valg til Europa-Parlamentet hvert femte år. Umiddelbart efter starter proceduren med udnævnelse af den nye Kommission.

Det var som sagt ikke Europa-Parlamentet, men medlemslandenes statsministre som udpegede den nye Kommission - EU-regeringen. Den nye Kommission skal derefter godkendes af et absolut flertal af Europa-Parlamentets medlemmer.

Efter Lissabon-traktaten og udvidelsen med Kroatien i 2013 skal formanden officielt udpeges af et super-kvalificeret flertal på 72 % af landene. De skal samtidig repræsentere 65 % af EU-landenes indbyggere.

De folkevalgte i Europa-Parlamentet kan sige nej til formanden, men ikke pege på en anden. De kan også sige nej til den samlede kommission, men stadig ikke vælge en anden. I 2014 tog Parlamentet dog proceduren i egne hænder og indsatte Jean-Claude Juncker som formand, som statsministrene så modstræbende accepterede med 26 stemmer mod to.

Europa-Parlamentets magt kunne ikke tidligere sammenlignes med de nationale parlamenter. I samtlige medlemslande udpeges regeringer af et flertal af folkevalgte i det nationale parlament. Regeringer skal træde tilbage, hvis de mødes med mistillid hos et flertal. Det kaldes for "parlamentarisme".

Alle EU-landene er fælles om at have parlamentarisme som styreform. Ideen om parlamentarisk demokrati blev sat ud af kraft, når vi delte suveræniteten og valgte den fælles EU-regering. Alligevel var Europa-Parlamentets mulighed for at blokere en ny kommission så reel, at den blev taget alvorligt af de udpegede kommissærer, også før systemskiftet i 2014.

Kommissærerne møder pænt op til forhør i udvalgene. MEP'erne stiller både mundtlige og skriftlige spørgsmål til kandidaternes fortid og fremtid og spørger, hvad de mener om dette, særligt på det område, de skal ind og forvalte.

Fint formandsbesøg af Prodi

Den udpegede formand tager også Europa-Parlamentet alvorligt. Han kommer på besøg for at præsentere sig i de forskellige politiske grupper før den officielle valghandling. Efter Kommissionens fald i 1999 fik jeg således besøg af den tidligere italienske statsminister Romano Prodi. Han ville gerne mødes med min gruppe før valget.

Hans kommende næstformand Loyola de Palacio var også uhyre venlig, inden hun skulle træde. Det er den ene af i alt to gange, Loyola har sat sine ben på mit kontor. Med Prodis besøg startede et venskab med en akademisk personlighed. Han var så direkte og umiddelbar. Jeg måtte erkende, jeg kunne lide ham. Jeg så ham ikke som den onde, men som en stakkel, der ikke havde nogen reel mulighed for at styre "monsteret" i Bruxelles.

Nogle små detaljer viser, hvilke betingelser han arbejdede under i dagligdagen. Jeg stillede ham den sædvanlige række spørgsmål om åbenhed. Til min store forbløffelse gik han ind for alle krav. Han ville garantere nul tolerance over for svig, og han ville sikre en ny åbenhed i EU.

Ville også lægge posten på nettet

Prodi ville selv gå foran og lægge sin post ud på internettet! Jeg var positivt overrasket, for det sidste havde jeg ikke engang turdet bede om. Postlister var en særlig svensk specialitet i åbenhed, som vi ikke engang havde i Danmark. Jeg ville have Prodi til at garantere, at dagsordener og referater fra Kommissionens møder blev offentligt tilgængelige. Det lovede han og holdt ord, men det blev en meget lang og lærerig historie.

For god ordens skyld fik jeg ham til at gentage løftet til min gruppe nede i parlamentssalen. Det blev dermed officielt, at den nye Kommission ville åbne sig for offentligheden. Embedsmændene i Kommissionen var rasende over hans indrømmelse. De virkede bedst i fortrolighed. Embedsmændene startede nu fremstillingen af en ny type dagsordener og referater, hvor kun nogle af punkterne var med. Referaterne var meget tynde.

De svarede i store træk til de hidtidige pressemeddelelser. Vi havde altså ikke fået den meråbenhed, Prodi havde lovet. Jeg samlede derfor de officielle referater for en oktober måned og skaffede mig samtidig de rigtige referater fra Kommissionens møder for den samme måned. Efter et møde i formandskonferencen trak jeg Prodi til side og viste ham de to bunker.

- Her er de referater, som I lægger på nettet og sender til Parlamentet.
- Her er de referater, som I uddeler internt i Kommissionen, sagde jeg.

To slags referater

I den ene stak var der 10-12 sider, i den anden omkring 100. I den ene stak kunne man se, hvad der blev behandlet i Kommissionen. I den anden kunne man se, hvad de gerne ville kommunikere til offentligheden.

- Mamma mia! udbrød Romano Prodi spontant.

Jeg er helt sikker på, at han blev overrasket. Han havde med held fået lagt noget af sin post ud på nettet, og troede, at hans instruks om at udsende dagsordener og referater var blevet fulgt. Prodi ville straks gå tilbage og ændre det, så vi kunne få de fuldstændige referater. Det tog lang tid, før de dukkede op. De er stadig så godt gemt på Kommissionens hjemmeside, at de er svære at finde. De kommer så sent, at kun få kan bruge dem. Men de er der trods alt og repræsenterer for mig en lille sejr efter mange års kamp. "Monsteret" er ikke let at styre, men kan aftvinges indrømmelser.

"Mamma mia!" blev så titlen på en lille bog, som jeg udgav i 2004 på både dansk og engelsk. Her fortalte jeg om kampen for åbenhed i EU, som jeg også gør det her. Det tog Prodi fire år at indfri løftet fra tiltrædelsen. I dag kan dagsordener og referater findes på nettet.

Prodi vidste godt, at han ikke kunne regne med vores gruppes stemmer. Han gav indrømmelsen uden at få noget for det. Han var en ærlig føderalist, der ønskede åbenhed i EU. Han overraskede mig positivt og aftvang: Respekt!

Tykhovedet lag af bureaukrater

Som den største selvfølge sagde Prodi også ja, da jeg opfordrede ham til at medvirke ved udgivelsen af en bog om forskellige visioner for Europa. Han skulle skrive sin og jeg min noget anderledes vision om fremtidens Europa. Bogen udkom på dansk på Vindroses forlag med titlen "Den næste Unionstraktat". Prodis bidrag er uhyre velformuleret. Det blev naturligvis ikke skrevet af ham selv, men af en meget dygtig engelsk embedsmand i Kommissionen. Han lavede forlægget, som Prodi så kunne gøre færdigt.

Det blev en hård kamp at få manuskriptet ud af Kommissionen. På nederste hylde sad en dyg-

tig embedsmand og glædede sig til opgaven. På øverste hylde sad en formand, som havde besluttet at medvirke til en bog udgivet af en EU-modstander med en fortid i DKP. Imellem sad et lag af bureaukrater, som dækkede over svindel, hadede åbenhed, saboterede åbenhedsreformer og nægtede at medvirke til udgivelsen af en debatbog om Europas fremtid, når den skulle udgives sammen med den forfærdelige danske Bonde.

Jeg fik dog manuskriptet til sidst med ihærdighed. Lærestykket gentog sig fuldstændigt, da jeg bad Romano Prodi skrive forord til min bog om Nice-traktaten i år 2000. Det strittede spin-doktorerne også voldsomt imod. Atter engang lykkedes det til sidst at få – nu en belgisk embedsmands – fine forord ekspederet gennem Prodis kontor til min bog. Til lanceringen af bogen aftalte vi en fælles fotooptagelse af Prodi, mig og bogen. Optagelsen skulle ske i en korridor under et parlamentsmøde i Strasbourg.

Det var kort før euro-afstemningen i Danmark i år 2000. Bertel Haarder var blevet medlem af Europa-Parlamentet. Han tog ordet for at rette et stærkt personligt angreb på min politiske fortid i selve plenar-salen. Nu har jeg aldrig repræsenteret DKP i Europa-Parlamentet. Angrebet var lidt malplaceret og virkede da heller ikke. Og slet ikke på Prodi, der kendte mange forhenværende kommunister fra sit hjemland.

En halv time efter Haarders angreb stod jeg sammen med Prodi i entreen til mødesalen med store smilehuller, bog og fotograf.

Prodi som tænsom professor

Romano Prodi handlede sjældent som politiker. Han var professor i økonomi og et tænkende væsen med mange ideer. Han var altid indstillet på åbenhed og dialog, også med en dansk EU-kritiker. Prodi var slet og ret en ærlig føderalist. Dem var der ikke mange af i Danmark, og jeg var gode venner med dem alle. Vi var uenige, men jeg respekterede altid deres holdning. De var også demokrater.

I december 2002 skulle der være topmøde i Bella Centret i København for at udvide EU med Øst—og Centraleuropa. Prodi kom gående på gangen med den daværende leder af Kommissionens danske informationskontor, Peter Stub Jørgensen. Stub gjorde så det, han troede, man skulle i det job. Han hviskede advarende til Prodi om mig og mine ugeringer. Pas på.

- ”Du mener min gode ven Bonde? Han er da min bedste ven”, svarede Prodi, så jeg kunne høre det.

Så gik han over til mig og gav mig et stort knus og et kys på hver kind! Peter Stub fik sig en lærerig lektion i almindelig dannelse. Sidenhen optrådte han yderst korrekt. Han var blevet klogere.

Kommissionens hemmelige telefonbog

Jacques Santer var i grunden af samme type som Prodi som kommissionsformand: venlig, korrekt og indstillet på lidt mere åbenhed end tilforn. Jeg lærte ham først at kende, da han var blevet statsminister i Luxembourg og ledede forhandlingerne om Fællesakten i 1985.

Jeg havde god kontakt med hans forgænger som statsminister i Luxembourg og siden formand for Kommissionen, den liberale Gaston Thorn. Thorn gav mig for eksempel nyheden om, at de liberale partier i Europa var på vej med den første fælles europæiske partisammenslutning i 1976. Jeg besøgte ham privat i hans hjem i Luxembourg en søndag efter kirketid. Han gav mig programmet med hjem.

Nyheden om det liberale EU-parti stod derfor første gang i EF-modstandernes danske ugeavis,

Notat. Jeg har altid holdt af statsministre og andre ministre fra de mindre medlemslande. De er lidt nemmere at komme i kontakt med end den store fine franske præsident. Le President kommer altid et kvarter for sent til møderne for at vise, at han er den fineste af dem alle.

Siden min start i Europa-Parlamentet har jeg arbejdet for, at Kommissionens telefonbog kunne stilles til offentlighedens rådighed. Da Santer blev formand for Kommissionen, rejste jeg også spørgsmålet over for ham. Han gik ind på forslaget uden betænkningstid og lovede at sende mig Kommissionens interne telefonbog helt officielt. Det ville være en stor sejr med praktiske fordele, for jeg sad altid med en gammel udgave, som en venligsinde embedsmand kunne forsyne mig med, når han havde fået den nye udgave.

De gamle udgaver vandrede fra embedsmænd til lobbyistkontorer og de kvikkeste parlamentsmedlemmer, men bogen kunne ikke fås officielt. Jeg måtte minde Santer om løftet flere gange. En skønne dag modtog jeg med den interne post en CD-rom med alle Kommissionens adresser og lokale telefonnumre. Yes! Nu var Bruxelles ikke længere som Moskva i Sovjettiden. Det var ganske vist, telefonbogen blev udleveret helt officielt til mig med et følgebrev.

Åbenhed afskaffet igen

Et års tid efter fortalte jeg glad om denne nye åbenhed for et hold journalister fra det daværende dagblad Det Fri Aktuelt. De var på efteruddannelse i Bruxelles. Journalisterne troede ikke, det kunne passe, og efterprøvede så historien. De bad også om at få telefonbogen udleveret. Nu fik de at vide, at det ikke kunne lade sig gøre. Telefonbogen var et internt arbejdsredskab, som ikke blev stillet til rådighed for offentligheden.

Så måtte jeg i gang igen. Efter flere samtaler lagde Kommissionen telefonbogen ud på EU's interne net, så den kunne bruges af alle ansatte i EU's institutioner. De afslog samtidig at udgive den i trykt form eller som den CD-rom, jeg havde modtaget. Min CD-rom er derfor unik, en raritet, det eneste eksemplar af Kommissionens telefonbog, som befinder sig lovligt uden for Kommissionens tykke mure.

Embedsmændene havde slet og ret omgjort Santers beslutning. De ville ikke af med deres telefonnumre. Så kunne gud og hver mand jo bare ringe til dem.

– Hvor er vi så henne, Hr. formand.

Det gjorde ikke spor indtryk, at enhver kunne gå ind i en boghandel og købe en telefonbog over alle ansatte i danske ministerier og styrelser, uden at den danske centraladministration af den grund var brudt sammen. Man kunne tilmed abonnere på den danske telefonbog og få den sendt med posten med rettelser fire gange om året. Det var før internettets tid.

Nu er adressebogen på nettet

Under Prodi-Kommissionen måtte jeg gentage min eksercits omkring telefonbogen, som de stadig ikke kunne lide at slippe. Så udvirkede jeg, at den – som et eksperiment – blev lagt ud på Kommissionens offentlige hjemmeside, hvor enhver kan bruge den til opslag, uden dog at kunne kopiere den. Jeg fik også en streng medfølgende instruks om, at jeg ikke måtte offentliggøre telefonbogen for almindelige borgere. Den instruks må de have glemt undervejs, for i dag kan enhver borger google "Europa.eu: EU who is who . European Commission" og se en fortegnelse over de ansatte. Åbenheden vandt til sidst.

Ingen forskel på løgn og sandhed

Jeg har også udgivet forskellige bøger i samarbejde med Jacques Santer. Dengang var det lige så svært at vriste manuskripterne ud af Kommissionens bygninger. Da jeg i tredje forsøg måtte minde Santer om vores aftale, stod hans talsmand Martine Reichert ved siden af. Hun fik en røffel, hun sjældent glemmer. Det manuskript skulle bare udleveres her og nu. Så kom det da også et par dage efter og blev udgivet som hans forord til min læservenlige udgave af Amsterdam-traktaten fra 1998.

Igen en lille ligegyldig detalje, men det er netop sådanne detaljer, der viser, at Kommissionens formand som regel er mere offer end forbyrder. EU-toppen er omgivet af et lag højtlønnede, borgerfjerne topbureaukrater, hvor de fleste fuldstændig har glemt, at de er ansat til at tjene borgerne, ikke blot at tjene på borgerne. Der er hæderlige undtagelser. Men alt for mange kender ikke længere forskel på løgn og sandhed. Det viser en anden lille i sig selv mindre væsentlig detalje, som førte til fyringen af en dansk embedsmand.

Fyrede dansk embedsmand

I 2001 skulle den fælles fiskeripolitik genforhandles. Fiskeripolitikken hørte sammen med landbrugspolitikken under den østrigske kommissær Franz Fischler. Han havde nok at gøre med landbrugsreformerne og havde ikke tid til også at tage sig af fisk. Fiskeriporteføljen blev derfor i praksis varetaget af hans generaldirektør, den danskfødte embedsmand Steffen Smidt. Jeg kendte Steffen fra studietiden på Institut for Statskundskab på Aarhus Universitet. Vi gik på samme hold.

Han var duksedreng, det var jeg ikke. Han var EF-tilhænger, det var jeg ikke. Han skulle gøre karriere, det skulle jeg ikke. Han havnede som generaldirektør i Bruxelles med ansvar for Kommissionens personalepolitik, det gjorde jeg lykkeligvis ikke. I den egenskab var det ham, der måtte suspendere Paul van Buitenen og kalde ham til orden, eller rettere til at dække over uorden. Det var næppe Steffen, som ønskede fyringen, men ham, der måtte eksekvere Kommissionens dom. Paul van Buitenen talte ikke pænt om min gamle studiekammerat, selv om jeg forsvarede hans integritet.

Fyrede og blev selv fyret

Steffen Smidt var ikke værre end de andre, snarere bedre. Det var skæbnens ironi, at han selv blev den næste, som fik sparket. Det skete sådan:

En søndag eftermiddag ringede den spanske statsminister Aznar til Kommissionens formand Prodi. Aznar fortalte i skarpe vendinger, at Kommissionens udspil til fiskeripolitik var uspiseligt for Spanien. Aznar ville have den danske generaldirektør fyret omgående. Han skulle erstattes af en person med større interesse for spaniernes fiskeriproblemer.

Et forslag til ny fiskeripolitik var ikke offentliggjort, men stadig på tegnebrættet. Kommissionens spanske næstformand Loyola de Palacio havde - i strid med alle regler, men i god overensstemmelse med mange kommissærers praksis - forsynet sin spanske partifælle og statsminister med de interne oplysninger. Hun havde også peget på, hvor meget lettere alt ville blive, hvis man kom af med denne forbandede dansker.

Steffen Smidt var ikke en almindelig embedsmand. Han var i kommissærens fravær fra fiskerne genstand for hårde angreb i den spanske presse. De spanske aviser bragte også grove karikaturtegninger af ham. Samme søndag eftermiddag ringede Prodi derfor til Fischler og meddelte, at Steffen Smidt skulle væk. Det er ikke hver søndag, kommissionsformanden ringer til sine kommissærer. Situationen var usædvanlig.

Kinnock skulle gennemføre fyringen

Fischler viste sig svag og accepterede fyringen, selv om han ikke personligt havde noget at udsætte mod Smidt. Kommissionens næstformand Neil Kinnock havde ansvaret for personale. Kinnock måtte derfor foretage den formelle fyring. Næste dag ringede Kinnocks assisterende kabinetschef derfor til Steffen og fortalte, at han skulle forflyttes. Det skete efter hans eget ønske. Den forklaring skulle de gerne være enig om at give til offentligheden.

Kabinetschefen lagde ikke op til en diskussion om grunden, som var uden hold i virkeligheden. For Kinnocks højrehånd var det en selvfølge, at beslutningen var taget. Nu skulle den bare eksekveres på en måde, så der kom færrest mulige skrammer. Det indgik slet ikke i hans overvejelser, at Steffen Smidt måske ikke var indstillet på at lyve. Den tanke svævede ikke engang forbi. Man var på den post så vant til at bøje ordene efter de forhåndenværende ønsker, at han ikke overvejede muligheden for, at Steffen ville holde sig til sandheden.

Steffen Smidt var ikke indstillet på at spille med på løgnen. Han fortalte ærligt offentligheden, at han havde fået sparket imod sit eget ønske. Steffen ville gerne have færdiggjort den nye fiskeripolitik, inden han skulle videre til en ny udfordring.

Sandhed ingen interesse

Nødløgne er ikke tilladte for ministre og kommissærer, men de kan i det mindste forklares, om end ikke forsvares. Det interessante her er, at sandheden slet ikke indgår som en mulighed, man kan anvende. Kollegialiteten mellem generaldirektører betyder, at man er vant til at aftale, hvordan man skal undlade at fortælle sandheden. Det er en del af omgangsformerne. Denne mindre væsentlige detalje er et lærestykke i, hvad ukontrolleret magtfuldkommenhed kan føre med sig. Steffen Smidt blev fyret, selv om vi var mange, der gjorde, hvad vi kunne for at hindre det.

Anders Fogh Rasmussen stod samtidig over for et dansk EU-formandskab. Han skulle have det vanskelige Spanien til at godtage udvidelsen af EU med ti nye lande. Det var ikke helt let, for de nye lande stod til at overtage en del af de spanske strukturfondspenge.

Fogh måtte prioritere udvidelsen

Fogh skulle ikke nyde noget af en konflikt med Aznar i Spanien. Fogh valgte derfor at ofre Smidt. Fogh havde ikke behøvet tage konflikten selv. Han kunne bare have lukket øjnene for, at Steffen Smidt selv kørte fyringen til Domstolen. Fyringen var meget let at hindre. Danmark - eller Steffen Smidt selv - kunne formentlig nøjes med at true med at gå til Domstolen med en fyring forårsaget af en statsminister. Så ville den sag falde på plads, inden den nåede dommerne i Luxembourg.

Steffen Smidt kunne ikke selv rejse sagen, for han skulle gerne have løn efterfølgende fra den danske stat. Han var afhængig af, at Udenrigsministeriet tilbød ham en plads som konsulent. Steffen Smidt led ellers ingen materiel nød på grund af fyringen. I Kommissionen behandler man sine folk godt, medmindre de afslører svindel eller tvivlsomme regnskaber.

Smidt blev ikke formelt fyret, men bare forflyttet til et kontor, uden ansatte, uden ansvar, med en milliongage, efter skat, som fik Fogh til at ligne en proletar. For en meget dygtig og ihærdig embedsmand er en sådan påtvunget ferie en meget hård straf. Steffen havde blot passet sit job som generaldirektør for fiskeri og modtaget de politiske klø i Spanien, som kommissær Fischler selv skulle have taget imod.

Fik sagen til at rulle internationalt

Jeg havde i den sag en tæt kontakt med en god ven af Steffen Smidt. Jeg fik sagen til at rulle i den internationale presse, også i flagskibe som Die Zeit, The Economist osv. Vi kunne let have ført sagen til sejr, men ikke uden hjælp fra enten Steffen Smidt eller den danske regering. Steffen ville sikkert gerne have deltaget i forårsrengøringen, men kunne ikke. Han var også et lille offer i det store maskineri, hvor han selv havde været bøddel over for Paul van Buitenen.

I et sådant system er det ikke menneskene, der styrer. De spiller tildelte roller efter tildelte manuskripter. De har ingen mulighed for at gå uden for manuskriptet med deres egen samvittighed. Episoden var lærerig, men ikke charmerende. Der er ikke noget, der er så skidt, at det ikke er godt for noget, siger man. Efter Aznars søndagssamtale kunne Kommissionen komme med et forslag til ny fiskeripolitik, som ellers ikke ville have haft den mindste chance for at blive foreslået fra en Kommission, hvor spanske Loyola de Palacio var næstformand.

Steffen Smidt blev ofret. Dansk fiskeri undgik et endnu værre udspil til ny fiskeripolitik. Sagen blev også behandlet i budget-kontrol-udvalget. Her sluttede alle spaniere op bag fyringen. Vi kunne ikke få flertal for at følge sagen til dørs. Den var ellers ret ligetil.

Let at glemme i den lønklasse

Prodi og Aznar talte ikke sammen på engelsk, men brugte højtstående embedsmænd til at oversætte. Vi kunne have indkaldt embedsmændene og fået dem til at vidne om samtalens indhold og dermed afsløret benægtelsen af ønsket om fyring som usand. Ved den lejlighed udtalte min ven i Kommissionen, John Fitzmaurice, de bevingede ord:

- I den lønklasse har man let ved at glemme.

Jeg ville nu gerne have spiddet udsagn mod udsagn og afsløret den gemene handling. Vi havde tilstrækkelig mange udtalelser til, at de ikke alle kunne være sande samtidig. Nogle talte usandt. Som i George Orwells fremtidsbog om 1984 var der ingen forskel på løgn og sandhed. Man siger blot, hvad der er mest formålstjenligt, her og nu.

Derfor trænger vi til ordentlig rengøring i EU-toppen og indførelse af almindelig hæderlighed, hvor embedsmænd og kommissærer fyres for at tale usandt.

3.094 hemmelige arbejdsgrupper

I 2004 drog Prodi hjem til Italien. Portugals statsminister José Manuel Barroso skulle afløse ham. Lederen af den kristendemokratiske gruppe i Europa-Parlamentet Hans Gert Pöttering var nervøs for stemmetallene før næste dags afstemning. Han fik organiseret et møde mellem Barroso og mig på Barrosos midlertidige kontor. Jeg berettede om hans forgængeres vanskeligheder med at få embedsmændene til at parere ordrer. Jeg forklarede, hvordan det havde taget Prodi fire år at levere referater og dagsordener. Jeg fortalte om Jacques SanTERS fire år om at udlevere den fortrolige telefonbog over Kommissionens ansatte.

Jeg fortalte også, at generalsekretæren havde nægtet at udlevere listen over arbejdsgrupper. Jeg kunne se på Barroso, at han blev utryg ved sit nye job. Så besluttede han at træde i karakter. Han tilkaldte Kommissionens generalsekretær og bad ham om at udlevere listen til mig, og det skulle være nu. Næste dags morgen klokken otte kom en medarbejder på mit kontor med en brun konvolut med en liste med i alt 3.094 indtil da hemmeligholdte arbejdsgrupper.

- Vi får en god formand, tænkte jeg.

Barroso lovede mig også listen over rådgivere i de mange arbejdsgrupper. Over en efterfølgende middag spurgte han, om jeg ikke var glad for de mange navne, de havde sendt til mig. Jeg måtte fortælle, at jeg ikke havde fået listen over rådgiverne, som han havde bedt sine embedsmænd ekspedere. Jeg skulle straks få den. Nogle uger efter fik jeg i stedet et håndskrevet brev, hvor han beklagede, at han alligevel ikke kunne udlevere navnene på grund af ”data-beskyttelse”.

Jeg rejste afslaget på et koordinator-møde i budget-kontrol-udvalget og fik enstemmig opbakning til at insistere på navnene. Vi blev også enige om at true med at anbringe eksperternes rejsebudget i reserven, så rejsepengene først blev frigivet, når vi fik navnene. Nu var det alvor for Kommissionen. Møderne ville stoppe, hvis de ikke slap informationerne. Så bøjede de sig og lovede et register med alle navne. Det skulle være færdigt 1. januar 2009.

Registret findes nu på dette link: <http://ec.europa.eu/transparency/regexpert/>

Registret var ikke fuldstændigt. En række arbejdsgrupper manglede. Under en række grupper manglede personnavnene. Men det var en god begyndelse, og det er blot et af talrige eksempler, som viser, at parlamentsmedlemmer kan gøre en forskel.

Håndplukkede, hemmelige arbejdsgrupper

Kommissionen kan bruge sammensætningen af arbejdsgrupper til at fremme deres egne interesser. De kan håndplukke rådgivere, som de er enige med. I en af mine første sager om en arbejdsgruppe om den grafiske industri var kun arbejdsgiverne repræsenterede. Ikke en eneste fra fagbevægelsen.

I det rådgivende udvalg om tobak var der 12 repræsentanter for tobaksavlerne, 6 fra industrien, 6 fra handelen, en fra forbrugerne og en fra fagbevægelsen – men ikke en eneste fra EU’s sundhedsvæsenere.

Da klimapolitikken skulle udarbejdes, kom alle råd fra multinationale selskaber. Miljøorganisationerne var svagt repræsenterede i det rådgivende udvalg.

De rådgivende udvalg finansieres af skatteyderne. Derfor har vi også krav på at kende deres sammensætning, deres mødedagsordener og referater, og deres forslag. Al information bør ligge på nettet, frit tilgængeligt som i USA.

I mit 29-årige EU-parlamentsliv har jeg aldrig kunnet få den fulde information om arbejdsgrupperne. Kommissionens generalsekretær har siddet på mit kontor og forklaret, at de ikke kendte sammensætningen af de forskellige udvalg. De vidste ikke, hvem de udbetalte rejsegodtgørelserne til!

Den samme ekspert kunne derfor teoretisk få rejsegodtgørelser og dagpenge for forskellige møder de samme dage. Kommissionen kunne ikke kontrollere det, forklarede generalsekretæren. Det horrible svar var baggrunden for den enstemmige opbakning i budgetkontroludvalget om at forlange navnene.

En svensk mærkesag

Den 1. januar 2001 overtog Sverige formandskabet i EU. Nu skulle der slås et slag for åbenheden. Det var en svensk mærkesag, og den var jeg helt med på, selv om jeg advarede vore svenske venner mod at gøre det til en profileret mærkesag. Hvis man vil have resultater for åbenheden, skal man ikke gøre det til en mærkesag, men virke for det uden at sætte sig selv i forgrunden.

Sverige har en høj grad af åbenhed i den svenske forvaltning. Man har tilmed en såkaldt ”meddelerfrihed”, der gør det strafbart for myndighederne at efterforske i, hvem der kan have udleveret et dokument til pressen. Denne meddeler-frihed savner vi i både Danmark og EU. For Sverige var det særlig vigtigt at arbejde for større åbenhed i EU. Den er grundlovsfæstnet i Sverige. Det giver særlige problemer for svenskerne, når EU forbyder Sverige at holde sin egen grundlov.

Det faldt i Sveriges lod at skulle forhandle en ny forordning om åbenhed på plads. Deadline var 1. maj 2001, og Sverige ville gerne nå loven før den 1. juli, hvor de skulle aflevere formandskabet til Belgien.

I Danmark var Amsterdam-traktaten blevet præsenteret som løsningen på alle åbenhedsproblemerne. Hvis vi bare stemte Ja til den traktat, kunne vi få åbenhed i EU, sagde tilhængerne. Så enkelt var det ikke, nærmest tværtimod. Før Amsterdam-traktaten kunne fremskridt for åbenhed vedtages i Ministerrådet med simpelt flertal, det vil sige at otte af 15 lande skulle stemme for. Med Amsterdam-traktaten skulle der kvalificeret flertal til, det ville dengang sige 62 af 87 stemmer i Ministerrådet.

Her kunne åbenhedsfremskridt blokeres af tre store lande som Spanien, Frankrig og Tyskland med da tilsammen 28 stemmer, selv om samtlige andre lande måtte være blevet enige. Med Amsterdam-traktaten blev det altså noget sværere at få åbenhed, ikke lettere, selv om Nyrup og kolleger prøvede at sælge os det argument.

I dagligdagen var det især de små lande, som stemte for små fremskridt omkring åbenheden, når man skulle stemme om konkrete akt-udleveringer i den særlige informationsgruppe, som arbejdede med disse sager i Ministerrådet i Bruxelles. Frankrig, Tyskland og Spanien var stærke modstandere af åbenheden, Storbritannien også, når det drejede sig om udenrigspolitik.

Den eneste fordel var, at åbenhedsreglerne nu skulle vedtages i såkaldt fælles beslutningstagning, hvor Parlamentet havde mulighed for at få indflydelse. Europa-Parlamentet havde været en stærk tilhænger af åbenhed, siden et par år efter danskerne stemte nej til Maastricht-traktaten den 2. juni 1992.

Korridorforhandlinger

Det svenske formandskab kortsluttede nu beslutningsmetoden til fordel for korridorforhandlinger med tre repræsentanter for Europa-Parlamentet. Fra Sverige forhandlede EU-ambassadør Gunnar Lund. Han blev siden minister i Göran Perssons regering. For Europa-Parlamentet forhandlede Hanja Maij-Weggen fra de hollandske kristendemokrater. Hun var tidligere minister, og en jeg havde samarbejdet meget med om åbenheden.

Parlamentets ordfører var en berømt engelsk skuespiller, Michael Cashman fra Labour. Formanden for udvalget for borgernes frihedsrettigheder og senere formand for den liberale gruppe i Europa-Parlamentet, Graham Watson, deltog også i forhandlingerne. De tre fik sammen med Gunnar Lund forskellige formuleringer rettet til det bedre i Kommissionens udspil. Kommissionens udspil var ikke et acceptabelt forhandlingsgrundlag. Det indeholdt direkte tilbageslag for åbenheden.

Enig med ombudsmanden

Den finstkødte daværende ombudsmand med en fortid som finsk justitsminister, Jacob Söderman, og jeg kom uafhængigt af hinanden til samme resultat: den vigtigste ændring i åbenhedsforordningen ville være at forbyde åbenhed i de skandinaviske lande på områder, hvor vi allerede havde aktindsigt. Forordningen indeholdt nemlig en bestemmelse om, at medlemslandene skulle respektere EU-afgørelser om åbenhed. Hvis et dokument var lukket i Bruxelles, skulle det ikke kunne udleveres til svenske journalister i det åbne Stockholm.

Logikken i argumentet fejlede ikke noget. En journalist havde fået 18 ud af 20 efterspurgte dokumenter fra det retspolitiske samarbejde udleveret i Stockholm, men kun to af dem i Bruxelles. Hvis alle kunne spørge i Stockholm, var lukketheden i Bruxelles ikke meget bevendt for dem, som

ønskede det. Ellers indeholdt forordningen bare de fremskridt, som aktive borgere havde udvirket ved EF-domstolen, for eksempel pligten til at gennemse et dokument og vurdere, hvilke dele af det der eventuelt kunne udleveres.

Det blev nu skrevet ind som en pligt for tjenestemændene, men den eksisterede jo allerede ved Domstolens dom. Der var desværre ikke væsentlige nye fremskridt i forordningen, da den blev forhandlet på plads og offentliggjort som en succesrig svensk mærkesag.

Åbenhed bag lukkede døre

Jeg afprøvede den gode svenske vilje og bad om aktindsigt i forhandlingerne. Den svenske repræsentation i Bruxelles nægtede mig aktindsigt i forhandlingerne om åbenhed! Ikke engang arbejdsdokumenter om åbenhed kunne udleveres til en folkevalgt af det broderland, der havde gjort åbenhed til sin store mærkesag. Jeg har dog efter formandskabets afslutning fået nogle af referaterne og arbejdsdokumenterne udleveret ved en anden begæring om aktindsigt.

Forhandlingerne om åbenhed kørtes bag stærkt lukkede døre. Jeg mødte op i Europa-Parlamentets borgerretsudvalg for at advare mod resultatet og for at få det behandlet og diskuteret. Det var ikke muligt. Parlamentet kortslo forhandlingerne. Der blev ikke indkaldt noget forligsudvalg, hvor 15 medlemmer fra Parlamentet kunne diskutere med de 15 i Rådet.

Der kom ikke engang en anden behandling. Parlamentet åd kompromiset i første behandling ved ikke at stille ændringsforslag. Det var en stor skam, for vi ville have stået bedre uden forordning. Så kunne borgere (med en halv million ledige kroner) være gået til Domstolen og støttet sig på Amsterdam-traktatens almene principper om demokrati og åbenhed og måske undgået det tilbageskridt, som blev resultatet af forordningen.

Sverige rettede ind efter EU

Sverige rettede ind og prøvede at undgå udlevering af de dokumenter, som Bruxelles anså for lukkede. Fremskridt om åbenhed var blevet sværere at vedtage. Lissabon-traktaten har ikke rettet op. Domstolen er tilmed begyndt at dømme imod åbenhed. De danske myndigheder er blevet lige så restriktive som EU. I 2012 blev regeringen og oppositionen enige om en ny dansk offentlighedslov, som indskrænkede adgangen til aktindsigt i ministrenes virke.

Da Sverige havde erklæret åbenhed for en mærkesag, følte de sig nødsaget til at præsentere resultatet som en sejr. Gunnar Lund havde ingen problemer med at præsentere sejren. Han havde selv været en del af lukketheds-logen i de faste repræsentanters klub, COREPER, i mange år. Den slags topembedsmænd ønsker ikke åbenhed. Det gjorde hans efterfølger Sven-Olof Petterson heller ikke. Han nægtede at underskrive mit forslag om åbenhed i Forfatnings-Konventet, selv om *samtliche* folkevalgte svenske medlemmer og hans egen minister havde skrevet under.

Samarbejdede med Anna Lindh

Den nu myrdede svenske udenrigsminister Anna Lindh støttede oprigtigt åbenheden. Anna var frustreret over den modstand, hun mødte blandt kollegerne i Ministerrådet. Da hun ikke kunne komme videre inden døre, aftalte vi diskret, at jeg skulle kritisere Frankrig, Tyskland og Spanien offentligt. De tre lande stod stærkt i vejen for mere åbenhed.

Anna mindede mig som type meget om Svend Auken. De var begge tidligere EU-modstandere og virkede nu som idealister på de bonede gulve. De kendte også deres begrænsning og havde ikke noget mod at arbejde uformelt sammen med græsrodder som mig ved siden af eller på trods af deres officielle pligter. Anna kunne ikke selv gå ud med offentlig kritik. Hun vidste, at det kunne

jeg godt. Hvor smerteligt, at en sådan hæderlig folkevalgt skulle falde for en morders kniv før euroafstemningen i Sverige i september 2003. Anna kunne være blevet en ny, flot nordisk Palme.

Jeg kendte ikke Anna før det svenske formandskab, men fik et godt samarbejde med hende. Det mindes jeg stadig, hver gang jeg ser billeder fra det bestialske mord eller kommer forbi Anna Lindh salen i Europa-Parlamentets bygninger i Bruxelles.

Med Göran Persson imod ØMU

Den svenske statsminister Göran Persson var en gammel bekendt. Før han blev statsminister, sad han i Riksdagen. Han repræsenterede Sverige ved møder i det økonomiske og monetære udvalg i Europa-Parlamentet, da vi drøftede planerne om den økonomisk-monetære union. Göran og jeg var dengang de stærkeste modstandere i udvalget. Vi kunne støtte hinanden som den lille minoritet, vi var i den forsamling! Dengang var Poul Nyrup også modstander af euroen og talte imod konstruktionen i vores udvalg.

Det var før, Sverige var kommet med i EU. Svenskerne forhandlede om medlemskab og blev derfor inviteret med til drøftelserne i parlamentsudvalget. I september 2003 ledede Persson kampagnen for et ja til svensk deltagelse i euroen. Han truede svenskerne med bål og brand, hvis de stemte nej. Også ligesom Nyrup.

En spansk medkæmper

Spanien har i hele sin tid i EU bekæmpet tilløb til åbenhed sammen med særligt Frankrig og Tyskland. For mig var det derfor en chance at skabe bevægelighed i ønskerne om åbenhed, da spanierne overtog formandskabet den 1. januar 2002. Det er ret logisk, hvis man tænker efter. Et formandsland skal skabe kompromiser. Som formand kan man ikke køre sine egne mærkesager, hvis de er i modstrid med de andres.

Som formand skal man lægge sig imellem og være fremkommelig for det, som ønskes af det store flertal af landene i Rådet. Jeg aftalte derfor nogle møder i Madrid med de folk, der skulle lede det spanske formandskab. Jeg havde nogle meget nyttige drøftelser, hvor jeg kunne fremføre en realistisk ønskeseddel og skabe bevægelse bag kravene.

Spaniere ind for åbenhed

Øvelsen omfattede også den senere spanske udenrigsminister Ana Palacio. Ana havde været formand for Europa-Parlamentets borgerretsudvalg, som arbejdede med åbenhedsreglerne. Hun var i sin første periode formand for Retsudvalget, som altid havde været mest betænkelig ved åbenhed. Da hun skiftede udvalg, skiftede hun også holdning til åbenhed. Hun blev ligefrem en djærv fighter for åbenhed i EU. Ana havde indset, at der ikke var nogen vej udenom, og hun blev en solid medkæmper under det spanske formandskab.

Jeg kontaktede også andre ledende medlemmer af det spanske regeringsparti for at få dem til at presse på de rigtige steder, hos statsminister José Maria Aznar, hos tidligere udenrigsminister Josep Piqué og hos Europaminister Ramón de Miguel.

Lovgivning som hovedregel i åbenhed

Da jeg kom til Madrid, viste Europaministeren sig meget fremkommelig. Operationen var lykkedes. Spanien var parat til at reformere Ministerrådet og indføre en større grad af åbenhed end hidtil. Detaljerne er indviklede, men der var små fremskridt på mange fronter. På det næste møde i formands-

konferencen med det spanske formandskab åbnede jeg ballet og blev bakket kraftigt op af Ana Palacio. Hun deltog i mødet i sin egenskab af formand for udvalgsformændene i Europa-Parlamentet.

Udenrigsministeren var det sværeste led at rokke, men vores samlede pres hjalp. Han erklærede nu sin støtte til en løsning, der havde været utænkeligt at få vedtaget under det svenske formandskab. På det efterfølgende EU-topmøde i Sevilla kunne Danmark og andre åbenhedslande få vedtaget en beslutning om, at Ministerrådets arbejde som lovgiver fremover som hovedregel skulle foretages i åbenhed.

Hvis jeg havde stillet mig op på et ben og fortalt om åbenhed som mærkesag, kunne jeg ikke have udvirket noget fremskridt. Det er ved at sætte sig selv i baggrunden og skabe de rigtige alliancer, at man kan være med til at udvirke resultater på de bonede gulve i Bruxelles. Måske ikke fremskridt, der er store nok til at prale af vidt og bredt, men små praktiske fremskridt, uden hvilke livet med EU-sager ville have været meget kedeligere.

Plyndret på markedet af bevæbnet bande

Besøget i Madrid blev i øvrigt en dyr affære, for jeg blev udsat for et røveri på markedet. Jeg havde været så dum at have pungen fuld af kontanter for at kunne betale hotellet. Jeg blev lokket af et løfte om 10 % rabat ved kontant betaling, så hotellet slap for at skulle betale provision til og vente på betaling fra Diners eller Visa. Det blev mit livs dyreste rabat, og lærestreg.

En ung mand fra Peru ”kom til” at brænde mig med en cigarret og gjorde nu store armbevægelser for at fjerne gløderne fra min skulder. Imens listede hans kammerat pungen op af min lomme. Jeg råbte op og løb efter ham, men blev så stoppet af en kvindelig betjent, der fortalte, at hun havde set det hele. Jeg kunne ikke forstå, hvorfor hun ikke havde grebet ind. Det havde hun sine gode grunde til: Det var en bevæbnet bande fra Peru, som politiet overvågede for at kunne tage dem alle, og ikke bare den mindste fisk.

Så var det alligevel billigt sluppet, med livet i behold. Jeg fik med meget besvær telegraferet nye penge frem, så jeg kunne betale hotellet, for nu havde jeg også mistet mine kreditkort, og mit pas. Hvor dum kan man være. Jeg blev klogere: Aldrig, aldrig mere gå med så mange penge på sig.

Frem og tilbage for åbenheden i EU

I oktober 2010 jordede EU-Domstolen en af vore største sejre for åbenheden i EU. Vi havde fået tilsagn om, at samtlige udgifter til landbruget ville blive lagt på nettet. Det skete faktisk. Enhver borger og journalist kunne gå ind på nettet og se, hvad prins Joachim, dronning Elisabeth, golfklubberne og alle andre landmænd og landbrugsfirmaer fik i støtte fra skatteborgerne for besiddelse af jord og eksport af landbrugsvarer.

Domstolen fastslog så, at modtagere af landbrugsstøtte havde krav på anonymitet. Det var en absurd dom, for der var ingen, som havde bedt dem ansøge om landbrugsstøtte. Hvis man ansøger om penge fra skatteborgerne, må man finde sig i, at skatteborgerne også kan vide, hvad de betaler for. Dommen havde umiddelbar virkning. Kommissionen fjernede straks alle oplysninger om landbrugsstøtten fra deres hjemmeside.

I en anden dom havde Domstolen afgjort, at Kommissionen og Ministerrådet ikke automatisk kunne friholde alle juridiske notater fra aktindsigt. Indtil landbrugsdommen havde Domstolen været en vigtig aktør for mere åbenhed. På hjemmesiden farmsubsidy.org kan man igen se, hvem der får hvad i landbrugsstøtte. Der kom nye regler i 2014, dog nu med en bagatelgrænse. Notats tidligere redaktør, Brigitte Alfter og datajournalist journalist Niels Mulvad grundlagde farmsubsidy.org i 2015.

Åbenhed med Niels Ersbøll

Da Danmark skulle i EF, blev en stor del af arbejdet udført af Jens Christensens højrehånd, den da unge kontorchef Niels Ersbøll. Han blev belønnet med posten som Danmarks faste repræsentant ved EU fra 1973-77. I 1980 endte han på den højeste post, som nogen dansker nogensinde havde haft i EU. Han blev generalsekretær for Ministerrådet i hele fjorten år indtil 1994. Som generalsekretær sad han ved siden af de skiftende rådsformænd under møderne. Han rådgav Margaret Thatcher, Helmut Kohl og de andre store såvel som små.

Ersbøll sidder på et stort arsenal af viden om, hvad der foregik bag de lukkede døre. Da han gik på pension, kunne han tale mere frit. Det var velgørende at lytte til nogle af hans sandheder. En dag deltog vi begge i et forsøg med samtale-demokrati, såkaldt deliberativt demokrati. 4-500 repræsentativt udvalgte danskere skulle diskutere EU-problemer en hel weekend.

Vi talte begge for at indføre åbenhed i Folketingets Europaudvalg. Efter mødet blev vi enige om at forsøge, om vi kunne skrive en kronik i fællesskab med fælles forslag til at åbne EU. Det gjorde vi så, med titlen: "Et mere demokratisk EU", med Politikens overskrift og stavemåder.

Vi opfordrede blandt andet til at vedtage en ændring af Kommissionens forretningsorden, så borgerne kan få adgang til at se, *hvem* der deltager i kommissionens cirka 3.000 arbejdsgrupper. Når rådgivernes navne og høringssvar er offentligt tilgængelige, får borgerne bedre mulighed for at følge med i – og blande sig i - lovenes tilblivelse helt fra starten af.

Blomster for åbenhed i Folketinget

Fredag den 6. oktober 2006 blev en historisk dag i kampen for åbenhed. Kl. 10 åbnede Folketingets Europaudvalg dørene for første gang for offentligheden. Borgerne har lige siden kunnet følge debatterne, når ministrene får mandater til forhandlinger i Bruxelles. De har stort set uden undtagelser været åbnet lige siden.

Jeg mødte op til det første møde sammen med formanden for JuniBevægelsen, Hanne Dahl. Vi gav en stor buket velfortjente blomster til Europa-udvalgets formand, Elisabeth Arnold. Det var en stor dag for mig, fordi jeg havde virket for åbenheden siden 1972. Det var først, da Niels Ersbøll lagde navn og erfaring til forslaget, at det kunne gennemføres med en aftale mellem regeringen og Folketinget fra juni 2006.

JuniBevægelsen afleverede også en liste over de næste ønsker i kampen for åbenhed. Det var såmænd efter Elisabeth Arnolds egen anmodning. Danskere kan i dag følge med i Europaudvalgets drøftelser på Folketingets kanal i fjernsynet og på internettet. Denne åbenhedsreform er siden fulgt op af andre lande i EU.

Det var svært at argumentere imod, når den danske Mr. EU himself ikke kunne se noget problem i åbenheden. Jeg havde kort før prøvet at få den radikale Elisabeth Arnold med på at åbne udvalgets møder. Det var hun ikke parat til – før Ersbølls og min fælles kronik.

Næsten ingen interesse

Der er - desværre - næsten ingen offentlig interesse for det. Der sidder 5-6 folketingsmedlemmer og en fast flittig journalist fra Fagpressens pressebureau, Claus Djørup, og indimellem nogle få andre. EU-lovgivningen dækkes ikke af medierne, heller ikke af Ritzaus Bureau og de såkaldte public service kanaler. Vi er blevet et almuesamfund igen, hvor love laves af fine folk bag lukkede døre. Der er heller ingen interesse for det, der slipper ud gennem Europaudvalget i København.

Det hænger måske sammen med, at Folketinget *aldrig* har haft adgang til at følge de reelle lovforhandlinger bag de lukkede døre i Bruxelles. 85 % af alle EU-love vedtoges reelt af embeds-

mænd i 275 hemmeligt arbejdende arbejdsgrupper i Ministerrådet i Bruxelles. Alle lovdokumenter og referater er fortrolige. De bliver end ikke udleveret til det folketting, der har den lovgivende magt ifølge Grundloven. Over 90 % af EU-direktiverne gennemføres administrativt som bekendtgørelser og cirkulærer.

Drøftelserne i Europa-udvalget starter med ministerens forelæggelsestale, hvor han læser op af et manuskript forfattet af embedsmændene. Her er mange problemer fejlet væk. Der lægges ikke op til politisk diskussion af forskellige mulige danske forslag. Centraladministrationen kører lovgivningen suverænt i ministrenes navn. Folketinget giver kun mandat til et par procent af lovgivningen i EU. Grundlovens princip om folkestyre er blevet en undtagelse.

I Danmark kan de folkevalgte stadig ikke rekvirere arbejdsdokumenterne fra Ministerrådet. Det kan de nu i Tyskland. Forhandlingerne forberedes ofte i omkring 30 specialudvalg, som styres af Udenrigsministeriet og nogle af fagministerierne. Her er de erhvervsøkonomiske organisationer repræsenteret. Bortset fra landbrug og fiskeri er det aldrig sket, at arbejdsrapporter fra disse specialudvalg er blevet udleveret til Folketingets Europa-udvalg.

I gamle dage sagde man, ingen over eller ved siden af Folketinget. Sådan er det stadig, i teorien. Men i praksis må man snarere sige:

- Ingen over eller ved siden de hemmeligt arbejdende udvalg af embedsmænd og lobbyister!

Åbenhed stærkest i Tyskland

I mange år var Danmark et foregangsland i kampen for åbenhed i EU. Nu har vi fået baghjul af Tyskland. Forfatningsudvalget og formandskonferencen i Europa-Parlamentet mødtes regelmæssigt med de nationale parlamenter og regeringer. Jeg agiterede altid alle steder for, at de skulle indføre åbenhed i lovgivningsprocessen.

I Tyskland gav det pote. Både i Forbundsdagen og Forbundsrådet var man noget overraskede over at høre, at de var sat uden for lovgivningsprocessen og ikke havde adgang til at følge med i den. Det ville de gøre noget ved. I september 2006 underskrev Forbundsdagen en aftale med Forbundsregeringen om de folkevalgtes adgang til at følge med. Til min store forbløffelse gav den tyske regering de folkevalgte adgang til at modtage *samtliche* typer af dokumenter, inklusive referater fra de hemmelige arbejdsgrupper i Ministerrådet.

De tyske medlemmer af Europaudvalget har nu også ret til at få referater fra møderne i Unionens hemmelige regering, COREPER. De kan endda rekvirere dokumenter fra hidtil meget fortrolige arbejdsgrupper som ”Formandskabets venner”, der forbereder EU-topmøderne. Tyske folkevalgte har tilmed adgang til at se alle forhandlings-instrukser til tyske embedsmænd og interne overvejelser. Der findes ikke længere områder, hvor tyske folkevalgte ikke kan følge med. Tyskland er det land, som er nået længst med åbenheden.

Jeg har refereret fremskridtene i og for Folketingets Europa-udvalg. Jeg forelagde først den tyske aftale for Svend Auken, mens han var en energisk formand for Europa-udvalget i Danmark. Han var meget interesseret i aftalen. Min studenterkammerat var da ramt af prostata-kræft og fik ikke en tilsvarende aftale med regeringen. Svend døde alt for ung den 4. august 2009. Den nye formand Eva Kjer Hansen fra Venstre – og min hjemby Aabenraa - sikrede nye regler i juli 2013. Et pænt fremskridt, men stadig langt fra de tyske regler.

I anledning af et forestående 50-års-jubilæum for det danske medlemskab af EF nedsatte hun i 2020 en vismandsgruppe, som skulle komme med forslag til en bedre kontrol med EU-politikken. Jeg kom selv med i arbejdsgruppen og glæder mig til endnu et virke for åbenheden i EU. Hvis der er åbenhed i beslutningsprocesserne, vil borgerne kunne forstå reglerne meget bedre og få mulig-

hed for at forbedre dem. Godt at Eva Kjer Hansen kunne indtage formandsposten i Europaudvalget igen efter valget i 2019. Hun var også min kollega i Europa-Parlamentet fra 1994. Og hun brænder for folkestyrets kontrol med EU, som jeg selv.

Medarbejdere kan også følge med

Den tyske aftale var for god til at være sand, tænkte jeg. Jeg benyttede derfor en TV-optræden i tysk fjernsyn til at besøge Forbundsdays Europaudvalg i Berlin. Her konstaterede jeg, at aftalen også fungerede i praksis. Tilmed på den måde, at også de ansatte medarbejdere hos Forbundsdays medlemmer havde adgang til alle lovgivningsdokumenter.

Særligt klassificerede dokumenter var forbeholdt medlemmerne. De måtte indimellem læse dem i en særlig læsesal, uden mulighed for at tage kopi. Den begrænsning er nødvendig, hvis kontrollen skal være effektiv. Ellers havner de mest interessante oplysninger blot uden for den kreds, der har ret til dem.

Forbundsdays har også gennemført mit forslag om at fordele ansvaret for de enkelte forslag til direktiver og forordninger på forskellige medlemmer. Det tyske Europaudvalg fører nu en intern oversigt over alle vigtige forslag og de medlemmer, der er ordførere og skyggeordførere for dem.

Medlemmerne har også fået mulighed for at rejse til både Paris og Bruxelles efter behov for at skabe alliancer til støtte for tyske interesser. Hvert parti har fået mange ansatte hjælpere i Bruxelles, så de kan opsamle informationer og skabe alliancer. Det var overraskende glædeligt at se, at alt hvad jeg havde talt for om åbenhed, nu var gennemført i det første og største medlemsland!

Tyskland havde endda en lang tradition for fortrolighed i forvaltningen. Den tyske regering var også med til at blokere mit forslag om at vende bevisbyrden i åbenhedssager i Konventet.

Er løbet tør for åbenheds-krav

Jeg har ikke krav om adgang til information, som ikke er gennemført i Tyskland! Det var underligt at være løbet tør for krav til mere åbenhed, men samtidig uhyre tilfredsstillende, her i mit otium. Mange møder i det tyske Europaudvalg var også åbne for offentligheden, selv om Danmark her stadig er længere fremme. Åbenheden i Tyskland medførte, at irske parlamentsmedlemmer måtte lære deres eget forslag til finanslov at kende gennem tyske medier!

Reformarbejdsgruppe i Europa-Parlamentet

Jeg forelagde også den tyske aftale i en arbejdsgruppe om parlamentariske reformer, som jeg var med i i Europa-Parlamentet. Jeg foreslog, at vi skulle kopiere aftalen som et udkast for samarbejde mellem Ministerrådet og Europa-Parlamentet. Vores formand Dagmar Roth-Behrendt fra tysk SPD og alle udvalgets medlemmer var helt enige. Dagmar tog den op i forskellige forhandlingsmøder med Rådets repræsentanter, dog uden held.

Den 30. marts 2008 fløj jeg på studietur i Washington for at studere arbejdsforholdene for de folkevalgte i USA. Jeg fløj business class over Atlanten for første og eneste gang i mit liv. Kors, hvor var det dejligt at kunne sove før drøftelserne i Kongressen.

Vores reform-arbejdsgruppe skulle have ideer til at modernisere Europa-Parlamentet. Det fik vi i rigt mål. Den amerikanske kongres holder hvert år over 20.000 offentlige høringer om lovforslag. De arrangeres overalt i det vidtstrakte land. Kongressen tager vælgerne alvorligt. Jeg var imponeret over den grundige lovforberedelse i USA. Vi besøgte også et kongresmedlem, som viste os deres fortegnelser over lobbyistbesøg og udgifter til bespisning osv. De amerikanske kongresmedlemmer førte offentligt tilgængelige regnskaber for alt.

Jeg syntes næsten, åbenheden var drevet for vidt, når de også skulle bogføre en kop kaffe til nogle besøgende i restauranten! På den anden side beviste det amerikanske system, at den totale mangel på regnskabsaflæggelse i Europa-Parlamentet ikke var en nødvendighed, men et valg. Og et fravalg af offentlighedens mulighed for at følge med i, hvordan de folkevalgte bruger skatteborgernes penge.

Der var en god stemning i Parlamentets arbejdsgruppe om parlamentariske reformer. Den var et resultat af vores ”Fair Chair platform” og min opstilling til formandsvalget i Europa-Parlamentet. Den liberale gruppeformand Graham Watson, den grønne Monika Frassoni og jeg selv gik alle med i reformarbejdsgruppen for at give den tyngde.

Tre danskere med fingeraftryk

Jeg kunne ikke være med til afslutningen, og heller ikke insistere på, at reformerne også blev gennemført i virkelighedens verden. Jeg var det medlem, som deltog flittigst og satte derfor også flest fingeraftryk i arbejdsgruppen. Vi havde en dygtig, dansk funktionær, Peder Kyst, som sekretær for arbejdsgruppen. Vi blev også støttet af Europa-Parlamentets da danske generalsekretær Harald Rømer. Jeg var bestemt ikke Haralds kop te, men vi var enige om det store reformbehov. Her kunne tre danskere fra et meget lille medlemsland faktisk gøre en meget stor forskel.

Det er ikke altid størrelsen, men også forberedelse, alliancedannelse og argumenternes styrke, som skaber resultater. Jeg har ikke én gang sagt, at det er ligegyldigt, om man sidder med ved bordet. Det er det ikke – hvis man ellers sørger for at få indflydelse på menuen.

Resultater for åbenhed

Mine sidste år i Europa-Parlamentet blev en god tid for åbenheden i EU. Tirsdag den 2. maj 2006 var formændene for de politiske grupper i Europa-Parlamentet inviteret til møde og gastronomisk middag i Kommissionens nyligt renoverede, nu asbestfrie Berlaymont-bygning på 13. etage. Der skulle kommissærerne igen træffes til deres ugentlige møder.

Formand José Manuel Barroso og næstformand Margot Wallström sad for bordenden med generalsekretæren, kabinetschefen, den parlamentariske rådgiver og en tom stol.

Jeg brokkede mig vanen tro over de seneste sager om aktindsigt, hvor Kommissionen havde været ufattelig langsom og meget lidt meddelsom. For femte gang - over for Barroso - rejste jeg kravet om, at vi ville have udleveret navnene på rådgiverne i Kommissionens 3000 hemmelige arbejdsgrupper. Her fik jeg ikke det ønskede resultat. Til gengæld fik jeg løfte fra Barroso om, at han nu ville foreslå medlemslandene at offentliggøre alle EU-tilskud til landbruget.

Det var en sejr, der ville noget. Dagen efter fik jeg løftet konkretiseret fra Kommissionens næstformand Siim Kallas i budgetkontroludvalget. Han havde lovet mig det allerede ved sin tiltræden i 2004. Nu lovede han også at lette på låget for deltagerne i arbejdsgrupperne. Torsdag formiddag fik jeg så tilsagn fra mine kolleger i budgetkontroludvalget om at rejse sagen om arbejdsgrupperne overfor Kommissionen, med et formelt brev. Det var en sag, vi var enige om på tværs af grupperne. Vi var også enstemmige i formandskonferencen.

– ”Så jeg er ikke i tvivl om, at vi har store gennembrud på vej”, skrev jeg i mit nyhedsbrev.

Kontrol med lobbyister

Kommissionens næstformand Siim Kallas offentliggjorde samtidig Kommissionens grønbog om åbenhed og kontrol med lobbyister. Kontrollen med lobbyisterne blev kun frivillig. Jeg foreslog, at alle lobbyister skulle lade sig registrere for at få adgang til EU-institutionerne. De skulle så for-

pligte sig til at selvangive deres indkomster fra de forskellige opdragsgivere. De skulle også lægge henvendelser til folkevalgte, embedsmænd m.v. ud på internettet, så alle skriftlige påvirkninger kan kontrolleres af deres modpart.

Hvis tobaksindustrien vil have mig til at tro på deres tal, skal de kunne kontrolleres af forbrugerorganisationer og Kræftens Bekæmpelse, og omvendt. Lobbyisme er stærkt ønskværdigt, fordi vi ikke kan sidde i vore elfenbenstårne og lovgive hen over hovedet på firmaer, ansatte, forbrugere og patienter. Vi skal have råd på bordet fra alle sider, for at en lov kan blive optimal.

Lobbyismen skal bare være alsidig. Forbrugere og miljøorganisationer må også kunne kontrollere påvirkningen og selv være med til at påvirke. Det kan de fra 2014, hvor lobby-registret blev gjort obligatorisk. Jeg måtte også selv lade mig registrere for at kunne mødes med Kommissionens generalsekretær og formand i Berlaymont. Gammelt venskab rakte ikke. Tillid er godt, åbenhed er bedre.

Kapitel 37

SUNDHED OG MILJØ

Indtil nu ligner erindringerne i høj grad en lang kamp mod alle nye Traktater. Det var også kernen i mine bevægelers virke. I Folkebevægelsen ville vi ud af EF. I JuniBevægelsen ville vi hindre EF's udbygning til en udemokratisk Union. Men vi ville også arbejde konstruktivt og forbedre EU på mange områder.

JuniBevægelsen havde et detaljeret program for sundhed, sikkerhed og miljø, arbejdsmiljø, forbrugerbeskyttelse og dyrevelfærd samt velfærd og kultur. Det arbejdede vi for på samme måde som de politiske partier. Vi stillede mange ændringsforslag og deltog alle i *samtlige* afstemninger, fordi hver enkelt stemme kunne være afgørende.

Ved skrivningen opdagede jeg, at vi faktisk fik gennemført mange ændringer i EU. Vi tænkte ikke så meget på sejrene, mens arbejdet stod på, fordi der altid var en traktat, som helst lige skulle forkastes.

Mellem de mange forfatningskampe blev jeg faktisk involveret i mange konkrete sager. Jeg har berettet om de vigtigste i mine årlige, rimeligt grundige beretninger til JuniBevægelsens landsmøder. Her har jeg valgt at præsentere nogle af de vigtigste sager, som vi var med i.

Minimalsregler for miljø

I 1986 fik vi den berømte miljøgaranti. Den har aldrig kunnet bruges til andet end overgangsordninger. Garantien skulle primært skaffe Ja-stemmer til EF-pakken.

I 1992 fik vi tilbud fra Ministerrådets ledende jurist Jean-Claude Piris om både en miljøgaranti og en social garanti. Den danske regering ønskede ikke at genåbne forhandlingerne, som vi har set. Det var *ikke* EU, som afviste en anmodning, men regeringen som afviste vælgerne.

Nej-sejrene i Frankrig og Holland i 2005 og de efterfølgende forhandlinger om Lissabontraktaten gav os ingen formelle indrømmelser til miljøet, bortset fra en ny og meget vigtig bestemmelse om klimaet. Men Nej-stemmerne havde virket i hovederne på Kommissionens formand José Manuel Barroso og andre i EU-toppen. På blot et enkelt år opnåede vi fire store miljøsejre ved at insistere, skabe brede alliancer og hviske i Barrosos ører.

Opnåede faktiske fremskridt

Vi opnåede et faktisk gennembrud for muligheden for at have bedre regler til beskyttelse af miljøet og sundheden, end de standarder, man besluttede sig for i EU. Det var ikke en ny generel miljøgaranti, men en meget større *konkret* hensyntagen til sundhed, miljø og forbrugerbeskyttelse.

Jeg fik fri adgang til Barrosos *gavebod*. Han havde som ny udpeget kommissionsformand helt uden modbydelser af nogen art startet sin første arbejdsdag med at give mig listen over alle hidtil hemmeligholdte arbejdsgrupper. Nu kunne jeg i meget korte samtaler få hans ja til at løse nogle af de problemer, hvor Danmark var kommet i klemme med vore højere standarder for sundhed, miljø og forbrugerbeskyttelse.

Gaveregnen startede med de f-gasser, der var med til at ødelægge klimaet. Det blev dog et krævende slag at pakke gaven ud. Forhandlingerne endte med en meget uskøn løsning, men en klar sejr, hvor vi fik lov til at bevare et dansk forbud mod f-gasserne. Barrosos personlige støtte gjorde

de efterfølgende kampe meget lettere. Kommissionens embedsmænd måtte indse - eller føle - at jeg havde fået deres formand på min side.

Næppe for mine lyseblå, nordiske øjnes skyld, men velsagtens fordi Barrosos milde gaver kunne formilde vælgerne efter det franske og hollandske nej. Barroso indså, at jeg repræsenterede mere end mig selv. De klare Nej'er sved. De var også Barrosos nederlag. Han havde ikke klaret sine første møder med vælgerne. Nu skulle han bevise, han var i Bruxelles for at hjælpe borgerne. Den gamle maoist skulle svømme som en fisk i folkehavet.

Klima-ødelæggende f-gasser

Freon og andre fluorholdige gasser er farlige stoffer, som ødelægger klimaet. Stofferne anvendes f.eks. i køleskabe, frysere, rengøringsmidler og spraydåser. De har erstattet andre gasser, som var med til at ødelægge det livgivende ozonlag. De farlige stoffer har derfor også gjort noget godt ved at bidrage til, at medlemsstaterne har kunnet opfylde Montreal-protokollen om stoffer, der ødelægger ozonlaget.

F-gasserne er *drivhusgasser*, som bidrager til global opvarmning. Danmark forbød derfor al indførsel og anvendelse af f-gasserne fra den 1. januar 2006. Danmark gik dermed foran i klimakampen med et totalforbud. Det åbnede et marked for miljøvenlige alternativer. Danske virksomheder var hurtige til at udnytte hullet i markedet. Det skabte fremtidssikrede arbejdspladser. Østrig indførte også et forbud.

Der var nu forskellige regler i EU. Producenterne af de farlige stoffer havde fået reduceret deres marked og gik til Kommissionen. De ville have ret til at sælge deres produkter på hele EU's marked og fik Kommissionen til at støtte sig. Lobbyisterne havde kronede dage. Den 21. oktober 2004 indledte Kommissionen en hemmelig traktatkrænkelsessag mod Danmark. Det var første skridt til en egentlig retssag. Vi skulle dømmes med bøder, indtil vi rettede ind.

Kommissionen foreslog ikke et forbud for f-gasser i hele EU, men ønskede i stedet at forbyde os at forbyde de farlige stoffer. Kommissionen ville have fjernet det danske forbud, *inden* det skulle træde i kraft.

Offentliggjorde fortrolig skrivelse

Kommissionen foreslog samtidig nye regler for hele EU. De ville tillade f-gasserne og gøre de danske og østrigske forbud direkte ulovlige. Jeg fik fingre i det hemmelige brev fra EU og offentliggjorde det i mit nyhedsbrev. Sådanne breve fra Kommissionen er stadig fortrolige. De fleste konflikter klares i mindelighed. Regeringen retter ofte ind uden at oplyse noget om Kommissionens henvendelser.

I december 2005 skulle Europa-Parlamentets gruppeformænd mødes med den østrigske regering. Østrig skulle overtage EU-formandskabet den 1. januar 2006 – samme dag, som det danske f-forbud skulle træde i kraft. Østrigs borgerlige kansler Wolfgang Schüssel havde inviteret gruppeformændene i Europa-Parlamentet til statsmiddag i Wien i anledning af formandskabet. Det var blevet en fast tradition at starte alle formandskaber med middag og møder mellem gruppeformændene og alle formandslandets ministre.

Østrigs kansler og Barroso støttede instinktivt

Før middagen var der en fornem reception med vin, kaffe og den berømte Sachertærte, der smager himmelsk og først feder dagen efter. Jeg fik kansleren på tomandshånd og berettede om Østrigs og Danmarks fælles problem med forbuddene mod f-gasser.

Han kendte ikke sagen, men var helt instinktivt indstillet på at støtte. Hans statssekretær for EU-sager ville derimod ikke hjælpe. Han repræsenterede Bruxelles, snarere end Østrig. Under det østrigske formandskab måtte jeg hele fire gange have fat i kansleren personligt for at få Schüssels budskab til at trænge igennem til hans egne embedsmænd!

Jeg drøftede også sagen med Kommissionens formand Barroso. Han forstod også straks, at Kommissionen ikke kunne holde lange taler om klima og miljø og så gøre det stik modsatte i praksis. Barroso skulle heller ikke overbevises. Han var med på at støtte det danske og østrigske forbud. Han sendte mig videre til den, der skulle føre hans støtte ud i livet.

At instruere højtstående EU-embedsmænd om, at de skal gå ind for undtagelser, er lige så vanskeligt som at få en bil til at trille op ad en bakke uden motor. Generaldirektører mener principielt, at alle love i hele Unionen skal være fuldstændigt ens og gulerødderne helst firkantede. Så sover de bedst om natten til tonerne af deres kendingsmelodi om ”en stadig snævrere union”.

Ensartede regler lettere at håndtere

Deres fornuftige argument er, at virksomhederne får et ensartet marked, hvor de ikke skal bruge tid på at sætte sig ind i afvigende nationale regler. Et sæt fælles regler er lettere at håndtere end mange forskellige nationale regelsæt.

Er dette princip også så vigtigt, at man skal forbyde foregangslande i at gøre noget særligt for klode og miljø? Det var denne afvejning mellem ensrettende forenkling og foregangslande, som nu skulle beslattes.

Møde i forligsudvalg om f-gasser

Tirsdag den 31. januar 2006 mødtes Europa-Parlamentet med Ministerrådet i et sidste forligsmøde om den ny forordning om f-gasserne. Jeg deltog i mødet for min politiske gruppe, fordi jeg havde brugt adskillige dage i de forudgående måneder på at lobbye og føre kampagne for JuniBewægelsens princip om fælles minimumsregler, som tillod foregangslande at vise vej.

Vi havde tabt slaget om miljøgarantien i 1986 og 1992. Nu skulle garantien genvindes. Medlemsstaterne skulle have ret til at fastsætte strengere bestemmelser om klimabeskyttelse, end de regler, man kunne blive enige om i EU. Danmark og Østrig skulle ikke straffes for at gå foran. Nu skulle der smedes, mens jernet var varmt. Efter den uformelle samtale med kansleren rejste jeg sagen under gruppeformændenes efterfølgende officielle møde med den østrigske regering.

Jeg fik støtte fra *samtlig*e talere, for embedsmændene taler ikke ved sådanne lejligheder. De virker i det skjulte, sammen med lobbyisterne fra de store virksomheder. De, der havde mødt vælgere, var ikke et sekund i tvivl om, hvad de skulle mene. Selvfølgelig skulle Danmark og Østrig have lov til at gå foran, og hele EU skulle helst følge med. Kansler Schüssel støttede nu også *officielt* vores ønske.

Kommissionen støtter officielt

Den 25. januar 2006 havde vi møde i formandskonferencen. Her fik jeg officiel støtte fra Kommissionens formand Barroso og Kommissionens daværende næstformand med ansvar for industrien, Günter Verheugen.

Derefter mødtes jeg med en række ambassadører og andre beslutningstagere. Jeg har sjældent mødt så megen støtte i en sag. Årsagen var ganske enkel: Klimaændringer var et prioriteret område for Kommissionen og det østrigske formandskab. Vi var forpligtede til at nedbringe drivhuseffekten i henhold til Kyoto-protokollen.

- ”Men det forhindrer ikke juristerne i de forskellige generaldirektorater i at protestere, når der gennemføres minimumslovbestemmelser i medfør af artikel 95. Jeg er glad for, at jeg kunne anvende min erfaring og mit netværk til støtte for de gode forhandlere i Europa-Parlamentets forhandlingsdelegation. De ved, hvad sagen drejer sig om, og hvad der står på spil”, noterede jeg.
- ”Jeg har arbejdet med artikel 95 og den tilsvarende artikel i den foregående traktat siden 1985, da den først blev indføjet som en kompensation til de danske vælgere for at acceptere Det indre Marked.
- Med hjælp fra mange kompetente mennesker nåede vi frem til et godt politisk kompromis i forligsudvalget. Alle medlemsstater var enige i, at Danmark og Østrig kunne beholde deres nationale bestemmelser om f-gasser”.

Ville løbe fra kompromis

Da vi havde indgået det gode kompromis i forligsudvalget, spurgte jeg miljøkommissær Stavros Dimas, om han så ville trække traktat-krænkelser-anklagen mod Danmark tilbage. Det kunne han ikke love! I korridorerne fik jeg at vide, at Generaldirektoratet for Industri *aldrig* ville opgive deres principielle kamp for en fuldstændig harmonisering. De ville ikke acceptere en sag, som kunne danne præcedens og skabe plads til foregangslande på andre områder.

På det grundlag stemte jeg som det eneste medlem af forligsudvalget imod kompromiset. Jeg sagde, at jeg ville stemme for, *hvis* Kommissæren ville love at rejse spørgsmålet om at trække åbningsskrivelsen tilbage fra Kommissionen. Det kunne han heller ikke love. Den næste dag afholdt Dimas en pressekonference. Jeg omdelte et spørgsmål til Kommissionen til alle journalister. Jeg ville tvinge Kommissionen til at give et klart svar:

- Vil Kommissionen opretholde traktatovertrædelsesanklagen mod Danmark, eller vil I trække den tilbage?

Miljøkommissæren var klar over, at hele pressekonferencen kunne komme til at handle om de danske og østrigske bestemmelser. Han gav nu et klart tilsagn om at gøre, hvad han kunne for at få anklagen trukket tilbage. Signalet var klart og blev forstået i korridorerne. Hans svar var dog ikke præcist. Det var der gode eller rettere dårlige grunde til.

Embedsmænd i Kommissionen ville nemlig udarbejde en erklæring fra Kommissionen i tilslutning til beslutningen. Her ville Kommissionen fastslå, at kompromiset var i modstrid med traktaterne! De klimaødelæggende industrier kunne så gå til Domstolen. Med Kommissionens erklæring i hånden kunne industrien vinde en sag mod de danske og østrigske nationale bestemmelser.

Dårligt formuleret kompromis

Vores problem var, at kompromiset var meget dårligt formuleret. Løftet til Danmark og Østrig var politisk klart. Men formuleringen var umulig, fordi undtagelserne fra artikel 7, 8 og 9 i forordningen skulle opfylde betingelserne i Traktatens artikel 95 om det fælles, Indre Marked.

Artikel 95 fastsatte uopnåelige betingelser i denne sag. For at få tilladelse til en undtagelse skulle en medlemsstat fremlægge nye oplysninger, som ikke fandtes, da forslaget blev fremsat. Alle oplysninger om f-gassernes farlighed eksisterede, da Kommissionen fremsatte forslaget til forordning.

Medlemsstaten skulle desuden bevise, at der var tale om et problem, som var *specifikt for det*

pågældende land. Klimaændringer skulle med andre ord være en større trussel i Danmark end i Tyskland. Jeg behandlede sagen indgående i mit nyhedsbrev:

- ”Måske kunne nederlænderne bevise, at deres land ville blive det første til at forsvinde, men østrigerne kan blot kravle op i bjergene.
- Det er absurd at føje alle disse procedurespørgsmål til det politiske kompromis, som ville sætte Danmark og Østrig i stand til at forbyde f-gasserne.
- Så kampen vil fortsætte. Jeg har kontaktet en lang række mennesker efter kompromiset for at sikre resultatet for Danmark og Østrig og andre lande, som er villige til at gå i spidsen i kampen mod klimaændringer”, skrev jeg i Bondes Briefing.

Blev vedtaget med kun tre stemmers overvægt

JuniBevægelsen havde stillet ændringsforslag i Europa-Parlamentet for at få sagen startet. Jeg fik forslaget vedtaget med kun tre stemmer mere end nødvendigt til såkaldt *absolut flertal* blandt medlemmerne. Hvis fire stemmer havde været på toilet eller var blevet hjemme, havde vi ikke kunnet få et kompromis. Så havde der ikke været noget ændringsforslag at forhandle fra. Med flertallets støtte i salen kunne jeg gå med i forligsudvalget og få Kommissionen og Ministerrådet med på, at vi kunne bevare vores forbud indtil 2012. Så skulle reglerne revideres, og vi ville måske kunne sikre et forbud i hele EU.

Den danske undtagelse var i strid med al tænkning i Kommissionen. Embedsmændene prøvede alle mulige krumspring for at sno sig ud af Barrosos og Schüssels klare tilsagn. I min beretning til JuniBevægelsens landsmøde i 2007 fortalte jeg om vanskelighederne undervejs:

- ”I denne sag måtte jeg henvende mig 4 gange til formanden for Det europæiske Råd, den østrigske kansler Wolfgang Schüssel, 4 gange til formanden for Kommissionen, José Barroso og 3 gange til Kommissionens næstformand Günter Verheugen og lederen af den juridiske tjeneste Michel Petite.
- Jeg brugte ikke et minut på at overbevise dem. De franske og hollandske vælgere havde gjort arbejdet: åbnet deres ører. De indså straks, at man ikke kan slæbe Danmark til Domstolen for at gøre en ekstra indsats for klimaet, samtidig med at man holder fine taler for klimaet”, skrev jeg i Bondes Briefing.

Vandt slaget til sidst

Efter ugers armbøjning lykkedes det os til sidst at bevare det danske og østrigske forbud mod produktion, salg og markedsføring af f-gasser til år 2012.

- ”Vi skal følge op på dette ved at foreslå et forbud mod f-gasser i hele EU fra 2012. Dette er realistisk at få igennem, da der vil være den nødvendige teknologi, og debatten om drivhusgasser har været højt på dagsordenen i en længere periode”, skrev jeg.

Jeg havde forhandlet sagen med den ansvarlige kommissionseembedsmand i miljøudvalget med god støtte fra Dan Jørgensen. Sagsbehandleren var en flink englænder. Det var bare ikke muligt at rokke ham ud ad stedet. Han havde sine instrukser. Jeg fortalte ham, at han handlede imod Barrosos instrukser. Han repræsenterede Kommissionens tænkning om Det indre Marked og holdt på sit, selv om hans formand var uenig med ham. I en pause under et møde i ”forligsen” talte jeg med ham mere personligt. Her var han venligheden selv og gav mig oveni købet navnet på en dansk embedsmand i Kommissionen, som måske kunne hjælpe mig.

Englænderen var faktisk helt uventet hjælpsom under den bryske kappe, hvor han blot gjorde sit arbejde med at repræsentere de urokkelige standpunkter fra monsteret i Bruxelles.

God støtte fra fagkommissær Verheugen

Den ansvarlige industri-kommissær var tysk og hed Günter Verheugen. Jeg kunne i mange år vinke til hans kontor på den anden side af gaden fra min lejlighed i rue Belliard. Günter Verheugen var en god bekendt gennem mange års debatter. Han var tidligere generalsekretær for FDP, men sprang over til SPD. Verheugen var kendt som miljøfjendtlig, når han forsvarede de europæiske bilfabrikanter.

I denne sag om f-gasser sluttede han spontant op, på samme måde som Schüssel og Barroso, uden mindste tvivl eller vaklen. Han lovede også at tage sig kærligt af sagen og sine embedsmænd. En skønne dag skulle vi forhandle og stemme i salen om Doyle-betænkningen, navngivet efter Avril Doyle, en irsk kristendemokrat fra Fine Gael partiet. Hendes betænkning var på dagsordenen som den sidste sag før midnat. Deltagerne i salen var reduceret til dem, der lige havde talt, og dem der skulle tale. Vi var en lille sluttet kreds, som alle kendte hinanden.

Jeg havde stillet et ændringsforslag sammen med min hollandske kollega Hans Blokland. Han var valgt for et Kristeligt Folkeparti i Holland og var første næstformand i miljøudvalget, flittig og højt respekteret. Vores fælles ændringsforslag gik ud på at give Danmark og andre lande mulighed for at indføre strengere bestemmelser om f-gasser. Til min positive overraskelse fik vi nu 370 stemmer for og kun 272 imod ved afstemningen i plenum. Alle danske medlemmer stemte nu uden undtagelse for ændringsforslaget.

For en sikkerheds skyld mødtes jeg med både Barroso og Verheugen om morgenen for at være helt sikker på Kommissionens støtte.

Kommissionen snød kommisæren

Kort før midnat tog en anden kommissær - Jan Figel fra Slovakiet - ordet for Kommissionen efter indlæg fra alle grupperne. Figel læste op af et manuskript, som han næppe havde set før. Indholdet var i lodret strid med min enighed samme morgen med Barroso og Verheugen:

- ”Kommissionen er derfor forpligtiget til at tage forbehold overfor dette emne, inklusiv enhver ret kommissionen har under traktaten”, truede den intetanende Figel.

Talerne fra alle grupper reagerede meget stærkt imod denne krigserklæring. Jeg var den eneste person, der roste Kommissionen, fordi formand Barroso og næstformand Verheugen begge utvetydigt havde lovet mig at trække åbningsskrivelsen mod Danmark og Østrig tilbage.

De havde været meget bestemte ved mine morgenmøder med dem. Jeg kunne derfor ikke andet end rose deres personlige anstrengelser for at løse denne konflikt. Figel vidste ikke noget. En gruppe embedsmænd i Kommissionen havde fulgt deres egen dagsorden, i direkte konflikt med deres politiske ledere.

Onsdag morgen måtte jeg så igen mødes med Verheugen og Barroso. De gentog begge deres ubetingede støtte og havde ingen anelse om, hvad deres embedsmænd havde gjort aftenen før.

”De forbandede bureaukrater”

Europa-Parlamentets ordfører Avril Doyle var en god bekendt og en effektiv og vidende MEP fra den største politiske gruppe, EPP/ED. Hun reagerede straks og bad Parlamentet om at udsætte afstemningen i mindst en dag. Det tilsluttede vi os enstemmigt i mødesalen. I et delegationsmøde

onsdag eftermiddag insisterede vi alle på, at vi ikke ville tage den endelige afstemning i salen, før Kommissionen havde fastslået sin vilje til at standse åbningsskrivelsen.

Jeg stillede på Günter Verheugens kontor i Strasbourg tidligt onsdag morgen og skældte ud efter Kommissionens uventede kolbøtte.

- De forbandede bureaukrater!
- Die verdammten Bürokraten, råbte han hidsigt på tysk.

Hans spontane vredesudbrud klinger stadig i mine ører. Günter fortalte nu, at han havde bedt sine medarbejdere om at ordne det sådan, at han selv kunne tale om f-gasserne. Hans medarbejdere manipulerede ham og fik i stedet skrevet manuskriptet til en anden kommissær, som ikke kendte sagen og bare ville læse op af deres manuskript.

Usædvanlig støtte fra den juridiske tjeneste

Lederen af Kommissionens juridiske tjeneste Michel Petite ville normalt have forsvaret ensretningen og angrebet den danske og østrigske undtagelse. Det gjorde den juridiske tjeneste som regel. Michel var klogere og smartere end de fleste og støttede os - til min positive overraskelse. Han var normalt meget venligere end de standpunkter, han repræsenterede. Michel Petite deltog selv i alle Kommissionens møder.

Til sidst fik vi så kompromiset i stand. Det var ikke kønt juridisk og bestemt ikke nogen miljøgaranti. Men vi fik altså lov til at bevare forbuddet i fire år, hvorefter det forhåbentligt kunne afløses af et fælles EU-forbud. Danmark havde tabt slaget i Ministerrådet. Regeringen var kommet i mindretal på sagen, men vores forbud blev støttet af et miljøvenligt parlament. De folkevalgte havde ikke egentlig lovgivnings-magt, men fik alligevel en højst reel indflydelse. Kommissionen holdt op med at kræve det danske forbud forbudt.

Code nyheder til Bondes Briefinger

Kort efter kunne jeg notere i mit nyhedsbrev:

”Sejr for miljøet

Her er en rigtig god nyhed. Danmark vil inden længe modtage Kommissionens godkendelse af det danske forbud mod f-gasser. Man vil samtidig trække en åbningsskrivelse mod Danmark, som var første led i en retssag!

Min kilde til den gode nyhed er en meget højtstående tjenestemand i Kommissionen, som har været involveret i afgørelsen. Den officielle meddelelse vil snart blive sendt til Danmark fra Generaldirektoratet for Industri”.

Vi kunne omsider ånde lettet op. En sag, der først var tabt på gulvet i Ministerrådet, var rettet op gennem pres fra offentligheden og Europa-Parlamentet.

”Nu kommer sejren snart med posten til den danske miljøminister Connie Hedegaard. Hun indkaldte de danske medlemmer af EU-Parlamentet, da regeringen havde tabt slaget i Ministerrådet.

Uden hendes initiativ skulle vi nu have ophævet vores forbud mod f-gasser og straffet de virksomheder, som har investeret i fremsynet tiltro til det danske forbud.

Læren er, at danske medlemmer af EU-Parlamentet - og offentligheden - skal med i sagerne fra begyndelsen af lovgivningsprocessen.

Her vandt vi kun på en feberredning i sidste sekund”, konkluderede jeg.

Så fulgte den bedste nyhed i en ny briefing:

”Torsdag den 12. oktober gav Kommissionen Danmark meddelelse om sin afgørelse af samme dato om at give Danmark tilladelse til at forbyde f-gasser for at undgå drivhuseffekten i vores miljø”, skrev jeg i mit nyhedsbrev og gennemgik sagen fra regeringens nederlag til Europa-Parlamentets sejr.

Det blev min første miljøsejr, som jeg fik støtte til fra Barrosos nyåbnede gavebod. Det blev lykkeligvis ikke den sidste gave. Den tidligere portugisiske statsminister havde valgt en græker som sin miljøkommissær, fordi miljøet ikke interesserede ham. Grækeren voksede med opgaven. Stavros Dimas blev en fremragende miljøkommissær, og Barroso selv fik også hurtigt interesse for både klima og miljø. Barroso var blevet klogere efter lussingerne fra de franske og hollandske vælgere.

Dansk enegang gav fremskridt for alle

Den danske enegang førte siden til en endnu større sejr med vedtagelsen af en forordning om en mere gradvis udfasning af de farlige f-gasser i alle EU-lande, som det fremgår af denne pressemeddelelse fra Miljøministeriet fra 12. december 2013:

Fra Miljøministeriets hjemmeside om f-gasser:

Nye EU-regler beskytter klimaet mod kraftige drivhusgasser Publiceret 18-12-2013

Dansk enegang bærer nu frugt. EU indfører strammere regler for brug af kraftige f-gasser, som fx findes i køleanlæg. F-gasserne er meget skadelige for klimaet.

EU-Parlamentet og medlemsstaterne er netop blevet enige om nye regler, der begrænser anvendelsen af de kraftigste drivhusgasser med 79 % frem til 2030. Bl.a. skal køle- og aircondition-anlæg og isoleringsskum i fremtiden være mere klimavenlige. De fluorholdige gasser er helt op til 23.000 gange kraftigere drivhusgasser end CO₂, og begrænsningen af f-gasserne er derfor et meget effektivt redskab i klimakampen.

Danmark har siden 2002 haft nationale regler, der er betydeligt skrapere end resten af EU's. Det har betydet, at danske virksomheder for længst har udfaset en stor del af f-gasserne. De har udviklet teknologier, som udnytter naturlige alternativer, og på det område er de blandt de førende.

Connie Hedegaard overtog f-gasserne

Behandlingen af den nye forordning blev Connie Hedegaards ansvar. Generaldirektoratet gav hende et oplæg uden forbedringer.

- Det kunne jeg ikke acceptere, så de blev pålagt at komme med et bud på nye initiativer, forklarede den afgående danske klimakommissær i en mail til denne bog.

Connie var sikker på, at et forslag til EU-forbud ville blive forkastet, så hun valgte i stedet udfasningsstrategien, som kunne vedtages. Hun havde haft f-gasserne på sit allerførste møde for miljøministre i 2004. Hun tog ordet tre gange for at bevare de danske regler. Det havde ikke behaget den afgående miljøkommissær eller hendes generaldirektør.

Sprøjtegift i drikkevand

Barrosos nye syn på klima og miljø kom snart på en ny prøve. Danmark havde også et forbud mod tretten forskellige sprøjtegifte. De tolv af dem var allerede fundet i vores grundvand. Kommissionen ville ikke af med giften. De ville i stedet fjerne det danske forbud mod giftene! Det prøvede Kommissionen at komme igennem med i et forslag til nyt grundvandsdirektiv.

De danske medlemmer af Europa-Parlamentet blev inviteret til møde af daværende miljøminister Connie Hedegaard på hendes smukke kontor på Amagertorv, skråt over for Folketinget. Danmark var ved at tabe sagen. Hun ville gerne have vores hjælp til at få støtte i Europa-Parlamentet. Jeg fremlagde så et ændringsforslag til grundvandsdirektivet om at gøre loven til en klar minimumsregel, så vi i Danmark kunne opretholde vores forbud mod de tretten vanddræbere.

Jeg fik ændringsforslaget vedtaget i Europa-Parlamentet, nu ikke med tre, men med 23 stemmer mere end nødvendigt. Jeg gik igen med i forligsudvalget og kunne nøjes med at forstyrre Barroso en enkelt gang for at få den e-mail, der pressede hans apparat til at lave et kompromis, så han ikke skulle have mere brok fra Bonde.

Jeg fik Barrosos støtte på få minutter. Han tilkaldte med det samme den embedsmand bagved hans plads i salen, som skulle hjælpe. Nu blev Barrosos ordre forstået. Sådan da, for der var igen nogle forviklinger undervejs. Sagen om f-gasserne havde dog gjort sin virkning.

Hele Danmark blev en undtagelse

Vi opnåede *ikke* at få direktivet gjort til minimumsregler, men fik til sidst lov til at definere hele Danmark som et stort undtagelses-område. Det var heller ikke smuk jura, men et acceptabelt kompromis. Vi kunne fortsat forbyde sprøjtegifte, der ellers ville ødelægge vores grundvand. Vi kan fortsat drikke vores grundvand direkte fra hanen, uden kemisk rensning.

I denne sag havde jeg igen et glimrende samarbejde med Dan Jørgensen fra Socialdemokratiet og særligt hans kloge, vidende og flittige assistent Jens Joel. Dans dygtige medhjælper blev valgt til Folketinget i 2010 og blev straks ordfører for den socialdemokratiske folketingsgruppe i EU-sager. Dan Jørgensen blev dansk fødevarerminister i 2013 og klimaminister i 2019.

I Europa-Parlamentets miljøudvalg fik Dan og jeg fuld støtte fra kollegerne. Jeg havde forbedret deres støtte ved at mødes uformelt med de liberale og kristendemokratiske koordinators, inden de ville blive presset af industriens lobbyister.

Danmarks ambassadør helt tavs

Vi havde tilfældigvis tre tyske medlemmer som udvalgets forhandlere. De kom en dag tilbage fra møderne med Kommissionen og Ministerrådet og kunne ikke forstå, at Dan og jeg insisterede voldsomt i miljøudvalget, mens den danske repræsentant i Ministerrådet sad fuldstændigt tavs!

Vore tyske forhandlere blev lobbyet kraftigt fra de store tyske kemiforetagender. Vore tyske kolleger var bestemt ikke i lommen på den tyske kemiindustri, men de foreslog nu, at vi opgav kravet om at tillade et dansk og østrigsk forbud mod sprøjtegifte.

- Hvorfor skal vi satse på et punkt, når den danske regering ikke selv insisterer? spurgte de ganske logisk.

I forligsudvalgene laves forlig ved, at alle deltagere opgiver deres stålsatte holdninger og mødes i kompromiser.

Danske ministerier var uenige

Jeg tog fat i Connie Hedegaard og fik et nyt møde. Så gik hun til bekendelse. Den danske embedsmand havde ingen instruks, fordi Fødevareministeriet og Miljøministeriet var uenige. Venstres landbrugsminister og Landbrugsrådet på Axeltorv ville gerne tillade de sprøjtegifte, der var fundet i drikkevandet! Connie havde også forgæves forsøgt at få støtte fra den danske landbrugskommissær - og godsejer - Mariann Fischer Boel, som selv havde været landbrugsminister for Venstre.

Jeg gik så til formanden for Folketingets Europaudvalg, den tidligere socialdemokratiske parti-formand Svend Auken, og Morten Messerschmidt fra Dansk Folkeparti. Vi fik ikke blot etableret et flertal i Europa-udvalget til støtte for det danske grundvand. Vi fik nu enstemmig støtte fra de danske folkevalgte.

På det afsluttende møde i Ministerrådet kunne den senere danske EU-ambassadør Jeppe Tranholm-Mikkelsen så omsider åbne munden og støtte vores forslag. Den særdeles dygtige Jeppe var dengang nummer to på ambassaden og ansvarlig for alle Indre Markeds sager. Kompromiset kom i hus. Dan og jeg kunne arbejde videre for at få sejren gjort vedvarende og smukkere i en ny forordning om pesticider. Jeppe Tranholm-Mikkelsen blev udnævnt som generalsekretær for EU's Ministerråd i 2015.

Landbrugsrådet fik lov til at bestemme

Jeg var rystet over, at Venstres minister var parat til at risikere det danske grundvand. I Danmark er der hundredvis af vandbestyrelser med gode Venstrefolk i bestyrelserne for vandværkerne. De gør et godt arbejde for at sikre, at vi fortsat kan drikke vandet direkte fra hanen, uden rensning. Vores vand i Gladsaxe og særligt Hundested smager guddommeligt, sammenlignet med det flaskevand, jeg måtte købe i Bruxelles og Strasbourg og slæbe op i lassesvis af engangsflasker.

Alligevel kunne Landbrugsrådet på Axelborg få lov til at bestemme den danske holdning, så længe sagen kunne holdes internt. Det ville have kostet en Storebæltsbro eller to, hvis vi skulle til at betale for kemisk rensning af det danske grundvand. De to sejre med f-gasser og sprøjtegifte var meget principielle. Vi fik slået hul i reglen om, at alt skal være ens. Vi prøvede systematisk at (gen) skabe den miljøgaranti, vi blev lovet før folkeafstemningen om EF-pakkens Indre Marked i 1986.

Kort tid efter kunne vi gentage de to succeser med at gå til Barroso og få hans støtte, bl.a. i en sag om de livsfarlige, umættede fedtsyrer - trans fedt - i pommes frites og anden mad og salmonella. Jeg blev meget glad for Barrosos gavebod. Der var gevinst de fleste gange.

Salmonella

I Pinsen 2006 var den store skandale og samtaleemnet i Danmark Politikens afsløring af, at 10 af hinanden uafhængige pakker tysk kalkunkød alle indeholdt salmonella. Salmonella bakterier kan medføre alvorlig sygdom. Man kan faktisk dø af dem. Sverige og Finland havde derfor et forbud mod salmonella inficerede fødevarer. Det burde Danmark også have haft. Alle lande burde opfordres til at indføre egne totalforbud, indtil vi kunne få et totalforbud gennemført i hele EU.

De svenske og finske forbud blev godkendt af EU ved forhandlingerne om deres optagelse i EU. Men kun som en fireårig overgangsordning. Det var en af de ting, jeg kritiserede i deres aftale om Sveriges og Finlands medlemskab i EU fra 1995. Sidenhen blev undtagelserne flyttet over i en forordning - nr. 2160/2003, art. 9 stk. 3 - om bekæmpelse af salmonella. Den blev vedtaget med hjemmel i Nice-traktatens art. 152 om folkesundhed.

Denne bestemmelse muliggjorde fælles minimumsregler med bedre beskyttelse for foregangslande. Landbrugsbestemmelserne og art. 95 om Det indre Marked sigtede altid mod total-harmo-

nisering med meget sværere betingelser for nationale undtagelser. Den nye forordning burde også kunne bruges til at give Danmark en særregel. Jeg bad Kommissionen om at se på de juridiske muligheder for et dansk forbud.

Dobbelt og tredobbelt retsgrundlag

Sagen blev kompliceret af, at der også fandtes en forordning nr. 852/2004 om fødevarerhygiejne. Den var vedtaget med en såkaldt dobbelt hjemmel i Det indre Markeds artikel 95 og art. 152 stk. 4 litra b om folkesundhed. Under reglerne om Det indre Marked kunne man ganske vist bruge den såkaldte miljøgaranti. Men her fremgik det udtrykkeligt af art. 95 stk. 8, at den kunne bruges til miljøhensyn, men *ikke* til hensyn om sundhed. Hvis en vare var usund, skulle Kommissionen foreslå en løsning for alle lande, var logikken.

Problemet med den fremgangsmåde var, at vi først skulle have Kommissionen til at stille et forslag. Derefter skulle det vedtages med et kvalificeret flertal på dengang 232 af 321 mulige stemmer i Ministerrådet. Den vej var lang og sjældent farbar. Kommissionen havde med hjemmel i forordningen med dobbelt retsgrundlag udstedt sin egen forordning nr. 2073/2005 om mikrobiologiske kriterier for fødevarer.

Alt i EU kan gøres meget indviklet, og der var mange folk i Kommissionen, som ville hævde det umulige i danske særregler. Der var også folk, der indså, at den politiske kerne var meget enkel: Folk kan dø af salmonella forgiftning. Det må forbydes, med det samme - hvor det er muligt. Danmark kunne roligt vedtage et selvstændigt forbud. Kommissionen kunne ikke tåle at trække Danmark for Domstolen for at beskytte borgernes helbred, ræsonnerede jeg.

- ”Det indså alle Kommissionens topfolk i sagen om f-gasser. Mon ikke de vil ræsonnere på samme måde, når Folketingets flertal tvinger ministeren, Lars Barfoed, til at bede Kommissionen om et totalforbud?” skrev jeg i mit nyhedsbrev.
- ”Jeg tror det. Jeg begriber blot ikke, at ministeren skal tvinges til et så indlysende skridt.
- Sidste år døde 20 danskere af salmonella. 35.000 blev syge, lyder de officielle formentlig undervurderede tal”, noterede jeg videre i nyhedsbrevet 8. juni 2006.

Brev til den ansvarlige kommissær

Jeg skrev til Kommissionens sundhedskommissær Markos Kyprianou for at få hans accept af, at Danmark kunne indføre et forbud mod salmonella på samme måde som Finland og Sverige. Hans embedsmænd besvarede henvendelsen med automat-reaktionen: Det er næppe muligt. Jeg offentliggjorde svaret i mit nyhedsbrev og mødtes så med Kyprianou personligt. Han lovede at studere de faktiske og retlige muligheder for at give Danmark en undtagelse.

- ”Her er det et problem, at den danske regering endnu ikke har anmodet om en undtagelse.
- Hvor langsom har man lov til at være, når et næsten enigt folketing beder om særregler?
- Vil forbrugerminister Lars Barfoed betale begravelsesomkostningerne for dem, der måtte dø af salmonella?” spurgte jeg polemisk.
- ”Uformelle kontakter i Kommissionen giver mig anledning til at tro, at Danmark kan få sin undtagelse, indtil man i EU måtte blive enige om et højere fælles beskyttelsesniveau”, tilføjede jeg.

De ”uformelle kontakter” var med den ansvarlige kommissær, kan jeg godt røbe i dag. Til sidst måtte den meget konservative forbrugerminister bøje sig og få et salmonella-forbud på plads. Fra 2007/08 fik vi et forbud mod salmonella i kød i hele EU. Danmark har også fået særstatus for æg

til forbrug og slagtekyllinger. Der kan vi altså stille krav om, at et produkt skal være fri for salmonella. På andre områder er der handlingsplaner. Den generelle forskel på Danmark og EU er, at Danmark går efter *alle* salmonellabakterier, mens EU koncentrerer sig om de farligste.

Vitaminer og sundhedsreklame

Tirsdag den 16. maj 2006 vedtog Europa-Parlamentet en række ændringsforslag til Kommissionens forslag om en EU-lov – en forordning – om tilsætning af vitaminer og mineraler, og en anden forordning om sundhedsanprisning.

Jeg stillede igen forslag om at gennemføre forordningerne som minimums-regler. Vi fik desværre kun 135 stemmer, mens 490 stemte imod.

- Hvis EU-loven vedtages vil det f.eks. betyde at Nutella kan mærkes som tilsat jern. Saftevand og juice kan mærkes som indeholdende calcium, og morgenmadsprodukter kan mærkes som fulde af vitaminer. Alle disse tre produktgrupper overskrider typisk det anbefalede daglige indtag af kulhydrater og fedt.
- Et andet godt eksempel er light produkter. Disse kan nu også mærkes uden at skulle indeholde en ernæringsprofil, dvs. hvor meget fedt, protein og kulhydrat, produktet indeholder i forhold til anbefalet dagligt indtag.
- De skal blot have reduceret deres fedtindhold med 30 % i forhold til andre sammenlignelige produkter. Derfor kan vi nu se frem til et Nutella light produkt, som overskrider grænsen for anbefalet dagligt indtag af fedt, men stadig kan mærkes som light”, advarede jeg i mit nyhedsbrev den 17. maj 2006.

Jeg havde en meget dygtig sagsbehandler i Bent Hindrup. Han kunne alle tekniske betegnelser, som ikke sagde mig et dyt. Jeg citerede flittigt fra ham i mine briefinger. Hans viden og min kunnen var en god kombination. Den 1. december 2012 fik Danmark en ny bekendtgørelse om tilsætningsstoffer. Fødevarestyrelsen oplyste samtidig, at en ny EU-harmonisering formentlig ville finde sted i 2013.

Økologiske pølser – nu med nitrit

Vi kæmpede også for at sikre, at reglerne for mærkning af økologi fortsat skulle være minimums-regler. Landbrugskommissær Mariann Fischer Boel fremlagde to initiativer. De ville begge være til skade for udviklingen af økologien. Hun ville lave regelsættet om, så der blev tale om total-harmonisering af husdyrkravene. Dog ville hun tilføje muligheder for, at man ud fra særlige forhold kunne ligge *under* niveauet for fælles regler i EU.

Hun ville altså gøre minimumsregler til maksimumsregler. Det var en forringelse, fordi alle dengang skulle overholde minimumsreglerne. Det var samtidig muligt for enkelte lande at stille højere krav til produktionen i deres eget land. Meget ideelt. Mariann ville også indføre fælles regler for tilsætning af nitrit i økologiske pølser på maksimalt 50 mg per kilo. Det var en klar forbedring for forbrugere i Sydeuropa. Der måtte man tilsætte op til 250 mg per kilo. De nye regler ville samtidig betyde, at vi i Danmark skulle ophæve vores eget forbud.

Vi kunne ikke nægte at give vores statskontrollerede Ø-mærke til pølser fra Sydeuropa, selv om der var anvendt 250 mg nitrit per kilo. Ændringen betød en væsentlig beskyttelse af de økologiske forbrugere, især i Sydeuropa. På nogle områder også i Danmark. På den anden side forhindrede forslaget, at Danmark og andre lande kunne gå foran med bedre regler.

Vi stillede derfor ændringsforslag, så det fortsat skulle være tilladt at opretholde krav til

den nationale produktion og mærkning, både hvad angår dyrevelfærd og tilsætningsstoffer. Den danske regering var enig i denne position. Vi kæmpede for at få disse ændringsforslag igennem i Europa-Parlamentet. Vi sendte bl.a. opråb til alle relevante organisationer, Folketingets partier, de relevante ministre og de danske medlemmer af Europa-Parlamentet for at få dem til at lobbye for og støtte vores ændringsforslag.

Blødgørere i legetøj

Phthalater bruges til at blødgøre plastik, blandt andet i legetøj til småbørn. Stofferne kan give fosterskader, skader på forplantningsevnen og leverskader - især hos børn. Derfor bør Phthalater forbydes i alt legetøj.

I 2005 behandlede vi grækeren Trakatellis betænkning om blødgørere og vedtog en række ændringsforslag, som opfordrede Kommissionen og Ministerrådet til at skærpe reguleringen. Direktivet beskæftigede sig med seks forskellige blødgørere, delt op i to grupper. Den ene gruppe blev foreslået helt forbudt for børn i alle aldre. Det var en styrkelse i forhold til de danske regler, hvor forbuddet kun gjaldt legetøj beregnet til børn under tre år.

Den anden gruppe af phthalater blev foreslået forbudt i noget af det legetøj, der var beregnet til børn under tre år, men ikke alt legetøj. Her skete en svækkelse i forhold til de danske regler, som forbød denne gruppe af stoffer i alt legetøj og legetøjslignende produkter til børn under tre år. Derudover tillod direktivet en grænseværdi på 0,10 % frem for Danmarks 0,05 %.

Det gav ikke mening at skelne mellem børn under og over tre år. EU kan jo ikke kontrollere, om lillesøster låner storebrors legetøj. For at sikre et højt beskyttelsesniveau fremsatte JuniBevægelsen to ændringsforslag til direktivet. Tilsammen ville de udgøre en garanti for, at Danmark og andre lande altid kunne gå forud og opretholde strengere krav end dem, direktivet lagde op til.

Kun ved at skrive en sådan sundhedsgaranti ind i selve direktivet, kunne vi være sikre på, at der blev plads til foregangslande i EU. Uden konkret sundhedsgaranti ville nogle medlemsstater som Danmark skulle sænke deres beskyttelsesniveau på nogle områder. Her tabte vi afstemningen. Europa-Parlamentets vedtagelse blev en blanding af sejr og nederlag.

Kemikaliereformen REACH

Der anvendes op mod 100.000 kemikalier i EU. Virkningerne af de fleste af dem er ukendte. Med den nuværende fart vil det tage flere tusind år, før vi får beskrevet sammensætningen af de forskellige kemikalier! Vi behandlede kemikaliereformen i 2005-06 under navnet REACH. Det var det første nødvendige skridt til at skabe et bedre kendskab til os selv, for vi påvirkes af en lang række af de farlige kemikalier og kender ikke virkningerne.

EU-loven var helt utilstrækkelig. Greenpeace oplyste, at EU-reglerne kun ville bringe 16 % af kemikalierne under kontrol.

Dyrevelfærd

Birgit Bjørnvig og Ulla Sandbæk deltog begge som ivrige medlemmer af en intergruppe for dyrevelfærd i Europa-Parlamentet. Bent Hindrup sad tilmed i bestyrelsen for Dyrenes Beskyttelse i Danmark samtidig med, at han var aktiv i Europa-Parlamentet. Da vi tabte Bents mandat i 2004, måtte jeg overtage arbejdet for dyrevelfærd, ved siden af de andre gøremål. Sammen med min gode danske, dengang konservative, kollega Gitte Seeberg tog jeg initiativ til at indsamle underskrifter for bedre dyrevelfærd i EU.

Vi opfordrede Kommissionen til at fremsætte et lovforslag, som højst ville tillade dyr at blive

transporteret i 8 timer, før de skulle til opfedning eller slagtning. Det var let nok at finde forslagsstillere i venstre side af salen.

Kunsten at få landmændene med

Kunsten var at hente støtte i højre side i salen, særligt blandt dem, der dyrkede landbrug og selv havde husdyr. Vi skulle ikke fordømme landmændene, men have dem med os. Jeg tog kontakt til en række emner. Det var ikke let. Men det lykkedes at skaffe nogle solide landbrugsfolk til at stå som medforslagsstillere. Så kunne initiativet ikke ses som vendt mod landmændene i Europa.

Jeg fik næstformanden for landbrugsudvalget og formanden for de polske landmænds parti, PSL, med til at stille forslaget. Jeg kendte Andrzej Grzyb fra møder i det polske parlament før den polske indmeldelse i EU. Han var medlem af ledelsen hos kristendemokraterne, den største gruppe i Europa-Parlamentet. Det var der, slaget skulle vindes.

Vi fik også den tidligere formand for landbrugsudvalget, den tyske grønne Gräfe zu Baringdorf og den nordirske landmand og formand for Europa-Parlamentets særlige kvæstorkollegium, Jim Nicholson, med blandt de fem forslagsstillere.

Forslaget var en såkaldt skriftlig erklæring, som blev lagt frem i Parlamentet, så medlemmerne kunne skrive under. Når den havde modtaget 367 underskrifter, ville den blive anset for vedtaget og ville så blive oversendt til Kommissionen. Desværre fik vi kun 231 underskrifter, så kravet om maksimalt otte timers transport blev ikke vedtaget i denne ombæring. Underskriftindsamlingen satte dog gang i Kommissionens egne overvejelser om at tage mere hensyn til dyrevelfærd.

Dan Jørgensen medvirkede siden til et tilsvarende initiativ og samlede også underskrifter blandt borgerne i hele Europa for et forbud mod mere end otte timers dyretransport. Det var godt at se, at JuniBevægelsens vedholdende arbejde for dyrevelfærd kunne fortsætte, efter vores død og nedlæggelse. Dan gjorde et godt arbejde for dyrene, selv om hverken Dan eller jeg havde Bent Hindrups faglige ekspertise.

Nye regler for dyr

Den 12. oktober 2006 kunne jeg i mit nyhedsbrev rose et nyt forslag fra Kommissionen under overskriften:

”Dyrevelfærdsregler i EU:

Godt, men ikke godt nok

- Det er glædeligt at EU Parlamentet har tilsluttet sig EU Kommissionens aktionsplan for dyrevelfærd, som indebærer at der nu kommer gang i fælles mindsteregler for alle husdyrarter”, skrev vi.
- ”I JuniBevægelsen er vi især glade for at det bliver minimumsregler. Således at de enkelte lande kan bevare og indføre højere niveauer, som kan danne grundlag for stadig bedre standard. Det er et helt afgørende princip for at bevare dynamikken i EU samarbejdet, og det burde følges op på mange andre områder,” kommenterede vi.

Vi havde to ændringsforslag, som desværre blev forkastet. Men de var med til at sætte fokus på to vigtige forhold i det kommende regelarbejde i EU. Det var uheldigt, at stadig flere malkekøer ikke kom på græs i sommerhalvåret, fordi besætningerne i gennemsnit var blevet meget større og baseret på malkerobotter. For malkekvæg er den vigtigste dyrevelfærd, at køer kan få lejlighed for at udøve deres naturlige adfærd.

Imod unødvendige forsøg med dyr

JuniBevægelsen foreslog også, at der ikke måtte laves dyreforsøg, hvis de testede produkter ikke havde en samfundsgavnlig funktion. Vi var imod unødvendige dyreforsøg til for eksempel kosmetik. 162 medlemmer stemte for JuniBevægelsens forslag. Det var en god begyndelse. Sådan arbejdede vi med dyrevelfærd i Europa-Parlamentet og kommunikerede om det udadtil. Vi skrev også, at man kunne få yderligere information hos sagsbehandler og ledelsesmedlem i JuniBevægelsen: Bent Hindrup Andersen.

Vi fik min tidligere MEP-kollega ansat til at fortsætte arbejdet, særligt med dyrevelfærd, vedvarende energi og miljø. Han var om nogen specialist i de tre emner. De danske tilhængere af forfatningen hævdede, at den ville være til gavn for dyrevelfærd. Jeg skrev en omfattende analyse af Forfatningens mulige virkninger for dyrevelfærd. Det blev heller ingen anbefaling af forfatningen til danske dyrevenner:

- ”EU har skabt problemerne for os ved at forbyde de veterinære grænser. Nu forbyder de os at lave vores egen skrappe beskyttelse af dyrene”, konkluderede jeg.
- ”I EU-konventet foreslog jeg også en reel garanti for dyrevelfærd, så vi selv kunne gå videre i beskyttelsen af dyrs velfærd. Den fik jeg desværre heller ikke støtte til.
- Forfatningen behandler dyr som andre varer. Jeg håber, vore forslag vil komme på bordet igen, hvis eller når forfatningen er blevet forkastet”, skrev jeg.

Kun 79 for at sætte køer på græs

Torsdag den 12. oktober 2006 vedtog Europa-Parlamentet Jeggle-rapporten om dyrevelfærd. Den blev vedtaget med 565 stemmer for, 29 imod og 15, der undlod at stemme. Vi stillede ændringsforslag for at sikre, at køer minimum skal være 150 dage på græs om året. Forslaget fik kun 79 stemmer, mens 508 gik imod.

- ”Indtil da er det sikrest at købe Ø-mærket kød, for økologisk kød har tilhørt køer, der har været ude i det fri”, sluttede jeg.

Al begyndelse er svær, viste JuniBevægelsens arbejde med dyrevelfærd. I dag er mange forbrugere parat til at betale ekstra, hvis dyrene har haft en god opvækst.

Sejre og nederlag

Sådan arbejdede vi med alle sager om miljø, arbejdsmiljø, sikkerhed, sundhed, forbrugerbeskyttelse og dyrevelfærd. Vi prøvede hver gang at ændre udspil med total-harmonisering til fælles minimums-regler. Kunne vi ikke det, prøvede vi til sidst at få en dansk undtagelse. Desværre vandt vi ikke alle sager. Vi led bl.a. nederlag i sagen om dyrs transport, tilsætning af vitaminer og mineraler og de tilhørende sundhedsanprisninger.

Vedtagelsen af dette direktiv har betydet en væsentlig stramning for reglerne i stort set hele EU. Samtidig forhindrede det dog lande i at gå foran med strammere regler. Fordelen ved minimumsregler er, at man kan hjælpe samtlige lande til højere standarder.

Danmark måtte ophæve et generelt forbud mod produktion, salg og markedsføring, mod bl.a. sukkervand, der tilsættes vitaminer og mineraler og derefter markedsføres som sundhedsfremmende. De andre danske medlemmer af Europa-Parlamentet støttede ikke vore ændringsforslag om at gøre direktivet til minimumsregulering. De var dermed med til at sætte en stopper for den danske sundhedspolitik om at sikre en alsidig kost baseret på sunde basisfødevarer.

Barroso bad Bonde om tak

Da Barroso havde foræret mig de første fire miljøsejre sagde han, at tiden vist var kommet, hvor jeg skulle takke ham i salen. Det gjorde jeg så, fordi han fortjente det. For mig var Barroso en fremragende kommissionsformand. Han sørgede for, at vi fik flere sejre end nederlag. Jeg ville sågar have overvejet at stemme på ham, hvis jeg stadig havde siddet i salen ved hans genudnævnelse i 2009. Han gav os noget af det, Poul Schlüter og Uffe Ellemann-Jensen havde lovet i 1986.

Barroso repræsenterede den største politiske familie, konservative og kristendemokrater. Vi havde været lodret uenige om Irak-krigen, forfatningen og mange andre politiske emner. Men han havde ører for, hvad der rørte sig blandt vælgerne. Han lyttede faktisk og havde fingerspidsfornemmelse. Han gav mig indflydelse på sager, som hverken var hans eller mit normale gebet. Han greb ind og kortsluttede Kommissionens bureaukratiske beslutningsproces.

Da han havde gjort det fire gange, behøvede jeg ikke længere ulejlige ham. Det var nok, jeg kunne true med det. Mit forhold til ham blev i den grad præget af respekt. Han var godt nok for forfatningen, men han havde også sin sunde fornuft. Jeg takkede Barroso igen, da jeg besøgte ham i Bruxelles fem år efter, jeg havde forladt Europa-Parlamentet. Han fortjente det, for du kan stadig drikke dansk drikkevand urensset fra hanen.

Kapitel 38

VELFÆRD OG KULTUR

Konflikten mellem minimums-regler og total-harmonisering fandt sted i alle regler om miljø og sundhed. Den samme konflikt udspillede også i mange love om velfærd og kultur.

Frie overenskomster og sociale ydelser

Danmark var i mange år et foregangsland for bedre miljø og højere forbrugerstandarder. Vi havde også en særlig *skandinavisk model* med frie overenskomster mellem arbejdsmarkedets parter. De skulle selv tage ansvar. Staten skulle ikke blande sig i løn-og arbejdsvilkår. Vores nordiske model kom slemt i klemme i EU, fordi de andre medlemslande organiserede arbejdsmarkedet og de fleste sociale forhold med lovgivning, arbejdsmarkedsordninger og private forsikringer.

Der er fordele og ulemper ved begge modeller. Den nordiske model er solidarisk. Vi kan få sociale ydelser, uddannelsesstøtte og folkepension, selv om vi aldrig har været på arbejdsmarkedet. Vi optjener folkepension blot ved at bo i Danmark. Med 40 år i landet får vi fuld folkepension. De høje sociale ydelser betales gennem høje skatter. I andre lande er både ydelserne og skatterne lavere. De bedre stillede kan så købe sig til forsikringer. De fattigste har meget ringere vilkår end i Danmark, fordi de ikke har midler til private pensioner og forsikringer.

Danmark var dengang det mest lige samfund i EU. Det støttede jeg af hele mit hjerte, ud fra Grundtvigs strofe:

- Og da har i rigdom vi drevet det vidt,
- når få har for meget og færre for lidt.

Kommissionen og EU-Domstolen har altid haft svært ved at håndtere den danske og til dels nordiske model. Vi var meget anderledes.

Domstolen skabte vore problemer

Vore ordninger passede bare ikke ind i Kommissionens og Domstolens arbejde for at skabe ensartede regler overalt i EU. Problemet lå sjældent i de konkrete lovmæssige harmoniseringer. De vigtigste spørgsmål kunne dengang kun harmoniseres med enstemmighed. Her kunne vi forholdsvis let kæmpe for undtagelser. Problemerne opstod, når Kommissionen selv kunne bestemme, eller hvor Domstolen greb ind, ofte til støtte for den såkaldt *frie bevægelighed*.

Før folkeafstemningen om EF i 1972 havde LO's og arbejdsgivernes formænd indrykket halvsides annoncer i alle aviser under overskriften:

- ”Nødderne knækker vi stadig selv”.

Det var uden tvivl deres agt. Men de havde ikke taget Domstolen i ed. Dommerne i Luxembourg er fremkommet med hundredvis af domme, som har angrebet arbejdsmarkedets ret til frie overenskomster og statens ret til at tage vare på de svage gennem sociale ordninger for alle borgere. Dom efter dom har Domstolen udvidet kredsen af dem, der kan få danske sociale ydelser. Mens jeg skrev dette afsnit, fik vi en ny dom, som sikrer uddannelsesstøtte til alle, der har haft tilknytning til det danske arbejdsmarked.

Opskriften er enkel for borgere i for eksempel Rumænien og Bulgarien: Tag et sommerferiejob

i Danmark og få en universitetsuddannelse og en studenterløn, der oftest er større end din fars samlede indtægt. Det er vældig sympatisk. Den danske model egner sig bare ikke til et EU med fri bevægelighed og stor mobilitet. En række danskere kommer i klemme, når de skal rejse til andre lande og ikke har opsparet rettigheder, som de kan tage med sig.

Fra andre lande kan borgerne komme til Danmark med deres opsparede rettigheder hjemme fra og så få almene danske ydelser oveni. Nogle får ingenting, andre kan få dobbelt. Det er ikke fair. JuniBevægelsen gik ind i alle disse konkrete slagsmål og råbte vagt i gevær mod udhulingen af den danske model. Her tager jeg kun fat i nogle få slagsmål. I mine briefinger og pressemeddelelser har jeg dækket de fleste.

Havnearbejdere fra Kina

I 2003 foreslog Kommissionen et direktiv om arbejde i havnene. Kinesere og andre billiglande skulle ikke blot kunne overtage vore industriarbejdspladser. De skulle nu også kunne tømme containere fra kinesiske skibe i danske havne. De skulle med andre ord kunne overtage danske havnearbejders jobs til deres sædvanligvis meget lavere løn.

Sammen med min kollega Bent Hindrup Andersen samlede jeg støtte til en forkastelse af havnedirektivet. Til vores store overraskelse vandt vi afstemningen med 20 stemmer mere end nødvendigt. Kommissionen måtte derfor gå hjem og udarbejde et nyt forslag. I 2006 nedstemte Europa-Parlamentet så et «nyt» forslag fra Kommissionen, næsten med det samme indhold. Debatten om social dumping og forfatningsforslaget havde virket.

I den foreslåede artikel 13 ville Kommissionen igen gøre det muligt for skibe at lægge til i vore havne og tage arbejdet fra vore professionelle havnearbejdere. Det ville skade både beskæftigelsen og sikkerheden i havnene.

- ”I dag betaler vi måske en dansk havnearbejder € 20 i timen. I morgen kunne vi så betale ham € 15 i arbejdsløshedsunderstøttelse og € 5 til en kinesisk sømand for at lave hans arbejde. Det er fuldstændig latterligt. Jeg er en stor tilhænger af fri konkurrence, men det skal være fair konkurrence” noterede jeg i mit nyhedsbrev.
- ”Aflønningen skal være i overensstemmelse med de kollektive overenskomster, som indgås mellem arbejdsgivere og arbejdstagere.
- For at fastholde denne situation, stillede jeg forslag om forkastelse af havnedirektivet. Det gjorde andre politiske grupper også. Ved afstemningen blev vores forslag vedtaget med 532 stemmer mod kun 120 stemmer for. Det var en sejr ikke blot for havnearbejderne, men for alle i Europa”, skrev jeg.
- ”Havnearbejdere fra hele Europa vil demonstrere foran parlamentsbygningen i Strasbourg under debatten. Jeg agter at deltage i demonstrationen for at vise min solidaritet”, skrev jeg den 19. januar 2006.

Under havnearbejdernes besøg i Strasbourg parkerede de deres røde faner på mit kontor. Selv om jeg havde været med i DKP i mine første elleve år i Europa-Parlamentet, var det alligevel første gang, vi havde røde fagforeningsfaner på kontoret.

Vaxholm-sagen

35 år efter, vi skulle knække nødderne selv i EF, stod den danske aftalemodel til hug. EU-Domstolen dømte en svensk faglig konflikt ulovlig. Et lettisk byggefirma fik Domstolens ord for, at det er lovligt at arbejde til lettisk løn i Sverige.

Det besluttede EU-domstolen den 11. december 2007 i Viking-sagen og ugen efter den 18. december i den såkaldte Vaxholm-Laval-sag. De to domme blev siden fulgt op med nye domme. Tyskland fik med Rüffert-dommen EU-Domstolens ord for, at en delstatsregering ikke måtte stille krav om overholdelse af overenskomster ved delstatens byggerier. Reelt må man kun afvige fra princippet om arbejdskraftens og tjenesteydernes frie bevægelighed over grænserne, hvis et land kan påvise problemer for den offentlige *orden, sikkerhed* eller *sundhed*.

Hensynet til kollektive overenskomster er ikke et lovligt hensyn, medmindre staten har gjort overenskomsten til en generel regel, der gælder for *alle*. Udenlandske selskaber skal kun respektere generelle regler eller nationale minimumslønninger fastlagt ved lov. I 2015 gik Kommissionen et skridt videre og ville afskaffe mindstelønnen i den tyske transportsektor.

I Danmark er det lovligt at arbejde for 25 øre i timen, men 85 % er i fagforening, så det sker ikke i praksis. EU-domme har smadret det danske minimallønssystem. Der var over 80.000 øst-arbejdere i Danmark i 2013. Mange går til lønninger langt under minimallønnen.

Foreslog protokol til Lissabon-traktaten

Efter dommen havde JuniBevægelsen en deputation i Folketingets Europaudvalg med forslag om vedtagelse af en protokol til Lissabon-traktaten. Forfatningsforslaget var faldet. Der var gode chancer for indrømmelser. Særligt, hvis de blev gjort til en betingelse for dansk tilslutning til Lissabon-traktaten. Jeg forstår stadig ikke, hvorfor Socialdemokraterne og fagbevægelsen ikke kendte deres besøgstid. Hvorfor skal man betale kontingent til en fagforening for at få vedtaget overenskomster, som ikke respekteres?

Her er den foreslåede ordlyd til en protokol, som kunne have repareret på dommen – hvis regeringen og/eller oppositionen havde villet det og insisteret:

- ”Unionen tillader medlemsstaterne at regulere deres egne arbejdsmarkeder. Fagforeninger har ret til at indlede en konflikt, hvis formålet er at få kollektive overenskomster overholdt af udenlandske selskaber, som driver virksomhed i landet med udenlandsk arbejdskraft, også i løbet af de første tre måneder af disse arbejdstageres ophold i landet. Gennem denne protokol ophæver Unionen alle former for fremtidige negative konsekvenser for fagforeningerne af Domstolens dom af 18. december 2007 (Laval-sagen).”

Det kunne også formuleres mere bureaukratisk og advokatvenligt. Hovedsagen var, om vi kunne bevare den danske model, hvor arbejdstagere og arbejdsgivere i fællesskab tager ansvar for at ”knække nødderne selv” – uden vilde strejker og lockouts.

Service-direktiv skabte løndumping

Dommernes domme dukkede også op i et forslag til et såkaldt ”service-direktiv”. Formålet var at skabe fri bevægelighed for alle service-virksomheder i EU. De tegnede sig for 70 % af den samlede økonomi. Medlemslandene havde hundredvis af nationale regler til at hindre den frie konkurrence. Det var godt, at EU tog fat og fjernede en række protektionistiske hindringer for det frie salg af tjenesteydelser. Dem forsvarede vi aldrig i JuniBevægelsen. En række nationale monopoler betød blot højere priser for forbrugerne. Dem ville vi gerne udfordre. Her var vi liberale.

Men vi insisterede på, at konkurrencen skulle være *fair*. Man skulle ikke kunne bygge og servicere i Danmark for meget lavere udenlandske lønninger. Arbejde i Danmark skulle lønnes efter danske overenskomster.

Tre vigtige ændringsforslag forkastet

Hanne Dahl fulgte den omfattende behandling af service-direktivet. Hun blev nok den dansker, der kendte forslaget bedst. Vi udarbejdede i fællesskab ændringsforslag til Kommissionens forslag og fik dem sat til afstemning i Europa-Parlamentet.

I et ændringsforslag ville vi give medlemslandene lov til selv at bestemme, om en tjenesteydelse skulle organiseres i offentligt regi eller med private udbydere. Holdningerne til dette vigtige spørgsmål varierede mellem medlemslandene. Hvis man har effektive offentlige hospitaler, er der ingen grund til at etablere private. Og omvendt, hvis de offentlige hospitaler ikke fungerer, kan man ikke fortænke vælgere i at stemme for private alternativer. Sådanne spørgsmål skal man netop kunne afgøre som vælgere, og ikke blot ved at købe på et marked.

Med et andet ændringsforslag ville vi kræve mulighed for at forlange respekt for danske overenskomster. Et tredje ændringsforslag ville give landene mulighed for at lægge moms og lokale skatter på alle tjenesteydelser over et vist mindstebeløb.

Et uklart "jurist- og dommer-direktiv"

Tre indlysende forslag, som ikke blev afklarede i det vedtagne service-direktiv. EU-vedtagelsen var så uklar, at jeg døbte direktivet for "jurist- og dommer-direktivet". Det blev op til Domstolen at bestemme det nærmere indhold. Direktivet blev vedtaget med 405 stemmer for og kun 105 imod, da vi stemte om det onsdag den 15. november 2006.

- "Jeg stemte imod det samlede forslag, og sammen med blandt andet franske socialdemokrater for en lang række ændringsforslag, som ville forbedre forslaget. Det danske socialdemokrati valgte at stemme for forslaget og endnu mere uforståeligt: imod de ændringsforslag, som kunne have forbedret loven.
- Ændringsforslag nr. 6 ville f.eks. have sikret, at hjemmeservice og hjælp til ældre medborgere kan besluttes af os selv. Socialdemokratiet valgte at sætte både ældreplejen og hjemmehjælpen på spil. Vi risikerer nu, at multinationale kæder byder på offentlige opgaver, og får lov til at levere dem til lavere lønninger, end vi selv har besluttet gennem danske overenskomster.
- Det kan blive EU-Domstolen i Luxembourg, som får det sidste ord i denne sag, fordi Socialdemokratiet og de fleste af deres meningsfæller gik med på kompromiset med kristendemokrater og liberale", advarede jeg.

Lovligt at anvende billigere udenlandsk arbejdskraft

Vore ændringsforslag hjalp intet. Kompromiset var indgået mellem de største grupper. Det er i dag lovligt at byde på mange tjenesteydelser med billig udenlandsk arbejdskraft. Konkurrencen blev mere fri, men ikke fair.

Et såkaldt udstationerings-direktiv har givet myndighederne mulighed for at kræve overholdelse af generelle minimallønninger efter mere end tre måneders ophold i værtslandet. Det hjalp ikke Danmark så meget, fordi der er stor forskel på den gennemsnitlige løn og mindstelønnen.

Vi kan ikke lovligt kræve overholdelse af fagenes overenskomstmæssige løn, medmindre den er ophøjet til lov for alle borgere. Lovmæssig fastlæggelse af lønninger vil til gengæld bryde med den danske model.

Statens Uddannelsesstøtte

Den danske model med sociale borgerrettigheder for alle med bopæl i Danmark klemmes på alle kanter i EU. Forskellige EU-domme har givet udlændinge ret til at få dansk uddannelsesstøtte, hvis de havde haft job i Danmark.

I februar 2013 fulgte en endnu mere vidtgående dom. En ung Unionsborger havde søgt om optagelse på CBS. Efterfølgende havde han haft et kortvarigt job i Danmark. Han fik EU-Domstolen til at give sig fuld SU til hele sin universitetsuddannelse i Danmark. I juli 2013 tabte Tyskland en retssag ved Domstolen. De måtte ikke kræve tre års ophold i Tyskland før udbetaling af uddannelsesstøtte.

Hvis der ikke indføres ny lovgivning imod Domstolens domme, vil alle Unionsborgere fremover kunne tage en måneds feriejob i Danmark og derefter få en gratis dansk uddannelse - med fuld SU. Det er ikke svært at forstå, hvorfor Helle Thorning-Schmidts regering samtidigt med dommen skar i den danske uddannelsesstøtte.

Den danske støtte er den højeste i verden. Retten til uddannelsesstøtte betales af de danske skatteydere. De har næppe råd til at betale for tusindvis af udlændinge, der kommer fra lande, hvor man både betaler for at få sin uddannelse og for leveomkostningerne – og til gengæld slipper billigere i skat.

Den danske model passer ikke ind i et EU med fri bevægelighed og et Unionsborgerskab, der giver mange sociale rettigheder. Den skandinaviske velfærdsmodel barberes, også for unge under uddannelse.

Adgang til musik

Mens jeg skrev disse erindringer, lyttede jeg ofte til Pia Raug. Jeg har stadig hendes cd med danske sange liggende i min lap top. Den starter ofte af sig selv, ved at jeg uforvarende kommer til at trykke på en knap. Pia minder mig om vores sangskat. Hun er en stjerne, der kan synge sangene, så der ikke er et øje tørt.

For mig er Pia Raug ikke blot en dygtig kunstner, som kunne trække mig til koncerter. Hun er også en kær ven og kollega. Hun gik med os fra Folkebevægelsen til JuniBevægelsen. Fra protest til indflydelse, fra modstand til reformer, fra taber til vinder. Pia viste vej i kampen for adgang til musik og kunstneres rettigheder.

Pia Raug blev kandidat for JuniBevægelsen ved valget til Europa-Parlamentet i 1994. Hun fik 13.174 personlige stemmer og var ikke langt fra at havne som medlem af Europa-Parlamentet. En dag i foråret 2006 ringede Pia til mig med sit eget ærinde. Hun var blevet næstformand for Danske Jazz, Beat og Folk Autorer i DJBFA og deltog også i arbejdet i Koda for at forsvare kunstnernes rettigheder.

Kommissionen ville ekspropriere KODA

Kommissionen havde i 2006 indledt en sag om brud på konkurrencereglerne med en skrivelse til alle europæiske rettighedsagenturer. Her blev de stillet store bøder i udsigt. Danske Koda kunne således på samme måde som alle andre europæiske ophavsretsselskaber risikere at skulle betale en bøde på hele ti procent af deres årsomsætning ti år tilbage i tiden!

Det var ikke almindelige bøder. De var så store, at *ingen* af agenturerne kunne betale dem. Kommissionen ville simpelthen lukke alle agenturer for at have brudt EU's konkurrenceregler. Ingen andre virksomheder eller organisationer havde nogensinde før fået så store bødeforlæg. Der

blev lagt op til en reel ekspropriation af Koda uden erstatning. For så mange penge kunne Koda naturligvis ikke betale. De havde jo udbetalt rettighedspengene løbende til de danske kunstnere.

En "meddelelse" som skjult lov

Kommissionen udarbejdede også en "Meddelelse" om den fremtidige organisering af online-musikmarkedet. En meddelelse er normalt et oplæg til debat. Ved at koble meddelelsen sammen med bødeforlægget ville Kommissionen gennemtvinge sin politik rent administrativt, uden politikken var godkendt af hverken ministre eller folkevalgte.

- Kan du hjælpe, spurgte Pia.

Nu var gode råd dyre, siger man. Mine var dog gratis. Jeg fik også kontakt med Jakob Hüttl fra Koda og læste op på sagen. Så fandt jeg en ulovlig sammenblanding af interesser mellem to forskellige afdelinger i Kommissionen. Ulovligheden blev en foræring til mig i arbejdet for at få standset bøderne. I en eventuel retssag kunne vi forlange referater fra Kommissionens interne møder lagt frem i Retten og påvise sammenblandingen af interesser.

Jeg aftalte med Pia og Poul-Henrik Jensen, sekretariatschefen i DJBFA, at de skulle drage med mig til en mini-session i Bruxelles og sidde i kaffebaren. Så ville jeg hente alle indflydelsesrige medlemmer en ad gangen fra deres plads i salen. Så kunne de forklare kunstnernes sag og vinde MEP'erne som allierede.

Mest virksomme måde til kontakt

Medlemmer af Europa-Parlamentet har travlt. De beskyttes af mure af ansatte, som hindrer folk i at få kontakt med deres folkevalgte. Det ville ikke have været muligt at arrangere alle møder telefonisk forud. Eneste chance var at tage dem direkte fra salen. Det lykkedes med alle, der var til stede.

Første gang, jeg benyttede denne teknik, var med TV-journalist Bella Katrine Rein. I løbet af blot en enkelt mødedag i Strasbourg fik hun interviews med *samtlig*e gruppeformænd og formanden for Europa-Parlamentet. Det ville have taget et år, hvis møderne havde skullet aftales. Og så havde vi ikke fået dem alle. MEP'erne ville gerne møde kunstnernes talspersoner, når jeg anbefalede det. Jeg havde aldrig siddet i hverken kulturudvalget eller retsudvalget, men jeg kendte dem alle gennem mine mange år i "parlamanget".

Havde samarbejdet med kommunist

Jeg fik også Kommissionens formand Barroso med på vognen. Det var ikke let. Kunstnernes organisationer i Portugal havde samarbejdet med et kommunistisk medlem af Europa-Parlamentet. Den kvindelige portugiser havde brugt sagen til at agitere mod de borgerlige og EU. Barroso troede derfor, det var en sag for røde fagforeningsfolk.

Barroso var godt nok tidligere maoist, men han var ikke spor rød længere. Hans instinkt var at være imod det, min portugisiske kollega var for. Jeg fik så et møde i stand med en portugisisk forfatter, Vasco Graça Moura, som var medlem af den kristendemokratiske gruppe i Europa-Parlamentet. Han støttede naturligvis kunstnernes rettigheder og fik sin partifælle Barroso til at indse, det ikke kun var en sag for de røde.

En mangesidet lobby-strategi

Jeg havde lavet et tolv siders "Foreløbigt oplæg til MULIGE STRATEGIER AT VÆLGE IMELLEM" til Pia & co., med bilag og CV'ere for alle de personer, som skulle overbevises, påvirkes eller

neutraliseres. Jeg beskrev hver enkelt kollega og embedsfolkene som et andet lobby-firma. Mit råd var, at sagen skulle ændres fra at handle om kunstneres fagforeningsrettigheder til at handle om et pluralistisk marked for kultur.

Sagen skulle samtidig flyttes fra venstrefløjen til at blive en mærkesag for Europa-Parlamentets største gruppe, EPP. Målet skulle være et alsidigt kulturudbud og støtte til de små og mellemstore europæiske virksomheders salg af musik og kompositioner og den vigtige forvaltning af komponistrettigheder. Denne markedstilgang og det bredere kulturudbud overbeviste de borgerlige medlemmer af Europa-Parlamentet. Vi skulle ikke overlade det europæiske musikmarked til 2-3 multinationale selskaber fra Amerika.

Irsk folkemusik også på spil

En irsk gruppeformand var svær at overbevise. Poul-Henrik Jensen genopfriskede min hukommelse, da jeg sendte ham en kladde til kommentering:

- ”Jeg husker særligt en ultra liberal irsk MEP i kørestol. Han var i første omgang imod alt, hvad jeg sagde. Så dukkede Pia op. Jeg introducerede hende som en dansk folkesanger i den irske tradition. Så begyndte vi at tale om irsk folkemusik, som uden egen forvaltning kunne være truet af de store mainstreamselskaber i forhold til de engelske interesser. Tonen fik straks en anden lyd, og han lovede at se på det hele med friske øjne”, erindrede Poul-Henrik.

Ireren i kørestolen var Brian Crowley. Han var min gode kollega og ofte nabo i formandskonferencen fra det daværende irske regeringsparti Fianna Fall. Han var en af de talrige, der skulle overbevises for at få tabersagen gjort til vinder.

Robin Gibb fra The Bee Gees

DJBFA medvirkede også til at lave årlige konferencer sammen med EUobserver.com. I begyndelsen hjalp jeg med at skaffe talere til alsidige konferencer, hvor alle aspekter blev diskuteret mellem alle slags interesser. Jeg deltog også selv som taler, i den ene conference sammen med The Bee Gees sangskriver og forsanger Robin Gibb. Han var præsident for den internationale sammenslutning af ophavsretsorganisationer for komponister og autorer, CISAC.

Det lykkedes at få Barroso til at tale på en EUobserver-konference i Musikinstrument-museet i Bruxelles den 6. december 2007. Her fik vi arrangeret fællesfoto med den kendte græske sangerinde Nana Mouskouri. Hun havde været en god kollega som medlem af Europa-Parlamentet for Kristendemokraterne. EUobserver havde hyret en musikgruppe, som spillede Barrosos foretrukne fado-musik som afslutning på hans indlæg. Barroso var blevet udstyret med en trist tale af sine embedsmænd. Han lagde manuskriptet til side og talte i stedet levende om sit eget forhold til musik og kunst og betydningen af kulturel mangfoldighed.

Vi klappede vildt. Vi havde vundet manden i toppen og fik nu gunstige møder i stand med de ansvarlige kommissærer. Den hollandske, liberale konkurrence-kommissær Neelie Kroes lovede os ikke blot at standse konkurrencesagen mod Koda og deres søsterselskaber i den såkaldte CISAC-sag.

Stor intern uenighed

Hun tilbød ligefrem at støtte den forvaltningsmodel, som de europæiske organisationer kunne blive enige om at lægge frem. Der lå vores svaghed. De europæiske organisationer var indbyrdes rygende uenige og kunne ikke samarbejde om en fælles strategi.

Nogle af de sydeuropæiske organisationer var korrupte og deres regnskaber stærkt uigennemskuelige. Ledelserne tilegnede sig medlemmernes penge. Den spanske bestyrelse havnede i fængsel. Der forlangte Kommissionen med god ret gennemskuelighed og ordentlige regnskaber. Det gjorde de danske kunstnerorganisationer også.

De større forvaltningsselskaber håbede at kunne vinde større markedsandele for sig selv ved at slå de små selskaber ud af markedet. Deres indbyrdes kappestrid og uenighed var ikke noget kønt syn at få indblik i. Det gjorde blot ikke kunstneres retfærdige krav om rettighedsbetaling og adgang til markedet også for de knap så kendte kunstnere mindre vigtige. Enhver kunstner har naturligvis fortjent at få sin chance og få sit arbejde lønnet på samme måde, som folk i andre erhverv lønnes ved at sælge deres produkter og tjenesteydelser.

Ivan Pedersen fra Laban, Moonjam og Backseat

Jeg brugte mange hundrede timer på at hjælpe Pia og samarbejdede ikke mindst med den daværende sekretariatsleder Poul-Henrik Jensen. Arbejdet bragte mig også i kontakt med Ivan Pedersen, kendt komponist og musiker fra Laban, Moonjam og Backseat. Ivan var formand for Danske Populær Autorer, DPA. Han blev en god ven og kvitterede bagefter ved at ville spille rock 'n roll til min 60-års dag.

Hans musikere skulle have tariffen, men han ville selv spille uden honorar. Vi arrangerede festen i Københavns Roklub, hvor Niels Holmquist fra vores gamle hus på Skovbrynet 39 i Bagsværd var formand. Ivans orkester spillede op til dans. Samtlige deltagere dansede uafbrudt i to-tre timer! Jeg har aldrig før eller siden i mit liv set en forsanger og et band, som kunne få alle mand på gulvet. Min svoger Stig Nørregaard havde varmet godt op. Det blev en uforglemmelig aften, hvor jeg fik danset med de fleste damer til Ivans fornøjelige musik.

Vi havde fejret min 50 års dag i Bagsværd Roklub, men der ville talerne ikke holde op før over midnat. Jeg fik den ros, jeg fortjente og lidt til. Som min kollega Else Hammerich sagde det: de fleste mennesker kan tage temmelig meget ros. Vi skulle danse til Svend Skippers jazzorkester. Det fik vi også gjort, men alt for sent og alt for lidt.

Levai-betænkningen

Pias og mit eget gode lobbyarbejde endte med en fornem betænkning fra Retsudvalget af en tidligere ungarsk minister, Katalin Levai. Med god støtte fra særligt kulturudvalgets næstformand Doris Pack og den græske formand Manolis Mavrommatis samt Diana Wallis fra Retsudvalget fik vi skaffet bred opbakning til den såkaldte Levai-betænkning om organiseringen af musikmarkedet.

Den 27. februar 2007 vedtog Europa-Parlamentets retsudvalg Levai-betænkningen med støtte til komponisterne, autorerne og de små musikområder.

Modtog "Spil Dansk Pris"

Ved fælles hjælp og en veltilrettelagt strategi fik vi ændret et nederlag til en sejr. Vi havde startet med en sikker tabsag, men forvandlede den til en ren vindesak i Europa-Parlamentet. Det var, når jeg selv skal sige det, ret dygtigt lobbyarbejde for de kunstnere, der havde støttet JuniBevægelsen ved alle valg og folkeafstemninger. Jeg følte, at her var en sag, hvor jeg kunne give igen til de mange, der havde optrådt for os - uden at få en krone for det.

Jeg fik min gode parlamentsløn og skulle naturligvis ikke have hverken honorar eller omkostningsdækning for vores omfattende indsats. I stedet belønnede autorerne og komponisterne mig

ved at give mig DJBFA's "Spil Dansk pris" for 2007. Prisen bestod af en smuk statuette og 10.000 kr. Den står i dag i mit vindue sammen med en statuette for "Årets europæiske politiker" for 2001.

Jeg blev siden inviteret med til DJBFA's årsmøder, hvor priserne uddeles. Jeg har på den måde holdt mig orienteret om udviklingen i dansk musik. Jeg har også hilst på mange gamle venner, som har støttet os gennem årene.

Ordfører i EØS-forsamlingen

Jeg rejste også sagen i EØS-forsamlingen, fordi vore nabolande i EØS også ville blive berørt af Kommissionens "lov". Jeg lavede selv en betænkning om denne sag og andre forsøg på blød lovgivning. Betænkningen blev vedtaget enstemmigt under mødet i Det Blandede Parlamentariske Udvalg den 15. november 2007 i Strasbourg. Retsudvalget tog også sagen op og lavede en initiativbetænkning om blød lovgivning.

Danske Pia Raug kom dermed til at sætte sig varige spor i EU. Vi ville ikke tillade, at Kommissionen lovgav hen over hovedet på medlemslandene og Europa-Parlamentet. Hverken for musik eller andre områder. Sådan skulle musikken ikke spille mellem den ikke-valgte Kommission og de folkevalgte i Europa-Parlamentet og ministrene i Ministerrådet. Så intet var så skidt, at det ikke blev godt for noget. Kommissionens forsøg blev en boomerang.

Jeg bad Kommissionen om at fremlægge de interne overvejelser og referater af sammenkomster mellem de involverede afdelinger i Kommissionen. Det burde Kommissionen udlevere som led i den almindelige åbenhedspolitik. De gav imidlertid afslag på aktindsigt. Det var for mig beviset på, at de ikke havde rent mel i posen. De ville ikke have frem, at afdelingen for konkurrence blev brugt til et stykke *ulovligt* lovgivningsarbejde.

Det var ikke konkurrencehensyn, som lå bag truslen til Koda, for Koda var absolut ikke nogen dominerende spiller på et europæisk musikmarked. Kommissionen var stik-i-rend-dreng for dem, der ville overtage Koda's lille danske musikmarked. De blev opdaget, takket være danske Pia Raug og andre gode kræfter, som blandede sig - og gjorde en forskel.

Spil Dansk pris til kurderen Ferhat Tunç

"Spil Dansk"-prisen fra de danske musikere og komponister gav os også et problem. Prisen gives normalt til ikke-medlemmer, som har gjort en stor indsats for dansk musik. DJFBA's pris består af en smuk statuette med en tilhørende check på 10.000 kr.

Som folkevalgt kunne jeg ikke tage imod penge fra en interesseorganisation. Jeg gjorde jo ikke andet end at udføre JuniBevægelsens program. Så bragte den daværende sekretariatschef Poul-Henrik Jensen fra Danske Beat, Jazz og Folkemusik Autorer mig i kontakt med Ole Reitov. Han var projektleder på Freemuse, en international organisation bosiddende i Danmark, som arbejder for kunstnerisk ytringsfrihed i hele verden. Han foreslog at give pengene og prisen videre til en kunstner, som virkede under svære vilkår.

Vi besluttede så at give prisen videre til den kendte - men for mig dengang ukendte - kurdiske folkemusiker Ferhat Tunç. Han stod til 3 års fængsel for et humanistisk udsagn om, at han var ked af det, hver gang en tyrkisk soldat eller en guerillasoldat døde.

I tyrkisk retssal med Niels Hausgaard

Sammen med Niels Hausgaard, Ole Reitov og Poul-Henrik Jensen tog jeg til Izmir i Tyrkiet for at overvære retssagen mod Ferhat Tunç og give ham min pris. Om formiddagen slentrede vi gennem byen. Niels Hausgaard viste sig igen lige så morsom som på scenen. Efter frifindelsen blev vi mødt

af et meget stort medieopbud udenfor retssalen. Derefter inviterede Ferhat os alle på frokost på en restaurant i de nærliggende bjerge.

Der overrakte jeg ham prisen i en konvolut med den danske pris vekslet til eurosedler. Samme aften gik vi på en kurdisk restaurant, som også var et spillested. Da orkestret øjnede Ferhat, bad de ham straks komme op på scenen. Så gav han en gratis koncert og blev modtaget med jubel af alle gæsterne.

Jeg havde fået arrangeret, at der også var en specialist fra EU-ambassaden i Ankara med ved retssagen. Jeg mødtes med dommeren og gjorde hende opmærksom på vores opmærksomhed omkring sagen.

Slap for fængsel denne gang

Ferhat slap for fængsel denne gang. Det internationale pres hjalp, fordi vi tiltrak mange medier til Domstolens afgørelse. Retssalen i den tyrkiske by Izmir var tætpakket og fyldt med TV-stationer, da anklageren overraskende valgte at trække anklagen tilbage. Derfor kunne dommeren frikende Ferhat Tunç. Anklagemyndigheden ville først have haft ham fængslet efter en paragraf, der kunne give op til 15 år bag tremmerne. Ferhats forbrydelse var alene at have udtrykt medlidenhed med de døde på begge sider i konflikten.

Da jeg kom tilbage til Europa-Parlamentet, talte jeg med Zem Özdemir. Han var medlem af Europa-Parlamentet, valgt i Tyskland og blev siden leder for de tyske grønne i Forbundsdagen i Berlin. Zem er selv kurder og ville gerne sige tak for vores indsats ved at forære mig en samling med Ferhat Tunç's musik. Den har vi spillet mange gange siden.

EU kan gøre en forskel

Som sønderjyde *forstår* jeg fuldt ud, hvorfor kurdere har grebet til våben for at få lov til at tale deres eget sprog. Men det var ikke nogen klog strategi. PKK kunne meget tidligere have ladet sig inspirere af IRA i Nordirland og gribe til fred.

Jeg blev meget glad for Tunç-retssagens lykkelige udgang. Da vi startede med denne sag, stod han efter rygterne til tre års fængsel. Mange gode kræfter har spillet sammen for, at Ferhat Tunç igen kunne spille frit. Til stede den 4. oktober 2007 var også en repræsentant for Kommissionens kontor i Ankara, som ville forfølge sagen. De fulgte i forvejen 140 sager om bl.a. brud på ytringsfriheden. Den slags hjælper.

Vi havde ikke turdet regne med, at Ferhat Tunç kunne deltage i pressemødet umiddelbart efter retsmødet. Det kunne han, og dermed blev vores advarsel til Tyrkiet om ikke at sætte forhandlinger om EU-medlemskab i stå også lempet en smule. Jeg vendte hjem fra Izmir som en overbevist tilhænger af fortsatte forhandlinger om tyrkisk EU-medlemskab. Der findes næppe andre realistiske og fredelige måder til at sikre kurderne de menneskerettigheder, som garanteres af Den europæiske Menneskerettighedskonvention og EU-traktaterne.

I 2013 bebudede PKK's livstidsfængslede leder Abdullah Öcalan et ophør for den væbnede kamp. Han opfordrede sine militante medlemmer til at forlade Tyrkiet og give freden en chance, efter 40.000 døde på begge sider siden 1984, flest kurdere. Det var det tal, der blev nævnt i medierne for de døde i den tyrkisk-kurdiske konflikt. Så mange har måttet lade livet for en ulykkelig konflikt, som desværre endnu ikke er slut.

Isolationsfængslet tabte nitten kilo

Prisoverrækkelsen har også givet mig kontakter blandt danske kurdere. Når jeg nævner mit besøg hos Ferhat Tunç i Izmir, tilbyder kurdiske kioskejere og pizza-udbringere næsten altid et gratis måltid. Jeg har dog altid insisteret på at betale selv. De danske kurdere er fattige folk og derfor langt mere gæstfrie end os, der ellers har råd til det. De blev forfulgt af dansk politi for at støtte den kurdiske TV-station, Roj TV. Nogle af dem blev også anklaget for at støtte PKK. Landsretten har i 2013 dømt Roj TV og taget deres sendetilladelse.

Landsretten dokumenterede med beslaglæggelser og aflytninger af telefoner og lokaler, at PKK har støttet Roj TV økonomisk. Med lukningen tiltog landsdommerne sig imidlertid en kompetence, som Folketinget har tildelt Radio- og TV-nævnet.

I Tyrkiet opfattes lukningen som tak for den tyrkiske støtte til udnævnelse af Anders Fogh Rasmussen som generalsekretær for NATO. Det står direkte i en indberetning fra den amerikanske ambassadør i København, som blev afsløret af *whistlebloweren* Edward Snowden.

Jeg har af og til talt med den kurdiske indehaver af Stationscafeen på Hillerød Station, Burhan Yasar. Her får jeg ofte en kop kaffe eller en durum-rulle i ventetiden på Hundestedtoget. Min kaffemand blev isolationsfængslet i flere uger og tabte sig nitten kilo. Han har samlet penge ind til Roj TV. Det er flovt, at Danmark har samarbejdet med de tyrkiske myndigheder for at tage sig ukærligt af kurderne.

Vi burde hellere have hjulpet med til at skabe fred mellem Tyrkiet og PKK. Det har Norge gjort med hemmelige fredsforhandlinger i Oslo. Og så burde vi have hjulpet med at udvikle de fattige egne af Tyrkiet, hvor PKK rekrutterede kurdere til den militære kamp.

Kapitel 39

BLANDEDE BOLSJER

I dette kapitel har jeg samlet en række sager, som hverken hører hjemme under Miljø og sundhed eller Velfærd og kultur. Sagerne har dog givet anledning til helt tilsvarende slagsmål for andre gode sager.

Vedvarende energi vandt

Det hollandske og franske nej til EU-forfatningen gav en helt ny stemning i EU, som smittede af på andre områder. Kommissionen blev mere lydør for reformer. Kommissions-formand José Manuel Barroso indså, at man ikke i længden kan regere imod vælgerne. Kommissionen havde altid været en stærk fortaler for atomkraft. Nu virkede Kommissionen også for at sætte vedvarende energi på den fælles dagsorden. EU ville ikke længere alene lade olieselskaber og kortsigtede markeds kræfter bestemme vores langsigtede energiforsyning. Der skulle også være energi til dem, der kommer efter os. Fremtiden fik en stemme i EU.

Den konkrete beslutning fra et topmøde var dog stadig uklar, og det vedtagne mål om 20 % vedvarende energi var beskedent. Der skulle stadig kæmpes for gennemførelsen af selv 20 %.

- ”Også i Danmark, hvor Fogh-regeringens stop for opsætning af vindmøller har kostet os fem års forspring i vor førerposition”, polemiserede jeg i mit nyhedsbrev.

Set i bakspejlet skulle jeg have skrevet ti års forspring. I 1994 havde jeg taget initiativ til at etablere en såkaldt intergruppe i Europa-Parlamentet for vedvarende energi. Vi kaldte gruppen for ”Eurosun” og fik fra starten bred støtte i alle politiske grupper. Intergruppen blev aldrig opløst, men vi holdt op med at mødes, da det store flertal blandt de folkevalgte i Europa-Parlamentet efterhånden overtog støtten til den vedvarende energi.

En ildsjæl i Thy

Preben Maegaard og SPD’s guru for vedvarende energi, Hermann Scheer, holdt mig i hånden, da vi startede ”Eurosun”. Gennem 20 år arbejdede de to tæt sammen i EUROSOLAR, den Europæiske Forening for Vedvarende Energi. Ildsjælen fra Nordvestjysk Folkecenter fik mig tændt på opgaven. Hermann Scheer var med til vores stiftende møde i Strasbourg. Jeg besøgte også Hermann i Forbundsdagen i Berlin. Han viste sig også at være imod Maastricht-traktaten med samme demokrati-argumenter, som jeg anvendte. Vi var politiske tvillinger.

Hermann var arkitekten og politikerens, der gav Tyskland en førende rolle inden for sol- og vindenergi. Han påviste i flammende taler, debatindlæg, en række bøger og senest en film, hvordan de gamle energimonopoler med alle midler modarbejdede omstillingen til fremtidens energi. Monopolerne ville fortsætte med kul og atomkraft, men det sagde befolkningen nej tak til. I kampen for vedvarende energi var Hermann ofte the lonely cowboy. Han led også nederlag blandt sine egne partifæller. SPD-toppen sagde fra, da Hermann stod til at blive energiminister efter et valg i delstaten Hessen. Han ville gøre delstaten både rig og grøn.

En tysk kæmpe for vedvarende energi

Siden 1991 havde Hermann kæmpet for, at der skulle komme et internationalt energiagentur for vedvarende energi, IRENA. Han var agenturets fader. Da det omsider blev realiseret, var Hermann

selvskreven som dets første generaldirektør. Så svigtede partikammeraterne i Berlin ham igen. Det udmarvede Hermann mentalt.

Han døde pludseligt i 2010. Der var mindehøjtidelighed med krans på hans stol og smukke taler for ham i Forbundsdagen. Han havde været medlem siden 1980. Samme dags eftermiddag vedtog Forbundsdagen at ophæve afviklingsprogrammet for atomkraft. Der skulle lige trædes en ekstra gang på den afdøde.

Anklage om svindel

Preben Maegaard blev forfulgt af atomlobbyen i EU. De fik Kommissionen til at rejse en svindelsag imod ham. Det var ganske vist, Nordvestjysk Folkecenter var den største EU-svindler i Danmark, fortalte en politimand fra EU-Kommissionens svindelkontor i radioen. Maegaard blev også hængt ud i landsdækkende aviser med navn og billede sammen med personer, der vitterligt var dømt for svindel med EU-midler. Det skaffede Politiken en alvorlig påtale fra Pressenævnet.

Jeg var rystet, for der forelå ingen anklager imod Maegaard. Jeg klagede over behandlingen i EU. Dengang desværre forgæves. Kommissionen fik så Bagmandspolitiet til at efterforske sagen. Maegaard blev pure frikendt. Kommissionens svindelfolk vidste dog bedre. Maegaard var stadig skyldig og kunne ikke få tilskud fra EU til forskningsprojekter.

Oprindeligt havde Folkecentret lavet en konteringsfejl på et projekt om en ny type generator, som både EU og den danske stat støttede. En rejserufusion for en generator-ekspert fra Sankt Petersborg skulle have været på den danske stats del af projektet i stedet for den EU-støttede. EU kunne - noget provinsielt - kun refundere rejser i EU!

”Sådan behandler vi stadig vore pionerer i Danmark. H.C. Andersen blev nedgjort af samtiden for sine aparte eventyr. Den vedvarende energis pioner i Danmark må vente på anerkendelsen til fremtidens historiebøger, når de skal skrive kapitlet om det danske vindmølleeventyr og om EU’s nye klimapolitik og støtte til den vedvarende energi”, skrev jeg.

Landbrugstilskud

Torsdag den 15. december 2006 vedtog Europa-Parlamentet budgettet for 2007 – inklusive alle udgifter til landbruget. Vi stillede forslag om at sætte et loft over udbetalingerne. Ved førstebehandlingen prøvede vi med 300.000 kr. (40.000 €). Denne gang med 375.000 kr. (50.000 €). Alligevel var der kun 89 medlemmer, som stemte for. 453 medlemmer stemte imod mit moderate forslag.

Året efter foreslog Mariann Fischer Boel selv et loft over udbetalingerne. Hun satte loftet på 400.000 € (3 millioner kr.). I 2005 modtog Marianns mand 77.45 € (580.000 kr.) i landbrugsstøtte. Den danske kommissær-familie ville blive ramt på pengepungen, hvis vores forslag om et loft på 40.000 € (300.000 kr.) var blevet vedtaget. Hendes forslag var trods alt en begyndelse, så jeg roste den danske kommissær i mit nyhedsbrev under overskriften:

– ”Bravo Boel”.

JuniBevægelsen kørte også gadekampagne mod EU-støtten på 12 kr. per ko per dag. Vi rejste rundt med en stor kunstig ko, som vi anbragte i gadebilledet. Det var den hidtil bedste gadeaktion. Her havde vi en sag, som virkeligt engagerede danskerne. Derfor var det underligt at se, at de andre danske medlemmer ikke dengang ville stemme for et loft over landbrugsstøtten.

Muhammed-tegningerne

- ”Generøsitet i stedet for fjendskab”, hed mit nyhedsbrev den 10. februar 2006 – på den sønderjyske afstemningsdag.
- ”I løbet af den sidste uge er jeg blevet interviewet af mange forskellige medier angående de voldelige reaktioner på de såkaldte danske tegninger, og 9 gange alene af forskellige BBC og BBC World ansatte.
- Danske liv var i fare, så jeg fokuserede på at bilægge striden ved at korrigere de mange falske rygter, der var sat i omløb i Mellemøsten.
- Man sagde at vi brændte Koranen i Danmark. Dette er ulovligt og enhver der gør det, vil blive straffet. Dette er ikke sket. Denne affære med tegningerne blev startet af en avisredaktør der nu er blevet sendt på ferie.
- Chefredaktøren har fortrudt, at tegningerne blev bragt og ville ikke have bragt dem, hvis han havde kendt konsekvenserne, som nu har kostet 20 mennesker livet.
- Den danske regering har ingen beføjelser til at irettesætte aviser. Statsministeren reagerede stædigt i begyndelsen, dog har regeringen siden sidste uge handlet professionelt i krisen. Udenrigsminister Per Stig Møller krævede dialog og generøsitet i stedet for fjendskab”.

I 2013 røbede Per Stig Møller, at han havde været meget uenig med Anders Fogh i afvisningen af 12 arabiske ambassadører, som bad om et møde om sagen. Jeg var enig med Per Stig. Vores statsminister eller udenrigsminister burde have indvilliget i at mødes med dem. Vi burde have fortalt dem, at danske ministre ikke har beføjelser eller kontrol over pressen og givet dem adresserne til domstolene og Pressenævnet.

Værdig debat om danske tegninger

Jeg lavede et udkast til en resolution, men fik ikke opbakning fra alle i min gruppe. Formandskonferencen besluttede, at vi skulle have en debat, men ingen resolution. Europa-Parlamentet holdt tirsdag den 14. februar 2006 en meget værdig debat om de såkaldt danske tegninger og Muhammed-krisen. Torsdag vedtog vi alligevel en resolution, som blev forhandlet på plads mellem gruppernes repræsentanter på et møde tirsdag aften, i skøn fordragelighed. Der var ingen principielle forskelle mellem grupperne, vi forhandlede kun de bedst mulige formuleringer. Det centrale var, at alle stod vagt om ytringsfriheden. Ingen mente, man behøvede bruge den til at fornærme folks religion. Det var kun gruppeformændene, som fik lov til at tale.

En italiensk minister fra Lega Nord sagde, han ville trykke Muhammed-karikaturen på T-shirts. Min hollandske gruppekollega Hans Blokland kaldte det ”at hælde olie på bålet”. Jeg måtte anse udtalelsen som en krigserklæring mod islam, som kunne sætte menneskers liv på spil. Vi indkaldte derfor omgående til et bureau-møde i min gruppe, hvor vi måtte sige til vore italienske venner, at der ikke mere var plads til dem i vores gruppe.

Udelukkelsen skulle godkendes af 2/3 flertal på et gruppemøde. Det lykkedes kun med en trussel om, at nogle af os ellers selv ville forlade gruppen med den virkning, at gruppen ville blive tvangsopløst.

Atomstråler i Thule

I 1968 styrtede et amerikansk krigsfly i indlandsisen ved Thule. Uheldet blev skjult af regeringen, fordi både Danmark og Grønland officielt var atomvåbenfrit. Det gjaldt bare ikke de amerikanske baser og danske havne. Her havde amerikanske fly og skibe nogle gange atomvåben med om bord.

Vraget blev transporteret ind på Thulebasen. Amerikanske arbejdere blev udstyret med ”rumdragter”, så de ikke fik stråleskader. Men i det danske Thule havde vi jo ikke atomvåben, så danske arbejdere blev sat til at rydde op uden beskyttelsesdragt!

Mange Thulearbejdere døde alt for tidligt af stråleskader. Dyr blev født i flere generationer efter med mutationer. Thulearbejderne organiserede sig i Thuleforeningen. De forlangte anerkendelse og erstatninger af den danske stat. De overlevende ønskede også en årlig helbredsundersøgelse. Den havde de krav på efter Euratom-traktaten.

En dag mødte Jeff Carswell og andre fra Thuleforeningen og deres amerikanske advokat Ian Andersson op på mit kontor. De ville gerne have min hjælp til at rejse sagen i EU, fordi den danske regering efter deres opfattelse havde brudt Euratom-traktaten.

Fik Thulefolkene som venner

Jeg kom til at bruge mange timer på den sag. Thulearbejderne blev mine venner, og jeg blev indbudt til at tale ved deres årsmøde. Jeg tænkte, det måtte være en let sag og skrev til vores daværende statsminister Anders Fogh Rasmussen. Han var tydeligvis indstillet på at skaffe den årlige helbredsundersøgelse, men det kunne han ikke levere.

Den danske stat kunne ikke håndtere konflikten, fordi de tidligere regeringer og statsministre alle havde fortiet eller direkte løjet om atomvåbenuheldet i Thule. Thulearbejderne fik ikke egentlig erstatning, men 50.000 kroner hver som ”kompensation”. Så ville staten ikke høre mere til dem. Men Thulearbejderne insisterede på Euratom-traktatens krav om en årlig helbredsundersøgelse.

Så hævdede staten, at Euratom-traktaten ikke gjaldt for de danskere, der havde været i Grønland i 1968. Danmark havde ret til at behandle danske Thulearbejdere ringere end andre danskere. Det er den mest absurde lovforklaring, jeg har oplevet, siden Justitsministeriet fastslog, at Grundlovens ret til at udstede mønt ikke omfattede sedler.

Thulearbejderne klagede til Europa-Parlamentets ”ombudsmandsudvalg”, som kaldes for ”Udvalget for andragender”. Her måtte jeg så deltage i alle møder og skabe et flertal i udvalget til støtte for Thulearbejderne. Det var tidkrævende, men ikke svært.

Thule-arbejderne anerkendt i Parlamentet

Det amerikanske B-52 bombefly bar fire atombomber, der styrtede i brand. Det gjorde oprydningsarbejdet meget farligt for de danske og grønlandske arbejdere, der var tilknyttet Thule-basen.

Den liberale Diana Wallis fik stort flertal i Europa-Parlamentet for sin betænkning. Betænkningen blev vedtaget med 544 stemmer for - kun 29 stemte imod. Margrete Auken fra den grønne gruppe havde af uforklarlige grunde op til afstemningen fremsat en række ændringsforslag, der skulle beskytte den danske regering. De blev alle afvist af store flertal - herunder også af medlemmer af Aukens egen grønne gruppe.

Fogh-regeringen var helt tonedøv over for kritik fra et næsten enstemmigt Europa-Parlament. Jeg havde hverken før eller siden oplevet mit eget land som så småligt og stupidt. Herregud, en årlig helbredsundersøgelse for under 1000 overlevende blandt de stråleramte mennesker, som vi selv havde fuppet til at omgås atomvåben ubeskyttet.

– Kan vi virkelig ikke klare det i det rige Danmark? spørger jeg stadig.

Thulearbejderne gav op

Thulearbejderne har endnu ikke fået deres oprejsning, skrev Jeff Carswell til mig i 2012. De har stadig heller ikke modtaget oplysningerne om deres eget helbred. Jeg har skrevet til daværende

sundhedsminister Astrid Krag for at få dem, igen med negativt svar fra bureaukrat-Danmark. Carswell var ved at opdatere en bog om Thule-sagen. Som forhenværende medlem var der desværre ikke meget, jeg kunne gøre for at hjælpe ham, som jeg ikke allerede havde forsøgt.

Thuleforeningen blev opløst i 2014. De fleste medlemmer var nu døde. De sidste orkede ikke længere. Det er så trist, så trist, at det officielle Danmark kunne svigte danske arbejdere i Grønland. Den danske statsminister H.C. Hansen havde i 1957 skriftligt givet USA lov til at have atomvåbnene i Grønland uden at inddrage Folketinget i den dybt ulovlige afgørelse.

Nelson-Mandela og Arafat

I Europa-Parlamentet var der næsten altid en præsident eller konge på besøg, som holdt tale til os. Bagefter deltog gruppeformændene i en middag med gæsten. Jeg har deltaget i mange af dem, selv om jeg tit overlod middage til andre medlemmer af gruppen. Der er to gæster, jeg mindes med særlig glæde. Sydafrikas præsident Nelson-Mandela kom for at modtage Sacharov-prisen. Vi havde tildelt den til ham, mens han sad i Robben Island fængslet som fange nr. 46.664.

”Madiba” holdt en meget bevægende tale. Hele forsamlingen hyldede ham, også dem der i sin tid havde kaldt ham for ”terrorist”. Hans øjne var betagende. Min ungdoms første helt befandt sig mellem mennesker og Gud. Jeg havde nøjagtigt den samme fornemmelse, som hans danske livvagt Karen Voigt Steffensen gav udtryk for ved hans død i december 2013:

- ”Han var det nærmeste, man kan komme noget guddommeligt. Han havde en aura, en udstråling og et overskud, som jeg aldrig har oplevet hos noget menneske. Jeg har aldrig nogen sinde før eller siden mødt et menneske af et sådant format.”

Karen Voigt Steffensen var i 1992 livvagt for Nelson Mandela under hans besøg i Danmark.

Gul plastik hammer til Arafat

Jeg mødte de tilsvarende indtrængende øjne hos Yassir Arafat. De to skilte sig ud fra alle andre gæster gennem mine 29 år i Europa-Parlamentet. Arafat var stadig i eksil i Tunesien. Men det tidspunkt var nu inden for horisonten, hvor han kunne planlægge sin tilbagevenden til Palæstina og bygge en ny stat.

Jeg må have talt med min kone om vores forestående møde, for min da toårige søn Jeppe gav mig sin gule legetøjs hammer. Den måtte Arafat have brug for, når han skulle bygge en ny stat, mente drengen. Jeg indledte samtalen med at overrække ham min søns hammer.

Han blev så rørt, at han på stedet rev sin uniformsmedalje af og gav mig den med hjem til min søn. Arafat ville bruge hammeren til at åbne det første møde i Palæstinas første valgte forsamling, sagde han...

Dalai Lama i Strasbourg

Den 31. oktober 2001 skrev Tibets åndelige leder Dalai Lama et personligt brev til mig. Han takkede for, at jeg havde hjulpet med til, at han kunne tale i Europa-Parlamentets plenarsal den 24. oktober. Europa-Parlamentets ledelse ønskede ham anbragt i et udvalgslokale for særligt interesserede medlemmer. Dalai Lama skulle ikke modtages på samme måde som statsoverhoveder, religiøse ledere og andre personligheder.

Formanden for den kristendemokratiske gruppe Hans-Gert Pöttering havde netop udvirket en invitation til Paven. Han skulle tale i plenarsalen. Jeg måtte så gøre opmærksom på EU's Charter om Grundlæggende Rettigheder og Traktatens forbud mod religiøs diskrimination. Paven og

Dalai Lama var begge religiøse overhoveder og måtte derfor behandles ens. Der var ingen vej uden om. Dalai Lama fik så også lov til at tale for alle medlemmer i den store sal.

Min kollega Ulla Sandbæk var aktiv i en intergruppe til fordel for Tibet. Det var hende, som tippede mig om problemet. Jeg brugte ikke mange minutter på at finde løsningen. Jeg mødtes så også selv og spiste middag med Dalai Lama og blev positivt overrasket over hans personlighed – og mådehold. Han ønskede ikke et selvstændigt Tibet, men ville nøjes med en friere status med mindretalsrettigheder inden for Kinas rammer.

Jeg har refereret vore samtaler flere gange for folk fra den kinesiske ledelse. De troede ikke på det, men satte automatreaktionen til. Ham kunne de bare ikke lide. Ledelserne i de politiske grupper blev efter tur inviteret til Kina. Min gruppe besluttede som den eneste, at vi ikke ville have Kina til at betale for en besøgsrejse. Det var bestemt ikke min ide, at vi skulle boykotte Kina.

Jeg tog i stedet selv på en privat rejse til Kina med familien og fandt mig godt til rette i det storbyggende land. Jeg var særligt imponeret over deres tog. Når der i togplanen stod, at nattoget fra Beijing til Shanghaj ville gå kl. 19.14, så gik det altså kl. 19.14 og ikke et minut for sent. Togene blev fyldt og tømt på ingen tid. Passagererne stillede sig i lange køer og gik ind i den ene ende, mens andre steg ud i den anden.

Internettet virkede perfekt på vores billige mellemklassehotel. Jeg stak ledningen i væggen, og så var nettet der uden videre. Jeg søgte så efter Amnesty International. Da kom der ikke noget på min skærm. Der er stadig censur i det forjættede land.

Kapitel 40

ET RIGTIGT PARLAMENT

Ritt Bjerregaard fik som nyudnævnt kommissær ørerne i maskinen for at sige, Europa-Parlamentet ikke var et rigtigt Parlament. Den sandhed kunne medlemmerne ikke tåle at høre. I mellemtiden har Europa-Parlamentet fået større indflydelse end de nationale parlamenter og mange ministre.

Medlemmerne arbejder i tværnationale grupper og europæiske politiske partier. EU-midler flyder i stride og meget lidt kontrollerede strømme til overnationale partibureaukratier i Bruxelles og medlemslandene. Jeg har hver gang stemt imod tildeling af og forhøjelse af midler til de overnationale partier og grupper.

Mine sære politiske forbindelser

Mine grupper i Europa-Parlamentet har altid været nogle underlige konstruktioner. Grundproblemet var altid, at man var meget ilde stedt som medlem, hvis man ikke var med i en gruppe. Så blev man nemlig tvangsanbragt i en gruppe med meget specielle og også direkte fascistiske medlemmer.

De var mod EF og EU af andre grunde end os. Vi ville aldrig være i gruppe med for eksempel den franske Le Pen eller de tyske Republikanere. De sad som medlemmer af den såkaldte Gruppe for Ikke-indskrevne Medlemmer. Der havde jeg siddet i to måneder, da vores gruppe blev tvangsopløst i slutningen af 1996. Vi mistede et fransk medlem og faldt under spærregrænsen for grupper.

Vi nåede heldigvis ikke rigtigt at mærke virkningerne, fordi der var juleferie! I det nye år offentliggjorde vores gruppeformand James Goldsmith, at hans britiske Referendum Party var gået i alliance med David Trimbles Unionistparti UUP i Nordirland.

Goldsmith havde afsat 200 millioner kroner til en kampagne for folkeafstemning i Storbritannien. Nu ville han også bruge et beløb på 2,5 millioner kroner til en tilsvarende kampagne i Nordirland. "Jimmy" ville også undlade at opstille kandidater for sit Referendum Party i Nordirland imod Trimbles parti.

Det var en god aftale for os, fordi Unionistpartiets repræsentant i Europa-Parlamentet, James Nicholson, så samtidig skiftede fra den kristendemokratisk-konservative gruppe til vores Gruppe af Uafhængige for et Nationernes Europa, IEN.

Mindst 25 medlemmer til at danne gruppe

Der skal i dag 25 medlemmer til at danne en politisk gruppe blandt de 705 medlemmer. De skal også repræsentere mindst en fjerdedel af alle medlemslande, dvs. mindst syv forskellige lande. Jeg har et andet sted berettet om vores første gruppekamp, hvor Willy Brandt hjalp os på målstregen. De store grupper har altid ønsket at hæve antallet af medlemmer, som der skulle til for at danne en gruppe. De har senere ført den samme kamp omkring etablering af de europæiske politiske partier.

Jo højere tærskler, jo flere penge til dem selv. Hvis de fik opløst et lille parti, kunne de store partier få det lille partis midler som ekstra bevillinger. Det var som at sætte ulven til at vogte gæs.

Partier og bevægelser har brug for skrappe regler om "partiskat", hvis de vil sikre, at medlemmerne er der for sagen mere end for sig selv. Kampen om medlemmer til grupper og europæiske partier er ikke smuk at se på. Der betales også penge både over og under bordet for at sikre proselytter.

Dem under bordet er svære at dokumentere, ligesom den betalte lobbyisme. Pengenes vej til

indflydelse og magt har aldrig været ordentligt beskrevet i Europa. Kampen om gruppemedlemmer handler i høj grad om indflydelse, penge og poster.

Gruppeformænd med privilegier

Folkebevægelsen og JuniBevægelsen har deltaget i grupper med folk, vi kunne lide, folk vi tolerede og andre, vi ville smide ud ved første lejlighed – hvis de ikke smed os ud først. Det er der ingen grund til at skjule, når historien skal skrives. Mens det gik for sig, holdt vi vores kæft. Jeg har været gruppeformand i 17 af mine 29 år i Europa-Parlamentet og er derfor den, der har fået mest ud af vores skiftende grupper.

Ikke som personlige privilegier. Jeg havde aldrig repræsentationskonto som de andre gruppeformænd, men som formand fik jeg ekstra taletid og mulighed for at deltage i de store debatter i første debatrunde mellem gruppelederne. Det var første runde, som blev refereret og gav citater i den europæiske presse.

Hver gruppeformand havde adgang til et stort formandskontor med toilet og bad (det har samtlige medlemmer), siddemøbler, conferencebord, køleskab og et stort og fornemt skrivebord. Gruppeformændene fik også tildelt en limousine med privatchauffør.

Limousiner kørte til London og Paris

I mine grupper brugte vi altid chaufføren som fælles gruppe-sekretær. Jeg afstod fra at have limousine med privatchauffør til personlig brug. Det var ikke svært at forestille sig, hvad BT eller Ekstra Bladet ville skrive, hvis jeg hver uge skulle bringes til og afhentes i lufthavnen af en limousine på EU nummerplader med chauffør.

I andre grupper kørte chaufføren ofte bilen fra Bruxelles eller Strasbourg til London, Rom eller Paris, så formanden kunne bringes til og fra lufthavnen i gruppeformandens tildelte limousine. Chaufføren skulle så have løn og dagpenge for to ture. Europa-Parlamentet skulle sørge for vikar og betale for benzin og slid begge veje.

Der var ikke dengang nogen, som beregnede besparelsen og CO2 udslippet sammenlignet med det meget enkle alternativ at køre selv eller tage en taxa.

Vore forskellige grupper

Vores første politiske gruppe kaldte vi for Gruppen for Teknisk Koordination. Med navnet ville vi understrege, at vi ikke var en almindelig politisk gruppe. Jeg havde den italienske radikale politiker Marco Pannella og et belgisk medlem af Volksunie som medformænd.

Den næste gruppe fra 1984 blev døbt Regnbuegruppen for at vise, vi havde flere politiske farver, men ikke sort. Den holdt i ti år. Gruppen havde mange medlemmer fra Den Europæiske Frie Alliance, EFA. Det er en sammenslutning af regionale partier, der ofte virker for selvstyre eller dannelse af deres egen nation som det skotske SNP.

I 1990 udarbejdede vi et positivt 14-punkts-program til en konference i Rom mellem de nationale parlamenter. Her fik Folkebevægelsens omstridte program for åbenhed, nærhed og demokrati nye venner. Vi gav samtidig tilslutning til, at der skulle laves et rådgivende udvalg for regionerne. Det var vigtigt for vore såkaldt regionalistiske medlemmer fra EFA.

Vi var også enige om at skrive Brundtland-rapportens princip om bæredygtig udvikling ind i den næste traktat¹³⁸. Vi havde forskellige udgangspunkter, men var kritiske på hver vores måde,

138 ARC.SECT. 90-260

og meget havde vi faktisk til fælles. Det var en dejlig gruppe at være med i. Jeg tænkte som mange af dem.

"Bonde-gruppen"

I 1994 skabte vi Nationernes Europa. I 1999 blev det til Demokratiernes Europa og fra 2004 Gruppen for Selvstændighed og Demokrati. I de tre sidste grupper havde vi unionsmodstanden til fælles, men ikke ret meget derudover. Uden for vores egen kreds blev de skiftende grupper blot kaldt for "Bonde-gruppen". Navnene skiftede, men ikke formanden.

Det var ikke let at repræsentere disse sammenrend i formandskonferencen. Men det lykkedes i det store og hele. Vi holdt også såkaldte studiedage på skift mellem de nationale undergrupper. Under studiedage i Roussillon i det sydligste Frankrig blev jeg uniformeret og udnævnt til "Stor-kommandør af Roussillon" i et selskab, som promoverede deres gode vine.

Gruppen bragte os også på besøg på et foie gras museum, umiddelbart efter jeg havde fået konstateret sukkersyge i 2000. Foie gras er hverken godt for sukkersyge eller gæs, der tvangsfodres for at lave den lækre postej. Smagen var himmelsk med en god tilhørende Sauterne-vin, må jeg nok bekende. Jeg syndede med stor lyst, selv om jeg godt vidste, det både var politisk ukorrekt og sundhedsskadeligt.

Årlig firmaudflugt med asparges og Alsace vin

Hvert år under maj-sessionen drager hele Europa-Parlamentet til en lille landsby i omegnen af Strasbourg og får friske asparges med røget eller kogt skinke, Alsace vin og egnens velsmagende Munster ost med kommen. Der er taler af borgmestrene og Europa-Parlamentets formand, før der danses, hygges og snakkes. Det er den årlige firmaudflugt.

I starten holdt Folkebevægelsens medlemmer sig fra den slags "misbrug af skattekroner". Siden blev vi mindre hellige og deltog i løjerne med stor fornøjelse. Der var også julefester for vores gruppe-medlemmer og ansatte. I Europa-Parlamentet havde vi et årligt julearrangement for de danske medlemmer og assistenter med hjemmelavede sange:

"Nu er onkel EU træt.
Retur til Kommissionen.
Søren er i køkkenet,
Hygger lidt om konen.
Europol og Søjle tre,
Svig, EDU og verdensfre' –
EU varer længe,
koster mer end penge".

Sådan lød sidste vers i en julehilsen fra Peter og Emil. Konen, der hygges om, er den daværende danske kommissær Ritt Bjerregaard. Søren i køkkenet hendes madkyndige mand og historiker Søren Mørch.

Atomprøve-sprængninger

"Det andet Europa" – l'autre Europe" havde et trekløver i spidsen ved valget til Europa-Parlamentet i 1994. Det var den engelsk-franske mangemilliardær Jimmy Goldsmith, amtsborgmesteren i Vendés, Philippe Villiers og en herre ved navn Charles de Gaulle. Han var barnebarn af den berømte præsident med samme navn. Charles' bedstefar havde stået fast på ideen om fædrelandenes Europa.

Her var vi nogenlunde enige. Vi var derimod dybt uenige om de franske atomvåben, som også var skabt af hans bedstefar. Den 13. juni 1995 skulle den franske præsident Chirac tale i Europa-Parlamentet i Strasbourg. Vi var mange medlemmer, som demonstrerede imod Chirac med skilte, som sagde nej til de franske atomprøvesprængninger i Polynesien i Stillehavet.

Charles de Gaulles barnebarn stod bag ved mig, prikkede mig på skulderen og spurgte, hvorfor jeg demonstrerede mod Frankrig.

- Bare rolig. Protesterne er ikke vendt mod Frankrig. Jeg vil også protestere, hvis Polynesien laver atomprøvesprængninger i Paris, svarede jeg spontant.

Gruppe med vokseværk

Efter valget i 2004 dannede vi gruppen med navnet ”Selvstændighed/Demokrati”, forkortet IND/DEM på engelsk. Vi kom op på 37 medlemmer, mens den tidligere EDD-gruppe kun havde 18. Vi fordoblede deltagertallet i den EU-kritiske gruppe. Gruppen var en broget forsamling i politisk henseende, som nogle af de andre grupper i Europa-Parlamentet. Vi var dog fuldstændigt enige om én ting: Vore uenigheder skulle *ikke* afgøres under en udemokratisk EU-forfatning.

Ved at danne den store gruppe undgik vi, at der i Europa-Parlamentet blev skabt en anden gruppe omkring franske Le Pen, Vlaams Belang fra Belgien og den italienske diktator Mussolinis barnebarn med samme efternavn. De var også modstandere af EU-forfatningen, men på en fremmedfjendsk facon, som vi ikke ønskede at være i stue med.

Vi fik det italienske Lega Nord med i vores gruppe og undgik det, der var værre. Gruppen holdt ikke perioden ud. Vi måtte smide Lega Nord ud af gruppen, da de bl.a. ikke tog tilstrækkelig afstand fra deres ungdomsforbunds samarbejde med Sverige-demokraterne.

Forbud mod fremmedhad

Jeg havde fået kritik i JuniBevægelsens ledelse for at have taget Lega Nord med om bord. Lega Nord var en blandet forsamling. Nogle af dem var gode lokalpolitikere og stærke tilhængere af nærdemokrati. Andre flirtede med fremmedhad som nogle af medlemmerne i Dansk Folkeparti. Vi præciserede reglerne for gruppen, som nu udtrykkeligt afviste enhver form for fremmedhad og lod så deres medlemskab komme an på en prøve. Det gik glimrende, mens vi havde forfatningsudkastet som fælles fjende.

Da udkastet faldt ved folkeafstemningerne i Frankrig og Holland, kom fremmedhadet frem hos et af deres medlemmer, og vi måtte ekskludere Lega Nord fra gruppen. Jeg fortryder ikke, at vi efter megen overvejelse tog dem med og gav dem en chance.

Vi var i dårligt selskab med nogle af forfatningsmodstanderne. Det var nogle af tilhængerne også. Der var både fremmedhadere for og imod forfatningen i Europa. Da jeg dannede den sidste gruppe med medlemmer fra Lega Nord, gav et par gruppeformænd mig underhånden løfte om, at vores gruppe ikke ville blive opløst, hvis vi blev nødt til at smide dem ud.

Vi havde en fælles interesse i at kunne undgå en fascistoid gruppe og disciplinere de værste medlemmer fra at lave for megen ballade. Som Erhard Jakobsen sagde det, optrådte vi danske modstandere og kritikere altid korrekt. Vi var ikke ballademagere, men fremførte vore argumenter høfligt, men bestemt. Og vi lagde bånd på de af vore kolleger, som gerne ville lave ballade.

IND/DEM gruppen – formand igen

I januar 2007 blev jeg genvalgt som formand for Gruppen for Selvstændighed og Demokrati, IND/DEM efter den engelske forkortelse. Nigel Farage fra det britiske UKIP blev igen min medformand.

Vi havde egentlig aftalt, at Farage skulle trække sig til fordel for en polak, mens jeg skulle afløses af en kollega fra den svenske Juni-listan. Den udsete polak meldte sig imidlertid ud af gruppen, og godt for det. Vore svenske kolleger ville hellere have mig til at fortsætte som hele gruppens formand.

Der var kampafstemning i gruppen om formandsposterne. Nigel og jeg fik dobbelt så mange stemmer som konkurrenterne. Jeg havde da været medlem af Europa-Parlamentet i 28 år, heraf seksten som gruppeformand. Det var ikke fordi, selve jobbet trak. Formandsposten gav meget arbejde, rigtigt meget også rent administrativt arbejde. Men posten gav også reel indflydelse – og et par ekstra stillinger til JuniBevægelsen som kompensation for de danske medarbejderes indsats for gruppen.

Formandspost gav megen indsigt

Posten gav mulighed for at føre forfatningskampen mange steder, i mange lande og på mange niveauer. Jeg mødte de europæiske beslutningstagere regelmæssigt og blev inviteret til middage med konger, præsidenter, statsministre, udenrigsministre og nedefter. Så snakkes der jo, og jeg havde altid ørerne med, slået godt ud i lytte højde.

Jeg kunne derfor lettere forudsige de næste træk. Jeg refererede ikke kun andenhånds rygter. Jeg havde selv talt med for eksempel den tyske kansler og hendes hjælpere ved møder, receptioner, middage og i korridorerne. Hovedgevinsten var indflydelse. Sidegevinsten ved den slags sammenkomster var muligheden for efterfølgende at presse særlige danske mærkesager igennem ved at rejse dem i officielle møder og i korridorerne.

Sager som klimaødelæggende f-gasser og sprøjtegifte i drikkevandet kunne *ikke* være vundet uden deltagelsen i de halvårslige møder med det indkommende formandsland og de mange møder med Kommissionens formand og hans topkolleger. Hvert halvår fik jeg de kontakter - og mobilnumre - jeg skulle bruge i det næste halvår. Formandsposten havde derfor stor værdi for JuniBevægelsen, selv om mine mange formandstaler i Parlamentet stort set aldrig blev refereret i de danske medier.

Det er svært både at vinde indflydelse i Europa-Parlamentet og stemmer i Danmark, måtte jeg erkende, da vi blev lammetævet af Poul Nyrup i 2004, og Hanne Dahl mistede vores sidste mandat i 2009.

Udvalg i Europa-Parlamentet

Det vigtigste arbejde i Europa-Parlamentet foregår i udvalgene. Hvert medlem har ret til at være fuldt medlem i et udvalg og suppleant i et andet. Den nærmere fordeling forhandles af gruppeformændene. Her har jeg altid været heldig og kunnet tilfredsstille *samtlige* medlemmers primære ønske om en post, enten som medlem eller som suppleant.

Jeg lagde ikke vægt på, om udvalgene var de fineste. Jeg gik efter en fordeling, hvor samtlige af mine medlemmer kunne få en god dagligdag med emner, de gik op i. Det kunne jeg *altid* handle mig til med de andre grupper, f.eks. ved at få udvidet antallet af udvalgspladser i et udvalg, hvor jeg havde stor efterspørgsel.

Den eneste forskel mellem fuldt medlemskab og en suppleantpost er stemmeretten. Suppleanter kan kun stemme, hvis et medlem fra gruppen har forfald. Samtlige deltagere kan få ordet og ordførerskaber og også deltage i forligsudvalg med Kommissionen og Ministerrådet. Ved den ny fordeling af arbejdsopgaver i januar 2007 blev jeg det medlem, som fik flest udvalgsposter. Nogle af gruppens medlemmer var ikke interesseret i udvalgsposter. Det gav JuniBevægelsen nogle ekstra muligheder for indflydelse.

Jeg skulle repræsentere min gruppe i Formandskonferencen med de andre gruppeformænd. Min britiske medformand Nigel Farage ville ud af EU, ikke reformere det i samarbejde med de andre grupper. Så jeg deltog i alle vigtige formandsmøder for gruppen. Møderne om dagsordenen for møderne i Strasbourg blev afholdt i Bruxelles. Der sendte gruppen oftest Hans Blokland fra Holland. Jeg gik ikke voldsomt op i, om et punkt blev behandlet den ene eller anden dag. Formandskonferencen leder Parlamentets arbejde, i stort og småt.

Kollegialt samarbejde i formandskonferencen

Der var et godt kollegialt samarbejde i hele min tid. Vi konkurrerede nemlig ikke om de danske stemmer ved valgene til Europa-Parlamentet. Der har aldrig været andre danske medlemmer af formandskonferencen. Det er dog sket, at danske medlemmer har deltaget som stedfortrædere for deres gruppeformænd.

Samarbejde med Folkebevægelsen

Mange i Folkebevægelsen mod EU havde mig som deres favoritfjende efter splittelsen. I Europa-Parlamentet havde vi ikke svært ved at parkere uenigheden. Vi deltes om opgaverne og udvekslede stemmelister. Både med Ole Krarup og hans efterfølger Søren Søndergaard.

Min gode kollega siden 1994, Ole Krarup, kom døden nær, da han blev kørt ned på sin cykel under et møde i Strasbourg. Han fik varige men, og måtte trække sig fra Parlamentet til fordel for Søren Søndergaard. Ulla Sandbæk og jeg besøgte ham på hospitalet og ønskede ham god bedring.

Nationale mindretal i ny traktat

Jeg støttede gerne henvendelser fra nationale mindretal, som blev diskrimineret på den ene eller anden måde og blev glad, da det tyske mindretal inviterede mig til at tale på deres årsmøde i Sankelmark i Sydslesvig. Jeg fortalte om EU's landbrugsordninger med "eksport-restitusjone", på vores fælles dagligsprog: sønderjysk. Efter talerne sad jeg med lederen af det danske mindretal i landdagen i Kiel, Anke Spoorendonk, og den daværende formand for det tyske mindretal i Sønderjylland, Hans Heinrich Hansen. Vi spiste frokost og formulerede så sammen et forslag til en ny paragraf om beskyttelse af nationale mindretal. Vores forslag kom med i EU-chartret om grundlæggende rettigheder og er nu en del af Lissabon-traktaten.

I Europa havde vi mange nationale mindretal, også i Rumænien, som kom med i EU i 2007. Barroso overvejede at give den rumænske kommissær ansvar for sprog og interkulturelle kontakter.

I formandskonferencen syntes vi ikke, hans foreslåede kompetence var bred nok. Jeg foreslog derfor Barroso også at give rumæneren ansvaret for kontakt til nationale mindretal. *Ansaret* for nationale mindretal var ikke EU-kompetence. Jeg uddybede forslaget under en middag samme aften, hvor Barroso blev kåret som Årets europæiske politiker.

Efter middagen var Barroso straks med på ideen om at give den rumænske kommissær lidt mere at rive i. Næste morgen kl. 9 rejste han forslaget til den nye kompetence i kommissær-kollegiet. Han fik udvidelsen vedtaget uden indvendinger.

Jeg havde aftalt forslaget med den rumænske kommissær, da han var på høflighedsvisit på mit kontor før den formelle udnævnelse. Eksemplet viste, at gruppeformænd havde let ved at få indflydelse på mangeartede sager, selv om gruppeformændene ikke havde nogen egentlig magt. Det understreger behovet for, at de danske partier og bevægelser opstiller kandidater til valgene til Europa-Parlamentet, som også har en chance for at blive valgt af deres gruppefæller til vigtige poster i grupperne.

Alle er ganske vist lige, når der stemmes. Men det er ganske få, som bestemmer, hvad der stemmes om i Europa-Parlamentet. Det er nyttigt nok "at sidde med ved bordet". Det er sjovere at sidde i den ende, hvor beslutningerne tages.

EUDemokraterne

I mine første år i Europa-Parlamentet havde vi kun et svagt samarbejde med kritikere fra andre lande. Forfatningskampen i nullerne skabte en fælles europæisk folkestemning, selv om der ikke fandtes et europæisk folk - "demos". JuniBevægelsen tog initiativ til at danne et fælles europæisk parti med navnet EUDemokraterne. Jeg havde skelet til USA's store demokratiske parti med navneforslaget. Vi kaldte den ny europæiske alliance for EUDemokraterne for allerede med navnet at signalere, vi var for at reformere EU.

Fredag den 24. februar 2006 deltog jeg i EUDemokraternes første partikongres. "Parti" er det officielle navn i henhold til en EU-forordning om de europæiske partier. EUDemokraterne var imidlertid stadig mere en alliance af eksisterende partier og bevægelser og deres folkevalgte repræsentanter. Vores fælles målsætning var at skabe en virkelig grænseoverskridende bevægelse, som skulle arbejde for en radikal reform af EU.

På samme måde som Greenpeace og andre ikke-statslige organisationer arbejder for miljøet, ville vi arbejde for åbenhed, decentralisering og demokrati i EU. Borgerne blev opfordret til at deltage i alliancen. Det kunne de gøre ved at tilmelde sig på vores webside EUDemocrats.org. Medlemskab var gratis. I stedet for medlemskontingent opfordrede vi dem, der havde råd til det, til at give et frivilligt bidrag. Vi var 50 deltagere fra 12 lande, som mødtes på Renaissance-hotellet i Bruxelles, blot et stenkast fra Europa-Parlamentets prangende bygninger.

Det var dejligt at se 50 deltagere fra 12 forskellige medlemsstater med et fælles mål, nemlig en reform af EU og ændringer i retning af et mere demokratisk samarbejde. I modsætning til mange politiske møder var stemningen venlig, og der var håb for fremtiden. Mange politiske "familier" er temmelig kunstige med store politiske forskelle. Vores nye familie var stadig den mindste af de da ti europæiske politiske partier, men på mange måder var vi mere harmoniske.

Flertallet af deltagere befandt sig i det politiske centrum i deres hjemlande og arbejdede på at sikre, at de fik de afgørende stemmer til at skabe et flertal i deres respektive parlamenter, ligesom mine forskellige politiske grupper i Europa-Parlamentet altid havde de afgørende stemmer ved valget af den næste formand.

Den sidste gang virkede det ikke, fordi de to store politiske familier, kristendemokraterne og socialisterne, besluttede at indgå en studehandel og dele formandskabet mellem sig med 2 ½ år til hver.

Negativ særbehandling af EUDemokraterne

EUD skulle støtte opstillingen af kandidater i så mange lande som muligt ved EU-valget i 2009. Vi havde haft store problemer, fordi Europa-Parlamentets konservative ledelse fjernede vores tilskud og bad os tilbagebetale omkring 450.000 kr. (60.000 €).

Vores irske medlem af Europa-Parlamentet Kathy Sinnott var oprindeligt medlem af et andet europæisk parti, tilknyttet vores fælles politiske gruppe IND/DEM. EUD havde et nordirsk medlem, som hørte politisk mere hjemme i det andet mere højrevendt parti. EUD var mere centrum og mindre højre.

Vi aftalte derfor, at de to skulle bytte parti. Kathy Sinnott deltog så i det efterfølgende EUD-møde i Paris, hvor vi fejrede det franske nej til forfatningen 29. maj 2005. Kathy sad i vores panel.

Hun deltog i et TV-dækket EUD-pressemøde og på familiefotoet med repræsentanter for 8 af vore medlemslande. Men hun havde ikke skrevet under på, at hun var medlem, da alt var ordnet mundtligt og pr. mail.

Denne formelle fejl blev brugt som begrundelse for at kræve tilbagebetaling af hele tilskuddet til EUD for den periode, hvor hun ikke var formelt registreret. Europa-Parlamentets danske, konservative generalsekretær Harald Rømer gav os en stærkt negativ særbehandling. Han ændrede drastisk i indstillingen til ham fra hans tjenestegrene. Hans medarbejdere fortalte mig, hvad der skete bag de lukkede døre.

I flere af de andre partier blev der slet ikke skrevet under for partimedlemskab på særlige blanketter. Det skulle vi have gjort, uden at have fået det at vide. Da det ikke var sket i Kathys tilfælde, faldt vi under grænsen for deltagere fra mindst 7 lande. Jeg havde andre medlemmer, som havde skrevet under for at støtte os. De ville helst blive i deres egne partier, men ville gerne levere deres underskrift, hvis vi ellers ville blive opløst.

Disse underskrifter havde vi ikke afleveret, fordi vi ikke mente, vi havde brug for navnene. Jeg måtte bruge ufatteligt meget tid på at begrænse skaderne af dette stykke magtfordrejning, med meget lidt held. Rømer ville simpelthen ikke give os penge, som kunne bruges til oplysning, så længe forfatningen ikke var ratificeret. Franskmændene og hollænderne havde stemt forkert. Nu måtte vi straffes.

Det var en åbenlys ulovlig tilsidesættelse af lighedsprincippet, men vi stod magtesløse over for den voksende lovløshed. Det var en meget uskøn side af Europa-Parlamentet, som her stak hovedet frem. Vi havde ikke råd til at gå til EU-Domstolen og kunne heller ikke vinde en sag, før slaget om forfatningen var forbi. Det blev også en dyr lærestreg: Vi måtte altid have ekstra orden i papirerne. Det havde vi ikke, fordi ingen tænkte på, at en skriftlig indmeldelse kunne være en betingelse for at blive regnet med. Betingelsen blev ikke anvendt for de partier, der gik ind for forfatningen.

Europæisk folkeafstemnings-kampagne

Jeg har også deltaget i en europæisk kampagne for at få folkeafstemning om udkastet til EU-forfatning i samtlige lande. Vi opnåede faktisk løfte om folkeafstemning i 9 af de da 25 EU-lande. Unionsmodstanderne skabte en fælles kampagne med føderalister. Ved det første pressemøde i Bruxelles i sommeren 2003 præsenterede jeg kampagnen sammen med den tidligere franske Europaminister Alain Lamassoure. Han blev formand for Europa-Parlamentets budgetudvalg i 2009.

Lamassoure formulerede meget flot, at han var uenig med Bonde om indholdet, men enig i, at vi skulle afgøre vores uenighed ved en folkeafstemning. Vi arbejdede sammen for at få folkeafstemninger i samtlige EU-lande. De måtte gerne holdes den samme dag, så der ikke kunne manipuleres med rækkefølgen. Da Irland stemte nej til Nice-traktaten, blev resultatet blot, at de fik lov at stemme én gang til. Det samme skete i Danmark, da vi havde stemt nej til Maastricht-traktaten.

I stedet for at lade irere og danskere stemme to gange var det bedre at spørge i hele EU. Det var præcist, hvad vi også samlede underskrifter for i Danmark:

- ”EU-forfatning? Spørg i hele EU”. Man kunne skrive under på hjemmesiden: EU04.com

Samtale-demokrati

Efter anden verdenskrig udgav professorerne Hal Koch og Alf Ross hver sin fremragende bog om demokrati. Alf Ross lagde vægt på demokratiske institutioner og procedurer. Højskoleforstander Hal Koch fra Krogerup Højskole lagde mere vægt på samtalen og lagde navn til begrebet ”samtale-demokrati”.

Det gamle danske ord blev genopfundet af et par amerikanske professorer under den nydanske betegnelse ”deliberativt demokrati” – et forhandlings- og samtale-demokrati. De to professorer, James Fishkin og Robert Luskin, er rejsende i folkehøringer, hvor tilfældigt udvalgte borgere bringes sammen for en weekend og samtaler og forhandler om samfundets anliggender.

Den første Europæiske Borgerhøring fandt sted i Odense. Det var en spændende oplevelse, som jeg bearbejdede til en kronik sammen med Niels Ersbøll. Et repræsentativt udsnit af befolkningen fyldes med viden og forskellige forslag af politikere og eksperter, diskuterer dem og udtaler sig eller ligefrem voterer. Jeg har deltaget i tre store folkehøringer med de to ledende specialister.

Professorer insisterede på fri debat

I Bruxelles skulle høringen bruges til at skabe støtte til det eksisterende EU. Arrangørerne fandt ikke behov for kritiske deltagere i panelerne. De amerikanske professorer insisterede på, at jeg skulle være med for at danne modvægt. Ellers var jeg ikke blevet inviteret. Høringen blev en sand fornøjelse. Der er ikke noget som folk flest. 500 mennesker fra hele Europa var samlet en weekend. Jeg fik bragende klapsalver og oplevede støtte til alle vore krav om åbenhed, nærhed og demokrati.

Efter weekendens drøftelser var det meget tydeligt, at der var skabt interesse hos deltagerne for at blande sig i politik. De ønskede selv at være med til at bestemme i EU. De ville også være med til at vælge deres egen kommissær. Deliberativt demokrati kan også bruges til at manipulere folk. Det afhænger af den viden, deltagerne forsynes med og panelernes sammensætning.

De skriftlige materialer bør udarbejdes i fællesskab af specialister med forskellige holdninger til det europæiske samarbejde. Panelerne skal indeholde modsætninger for at ægge til interesse og debat. Rigtigt anvendt kan metoden bruges til at diskutere og afklare mange samfundsspørgsmål. Metoden anvendes også af reklamefolk, hvor man sammensætter tilfældige, mindre fældige, eller repræsentativt udpegede fokusgrupper til at tage stilling til dette.

Meningsmålinger kan bruges til at måle forskellige eksisterende holdninger. Men de kan ikke måle, hvad folk vil mene om et forslag, når de er grundigt informeret og har diskuteret det i en hel weekend. Deliberativt demokrati kan producere mere underbyggede holdninger.

Norden-delegation

Europa-Parlamentet har parlamentariske delegationer for alle betydende lande og landegrupper. Posterne fordeles sammen med pladserne i de forskellige udvalg. Der er pladser til alle, men der er kamp om de mest attraktive delegationer. USA-delegationen er mest eftertragtet. Derefter kommer de mere eksotiske i Australien og Asien.

Jeg fik tilbudt posten som næstformand i Australien-delegationen, men gav afkald på de dyre ”ferierejser”. Jeg ville hellere være først næstformand og siden formand for Europa-Parlamentets delegation for de nordiske lande, Svejts og Liechtenstein, Nordisk Råd og EØS-forsamlingen. Det gav mig nyttige kontakter til EU-kritikerne i de nordiske landes parlamenter. Men også til regeringerne og de nordiske politikere, der sad i delegationen, fordi de gerne ville have deres lande i EU.

Jeg skjulte aldrig mine egne holdninger, men udførte jobbet som formand professionelt og upartisk og fik kun venner af det. Det var ikke svært at lyse op i den forsamling. Medlemmerne fra Europa-Parlamentet var dem, der havde tabt slaget i deres grupper om de mere attraktive poster. Bortset fra den britiske liberale Diana Wallis, som valgte Norden af interesse og til sidst overtog min formandspost med mig som næstformand.

Når vi fordelte formandsposter i formandskonferencen, var min kære Norden-delegation den

sidste, der blev valgt. For de fleste medlemmer var det mere attraktivt at kunne besøge et fjerntliggende sted end at udføre et nyttigt samarbejde med de nærmeste nabolande.

En EU-modstander og to højreradikale

Fremmødet var oftest pinligt. Når vi mødtes hver anden gang i Bruxelles eller Strasbourg, var det næsten umuligt at skaffe medlemmer. Jeg fandt så ud af, at jeg kunne invitere ordførerne for store sagsområder til at redegøre for deres sag. Det gav lidt interesse.

En aften sad Islands-delegationen til middag med den islandske regering i Reykjavik. Dengang var jeg stadig EF-modstander og formand for delegationen. Ved min side havde jeg et medlem fra de tyske Republikanere, som også blev kaldt for nynazister, og en repræsentant for Le Pens Front National i Frankrig.

To fra den yderste højrefløj og en dansk EF-modstander til at repræsentere EF ved en regeringsmiddag i Island. Det så ikke godt ud hos vore islandske venner. Jeg rejste sagen i formandskonferencen med forskellige forslag til, hvordan vi kunne gøre delegationerne mere virksomme og repræsentative.

Vi kunne udføre nyttige småjobs i vore delegationer. I Island havde de f.eks. store problemer med nogle todsatser for visse fisk. Jeg fik skabt lidt forståelse for deres problem hos de rette folk i Kommissionen.

Færøerne, Grønland og Samerne

Jeg repræsenterede uformelt Færøerne, Grønland og Samerne i EU. Jeg havde aftaler med den nordatlantiske gruppe i Folketinget og med lederen af Samernes organisation om at være dem behjælpelige. En dag fortalte Færøernes vice-statsminister Høgni Hoydal mig, at de havde et stort problem med ikke at kunne sælge 50.000 fåreskind til EU. Han ville sende noget info til mig, så jeg kunne rejse sagen.

Nogle dage efter sad jeg tilfældigvis i Budapest i et panel med EU-Kommissionens ansvarlige kommissær. Jeg nævnte sagen for ham. Jeg havde ikke tid til at sætte mig grundigt ind i sagen. Det gik jeg ud fra, han heller ikke havde, men at vi var enige om, at sagen ville blive løst. Det blev vi hurtigt enige om, med et smil og et håndslag. Sådan løstes det problem, som jeg stadig ikke kender til. Den slags problemer kunne være meget store for små lokalsamfund, men betød ikke noget målbart for Unionens økonomi.

Fik egne kontaktsteder i Kommissionen

Jeg gik til Kommissionens formand José Manuel Barroso og fik etableret et kontaktpunkt for Færøerne og Grønland og sidenhen Samerne i Barrosos eget generalsekretariat og et tilsvarende i landbrugsdirektoratet. Hos Barroso blev det hans daværende danske rådgiver Bo Manderup-Jensen, tidligere generalsekretær i den liberale gruppe i Europa-Parlamentet. I landbrugsdirektoratet blev det Poul Skytte Christoffersen. Skytte var dengang kabinetschef hos den danske landbrugskommissær.

Fremover kunne vore nordatlantiske venner nøjes med at kontakte en af de to dansktalende embedsmænd i det store apparat. De to danskere havde fået kompetence af Barroso til at finde løsninger på nordatlantiske problemer.

Tre same-formænd i Bruxelles

Jeg arrangerede og deltog en uge i en lang række møder med ni medlemmer af de samiske parlamenter i Norge, Sverige og Finland. Den Samiske delegation blevet ledet af de tre formænd for de tre samiske parlamenter. De ledede også det fælles samiske eksekutivråd, deres regering.

José Manuel Barroso var så venlig at modtage dem, efter at han kom hjem fra en trættende rejse til Darfur i Afrika. Nu fik det samiske folk også en direkte forbindelse til Kommissionen. De var ikke længere ene-afhængige af de nordiske regeringer. Det samiske folk bor i fire forskellige lande, herunder Rusland. De udgør den eneste indfødte befolkning i EU, der anerkendes af FN. De vil ikke betragtes som "et nationalt mindretal". De udgør deres egen nation med syv forskellige samiske sprog og omkring 85.000 indbyggere.

Den norske leder for Samerne forærede mig en fornem papirkniv i ren-tak og en flagstang med Samernes flotte flag. Det står stadig på min reol og minder mig om de mange oprindelige folkeslag, vi forsøgte at udrydde for at skabe - civilisation.

Kapitel 41

VENNER OG BEKENDTE

De danske partier hadede os i Folkebevægelsen, fordi vi ville ud af deres kære EU. I JuniBevægelsen mødte vi ikke den samme modstand, fordi vi virkede mere konstruktive. Vi konkurrerede dog med partierne om de samme stemmer, og valgkampe er *ikke* en fair konkurrence om at have de bedste argumenter.

Til gengæld har jeg fået mange venner og bekendte i andre lande, også blandt statsministre, udenrigsministre og kolleger i Europa-Parlamentet, Unionens øvrige institutioner og blandt udenlandske journalister. Nogle af mine bedste venner i systemet var føderalister. De stod umiddelbart som mine politiske fjender. Alligevel blev vi gode samtalepartnere og venner. Vi var i opposition på hver sin vælgervenlige måde.

Emanuele Gazzo

Min første føderalist-ven hed Emanuele Gazzo. Han var redaktør for en europæisk nyheds-bulletin, som udkom hver dag på lyserødt papir på engelsk og blåt på fransk. Det var og er EU's "Pravda". Den halvofficielle avis får også rundhåndede tilskud fra EU-budgettet. Bulletinen udsendes hver morgen med posten under navnet "agence europe". Danske abonnenter får den dagen efter.

Agence europe kan i dag også læses på nettet. Denne bulletin blev min livsledsager og vigtigste nyhedskilde, indtil min kone skabte den digitale konkurrent EUobserver.com. Gazzo var af italiensk afstemning og havde to tvillingedøtre, Lydia og Marina. De skrev begge flittigt for faderens bulletin.

Emanuele Gazzo er uden tvivl den person i verden, som har skrevet flest artikler i sit liv til fordel for europæisk integration. Hver eneste dag havde han en velskrevet, ledende artikel på forsiden, som argumenterede for de næste skridt i integrationen. "Europa" var for ham et løsen på alle verdens problemer i den periode, hvor min løsning altid var at komme ud af EF. Gazzo var demokrat til fingerspidserne, som Altiero Spinelli.

Gazzo gik i dialog med den danske forfatter Ebbe Kløvedal Reich, under en dansk folkeafstemning. Han udvekslede nyheder, rygter og meninger med mig under hvert eneste topmøde, hvor vi begge var tilmeldt som journalister. Vi havde begge mange gode kilder og kunne bytte nyt. Vi havde forfærdelig meget ventetid og underholdt os med hinanden, vi diskuterede virkeligt. Han var den første, der lærte mig at forstå og respektere føderalismens smukke ide med at forene nationer med demokrati.

Talte for Gazzo sammen med Jacques Delors

En skønne dag døde han, den 25. august 1994. Det var lige efter JuniBevægelsens entre i Europa-Parlamentet. Desværre nåede han ikke rigtigt at opleve mig i den nye rolle som reformator. Jeg er sikker på, han ville have været enig i mange af vore forslag om åbenhed og demokrati, som vi fremsatte i Konventet.

Gazzo-familien inviterede mig til at tale ved en mindehøjtidelighed, sammen med Kommissionens tidligere formand Jacques Delors, og andre af hans gode venner. Det virkede nok underligt for mange at se en kendt dansk EF-modstander i det selskab. For mig var det den naturligeste sag i verden at følge familiens opfordring. Emanuele forblev en god ven, som jeg stadig ser og taler med i drømme, lige som med Ebbe Kløvedal Reich. Respekt.

Min daglige hovedkilde

Agence europe er den ledende informationskilde om EU-anliggender for dem, der ønsker meget detaljeret information. Agenturet ledes i dag af Fernandino Riccardi. Han skriver også en daglig lederartikel i Gazzos ånd. Hans søn Lorenzo står for økonomien og administrationen. Bulletinen udkom første gang i marts 1953. "agence europe" blev skabt af Lorenzos bedstefar Lodovico Riccardi. Han var også formand for det italienske pressebureau ANSA.

Riccardi-familien ejer 90 % af aktierne, Gazzo-familien 10 %. I dag udkommer "agence europe" på fransk og engelsk. Man har afskaffet den italienske, tyske og spanske udgave. "agence europe" har været min daglige hovedkilde til viden fra 1973 til 2009, gennem 36 år. I dag læser jeg EUobserver.com, som giver det hurtigste og mest præcise overblik over nyheder i Europa. Uden detaljerne, som jeg ikke længere har brug for.

"EurActiv" er en anden digital nyhedskilde med mange positionspapirer fra diverse lobby-organisationer og virksomheder. "European Voice" blev i 2013 solgt fra The Economist til en fransk koncern og i 2014 til amerikanske Politico og det tyske Springer-forlag. De har en kæmpe redaktion og et fremragende dagligt nyhedsbrev, som jeg også læser. "European Report" og "EuroPolitique" har flere specialiserede bulletiner om f.eks. miljø, men måtte lade livet efter Politicos fremkomst.

Så har vi også nævnt alle fælleseuropæiske generelle nyhedskilder. Blandt dagblade er Financial Times vigtigst. Større er den fælles europæiske offentlighed ikke.

Fleste journalister laver spin

Der er masser af højt lønnede forhenværende journalister i Bruxelles til at hindre nyheder i at komme frem eller fremme specielle synspunkter. Der er meget få uafhængige journalister til at kontrollere magten i Bruxelles. De lønnes til brøkdele af spin doktorernes løn og viser, at samfundet belønner ensidig kommunikation frem for alsidig og uafhængig information.

DR's korrespondent i Bruxelles Ole Ryborg modtog i 2014 Berlingskes journalistpris til 100.000 kr. og kvitterede med denne svada:

- Vi er ti danske journalister til at dække Bruxelles, 180 til Folketinget, 630 til folkemøde på Bornholm og 2000 til Roskilde Festival.

Føderalismens største vanskelighed er netop manglen på en fælles europæisk offentlighed. Der skal ikke være én, men mindst 1000 Gazzo'er, Ryborge og Lisbeth Kirk'er til at repræsentere forskellige synspunkter og kildenetværk i Europa. Uden fælles offentlighed kan man ikke have et fælles folkestyre. Hvorfor er der masser af penge til rådighed i EU for ensidig envejs-kommunikation og næsten ingen til uafhængig information og journalistik?

Bog med Fernand Herman

Jeg kom også til at tale ved en mindehøjtidelighed for en stor belgisk føderalist, Fernand Herman. Han var tidligere økonomiminister og repræsenterede Belgien i Dooge-komiteen, selv om han i mellemtiden var blevet medlem af Europa-Parlamentet. Herman blev tilmed ordfører for Europa-Parlamentets andet forfatningsudkast. Jeg udgav forslaget i en bog. Vi tilføjede hver sin politiske kommentar. Han anbefalede udkastet, mens jeg skrev imod hans forslag til europæisk forfatning.

Det blev Europa-Parlamentets andet forfatningsudkast efter Spinellis forslag fra 1984. Fernand var medlem af den store kristendemokratiske og konservative gruppe, EPP/ED. Under udvalgets behandling af forslaget stod vi som de stærkeste modstandere. Alligevel blev vi de bedste venner.

Han var også en stor demokrat. Jeg mødte også hans kone under talrige udvalgsrejser. Hun følte det naturligt at lade mig være den ene af talerne ved mindehøjtideligheden for ham i 2005.

Marie Jepsen advarede Herman mod Bonde

Den konservative spidskandidat ved valget til Europa-Parlamentet i 1994, Marie Jepsen, skrev et personligt brev til Fernand Herman, da han havde medvirket til at udgive min bog i Danmark. Hun protesterede over hans samarbejde med en dansk EU-modstander, fordi jeg

- ”lige fra starten har været en af de mest vedholdende og indædte modstandere af Danmarks” EF-medlemskab.
- ”jeg er dybt bekymret over det faktum, at De har ladet Dem knytte sammen med anti-europæerne i Danmark”, skrev Marie Jepsen.

Fernand Herman kom op på mit kontor med brevet og sagde:

- ”Det kan du sikkert bruge i valgkampen”.

Jeg fik også Hermans svar til de danske konservative:

- ”Hr. Bonde gav mig mulighed for at forklare en holdning, som I aldrig ville bringe til jeres borgere, endsige tillade mig at gøre”, skrev han.

Hendes parti ville jo ikke samarbejde om at udgive hans forfatningsforslag. Han havde ikke noget at skjule og ville gerne samarbejde med mig. Så populære var de danske konservative hos deres belgiske partiven. Fernand Herman ønskede brændende den union, som hans danske partikammerat Poul Schlüter havde erklæret for *stendød*.

Herman ville gerne have sit forslag offentliggjort i Danmark. Han ville gerne have det bragt til diskussion sammen med sin begrundelse og mit modindlæg. Han kendte ikke Grundtvigs strofe om frihed for Loke såvel som for Thor, men han praktiserede den. Det gjorde Marie Jepsen ikke.

- ”Jeg har modtaget adskillige danske grupper her i Bruxelles og i Strasbourg, hvoraf nogle har været ledet af Jens-Peter Bonde, og jeg har oplevet danskerne som meget åbne for at diskutere EU-spørgsmål. De havde aldrig haft muligheden for at gøre det på den måde med deres egne nationale medlemmer i Europa-Parlamentet”, spidde den gode Fernand Herman sin danske kollega.

Leo Tindemans, ham med Unions-rapporten

Den tidligere belgiske stats- og udenrigsminister Leo Tindemans lærte jeg første gang at kende i 1975. Han havde netop udsendt Tindemans-rapporten om en europæisk Union. Jeg fik fat i udkastet og offentliggjorde det som den første i Europa.

Vi inviterede så Tindemans til at mødes med danske EF-modstandere i Folkebevægelsens forretningsudvalg. Det ville han da gerne. Han trådte modigt ind i løvens hule og forsvarede sine føderalistiske visioner over for en gruppe mennesker, der ikke kærede sig det mindste om det demokratiske underskud i EF. Folkebevægelsen ønskede blot at komme ”ud af EF i en fart”.

Det officielle Danmark tog først afstand fra Tindemans-rapporten, indtil de modvilligt accepterede forslagene, et efter et. Tindemans var statsminister i Belgien fra 1974-78 og udenrigsminister fra 1981-89. I 1976 blev Tindemans valgt som den første formand for Det europæiske Folkeparti på den stiftende kongres. Han blev selv valgt til Europa-Parlamentet fra det første direkte valg i 1979.

Kald mig Leo

I 1989 blev Leo Tindemans igen valgt til Europa-Parlamentet, nu med 983.000 personlige, flamske stemmer. Hans personlige stemmetal er ikke overgået, hverken før eller siden ved valgene til Europa-Parlamentet. Leo Tindemans blev også formand for den kristendemokratiske gruppe i Europa-Parlamentet. Vi kom til at sidde ved siden af hinanden under talrige lukkede møder i formandskonferencen.

- Kald mig Leo, sagde han.

I 1994 tog han initiativ til og blev formand for Tindemans-gruppen, der skulle udgive en bog om europæiske visioner. Vi mødtes i en arbejdsgruppe en halv snes gange med Kommissions-embedsmanden Sammy van Tuyll van Serooskerken som sekretær. Sammy endte siden som liberaldemokratisk partileder i Holland – og modstander af forslaget til EU-forfatning.

Tindemans og jeg var de flittigste deltagere i møderne. Jeg var nu valgt med JuniBevægelsens mere konstruktive mandat og skulle ikke længere sige ud af EF. Vi skulle komme med debatoplæg til en forestående regeringskonference. Det endte med en bog, som udkom på mange forskellige sprog. Den engelske udgave hedder "Europe Your Choice", den tyske "Welches Europa wollen Sie? Fünf Scenarien für das Europa von Morgen".

Besøgte ham i Antwerpen

Jeg betragtede Leo Tindemans som en af mine bedste føderalistiske venner. Jeg har altid respekteret føderalisternes format, deres visioner, deres ønske om demokrati i Europa - og jeg har altid været imod deres ønske om at omdanne EU-samarbejdet til en stat. Men skal vi have en stat, har de ret i, at den skal være både åben og demokratisk. Mellemstatslig lovgivning ved diplomater i aflukkede rum holder ikke i demokratier.

Den 9. maj 2013 besøgte jeg den da 91-årige belgiske statsmand i hans villa syd for Antwerpen. Vi fik et par timer sammen med mange muntre minder. Tænk, at jeg skulle besøge ham, der havde lagt navn til den for os i Folkebevægelsen så forfærdelige Tindemans-rapport. Og så på Unionens fødselsdag!

Efter samtalerne fik jeg en mail fra hans søn Thomas. Leo havde været meget glad for besøget. Ja, vi kom til at holde af hinanden. Og jeg mødte ham dagen efter, jeg havde mødtes 50 minutter med José Manuel Barroso i det rum, hvor Kommissionens formand møder alverdens statsoverhoveder. Sikke nogle venner!

- Hvad vil du dog der, skrev Luise Pihl fra Folkebevægelsen til mig på Facebook.
- Blive klogere på fremtiden, kunne jeg have svaret.

Tindemans døde i december 2014, 92 år gammel, mæt af dage.

John Fitzmaurice, en dygtig EU-embedsmand

John Fitzmaurice var leder af Kommissionens afdeling for forbindelser med Europa-Parlamentet. Han var således autoriseret til at give mig de informationer, jeg bad om, hvis han ellers måtte det for sine overordnede. John var en meget korrekt embedsmand, men han var mere end det: Han var altid utrolig hjælpsom.

Han ville ikke give mig fortrolige papirer fra gemakkerne, men han kunne altid hjælpe mig med at aflive rygter eller bekræfte dem. Ofte med supplerende oplysninger, som også kunne gøre

historierne så meget værre for hans arbejdsgiver. Han tænkte ikke altid på virkningen, men holdt sig blot til sandheden.

John var kandidat for britisk Labour ved talrige valg. Han opstillede altid i valgkredse uden chance for valg. Han var historiker og underviste på forskellige universiteter ved siden af sin embedsmands-gering. John havde den samme nørdede tilgang til EU, som jeg selv. Han læste villigt korrektur på alle mine læservenlige udgaver af de forskellige traktatforslag og andre bøger. Også dem, jeg kun skrev på dansk. Vi talte både dansk og engelsk sammen.

En ægte, engelsk føderalist

Han var en meget overbevist EU-tilhænger, noget så sjældent som en ægte, engelsk føderalist. Sammen kunne vi objektivt beskrive traktatforslagene med tekster og overblik i margen og tusindvis af alfabetiske stikord og henvisninger. Jeg udførte grundarbejdet sammen med mine medarbejdere. Han kontrollerede indholdet og kom med talrige forslag til forbedringer.

Jeg udsendte ikke en linje, som han ikke ville sige god for. Det var min principielle arbejdsmetode for læservenlige udgaver af traktaterne. Der måtte ikke kunne sættes en finger på forklaringerne eller understregningerne.

- Tænk, hvis tilhængerne havde haft samme tilgang og altid udarbejdet beskrivende materialer sammen med modstanderne, tænkte jeg ofte.

Havde dansk mor

John havde en særlig interesse for Danmark og skrev flere bøger om vores land. Han talte flydende dansk, efter sin danske mor. Jeg var oprigtigt ked af det, da jeg sad i det lille kapel i den lille kirke uden for Europa-Parlamentet i Bruxelles og måtte høre Kommissions-næstformand og Helle Thorning-svigerfar Neil Kinnocks mindetale om sin trofaste, engelske partikammerat.

Jeg blev desværre ikke selv inviteret til at tale. John var en af de første embedsmænd fra Kommissionen, som jeg lærte at kende personligt. Han overbeviste mig om, at der også sad mange kompetente og korrekte embedsmænd bag Kommissionens lukkede mure. Kommissionen var et monster, meget værre end jeg troede. Onde rygter viste sig ofte at være endnu værre. Men der sad samtidig mange dygtige og gode folk i monsteret. De var lige så kritiske over mange ting som jeg.

De passede deres højtlønnede job og måtte nøjes med at lufte deres kritik privat. Og så var de næsten alle overbeviste tilhængere af europæisk integration. Det hørte med til ansættelsesvilkårene.

Richard Corbett, britisk Labour

Efter Johns alt for tidlige død i august 2003 fik jeg Richard Corbett til at overtage jobbet med at læse og kritisere min læservenlige udgave af først forfatningsudkastet og siden af Lissabon-traktaten. Richard var også Labour-medlem og ivrig føderalist. Han var ansat som vicegeneralsekretær for den socialistiske gruppe, indtil han selv overtog en plads i Europa-Parlamentet for Yorkshire fra 1996-2009.

Richard blev koordinator for den socialistiske gruppe i Forfatningsudvalget, og vi fik et fremragende samarbejde. Vi kunne arbejde positivt sammen om åbenhed og forenkling. Vi stillede gerne op som duellanter i talrige interviews, TV-debatter og møder. Vi kunne begge stoffet fuldstændigt. Jeg havde en lidt længere hukommelse end han, men han var tættere på magtens repræsentanter end jeg.

Vi var det perfekte debatpar. Ingen af os vandt eller tabte, så den anden lå ned. Vi viste mod-

sætningerne på civiliseret facon og kunne lide det. Vi respekterede hinanden. I 2014 blev han leder af Labour i EU-Parlamentet, indtil Brexit i 2020.

Elmar Brok, enøjet toppolitiker

Jeg har deltaget i talrige debatter med den udenrigspolitiske talsmand for EPP/ED-gruppen, Elmar Brok. Højdepunktet var en halv times diskussion på CNN. Brok repræsenterede sin gruppe ved alle traktatforhandlinger. Han vidste altid, hvad han ville. Elmar havde en fortid som formand for Junge Union, som er den kristendemokratiske ungdomsorganisation i Tyskland. Han var tæt på den tyske kansler, Helmut Kohl.

Elmar Brok har også en vellønnet nebengeschäft ved at arbejde for Bertelsmann-koncernen. Jeg mødte ham første gang i 1980, hvor han blev suppleret ind som medlem af Europa-Parlamentet. Som næsten alle tyske medlemmer var han stærk tilhænger af mere magt til EF. Dengang var det altid: jo mere jo bedre.

Som nyvalgt, ung EF-tilhænger blev han af en tysk TV-kanal sat til at lave en tre minutters film om sine visioner med Europa. Som nyvalgt modstander blev jeg bedt om at lave en modfilm, som også skulle vare tre minutter. Her mødte vi tyske TV-stationers grundighed og pengeligelighed. Et kamerahold kom til Danmark i en hel uge for at optage de tre minutters film. Da filmene var færdige, skulle vi speake dem i et privat TV-studie i Strasbourg. Instruktøren sagde,

- Det er meget let. I skal bare sidde med det ene øje i manuskriptet og det andet på skærmen.

Så var det, at den iltre Elmar Brok kom med bemærkningen, jeg aldrig glemmer:

- Aber, ich habe nur eine Auge.
- Jamen, jeg har kun et øje – på dansk.

Diskuterede ofte og gerne med danske besøgende

Elmar Brok er helt bogstaveligt en enøjet føderalist, som jeg i høj grad respekterer. Han kom gerne og ofte i vore besøgsgrupper af danske EF- og EU-modstandere. Jeg fik ham også med til et stormøde for 800 europæiske EU-modstandere i Parlamentets bygninger i Bruxelles. Han talte hele forsamlingen midt imod, som jeg også selv ofte har gjort det, blot med modsat fortegn.

Elmar Brok kunne sit stof og var god til at danne alliancer i barerne. Han havde altid dygtige medarbejdere til at styre detaljerne. Brok stod ved sine meninger og sloges med åben pande for et europæisk tokammersystem som i USA. I flere perioder var han også formand for USA-delegationen og Parlamentets udenrigsudvalg.

Han elskede at mødes med repræsentanterne for den amerikanske kongres. De havde noget at skulle have sagt. Det havde Europa-Parlamentet ikke, men Brok ville gøre vores forsamling til et rigtigt parlament.

Broks synspunkter er også udgivet på dansk. Det var ikke hans danske konservative partivenner, som udgav hans forslag. Han skrev det som et bidrag i min bog om Amsterdam-traktaten. Her kan man også stadig læse et indlæg af den daværende formand for Kommissionen, Jacques Santer, med en fortid som kristendemokratisk statsminister i Luxembourg.

Når de danske unionstilhængere ikke ville lade deres gruppefæller og politiske venner komme til orde i Danmark, måtte jeg sørge for, at danskernes europæiske føderalist-venner også blev kendte blandt danskere!

Erling Olsen, en sjælden dansk føderalist

I Danmark er der meget få føderalister. Den kendteste af dem var Erling Olsen. "Uglen" blev både justitsminister og formand for Folketinget. Han havde været aktiv i Europabevægelsen i mange år og var bevægelsens næstformand fra 1985-89. Han kæmpede altid med åben pande for det, han troede på: Europas Forenede Stater.

I 1986 var han et af tre socialdemokratiske folketingsmedlemmer, som trodsede partilinjen og stemte Ja til EF-pakken. Vi udgav forskellige bøger i fællesskab gennem årene, f.eks. "Ja eller nej til Amsterdam-traktaten" på Forlaget Fremad i 1998.

Han kunne ikke holde sig fra politik og virkede som ulønnet studentermedarbejder i den socialdemokratiske folketingsgruppe til sin død i 2011. Jeg deltog i mindehøjtideligheden i Folketinget for at sige tak for mange års samarbejde. Vi måtte desværre skrinlægge et fælles projekt om at skrive udkast til en ny dansk grundlov, da han blev syg.

Eneste danske politiker til 25 års jubilæum

Under højtideligheden kunne jeg ikke undgå at tænke på, at han var den eneste danske politiker, der deltog i mit 25 års jubilæum som medlem af Europa-Parlamentet. Han kom med en flaske og en personlig hilsen. Jeg har ikke kunnet få mig selv til at åbne for druerne. En tom flaske er ikke et varigt minde om en stor dansk politiker.

Vi udgav forskellige bøger i fællesskab gennem årene, f.eks. "Ja eller nej til Amsterdam-traktaten" på Forlaget Fremad i 1998. Erling Olsen deltog også i mange møder i det såkaldte Charterkonvent. Her udarbejdede vi det katalog over grundlæggende rettigheder, som Lissabon-traktaten gjorde juridisk bindende.

Ivar Nørgaard, blev mere og mere EU-skeptisk

Jeg har aldrig haft kørekort og klarer mig med cykel og offentlig transport. Mange kolleger har dog været venlige at køre mig hjem efter politiske møder. Det gjaldt særligt EU-politikerne i Bagsværd, Erhard Jakobsen, Ivar Nørgaard og Mogens Camre. Efter alle møder i Rådet for Europæisk Politik var Ivar min faste chauffør. Så benyttede vi lejligheden til at udveksle nyt fra EU-fronten i hans lyseblå Toyota.

Ivar og Sonja var vore genboer i mange år. De gik ofte forbi vores hus på deres daglige spadseretur i Hareskoven. De deltog også, da vi arrangerede min fyrre års fødselsdag i haven i Skovbrynet 39. Der har Niels Holmquist nu etableret en vinmark i haven. Han producerer Skovbrynenburg cru classé rødvin til vennerne på vejen. Vi flyttede hen til nr. 67, da han og Bente købte vores hus.

Jeg kørte ofte forbi Ivar og afleverede såkaldt fortrolige papirer fra Bruxelles. Han var formand for Folketingets Europaudvalg i en tid, hvor Udenrigsministeriet ikke fandt behov for at informere de folkevalgte.

Den 2. juni 1992 blev Ivar og jeg inviteret til at diskutere Maastricht-traktaten i den lokale Radio Gladsaxe om morgenen, før vi skulle stemme sammen på Bagsværd Skole. Jeg var mod Unionen, han var for. Det var bare meget svært at høre forskellen på os...

Godt de ikke kan se, hvad vi stemmer

En aften sad vi og diskuterede i haven hos Ivar og Sonja, som sagde:

- Hvor er det godt, de ikke kan se, hvad vi stemmer bag forhængen, ikke også Ivar?

Ivar smilede, men svarede ikke. Ved flere efterfølgende folkeafstemninger anbefalede Ivar offentligt at stemme Nej, fuldstændigt tro mod sit oprindelige Ja til et økonomisk fællesskab. Ved folkeafstemninger og valg aftalte vi altid, hvornår vi ville stemme. Vi inviterede så pressen til at komme på Bagsværd Skole og tage de sædvanlige fotos. Så slap fotografene for at skulle komme to gange og fotografere EU-girafferne.

Sonja var endnu mere kritisk over for Unionen end Ivar, og Ivar var mere kritisk end mig! Særligt over for Europa-Parlamentet, som han aldrig har kunnet lide, for at sige det mildt.

Svend Auken, studerede også statskundskab

Jeg har kendt og samarbejdet med Svend Auken i hele mit voksne liv. Han sad på biblioteket og læste til første dels eksamen, mens jeg lavede studenteroprør på Institut for Statskundskab på Aarhus Universitet i 1968. Svend var politisk aktiv i den socialdemokratiske studenterorganisation "Frit Forum". Han planlagde tidligt en politisk karriere. Vi var sammen om EF-modstanden op til folkeafstemningen i 1972. Så blev Svend arbejdsminister og måtte slås i EF for det muliges kunst.

Han fortsatte venskabet som minister. Når vi mødtes på gangene, hilste han altid pænt og fortalte de seneste historier fra Bruxelles. Han fortalte også, hvor han havde tabt nogle slag om arbejdsmiljøet og opfordrede os til at presse på. Han tillod også sine embedsmænd at hjælpe os.

Jeg opfattede Svend som en medspiller på de bonede gulve, indtil slaget om Amsterdam-traktaten i 1998. Han havde da gjort SF's Steen Gade til direktør for Miljøstyrelsen. De udsendte sammen anprisninger af Amsterdam-traktatens miljøafsnit, som efter min bedømmelse var misvisende. De kom da heller ikke til at holde stik, desværre.

Med forstanden blev han for EU

Han havde stadig hjertet hos os, mens han forstandsmæssigt havde indset, at en socialdemokratisk partiformand måtte kunne gebærde sig i Bruxelles. Nyrup tilbød ham posten som dansk medlem af Kommissionen. Svend havde ikke lyst til at bo og arbejde i Bruxelles, selv om han kunne have gjort en virkelig forskel. Han skjulte aldrig ubehaget ved den elitære, lukkede og udemokratiske del af EU.

Heller ikke i vore offentlige møder, hvor vi tørnede sammen i gensidig glæde og respekt. Svend forblev EF-modstander i hjertet, men indså længe før mig, at EU var det "eneste cirkus i byen". Det var der, man var nødt til at virke, hvis man ville være med til at gøre en forskel for folk flest. Det ville Svend. Han var akademikeren, der stillede sig til rådighed for folket. Vælgerne elskede ham som en gudbenådet taler - og gav ham deres stemme.

For lidt Jensen, for meget Ellemann

Jeg havde det godt med Uffe Ellemann-Jensens far, Jens Peter Jensen. Han kunne altid en joke og tiltalte mig altid: "Navnebror". Han var politisk redaktør for Fyns Tidende og havde fast stambord i Snapstinget. Jens Peter blev siden medlem af Folketinget for Venstre. Jeg blev derimod ikke ven med hans søn, Uffe Ellemann-Jensen. Hans egen far Jens Peter karakteriserede noget usædvanligt - offentligt - sin egen søn som "for meget Ellemann og for lidt Jensen".

Uffe svarede kvikt, at Jens Peter måske var for meget Jensen og for lidt Ellemann. Jeg respekterede altid Uffes humor og format. Han mente ikke, man skulle sætte sig hen i et lille hjørne og tie stille, fordi man kom fra et lille land. Uffe blev personlig ven med den tyske udenrigsminister Hans Dietrich Genscher, men aldrig med de danske vælgere i EU-spørgsmål. Han stødte mod den

udbredte danske EU-skepsis, som måske mest var et produkt af hans egne forgængeres fortællelser og vores veludviklede evne til altid at finde noget at kritisere.

Gode venner med hans venner

Jeg blev dog selv gode venner, også med mange af Uffes venner. Uffe gjorde en forskel i EU. Han udnyttede det bedste ved EU, at man sidder ved det samme bord, hvor alle kan tale og lytte. Man har forskellig vægt, når der stemmes, men man er selv herre – eller kvinde – over vægten af ens argumenter.

En velargumenterende person kan gøre en forskel, også når man kommer fra et meget lille land. Man kan endda få indflydelse, selv om man repræsenterer en bevægelse, der helst ville rejse sig fra bordet og forlade EU! Uffe forlod tidligt det lumpne argument for dansk EU-medlemskab om, at vi tjente kassen. EU var ikke et ægte fællesskab, men en foranstaltning, vi bare skulle tjene på ved at fastholde nogle meget anti-liberale markedsordninger for landbruget.

Så længe, der gik flere penge ind i Danmark fra EU-kassen end den anden vej, støttede næsten alle danske politikere smørbrøje, overskudslagre, vinsøer og destruktion af frugt og grønsager – for skatteborgernes regning.

Tilhænger af politisk Union

Uffe argumenterede tidligt for EU med politiske argumenter. Dem kunne jeg respektere. Han ønskede brændende den politiske Union, som danskerne aldrig ville have, mens han var udenrigsminister. Det tog ham nogle år at frigøre sig fra sine forgængeres mange løfter om store økonomiske fordele ved medlemskabet og deres benægtelser af alle unionsplaner.

Ved folkeafstemningen om EF-pakken i 1986 kom jeg til at diskutere med ham og statsminister Poul Schlüter på TV. *Juristen* Poul Schlüter forsikrede, at EU-ret ikke havde forrang for dansk ret. Uffe følte sig nødsaget til at give ham ret, selv om det også dengang var i lodret strid med Domstolens domme og samtlige lærebøger om EU.

På det tidspunkt var der ingen fakta-redaktioner, som rettede en så graverende fejl. Benægtelsen af EU's kerne fik lov til at være god dansk latin i mange år. Pressens rolle var dengang at støtte magten, ikke kritisere den, når den benægtede ubehagelige sandheder over for vælgerne. De var fælles om den gode sag: vi skulle blive i EF. De følte åbenbart, at medlemskabet var truet af sandfærdig oplysning om EU.

EU-rettens forrang

EU-rettens forrang betyder, at EU-love altid går forud for danske love. Det er meget logisk, hvis man vil bygge et stærkt fællesskab. Sådan er det også i Danmark. Folketingets love går forud for kommunernes bestemmelser. Man kan ikke få et stærkt EU, hvis hvert land kan nøjes med at plukke de love, som passer dem, og se bort fra alle fælles forpligtelser, hvor det kan koste noget.

Man må tage fordele og ulemper samlet, ellers er der ikke noget fælles marked. Uden EU-rettens forrang ville EU falde sammen. Det er netop forrang, som fik EU til at vokse. Den europæiske frihandelssammenslutning EFTA er blevet en meget lille klub, fordi landene selv besluttede deres lovgivning – indtil de tilbageværende EFTA-lande til sidst valgte at kopiere EU's love.

Politikerne kunne have oplyst om EF's særlige karakter før folkeafstemningen den 2. oktober 1972. De valgte fortællelsernes og benægtelsernes plagsomme vej. De ledende politikere *ville* have et ja. Så måtte elementære sandheder vrides til det ukendelige, eller for at sige det med et glimt i øjet: De ruttede ikke med sandheden, da vi skulle i EF.

Politikerne blev så fanget af deres egne fortætelser og benægtelser. De følte sig tilmed tvunget til at beskyldte dem, der talte sandt, for at tale usandt. Det mærkede jeg *hver* gang, jeg trådte på en ligtorn. Da brugte de det stærke ord, jeg undgår at anvende her. De beskyldte mig for at ”lyve”, når jeg blot holdt mig til sandheden. Dengang var det svært at bevise. I dag er det let at se, hvorledes tilhængerne systematisk undervurderede de næste planer.

Garanterede og solgte vetoretten samtidig

Også Uffe garanterede for vetoretten, mens han forhandlede den i glemmebogen. De berømte blå-gule EU-sokker fulgte senere. Hans liberale tilgang til menneskerettigheder var dog med ham hele vejen. Jeg oplevede det selv under et dansk formandskab i EU. Jeg var netop vendt hjem fra Ankara til plenummøde i Strasbourg. Her fik jeg Uffe til at levere den offentlige kritik af Tyrkiet, som de tyrkiske halvdemokrater havde fortjent.

Jeg forelagde Uffe dette afsnit af mine erindringer. Han svarede:

- ”Kære Jens-Peter
- Jeg er ikke enig med dig – men synes du her argumenterer fair for en anden grundholdning til tingene. Og det skal der jo være plads til”.

Så sluttede han med ”venlig hilsen”. Ja, der skal være plads til venskabelige meningsudvekslinger og til at beskrive historien, som vi hver for sig oplevede den.

Margaret Thatcher - sej

Uffe kunne ikke lide Margaret Thatcher. Det kunne jeg. Jeg har altid beundret jernladyen. Som regelmæssig deltager i de europæiske topmøder har jeg gang på gang oplevet hende som det eneste ”mandfolk” blandt statsministrene, som man siger. Hun var sej i EU.

Fru Thatcher var oftest den *eneste* statsleder, der havde læst alle papirerne. Hun var altid ordentlig forberedt, opførte sig professionelt, styrede sine pressetalsmænd med sigende bemærkninger, punchlines, som journalisterne elskede. Jeg var stærkt politisk uenig med hende. Hun havde ikke hjerte for fattigfolk. Hun gjorde millioner af englændere fattige og ledige og bragte familier på og over selvmordets rand.

Men vi var enige om, at vores politiske uenighed skulle afgøres i nationale parlamenter - og ikke af embedsmænd bag lukkede døre i EU. Hun var en stærk tilhænger af det økonomiske samarbejde i EF og EU, som jeg selv. Men hun var dybt betænkelig ved alle politiske overtoner og planerne om at omdanne de indbyrdes forbindelser til en Union.

Lod sig trække med

”Maggie” lod sig trække med, også til ting, som hun ikke brød sig om, har hun bekendt i sine erindringer. Hun var Danmarks virkelige allierede i kampen mod ”super-europæerne”, som Ivar Nørgaard kaldte føderalisterne i Bruxelles. På britisk TV forklarede jeg ofte, at jeg var enig med fru Thatcher på denne måde: Hun ville have ret til, at briterne kunne vedtage *ringere* regler end dem, der kunne besluttes af et flertal i Bruxelles. Jeg forsvarede retten til at have *bedre* regler, end dem, flertallet kunne nå frem til.

Men vi var altså enige om den demokratiske kerne. Vi skulle kunne vælge folkevalgte til vore parlamenter og få dem til at vedtage de love, som vore vælgere ønskede. Hvis vælgerne var utilfredse med lovene, skulle de ved næste valg kunne få et nyt flertal og dermed nye love.

Kernen i demokratiet havde vi tilfælles. Selv om det ikke var populært i min omgangskreds,

måtte jeg erkende, at jeg kunne lide hende. Fru Thatcher havde sine meningers mod, også når jeg var stærkt uenig som i hendes slagtning af britisk fagbevægelse eller krigen om Malvinerne/Falklandsøerne. Hun var modbydelig, da hun kaldte Mandela for terrorist og i praksis støttede det hvide apartheidstyre. Hun nåede bunden i min agtelse, da hun støttede Chiles brutale diktator Pinochet. Min agtelse er derfor begrænset til hendes optræden i de mandlige jakkesæts EU. *Der* var hun sej.

Sir James Goldsmith - rig

Jeg traf fru Thatcher sidste gang ved min medformand James Goldsmiths bisættelse i London i 1997. Han døde af kræft den 19. juli 1997 og efterlod sig fire koner, da han stillede de elegante sorte sko med de altid fine og glatte mørke silkesokker. "Jimmy" havde en fransk mor og en engelsk far, som gav ham navnet. Jimmy havde hele verden som tumleplads. Fra 1953 til 1990 havde han kun gjort én ting i sit liv: Købt billigt og solgt dyrt.

Han opkøbte virksomheder over hele verden, rationaliserede dem, delte dem op, fokuserede på det de var bedst til, skar fedtet og arvesølvet fra, fjernede ledelsers luksusvaner og direktionspaladser, og solgte så virksomhederne igen til en meget højere pris. Det lykkedes de fleste gange. Han var god for 16 milliarder kroner, da vi mødtes. Han havde næse for konjunkturer og solgte alle sine aktier tre dage før det store kursfald på børsen i New York i september 1987, den såkaldte sorte mandag.

Det blev sagt om ham, at han havde 12 økonomiske rådgivere. Når de alle var enige, gjorde han det modsatte. Når de var delte, var der næppe noget at tjene. Sådan blev han rig. Han købte også et stort landområde i Mexico og indrettede det til økologisk landbrug. Herfra hentede han en indiansk medicinmand til at helbrede sig mod kræften. Det hjalp desværre ikke.

Da det var rimeligt sikkert, at kræften ville vinde over både Jimmy, medicinmanden og de mere traditionelle læger, mødtes hans sagførere for at beslutte, hvor det var mest praktisk for ham at dø, hvis formuen ikke skulle overgå i for store mængder til skattevæsenerne.

Stillede op i Frankrig

Finansmanden fra en halvjødisk familie hed officielt James Goldsmith, men han bad os kalde sig for Jimmy. Han var utrolig elskværdig og effektiv. Før EU-valget i 1994 inviterede han Europas unionskritikere til møde og middag på et fint hotel i Paris. Ved EU-valget ledede han en liste i Frankrig "For et andet Europa". Efter valget fløj han til Bruxelles i sit private jettfly for at mødes med Ole Krarup fra Folkebevægelsen mod EF og mig fra den nydannede JuniBevægelse. Vi mødtes i den private lufthavn Abelag.

Jimmy var ledsaget af Dominique Souchet, som blev borgmester i Lûçon i Vendée-regionen, hvor Philippe de Villiers var regions-borgmester. Efter to timers møde havde vi dannet en ny politisk gruppe, Nationernes Europa. Da vi havde dannet gruppen, gav Jimmy os det tip, at renten nu ville falde og aktiekurserne stige. Eller også var det omvendt. Det husker jeg ikke, fordi jeg ikke havde nogen aktieportefølje til at bruge hans viden på. Der var han også forudsigende. Han havde næse for forandring.

Medformand med hele arbejdet

Jimmy blev den naturlige gruppeformand for Nationernes Europa. Jeg blev hans medformand og måtte udføre hele arbejdet. Han deltog selv i starten i Europa-Parlamentet, men kom siden mest på besøg. Jimmy blev min sidemand i Europa-Parlamentet. Vi sad sammen, når han var i salen.

Pladsen i salen og hans store formandskontor på syvende etage i Winston Churchill-bygningen i Strasbourg stod oftest tom, indtil han overdrog formandskontoret til mig.

- Vi har en besøgsgruppe i dag, sagde vi ofte lidt muntert, når han gæstede Parlamentet for en dags tid, ankommende i sit private jetfly.

Flyet stod parkeret i lufthavnen, til han skulle bruge det igen. Flyet var indrettet nogenlunde som den amerikanske præsidents med soveværelse, stue og kontorer.

Hurtig til beslutninger

Jeg talte ofte med Jimmy i telefon.

- Hvad synes du, spurgte han altid.
- Det gør vi, svarede han så, kort og forretningsmæssigt til en af sine mange filialbestyrere.

Breve til ham skulle ankomme med fax og måtte helst ikke være over et A4-ark. Det var før e-mailens tid. Ti minutter efter modtagelsen tikkede svar tilbage. Jimmy var utrolig hurtig til at træffe beslutninger. Han var meget imødekommende og taknemmelig for, at han kunne udnytte vores mangeårige erfaring fra Europa-Parlamentet. Jeg kom med forslag. Han besluttede, lige som i sit firma. Jeg følte det aldrig udemokratisk, for jeg fik det oftest, som jeg ville.

Jeg mindes ingen uenigheder med Jimmy. Vi havde samme tilgang. Vi var ikke imod det europæiske samarbejde, men ønskede det ændret til det, der også blev fremhævet i gruppens navn: Nationernes Europa.

Fra Nationernes til Demokratiernes Europa

Min næste gruppe kom til at hedde Demokratiernes Europa for at understrege, at tabet af demokrati var vigtigere end tabet af national suverænitet. Hvordan kunne Ole Krarup som venstre-socialist og medlem af Enhedslisten og jeg med en fortid i DKP lave en gruppe sammen med en storkapitalist, der havde støttet Thatcher i kampen mod de britiske fagforeninger?

Jeg undersøgte hans fortid gennem gode venner i britisk Labour. Vi ville være sikre på, at der ikke var penge fra våbenhandel eller handel med Sydafrika eller andre forhold som kunne gøre, at vi måtte holde os langt væk fra ham. Han viste sig at være meget bedre end sit ry. Han havde rigtig nok støttet Thatcher mod fagforeningerne, men der var sket mange ændringer med ham siden.

Kastede sig i miljøkampen

Han havde også indset, at der var grænser for vækst. Han holdt op med at virke som kapitalist for i stedet at kaste sine kræfter ind i miljøkampen. Han blev stærkt påvirket af sin ældre bror, Edward – eller Teddy, som han kaldtes. Teddy Goldsmith var pioner i miljøarbejdet og havde stiftet ”The Ecologist”, det førende magasin i hele verden for dem, der førte an i bestræbelserne på at redde verden fra menneskenes rovdrift.

Jimmy besluttede nu at bruge nogle af sine milliarder til miljøarbejde. Han finansierede Greenpeace-aktionen mod det britiske Sellafield-atomkraftværk ud for Irland. Han støttede mange andre initiativer, men ville ikke have roser for det. Da vi mødte Jimmy Goldsmith, var kapitalisten i ham blevet passiv, mens han nu viede sidste del af sit liv til miljøet og – ja, demokratiet.

Han gjorde sig den ulejlighed at læse udkastet til Maastricht-traktaten og blev chokeret over, at man i fuld alvor kunne indskrænke demokratiet i hele Europa uden debat.

I spidsen for tværpolitisk liste

Han påtog sig at rejse denne debat i Frankrig, og stillede op i spidsen for en tværpolitisk liste ved valget til Europa-Parlamentet i 1994. Ved sin side havde han den borgerlige og højkatolske politiker, Philippe de Villiers, som også var regions-statsminister i den vestligste region i Frankrig, Vendée, og tidligere statssekretær i Kulturministeriet.

Nummer tre på listen var barnebarn af den franske præsident Charles de Gaulle. Han hed det samme og var medlem af det gaullistiske parti. Med disse tre navne i spidsen fik ”Det andet Europa” – “l’autre Europe” et overraskende godt valgresultat med 13 % af stemmerne og 13 mandater i Europa-Parlamentet.

Jimmy var kontant, men vi fik ikke kontanter for at være med i gruppen, som nogen troede. Han købte os ikke for mammon. Det var slet ikke noget, vi diskuterede, da gruppen blev dannet. Vi skulle have gjort det, for Goldsmith lod forstå, at penge ikke var et problem. De ansatte blev derfor hyret til Parlamentets fyrstelige gager uden aftale om, at de skulle levere nogle af pengene tilbage til gruppen.

Sådan som Folkebevægelsen og JuniBevægelsen altid havde behandlet sine medlemmer og ansatte og derigennem skaffet fattige bevægelser betydelige midler til oplysende virksomhed. I økonomisk henseende var Jimmy Goldsmith et dyrt bekendtskab og ikke den rige onkel Joakim, som hjalp os finansielt. Før den anden folkeafstemning om Maastricht-traktaten i 1993 havde han dog igennem en fælles bekendt i London hjulpet modstanderne i Danmark med at indrykke annoncer i danske aviser.

Referendum Party

Jimmy Goldsmith startede også et særligt folkeafstemningsparti – Referendum Party i Storbritannien. Formålet var at gennemtvinge en folkeafstemning om britisk deltagelse i ØMU'en. Jeg talte ved partiets imponerende opstillingsmøde i den engelske badeby Brighton. Partiet fik kun 2 % af stemmerne ved valget den 1. maj 1997. Valget blev en stor sejr for Tony Blair i et præsidentopgør med de konservatives John Major.

Jimmy fik kræften at mærke kort før valget den 1. maj. Han vidste selv besked om, at han ikke ville overleve, men lod sin viden blive for sig selv og gjorde, hvad der var muligt. Han var dødsmerket og havde svært ved at give den hele armén kort før valget. Operationen lykkedes, men patienten døde. Han fik ikke sin liste i Westminster-Parlamentet, men han opnåede til gengæld at få alle britiske partier til at afgive klare løfter om, at Storbritannien kun kan komme med i ØMU'en efter en folkeafstemning.

Stærkt kræftsyg stillede han op i Putney mod en konservativ. Goldsmith fik kun 1500 stemmer og tabte stort. Da havde han allerede vundet tilsagnet om en britisk folkeafstemning.

Konservative overtog program og søn

Nu er de konservative blevet til the Referendum Party, kommenterede Jimmys søn Zac, da David Cameron bebudede en folkeafstemning ved en tale i 2013. Zac blev selv valgt til Westminster-Parlamentet i 2010 for de konservative.

- ”Alle, der lever i dag, er blevet misinformeret om Europa”, kommenterede Zac Goldsmith i Sunday Times Magazine i februar 2013.

Magasinet bragte en seks siders artikel med fotos af Goldsmith-familiens celebrity-børn og deres ægteskaber, to af dem med Rothschild-familiens døtre.

Mødte Henry Kissinger

Efter Jimmys død blev jeg inviteret til en særlig mindehøjtidelighed i London. Fru Thatcher holdt den ene tale for ham, meget smukt. USA's tidligere udenrigsminister Henry Kissinger holdt også tale for sin ven Jimmy Goldsmith. Jeg kom til at stå ved siden af Kissinger uden for kirken og udvekslede minder om vor fælles, afdøde ven.

Den dag tænkte jeg tilbage på min deltagelse i demonstrationer for Chile og Vietnam. Her stod jeg med ham, der politisk havde medvirket til mordet på min åndelige ven Salvador Allende. Han havde sendt titusinder af amerikanere i døden i Vietnam og truet med atomkrig. Men det var også ham, der havde sørget for forsoning med Maos Kina. Hvor verden dog var forandret. I USA havde man nu en præsident Bill Clinton, som vi havde demonstreret sammen med, som unge, mod Vietnamkrigen. Nu havde Henry Kissinger og jeg mistet en fælles ven.

Havde Sir Alan Walters til bords

Efter bisættelsen var vi til en privat sammenkomst hos Jimmys bror Edward "Teddy" Goldsmith. Han havde inviteret en række personlige og politiske venner. Jeg havde den amerikanske ambassadør til bords. Han var særdeles kritisk mod ØMU-planerne, eller også var han en diplomat, der forstod at snakke de tilstedeværende efter munden.

Til min anden side havde jeg den tidligere chef for den britiske nationalbank, Sir Alan Walters. Han gik af sammen med fru Thatcher. Han var også en stærk modstander af Møntunionen. I Storbritannien var modstanden ikke koncentreret på venstrefløjen, som den i mange år var i Danmark. Her gik den midt gennem de store partier.

Der fandtes adskillige milliardærer i England, som var modstandere. Og adskillige arbejderledere, som var imod Unionen. Der fandtes også en stærk og traditionel modstand i Labour, men kortene var meget blandede. Jeg var gode venner med dem alle. Fra den højrevendte Enoch Powell til den venstresnoede Tony Benn. Fra selvskabte milliardærer som Jimmy Goldsmith og Paul Sykes til de britiske specialarbejderes leder Jack Jones og britisk Metals næstformand Ernie Roberts.

Nigel Farage, UKIP

Mine grupper i Europa-Parlamentet har altid været nogle underlige konstruktioner. Jeg har indimellem haft medlemmer, som jeg helst ville være fri for, hvis det ikke var fordi, de var nødvendige for at danne en politisk gruppe i Europa-Parlamentet. Når sandheden skal frem, ville jeg næppe selv have været medlem i flere af mine grupper, hvis de ikke havde gjort mig til formand! Vi var sjældent enige om ret meget politisk indhold, men vi var enige i vores modstand mod EU-traktat-forslagene.

I mine to sidste grupper bestod den største undergruppe af hardcore britiske EU-modstandere, forsamlede i UKIP, United Kingdom Independence Party. De havde samme program som Folkebevægelsen mod EU. De ville ud af EU. UKIP blev den største britiske gruppe i Europa-Parlamentet ved valget i 2019 og brugte pladserne til at agitere for britisk udtræden. Nigel var en meget lykkelig mand, da Storbritannien trådte ud den 31. januar 2020. Jeg stod blandt de menige tilhørere og fotograferede hans store demonstration ved Westminster. Bagefter deltog jeg i hans private after party. Vi havde været gode kolleger. Han repræsenterede de synspunkter, jeg havde forladt i 1992.

Handlede med metaller på børsen

Farage vandt frem på sit ligefremme sprog og ved at gøre indvandring fra Rumænien og Bulgarien til et vigtigt politisk spørgsmål. Nigel Farage er en blændende oratorisk begavelse. Han havde en

fortid som handler på Londons Metalbørs. Han nedlagde sit firma "Farage Futures", som kunne have gjort ham til en meget rig mand. Han var ikke i politik for pengenes skyld, han var idealist.

Jeg insisterede på, at han skulle være min medformand i gruppen. Jeg frygtede, at jeg ellers ville blive presset til også at skulle repræsentere partiets meget lidt konstruktive tilgang til EU. Ved at have en hardcore EU-modstander som medformand kunne jeg tale i salen som både kritisk OG konstruktiv. Nigel virkede som slagkraftig opposition i Storbritannien. Han muntrede sig på værtshusene med journalisterne i Bruxelles og Strasbourg og holdt hof i en irsk pub på Place Luxembourg i Bruxelles.

Nigel var en rigtig politiker, det blev jeg aldrig. Vi sad ved siden af hinanden i salen, talte meget sammen og havde altid et godt personligt forhold. Vi forsøgte aldrig at overbevise hinanden. Vi var enige i kritikken af forfatningsprocessen i EU, og ikke i ret meget andet. Når vi skulle stemme om miljøsager, behøvede jeg ikke kigge i min egen stemmeliste. Jeg kunne bare stemme modsat min sidemand. Nigel var også aktiv i SOS Demokrati intergruppen og støttede altid vore forslag om åbenhed, nærhed og demokrati.

Jeg kendte hans standpunkter til hudløshed. Jeg havde selv repræsenteret den rene EU-modstand i næsten halvdelen af min tid i Europa-Parlamentet. Han repræsenterede omkring halvdelen af de britiske vælgere, der gerne ville ud af EU. Han vandt til sidst med Brexit og inviterede os med til at fejre det i London, selv om jeg ikke kunne støtte Brexit.

Morten Messerschmidt med fra 2009-2014

Nigel gad ikke gå til møder i formandskonferencen. Det gjorde jeg, for *der* var indflydelsen. Det passede mig godt og gav gruppen en indflydelse, som vi slet ikke fortjente – som gruppe. Nigel blev senere den mest populære MEP'er på YouTube. Han holdt stadig blændende taler, hvor selv Barroso og nu Juncker måtte lytte til Nigels morsomheder, kan jeg konstatere i mit otium.

Morten Messerschmidt fra Dansk Folkeparti overtog den danske plads i en ny EU-kritisk gruppe. Den blev skabt efter EU-valget i 2009 under ledelse af Nigel Farage og Francesco Enrico Speroni fra norditalienske Lega Nord. Nigel røg ind med tretten mandater, flere end Labour. Jeg havde hele to gange været med til at ekskludere Lega Nord fra vores tidligere grupper. Hvis Juni-Bevægelsen var blevet genvalgt i 2009, kunne vi *ikke* have været med i Nigels nye gruppe. Heller ikke med mig som formand.

Gruppen blev kaldt for "Gruppen for Frihed og Demokrati". Det lyder rigtigt godt. Gruppen havde imidlertid nogle medlemmer, som nød at tale nedsættende om udlændinge i et sprog, jeg aldrig ville være i gruppe med. Efter valget til Europa-Parlamentet i 2014 blev gruppen ændret til "Gruppen for Frihed og Direkte Demokrati". Farage havde vundet valget i Storbritannien med 24 mandater og fik den italienske femstjernebevægelse og Alternativ for Tyskland med i gruppen, mens Morten Messerschmidt og Co gik til den konservative gruppe.

Danske modstandere

Morten Messerschmidt er en særdeles dygtig jurist, der kan sin EU-ret udenad. Vi havde et godt, praktisk samarbejde, mens han sad i Folketingets Europaudvalg. Vi samarbejdede også begge med en fælles ven, professor Hjalte Rasmussen. Den danske Jean Monnet professor blev meget EU-kritisk på sine gamle dage.

Jeg respekterede i høj grad Morten, når han talte om EU. Vi undgik altid at tale om fremmede og indvandring. Det var heller ikke et emne, jeg diskuterede med min parlamentskollega Mogens

Camre. Han havde været Mortens læremester og ven. Vi var temmelig enige om EU. Det holdt vi os til. Det var før, han ville ud af EU.

Nobels fredspris til David Trimble

Under Ungdommens Nordiske Råd delte jeg hotelværelse med den senere norske statsminister Kjell Magne Bondevik. Vi var opført alfabetisk. Bondevik kom lige efter Bonde. Det ungdomsven-skab kom mig til nytte i 1998. Den nordiske socialdemokratiske politiker og min gode kollega i Europa-Parlamentet, John Hume, var blevet indstillet til Nobels fredspris.

Jeg havde haft mit første møde med den senere nordiske statsminister David Trimble i det britiske underhus Westminster. Han var gammel "orangemand" og havde kæmpet militant for "unionisterne" mod "katolikkerne". David Trimble havde været med i det forbundne "Vanguard Progressive Unionist Party". Nu var han ved at skabe fred og forsoning i et land, hvor de havde revet hovederne af hinanden, så længe overlevende kunne mindes.

Havde kun støtte fra tre af ni medlemmer

David var i mindretal i sin egen gruppe i Westminster. Han havde kun støtte fra tre af sine da ni Unionist-medlemmer i parlamentsgruppen. Han risikerede derfor at blive vippet som ny leder. Hans satsning på fred og forsoning var lige ved at falde på gulvet. David lød meget bekymret, da vi talte sammen over te og kaffe i Underhusets restaurant.

Hjemme igen efter besøget i London ringede jeg til Kjell Magne Bondevik. Den norske statsminister havde naturligvis ikke noget med Nobel-komiteen at gøre. Jeg kunne bare konstatere, at fredsprisen blev delt mellem David Trimble og John Hume i oktober 1998. Netværk og venskaber betyder meget mere i politik, end folk tror.

David Trimble var så taknemmelig for hjælpen til fredsprisen, at han inviterede mig med til modtagelses-ceremonien på rådhuset i Oslo og regeringsmiddagen bagefter.

En historisk fest med katolikker og protestanter

Han tog mig også med til et after party. Hume og Trimble-familierne holdt sammen en fælles fest efter modtagelsen af den fornemme pris på rådhuset og regeringsmiddagen. Det var en historisk fest. Aldrig før havde en kendt katolsk og en kendt unionist-politiker kunnet feste sammen. Jeg tænkte uvilkårligt på min egen opvækst mellem dansk og tysk. Efter århundreder med krudt og kugler, skyttegrave og mistede fædre, havde vi fundet hinanden i fred og samvirke.

Nobels fredspris hjalp David Trimble til at fastholde fredshåbet netop på det tidspunkt, hvor han havde mest brug for det. Her gjorde fredsprisen virkelig en forskel. Den var med til at etablere fred. Trimble beseglede senere som "førsteminister" freden i Nordirland med "The Good Friday Agreement" fra 1998. Den blev hjulpet godt på vej med lidt løfter og pres fra Tony Blair og USA.

Gerry Adams og Sinn Féin kunne ikke prises

Der manglede dog en herre i Oslo, som også havde stor betydning for den efterfølgende fredsaftale. Det var lederen af Sinn Féin, Gerry Adams. Han fik den militante IRA-bevægelse til at nedlægge våbnene til fordel for politisk, parlamentarisk kamp med stemmesedler. Gerry Adams fortjente egentlig prisen mere end John Hume, som bare var en almindelig politiker, der fik sin fede hyre gennem alle årene i Europa-Parlamentet, ligesom mig selv.

Men sådan spillede klaveret ikke. John Hume var indstillet af mange og kunne formentlig have fået prisen alene, blot for at tale for fred. Jeg forsøgte at få lederen af den socialistiske gruppe

Pauline Green med på en fælles indstilling af John Hume og David Trimble. Men hun ville kun anbefale sin egen partifælle. Trimble fastholdt fredskursen og fik 71 % tilslutning til den i Nordirland ved en folkeafstemning i 1998.

Trimble risikerede sin stilling

Om Hume er det sagt, at uden ham ville der ikke have været nogen fredsproces. Uden David Trimble og Gerry Adams ville der ikke have været nogen fred. Forskellen var, at Hume ikke risikerede så meget. Trimble risikerede sin position som partileder og sin løn ved at tale imod flertallet i sit eget parti. Gerry Adams risikerede at blive skudt af sine egne mere militante medlemmer.

Trimble og Adams viste begge usædvanligt, personligt mod. De vovede begge noget, men kom aldrig til at arbejde godt sammen. Trimble havde simpelthen ikke tillid til Adams, selv om de begge havde været militante, på hver sin side i den blodige borgerkrig. Jeg havde ikke politisk mulighed for også at indstille Gerry Adams. Han var dengang for ugleset. Kristeligt Folkepartis medlem af Nobel-komiteen i Norge kunne aldrig have foreslået ham. Jeg var også formand for en politisk gruppe, hvor David Trimbles parti var repræsenteret med Jim Nicholson.

Det var utænkeligt, at min gruppe ville støtte en indstilling, hvor Gerry Adams var med. Han blev anset for terrorist og var politisk ansvarlig for en bevægelse, hvor den militære del plyndrede banker og slog folk ihjel - indtil de blev klogere og sluttede varig fred.

Talte også om Sønderjylland

Jeg mødte første gang Gerry Adams personligt under folkeafstemningen om Lissabon-traktaten i Irland. Han er gode venner med flere af mine meget gode venner i Irland. Jeg har aldrig støttet IRA og deres vold, men altid haft sympati for deres sag. Jeg var jo sønderjyde og vidste, hvordan det var at være under fremmed åg. Jeg oplevede ufreden under mit første besøg i Belfast. Jeg skulle gennem våbenkontrol for at komme op på mit værelse på Hotel Europe.

Sidste gang, jeg var i Belfast, var der ingen våbenkontrol på hotellet. En dag var jeg inviteret til at tale på Trimbles partikongres. Nu vandrede han gennem den store sal til stående ovationer som en anden amerikansk præsident. David gik på talersolen og bød mig velkommen som sin "europæiske partileder".

Jeg talte ikke kun imod den kommende traktat, men brugte megen tid på at fortælle om konflikten i Sønderjylland mellem dansk og tysk, og om hvordan vi havde løst den med folkeafstemninger og ekstra rettigheder til mindretallene på begge sider af grænsen.

Lod bankrøveri finansiere IRA-pensioner

Jeg hørte også et interessant rygte fra forhandlingerne om fredsftalen. Det var politisk umuligt at udbetale britisk eller irsk statspension til soldaterne i IRA, da de nedlagde våbnene. Man arrangerede så, at de fik lov til at lave et bankrøveri, som ikke skulle opklares. Det var en pragmatisk måde at løse et ellers uløseligt problem. Havde de ikke fået pensionen på denne måde, havde IRA'erne jo nok taget den selv - og måske fortsat krigen på egen hånd, da flertallet i IRA gik i regering med Unionisterne.

Fra 1979-2004 har Nordirland været repræsenteret med John Hume i Europa-Parlamentet. I alle år har han utrætteligt virket for fred og fordragelighed mellem de to folkegrupper i Nordirland. John Hume var katolik og kunne være blevet præsident i republikken Irland, hvis han havde taget imod en opfordring fra de forskellige irske partier om at kandidere til posten. Han valgte

at blive i sin egen region i Nordirland og arbejde videre for fred. Han var også en god kollega i Europa-Parlamentet.

Fra Nordirland havde vi også den farverige pastor Ian Paisley. Han prædikede had, også fra Parlamentets talerstol siden de første direkte valg i 1979. Han blev min sidemand på bagerste række umiddelbart efter det første valg, men vi talte ikke sammen. Paisley tog kun ordet som et led i kampen mod katolikkerne. Hvad denne mand var *for*, fandt vi aldrig ud af. Men til allersidst gik han også selv i regering med Sinn Féin.

Trimble tæt på at bliver væltet

David Trimble kunne meget let være væltet som formand for partiet, hvis det mindste var gået galt. Så sent som ved valget i Nordirland i 1997 var det ikke sikkert, at Trimble kunne fortsætte som partileder efter valget. Jeg deltog i et pressemøde i Nordirland for at støtte vores samarbejdspartner i Nordirland. Ledende partifolk gav mig en venlig besked om ikke at nævne, at vi havde indstillet Trimble til Nobels fredspris.

En fredspris var god nok, men der skulle også være plads til et tilbagefald til tidligere tiders kamp. Freden var endnu langt fra sikret. Partiet havde også andre lederkandidater, der ikke ønskede fred.

- Heldigvis var det medlemmerne i partiet, som valgte formanden, og ikke parlamentsgruppen, forklarede Trimble under et gensyn i Westminster den 31. marts 2014.
- Jeg har en historie, som du vil være glad for at høre, tilføjede han.
- Da jeg ankom til Oslo, spurgte jeg min vært, hvorfor de ikke også havde givet prisen til Gerry Adams.
- Der er ikke nogen, der har nomineret ham, var svaret.
- Men der var én, som nominerede dig, lød tilføjelsen.

Goldsmith forhandlede gruppeaftale med Trimble

Ja, det blev jeg glad for at høre. Min sammensatte gruppe i Europa-Parlamentet havde støttet freden i Nordirland ved at støtte Trimble *rettidigt*. Fra 2005 har David Trimble siddet i det britiske Overhus som Lord. Han brød med sit parti og repræsenterer nu de britiske konservative. Delingen mellem irere og britisk sindede, katolikker og protestanter, var stærk. Engang blev en nordirer spurgt, om han var katolik eller protestant.

- Jeg er ateist, svarede manden.
- Men katolsk eller protestantisk?

David Trimble var protestantisk unionist og sikrede, at Nordirland fortsat er i Union med Storbritannien og samtidig har et godt samarbejde med den irske regering i Dublin. Det var min rige mægilliardær og medgruppeformand Jimmy Goldsmith, som fik Trimbles parti med i vores gruppe i Europa-Parlamentet. Vi havde mistet et medlem og blev tvangsopløst som politisk gruppe.

Der var ingen af mine politiske venner fra andre grupper, som ønskede/turde hjælpe os med at låne os et mandat. Det var en stor personlig skuffelse, fordi jeg havde løfter om det. Så forhandlede Jimmy Goldsmith en aftale med David Trimble. En skønne dag fik Jim Nicholson at vide, at han skulle skifte gruppe. Vi kunne belønne ham med en formandspost i Europa-Parlamentets delegation for Australien.

Fred i Baskerlandet

Freden i Nordirland glædede mig usigeligt. Det var som at genoplive forsoningen mellem dansk og tysk i mit eget grænseland. Jeg talte om freden med et baskisk medlem af Europa-Parlamentet, Koldo Gorostiaga, som jeg kendte. Han havde offentligt fordømt volden i Baskerlandet. Han var valgt for partiet Herri Batasuna, som Gerry Adams havde været valgt for Sinn Féin. Pressen kaldte Sinn Féin for den politiske afdeling af IRA. Jeg spurgte Koldo Gorostiaga, om ETA var parat til en tilsvarende fredsproces, som den der nu havde skabt en fælles regering i Belfast.

Til min glædelige overraskelse sagde han ja. ETA var parat til at lægge våbnene, hvis man kunne få en fredsproces i gang. De ville have brug for en gestus, som kunne bestå i at flytte ETA-fangerne fra fængsler på de kanariske øer hjem til fængsler i Baskerlandet. Så ville det være lettere for familierne at besøge de fængslede. Jeg gik videre til en god kollega fra det spanske regeringsparti Partido Popular, José María Gil-Robles Gil-Delgado. José Mangenavne var formand for Europa-Parlamentet fra 1997 til 1999.

Jeg havde haft et fint samarbejde med ham i formandskonferencen. Jeg havde tidligere fået ham med i en intergruppe for vedvarende energi. Han var med til at få den store kristendemokratiske gruppe med på omstilling fra fossil til vedvarende energi.

Ahtisaari, Trimble og Bondevik

Gil-Robles var også interesseret i fred i Baskerlandet. Jeg mødte tilfældigvis den tidligere finske præsident Martti Ahtisaari i Kastrup Lufthavn. Han var på mellemrejse fra London til Finland. Jeg talte med ham om ideen. Han var også min bordherre ved en fornem middag i Egmont-paladset i Bruxelles, arrangeret af European Voice. Han gik af som finsk præsident i år 2000 og var nu rejsende i fred.

Martti ville også gerne medvirke i en baskisk fredsproces. Jeg kontaktede så den nordiske statsminister David Trimble og den norske statsminister Kjell-Magne Bondevik. Alle svar var positive. Jeg vendte tilbage til min baskiske og spanske kollega. De ville forhøre sig om mulighederne derhjemme.

Giv afkald på væbnet kamp

Vi talte om forskellige modeller. De startede alle med, at ETA skulle give endegyldigt afkald på at føre væbnet kamp. Til gengæld skulle de have forskellige politiske indrømmelser om større autonomi i Baskerlandet. Min foretrukne model var at lade de to parter hver udarbejde et forslag til varig løsning og så lade vælgerne i Baskerlandet vælge imellem dem ved en folkeafstemning.

Fordelen ved denne model kendte jeg fra Nordslesvig. Vore to folkeafstemninger i zone 1 og 2 har givet den endelige grænsedragning mellem dansk og tysk folkelig legitimitet. Det var ikke politisk muligt at agitere effektivt mod den grænse, vælgerne selv havde bestemt. Hvis de baskiske nationalister skulle kunne vinde en tilsvarende folkeafstemning, ville de blive nødt til at erkende, at de ikke ville kunne få flertal i en folkeafstemning for deres primære ønske om deres egen baskiske stat. De måtte vinke farvel til deres - helt urealistiske - håb om en militær sejr.

De ville blive nødt til at skrotte deres ønske om fuld selvstændighed i deres egne hjerner for at fremstille et forslag med større selvbestemmelse inden for den spanske stats rammer, som kunne vinde flertal. Ellers ville de tabe folkeafstemningen og al legitimitet i fortsat kamp. Tilsvarende ville den spanske regering være nødt til at fremlægge et forslag med så megen selvbestemmelse, at det også kunne samle flertal i Baskerlandet.

Vi ville dermed komme til at stå med to forskellige forslag, som i virkeligheden ikke kunne være ret meget forskellige, fordi de begge måtte sigte på at vinde flertallet i en delt befolkning.

Flyt fangerne til Baskerlandet

Det var en forudsætning, at den spanske regering ikke skulle acceptere en løsladelse af baskiske fanger, som var dømt for mord og andre forbrydelser. Det ville ingen spansk regering kunne tåle. Men fangerne kunne flyttes til Baskerlandet, som Herri Batasuna ønskede det, når det var umuligt at få dem fri. Så ville morderne fortsat sidde bag lås og slå, men de kunne få adgang til at se deres familier igen.

Jeg ventede spændt på reaktionerne fra ETA og den spanske regering på vores forslag. Svarene var desværre negative begge steder! Der skulle være valg i Spanien. Ingen af dem var på det tidspunkt parat til at slutte fred. Jeg var skuffet. De folk, jeg havde fundet og fået personlig accept fra, kunne være blevet respekteret på begge sider som uafhængige hjælpere, ligesom den nordirske fredsproces havde fået nyttig starthjælp fra engelske og amerikanske politikere.

En tung dreng i Estland

I Østeuropa var der bud efter Unionens kritikere. Det var ikke alle, som var lige begejstrede for at opgive deres nyvundne demokrati og selvstændighed. I Estland fik jeg en god ven, der vejede langt over 100 kilo. Han var formand for Estlands Ungdoms Nationalråd, som svarede til Dansk Ungdoms Fællesråd. Arne Otter var praktikant i Europarådet i Strasbourg og fattede interesse for vores politiske gruppe. Han blev en flittig deltager i alle internationale møder i EU-kritikernes TEAM-organisation.

Arne var med til at stoppe den blinde Unionsbegejstring i Estland og fik modstanden til at vokse i meningsmålingerne. Hvis jeg var ester med så kort afstand til Moskva, er det ikke sikkert, jeg turde stemme Nej til EU-medlemskab, men det turde Arne og hans venner. Han ville ikke have Estland fra Sovjetunionen til EU-Unionen. Han ønskede samarbejde i Europa, men ikke en ny Union.

Arne viste mig det sted i hovedstaden Tallinn, hvor myten ville, at Dannebrog faldt ned fra himlen og blev vores danske flag. I Arnes Estland mødte jeg et flittigt folk. Estland kunne have været en fri og velhavende nation, som vores egen, hvis de ikke var blevet holdt økonomisk tilbage i Sovjetunionen. Jeg begreb ikke, hvordan mange af os i Danmark under hele sovjettiden har kunnet være så uvidende om Estland, Letland og Litauen. De var vore nære naboer og burde meget før have været koblet tættere på det nordiske samarbejde.

Arne var også med til at organisere kongreslignende møder i Østeuropa. I 1997 mødtes godt 100 unionskritikere i den polske hovedstad Warszawa, i 1998 i Ungarns hovedstad Budapest. I 1999 var det Prag i Tjekkiet. Det blev en smuk tradition, hvor de finske modstanderes leder og min gode ven Ulla Klötzer var den ledende organisator.

Fik fire studerende ud af dødens gab

Der er én begivenhed i mit liv, som alene var hele indsatsen værd. En af vore vælgere var flygtning fra Chile og boede i Albertslund. Hendes datter Cathrine lod sig gifte med en studenterleder i Valparaiso i Chile, Luis Ibacha Silva. De fik sammen en dreng. Luis studerede medicin og var aktiv mod Pinochets diktatur. En dag blev han fængslet, først i 1983, så igen i 1986. Luis og tre andre studenterledere blev anklaget for at være "terrorister".

Som ledere af Studenterrådet i Valparaiso havde de opfordret befolkningen til at gøre mod-

stand mod diktaturet. De ville ikke acceptere, at rektor var en militærperson og ikke en akademiker, at man havde afskaffet hjælp til fattige studerende (scholarships), at fagforeningerne var nedlagt, at der var høj arbejdsløshed, og at mange var i fængsel eller forsvundet.

Truede med at han skulle forsvinde

I fængslet truede de Luis med, at han ville forsvinde. De anklagede ham for at ville dræbe Pinochet. Det er jeg ikke i tvivl om, at han og mange andre gerne ville. Men han havde altså ikke gjort noget ulovligt, bortset fra at demonstrere mod regimet. Svigermor Ivette Venegas ringede til mig og klagede familiens nød. Jeg fik adressen på fængslet og kodede det mangede chileniske telefonnummer ind på mine telefoner i Bruxelles og Strasbourg.

Hver gang, jeg ankom til mine kontorer, kunne jeg så nøjes med at trykke på en enkelt knap. Så havde jeg fængselslederen i Valparaiso i røret. Jeg kunne lige akkurat nok spansk til at forklare ham, at de ikke bare kunne lade studenten forsvinde. Han måtte for en dommer, og jeg mente i øvrigt, han var uskyldig. Fængselslederen vidste ikke rigtigt, om han skulle smide røret på eller tale med mig.

Mine regelmæssige og talrige opringninger bevirkede, at de ikke bare kunne lade ham forsvinde. De vidste, deres gerninger blev observeret fra et medlem af Europa-Parlamentet - "uno Miembro del Parlamento Europeo". Jeg fik senere Danmarks og EU-Kommissionens repræsentanter i Chile til at besøge fængslet i Valparaiso. Vores fælles indsats reddede hans og de tre andre fængslede studenterleders liv.

Den mistænkte Luis kom for en domstol og blev dømt et års fængsel, som han snart havde afsonet. Jeg kender ikke Luis og har aldrig talt med ham selv. Han er nu psykiater i Santiago. Sønnen er færdiguddannet som civilingeniør. Jeg drømmer om en dag at komme til Chile og møde den læge, som jeg formentlig reddede fra forsvinding og død under Pinochets blodige diktatur. Min ukendte ven var studenterleder, som jeg selv havde været det i det noget fredeligere Danmark.

De mange samtaler med Chile er det mest meningsfulde, jeg har udført i mine 29 år i Europa-Parlamentet. Med en trussel om mord bliver arbejdet meget konkret. Dette ene menneskes liv var hele kampen værd!

Chilensk film om NO

I 2013 var der premiere i Danmark på filmen NO. Den handler om en folkeafstemning i Chile i 1988, som tvang Pinochet til gradvist at afgive magten. Henrik Neumann bad mig introducere filmen ved premieren i Dagmar og Empire Bio. Jeg brugte det meste af en weekend på at skrive og forkorte, forkorte og skrive, forkorte og korte, til der til sidst var de ti minutter. Jeg genbrugte talen ved en filmfestival i Gudhjem.

Chile-tribunal

Jeg deltog som frivillig pressemedarbejder i det såkaldte Chile-tribunal efter kuppet i Chile i 1973. Jeg hjalp bl.a. professor og folketingsmedlem Ole Espersen i arbejdet i "International Commission of Enquiry into the crimes of the military junta in Chile". Høringen fandt sted den 26.-27. juni 1974 og gav mig veneration for Chile. Til fester sang jeg aller højest, når Pia Raug sang Inger Christensens manende digt:

Pia Raug 1980 - Inger Christensen 1969

Så dyrker de korn på et alter i Chile.

Så hælder de mælk i en gammel kanon.

Så stabler de ved af forgiftede pile.
Så planter de ris på en tabt bastion.
Så spiller de bold med uskyldige bomber.
Så leger de skjul i et tomt parlament.
Så spiller de skak med de bittesmå stumper
af det, der engang var en stor præsident.
Så dyrker de vin i den stenede Mafia.
Så slagter de geder og får i en bank.
Så kører de rundt i en Rolls-Royce i Sofia.
Så brænder de rubler og dollars og franc.
Så synger de sange om folkenes lykke.
Så synger de sange om folkenes sorg.
Så blæser de alle partier et stykke
og vælter den sidste papirtigers borg.

To aftener med Mikis Theodorakis

Vi gjorde den græske komponist, Mikis Theodorakis, til Årets Kunstner i Studenterforeningen i tresserne, for at vise støtte til oppositionen mod det græske oberstkup. Vi havde en vidunderlig aften i Stakladen med hans medrivende musik.

Jeg var senere, som MEP på en mission i Tyrkiet med den samme Mikis for at få Tyrkiet til at slippe nogle fanger fri. Vi sad sammen efter dagens dont og drak raki under åben himmel på det samfundsvidenskabelige fakultet på universitetet i Ankara. Lærere og andre deltagere rejste sig efter tur og fortalte muntert, hvilket nummer de havde haft på den seneste arrestationsliste.

Dagen efter røg mange af dem ind igen! Statens spioner havde registreret dem igen. Det er den eneste gang, jeg selv har følt at være i et diktatur. Vi blev en erfaring rigere. Man skal aldrig tage demokrati og menneskerettigheder for givet.

Vi ledsagere rejste sagerne for forskellige tyrkiske politikere, som vi mødtes med. Mikis og jeg mødtes med den senere statsminister Süleyman Demirel, som blev Tyrkiets præsident fra 1993 - 2000.

Tyrkiet tur-tortur

I Notat havde jeg to siders beretning om min første tur til Tyrkiet. Jeg havde sammen med 30 kendte jurister og folkevalgte fra mange forskellige lande ledsaget to arbejderledere, Haydar Kutlu og Nihat Sargin, hjem til Tyrkiet fra deres eksil.

Vi fløj alle i den samme Lufthansa-maskine fra Frankfurt med de to eksil-politikere. De regnede med, at de nu kunne få lov til at virke i Tyrkiet igen. Straks efter vi landede, blev Kutlu og Sargin trukket til side. Aktionen blev ledet af en uniformeret mand med et arret ansigt under en struttende militærkasket.

- Det kunne være en chilensk oberst, en græsk general, ansigtsudtrykket var koldt, menneskefjendsk og humørforladt”, skrev jeg.
- ”De er arresteret.
- Vore medbragte advokater protesterede. En fransk senator, jurist og gammel modstandsmand, og en britisk højesteretsadvokat, henviste til Europarådets konvention om menneskerettigheder, som garanterer de arresterede ret til at være ledsaget af en advokat.

- Tyrkiet har underskrevet menneskerettigheds-konventionen. Vi protesterer mod at blive adskilt fra vore klienter.”

Tyrkiet havde netop ansøgt om at blive EF's medlem nr. 13. Der skulle være valg den 29. november 1987. Vi troede, nye tider var på vej. Demirels Konservative var taget til nåde. Anker Jørgensens gamle ven Bülent Ecevit fik også lov til at opstille ved valget for Socialdemokratiet.

Kutlu og Sargin blev sendt direkte til forhør med tortur, berettede de senere over for mig. Jeg tvang mig adgang til at tale med dem under retssagen. Jeg sprang simpelthen over et gitter til de to bevogtede. Der blev sigtet mod mig med maskingeværer, men der var også mange beskyttende journalister og TV-stationer til stede.

Jeg følte mig sikker og overrakte dem en håndskreven hilsen fra Europa-Parlamentets konservative formand Henry Plumb. Hilsenen fra Europa-Parlamentets formand var min livsforsikring. Hvis de gjorde mig noget, ville de få Europa-Parlamentet på nakken.

Jeg måtte senere vidne om de to fangers udsagn om tortur ved Den europæiske Menneskerettighedsdomstol i Strasbourg. I Ankara offentliggjorde jeg Amnesty Internationals rapport om tortur i Tyrkiet. Det skete på et hotel i Ankara. Jeg havde fået en ansat på EF-ambassaden til at arrangere pressemødet. Hver tredje af de deltagende journalister var fra det hemmelige politi, fik jeg fortalt.

To bagbundne drenge

På politigården så jeg to knægte på måske 8 og 12 år. De var begge bagbundne - for at lokke faderen til at melde sig. Billedet bed sig fast, måske fordi jeg selv skulle til at opdrage børn. Vi fik også arrangeret møder med samtlige EF-landes ambassadører. EF-Kommissionens officielle repræsentant i Tyrkiet ville intet gøre. Men han havde en tyrkisk, kvindelig medarbejder med stor sans for hjælpsomhed og menneskerettigheder.

Nu så jeg, at den ene af ambassadørerne var en statskundskabsstuderende UG-dreng fra et af de første kandidathold, H.H.H. Bruun. Danmark havde formandskabet i EF. Her i Ankara måtte vi da kunne hente hjælp fra min meget dygtige medstuderende, tænkte jeg. Det kunne vi bare ikke. Ambassadørerne var mere interesseret i samhandel med Tyrkiet end i menneskerettigheder. Der var langt fra studenteroprørets idealer til Udenrigsministeriets udsendte, måtte jeg sande.

Uffe Ellemann-Jensen – min hjælper

Jeg drog i stedet til plenummøde i Strasbourg. Formanden for Ministerrådet hed nu Uffe Ellemann-Jensen. Han var min hovedmodstander i EF-politikken. Vi havde lige været gennem mit livs slagsmål om vetoretten i 1985. Vi aftalte, at jeg skulle stille et supplerende spørgsmål om Tyrkiet i Parlamentets spørgetid. Han ville så give et officielt svar som fungerende formand for EF's udenrigspolitiske samarbejde.

- ”Der er grund til, med overordentlig stor opmærksomhed at følge, om Menneskerettigheds-konventionens regler overholdes. Jeg tænker især på de regler, der drejer sig om at sikre sagførere adgang til kontakt med fængslede. Og reglerne om at man skal stilles for en dommer.
- I den aktuelle sag vil vi drage omsorg for meget nøje at følge hændelsesforløbet, og det vil naturligvis ikke gå upåtalet hen, hvis det skulle vise sig, at der ikke i tilstrækkelig grad leves op til de klare regler i Menneskerettighedskonventionen”, erklærede Uffe Ellemann-Jensen.

Han oplyste også, at han havde instrueret formandskabets ambassade i Tyrkiet om nærmere at undersøge sagen, og det er klart, at vi vil følge det videre forløb meget nøje, tilføjede han. Uffe

behøvede ikke hjælpe mig, men gjorde det per instinkt uden at spørge nogen som helst om lov. Han reagerede prompte. Der vandt han min: Respekt! Bjørn Elmquist repræsenterede Venstre i Europarådet. Han var rapportør for Tyrkiet og rejste også sagen.

Igen, den samme deling mellem politisk tænkende og elfenbenstårnets teknokrater. Jeg skulle heller ikke overbevise Henry Plumb, selv om han var britisk konservativ og repræsenterede et parti, der havde kaldt Nelson Mandela for "terrorist". Folkevalgte støtter per instinkt andre folkevalgte, når de bliver udsat for fængsling og tortur. Embedsmænd støtter per instinkt samhandel og blander sig helst uden om politiske forstyrrelser.

Jeg fik de tyrkiske journalister i Strasbourg til at oversætte Uffes erklæring og fik den placeret i de tyrkiske medier. Tyrkiets ønske om EF-medlemskab var til stor hjælp. De tyrkiske medier interesserede sig for Uffes kritik og det alvorlige brud på menneskerettighederne, som jeg var blevet involveret i som del af et skjold for de to generalsekretærers hjemrejse til tyrkisk politik.

Irlands store billedkunstner

Alle ved, at Irland har store forfattere, komponister og musikere. Men den lille grønne ø ved siden af deres engang så ubarmhjertige kolonimagt Storbritannien har også tradition for folkeafstemninger og fremragende billedkunstnere. Robert Ballagh er efter mit skøn den fremmeste. Jeg har besøgt ham nogle gange i hans studie i Dublin og også privat. Han har været formand for den irske Folkebevægelse. Så vi har også virket sammen ved mange folkeafstemninger. Det er som billedkunstner, han har gjort størst indtryk på mig.

Han kan male et portræt lige så præcist som danske Thomas Kluges billeder af f.eks. Dronningen. Men Robert Ballagh kan noget mere. Han kan tilføje underfundige og humoristiske ekstra dimensioner og også vise, hvem mennesket er eller var. Det er ikke bare et vellignende glansbillede, uden dybde.

Robert Ballagh har malet et billede af mig hvilende på nogle af mine bøger. Så har han tilføjet sit eget navn som medforfatter til tre af bøgerne. Han har malet mit ur og briller så præcist, at jeg aldrig mere kan få nyt ur eller briller. Jeg fik i stedet nyt urværk, da det gamle gik i stå. Det er også lykkedes min optiker at skaffe nye udgaver af mine gamle briller.

Bobby, som alle kalder ham, besøgte os en uge i maj 2013 for at samle indtryk til et maleri af Lisbeth. Det var min store gave til hende på hendes 50-års-dag i 2009. Så døde Bobbys kone Betty tragisk, og der gik et par år, inden han var parat. Da vi vinkede farvel i Kastrup, var hele maleriet af Lisbeth i hans baghoved, parat til at blive foldet ud hjemme i studiet. Det var en uge med kunst og museer. Vi så Pop Art udstillingen på Louisiana. Bobby startede selv som pop-art-kunstner.

Vi gik også gennem alle rum med portrætter på Frederiksborg Slot. Så fortsatte vi til Statens Museum for Kunst. Der er der også mange gode værker at studere, og de er alle pengene værd, og lidt til, for der er gratis entre.

Leif Sylvesters værk "Ved Havet"

Bobby beundrede et bemalet trærelief i vores sommerhus, som er udført af Leif Sylvester. Det lyser op i sommerlige pastelfarver og hed i starten "Glade sommergæster". Så syntes Leif, der også skulle være plads til mindre glade gæster og kaldte det i stedet "VED HAVET". Leif Sylvester har støttet os i bevægelserne gennem alle årene med kunst og musik.

Jeg lokkede ham til at lave et stort bemalet trærelief på 2 x 3 meter i sommerhuset. Det havde Leif ikke prøvet før i så stort format. Det blev en udfordring for ham og overgår alt andet, han har lavet i kvalitet. Det var spændende for os at følge tilblivelsen. Jeg har interesseret mig for bil-

ledkunst, siden mit livs bedste skolelærer Jakob Gormsen satte os elever til at hjælpe med ved op-hængningen af ÅÅÅ-udstillingen i Sønderjyllandshallen. ÅÅÅ stod for Århus, Ålborg og Åbenrå – som jeg altid staver med Aa.

Leif Sylvesters kunstværk kommer aldrig til salg. Det er hele sjælen i sommerhuset, som glæder mig hver dag, jeg er der. Vi har fået det limet og skruet så fast, så det kun kan stjæles ved at skære hele væggen ned, og så får man en hems i hovedet! Vi besøgte Leif Sylvesters udstilling i Gjethuset i Frederiksværk sammen med Bobby. Der var lukket, men da vi ankom, var Leif tilfældigvis på vej ud ad døren fra Gjethuset. Var vi kommet to minutter efter, ville han have været væk.

– Det er guds finger, ville Jørgen Bøgh have sagt.

Lisbeth gik hen til udstillingen og omfavnede en dame i indgangen. Det viste sig at være hendes barndomsveninde Helga, som hun ikke havde set i fyrre år. Hun skulle lukke efter Leif, da han havde vist udstillingen til sin familie. Helga arbejdede med kunstudstillinger i Gjethuset, fortalte hun. Så fik vi arrangeret en særforevisning for Bobby, før åbningstiden. Vi havde selv set udstillingen tidligere, men nød gensynet af Leifs værker, nu med Bobbys kvalificerede og kritiske kommentarer.

Vi besøgte også Leif Sylvester i hans atelier i Asserbo. Der vender alle loftsvinduer mod nord for at give ham det rigtige arbejdslys. Bobby og Leif er lige seriøse som kunstnere og lever ikke op til fordommene om kunstnere som fordrukne bohemer. De to arbejder hver dag en god arbejdsdag i deres atelier.

Store Bjørn

Vi fik besøg af Bjørn Nørgaard i sommerhuset. Han er nok vores betydeligste nulevende danske billedkunstner. Bobby og Bjørn førte flere timer samtaler på et højt intellektuelt niveau, som den tidligere statsminister Poul Hartling udtrykte det efter et besøg hos Kinas leder Mao Tse Tung. Jeg fik også talt i snesevis af timer med Bobby.

Tilfældet ville, at vi skulle mødes med Bjørn Nørgaard og hans kunstnerkone Lene Adler Petersen dagen efter hos den tidligere overvismand Christen Sørensen og hans hustru Birgit Petersson på Frederiksberg. Deres villaer støder næsten op til hinanden. Bjørn Nørgaard, Per Kirkeby, Poul Gernes, Erik Nyborg og kunsthistorikeren Troels Andersen havde etableret Den Eksperimenterende Kunstskele EKS-skolen. Det skete i folkeafstemningsåret 1972.

De da unge kunstnere udførte også almindelig grafisk virksomhed. EKS-skolens trykkeri lå lige over for Det ny Notats lejlighed på Nørrebrogade i København. Vi fik trykt mange plakater i kunstnerkollektivets trykkeri. Vi startede aftenselskabet hos økonomi-professor Sørensen med et besøg på Landbohøjskolen for at studere Bjørn Nørgaards kunstguld ”Biologisk Mangfoldighed”, som står på Gimle Kunstplads.

Alt kobberet var stjålet fra hans flotte gulv! Hvor er det nedrigt at stjæle kobber fra S-tog og det offentlige rum og ødelægge et kunstværk, som er stillet gratis til rådighed for alle, der kommer forbi kunstpladsen. Vi viste også Bobby Bjørn Nørgaards forskellige kunstværker i København og hans berømte bølgede boliger på Bispebjerg Bakke fra 2007. Dem beundrer jeg ofte i S-toget til Bagsværd. De bølgede boliger er anbragt midt i et grønt område. Der står stadig mange træer fra et gammelt gartneri omkring de 135 lejligheder i byggeriet.

Folk er meget glade for at bo der. Hvor der dog mangler kunst og originalitet i de fleste nye boliger! De bygges i beton, der kan holde måske 50 år. I gamle dage kunne man bygge huse, der kunne holde i århundreder.

Kapitel 42

FORHENVÆRENDE

I de sidste måneder i Europa-Parlamentet var jeg dybt involveret i den kommende irske folkeafstemning. Jeg deltog i en række seminarer arrangeret af min irske kollega Kathy Sinnott. Den 6. marts 2008 var jeg officiel taler ved et møde i "National Forum" i Dublin. Europaminister Dick Roche udsendte en pressemeddelelse, hvor han kritiserede mit indlæg – inden talen var holdt! Det var moderne spin: Kvæl din modstander, inden han får noget sagt.

Den irske regering offentliggjorde samtidig ordlyden på stemmesedlen. De ville have vælgerne til at godkende, at Irland kunne være med i EU, såfremt de andre lande også godkendte Lissabon-traktaten. Det var et klart signal om, at den irske regering ville ændre temaet fra Lissabon-traktatens indhold til et Ja eller Nej til irsk medlemskab i EU.

Barroso: "Jeg vil savne dig"

Den 25. marts 2008 holdt Europa-Parlamentet en ekstraordinær session i Bruxelles. På formandsmødet forinden meddelte jeg, at jeg ville træde tilbage den 8. maj. Kollegerne takkede for vores gode samarbejde.

- "Jeg gik også over til Kommissionsformanden José Barrosos plads for at fortælle ham, at jeg gik af efter 29 år i Europa-Parlamentet. Han var venlig nok til at sige: *"Jeg vil savne dig"*."
- Vi var aldrig personlige fjender. Vi blev venner under en lang række møder og samarbejdede endog om åbenhed og et par andre spørgsmål. Jeg har flere gange rettet nogle hårde angreb på denne Kommission. Men det har altid været politisk, aldrig personligt. Jeg mener, at det er en meget vigtig skellen for Europa-Parlamentets medlemmer. Vi har brug for en regering og en opposition. Vi har ikke brug for bagvaskelse og had", skrev jeg i Bondes Briefing 31. marts 2008.

Fredag den 4. april 2008 afholdt vi ekstraordinær kongres i EUDemokraterne i København. Hanne Dahl afgav hvervet som formand, og jeg blev valgt i stedet. Efter kongressen vandrede vi over til Grundtvigs Hus i Studiestræde 38 i København til min fødselsdagsreception.

Dagen efter havde vi årsmøde i JuniBevægelsen, hvor vi valgte Hanne Dahl til at afløse mig som min efterfølger og JuniBevægelsens spidskandidat. Den irske forretningsmand Declan Ganley talte om den kommende folkeafstemning i Irland og fik Frode Jakobsen prisen.

Han var også med til min fødselsdagsreception og kom med 6 krystalglas fra den irske glasfabrik i Waterford i det syd-østlige Irland. Fabrikken var byens største arbejdsplads fra 1783 til 2009, hvor den bukkede under for konkurrencen og blot fortsatte som et varemærke, produceret med billig arbejdskraft i udlandet. Jeg deltog i et møde med arbejderne i Waterford, kort før lukningen. Der var der ikke mange tilhængere af EU-forfatningen.

Den 7.-8. maj var der såkaldt mini-session i Europa-Parlamentet. Her havde jeg mit sidste gruppemøde med valg af afløser som gruppeformand. Vi havde ekstraordinært møde i mit kære SOS Demokrati med den irske forretningsmand Declan Ganley om den snarlige folkeafstemning i Irland. Om aftenen arrangerede gruppen afskedsreception for mig i Spinelli-bygningen.

Jeg holdt også mit livs sidste taler som folkevalgt. Det var vemodigt efter 29 år. Jeg var den først valgte blandt samtlige kolleger. Formanden Hans Gert Pöttering havde ganske vist også sid-

det 29 år i vores forsamling. Men han blev først valgt om søndagen, mens jeg blev valgt allerede om torsdagen. Jeg drillede ham med, at jeg derfor var den egentlige veteran.

Min sidste afstemning startede den 8. maj kl. 11. Bagefter rejste jeg med Brussels Airlines kl. 14.20 til København. Det var min sidste rejse refunderet af EU-kassen. Med beløb, der var meget større end udgiften til flybilletten. Min livslange kamp for, at vi skulle rejse efter regning, ville først træde i kraft efter nyvalget i 2009.

Den 9. maj 2008 afleverede jeg stafetten til Hanne Dahl. Hun kunne starte virket i mit store hjørnekontor i Europa-Parlamentets bygning i Bruxelles på Unionens fødselsdag. Charlotte Harder dækkede vagtskiftet for TV. Aviserne havde rosende omtale, da jeg gik af. Politiken bragte et stort interview.

Min gruppe gav mig mulighed for at holde hele tre afsluttende taler på tre forskellige områder, hvor jeg havde arbejdet. Nu kunne jeg sige farvel og tak til kollegerne, og for sidste gang tale høfligt, men bestemt. Mange kolleger var blevet mine venner.

Vi skulle behandle en rapport om kontrol med lobbyister. Det var en heldig anledning til at holde min sidste tale om åbenhed og budgetkontrol. Emnet havde erobret den største del af mit liv, men også givet et godt netværk af kolleger, der tænkte som os.

Det var trist at skulle sige farvel til vores uformelle arbejdsgruppe af ”Venner af hæderlig bogføring”. For arbejdet var bestemt ikke færdigt. I 2012 havde Kommissionens regnskaber været uden ren påtegning fra EU’s Revisionsret, for atten år i træk. Det er de stadig.

Så klappede kollegerne. Formanden sagde nogle venlige ord, og jeg følte, at vores arbejde ikke havde været forgæves. I arbejdet for åbenhed havde jeg fået støtte fra næsten alle kolleger. ”Hr. Åbenhed” var ikke længere et skældsord.

Jeg fik også lejlighed til at tale om Møntunionen på min sidste samling. Det var lige før finanskrisen og Møntunionens egen historiske krise. Jeg gik desværre af, netop som der blev mest brug for mine kritiske råd.

Jeg blev også min gruppes første taler ved samlingens hoveddebat med Kommissionen og Ministerrådet. Her talte jeg engelsk, fordi jeg repræsenterede min politiske gruppe. Det var ikke kun en tale for JuniBevægelsen. Jeg benyttede også min allersidste tale til at sige farvel og tak og fik lov til at gentage min tak og farvel til hele salen ved afstemningens start. Mange kolleger var høflige nok til at klappe mig ud efter 29 års tro tjeneste.

Da jeg startede i Europa-Parlamentet, var det en fjern planet uden forbindelse med jorden. Manglen på indflydelse blev rigeligt kompenseret med store tag-selv-borde med selvfed frås og svig. Da jeg forlod Parlamentet, blev der stadig fråset. Men svindelen med EU-midler var blevet stærkt begrænset gennem talrige reformer. Det var fuldt berettiget at kalde Parlamentet for den mindst ringe EU-institution.

Bondes ti bud

Jeg udsendte også et nyhedsbrev, hvor jeg offentliggjorde et kortfattet politisk testamente med de reformer, der endnu manglede at blive gennemført, for at jeg kunne blive tilfreds med EU:

1. Slut med hemmelig embedsmandslovgivning. Enhver EU-lov bør støttes af 75 % af medlemslandene i Ministerrådet SAMT af et almindeligt flertal i Europa-Parlamentet.
2. Alle møder i EU skal være offentlige, medmindre de lukkes med en grund, der kan prøves. Alle dokumenter skal være tilgængelige, medmindre de lukkes. Navne på alle deltagere i arbejdsgrupper skal kunne ses på nettet, medmindre enkelte deltagere beskyttes gennem en begrundet undtagelse.

3. Alle udgifter med tilskud fra skatteborgere skal være frit tilgængelige på internettet, medmindre man beslutter en begrundet undtagelse.
4. Ryd op i overflødige love og subsidier. Indfør en ophørsklausul i samtlige regler, så regler og støtteordninger falder automatisk bort, medmindre de fornys.
5. Indfør valg til alle ledende embeder som i normale demokratier. Præsident og kommissærer skal være ansvarlige over for de folkevalgte i Europa-Parlamentet og de nationale parlamenter. Hvorfor ikke lade hvert land vælge sin egen kommissær sammen med valget til Europa-Parlamentet.
6. Brug minimums-harmonisering i stedet for ensretning gennem total-harmonisering. Tillad medlemslande at være foregangslande f.eks. i kampen mod klimaforandringer, sundhed og miljø.
7. Giv folkevalgte en passende løn gennem fordøren. Stop ekstra løn ved bagdøren gennem fiflerier med rejseoverskud og ansættelser. Rens Europa-Parlamentet, så det får autoritet og legitimitet til at rydde op i alle institutioner. Lad elektronisk afstemning vise, hvordan medlemmerne stemmer.
8. Stop spild af euroer og CO₂ med skiftende møder i Bruxelles og Strasbourg. Parlamentet kan selv beslutte f.eks. at holde samtlige afstemninger i Bruxelles. Så finder statsministrene nok en løsning med passende kompensationer.
9. Fjern alle udgifter til propaganda og lad i stedet medierne frit dække institutionerne med fri adgang til alle bygninger. Betal i stedet for presserum med alle tekniske faciliteter.
10. Lav en ny enkel grundtraktat og send den til folkeafstemning i alle lande samtidigt. Den må ikke være mere indviklet, end statsministrene kan læse den, inden de skriver under”.

Ugentlige briefinger

Jeg fortsatte med at udsende briefinger nogle uger efter, jeg havde nedlagt mit mandat, og rejste til Irland for at assistere ved deres folkeafstemning om Lissabon-traktaten. Jeg vidste godt, at det ville være hårdt at blive forhenværende, og at mine muligheder for indflydelse og offentlige markeringer ville blive radikalt forandret. Jeg blev alligevel overrasket over, at det skete nøjagtigt som forudset.

Jeg mærkede straks, at jeg var blevet forhenværende. Assistancen fra dygtige medarbejdere holdt op fra den ene dag til den anden. Mine medarbejdere blev naturligt nok overtaget af mine efterfølgere. Jeg blev forflyttet til et lille kontor i gruppen. Der kunne jeg have mine papirer og en arbejdsplads indtil videre. De mange daglige henvendelser fra særligt udenlandske journalister svandt ind, da folkeafstemningen i Irland var overstået.

Jeg havde ikke længere den udslagsgivende stemme i formandskonferencen og blev mindre interessant for de tidligere formandskolleger. Kommissionens formand Barroso hilste stadig venligt, når vi mødtes på gangene. Han standsede også op og talte med mig for gammelt venskabs skyld. Efter kort tid kiggede han på uret for at nå den næste aftale. Fem år efter min afgang gav han mig dog 50 minutter i modtageværelset. Venskabet var ikke glemt.

Jeg valgte hurtigt at arbejde fra vores lejlighed i Bruxelles. Der var jeg alene. Kun få af mine kolleger troede, det var muligt at vinde en folkeafstemning mod Lissabon-traktaten i Irland. Jeg følte mig helt sikker på, at vi kunne få et Nej ved afstemningen og en genforhandling af traktaten, hvor vi kunne genvinde en kommissær til hvert land, igen. Men det var svært at skaffe hjælp til folkeoplysning i Irland.

En irsk forretningsmand

Så satte min irske ven Tony Coughlan mig i forbindelse med en irsk forretningsmand ved navn Declan Ganley. Vi besøgte Declan på hans slot i Galway, for at diskutere folkeafstemning i Irland.

Declan havde læst Lissabon-traktaten i flyet fra Washington til Irland. Han var rystet i sin grundvold. Han havde altid stemt ja til alt med EU og var stærk EU-tilhænger. Han havde ikke dengang læst min kommenterede udgave, men blot den neutrale traktattekst. Det var tilstrækkeligt. Han ledte forgæves efter vælgerens plads i den omskrevne EU-forfatning. En Union uden demokrati kunne han ikke acceptere. Han måtte gøre noget. Declan ville nu lave kampagne for et Nej. Han bad om gode råd.

Vi lagde i fællesskab en strategi og taktik, som havde chancen for at lykkes. Det er noget lettere at lave kampagne, når der er midler til annoncer, skulle jeg hilse og sige. Politisk var Ganley medlem af det dengang ledende regeringsparti, Fianna Fall. Ganley havde givet store bidrag til partiet. Nu finansierede han sin egen kampagne mod Lissabon-traktaten og ansatte et team på fire dygtige personer til at blande sig i den offentlige debat.

Tony og jeg fungerede som hans ulønnede rådgivere. Tony var som altid overbevist om, at vi ville tabe. Han tog igen fejl. Vi vandt - før vi igen tabte omvalget. Under folkeafstemningen viste Declan Ganley sig som en blændende taler. Hans deltagelse i kampagnen gjorde det svært for regeringen at stemple Nej-siden som de sædvanlige venstreorienterede.

Ganley lejede en bus og drog gennem Irland. Han uddelte gerne min læservenlige udgave af Lissabon-traktaten til vælgerne. Det blev ofte vist på TV. Regeringen havde ikke ønsket at få Traktaten ud til folk. Man behøvede ikke være særlig skarpsindig for at regne ud, at traktaten nok ikke var så god, når regeringen ville gemme den væk og modstanderne viste den frem uafbrudt.

Forærede bøger til Europa-ministeren

Jeg lancerede den læservenlige udgave på et meget velbesøgt debatmøde i Bruxelles med den irske Europa-minister, Dick Roche. Jeg forærede ham nogle eksemplarer og tilbød, at han kunne få flere. Debatten blev optaget på TV. Det blev min redning, da jeg siden blev anklaget for at have blandet mig i den irske folkeafstemning med økonomiske bidrag. Irland havde gjort udenlandske bidrag i folkeafstemningen ulovlige.

Var uddeling af selve traktaten et økonomisk tilskud til Nej-siden? Jeg havde tilbudt den både til Ja- og Nej-siden. Beviset var overrækkelsen til Europa-ministeren. Ja-siden anså Traktaterne for støtte til Nej-siden. Det var dog svært at bevise, at det var en Nej-bog, når det var den, de ville have irerne til at stemme Ja til.

Jeg blev til sidst frikendt af det organ, som skulle se efter udenlandske bidrag. Ja-siden fik mange bidrag fra udlandet, som ikke blev kontrolleret på samme nidkære vis, som de kontrollerede vore trykkudgifter og fragtregninger.

Libertas lister i mange lande

Efter den irske folkeafstemning besluttede Declan Ganley sig til at følge Nej'et til dørs med opstilling af lister til valget til Europa-Parlamentet i juni 2009 i alle lande. Han bad mig nu hjælpe til med at udarbejde et transnationalt politisk program for "Libertas". Han ønskede også, at jeg skulle skabe en Libertas-liste i Danmark. Det afslog jeg, fordi den kunne ses som en konkurrent til JuniBevægelsen.

Libertas blev slået op som et stort projekt med nærmest ubegrænset kapital bagved. Ganley lejede store kontorer i Bruxelles, skråt over for EU's "forsvarsministerium". Det kneb dog med at

få tilsagn om støtte omsat til kontante bidrag. Projektet fusede ud, inden valget. Han blev heller ikke selv valgt som kandidat i sin egen valgkreds med hjembyen Galway.

Ganley blev beskyldt for at være finansieret af CIA. Jeg har dog ikke set antydningen af bevis. CIA har historisk støttet Europabevægelsen og europæisk integration. Jeg tvivler på, at den amerikanske efterretningstjeneste under George Bush skulle yde finansiel støtte til en mand, som ville stå op imod Bush's politiske venner i Europa.

Fik Frode Jakobsen pris

Vi havde givet Declan Ganley JuniBevægelsens Frode Jakobsen-pris for hans indsats ved folkeafstemningen i Irland. Han holdt en blændende tale på vores landsmøde i april 2008. Den negative omtale af ham i aviserne påvirkede også stemningen omkring ham i JuniBevægelsen. Både Hanne Dahl og lederen af den svenske Juniliste Søren Wibe tog offentligt afstand fra ham.

Jeg støttede naturligvis min efterfølger Hanne Dahl i den danske EU-valgkamp. Kort før valget stod vi sammen foran Hovedbanegården og uddelte valgmaterialer sammen. TV-kanalerne var med, men da var slaget tabt. Der var ikke mange J-plakater i gadebilledet. JuniBevægelsen stod til politisk udslettelse. Vi var kendt for at være imod. Vi kunne ikke så hurtigt blive kendt for, hvad vi var for, og rent faktisk fik udrettet. En epoke var slut, desværre.

Hjem fra Bruxelles i 2010

I januar 2010 flyttede familien tilbage til Bagsværd fra Bruxelles. Vi bevarede lejligheden i 203 rue Belliard, som man skriver adresser i Belgien med nummeret først. Nu var det min kone, som skulle pendle mellem København og Bruxelles for at passe jobbet som redaktør for og udgiver af EUobserver.com.

Jeg har lige siden skrevet på erindringerne og nogle andre bøger og er stadig i færd med at rydde op i arkiverne efter snart 50 år med EF og EU, herunder 29 år på de bonede gulve med al-verdens ministre og statsmænd. Jeg har gemt ufatteligt meget og kan ikke få mig selv til at smide for meget væk, fordi hvert ark er blevet en del af mig selv.

Vi har også fået fjernet den gamle faldefærdige rønne på Nødebovejen i Nødebohuse ved Hundested og fået den erstattet med et fabrikslavet sommerhus fra Danhaus i Esbjerg. De installerede huset på to dage. Så kom alt besværet med detaljerne. Vi har også genoprettet vores kystsikring, så havet ikke æder det nye hus, hvor jeg nyder at skrive. Og så kom stormen Bodil og fjernede hele kystsikringen og syv meter af vores grund.

Vi har fået solceller på taget og laver vores egen strøm og varme. Det så jeg ikke for mig, da jeg startede intergruppen EuroSun for vedvarende energi. Vi har også fået solceller på taget i Bagsværd. Meget kan man sige om os, men vi udleder i det mindste ikke meget CO₂ fra vore huse og har kørt i elbil siden 2015.

Hos Prodi i Bologna

I januar 2013 drog min kone og jeg på en kort flytur for at møde min gamle ven, Romano Prodi. Han glædede sig til gensynet og gav mig igen både kys og kram, da vi trådte ind på hans kontor i Via S. Stefano 140 i hans hjemby, Bologna. Min kone ville gerne lave et stort interview med Prodi, og jeg ville gerne diskutere forskelligt til erindringerne. Efter Lisbeths interview bekræftede han over for mig, at embedsmændene i Kommissionen havde strittet slemt imod, da han var gået med til at åbne for Kommissionens mødedagsordener og referater.

Embedsmændene var permanente, kommissærerne midlertidige. Det var ikke let for de politisk

valgte at komme igennem overfor de højere embedsfolk, sagde han. Jeg fik bekræftet mine værste anelser og skulle ikke ændre noget i det, jeg allerede havde skrevet. Jeg fik igen respekten for en stor personlighed. Prodi ledede nu en foundation, der fokuserede på at hjælpe Afrika.

Prodi var da 73 år, og jeg 64. Jeg følte ikke, han havde forandret sig. Jeg gav ham en række fotos fra vore sammenkomster. Dem mindedes han med glæde. Han sagde venligt, at jeg ikke havde forandret mig. Men det var mere høfligt end sandt. Jeg *var* blevet otte år ældre. Han holdt sig stadig i god form og forsvarede sin føderalistiske fane. Vi var enige om at konstatere, at magten i Bruxelles var flyttet til Berlin.

Stod ved omtale af ”stupiditetspagten”

Vi var også enige om at kritisere den tyske sparepolitik og efterlyse vækst og beskæftigelse. Han forsvarede bravt, at han havde kaldt stabilitetspagten for ”stupiditetspagten”. Han havde fået mange tæsk for udtalelsen, men den var meget præcis.

- Jeg er jo økonom, tilføjede han.

Vi stod på hver sin side i forfatningskampen, men forskellen mellem os var ikke stor, kunne jeg igen konstatere. Efter flytningen af magten til Berlin og bankverdenen ville et føderalt demokrati i EU være et fremskridt for os begge.

Prodi var helt med på mine forslag om åbenhed og om at forlange positiv tilslutning til samtlige love fra enten de nationale parlamenter eller Europa-Parlamentet. Han var dog ikke enig i, at kommissærerne skulle vælges i deres hjemlande. Han ville nøjes med at lade formanden vælge ved direkte valg, men erkendte også, at det forslag havde lange udsigter.

- Forfatningen kom for tidligt, sagde han i interviewet med min kone, Lisbeth Kirk.

Bruxelles fem år efter

På femårsdagen for min udtræden af Europa-Parlamentet besøgte jeg Bruxelles en uge. Meget var forandret. Min lille portugisiske købmand i rue Belliard var sammen med andre butikker forvandlet til en byggegrund. Vores sandwichmand ved busstoppestedet for skolebussen lavede også himmelske chokoladekager til fødselsdage. Han havde mistet omsætning.

- De unge har ikke råd til at købe så meget som før, sagde han.

Men han beklagede sig ikke. Min families børnevenlige stamrestaurant Via Appia rundt om hjørnet var lukket og sat til udlejning. Min egen tidligere stamrestaurant på rue Belliard havde ikke mere åbent om aftenen. Der var mange ledige lejemål overalt i området. Da jeg kom tilbage i juli 2013, var han ved at pakke glas og tallerkener i bilens bagagerum for at lukke biksen.

Over for Unionens store, nye Udenrigsministerium ved siden af Berlaymont-bygningen var to store lejemål ledige. Hvis Unionen havde spillet en rolle i verden, havde de store lokaler nok været lejet ud til russerne eller kineserne, så de kunne sidde overfor og lytte med i Unionens drøftelser.

Takkede Barroso for mange gaver

Jeg mærkede krisen på mange måder. Den 8. maj 2013 mødtes jeg med Kommissionens formand, José Manuel Barroso. Han havde bevilliget mig et kvarters samtale, men blev ved med at snakke. Efter 50 minutter gav hans pressetalsmand, danske Pia Ahrenkilde, et lille vink, og jeg afsluttede høfligt samtalen. Krisen havde også ramt Barroso, som var blevet en god ven gennem

vore mange møder. Han havde virkelig hjulpet mig med mange danske miljøsager. Jeg takkede ham igen for hjælpen fra det, jeg i erindringerne ville kalde for "Barrosos gavebod".

Han protesterede ikke mod udtrykket. Så snakkede vi krise, og han forsvarede Kommissionens rolle og afviste Prodis udsagn om, at magten var flyttet fra Kommissionen til Berlin. Han fremhævede de mange kontrolopgaver, som var lagt i hænderne på Kommissionen. Barroso erklærede sig enig med den tyske kansler Merkel i den stramme finanspolitik og roste hende for hendes detaljekendskab og hendes kontakt til sågar navngivne medlemmer af Europa-Parlamentet.

Barroso fortalte, at han havde fået en briefing i Danmark om flexicurity. Han havde mødt en dansk fagforeningsmand, som med stolthed havde berettet for ham, at de ikke havde haft en eneste strejke i det år. I Sydeuropa ville de faglige ledere med stolthed have fortalt om, hvor mange strejker, de havde haft. Han efterlyste en kulturrevolution i Syd.

- Om arbejdsløsheden i Sydeuropa sagde han, at mange i statistikkerne fra Portugal var fra Guatemala og andre lande. Det var stadig svært for mange portugisiske arbejdsgivere at få portugisere til at arbejde. Forskellen mellem understøttelse og løn er for lille, sagde den tidligere maoist til den tidligere kommunist.

Efterlyste vækst og beskæftigelse

Jeg sagde, at Unionens politik var forkastet af vælgerne ved samtlige valg efter krisen. Det måtte dog give stof til eftertanke. Så sagde han, at den var godkendt i Letland. Jeg indvendte, at Letland havde gennemført deres egen sparekurs før krisen. Så lod han omsider forstå, at de nok burde trykke lidt mere på speederen for at få mere vækst og beskæftigelse og lagde en lille anelse distance til Merkels kurs.

Jeg følte, at Barroso var mærket af krisen. At hans muligheder for at tage de rigtige initiativer ikke eksisterede. At magten var flyttet til markederne og til Berlin. Jeg følte med ham, da jeg gik ud af Berlaymont-bygningen og så de mange ledige lejemål omkring det, der skulle være Magtens Centrum i hele EU.

Det Europæiske Råds og Ministerrådets nye store bygning skød i vejret overfor Kommissionens hovedbygning. Ved siden af Europa-Parlamentet byggede kranerne løs. Bruxelles var ikke lukket, men svækket. Min kone kom i Bruxelles hver anden uge, men så ikke de små skift. Jeg havde ikke været i EU-hovedstaden i over tre år, og kunne ikke undgå at mærke forskellen.

EU-socialister talte nu som Bonde

I Europa-Parlamentet hilste de gamle kolleger udsøgt venligere, end da jeg forlod selskabet. Formanden Martin Schulz og formanden for den socialistiske gruppe Hannes Swoboda talte nu om Møntunionen, som jeg havde gjort det i Konventet og i min afsluttende tale om ØMU'en i Europa-Parlamentet, da jeg den dag for nøjagtigt fem år siden forlod forsamlingen.

Swoboda omdøbte endda "Trojkaen" til "Destrojkaen". Det betyder ødelæggelse. Socialistformanden lagde op til en helt anden økonomisk politik, som ville sætte beskæftigelsen i højsædet. Jeg kunne ikke være mere enig. Barroso var parat til at tage en tredje periode som formand for Kommissionen, hvis han blev presset. Men han lod også forstå, at ti år var lang tid på den krævende post med meget lange arbejdsdage.

Vi talte sammen i det store samtaleværelse på den øverste trettende etage, hvor han modtager alverdens præsidenter og statsministre til ligegyldig small talk og vigtige samtaler om Unionens og verdens fremtid. Han havde netop haft NATO's generalsekretær Anders Fogh Rasmussen til privat middag for at drøfte den militære dimension. Den var toppunkt på dagsordenen til topmødet

i december 2013. De to var gamle venner og kolleger og havde begge som statsministre bakket op om Bush og Irakkrigen.

Charme som en karklud

”Du har charme som en våd karklud”, blev Unionens nye præsident Herman van Rompuy mødt af UKIP-lederen Nigel Farage. Det var nedsættende ment, men måske meget præcist det nyttige redskab, som statsministrene ønskede. En nyttig karklud til at gøre rent med og fjerne misforståelser og forme diskret enighed mellem statsministrene.

Van Rompuy overskyggede hverken Merkel eller Barroso, som en anden kandidat til posten, den tidligere britiske premierminister Tony Blair ville have gjort det.

Ulønnet lobbyist for højskoler

Jeg var i Bruxelles for at lobbye for den danske højskoleide, som vi gerne ville bruge til at bekæmpe ungdomsledigheden i EU. Den initiativrige højskoleforstander Peter Buhrman fra Højskolen Østersøen i Aabenraa havde fået den ide, at EU skulle promovere højskoler efter dansk-svensk-tysk model. Jeg fik ideen gjort spiselig ved at koble den sammen med kampen mod ungdomsledighed. Dermed åbnedes der for rige muligheder for støtte fra Unionens budget.

Jeg har kunnet bruge mit netværk i Bruxelles til at sikre opbakning fra ikke næsten alle, men *samtlige* politiske grupper. Det første initiativ blev støttet af alle gruppeformænd. Jeg har også fået støtte fra de tidligere kommissionsformænd Romano Prodi, Jacques Santer og José Manuel Barroso og den nye Jean-Claude Juncker. Det var vigtigt for mig at gøre det upolitisk eller tværpolitisk og skabe fælles ejerskab til projektet uden at promovere den eller anden initiativtager.

Højskoler er for alle. De danske partier slås ikke om bevillingerne til højskoler. Denne øvelse med at skabe bred tilslutning er lykkedes, og højskoleideen kom med i Unionens budget for 2016 med støtte fra alle i Europa-Parlamentets budgetudvalg. Der er desværre ikke sket så meget siden med ideen, som bør gennemføres i virkelighedens verden af nogle ildsjæle, der brænder for højskoleideen.

Besøg hos Juncker

I 2015 mødtes jeg med de nye ledere for Kommissionen i Bruxelles. Jeg forberedte møderne med Jean-Claude Juncker og Frans Timmermans gennem en times møde med ”ham som bestemmer”, generalsekretær Martin Selmayr. Jeg har kendt dem alle tre temmelig godt.

Selmayr var højrehånd for Elmar Brok under mange forhandlinger om forfatningen og Lissabon-traktaten. Han blev håndplukket af Parlamentets generalsekretær Klaus Welle til at hjælpe Juncker i valgkampagnen op til valgene i 2014. Juncker var Kristendemokraternes kandidat til formandsposten. Både Welle og Selmayr er med i det tyske regeringsparti CDU og samordnede med det tyske udenrigsministerium og kansler Angela Merkel.

Juncker har jeg kendt, siden han kom ud fra universitetet og blev ansat som yngstemand i Finansministeriet i Luxembourg. Han deltog i mange budgetmøder i Europa-Parlamentet, og vi har tilbragt adskillige nætter sammen under de ulideligt langtrækkende årlige drøftelser om EU's budget. Vi blev hurtigt venner og kom på fornavn.

Venskabet fulgte med, da han blev minister og statsminister gennem 21 år. Jeg har talt med ham under og efter adskillige topmøder. Der var aldrig kø i lilleputstatens presselokale, hvor der kun var en håndfuld journalister til stede. Her var det lettere at få at vide, hvad der var sket under møderne.

Jean-Claude modtog mig i sit arbejds kontor på trettende etage i Berlaymont-bygningen, med kys og kram. Vi havde en halv times snak under fire øjne. Vi brugte ikke mange minutter på mit officielle ærinde om støtten til højskolerne, for han startede samtalen med at sige *go* efter forberedelsen med Selmayr. Han henviste mig til at diskutere gennemførelsen med socialkommissær Marianne Thyssen, som var min tidligere kollega fra Europa-Parlamentet.

Så mødte jeg ellers en helt anden ydmyg politiker end den, jeg kendte fra kampen om forfatningen og Lissabon-traktaten. Jean-Claude var helt på det rene med den manglende folkelige opbakning til EU-projektet. Det var sidste udkald for at reformere EU med økonomisk fremgang, åbenhed og nærhed, hvis hans kære Union skulle overleve flere valg til Europa-Parlamentet og folkeafstemningen i Storbritannien.

Vi var blevet uvenner, da jeg drog til Luxembourg og agiterede for et Nej ved hans folkeafstemning om forfatningsforslaget i 2005. Nu indrømmede han, at han kun lige akkurat vandt afstemningen ved at true med at gå af som statsminister. Han havde lært, at det ikke var borgerne, men Kommissionen som tog fejl, når de blandede sig i for mange nationale anliggender.

Han var blevet klogere og var nu midt i et opgør med generaldirektørerne om antallet af nye love, de skulle foreslå. Vi havde været politiske modstandere og gode venner gennem et lang liv. Nu var vi enige om hovedretningen, sådan da. EU-toppen havde omsider lært at lytte til folkehavet.

Folkeafstemning om retsforbeholdet

I 2015 skulle Danmark til folkeafstemning om retsforbeholdet. Det blev en valgkamp karakteriseret af en stor tom trussel om udsmidning af Europol ved et Nej.

Jeg skrev en bog om retsforbeholdet og deltog i to programmer i Radio 24/7. I det første afviste jeg at sige hvad jeg ville stemme, men det virkede utroværdigt. I det næste var jeg nødt til at bekende kulør, jeg ville stemme Nej til den samlede pakke med hundredvis af uåbnede forslag, men med en samtidig støtte til indholdet i politisamarbejdet i Europol og tyve relaterede forslag.

Jeg lavede kampagne for at få vælgerne til at stemme med opfordringer fra en perlerække af kendisser som bl.a. min barndoms legeven Ulf Pilgaard og Kirsten Lehfeldt.

Den 3. december 2015 stemte 53,1 % af vælgerne Nej ved en folkeafstemning om at afskaffe det danske retsforbehold. 72 % af alle stemmeberettigede deltog i afstemningen.

Det var mange flere end ved valget til Europa-Parlamentet og dermed en pæn stemmedeltagelse, hvilket glædede mig meget.

En dansk soldat i Afghanistan

Frigjort fra Europa-Parlamentet begyndte jeg at skrive en roman om en dansk soldat i Afghanistan. ”Krig og ærlighed”, hedder arbejdstitlen. Jeg havde læst en halv snes bøger om Afghanistan og fulgte krigens gang. Jeg fangede hurtigt, at vi havde rodet os ud i en krig, vi ikke kunne vinde. Jeg kunne også konstatere, at danske soldater ganske ofte brød de internationale spilleregler for krig af den meget enkle grund, at spillereglerne ikke kunne anvendes i krig.

Vore soldater måtte ikke slå først. De udsendte soldater lærte hurtigt, at de ville dø af at rette sig efter den regel. De måtte derfor lave deres egne regler. De måtte ikke slå ihjel, hvis de kunne tage fjenden som fanger. Men de havde ingen fængsler til at opbevare fangerne i! De måtte ikke udlevere fanger til Afghanistans hær, hvis der var frygt for, at de ville blive tortureret.

Det skete uafbrudt, det var umuligt at undgå at vide det. Tortur var reglen og ikke undtagelsen under forhør. Det var ikke sært, at mange af vore unge soldater drog hjem med sår på sjælen. Jeg ville skrive en roman, som viste danskerne, hvad vi havde gang i. Men da jeg havde skrevet romanen,

skrev aviserne det samme. Dygtige TV-korrespondenter som Simi Jan, Puk Damsgård Andersen, og Nagieb Khaja havde bredt konflikten ud. Forfatteren Carsten Jensen havde gennemhullet den officielle argumentation. Filminstruktøren Janus Metz havde med sin film om Armadillo vist, at krig er blodigt håndværk.

Besluttede at trække Danmark ud af krigen

Regeringen besluttede, at de danske soldater skulle trækkes ud af Afghanistan fra 2014. 2012 blev det første år, hvor vi ikke havde døde. Indtil da havde vi mistet 42 soldater. I januar 2013 døde så nr. 43. I august 2013 kom det sidste hold kampsoldater hjem til Danmark. Krigen var tabt. 43 danskere ofrede sig for at hjælpe i det fjerne. De døde desværre forgæves. De gode hensigter blev parret med uforstand. De danske politikeres bedømmelse af fjendens styrke var lige så naiv som i 1864, før vi selv fremprovokerede krigen mod Prøjsen.

Jeg indså, jeg var nødt til at ændre romanen drastisk. Der måtte være mere fiktion og færre fakta. Mere roman, og mindre fagbog. Undervejs fik jeg også besøgt Afghanistan. Det var en øjenåbner.

Dansker ledede EU's politi i Kabul

EU havde en særlig politienhed i Afghanistan. Den kaldtes for EUPOL og blev ledet af den danske politimand Kai Vittrup. Danmarks Radios tidligere EU-korrespondent Poul Smidt havde været pressechef. Han gav mig kontakten til Kai Vittrup og berettede selv om sine oplevelser som pressechef i Kabul. Kai Vittrup gav mig politimæssig beskyttelse i Kabul, når jeg var ude at besøge forskellige adresser. Jeg blev så iført beskyttelsesvest og anbragt i et armeret køretøj.

De ansatte kunne ikke gå 150 meter fra den danske til den norske ambassade i Kabul, uden velpolstrede vagter. De ansatte i Kommissionens kontor kunne ikke gå tyve meter over vejen til det lokale supermarked, uden bevæbnet beskyttelse. Jeg boede på et hotel ved det samme supermarked, godt beskyttet af vagter og våben. Ved morgenmaden mødte jeg en amerikansk statsrevisor, som gav et stærkt indblik i korruptionen i landet. Jeg mødte også en NGO, som bekæmpede korruption.

Jeg mødtes med og interviewede det eneste parlamentsmedlem, som ikke var korrupt. Ramazan Bashardost kom fra en meget rig familie og behøvede det ikke. Han stillede op til præsidentvalget mod Karzai i 2009 og fik tretten procent af stemmerne. Præsident Karzai kunne selv udfylde stemmesedlerne.

Allierede os med forbrydere

Jeg mødte også danske PET-folk, under og efter turen til Kabul og fik et godt indblik i de gode hensigters tabte krig. Taleban er ikke min kop te, for nu at sige det mildt. De var heller ikke flertallet i Afghanistan. Problemet var, at vi i Vesten allierede os med korrupte politichefer og ministre og skød på alt, der bevægede sig.

I Afghanistan var det en tradition, at mænd bar våben. Vi skød på dem, når vore soldater så civile med våben. Det bliver man altså ikke gode venner af. Vore soldater gennempløjede deres marker, fordi alle stier var minerede. Det er ikke svært at forestille sig holdningen hos de landmænd, der fik avlen trampet ned.

Vi startede en krig mod opiumsdyrkning. Det er den hidtil bedste forretning for de korrupte politichefer, som vi både samarbejdede med og beskyttede. De indkaldte landmændene efter tur

og fortalte dem, at deres mark ville blive ryddet i morgen... så kom de med store konvolutter med dollars.

- Næste. Flere dollars.

Bistand havnede på bordeller i Dubai

Hver dag gik flyet fra Kabul til Dubai med embedsmænd, ministre og politifolk med taskerne fulde af dollars. Her havnede hovedparten af vores bistand. Det gør den stadig. Jeg har aldrig i mit liv oplevet et land så korrupt. Vi skabte selv fjenderne og pressede afghanerne til at hjælpe Taleban. Vi skulle have standset krigen, da Taleban-regeringen var fordrevet ud i bjergene og til Pakistan i stedet for at alliere os med korrupte politikere og narkobaroner. Alt står så klart i bagklogskabens skarpe neon-belysning!

- Vi er lige ved at vinde, erklærede Lene Espersen og de fleste andre danskere politikere, når de kom hjem fra velplanlagte besøg i de danske og britiske militærleje og udtalte sig stærkt optimistiske i radio og TV.
- Nær ved og næsten slår ingen mand af hesten, sagde min afdøde mor.

Hun vidste ikke så meget, men hun var ofte klogere end dem, der førte sig frem som de klogeste.

Folkeoplysning i hele Europa

Jeg har udgivet 70 bøger og pjecer om EU i Danmark og brugt tid på at opdatere mit EU-leksikon på internettet: euabc.dk og euabc.com. Under mit eget navn i leksikonet er der links til mange af mine bøger, som kan downloades gratis.

Kernen er en ordbog med tusindvis af opslagsord med relation til EU, hvor jeg forklarer betydningen af ordet eller udtrykket på et sprog, der kan læses af alle med almindelig skoleuddannelse. I tilknytning til ordene er der endnu flere links, som kan give uddybende forklaringer og linke til andre oplysninger på nettet. Nogle af opslagsordene er oversat til over 20 sprog. Jeg har arbejdet for at få en fuldstændig udgave i samtlige europæiske lande, men måtte begrænse projektet, da jeg forlod Europa-Parlamentet.

Elsker at forklare for folk flest

For mig er det blevet en hobby at sammenfatte, hvad jeg ved, og gøre det tilgængeligt for andre i dagligsprog. Der findes mange grundige akademiske bøger om EU, særligt på engelsk, med hundredvis af besværlige fodnoter. Jeg har selv lavet enkelte af slagsen, bl.a. – sammen med Ole Krarup – en bog om Grundloven og EU med 171 fodnoter og 10.000 sider tilhørende dokumentation.

Jeg bestræbte mig normalt på at lave letlæste bøger uden fodnoter og så i stedet lægge den nærmere dokumentation for særligt interesserede på nettet. Mit ønske var og er, at alle med interesse for EU også får mulighed for at læse om det uden at rende ind i forståelsesmæssige nederlag. Derfor forklarer jeg fremmedord og fagudtryk, inden jeg bruger dem.

Det skylder man de medmennesker, som er videbegærlige uden at have fået en studenterekamen. Selv kloge studenter kan læse om vanskelige emner i et let tilgængeligt sprog. For mig er folkeoplysning en væsentlig del af folkestyret. Jeg har brugt hovedparten af min arbejdstid og hele min fritid på det, og jeg har nydt hvert sekund, mens jeg skrev. Jeg nyder også den kedelige del af arbejdet med at dokumentere, rette og redigere, fordi det er en forudsætning for, at bogen kan udgives. Man skylder læserne, at der ikke er væsentlige fejl og mangler.

- ”Vi synes det er godt, at du bruger tid på at gøre det nemmere for os, som ikke kan forstå trak-

tatens indviklede sprog, og derved kan misforståelser let forekomme, så endnu engang tak for hjælpen”, skrev Mette, Helle og Rune fra Ribe Handelsskole i en mail den 24. november 2003.

De arbejdede med forslaget til Lissabon-traktaten og brugte min læservenlige udgave. Sådanne henvendelser glædede mig usigeligt og viste behovet for at gøre det svære forståeligt.

Enmandskontor

Jeg virker nu i et enmandskontor uden medhjælpere. Det er svært at vænne sig til, at jeg ikke længere kan stikke ordrer ud til højre og venstre og få opgaver udført eller kontrolleret eller oversat af kvalificerede medarbejdere. Jeg var den første til at anvende IT i Europa-Parlamentet, men har endnu ikke lært, hvordan det fungerer teknisk. Jeg har derfor brugt mine sønner flittigt til at hjælpe til med de skiftende computere. Min yngste har været fast gæst på internettet, fra han var to år.

Vi brugte nettet flittigt med informationsbreve og omfattende hjemmesider. Jeg forlod Europa-Parlamentet, da der kom gang i de sociale medier. Jeg er på Facebook og er stødt på loftet med 5000 venner. De fleste er kommet af sig selv. Det sker, jeg lægger en kronik eller en kort betragtning ud, men ellers blander jeg mig ikke ret meget i den offentlige debat.

Det er ikke manglende lyst, men mere mangel på forespørgsler. Det har også været meget krævende at gennemgå hundredvis af kasser og brevordnere og usorterede papirstakke og presseklip og arkiver og bånd og bøger og kælder og loft.

Speciale til cand.scient.pol.

Jeg startede med at studere statskundskab i 1966 med årskortnummeret 661206. Jeg nåede aldrig at få skrevet mit speciale, før jeg blev kidnappet til et liv med og mod EF og EU. Jeg fornyede trofast mit årskort hvert år, fordi jeg *ville* gøre studierne færdige. Jeg fik undervejs antydninger om, at jeg kunne aflevere en af mine bøger. Jeg ville ikke snyde på vægten, men lave et rigtigt speciale om magtforskydningen mellem Danmark og EU og det parallelle demokratitab.

Jeg havde alle relevante dokumenter i mit arkiv og skulle derfor ikke bruge så meget tid på at indsamle den såkaldte *empiri*, som er det udtryk akademikere anvender om virkeligheden. Jeg havde derimod et stort hul med 30 års udvikling i teorier. Jeg gik i gang med at studere lærebøger som i studietiden. Jeg gik på biblioteker og skimmede og læste vel omkring 100 bøger gennem et halvt år.

Kort før jul i 2010 kunne jeg derfor aflevere et speciale til Institut for Statskundskab på Aarhus Universitet med titlen ”Borgerne, demokratiet og EU”. Jeg havde skrevet dobbelt så meget som de 36.000 ord, jeg måtte aflevere og måtte derfor lave en særligt barberet udgave til Instituttet. Jeg besluttede samtidig at fortsætte arbejdet efter godkendelsen.

Forskel på latent og aktuel kompetence

Jeg afleverede specialet til professor Palle Svensson, som er specialist i demokrati. Vi startede samtidigt og gik på hold sammen i 1966! Som censor valgte han professor Uffe Østergård. Han var en af de alt for få danskere, der kunne bedømme indholdet. De overvejede 12, men gav mig 10, fordi jeg kun havde behandlet teorien i et startkapitel og i et afsluttende kapitel. Mit problem var, at jeg havde skrevet det meste af indholdet, før jeg læste teorien op. Jeg var enig i deres karaktergivning.

Et speciale skal også bedømmes på skribentens evne til at behandle og anvende teori. Jeg fremlagde kun mit kendskab til teorierne. Jeg udviklede dog også selv lidt teori til at analysere forskellen mellem Unionens *latente* kompetencer og de faktisk anvendte. Hvordan kan man forklare, at

Unionen kan blande sig i alt og påvirke alt, uden at den udtrykkeligt har fået overladt kompetencen hertil? Hvordan kan man forklare, at medlemslandene udøver kompetencer, selv om EU *latent* kunne blande sig og dømme mange love ulovlige?

Teoriudvikling er nødvendigt i statskundskab. Det er med god teori, man kan forudsige fremtiden. Den *spilteori*, jeg lærte som student har været mig til stor hjælp under forhandlinger i EU. Den hjalp til med at forudse mulighederne og vurdere alliancepartneres og modpartens holdninger og begrænsninger.

Disse erindringer er min personlige fortælling om vore første snart 50 år i EF og EU. Andre bøger er i støbeskeen, for jeg kan ikke leve uden at skrive. At skrive blev mit livs ilt.

Kapitel 43

SYGDOM OG DØD

Sygdom er hver mands herre, siger man. Det er nu godt, der er hjælp at hente. Europa-Parlamentet har sin egen lægeservice til at tage sig af medlemmer og ansatte. I begyndelsen syntes jeg, det var noget underligt frås. Det var heldigvis ikke noget, jeg sagde højt eller gjorde noget ved.

Som ung har man en anden tilgang til helbred end som ældre og syg! Jeg endte også med at gå til regelmæssig kontrol hos nogle af Europa-Parlamentets kompetente læger i Bruxelles og Strasbourg. Jeg indså, jeg var udsat med mit omflakkende liv og en uregelmæssig kost. Men jeg havde heldigvis et stærkt helbred med meget få sygedage.

Uffe Ellemann-Jensen fortalte DR's Karen Secher, at han ville være faldet død om, hvis han skulle have fortsat som partileder efter ministertiden. Sådan følte jeg også, da jeg trak mig fra Europa-Parlamentet. Det var måske sidste udkald, hvis der skulle være et liv efter politik.

Diabetes - verdens sundeste sygdom

En dag i år 2000 ringede doktoren i Bruxelles efter et rutinetjek.

- Kom straks, du har diabetes, sagde han.
- Dia-hvad-for-noget? spurgte jeg.

Jeg havde kun tyve års uddannelse, så jeg vidste ikke en dyt om diabetes.

Jeg tog ind til lægen og gik på internettet for at læse om sygdommen. Det var kort efter folkeafstemningen om Møntunionen. Måske var det de mange franske hotdogs under arbejdet med at redde kronen, som fremkaldte sygdommen. Diabetes er en arvelig sygdom. Man får den kun, hvis man har arvelige anlæg for det. Det er ikke alle, som har anlæggene, som bliver syge. Jeg var ikke opmærksom på, at vi havde anlæggene i familien. Det blev der aldrig snakket om.

Pludselig kunne jeg godt mindes min bedstemors slemme sår på benene, som hun rensede og forbandt hver morgen. Min kusine havde også sukkersyge, viste det sig siden. Arven kan vi endnu ikke gøre så meget ved. Men fremkaldelsen er meget let at hindre!

Manglende motion og overvægt

Diabetes fremkaldes nemlig som regel af mangel på motion eller overvægt eller begge dele. Jeg motionerede, men havde da taget 14 kilo på efter, jeg var holdt op med at ryge. Der lå årsagen til min sygdom. Det var ren overvægt, og jeg kunne formentlig blive fri for pillerne ved at smide 10 – 15 kilo. Så enkelt og svært er det. Det var chokerende og stærkt motiverende at læse om diabetes:

- Jeg kunne blive blind, få åreforkalkning, blive impotent, miste benene, og efter amputationen: i kørestol i resten af et forkortet liv.

Det var skræmmende udsigter, doktoren og internettet førte ind i mit hjem. Så gik jeg ind på diabetes.dk, meldte mig i Diabetesforeningen, købte en lille blodsuktermåler og smed hurtigt otte beslut-somme kilo. Siden har jeg hver måned fået et fremragende blad med nyt og gode råd fra foreningen.

Hver morgen i Danmark cyklede jeg et par timer rundt om Furesøen eller gennem Dyrehaven til Vedbæk for at hilse på hjortene, når de stod op for at spise. I Bruxelles cyklede jeg også i skovene. Jeg har fået romaskine og kan samtidig se nyhederne i fjernsynet, mens jeg ror, som regel dog kun 10-20 minutter om morgenen.

Jeg har aldrig haft kørekort til bil. Da jeg skulle besøge Jean-Claude Juncker, fik jeg en mail, hvor jeg kunne oplyse min nummerplade for at komme sikkert ind i Berlaymont. Jeg kunne kun give dem mit skonummer. Gang og cykling har nok reddet mit liv, så der var et liv efter den chokerende sukkersyge melding. Pillerne, morgen og aften, er lettere at styre end at holde alle forsætterne om sund mad og daglig motion.

Diabetesforeningen

Fra 1991 betalte jeg ikke længere kontingent til DKP. Jeg meldte mig i stedet ind i en række forskellige patientorganisationer for at støtte dem. Nu meldte jeg mig også ind i Diabetesforeningen, både for at støtte og for selv at kunne få bistand. Jeg fik en skrap diæt fra lægen og en uhyggelig lang liste med de ting, jeg skulle undgå. Lægen vendte mit hidtidige liv på hovedet. Det jeg kunne lide, skulle jeg undgå. Det jeg hidtil havde gået udenom, skulle jeg nu kunne lide eller spise uden at kunne lide det.

- Spis masser af grønsager, fisk i stedet for fedt kød, undgå alle fede og søde sager, ingen slik, ingen alkohol, kun lidt vin.
- Højst 5 gram sukker ad gangen.
- 6 små regelmæssige måltider hver dag og en halv times daglig motion.

Hvordan skulle jeg kunne forene det med et arbejde som medlem af Europa-Parlamentet, som skiftevis mødtes i Bruxelles og Strasbourg og indebar ufatteligt mange rejser? Det gik forbløffende let. Jeg vænnede mig til altid at have rugbrød og frugt i tasken og køleskabene på mine kontorer. Jeg spiste min medbragte mad på kontoret, når de andre gik i kantinen.

Det var ikke fordi, der ikke også blev serveret sund mad i kantinerne. Problemet var, at der blev serveret alt for meget lækker og usund mad, kort sagt: lokkemad – og jeg var ikke svær at lokke.

Verdens sundeste sygdom

Kort efter, jeg havde fået konstateret sygdommen, mødte jeg den daværende radiolæge Carsten Vagn-Hansen på Club la Santa. Carsten blev en god ven, som endte med offentligt og i annoncer at anbefale vælgerne at stemme på JuniBevægelsen. Carsten havde da haft diabetes i 40 år og kaldte den for ”verdens sundeste sygdom”.

- Vi skal bare leve og spise, som alle andre mennesker også burde gøre, sagde han.

Han havde diabetes 1, som kræver behandling med insulin-indsprøjtninger. Jeg havde - og har - diabetes 2, som mere er en livsstilssygdom og oftest kan klares med piller. Diabetesforeningen inviterede mig til at tale på et årsmøde med 500 deltagere i Odense i 2006. Jeg holdt en velforberedt, skrap og provokerende tale og kunne se, hvordan deltagerne kunne genkende mine oplevelser og godkendte mine argumenter.

Jeg fulgte op med en skarp kronik til Politiken den 25. september 2006. Den blev en øjenåbner for mange. Det er den af mit livs mange artikler, som har givet mig flest reaktioner. Mange flere, end når jeg skrev om EU. Jeg blev også inviteret til at deltage i et møde blandt 15.000 diabetes-læger, som var forsamlede til verdenskongres i København og Malmø og i et seminar i Bella Centret for en lang række virksomhedsledere og beslutningstagere.

Her skulle jeg sammen med skuespilleren Ditte Gråbøl tale om vore erfaringer som type 1 og 2 patienter. Ditte var som type 1 værst stillet. Hun skulle altid have en juice parat, når hun optrådte for at undgå at ”gå sukkerkold”.

Fra sygdom til epidemi

Jeg analyserede udbredelsen af diabetes fra sygdom til epidemi og forlangte, at vi begyndte at kurere samfundets indretning i stedet for blot at hælde flere og flere penge i behandling af stadig flere syge. Der var årsager til, at vi fik diabetes. Det var årsagerne, som skulle bekæmpes i stedet for kun at sætte ind mod virkningerne.

Diabetes rammer i alle samfundets lag, men de fattigste og dårligst uddannede bliver ramt dobbelt så meget som akademikere. Derfor er det ikke nok med kønne ord, formaninger og advarsler. Priserne på varerne i butikkerne skal afspejle, om produkterne er sunde eller farlige. Sunde varer skal være billigere. Usunde varer skal være dyrere. Så enkelt er det. Jeg måtte nu nå frem til, at EU's landbrugspolitik ikke bare var dyr for forbrugerne. Den var også direkte sundhedsskadelig ved at fremkalde hjertesygdomme og diabetes.

Europa-Parlamentets sundhedsudvalg

Jeg var suppleant i Europa-Parlamentets udvalg for miljø og sundhed og tog fat i alle såkaldte koordinatore. Vi fik udarbejdet et forslag til, hvordan EU skulle ændre kurs og fremover fremme sundhed i stedet for at udbrede sygdom. Det holdt hårdt at få samtlige grupper med på forslaget. En irsk koordinator for UEN-gruppen repræsenterede særligt irsk landbrug. Han var meget svær at få med.

Jeg lagde vægt på, at vi skulle være enstemmige for at kunne overbevise Kommissionen. Europa-Parlamentet har ingen initiativret. Vi kunne ikke selv stille forslag. Men vi kunne opfordre Kommissionen til at stille de nødvendige forslag. Hvis jeg kunne få støtte fra samtlige syv politiske grupper, ville det være noget lettere for mig at overbevise de forskellige kommissærer.

Jeg tog så kontakt til den irske Europa-minister og fortalte, at det ikke ville se godt ud, hvis en irsk landmand fra hans parti ville være den eneste koordinator fra miljø- og sundhedsudvalget, som ikke kunne støtte vores handlingsplan. Dick Roche var enig. For både dansk og irsk landbrug er det ikke et problem at have skrappe regler, hvis de bare gælder for alle. Den irske koordinator skrev under som den sidste. Jeg kunne aflevere oplægget personligt til formand Barroso og sende det til forskellige kommissærer på vegne af *samtliche* grupperes sundheds- og miljø-koordinatore.

Simpel skatteomlægning sparer tre kilo

Oplægget var ikke en officiel vedtagelse fra hele Europa-Parlamentet. Det ville være mere tidkrævende, og jeg havde ingen interesse i at profilere os selv i den sag. Jeg havde travlt med Lissabon-traktaten. Sundhed og miljø var en bibeskæftigelse, men vigtig – også for mit eget helbred! Europa-Parlamentet ville officielt blive taget med på råd, når Kommissionen fremkom med de ønskede forslag. Europa-Parlamentet er ikke som Folketinget, hvor det rækker med 90 mandater til et flertal og dermed en ny lov.

Et flertal i Folketinget kan helt alene f.eks. fjerne moms på frugt og grønt og indføre 30 % i ekstra afgift på slik og kager. Denne kombination vil alene kunne fjerne tre kilo fra hver dansker, ifølge beregninger fra Akademiet for de Tekniske Videnskaber. Tre kilo er nok til at standse eksplosionen i diabetes. Jeg sendte oplægget med et personligt følgebrev til alle de kommissærer, der havde indflydelse på fedme og kampen imod den. De kommissærer, jeg talte med, var alle positive. Landbrugskommissæren, vores egen Mariann Fischer-Boel, kunne foreslå, at man fjernede alle tilskud til usunde landbrugsprodukter.

Skattekommissæren kunne fremlægge forslag, som gjorde det muligt at fjerne skat og afgifter på de sunde varer og ekstrabeskatte de usunde. Indre Markeds-kommissæren kunne sikre, at der

bliver ordentlig mærkning på fødevarer og forbud mod at reklamere for de usunde varer, særligt over for børn. Sundhedskommissæren kunne sikre, at Traktaternes daværende art. 152 om sundhed som et tværgående princip også blev respekteret i alle politikker. Formanden for Kommissionen, José Manuel Barroso, kunne gøre kampen mod fedme til en prioritet for hele Kommissionen og gøre op med de mange særinteresser, der holdt fast i, at alt skal være, som det var.

Vi måtte få alle kommissærer i arbejdstøjet, så EU kunne holde op med at støtte fedme og i stedet går over til kun at fremme sundhed. Så ville vi blive færre, og ikke flere type II diabetikere. Jeg holdt også møder med Kommissionens sundhedskommissær Kyprianou.

Barroso havde tabt elleve kilo

Da jeg søgte støtte hos Kommissionens formand Barroso, betroede han mig, at han faktisk selv havde tabt sig 11 kilo. Den dag havde jeg selv kun tabt 7 i kampen mod overvægt! Barroso var blevet tydeligt slankere. Jeg kunne senere se, at slankeklure er svære at fastholde, både for ham og mig. Den 25. marts 2008 skrev jeg i min briefing:

- ”Den gennemsnitlige levetid for medlemmer af Europa-Parlamentet er 68. Ved at gå nu har jeg også besluttet ikke at bidrage til at sænke dette tragiske gennemsnit yderligere. Jeg vil afsætte mere tid til cykling, fitness, svømning og vægttab gennem en sundere og mere regelmæssig diæt”.

Det var noget lettere at bebude end at holde, viste det sig også for mig. Det er derfor, samfundets incitamenter skal have sundhed som mål. Det skal være fedt at være slank og dyrere at være fed.

Fedme større problem end terror

Fedme er blevet et meget større problem end terror. For at hindre terror har vi indført fem års opbevaring af enhver sms, telefonsamtale, mail eller meddelelse på Facebook. Vi har også svækket retssikkerheden. Mindre indgreb kan nok gøre det i kampen mod fedme. Min tanke var at følge forslagene op med offentlige høringer og kampagner. Jeg ville også prøve at skabe bredere alliancer i kampen mod fedme. Lissabon-traktaten tog al energi. Kort efter trådte jeg tilbage fra Europa-Parlamentet og mistede dermed muligheden for at agere effektivt for sundheden.

Jeg kan læse, at andre medlemmer arbejder på samme linje. Men jeg savner en rutineret bulldozer, der kan samle og koordinere indsatsen mod fedme. Lars Løkke Rasmussens regering fik indført fedtafgifter. De er meget vigtige redskaber i kampen mod fedme. Men de blev indført på en tosset måde og blev afskaffet igen af et enigt folketing. Afgifter på fedt, sukker, tobak og alkohol virker bedst, når de vedtages som fælles minimums-afgifter i hele EU. En dansk fedt- og sukkerafgift og afgifter på tobak og alkohol skal ikke være en hjælp til at øge salget i de tyske grænsebutikker.

Vi organiserer udbredelsen af fedme

Detailhandelen er sådan organiseret i Danmark, at en frokost mellem 5 administrerende direktører for fødevarerkæderne kunne fjerne alt slik fra børnehøjde ved kassen i supermarkederne. Kan de ikke selv finde sammen, kan der lovgives imod loddemad til børn. Kæderne annoncerer for sukkervand, så børnene kan påvirkes til at undgå sunderne produkter. Vi ved, at annoncerne virker, særligt i tilknytning til børneprogrammer i TV. Vi kunne desværre ikke komme igennem med et forbud mod sådanne reklamer, da vi behandlede EU's TV-direktiv.

Skolerne følger op med sukkervand i automater og kantiner, så de usunde vaner fra børneha-

veårene kan føres videre. Madpakkerne skal være individuelt ansvar i hårdt pressede familier, så vi kan sikre, at børnene ikke lærer nok i skolerne, fordi de er uoplagte af for mange underlødige fastfood måltider og fedt- og sukkerpakker i madkasserne.

På Teknisk Skole og i gymnasiet kan man så i kantinen købe alle de usunde varer, som man har vænnet sig til i børneårene. Det er nu lykkedes os at gøre hver fjerde ung overvægtig. Vi har med vores egen organisering ændret diabetes fra en sygdom til en epidemi, og vi har sikret, at vi om føje år skal bruge flere kroner til hospitalsbehandling end til folkepension.

Aldrig for sent at komme i form

I tyve år, fra jeg forlod folkeskolen til jeg var 38 år, har jeg drukket øl, røget mange smøger og stort set ikke bevæget mig til andet end møder. En dag havde jeg svært ved at trække vejret. Jeg hostede slemt, og vi havde besluttet, at jeg skulle være far. Jeg var nu mentalt indstillet på at lægge livet om, eller rettere forlænge det. Jeg havde røget mit livs sidste cigaret og fik afsky for at være passiv ryger, eller komme hjem fra et lokale, hvor der har været røget, og hvor tøjet bagefter lugter, nej *stinker* skrækkeligt.

Jeg var stærkt motiveret til at stoppe rygningen. Man skal være meget barsk, hvis man vil udsætte sine børn for tobak. Eller så afhængig, at man kun tænker på en ny smøg og slet ikke har kræfter til at tænke på omgivelserne. Jeg ved desværre alt for godt, hvordan det er at trænge til en smøg. I det første år efter, jeg havde kvittet tobakken, skreg min krop efter en cigaret, hver gang jeg satte mig til skrivemaskinen.

Humoren forsvandt et års tid. Men jeg skal hilse og sige: Den kan komme tilbage. Man *kan* blive kvit for cigaretter og blive et sundt menneske igen. Og så endda. I oktober 2013 sagde lægen, jeg havde fået kronisk bronkitis – fra mine 22 år som ryger, selv om det da lå 28 år tilbage.

– Skrot så de smøger!

Ufrivillig abort efter Tjernobyl-uheldet

Vi begyndte projektet med at få børn i 1986 på et hotel i Salzburg i Østrig efter en samling i Strasbourg. Det endte med en ufrivillig abort, efter atomkraftuheldet i Tjernobyl den 26. april 1986. Der var først bingo under oktober-samlingen i Strasbourg. Vi havde også købt forlovelsesringene i byen, hvor vi tilbragte en uge hver måned. Lisbeth som journalist, jeg som medlem af ”Parlamentet”, som vi kaldte det.

Jeg begyndte også at løbe. Hvor var det svært, jeg kunne dårligt løbe 100 meter uden at blive stærkt forpustet. Langsomt skred det fremad. Vi begyndte at rejse til Tjæreborgpræstens sportscenter, ”La Santa Sport”, hver vinter. Der fik jeg mig efterhånden trænet til at kunne følge med de andre på trekilometer-løbet hver morgen. Der kom vintre, hvor jeg løb fire og fem kilometer. Jeg endte med at løbe elleve kilometer.

Når man sætter tempoet op og starter med tre km og slutter med 10-11, skal man også være meget forsigtig med, hvor man løber, og have de rigtige løbesko. Ellers går det galt og giver ondt i flere måneder, erfarede jeg. Jeg svømmede som regel en kilometer hver dag, og følte mig efterhånden i god fysisk form. Det er aldrig for sent at komme i form, hvis man starter før døden. Her er et område, hvor det er svært, men ganske virkningsfuldt at blive klogere.

Kom i form

Kort efter valget i 2004 løb jeg en tidlig morgen min sædvanlige tur i Cinquantenaire-parken i Bruxelles. Kommissionens formand, Romano Prodi, havde også været ude at løbe i parken i sit

fine løbetøj, ledsaget af de nødvendige bodyguards. Det må have været hans sidste dag som aktiv formand for Kommissionen. Vi stødte ind i hinanden, da vi sluttede vore løb ved udgangen af parken. Vi omfavnede, kyssede og sludrede som vanligt. Pludselig sagde det knak i mine fødder.

Der var ingen sammenhæng mellem omfavnelsen, kysset og knakket. Det var ikke et mafiøst dødsbys, det skete bare rent tilfældigt samtidigt. Det blev min sidste dag som løber, jeg har ikke løbet rigtigt siden. På Steno-hospitalet i Gentofte i København mødte mine fødder den førende danske fodspecialist Per Holstein, og jeg kom til at gå med støtteben og krykker.

Med krykker, støtteben og rullestol

I flere måneder blev jeg kørt rundt i Europa-Parlamentet i rullestol med en medarbejder til at skubbe på. I Kastrup lufthavn blev jeg kørt til flyet af en servicemedarbejder. I Zawentem lufthavnen i Bruxelles blev jeg hentet af en lige så dygtig medarbejder.

Jeg prøvede, hvordan det er at leve som handicappet. Det var lærerigt, på godt og ondt. Servicesystemet fungerede perfekt i lufthavnene, men Europa-Parlamentets bygning i Strasbourg var ikke beregnet på handicappede. Jeg skulle passere stejle broer for at komme ind at tale eller stemme. I de uger rejste jeg mig ikke op, men talte og stemte fra rullestolen.

Efter nogle måneder kunne jeg smide støttebenet og rullestolen og udskifte morgenløbet med gymnastik, 10-20 minutter i romaskine, fem minutter med maveøvelser og/eller en lang cykeltur. På den måde holder jeg mig stadig i form.

Bedstefar med hund

I 2004 blev jeg bedstefar. Året efter fik vi hund, en skøn Labrador Formel 1. Vi kaldte den for Fnuggi. Drengene ville døbe den Snefnug, fordi vores knaldsorte hund havde et stort, hvidt mærke på halsen. Jeg nægtede at skulle stå ved stranden og råbe "Snefnug" på en sommerdag. Så ville folk tro, jeg var endnu mere tosset. Da vi skulle flytte til Bruxelles anden gang, måtte vi tage hunden med og lufte den 3-4 gange om dagen i Cinquantenaire-parken mellem joggende kommissærer, embedsmænd, almindelige mennesker og mange andre hunde.

Vores Labrador var den første hund i familien. I 2015 var den elleve år gammel og fik kræft i lungerne. Da den begyndte at lide, måtte vi lade den aflive på dyrehospitalet. Den svarede da til en 80-årig dame, fordi man skal gange med syv for at sammenligne levetiden med mennesker. Det kunne vi nu ikke mærke, når den var i løbetid. Så skulle vi holde godt fast i *Fnuggi*, holde den i kort snor og løbe ved synet af en hanhund.

Fnuggi blev min yngste søns bedste ven, men alle i familien kom til at holde af hende. Jeg holdt særligt af mine cykelture med Fnuggi. Hun løb noget hurtigere, end jeg kunne cykle. I en weekend tilbød vi Fnuggi en arrangeret graviditet med en anden labrador retriever med en finere stamtavle. En skønne dag fik vi syv små søde hundehvalpe. De lignede mere muldvarpe, men foldede sig hurtigt ud og overtissede mine aviser, som jeg havde lagt ud i en stor indhegnet hundegård i udestuen. Jeg holdt fem aviser om dagen, det var ikke nok til hvalpene.

Efter ti uger fik vi sendt hvalpene videre til andre dyreelskende familier. Naboernes børn havde besøgt os hver dag for at følge hvalpenes vækst.

Døden nær

Som erkendt diabetiker fra år 2000 lærte jeg, at sund kost og god motion forlænger livet, selv om vi aldrig kan vide, hvornår det er slut. Turene med hunden var med til at forlænge livet. Jeg har

prøvet både at dø og genopstå fra de døde. Jeg mødte døden, men snød ham, idet jeg her af mangel på eksakt viden går ud fra, at døden er en han. Sådan gik det til:

Tirsdag den 6. juli 1999 fløj jeg til Bruxelles med det belgiske selskab, ”Sabena”. Vi sagde ofte, at bogstaverne stod for:

- Such A Bloody Experience Never Again.

Vi fløj fra Kastrup Lufthavn i København kl. 11.40. Selskabet var heldigvis bedre end sit ry. Sabena havde oftest bedre afgangstider og lavere priser end SAS og derfor mange faste gæster blandt de danske medlemmer af Europa-Parlamentet. SN774 havde 82 passagerer om bord. Vi fløj ned over Jylland og Nordtyskland og ind over Amsterdam i 26.000 fods højde. Pludselig havde vi kurs mod en militærmaskine, eller også var den på vej ind i os.

Så styrtede vores maskine lodret ned, mens stewardesserne gik rundt med serveringsvognene. Det var først et kosteligt, nærmest surrealistisk syn. Jeg tænkte straks på den belgiske maler Magrittes billeder. Små flasker med spiritus, cognacglas, kaffekopper og bakker fløj op mod loftet i flyveren. Bagefter fik en stewardesse en serveringsvogn ned over sig, efter den havde været en tur i luften.

Jeg troede, vi skulle til at dø. I brøkdele af et sekund passerede mit liv revy. Jeg så ansigterne fra min kone og mine børn, mine søskende og min mor, sagde omhyggeligt farvel til dem alle og takkede dem for et godt liv.

- ”Tæt på fly-kollision i otte kilometers højde, SEKUNDER FRA DØDEN”, skrev dagbladet BT over hele forsiden den 8. juli 1999.
- ”Jeg havde taget afsked med mine fire drenge. Jeg havde kysset min mindste på kun 14 måneder for sidste gang. Jeg var på vej ud i intetheden. Jeg troede, at jeg skulle dø”, citerede BT mig inde i bladet.

Det var sensations-journalistik, men for en gangs skyld var hvert ord i de grundige artikler, til min store forbløffelse, fuldstændig korrekt.

Reddet af automatisk anti-kollisions-system

Da vi var styrtet 230 meter ned, rettede flyet op fra de da 25.300 fod. Vi blev reddet af et automatisk anti-kollisionssystem, TCAS. Det stod for ”Traffic Alert and Collision Avoidance System”. Systemet var obligatorisk i USA og Indien, men endnu ikke i Europa, selv om det var på vej. Flyet befandt sig midt i en sky. Piloterne kunne ikke se jageren. Det kunne det automatiske system. Det sendte den britisk byggede Avro RJ85 maskine nedad i en fart.

Min kollega i Europa-Parlamentet, tidligere sundhedsminister Torben Lund, var med samme fly. Han sad foran i maskinen på business class, fordi Socialdemokraterne netop havde lovet vælgerne at rejse efter regning ved valget til Europa-Parlamentet måneden før. Skuespilleren Henning Moritzen sad længere nede i maskinen, på økonomiklasse som jeg selv, fordi han selv skulle betale regningen. Han fik sig et slemt chok.

- Jeg har ikke kunnet lide at flyve lige siden, betroede Henning Moritzen mig nogen tid efter.

Chokket fortog sig dog. Han begyndte at flyve igen og fortrængte lykkeligt alt om vores fælles møde med døden, fortalte han mig i 2012, kort før sin død. Jeg fik også et chok, men ikke flyskræk. Jeg vidste med min hjerne, at flytrafik var den mest sikre transportform. Jeg blev særligt

glad for dem, der sørgede for ordentlig sikkerhed i luften og glædede mig over, at mit liv kunne fortsætte lidt endnu.

Jeg opstod fra de døde til en anden halvleg, og jeg nåede at skrive mine erindringer til dig og eftertiden. Et nyt sikkerhedssystem gav mig mulighed for, at jeg kunne fortsætte med at sige:

- Jeg skriver, altså er jeg.

Var det det værd?

Mit liv har i sandhed været et liv i bevægelse. Jeg har ledet den demokratiske opposition i Europa-Parlamentet i en menneskealder. Været ”den eneste opposition til Majestæten”, som Europa-Parlamentets tidligere formand Enrique Baron Crespo karakteriserede mig. Jeg har deltaget i tredive folkeafstemninger, oftest mod en bedrevende elite, som har udnyttet deres magt over penge og medier til at sætte andre synspunkter på plads.

Hvis vælgerne stemte nej, måtte de stemme om igen eller få afstemningsresultatet tilsidesat uden ny afstemning. Et nej blev aldrig taget som et gyldigt svar. Der var altid kun én sandhed og aldrig noget rigtigt valg. Jeg vidste altid, at vi ville tabe folkeafstemninger anden gang. Om-afstemninger var umulige at vinde. Jeg vidste hver gang, at vi ikke havde en kinamands chance for at vinde mod overmagten, når et nederlag fik magtens mænd til at udnytte magten til det yderste.

Jeg måtte derfor meget bevidst bidrage til at tilrettelægge vore krav på en sådan måde, at vi altid opnåede forskellige indrømmelser fra magtens mange mænd og få kvinder, uanset om afstemningerne endte med et ja eller et nej. Det var ikke noget, jeg talte om. Politikere forudser aldrig nederlag offentligt. Udadtil var det at vise svaghed, desværre. Indadtil overgivelse, før kampen overhovedet var spillet.

Vigtige indrømmelser

Ved folkeafstemningen i 1986 opnåede vi en såkaldt miljøgaranti og en evighedsgaranti for veto-retten. Miljøgarantien blev straks udhulet. Vetoretten blev arkiveret, selv om den blev garanteret. Alligevel var det vigtige indrømmelser. Stemningen og ånden fra folkeafstemningen kom til at spille en stor rolle.

Miljøgarantien garanterede reelt ingenting, men dens placering i debatten aftvang mange indrømmelser til fordel for miljøet. Og jeg fik rent faktisk Kommissionens formand til at respektere de højere danske standarder, selv om jeg ikke kunne henvise til den såkaldte miljøgaranti. Luxembourg-forligets vetoret forsvandt, men mindet om den og den etablerede tradition med at forhandle sig til enstemmige løsninger førte til respekt for mange særlige forhold i mindre medlemslande, som ellers ville være stemt bort.

Vi fik meget ud af vore nederlag, selv om jeg selvfølgelig hver gang helst ville have vundet – i det mindste retten til en omkamp! Ved afstemningerne i 1992 og 93 om Maastricht-traktatens Union startede kampen for åbenhed, nærhed og demokrati for alvor i hele EU. En dansk specialitet om EU-kritik blev *globaliseret*. Vi vandt en lang række reformer, så EU nu ofte er mere åben end mange medlemslande. Og vi er nået meget langt på Fra EU-modstander til demokratisk reformator.

Ikke længere foregangsland

Danmark er desværre ikke længere et foregangsland for hverken åbenhed, nærhed eller demokrati. Tyske folkevalgte har i dag mere indsigt i EU-sager end deres danske kolleger. Europæiseringen af EU-kritikken har virket i alle lande. Danmark er blevet overhalet, selv om vi stadig tror, vi er bedst til alt. I 2020 nedsatte Folketingets Europa-udvalg en reformarbejdsgruppe, som igen skal gøre

Danmark til foregangsland for parlamentarisk kontrol med EU. Jeg er selv en af de syv medlemmer, og vi er meget enige i behovet for demokratisering.

Ved om-afstemningen i Irland i 2009 var jeg med til at sikre, at alle lande kan bevare retten til en kommissær. Det slag var tabt i Danmark. Vores EU-kritik har ikke bare sikret folkelige debatter, men også indflydelse gennem mange små og store reformer i EU-samarbejdet. Vores kampagner og afsløringer har sparet skatteyderne for milliarder af kroner, som før blev spildt på uigennemtænkte ordninger, frås, korruption og svig.

Først med kritik af landbrugsordningerne

Vi var først med kritikken af de skøre landbrugsordninger med madbjerge og vinsøer. Bjergene er mindsket, søerne er afskaffede, og landmændene får i dag direkte tilskud. Det er også tosset, men ikke nær så tosset. Landbrugsordningerne minder mig om en gammel landmand, der havde solgt sin gård og blev spurgt:

- Hvad laver du så nu?
- Jeg opkøber biler i København for 2000 kroner stykket og sælger dem i Jylland for 1000 kroner.
- Det kan du da ikke leve af?
- Nej, men det er bedre end at være landmand.

Vi var først med kritik af destruktoren af frugt og fisk. Over halvdelen af de skøre frugtordninger er afskaffet. Kommissionen afskaffede udsmidning af døde fisk fra 2019. Næsten fyrré år efter, vi startede kritikken. Men bedre sent end aldrig.

Slut med ekstra månedsløn

Vi var først med kritik af institutionernes pengefrås. MEP'ere skal nu vise sig til møderne for at få møde- og rejsegodtgørelser. Tænk, at det holdt så hårdt! De skal rejse for at kunne hæve godtgørelsen for at rejse. MEP'erne kan heller ikke længere tjene en ekstra månedsløn som overskud fra godtgørelsen for rejserne. Tænk, at de nu – næsten - refunderes som for alle andre mennesker i verden!

Løn til ansatte i Europa-Parlamentet kan ikke længere stikkes i MEP'ernes egne lommer. Fremtidige ansættelser af familiemedlemmer er forbudt. Gruppeformændene hæver ikke længere rejsegodtgørelser med business class fly for rejser, de ikke foretager, og som i forvejen bliver betalt gennem deres kørsel i Parlamentets limousiner. Kommissærer kan ikke længere modtage dyre gaver eller ansætte deres venner som såkaldte konsulenter, uden det i det mindste kan blive offentligt kendt.

Venner med mine fjender

Jeg fik megen støtte undervejs, både fra dem, der stemte på mig eller min bevægelse, eller fra politiske modstandere, som privat indrømmede, at EU havde brug for kritikere som mig. Jeg blev venner med de fleste af mine fjender. Den indstilling lærte jeg af Hans Peter Hanssen, vores sønderjyske leder i den tyske Rigsdag i Berlin.

Mit bysbarn havde en værdig sag at slås for og gjorde det høfligt, men bestemt. I mit ”fjendeland”, Europa-Parlamentet, tænkte jeg ofte på hans virke i Berlin og Karl Otto Meyers indsats i den tyske landdag i Kiel for det danske mindretal i Sydslesvig. De blev også mine idealer, og jeg

forsøgte i det mindste altid at optræde *høfligt, men bestemt*, fordi jeg som dem også havde en værdig sag at slås for. Min blev: Åbenhed, Nærhed og Demokrati i EU.

Jeg blev aldrig shippingmand, minister eller FN-ansat. Til gengæld opnåede jeg lidt respekt hos folk flest. Det nyder jeg stadig godt af, når folk genkender mig i busser og tog og giver et venligt nik, eller standser mig på gaden og siger tak for indsatsen.

De mange nik var hele kampen værd.

EFTERORD

Her er Danmarks 50 år i EF og EU kogt ned til at dække det væsentligste. Men det er ikke blevet en kort bog, for der er sket ufattelig meget med Danmark i årene med EF og EU. Undskyld, jeg har haft så meget at berette om. Undskyld, jeg kun har kasseret halvdelen. Og særligt undskyld for alt det, jeg ikke har taget med, og de mange personer jeg ikke har nævnt.

Den berettiget berømte og fremragende tyske forfatter Hans Magnus Enzensberger har afstået fra at skrive sine erindringer.

- Alle erindringer er selvovervurderende. De udtrykker derfor ikke den historiske sandhed, siger han.

Det kan han have ret i. Jeg er nok også temmelig tilfreds med mig selv eller selvfed, som det hedder på nudansk. Men her er så et godt råd: Læs for eksempel Uffe Ellemann-Jensens og mine beretninger om de samme folkeafstemninger. Kig på dokumentationen af de samme sager og forløb hos forskellige forfattere og kilder, og døm selv.

Historieskrivningen ville blive meget fattigere, hvis alle rettede sig efter Enzensbergers velmente, men dårlige råd. Jeg har selv haft stor nytte af at læse og genlæse adskillige erindringer under skrivningen af mine egne. Man kan blive klogere på mange begivenheder ved at sammenstille forskellige aktørers beretninger. Jeg har også talt med aktører, gravet i arkiver og kigget i mange hidtil hemmeligholdte referater og dokumenter.

Jeg har citeret flittigt fra dokumenter og andres værker, med behørig kildeangivelse i fodnoterne. Vi savner i den grad, at historikerne kaster sig over EU-årene på samme måde, som flere generationer af historikere har endevendt hvert blad fra besættelsestiden. EF og EU må ikke blive en fælles glemmebog.

Forskere og journalister bør undersøge Magten og det politiske liv i alle faser af vores underbelyste EF- og EU-historie. En vigtig begivenhed som vetorettens forsvinden har endnu ikke været behandlet i de danske medier! Ingen medier dækker Folketingets behandling af Kommissionens forslag til EU-love, når de sendes til nærhedstest. Mandatgivningen i Folketinget foregår åbent, men finder sjældent vej til medierne. I 2019 gav Folketinget blot mandat til 3,1 % af årets 1906 nye EU-retsakter. Folkestyret er udtyndet.

Folkets tillid

Mange danske politikere har desværre brugt vore år i EU til at lægge fællesskabet for had gennem fortielser og benægtelser. Jeg har selv været med til at fastholde politikerne i den kedelige rolle. Imens har politikere, dommere og kommissærer flyttet *hovedparten* af den lovgivende magt til Bruxelles og forsømt at fortælle om det. I for mange år glemte de at gøre EU-magten åben, nær og demokratisk, sparsommelig og tillidvækkende.

EU er blevet meget fremmed og ekstremt elitært for folk flest. Vi ser pengespildet, fraseriet og regnskaber, der ikke har kunnet godkendes af revisorerne. Ikke bare et enkelt år, men hvert eneste år siden 1994. Hvor ville man acceptere en sådan revisor-påtegning af regnskabet i en privat eller offentlig virksomhed i Danmark?

Vi ser banker give millionbidrag til partierne og partierne tage dybe hug i statskassen til fordel for bankerne. Opfordringerne til at spare og spænde livremmen ind gælder ikke altid for dem, der

kommer med alle de gode spare-råd. Der er nok af grunde til at vende sig imod EU og Unionens håndtering af kriserne.

I 2015 begyndte man for første gang at nævne risikoen for, at EU kunne blive opløst. Man havde fjernet alle indre grænser og forbudt national grænsekontrol, uden der var skabt fælles grænser udadtil. Flygtninge fyldte vore motorveje og førte til ophævelse af 60 års pasfrihed i Norden.

EU udviste ikke rettidig omhu i forhold til finanskrisen og flygtningekrisen og fremstod handlingslammet.

Allerede i 1994 gik JuniBevægelsen til valg på at åbne vore markeder for produkter fra Nordafrika og Mellemøsten, så vi kunne importere deres mad i stedet for deres personer. Vi foreslog også en fælles flygtningefond, hvor EU betalte alle udgifter til flygtningene i stedet for de tvangskvoter, der blev vedtaget i 2015 – men aldrig gennemført.

Britisk folkeafstemning

Mange borgerlige unge ønsker direkte dansk udmeldelse af EU. I Storbritannien var 52 % af vælgerne for udmeldelse. I Danmark har der dog været meget større flertal for udmeldelse, uden vi kom ud. Det vil nok stadig overraske mange, at jeg ikke længere arbejder aktivt for dansk udmeldelse. Det har en meget enkel forklaring. Udtræden kan kun lykkes, hvis halvdelen af Folketingets medlemmer vil stemme for det. Inde i Folketinget er der endnu ikke et eneste medlem, som har stillet lovforslag om, at vi skal melde os ud af EU! I praksis er der ingen realistisk udsigt til, at vi kan komme ud af EU, medmindre EU braser sammen.

Derfor findes der faktisk ikke noget andet alternativ end at arbejde *for et bedre EU*. Det har jeg gjort nogenlunde bevidst siden 1987, og meget fokuseret siden 1992. Det er endnu ikke for sent at skabe et Europa med åbenhed, nærhed og levende demokrati, som kan sætte folk i arbejde, gøre vore økonomier bæredygtige og skabe lidt fred og udvikling i verden.

Shanghajet til en god sag

Når jeg i dag ser tilbage på mit liv i og med EU, må jeg erkende, at jeg i 1972 blev shanghajet til en ganske god sag. Mine kræfter blev ikke spildt. Vi opnåede ganske meget gennem de fællesskaber, jeg deltog i. EU-slagene var oftest en umiddelbar kamp mod overmagten, men også kampe, som endte med, at vi efterfølgende vandt en række reformer. Når vi havde vundet en folkeafstemning, blev de tvunget til at lytte, selv om de nødigt ville indrømme det offentligt. Det var sjældent, vi fik indrømmelserne direkte, men de kom.

Jeg startede som ulønnet aktivist gennem mange år, men endte med at få både løn og dagpenge for at give EU modstand, kritik og reformer. Mit liv endte som en opposition ”på første klasse”. Jeg blev beskyldt for det ene og andet, men det var kun ord. Jeg blev af gode grunde aldrig dømt for at lyve, stjæle eller forfalske. Mandela og Gandhi blev Sydafrikas og Indiens helte. De var også mine to første politiske idealer, som satte det hele i gang og ændrede min barndoms drøm om at blive shippingmand i ØK.

Livet forstås bagfra

“Livet leves forlæns, men forstås baglæns”, sagde vor store filosof Søren Kierkegaard. I bagklogskabens klare skær burde modstanderne have erkendt, at vi havde tabt folkeafstemningen om medlemskabet i 1972. Danmark var i EF, uanset hvor forkert medlemskabet var blevet beskrevet for os. Vi burde fra starten have allieret os med ligesindede i de andre EU-lande. Det var først efter

det andet nederlag omkring folkeafstemningen om EF-pakken i 1986, jeg indså, at vi måtte skifte spor og kæmpe sammen med det øvrige Europa.

Erkendelsen kom ikke som et klart lyn, men voksede frem som en voksende indre tvivl og resulterede i en række meget konkrete forslag til demokratisering af EF. Resultatet af folkeafstemningen om "EF-pakken" stod meget tydeligt for mig. Vi ville næppe komme ud af EU. Derfor måtte vi stille om fra EF- til Unionsmodstand og i det mindste forsøge at få det bedst mulige ud af medlemskabet, så længe vi var der. Der fandtes ikke nogen anden farbar vej her på jorden.

Efter folkeafstemningen den 2. juni 1992 måtte jeg forlade den Folkebevægelse, jeg selv havde været med til at skabe og bygge op. Det måtte bære eller briste. Jeg lagde i stedet mine kræfter i Danmark '92 og JuniBevægelsen, indtil den 9. maj 2008, hvor jeg nedlagde mit mandat. Jeg ønskede at give min efterfølger en chance for at blive valgt ved valget til Europa-Parlamentet i juni 2009. Den aktion lykkedes ikke. Det er ikke det eneste, som ikke er lykkedes, fremgår det af disse erindringer.

Af nederlagene og fiaskoerne blev jeg klogere. Alligevel er meget også lykkedes. Vi har faktisk sat ganske mange fingeraftryk i EU. Når jeg nu ser tilbage, er det ikke svært at se, danske EU-modstandere var med til at gøre en forskel. Især da nogle af os blev konstruktive kritikere og virkede i hele Europa i stedet for blot at tale Roma midt imod i klodens lykkeligste land, hvor jeg har hjemme, hvor fra min verden stadig går.

Kedeligt var det ikke, og jeg lærte, at man altid kan blive lidt klogere. Vagthunden endte med at få indflydelse som reformator.

Et rumskib uden jordforbindelse

I begyndelsen var Europa-Parlamentet som et rumskib, uden forbindelse til jorden. Når vi var i Strasbourg og Bruxelles, forlod vi verden, vælgerne og virkeligheden. Europa-Parlamentet købte sig så til lidt virkeligheds-fornemmelse ved at installere egen fjernsynsstation. Vi blev altid fulgt af ivrige TV-folk. Vi kunne virke betydningsfulde, selv om der ikke var nogen, der så udsendelserne.

Det var "Kejserens nye klæder", som Jens Okking kunne fremmane det. I 2008 etablerede Europa-Parlamentet sin egen TV-kanal: Europarl.tv. Jeg var den eneste i formandskonferencen, som fandt det upassende at lave PR-TV for os selv. Skatteyderne betaler hvert år omkring 70 millioner kr. for en TV-station med under 30.000 indforståede seere – om måneden.

Europa-Parlamentet kæmpede sig til indflydelse i EU gennem budgettet. Jeg sad i budgetudvalget og protesterede højlydt mod hvert enkelt skridt mod mere magt til Bruxelles. Her lærte jeg også EU at kende i alle dets krinkelkroge. Jo mere jeg så, jo mere modstander blev jeg. Jeg er ikke blevet mindre kritisk mod systemet med årene, tværtimod. Men jeg er blevet mildere mod menneskene i systemet.

Jeg ser ikke kommissærer, ministre og embedsmænd som fjender. Jeg ser dem med hver sin bundne rolle uden mulighed for at gøre det, mange af dem helst ville. Mange af dem anser jeg ligefrem for gode venner. Den ene dag er jeg sammen med en svensk socialdemokratisk politiker mod indførelse af Møntunionen. Den næste dag er han statsminister og prøver at true svenskerne til at stemme ja til det, han selv var imod.

En anden dag er jeg sammen med en finne for folkeafstemninger om EU-forfatningen. Kort efter er han finsk statsminister og afviser folkeafstemning. Det er som om, de fleste politikere spiller tildelte roller og ikke selv formår at lave manuskriptet for næste akt.

Magtesløse formænd

Kommissionens formand er ikke så magtfuld, som man skulle tro. Han er mere en kransekagefigur, som har viljen deponeret hos de største landes statsministre og et uregerligt lag af højtlønnede, anonyme og fjerne topembedsmænd, der befinder sig i en royal lønklasse, der gør alle statsministre til lavtlønnede. Jeg ser ikke Jacques Santer, Romano Prodi, José Manuel Barroso, Jean-Claude Juncker og nu Ursula von der Leyen som fjender, men som ofre og gidsler i spidsen for et uregerligt monster, der rider dem, uden at de selv kan bestemme retningen.

Jacques Delors fik en udformning af Møntunionen, som han direkte advarede imod. Santer ønskede oprigtigt et slankere EU og overtog mit mantra: *Mindre og Bedre*, men endte med at blive fældet for at have lavet: *Mere og Værre*.

Prodi lovede "Nul tolerance" over for svig. Det blev i stedet til nul tolerance over for dem, der afslørede svindel, eller skrev om den. Det var ikke Prodi, som ønskede Marta Andreasen fyret som regnskabschef. Han kunne blot ikke hindre det. Både formand Prodi og næstformand Kallas prøvede faktisk at hindre Marta Andreasens fjernelse fra lønningslisten, efter opfordring fra formandskonferencen og mit vedholdende pres. Men det ville de højere tjenestemænd ikke gå med til. Både Prodi og Kallas beklagede personligt over for mig.

Efter van Buitensens sag havde Kommissionen fået skærpet reglerne, så det nu var omgående fyringsgrund at gå til politiet, ombudsmanden eller Europa-Parlamentet med mistanker om svig. De ansatte måtte kun klage i Kommissionen selv, herunder til Kommissionens svindelkontor OLAF. Det var Neil Kinnock, som måtte gennemføre ændringen.

Ville slanke lovgivningen

Barroso ville som Santer slanke EU-lovgivningen. I hans første fem år øgedes antallet af love med en tredjedel, selv om han oprigtigt kæmpede for det modsatte, sammen med sin slanke-ivrige næstformand, Günter Verheugen.

Junckers Kommission har taget livtag med deres tjenestegrene, som altid ønsker flere love som bevis på deres indsats. Juncker og Timmermans har vundet første slag med et ekstremt beskedent lovkatolog med 23 forslag på kun fem sider. Både Juncker og Timmermans har fortalt mig om deres vanskeligheder med at få systemerne til at rette ind.

- Det er generaldirektørerne, der instruerer kommissærerne, og ikke omvendt, sagde Juncker¹³⁹.

Min vision for Europa

Min identitet har været som forfatter og folkeoplyser, selv om jeg godt ved, at de fleste har opfattet mig som politiker. Det har jeg ikke selv gjort, siden jeg forlod Radikal Ungdom og Radikale Venstre. Fra folkeafstemningen om EF i 1972 har jeg ikke "solgt" partipolitik til offentligheden. Jeg har ikke noget bestemt standpunkt, du skal prakkes på. Mine oplysninger kan bruges af alle, uanset standpunkt. Min holdning er, at det er dig, der skal bestemme, hvad du vil med Europa på baggrund af balanceret oplysning.

Derfor har jeg også deltaget flittigt i DUEL-projekter, hvor objektive oplysninger ledsages af kommenterende indlæg for og imod forskellige dele af Maastricht-traktaten, Amsterdam-traktaten, Nice-traktaten, forfatningsudkastet og senest Lissabon-traktaten og retsforbeholdet. I foråret 2013 deltog jeg i en velbesøgt møderække med daværende Europaminister Nikolai Wammen med temaet:

- Hvordan kan jeg få indflydelse i EU?

¹³⁹ Samtale under fire øjne på Kommissionsformandens kontor den 24. februar 2015

Jeg gav flere gode eksempler på, hvordan det er lykkedes i nogle af de sager, du også har kunnet læse om her.

Vision for det europæiske samarbejde

Jeg har mine forslag til at demokratisere EU, men for mig er det helt OK, hvis du bruger mine oplysninger til at styrke dine egne meninger og komme med andre forslag. Jeg respekterer alle synspunkter, hvis de blot er baseret på fakta. Min vision for det europæiske samarbejde kan sammenfattes i ordene:

- Åbenhed, Nærhed og Demokrati. ÅND.

Med åbenhed mener jeg, at enhver EU-beslutning som hovedregel skal kunne følges på nettet af enhver interesseret borger. Enhver udgift i EU skal være tilgængelig for offentlighedens kritiske kontrol.

Med nærhed mener jeg, at EU kun skal lovgive om grænseoverskridende emner, som vi ikke selv kan lovgive om effektivt fra det danske folketing og de andre nationale og regionale parlamenter.

Hvis EU holder sig til det grænseoverskridende, har vi ikke noget at miste, men alt at vinde. Så kan vi få medindflydelse på løsningen af et problem, vi ellers ikke kunne løse selv.

Med demokrati mener jeg, at beslutninger i EU skal tages efter samme demokratiske model, som vi vedtager de danske love. Kernen i folkestyret er, at vi vælgere altid skal have det sidste ord.

Vi skal kunne gå til valg, få et nyt flertal og derefter en ny lov. Den kerne skal også eksistere i EU-sager. Enhver EU-lov bør enten have et flertal bag sig i Europa-Parlamentet, i Folketinget eller begge steder. Embedsmandslove skal altid kunne ændres af folkevalgte og af vælgerne.

Kritisk, konstruktiv og europæisk

I EU bør vi både være kritiske, konstruktive og europæiske. Kritiske, fordi ”monsteret” i Bruxelles stadig trænger til åbning, udluftning og rengøring. Konstruktive, fordi det ikke hjælper noget at være negative og sure. Europæiske, fordi EU, hvad enten vi kan lide det eller ej, nu bestemmer hovedparten af lovene i hele Europa. Også i Norge.

Vores frihed kan i dag kun vindes *sammen* med de andre europæere. EU-kritikken er derfor også blevet fælles og europæisk. Vi gør i dag klogest i at virke som en aktiv del af en europæisk bevægelse. Det kan man gøre som tilhænger af EU-samarbejdet. Men man kan også gøre det som modstander, indtil den dag, vi engang måtte komme ud.

Engang opfattede jeg det som ”reformistisk” at virke for et bedre EU. I dag anser jeg det for en bydende nødvendighed.

Eneste cirkus i byen

Alle bør nu erkende, at Danmark *er* medlem af Den europæiske Union.

- Det er det eneste cirkus i byen, som salig Svend Auken udtrykte det.

Deltagelsen i valgene til Europa-Parlamentet er faldet ved hvert eneste valg. Fra 63 % i 1979 til under 43 % i 2014 i EU under ét. Det er sket, selv om Europa-Parlamentet i dag har langt større indflydelse end Folketinget. Engang kaldte fru Thatcher Europa-Parlamentet for et ”Mickey-Mouse”-parlament. Så fik forsamlingen større indflydelse på antallet af Mickey Mouse udsendelser i britisk TV end det britiske Parlament i Westminster. I 2019 vendte valgdeltagelsen omsider.

Ti statsministre har ifølge Richard Corbetts parlamentsbog en fortid som medlemmer af Euro-

pa-Parlamentet, som Danmarks Helle Thorning-Schmidt og Finlands Alexander Stubb. Forsamlingen er ikke længere en fjern planet uden forbindelse til jorden, undtagen på lønudbetalingsdag, som jeg selv har karakteriseret den forsamling, jeg lod mig vælge til.

Vælg de dygtigste

Lad os bruge Europa-valgene som vores chance til at få indflydelse. Lad os opstille dygtige kandidater. Vore repræsentanter skal ikke være de uerfarne eller de udtjente, men dem der kan skaffe os mest mulig indflydelse i EU. Vore kommissærer skal ikke være dem, regeringerne helst vil af med, men dem, der kan samle størst støtte, både blandt vælgerne og hos kollegerne i Bruxelles.

Nye traktater er ikke kun en trussel mod Grundlovens folkestyre. Et nyt og demokratisk valgt forfatnings-konvent kunne også være en chance for at skabe et europæisk demokrati i tillæg til de nationale demokratier. Et konvent kunne rette op på en økonomisk union, som var fejlkonstrueret fra begyndelsen. Tilhængere og modstandere af EU, lad os nu være ærlige om EU og samle kræfterne til de nødvendige forbedringer.

En stadig snævrere Union

Der var meget lidt fælles lovgivning uden for landbrugsområdet, da vi stemte første gang i 1972. Alligevel var det politiske *perspektiv* med i Romtraktaten fra begyndelsen. Målet var at skabe ”en stadig snævrere union”. Der eksisterede fremskredne, konkrete planer for at udvikle EF til meget mere end et fælles marked. Stifterne ønskede en *Union*, eller det, Kommissionens formand, José Manuel Barroso i 2012 kaldte for ”Europas Forenede Stater”.

Folkestyrets kerne

Folkestyrets kerne er, at vi kan gå til valg, få et nyt flertal og derefter nye love. Denne kerne forvitrede i EU. *Vælgerne* er aldrig blevet bedt om at tage direkte stilling til *den* Union, vi nu er med i. Det er på høje tid at tage min afdøde mors kloge ord om ærlighed til sig og beskrive Unionen i dens fulde og gennemgribende omfang, med alle fordele og ulemper, visioner og håb. Lad os beskrive samarbejdet, som det har udviklet sig, på godt og ondt, inden for mange vælgere ender med at kassere et nødvendigt fællesskab.

Lad også det vigtigste sted for politiske beslutninger i Danmark – EU - blive omtalt i Grundloven. Det bør ske sammen med procedurer og garantier for borgernes og Folketingets inddragelse i og indflydelse på EU-beslutninger.

- Hvordan kan EU ændres til at blive mere borgernært og socialt, mere bæredygtigt, åbent og demokratisk?
- Hvorledes kan vi vælgere gøre en forskel ved valgene til Folketinget og Europa-Parlamentet?

Magt væk fra fællesskabet

Den demokratisk valgte, *lovgivende* magt er skrumpet stærkt ind. Indflydelsen gennem stemmeboksen blev ikke taget fra os. Vi afleverede den selv i Danmark, næsten frivilligt. Vi stemte os selv til magtesløshed, markedsmagt og embedsmands- og dommervælde ved at acceptere revolutionære domme og sige ja til skiftende traktater eller stemme på politikere, som gjorde det.

Finansmarkederne, EU-Domstolen og den tyske forbundskansler endte med at tage magten fra både vælgere, parlamenter, regeringer og Unionens fælles institutioner. EU er verdens største handelsmagt, men stadig en politisk dværg, fordi vi ikke har et europæisk folk med levende demokrati

i EU og skal repræsenteres udadtil af en Præsident, en Kommissions-formand og en udenrigsminister, som ikke er *valgt* til det af *vælgerne*.

Medierne spørger ikke længere:

- Hvad siger vælgerne?

Nu lyder spørgsmålet til mange vedtagelser:

- Hvordan reagerer finansmarkederne?

Obama besøgte ikke de fælles institutioner i Bruxelles før i 2014. Han besøgte oftere Berlin og andre hovedstæder. Obama var valgt. Det er vore EU-ledere stadig ikke. Ursula von der Leyen og Charles Michel fik ikke en eneste stemme ved valget til Europa-Parlamentet i 2019, men de er vores præsidenter for Kommissionen og Det Europæiske Råd.

Sidste stop Nørrebro

Det startede på Folkehjem i Aabenraa, men jeg sluttede med at virke meget mere i andre lande end i Danmark. Sådan kan man også være medlem af Europa-Parlamentet.

- Det eneste sikre i livet planlægger vi næsten aldrig, sagde Mogens Nielsen den 17. september 2013.

Han behøvede ikke uddybe det eneste sikre. Vi var kommet for at vælge gravplads. Mogens Nielsen var med til at administrere Assistens Kirkegård. Kommunen havde forinden godkendt mig til at ligge i afd. B. Der kommer man til efter H.C. Andersens og Martin Andersen Nexøs grave.

Om morgenen forsikrede min diabetes-læge, forskningschef Peter Rossing, på Steno Hospital i Gentofte, at jeg kunne have ganske mange år igen. Mine tal pegede ikke på et liv som blind, med dårlige nyrer og uhelbredelige sår, i rullestol. Således opmuntret drog min kone og jeg til kirkegården bag den lange gule mur. Jeg har kørt forbi den eller kigget ned på den i mine mange år på Nørrebro i København.

Vi har udvist rettidig omhu ved at planlægge den sidste bolig og fik en fin plads overfor Ebbe Kløvedal Reich og Ib Spang Olsen. Jeg har kendt dem og virket sammen med dem begge i hele mit voksenliv. For god ordens skyld aftalte jeg det først med deres kloge enker, Elise og Nulle.

Dan Turèll ligger også i afdeling B. Med ham vil jeg mindes tiden i Radikal Ungdom, og en episode som stærkt synlig mikrofonfolder for Kim Larsen til en valgpræsentation i 1989.

Jeg vil føle mig i rigtigt godt selskab med disse lyserøde herrer på den åbne gravplads. Vi vil fortsat diskutere og invitere venner og bekendte til at møde os ved gravstedet, mindes vor fælles historie og enes om den fælles vej, vi skal gå.

Livet slutter måske for den enkelte. Det gør historien ikke. Menneskeheden kan fortsætte en tid endnu. Vi skal blot tage vare på jorden, skønheden og varmen, som den norske digter Nordahl Grieg maner os i sidste vers i mit livs foretrukne digt ”Til ungdommen”:

Dette er løftet vårt
fra bror til bror:
vi vil bli gode mot
menskenes jord.
Vi vil ta vare på
skjønnheten, varmen
som om vi bar et barn
varsomt på armen!

Jens-Peter Bonde
27. marts 2021

BARNDOM

Tidligt i skole, 6 År. Foto: Privat

Rugkobbøl Skole i Aabenraa. Foto: Privat

Frivilligt Drenges Forbund (FDF). Foto: Privat

Jens-Peter med forældre og søstre. Foto: Privat

Sejltur, Aabenraa Fjord, 1953. Foto: Privat

Til hest i Styrptom ved Aabenraa. Foto: Privat

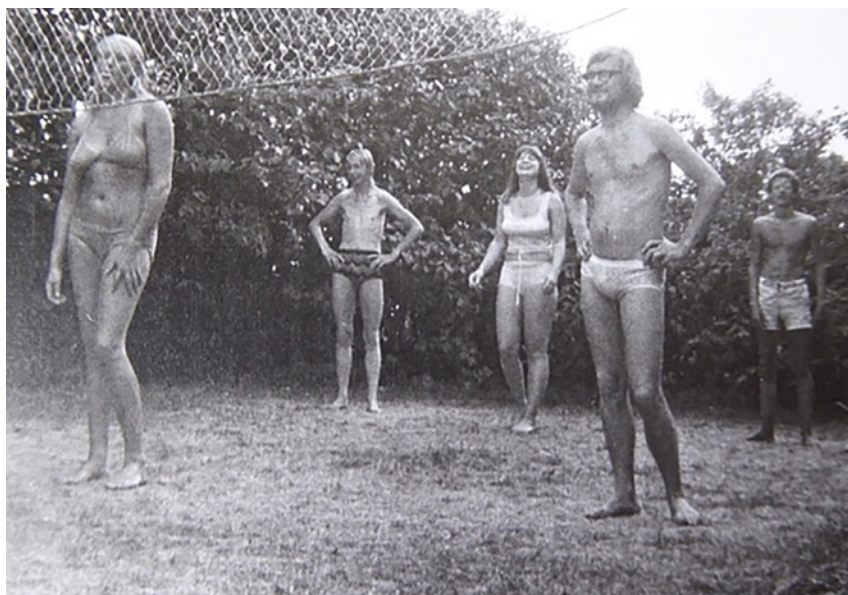
UNGDOM

Studerteroprør, Aarhus Universitet, 1968.
Foto: Notats Fotoarkiv

Landsformand, Radikal Ungdom 1970.
Foto: Hans Otto

Radikal Ungdoms sommerlejr, Strynø Kalv. *Foto: Privat*

Landsmøde, Radikale Venstre.
Foto: Grete Dahl

Valgt for Folkebevægelsens mod EF, 1979:
Bonde, Hammerich, Bøgh, og Skovmand. Foto:
Heimo Claasen

Hjemme på Nørrebro Runddel, 1979. Foto: Ukendt Fotograf

FAMILIE

Gift med Lisbeth på Randers Rådhus. Foto: Privat

Jeppe (søn) møder statsminister Schlüter, 1987.
Foto: Ambroos Pressefoto

Far til Fire: Martin, Jeppe, Martin, Mathias. Foto: Privat

Med Mathias (søn) til valg i Bagsværd, 1999.

Foto: Notats Fotoarkiv

Med Charlotte, Barnebarn Oscar, og Martin (søn).

Foto: Privat

Med Barnebarn Lea, Martin (søn), og Linnea. *Foto: Privat*

Plakatophængning, EU-valg 1984.
Foto: Ebbe Knudsen / 5C

Indsamling til valgkamp i 1984.
Foto: Jørgen Schytte

Junibevægelsen afleverer underskrifter og stiller op til EU-valg 1994. *Foto: Notats Fotoarkiv*

Blomster fra Junibevægelsens leder Drude Dahlerup efter valg til spidskandidat, 1994. *Foto: Anne Bang, Pressehuset*

Vodkabularium med Birgit og Thorkild Bjørnvig.

Foto: Privat

Indflydelse i Parlamentet med kollega Ulla Sandbæk.

Foto: Europa-Parlamentet

Til Nordisk Råd med Norges statsminister, Kjell Magne Bondevik. *Foto: Bent Paulsen*

Diskussion om Lissabon-traktaten med tidl. franske præsident, Giscard d'Estaing. Foto: Notats Fotoarkiv

Med Nordirlands statsminister og Nobels fredsprismodtager, David Trimble.

Foto: Europa-Parlamentet

Palæstinas senere præsident, Yasser Arafat, besøger Parlamentet i Strasbourg i 1988.

Foto: Privat

Kommissionsformand, Romano Prodi besøger Bondes gruppe. Foto: Helle Knudsen

Båret i guldstol af Ebbe Reich og Ole Sohn på sit livs aften, efter Nej til Maastricht, 1992. Foto: Jan Grarup

I Europa-Parlamentet med Brexit-leder, Nigel Farage.

Foto: Europa-Parlamentet

Med FN-Generalsekretær Kofi Annan og Parlamentets formand

Pat Cox. *Foto: Europa-Parlamentet*

Med kommissionsformand og tidl. statsminister i
Luxembourg, Jean-Claude Juncker i Firenze 2017.

Foto: Lisbeth Kirk

EU-nørderi med historieprofessor,
Uffe Østergård.

Foto: Hanne Thomsen

